

# MAGYARORSZÁGI BOSZORKÁNYPEREK OKLEVÉLTÁRA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE

KOMÁROMY ANDOR



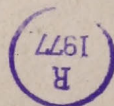
BUDAPEST, 1910

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA



200805

MAGY. AKADEMIA  
KÖNYVTÁRA



11311. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

## ELŐSZÓ.

A boszorkányhit és az annak alapján kifejtett boszorkányüldözés, mely főleg Nyugat- és Közép-Európában több századon át, mintegy járványszerűleg rémesen pusztított, sok százezer áldozatot emészte fel, az emberiség szellemi és erkölcsi fejlődése történetének sötét foltját képezi; egyúttal azonban számos tudományágra érdekes, fontos kérdéseket tár fel.

Önmagában véve az, hogy az emberek ily nagy tömege pusztult el, oly vádak súlya alatt, melyeknek hangoztatását is most esztelen badarságnak tekintjük, komoly figyelmet követel. Fokozza a megdöbbenést az a látszólagos ellentmondás, hogy a középkori babonáknak ez a vészes kialakulása legádázabban, nem a középkor sötét századaiban dühöngött, hanem az újkor ragyogó hajnalán: a felfedezéseknek, a művészetek virágzásának, a tudományok újjáéledésének korában; melyet egyúttal a lelkiismeret és a gondolat-szabadság kivívása korának szokás tekinteni.

A vallásos nézetek fejlődését figyelemmel kísérőt érdekli, hogy állapította meg, hogy fokozta az ördög hatalmába vetett hitet a középkori scholasticus theologia, és hogy hatott ezáltal arra, hogy a boszorkányfogalom, mind csodásabbá és rémesebbé fejlődjék.

A büntető jogtudomány művelőjére fontos annak megfigyelése, hogy az inquisitionak mily szerep jutott a boszorkányüldözések szaporításában; és kivált, hogy az inquisitio kebelében az eretnekek kutatására, kiirtására kifejlesztett eljárás, a mely az eretnekségnek tekintett boszorkányság



ellen is alkalmaztatott s a mely irgalmatlan kegyetlenséggel és körmönfont ravaszsággal kieszelve, a maga nemében leg-tökéletesebben Sprenger és Institoris, világhírűvé vált és a boszorkányüldözéseknek mintegy hivatalos codexeül elfogadott »Malleus maleficarum«-jában áll előttünk, mily mértékben felelős az üldözések tömegesebbé tételében és a tévhit áldozatai számának borzasztó megnövesztésében.

Az elme- és idegorvosokat érdekli, hogy azok a szerencsétlen asszonyok, a kik a legcsodálatosabb, hihetetlenebb dolgokat vallották magukra, nem voltak-e tébolyodottak vagy nagy mértékben hiszterikusak.

A néplélektan kutatójának és a mythologusnak érdekes anyagot nyújtanak, a tanukihallgatások alkalmából, a népszájából elhangzott és hitelesen feljegyzett babonák.

Ezeknek megfelelően, majdnem minden európai nyelven számos, részben kiváló jeles munka, nagy irodalom foglalkozik e kérdésekkel.

Tudományos irodalmunkban a boszorkányperek alaposan tárgyalva, legalább a nyilvánosság előtt még nem voltak; csakis egy német nyelvű mű, Müller Frigyesnek »Beiträge zur Geschichte der Hexenprocesse in Siebenbürgen« foglalkozik velük. De e könyv kizárólag az erdélyi szászföld pereire szorítkozik és kevés adatra támaszkodva, téves eredménynyel.

Egyik kiváló tudósunk, Ballagi Aladár nagyobb figyelemre méltatta e tárgyat, sőt úgy vagyok értesülve, hogy a budapesti egyetemen felolvasásokat is tartott felőle.

Ezek azonban nyilvánosságnak nem lettek átadva. Némi figyelmet a boszorkányperek iránt számosan tanúsítottak. — Már Bél, Fessler, Csaplovics, Szirmay közöltek egyes adatokat. Tudományos és ismeretterjesztő folyóiratokban, megyék, városok monografiáiban, egy-egy tudományos munkában, számos boszorkányper lett ismertetve s azok között, a kik e pereket közölték, történettudományunk legtiszteltebb neveivel találkozunk.

Mind e közlemények, bár köztük számos nagyon értékes, korántsem voltak elegendők arra, hogy a magyarországi



boszorkányperekről, azok elterjedéséről, lefolyásukról, a követett törvényes eljárásról s a külföldiekhez való viszonyukról világos, szabatos tudomásunk lehessen. Arra azonban elegendők voltak, hogy figyelmünket felköltve, észrevehessük, miszerint pereink túlnyomó többsége lényegesen különbözik a külföldi nagy boszorkányüldözési korszak pereitől, úgy a peres eljárást, mint a perek alapját képező boszorkányhit tekintetében.

Művelődéstörténelmi tanulmányaim következtében már rég lehetetlennek tartottam azt, hogy Kálmán királyunk ne hitte volna a boszorkányok létezését; azaz nem tudtam hinni, hogy a legnagyobb elme is képes legyen korának szellemi légköréből annyira kibontakozni, hogy korát sok századdal megelőzze. Egyrészt ez vezetett a boszorkányperekkel való foglalkozásra; másrészt — s ez még inkább csábított — azt reméltem, hogy a perekben előforduló babonák közt ősrégi pogányhitéletünk töredékeit, maradványait fogom feltalálni.

A mikor aztán a perekkel való foglalkozás közben észrevettem a lényeges különbségeket a mi pereink és a nagy boszorkányüldözési korszak pereit közt, akkor határoztam el magamat a magyar boszorkányperekkel összefüggő kérdések felderítésére.

Minthogy azonban az összes eddigi közleményeket korántsem tartottam elegendőnek biztos következtetések megalapozására, beláttam, hogy első, legszükségesebb lépés, mentül több adat összegyűjtése.

Kezdtém tehát megyék, városok levéltáraiban, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában kutatni, a feltalált boszorkánypereket s a velük összefüggő följegyzéseket, ügyiratokat másolni; a túlságosan tarjedelmesek egy részét kivonatolni. Ezen munkásság eredménye a jelen oklevéltár.

A legtöbb adatot Bihar vármegye nyújtotta; hatvanhat perről följegyzéseket és ügyiratokat. Ezek közül 45-öt a megyei levéltárban, 21-et a Nemzeti Múzeum kéziratárában találtam. Debreczen város levéltárából 60, Kolozsvár város levéltárából 35, Ugocsa vármegyéből 22, Aranyos-

székből 20, Marosszékből 18, Deés város levéltárából 25 pert tudtam összegyűjteni. A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában 17 trencsénmegyei és 5 vas megyei, Körmönd várában tárgyalt per kivonatait találtam. Az Országos Levéltár csakis a boszorkányperek azon végső epochájára nyújtott adatokat, midőn Mária Theresia királynő a perek korlátozását megkezdte: az 1756—1768-ig terjedő idő adatait, királyi rendeleteket, helytartótanácsi intézkedéseket, hatóságok fölratait, felterjesztett pereket és más ez ügyekre vonatkozókat. — Összesen 308 eddig teljesen ismeretlen adatot sikerült feltárnom. Ezen anyagon kívül igyekeztem felkutatni az eddig már megjelent, közzétett közleményeket. Ezeket azonban nem teljtartalmulag vettem fel, csak röviden kiemelem a közlemény lényegét és utalok a forrásra, melyből merítettem. Ily adat 153 van ez oklevéltárban, mely tehát összesen 461 közleményt tartalmaz.

A már nyomtatásban megjelent anyagból legtöbbet Müller Frigyesnek fentebb említett munkája nyújtott: az erdélyi szászföldön lefolyt 47 perről általa vettem tudomást. — A békésmegyei régészeti társulat évkönyvében 13 perre vonatkozó igen becses adatot találtam. Még Reizner Jánosnak Szeged város történetéhez tartozó okmánytárát kell, mint a legbecsesebb források egyikét kiemelnem. A többi, részben igen érdekes adatot mondhatni, egyenként gyűjtöttem össze.

Hogy gyűjteményem anyaga mely megyékből, városokból való, azért szükséges felemlítenem, mert e felsorolásból első pillanatra látható, hogy ez oklevéltárban túlnyomóan a Tisza vidéke, főleg Erdély és a Tiszántúl vannak képviselve. Sajnos a dunántúli magyarság és a palóctság pereiből alig van valami. De az a kevés, a mit mégis sikerült az ország e részeiből is gyűjteményembe felvenni, bizonyítja, hogy ezek a perek is lényegökben hasonlóak a többi vidékek pereivel.

A fentebb közölt számokból következtetni arra, hogy mely vidéken volt több boszorkányper, nem lehet, már csak azért sem, mert az egész ország területét tekintve, kevés



megyében, városban volt alkalmam kutatni. Sőt még azon helyeken is, a hol kutattam, az eredmény főleg attól függött, hogy mily mértékben voltak megőrizve a mult századok irományai, jegyzőkönyvei. — Igy Kolozsvár város levéltárában, hol a XVI. század végéről igen érdekes jegyzőkönyvek maradtak fenn s honnan a legrégibb pereket sikerült fölvenni gyűjteményembe, már a XVII. század jegyzőkönyveiből csak kevés maradt meg, a XVIII. század jegyzőkönyveiből pedig semmi sem volt található. Bihar vármegyében a XVII. század végső éveiből maradt fenn nagyon kevés, ellenben a XVIII. század jegyzőkönyvei majdnem teljesen megőriztettek. — Debreczen város levéltára a legjobban megőrzöttek egyike, de itt is nagyon sok a hézag.

Az, hogy a jegyzőkönyvi feljegyzések nagyon hézagosak, okozza, hogy közleményeink nagyrésze töredékes. Néhol csak a vád vagy az első tárgyalás, másutt csak a tanukihallgatás, sok helyt csak az ítélet volt megtalálható.

De az, hogy a közlemények ily hézagosak és töredékesek, nem gátol abban, hogy a dolgok lényegére biztos következtetéseket állapítsunk meg, minthogy egymásra kölcsönösen világot vetnek s egymást kölcsönösen megerősítik. Számos részlet kibővítése, kiszinezése, esetleg módosítása mindenesetre későbbi, nagyon is óhajtott bővebb kutatások alapján lesz teljesíthető.

Addig is, míg kutatásaim eredményét egy bővebb tanulmányban közölhetném, röviden vázolom azon lényeges különbségeket, melyek a magyarországi perek túlnyomó többsége és a nagy, járványszerű boszorkányüldözési korszak perei közt feltűnnek.

Mindennemű boszorkányhitnek lényeges alapja, legfontosabb alkatrésze, a varázslás által okozható szerencsétlenségek, károk, bajoktól való félelem. Mindenütt és minden időben meg volt az a hit, hogy bizonyos egyének rendes emberi képességeket meghaladó természetfeletti hatalommal bírnak s daemonoknak vagy istenségeknek segélyével vagy titkos tudományok erejénél fogva embereket, állatokat gyógyíthatnak vagy megronthatnak, halált okozhatnak,



mindennemű károkat tehetnek, jósolhatnak stb., egyszóval varázslók. Ezt a most élő primitív és barbár népekről híres utazók, ethnographusok munkáiból számtalan példával lehet igazolni. Az assir-babyloniai ékiratok, az egyiptomi papyrusok ugyanezt tanúsítják.

Róma is tele volt a varázslás számtalan fajával, de figyelemre büntetőjogi szempontból csak azt méltatta, amelyről hitte, hogy ártalmakat, károkat okozott. Ez ártalmakat, maleficiumnak, veneficiumnak nevezte s az ilyen varázslókat maleficusoknak, veneficusoknak. A rómaiak hatása alatt kifejezett európai civilisatióra a maleficus név átszármaazott és ez lett minden ártalmas varázslónak, bűbajos boszorkánynak legáltalánosabban elfogadott megjelölése.

A többi polytheisticus vallás is nem eo ipso a varázslást, csak a varázslás által okozott bajt torolta, büntette meg. De a monotheisticus vallás első törvénykönyvében már a legszigorúbb büntetés van minden varázslásra kimondva. Mózes II. könyv. 22. r. 18. v. meghagyja: »a varázsló és szemfényvesztő asszonyi állatot ne hagyjad élni.« Az egész középkoron át, sőt a XVIII. században is még hivatkoznak erre a bűbajos boszorkányok elleni eljárásnál.<sup>1</sup>

A kereszténynyé vált Róma is e felfogásból kiindulva, már nemcsak a varázslók által okozott ártalmakat büntette, hanem bárminő varázslást; amint azt II. Theodosiusnak kodexe (438.) és a Justinianusé (529.) igazolják.

Hogy a római birodalom szétomlása után, a romjain megtelepült celta és germán népek, mily törvényes intéz-

<sup>1</sup> A külföldi boszorkányirodalom mindazon műveit, melyeket használtam, felsorolni fölöslegesnek tartom. Mint főforrásaimat fölemlitem, Soldan: *Geschichte der Hexenprozesse* című művét, Heppé átdolgozásában; kiváltképen pedig Hansen Józsefnek: *Zauberwahn, Inquisition und Hexenprozesse im Mittelalter und die Entstehung der grossen Hexenverfolgung* és ugyanezen szerzőnek, *Quellen und Untersuchungen zur Geschichte des Hexenwahns* című kiválóan becses munkáját, mely az előbb említett munkának okmánytárul, bizonyító támaszául szolgál.

A hol e műveket idézem csak »Hansen: *Zauberwahn*«, illetőleg »Hansen: *Quellen*« és »Sold.« kötet- és lapszámmal jelzem.

kedéseket alkalmaztak a varázslással szemben, azt fejtegetni hosszadalmas volna. Egészben véve úgy áll a dolog, hogy a varázslás számos nemének hatásos voltát hitték, egy másik tetemes részét a néphitben élő babonának, egyházi és világi hatáság kétségbe vonta és az azokbani hitet tilalmazta.

Az egész középkoron át nemcsak a nép, hanem egyházi és világi hatóságok egyaránt meg voltak arról győződve, hogy a varázslás hatalma által, melynek sikeres voltát az ördög segélyének tulajdonították, számos ártalmat lehet előidézni. Általánosan hitték, hogy a varázslók házi állatokat megrontanak; tehenek hasznát elveszik, embereket betegségekkel sújtanak, tébolyt, halált okoznak, szerelmesek közt gyűlölséget támasztanak, másoknál szerelmet képesek előidézni, férfiaknál tehetetlenséget okoznak, terméseket egyik mezőről a másikra varázsolják át s viharokat is idézhetnek elő. Hitték, hogy mindezeket a babonák különböző módjai s eszközeivel okozták: részint babonás szertartások közt szedett füvekkel, részint ráolvasással, igézéssel, részint kötésekkel, melyeket a megbabonázandónak útjába, vagy lakása küszöbe alá helyeztek; részint viaszbabokkal, melyeket keresztül szúrtak, vagy tűzben megolvasztottak s ezáltal ölték meg a megbabonázandót, stb.

Ezen meggyőződéseik alapján az egész középkoron át az ilyen varázslókat (maleficusokat), keményen büntették. Ezeken a maleficium fogalomköréhez tartozó dolgokon kívül, volt számos oly babona, melyek a nép hitében éltek, melyeknek sem a világi hatáság, sem egyelőre az egyház, hitelt nem adott.

Ezek közül, mint a későbbi fejlődésre lényegest, csak a strigákról való hitet emelem ki és azon hitet, hogy bizonyos eretnek csoportok, szentségtörő célokból az ördög elnöklete alatt gyűléseket tartanak.

A strigákat olyan éjjel röpködő lényeknek tartották, kik embereknek, főleg gyermekeknek a vérért kiszopva, azokat felemésztik. E fogalomnak különböző módosításai voltak. Bizonyos asszonyokról hitték, hogy e kísérteties



lények tulajdonságaival bírnak, ilyenekről hitték, hogy paráználkodás céljából repdesnek éjjelenként. Ezzel a néphitben élő babonával szemben a hatóság, nemcsak tagadó, hanem azt tilalmazó állást foglalt. Frankok, allemannok, longobardok törvényei e tekintetben ugyanegy álláspontot tükröznek vissza. Rothár longobard király kijelenti (643.), hogy keresztény embernek nem szabad hinni ily strigák létezését s a bírácoknak szigorúan megtiltja ezen vádakkal terhelték ellen eljárni. Nagy Károly (787.) a szászok részére kiadott I. capitularejában halálbüntetéssel fenyegeti azt, a ki egy strigát megöl.

A kifejlett boszorkányfogalomnak lényeges alkatrészévé vált, főleg az egyház részéről táplált azon meggyőződés, hogy istentelen, szentségtörő célból éjjelenként nagy gyülekezetek tartatnak. A rómaiak a catacombákban összegyűlő keresztényeket illették ily váddal, később az orthodox keresztények a manichaeusokat, a középkorban a templáriusok elleni perben és a Staeding lakói ellen vezetett hadjáratban is hangoztatták e vádakát. A catharrok eretneksége a manichaeusok felfogásával hasonlóan, bizonyos dualisticus világnézet felé hajlott, alkalmat adott őket ily ördögimádó szertartásokkal vádolni.

A kártékony varázsló ősrégi fogalmához, a strigák felőli babonák, azoknak éjjeli röpülése, gyermekirtó volta, továbbá az eretnekeknek ördögimádó célokra való éjjeli gyülekezése s más babonák kapcsolódtak. Azon bonyolult fejlődési folyamatot, mely ezt előidézte, kifejtteni itt nem lehet; csak azt említem meg, hogy ez a Dél-Francziországban eretneküldözés céljából működő inquisitio előtt volt folyamatban, főleg a XIV. században és tetőpontját a XV. század elején érte el.

A teljesen kifejlett boszorkányhit lényeges részei a következők: a boszorkány az ördöggel pactumot köt, magát az ördög szolgálatára kötelezi. A pactumot többnyire az ördögök és boszorkányok nagygyűlésein kötik meg. E gyűlésekre a boszorkányok, miután magukat bizonyos bűvös zsírral megkenték, a levegőn át gyorsan repülve, seprűkön,



botokon, állatokon ülve, érkeznek. Ez állatok közt, külföldi perekben lovak nincsenek említve. Az ily gyűléseken a sátán valamely rémes alakban, trónon ülve elnököl, s még számos alsóbbrendű ördög s a boszorkányok százai, ezrei vannak jelen. A boszorkány a sátánnak hűséget eskszik, mire az ördög őt teste valamely részén egy jellel ellátja; ez az u. n. stigma. A boszorkány pedig, az ördög iránti alázatossága jeléül őt undorító helyen megcsókolja. Ámbár az asszonyok többségben vannak, számos férfiboszorkány is van köztük. Az ily nagygyűlésekkor tanítja a sátán a boszorkányokat mesterségükre s itt főzik a keresztelés előtt megölt gyermekek zsírjából, ördögi célokra szolgáló kenőcsöket. Az ilyen sabbatok fontos része az ördög tiszteletére tartott mise is, keresztény szertartás paródiája. A misézés után a legundokabb fajtalankodás következik; boszorkányok az ördöggel és egymással, nemre, korra való tekintet nélkül testileg közösülnek. Aközben lakmároznak is, mely lakomákon az ördögök néha undorító anyagokból készült ételekkel tréfálják meg a boszorkányokat. Ez üzelmeknek a hajnali kakasszó vet véget. Otthon aztán a boszorkányok mentül több csapás előidézése által szolgálnak az ördögnek.

A boszorkányokat nem tekintették egyes különálló bűnös egyéneknek, hanem őket egy, az egész emberiségre veszedelmes, egymással összeköttetésben álló eretnek felekezet tagjainak nézték. Ezt az egész fogalomkört annyira összefüggőnek tartották, hogy mihelyt valakire, mindezekből egy részletet bebizonyítottak vélték, az egészet bebizonyítottak tartották. Akiről hitték, hogy bármily maleficiumot okozott, joggal vélték arra ráfoghatni, hogy a sabbatok undok szertartásaiban is részes.

Az ily alakban kifejezett boszorkányhitet és a boszorkányokkal szemben követendő eljárást, a legtökéletesebben, leghatásosabban Sprenger és Institoris, Domokos-rendű inquisitorok, »Malleus maleficarum« című, 1486-ban megjelent munkájukban fejtették ki. E könyv több nyelvre lefordítatott és a boszorkányüldözéseknek, mintegy kodexévé vált.

E művet már megelőzte néhány, az inquisitio eljárását szabályozó munka és követte egy egész nagy boszorkánykérdéseket tárgyaló irodalom. Az ilyen alapokon folytatott s a XV. század közepétől a XVIII. század első feléig terjedő üldözéseknél követett eljárásról a következőket emelem ki.

[Az inquisitorok s többnyire a világi hatóságok sem várták be a boszorkányok ellen felmerülő esetleges panaszokat, hanem nyilvános felhívásokban, részint egyházi, fegyelmi büntetésekkel való fenyegetéssel, részint néha jutalom kilátásba helyezésével szólították fel s mintegy kötelezték a lakosságot feljelentések, denuntiatiók megtételére. Denuntiánsok, tanuk bizton lehettek, hogy nevöket titokban tartják.

Bárkinék, még nagy bűnösöknek vádjait is figyelembe vették. Családtagoknak a vádlott ellen való állításait igen, de egymás javára szóló állításaikat nem vették figyelembe.

A vádak alapján elfogottakat kihallgatásukig, milyen gyötrelmes, kínzó fogságban tartották, nem részletezem. Védő ügyvédet az inquisitio el sem fogadott, a világi hatóság előtt nagyon meg volt nehezítve működésük, mert a boszorkányság tagadása őket eretnekség gyanújával terhelhette.

A tanuk által előadott nagy hiszékenységgel bizonyításként elfogadott indiciumok alapján az u. n. önkéntes vallatáshoz fogtak. Ez önkéntes vallomás elnyerésére a Malleus utmutatásai folytán a bírák hazug, furfangos családokhoz folyamodtak, pl.: szentül megigérték a vádlottnak, hogy nem ítélik halálra s azután nem a fogadást tevő, hanem egy más bíró mondta ki a halálos ítéletet, néha a bíróság kémeit zárták a vádlottal egy helyiségbe. De az egész eljárásnak lényege a tortura volt, melyet a legcsekélyebb indiciumok következtében, rémítő kegyetlenséggel alkalmaztak, s bár a torturát csakis egyszer lett volna szabad alkalmazni, és ismételni csakis új gyanúokok alapján lett volna megengedhető, a crimen exceptumnak tartott boszorkánypereknél az ilyen korlátozásokat figyelembe nem vették, s a torturát önkényesen sokszor ismételték. ]



Ezt az aktákban nem ismétlésnek, de folytatásnak nevezik. Bár a torturát csak úgy lett volna szabad alkalmazni, hogy az állandó nyomorékságot vagy épen halált ne okozzon; előfordult sok eset, hogy a kínozottak még a tortura alatt kimultak, megőrültek, vagy a börtönökben haltak el, vagy öngyilkosokká lettek.

Mellőzöm, hogy mily babonás eszközöket alkalmaztak a tortura előtt, megakadályozandók, hogy az ördög a boszorkánynak segítségére lehessen. De nem hallgathatom el az eljárás legszemérmetlenebb részét: a vádlott meztelen testének legrejtettebb helyein is keresték az ördögi pecsétet, a boszorkánystigmát; sőt e célból az egész testről minden szőrt leborotvártak, Sprenger és Institoris urak becsületére legyen mondva, ezt még ők is helytelenítik.

Az előbb vázolt boszorkányhit és az üldözésükre kifejelett eljárás megtermette borzasztó gyümölcseit és annyi áldozatot emésztett fel, oly pusztításokat vitt véghez, hogy alig tudnók elhinni, ha teljesen megbízható, egykorú bizonyítékok nem tanúsítanak. Ez adatokból csakis a magyarországi perek áldozatai arányával összehasonlítás céljából közlök néhányat.

A későbbi rémségek mintegy előjátékként, 1320-tól 1350-ig az inquisitio előtt Toulouseban 600, Carcassonban 400 személy volt varázslásért beperelve s ezek közül Toulouseban 400, Carcassonban 200 lett máglyára ítélve.<sup>1</sup>

A tulajdonképeni nagy üldözési korszak a XV. század közepe táján vette kezdetét; de már 1428-ban Schweiz Wallis cantonjában oly tömeges üldözés folyt, hogy ezen cantonban másfél év alatt 200 boszorkányt égettek el.<sup>2</sup>

A XV. század közepétől kezdve az üldözés mind fokozódott, főleg az Alpoknak úgy északi, mint déli oldalán is.

Ez időtájt Franciaország Dauphiné tartománya Briançon városában 17 év alatt 57 férfi és 110 asszony volt a világi hatóság által beperelve, s mindazok, kik

<sup>1</sup> Soldan I. k. 227. l.

<sup>2</sup> Hansen: Zaubervahn 439. l.



szökéssel nem voltak képesek elmenekülni, részint a máglyán, részint vízbefulladásra pusztultak el.

De az üldözés legádázabb korszaka VIII. Innocentius pápa »Summis desiderantis« bullája (1484.) és a Malleus maleficarum megjelenése után állott be. — Az Alpok déli lejtőin, a comoi püspökség területén 1500 és 1525 közt a boszorkányok felkutatása oly nagymérvű volt, hogy évről-évre körülbelül százat égettek el. A Brescia melletti Camonica völgyben 1510-ben 60-an lettek e tévhit áldozatai.<sup>1</sup>

Sprenger és Institoris, a Malleus szerkesztői, öt évi működésük alatt 48 boszorkányt égettek el. Egy másik kartársuk pedig 1485-ben 21-re mondott halálos ítéletet.

Genfben Calvin János hatása alatt kegyetlen szigor alkalmaztatott és sok halálítélet lett végrehajtva.

Quedlingburgban 1589-ben egyetlenegy nap 133 boszorkányt égettek el.

A trieri püspökség területén 1587 és 1593 közt, 7 év alatt 20 faluból 360 személyt vetettek máglyára.<sup>2</sup>

Remigius Miklós lotharingiai főbíró, »Daemonolatria« című, 1595-ben megjelent munkájában dicsekszik, hogy 15 év alatt ő maga 800 boszorkányt ítelt tűzhálálra.<sup>3</sup>

Hasonlókép De Lancre a bordeauxi parlament tanácsosa, ki egy boszorkányüldözési bizottság elnökeként működött, 1612-ben megjelent munkájában előadja, hogy Bearnban, Labourde vidékén és a Basques földön, több ezer boszorkányt égettetett el.<sup>4</sup>

A würzburgi hercegpüspök pár év alatt 1629-ig csak Würzburg városában 175 személyt égettetett el.<sup>5</sup>

Egy 1659-ben bambergi püspöki jóváhagyással ellátott röpirat tanúsítása szerint maga a püspök 600 személyre mondta ki a halálítéletet.<sup>6</sup>

<sup>1</sup> Hansen : Zauberwahn 500. l.

<sup>2</sup> Sold. II. 37. l.

<sup>3</sup> Sold II. 25. l.

<sup>4</sup> Reuss 9. l. (La Sorcellerie au XVI—XVII. siècle.)

<sup>5</sup> Soldan II. 45. l.

<sup>6</sup> Sold. II. 39. l.

Miután a nagy üldözések alapjául szolgáló boszorkányhitet, az üldözés korábbi eljárását és a vészes pusztítást, melyet okoztak vázoltam, a magyarországi pereinknek is e fő momentumait emelem ki. Előbb azonban előre bocsájtom azon kevés nyom felsorolását, melyek a középkorból felmutathatók.

Pogány őskorunk idejéből adataink nincsenek, de nagyon valószínű, hogy samanszerű papjaink s talán jósnőink is voltak. De már Szt. István törvényei intézkednek a varázslókról s e rendelkezésekre még a XVIII. század pereiben is hivatkoznak. *Decretumai* II. k. 32. fej. a maleficusok és veneficusokra nézve rendeli, hogy a maleficium által ártalmat szenvedett félnek adassanak által, hogy velük az tetszése szerint elbánhasson. A *Decretumok* II. k. 31. fejezetében a strigákról szól: ha egy striga találtatik, az vitessék a paphoz, a ki őt vallásoktatásban részesítse és bőtölttesse, ha hibájába visszaesnék, megint bőtölttesék, egyuttal a homlokára a templom tüzesített kulcsával kereszt alakú bélyeg égettessék, de ha harmadszor is ily bűnösnek találtatnék, a bírák bánjanak el vele. — Szt. László I. *decr.* 34. fej. a strigákról s a rosszéletű nőkről úgy rendelkezik, hogy a püspök belátása szerint ítélkezze felettük. A mi Kálmán királynak nagyon félreértett kijelentését illeti, az ő *decretumai* I. k. 57. fejezet így szól: »De strigiis vero quae non sunt nulla questio fiat.« — Már előbb ki volt emelve, hogy úgy a longobard királyok, mint Nagy Károly a strigák létét tagadták. Az is már többször említettett, hogy az ártalmas varázslók elfogadott elnevezése maleficus volt, ezek után elég volna rámutatni arra, hogy Kálmán, nemcsak, hogy nem tagadta a bűbajos varázslók, boszorkányok üldözését, hanem *decret.* ugyanazon könyve 60. fej. határozottan intézkedik a maleficusok megbüntetéséről. E szerint tehát a strigákra vonatkozó kijelentést valószínűleg a Nagy Károly *capitularei* és az egyház akkori tanítása szelleméből kifolyónak tarthatjuk.

Lehet magyar szempontból egy más feltevést is kockáztatnunk s ez az, hogy a striga elnevezést első királyaink



az ős pogány vallás jósnőire, talán papnőire alkalmazták. Ezt némileg támogatja az: ha a strigákat éjjeljáró vampirszerű embervértszopó lényeknek tartották volna, a melyeknek longobard királyok és Nagy Károly törvényeiből előtűnik állanak, akkor valószínűtlen, hogy ilyen, nem is emberi lényeket vallásoktatással, bűjtöléssel akartak volna téríteni. Azt pedig hogy Szt. László még ítélkezik a strigák felől, Kálmán azt feleslegesnek tartja, némileg indokolhatjuk Kálmán decretumai előszavának azon szavaival, melyekkel kiemeli, hogy Szt. László még kénytelen volt a pogányság maradványai ellen szigorú törvényeket hozni, de Kálmán látva, hogy a hit teljesen megerősödött, nem tartotta szükségesnek a szigor alkalmazását. Gyanítani lehet, hogy László király idejében még voltak pogány varázslónők s Kálmán idejében már nem.

A váradi regestrumban tizenkét esetben találunk vádat emelve, *veneficium*, tehát boszorkányos megrentás miatt. Hogy a *veneficium* itt is nem egyszerű mérgezést, hanem betegségnek vagy halálnak varázserővel való előidézését jelenti, bizonyíthatjuk a *regestrum* következő feljegyzéséből: »*Vadu a beregi erdők őreinek egyike vádolja Vulkánt, leányát méregitallal ölte meg: Impetit pro occisione filial suae per potionem*«. — Tehát a közönséges mérgezés világosan meg van különböztetve a *veneficium*tól.<sup>1</sup>

Az egész középkoron át nem tudunk boszorkányokról adatokat felmutatni, azt azonban, hogy a bűnösök közé számították őket, mutatja, hogy a pallosjogot adományozó okmányok némelyikében az incantatorok, ráolvasással ígézők, fel vannak említve; így pl. a Károlyi Merhárdnak adományozottban.

Buda városának statutumai is a varázslókat első alkalommal ugyancsak pellengérre állítással büntetik, de az, e hibába visszaesőt, már máglyahalálra ítélik. E statutumok valószínűleg a XV. század elejéről származnak.<sup>2</sup> A Jus

<sup>1</sup> A *regestrum*nak, Karácsonyi-Borovszky kiadása, 184. old.

<sup>2</sup> Michnai és Lichner: Buda városának törvénykönyve 178. l.

tavernicale is a szentségekkel visszaélést elkövető varázslókat máglyahalálra kárhoztatja.<sup>1</sup>

[Fraknói, Csánky, Schönherr nyomán van némi tudomásunk arról, hogy Beatrix királynő saját magtalanságát, a Corvin János anyja bűbájoskodásainak tulajdonította. De hogy ez perré fejlődött volna, arról tudomásunk nincs.

Hogy a XVI. század elején a boszorkányégetések gyakran előfordultak, azt bizonyítja Melius Juhász Péter, a ki 1562-ben írt munkájában mondja, hogy effélékben sokakat megégetnek.

[A legrégibb tulajdonképeni boszorkányper, melyről tudomást tudtam szerezni, 1565-ben Kolozsvárt Boczi Klára elégetésével fejeztetett be. De az akkor hozott ítéletből látszik, hogy ez szokásos eljárás volt, mert őt »loco solito«, a szokott helyen égették el.]

Ezen legrégibb pertől kezdődőleg a pereink, egész 1728-ig, sőt a perek túlnyomó többsége még azontúl is, lényegében egymáshoz annyira hasonló hogy külön tárgyalást még akkor sem kívánnának, ha nem volnék kénytelen csakis annak kiemelésére szorítkozni, a mi a mi pereinknek a külföldiekkeli összehasonlítására legfontosabb.

1565-től 1728-ig, a szegedi perekig 430 egyén volt boszorkánysággal vádolva. A vád a maleficium és veneficium, a kártékony varázslás mindenféle cselekedetért volt emelve; de sem a hatóság részéről felhozott vádakban, sem a tanuk részéről előadottakban, sem az ítéletekben nyoma sincs annak, 1728-ig, hogy bárkit is azon bűnökkel terheltek volna, melyek a kifejlett boszorkányfogalom lényeges alkatrészei. Sem az, hogy a boszorkányok egy ördögimádó, egymással összefüggő, eretnek felekezetet képeznek; sem az, hogy az ördög elnöke alatt tartott nagy boszorkánygyülekezeteket látogatnák, azokra seprükön, botokon ülve, a levegőn által repülnének; sem az, hogy az ördög őket a boszorkányjellel, az u. n. stigmával megpecsételi; sem ezen egész fogalomkör legundokabb részletei, a homagialis csók és az ördöggel való

<sup>1</sup> Codex iuris tavernicali Kovachich cap. 87.



testi közösülés és végre a sabbatokon történeteknek nagy-szerűen rémes kiszínezése elő nem fordulnak. 1728 után az utolsó máglyáig, mely 1756-ban négy áldozatot emész-tett fel, még 124 egyén peréről van tudomásunk. Ezeknek is nagyobb része még egészen régi típusú s az összes eddig általam ismert pereknek csak egy kis része azonos a nagy boszorkányüldözési korszak pereivel. Van ugyan a fentebb mondottakkal szemben egy kivétel, 1713-ban Szebenben egy nőt elégetnek, a ki állítólag bevallotta volna, hogy az ördöggel közösült s éjjelenként gyűléseikre kirepült. De ez magyar pereinkre állítottakat nem czáfolja meg, mert az erdélyi szászok Németországgal természetesen szorosabb szellemi kapcsolatban voltak, mint a magyarság.

Azt is megemlítem, hogy 1682-ben két nő ellen az van vádképen felhozva, hogy Sz. Gellérthegyére járó boszor-kányok.<sup>1</sup> Így tehát nem lehetetlen, hogy ezen esetben boszorkánygyülekezetek látogatásáról volt szó, de miután a vádlottak egy tanú megbízhatóságát kifogásolták, úgy lát-szik a per elejtetett, legalább több nyom nincs.

Ki kell még emelnem, hogy régi típusú pereinkben is többször van szó boszorkányok éjjeli kóborlásairól s roppant sebességgel nagy távolságokra való röpülésükről; de ez éjjeli útjaikat megbüvölt, lóvátett embereken tették meg. És az így lóvátett emberek, a kik ezeket előadják, sohasem említik meg, hogy ilyenkor a boszorkányok velük más boszorkányok gyülekezeteit látogatták volna.

Azon perekben is, a melyek már a külföldi típust képviselik, az ördögi gyülekezeteknek a tortura által kicsi-kart vallomásokban előforduló leírása sokkal kisebbszerű, mintegy prózaibb, a külföldi példáknál. Az ördög tisztele-tére tartott mise, az ördögöknek s boszorkányoknak ezrekre menő sokasága, a boszorkánykenőcsnek, megölt gyermekek zsírjából főzése stb. nem fordulnak nálunk elő. Egyetlen példát tudunk, melyben a sabbat leírása sok tekintetben megközelíti a külföldieket, ez a Szirmay Antal által Szatmár

<sup>1</sup> Okmánytárunk 135. l.

megye leírásában közlött, s mythologusaink által rég figyelemre méltatott.<sup>1</sup>

A különbséget, mely a régi és az új kifejelett boszorkányfogalom közt létezett, legrövidebben s mégis legvilágosabban azáltal tudom kimutatni, bebizonyítani, ha két ítéletet közvetlen egymás után közlök. 1584-ben Kolozsvárt Szabó Katót ítélték tűzhalálra. Az ő ügyében hozott ítélet, mely azért is érdekes, mert a legrégibb magyar nyelven hozott, így szól:

Domines senatores deliberarunt.

Miért hogy az egyik valló azt mondja hite után, hogy sokszor hallotta azt Szabó Katótól, hogy ő reá az anyjától maradt volna halála után az boszorkányság és attól az boszorkányságot megtanulta, mely vallása tantum facit, hogy boszorkánynak vallja magát; ez vallásához pedig, hogy ő olyan személy volna, ilyen dolgok accedálnak és erősítik tudományáról való vallását: hogy Fazekasnét megfenyegette, hogy csontuskájából kiszakasztja nyelvét, addig nem nyugszik, mely az szegény asszonyon meg is történt; megvallja azt is Nyirő Mártonné, miképen vasárnap megfenyegette szolgáló leányát és másnapra virradólag megveszett a lába; vallják azt is, miképen azt mondta maga felől, hogy ha ő neki fizetnek, avagy háládatlanok nem lesznek, tehát tudományával urat szerezne neki és ha ura távol volna tőle meghozhatná; constál az is, hogy a posztó csomólékot ő maga mutatta meg az istállóban, kiből gyanúság van hozzá, hogy ő tette oda is másnak nyavalyájára; vannak egyes, jámbor keresztények tudománya és gyógyítása ellen való bűbájosságai is; segít az is, hogy egy asszonynak megprófétálta harmadnapra, hogy megbánja azt, hogy nem engedett valami fát neki és harmadnap mulva megesezt rajta a nyavalya; vannak sok egyéb bizonyságok is, kik lelki gondolatjokkal nem tudnak egyébre vetni nyomorúságokban, hanem ezen Szabó Katóra: azért, holott keresztény emberekhez efféle bűbájosság nem illendő, sőt az Úr

<sup>1</sup> Szirmay Antal: Szatmár vármegye 78. l.



Isten az felé emberekre kik ilyen életben élnének, büntetést és tilalmat vetett: tetszik a törvénynek, hogy elsőbben megkinoztassék ez Szabó Kató és annak utána halált szenvedjen.

1728 július 21-én a szegedi boszorkányok halálra ítéelésének kihirdetése így szól:

Sententia. Mivel ezen jelenálló gonosztevő személyek és boszorkányok az mindenható, teremő Istent, boldogságos szűz Máriát, Istennek minden szentjeit megtagadván s az szt. keresztségről lemondottak, leesküdvén az keresztény hitről, Istennek szt. parancsolatját és az anyaszentegyháznak szentségeit félretévén és letapodván, az pokolbeli sátánnal örökös hűségre és szolgálatjára szövetkezvén, néki örökös hűségre és szolgálatra adni magokat, hogy soha a Krisztus Urunktól rendelteket igaz hitre visszatérni, sem az Isten parancsolatit tovább megtartani, hanem örökké néki engedelmeskedni, az ördögöknek éjjeli gyűlésekben és játékaikban szorgalmasan járni és ottan enni, innya, az sátán parancsolatját kedvük szerint végbe vinni és az igaz Isten helyett őket imádni, nemkülönben Krisztus drága vérével megváltott lelköket és testöket, szt. Lélek Istennek drága edényeit, az pokolbeli sátánnal test szerint közösködvén és bagzódván, örök kárhozatra, az emberi nemzet megesküdt ellenségének, pokolboli sátánnak magukat kötelezni és rabjukká tenni és azzal mind az istentelenségnek s mind az örökké való számkivetésnek társukká tenni, számtalan embereket testükben megrontani és életektől is megfosztani és más istentelen gonoszságokat elkövetni és cselekedni nem félemlettek: azért is élő törvény szerént, más gonosztevőknek rettentő példájokra, az igazaknak tovább való megmaradásokra, elevenen tűzre sententiáztatnak.<sup>1</sup>

E két ítélet összehasonlításából világosan kitűnik, hogy az elsőben az ítélet indokolása kizárólag betegségek okozására, kuruzslásokra, fenyegetések után történt szerencsétlenségekre, dicsekedésekre, hogy szerelmi viszonyokra hatása van, támaszkodik. Az igaz hit megtagadásáról, sabbat láto-

<sup>1</sup> Reizner János: Szeged tört. IV. k. 448. l.

gatásról, s az ördöggel való közösülésről szó sincs. Ellenben a második ítélet hosszadalmasan épen az Istennek és anyaszentegyházának megtagadását, az ördög szolgálatára való felesküvést s az ördögök gyülekezeteiben való részvételt és az ördöggel való fajtalanzkodást emeli ki. Az állatok, emberek megrontása s más bajok okozása csak röviden, mintegy mellékesen vannak érintve.

A mi az eljárást illeti, lényeges, hogy nálunk az inquisitio sohasem működött. Kivételes bíróságokról, külön boszorkányüldözési bizottságokról sincs tudomásunk. A rendes megyei és városi hatóságok s pallosjoggal bíró uradalmak uriszékei előtt folytak a perek és miután a boszorkányságot nem tekintették crimen exceptumnak, ép úgy jártak el vele szemben, mint más főbenjáró bűnügyekben, mint gyilkosság, rablás, paráznasággal szemben stb. Csak a tekintetben különbözött ezektől az eljárás, hogy nem ugyan mindenütt és mindig, de elég gyakran az esztelen vízpróbát alkalmazták, hol a bűnösség megállapítása céljából, hol már az égésről szóló ítélet kimondásával egyidejűleg.

A leglényegesebb különbség a magyar és a külföldi eljárást közt az volt, hogy a mi pereink túlnyomó többségében a vádlott vallomását nem tekintették a halálítélet szükséges kellékének és így nem is volt szükség arra, hogy a torturát azzal az irgalmatlan kegyetlenséggel alkalmazzák, melyet fentebb vázoltunk.

A torturát nálunk alkalmazták ugyan, még pedig legrégibb pereinkben égő szurkot csepegtettek a vádoltra, később tüzes fogóval fogdostatták, de a torturát az elégetésre szóló ítélet kimondásakor a büntetésnek még súlyosabbá tételéül és a bűntársaknak megnevezése céljából alkalmazták, amint ezt ezen oklevéltárból számos ítélettel lehet bizonyítani. Az első adatunk, hogy az ítélet attól volt függővé téve, hogy a vádlott a tortura alatt miként vall, egy 1713-iki biharmegyei perben fordul elő.

Az egész eljárásban döntő a tanuk előadása s a bírák több vagy kevesebb hiszékenysége volt. A ki már rég boszorkányság hírében állott s községének tisztességesebb



elemei ellene bizonyítottak, az veszve volt. Általában el lehet mondani, hogy bár az eljárás nálunk is a jogérzetet felháboríthatja, ha nem is sokkal kegyelmesebb, de sokkal tisztességesebb, jóhiszeműbb volt, s a fanatizmus kevésbé ádáznak látszik, a mit az is bizonyít, hogy az eljárás legszemérmetlenebb részlete a stigmának, a boszorkányjelnek kutatása csak azon későbbi perekben fordul elő, melyek a külföldi typust képviselik. Annak pedig, hogy gyermekeket vádoltak s máglyára juttattak volna, példa egyáltalán nincs.

Az üldözések Magyarországon oly tömegesek, oly borzasztóan pusztítók sohasem voltak, mint külföldön. A leg-tömegesebb kivégzés a szegedi, 1728-iki per következtében fordul elő. Itt egyszerre 13 máglya gyúlt fel. Bihar megyében 1694-ben 14 boszorkány állott a bíróság előtt, közülök 6 lett máglyára ítélve, a többi megmenekült. Kolozsvárt 1565-ben 5, 1584-ben 6 asszony szenvedett tűzhalált. Arad vármegyében pedig 1756-ban 4 asszonyt égettek el. Ezek voltak eddigi adataink alapján a tömegesebb elégetések. Elég szomorú számok, de elenyészők azokhoz képest, melyeket előbb közöltem.

A mi a tudomásunkra jutott terheltek összes számát illeti, 1565-től 1756-ig összesen 554, ezek közül 151 sorsa hogy dőlt el, nem tudjuk, ez összeget az 554-ből levonva, a fennmaradó 403-ból, 169-ről tudjuk, hogy máglyára került. Olyan, a ki előbb lefejeztetett s csak teste égettetett el, 23 volt. Egy vízbefulladás s egy kövel agyonveretés is fordult elő, a többi részint a megyéből kiűzetett, részint felmentetett, még pedig a középkori jogszolgáltatás egyik maradványa alapján, azáltal, hogy a gyanú fokához képest, több vagy kevesebb jóhírű, megbízható eskütársakkal tisztító esküt tett. Még más büntetések is alkalmaztattak: pálcázás, pénzbírság, de ezeket tovább részletezni fölösleges.

Az eddigi összehasonlításból világosan kitűnik, hogy pereink túlnyomó része lényegesen más volt, úgy a boszorkányhitet, mint az eljárást s az üldözés arányait tekintve, mint a nagy üldözési korszak perei.

Ellenben lényegesen azonos volt azon perekkel, melyeket a maleficusok, ártalmas varázslók ellen az egész közép-koron át, szórványosan, de elég gyakran folytattak. A mi boszorkányaink lényegileg kuruzsló asszonyok s kisebb számban ugyanily foglalkozású férfiak voltak.

Terem nem engedi, hogy további részletező ismertetésbe bocsájtkozzam. Azon különös jelenségnek, hogy a kifejlett boszorkányfogalom oly későn és oly ritkán mutatkozik nálunk, okát ezúttal nem kutathatom.

Ha erőm nem engedné, hogy azon szándékomnak megfeleljek, hogy az oklevéltárból meríthető tanulságokat feldolgozzam, remélem, lesz nálam hivatottabb erő, ki e feladatot teljesíti.

Mindenesetre azonban még nagyon kíváncsún tartom, hogy azon megyék és városok levéltárai, melyekhez hozzá nem juthattam, alaposan átkutattassanak, hogy így ez oklevéltár hézagai kipótoltatván, mentül életteljesebb vonásokban álljon előttünk a mult századok ezen sötét, de a szellemi fejlődés történetére nagyon tanulságos jelensége.

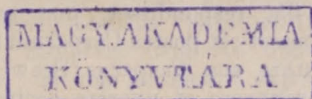
Még egy kellemes kötelességet kell teljesítenem. Köszönetet mondani mindazon levéltárnok uraknak, a kik szívesek voltak előzékenységükkel munkámat megkönnyíteni. Különösen Debreczen város egyik levéltárnokának, Zoltai Lajos úrnak nagy köszönettel tartozom. Nagy hálával tartozom Fejérpataky László úrnak, a ki úgy is mint a N. Múzeum könyvtárának igazgatója, kutatásaimat, úgy is mint az Akadémia történelmi bizottságának előadója, ez oklevéltár kiadhatását hathatósan támogatta. Köszönettel tartozom a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatóinak, Erdélyi Pál és Gyalui Farkas uraknak tapasztalt előzékenységükért. Végre hálásan kell kiemelnem dr. Lukinich Imre egyetemi m. tanár úrnak segítségét, a ki szíves volt ez oklevéltár correcturáját elvállalni, a sajtó alá rendezés munkájában nekem segédkezni s kinek érdeméül ki kell emelnem, hogy a tárgy- és névmutató kizárólagosan az ő munkája.

Kolozsvár, 1910. évi január hó.

KOMÁROMY ANDOR.







## I.

*Kassa, 1517.*

Pásztor Györgyné Margit és Hegedűs Péterné Anna panaszt emelnek Terjék János ellen, ki őket varázslással vádolta s e miatt őket vízpróbára akarták vetni.

(Eredetije Kassa város levéltárában 979. sz. Kiadta *Döbrentei Gábor* : Régi magyar nyelvemlékek. 1840. 15. l.)

## II.

(H. n.) 1562.

»Látjuk, hogy vannak, kik ördögnek adták magokat, kiket az ördög felveszen ; sokakat látjuk ezfélékben, hogy megégetnek.«

(*Melius Juhász Péter* : Az hitről és az keresztyénségről való vetekedés etc. Debreczen, 1562. 16. b. l. A marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban található egyetlen példányból. V. ö. *Szabó K.* : RMK. I. k. 22—23. ll.)

## III.

*Kolozsvár, 1565.*

*Grúz Péter magánpanaszos vádja alapján Botzi Klára ellen megtartott tanúkihallgatás, ítélet, hogy a szokott helyre kivitessék és ott megégettessék ; továbbá Botzi Klárának tortura előtti és tortura utáni vallomásaiból feljegyzés.*

Pro Petro Grúz contra Claram Botzi veneficam.

Prima testis : Magdalena uxor Urbani Etwes, jurata fassa est : Quod Clara Botzi hoc dixisset ante partum, quod si vivere vult prolem suum, tunc ipsam curat vocari, alioquin brevis durabit. Et testis dixisset : ne forte tempore partus illam non reperiret ; illa vero dixisset, quod vesperi curaret requiri et apud eam pernactasset.



Secundus testis : Pitter Bendig juratus fassus est : Quod ad plurimas gloriations Clarae Botzi, quod ipsa quales et quomodo sanasset, inquisivit testis : unde didicisset illa medicamenta ? Sed illa respondisset, non esse conveniens, ut referat, unde hausisset ; et postea Casparum Szewch nominasset, quod sine voluntate sua Casparus Szewch nunquam possit matrimonium conjungere et uxorem accipere, sed quamcumque ego voluero, illam potest copulare, aliam neminem. Tanta esset efficaciae illa.

Tertia testis : Magdalena, uxor Valentini Zygyártó, jurata fassa est : Quod in atrio consistorii percremata nocticorax ad inquisitionem Petri Grúz manifeste confessa fuisset, quod dicta Clara Botzi et Zekeresné et Rusa fascinatrices essent et unam etiam in transpontano suburbio talem esse declarasset.

Quartus testis : Vincencius Adam juratus fassus est : Quod anno praeterito dicta Clara ad ipsum venisset et tunc testis a seminatione tritici rediisset, ac dum mulier rescivisset ipsum triticum seminasse, suspirasset seu ingemisset dicens : »O — inquit — si mihi antehac significasses, quod seminare voluisti, ego te talia verba docuisssem, quod in tuo tritico nihil crevisset praeter purum triticum et purum crevisset«. Et de verbis illis nonnulla coram teste enumerasset etiam, sed testi non succurrunt. Praeterea vulgari fama id quoque audisset, quod eadem Clara sic gloriata fuisset : quod si possit tangere vestem domini judicis, nunquam possit contra eam judicium ferre et sententiam pronunciare.

Quintus testis : Georgius Kis juratus fassus est : Quod conducticia serva eius fuisset Clara, ad sanandos pedes eius et dum a festo Michaelis post Nativitatis festa ad tres hebdomadas ligasset ; et corrupisset, destruxisset magis, quam sanasset : testis ei indicasset, pedes suos magis destrui, quam convalescere. Ac illa hoc dixisset : »Quod si voluero, scientiam habeo sanandi vel dilacerandi ; quia mihi herbae et gramina campi per se loquerentur et se se offerrent : tolle me — dicens — ego ad hoc sum utilis«. Et ad fidem fassus est, quod ipsa Clara infecisset pedem suum et hoc dixisset, quod ipsa in Italia ab quodam Italo didicisset scientiam suam.

Sexta testis : Anna uxor Jacobi Nagy jurata fassa est : Quod Clara ad vocationem testis negasset, se ituram ad vineam, quia ipsa domi duplum vel etiam quadruplum meruerit suis medicamentis.

Septimus testis : Urbanus Etwes juratus fassus est : Quod domi Petri Asztalos dum ligasset, id audisset ex ore Clarae : Quod veniente domum ipsa, propter ligationem Petri Asztalos talis casus cecidisset super illam : quod unus catus niger intrasset

ad domum inter pedes mariti sui, quem idem suus maritus ejicere et depellere nequaquam potuisset; sed ipsam ter circumisisset et maritus eo facto securi percutere cepisset catum et catus retro fornacem abditus fuisset et ibi tam ardentes fuissent duo oculi, tanquam candelae duae; et persecuti fuissent vehementer, sed non potuissent expellere. Sed postea ad loramentum scandisset, inde sumptum cantharum catus tanto impetu jactasset ad nobilem, quem ibi curat, ut caput offendere non potuit, quia si potuisset offendere, forte interitum fuisset consecutus. Et passim cum scutellis etiam jactasset in domo et ne unicum quidem ictum potuissent dare feli, sed effugisset. Et eum, quis ille fuerit, ipsa bene cognovit hominem. Caeterum fassus est, quod ipsum eadem Clara vehementer petiisset bina vice quoque, quod ipsam vocaret ad obstetricationem penes suam uxorem, nam si alteram vocant, puer non diuturnus foret, sed brevi moreretur. Praeterea id oblitus erat, postremo addidit: quod catus per fenestram intrasset ad domum et ad domum tantum ardorem inflasset, quod nimio ardore seu calore vix quod non fuissent suffocati. Et testis non vocasset illam ad obstetricationem, ac puer in incolumitate natus et integritate fuisset, sed quinta nocte nativitatis subito vagitum edidisset puer et immutato colore, sequenti die mortuus fuisset. Audisset praeterea ex proprio ore mulieris: quod cum ipsa serpentem cum suis instrumentis decoxerit et manducaverit unam saltem portionem, clarescunt in tantum ei oculi, ut exeundo ranarum, serpentum et omnium animalium, reptilium et creaturarum omnium voces et voluntates intelligit, quid se cum tractent et omnia vidit, similiter etiam voces herbarum in campis et silvis audit, ad quidque valeant.

Octava testis: Dorothea, uxor Emerici Kovács jurata fassa est: Ita dixisset sibi Clara: quod si ipsa voluerit et curaverit eam, tunc vel singularem vel geminos foetus concipiet, et unam marem, aliam femellam.

Nona testis: Ursula jurata fassa est: Quod sibi quoque eadem repetisset dicta Clara: quod si voluerit, foecunditatem, si vero noluerit, sterilitatem; perinde quemadmodum testi praecedenti.

Decima testis: Margaretha, uxor Mathei Kovács jurata fassa est: Quod etiam ipsam ligasset Clara, quem haberet defectum, quod non conciperet et illa declarasset et affidasset testem, ut si voluerit, illa conceperit.

Undecimus testis: Stephanus Bleum juratus fassus est: Se audisse ex ore mulieris praedictae, quod ipsa unum librum haberet eius artis, quod omnes herbae campi vocem ederent. Item quod matrem suam Rusa mulier infecisset. Item quod



ipsum testem sic informasset, quod si in aliquem suspicionem haberet, quod est lemur, tum observet, ubi dimittit lotium, ac discedente isthinc muliere, cinerem calidum aspergat, quo facto fiet lemuri, ne infra mensem vim mejandi habeat.

Duodecimus testis : Laurentius Bleum juratus fassus est : Perinde quemadmodum frater suus, quod in angaria die Veneris ante nativitatis, meridiana hora, infecisset matrem ipsorum Rusa, hoc retulisset Clara ; et etiam in reliquis perinde.

Decimus tertius testis : Valentinus Kiss juratus fassus est : Se quoque audisse, quod mulier exusta in domo consistorii Claram Botzi, Rusam, et Zekeresné et unam in externis manentem lemures et incantatrices esse et proxime quoque e genibus unius pueri costas extraxisse ; et sibi commisissent ad sanandum. Item quod aestate praeterita suam consortem in foro ter circuisset et illico dolere coepissent pedes et longo tempore laborasset et postea ipsa quoque ligasset, sed non potuisset et quaedam pistrix sanavisset postea.

Decima quarta testis : Anna, uxor Francisci Litterati de Borosjenő jurata fassa est : In praemissis vitiis nil scire praeter id, quod Clara semel ad eam venisset et usque ad vesperum retorsissent manum pueri eorum et propter hoc gladio irruisset eam maritus suus et ei graviter comminatus fuisset et sic sanasset manum pueri et jurasset, se non virtute daemoniaca agere, sed divino verbo. Et puero — ita dixisset — quod propterea fecissent hoc ei pulchrae mulieres, quia pater semper comminatus illis, sed si ipsam ad partum eo vocassent, ipsa defendisset puerum et custodisset ab hujusmodi periculis.

Decimus quintus testis : Petrus Asztalos juratus fassus est : Quod dicta Clara in primo adventu nimium coepisset oscitari et distortere corpus penes fornacem et gemere dicitando : »O bestye kurvák, mint verének az éjjel !« Et postea testis conduxisset ipsam ad sanandum et ad saepissimas percontationes testis ipsamet retulisset : Quod ipsa Varadinum profecta fuisset ad quendam hominem, ut se sanare faceret ; et ibi certo tempore dum commorata fuisset, domum eorum in mundicia et ornate servasset, propter quod eam hera adamasset ac eadem dicere coepisset, quod si velit, tunc perinde docta possit evadere, quomodo dominus et maritus eius est, dummodo cibum domini degustaret occulte et costas et reliquias eius oblingeret. Cibus vero sic fuisset ; quod exeundo herus serpentem duxisset et decoxisset et frusta eius numerasset, ac ipsa reliquias cibi eius degustasset. Et hoc cognito herus jurare fecisset eam, quod non uteretur tribus annis hac scientia et egressus in curiam sumpto cibo avium et caeterorum animalium voces bene intellexisset. Et tunc herus librum

tradidisset ei, quem etiam nunc haberet et legere sciret, ac etiam puellas suas edocuisset ad legendum libros. Et cum illum legeret in campo, eam omnes herbae alloquerentur et virtutem suam indicarent. De felis negotio et actum perinde et simul audivit cum Urbano Etwes.

Decimus sextus testis : Georgius Bácsi juratus fassus est : Se ex ore mulieris nil audisse ; sed a Petro Asztalos ea, quae supra scripta sunt, de libro et avibus, reptilibus etc.

Decimus septimus testis : Joannes Barbély juratus fassus est : Quod in domo consistorii mulier ea, quam combusserunt, ita dixisset : quod nolit aggravari animam suam, quia etiam nuper costas unius pueri extraxissent et eum ipsa sanasset ; et in veneficio ista Clara Botzi esse praecipua. Deinde quod in suburbio longo sororeculam habuisset testis, in cujus pedes ferventem aquam fudissent ; et dum semel mater illam oleo inungeret, Clara Botzi adfuit et hoc dixisset : quod pedes pueri sub perfusione comprehendissent nocticoraces, sed ipsa sanaret. Et mater grossum promississet, si aliquod lineamentum applicaret in pedem eius ; illa vero bestias vituperasset dicendo, ut ad domum eorum non iret pro grosso, verum tamen faceret aliquod lineamentum ; ac dum applicasset pedi, in quartum diem puer tumefactus ea applicatione obiisset.

Decima octava testis : uxor domini Johannis Bornemisza jurata fassa est : Quod mortuo Vincenzio Lidrer, Clara Botzi ad eam venisset, cui filia sua hoc dixisset : »Certe tu interfecisti Vincencium« — et sequenti nocte pedes puellae infecti fuissent et testis non permisisset eam ea ligari. Nuper vero id dixisset ista Clara dominae testi : »Nescio, quid commissem in illam dominam, quod mihi indignata est, sed si mecum amicitiam haberet, hactenus filia sua in peplis esset«.

Decima nona testis : Sophia relicta Vincencii Lidrer jurata fassa est : Quod tempore judicatus domini Joannis Bornemisza, homo quidam Hidelveiensis litigasset cum Clara et valde timuisset sibi captivitatem et haec dixisset : »Si me captivaverint, certae reae erunt etiam tales mulieres, quae variatas habent mastrucas«.

Vicesima testis : Margaretha, uxor domini Emerici Raw jurata fassa est : Quod ex ore Clarae audisset, quod si ipsa velit, filia domini Johannis Bornemisza dudum in peplis esset ; et nubere non poterit, donec ipsa animum addit suum. Id etiam dixisset, quod ipsam de Monostor redeuntem duo canes ingentes deduxissent et prope parvam portam Monostor veniendo, in porcum transformatus fuisset unus et flamma in longitudine unius cubiti ex ore egressa fuisset et tetigisset eam combussissetque unam partem sui indusii ; et eam in fossam projecissent



daemones ac ibi extinctum fuisset indusium. Item quod ipsa testis unum filiolum egregium et integrum peperisset et accedens ad eam Clara in cunabulis pueri dumtaxat ossa remansisset, caro tabefacta fuisset ; ac eum nemo scivisset sanitati reducere, nisi ipsa et eadem Clara.

Vicesima prima testis : Barbara uxor Stanislai Beychel jurata fassa est : Quod Deo favente ipsam Clara sanavisset, testi eadem hoc intimasset, quod eam quaedam mulier sibi amica infecisset et brevi ad eandem ventura esset ; et eodem die clauso ostio ad eam quaedam mulier venisset, in eam haberet suspicionem et illa Rusa erat.

Vicesima secunda testis : Angleta Gaspari Mészáros jurata fassa est : Quod in curanda ipsa Clara sola retulisset : Quod domi suae in cute bovis una triginta duae lemures chorizarent et eis caulinas carnes cogeretur dare ; ac de olla cibum absumpissent ac iterum stercore proprio replevissent et talis fuisset stercus eorum, sicut carnes cauliatae.

Omnes testes manifeste et evidenter important et fatentur : quod haec mulier, spreto divino mandato, suo veneficio uti et homines inficere atque incantationibus uti non verita fuisset. Igitur judicantur : quod *ad solitum locum educatur* et igne comburatur. Eius autem accusator secundum legem et consuetudinem regni : septimusmet ad eam jurare debeat.

Fassiones praefatae mulieris per torturam additae.

Antequam puncta fuisset fatetur : quod Magdalena Futó, Zekeresné et Hidelviensis et Rusa incantatrices essent et noctuae mulieres essent, a pueritia audisset. Post punctionem fassa est : quod praecipua esset et mera pithonissa Rusa. Sex nominasset : uxorem Johannis Barbély, Rusam, Szekeresné, Magdalenam Futó de Ród et unam in Monostor, quae uxorem Dionisii Litterati sanasset ac vicinam Joannis Neb Gedrudem.

Et de serpente atque coclea, quod comedisset, quemadmodum Petrus Asztalos retulit, confessa est, ut postquam comedisset, herbae porcs, útifú, cipros et gyúkbek alloquentes fuissent ipsam et virtutes suas indicassent.

Ad reducendam mulierum foecunditatem Mathias Nyerges, qui obiit docuisset eam.

(Eredetiye Kolozsvár város levéltárában, 1562-vel jelzett jegyzőkönyvében, mely csak tanúkihallgatásokat és azok után jegyzett rövid ítéleteket tartalmaz.)

## IV.

*Kolozsvár, 1565.*

*Neb János magánpanaszos vádja alapján Gedrud nevű nő ellen  
megtartott tanúkihallgatás.*

Sabbato post carnis privii pro Joanne Neb contra Gedrudem veneficam.

Primus testis : Ladislaus Balási juratus fassus est : Quod ad petitionem Andreae Eweges venisset ad Claram Botzi sciscitaturus, an ipsa infecisset pedem suae filiae et inter alia etiam Johannes Neb inquisivisset, si suam uxorem vicina infecisset ; et licet primum negabat se scire, sed postea directe confessa fuisset, quod uxorem Johannis Neb vicina fascinavisset.

Secundus testis : Bartholomeus Sala juratus fassus est : Quod eadem audisset a Clara Botzi, quae praecedens testis retulit, nisi quod remedium inquisivisset ab ea Johannes et illa hoc dixisset : ut nunquam sanabitur uxor, quia corruptio in tali loco est, quo applicatio fieri non potest.

Tertius testis : Stephanus Oth juratus fassus est : Quod domus sua exusta fuisset in primis, deinde etiam equos suos tres auffurassent ac denique unam vaccam habuissent, illa quoque fascinata et lacte privata fuisset. De quo testis cum valde meditaretur et suspicionem ad vicinam Gedrudem haberet, sciscitatus fuisset ab Andrea Brozer, quid deberet agere. Is testem docuisset : quod ad cornua vaccae unum flavum femorale applicaret, ac eo facto vacca cum vehementi et rapido cursu ad eam domum irrumperet, ubi ipsam fascinavissent. Ac testis difficulter potuisset appendere et inicere femorale, quamquam vacca nimium mansueta fuisset in primis et adjecto femorali, vacca recte ad ostium vicinae Gedrudis irrupisset cum rabie et mulieres eam duobus baculis ambo vaccam e medio ostii vix potuissent foras pellere et vix exclusissent. Verum tamen, quod vacca ab ostio exclusa fuit, non discessit, sed ad fenestram currit ardentem per fenestram mugitus continuo faciens. Et nunquam potuit convalescere, quin et foetus, quos postea produxit, viles fuerunt.

Quartus testis : Damianus Kocsis juratus fassus est : Quod praeteritis annis pedem suum infecissent et novem hebdomadis laborasset ac pro quinque florenis sanasset quaedam Monostorensis mulier ; et propter sanationem pedis, tam testi, quam etiam mulieri gravissime fuit comminata haec Gedrud, dicendo : quod non eo fine infecissent ipsae pedem testis, ut



haec sanaret, sed ut dilaceretur in hunc finem ; sed certe male habitura est, quod sanitati restituit.

Quintus testis : Gregorius Szél juratus fassus est : Quod unam vaccam habuisset foecundissimam, cuius foetum ipse vendidisset et ista Zeybertné, quamvis in curia tunc nihil negotii et actionis habuit, eo venisset et id effecisset, quod vacca triduo post accessum eius extenuata et corrupta fuit. Postea vacca ante domum mulieris fuisset mortua ; semper eo cucurrisset et ibi devorassent canes.

Sexta testis : Barbara uxor Alberti Székel jurata fassa est : Quod anno praeterito Joanne Neb cum ista Gedrude litigante inter portam iudicis Clara Botzi narrasset : quod Joannes Neb ipsam vocasset ad ligandum suam uxorem et praesente ibi ipsa ac uxorem Joannis Neb ungente, haec Gedrud septimam aggressa fuisset sive venissent, ut inficiant ipsum quoque Johannem Neb ; sed quia Clara ibi praesens fuerat, non potuissent praevalere adversus Joannem et eum corrumpere.

Septima testis : Catharina uxor Michaelis Fodor jurata fassa est : Quod audisset, ut haec Gedrud fascinatrix esset et per incantationem lac pecudum auferret.

Octava testis : Sofia relicta Simonis Vendler jurata fassa est : Se scire, quod fascinata uxore Joannis Neb, ipsa unam mulierem vocasset ad se curandum et dum inligasset eam, illa mulier hoc dixisset : quod jam jam presto cogeretur venire ea, quae ipsam infecit et vix absoluto verbo, teste praesente et vidente haec Gedrud tanta celeritate irruisset per ostium, ut fascem tibiaram circumcinctam quoque neglectam absolvere habuit et nimia celeritate unum gallum in ostio obstrinxisset, ut statim mortuus est ; prae nimia et vehementi festinatione neque quidquam dixisset, neque salutasset, sed tantum in-spexisset vicinam ; et testis exterritus effugisset.

Nona testis : relicta Thomae Kádár jurata fassa est : Se vulgariter audisse, quod mater Gedrudis etiam noctua fuisset. Et haec Gedrud, licet hospites non habuit, attamen a teste ova et butirum rogasset dicendo, quod pauperes haberet domi suae ac illis deberet cibum parare.

Decimus testis : Emericus Asztalos juratus fassus est : Quod ex ore Clarae Botzi in domo consistorii audisset, quod Gedrud fascinasset uxorem Joannis Neb et nunquam sanaretur. Ipsa quoque propter id noluisset sanare, quod spinam noluisset illi eruere et sibi infligere ; quia si contra voluntatem lemorum sanasset, ipsam pro hoc interfecissent.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1562-vel jelzett jegyző-könyvben.)

## V.

*Kolozsvár, 1565.**Gruz Péter magánpanaszos boszorkánysági vádja alapján Rusa nevű nő ellen tanúkihallgatás és ítélet.*

Pro Petro Grúz contra Rusam.

Prima testis: Helena uxor Ambrosii Semel jurata fassa est: Quod nocte Gregorii papae subito corrupti fuissent pedes filioli sui et quaedam mulier hoc intimasset testi, quod una mulier, quae sibi bona amica esset, compressisset pedem, ergo ipsa non possit sanare; et testis suspicionem jactans in Rusam facti et perpetrationis, eam vocasset ad sanandum puerum, sed neutiquam voluisset. Postea puerum ad eam fuisset perducere coacta et ipsam obviam ante domum Joachimi Hennig reperisset; ibi quoque noluisset revidere pueram, sed magnis precibus victa ad languidum pueri pedem posuisset manum; et imposita manu illico et statim corruissent pedes pueri in tantum, ut antea gressum facere poterat, sed tacto pede neutiquam.

Secundus testis: Georgius Takács juratus fassus est: Quod recta meridie vere ipse ingressus fuisset salicetum a pluviis; respiciens versus possessionem Fenes, vidisset duas mulieres Rusam et unam Lakatosné vocatam, quae in foro caseos vendit, quod super aquam profundissimam, quae unius hominis altitudinem superasset uno cubito, siccis, neque intactis pedibus transivissent; et hoc viso testis exterritus, sub quodam trunco in curvitate abditus fomitem applicasset in pixidem, ut eas sagittet, sed non potuisset. Et ei mulier Rusa hoc dixisset: quod se contineat, et notitiam eius non haberet et ipse non esset dignus, ut sciat, quomodo ambulant; et pixidem nullius momenti esse dixisset.

Tertius testis: Laurencius Szücs caupo juratus fassus est: Quod super podicem axoris suae apostema ingens crevisset, ad cuius sanationem ipsam Rusam conduxissent et sic egisset, quod docillum, quem vesperi implicavit, mane non extraxit, sed ad corpus intravit: ita ut aliquot docillos in corpus abscondisset ad interritum manifestum mulieris et extremum cruciatum. Et cum hoc testis percepisset ipsam Rusam descendendam statuisset et saniem a vulnere solus cum acu voluisset extrahere et radens saniem, inhaerere docillos reperisset tres ibi, antiquos et putridos. Et juratus fassus est testis, quod data opera et studiose voluisset perdere Rusa suam uxorem, si percipere non potuisset et ipsam non depulis et ab ea.



Quartus testis : Paulus Tzige juratus fassus est : In feriis Nativitatis domini, consulibus creatis, domum ire voluisset et apud fenestram domus Rusae strepitum audisset et eo aspectans intrantem hominem, mulierem salvis neque apertis, sed oclulis fenestris vidisset et pedes aliquantulum eminentes palam vidisset in fenestris nulla apertione vel ruptura existente et testis sedule orationi institisset apud deum, ne sibi noceret.

Quinta testis : Angleta relicta Emerici Gartner jurata fassa est : Quod dum Rusa quandam vineam permutasset et pecunia indiguisset, testi pecuniolam paucam habuisset serviiciis partam; ac de his ad frequentissimas petitiones Rusae florenos quinque mutuasset, sed nequaquam potuisset ab ea retorquere. Denique quod semel ad eam ivisset, semel florenos quinque in indignatione sua in curia dispersisset testi conminata, quod brevi malae res eius succederent et brevi evenisset interritus oculi. Aut postea Rusa ipsam Bisztriciam ad quandam fratrem suum Achacium Lang vocasset, et dum de sanatione oculi tractassent, frater proprius Rusae dixisset : si tu infecisti oculos, qui possit melius sanari, quam tu ipsa ! Proinde id etiam fassa est, quod unius tironis pedem infecissent, genuorum costas retro versissent et caput pedis etiam versus calcem, id fecisse Rusam, Prisca proxime combusta palam declarasset.

Sexta testis : Anna uxor Antonii Dresler jurata fassa est : Quod unam ancillam habuisset, cujus utraeque manus repente infectae fuissent et dum ad Rusam iisset sanandi causa, visa puella Rusa hoc dixisset : »O tu misera ! certe hoc malum non tibi proposuerant«. Ac manus licet nimium terpes et corruptas cito sanasset Rusa ; ac ancilla dum cum ea commentionem voluisset facere, ab eadem dicta Clara florenum unum et denaros viginti quinque rogasset. Sed puella se pauperrimam esse declarasset orans, ne tantum optaret. Rusa vero super hoc indignata dixisset : »No tu ! si non vis mihi pro labore tot pendere, fiant manus tuae in priori calamitate«. Ac hoc dicto, nocte eadem in eadem calamitate priori dissolutae fuissent manus puellae et decidissent.

Septima testis : Ursula uxor Benedicti Hincz : De calamitate manus suae et de casu manifestam edidit confessionem, quam et testis praecedens fecit ; quia super ipsam patraverat hoc dicta Rusa et ipsa inserviebat tunc Antonio Dresler et tercio jam tres florenos coacta fuisset alteri mulieri dare, quod sanasset.

Octavus testis : Georgius Szücs juratus est : Quod in aedibus Andreae Szücsné aliquo modo conturbatus fuisset ipse cum Rusa et illa sibi conminata fuisset, quod si non possit eum ulcisci sola, attamen haberet orbiculum et ille eum vindicaret. Expost exacta una angaria, testis unam vestem sub-

duxisset sibi et nullam costam insuisset ad vestem; tamen in manicis vestis costam, digitalis longitudinis insutam reperisset: coram multis resuta manica et ab eo tempore colorem vultus et sanitatem amisisset.

Nona testis: Margaretha ancilla Laurencii Eppel jurata fassa est: Quod vocasset ad inserviendum sibi ipsam Rusa, sed testis non venisset, propterea dicta Rusa eam minis affecisset: quod nolit ei servire, sed si ipsa foemina esse poterit, efficiet ne et aliis servire valeat; et vix post hoc una hebdomada praetereunte manus suae viciatae fuissent.

Decima testis: Angleta uxor Antonii Kötélverő jurata fassa est: quod intoxicassent pedem sui pueri et cuidam mulieri duxisset, quae dixisset, quod Rusae ipsi deberet exsolvere illi debitum et postea sanaret pedem pueri.

Decimus primus testis: Jörg Zappelt juratus fassus est: Etiam manum suae filiae esse resolutam aestate praeterita ac una Bekkené hoc dixisset quod in vicinitate sua maneret illa, quae filiam infecisset et ibi alia non ageret praeter hanc Rusam.

Decimus secundus testis: Bartholomeus Sala fassus est: non ad rem.

...<sup>1)</sup> Testis: Broz Semel juratus fassus est: Sicut uxor sua.

Decimus tertius testis: Emericus Antal: nihil fassus est.

Decimus quartus testis: Georgius Nagy juratus fassus est: Quod contigue ad sibi habitasset Rusa et strepitum audisset frequentem, per quem et domus eorum mota fuisset.

Decima quinta testis: Margaretha uxor Andreae Kovács fatetur: Quod haec Rusa noluit eos curare, qui infecti ad eam venissent, imo eos monuisset, ne fidem infectioni praestarent.

Decima sexta testis: Anna uxor Pauli Czige fassa est: Quod unius et primi filioli pedes, alterius os et oculi, tertii clunes repente fuissent infecti; sed hunc unica unctione sanasset Rusa; in instanti et statim erexisset se puer. Quarti pueri unguiculi et duorum majorum puellae et filii pedes a genibus usque ad imum. Et dum sic intristata fuisset mulier propter hos casus et ad Rusam conquesta fuisset, Rusa hoc dixisset: quod ipsa orasset deum, ut in animam suam maerorem mittat.

Decima septima testis: Potentia relicta Pauli Brozer jurata examinata fassa est: Quod ipsam et Rusa narrasset ei, quod ipsam veteratam caballam vituperasset, sed ipsam quoque hac ruina affecisset: quod certae ad tergum ipsius

<sup>1)</sup> Igy! sorszám jelzés nélkül.



alligat veteratas mulieres. Item quod in curia sua, unum stratum alliorum lemures totum excoriassent et guttis cereis perfusissent, sed nescit, qui fuerint.

Decima octava testis: Margaretha relicta Jacobi Forgach jurata fassa est: nihil ad rem.

Decimus nonus testis: Ambrosius Zeles, ad rem non fassus est.

Vicesimus testis: Joannes Barbély juratus fassus est: Quae nuper de his, quae ex ore Priscae audiverat.

Huc attinet etiam fassio uxoris Stanislai Beichel.

*Deliberatum*: Eadem est sententia, quae priorum: quod quia haec Dei et hominum timore postposito infectionibus et incantationibus uti non fuisset verita, Petrus Grúz septimusmet adjurare debeat: quod haec incantatrix, lemur et venefica esset ac fascinationem exercuisset.

Quia citra omnem torturam sponte et libere etiam reliquae mulieres combustae hanc praecipuam et manifestam incantatricem et veneficam ac noctuam esse confessae fuissent.

Eadem est sententia etiam in mulierem Hidelviensem.

Die dominica iterum contra Rusam attestatio.

Elisabetha Michaelis Kádár relicta in lecto gravi fascinationis decumbens, jurata fassa est: Quod Clara Botzi — jam duo anni elapsi sunt — quod dixisset: pedes et vertebrae suas per speciosas mulieres esse infectas. Sed, qui infecerit, propter domum suam non ausit nominare, verum in Szappan-utcza habitaret. Et testis fassa est, quod ante infectionem sui bona amicitia interessisset (*sic!*) inter Rusam et se; sed infecta ipsam ad se vocare nunquam potuisset. Et quod nominare Clara Botzi non auderet, hanc causam assignasset: quod devorarent ipsam, si nominaret, quamvis etiam ipsa sola periisset.

Anna relicta Mathaei Gritner, filia praecedentis testis, jurata fassa est: Quod Rusa semel prope se accessisset in foro et dixisset, quod: tu, inquit, semper mecum vendis meas res, sed te per manus meas diaboli dilacerabunt. Et testis aliud non fuit locuta, nisi quod compatiens dolori et cruciatiu puellulae Gregorii Hoszu, quae fascinata fuisset et tunc ligabatur per Rusam, dixisset eam fascinatam fuisse et Rusam ligare; propter ea aggressa fuisset illam, quod haec sibi indicassent.

Rusae fassio per torturam:

Indurata bestia <sup>1)</sup> fateri nihil voluit.

<sup>1)</sup> Ez a szó a jegyzőkönyvben át van húzva.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1562-vel jelzett jegyzőkönyvben.)

## VI.

*Kolozsvár, 1568.*

*Hagyó Andrásné panaszára, hogy őt Barla Demeterné boszorkánynak szidalmazta, tanúkihallgatások mind két fél részére, s ezek alapján Hagyóné ellen ítélet tűzhalálra.*

Dominica ante festum Johannis Baptistae pro uxore Andreae Hagyó, contra uxorem Demetrii Barla coram domino Michaelae Berzeche attestationes.

Anna uxor Jacobi Nagy jurata fassa est: Dum ipsae antehac anno elapso in vinea Nicolai Szép operatae fuissent, tunc uxor Demetrii Barla produxisset in mentionem uxorem Andreae Hagyó, quod valde vituperasset filium suum dicens, quod filius suus sentiret negotium suum; et postea haec dixisset: »E boszorkány, baszó bestye híres kurva, leány korába is egy boszorkány, baszó híres kurva vala«.

Magdalena Benedicti, Helena Balog, Antonia Kis, juratae, fassae sunt: Quod sic audissent dictum ab uxore Demetrii Barla: »Valjon mely boszorkány, baszó bestye híres kurvának mi gondja az én fiammal, az én gyermekemmel!«

Sophia relictá Georgii Egeresi jurata fassa est: Quod in vinea Laurentii Viczey — Kisjárásban — audisset, quod uxor Demetrii Barla tale dictum fecisset in vinea Nicolai Szép: »Valjon mely boszorkány, baszó bestye kurvának mi gondja vagyon az én fiammal!« Quia tunc filium eius »akasztófáról szakadt« nominasset.

Pro parte adversa:

Joannes Varga juratus fassus est: Quod a quadam muliere, quae uterina fuit Andreae Hagyó ac haec ad divisionem quandam testificandam de Szilágy intrasset, audivisset testis domi suae narratum, quod haec uxor Andreae Hagyó etiam de Szilágy pro malignitate sua coacta fuisset hoc introfugere. Nam etiam ibi spinae conferatae erant in eam. Con-sanguinei circumduxissent eam passim inter spinas et sic occultassent.

Catharina uxor Petri Farkas jurata fassa est: Quod sunt anni octodecim in capillis existente Andreae Hagyóné una cum sorore maiore quadam Elizabeta summo dilucolo ante auroram in festo Georgii, antequam gregem in campum expellerent, ad fores stetisset, ac illa Elizabeta voce alta acclamasset: »Bűvösök az én sajtáromba tej, vaj; szarom a ti sajtártokba« et haec Hagyóné a tergo illius stando in risum edidisset, post ea ambae in domum se recepissent.



Margaretha uxor Christiani Szász jurata fassa est, se nihil scire inter partes.

Sophia uxor relictæ Pauli Kún jurata fassa est: Quod ipsa in profesto Sancti Georgii audisset et vidisset, quod in capillis existente uxore Andreae Hagyo cum sorore quadam in platea stetissent. Et altera eorum clamorem edidisset: »thúr thúr«; adeo quod rati fuissent testes horrenda audere: »tökömbe sajtáromba zsír, vaj; szarom a tietekbe«. Sed testis nescivisset, de quibus fuerit locuta.

Catharina uxor Petri Pap jurata fassa est: Quod dicta Hagyoné testem aegrotam adiisset inquirendo, ut dicat, quomodo ipsa se habeat et quid de ea sciret testis; sed testis nihil se scire, imo eam probam existimare respondisset.

Martha uxor Lucae Kis jurata fassa est: Se quoque perinde fuisse inquisitam ab uxore Andreae Hagyo, et hinc odiosam fuisse.

In die Johannis Baptistæ pro Andrea Hagyo.

Anna uxor Joannis Szegedi jurata fassa est: Quod etiam ipsa praesens fuisset in dicto, quod dixisset relictæ Demetrii Barla: »E boszorkány, baszó bestye kurvák ím az én fiamra támadtak, de azért Isten megmenti az akasztófától«. Et specificæ neminem nominasset in dicto.

Clara uxor Alexii Nagy jurata fassa est: Quod ex adverso egit ei uxor Andreae Hagyo et erga eam nil mali scit aliud, quam id, quod semel testem adversum hoc interrogabat, si sciret, qualem vitam gereret ipsa.

Elizabetha uxor Galli Nádası jurata fassa est: Se nihil scire propter bonitatem erga uxorem Andreae Hagyo, quamvis multum habitasset in vicinitate eius etiam puellari tempore.

Pro Barláné:

Catharina uxor Joannis Varga jurata fassa est: Quemadmodum Johannes Varga dominus et maritus suus.

Potentiana uxor Alexii Borgias jurata fassa est: Quod anno tertio in profesto Sancti Georgii vidisset testis quandam versus mola papirea usque ad lumbos valde madide <sup>1)</sup>... flumen transiisse ac ad hortum Andreae Hagyo intrasse. Verum testis calignosum oculum habebat, non potuit cognoscere, si ipsa Hagyoné fuit, aut alia.

Sophia uxor Balthazaris Sarkadi jurata fassa est: Quod in die Philippi et Jacobi uxor Ladislai Taligás narrasset ei, quod Hagyoné de horto Kis Illyésné ad hortum testis transisset ollam in manibus tenens ac in fine ceparum consistens, facto sputo, se circumvolvens cum quodam ligno, haec dixisset:

<sup>1)</sup> A kipontozott hely az eredetiben olvashatatlan.

»Lám e kurvák azt mondják, hogy nincs hagymájok, maga mely jó hagymájok vagyon !«

Huic testi contradixit Andreas allegans causam consanguinitatis, quia maritus testis et in causam attracta uterini essent.

Emericus Nagy servitor equester civitatis juratus fassus est : Quod ipse jurari fecisset uxorem Ladislai Taligás Ursulam, quae fassa esset, quod in die Philippi et Jacobi ipsa dum purgaret inter cepas, animadvertisset dictam Hagyoné secum sermonicari ; et testis a conspectu eius se abscondisset et vidisset, quod in ollam herbas colligeret dicens : »Im e bestye híres kurva azt mondja, hogy nem jó hagymája, mely jó ugye ?« De hinc transcendens in hortum proprium, ollam effodisset, herbas antehac collectas in eam condens et hoc tempore introitu armentorum erat his dictis : »Vajjal, túróval teljék bödönöm, a más emberébe gané« ; coram armentorum exivisset et ibi discurusset. Id a propria consanguinea audisset, quod dictum uxori Andreae Hagyoné : cur non vivis etiam hic pacifice inter vicinos tuos, tamen scis te etiam in patria versatam esse in condemnationem propter tua facta et etiam spinae conferatae erant tibi et ad huc non senties te immune, hic quod non vivis pacifice.

*Deliberatum.* Quia oculis visam fuisse per mulierem incantationem factam, tum ob hoc, tum etiam propter ea, quod ante hac etiam in veneficio deprehensa fuisset et poenae dedicatae tamen ut, tunc effugisset : ob hoc eam igne comburendam judicarunt.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1562-vel jelzett jegyzőkönyvben.)

## VII.

### *Kolozsvár, 1570.*

*Almás Mihályné felperest Zeybert Albertné boszorkánysággal vádolván, ez ügyben tanúkihallgatás.*

Almás Mihályné Katalin bizonyosági Albert Zeybertné Margit ellen.

1. Kalára Ádám Zeyferné,<sup>1)</sup> vénasszony és beteg, hiti szerint vallja : Mikoron az elmúlt karácsonnak előtte való napokban az Simon Vendler házába gyűltenek volt az fonó leányok, ott esett volt valami szó az Almás Mihályné felől,

<sup>1)</sup> Így ! Zeybertné helyett.



melyet mikor meghallott volna Almás Mihály, kéri, hogy elmenne az Albert Zeybertnéhoz, az kitől az szó lött, hogy megkérdené róla: ha ő mondása az szó, melyet az ő felesége felől szólt. Mikoron elment volna, más asszonyemberrel egyetembe, megkérdi róla, ha az beszédet ő mondta volna Almás Mihályné felől, az melyet a fonó leányok az urának megmondtanak, ilyen módon szólt nekik ez vallónak és az másiknak, hogy: a mit én mondtam, azt én meg nem tagadom sem birák, sem polgárok előtt, mert az ugyan nem jámbor és nem jó asszony; jámborítsa meg magát, nem akarom, hogy szomszédom is legyen, mert ha megösmerem, hogy valami nyavalyája lesz az én barmomnak, én is úgy cselekszem vele, mint Néb János az én ángyommal: tüzet rakatok az Nádas mellett neki, oda vitetem őtet. Többeket és sokat szólt, de az betegség miatt nem jut eszébe. Az után mikor eljövénék onnat, mondta, hogy Mátyás Kovács üzente neki, hogy semmi barátságát ne tartsa.

2. Anna Krestel Gröbel felesége hiti szerint vallja: Mint az első, mert együtt voltak.

3. és 4. Kristina Kis Sester leánya, Mártha, Nagy Ambrus leánya ezt vallják: Hogy ők Simon Vendlerné házába fonnak volt és az Albert Zeybertné megyen oda az házba és ezt mondja: hogy az Mihály Holeczappel felesége nem jámbor asszony volna, és ha megesmérhetné, hogy valami nyavalyája lenne tehenének, tehát az Nádas mellett tüzet csináltatna, mint Néb János csináltatott volt az ő rokonának.

5. Sófia Simon Vendlerné hiti szerint azont vallja, mint az két leány.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1570-el jelzett jegyzőkönyvben.)

*Jegyzet:* A 3 és 4 tanúra e megjegyzés: Contra dicit in causam attracta, quia aetatem non habent.

## VIII.

### Kolozsvár, 1573.

*Kaskötő Agoston Fekete Katót boszorkánysággal vádolván, a város birái útétele ellen a tanácshoz történt fellebbezés utáni tanúkihallgatás.*

Attestationes pro parte Augustini Kaskötő post apellationem ad Senatum, contra Fekete Kató.

1. Markos Antal hiti szerint vallja: Hogy ő egyszer nem volt hon, buzája látni ment volt. Jó fel az piacra gazdája aszony, a mi sáfárlása itt fenn volt, azt elvégezvén, haza tér. Hogy az Közép utcán alá megyen volt, fájni kezd a lába

úgy annyira, hogy le kell ülni Seres Márton háza előtt. Seres Mártonné kijön a ház eleibe, mond, hogy : mi lelé, komám asszony ? Mond : nem tudom mi lelé a lábomat, im nem állhatok reá, im most csak hirtelenséggel indula rajta. Tanítja erre Seres Mártonné, hogy szedjen három szemeten három kapczafoltot és főzze meg, a levével mossa a fájdalmas helyet és az kapczát kösse reá, ha valaki házához kérő kérni jó, semmit ne adjon neki. Akkor Fekete Kató az piacon árult volt itt fenn. Az vallónak felesége, a mire tanították volt, még csak reá sem kötheti szerével az lábát, azomba Fekete Kató mindjárást ott terem és szerdéket kezd kérni, Markos Antalné ad neki. Fekete Kató mindjárást szállására megyen, valahová teszi a szerdéket, de mindjárást lakatját ismét felveti házára és feljő ismét az piacra. Hogy ez valló haza jó, megbeszéli neki felesége az rajta történt dolgokat. Házára akart menni Katónak, de nem volt otthon és igen szidja háta megett, az ő maga feleségit is szidja. Katónak itt fenn szomszédi megmondják, hogy igen szidta volna Markos Antal és igen haragudt volna reá. Harmadnap mulva könyöklőjére megyen Kató ez vallónak, mond : miért haragudtál reám jó Antal uram ? Mond ez valló : »Mi dolgod volt neked az én házamnál, hogy ide jöttél kérni, annak előtte soha nem kértél itt ; látod-e mint vagyon gazdám asszony, ha megnyomorodik, Istennek esküszem, hogy enmagad hátodra rakatom az tüzet!« és annak utánna megvigasztott volt feleségemnek ismét a lába. De nem mondja hite szerint, hogy ő mielte volna ez Fekete Kató, mert ő azt nem tudja, csak gyanakodott hozzája.

2. Katalin Kajántói Mártonné hite után ezt vallja : Egyszer viszen volt Asztalos Lőrinczné egy tyúkot és mindennek mutatja volt, ő is megyen volt Asztalos Lőrincznével. Mond Asztalos Lőrinczné : »Ezt Fekete Katónak saroglyájából vonám ki, az egyiket főzik vala, az én saroglyámból lopták el«. De ezt valló nem tudja, kit nevez volt főképpen, ha az leányát, vagy önmagát Fekete Katót.

3. Piroska Nagy Benedekné hiti után ezt vallja : Tudja egyszer ez Fekete Katónak mátkája volt, ad tizennyolcz forintot neki, hogy kereskedjék vele, ökröt vegyen vele. Megyen Vásárhelyre, onnat soha meg nem jöve, az pénz is oda marada. Azután Kató, valahol tudományosokat tudott, mindenüvé elment, hogy haza hozatnája mátkáját, de soha nem hozathatta. Mondta aztán ő maga Kató ez vallónak : ide s ide jártam, abban jártam, hogy meghozassam, ha meghozathatnám, de nem lehet. Ő maga felől penig, hogy valamit ahhoz tudna, azt ez valló nem tudja, semmit sem látott affélét hozzája.

4. Orsolya Markos Benedekné hiti után ezt vallja : Hogy



egyszer Fekete Kató hoz ez vallónak szomszédja házából egy füstölő üszögöt és ez valló előtt által viszi az utcán. Azon nap ez vallónak gyermeke megbetegül, annak utánna meg is hal; gyanakodott Katóhoz ebből, hogy ő vesztette volna meg a gyermeket. Ebből is gyanakodott pedig hozzája, hogy Kató szájából ezt hallotta házában, hogy ő olyat tud, hogy ha neki tíz leánya volna is, egyszersmind egy nap kérője lenne. Ebből is gyanakodott hozzája, hogy ő mikor egy csötörtök nap itt fenn árul volt, ő Katót nem kérte hozzája, azomban haza megyen ez valló, gyermekét nem találja hon; kitér ismét házából: tehát Katót az gyermekkel elől találja. Azután az gyermek nem akart szopni.

5. Margit Somogyi Bálintné hiti után ezt vallja: Szilágyi Jánossal ivutt volt ő egy pénz ára bort. Haza megyen szállására és az utca ajtóját beszegezi, az udvar ajtóját nyitva hagyja és lefekszik az házba és aluszik, senki pedig egyéb ott nem volt. Az fiának vész el egy kézruhája, a nélkül az gazdának egy lakatja, az ő erszényéből pedig nyolcz pénz. Ebből gyanakodott Katóhoz, hogy ő dolga volt volna, mert Kató Kajántói Mártonnal ivutt volt az nap: de ő Katót nem látta ott éjjel.

6. Erzsébet Fazakas Benedekné hiti után mondja: Hogy ő semmit nem tud Kató felől.

7. Katalin Fejér Benedekné hiti után mondja: Hogy ő semmit nem tud egyebet azonkívül, a mit ezen dologba ennek előtte kétszer vallott. Szent János napjától fogva Szent Mihály napjáig együtt lakott Katóval, de ő ördögösséget nem látott, sem hallott hozzája.

8. Néhai Nagy Antalné azt vallja: Hogy mikor gyermeke lőtt volt az Fekete Kató leányának, az mi mássa vagy mi ott lőtt volt, ő maga ez valló seprötte szeméttel össze és kivitte az árnyékszékre. Fekete Kató sem faszínbe, sem egyébüvé nem tőtte.

9. Katalin Deák Ádámné ezt vallja: Hogy ő Fekete Katót az mi időtől fogva esmérte, semmi gonosz életit nem látta, egyebektől elég zok szót hallott felőle. Ő is azoknak szavokhoz képest gyanakodott hozzájuk, mikor gyermeke megbetegült volt, mert azt mondják volt, hogy megvesztették volna. Azt is vallja, hogy egyszer retket kért volt egy pénzen tőle, hogy nem adta neki, azt mondta: nó ne adjad, de eszedbe jut még.

10. Márta Székely Andrásné azt vallja: Tavaly nyáron vitt volt az urának enni az Ötvös Istvánné majorjába, hul épel volt. Küldi az ura vízért, hogy megyen volt, látott egy rakott ganén tahát egy zöldbeli ember ül és az molnárné.

Ő azt látva hátra tér, véli, hogy valami dolgok volna, esmét oda jön az víz felé, hát felköltek onnat és az zöldbéli ember az víz felé ment, az molnárné az malom felé. Egyebet semmit nem látott hozzájuk.

11. Sónia Asztalos Jánosné szolgálója azt vallja: Hogy vagy on öt esztendeje, mikor Molnár Istvánnál szolgált ő. Egykor estve vacsora után el megyen az malomba az ura. Az felesége megkérdi, ha haza jönne hálni vagy oda maradna. Azt mondja oda hál. Osztán küldi borért ötöt az aszonya, azt is hagyja neki, hogy betérne az Vajda Katus házához és egy Gergely nevű legénynek mondaná meg, hogy jönne oda, mert az ura honn nem hál. Ő megmondta az izenetet. Azután hogy haza ment volna, az aszonya meghagyja neki, hogy lefekünnék. Ő lefekszik és egykor felszerken viradta felé, halja volt az asszonya mondja: nesze imez, nesze amaz. Feltekint: hát az legény egy ingbe, gatyába akkor megyen ki. Azután be jó az molnár és az legény kardját ott találta. Az czipellüssét, kapeczáját ő vitte haza neki.

12. Molnár Ambrus azt vallja: Hogy ő Molnár Istvánnét mitől fogva ismerte ez mostani urával együtt, semmi gonosz életit nem látta, sem tudja mondani. Annak előtte Magyarországra, tudja mondani, egyszer megvesszőzték volt vétkeiért.

13. Kádas Mátyásné ezt vallja: Hogy ez elmúlt időkben, mikor itt az városban tartatná fogva Solyom Pétert az fejedelem, akkor ő lakik vala az Kőműves György anyja házábanál, Molnár István is ott lakik volt. Látta, hogy egy hajnalba az malomból bejött volna Molnár István; az házból, hol a felesége volt, egy drabantot szöktetett ki; de azt nem tudja, mit szerzett oda be. Azután az drabant tőle egy tallért küldött volt az asszonynak Fejérvárról. Az azt mondta, hogy volt közi vele. Azt is vallja, hogy Székely Andrástól hallotta, ezt mondja volt Fekete Kató, mikor Ágostonhoz küldte volt követni: azt mondja Ágoston, hogy nem békéllek veled, mint ilyen boszorkánynyal.

Testes Katharinae Fekete contra Augustinum Nagy.

1. Erdély Gáspár azt vallja: Hogy ő neki ezt mondta Ágoston: »Te Erdély Gáspár olyan boszorkány az anyád, hogy neked kezedet megkötötte, hogy leányát meg ne verhesd soha míg élsz; mert az egy cigány, olyan horgas az keze, mint az kapuban való cigánynak; arról is esmérem, hogy az, hogy az haját elnyírte és a leányának is ő hajába kötött benne, hogy meg ne verhesd«.

2. Anna Szemébtíró Máténé: Az udvarra ment volt és hallotta, Fekete Kató mondja volt Ágoston feleségének: »Te



sánta, tipertes, koszos«. Mond arra Ágostonné : »Olyan hazug vagy, mint egy cigány«.

3. Margit Takács Balázné azt vallja : Ágoston mondja volt : mennyi asszonyember hajat hánytak el itt, valaki talán tar ag-ebnő <sup>1)</sup> ) vagy on itt az utcában. Hallotta Fekete Katótól, ő neki beszéllé volt, hogy minekutánna az házat megvötte volna Ágostonul, az kemencze szájából kilopta volna az követ Ágoston, ő pedig ismét vissza vitte volna tőle. Láttá azt is, hogy követ rakott a lába alá Fekete Kató és úgy hallgatott az Ágoston ablaka alatt.

5. Székely András azt vallja : Hogy mikor immár perbe volna Ágoston Katóval, egyszer megyen házához Ágostonnak, teszen szóbeszédeket Kató felől. Mond : »Ugyan boszorkány az, elhiggyed, olyan mint az kapubeli cigány, horgas körmű«. Aztán küldte volt ötöt többekkel Ágostonhoz Kató követelni. Mond Ágoston : »Nem akarom törvény nélkül hagyni«.

6. Anna Molnár Istvánné azt vallja : Hogy ment volt az Kató házához mikor az veje megjött volna és immár az előtt perbe volt Ágostonnal. Azomban jön oda Ágoston, mond neki Katónak : »Te nyilván való boszorkány vagy, kapubeli cigány vagy, inkább lagnám egy házban egy ebbel, hogynem veled, mert annál is alább, horgas körmed vagy on«. Az veji szölt, hogy elmenjen onnét és úgy ment el. Azután egyszer az tanács-háztul indulsz el, Ágoston elől megyen volt, mond Katónak : »Csak kár, hogy te velem perlesz, mert te cigány vagy, nyilván való boszorkány vagy, én leszek az ember, hogy fejedre rakatom a tüzet«. Ez szöakra neki Kató tudományt tött, hogy megemlékezzék róla.

7. Katalin Markos Antalné azt vallja : Hogy látták házok előtt Ágostont és Katót zajgottak, feddöttek, de ő nem értette, mit szölnak egymásnak ; ugyan hallani sem akarta, bement házába.

*A jegyzökönyvbe beragasztott külön lapon :*

Fekete Kató 1573.

Katalin Fejér Benedekné azt vallja : Hallotta Ágostonul, azt mondta, hogy : »Gyanakodom Fekete Katóhoz, hogy boszorkány, mert éjjel a mit ágyomba beszélek, azt is mind tudja«. Hallotta azt is, hogy cigánynak és hazugnak mondta, mert sokat hazud.

Testes Fekete Kató contra Kaskötö.

Erdélyi Gáspár azt vallja : Hogy ez elmúlt napokban, hogy ötöt megeskette volna Kaskötö Ágoston bizonyásra és

<sup>1)</sup> agg-ebnő = öreg nöstény kutya.

ki ment volna az tanácsházból, mond neki Ágoston : »Megesküvé-e ?« Mond ő : »Meg, mert nem hagyál a nélkül«. Mond esmét Ágoston : »No te az napad mellé vonzasz, de nem tudod, hogy ellopott az búzádban és eladta«. Mond ő neki : »Ne mond azt, az én búzámat mérve hagytam az háznál és semmi héát nem találtam«.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1570-el jelzett jegyzőkönyvben.)

*Jegyzet* : A vizsgálati iratok a Fekete Kató ellen indított per első feléből, valamint a városi bírák által hozott ítélet hiányzanak.

## IX.

*Kolozsvár, 1574.*

*Litteráti Albert és anyósa, Barbel Jánosné tanúi egy nő ellen, ki Litterátinak házassága előtt gazdasszonya volt.*

16. Junii : Testes Joannis Barbel et Alberti Litterati contra mulierem, quae fuit quondam in domo Alberti Litterati.

Testis prima et secunda : Péchiné és Péter papné azt vallják : Hogy az elmúlt napokban Barbel Jánosné hitta volt el őket vele az veje Albert Deák házához, hogy szólnának az asszonyembernek, menne el onnat, mert nem szereti ott való lakását. Ők, hogy oda mentek volna, nem találták az háznál, hanem hogy leültenek volna, azomba megjött az piaczról valami hússal és tejjel. Ők megmondják neki, hogy Barbel János azért küldte volt, hogy megjelentsék neki, hogy elmenjen az háztul, mert nem akarja ott az ő leánya mellett való létét. Mond az asszony : »Bestye kurva, mert az én uram sem térted — Barbel Jánosnének mondván — sem leányodért hátra nem vet«. Ők ezt hallván esmét megmondják, hogy elmenjen ; mert olyat szólhat és cselekedhetik, hogy egy <sup>1)</sup> . . . vonszanak nyakába. És esmét ugyan azon előtti választ teszi nekik. Végre aztán ugyan kitolták és úgy küldték el az háztul.

Testis tertius : Szócs György hiti után vallja : Semmit ő nem tud arról mondani, mit tőle Barbel János kíván, sem ebeje, sem bővölése felől.

Testis quartus et quintus : Asztalos Benedek és az felesége hitének utánna : Semmi egyebet nem tudnak jónál és szorgalmatos szolgálatjánál Albert deák házánál, mind honlétében, mind kívül voltában.

Testis sextus : Simon Szemez hiti után azt vallja : Hogy gonoszt semmit nem tud, sőt azt látta, hogy ha hites felesége

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



lett volna, hon nem létébe úgy viselte háza dolgának gondját, azonképpen mikor haza jött.

Testis septimus : Szócs Márton azt vallja : Láttá az asszonyt Buzába Szentgyörgynapi sokadalamkor az Albert deák szállásán forgódott, süttött, főzött neki, de semmi gonoszságot hozzá nem látott.

Testis octavus et nonus : Fazakas György és az felesége : Semmit nem tudnak egyebet, hanem csak azt látták, hogy némely nap Süveges Gergely és Brozer Tamás az Albert deák házához mentenek, de nem tudják miért.

Testis decimus : Bálint Johan, Hedvig fia azt vallja : Láttá, az asszonyember süttött, főzött Albert deáknak és együtt ött vele. Ő is, többen is voltak az asztalnál, de semmi gonoszt hozzá nem látott, sem utánna való járását, vagy valami dolgát, kiből kétség lőtt volna hozzá.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1570-el jelzett jegyzőkönyvben.)

## X.

### *Pozsony vidéke, 1574.*

*Bornemisza Péter tudósítása a Pozsony vidékén elégetett boszorkányokról.*

»Éjjel járó asszonyokról is sokat mondhatnék, kik éjjel macska képébe szökdécselők, sok lovagok módjára járók voltak, tombolók, tánczosok, részegesek, paráznák egymás között, kik féllábbal kis gyermekéket czégérbe tettek ki, kik sok kárt, csintalanságot miveltek, kik közzül nem régen is 1574 esztendő tájban Poson felé sokakat benne megégettenek. Kik szörnyű dolgokat vallottak, kiknek ugyan királyné asszonyok van és annak szavára rettenetes dolgokat mivel az ördög. De mind azért, hogy végre elveszesse őket.«

(Negyedik Része Az evangeliumokból és az epistolakból való tanuságoknak. Írá Bornemisza Péter. Költ Semptéről 1578. 810. b. lapjáról.)

## XI.

### *Debreczen, 1575.*

Oláh Ambrusné Dorottya varázslással és ördögi tudománnyal vádoltatván és kuruzslásait bevallván, eklézsia követeire ítéltetett.

(Szücs : Debreczen város története. II. k., 524. l.)

## XII.

*Debreczen, 1575.*

*Nagy Benedekné Orsolya ellen elégetésre szóló ítélet, mert bebizonyult, hogy másokat rontó-vesztő, méregkeverő.*

Ursula, consors Benedicti Nagy a domina Anna, relicta quondam Andreae Rusa, in iudicio tracta pro intoxicatione suae filiae et aliis sceleribus et fide dignorum testium fassionibus convincta est, intoxicatione, perditione et venenosam fuisse; eadem testium fassionibus convincta est; etiam alienam uxorem adulterio tradidisse pro mercede. Ideo jure mediante igni tradere deliberatum est.

Isto die iudicium instanti executionis etiam est demandata.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 3. sz. jegyzőkönyv 602. l.)

## XIII.

*Selmeczbánya, 1581.*

»Egy Borbála nevű asszony halálos ágyán vallomást tett, hogy az ördöggel szövetkezve boszorkányságot űzött, magzat-elhajtást gyakorolt s az oltári szentséget is meggyalázta.

Nem lévén már életében büntethető, holt testét égették el.»

(*Demkó K.*: Felsőmagyarországi városok életéből. 148. l.)

## XIV.

*Kolozsvár, 1582.*

*Igyártó György tanúinak kihallgatása Kassai Borbála ellen, a ki Igyártónak Rengő Anna elleni perében ő ellene tanúskodott.*

Fassiones Georgii Igyártó contra testes Annae Rengő et signanter Barbaram Kassai.

1. Sónia Urbeger Gergelyné vallja: Hallottam az Kassai asszony szavából — mondván — sok dologban ártott énnekem Igyártó György, de valamint és valahogy lehet, vagy tisztességében, vagy miben, de ártani ügyekezem neki.

2. Katalin Zöld Ambrusné vallja: Hallotta ugyan azont a kassai asszony szájából, sőt még Nagy Ilonát is ingerlette reá, hogy reá álljanak Igyártó Györgyre tisztességének elvesztésében. Hallottam egy férfi inastól, kit Jőború Pál tartott, hogy ez kassai asszony, hogy az boszorkányságban tudós volna,



kit az inas bizonnal látott volna hozzá, de ez szót többen is hallották.

3. Balássi Ambrus *juratus fassionem suam exhibuit in scripto sub hoc tenore.* Az első kérdésre azt mondhatom, hogy egykor, még Dávid Ferencz idejében, ez Kassai Kalmár Tamásné Borbára asszony, ugyan ott az plébánosság házánál az kapu között az hóna alól vón egy könyvet elő, in quarto folio vala és monda énnekem: Ambrus uram láttál e ilyen könyvet, mint ez? Ő maga forgatja vala kezében és képek valának írva benne, hol király képe, hol ördög kép, hol szerencse kereke és külömb-külobb-féle képek. Igazán mondom, hogy akkor az időben hallottam vala, hogy vannak ördögös könyvek és ha ember olvas benne, tehát elé jönnek az ördögök, ha valami dolgot eleikbe ember hirtelen nem ad, tehát úgy őt magát viszik el, vagy meg bántják. Nem merék benne olvasni, de deákul vala mind írva, hanem betétetém mindjárt az könyvet vele, evvel az Borbára asszonnyal. Kérdém: hol vód azt az könyvet? Mondá, hogy csak Isten tudja, hol töttem én ennek szerét. Egynehányszor kérék tőlem — ugy mond — 12 forinton, de most megszűkölttem, adjon két forintot kegyelmed reá, esmét bizony megváltom kegyelmedtől rövid időn. De én nem adék, hanem ezt mondtam neki, hogy nem jó asszonyi állatnak effélét nála hordozni. Másodszor a mire engem kérd, hogy ha láttam-e, vagy tudom-e büvölését avagy boszorkányságát, én nem tudom, sem láttam. Harmadszor, ha arra kérd, ha tudom parázna életét, lopását, vagy kerítését: én hogy Kassán laktam, én soha barátságot vele nem tartottam, soha házánál nem voltam. Az hallomásban eleget hallottam, hogy az deákok, darabontok igen jártak hozzá, ott dőzsöltek, ittak, részegeskedtek, ugyan híres volt érette; és mikor ide Kolosvárra jövék és ő lakik vala az Salam házában az Óvár szegeletinél, hallottam filemmel, hogy hegedültek, dőzsöltek, tánczoltak szállásán, az mives legények jöttek alá s fel házától, az deákok azonképpen. Még én is mondtam egynehányszor, hogy az ki tökéletes jó özvegy asszony volna, ezt nem mívelné, hanem úgy tartaná magát, mint jó özvegy asszonyi állatoknak kellene magát viselni, hordozni, mivelhogy két leánya is vagyon. Az lopása felől azt mondhatom, hogy ezt nyilván tudom és mondhatom, hogy Kassáról az más ember feleségét, ura hire nélkül, ki akkor az ágyba halálos betegségébe feküdt, elszöktette, ellopta. Ugyan azt mondhatom és ugyanakkor egy vén kuldust is, kinek János bíró vala neve, jó vén ember vala, azt is el hozta volt vele Váradra onnét Kassáról. És ilyen hire jött vala fel Váadról Kassára, hogy az mi pénze volt az vén kuldusnak, ellopta tőle, az kit

el nem csálhatott tőle és avval az pénzzel jött volna be Erdélybe osztán Váradról. Én semmi kerítését nem tudom. Negyedszer az mire kérd, hogy mint volt dolga Kassán és az ő maga életét miképpen viselte: én felül megmondám, hogy soha barátságomat vele nem tartottam, mert mint szinte most, az előtt is el lehettem barátsága nélkül. Én nem láttam semmi feslett életét, hanem az szó elég volt reája, eléggé szóllották. Az vejít nem tudom, mint akarta elveszteni, de tudom ezt, hogy estve az veje vacsorára egy barátjához ment volt, hogy késett az barátjánál és későn megyen haza, be nem bocsátotta feleségéhez az vejít. Amaz is vizatér az barátjával és felmentek az barátjával az ház heára, hogy ott háljanak. Azonközbe egy deszka aláfordul alatta az vejinek és úgy esék alá, hogy a nyaka ki törött vala és most is félszeg az veje bele. Az után ott hagyta az vejít betegségében, az feleségét búcsú vétlen lopta Erdélybe tőle. Az ki penig Kassáról valaki el akar menni valahová lakni, szépen az az törvény, hogy búcsut veszen az várostól és úgy megyen el és az város szépen levelet ad melllette. Az többiről semmit nem tudok.

Kutós Jakab vallja, hogy hallotta mástól, hogy volt ez kassai asszonytól egy ördögös könyv, de semmit egyebet nem tud hozzája.

Anna Darótzai Bálintné vallja, hogy az articulusokban, kikre kérdették, semmit nem tud, sem látott. Hallotta tőle, hogy volt egy kincs ásó könyve. Tudom azt, hogy egy szolgáló leányt szerzett volt Sarmasági Miklósnak ez kassai asszony.

Apollonia Török Mártonné vallja: Mindenektől hallottam, hogy ez kassai asszony adott volna Posztóvető Mártonnak valamit és úgy holt volna meg; kit bosszúságból cselekedett volna, hogy perlette. Egyebet nem tud.

Veres Imre vallja: Egyszer jövök vala Szamosfalváról, találám elől a kassai asszonyt a mezőn, ott leüle és kezde velem beszélgetni. Említé panaszolkodván, hogy őtet igen perlenék és Igyártó György állott volna ellene, azt magyarázván felőle, hogy ő füvezte volna meg Posztóvető Mártont. Akkor énnekem azt mondá, hogy addig forgódott mellette Sánta Erzsébet, hogy ő vesztette volna és ő büvölte volna. Végre, hogy el kezdék tőle indulni, mondá ez kassai asszony: No eredj el s mond meg annak az Márta Pechelnek, Posztóvető Mártonnénak, hogy a mely csomolékot fel kötött az gerendába Sánta Erzsébettel öszve, vegyék le az az büvölést-bájolást és meg gyógyul az ura. Egyebet nem tudok.

Magyari Nagy Péter vallja: Mikor a kassai asszony Nyári Mártonnak adta volna leányát, az után meg akarván másolni ez kassai asszony az dolgot, törvény szerint is meg kellett



adni. De mikor öszvekeltek volna, mondá Kutós Jakab, hogy az vőlegényt meg kötötték volna és ha mit tudnék kére, hogy lennék segítséggel. Én a mit tudtam cselekedtem, használtam is az legénynek, de az kötés dolgából az anyjára az kassai asszonyra volt gyanúság.

Katalin Buzai Mátyásné vallja, hogy semmit sem tud.

Katalin Nyirő Józsáné semmit nem tud, hanem, hogy ez kassai asszony egy leányt szerze szolgálni Sarvasági Miklósnak. Semmi gonosztságot hozzá nem tud, mert talán csak hatot sem szóllott véle.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.)

## XV.

*Kolozsvár, 1583.*

*Igyártó György tanúinak kihallgatása Rengő Annának egy másik tanúja, Erzsébet nevű leány ellen.*

Pro eodem (Georg. Igyártó) contra fassionem Elizabethae famulae Mathiae Szigyártó, testis autem Annae Rengő.

1. Katalin Zondos Bertalanné vallja: Hegedűs Jánosné szolgálója tött volt az kürtőbe, egy szőlő levélbe betakarva, melyet esmértenek az levelen való békának lenni. Mikor az leánt firtatták volna, ez valló és Igyártó Jánosné, hogy ki tötte oda az kürtőbe, tagadni kezdé ez leány, hogy nem ő tötte, azt sem tudná, micsoda. Mikor annak utánna megijesztették volna, az Igyártó János szolgálójára mutatott, Erzsébetre, mely mostan Szigyártó Mátyás szolgálója.

2. 3. Nyilas Antal feleségével egyetembe. Az ő hitők szerint azt vallják: Hogy ez Erzsébet, mikor Igyártó Jánosnál lakott volna, ment volt Nyilas Máté ez vallóknak házokhoz és azt mondotta ez vallóknak Nyilas Máté, hogy ez Erzsébet egy békát hozott az szőlőből, mert egy borbély legényt igen szeret és azt akarja megbűvölni vele.

4. Orsolya Szikszay Istvánné vallja: Hallotta az béka dolgát az Erzsébet leányhoz, úgy mint fejül megvallották.

5. Rezeni Albert vallja: Hallotta ezeket mástól.

6. Katalin Orgonás Benedekné szolgálója: Hallotta azt, a mit több vallók vallnak.

7. Halmi Lakatos János vallja: Csak hallomással a dolgot.

(Eredetije ugyanott.)

XVI.

*Kolozsvár, 1584.*

*A város ügyészeitől boszorkánysággal vádolt Szabó Kató ügyében először a vádhatóság tanúinak kihallgatása, azután a Szabó Kató védelme részére kihallgatott tanúk. Ezek után ítélet, mely a terhelő körülmények részletes elősorolása után elégetést határoz.*

1584 die 8 Maii: Testes procuratorum civitatis contra Szabó Kató, coram domino Kathonai et domino Krisner.

Primus testis: Nyerges Péter vallja: Láttam, hogy jobb felől Fazakas Boldizsárnénak az nyelve oda be egy iznyire igen sebes vala, de nem tudom mitől és az fenyegetést sem hallottam.

Secundus testis: Somogyi István vallja: Semmit sem tud, sem látott, sem hallott hozzája.

Tertius testis: Nyirő Márton vallja: Semmit nem tud felőle. Nyilván feleségemtől hallottam, kit megvall. Láttam, hogy pökdöste a Nyerges Péter házát és szitkozódott.

Quarta testis: Anna Nyirő Márton felesége vallja: Egy vasárnap jöve hozzám ez Szabó Kató és árva csalánt kér vala tőlem, én pedig holott hallottam ez előtte, hogy éjjeljáró volna, nem adék csalánt, és erőssen megfenyegete, perzelneknek (?) monda. Én is mondám, hogy bizonyára megbánná, ha valami esnék házam népén. Vala egy szolgáló leányom, kitől ugyan azon vasárnap, hon nem létembe esmég árva csalánt kért, az is nem adott és azt is megfenyegette. Másnapra hétfőn viradólág úgy megveszték az lábát, hogy nem járhatott, ugyan megmerevedett vala a lába és hazájába kellett küldenem.

Quintus testis: Szócs Krestel vallja: Filemmel hallottam Szabó Kató szájából, hogy így fenyegette meg Fazakas Boldizsárnét: te kis peresztely, (*sic!*) én miattam, meglátod azt, meg kell veszned.

Sextus testis: Ember Antal vallja azt, a mit Nyerges Péter: Hogy Fazakas Boldizsár felesége nyelvét látta, hogy megfeketült volt és aztán vért pökött. Hallottam Baráth Istvánnétól, hogy ez okon igen szándékozott ez Szabó Katóra, miért hogy ő vesztette volna meg a leányát Hersel Mártonnét.

Septimus testis: Pitter Filstich vallja, hogy ő semmit nem tud.

Octavus testis: Hegedűs György vallja: Tíz egész eszten-deiglen lakott mellettem, de semmit hozzá nem tudok, sem látam, sem hallottam.



Nonus testis : Fazakas János vallja : Ezt hallottam, hogy szitkozódott Szabó Kató az Fazakas Boldizsárral, egyebeket is igen rútolt; de semmi bizonyost hozzá nem tudok.

Decimus testis : Fazakas Boldizsár vallja : Csak úgy jut eszembe, mint egy álom, hogy engemet így fenyegette meg : férfiat — úgymond — nem vesztettem meg, de én miattam kell neked veszned. Hallottam az szegény feleségemtől, hogy sokszor fenyegette meg. — Több eszembe nem jut, mert nagy búval voltam. Hallottam ilyen szidalmat az szomszéd-ságban : fatilla lélek kurvák, el kell mindnyájan veszszetek miattam.

Undecimus testis : Kerekes Mihály vallja : Igen gonosz nyelve volt, de egyebet nem tud, sem hallott, sem látott hozzája.

Duodecimus testis : Pajor Mátyás vallja : ugyanazont, a mit Kerekes Mihály.

Decimus tertius testis : Kötélverő Lukács ugyan azont vallja.

Decimus quartus testis : Lantos György vallja, hogy semmit nem tud.

Decima quinta testis : Piroska Ember Antalné vallja : Bizonnyal nem tudom, de az gyanóság ez Szabó Katóra volt, hogy Hersel Mártonnét ő vesztette volna meg. Láttam azt, sőt ugyan számot tartott az első uram reá, hogy harminczötször, avagy többször jött egy nap ez Szabó Katóhoz és csak ott mondta, hogy könnyebbséget talál.

Decima sexta : Söfia Szöcs Jakabné vallja : Szolgáló leány valék, Hersel Mártonnál szolgáltam. Láttam ez Szabó Katótól, hogy az szobaajtó előtt való küszöb követ felverte és sóval, hamuval hinté meg az helyet és Hersel Mártonnéval háromszor léptette által.

Decima septima testis : Veres Györgyné vallja, hogy semmit nem tud, sem látott.

Decima octava testis : Ágotha Hegedüs Györgyné vallja, hogy semmit nem tud, sem látott.

Decima nona testis : Söfia Szigyártó Ézsaiás szolgálója vallja : Laktam esztendeig Szabó Katónál és mikor engemet Ádám deák eladott volna, ez Szabó Kató elvere róla, és ezzel ígéré magát : neste lelke kurva, mond meg csak kit szeretsz és vedd fel az talpa nyomát, megszerzem harmadnapig én tenéked; de es'sez kurva, háladással vedd tőlem. Más le-génynek — mondja vala — hogy vagy cipellőssében, vagy nadrágjában messek egy darabot és harmadnapig enyim lesz, de én nem akartam ilyen úton járni. Biztatott erőssen, hogy ne féljek, mert semmi nyavalya nem következik reám. Az Fazakasné így fenyegette egykor meg : vagy én mián kell

meghalni az fatilla lélek kurvának, vagy énnekem kell miatta meghalnom.

Vicesimus testis : Mániky Ádám vallja : Baráth Istvánné asszonyom küldé engemet Ródre, hogy az nézótól megtudjam, ha embertől volna-e a Hersel Mártonnénak nyavalyája, vagy Isten akarója volna ; de mihelyt az Néző Ambrus látá az viaszszat, mindjárt ezt mondá : egy Szabó Kató vagyon ott és az vesztette meg az asszonyt és a még él, addig halálíg kell futnia ez Szabó Katóhoz. Mikor pedig meghoztam volna a választ, igen megbúsula Baráth Istvánné és csak ottan halála történek.

Vicesima prima testis : Barbara Szabó Gáspár szolgálója vallja : Hallottam Szabó Katótól, hogy lélek kurvázta Fazakas Boldizsárnét. Ezt mondá : eredj te, menj az kovácshoz, hozz vasszart, had adjam innia az fatilla lélek kurvának, ez Fazakasnének, had bolondoskodjék vele ; de nem tudom, ha megadta-e inni, avagy nem. Egykort mondja aztán, miképpen kellene tartani az Lidérczet és igiri vala magát, hogy ha csendességben lennék, megtanítana reá, mert nem neki való volna tartani, miérthogy haragos ember. De én azt mondom, hogy Isten ellen nem cselekszem ; és igen félttem is, hogy ilyen rettenetes dolgot hallottam tőle. El is hagytam végre és fenyegettem, hogy még élnék, megsiratnám. Egykor küldött vala Maglas Tamásnéhez is, hogy kérdjem ha hozzá menjen kenni. Mikor oda mentem, azt izené : hogyha ezelőtt nem ment, bár immár ne jöjjön, mert haragunnék az ura reá érette ; egy asszony is vala akkor Maglasnénél. Monda erre Szabó Kató : fatilla kurva mással keneti magát, maga én bánám vele gyermek ágyában is, de fogadom, más asszony volt ott és azzal keneti magát, de a még világban él, mind örökre megbánja a fatilla lélek kurva. Valami válaszutiak is valának és egy ifjú legény is köztök nálla és kére engemet, hogy megnézném lába nyomát és neki adnám aztán, de én nem míveltem. Estve levetkezének, kére arra, hogy egyiknek kapczájában messek és előmbe álla ; nem lón mit tennem, metszenem kelle estente (*sic!*) és neki adám és az ő ládája alá téteté velem, de nem láttam mit tött vele. Azt is tudom, hogy egy Monostori sánta embert feleségestől gyógyít vala, meggyógyítá az asszonyt, de nem fizetének neki. Az után is nyavalyája történvén az asszonynak, italt adott be neki, és harmadnap mulva osztán meghalt. Ezt is hallottam szájából : im meggyógyítám Szilvási Imre leányát, nem fizeték meg az én véres epeségemet, de ha most egészségben, nem tudom holnap mint jár.

Vicesima secunda testis : Poch Miklós szolgálója Margit vallja : nem tud semmit.



Vicesima tertia testis: Angalit Mészáros Osvált szolgálója, nem tud semmit.

Vicesimus quartus testis: Poch Miklós ugyanazont, hogy nem tud.

Vicesima quinta testis: Angalit Rázmán Pálné vallja: Ez hushagyatába ez minapába megbetegülék, hívám hozzám Szabó Katót és meg kene, végre fel könnyebbedém. És mikor házamat seperném, az kemencze alatt találék egy darab sót és három madzaggal vala általkötözve rajta, igen szép fehér só vala, és az három mazzagoeskán harmincz kötés és csomó vala. Erössen kérdeztem mindent, ha ki vesztett volna el valamit (az sót penig ládámba töttem vala, de most sohol se találám, magam oda töttem vala, de kiveszett onnat) hogy csak végére mehetnék, a ki ott hagyta volna azt az csinálmányt; de ugyan senki oly ember nem járt nállánál egyéb házamhoz. Mihelyt penig fel vöm, kezde naponként kezem és lábam erejében megfogytakozni és most immár annyira jutottam, hogy a mint kezemet és lábomat viradva találom fekünni, nagy minden jajgatással és fájdalommal helyezhetem helyére az izeket, úgy kelhetek nagy veszélylyel fel. Ilyen nyomorúságom van most is, de bizonynal nem tudom mondani, hogy ő dolga.

Vicesima sexta testis: Borbély Pálné vallja, hogy semmit hozzá nem tud.

Vicesima septima testis: Orsolya Rudolf Györgyné vallja: Mikoron fiamat a harmadik esztendőben megházasi-tottam volna és el kelle hálni a fiamnak a mátkáját, éjjel éjfélkor hallék szót: és hát Szabó Kató. Megriasztám, hogy mi járásba volna és azt mondá, hogy leánya szökött és azt keresné.

Vicesima octava testis: Barbara Szöcs Krestelné vallja: Hallotta, ezt mondván Szabó Kató a szomszédságnak: az ebek miatt itt nem nyughatom, de a fatilla lélek kurváknak el kell miattam veszniek.

Vicesima nona testis: Székely Balázsné vallja, hogy semmit nem tud.

Trigesima testis: Nyerges Péter felesége azont vallja.

Trigesima prima testis: Szatmári Fazakas Jánosné vallja: Ezt mondá Fazakas Boldizsárnak Szabó Kató; férfiu — úgy mond — el nem veszett még kezem miatt, de neked el kell veszed miattam.

Trigesima secunda testis: Kötélverő Lukács felesége vallja: Mikor haza hozá Fazakas Boldizsár a feleségét a sütőházból betegen, mondá egy oláhné: elvesztették a szegény asszonyt, az lába nyomát vették ennek fel. Az szomszéd-

ságnak mondta azt, hogy a fatilla lélek kurváknak el kell veszni miattam.

Trigesima tertia testis: Mészáros Osvaldné vallja: Hogy egy üszője holt meg és azt mondta az oláhné, hogy ezt Szabó Kató cselekedte.

Trigesima quarta testis: Lantos Györgyné Erzsébet vallja: Mikor az betegség elütötte volna Fazakasné, oda jöve az ura az oláhnéval, mert beteges volt az Fazakasné az előtt is és az oláhné gyógyította és mondá az oláhné: im az essez lélek kurva az Szabó Kató levötte ez szegénynek a lába nyomát, és ha ki nem vehetik a kezéből, meg kell halni. A mikor penig az oláhné szól vala, az Fazakasné felnyitván a szemét, annál inkább kezdte jajgatni.

Trigesima quinta testis: Sófia Nagy Mártonné azont vallja, és azt is vallja, hogy igen átkozta a Fazakasné, hogy az nyelvét az Isten kivágassa.

Trigesima sexta et septima: Sára Lőrincz deákné és Ursula Kerekes Mihályné, nem tudnak semmit.

Trigesima octava testis: Durko Somogyi Istvánné vallja, hogy semmit nem tud hozzá.

Trigesima nona testis: Anna Eötvös Tamásné vallja: Hallottam ezt Szabó Kató szájából: a ki engem boszorkánynak mond, az Isten ne mentse, hanem ki ragadja nyelvét az szájából.

Quadragesima testis: Katalin Szócs Ambrusné vallja: Eötvös Miklósnének a Fazakasné anyjának vala egy tehene és elvesze a teje s el kellett adni, azonképpen úgymint másfél hét mulva az én üszöm is úgy jára és el kellett adnom és ez Szabó Katóra volt gyanúságunk.

Quadragesima prima testis: Varga Jakabné vallja, hogy nem tud.

Quadragesima secunda testis: Sófia Varga Simonné vallja: Ez elmúlt hétbe jöve hozzánk, hogy a legényt megkenje és csak eczetet hozza. Kérdém miért nem hozna írat, azt mondá: nem merek hozni az félé, mert azt mondják, hogy boszorkány vagyok.

Quadragesima tertia testis: Barbara Szabó Pálné vallja: Igen beteg valék, hivatám hozzám Szabó Katót, azt mondá, hogy kötés volna rajtam. Ada be valamit innom és gyökeret is ada be innom és mihelyt bevöm, mindjárt az karom megháborodék és most csak naponként elszárad az kezem; azóta penig nállam nem volt. Azt is mondta, azért hogy a karomnak erejét vötték el, hozott íjjat hozzám, és estve nyolcz órákor háromszor bútatott által rajta. Szöszből csinála valami madzagokat is, kin csomók valának, az karomra és két lábomra



és derekamra köte benne, és igen meghagyá, hogy megőrizzem a madzagokat, el ne vesszen. És ugyan nem aludtam azon éjjel, hanem mind vigyáztam, de ugyan nem őriztem, hanem a karomról és a ballábomról el vesze az egyik madzag. És reggel, mikor bejőve hozzám elmosolyodék, hogy mondtam, hogy elveszett a madzag, és osztán a többit is le ódá és azt monda, hogy a tűzhöz veti be.

Quadragesimus quartus testis: Mészáros Miklós vallja, hogy semmit nem tud.

Quadragesimus quintus testis: Varasdi Péter pap vallja azont.

Quadragesima sexta testis: Anna Gyulai Eötvös Deme-  
terné vallja hiti után, hogy semmit nem tud.

Quadragesima septima testis: Békési Jánosné Barbara vallja: Jött vala hozzám ez Szabó Kató betegségembe és beköté. Mikor a fájdalmát és bűdösségét a kötésnek nem szenvedhettem volna, gonoszt mondék neki, megszidogatám; senki pedig ott nem volt a szidogatáskor, hanem a néném, kit hiszek, hogy meg nem mondotta neki. Reggel hozzám jőve ez Szabó Kató és panaszkodni kezdék énnekem, mondván, miért szidogattál meg asszonyom. Tagadtam, hogy én nem szidogattam, de ő azt monda, hogy ő neki megmondták volna.

Quadragesima octava testis: Sófia Szócs Jakabné ezzel többíti meg az első vallomását, kit írásban adott be ilyen-  
képpen: Ez Szabó Kató ment a vágóhidra és onnat hozott epét és egy szatyor fűvet, otthon ezeket összecsinálta és avval vesztette meg Hersel Mártonnét úgy annyira, hogy megbolondult tőle. Harmadnapig semmi testéről nem ment el az rútság, és az urára sem tekinthetett Hersel Mártonra, hogy Szabó Kató ezt megcsinálta az asszonynak és megvesztette vele. Továbbá, hogy Hersel Mártonnét megvesztette, nem maradhatott házánál, hanem Szabó Katóhoz futott és a még Szabó Kató házánál volt, a nyavalyája megszűnt tőle; mihelyt onnat házatól eljött, esméig a vesztés reája ütött. Ezeket szememmel láttam.

Quadragesima nona testis: Méray Eötvös Tamásné hűti után vallja: Az anyámat egyszer megkené, mely kenés után nem érte könnyebbséget, hanem inkább gyomrának és testének dagadását; mely betegségbe két esztendeig feküdt; és az anyjának lelki gondolat szerint nem volt egyéb gyanúsága, hanem azt mondta, hogy ez Szabó Kató cselekedett valami ártalmast nekie. Ezt is tudom, hogy holott mellettünk volt szőlője, noha ő oda fel volt az szőlő végén, mi pedig itt alatt, de a mit itt alatt szólottunk, mind jól hallotta, ha sugva szó-

lottunk is. Immár én nem tudom, ha oly hangos volt a file, vagy mitől volt, osztán eleget morgott velünk.

Quinquagesima testis: Székely Balászné vallja hiti után: Az asszonynak Szabó Katónak szájából hallotta sokszor, hogy azt mondotta, hogy: az én anyám boszorkány volt és addig meg nem halhatott, hanem ő neki hagyta a boszorkányságot és ő, az az Szabó Kató, megtanulta az anyjátul; a mit tud az boszorkányságban, mind ő tőle tanulta.

Quinquagesimu; primus testis: Illés András vallja hiti után: Szabó Katónak szájából hallottam ezt, hogy ötöt az ura Székely Péter, boszorkány bestye kurvának szidta egy monostori ember előtt; sőt ugyanazt mondta a monostori ember előtt, hogy boszorkány bestye kurva az én feleségem. Panaszkodott ez Szabó Kató, hogy ilyen gyalázatot teszen az ura méltatlan rajta.

Quinquagesima secunda testis: Bokor Gáspárné Anna asszony vallja: Másfél esztendeig laktam Herselnével, nem volt semmi nyavalyája esztendeig, hanem történék valami betegsége, hivatá oda Szabó Katót és ez felfeszíté a küszöbnek követ és alája söt, hammat hintvén, a küszöböt esmég helyére fordítá, Herselnét pedig háromszor átal hágatá rajta. A mészárszékről pedig epét hozott vala és valami fűvet egy szatyorba, abból orvosságot csinálván, beköte aszonyomnak a hasát vele. Mely köté; után igen megbetegüle és bolondula, az előtt pedig nem vala bolond, ugyanannyira, hogy elfutott az háztul és szerelmesb szállása nem volt, mint Szabó Katónál; sokat is adott neki. Abba történék halála.

Quinquagesima tertia testis: Molnár Miklósné Katalin vallja hiti után: Ő Baráth Istvánné szolgálója volt, akkor ez Szabó Kató bánt az Baráth Istvánné leányával Ferencz papnéval, ez csinált feredőt is neki, de az ő maga házánál. Egyszer mondá az asszonyom: menjete el édes leányim, lássátok meg, mibe főzi az feredőt, mert el nem szenvedhetem, mely igen bűdös. Mi elmenénk az társommal, tehát nincsen otthon ő maga, hát az ajtót sem zárta be a hol főzte, egyébkor pedig mindég bezárta, nem hagyta látnunk. Bemenénk a hol főzi vala, tehát az üstben nagy sok csont vala, azt főzi; de én nem tudom, micsoda csontok valának. Ezt tudom — úgy mond —, hogy mikor oda béhoztuk a feredőt, a macskát ott benn nem hagyta, hanem kiűzeté velünk. Ezt is hallottam az öreg asszonyomtól, hogy mondotta, hogy ha az Úr Isten meggyógyítana, meglátnátok, hogy az gonosz asszonyt megégettetném, az én ártatlan leányomnak haláláért; mert volnának még bizonyságim az gonosz asszonyra, de könyörögjete jó leányim, hagy gyógyulhassak meg.



Quinquagesimus quartus testis : Szappanos Gergely vallja : Az feleségem jött volt az piacra fa venni és mikor immár az fára közel megárult volna, oda jut Szabó Kató és el veszi tőle. Az én feleségem pedig nem engedte mondván, hogy ő is szegény gyermekes ember volna. Ez Szabó Kató így fenyegeté meg feleségemet : no te asszony, nem engedél a fát nekem, de bizony nem érsz harmadnapot, megbánod. Ezeket az én feleségem nekem megmondta és ugyanazon harmadnapra megbetegüle és elszáradta ugyan a lábán és meghala és halála óráján ez Szabó Katóra valla, sőt még életében is. Adta Pulacher István úr tanácsul, hogy megfogtassuk, de szegények lévén, az perben való költségtől féltünk.

Quinquagesima quinta testis : Márta Érsek Bálint felesége vallja : Gyermekágyban mikor volnék, ez Szabó Katót hittam vala bábának és ő bánt velem, de mivelhogy sokat kíván vala, nem fizetheték meg neki. És erőssen megdagadék egykor, elannyira, hogy szememmel alig láthattam. Az uram rajta esék és könyörgeni kezdé ezen Szabó Katónak, hogy meggyógyítson és az rajta valót is neki adja : és úgy gyógyítja meg, kiről gyanakodtam hozzá.

*1584 die 8 Maii pro Szabó Kató.*

Primus secundusque testis : Hegedűs György feleségestől vallják, hogy sok ideig lakott mellettük Szabó Kató, de semmi gonosztságot hozzá nem láttak, fódózott és azzal kereste életét.

Secundus et tertius : Molnár Lőrincz és Illés András vallják, hogy gyógyított és varrott, fódózott és azzal élt, gonoszt hozzá nem tudnak.

Quinta testis : Katalin Molnár Lőrinczné vallja ugyan azont.

Sexta testis : Anna Mészáros Miklósné vallja, hogy nem volt kórságos és beteges ez Fazakasné anyja ; ez Fazakasné sem volt olyan nyavalyás, hanem az húsvét tájban esett reá. Azt láttam, hogy erős munkával élt, de erős szitkos volt.

Septima et octava testis : Borbara Borbély Pálné, Borbára Szőcs Krestelné azont vallják.

Nona testis : Fazakas Jánosné vallja azt, a mit megvallott.

Decima testis : Lantos Györgyné : Nem esmértem az anyját Fazakasnénak és semmit nem tud felőle. Az többiről azt vallja, a mit megvallott.

Decima prima testis : Nagy Jakabné Erzsébet ugyan azont vallja.

Decima secunda : Orsolya Kerekes Mihályné vallja, hogy

az anyja nem volt betegséges ez Fazakasnénak, hanem egykor gutta ütötte meg és abba hala meg. Az Fazakasné is az betegség husvét tájba kezdé lelni. Ez Szabó Katót munkájával látták, hogy élt.

Decima tertia testis : Ilona Varga Jakabné vallja, a mit megvallott.

Decima quarta testis : Sónia Varga Simonné vallja, hogy kenegtetett minket is és fódozgatott s azzal élt ez Szabó Kató.

*1584. Domini senatores in interrogationem deliberarunt.*

Miért hogy az egyik valló azt mondja hűti után, hogy sokszor hallotta ezt Szabó Katótól, hogy ő reá az anyjától maradt volna halála után az boszorkányság és attól a boszorkányságot megtanulta; mely vallása tantum facit, hogy boszorkánynak vallja magát. Ez vallásához penig, hogy ő olyan személy volna, ilyen dolgai accedálnak és erősítik tudományáról való vallását: hogy Fazakasné megfenyegette, hogy csontcskájából kiragadja nyelvét, addig nem nyugszik, mely az szegény asszonyon meg is történt; megvallja azt is Nyíró Mártonné, miképpen vasárnap megfenyegette szolgáló leányát és másnapra virradólag megveszett a lába; vallják azt is, miképpen azt mondta maga felől, hogy ha ő neki fizetnek avagy háládatlanok nem lesznek, tehát tudományával urat szerzene neki és ha ura távol volna tőle, meghozhatná; constál az is, hogy a posztó csomolékot ő maga mutatta meg az estállóba, kiből gyanúság van hozzá hogy ő tette oda is, másnak nyavalyájára; vannak egyes, jámbor keresztyének tudománya és gyógyítása ellen való bűbájossági is; segít az is, hogy egy asszonynak megprofétálta harmadnapra, hogy megbánja azt, hogy nem engedett valami fát neki és harmadnap mulva megegett rajta a nyavalya; vannak sok egyéb bizonyságok is, kik lelki gondolatjokkal nem tudnak egyébre vetni nyomorúságokban, hanem ezen Szabó Katóra:

Azért holott keresztyén emberekhez efféle bűbájosság nem illendő, sőt az Úr Isten ez féle emberekre, kik ilyen életben élének, büntetést és tilalmat vetett: tetszik a törvénynek, hogy elsőbben megkínóztassék ez Szabó Kató és annak utánna halált szenvedjen.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.)

*Jegyzet:* Míg az eddigi perek mindegyikében magánvádlók voltak a felperesek, ez az első eset, hol a hatóságot képviselő ügyészek a vádlók. Az ítélet a legrégebb magyar nyelvű.



## XVII.

*Kolozsvár, 1584.**Sós Jánosné bábáskodó asszony elleni boszorkánysági perben a város ügyészei tanúinak kihallgatása.*

Testes procuratorum civitatis contra Ursulam Sós Jánosné veneficam.

I. Klára Herczeg Gáspár uram felesége vallja : Az piaczon találá a szemétbiróné anyja Sós Jánosné és kérdé, ha lőtt volna gyermeke a nénémnek, Kőmives Ferencznének. Felelék, hogy még nem lőtt ; monda : ha leszen, engem híjhatok oda, mert talán meg nem bánjátok. Másodszor is találá, esmét kérdé, mondám : hogy az éjjel lőtt, de az néném hívott oda valakit. Monda : nó nem híttak engemet, de vesztegetjék csak. Ezek így lévén, másodnap menék a nénémhez és hát azon éjjel megveszett a lába az leányának, ki most Viczey Andrásnál vagyon ; még az ujjaknak helyei is az leány lábán rajtok valának és az teje is elveszett Kőmives Ferenczné nénémnek is. Mondék én, hogy szent Antal tüze volna a lábán és holol hallottam vala, hogy affélet szentelt gyertyával kellene megfúni, azzal én magam fúvám meg. Azon jövendő éjjel az leánkámmal otthon mint szegény özvegy asszony lefekvém és egykor ezen Sós Jánosné képében reám jöve, a hajamat megfogá és egy feles gerezna vala rajta, szertelen igen büdös vala. Megszólítám, hogy nem árthatna nekem, mert jól esmérem és szózatomra hátrább állá és farával fennállva az asztalhoz támaszkodék úgy, hogy ugyan megroppana az asztal. Esmég reám jöve és a leplet kezdé el rólam vonni. Könörgöttem az Istennek és semmiképpen nem árthata, jól lehet, hogy a hajamat megnyomta vala, soha nem vonhatom vala fel a fejemet. Az leánkám is megszólíta és mond : jaj anya, mely sokan járnak itt benn az házban, — én intém, hogy könyörögjön az Istennek. Harmadszor osztán igen megszidogatám és sóra hívám. Másnap meghagyám házamban, hogy semmit ki ne adjanak és honn nem létembe egy asszony, Billernének nevezé magát és úgy kért eczetet.

2. Veres Sebestyénne vallja : Hogy ő neki is mondta Sós Jánosné, hogy ha oda Kőmives Ferencznéhez nem hínák, megbánják. Láttá másnap, hogy a Ferencz uram leányának, Viczey Andrásnének megvesztették a lábát és az nagy ujjá helye ott megtetszett. Azután is panaszkodott, hogy oda nem hítták, de megbánják.

3. Sófia Varga András felesége vallja : Az első gyermekem

hogy lőn, ez asszony vala nálunk és szegénységünkhöz képest, tizenkét pénznél többet nem adhata az uram neki. Im ez elmúlt időben is, hogy gyermekem lenni kezd, híjja volt oda hozzám az uram, de nem jött, hanem még azt mondta uramnak : menj el előllem, mert nem megyek. Hallottam sok embertől, hogy átkozott minket, hogy nem fizettünk meg neki. De azóta immár hogy fekszem, hét hónapja vagyon és az kezem elszáradt, sőt minden éjjel reám jó a gonosz : hol apám, hol anyám képébe. De egyébre gyanóságom nem volt, hanem ezen Sós Jánosnéra. Tegnap délkor beszéltem vala egy néhány embernek nyavalyámat és ezen Sós Jánosnét hozom elő, mihelyt kezdék felőlle beszélni, — bizonynyára, hogy soha az egyik kezemet nem mozdíthatom, sem az ujjamat ; de hogy felőlle kezdék beszélni : mingyarást felugrék az benna kezem és szemekkel néztek, hogy rázódot, hogy az ép kezemmel meg nem bírhattam. Innen is bizonyossággal vagyok a reá való gyanóságban.

Borbély Egyed vallja hüti után : Mikor feleségem gyermek-ágyban fekiünnék, az betegség nagy sok ideig tarta rajta és nagy nyomorúságot látott. Mikor esmég az Üristen megáldott volna és az szülésnek idejéhez közelgetne másodszor is feleségem, ilyen szava volt ez Sós Jánosnénak, kit Szabó Ferencznénak mondott : Azt hallom — úgymond — hogy most is gyermeke leszen Borbély Egyednének, de mondjátok meg neki, hogy ha engemet oda nem hí, szinte úgy jár, mint az első gyermekével jára. Innét volt gyanóságom reá.

Igyártó Tamásné vallja : Egykor gyermek-ágyamba lévén, megnyomnak vala, de ez Sós Jánosné bánt velem és erre gyanakodtam. Egykor ugyan ébren valék, hogy egy fias disznó képében jövének reám és a malaczokkal szoptaták tejemet ki és huszonnyolcz hétig feküvém bele és az gyógyítására költöttem közel fl. 50.

Szigyártó Ézsaiásné vallja, hogy két gyermekével volt, egykor teje elvesze és panaszolkodám neki és mondá, hogy ki volt itt ? mert az vötte el tejedet. Mondám, hogy a Gyeróffi András dajkájával szoptattam meg a gyermeket és mondá : no könnyü gond az, az vötte el tejedet, eredj hivasd ide csak. De mikor érte küldöttem volt, egy darab kenyeret vón s megpirítá és megsózá, az ajtó küszöb eleibe tevé. Eljöve a dajka és által lépé a kenyeret. Leültetém a dajkát és megszoportatám esmég a Gyeróffi dajkájával az én gyermekemet is és elmene. Ez Sós Jánosné is igen hamar felvötte a sós kenyeret, megtörlé és meg adá ennem : el feküdjem és mindjárt elég tejem leszen ; azért nem tudom mitől, de szinte elég tejem jöve mindjára. Egykor felkelék osztán és beszéllém meg ez dolgot



Borbély Egyednek, csak ketten, titkon beszélgettünk. Elválánk egymástól és előbb meavén, hát ez Sós Jánosné reám talála és mondá : vesztég csak te rossz, nám te is reám támadtál, nem úgy bántam te veled én, hogy ezt érdemeljem, de nem szarja meg soha gyermek az elődet ; és azóta, kinek immár négy esztendeje vagyon, magtalan vagyok ; nem is rútól meg a gyermek, csak az akkori gyermekem vagyon.

Kötélverő Lőrincz vallja : Két gyermekünk mellett lón dajka ez szemébtiróné anyja, az elsőt részegségében elejté és meghala a gyermek. Az második gyermekünk mikor lón, osztán üdő mulván meghala és hallottam, hogy megprófétálta, hogy gyermekünk mind halva lenne. Az után is halva lón gyermekünk.

Borbély Egyedné vallja : Mikor az Uristen egy fiacskámat adá, azelőtt immár sokszor jött és járt reám s utánnam. Kért erőssen, hogy ötet híjjam oda, de nem hihatám és megfenyegete, hogy megbánnám. Másodszor is, mikor terhes volnék, meg mondta Szabó Ferencznének, hogy ha ötet nem hínók oda, megbánnám. Bizony, hogy megbánám, mert huszonnyolcz hétig feküdtem, de mikor senki jót nem tehetne velem, reá volt gyanóságom. Rödre <sup>1)</sup> vivék és mindjárt mégismeré, hogy ez hitvány asszony dolga. Haza jövék és nagy nehezen odahivatám ; mikor el jött volna, beköte a hasamat. Mondék neki : ne kösd ott, mert nem fáj ott. Mondá : no jobban tudom én, hol fáj. Mikor bekötött volna, mondá, hogy egyem, de én soha azelőtt, soha semmit sem emészthettem meg ; nem akarék enni, végre ugyan erővel etete és nem tudom mitől, de a mit őm, az nálam megmarada és jól is alvám utánna. Mikor felsekkenék, hát igen nehezen vagyok a kötés miatt és elvetém. Másnap és azután is hozzám nem jöve soha, maga hivattam. Azt izente : a kötést elvetette, azért használjon vele, én nem megyek — úgymond. Esmég neki esém a betegségnek és hát uram reá talált és meg fenyegette fogtatással, de ugyan nem jöve többször hozzám.

Moldovás Máténé vallja : Immár 8 esztendeje vagyon, megfogtattam vala Kajántós Jánost és mondá a piacon ez asszony : No mi gondod vagyon, mosd meg minden testedet borba és a bort vedd üvegbe és add énnekem, csak megadom innia és tégedet el kell venni, de én nem miveltem.

Erzsébet Nagy Fábiánné leánya vallja : Az én asszonyomnak, kit szolgálók vala Teremi Péternének, adott vala ez Sós

<sup>1)</sup> Rödön (falu Kolozs megyében) lakott ekkor egy híres *néző*. Sajátságos, hogy míg a boszorkányokat üldözték, a jövendőmondó és titkokat felfedő, tanácsokat adó *nézőknek* semmi bántódások nem volt.

Jánosné leánya, a szemétbíróné egy czipócskát, melyben hogy évék asszonyom, mindjárt est éjjel megbolondula. Én is harmadnapján őm ugyan azon czipóba, de nem véltem, hogy attól bolondult meg asszonyom és én is mihelyt őm benne, mindjárt elkezdek futni. Eszem nélkül voltam, más hozott haza, de nem tudom honnat.

Kerekes István és felesége Erzsébet vallják: Egy háznál lakunk vala ez Sós Jánosnéval; egykor az leánya, az szemétbíróné éjfélkört hozzám jöve, ki híva és hát: az anyja a fogoly asszony meztelen fekszik és semmi lelket nem érünk benne, de mindenütt be vala kenve és keverve emberganéval és sohol nem nyulhatunk vala hozzá. Azon éjjel nem érzettek lelket benne, hanem hát másnap nyolcz órákkort felkölt és igen nyeg vala; ez pedig szüret elődedén vala.

Ilona Lakatos Mátyás szolgálója vallja: Lakom vala a híd kapunál lakó Szigyártónál és egykor a szemétbíróné anyja szalonát kér vala tőlem. Nem merék adni asszonyomtól és megfenyegete, hogy bizony megbánnám és hamar üdön az lábam úgy megvesze, hogy két esztendeig nyomorgottam miatta és ez asszonyra volt gyanóságom.

Luch Gergelyné vallja: Tartok vala egy leánkát, úgy-mint tizenkét esztendő s vala és késén mikor mind dolgozám, szinte tizenkét órákkort vala éjjel, immár mondék a leánnak, hogy mellyeszsen egy ludat holnapra. Az leány mikor meg-melleyeztette volna, ki mene, hogy az rút mellyezt és vizet kiösse. Ezen közbe hallom, hogy mondja a leány: hü ki, czoki, bejöve nagy ijedve s monda: asszonyom jaj! nem tudom mi vala az ablak alatt, addég szólitám, hogy fel álla, mert hozzá is hajgálék és hát egy kék palástos vén asszony elmene onnét. Én kérdém, ha megesmárné-e, azt monda, megesmárné. Másnap vasárnapra viradánk és a leány vizért ment volt az kútra. Ott találá ez szemétbíróné anyja és mond a leánnak: te leány, miért szidál és hajgálál engemet meg az éjjel? hidd meg olyat cselekedem veled, hogy soha ember nem léssz. Mond erre a leány: No bizony, asszonyom is tüzet vettette hátadra érette! Ezeket megbeszélé a leányom mindjárt és utánna menék a leánynyal, de nem találhatám, el ment volt immár. Egykor az kenyér szerben jó vala ez szemétbíróné anyja és én is a leánynyal ott kenyeret árulunk vala. Monda nekem a leány: asszonyom, ez vala az vénasszony, a ki megfenyegete. Ez így lőn, nem merék neki szóllani egyet is, hanem este hazamenénk és azon éjjel úgy megrázták vala az ártatlant, a leánt, hogy az gyomra nagyot kezde mindjárt dagadni és a rútsága az torkán szakadoza ki és sok ideig gyógygítám, de végre Vásárhelyre az atyjához kellett küldenem.



Kádas Bálintné Katalin vallja: Egy leányomat küldém a Szamosra és az Sós Jánosnéval szembe találkozik; az én leányom hátra fordul, nézi volt, ez ösmég megfordul és mond: mit néz rossz kurvácska. Mond az leányom: azt nézem, hogy szemem vagyon. Mond Sósne: no hadd el csak, bizony megbánod. Ez meglévén, haza jó leányom és a vízben lugot csinálván, a fejét mossa volt és a mosásban a szeme fájni kezd; ki miatt annyiba jutott, hogy most is hályog az szemén. Kérdém, mitől lőtt volna és aztán megbeszélé, mint járt Sósneval és hogy megfenyegette. Innét azért reá gyanakodám.

Mátyásföldi Bálintné vallja, hogy a mit hallott, Nagy Györgynétől hallotta, kit ő valljon meg, mert neki csak homályosan beszélhette.

Katalin Csiszár János felesége vallja: Ez asszony megfenyegete, hogyha hozzám nem hínám gyermekágyamnak idején, hát megbánnám. Ugyanis megbánám, mert az gyermekem, a kit szop vala, osztán hogy a világra lón — mind orrán torkán jó vala ki és meghala. Reá gyanakodtam.

Annos Nagy Györgyné vallja, hogy egy gyermeke holt meg és reá gyanakodott, mert az urát nem szerette.

Fodor Albert vallja: Két pénzen vöttem vala egy darab tafotát és az szemétbiróné anyja övének fogá, hogy az ő unokájáé. Hogy meg nem adám neki, igen meg fenyegete és egy leánkámnak a szemének nyavalyája lón és nagy rútságot, szórt és egyéb rútságot nyaltanak, vontanak ki szeméből. Erre az asszonyra volt gyanóságom.

Géres Kincses Kálmánné vallja: Mindenkor fenyegetett a szemétbiróné anyja, hogy megbánnám, ha szülésemkort ötöt oda nem hínám; oda hívám azért, csak féltembe. Adék osztán 40 pénzt neki, de 1. frt kér vala és haragvék erőssen. En ugyan azt mondtam neki: bizony jó asszony, nekem nem kellesz vala, de féltembe híválak. Elmene nagy haraggal és ottan hamar igen rútul a fóm, megdagada és orbánczosék és reá gyanakodtam.

*Boszorkánysággal vádolt Sós Jánosné védő tanuinak  
kihallgatása.*

Pro Ursula Sós Jánosné coram Domino Kathonai.

Varga Lukácsné vallja: Semmi gonoszságot hozzá nem látott, nem tud.

Segesvári Szőcs Antalné vallja: Hogy gyermekágyába volt vele, de ő vele jól bánt.

Julia Szemétbíró Gergelyné vallja: Hogy semmit hozzá nem tud, nem látott.

Fősös Jánosné vallja : Hogy volt vele is bába, de semmit hozzá nem tud, hallottak hozzá azért elég gonosz ítéletet.

Szabó Mihályné vallja : ő vele is volt, de vele jól cselekedett, gonoszt hozzá nem látott.

Borbély Balázsne azont vallja.

Anna Huszár Ferenczné vallja : Bánt velem, de semmit hozzá nem tudok.

Katalin Lakatos Györgyné vallja, hogy bábája volt, de jónál egyebet hozzá nem tud.

*Kőmíves Ferencz és felesége vallomásai Sós Jánosné ellen.*

Testes : Franciscus Kőmíves et consors sua contra Sós Jánosné.<sup>1)</sup>

Mi Kőmíves Ferencz, gazdám asszonynyal egyetembe az mi hitünk szerint ezt tudjuk vallani az szemétbíróné anyja ellen, hogy Herczeg Gáspárnétól és Veres Sebestyénétől azt izente vala, mikor gazdám asszony nehézkes volna egyik gyermekemtől, hogy mondjátok meg az Anna asszonynak, hogy mikor Isten gyermekkel látogatja, soha nem hivat oda engemet bábának, hanem mindenkor mást hivat, maga én is tudok úgy szolgálni neki, mint más, de meglátja, hogy ha ezuttal is oda nem hivat, bizony megbánja. Annakutána, mikor az Isten az gyermeket e világra adta volna, annak utána harmad nap, vagy negyed nap mulva, úgy esék leányunkon az nyavalya, ki mostan Viczey Andrásnál vagyon. Mikor egy reggel felkölt volna, hát az egyik lábára nem állhat és igen sír vala. Kérdém, mi lelte volna? Mondá, hogy az lába igen fáj. Meglátjuk, hát az egyik lába erőssen megdagadott és igen szederjes. Mindjárt bivatám Borbély Illést : béköté. Mintegy harmad, vagy negyed napig kötötte volna, ugymondá az borbély, hogy ő semmit nem használhatna az ő kötésével, még inkább ártana az ő kötése neki, mert az rem orbáncz, hanem éjjeli vesztés. Úgy hozatánk osztán egy vistai embert, ki mikor meglátta volna, mindjárt megesméré, hogy éjjeli vesztés volna rajta; osztán az vigasztá meg Isten után, nagy fizetésekért. Az ember penig nyilván mondá, hogy ő Moldovában egy boszorkány asszonynál lakott, az tanította őtet reá, mint kelljen aféle vesztést megvigasztani, mert mennyi borbély ez világon vagyon mind, az sem tudna aféle vesztést megvigasztani. Sőt még azt is megmutatta az ember az lábán az leányunknak, mint egy ember-kéznek a helye, olyan látszott rajta. Azért nekünk minden gyanóságunk most is erre vagyon, ez

<sup>1)</sup> E vallomások a jegyzőkönyvhöz csatolt külön levelen találhatók.



szemétbíróné anyjára, hogy ő tökéltette meg fenyegetését rajtunk. Sőt még abba is gyanakodunk hozzája, hogy még Viczey Andrásnak is az minémű háborúsága vagyon feieségével, mind ő cselekedte ördögösségével rajtok.

*Szécsi Istvánné vallása contra Sós Jánosné.<sup>1)</sup>*

Mikor irnának a. D. 1580 husvét előtt egynehány nappal, ezen uram ment volt az szőlőbe és az felső ruhát hadta Lakatgyártó Mátyásnál; haza jövőben került az kerítés mellett Szénutcai kis ajtóra, az felső ruha maradt ott, ez pedig szombat nap volt. Vasárnap reggel küldénk az ruháért az leányt, jöve meg az leány ez . . .<sup>2)</sup> szóla: Asszonyom egy asszony szólíta meg, hogy gyorsan jövök a felső ruhával, kérdé, ki leánya vagyok, megmondám, hogy Szekeres Istvánné s mondá: az asszonyodat az Úr Isten meglátogatta, az mint látom testes, de úgy cselekedjék, hogy valami tudatlan bábát ne híjjon, mert szinte úgy jár, mint Budai Tamásné a kettős gyermekkel; hanem híjjon engemet, mert ha engemet nem hina, elhídj bizonnal, hogy halál nélkül soha sem leszen dolga, hanem vagy ő maga, vagy gyermeke, avagy mind gyermekestől meghai. Én az leányt megpirongatám, hogy ez félét beszél, s hagyám hogy megmutassa. Ez után nemsokára úgy szólíta a leány s monda: Asszonyom ihol az asszony, az ki kegyelmednek én tőlem izert vala, hogy őtet híjja kegyelmed. Az leány pedig, Zilahi Éltető Mihály leánya, Ilona most asszonyember, én ettől hallottam. Az kívül Isten ő felsége meglátogatott volna, az meghala, de én a mely Isten adta volt, annak tulajdonítottam.

Ez télben az mint eszembe jut, két esztendeje volt, Egeresi Mártonnének, hogy az ő szülésének ideje elközelgetett volna, értém betegségét. Miérthogy az előtt énnekem szolgálóm volt, menék hozzája. Ez fogoly szemétbíróné anyja bába vala ott, hogy gyermeke lőn, én is haza jövék. Ugyanakkor éjjel, az mint nekem tetszik vala, mintha megnyomtak volna és kezdék erőssen nyekegni. Uram azomban meghallja és az paplant rajtam összetakarította és erőssen megveré. Másnap menék ugyan azon beteg asszonyhoz reggel, az bába nem jöve el, estve sem jöve el, másnap reggel sem jöve. Mikoron estve felé odajött volna, ülök vala az beteg asszony előtt, eljöve nagy nyegve. Ugy kérdém, hogy mi lelte s mondá, hogy az hideg lelte erőssen, az forróságomban lestem volt az ágyról és össze-

<sup>1)</sup> Hasonlóképen egy, a jegyzőkönyvhöz csatolt külön lapon.

<sup>2)</sup> Olvashatlan szó.

törődtem ; im látod minémű a karom, s látám, hogy el daga-  
dozott vala, a mint eszembe jut a fél orezája is. Így volt elsőb-  
ben gyanuságom hozzája.

Annak utánna egynehányszor esett rajtam ezféle nehé-  
ség s miért hogy hallottam, hogy mikor ezféle nehézség elhadja  
embert. sóra és vasra keil híni ; szünte ez szerint tavaly husvét  
harmadnapján viradalólag esett rajtam, hogy el sajnált (?)  
volna s mondék : jöjj rá kurva vasat, sőt adok. Ugyanazon a  
kedden mentem a kertben, késő estvéig ott voltam, addig három  
uttal keresett engemet, az én szolgálóm azt mondta : vacsorára  
valót készitek vala. Jőve ugyan ezen feljöl megnevezett asszony  
házunkhoz, köszöne kétszer is és nem akarám fogadni, har-  
madszor előmbe kerüle s mondá : köszönék édes asszonyom,  
Isten adjon jó napot kegyelmednek. Ugy kezdte reménkedni,  
hogy póríst adnék, egy szegény Vargáné kinlődnék, harmad-  
naptól fogva szülés miatt. Miért hogy gyanúságom volt reá,  
mondék, hogy nem adok. Ugy mondá, hogy : adj édes asszo-  
nyom az Ur Isten kedviért, az Ur színe látásáért, adj az vérben  
fagyott Jézus Christus haláláért. Azomban haza juta uram és  
kiküldé, hogy menne dolgára és elmene. Az mely asszonynak  
mondotta vala, hogy kéri, azután való vasárnap, hogy Jóboru  
Bálintot temetik vala, ott áll vala az is az Vargáné, kinek  
az póríst kéri vala. Kérdém, ha ő kérette az póríst s mondá, hogy  
ő nem kérette, nekie nem kellett. Ugyan ezen személtbiróné-  
nak az anyja is ott ellenben áll vala és nem várá, hogy elvégez-  
zék az ének, hat indula leányostul. Ugy szólék Lakatos Tamás-  
nének, hogy jönne el velem és kérdenők meg, kinek kéri vala  
a póríst. Szólitám, hogy : te asszony, miért kéred vala tőlem  
a póríst, s mondá : lám mondod, hogy az Vargánének és fiat  
ada az Ur Isten nekie. Mondék : lám most is ott áll vala mellet-  
tem a Vargáné és nincs az féle nyavalyája ; végre mondá,  
hogy Isten őtet úgy segéllje, hogy fia lött. Megszólitám az  
asszonyt : te nem jó végre kéred tőlem a póríst, te tudod  
mi végre kéred volt. Végre monda, hogy ő neki is más mon-  
dotta volt és erőssen megmondám, hogy én rólam elszokjál,  
mert minden gyanuságom reád vagyon. Akkor tájban egy  
kevessé megszűnt rólam az féle nehézség.

Annak utánna mintegy egy vagy két hónap mulva, az mint  
volt azelőtt kétszer inkább kezde lenni, úgy kérém Kakas  
Andrásné asszonyomat és Ferenczy Antalné asszonyomat,  
hogy titkon szólitánák meg az asszonyt, hogy ha ő volna az,  
az ki én reám jönne, állana el rólam, mert el nem szenvedhetem,  
hanem gyanóra megfoktatom. Ez szerint meg is szólitották  
vala ő kglmek : eskövék erőssen, hogy nem azféle. Annak  
utánna nem kezde oly gyakran reám jönni azféle nehézség.



Ezt is tudom, hogy Katonai Mihály uramat polgárságra választák, másod nap az ő szegény felesége hí vala ebédre bennünket. Mikor sok szó lett volna köztünk, úgy mondá Lakatos Tamásné, Anna asszony: ugyan akartam hozzád menni, az szemétbíró-nénak az anyja azt izente, hogy ő neki boszorkány nevét költötted, de az ki tejet anyádból ki szoptál, az is keserű leszen. Ugy mondtam, hogy én nem vétém semmit nekie.

*A város bíráinak ítélete, hogy Sósne hetedmagával tegyen tisztító esküt.*

1584. die 16. Junii. *Deliberatur*: Miérthogy az bizonyságok homályozók és főképpen egy oculatus testis vagon csak Vitzey Gáspár uram felesége, azért tetszik a törvénynek, hogy heted magával tős gyükeres szomszédival, jámborokkal, tisztességben levőkkel, örökös emberekkel bizonyítsa meg ártatlanságát hittel.

Actor apellat ad dominos senatores.

*A városi tanácsnak elégetést határozó ítélete.*

1584. die 19. Junii. *Emendatur iudicium dominorum iudicium a dominis senatoribus et deliberatur*: quod quia comminationem suam apud plerosque factam executione et facto comprobavit, atque ex prioris testis fassione constat, quod noctu in eius fatentis domo visa est, alia etiam multa maleficia peregit: Ideo ignis voragine conflagretur.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.)

*Jegyzet*: Az eddigi pereknél a tanúkihallgatások és ítélet a jegyzőkönyvben folytatólagosan, megszakítás nélkül voltak bejegyezve; azért azoknak csak egy rubrumot adtunk; ez esetben a különböző tanúkihallgatások közt több lapköz van, azért külön rubrum alá vettük.

## XVIII.

*Egy Katalin nevű nő ellen, kit Vargáné anyjának írnak, a város ügyészei, mint felperesek részére jogاناتosított tanúkihallgatás; továbbá a városi bíróság azon ítélete, hogy hetedmagával jámbor örökös szomszédival esküdjék és mentse magát; az ügyésznek a tanácshoz való fellebbezése után a tanács ítélete, mely a bíróságét megsemmisítve, Vargáné anyja elégetését határozza.*

Testes procuratorum civitatis contra Vargáné anyja coram domino Katonai.

1. Lőrincz Kovácsné vallja: Hallottam, hogy Kádár

Jánosné megdagadozván és azonképpen ellenben a Fazakasné is megnyomorodván, ez Vargáné anyjára kiáltottak: hogy ő dolga volna; Csiszár Ágoston is reá kiálta. De bizonynyal semmit hozzá nem tudok.

2. Csöb György vallja: Ezt láttam ez asszonyhoz, hogy a holdvilágon kijöve házából és az kapunál innét levő híd alá mene, onnét kijöve, esmég az ő ajtaján bemene, viszontag a híd alá mene, esmég kijöve. De nem tudom, mit járdogált úgy.

3. Bozzásy Benedekné vallja, hogy hozzá gonoszt nem tud. Hallotta, hogy egy Fazakasné és Csiszár Ágoston is reá gyanakodtak, kiáltottak.

4. Henzel János vallja: Hallottam mástul, hogy boszorkány volna, de nem tudom, jóllehet a Fazakasné ezt mondá szemébe: te — ugymond — te vesztél engemet és boszorkány vagy.

5. Anna Huszár Ferenczné vallja: Ezt hallottam Kádár Jánosnétól, mondván nekem: jó Anna asszony, im a Vargáné anyját kérem vala, hogy ne hagyna, gyógyítaná meg a lábomat és nagy haraggal mondá: tudod-e — ugymond — hogy nem adád meg a 12 dénárt! Mondék én, bizony szánhatja Isten is azt jó Katalin asszony, ha ilyen nagy nyomorúságot csak az 12 dr. pénzért kell énnekem szenvednem; és ez szó után haraggal mene el. Ezeket hallottam Kádár Jánosnétól és ez Vargáné anyjára kiálta mind halálig. Én pedig ezt tudom: Im ez elmúlt hajtáskor (sic) mellém üle a Vargáné anyja; kértem tőle, miért volna oly beteges színű és ugyan beteges is az Vargáné leánya; és ezt felelé reá, hogy azért verik az én leányomat a kurvák, hogy én meggyógyítom azt, a kit a kurvák megvesztének.

6. Csiszár Péter csak hallomást tud, hogy Csiszár Ágoston reá gyanakodott az szeme kifolyása felől.

7. Borbély Demeter vallja: Az Vargáné anyja vejével szóba elegyedénk, kezdé ezt mondani Varga Mihály: Micso-dák vagytok ti borbélyok, mennyien vagytok sem érnétek az én anyámmal; mert ő oly erős szerzámokat csinál, hogy ha az vasat belé tennéd is, egy óráig semmivé leszen benne; és a mezőre ha kimegyen, valamely fűvet megfog és mondja: te mire való vagy? mindjárt megszólal a fű neki.)

8. Roma János vallja: Az közép kapuban lakom vala és csak ottan hamar, hogy oda állék egy délkort aluszom vala, megérezém, hogy a lábom fájni kezde, felugrák és hát ugyan igen fáj. Másodnap igen megdagada, erette küldém feleségemet ez Katalin asszonyért, de mikor az házamba be sem jött volna, ezt mondá: bizony szegény, hogy öreg ember lévén oly kicsiddel fekszik. Az után, hogy beköté, adék 25 dénárt



neki és mondtam, hogy nem gyógyíthatom, mert nincs pénzem. Monda erre: No, ha én velem nem gyógyíttatod, fogadom másnak többet fizetsz. Gyanuságom volt reá.

9. Erzsébet Róma Jánosné, ugyan ezent vallja. Azt is vallhatja: hogy ugyanott, az kapuban laktokban, gyermekágyban fektében az lábát hátra vonták volt és nem járhatott. Egy kiföldi (*sic!*) asszony mikor bekötötte volna, csak egyedül fekszem vala a házban; és egykor délben háromszor, nagy erőssen rugák az ajtót, de senkit nem láttam. Minden gyanúságunk reá volt, mert igen járós vala az temető kertbe és ugyanott lakott és ott szedett fűvet. Végre nem eresztettük oda be és igen haragudott reánk.

10. Varró Gáspárné vallja: Ezt hallottam Csiszár Ágostonné szájából, mert házamba tartottam, így kezde beszélni: Egykor az Vargáné anyjának egy luda jöve be hozzánk, az uram a pinczébe veté. Az Vargáné anyja oda juta, kérdé a ludat. Az uram mindenütt szabaddá hagyá, hogy keressen, de a pinczébe nem erezté. Végre monda: im tudom bizonynyal, hogy az én ludam itt vagyon, de bizony míg éltek, az én ludamat megbánjátok. Elmene az asszony és uram én velem a ludat megvereté, kásával megfőzeté. Azon nap, mikor pedig estve lefeküdtünk volna, az gyermekhez kelék fel szoptatni, az uram kiáltani kezde, oda futamám és az önön markából adá az tiszta ép szemét a kezembe. Kivájták volt hirtelen a szemét, ez Vargáné anyjára kiálta érette. Ezt pedig betegségába monda meg ez Csiszárné, de az szemét többen is látták.

11. Kőmíves Antal vallja: Egy gyermekem igen beteges vala; hívám hozzám az Katalin asszonyt, azt mondta, hogy megvesztették és ezt is monda: ha nem hiszitek, hogy vesztés volna, cselekedjétek ezt: hogy igen szépen megszűrjék az feredéjét, hogy semmi szőr benne ne legyen és abba feresszük meg. Annak utánna törjünk mákot és kenjük be a gyermeket vele és mossuk le a feredő vízbe, mert szőrrel töltötték meg ez gyermeket. Az mákot esmég az vízből kiszűrjük és ott meglátjuk, mit találunk a mák közt. Ezt mikor mind renddel megeselekedtük volna — azt vallhatom —, hogy a megszűrt mák közt annyi sok szőr vala, hogy csodálatos, minemü sok külömb-külobb vala: ki olyan, mint a vén ember szakállá, ki medve szőr szabásu és őz szőr és effélék. És a gyermek meggyógyula félesztendei nyavalyájából.

12. Grúz István vallja: Az Asztalos Péter házánál lakom vala, ott kezdék négy pénzen egy bort, ott jó vala a Vargáné anyja, három pénzen kér vala egy ejtel bort, de nem ígérém; hanem monda, hogy ne adj bátor, azzal elmene. Történék egy hét mulva, hogy felserkenék éjjel és az orrom igen kezde

viszketni, az nyálammal törlem meg és azon napra viradólag a fejem úgy megdagada, hogy kevés, hogy meg nem halék. Ez Vargáné anyját hittam oda és ő köté nagy sok szómra, kérésemre be ; végre azt mondá, hogy házához járjak. Egykor oda menék, nem vala hon, hanem azomban megjuta és bor miatt jókedvű vala s monda : No nem ad Szabó István énnekem a négy pénzes borban egy ejtelt három pénzen. Nem esmér még, megesmértetem magamat vele — ezt csak magába mondja vala — és a leánya megszólítá, hogy ne bolondoskodnék és a leánya köté be is. Hallottam az Asztalos Péter leányától és Eötvös Pálnétól, hogy reá gyanakodott mindhalálíg.

13. Kőmives Mihály vallja : Hogy a feleségétől és a szolgálójától hallott, a mit hallott, kit megvallnak.

14. Varró Gáspár vallja, hogy semmit se tud.

15. Kádár János vallja : Egy leányomat vesztették vala meg és ez Vargáné anyjával szerződém meg negyven pénzbe, hogy meggyógyítsa. Egyszersmind megadám neki, ő azt mondja vala, hogy ötvenkét pénzbe volt a szerződés és haragudt. Az után a feleségem lába meg vesze, iszonyúképpen jajgatott vele szüntelen, kértük ez Vargáné anyját, hogy jönné hozzá és gyógyítaná, de soha nem jött. Végre Lakatos Benedek-nével össze, kérte ez Vargáné anyját a feleségem, hogy gyógyítsa meg. Végre haraggal azt mondta feleségemnek : tudd-é, hogy nem adád meg a 12 pénzt ? Mondotta feleségem : szánja az Uristen, ha így kell az embert megenni tizenkét pénzért, és elment onnat ; kit Lakatos Benedekné is hallott. Az szegény feleségem meghala belé és haláláig mind ez asszonyra valla.

16. Erzsébet Lakatos Benedekné vallja azont, mert ott volt és mikor szépen kéri vala Kádár Jánosné mutatván a lábát, hogy az Istenért is gyógyítaná meg, azt felelte mindjárást az Vargáné anyja : Eh tudod, hogy a tizenkét pénzt is nem adád meg. Ezt is vallhatom, hogy egykor mondá énnekem ez Vargáné anyja : Az uraddal — ugymond — egy ládám zárját igazíttatám meg, de megnyílik esmét, mondék én, hogy szóljon urammal. Másodszor is találá és azt mondám, hogy nem én gondom az, végre mondá : no had járjon, nem csinálják meg az én ládámat és így lévén soha semmi haragom, sem beszédem nem volt vele az előtt. Egykor csak hamar éjjel sírni kezdte egy háromesztendős gyermekem. Felugráim éjjel hozzá és ölembe vőm és ölembe is rettenetesen sírt. Ugyan éreztem, hogy rázták az ölembe, de nem láthattam senkit, — mert nem is láthatják affélét. Végre mondék : bizony uram az Vargáné anyja dolga ez, az essez kurva az fogja cselekedni, vesztegetni a gyermeket. Rettenetes szidtam, a gyermek az



ölembe annál rettenetesben rítt, sikoltott. Végre az torkomat és mellyemet kezdék verni, hogy szidtam. Hogy ugyan nem igen szólhattam osztán, kötém be a gyermeket és uram mellé adám; kimenék az udvarra én magam. Esmég sírni kezde a gyermek, béfutamám, hát az uram egyet sem szólhat, a gyermek rettenetesen sír. Végre szólhata és hát ugyan el veritezet és ő maga is kiáltani kezde, hogy ő magát is mind megölnék az kurvák, mind gyermekestől. Az gyermeknek felén mene az szája és nagy sebek lesznek szegényen. Vittem ez Vargáné anyjához, az Istenért kértem, hogy bekösse, nagy írva, de soha nem köté, soha hozzá nem nyúla; maga én soha nem vétettem neki és nagy gyanóságom van reá. A gyermek osztán meghala és szinte halálakor egy csont néz vala ki a gyermek fejéből, ki vóm és olyan vala mintha által furták volna és hangya járta volna által. Sőt mikor sírva kértem, hogy bekösse, azt mondta: hogy ha az gyermek bőrit arany-nyal tölteném, mégis be nem kötné egyszer is.

17. Lakatos Benedek azont vallja. Azzal többíti, hogy a gyermek ölében volt és ölében is sikatták és ő maga nem szólhatott; szemével látta, hogy az ablakon úgy jött be, mint egy árnyék, de nem esmérhette, ki volt, hanem ugyan valóban volt gyanúsága az Vargáné anyjára.

18. Szabó Máté vallja, hogy a Kádár Jánosné panaszkodását hallotta.

19. Kádár István vallja ugyan azont Kádár Jánosné felől.

20. István Kovács vallja, hogy házához jött kérni ez asszony és mondta, hogy adjunk, a mit kér, mert meg kellett nekünk.

21. Susánna Varga György felesége az Fazakas István leánya vallja: Hozzánk jött vala elein ez Katalin asszony lakni zsellérül, a hátulsó házunkba laknak vala. Egy jó kedves tehene vala az anyámnak és annak egy öreg borja vala; egykor hát ez Katalin asszony ajtaja előtt rútolkodott, kiért megszólítá anyámat. Másszor is, mint oktan állat, ott történt vizelleni és annál inkább kezde nagy dérral durral anyámmal szólani felőle, hogy elszoktassa onnét. Monda anyám: én nem tudom elszoktatni, szoktasd el te, ha tudod. Monda a Katalin asszony: No kis gond az, megládd, hogy elszoktatom. Aznap kibajtá a pásztor és ugyan azon napon délután hát igen nehezen bajtá a pásztor az öreg borjút. Szánakozni kezde anyám rajta és orvosolni. Mondott ez Katalin asszony: de orvosolhatod, de soha nem veszed hasznát, csak senki és semmi, a mivel orvoslod. Az borju másnap elhala és mindjárust nyilván való gyanóságban esénk, hogy tudományos volna. Az jó tehenünk is

így járt, hogy a míg a tejéből adhata anyámi Katalin asszony-  
nak, nem lón semmi nyavalyája ; de osztán nem akara anyám  
tejet adni neki és az tehénnek az udvaron a farához tekinték  
volt a nyakát, hogy helyéből nem mehetett ki, hanem meg-  
hala. Ezt is bizonnyal tudom, hogy ő nem hált az szobába,  
hanem az ház héjára ment, maga nehéz ember volt és ott hált.  
Sok felé hitták orvoslani betegekhez és néha felhágtnak az  
ház héjára éjjel is, de soha fel nem költthették, úgy nem taszi-  
gálhatták, hogy érzékenységet leljenek benne. Hanem alá-  
jöttek és azt mondták : hogy ám ott vagyon a teste, de csak  
olyan mint a mi test, semmi lelket nem érziük benne. Sőt  
egy leánytól ezt némelyek bizonyosan hallották, hogy azt  
mondja volt : egy dongó bogár jöve be — ugymond — egy  
lyukon és az mene az szájába és mindjárt kezd szólni,  
hogy nem megyek én most ; de a leány ide fel való volt, vala-  
melyik szolgálója volt. Többször is mikor érte jöttek osztán  
és ugyan azon leány is, hogy eljött, az Vargáné eligazította  
azt mondván : menj el, csak majd felserken. Az anyámtól  
hallottam ezt, hogy éjjel ez Katalin asszony oda ment, a hol  
feküdt anyám és fekete lé szabásút adott erővel az szájába,  
kit elnyelt. És a szegény anyám elbetegüle és szemébe ezt  
mondta az szegény anyám és kiáltotta aztán reá : te asszony  
megadád éjjel eszez ennem a fekete levest, te vesztél engemet.  
Halálíg az szegény anyám reá kiálta.

22. Bálint Deákné Anna vallja : Hallottam vala, hogy  
a kihez gyanóság volna az boszorkányságból, a lába nyomába  
kellene lépni és megszóllalna. Látám hogy előttem megyen a  
Vargáné anyja és az lába nyomába lépém vagy kétszer és  
legelsőbbbe is eszébe vevé és erőssen kezdé szólni magában,  
rút szemmel néze. Betére az Kutos házához előttem és ott is  
szól vala, de nem hallhatám. Azután csak köszönetemet se  
fogadta ; sőt ez napokban, hogy a toronyba menék, akkor is  
rútul tekinté reám és megpöke, maga soha semmit ennél  
egyebet nem vétettem neki.

23. Csiszár Antalné vallja : Egy gyermekemet pökdös-  
ték vala meg, ez Katalinhoz vím és huszonöt pénzbe szerző-  
dém meg vele ; mikor im már közel házamnál jövék, kérdék,  
ha hozzá fogott volna gyermekhez. Mondék : ama bestye  
kurvának huszonöt pénzt ígérék ; mondának : ne szidd meg,  
mert bizony meghallja. Tekinték az ő háza eleibe és látám,  
hogy az háza előtt vagyon és nem hihetém, hogy oly hangos  
legyen a file. Délkort esmég oda vím a gyermekemet és azt  
mondta, hogy nem köti be, mert megszidtam. Erőssen taga-  
dám, de ugyan azt mondá, hogy bestye kurvának szidtam  
és ugyan nem köti be. Soha annyit nem istenkedhettem neki,



hogy bekösse, hanem el kellették jönnöm ; végre szolgálómtól küldtem oda és erőssen esküdt mellettem, hogy nem ötet szídtam, hanem egy adósomat, úgy gyógyítá meg ; de harmad napra esmég azonképpen jára a gyermek. Mikor siránkoznám, tanítának orvosságra, hogy három híd alatt való sárt, penetéhez vízbe kevernék, vizellet is lenne benne és azzal meggyógyulna. Mikor a leányt érette küldtem volna és egy cseréppel immár behozná, a leány mihelyt bejuta, mindjárt hertelen ez Vargáné anyja a nyomába bejőve, maga soha házamnál nem volt. Leültetém, kérni kezde, hogy oda vigyem a gyermeket s meggyógyítja ; de nem vittem. Vala más gyermekem is, kinek a lába ujjának egy kis ütés miatt elesék a körme és valami lelő szegénynek a lábát, de meg tekeredett és feláll az nagy lába ujjá, a földet nem éri, úgy elmozdíthatom, mint egy ruhát, csontot nem érzek. Lelkem vesztetlen gyanakodhatom reá.

24. Fejérdi Bálintné vallja, hogy nem tud, hanem hallotta, hogy boszorkány.

25. Szabó Máténé vallja, hogy hallotta az Kádár Jánosné kiáltását, hogy gyanakodott az asszonyra. Az lába igen fekete vala, halála óráján is reá kiálta.

26. Asztalos Györgyné is azont vallja.

27. Kádár Zsigmond vallja : Feleségének kitekérték lábát, járt hozzám Katalin asszony, de bizonynal nem tudja, ha ő dolga.

28. Grúz Péter vallja : Az én fiamnak Istvánnak nagyot dagadt volt a feje, mint egy cseber. Menék a rawhoz (*sic !*), hát ott vagyon egy Gergely bíró Miklóslaki, ki az kötésből gyógyította volt meg a fiamat ; mondék neki : bizony a Vargáné anyját megfogatom, mert igen gyanakodom, hogy az eszi meg az én fiamat. Monda Gergely bíró : vaj de ne fogasd, mert igen jó anyánk mi nekünk, sokat járunk egy uton véle ; ha felfogadnád penig, hogy az asszonyt meg nem fogtatnád, hát ime én szólnék véle, szóllok is, hogy im harmadnapra a fiad meggyógyul. Ebbe hagyók a dolgot. Azután nem tudom bizonynal, ha a Vargáné nyúlt-e hozzá, de hát harmadnapra, az ember fogadása szerint, a fiam meggyógyult.

29. Deák Máté vallja : hogy egy gyermeket megvesztettek és az leányok, kik nálla szolgáltak, azok hallották, mit szólott a Vargáné anyja, kiből gyanóságok esett hozzá, kit megvallják.

30. Kerekes István vallja : Hallottam az szomszéd inassától, hogy azt mondta volna, hogy látta volna a Vargánét, hogy egy nagy fekete disznót fejt, támaszt is hogy kent.

31. Szócs Máté vallja : semmi bizonyost nem tud, sem látott.

32. Kötélverő Péter vallja : Az szegény anyám Kádár

Jánosné sok kiáltását hallottam és ez Vargané anyjára való vallását.

33. Klára Takács Györgyné vallja : Az Fazakasnénak és a Kádárnének vallásokát halálok óráján hallották ez Vargané anyjára és őket ő vesztette meg és ő miatt kell meghalniok.

Nagy Antal vallja : Filemmel hallottam, hogy a szegény Fazakasné ezt kiáltá vala ez Vargané anyjára, — mondván sok jámbor hallottára : Im — ugymond — ez éjjel a boszorkány eszez kurva ennem hozott egy tálacskába, a fal felé valék arczczal és monda : fordulj elé, im enned hoztam ; elé fordulék — ugymond — és azonnal el vesze előlem. Ezen kívül is mind halála órájáig reá kiálta az Fazakasné.

Hannes Daurer vallja : semmi bizonyost nem tud.

Orsolya a felesége vallja : Ezt tudom, hogy Sofia nevű hugomat tartom vala házamnál ; az lábát megveszték és a keze elszárada, az erejét elvették vala. / Kérem ez Katalin asszonyt, hogy meggyógyítsa, harmadfél forint lón a szegődség. Mikor egy hónapig inkább mind nehezülten nehezülne, hogy semmint gyógyulna : megintém a vén asszonyt, hogy meggyógyítaná, mert Mákóba vinném és az harmadfél forintot megvenném rajta. Ő azt felelé, hogy nem oly könnyen lehet, mert az erejét vötték el és úgy vesztették a leányt meg, hogy kötözhelessék azért ; hanem arra ígéré magát, hogy négy hétig várjam és a mely nap négy hete lenne, meglátnám mi telné a leányt. Igen jól reá vigyázék a negyedik hét napjára, másod magammal azon nap a konyhába emeltem vala a szegény leányt és ott hagyám, hát egy kevés vártatva, egy fát vött kezébe és a fához támaszkodva jönni kezde be a szobába ; maga hogy be vim, ha a várost neki adták volna is, sem fával, sem semmivel fel nem állhatott volna. Örömömbé bemenék, hogy az uramnak megmondjam és hát a leány a fát addig elvetette és úgy jó. Így tudám meg, hogy ő dolga volna, mert az mely nap megmondá, hogy elcsudálkozom, az nap kezdé járni a leány. [Az leánytól hallottam, hogy azt mondta neki : tudod-e — ugymond — hogy kérlek vala Szamosfalván, hogy megvárj ; mondott a leány : tudom ; mondott Katalin asszony : ah azt siratod most.

Anna Fodor Jánosné semmit sem tud.

Kerekes Mátyásné vallja : Ekkert Mihálytól hallám ezt, hogy ez Katalin asszonyt látta, hogy az ő maga kerti támaszát keni volt.

Orsolya István Kovácsné vallja : Ezt hallottam a Fazakasnétól : jó fiaim, úgy tartsátok barátságtokat ez Vargané anyjával, hogy énnekem fekete levet ada és úgy bolondíta, veszte meg. Vallhatom ezt is, hogy mikor meghala Csiszár Ágoston,



azt mondá halála órájár, a hogy szemével reá nézett a Vargáné anyjára, hogy reá ment éjjel és a szemét kivötte, sőt a szemét úgy vagon, hogy mindjára a felesége kezébe adta a szemét. Kádár Jánosné szájából is hallottam, mert akkor is ott valék, hogy halála óráján reá kiálta.

Barbara Kádas Jánosné vallja, hogy semmi bizonyost nem tud.

Katalin Kőmives Mihályné vallja: Az fűzet ősszel mikor szedik, küldtem vala a szolgálómat fűz szedni. Azután való harmadnap, mikor semmi nyavalyája nem volna, szappanoztatok vele és mondani kezdé ezt: im asszonyom, nem tudom mi lelé a lábomat, mintha egy kést üttenek vala most a lábomba. Látám a lábát, hát nagyot dagadt a térde. Menék a Vargáné anyjához az leánynyal és nem tudom, hogy tudta mondani, de azt felelé, hogy az fűzben lelte az nyavalyát. Igen, mondja, harmadnapja volna ma, hogy a fűzbe jött volna, de az vén asszony ugyan azt mondá, hogy a fűzbe esett rajta és kér vala forint 3 tőlle, de az szegény leány nem igére. A miatt azt felelé a Vargáné anyja: no ha nem igéred, bizony a térdedbe szakad el a lábod; de az után meggyógyítá.

Kádár Antal vallja: Az Fazakasné halála óráig mind ez Vargáné anyjára kiálta, hogy ő vesztette volna.

Angolit a felesége vallja azont, hallomással hallotta az Kádár Jánosné vallását, hogy ez asszonyra vallott.

Katalin Kötélverő Péterné vallja: Hogy az anyámtól hallottam, hogy holtiglan reá valla ez Vargáné annyára, kérte azon is apámat, hogy vitesse fel a tanács eleibe, hogy mondhasa meg dolgát, de az apám szegény volt és a pertől félt.

Gruz Péter vallja: hogy valamivel kente volt meg, de éjfélkorig igen erőssen felhójjagzott volt az oldala, másszor oda ment kenni, de kikurvázta és boszorkánynak mondta; és el is szenvedte.

Kőmives Imréné Erzsébet és Eötvös Péterné Anna vallják: Vitte ez két valló az Eötvös Péter gyermekét ez Vargáné anyjának, ki immár jobb részére elszáradott volt. Mondott erre Katalin asszony: No im megtanitlak mit mivelj, ezt cselekedd — úgymond — te Eötvös Péterné, hogy állj későn este egy termőfa alá és ott mond ezt háromszor: ej urak! asszonyok halljátok! adjátok meg az én gyermekemnek álmát, nyugodalmát, én is megadom a tieteknek nyughatatlanságát. De mikor harmadszor mondaná ez valló, úgy vigyázzon reá és oly helyre álljon, hogy onnat valami eresz alá futamodjék, mert szerencsétlenség is eshetnék rajta, ha hertelen eresz alá nem találna állani. Ezek penig meglévén, két felé tekintsen és gyertya világot látna és ezt felelje — úgymond — reá: ugy

tudjon az én gyermekem sirni, a mint tudja, hol gyujtották ez gyertyát ; és ezzel gyógyitná meg és ez használna ! De ez valló soha ezt nem merete megpróbálni. Ezeket mikor a Vargáné anyja megbeszéllette volna, nagy haraggal így szólla ez vallónak : de megszoktatók ti, hogy gyermekteket öletekbe kapjátok, széjjel hordozzátok és mikor a csorda bejő, átal viszitek köztök és igen árt a gyermeknek ; mert nem tudjátok ti azt, sem látjátok, hogy mikor az csorda bejő, az tehenek hátán egy egy ördög ül. A valló gyermeke azért ugyan elszáradt és hamarság meghalt ; kit az Mákoai János bíró megmondott, hogy boszorkányok vesztették meg.

Csiszár János vallja : Haza jövék a sokadalomból és feleségemnek, hogy a szeme megdagadt volt azon éjjel, ez Vargáné anyja kötötte egyszer be, de az egyszer kötés alatt nagy lyukak voltak és az után nem hagyta kötni, sőt bestye asszonynak szidta és elüzte.

Katalin az felesége vallja : Az mit hallott Csiszár Jakabnétól, az mit megvall. De én esmég ezt vallhatom, hogy beszéli vala Csiszár Ágostonné, hogy megfenyegeté egykor ez Katalin asszony és azután hamar a lába megnyilallik és megvész ; ugyan meghasadt vala a lába és ez Vargáné anyjára mind halálíg is reá valla.

Margit Szócs Máténé vallja : Az leányomat a mely nap kiházásitám, hivattam vala a mennyegzőre az Vargáné anyját leányostól-fiastól. Az leánya jóllehet eljött vala, de az anyjok nem jött vala, hanem estve mikor gyertyát gyujtottunk volna, kimenék a konyhára, még az vacsora fel nem költ vala, farsangba vala. Látám ott a Vargáné anyját, a konyhára a fél lábát fel tötte vala és hogy látám, csudálkozám rajta, hogy ott vagyon és gonosz gondolatom lón felölle. Előjőve onnét és azt mondá : im — úgymond — az én fiacskámat keresem vala itt. Akkor elmene és nem láttam, de hallottam, hogy azután is, kétszer is jött későn oda. Az vejem penig úgy jára, hogy hát szegényt megkötötték és elég nyavalyát valla vele és egy Magyar-utcai Magyarai Péter gyógyitá meg ; kiért ez Vargáné anyjára gyanakodtam.

Csiszár Mihály vallja : Egy lúd miatt megharaguvék a Vargáné anyja az apámra, Csiszár Ágostonra és így fenyegette meg atyámat filem hallattára ez Vargáné anyja : Te Csiszár Ágoston meghidd, hogy ollyat cselekszem veled a lúdért, hogy mind örökké megbánod és megsiratod. Nem ér harmad napot, ez fenyegetés után másod éjjel ily dolog esék a szegény atyámon : hogy éjjel kiáltani kezde és mondá : im az esze az Vargáné anyja reám jöve és hüvelykét a szememre veté és kitolja a szememet. Másnap viradólag látók az szemét, hát mind



eldagadt széllal és nem láttuk a szemét ; végre ugyan, hogy az dagadást róla elvevék, sem lón ott a szeme. Mind halálíg reá valla ugyan valóban az szegény atyám.

Hennegh János vallja : Hogy mikor megházasodott volt, ez Vargáné anyja estve későn az mennyegző napján ott láttattott a kohnyánál (*így !*) és engemet megkötöttek vala és sok kénnal szabadulhaték ki belőlle. Végre, az Isten mikor gyermekket adott volna és immár szólni is eredett volna, jöve hozzám ez az Vargáné anyja, egy rozsdás kardot hoza hozzám és kér, hogy a fiának megcsinálnám. Látá az én gyermekemet és mondá : hogy bezzeg csacsogó gyermek ez. Ezenközben a gyermeket onnét a tűzhely mellől a feleségem felvevé, mert közel vala a Vargánéhoz és hogy a kezénél fogva viszi a feleségem, mindjárást elkezde esni a gyermek lába és a gyermek sivalkodni kezde és hamar elhala és elváltozék csodálatosképpen. Mivelhogy az gyermeket meg akkor is féltjük vala a Vargáné anyjától, elbúsulék ez nyilvánvaló eseten és verni akarom vala szándékkal, de esmég megmértékélvén magamat, elhagyám. Ez asszony penig azt mondá, hogy de semmi gondja nincs, az guttának csak a szele érte, elmulik és reá tevő a kezét és reá olvasa, fűvet küldött, De vele nem orvoslottam. Végre az gyermek sok ideig lón színtelen és mintegy két hétig a lába is úgy lón. Így járék azért akkor és valóban ez Katalin asszonyra gyanakodom, mert soha a gyermeknek olyan nyavalyája nem volt, sem lött azután, hanem úgy esék rajta, hogy mellette forgolódik vala a gyermek.

Márton Takács György fia, Takács István szolgálója vallja : Szememmel látám ezt, hogy ez Vargáné anyja egy nagy fekete disznó alá állott és úgy feji vala és az uramnak is megmondám. Ez dolog penig csak husvét után vala ez eszten-dőben.

Ekkert Mihály vallja : Szememmel láttam, hogy ez Vargáné anyjának minemű hitvány kertecskéje vagyon, ott vala és egy támasz mellett áll vala, lehajlott vala és az egyik kezébe egy cserép lévén, a cserépbe nyúl vala és úgy keni vala a támaszt. Elmenék mellette és ugyan úgy keni vala mégis, egy ölnyire alig voltam tőle, köszönék osztán neki, de semmit reá nem szóla ; és osztán az én dinnyés kertembe menék.

Eperjesi Gergely vallja : Az kezemet gyógyítá, de inkább megvesze, az előbbi szegődséget ugyan megvevé és ujjólag, hogy esmég igirék és megszegődöm vele, úgy gyógyítá meg. De esmég egy gyermekem elszarada és meghala.

Annus Csizsár Jakabné vallja hūti után : Azt a mit az ura megvallott a Vargáné anyja felől, egy gyermeknek elcsök-nése felől a Vargáné anyja ott létibe.

Katalin, Kómives Mihálynál szolgáló vallja : Szappanozok vala és a szappanozás közbe úgy tettek, mintha nyást üttek volna lábamba. Reggel a Vargáné anyjához menék, azt monda, hogy a fűzben leltem, váltig mondom vala, hogy énnekem semmi nyavalyám, sem esésem, sem egyéb nyavalyám nem lött, de ugyan azt monda, hogy valahol jártam, de az fűzesben esett rajtam. Ezt is monda : jó szerencséd nagy kabala, hogy ide jöttél, mert ha másuvá mentél volna, elszakadt volna a lábod. De én rajtam az nyavalya a fűzben nem esett, mert a mikor a fűzben voltam, kit azért neki hírre nem töttem, hogy oda megyek, de azután harmadnappal esett rajtam ez hertelen nyavalya.

Barbara Péter Deák szolgálója vallja : Deák Máté szolgálója valék és mikor jókor reggel üsző fejni mentem, ott találtam az kertben gyakran ez Vargáné anyját és az almafák alatt gyükeret ásott, fűvet szedett. Ezt is tudom, hogy az uram Deák Máté gyermekét megvesztették vala és egykor, oda mikor látám, hogy jöve az Árokháton, megmondám asszonyomnak, hogy ihol jönne a Vargáné anyja. Mondá asszonyom : vesd reám a lakatot és mondjad, hogy Philep Jánosnéhoz vittem a gyermeket. Bejuta ez asszony, kérdé asszonyomat, hol vagyon ; a mit asszonyom hagyott, azt mondám. Monda erre, mit hazudsz kurvanó, ha látom és ha bizonynal tudom én, hogy ottbenn vagyon. De én ugyan tagadám és ő ugyanazt monda : no a mit én szememmel látok, ne hazudj te az ellen. Elmene aztán és a gyermek a vesztésbe hala meg. Mákóba is vittük vala a gyermeket ; asszonyomi ez Vargánéra gyanakodott.]

1584 die 16 Junii : *Deliberatur* : Miérthogy nem elegendőnek itéli a törvény ez asszonynak halálára az bizonyságokat, azért jámbor és tisztességben levő örökös szomszédival heted magával esküdjék és mentse magát.

Actor apellat.

1584 die Junii : 1) *Emendatur judicium dominorum judicium et deliberantur domini Senatores, quod quia manifesta adsunt testimonia et satis copiosa, quamobrem ignis voragine tradetur et e medio Christianorum ex hoc saeculo tollatur divino etiam praecepto ita dictante.*

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.

<sup>1)</sup> A nap száma a jegyzőkönyvből hiányzik.



## XIX.

Kolozsvár, 1584.

*Boszorkánysággal vádolt Lakatosné ügyének iratai: 1. Tanukihallgatás a felperes városi ügyészek részére. 2. A Lakatosnét védő tanuk kihallgatása. 3. Elégetést határozó ítélet, melyben a terhelő okok felsoroltnak.*

Contra Lakatosné veneficam coram eisdem dominis.

1. Erzsébet Kocsis Györgyné vallja: Monostor-utcában lakunk vala urammal zsellérül és szinte mellette laktam ez Lakatosnénak. Egykor az gazda-asszony ki híva és mutatá, hát ez Lakatosné a mi kertünkbe vagyon és háromszögű lepedővel hajtja vala Szentgyörgy estin a harmatot. Megszólítók a gazdám asszonynyal és mondá: gonosz asszonyok, eszetekbe jut még, hogy megszólítatok. És így lévén, az gazdám asszonynak mintegy három hét mulva nyavalyája lón és elszárada és meghala. Én pedig így járék csak hamarsággal: egy vasárnapon ülök vala az ház előtt és két lovunk vala az estállóba, szálla délben tizenkét óraker két macska az estállóba és ott egymás kezét fogák és tánczolni kezdenék; le törék az estálló alattok és az lónak nyakába omlék és harmad, vagy negyed nap mulva az egyik ló megvakula, az másik is megbénult vala egy nehány nap mulva. Ez Lakatosnéra volt gyanóságom.

2. Kerekes Lukács hűti után vallja: Hogy húsz esztendeig lakott mellette, de semmit nem látott hozzá.

3. Varga Lőrincz vallja: nem tud.

4. Vollmann Mihály fiától: hogy nem tud semmit.

5. Szabó András vallja: Ez Lakatosné egykor így fenyegete meg: megládd — ugymond — hogy olyat cselekeszem, hogy örökké megemlékezel róla. Ez fenyegetés után váltig fekvém úgy mint két esztendeig és erre volt gyanóságom. Mondtam boszorkánynak és hogy a füst emésztene meg, más-tól is hallottam, hogy annak hitta, de eltúrte. Feleségem lábát is megvesztették vala és erre volt minden gyanóságom.

6. Zenii Demeter vallja: Mindenkor volt gyanóságom, hogy ez Lakatosné vesztette meg lábomat és most reá gyanakodom, mert egy legény ment volt Körtvélyére és azt tudta, hogy én vagyok és erőssen szidott, hogy megbántatná velem. Most immár bizonyosabb vagyok a gyanóságba; mert im ez napokban az toronyból izent Varga Lőrincznétől énnekem és Varga Mihálynak és Törköly Ambrusnak, hogy mi hárman ne állanánk reá.

7. Szabó Gáspár vallja: Az anyja ez Lakatosné mellett

lakik vala, én is ott voltam. Mikor hárman a társasággal lefeküdtenek volna pitvarban, az két társom elalvék, én még nem aluszom vala és valaki megötlözte mindnyáját. Az társomat felköltém és gyertyát kezdénk gyujtani; mihelyt társom az tüzet kezdé fúni, az ház híjján nagy ropogás lőn, azt tudók, hogy reánk szakad. Kimenénk az udvarra és hát egy falkán, mint egy-egy macska, egy borzafán jönnek alá. Ez Lakatosnét azóta mind boszorkánnak tartottam és annak szidtam és egykor fenyegetém is vala, hogy meghajítom; és azt mondá: hogy ha meghajítom, soha többször a karommal és a kezemmel nem hajtok. Az után is mintegy három hét múlva mondá: szomszéd miért akara vala meghajítani, bizony soha többször az ujjoddal nem varsz vala. Az után mikor immár hat esztendő volt egy fiacskám, egy éjjel mondá: apa apa, ihol nem tudom micsoda jó reám, immár háromszor vetettem le rólam, igen lágy teste vagyon, szinte olyan képű mint a vén asszony, a ki tegnap itt vala; de a hol apa a kemenczébe búvék. Felugrák, és hát immár elment. Ez előtt való napon penig hozzám jött vala ez vén asszony, maga soha ez előtt házamba nem volt, mióta házasultam, az után sem jött soha ez egyszernél többször házamhoz. Másnapra viradólag, hogy a gyermek így kiált vala, tekintém és hát megvesztette vala a karját. Azért nyilván ez Lakatosnéra vallok, hogy ő dolga.

8. Kerekes Mátyás vallja: Feleségem beteg lévén, ez Lakatosné ada italt be neki és inkább megbetegüle, de bizonyost nem tudok.

9. Változó Ferencz vallja, hogy semmit nem tud.

10. Takács Kelemen vallja: Ezt láttam, hogy éjjel ez Lakatosné előmbé jöve, úgy mondhatom, hogy ő volt, mert ő képe vala, mondá hogy: aluszik, nem aluszik; elfordulék előtte és mindjára a feleségem felserkene és neki megsugám és hát osztán elment.

11. Varga György vallja: Aluszom vala éjjel, felserkenék, hát az egyik karom erőssen fáj úgy annyira, hogy a másik karommal emelem fel. Hasra fekvém és tekinték az házban széjjel: hát szakasztott olyan testű és ábrázatu asszony, mint ez Lakatosné, az tüzhelyen ül és a kemenczébe a hamuba piszkál. Szólitám a gazda asszonyt, hogy megmutassam neki és hamar elenyészék, nem mutathatám meg neki.]

12. Katalin Nyilas Simonné vallja: Híva hozzá ez Lakatosné és hát a kertibe egy annyi helyen, mint egy középszerű malomkerék, tüzet tött vala és az tűz közepibe fazék vala. Egyik fazék alól vala, másik ugyan azon fazékon felül vala és azt mondá, hogy körösfának forgácsa vagyon benne és olaját veszi és magát megkeni vele; mert azért igen fakadékos vala



és csak bizonyosságul hitt vala oda, hogy bűjös-bájosnak ne mondanák, holott maga gyógyítására csinálná a kenetet.

13. Géres Orgonás Miklósné: Ugyan ezen dolgot látta. Vallja azt is, hogy éjjel macska képébe jöttek reá és a szeme kiveszett és ez Lakatosnéra gyanakodik belőle.

14. Margit Régeni Tamásné: Sokszor mondtam boszorkánynak szemébe, sok jámbor előtt, mondtam azt is és kínáltam, hogy tegyen bár tudományt és keressen reá, de csak elhallgatta és csak kigyónak mondott.

15. Tót Gergelyné vallja: Az harangozónénak az anyjától, Gábornétól ezt nyilván hallottam, hogy beszéllette: hogy tüzet csinált a Lakatosné az udvarán és átal szögdöste és a sajtárba víz is volt. Ezt is nyilván hallottam tőle, hogy szomszédja volt és az előtt jól megnézte, ha vagyon valaki vagy háta megett, vagy mellette és úgy vött fel a gyümölcsbe, a ki az ő földére esett, mert közök nem volt és egymás mellett laktak. Alig vehette fel ottan, ott látta az Lakatosnét és csak akkor vette eszébe, hogy mind előruhástól ki kapta tőle.

16. Nagy Gergelyné Zsófia vallja: Az szegény uramtól sokszor hallottam ezt: Im ez Lakatosnét szememmel láttam kétszer a házban és megveszté a lábomat. Az uram pedig szegény meghala a lába miatt és mind csak erre a Lakatosnéra valla.

17. Halász Gergelyné vallja: Egy tehenemet nagy verítéve találám éjjel és meghala másnap; a másiknak zsírja el vesze és mikor siránkoznék, monda Fejér Kálmánné: menj el és ha csak egy marokkal is lehet, fejj tejet belőle és öss bort belé, tegyem a tűzhöz és megtúrózik vele és kössem aztán a túróját nyakához hárssal egy kis ruhába és egy lisztes zsákkal reggel verd ki a kapudon; fejemmel érjem — ugymond — meg, ha annak a kurvának a házára nem megyen, a ki zsírját elvesztette és vötte. Én pedig szinte ezenképpen cselekedtem és reggel mint ha ostorral hajtották volna az Lakatosné házára, úgy mene nagy ríva és az ajtaján nagy erőssen nézett be; és így járék ez dologgal.

18. Szekeres Imréné vallja, hogy semmit nem tud.

19. Anna Asztalos Antalné vallja: semmit nem tud.

20. Anna Kerekes Györgyné vallja: Ez Lakatosné házána lakunk vala zsellérül, vacsorára leülénk és immár öttünk vala s monda nekünk: vocsoráltok-e fiaim, mondánk vocsorálunk, s mondá: nó én egy kevésbé el megyek fiaim. Elindula, de még az urammal a vacsora felől, hanem úgy mint más fél óráig, mikor mulattunk volna, ugyan azon vacsora alatt asztalunknál és beszélgetnénk, még is haza érkezék és mondá: mégis vacsora felett ültök-e? Mondánk ott ülünk és felelé

fiaim immár én Mákóba voltam azóta a bátyámnál. Mi pedig elcsodálkozánk rajta, hogy ezt mondá.

21. Anna Magyar Tamásné vallja : Egy tehenet vött vala az uram és mikor a csordából jönne, mondá a Lakatosné : hol vöttétek ez tehenet, vaj ki jó tehén. Mondá uram, csak jó lenne. Az után másnap fejni kezdém és csak ganéjlik és vizellik vala ; másnap is csak viz jöve tőle. Az után is nem tűrhette, hanem kérlette, hol vöttem a tehenet ; el vesze tőle a tehén.

22. Kötélverő Tamás vallja : Az első feleségemnek meg vesze az lába, de haláláig az feleségem ez Lakatosnéra valla, hogy ő vesztette volna meg, mert egykor kendert kért volt tőle.

23. Kozma Molnárné vallja : Jöve hozzám ez Lakatosné és tejet kér vala tőlem. Nem akarok vala adni, mert hallottam, hogy gonosz aszony s féltém tőle ; de hogy osztán az Istenért is kére, adék osztán és másnap elvesze tehenemnek teje : kiből valójában reá volt gyanóságom.)

24. Ágota Varga Lőrinczné vallja : Az én udvaromon tilolak vala és mikor éjjel éjfélkor is ott dolgozám, hallék egykor nagy ropogást, mintha köves úton jönne száguldva egy szekér az Kómál felé. Addig hallgatám, hogy a Szamoson által jövének és ez Lakatosné házára jövének és az pitvarába bejövének ; de nem merém nézni, mert igen félek vala. Noha azért szomszédja vagyok, de ugyan nem merém nézni, hogy micsodák volnának. Hogy az pitvarba bejuta, nagy zörgéssel ott is úgy zörgöttek, mintha minden hordókat, kádakat egybe rontották volna. Nem sok üdő mulva esmég azon úton kijövének és visszamenének. Nem merék ott mulatni, hanem bemenék házamba. Másnap ezen szomszéd asszonyhoz bemenék, a Lakatosnéhoz, megbeszélém ezt neki és mondá, hogy az éji idő nem kedvez senkinek, nem kellene éjjel vigyáznod. Gyanóságom volt hozzá azért, mert az előtt is hallottam, hogy boszorkánynak mondták és semmi tudományt nem tött reá.

25. Anna Erszéngyártó Jánosné vallja : hogy gonoszt hozzá nem tud.

26. Rózsa Ambrus Deákné vallja : Igen beteg valék gyermek ágyba ; mikor felköltem volna, az kertbe menék és fenyegetett utánam. Egykor hagyá anyám, hogy az méheket őrizem. Ott ülök vala, mihelyt elszunnyadtam, mindjárást úgy tetszett, mintha a Lakatosné előttem állana, maga nem aludtam, mert az méh zengését jól hallottam ; de senkit nem láthattam, hogy feltekintettem. Esmég mikor behuntam a szememet, szinte úgy tetszett, mintha esmég előttem volna, esmég hamar feltekintvén nem láthatám. Négyyszer is lón ez, végre ugyan érzém, hogy így forgódek előttem, hogy az tér-



demet megtapasztá és még az ujjá helye is hát megtetszik rajta, ugyan kék vala és csak alig meheték onnat be, maga soha a lábamnak semmi nyavalyája nem volt az előtt. De harmadnapra ő maga ez Lakatosné taníta orvosságra és annyi rútság jöve ki harmad nap belőlle, hogy egy sajtárban nem fért volna. Így járék vele, mert reá tudok gyanakodni, mert mihelyt behunyom szememet, mindjárt ott láttatik vala teremni.

27. Ambrus Deák vallja: Gyakorta fenyegetett meg ez Lakatosné és hogy megvesze az szemem ottan hamar, reá gyanakodtam és szóltam is neki fellőle. Végre ily tanácsot ada, hogy János bíróhoz mennék Mákóba; mert őtet is ez Lakatosné mind erdőkön, mezőkön váltig hordozta és oly fűveket tudna, hogy meggyógyíthatna engemet, kit ugyan bizónnyal is tudna. Innét penig immár ugyan elhittem dolgát, mert az mostani fogságából kiüzent, hogy én és Volmer Mihály és az lába meg veszett Kerekes Demeter ne állanánk reá; lennénk irgalmasok neki: azért ha az lelkiösméret nem indítaná, nem üzenne hozzánk.

28. Bek Bálintné vallja: Az néném beteg vala és ez Lakatosné találá engemet, kérdé, kivel orvosoljuk, mondék, hogy Mákóba küldötték. Mondá, hogy: No az is azon orvossággal orvosol, a kivel én, mert mi egyetértünk ketten János bíróval és egyet tudunk.

29. Kis János vallja: Ezt gyakorta hallottam szájából Lakatosnének, hogy ő valamit tud, mind János bírótól tanulta, az bátyjától, ki Mákóba lakik.

30. Bakfark Balászné vallja: Szájából hallottam ezt az Lakatosnének, mondván: mégis esztek-e? én immár azóta Mákóba voltam.

31. Fodor György vallja: Azt, a mit a felesége vallott meg, hogy vacsorakort otthon volt ez Lakatosné és ugyan a vacsora felett ültenek, hogy haza jó és azt mondja, hogy ő immár Mákóba János bíróval eleget beszéllett azóta.

1584 die 27. Maii. Pro Lakatos Antalné coram domino Katonai, absente domino Kirsner.

1. Kádár Gergely vallja: Hogy hozzá semmit nem látott Lakatosnéhez jónál egyebet; hanem miért hogy az város procuratori is idézték erre a kérdésre, azt mondhatom: hogy beteg valék, ada valami orvosságot és nem tudom az orvosság használna-e vagy az Isten akaratja lón, de használá. Végre kérdém, mi volna az a fű és ez Lakatosné azt felelé, hogy az országban csak két ember esméri azt a gyökeret és ő az egyik, a másik Máko János bíró és ők ketten mindeneket egyaránt tudnak.

2. Változó Ferencz vallja : azt a mit a más részre vallott, hogy nescit.

3. 4. 5. 6. 7. Kupás Krestel, Kupás Zachariás, Kötélverő Tamás, Fölk Krestel és Sárogh Mihályné vallják : hogy mind szomszédságába laktunk, de semmit sem láttunk, sem tudunk.

8. 9. 10. Brózer Tamásné, Nagy Jakabné, Kötélverő Mártonné vallják, hogy semmit nem láttak, sem tudnak hozzá ; hallották, hogy sok szó volt hozzá és boszorkánynak mondták.

11. 12. Szatmári Miklós, Erszéngyártó Jakab vallják : hogy ők laktak esztendőnél többet is házoknál, de semmit effélet hozzá nem esmértek. Szatmári Miklós ezzel többíti, hogy egykor szél volt rajta és a mivel Lakatosné gyógyította, azt mondta, hogy Mákói János bírótól tanulta.

13. Szekeres Imréné vallja : hogy semmi gonoszt nem tud, sem látott hozzá.

14. Krestel Takácsné vallja, hogy semmi gonoszt nem tud, sem látott hozzája.

15. Szatmári Miklósné vallja : hogy esztendeig lakott nálla, de dolgozott napestig és semmit hozzá nem tud.

16. Kozma Molnárné : hogy semmit soha gonosztságot nem látott.

17. 18. 19. Anna Kerekes Pálné, Szabó Pálné, Péntek Kovácsné vallják azont.

20. Ágota Varga Lőrinczné vallja : a mit az actoroknak.

21. Erszéngyártó Jánosné vallja : jónál egyebet nem látott.

22. Nyilas Simon hallotta, hogy boszorkány, de semmit hozzá nem tud.

23. Kerekes Márton azont vallja.

24. Varga Jakab vallja azt, a mit a más részre vallott.

25. Velmen Mihály vallja : hogy gyermekségétől esmérte Lakatosnét, de semmit hallomásnál egyebet hozzá nem tud, sem látott.

26. Gazdag Mihály vallja azont.

27. Kerekes Tamás vallja, hogy semmit nem tud a kérdésben.

1584. die 30 Maii : Miérthogy az bizonyságok igen nyilvánvalók, sőt az ő maga nyelve vallása is bünteti, holott lehetetlen dolog keresztyén embertől, hogy egy óráig vagy másfélig Mákóba menjen, jöjjön, a mint ez Lakatosné maga felől vallotta és bizonyossá tőtte magát, hogy tudományos volna ; accedal az is, hogy az ő lelkiismereti és bűvös volta nem titkolódott, hanem kiüzent olyan megveszett személyeknek, hogy lennének irgalmassággal hozzá, ne vullanának se álla-



nának reá; ezek felett szemekkel látták házokban éjjel személy szerint az Lakatosné és másnap veszedelem következett házok népén ott léte miatt; constal az is, minémü nagy ropogással mentenek és jötenek hozzá:

Azért mind az ilyen nyilvánvaló bizonyosságokból tetszik a törvénynek, hogy tűz legyen büntetése.

In causam attracta apellat ad dominos Senatores.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.)

## XX.

*Kolozsvár, 1584.*

*Szeles Miklósné ügyében a város ügyészei tanuinak, továbbá Szeles Miklósné tanuinak kihallgatása; a városi bíróságnak ítélete, hogy hetedmagával esküdjék meg; fellebbezés folytán a városi tanácsnak ezt megváltoztató ítélete, mely elégetést rendel.*

Pro procuratoribus civitatis contra Szeles Miklósné veneficam coram dominis Kirsner et Katonai.

1. Vermes Ambrus vallja: Egykor jöve hozzánk Szeles Miklósné és a gazdaasszonytól kér vala szitát, de nem ada és megfenyegeté, hogy megbánnók és azzal nagy morgással kimene az ajtón. Nem sok üdö mulva, csakhamar napokon, egy harmad esztendőbeli leánykámnak a karját és fél lábát úgy megveszték, hogy meghala belé. Azon hitre vallom ezt is: hogy három jó tehenim valának fejsők, hogy Hidelvén olyan nem volt, de semmi oly hasznát nem vehettem. Mikor a csordából haza jött és Szeles Miklósné házára ment és ugyan mind ajtajára, kapujára beböngött, sőt még az ablakának is neki ment és ott böngött: reá mentem ez aszonyra és szidtam: Neste boszorkány kurva, nám eléggé trombitáltattad immár tehenemet, erezd haza boszorkány kurva. És csak azért szidtam boszorkánynak, hogy be idézzen és elindíthassam dolgát bíró előtt, de nem hivutt reá. Láttam a Szakál György gyermekét is, a két fartokán és a mellyén, nyakán úgy megtetszett a fogdosás és az ujjak helyei, mintegy agyagba nyomták volna és a nyomás helye ugyan fekete volt. Ez dolgot is ugyanezen Szeles Miklósnéra fogták vala és tulajdonították vala.

2. 3. Dengler Lukács és Vadalma Mihály vallják: Vagyon tizenhat esztendeje és szinte Szent Jakab estén vala 10 órakkort éjjel, szép holdvilág vala és ez Szeles Miklósné eljöve az utczára, ott egy fával négy vagy öt házig, egy fával hadara, az után be mene házába. Esmég és viszontag kijöve, de először az ő házánál a támasz mellett nagy sokat forgódek, kijöven

onnét, egy előruhából, nem tudom, mit kezdé kihintgetni az utcán mind az két szeren. Azután esmég bemene a támasz mellé és onnat az ő barmához vitt egy tekenőbe valamit. Mely dologból ilyen dolog történék reá, hogy négy tehenemnek vesze el zsirja és az tehenim az ő házára mentek és ugyan futottak és kapuján és ablakán rittak be. Sőt azután a mely tehenim voltak is, úgy jártak, nyolcz tehenemből sem fejhettem annyit, mint ő kettőből. Ez dolgot szemünkkel láttuk, hogy ez aszony cselekedte, sőt az ő maga leánya is, jól láttuk, hogy nézte. Lovamat is vesztették én tőlem, Dengler Lukács-tól el ez képpen.

4. Vadalma Pál vallja : Hallomással azt, a mit Dengler Lukács vallott. Feleségemnek megveszett volt a lába és ez aszonyra gyanakodott.

5. Albert Imre vallja : Az feleségem gyermekágyban fekszik vala és ketten éjjel bejövének boszorkányok és az egyik ez Szelesné képe vala. Ezt mondják vala, hogy aluszik, a gyermeket nézik és reá teszik vala kezeket. Ezt szememmel néztem, de, hogy láták hogy ébren vagyok, mind a kettő csak hertelen kitakarodék az ajtón, de nem esmérhetém, kik valának. Az után úgy tetszik, hogy nem ére egy hetet a gyermek, meghala.

6. Alma Jakab vallja : Hogy Dengler Lukács szolgája volt és mikor az aszony ott hintegetett az utcán, azt látta. Az többit az urától hallotta.

7. Dengler György vallja : Egyebet nem tud, hanem az Vermes Ambrus tehene és az Dengler Lukácsé ez Szeles Miklósné házára és ablakára mentek, ott ordítottak és rittak be.

8. Teilman Antal vallja, hogy semmit sem látott, sem hallott.

9. Dengler Lukácsné vallja : Hogy egy nehány tehenem veszett el és mióta ott ez Szeles Miklósné mellett laktam, soha semmi hasznát, zsirját barmomnak nem vehetém. Mikor tehenem a csordából megjött, ez aszony házára ment és még az ablakon is bébútt volna, nagy gyakorta még az orrát is be dugta ablakán, úgy ordított be. Végre ugyan el kellett mellőlle költöznünk és házunkat eladnunk ; mert semmi szerencsénk mellette nem vala.

10. Dengler Lukács leánya vallja : Hogy ez Szeles Miklósné házára futott reggel is az ő barmok és ott ordított be. Az anyja megszidta boszorkánynak és fenyegette, hogy beidézi, de soha még eddig nem idézte.

11. Vadalma Pálné vallja : Gyermekágyban fekvém, a gyermekemet megveszték és ez Szelesnére volt gyanóságom.

12. Albert Imréné vallja : Hogy gyermekágyban fektében



szememmel láttam, hogy ajtómat megnyitá éjjel két asszony és bejövének. Mondám uramnak, hogy gyertyát gyújtson, mert két asszony volna benn. De mindjárt ki menének, nem esmérhetém, kik valának a gonosz asszonyok.

13. Teilman Antalné vallja: Egy gyermekemnek vesze meg a lába, összeveszttem vala penig Szelesnével azelőtt. Vím a leánkát egy orvosnak és az orvos mindjárást ezt mondá, hogy mely asszonnyal megháborodtam, az vesztette meg a gyermekemet. Egykor esmég nappal beteg valék és semmit nem aluszom vala, hogy ez Szelesné képében reám jöven, megnyomá a mellyemet és egyet sem szólhaték és az után sokáig lők beteg.

14. Erzsébet Szakál Györgyné vallja hűti után: Bejöve házamba éjjel ez Szeles Miklósné, ez szememmel látám, hárman valának; az urammal reá néztünk, négyszer is jöve be, szemmemmel reá néztünk. Egyszer az Szamosban ázott kenderemet övének fogta vala és mikor neki nem engedtem volna, megfenyegetett vala, hogy megbánnám. Az után hamarsággal jöve oda be, én magammal úgy cselekedének, hogy sem szólhatam, emelkedhettem és négy heti gyermekemet megfogák és az asztalra tövék; váltig akarok vala szólani és én magam is emelkedni, de nem lehte. De hogy elmenének, felkelék és az asztalon találom az gyermeket, hát a forgó csontját kivötték a lábából és az vállát is kivötték és egy hétig tarthatám, mind elfeketüle és meghala. Mutattam és mondtam sok jámboroknak és biztattak, hogy megfogtassam és mellém is állanak, de szegénységetől nem lehetett.

15. Dióssy Mátyás hűti után vallja: Immár úgymint öt esztendeje felé vagyon, jöve hozzám egy darabont vöm és kíváná, hogy sós tejes levest csináljak. Ada az vöm is két pénzt és én is kettőt. Ez Szeles Miklósnétól két pénz ára vaját és két pénz ára sós tejet hozatánk. Az leves kenyeret megcsináltatám és bizonynyal mikor feladák, igen vajas vala, de mihelt egy-egy szelet kenyeret kivöttünk volna benne — nyolczan valánk az asztalnál, — de mindjárást nagy hertelenség-gel elenyészék az vaja és feli és ottan savójá változék. Elcsodálkozánk rajta és osztán a disznónak öttök ki. Vagyon azért sok ideje, még az Kis Király<sup>1)</sup> idejétől fogva hallottuk, hogy boszorkány. De én ennél többet nem tudok.

Anna, ezen vallónak felesége, ugyan ezent vallja hűti után.

Anna, Pál Breknerné vallja: Semmi teje két üszömnek nem lön, elvesze és mikor panaszkodván siránkoznám, arra tanítanak, hogy az tehenemnek vizelletit és ganéjját az

<sup>1</sup> János Zsigmond idejében.

tejszűrő ruhába tegyem és össze verjem a ruhába és eljönne, a ki dolga volna. Mikoron pedig ekképen cselekedtem volna és verném a tejszűrőt, eljőve ez Szeles Miklósné és erőssen kezde kiáltani, hogy be creszszem. Tüzet kére, maga az tulsó szeren jól fel lakik. Ennyiből gyanakodhatom reá.

Pál Brekner semmit sem tud; hallotta a Szakál György esetit.

Kolasi Mihály vallja: Ugymint három esztendeje vagyok, jó vala haza az csordából tehenem, még ingyen sem érte vala ez Szelesné házát, bogni kezde és tére ez asszony házához. Mondék a feleségemnek, hogy hajtsa el onnét. Elhajtá, de az udvaron sem maraszthatám vala meg, az kapunak nekiment; végre ugyan megkelleték kötnöm az estállóba.

Anna, az felesége, ezent vallja.

Filep Benedek mind az két részre vallja: Az én feleségem valamit köpüllött, vaját olvaszt vala, azonközben ez Szeles Miklósné juta oda és kérdé feleségemet, mit főzne. Mondá, hogy vaját. Az feleségem pedig soha úgy nem olvaszthatá, hogy egyéb legyen, hanem savójá válék és igen sírt osztán az asszony a feleségem ez ilyen véletlen kárvalláson és ez Szelesnére volt gyanósága. Egyéb gyanóságot hozzá nem tud, eleget hallott azért mástól és gonosz híre volt.

Székely Bálint vallja: Elein barmocskát tartottam, de hogy tűzért jött oda ezen asszony, senkire nem gyanithattam, hogy barmomnak elveszett teje, hanem ezen asszonyra és el kellett adni. Egyéb gonosz életet nem hallott felőlle.

Csaplár Vinczéné Orsolya vallja: Jövék vala az szőlőből és szememmel látám, hogy füsti vagyok ez Szeles Miklósnénak, mert az ajtón is jó vala füst. Azt hiszem, hogy nem volna ott füst, a hol tűz nincsen, de még is által mene Eppel Krestelnéhez és hát tűzért ment oda és én is oda menék tűzért, mind ketten tüzet vink. Eppel Krestelné pedig vaját köpül vala. De ottan hamar, ugyan azon nap, hozzám jöve Eppel Krestelné és erőssen kezde panaszkodni, hogy soha véghöz nem vihette dolgát, a vaját meg nem csinálhatta, savójá vált és el kellett ötteni. Azt mondá, hogy ez Szelesné cselekedte és reá gyanakodik belőlle.

Kerekes István vallja: Szememmel láttam: hogy, mind estve, hogy a csorda bejött, s mind reggel sok tehén barom futott az Szelesné házára. Ríttak és erőssen bógtek és az ablakára <sup>1)</sup> mentek nagy rohanással futva; még egyszer egy ludat is tapodtak vala el a tehenek.

<sup>1)</sup> Ugyanezen vád 1722-ben egy beregmegyei perben is előjön, azonkívül többször.



Kerekes Istvánné: semmit nem tud.

Hellman György vallja: Egy gyermeke veszett meg és most is ez Szelesnére gyanakodik belőlle.

Diosy András vallja: Hogy hallomást tud. Mondták szemébe boszorkánynak, de nem gondolt vele; elég gonoszt hallott hozzá.

Nagy Bartos vallja: Hogy ő maga semmit nem tud hozzá, hanem nagy gyanóságot értett mástól hozzá, mindenféle vesztésekből.

Varga Benedek vallja: Sok ideje, hogy hallott gonoszt felőlle.

Garner Imréné Angalit vallja azont.

Venkler János látta: Hogy a pásztorné kihajtá vala az csordát egy reggel, tavaly vala, az Szeles Miklósné udvaráról egy fejer lúd jöve ki, az sok tehenek immár szinte kiérkezének vala az utcából; azonközben, mintha ostorral kezdenék hajtani, futni kezdenek vissza, úgy bőgtek, ordítottak, mint az ördögök és a lúdra menének. A Szeles Miklósné háza előtt környös-körül beverék az ludat és nyomodák vesztegeték váltig. Végre aztán csak alig mehele sántikálhata be az Szelesné házába. Szidták boszorkánynak ez asszonyt és elszenvedte.

Orsolya az ő felesége vallja: hogy szájából hallottam Holczappelnének, hogy azt vallotta, hogy szemével látta, hogy bement volna házába ez Szelesné; maga a mint értém nem vallotta így meg, mert leánya volt az Szelesné fiánál.

Gazdag Krestel vallja: hogy semmit nem tud.

Eppel Krestelné vallja: Egy tehenem vala és ugyan alkalmason gyűjtöttem vala vajnak valót és mikoron köpültem, jöve hozzám Szelesné tűzért és elmene a tűzzel: az én vajam és tehenemnek minden haszna elvesze azontul, mihelyt elmene, és kikelleték őtenem.

Gazdag Jakabné vallja: Tavaly Szent-György hetibe vala, hogy minden barom a mi utcánkából kitakarodott vala, mind vissza futa az utca végétől ez Szelesné házára. Az Szakál Györgyné a mit vallott, tőle hallottam.

Anna Kolosi Mihályné vallja, azt, a mit az ura vallott.

Eodem die pro Szeles Miklósné.

1. Eppel Krestel vallja, hogy semmi gonosz cselekedetét az asszonynak nem látta. Hanem lópásztor korába, a mely sajtot onnat a háztul hoztak, nem merte megenni.

2. Kristina Kis Benedekné vallja: Hogy semmi gonosz cselekedetét nem látott, sem tud ez asszonyhoz, sőt ha egy kis raja volt, is adott neki benne.

Margit Puha Simonné vallja: Hogy semmi gonoszt nem látott, nem tud.

Eger Lénárt vallja : Gyermekségemtől fogva esmértem, de semmit nem tudok, sem hallottam hozzá, mert nem abban az utczában lakom.

Ágota Filep Benedekné vallja : Hogy soha semmit nem látott hozzá, hallomást azért hallott felőle, maga eleget járt házához.

Ágota Molnár Bálintné vallja : Sok ideig laktam egy házba véle, de semmit hozzá nem látott, nem hallott, maga most is szomszédságában lakik.

Nemes Gergely vallja : Azt a mint ez előtt, hogy a tehenek ríttak be ajtaján ezen asszonynak, mikor a csordából jöttek meg, hogy feléjek sem mehettek.

Dióssy Mátyás feleségestől azt vallják, a mit vallottak : hogy elveszett a leves kenyér alól az vajnak a feli, mihelyt bele mártották elsőben.

Katalin, Takács Andrásné, Erzsébet, Táblás Mártonné vallják : hogy szomszédságában laktak, de semmit hozzá nem láttak, sem hallottak, hanem most, a mit hallottak, maga az egyik huszonnyolcz esztendeje, hogy ellenébe lakik.

Puha Simon vallja, hogy semmit hozzá nem látott, hanem hallott mástól, hogy nem jóféle volna.

Kis Benedek vallja, hogy szomszédja, de semmit hozzá nem látott, nem tud.

Die 27. Maii. Kerekes Istvánné semmit nem tud Szelesnéhez, sőt a mely tejet ő Dengler Lukácsnétól vött, az a tej jó volt.

Dióssy András vallja, hogy bizonyost nem tud reá vallani.

Henneg Lukácsné, Székely Bálintné, Poharas Jakabné, Herman Jakab leánya vallják : Holott Dengler Lukács és némelyek vallották, hogy barmoknak teje elveszett, arra azt vallhatjuk, hogy a mely tejet Dengler Lukácsnétól vöttünk, jó tej volt és zsíros volt. Egyéb gonoszt sem tudnak hozzá, hanem szőlőbe járt és ott fáradozott ; nem laktunk azért közel hozzá.

1584. die 30. Maii : *Deliberatur.* Miért hogy az actorok bizonyási homályosok és csak suspiciot contineal ő magában ; az alperes bizonyási pedig inkább mind tős szomszédok, kik vallják, hogy sok esztendőtől fogva lakván mellette, semmi gonosz cselekedetét nem láttak hozzá : Azért jámbor tősgyökeres szemszédival tartozik hetedmagával megeskünni ezeken : hogy a Szakál György házában és senki házában, ő éjjel be nem ment ; az gyermeke elvesztésébe ő nem részes ; az utcán való hintegetést sem cselekedte semmi gonosz végre és másnak nyomorúságára ; az barmok, hogy házára mentek,



ríttak, arról is eskedjék ugyan szomszédival, hogy az okát nem tudja és az ő cselekedetiből, bú-bájos voltából nem lőtt.

Actor appellat ad dominos Senatores. Die 10. Junii: Emen-datur judicium dominorum judicum a dominis senatoribus et deliberatur, quod ignis voragine conflagretur, puniaturque, praemissa legitima inquisitione et solito tormento.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1580-al jelzett jegyzőkönyvben.)

## XXI.

*Kolozsvár, 1584.*

*Boszorkánykodással vádolt Zöld Ambrusné ügyiratai; tanuvallomások a város ügyészei részére; Zöld Ambrusné védelmére; a városi bíróságnak elégetést határozó ítélete.*

Testes procuratorum civitatis contra Zöld Ambrusné coram dominis Kirsner et Katonai.

1. Anna Illyés Kovácsné vallja: Kádas Miklósnénak vala egy gyermeke, az lábán egy kiseded fakadék lőn. Hivá oda ez Zöld Ambrusnét és kötözni kezdte, de mihelyt kenegetni kezdte ottan, eldagadozott az lába igen rútul és az gyermek erőssen kére, hogy el bútatnám előlle. Elbútatám és én is el-búvám. Eljőve az asszony a hagyott órára, de nem jöhetbe s nagy zúgolódással mene el mondván: Elrejtettetek előllem az gyermeket, de bizony megbánjátok és bizony többel felejtí el. Ezzel elmene és osztán hozzánk sem jöve, hanem az Vargánét kérém az gyógyításra és az is egykor így szóla: Bizony sokat kell értetek túrnóm. És kérdők: miért? Mondá: hiszen ládd, mint vagyok; és hát erőssen veritezett és csepeg az veríték alá az orrán. De ugyan nem gyógyíthatá egyik is meg. Az hegedűsné penig fenyegetett háromszor is az után is és azt mondta, hogy reá kell szorulnom. El annyéra fizettem még azután is, hogy áll frt 45; de immár vagyon hat esztendeje és ugyanolyan benna.

2. Kádas Miklósné ugyan ezent vallja hűti után.

3. Egri Ferencz felesége vallja: Mikor ezen gyermekünket adta volna az Isten, éjjel éjfélkorban nagy sok macska jöve be házamba és semmit nem aluszom vala és renddel mind az asztal mellékét beülék; az középső jajdula elébb meg és az után rettenetesen kezdének ordítani. Elijedék és nem is szólhaték. Egyik mellém jöve és az gyermeket felvötte és igen megrázá, az másiknak hajtá és az esméig alám veté; az gyermeket rettenetesen kezdé az betegség lelni. Másnap hivatám oda ez Zöld Ambrusnét, hogy tenne jót vele. Eljőve és gyógyítá,

nem fizetheték neki, hanem erőssen megfenyegete. Végre annyiba juta az szegény gyermek, hogy im nyolcz esztendő, de sem szól, sem ülhet, sem járhat, a mint megis mutatá. Mind Filep Jánosné, mind ez Zöld Ambrusné, mind Lakatosné ugymint szomszédink jártak hozzánk és gyógyították; Mákóba is vittem vala és az orvos megmondá, hogy közel laknak hozzám, a kik cselekedték és jó emberim. Ezek voltanak pedig szomszédim és jó emberim. Azután is kértem Zöld Ambrusnét, hogy gyógyítsa és azt felelte, hogy bezzeg meggyógyíthatnám ha akarnék, esmérek én olyan fűvet. Végre sok kérésemre eljőve és fejér ónat olvaszta ez Zöldné és olvadva egy rostán által öntötte egy tálba, mely tál az gyermek fején állott; de még annál nehezebb volt a gyermek véle. Mikor pedig a gyermeket el vötték volna mellőllem, a macska képiben, hozzá ülék és úgy megnyomának aztán, hogy a gyermeket sem hagyom vala, hogy ingyen sem tudom, mint voltam. Az kezem és fejem ottan megdagada, én magamnak is nagy sok lyuk volt kezemen. Ezekhez és főképpen ez Zöld Ambrusnéhoz volt gyanóságom, leszen is, még élek.

Kocsis Györgyné vallja: Vitéz Mihálynét gyógyítá ez Zöldné és keze miatt elfeketüllett a teste és meghala. Baka Györgytől hallotta, hogy délbe ez asszony fogta meg a lábát és ottan megveszett és mondta, hogy ő dolga volna.

Szabó Imre vallja, hogy semmit nem tud.

Szabó István, más névvel Palástos István vallja, hogy: A feleségem tizenhárom hete, hogy fekszik és azt mondta szolgálómnak, senki — úgymond — asszonyodat meg nem gyógyíthatja, hanem én.

Fejér Jakab vallja: hogy látott, hogy kent-fent, de semmi gonoszt hozzá nem látott.

Erszéngyártó Gyárfás vallja: Perlék vala a feleségemmel a szentszéken és mikor künn volnánk, bemenék a törvénybe, szóltam, de én magam sem tudtam, mit szóltam, mert itt künn háromszor került volt meg ez Zöld Ambrusné és azután megmondá a Kassai asszony és az plébánosné is, kiktől hallottam, hogy azt mondák, hogy reá néztek, mikor megkerült háromszor. Azért ilyen dolgot hallottam, hogy cselekedett a gonosz asszony velem.

Takács Jeremiás vallja: Egy gyermekemnek a talpacs-kája felfordula, az Vargáné anyja hát bekötötte. Ugyan azon nap juta oda ez Zöldné, maga sem én, sem gazdám asszony oda nem hitta; sőt ugyan elálmélkodánk, hogy bejőve. Felfogá a bölcsőből a gyermeket és kéri vala a feleségem, hogy ne ódja fel. De ugyan lehányja róla a kötést és azt mondá, hogy tiszta méreg az, a kivel bekötték; azért beköté ő és nem



szólánk semmit akkor neki. Ő maga megkénálá akkor magát, hogy hamar eljönne. Eljöve esmég és szegődségre kényszeríte, két forintot kér vala és másfél forintba alkuvám meg. Az gyermek nem sok héán egy esztendő nem vala és a mely nap kitekeredett vala a lába, utánna harmadnapra úgy cselekedék gyermekemmel, hogy oly épen adá kezembe, hogy semmi nyavalyáját nem ösmerhetém. Mindjára elhivém, hogy a mely ördögtől volt nyavalyája, azon ördög volna gyógyítója. Immár mint négy hete vala, hogy a másik lábát is megveszték, mondám azt: No az Ur Isten reám bocsátá ostorul az ördögöt, de miérthogy ugyanez teher róla, hivassuk ide. Elhivatók és az szegődség esmég 1 frtba lévén, az szegény gyermekkel úgy bánék, hogy tizenegyed napra, kevés, hogy ugyan kezébe nem hala meg. Azért minthogy nem láthattam éjjel ördögös cselekedetit, nem tudom valóban mondani, de teljességgel reá gyanakodom belőle.

István, Dannert János szolgája, takács legény vallja: Egykor hivogatnak volt mennyegzőbe, találkoznak ez Zöldné házához. Mikor hittuk volna mennyegzőbe, egy pénzt akar vala nekem adni és el nem vétetheté soha velem. Azóta a naptól fogva úgy reszket a lábom, hogy nyomorúság dolgom és semmi egészségem nincs és reá gyanakodom.

Szabó István vallja: Hogy bizonyost nem tud hozzá; jóllehet lába gyógyítása fejébe másfél forintot adott neki, de semmit nem használt, végre ugyan nem hagyá kötni.

Annos Nagy Györgyné vallja: hogy esztendő nem volt a gyermek, nagy magas bölcsőbe volt és egy kevésbé, hogy kiment a házából, haza jöven, a gyermeket az asztal mellett a földön találta. Semmi esés és kék nem esmérteztett rajta, ez Zöldné oda jut és reá gyanakodott.

Fodor Albert vallja: Egy gyermekemnek vesze ki a szemé és ez Zöldnére gyanakodom; kit szemébe is mondtam.

Jakab Kellerné asszony semmit nem tud.

Varga Györgyné anyja vallja, semmit nem tud.

Eppel Lőrincz: kenésénél egyebet nem tud hozzá.

1584. die 27. Maii. Pro Zöld Ambrusné contra civitatis procuratorem coram domino Katonay.

Palástos István vallja, hogy ő semmi boszorkányságot hozzá nem tud, hallomást eleget hallott hozzá.

Kádár István vallja, hogy nem tud semmit hozzá. Láttá hogy füvet hozott és írat főzött.

Szabó Lászlóné vallja, hogy semmit hozzá nem tud.

Nagy Benedekné Márta vallja ugyanazont, jónál egyebet hozzá nem látott.

1584 die 16. Junii: Miért hogy az bizonyságok világosok és főképpen Baka Györgynek vallásából constal, hogy lábának semmi nyavalyája nem lévén, délkor ez Zöld Ambrusné hozzá ment és lábának térdét megfogta, egy tikmony sültig rajta tartotta, valaminemű lélektől indultatván, ki miatt fél óra mulva a lába megveszett és meghorgadott, úgy annyira, hogy szemébe is megmondta cselekedetét az asszonynak; most is penig azon nyomorúságban vagyon. Accedal ehhez az Takács Jeremiás vallása, minémüképpen gyermekének lába felfordulván és kitekeredvén, ez asszony hivatlan oda ment és ördög hatalmával ilyen veszett nyavalyát úgy hozott csak harmadnapra helyre, hogy semmit a gyermekeken tiszta ép testnél nem ismertek; de azután esmég a másik lába veszett el és megholt gyermeke. Továbbá járulnak az ön öttéséből való bűbájossága és hogy szemekkel reá nézvén, hogy egy embert háromszor megkerült, az ember a törvénybe nem szólhatott, hanem a mit szóllott is nem tudta, mit szóllott. Segit ez is, hogy az gyermekek az magas bölcsöből minden sérelem nélkül találatott és kék nélkül az földön és ez asszony mindjárást ott találatott. Egyéb fenyegetései is voltak: Azért úgy tetszik a törvénynek, hogy ez ilyen dolgaiért, vesztéseiért és bű-bájos voltáért tűz legyen rajta.

In causam attracta apellat.

(Eredetije Kolozsvár város ltarában, 1580-nal jelzett jegyzőkönyvben.)

## XXII.

*Kolozsvár, 1588.*

*Kolozsvár városa pénztárosának számadásai boszorkányok kivégzéséről.*

17. Martii.

Adtam a cigányoknak, hogy az Monostor-utczai asszonyt kire gyanúság volt, hogy az leánykát megvesztette volna, az vizbe vetették volna. 25 denárt.

11. Aprilis.

Mikoron az asszonyt megcsepegették, vettem gyertyát 5 dr.

Hogy az cigányok megcsepegették fizettem 50 dr.

Adtam, hogy megégették, a cigányoknak 2 frt. Volt egyiknek neve Sófia, másik Erzsébet nevű.

Czipszer Mátyástól vettem fát, kivel megégették őket 64 dr.

Karos Pétertől vettem ugyanazon szükségre fát 75 dr.

A két poroszónak adtam 2 frt.

(Eredetije Kolozsvár város ltarában levő 1588-iki számadáskönyvben.)



## XXIII.

*Komárom, 1589.*

*Itélet* : Ha a vádlott 25-öd magával tisztító esküt tesz, felmentetik ; ha nem : akkor vádló harmad magával esküdjék fejére s vádlott megégettetik.

(*Rómer Flór.* : Győri történelmi és régészeti füzetek. I. köt. 176. lap.  
Komárom város jegyzőkönyvéből.)

## XXIV.

*Kolozsvár, 1591.*

*Veres Andrásné felperes tanúi, kikkel bizonyítja alperesnek, Varga György özvegyének — kit Bába Katusnak is neveznek — boszorkánykodásait.*

Testimonia consortis Andreae Veres contra relictam Georgii Varga velut in causam attractam.

1. Sofia asszony, Veres Mártonné vallja hite után : Jöve egykoron hozzám Szász Borbála, kezdé tőlem kérdeni, hol vagyon Bába Katus? Kérdém tőle miért keresné? Mondá : adós nekem egy hordó bor és egy gerezna árával 18 frttal, de bár meg ne adná, csak mivelné azt, a mit nekem fogadott. Kérdém, mi volna az. Azt mondá erre nekem : Azt mondotta én nekem Bába Katus, hogy ha az Téglás János ganéjjával megkennék az Téglás Jánosné száját, esmét az asszony ganéjjával az ura száját : tudná, hogy mindjárást meggyülnék egymást. Én váltig kérém, hogy ne cselekedne olyan istentelen dolgot. Láttam azután esmét, hogy egy kútba követ hány, de azt nem tudom, hogy bü-báj volt-e, vagy nem volt.

2. Anna Szócs Miklósné szolgálója vallja hite után : Mikor én Varga Györgynénél laknám, híva az ura oda két czigánynét és az czigánynéknak egy korsót ada kezekbe ; s mondának az czigánynék neki Katusnak : te is háromszor ígyál e korsóból, mi is háromszor iszunk és látám, hogy azonképpen cselekedének. Annak utánna, hogy ittanak háromszor a korsóból a czigánynék, Bába Katus hátok lapoczkájokhoz verte a korsót. Nem tudom, bor volt-e a korsóban, vagy nem volt. Azt sem tudom, ha az végre inté, hogy teje megjöjjön vele, vagy elapadjon. Ezt látván, én elhagyám másodnap.

Dorottya asszony Bakó Benedekné vallja hiti után : Menék oda Bába Katushoz és látám ott Tehenes Jánost, kit megfogadott volt ő, hogy Rődre menne az nézőhöz. Kérdém,

mit csinálnának. Én nekem így szóla: Im az szegény Borbála asszony fiára akarja kötni magát Téglás Antalné, ha lehetne, elvásztanák egymástól. Annak utánna jöve hozzám Kis Orsik, kérdém tőle, ha igaz volna, hogy Bába Katus ötet azon kérte volna, hogy az Téglás Antalné ganéjába vinne neki, hogy elvásztathatná az urától. Nekem erre azt mondá: hogy 25 pénzt ígért volt neki, hogy vinne benne, de ő eleget járt utánna, de szerit nem tehetette, hanem az kert mellett vett fel afféle rútságot és mikor oda vitte volna neki, harmadnap mulva ötet megszólította és megszidogatta érette, hogy nem abban vitt, hanem másban. Mondotta Kis Orsik neki: tudja az ördög kié, mert én untam utánna ólálkodni, szerét nem tehettem. Mikoron annak utánna törvénybe költek volna, az anyja az Isten szent haláláért kért engemet, hogy lecsendesítsük az dolgot, mert neki is része vagyon benne és mind ketten el kell veszniek. Mikor egykor házam előtt ülnék, Körösi Péternével jó vala azon elé Bába Erzsébet az anyja és nézni kezde az Bába Katus házára és az házra mutatva így kezde szólni: Vajh te ördög háza, ördög lakik vala te benned, de most szegény zsellérek laknak te benned. Erről, hogy mi megintettük volna: ne mondja azt, mert ha már mondaná is, ők keresnék reá. Erre azt mondá: no ám beidéztek, ha esze leszen a rácz asszonynak és ha tudja magát forgatni, meg is nyer. Hallottam azt, hogy az követ megkerítette volna és az kútba hánta volna.

Ilona, Körösi Péterné hite után vallja: Hallottam ezt Szász Borbála szájából, hogy Bába Katus neki azt mondta: ne legyen semmi gondod, én olyat csinálok, hogy az te fiad megútálja az feleségét és futnak egymástól. Azt is hallottam tőle, hogy Bába Katus hozatott az Téglás Jánosné ganéjából, de nem tudom, mit cselekedett vele. Kért engemet Szász Borbála erössen, hogy lecsendesítenők a dolgot, kit Bába Katus cselekedett, mert ő is félt, hogy ha ez törvénybe kél, tűz leszen rajtok, miért hogy ő is consentiált abba, noha semmit nem cselekedett, hanem Bába Katus. Ő kész volna az mennyegzőt is megcsinálni az ő maga költségén, csak az ifjú asszony lenne békességgel, ne hirhednék ki ez dolog. Hallottam az anyja szájából, hogy egykorott megyen vala elé az én házam előtt és az leánya Bába Katus házára mutat vala és így szól vala: Vajh ördögök háza, ördögök laknak vala te benned, de most szegény zsellérek laknak. Mi erre megintók, de ő ugyan azt mondá, noha az ő leánya lakott benne, de ugyan ördög lakott abban az házban. Mondám azt is, miért míveltetted ezt, ha most is beidézték a leányodat; erre azt mondá: had idézzék, Isten segítse reá az jó asszonyt, a ki beidézte.



RácZ Tamásné Katalin asszony vallja hiti után : Hogy Esaisnétől hallotta, hogy azon kérte őtet Bába Katus, hogy vinne neki az Téglásné ganéjába.

Szentkirályi Albertné : Hallottam mástól, hogy ez Bába Katus 12 kovács követ vetett volna az kútba.

6. Septembris : Tapasztó János vallja hiti után : Ezt tudom ez dologban : Bába Katus, Szász Borbálával együtt küldének engemet el fizetésért Ródre, adának egy üveg bort és valami viaszat oda vinnem. Mikor oda vittem volna, mondá az néző : Úgy vagyon, hogy egy szeplős asszony ellent is tart az anyja benne, hogy egybe ne mehessenek ; sok ellenkezők is vannak, de soha el nem kerülhetik, hanem egybe mennek. Mely dolgot, ha én megértettem volna, mi okon küldének : én soha el nem mentem volna.

Törös Antalné Anna asszony hiti után vallja : Árulok vala az piacon ennek előtte úgy mint három héttel, jöve oda nagy sirva az Bába Katus szolgáló asszony embere. Kérdém mi lelte, mondá, hogy az asszonya igen megverte. Kérdém : miért ; mondá, hogy Veres Andrásné házához küld vala valamit tőlem, hogy el nem vivém, azért vere. Kérdém mi volt, a mit az tőle elküldte volt, de semmiképpen nem akará megmondani.

(Eredetije Kolozsvár városi levéltár, 1590—94. közti tanukihallgatási jegyzőkönyvben.)

## XXV.

### *Kolozsmegye, 1593.*

*Feljegyzés Kolozsvár város számadáskönyvében egy boszorkány élégetésének költségeiről.*

»Egy asszonyt égetének meg, kit az vármegye ispáni fogattak itt meg és az vármegye ispáni többet nem adtanak 3. forintnál. Nem érték meg vele az költséget. Adatott bíró uram az poroszlóknak forint. 2.«

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában levő 1593-ik évi számadáskönyvben.)

## XXVI.

### *Csetnek, 1596.*

*Feljegyzés Csetnek város számadásában egy boszorkányégetésért járó fizetésről.*

»Dem Henker zalt dass er die Maxinken verbrennt hat, fl. 9. d. —.«

(Mikulik József : Magyar kisvárosi élet. 236. lap.)

## XXVII.

*Debreczen, 1599.**Utasítások a debreczeni bíró részére Nagy Jánosné és Vandáné boszorkányságának bebizonyítására.*

»Bíró uram mint magistratus et actor Nagy Jánosné ellen bizonyítsa meg: hogy maga vallotta, hogy az orvosságot hagyva testamentumban hagyták neki, annak felette ódó, kötő és az Isten ígését babonaságra fordította, bűjös-bájos és varázsló«.

»Bíró uram Vandáné ellen is bizonyítsa, hogy reá Nagy Tamás hagyta az orvoslást, annak felette ódó, kötő, varázsló«.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 5. számú jegyzőkönyv, 742. l.)

## XXVIII.

*Selmeczbánya, 1604.*

Börtönben ül egy nő boszorkányság gyanúja miatt.

(Demkó : Felső-magyarországi városok életéből, 148. lap.)

## XXIX.

*Szatmár, 1609.*

Ezen évben folyt egy boszorkánysági per és elégetés.

(Ipolyi : Magyar Mithologia. 416. lap.)

## XXX.

*Kolozsvár, 1612.*

*Szemétbíró János felesége és Bakóné kuruzslással vádoltatván, többszörös tanukihallgatások, úgy a város ügyészeinek, a felpereseknek, valamint a vádolt asszonyok részére is. Ítélet, mely Szemétbírónét arra kötelezi, hogy másodmagával tett esküvel, Bakónét, hogy saját önmaga esküjével tisztázza magát.*

12 Martii : Testimonia pro directoribus contra captivas binas mulieres Joannis Szemétbíró consortem et Bakóné, coram dominis dispensatoribus et notario.

1 és 2. tanú : nihil ad rem.

3. tanú : Kotlóczy György megesküvén hűti után ezt vallja :



Hogy ő e dologban semmit sem tud, hanem azt hallotta mástól, hogy Szemétbiróné a csecsit tyúkmonyba fejte és Zakmári Istvánnak adta megenni.

4. tanú : nem tud, nem is hallott semmit.

5. tanú ezt vallja : Csizmazia Mihály az felesége anyjával küldte el együtt Varjasnéval Szemétbiró Jánosnéhoz, hogy kérnök, hogyha valamit tudhatna az ő betegségének könnyebbségére ; mert gyanakszik ő reá, az mostani betegségéért, hogy ott ő nála esett volna rajta. Szemétbiró Jánosné viszontag Csizmazia Mihálynak azt izené én tőlem, hogy ő semmi kenést nem tud, Isten ötet úgy segélyje, hogy ő semmit nem cselekedett, ha cselekedett, bár az Purgatorium tűzbe vettessék az ő lelke. Még azt is izené mi tőlünk, hogy az mennyi sűrű ördög pokolban vagyon, az szaggassa ki az lelkét, efféléhez a ki tud. Ezek után penig erőssen megszidogata és azt is mondá : Mond meg a beste kurvafiának, hogy inkább hiszi, hogy a mely leánynak hűtit és gyűrűjét adta, hogy az incselkedik körülé és gyötri.

6. vallja : Azt tudom, hogy Szemétbiróné süte két tyúkmonyat reggel flestökömrre ; egyiket én nekem adá feltörve, azt mondván : edd meg Mihály deák, ha nem utálod ; az másikat mondá, hogy adjam az uramnak Csizmazia Zakmári Istvánnak. Én azonképpen az uramnak adám, feltöretlen vala pedig az. Annak utánna mondák az háznépe : No Mihály, jó vala-e az tyúkmony ? Azután azt is mondák, az inas is, meg egy oláh leány, hogy egy kannába az csecsit megmosta borban és egy éjjel két tyúkmony állott benne és az tejet reá fejte, azt adta neki megenni, mely tyúkmony ugyan kék volt a csecestej miatt. Hallottam azt is, hogy mikor elment, akkor estve szépen békével ment el Csizmazia Mihály. Aztán aztán azt is hallottam, hogy izent volna Csizmazia Mihály neki ; hogy ha megkötötte, gyógyítsa meg, de ő azt izente arra, hogy az mely ördög megkötötte, azon ördög meg is oldja.

Testimonia pro directoribus.

1612. die 14. Martii : 1. tanú mit sem tud.

2. tanú ezt vallja, hogy : az elmúlt esztendőben mikor Szemétbiró Jánosnénál lakna, én tőlem küldött asszonyom egy tyúkmonyat be, melyet az kannába én töttem. De én egyebet semmit nem láttam. Mondotta asszonyom, hogy hányástól adta Zakmári Istvánnak. De én sem az bor köszönés felől, sem egyéb valami dolgai felől nem tudok, hogy Csizmazia Mihálynak innia adott volna. Valami mátkáját sem tudom Mihály mesternek ezen feleségén kívül. Az tyúkmonyban asszonyom is ött és ő maga Zakmári István is. Abból a borból, melybe tétette a tyúkmonyot, először asszonyom ivott. Azután

a legénynek Zakmári Istvánnak adott. Az tyúkmonyot is együtt ették meg. Estve tette be az kannába a borba, reggel viradatkor vettem frestekemre ki. Ehomra adta megenni az legénnek, Zakmári Istvánnak.

3. tanú Georgii Vargyasi relictá Orsolya asszony megesküve, hiti után ezt vallja: Engemet Nagy Tamásnéval együtt küldött vala Csizmazia Mihály ez két fogoly asszonyhoz házokhoz és megizené tőlünk, hogy ő azoltától fogva volna az nagy veszedelembé, minekutánna bort köszönt volna reá és megittatta volna vele. Szemétbíró Jánosné mondá, hogy nem a fejébe köszönté reá, hogy valami afféle gonosz ember volna, hogy nyavalyája legyen utánna; én afféléhez nem is tudok gyeheenna tűzét említve.

*Tanúk Szemétbíróé és Bakóné védelmére.*

1612. die 12. Martii: Testimonia pro relictá Joannis Varga, alias Szemétbíróé et Bakóné captivis, sive inctis.

1. testis Csizmazia Lázár: Ott volt akkor vacsorán, de semmit se tud.

2. testis Kotlóczy György hiti után azt vallja: Nem látta, hogy az asszony poharat töltött.

3. tanú Csizmazia Gábor. Ő ebben semmit nem tud, mert ő immár ittas volt.

4. tanú Csizmazia Zakmári István hiti alatt azt vallja: Hallottam Csizmazia Mihálytól, szájából a mennyegzője idején, azaz harmadik napján, ő maga mondá nekem, mikor elhálta volna immár az feleségét: Bizony édes rokonom, csak nem megölénék az éjjel, az feleségem képében annyira megrontsolának. Az pohár köszönésben pedig én semmit nem láttam. Az öreg asszony felől pedig azt mondja, hogy egyik helyből a másikra is alig ment.

5. tanú Székely Mihály hiti alatt azt vallja: Hallottam mástól azt, hogy felesége képében mennek reá és úgy vesztegetik. De azt ő maga szájából is hallottam, hogy el viszik és oda hordozzák az klastromban és lyukakról lyukakra viszik. — Az pohár köszönésben pedig semmit nem tud, nem látott.

6. tanú Joannes Szekeres hiti után azt vallja: Én az pohár töltésben és az elköszönésben s italában semmit nem láttam. Az vén asszonyt pedig láttam, hogy ágyba feküdt. De ezt hallottam a Csizmazia Mihály feleségének az anyjától, hogy mondta, hogy látta, mikor a leánya urát megvesztegették éjjel két fekete kutya képében, megszólította őket, hogy miért vesztegetitek ebek immár olyan igen. Amazok pedig azt felelték, hogy halgass te eb, légy veszteg ott, ne félj bár immár, mert nem bántunk ezután Mihály uram.



7. tanú: Nem tud semmit.

8. tanú: Csizmazia Miklós hiti után azt vallja: Hogy Csizmazia Mihálynak szájából hallottam harmad napján az mennyegzőjének, hogy: Nem tudom édes lelkem barátom, mi dolog, de az éjjel oly igen nyomóda egy eb a feleségem képébe. Házasság előtt pedig azt is hallottam maga szájából, hogy mikor ennek az fogoly Szemétbiró Jánosnénak házánál vacsorán lőtt volna, azon éjjel mentek reá hárman, egyik az fejét, másik az lábát fogta és az harmadik úgy ronsolta az derekát. Azt is hallottam, hogy azután is mentek volna négyen reá és úgy gyötrötték és azután egy kis lyukon az ablakon nagy zörgéssel kiment egy macska. Az asszonyt pedig nem láttam, hogy pohárt töltött volna, hanem Kotlóczy Györgyöt láttam, hogy pohárt töltött és kenyeret piritott.

1612 die 16 Martii: Testimonia pro relictā Joannis Varga captivā et altera Bakóné.

1. testis. Zakmári István Csizmazia. Varga Jánosnénál lakik, juratus fassus est: Hallottam az beteg Csizmazia Mihálynak napájától, az öreg asszonytól, hogy mondotta a vejinek, hogy: jó fiam Mihály, tudod-e, hogy még ifjú legény korodban is ily nyavalyásul valál és így kornyadoztál? Az másik kérdést, hallottam szájából Csizmazia Mihálynak. Az harmadik kérdésbe, noha ott voltam az mulatságban, de nem tudok semmit benne, hogy az fogoly asszonyok bort köszöntek volna el valamelyikünkre. Kotlócziné fia töltötte az pohárt. A negyedik kérdésre azt mondhatom, hogy az mulatság farsangban ebben az 1612. esztendőben volt. Az borban áztatott tyukmonyat pedig karácson előtt három héttel én magam ettem meg orvosságért; én magam hozattam az bort is estve, de ott tej nem volt én láttomra. Ad quintam quaestionem: Másról hallottam, hogy Csizmazia Mihálynak az anyja mondotta volna az társainak, hogy mikoron valakit megakarnának kötni, tehát karóból pohárt összeve járót csinálnának, csak avval is megköthetnék az embert. Szájából hallottam pedig Csizmazia Mihály feleségének az anyjától, hogy az almának, nem tudom, ha az bimbóját-é, avagy a szárát, ha egyféle szerszámahoz keni és megadja enni, mentest kólikába és efféle nyavalyába esik.

2. testis. Kádas Csizmazia István juratus examinatus fassus est: Az első kérdést nem hallottam Csizmazia Mihálytól; mennyegzőjének másodnapján pedig monda — mikoron rút színű volna —: Édes társom bezzeg az éjjel nem alhatám, mert heten valának. Ezen az ablakon jöve be hárma, így néztem reájok, úgy beszéllette, hogy beszéllett volna az boszor-

kányokkal. Mondotta, hogy nem nyughatott, hanem szidták erőssen és fenyegették: ezután az oldalod csontjait szedjük ki más úttal, most nem árthatánk. — A mikor ott Szeméttbíró Jánosnéál voltunk — az harmadik kérdés szerint — semmit nem láttam affélét. Az 4-ik kérdésbe sem látott semmit; az ötödikbe se tud semmit.

3. testis. Kádár Takács Jánosné Katalin jurata examinata fassa est: Én kis gyermekségetmől fogva mind mellette laktam Szeméttbíró Jánosnénak, de soha semmit nem láttam tőle, sem nem hallottam. Az Bakóné három esztendeig lakott mellettünk, de attól sem láttam semmit; sem a szomszédságba felőlők nem hallottam, hogy efféle gonosz incselkedők lettek volna.

4. testis Börhelt Péterné asszony hite után azt vallja: Három esztendeig ellenben lakván az fogoly asszonyokhoz, eleget járt házukhoz, de nem tudok semmit felőlők. — Úgy vagyon, hogy panaszkodék nekem Szeméttbíró Jánosné, hogy olyant fogott volna reá Csizmazia Mihály, hogy én miattam és én nállam betegült volna meg. Kére engem, mennék el vele Csizmazia Mihályhoz. Ott azt kérdé: Mégis azt mondod-e Csizmazia Mihály, az mit tegnap üzenél, hogy én kötöttelek volna meg? Mondá: Ugy vagyon, hogy gyanakszom kedre, minthogy ott betegültem volt meg. Ott elannyira védte magát az asszony. Ugyanott hallottam Mihály mestertől, hogy im az este itt fekszem vala és az karomat a fejem alá tettem vala, úgy ránták a karomat a fejem alól az feleségem képében, hogy most sem bírom; maga az feleségem szappanyozott. Ott mindent elé számlálának az Utrum szerént való gyanút, de ott megbékélének egymással.

5. testis Srüffner Mátyásné: Hét esztendeig laktam szomszédságban Szeméttbíró Jánosnéval, de én semmit nem láttam, sem hallottam felölle, hogy afféle tudományos volna.

6. testis Mark Pálné: semmit sem tud.

7. testis Georg Soszterin, Szappan-utcában lakó, semmit sem tud.

8. testis Anna Garai András szolgáló leánya hiti után ezt vallja: Ez immár az harmad esztendőre fordult, hogy Varga Jánosnéál szolgált, de ő nem tud semmit.

9. testis Georg Soszterin Orsolya asszony hite után ezt vallja: Ez Varga György és Varga János egyek voltak, az nagy drágaságban esztendeig laktak nállok, de én semmi gonoszt nem tudok felölle mondani; hanem erős munkával, kenyér kereséssel élt. — Az vén asszonyt ingyen sem ismerem személyéről is. — Sem az Csizmazia legényeket.

10. testis Lakatos Péterné Ilona asszony hite után ezt vallja: Nem tud semmit felőlők mondani, hanem az öreg asz-



szony, Csizmazia Mihálynénak az anyja az gyermekskéket orvosolt és reájok olvasott.

11. testis Bakos Lucza semmit sem tud.

12. testis Georg Reimerin kádárné, semmit sem tud.

13. testis Tomas Holczappelin Anna asszony hite után ezt vallja : Varga János, kinek felesége volt ez fogoly asszony, én velem atyjáról egy volt. Én semmit nem tudok afféle gonoszt felőle mondani, noha ángyom. Hogy keserültük, csak részt sem kértünk tőle, hogy magát kitarthassa. Az vén asszonyt ingyen sem ismerem.

14. testis Katus Bennehelt hite után ezt vallja : Csizmazia Mihálynénak az anyjának az unokája, minap vele mene az Szamosra és ő tőle hallá, hogy már megfogták volt Varga Jánosnét. Mikor kérdém tőle, miért fogtattátok meg az szomszédasszonyt, felele : bizony nem tudom, miért fogtatták meg, eléggé mondá jobbanyám: ne fogtassad meg, mert annak előtte is volt neked afféle nyavalyád. Az napa asszony az vejinek mondá.

1612. 19 Martii : Testimonia pro directoribus.

1. testis. Mislei János molnárlegény az plébános malmába, öreg ember, juratus fassus est. Fejérdinének az szolgáló leánya öröl vala ott kin. Beszédnek erede és ott ennek az beteg Csizmazia Mihály sógorának kezde beszélni : miképpen két tyuk monyat küldött volna be tőle az kamarába és egy kannába bort az aszonya, melyet mikoron előhozott volna, kiküldötte az leányt az házból és az kannába az bor közibe fejte volna az csecsit és innia adott volt Csizmazia Mihálynak benne legelsőbbben is. Azután az leány bátyját kínálta aznap avval az itallal. Az leány az ablakon nézett be (negyedmagával, melyet azokkal bizonyít) és úgy mondotta : Ne igyál bátya. Mond az bátya : Lám annak előtte ivutt az asszony belőle, miért ne innám. Ezt Csizmazia Mihálynak a sógora hallván az malomban, az tűznél ültében, menten tudományt tón, hogy ezt halljátok molnárok, ez is könnyebbségére leszen az sógornak.

2. testis. Török Mihály Csizmazia Mihálynak szolgálja, jó ifju legény, hite után ezt vallja : Az mi az első kérdést illeti, hallottam Csizmazia Mihálytól. Tudom, hogy a fogoly asszonyhoz küldött Csizmazia Mihály, de mi válaszzsal járt, nem tudom. Azt üzente, hogy gyanakodik oda, hogy egy pohár bort adta meginnya, de csak ő neki legyen könnyebbsége, ő soha nem háborgatja. Az harmadik kérdés felől is nem tud semmit. Hallottam pedig ezt Szemétbiróné szolgálójától, szájából hallottam, hogy az plébános molnájába azt mondj vala, hogy egy kupa bort hozatott és az kamorába tétette

vele és azt asszonya Szemétbiróné mondá, hogy két tyúkmonyat tett az borba és negyedmagával nézett volna reá, hogy egyik tyúkmonyat Zakmári Istvánnak, az másiknak felét megevé, felét ismég Székely Márton fiának adta Mihálynak megenni. Annak előtte pedig a csecsit fejte az kannába a tyúkmonyra, azt is negyed magával látta volna a leány. Azt is beszéli vala ez leány az malomban, mikoron Zakmári István elment volna onnét máshova lakni, tehát az csizmája lába helyét felásta és azon nyomot ismég azon földre letette, de visszafordítva. Ez leány pedig akkor Fejérdinénél lakik vala. Most ismét ez fogoly asszonyhoz visszament lakni.

3. testis. Fejérdi Istvánné kívül Farkas utczában lakó, hite után ezt vallja : Mező pásztor Szabó István leánya Anna, én hozzám jött volt lakni, de ismég visszament Szemétbíró Jánosnéhoz. Az még én nálam lakott, beszéllett egyetmást, de én igen bántam bőbeszédét. Mondotta, hogy az asszonya Varga Jánosné egy kannabort küldött be kamorájába és abba két tyúkmonyat, süttöttet, tétetett volna és azután titkon csecsit fejte volna bele és annak egyikét Csizmazia Istvánnak, az másikat Csizmazia Székely Mihálynak adott volna enni. Sőt pökött volna is belé, de nem tudom, hogy az borban, vagy az tyúkmonyban.

1612. 19 Martii : Testimonia pro captivis Varga Jánosné et Bakóné.

1. testis. Tömpe Miklósné jurata fassa est : Nihil scit ad 5 quaesita. Hanem Tömpe János lába gyógyítását említi, hogy odahíttá Csizmazia Mihálynak a napáját és meggyógyította a lábát és azótától ép ember. Mondotta azért, hogy ezt nem kellett volna borbélyra bízni, mert nem jó szerzet, nem nekie való volt. Ugyan akkor, hogy velem megven oda Tömpe Jánoshoz, mondá az öreg asszony, hogy hallá-é kegyelmed, hogy megszólítanak, bizony megszólítanak, meg-meg szidának : eregy eregy ageb : De én semmit nem hallottam, hogy valaki egyéb szóllott volna.

2. testis. Dési Istvánné, égett-boros asszony jurata fassa est : Ezen két fogoly asszony felől semmit nem tudok, nem ismerem őket. Csizmazia Mihály felől sem tudok semmit ; hanem magam lábam és gyermekim lábain sebek voltak, tekenőbe vitték hozzája Csizmazia Mihályné anyjához és ő gyógyította meg.

3. testis. Platz Istvánné semmit sem tud.

1612. Die 24 Martii : Ex deliberatione dominorum judicium.

Ez két fogoly asszony Szemétbíró Jánosné és Bakóné



miért fogtatott legyen meg a directoroktól, az törvény világosan megértette. Melyről bizonyosságára is kibocsátotta az directorokat ellenek, hogy abba a dologba, a melyért hozzá feleltenek, bizonyítsanak és minden környül álló dologról is. Megolvastatva elsőbben az Utrumot, annak utánna a bizonyságokat, comperiáljuk az tanúknak vallásából, az tyúkmonynak borba való tételét és hogy azt Csizmazia Istvánnak meg is adta enni, kit a törvény előtt ő maga is nem tagad; csak hogy azt praetendálná benne, hogy nem in male finem, sőt orvoságnak okáért adta volna, kihez ugyan a Csizmazia István fassioja is accedal. Mindazáltal minthogy homályosan az több bizonyságok referálják, hogy csecs tej is forgott volna az borban; sőt az önön maga szava is Szemétbíró Jánosnének erre tendál, mikor azt mondja Székely Mihálynak: edd meg ezt, ha nem utálod, kiből praesumptio lehet, hogy volt valami benne és azért mondta: Tetszik az törvénynek, hogy Szemétbíró Jánosné másodmagával magát expurgálja, hogy ő nékie efféle boszorkány tudománya nincsen és soha senkinek efféle cselekedetivel nem ártott. Ez tyúkmonyoknak megétele is nem gonosz végre, hanem amiképpen magyarázta, orvoságnak okáért adta legyen.

Az másik pedig Bakóné úgy ő maga hitivel jurálja, hogy soha sem ő maga, sem pediglen másoktól efféle boszorkányi dolgot cselekedni nem látott, sem nem cselekedett és így absolváltatnak az törvénytől; az jövő Széknapi legyen az expurgatio. Az directorok pedig az fogtatásért semmin nem maradnak, miért hogy praesumptio láttatik a dologba lenni és tisztek szerint cselekedtek.

Futura sedes judiciaria proposita est depositioni juramenti.

1612. die 27. Martii: Szabó István leánya Anna, Varga Jánosné ugyan Anna és Bakóné az pronuncialt törvény szerint hitöket praestálták és így absolváltatnak.

Eodem die deposuerunt juramentum coram sede judiciaria.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1611-el jelzett jegyzőkönyv 58. s köv. ll.)

### XXXI.

#### *Medgyes, 1614.*

Az 1614-iki medgyesi országgyűlés parázñaságért és bűbájosságért perelte: Imrefiné Ifjú Katát és Dengeleginé Forró Enyingi Török Katát, Báthory Gábor volt szeretőit.

(L. e perre vonatkozólag *Szendrei János* közlését: Történelmi Tár 1891-ik évf. 371. s köv. ll.)

*Jegyzet: Szilágyi Sándor Erdélyi Országgyűlési emlékek VI. kötet 496. l., XXVIII. okmányszám, közölte Bethlen Gábornak 1614. év május hó 16-ikán kelt kegyelem-levelét Imrefiné Ifjú Katalin részére, a ki azzal vádoltatván, hogy boszorkányok segítségével bűjös-bájoskodott, az országgyűlés által közmegegyezéssel halálra ítéltetett. Életének megkegyelmez, oly feltétel alatt, hogy életét megjobbítja, Erdélyt örökre elhagyja, és biharmegyei jószágain fog ezután élni.*

## XXXII.

*Kolozsvár, 1615.*

*Dancz Orsolya boszorkánysági pere, kit azzal vádoltak, hogy valami gyökeret adott egy leánynak oly czélból, hogy az által egy jegyespár között gyűlölséget okozzon. Az ügy tárgyalása; tanukihallgatások.*

Domini directores in sede judiciaria cum protestatione az captivához, Dancz Orsolya nevű leányhoz ezt felelik:

Az elmúlt napokban, kinek certum festuma is constal, nescitur unde mota et rationibus ducta, meg nem gondolván Istennek parancsolatját valami gyökeret adván másnak, hogy házasok között össze vesztetnének, azzal gyűlölséget szerzenének, a kinek azt adá a captiva, az nem akarván celalni, megjelentette egyebeknek. Mely dolog, mert hogy Istennek parancsolatja ellen vagyon, azt kívánjuk, vi juris, hogy efféle bűbájosságért per torturam examináltassék és annak utánna valami méltó büntetése leszen, a törvényre támasztjuk. Melyet ha az incta tagadna, mind az gyökeret készek vagyunk, suo tempore producalni és egyéb circumstantiakat is mindeneket készek leszünk docealni. Protestálnak ad ulteriora.

Incta per procuratorem excipit, hogy ő örökséges ember gyermeke lévén, nem fogtathatta volna meg.

Tetszik törvény szerint, hogy usque in finalem sententiam az exceptio nem resolvaltatik, hanem exhibitis testibus super propositis, akkor kitetszik, melyik fél aggraváltatik, az incta in facto, avagy az actor in juris processu. Akkor resolutiojok leszen az exceptioról is, penes totam seriem in causae merito.

Incta ulterius procedendo excipiál, hogy certa festumát mondja, alioquin.

Resolutio. Tetszik az törvénynek, hogy még vagyon ideje, mivel hogy protestalt felőle az actor, hogy certa festumot is mondja, Azért mondhat. Miért penig, hogy az incta megkívánja, tartozik megmondani. Mely tavaly pünköst nap tájába volt anno 1614.

Dancz Orsolya procuratora által így felel. Im értem az directorok mit felelnek hozzám, hogy tudniillik 1614 circa



festum penthecostes, én másnak adtam valami gyökeret, mely-lyel az kinek adtam, hogy házások között ártana vele. Az mi a gyükérnek mivoltát nézi, holott gyökeret neveznek, kívánom, hogy az a gyükér előhozattassék, mert én senkinek gyökeret, sem egyebet a végre nem adtam, hogy házások közt ártsanak vele; mert én, sem semmi nemzetségem, varázslással nem éltem, nem is akarok élni. Ha pedig dato, sed non concessio valakinek adtam volna, de nem a végre, hogy én avval másnak ártására tudtam volna élni, avagy éltetni, hanem mint afféle leányzók tréfaképpen, az mint gyakorta szokott leányzók között esni, tréfálódhattam, de semmi gonosz végre nem. A mint ez nevezett gyükérnek semmi gonosz effectussát, sem én, sem más által végbe vittem volna; melyet jurálásommal is kész vagyok affirmálni, hogy én soha afféle infascatrix nem voltam, nem is vagyok, hanem mindazoktól innocensnek mondom magamat. Protestálok ad ulteriora. Igazságom mellett kész vagyok bizonyítani is, hogy soha efféle nem voltam, nem vagyok.

Actor replicat contra inctam: Értjük mivel menti magát a captiva contra propositionem nostram. Incta kívánja, hogy a gyökeret produkáljuk, volenti non fit injuria, suo loco et tempore készek leszünk produkálni. A hol mondja, hogy ha mit tett volna is, úgy mint leányzó, tréfába tette volna, azt mondjuk, hogy efféle gyükérnek adása nem tréfa, hanem manifestum quid si juris. Mely ő mondásával láttatik a mi propositionkat affirmálni. De hogy világosabban legyenek mindenek propositionk szerint, docealni akarunk minden circumstantiákat és az poenákat vi juris megvárjuk a jure. Protestamur ad ulteriora.

Incta replicat: Im értem, hogy az actorok mégis egyenesen azt mondják, hogy feleletek szerént doceálni akarnak ellenem. Azt mondjuk — vi juris, — hogy ezeket nem doceálja, melyre nem is doceálhat, tudva innocentiankat: ergo az gyalá-  
zatunkért in mortuo homagio convincáltassanak. Én is peniglen responsiom szerént innocentiamat doceálni akarom és jurálni, si necessum fuerit.

Ambabus partibus dies pro reportatione testium prae-  
fixi sunt.

*Dancz Orsolya ügyében előbb a vád, majd a védelem tanui-  
nak kihallgatása.*

1615. die 4 Septembris: Testimonia in hoc introscripto negotio captivae puellae Ursulae Dantz, pro dominis directoribus.

1. testis. Michael coquus, a város hűtös szakácsa, azt

vallja : Ez Dancz Orsolya maga szájából hallottam magam házánál, hogy mondotta, hogy Farna Kata adott gyökeret neki, hogy egy leánynak Annának, Olajos Jakab mostoha leányának adja, a fejében, hogy ő azt Dombi Péter szolgálójának adja, hogy mikor ifjú Farkas Demeter mátkájával beszélget, köztök ereszsze le egyik gyökeret, a másikkal érintse meg a ruháját és meggyüölöli a mátkáját Farkas Demeter és őtet, Farna Katát szereti meg. Ez Anna leány nem cselekedte, hanem az gyökeret adta a leánynak, mely akkor jegyes volt Farkas Demeterrel, Dombi Péter leányának Kata asszonynak.

2. testis, Domokos Mátyásné Ilona asszony hite után ezt vallja : Jövék vala az kertből, jöve előmbe Dombi Péterné az szolgáló leányával, Annával, mondá : im asszonyom, mint jártam, ihol gyükér, ezt adta Dancz Orsolya az én szolgáló leányomnak, hogy az leányom és vóm között lebecsássa, ruházatjokat vele megérintse és mentest meggyüölölik egymást ; ezt cselekedje és nem birnak össze. Akkor mutatá a gyökeret is és ez leány is megmondá, hogy Dancz Orsolya adta olyan formán neki. Az gyükér így Dombi Péternél marada.

3. testis Anna Olajos Jakab mustoha leánya circa 14 annos hite után ezt vallja : Dombi Péternénél vagyon hat esztendeje, hogy szolgállok. Jöve hozzánk Dancz Orsolya egy reggel, mikor csak felkelénk oly reggel vala, noha gyüölöttük, nem szerettük, hogy hozzánk járjon, vonta tehát meg magát az ajtóba, szólla, ismég elmenek. Azomban ismég jöve hozzánk, ismég elmenek, semmit nem monda. Harmadszor, hogy kimenék az háztól, tehát az úton találtam, mondá : Édes Anna, csak valami szóm vala veled. Mondám : mond meg, mit akarsz, mert dolgom vagyon. Oly későre mondja vala, hogy álljak meg. Mondá, hogy valamit adna, az erszényből ki vona egy kis papirost : monda, hogy bizik hozzám : Ihol vegyem, mert ma leszen bosszuság, az utálatos Beken Katus . . .<sup>1)</sup> Ez olyan, hogy mikor az bátyám Farkas Demeter beszélget Beken Katussal, az gyükérből szakassz el egy darabot és vesd le köztük, érintsd meg az ruházatjokat vele és bocsásd le köztök, te magad is menj átal a gyükérrel köztök. Az mig Vásárhelyre megyen, úgy meg gyüölöli addig a leánt, hogy el kell tőle válni, ha meg nem cselekeszed, mással is megcselekedtetem. Még más papirost is vett ki és mondá, hogy : Édes Anna, ez olyan gyükér, valakit meg érintesz vele, mentest el kell venni, férjhez mehetsz. Én váltig elindék — (*sic!*). — Erre mihelyt tőle elválhaték, mentest asszonyom házához menék és megmondám mind az menyasszonynak, mind pedig asszonyomnak. Az

<sup>1)</sup> Néhány olvashatatlan szó.



gyökeret pedig az egész kalandos előtt is forgatták. De semmi vég nem lehetett benne, hanem közkézhezadtuk, Bürker Simonnéhoz, Néb Jánosné asszonyhoz.

4. testis. Dombi Péterné Anna asszony hite után ezt vallja: Én nekem ez szolgáló leány adta hírré, mondván: én jót kívánok kegyelmeteknek, igen igen őrizze kegyelmetek az ifjú házasságokat, mert inceselkedés vagyon köztök. Úgy kezdé ez gyökeret említeni, úgy adá kezembe ez gyökeret. Et per omnia sic fatetur, ut famula. Embereknek megmutattam, kapitánynak, de semmit nem gondola vele.

Azonkívül is, mikor hon nem voltunk, járt oda Farkas Demeterhez, láthatta, ha háza jönnek-e; maga erőssen meg hagytuk, hogy oda ne járjon.

5. testis. Mihály Deákné Dombi Anna asszony: Az mint Olajos Anna szájából értette, úgy tudja ez is. Ez Anna hozta az gyökeret is, úgy mondotta, hogy Dancz Orsolya a végre adta neki, hogy Farkas Demeter közt lebecsássa, érintse ruházatját, mentest meggyölölik egymást mátkájával. Kezembe is volt ez gyökér; Bürkerné asszonynál vagyon ez mai napig is ez gyökér.

6. testis Nagy Mátyásné Orsolya asszony hite után ezt vallja: Lőrinczné jöve hozzá és úgy kért, hogy Bürkerné asszonyhoz menjek és ott Molnár Jánossal megbékéltessem őket. Ott láttam az gyökeret. Mi ott békességre nem meheténk, mert törvént mutat vala.

7. testis Rákosdi János hite után ezt vallja: Egy este kinézék hét órakor télben, lappanga egy ember Farkas Demeterné háza alatt, ott hallgat vala. Menék ki, tehát Dancz Orsik, kérdém: mit jársz itt? — Az bátyámhoz megyek. — Mit csinálsz oly későn itt? Megesküvök egynehányszor, hogy ő azért megyen, hogy megbékéljék az ángyával, mert haragszik reá. Még nekünk három garast ada ajándékba. Mondám, hogy nincsen hon Farkas Demeter, mit jársz ily későn itten a kapitányhoz, annyit tud a dologba. Berethalomban vala Demeter akkor.

Eodem ibidem in contrarium testimonia pro incta Orsolya Dancz.

1. testis Sas Istvánné Margit asszony hite után ezt vallja: Én nállam laktak ezelőtt 8 esztendővel, de én semmi gonoszságát nem láttam. Úgy vagyon, hogy az leány bátor természetű; de én gyökere felől semmit nem tudok.

2. testis, a kinek házában lakott mint gyermek.

3. A ki így szól: együtt nőttünk, nevekedtünk Orsolyával. — 4. 5. 6. és 7-ik jónál egyebet felőle nem tudnak mondani.

*(Itt következik ezen érdekes kis bejegyzés.)*

1615 die 7. Septembris. Domini dispensatores biberunt, non voluerunt adesse. Ideo protestatur per procuratorem super hoc, quod parati fuissent cum suis testibus pro incta.

1615. 9. Sept. Testimonia pro detenta puella Ursula Dantz.

1. testis Kalmár Lőrincz hite után ezt vallja: Én nem tudok semmit ez jó leányhoz, sem gyükér felől valamit mondani. Hallom azt, eleget hallottam, de nem láttam semmit hozzá. Az kalandos előtt mene is végbe köztök valami viszálykodás dolgok huszonöt forint kötél alatt, de ott gyükérről nem volt semmi emlékezet.

2. testis. Nagy István hite után ezt vallja: Én semmi gyükerek felől mondani nem tudok, hanem tudom ezt, hogy egyenetlenkedtenek ezelőtt is egymással Farkas Demeter mátkájával, ez Dancz Orsolyával még az más tavaszkor, de az kalandos megbékéltette őket, még 25 frt kötelet vetének neki. Dancz Orsolya követé meg, mind az Farkas Demeter mátkáját, s mind az kalandost, mert nyelvéhez felelének Szakács Mihályék.

1615. 9. Sept. Testimonia pro directoribus contra detentam puellam Ursulam Dancz.

1. Szentesi István felesége Mártha asszony jurata fassa est: Én az gyükér dolga felől egy mákszemet se tudok. Tudom ezt, hogy eléggé kötődtek az megholt asszonynak a nénjével, de megbékéltek az kalandosban.

2. Nagy Mihály felesége Soós Borbála hite után ezt vallja: Én igen beteg voltam, jöve hozzám egykor Dancz Orsolya; én minthogy azelőtt hallottam volt az gyükér felől, én megdorgálám, mit gyükerezött. Úgy, mondá, de csak tréfából adék egy hitvány gyükeret Olajos Annának, az uton találám, mondva, hogy az mely legényt megérintesz vele, el kell venni; így tréfálódám. De ez után az piacon, úgy hallottam egyebektől, hogy azt mondotta volna, hogy kettészakassza az ifjú házások közt, Farkas Demeter és mátkája közt és meggyűlölik egymást.

3. és 4. tanu nem tud semmit felőle mondani.

5. testis. Tömösvári Miklósné Borbára asszony hite után ezt vallja: Dancz Lőrincznének egy zsellér asszonya vala Vargáné, mely most Mihályfalván vagyon, az beszél vala Borgiás Ilonának: Én tudom, mikor Dancz Orsolya három napig oda jára ez gyükérért, nyilván tudom, hogy oda volt érette. Mioltától fogva pedig kijött az fogságból és ide idézének bennünk, kiállá az ajtaján Magyar-utcába, mert szinte mellette lakom és nagy fenszóval kiálta: hiába utca hossza kur-



vák, mert ugyan nem értetek semmit velem. Elég morgását hallom napestig, de nem tudom kit szid.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1612-vel jelzett jegyzőkönyvben.)

*Jegyzet*: Az ítélet a jegyzőkönyvben nem található meg.

### XXXIII.

(H. N.) 1615.

*Tudósítás több boszorkány elégetéséről, kiket egy leány vallomásai alapján fogtak és ítéltek el.*

[A *Chronicon Fuchsio Lupino-Oltardinum* az 1615. évre vonatkozólag a következő esetet beszéli el: Egy leányka apja előtt avval dicsekedett, hogy, ha akarja, képes jégvihart előidézni; apja mondta: idézzen elő oly jégesőt, mely csakis az ő szőlőjét pusztítsa el. A leányka ezt megtette s apjának megvallotta, hogy anyjától tanulta. Az apa feleségét feljelen-tette, a kit elégettek és vallomása alapján még sok más boszorkány jutott máglyára, a kiknek szándékuk volt, hogy jég-viharokkal az egész országot elpusztítsák.]

(*Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*. I. k. 279. l.)

### XXXIV.

*Nyitra megye, 1616.*

Gál Istvánné, Bocskó Jánosné és Sebestyén Jánosné ellen, kik Gróf Thurzó jobbágysai voltak, az uradalmi fiscális vádat emel. 117 tanut hallgatnak ki, s az ügyben Sempcz, Semppte, Szered Ujváros bírái és esküdtjei ítélnék, a három asszonyt hóhér által való megkínzásra, azután pedig megégetésre ítélik.

(*Tagányi Károly* közlése a *Nyitra megyei Közlöny* 1887-ik évi 41. és 42. számában.)

### XXXV.

*Debreczen, 1619.*

Póka Boldizsárné és Sárvári Istvánné varázslásért elfogatván, ellenük tanukihallgatás rendeltetik. A tanukihallgatások után, 1619. júl. hó 4-ikén Pókánét tűzhalálra ítélik, s ugyanaz nap el is égetik. Sárvári-nét pedig kötelezik, hogy harmadmagával tisztázóesküt tegyen, a minek júl. 6-ikán eleget tett és így felmentetett.

25. Junii: Biró uram úgy mint magistratus, két asszonyi állatok, úgy mint: Póka Boldizsárné ellen és Sárvári Istvánné

ellen, kik causae veneficii et artis daemoniacae fogva tartatnak, minden gonoszságot bizonyítson per testes.

1619 4. Julii: Dominus judex, tanquam legitimus magistratus contra veneficam Póka Boldizsárné testibus quam plurimis dilucide satis et manifeste, eius artes daemoniacas et maleficia comprobavit: Ergo ardentissimo igne comburanda dijudicata est.

Quod et executioni eodem die demandatum est.

Contra Sárváry Istvánné vero post attestaciones testium, non satis dilucidorum sic est pronunciatum: tertio se probis et honestis personis innocentiam suam, ad tertium diem, ab hoc crimine testetur dicta Sárváriné.

1619. 6. Julii: Sárváry Istvánné rea veneficii et incantationis suspecta et capta, quoniam ex testibus non satis dilucide constitit eius iniquitas, tertio se purgare juramentum solemne deposuit, se nunquam eius criminis ream exstitisse et tandem sic absoluta dimissa est.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 8. számú jegyzőkönyv, 167—172. II.)

### XXXVI.

(H. n.) 1621.

*Bethlen Gábor nejének Károlyi Zsuzsannának kínos betegeskedését Báthory Anna boszorkányoskodásának tulajdonítja.*

Bethlen Gáborné Károlyi Zsuzsanna már 1620-ban betegeskedett, de e betegség főleg 1621-ben okozott nagy kínokat és aggodalmakat. Bethlen Gábornak sok baja lévén Báthory Gábor feslett erkölcsű testvérével, Báthory Annával, ki előbb Jósika, majd Bánffy Dénes erdélyi főurak neje volt, de a mellett hol egy, hol más szeretője volt, neje betegségét Báthory Anna boszújának tulajdonította. Ezért Bánffynét és a boszorkányokat, kik által, hite szerint Bánffyné nejét megbabonáztatta, el is fogatta és perüknek kegyelem nélküli gyors ellátását sürgette.

Nejéhez irt egy levelében 1621. június 24-ikén így ír: »Csomaközi Bánfinét megfogatta, az ördögösökben is ötöt, az mestert is. Megirtam mindjárt, hogy törvényt láttasson reá, ha megsentencziázta a törvényt, megölesse.« Egy más levelében írja, hogy a Bánffynéra való vallatásokat megolvastat s *iszonyodik bele*. Megmutatta azoknak a főuraknak is, kik Bánffynét eddig pártolták, azok is belátják most, hogy nem érdemes reá.



Irja továbbá ezt : »Írasd meg az ispánoknak. Nem rendelek az ördög gyilkos kurvának semmi halált én, valami büntetést a törvény neki talál, azzal öljék meg. De az boszorkányok ölésével főképpen annak az Pálné nem tudom kicsodáné, a ki főeszköz volt benne, *ne siessenek* édes szívem, hanem ijesszék azomban és biztassák az kegyelemmel is őket, csak gyógyít-nának meg, az Istentől elszakadtak talám valahogy meg-gyógyíthatnak.«

Ugyanezen levél egy más helyén ez áll : »doktorok, bor-bélyok nem remélem én, hogy használhassanak afféle bűvölés ellen.«

(Ez ügyre vonatkozó levelek közöltettek: Győri történelmi füzetek III. kötet, 195. s köv. ll., Történelmi Tár 1879. 211. s köv. ll. Az Erdélyi Muzeum kéziratai közt is vannak erre vonatkozó levelek. I. E. 15. levéltári jegy alatt. Hogy azonban maguk a szóban forgó per iratai hol rejlenek, nem sikerült kifürkészünk.)

### XXXVII.

*Brassó, 1625.*

Tudósítás két boszorkány elégetéséről. (1625. július 29.)

(Quellen zur Gesch. der Stadt Brassó. IV. 103. l.)

### XXXVIII.

*Debreczen, 1626.*

*Portörő János fenyegetései és gyógyításai által magát gyanussá tévén, hetedmagával tisztázóeskü letételére utasított, a minek meg-jelelvén, megintetett s felmentetett.*

Portereő János, mivel hogy sok betegeket gyógyított s fenyegetett is egynehányat, nagy sorok levén hozzá, pur-gálja magát azokból, hogy ő nem ördenges és senkit nem vesz-tett, heted magával, jámbor személyekkel.

Et petit terminum ad purgandum et datur tertius dies, idest pro futura sede.

Die 30. Januarii: Joannes Portörő advenianti termino juramenti ex eo, quod nihil ipse arte magica aut incantationibus nosset, neque unquam ulli hominum huiusmodi veneficio nocuerit, septimo se coram senatu solemniter jurans se pur-gavit atque absolutus pronunciatus est. Addito hoc, ut deinceps caveat, ne huiusmodi detestabilis rei suspicionem stultis suis minitationibus et garrulitate in se trahat.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 8. sz. jegyzőkönyv 585. l.)

## XXXIX.

*Debreczen, 1626.*

*Tarthy György és nővére, Ormos Erzsébet, elfogattak, Fejes István-  
nak, az Erzsébet férjének meggyilkolása gyanúja miatt. Erzsébet  
ezenkívül boszorkányság miatt is. Erzsébet elleni ítélet: megkínzás  
és akár vall, akár nem, elégetés; Tarthy, ha vall, méltó módon végez-  
tessék ki, ha nem, más érdemlett büntetése lesz.*

Dominus iudex veluti magistratus captivari fecerat Georgium Tarthy et sororem eius Elisabetham Ormos, ratione suspicionis contra eosdem super interemtionem Stephani Fejes in publica via promontorii Bihariensis item veneficii eiusdem Elisabethae et magicae artis testibus comprobandae.

Deliberatum est: Sufficientibus testibus dominus iudex legitime collectis et juratis comprobavit ex proprio eiusdem Elisabethae Ormos ore, probata esse ista: ipsam veneficii et magicae ac diabolicae artis peritissimam esse ac perfectam huiusmodi scientiae asseclarum; sui meriti quoque interemti caedis ex signis probabilibus ream esse, una cum fratre suo majore natu Georgio Tarthy. Ideo utrumque torturae primum subjiendum, deinde mulierem comburendam, sive fateatur quippe, sive non. Eius fratrem vero, si idem post torturam fassus fuerit, se participem necis fuisse, meritissimo mortis genere afficiendum, si nihil fassus fuerit, digno nihilominus supplicii genere puniendum.

*Jegyzet: E június hó 8-ikán bejegyzett ítélet után június hó 13-ikán feljegyzés, miszerint Erzsébet, kit Tátosnak neveznek, nehézkesnek találtatván, kegyelmet nyert, javulást fogadó reversalis mellett.*

Tarthy György is hetedmagával tisztázta magát, mint a következő íratból kitűnik.

*Tátos Erzsének sentenciájának (mely az tüzre ítélte) executiója így halada el, hogy nehézkesnek találtatott lenni. Köti penig arra magát, hogy soha az féle Tátos ördögösségben nem él, nem csalárdkodik olyan hazugsággal, hogy ő Tátos és az sárkányok neki közössi (mert ugyanis az maga nyelve vallására kellett volna meghalni) és soha sem emlékezik az kínzásról; soha senkinek sem nyilván, sem titkon való cselekedetivel és mesterségivel, vagy vesztésével nem árt. És mint-hogy az urának Fejes Istvánnak halálába, megölésébe némü-némü jegyekkel sorossá tette magát, az is jövendőben, ha kitudódik, az sententia legyen fején, az ki pronunciatatott volt.*

Hasonlóképpen az bátyja Tarthy György köti magát (mivel hogy ő is igen soros volt sok hihető jegyek által) hogy



soha az kinzásról meg nem emlékezik, szinte úgy, mint az huga, alias azon törvény legyen fején, az ki pronunciatatott volna, hogy ha heted magával nem menthette volna magát az gyilkosságból, tehát meg kellett volna halni.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 8. számú jegyzőkönyv. 647. és 651. ll.)

## XL.

*Komárommegye, 1627.*

Komárom vármegye viceispánja Laki János, Lőrincz Benedek szolgabíró és Csécsi György esküdt a megye több községében számos tanut hallgatnak ki Chepi András, Kún Kata és Zsigmondné ellen, kiket ördögi tudománynyal, varázslással, rontásokkal vádolnak. Ítélet nincs.

(Közölte *Rómer Flóris*: Győri történelmi és régészeti füzetekben. I. köt. 176. stb., 219. stb., 322. stb. II. II. köt. 74. l., 158. l., 274. l., III. köt. 176. l.)

## XLI.

*Debreczen, 1627.*

*Özveggy Nagy Jánosnének 1627 július 15-ikén történt megégetéséről jegyzés.*

15 Julii. Sophia relictá Joannis Nagy venefica crimine veneficii corruptionisque hominum ac diabolicarum artium convicta et aggravata, hodie educta *viva combusta est* comportatis per relictam Demetrii Rácza contra eandem testibus.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 9. számú jegyzőkönyv 70. l.)

## XLII.

*Debreczen, 1627.*

*Előbb Kovács András, később Varga Lőrincz neje, Debreczenből elmenekülván és azután Eperjesen elégettetvén, Debreczenben hátra maradt apróságai természetes fiának, Kovács Istvánnak kiadatnak.*

Ad testimoniales, judicis et juratorum oppidi Lyszka litteras, vetula Elisabetha venefica, consors olim Andreae Kovács, post vero Laurentii Varga Leszkaiensis, per fugam hic Debrecini relictá (*quae venefica post fugam Eperjesini capta combusta est*) filio ejusdem naturali Stephano Kovács per dominum judicem extradata sunt.

(Eredetije ugyanott.)

## XLIII.

*Kolozsvár, 1629.*

*Özvegy Szabó Andrásné Sára (alias Kerekes szüle) perének iratai.*  
 a) Rövid feljegyzés az első tárgyalásról s a vádlott védelméről. b) A vádlott tanui. c) A felperesek tanui. d) A bíróság ítélete, mely vizpróbára vetést határoz s annak eredményétől teszi függővé a további eljárást. e) A tanács ítélete, mely megengedi, hogy vádlott harmadmagával tisztázóesküt tegyen. f) Feljegyzés, hogy tisztázta magát.

Ez captiva asszony az becsületes birák előtt azt mondja: Az ördögnek sok incselkedési vannak és minthogy ördög, eszköz által cselekszik, ha azért az ő testében, vagy ábrázatjában mit cselekedett, azt ő nem tudja, nem tehet arról. — Bizonyosságra kéredzik mind az két fél és az törvény elbocsájtá, hogy nyolczad napra bizonyítsanak, az incta is maga ártatlanságát bizonyítsa. Directores juxta propositionem allegationis cum circumstantiis doceáljanak. Incta quoque pro sui defensione intra octavum diem se purget. — Azután törvények léssen.

1629. die 17. Septembris: Testimonia pro Sara honesti quondam Andreae Szabó relictæ, ut incta recepta, contra directores velut actores coram dominis Stephano Bácsy et Joanne Wogner.

1. testis. Joannes Farnasi citatus juratus et examinatus fassus est: Én nem láttam soha Szabó Andrásnéhoz semmi boszorkányságot, bűbájosságot, sem nem hallottam, maga vagyon nyolcz esztendeje hogy ismerem, nállam is lakott fél esztendeig. Hanem láttam, hogy apró gyermekeket gyógyított, fiúvet mit szedett, elhitták s hozzája is hoztak gyermekeket.

2. testis. Bereni Albertné citata jurata fassa est: Én soha semmit hozzája gonoszt nem láttam, sem nem hallottam ennek előtte, hanem a mely leánykát Bácsy György uram tart, annak az anyjától hallom most, hogy afféle volna. Közönséges fűvekkel tudom, hogy gyógyít, az kiket más is ismer, s azt hordotta, mivel az volt élete.

3. testis circumspectus Michael Litteratus de Hary juratus centumpater, citatus et examinatus fassus est ad fidem suam: Ez incta lakott kívül Magyar-utcában való házamnál hat esztendeig. Én soha semmit sem hallottam, értettem hozzája, hanem Bácsy Györgynél lakó egy szolgálócska mondott volt, nem tudom phrenesisből-e, miből reája valamit. Bácsy György



megakarván fogatni, hozzám esének az incta és az veje. Én kimenvén házamhoz és kapitányokat, tizedeseket oda hivatván, Csiszár Istvännét is és Kis Gáspárnét, — az kiktől az szó adatott volt — mivel az egyik az leánkának anyja volt, oda hivatván kívánám, hogy a mit tudnának, mondanák a szemébe, mert ha a dolog úgy volna, tehát ő nem hogy ott tartaná házánál, hanem inkább tisztí szerint meg kell mondani bíró úrnak és a tanácsnak. De nem tudtanak semmit mondani egyebet, hanem hogy az gyermek beteges állapotjában mondotta, hogy reá akartak menni ez incta képében. Hogy így semmi bizonyost nem tudának mondani, úgy hallgaták el a kapitányok és tizedesek, hogy be nem mondták. Báczy György is jelen lévén és hallván, ő is abban hagyá. Mindazáltal én nem azért, ez mi nézi, de kiküldém ötet házamból. — Pro actore quoque idem fassus est.

4. testis. Hegedüs Györgyné Kata asszony citata jurata examinata fassa est: Nállunk lakott egykor egy télen, együtt viradtam, sütöttem vele, de én semmit nem láttam hozzája, nem is tudok semmi affélet.

5. testis Tordai Miklósné Kata asszony citata jurata examinata fassa est: Lakott házamnál egy ideig még legelsőben, mikor ez mostani vejével ide jött volt, de én semmi bűbájosságát nem láttam, sem hallottam; hanem füvet láttam, hogy szedegetett és gyermeket, mit kötözgetett vele.

6. testis. Márta asszony Simon Tamásné citata jurata examinata fassa est: Vagyon harmincz esztendeje, hogy ismerem még ifjúságától fogva az inctát, de én soha semmit affélet hozzá nem láttam, nem hallottam, hanem én most hallom az emberektől.

7. testis. Lázár Istvänné Anna asszony citata jurata examinata fassa est: Lakott talán én nállam két hónapig, estve még elébb lefeküdt én nállammal, reggel nyolcz órakor kelt fel, de én semmi boszorkányságot hozzá nem láttam, hanem hogy súly ellen szedett fűvet s azt törte hájban.

Stephanus Thorotzkay inctae procurator protestatur super eo: hogy Báczy György uram az inctát fertelmes asszonynak mondotta ilyen szókkal: olyan fertelmes asszonyért nem méltó esküdnöm.

### Testimonia pro Actore.

1. testis circumspectus Georgius Báczy citatus juratus examinatus fassus est: Ad primam quaestionem: én bűbájosságát nem tudom, de hallottam. Én ott nem voltam, mikor követ vett fel, sem mikor hajított, nem tudom. Az szolgálóm-

nak mit csinált, maga meg tudja mondani. Mindazáltal én nálam lakván, egykor otthon hagyjuk kis-karácson napon, meghagyván nekie, hogy tüzet csináljon és őrizze; hogy haza mentünk, az ház közepén találtuk elterülve, mikor onnat fel költ volna és meg eszmélkedett volna, azt mondotta, hogy Sára asszony jött reá, egy ostor volt a nyaka körül tekerve, lefogta, megszidta, miért mondotta meg, hogy reá jár, erőssen megverte; az mint találtuk magunk is. Sőt azután is gyötörtte, mi nem láttuk, hanem mondotta, hogy az a Sára asszony jó reá, ruháját felfogván avval borítja be, váltig csapkodván karddal is az házban széjjel. De én nem láttam semmit is, hanem a leánka mondotta: ihol Sára asszony reám jó, be akar borítani. Mindazáltal láttam és szántam nyavalyás állapotját a leánynak, minthogy pedig házamnál esett, fájlaltam is úgy fogván keményben az dolgot, megfenyegetém: hogy bizony tüzet rakatok az hátadra. Annak utánna elszűnt róla. — Mihály Deáknétől Hárinétől is hallottam, hogy beszéllette, hogy az urának az kertben egy fa félén (sic) tekerte volt az karját s meggyógyította; az szolgáljoknak is, szénát hányván az székről le, az nyárs az alfelében ment volt és rútul meg sebhette, azt is ő gyógyította meg sós foghagymával, mivel házoknál lakott, azt ígérték nekie, hogy ott tartják, csak gyógyítsa meg. Az után úgy féltek tőle, hogy nem mertek semmit is ellene vétnei, hanem mindent adtak neki a háztól, a mit kívánt.

2. testis Kata Kis Gáspár leánya Báczy Györgynél lakó, ultra duodecim annos, citata jurata fassa est: Engemet egész esztendeig vesztegetett, szüntelen reám jött, gyötört, az toromat fogta meg, nem szólhattam, az hajamban kért, körmöm metélékjében, feketéjében is, hogy adjak nekie s menten elmegyek vele. Megint, az anyám, ha nyavalyám ellen valami köteléket szerzett az nyakamba, reám járt, azt kérte, s azt mondta, hogy adjam neki s mindjárt igen szép madár leszek, úgy repülök el. Vallatott, esketett, szidott az lelkével, hogy meg ne mondjam az anyámnak. Égő kemenczét hozott előmbé avval fenyegetett, hogy belé vét, ha meg mondom. A mennyiszor reám jött, mindig az ő képében járt reám, maga esztendő által ugyan számtalanszor jött reám; lustos ingallyával borított be. Hogy az anyámmal laktam három hónapig és nem mondtam ki, hogy mind velem volt, körülöttem forgott minden ruházatjában és teljességgel az ő képében, és az szeme is olyan fertelmesül bugázott ki az egyik mint szintén kün az minémü. Az anyám kénszergetett, hogy megmondjam, de félvén tőle nem mertem megmondani, hanem egykor mondtam az apámnak, hogy ihol nagyon édes apám. Édes apám vagdalkozék reá, nekem megállta mindjárt az szóm, viradtig sem szólhattam.



Az uram házánál is egykor kitekinté az kemencze megül és hogy látá, hogy senki sincsen, ki jöve reám, ostort tekere a nyakam körül, vesztegete, szida az lelkével, hogy megmondám-é anyámnak? meg mondám é? — Ismét Csorba János arra tanította vala az uramat, hogy rostáról egyék és mind magok mind az háznép önek és az fenkövet meg hevitvén reá teteté étel után az rostára, az ajtót beszegeztük és az mind Csorba János megmondotta volt, oda jött ez a Kerekes szüle és leült az ház előtt, mivel nem jöhetett be. Az uram osztán egykor megesküvék rajta, hogy ha el nem szünik és ha valamelyik háza népének nyavalyája leszen, tüzet gyúttat a hátára, gyógyítson meg. Arra azt mondta: én meg sem vesztettem, meg sem gyógyítom. Azt is mondta az uram, lám az én képmemben, sem háza népem képében nem jó. Arra meg azt felelte: nem késő még, hogy a kegyelmed képibe is eljőjön.

3. testis Kis Gáspárné Orsolya asszony citata jurata examinata fassa est: Az leányom tudom, hogy nyavalyásul rosszul volt és azt mondotta, hogy a Kerekes szüle száll elejiben az kéményből egy nagy lepedővel és ott tánczol körülötte, fenyegeti, hogy meg ne mondja, viszont híjja is vele, koszorút ígér. Kérdettem, fiam talán csak tetszik, nem ő. De bizony — azt mondotta — ő édes anyám, az homlokelőt is úgy viseli ugyan ő. Mondtam még: mond édes leányom, mert ugyan nem árthat ő teneked. Az vizre sem igen küldhettem, féltem, hogy oda vesztí, hanem magam mentem el vele, fél útból is vissza kiáltott, úgy mentem melléje. Esztendőnél tovább volt úgy, — hanem aztán végtére Bácsy György uram felhivatván, esküvéssel fenyegette meg, hogyha meg nem gyógyítja, megfogtatja. Mivel így jártam vele, hogy találám az asszonyt s azt mondta, hogy hozzam hozzá az gyermeket, elszerzi ő jóhelyre, ha hozzá nem hozom pedig, megbánom. Ugy kérém vala Bácsy György uramtól haza a leányt, de ő kegyelme azt mondta: nem adom, mert én házamnál esett, gondját viselem, vagy meghal, vagy meggyógyul s úgy hívatta aztán fel, az mint mondtam. Mind az két szomszédom is gyanakodott reá, mert egykor egy malacza az szülének oda ment vala a szomszédomhoz s az kutyája megmará, kiűzé. A szüle kijöve s azt mondta: megmarattad az ebbel a malaczomat, de megbánod. Azon éjjel az szomszédomnak egy tináját mind nyargalák, magunk is hallottuk, hogy elé s hátra futkosott. Két idegen ember is, ki nálunk hált, hallották, viradt felé osztán az utca ajtónak mene, nagyot zördüle s ott le dőle, meghala. A pásztor nyúzá meg, a háta mind eleitől fogva hátraig oly fekete volt, mint az holt szén. Az másik szomszédomtól hallottam, hogy az inassa mondotta volna, mely Kolozson vagyon, hogy éjjel az

pajtában az tehénre ült volna s látta az inas, hogy leszállott az tehénről s megfejte ; és azt mondta ez az szomszédom, hogy lelke veszetlen ő reá gyanakszik, mert összeve háborodván mind magának, mind marhájának nyavalyája esett vala. Maga nem vizelhetett. Az felesége aztán utánna járván az szülének, gyógyította — s úgy gyógyítá meg.

4. testis Szász Bálintné Margit asszony jurata examinata fassa est : Az házunknál való hajigálgodás nyilvánvaló dolog, mert mint kővel, szántó vassal és késsel is hajigálgodtak és szúrtak, hol egyikünkhöz, hol másikunkhoz. Mikor elsőben lett volna az hajigálás, az uram mene az szénafűben, énnekem monda, hogy a gyermekkel a szőlőbe menjek. Azért a szőlőbe lévén, egykor a leányom nézni kezde félre és az kezében levő hársot tépegetni két felé. Kérdém mit néz, nagy félve monda : a hol anya, bizony fekete dolmányos ember ide akar jönni. Én mondtam : imádkozzunk fiam, ne félj semmit. Hogy imádkozánk, az leányom monda : a hol karóvá lőn, a hol ledőle, a hol ismét felüle, apró botokat csinál, nem igen hosszukat, szép fejéren megfaragja, az övét mind körülfűzte és kővel mind megrakta. Ám felkele, elindula, kihajítá az egyik követ, ugyan zúg. Maga is ki az borju delelőre mene, a hol az Gellyén tanya felé megyen, a hol ismét heten jönnek más felől reá. A hol össze találának a két füzfa a hol vagyon, amaz asszony ott vagyon, az kék rokolyás, az ki bélest árul az piacon. Én mondtam : mondod te fiam, de én nem látom, maga hiszen én is meglátnám. — Nem látod te anya őket, de majd meglátod az port, a hol az sipos fűni kezdi az sipot, közben ugrik ; azt is megmutatá mint ugrik, körülötte tánczolnak oly sebessen anya, hogy te futva sem érnéd el őket. Az port, a mi azt nézi, látám én is osztán, hogy mint egy kéményen az füst mint szokott felmenni, úgy ment fel a por is. — Ám anya felmenének az ispotály tarlójára, osztán nem láttam tovább, hová mentek. Hanem minket hajigálni kezdenék az szőlőben. Mintegy délkor osztán én is haza menék az gyermekkel. Az gyermekre álmod hoztak és mind ott luzikolták. (?) Estvére midőn fel költ-hettem, azt mondta, hogy Kerekes szüle képében jött reá, mind ruhája, mind kontyja, mind ábrázatja. Az torkát megfogja, ott tikoktatja, avval fenyegeti, hogy az szablyát a gégéjének veti és mind alá kettéhasítja, meg ne mondja, az fejét szorítja. Mikor úgy aluszik, magunk is látjuk, hogy a vak szeméhez kap ; ő azért azt mondja, hogy nem alszik, hanem mindent úgy lát, mint emette. Egykor az uram künn az luppel (?) az eszterhát gyakdosván, mivel meghajigáltak vala, én benn valék az leányommal, sűgva monda : a hol az Kerekes szüle. Én behívám az uramat, a leányom monda : a hol vagyon,



az ágy lábánál kuczorodott le. Oda üte az uram, ott aztán hol együtt, hol másutt mutatá az leány hogy vagyon. Egykoron mondá, hogy : ám ki szalad az lyukon, ki az uram, az leány is utánna, mondá, hogy : a hol a pej lóra másznak fel, oda futamék, ott is ütni kezdé. Onnét a kashoz mondta hogy mentek, azt is veré, végtére mondta, hogy ám elszaladának. Valahol velünk vagyon az leány, akárhon, akár mezőn, mindenütt úgy hajigálnak bennünk, az leányra pedig délben is álmot hoznak és úgy vesztegetik. A leányom azt mondja, hogy tizenketten vannak. Az a fekete dolmányos síposok, koszos, fenn az feje teteje kopasz, úgy jó eleibe.

Egy kis kék izejik vagyon mint az tenyerem kicsid, de mikor kiterítik, azt mondják, hogy hatvan mélyföldig ellátnak nála menni. Az mi papjaink négyen kijöttek volt oda, az fejevári pap is ott volt; hogyha oly lélek vagyon ott, megkérdejk, erős kényszerítéssel kényszeríték is, hogy meg mondja, de nem szóla. Az Kerekesné leánya megyen vala ott, mondák, menjen be ő is, azt mondá: nem megyen, mert haragszik Zobásné reám, hogy az anyja felől szót találtunk volt szólani s talán ugyan koporsójáig sem felejtí el. Azért ugyan gyanakodhatom reá magam is.

5. testis. Szász Bálint juratus examinatus fassus est : ut praecedens testis et uxor sua hoc excepto, hogy az szőlőbeli dolgot nem oly bőven referálja. Avval pedig többíti, hogy mikor az eszterhát szurkálta, leesesét az kőnek hallották számosan; magát igen meghajigálták egynehány úttal. Item, hogy az asszony azóta, mióta ez történt házoknál, oda ment hozzájuk, az előtt pedig soha nem ment. Tehát gyanakodik maga is reája.

6. testis. Tar Andrásné Márta asszony jurata examinata fassa est : Én semmit sem láttam, sem hallottam egyebet az inctához, hanem Pór Máténétől hallottam, hogy tiszta boszorkány. Ma is hogy feljövék vala, mondtam neki : meg kell mondanom, az mit mondtál. Eredj eredj, ugyan mond meg, hogy tiszta boszorkány, azt mondta.

7. Testis . . .<sup>1)</sup>

Én mellettem lakott az asszony, de én soha semmit nem láttam hozzája; hanem fűvet szedett. Ismét : kolosi szekér hála ott nálunk egykor, az ökrök mellett levő inas nem jöve be, hanem kün marada háltni. Ez mondá reggel, hogy ötet megnyomták az boszorkányok. Mi nem hiszszük vala s azt mondá : hiszen látjátok, hogy az ökör szarváról az új istrángot le szakasztották; engem ugyan gyötre; rólam elállván az

<sup>1)</sup> A név kiszakadva.

tehén alá üle, megfeje, ugyan csorgott; egy nagy hosszú rokolyában vala; az fejébe vala ruhául tekenő. Mondám, hogy csak tetszett neked, azt felelé: dehogy tetszett, láttam szememmel. Az urammal is, az mi azt nézi, összeveszett volt, az után meg csömörlött s ő gyógyította meg.

8. testis Szilágyi Bálint citatus juratus examinatus fassus est: Egyebet én semmit sem tudok, sem hallottam, hanem, hogy Kis Gáspárné beszélte, az ő leánya miket mondott. Ugy vagyon, a mi azt nézi, hogy gyanakodtam reá, mivel haragos volt velem, s egy tinóm meghala véletlenül egy éjjel és hogy betegeskedtem is gyanakodtam, hogy talán ő dolga, de én nem tudom, hanem ő gyógyíta meg.

1629. die 16. Octobris: Birák uraim ő kegyelmek assumálván director uraim ugymint actorok és Kerekes szüle incta között való causat az boszorkányság dolgából, assumálván és az bizonyságokat elolvastatván s mind két félnek penes testes qualificatiojokat meg értvén és megvizsgálván mindeket, tetszett ő kegyelmeknek törvény szerint: hogy az bizonyságokhoz képest incta vízben való bútatással meg próbáltassék elsőben, annak utánna ahozképest törvényt pronuciálnak ő kglmek s az torturáról is deliberálnak.

Incta apellavit per procuratorem et dimissa est ad senatum.

1629. die 16. Novembris: Assumálván Kerekes szüle dolgát tanácsul ő kegyelmek ratione veneficii és birák uraim törvényét és partium utrumque qualificationes megértvén és hallván: tetszett ő kegyelmeknek törvény szerint, hogy mivel az incta bizonyági, az kikkel némelyikkel alkalmas ideig, némelyikkel ugyan sok ideig lakott inferálják, hogy semmit hozzá nem láttak és nem is ismertek; az actorok is penig semmi oly bizonyos faktumot reá nem bizonyítottak, hanem az testisek az mit behoznak, csak suspiciók: Azért tertio se expurgálja magát az incta, hogy ő nem boszorkány és az boszorkány bűbájossághoz semmit nem tud, nem ért. Juramentumat conjuratorjaival tartozik praestálni ad octavum diem a praesenti die computando.

1629. die 23. Novembris: Compareálván az incta tribus personis sibi adjunctis, jurálának super innocentiam.

(Eredetije Kolozsvár városi levéltár, 1620—1648. évekről szóló jegyzőkönyvben.)



## XLIV.

*Debreczen, 1629.*

*Bagoly Gergelynét parázñaságért és ördögi varázslásért (incantatio) lefejezik. Férjét, ki neje parázñaságát elnézte, megvesszőzik.*

In sede judiciaria die 8 Maii. Consors Gregorii Bagoly Szovatensis ex fassionibus testium adulterii ac suspicionis diabolicae incantationis convincta et aggravata capite plectatur. Maritus vero ejus Gregor. Bagoly suae dictae consortis adulterii et lenocinii conscius, virgis caedatur ad rotum.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 275. l.)

## XLV.

*Debreczen, 1629.*

*Özveggy Nagy Mihálynéra bebizonyulván, hogy oldó-kötő, embert-vesztő, tűzhalálra ítéltetett és szeptember hó elsején elégettetett.*

1629 die 23 Augusti sedes judiciaria. Dominus iudex, uti magistratus contra relictam Michaelis Nagy, corruptionem hominum testibus probet, hogy oldó-kötő, embert vesztő, sok embert fenyegetett meg és a fenyegetés után nyavalyájok következett.

1629. die 1. Septembris: Relicta Michaelis Nagy obstetrix publica venefica, 60 circiter testium fassionibus veneficii, incantationis et artis diabolicae primitiarum convincta et aggravata, ex deliberatione Senatus jure mediante, per dominum judicem supplicione ignis adjudicata: combusta est.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 321. l.)

## XLVI.

*Lócse, 1629.*

Egy nőt, ki egy tehenet meg akart babonázni, a városból kiűznek.

(Demkó: Felső-magyarországi városok életéből, 148. l.)

## XLVII.

*Udvarhelymegye, 1630.*

*Tanuvallatás egy boszorkányperben Dimién Istvánnéra és Jakab Istvánnéra vonatkozólag.*

(Vass Miklós közlése: Ethnographia, 1906. 253—54. ll.)

## XLVIII.

*Debreczen, 1631.*

*Molnár György és neje felperesek Szűcs László senatornak nejét kuruzslással, varázslással vádolván, miután a tanuk ellene bizonyítanak, utasítatik, hogy harmadnapig hetedmagával tegyen tisztítóesküt, s ha erre nem képes, el fog égettetni. A kitűzött napon Szűcs Lászlóné és még egy más asszony, Nagy Györgyné elégettettek.*

1631. die 13. Novembris: Inter Georgium Molnár cum uxore sua, uti actorem et consortem Ladislai Szűcs senatoris Elisabetham, uti inctam ratione male medicationis et incantationis per inctam patratae.

Deliberatum est: Ex fassionibus testium patet: Hogy Szűcs Lászlóné gyógyított, berbitélt és szemébe mondták, hogy ő vesztette meg Genge Mihályné is és jövendölt viasszal, ónat öntött az betegnek és az beteg gyermek felől azt mondotta, hogy vérben áll ő előtte; sőt az boszorkányságot megperzseltetett Zsófi asszonytul is láttatott reá maradni az tudomány: ideo heted magával, idegen jámborokkal mentse magát ad tertium diem, hogy ő az ördögösséghez semmit sem tud, legitime orvoslott, nem varázsolt és senkit meg nem vett. Ha meg nem mentheti magát, kivitessék ad comburandum.

Die 15. Novembris: Consors Ladislai Szűcs et Margaretha venefica consors Georgii Nagy plurimis testibus aggravatae et convictae ratione veneficii et incantationis diabolicae, hodie eductae et combustae sunt.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 550. l.)

## XLIX.

*Debreczen, 1631.*

*A város főbírája vádolván özvegy Szűcs Istvánnét és Litterati Mátyásné, hogy szemökre hányták bűbájos, embervesztő voltukat és azt eltűrték, továbbá, hogy varázslottak, felhívatik, hogy vádjait tanukkal igazolja.*

1631. die 21. Novembris: Inter dominum judicem uti magistratum et duas veneficas, relictam scilicet Stephani Szűcs Szappanos et consortem Mathei Litterati uti in causam attractas deliberatum est: Dominus iudex testibus probet, hogy szemökre hányták, hogy bűbájosok, embervesztők és nem tisztították ki magukat abból, item, hogy kentek-fentek, varázslottak.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 550. l.)



## L.

*Debreczen, 1631.*

*Figy Erzsébet nevű asszonyt, a ki »ronda szóval« gyógyított; fenyegetődött stb. a tanács tűzhalálra ítéli s még aznap el is égetik.*

1631. die 1. Decembris: Inter Stephanum Kalliste, uti actorem et mulierem quandam, nomine Elisabetham auforariam nuncupatam, uti inctam nomine veneficii et incantationis per Senatum deliberatum est: Maga nyelve vallása, hogy nézni tud és az előtt ronda szóval gyógyított és most is Margittal együtt tartott és disznó tejet fűvel összetörvén, gonoszul orvoslott, fenyegetődött etc.: hát megégettessék Erzsébet.

Elisabetha quoque auforaria vocitata hodie combusta est. Suae vocis oraculis testimonio convincta, veluti testes de male medicationis crimine comportate declararunt.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 552. l.)

## II.

*Brassó, 1631.*

Egy varázslással vádolt özvegy asszonyt tűzhalálra ítélnék; életének azonban megkegyelmeznék, de fiával együtt a városból kiűzik.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 225. l.)

## LII.

*Debreczen, 1636.*

*Fodor András és Bucsay Jánosné között folyt perlekedésben Bucsay Jánosnénak boszorkánysága és parázna volta bebizonyulván, elégetésre ítéli s aznap el is égetik.*

1636 die 7. Julii: Inter Andream Fodor et consortem Joannis Bucsay uti inctam ratione negotii adulterii et artem diabolicam ac incantationem concernentis.

Deliberatum: Ex fassionibus testium dilucide patet, inctam coluisse artem diabolicam ac incantationem, eaque usam esse, ac insuper mariti sui thorum poluisse; sed praeterea etiam in capillis existentem adulterii simul et incantationis discipulum fuisse. Ideo suplicio combustionis obnoxiam esse.

Actoris vero uxorem, ab illius accusatione, crimine scilicet adulterii immunem nullo poenarum genere affidendam.

Incta eodem die combusta est.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 9. számú jegyzőkönyv, 1038. l.)

### LIII.

#### *Nyitra vármegye, 1637.*

Liszti Annának első férje Thurzó Szaniszló nádor volt, kinek 1624-ben történt halála után egy más főurnak, Pogrányi Györgynek felesége lett. Ezzel azonban oly viszálykodásai voltak, hogy urát elhagyta s akkor 1628-ban fia, Gróf Thurzó Ádám ajánlott neki menedéket, bármely birtokán kíván lakni. Pogrányi elhalt.

Liszti Anna 1637-ben sejthette, hogy ellene per indul, mert féltiben Lengyelországba menekül, honnan könyörgőlevelet ír itthoni pártfogójának, Czobor Imrének. Végrendeletet is csinált.

A perből egy igen érdekes tanukihallgatás maradt fenn, ebben számos adat van varázslásairól, számos, boszorkányokkal való társalkodásáról; továbbá eselédei kinztatását és többeknek a verések alatt történt halálát bizonyítják.

(*Tagányi Károly* közlése a Nyitra vármegyei Közlöny 1887-ik év 35. és 39. számaiban.)

### LIV.

#### *Debreczen, 1638.*

*Itélet Nyiri Istvánné ellen, ki varázslásával sokaknak ártott: tűzhalál. Azonnal ki is vezetett s a hóhér által megégettetett.*

1638. die 17. Aprilis: Inter dominum judicem, uti magistratum et actorem ac foeminam Margaretham providi Stephani Nyiri Selindiensis consortem, ut inctam ratione negotii veneficii.

Deliberatum: Ex fassionibus testium liquidatum et manifestum est, inctam Margaretham veneficam fuisse et veneficio suo multis nocuisse: itaque eandem conbussione dignam esse.

Et statim educta per carnificem Joannem Lengyel, ac combusta est.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 10. számú jegyzőkönyv, 80. l.)



## LV.

*Debreczen, 1638.*

*Ítélet, hogy Keresztúri Mártonné égettessék meg mint »érdemes boszorkány«. Azonnal meg is égettetett.*

Inter dominum judicem uti magistratum et actorem ac Keresztúri Mártonné Catharinam ut inctam ratione negotii veneficium concernentis.

Deliberatum: Quoniam dominus magistratus contra Keresztúri Mártonné sufficienter comprobavit: hogy ő embervesztő, varázsló és ördögös volt, ideo educáltassék ad comburendum, mint érdemes boszorkány.

Et sine misericordia mox educta est.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 10. számú jegyzőkönyv. 172. l.)

## LVI.

*Kőhalom, 1639.*

*Metzburger Mártonnét azzal vádolják, hogy boszorkányságával mások természetét saját csűrjébe varázsolta. Ítélet nincs.*

(Igy említi Müller Frigyes: Beiträge zur Geschichte der Hexenprocesse in Siebenbürgen. Braunschweig, 1855. című műve 35. lapján.)

## LVII.

*Marosszék, 1640.*

*Dósa Márta elleni ítélet. A bíróság, tekintve, hogy két terhelő tanu rossz hírű személy, nem talál világos bizonyítékot: de súlyos gyanu alapján azt határozza, hogy hetedmagával tizenöt nap alatt tegyen tisztítóeskü. Ha leteszi, felmentetik, ha nem, a megyéből kiűzetik.*

Die 21. Novembris sedes judiciaria: Levata causa egregii Michaelis Bereczki ex officio contra Martham Dósa.

Deliberatum: Mivel az két Fejér Mihályné non sunt bonae honestaeque conditionis homines, ergo non stat fassio illorum. Az mi az causanak derekát illeti, mivel világos bizonyságok nincsenek ellene, vagon azért valami similitudo: tetszik a törvénynek, hogy septimo se az incta bonae honestaeque conditionis hominibus mentse magát ad quindennam: hogy ha nagy fűvet ásott is, de senkinek ártalmára nem ásta, azzal nem bűjös-bájoskodott, sem pogácsába, sem tejbe senkinek, még csak az oktan állatnak is nem csinált. Ha jurál:

absolváltatik, ha nem jurálhat, a tisztek ugyan ott a faluba, vagy a hol akkor leszen, pellengéreztessek meg erőssen és vezesék ki a faluból, sőt az Széken is ne legyen szabad lakása. Ha pedig itt az Széken találtatik, a tisztek ezen sentenciával exequálják, úgy mint efféle bűvös-bájost szoktak büntetni.

(Marosszéknék, jelenleg Maros-Torda vármegye, levéltárában, 110. sz. jegyzőkönyv, 429. lap.)

## LVIII.

*Lipót, 1640.*

Tanúvallatás a boszorkánysággal vádolt Galambos Ambrus ügyében. Ítélet nincs.

(Közölte *R. Kiss István*: Ethnographia. 1905. 212—216. l.)

## LIX.

*Kóhalomszék, 1641.*

*Schmidt Mihályné azzal vádoltatván, hogy varázs mesterségével Schmidt János halálát okozta, a székből kiűzetik.*

(Közölte *Müller Frigyes*: Beiträge zur Geschichte der Hexenprocesse in Siebenbürgen című műve 35. lapján.)

## LX.

*Kolozsvár, 1642—1643.*

*Bíróság határozata Nagy Györgyné panasza tárgyában, hogy őt Kászoni István boszorkánynak szidta, mely a feleket bizonyításra utasítja.*

Nagy György feleségével, mint actorok bizonyítsák, hogy őket Kászoni István szidalmazván, egyenesen tűz alá való boszorkánynak mondotta és szidta. In contrarium inctus is doceáljon, hogy az lakodalmas háztól kakas szaladott el a ketreczből és az gyanánt találta az övéi közzé szorult kakasnak a nyakát elszakasztani; és hogy az actrix mentest haza futott onnét és hogy mikor azt a kakast sütötték a hívogatók, a vőlegény és mások mint estenek le, s mi nyavalyájok lött; és hogy ebbeli gyanúból esett, ha mit mondott.

Reportationi 8 dies praefixum est.



*A tanukihallgatások után, minthogy alperes igazolta, hogy gyanura volt oka, a felek kibékülésre utasíttatnak.*

1643. die 24. Septembris. Noha az actor arra kéredze ki, hogy az inctus tűz alá való boszorkánynak szidta volna, ezt megis bizonyította; de in contrarium az inctus azt allegálván, hogy ő gyanúból mondta, a mit mondott, meg is bizonyította, hogy mások is mondták boszorkánynak az előtt is, ott is a lakodalomba és hogy a legényeken mi esett, s hogy megis fenyegette az asszony őket; és úgy mondta conditióval boszorkánynak, a mint azt öt tanúja inferálja: tetszik a törvénynek, hogy mivel mind a két részről ok adatott ez veszekedésre, egymást kövessék meg.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1620—1648. évekről szóló jegyzőkönyvben.)

## LXI.

*Marosszék, 1642.*

*Özveggy Zeredayné pereli Feketénét, mert az őt boszorkánynak szidalmazta. Vádolt az állítja: azért mondta, mert félt, hogy menyét is arra tanítja, a mire másokat; számos kuruzslást sorol fel s kész bizonyítani.*

1642. die 29. Novembris: Relicta Michaelis Zereday contra consortem Michaelis Fekete.

Actor dicit: diffamálta, boszorkánynak mondta, holt díjját keresi.

Incta dicit: Én boszorkánynak nem szidtalak, hanem egy menyem lévén, gyakorta jár házadhoz és hozzád tanítot-tad. Féltém attól, hogy azt is arra tanítod, a mire mást tanítot-tál: hogy az mikor az ura haragszik a feleségére, az háznak négy szegin az falt megvakarja, s az ételébe vesse az urának s megadja enni; ha ez is nem használ, az halott hasára üljön a temetésen, onnét ragadjon földet fel, hátra ne nézzen hanem úgy fusson el, s azt adja megenni pogácsába az urának; az mellett pedig a menyasszony, a mely inget menyegzőjének idején adna az urára, azt hamus porba vonja és úgy szárassza. Sőt maga szovát is, hogy olyat tud, hogy a férfi nem árthat semmit az asszonynak; sőt a honnan eljött, az asszony népek megsiratták. Az magam gyermekemet is tanította ez félére, kit doceálunk.

Actor quoque: Soha olyan nem volt, hogy boszorkány lettem volna.

Exmittuntur, ut doceant.

(Eredetije Marosszék levéltár, 110. számú jegyzőkönyv, 601. lap.)

## LXII.

*Marosszék, 1645.*

*Felperesnö alperest vádolván, hogy őt boszorkánynak mondta, tanukihallgatások alapján a vice királybíró lép fel a vádlottá vált felperes ellen s kívánja azonnal való elítéltetését.*

1645. 23. Augusti sedes judiciaria post attestationes ingerit se praesenti causae dnus vice-judex regius Sedis Siculicalis Marus et per procuratorem suum dicit: Constál az bizonyságokból, hogy az actrix Tizedes Balázsné oly dolgokba elegyítette magát, mely mind Isten parancsolatja ellen s mind az emberek ellen vagyon, bűvöléssel bájolással élván; sőt másoktól fizetést is vett fel azféle cselekedetekért: azt kívánjuk azért, hogy meghaljon érette és minden jövai reánk deriváltassanak. Ezekre több bizonyság sem kell, mert constal az exhibealt relatoriából.

A törvényszék azt határozza, az asszonyt egyelőre tartoztassák le, a vice királybíró bővebben vallasson felőle és azután lesz ítélete.

(Eredetije Marosszék levéltárában levő jegyzőkönyvben, mely azonban nincs számmal jelezve s lapszámozva sincs.)

## LXIII.

*Marosszék, 1646.*

*Egy ítélet: lófarkon való meghurczoltatás és négygyé vágatás.*

Deliberatum: Mivel constal az gonosz fogoly asszonynak az ő gonosz cselekedeti, mert az actor világosan doceálta őt bizonyságokkal, hogy ez az asszony részes Péter Mihályné Tankó János leánya halálában; annak felette mind paráznságáról, mind lopásáról, mind bűbájosságáról sokat doceál: tetszett az törvénynek, az fogoly asszony vonassék torturára, hogy vallja ki complextársait, annak utánna lófarkra köttesék s az piacot kerüljék meg vele s azután vágassák négygyé, tétessék négy karóba.

(Eredetije Marosszék levéltárában levő ugyanazon jegyzőkönyvben, melyből a megelőző eset.)

## LXIV.

*Kőhalomszék, 1650.*

Klosz Péter és Klein Gergely, továbbá Klein Mihály varázslással vádoltatván, vizpróbára vettettek. A két előbb



nevezett fenn úszott, ezenkívül fejökre is esküdtek a vádlók és tanuik, tehát megégettettek. Klein Mihály a vizpróbán alámerült, szabadon bocsáttatott, de szigoruan megintetett és kezességet állított.

(Közli *Müller Frigyes* : Beiträge zur Geschichte der Hexenprocesse in Siebenbürgen czimű műve 36. l.)

## LXV.

*Aranyosszék, 1651.*

*Mila György bűjös-bájossággal vádoltatik.*

Tempore inquisitionis malefactorum extradati in Veresmart : Mila György bűjös-bájossággal vádoltatik. (Több nyom nincs.)

(Eredetije Aranyosszéknek, jelenleg Torda-Aranyosmegye levéltárában levő legrégibb, »Bendegucz« névvel jelzett jegyzőkönyve, 86. lap.)

## LXVI.

*Marosszék, 1651.*

*Havadtói Nagy Mihály saját nejét vádolja s kívánja, hogy mint bűjös-bajos meghaljon. A törvényszék tanukihallgatást rendel ; de a vádlott vagy állítson kezeset, vagy egyelőre letartóztatják.*

Die 28. Junii leges sunt celebratae in oppido Szereda, praesentibus vicejudicibus regiis et juratis assessoribus Sedis Siculicalis Marus.

Levata causa nobilis Michaelis Nagy senioris de Havadtó, ut actoris contra et adversus Catharinam Kovácsi consortem suam in Sede Marus commorantem, velut in causam attractam.

Ilyen actioja vagyon az actornak : Ez okáért kellett volt citáltatnom az inctat, hogy nem gondolván sem az magistratusok büntetésével, sem az Istennek parancsolatjával, mind Isten s mind ura ellen, olyan vétkekbe elegyítette magát, melyek citatióról való relatoriamba vannak : azért exhibeáлом. Külömben ha mit tagadna, doceáлом, doceálván kívánom, meghaljon mint bűjös-bajos, a törvénynek ítélete szerint.

In causam attracta dicit de rei merito : A minemü dologért az actor citáltatott engemet, ki nekem hites uram volt, semmi hírem, tanácsom abban nem volt, részes abban nem vagyok ; sőt jámborul éltem s élek, a melyről doceálok ; a mellett törvényt is kérek elegendőképpen. Az miképpen mondja,

hogy latornak mondtam, azt is simpliciter tagadom. Dato, sed non concesso, ha szinte mondtam volna is, rút illetlen dolgokat cselekedett rajtam, vert, taglolt, felakasztott és így, ha találta volna is ilyen tribulatiomban, sibi imputet. Sok verése, taglása miatt kellett eljőnnöm, mivel mind maga, mind fiai rútul szidtak, fenyegettek és az kénytelenség vitt reá, hogy ott hagyjam, ezekről doceálok. Az mellé peniglen, még más uramtól maradott jóvaim és bonumaim mind az actornál vannak, melyeket adjudicaltatni kívánok.

Deliberatum : Datur exmissio. Mindazonáltal adjon kezesz az incta, mivel residentíája nincsen ; alioquin juxta articulum Regni captivaltassék.

(Eredetije Marosszéknek — jelenleg Maros-Torda vármegye — levéltárában levő 110-el jelzett jegyzőkönyv 658. l.)

## LXVII.

*Kolozsvár, 1652.*

*Özvegy Nagynét, Tánczos Katát, bűjös-bájossággal vádolják. Tanukihallgatás, melyben betegségek okozását, tehenek kuruzslását hozzák fel. Ítélet nem maradt fenn.*

1652. ápril. 17. Tánczos Kata Nagy Péter relictája procuratornak vallja Bölöni uramat, mivel director uraimék bűjös-bájossággal vádolják.

1652. die 6. Maii testimonia pro domino direttore contra relictam viduam Petri Nagy Catherinam Tánczos.

1. testis Martinus Balog annorum 45. Colosvariensis citatus examinatus juratus fassus est : Az feleségemnek keze rosszul lévén egykor, megpögdösvén kezét, megtapogatta volt ; az mint a feleségem én nekem beszéllette, meggyógyult, de hogy lőtt, Isten tudja, Isten elfordította a nyavalyát róla.

2. testis Varga István, alias Trombitás annorum 45, citatus juratus examinatus fassus est : Láttam, hogy a tehené haza jövéen Tánczos Katának, addig a tehenet házához bé nem bocsátotta, hanem megvárta, hogy az utczáról bétakarodjanak az utczábeli emberek. Én utánna vigyáztam, mit akar, addig vigyáztam, hogy láttam azt, hogy tekenőt borított a kapuján belől és a tehenét által hajtotta rajta és azután felvévén a tekenőt, láttam, hogy só van alatta. Én töllem volt értésikre a directoroknak, hogy Tánczos Kata felől mondták énnekem, hogy sokaknak nyavalyájok lévén, rá izentek és azután meggyógyultak. Én hallottam Béres Istvánnétől, hogy nyilván való boszorkánynak kiáltotta, más is vissza mondtotta.



3. testis Varga Istvánné Kata asszony annorum 40. examinata jurata fassa est : Láttam azt, hogy mikor tehén fejni kiment, a jobb kezébe sôt vitt, a bal kezébe vitte a sajtárt, és felfordította a sajtárt, a sôt ráhintette és a tejet reá fejte. A tejet a tehén hátára hintette és a mi megmaradott, keresztül öntözte. Azt is hallottam Eperjesi Istvánnétól, hogy meztelen fejte a tehenet. Azt láttam, hogy mikor kihajtották a tehenet nyárba, a leánya Táncczos Katának uj verő seprűvel az teheneknek megseprette a hátát.

4. testis Gál Jánosné Nagy Kata annorum 24. jurata examinata fassa est : Láttam azt, hogy Táncczos Kata megfejte tehenét, az első mosadékát a tehén farán átal öntötte és az második mosadékát a tölgyén fen töltötte. Hallottam Szabó Pálnétól, hogy az urának Táncczos Kata vesztést tett a fülébe, azóta süket ; a hol az dolog esett, az a ház a Nagy Péternéjé volt, most Szabó Pálé.

5. testis Nagy Ferenczné Szökellő Anók, annorum 40. citata jurata fassa est : Tudom azt, hogy Tokos Mihályné reá kiáltott Táncczos Katára, hogy általa fogva, az ő keze miatt kell meghalni. Azt magától hallottam, hogy ha őtet megfogják, ő kimondja, kik vannak boszorkányok Farkas utczába.

6. testis Szabó Istvánné Orsolya, annorum 45. jurata fassa est : Hogy az tanácsházban ennek előtte ezen dologból megesküdtenek, házamhoz jöve Táncczos Kata, azt mondja : Szabó Istvánék most rajtam kezdetik, de ezután ha vesződik, nem szóllok.

7. testis Szabó Pálné Nagy Anók, annorum 48. citata jurata fassa est : Az szomszéd asszonytól hallottam, hogy ki a Nagy Péterné Táncczos Kata házát megveszi, még az világon él, keserves leszen ; és annak utánna három hétig laktunk azon házban és úgy süketült meg az uram.

8. testis Diószeghi Bálintné Szabó Kata, annorum 32. citata jurata fassa est : Láttam azt, hogy Táncczos Katának a leánya a sajtárt megmosván, a szomszéd ereszbe felöntötte. Tudom azt, hogy perecz csikolni hí vala engemet Táncczos Kata és hogy oda nem menék, nyavalyája esett a tehenemnek. Oda menvén megmondám leányának és perecz vizet csinála és azzal gyógyula meg. Én azért estig csikolék neki, de mit csinált neki, nem tudom.

(Eredetije Kolozsvár városi levéltár egyik jegyzőkönyvében, mely számozatlan.)

## LXVIII.

*Brassó, 1652.*

Két nőt: anyát és leányát boszorkányságuk miatt vizbe vetnek.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 236. l.)

## LXIX.

*Nagy-Kőrös, 1654.*

»Kőrös várossának főbírája Szívós János deák s ő kegyelme mellett levő böcsületes esküdt tanácsbeli uraim egyező akaratjokból ugyan városokban találtatott Pánczél Istvánné Erzsébet és Nagy Mihályné Zsuzsánna nevű asszonyok ördöngési dolgokkal vádoltatván«, hét szomszéd községből úgy mint: Kecske-mét, Czegléd, Abony, Kéczke, Szent-Király, Szent-Lőrincz és Nyárs-Apáthiból convocált bírák vádlottakat elégetésre ítélik.

(Szilágyi Sándor és Szabó Károly: Nagy-kőrösi Krónika, 186. lap.)

*Jegyzet.* A török hódoltsági terület törvénykezési viszonyainak szempontjából is igen figyelemreméltó.

## LXX.

*Aranyosszék, 1654.*

*Aranyosszék főkapitánya és főhadnagya Macskási Istvánné ellen, ki egy megelőző perben megmenekült, perújítással élnek. A vádlott hiába hoz fel törvényes kifogásokat, a törvényszék őt elégetésre ítéli.*

1654. die 14. Septembris. Kapitány Vas István uram és Bartha István uram Aranyosszék főhadnagyja, mint actorok novumot exhibeálnak Macskási Istvánné, mint incta ellen, in causa incantationis és az novum mellett azt mondják ő kegyelmek, hogy ennek előtte a minémű törvényt minékünk az ő Nagysága széke deliberált volt, mi azzal bene contentusok nem voltunk; hanem akkor protestáltunk volt, hogy azt mi nem acceptáljuk; hanem nagyobb emberekkel is közöljük és vagy novummal, vagy valamivel felállatjuk. Azért az novum mellett bizonyágunkat is beadjuk az ő Nagysága székire, olvastassa az ő Nagysága széke a novumot is.

Mely ellen az incta azt feleli procuratora által: Látom, hogy novumot exhibeálsz, de én azt mondom, hogy énnekem az ő Nagysága széke transmittálta causamat, melyről írt tör-



vényem vagyok : ihol adom bé, az ő Nagysága széke lássa meg, én most is ahhoz tartom magamat, hogy helyben hagyassék. Az novum ellen más szóm leszen, de most ehhez ragaszkodom.

Deliberatum : Ugy tetszik a törvénynek, hogy a novum continentiaja szerint beadván az exponensek bizonyságokat és mind az incta is az maga mentségére allegatióit, az ő Nagysága széke deliberatiót téssen, ő kegyelmeknek megmondván az novum continentiaja szerint, minthogy ennek előtte nem exhibeálták az dominus actorok relatoriájokat.

Ezek után a dominus actorok kívánák, hogy olvastassa az ő Nagysága széke az relatoriákat, melyeket exhibeáltak az incta ellen.

Mely ellen azt mondja az incta, hogy ne olvassák ; mert a miképpen in prima instantia megmondta, hogy az novum ellen szóm leszen, tehát most arra azt mondom, hogy az novummal intempestive élt az dominus actor ; mert a deliberatio után tizenötöd nappal szokott az peres novummal élni, ennek a deliberationak kétszer, vagy háromszor is eltölt tizenötöd napja : azért nem helyes az novummal való élés, azzal nem élhetnek kegyelmetek. Mert ha ez helyes lenne, mások is azt kívánnák, hogy akármikor extrahálja az novumot, ugyan helyesen éljen vele.

Ezek ellen azt mondja az dominus actor : Mikor az deliberatiót vettem volt, akkor is protestáltam az novum felől, reá fogtam volt az protestatio által, azért igen helyes. Más az, hogy nem kellett volna tenéked addig semmi exceptiót láttatnod, hanem elsőbben az novum ellen kellett volna contendálnod. De immár elmentél attól, hogy a novum ellen szólhass, mert deliberatumot vettél ; egyuttal azért késő a novum ellen szólanod, hanem az novum igen helyén vagyok.

Deliberatum : Ugy tetszik a törvénynek, hogy ha az incta a novum ellen akart contendálni és azt helytelenné akarta volna tenni, tehát in prima instantia kellett volna az ellen szólani, nem kellett volna egyéb exceptiót láttatni ; de hogy egyéb exceptióról immár deliberatumot várt az incta és elsőbben nem szóllott az ellen, hanem az novumot helyesnek engedte az incta, tehát most késő az ellen szólani : azért helyes az novum, erejében marad, mivel a novum mellett felelt. És exhibeálja az actor relatoriaját.

Protestál az incta, hogy ezt is késő ne legyen apellálni.

Ezek után az dominus actoroknak relatoriájokat be vévén, azzal együtt, melyet Sárpataki Márton director uram vallatván és Urunk ő Nagysága kegyelmes parancsolatja mellett előnkbe hoztak, melyeket elolvastatván az ő Nagysága széke, azok közt, kik jobbágyoknak találtatván az vallók közt, contendál-

ván ellenek az incta, a törvénynek úgy tetszék: hogy mivel az incta ura nemesi szabadsággal élt közöttünk és szolgált is szabad ember lévén, nem kell bévenni a jobbágyok vallásait ellene.

Ezek mellett az incta is procurátora által kénálá az ő Nagysága székit relatoriájával, melyeket az ő Nagysága széke bévévén, nem találtatának helyeseknek ez okon: hogy az egyik az ő Nagysága méltóságos tábláján való assessoroknak intutalátatott és aperta nélkül pecsét alatt vagyon, azért semmiképpen fel nem szakaszthatjuk; az második pedig pecsét nélkül, conclusio nélkül és subscriptio nélkül vagyon, senkinek nem szólván; a harmadik is illegitimum, mivel vallató parancsolattal vallattatott falusi bíró előtt és egyéb emberek előtt, kiknek se nemességök irva nincs, sem egyébaránt nem illendő. Azért ezekre képest semmit nem produkálhat az incta és így az dominus actor így felele az bizonyságok mellett.

Mivel az incta sem az Isten törvényével, sem az közönséges emberi tisztességes társaságra nem nézett, hanem ilyen bűjös-bájosságokat cselekedett, melyeket világosan megbizonyítottunk és maga nyelve vallásával miket mondott az ő ördöngös tudományja felől: ezekhez képest azt mondjuk, hogy mint afféle, ki boszorkánysággal él, tűzzel égettessék meg; minthogy a boszorkányságnak cselekedete igen titkos dolog, nem hozza napfényre az ő mesterségének cselekedetét, azért minthogy maga is nyelve vallásával bizonyóságot tett rólla, melyek azért bizonyságok, azért meg kell érette halnia.

Mely ellen az incta procurátora által azt mondja: Ezek a bizonyságok semmit én ellenem nyilván nem bizonyítanak; az miket doceált az actor, hogy én mondtam volna, hogy megcselekszem, ugyan nem cselekedtem, azért halált nem érdemlek. Hanem, ha az ő Nagysága székinék úgy tetszik, harmad magammal, vagy mint, kész leszek magam megmenteni.

Deliberatum: Ugy tetszik az törvénynek, hogy a miképpen az dominus actorok világosan doceálták külömb-külobb maga nyelve vallásit az inctának, hogy tudniillik: halálra való embereket a sentenciától megment, ha a tiszteket megkerülheti és némelyek meg is menekedtek, a kiket megbiztatott az incta; annak felette azt is bizonyítják ő kegyelmek, hogy az Miatyánkot is vissza mondotta, a mely nem keresztén emberhez illik; fizetést is sokaktól vett fel, hogy vagy tisztek ellen, vagy a sentencia ellen megmenti és ellopott marhájukat is vissza hozatja; melyek mind ördögi mesterseggnek láttatnak; azért úgy tetszik a törvénynek, hogy mint afféle boszorkányoknak tudományával élő, tűzzel égettessék meg.



Minthogy ördögök csuklyája elvétele mesterségére is tanított másokat és a kölcsön pénze is, melyet meg fizetett, lószarrá vált, vallja két valló.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Bendeguz« jegyzőkönyvében 186. 1.)

## LXXI.

*Aranyosszék, 1656.*

*Ajtoni Jánosné ellen hivatalból indított perben a június hó 25-ikén tartott első tárgyalás alkalmával felperes elutasítatik, mert a tett helyét, idejét nem mondta meg.*

Anno Domini 1656. die 25. Junii in possessione Kövend, sedes judiciaria celebrata.

In negotio generosi et egregii domini capitanei et ductoris nobilium Sedis Siculicalis Aranyos ab officio procurator Joannes Angyalosi de eadem, ut actor :

Pro incta, scilicet consorte nobilis Joannis Ajtoni de Várfalva, procurator Joannes Váró de Bágyon.

Tiszt uraimék tisztak szerint felelve némi-nemű cselekedeteit, lopásit és bűvös-bájosságát az inctának, kiért halált felelnek hozzá.

Az incta penig excipiálva procuratora által, azt mondja : Hogy az üdőt s az helyet nem declarálja kegyelmetek, azért azt mondom, hogy condescendál.

Deliberatum : Ugy tetszik az ő Nagysága székeinek, hogy condescendál, hogy nem declarálták ő kegyelmek az Articulusnak continentíája szerint. Pars 4. Titulus 1. Articulus 21.

*Ajtoni Jánosné ellen indított per formahiba miatt június hó 25-ikén elutasítatván, október 30-ikán őt a hatóság újból perbe fogja, de tekintettel arra, hogy ily ügyért egy magánféllel már pere foly, annak eldőltségig ezen ügy elhalasztatik.*

1656. die 30. Octobris in possessione Kövend sedes judiciaria celebrata.

Levata causa dominorum officialium, videlicet generosi domini Vas de Gyéres, supremi capitanei Sedis Siculicalis Aranyos ceterumque penes sedem adstantium egregiorum tamquam actorum, contra et adversus nobilem foeminam Catharinam Váradi, consortem nobilis agilis Joannis Ajtoni de Várfalva in praedicta sede residentis, veluti inctam per procuratorem Joannem Angyalosi, protestando dicunt.

Ez okon citáltattuk az ő Nagysága székeire kigyelmetek

eleibe tisztünk szerint törvényre vitézlő Korlát Ferencz Aranyosszékből Mészkön lakó Aranyosszék vicekirálybírája által az inctát, quod in anno praeterito 1655 et aliis nonnullis diversisque antea et subsequentibus annis et temporibus, Istennek parancsolatját a mi legnagyobb és annak utánna az országnak constitutióit, decretumát, mind pedig a közönséges társaságban bevett keresztyéni életet előtte nem viselvén, ilyen egynéhány rendbeli halálos vétkeket cselekedett külömbkülömbféle helyeken, úgy mint: Várfalván s egyebütt is, s egynéhány rendbeli lopás, emberetetés által való gyilkosságban és bűvös-bájoskodásban elegyítette magát; a mi mint fentebb is mondók, mind az Istennek parancsolatjával s mind az ország törvényével ellenkezik: minek okáért azt mondjuk — vi juris — hogy ha jó okát nem adja ez cselekedeteinek, mely nem csak egy rendbeli, hanem három rendbeli halálos vétkek is, holott csak egyikért is halált kell kóstolnia: Decret. Pars 3. Titulus 32 aliisque partibus ac titulis juxta eiusdem demerita, erőssen megkínóztatván az törvényre támasztjuk, micsoda halálnak nemével ölessék meg; feje vétessék-e? felakasztassék-e? avagy megégetessék? — Kit, ha tagadna, készek vagyunk instante docealnunk, beadván relatoriánkat emberséges nemes és egyéb rendű emberek vallásával is, maga nyelve vallásával is, conscientia autem mille testis, hogy a megmondott vétkeket ő cselekedte. Protestatur de caetero.

Deliberatum: Mivel az incta Várfalvi Gáspár urammal és a feleségével perben vagyon, azon dolgokról, a mit a dominus actorok az inctához felelnek, tudniillik, hogy bűvös-bájosságért kívánják convincáztatni az inctát, annak okáért, minthogy azon dologról exmissióban vagyon dolgok főkirálybíró uram előtt, ott pedig valamelyik félnek nem tetszik, appellatióban ide a derék székre hozatik és itt agitáltatik, — azért ha mit halad, azzal el nem múlik az ő kegyelmek keresetök, hanem akár penes ingressiónem, akár ezen citatiora ő kegyelmek azután prosequálhatják: azért úgy tetszik az ő Nagysága székeinek, hogy míg az ott való törvénnyel vagy convincáztatik, vagy absolváltatik, el kell ő kegyelmeknek várni decisiójáig, s azután prosequálhatják.

Ezen casusban kapitány uram képe volt Babos Jakab uram, hadnagy uram képe Gergelyfi András volt.

(Eredetije Aranyosszék levéltárában, »Bendeguz« című jegyzőkönyv, 314. lap.)



## LXXII.

*Kolozsvár, 1660.*

*Kolozsvár város tanácsa megerősíti a városi bíróságnak Veresné Bartha Anna boszorkánysági ügyében hozott, vízpróbát és elégetést határozó ítéletét.*

Anno 1660. die 30. Julii : Assumálván tanácsul ő kegyelmek Veres Mihályné Bartha Anna dolgát ratione veneficii, bírák uraim törvényjét in omnibus punctis et clausulis helyben hagyták ő kegyelmek, hogy kivitessék a vízre, annak módja szerint megpróbáltassék, annak utánna annak helyére vitetvén, megégettessék.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1655-tel jelzett, lapszám nélküli jegyzőkönyvben.)

## LXXIII.

*Kolozsvár, 1660.*

*Az elégetett boszorkány, Veresné, vádja alapján a város ügyészei perbe fogják özvegy Németh Andrásnét. A bíróság határozata szerint mindkét fél tanukkal bizonyítsa állításait.*

1660. die 26. Augusti : Director uraimék citáltatván néhai itt való Németh András meghagyatott özvegyét, Kónya Annát törvényre, vádolván bűbájossággal, boszorkánysággal, varázslással, melyeket az napokban exequáltatott boszorkány asszony Bartha Anna, mintegy testamentaliter felőlle mondotta volna. Kévánván az törvénytől, hogy torturára vonassék és comperiálván, büntettessék, mint afféle bűbajos, varázsló és boszorkány személyt megszoktak büntetni.

Incta per procuratorem suum Martinum Soós respondet : Simpliciter tagadván, hogy az vagyok ; sőt meg sem fogtathattál volna sentenciázott személynek vallására ; sőt nem is magától mondotta, hanem másoknak kérésére, hogy : tudsz-e Kónya Annához valamit. Czigány kezébe adott vallott ; ha mit vallott is, bosszuságába vallott ; sőt ha megszabadult volna is, nem állott volna meg voxa.

Sőt ha director nem volnál, cum poena kívánnám absolutiót ; nem felelhetnél hozzám torturát ilyen személynek vádlására. Kész vagyok az én ártatlanságomról doceálni és az poenáról is jövődöben fentartani. Ez captivának nevérl protestalunk.

Deliberatum : Mivel minden dolognak az bizonyság lelke, ambae partes exmittuntur. Actores doceant juxta allegationem, incta etiam pro defensione sui in contra ; reportationi testimoniorum assignatur 15. dies.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, 1655-tel jelzett, lapszámozatlan jegyzőkönyvben.)

## LXXIV.

*Kolozsvár, 1660.*

*Az elégetett Veresné vádjára perbe fogják Orbánné Berkeszi Katát is. A bíróság mindkét félnek tanui beszerzésére tizenöt napot tűz ki.*

Eodem die 1660. 26. Augusti : Kihozatván az actor director uraimék per procuratorem suum dominum Thomam Ajtay, Berkeszi Katát Orbán Andrásnét ilyen okon : mivel ezen napokban exequáltatott boszorkány asszony Bartha Anna in articulo mortis vádlotta volna, hogy az incta Berkeszi Kata inkább megérdemlené a halált, mert tűz alól szabadult volna el Széken. A mellett asserálják director uraimék, hogy megsentenciázott személy volna és megijedvén vétkétől, futamást vött volna. Azért megkívánom, hogy torturára vonassék és tortura alatt megvalljad mind maga vétkét, mind másokhoz, a mit tudsz. Annak utánna levitessék és úgy büntetessék, mint az exequáltatott Bartha Anna.

Incta respondet per procuratorem Martinum Soós : Minek előtte az dologhoz szólnék, azt mondom : engemet meg sem fogtathattál volna olyan sentenciázott személy vádlására, az ki immár cigány kézbe adatott volt ; ha director nem volnál, poenat is felelnék hozzád. Azért azt kívánom, mivel örökösleges vagyok, az város privilegiuma szerint elsőbben simpliciter absolváltassam, annak utánna citáltass, suis modis, megfelelek.

Deliberatum per dominos judices : Kinek vádlására fogtatták meg director uraimék, az még világosan nem constál ; világos az, hogy most in foro criminaliter vádoltatják és azt referálják, hogy sentenciázott személy volna és maga vétke vádolván futam félt (így !) is vött volna. Ezekre az ratiokra nézt mivel criminaliter vádolják, méltán detineálhatták, mivel a város privilegiuma főbenjáró dologban senkit nem excipiál. És mivel az incta captiva Berkeszi Kata procuratora által tagadja simpliciter, hogy az mivel vádolják nem olyan, sőt tűz elől sem szabadult meg, sőt meg sem sentenciázott személy, kész is ártatlansága felől doceálni : ergo exmittuntur ambae partes ad comprobandas assertiones suas. Directores doceant juxta allegationem contra inctam captivam, incta etiam



pro sua innocentia in contrarium. Reportationi testimoniorum conceditur 15. dies.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1655-tel jelzett, lapszámozatlan jegyzőkönyvben.)

## LXXV.

Kál, 1662.

*Nagy Mihály jobbágy a marosköri unitárius esperesség előtt szökött feleségét bűjös-bájossággal vádolván, kéri tőle való elv拉斯ztatását.*

*Az esperesség a válást megengedi.*

Sancta sedes in ecclesia Dei Kál celebrata est 1662 die 5. Junii.

Michael Nagy jobbagio gen. dni Stephani Tóth de Jobbágyfalva pro procuratore constituit honestum virum Thomam Jenei et alios ac proponit contra uxorem fugitivam Annam Sepsi ut inctam. Actor dicit: Ez okon kellett az szentszékre, kglmetek eleiben Sepsi Annát citáltatnom: 1. Nem tudatik micsoda okból engem hütös urát hütetlenül elhagyott és engemet mint urát meg nem becsüllött, sőt ellenben gyalázatos szóval illetett. 2. Nem tudatik micsoda okból nagy füvet ásott, salvo honore sit dictum, annak az tövére ült árnyékszékül, az mely bűjös-bájosság. Az dolog így lévén azt kívánom az szentszéktől, hogy ezeknek megbizonyítására bocsásson ki. Megbizonyosodván az dolog, azt kívánom, hogy engemet tőle, mint hütetlentől és bűjös-bájostól divortáljon et ad 2-da vota transmittáljon az szentszék. Az incta fide-fragiumban maradjon. Actor protestatur de caetero. Pro incta nemo.

Sanctam sedem celebravimus in Szentmárton 1662 die 27. Junii. Deliberatum sanctae sedis super causa Michaelis Nagy jobbagionis gen. dni Stephani Tóth de Jobbágyfalva.

Mivelhogy az relatoriából nyilván constál, hogy az incta nyilvánvaló bűves-bajos, melynek bizonyosságára az székre is compertálták az regius judexek, egy ruhában kötven zöld békát, egyéb füveket s gyükereket. 2. Nyilvánvaló parázna. Ezen penig esküdjék meg az actor, hogy tudatlanul vette feleségül, mert az cselekedet ante nuptias ment végben. 3. Hogy componált is volt az actor az inctával, hogy ha elhagyja, minden cselekedeti az előbbi processus szerint legyenek, azért tetszett az szentszéknek, hogy az actort az inctától divortálják et ad 2-da vota in domino transmittálja, az inctát penig fide-fraganak pronuncialja. Deposuit juramentum.

(A marosköri unitárius esperesség 1655-től kezdődő I. sz. visitationalis jegyzőkönyvéből lemásolta: Kelemen Lajos unit. tanár.)

## LXXVI.

*Brassó, 1663.*

Egy boszorkánysággal vádolt egyénnek boszorkánysága beh bizonyulván, vizpróbára vetik, majd elégetik.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 271. l.)

## LXXVII.

*Marosszék, 1664.*

*Özveggy Bodoni Györgyné Cséplő Márta pereli Kilyén Istvánt, ki őt nemcsak boszorkánynak szidta, de törvényszéki határozat nélkül vallatott is ellene. Vádolt az állítja, hogy felesége súlyos beteg s ő nem vallatott névszerint felperes ellen, de csak, hogy megtudja, felesége nyomorúságát ki okozta. Határozat : mindkét fél állítson tanukat.*

1664. die 3. Martii : Hospitium in possessione Magyarós.

Levata causa honestae foeminae Marthae Cséplő, relictae viduae condam agilis Georgii Bodoni de Geges, ut actoris contra agilem Stephanum Kilyén de dicta Geges, velut inctum, utrique in Sede Maros commorantes.

Actor per procuratorem Joannem Pap exhibet litteras relatorias super citatione confectas et penes easdem dicit : Constal relatoriámból, miért kellett citáltatnom az inctust, hogy engemet nyilvánvaló boszorkánynak pronunciált, annak felette ante exmissionem reám vallatott ; mely cselekedetiért — vi juris — azt kívánom, hogy mindegyik dolgáért holt dijamon kívánom, hogy convincáltassék az inctus. A mellett, ha mit ebben tagadna, data exmissione doceálok et protestatur. In reliquis refert se actor ad seriem citationis.

Pro incto procurator Nicolaus Szász ad meritum dicit : Im értem, mit irasson ellenem az actrix, hogy én nyilván való boszorkánynak mondtam volna : azt én sem vallom, sem tagadom. Hogy pedig én vallattattam volna ő reája, azt is, nominanter, világosan nem cselekedtem. Hanem szegény nyavalyás feleségem rettenetes nyomorú, sem keze, sem lába, csak csúszmász, mely miatt kellett ugyan sokat békétlenkednem. Székünknek előbbeni tisztit Gergely deák uramat találtam meg felőle, hogy ha vallathatnék, hogy feleségemnek nyomorúsága felől valami sort vehetnék. Ugy engedte ő kegyelme s parancsolta, hogy vallassak ; úgy vallattattam, hogy ha ki valamit tudna mondani felőle, had tudhatnám ; de név szerint senkit



nem neveztem. Azért ezekről comprobálni én is kész leszek, exmissione data.

Deliberatum : Exmittuntur ambae partes, doceant futuro hospitio.

(Eredetije Maros-Tordamegye levéltárában.)

### LXXVIII.

*Hevesvármegye, 1664. és 1665.*

*A megye ügyésze Bujáki István özvegye ellen boszorkánysági vádat emel; de vádlott nő csak megintetett. 1665 szeptember 16-ikán Bársony Kata ellen ítélet: »előbb hóhérkézzel illetessék, azután tűzbe dobassék.«*

(Közli Szederkényi Nándor : Heves vármegye története. III. kötet. 345. lap.)

### LXXIX.

*Segesvár, 1666.*

*Egy rágalmazási perben tanukihallgatás.*

Egyik tanu állítja, hogy egy beteg asszony panaszolta : engem két asszony eszen meg »mich fressen zwei Weiber die Hellwig und die Commotauerin.«

(Eredetije Segesvár város levéltára, 1104. szám.)

### LXXX.

*Debreczen, 1667.*

*Simon Kovácsné elleni boszorkánysági ügyben a felek tanuk által való bizonyításra utasíttatnak.*

1667. die 3. Martii in senatu : Causa domini magistratus contra Simon Kovácsné proponitur : hogy az incta Isten törvényitül nem félvén, boszorkányságra adván magát, másokat oldott, kötött, vesztett, macska képébe járt, ördögi mesterséget követett ; kit doceálni akar a dominus actor.

Incta diem petendo. Deliberatum : conceditur et exmittuntur.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 18-ik jegyzőkönyv, 56. lap.)

## LXXXI.

*Aranyosszék, 1668.*

*Ajtoni Istvánné ellen vád emeltetvén, előbb felszólítják, hogy hét hűtös emberrel bizonyítsa, hogy »nem erdegh«. Ügyének tárgyalásából kitűnik, hogy anyját megégették. Ítélet: negyedmagával mentse magát; ha nem mentheti, ezúttal »holt díjjával absolváltatik«.*

1668. die 21. Februarii: Ajtoni Istvánnét boszorkánysággal vádolták ilyen declaratioval: Becze Lászlóval perlekedtek, megbékéltek; azután Becze László azt izente, hogy fogadása szerint háza népét gyógyítsa meg. Az falu is ezen dologért megbüntette, megbékélt a faluval.

22. Februarii: Ajtoni Istvánné mind vallja az Aranyosszéki prokátorokat.

22. Februarii: Ajtoni Istvánné exmittáltatik arról, hogy pro sui defensione bizonyítsa meg azt, hogy nem erdegh, hét hűtös emberrel.

1668. die 19. Martii: In possessione Kövend, loco solito sedis judicariae.

Eodem die Várfalvi Ajtoni Istvánnét proclamáltatván tisztt uraimék azért, hogy boszorkánysággal vádoltatott volna: tisztt uraimék relatoriát proclamálván ellene, melyből circumstantiák elucescálnak: másokat megfenyegetvén, a fenyegetés után lába úgy veszett; ismét, az édes anyját megégetvén, csontját felszedte, ismét megégetvén parázsával gyermeket orvosolt; némelyek vele megbékéltek, fizetvén az actoroknak: per hoc ezen suspicio alól mostan mentse magát, quarto suo tisztességbeli személyekkel; ha nem mentheti, holt díjjával absolváltatik. Hoc tamen ratione: ha többször efféle dologba elegyitené magát, comperiáltatik, az dolog is bizonyos világosságra jüvén, halállal puniáltassék.

(Eredetije Aranyosszéki levéltár, »Bendeguz« jegyzőkönyv, 616. és 638. lap.)

## LXXXII.

*Kolozsvár, 1668.*

»Boszorkánysággal vádoltatott Kapitány Judit. A vádnak két ága volt 1. néminemü küszöbnek megvágatásából származott varázslása 2. bizonyos személyeknek hitegetése.« Ítélet: »halálra méltónak nem találtatott, de vádlott soha e városban ne találtassék, hanem kimenjen s a város határára be ne



jöjjön, ha teszi, cigányokkal kikisértetik és mindannyiszor megveretik.«

(*Jakab Elek* : Kolozsvár város története. II. kötet, 776. lap.)

## LXXXIII.

*Marosszék, 1669.*

1669. die 2. Septembris. Orbay Mihályné Fekete Márta perli özvegy Özdi Istvánnét, mert őt boszorkányos cselekedetekkel vádolta. Alperes így felel : »Én az actort nem szídtam azon diffamatiókkal, hanem *midőn ezen Székben egynéhány büjös-bájoszt megégettek* volna, akkor hallottam én is oly szót, hogy őt is az actort Kádár Albertnéval kiadták volna ; és így ilyen szó hirdetődvén a faluba, nem mondtam szidalmazásképpen.« A felek tanuik beszerzésére utasítottak.

(Eredetije Marosszék levéltára, 2. számú jegyzőkönyv, 463. lap.)

## LXXXIV.

*Segesvár, 1670.*

Máj. hó 6-ikán özvegy Schullerné panaszt emel Ilyés Jánosné Dorottya ellen, mert ez őt varázslónak »zauberin« állította. Minthogy a máj. hó 20-ikán bemutatott tanuzás a felperes ellen sok gyanúokat sorol fel, az ügy, mint bűnper, áttétetik a senatushoz.

(Eredetije Segesvár város levéltára, 906. szám.)

## LXXXV.

*Segesvár, 1671.*

1671. ápril 9-ikén, apoldi lakos Bócner Mihály, kit a boszorkányok nyomorékká tettek, panaszt emel Bedner Jánosné Ágota asszony ellen s azt mondja : Ezelőtt már három évvel vádolva volt s a bíróság szigoruan megintette, de azóta se javult meg. »Most már kész vagyok tanuimmal bizonyítani, hogy nyilvánvaló boszorkány és 21 esztendeje az ördögöt szolgálja.«

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1102. szám.)

## LXXXVI.

*Marosszék, 1671.*

*Csuka Mihály nemes ember felesége panaszt emel többek ellen, kik róla azt állították, hogy egy tehenet boszorkánysága által megölt.*

Causa nobilis feminae Annae Kis, consortis nobilis Michaelis Csuka de Havad, ut actoris contra nobilem feminam Catharinam consortem Georgii Vass et Martinum Bodoni et agilem Martinum Bodoni juniorem de dicta Havad in sede Marus commorantes.

Pro actore procurator Joannes Pap exhibet litteras relatorias super citatione confectas et dicit: Constál relatoriámból, miért kellett citáltatnom az inctusokat, hogy relatoriámban specificált diffamatiokkal diffamáltak, hogy én Vass Györgyné tehenét boszorkánysággal öltem volna meg, mert tubák füstölés után, lövödékképpen mentem ki az teheninek az orrán. Kívánja, hogy inctusok doceáljanak. Datur exmissio.

(Eredetije Marosszék levéltára, 54—59-el jelzett, nem lapszámozott protocollumából.)

## LXXXVII.

*Segesvár, 1673.*

*Gattner Márton panaszt emel Kanngieszer Orbán ellen, mert az feleségét boszorkánysággal rágalmazta; gyanúsította, hogy gyermeke betegségét ő okozta.*

A tanúk számos, ily perekben szokásos gyanúokat hoznak fel; az egyik állítja: látta, hogy hajnali három órákor, egy korszóba harmatot szedett.

Az úgy, minthogy criminalitás látszék fenforogni, áttétetik a Senatushoz.

Mellékelve van egy, a Kolozsvár városi tanácstól a segesvári tanácshoz átküldött tanukihallgatás (*magyar nyelvű*), mely más különben lényegtelen, de egy tanu így szól: Egyebet sem tudok, sem láttam hozzá, hanem hogy minek előtte a nap feljött volna, láttam jó reggel, hogy a kertibe hátrament Gattner Mártonné és ott, midőn a napot látta feljönni felemelt, kiterjesztett karral, elmeresztett szemmel ugyan annyira, hogy magam is megfélemltettem tőle, a napra fordulva, úgy futkosta környül a kertinek négy szegletjét.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 945. szám.)



## LXXXVIII.

*Marosszék, 1673.*

*Boszorkányságért elfogott Lázár Dénesné Demeter Anna elleni ítélet : hetedmagával tegyen tisztítóesküt ; ha nem tudja magát így tisztázni, pellengéren veretessék meg ; ha még egyszer ily ügye lesz, haljon meg.*

In causa dominorum officialium contra captivam Annam Demeter, consortem providi Dionisii Lázár jobbagionis illustrissimi domini Emerici Lázár de Gyalakuta, velut inctam.

Deliberatum : Lázár Dininét bűjös-bájosság és boszorkányságnak vétkiért persequáltatván tiszt uraimék ratione officii, tetszett az törvénynek, hogy septimo se mentse magát, hogy nem vétkes, sőt ártatlan az ilyen vétkektől, melyekkel kiadták, vagy ellene praetendáltak ; jurálván ab impetitione dominorum officialium absolváltatik ; ha pedig modo praemisso nem jurál, az pellengéren veretessék meg. Hoc etiam addito, hogy ennek utána csak két valló vallási által is, ha ujjítaná ilyen ki vallott vétkei, meghaljon érte. Juramentumának depositioja legyen modo praemisso királybíró úr előtt intra octavum.

Incta juramentum deposuit.

(Eredetije Marosszék levéltára, 3. számú jegyzőkönyv. 71. lap.)

## LXXXIX.

*Marosszék, 1673.*

*Fekete Andrásné pereli Kovács Istvánnét, mert ez őt boszorkánynak, hamis hitűnek, »kanczahitűnek«, lüderczesnek mondotta.*

1673. 17. Julii sedes judiciaria : Constál relatoriámból, micsoda okra nézve kellett citáltatnom az inctát, hogy engemet ilyen szókkal diffamált : boszorkánynak, hamis hitűnek, kancza hitűnek, lüderczesnek ; ilyen szókkal is : menj el az udvarba dobálni. Mely diffamatiojáért, mindenikért külön-külön rendbeliért, holt dijjomon convincáltassék. Melyben, ha mit tagadna, data exmissione, kész lesznek comprobálni.

Pro incta procurator Andreas Nagy dicit : Értem propositióját az actornak, melyre ezt mondom, hogy én olyan világos declarált szókra nem emlékszem ; ha mit pedig valamit találtam mondani, maga infestálásából, ingerléséből, azt én comprobálom is data exmissione. De allegálta szókat úgy, ha mondtam volna, hogy másoktól hallottam, azért nem lehetek poenan. Datur exmissio.

(Eredetije Marosszék levéltára, 3. számú jegyzőkönyv. 29. lap.)

## XC.

*Marosszék, 1674.*

A szék vicekirálybirája 1674 január 3-ikán vádat emel özvegy Benkő Györgyné ellen, mert »bűjös-bájos varázslásnak, boszorkányságnak vétkébe elegyítette magát.« Kívánja, hogy ha nem expurgálja magát, az ilyen vétkesek szokott büntetése alkalmaztassék.

Vádlott meg nem jelenvén, elmarasztaltatik.

(Eredetije Marosszék levéltára, 3. számú jegyzőkönyv.)

## XCI.

*Komárom, 1674.*

»Kún Anna nevű asszony boszorkánysággal vádoltatott s halálra ítéltetett ugyan, de az ítélet a tüzes vassal való kínzaton kívül nem hajtatott rajta végre.«

(Takáts Sándor közlése a Budapesti Hírlap 1886-ik évf. 8. szám tárczájában.)

## XCII.

*Kolozsvár, 1674.*

*Vád Mendre Pál ellen, mert bűbájoskodott, varázslással, hitegetéssel másokat megkárosított. Tanúkihallgatások után ítélet: a pellengér alatt igen erősen megveressék s a városból kiűzessék.*

1674 die 17 Junii: Actores directores: Laurentius Ádám, alias Ráczman et Michael Jenei ratione officii per procuratorem nobilem Joannem Ornai contra et adversus Paulum Mendre Kolosvariensem, velut inculpatum dicunt.

Kitetszik relatoriánk seriesséből miért kellett az inculpatust citáltatnunk, hogy tudniillik itt ez városban és másutt is ez országban bűjös-bájoskodott, varázslással és egyéb hitegetéssel másokat decipiált, megkárosított: azért ezeket és ezekhez hasonló cselekedeteit cum omnibus circumstanciis dato termino doceálva megkivánjuk, hogy tálión, vagy a mit a causa convenial, convincáltassék.

Pro inculpato: Nemo. Ugyan mindazáltal, jöllehet nem compareál personaliter itt in facie sedis s nem szól: relatoriájukban az actoroknak, a mint megtetszik, citatiojoknak idején megfelelt és az actoroknak actiojokról bizonyoságot kívánt pro suo.



Ex deliberatione sedis judicariae exmittuntur actores, termino competente doceant sua allegata; non denegant etiam altera pars, si voluerit, pro sua innocentia quique reportant.

Die 28 Septembris: In causa Pauli Mendre inculpato penes assumptionem testium.

Deliberatum est: Az actoroknak reportált fassiojokat megvizsgálván ő kegyelmek tanácsul, mivelhogy az inculpatusnak istentelen gonosz cselekedetét, hogy tudniillik hamis csalárdkodásával és istentelen practicájával, hitetésével sokakat decipiált és megkárosított, nem kevesebbet csalárd hitetésével megbotrántoztatván; mely Istennek törvényje és az közön-séges társaság tisztaságának ellene vagyon; specifice lévén cselekedeti az ördöggel való correspondentiának, varáslásnak, bűbájoskodásnak: tetszett azért a törvénynek, hogy pro exemplo aliorum az szolgák által az pellengér alá kivetvén, igen erőssen pálczákkal megveretessék és kikiáltva háromszor büntetésének oka, mi legyen, ez városról, sőt még ennek határáról is de facto eltávozzék, többé soha ez városon s annak határán is ne találtassék; sőt ha itt találtatik, s annál inkább efféle cselekedetiben, comperta rei veritate: fölakasztatik.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, 1670-el jelzett jegyzőkönyvben.)

### XCIII.

*Nagyszeben, 1675.*

Két nőt, egy szász és egy oláh asszonyt boszorkányságuk miatt vízbe vetnek s azután elégetnek.

(Deutsche Fundgruben etc. N. F. Eug. Trauschenfels. 355. l.)

### XCIV.

*Kolozsvár, 1676.*

*Ujvári Andrásné Kertmegi Kata nemes ember felesége ellen vád, hogy old, köt, bűbájoskodik, boszorkánykodik. Felek felhivatnak tizenöt nap alatt tanúkat állítani, s azok vallomásait betérjeszteni.*

1676. die 17 Januarii: Directores actores ex officio contra nobilem feminam, ut inctam Catharinam Kertmegi, alias Orbai nobilis Andreae Ujvári Colosvariensis consortem.

Mi okon kelletett in jus attrahálnunk az inctat, citatoriának seriesséből kitetszik, hogy tudniillik, Külső-Monostor-utczába lakó Ujvári András felesége Kertmegi Kata Isten

törvénye ellen old-köt, bú-bájoskodik, boszorkánykodik, és afféle botránkoztató Isten ellen való varázslásokat cselekszik, melyet ha tagadna, — dato termino — készek leszünk cum omnibus circumstantiis dozeálnunk: dozeálván megkívánjuk, hogy az mint effélékkel szoktak bánni, annak érdeme s szokása szerint ez is azon boszorkányi cselekedetiért convincáltassék.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, 1670-el jelzett jegyzőkönyv.)

## XCV.

*Segesvár, 1676.*

Töpfer Balázs dendorfi lakós panaszt emel ugyanazon falubeli Frank Jánosné ellen, hogy varázslásával neje halálát okozta. Az úgy a tanácshoz tétetett át. De a tanács ítélete ismeretlen.

(Eredetije Segesvár város levéltára, 1105. számú.)

## XCVI.

*Debreczen, 1677.*

*Pap Ilona ellen vád, hogy boszorkány; ezúttal felmentik, de később (lásd ott), 1681-ben elégetik.*

1677. April 5. sedes judiciaria. Causa domini magistratus contra Pap Ilona inctam levata. Hogy az incta ördögi mesterséggel élt, oldó-kötő, varázsló személy volna.

Incta dicit: Tagadom, semmi ördögi mesterséget nem cselekedtem, bűjös-bájos boszorkány nem vagyok, ha fűvekben valakit fűrésztöttem, azzal gonoszt nem cselekedtem. Az paráznaságról meglakoltam s reconciliáltam.

Deliberatum: Probet dominus actor allegata.

Die 16. Aprilis: Definitio causae domini magistratus contra Pap Ilka inctam, post attestationes. Deliberatum: Incta simpliciter absolvitur.

(Eredetije Debreczen város levéltára. 21. számú jegyzőkönyv. 369. l.)

## XCVII.

*Nagyszeben, 1677.*

Tudósítás egy boszorkánynak vizpróbára való vettetéséről.

(Deutsche Fundgruben etc. Neue Folge. Eug. Trauschenfels. 357. l.)



## XCVIII.

*Kolozsvár, 1678.*

*Somogyi Borbála boszorkánysággal, parázñasággal, káromkodással vádoltatván, miután világos bizonyítékok nem találtattak, de rossz magaviselete nyilvánvaló volt, a városból kiűzetik.*

Sedes judiciaria die 1. Aprilis. Actores ex officio Stephanus Csanádi et Georgius Benei directores causarum fiscalium civitatis Colosvar contra praesentem captivam Barbaram Somogyi.

Actores per procuratorem J. Ornai dicunt: Vádoltatván ez captiva boszorkánysággal, kurvasággal, Isten ellen való káromkodással, melyet — data exmissione — doceálunk, doceálva megkévánjuk, hogy ez hazából kicsapattassék.

Incta per procuratorem Gregorium Bölöni negat simpliciter cupitque exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur, ambae partes doceant; akkor törvényjek léssen.

Die 22 mensis Aprilis. In causa egregiorum directorum civitatis Colosvar actorum et captivae Barbarae Somogyi penes assumptionem testium facta deliberatio.

Világos bizonyságok nem találtatván sem boszorkányságról, sem kurvaságáról, sem penig Isten ellen való káromkodásiról; kihez képest súlyos sententia is ellene nem pronunciálathaték: mindazáltal illetlen nyelveskedése, alkalmatlankodása is meglévén, tetszett az törvénynek, hogy intra tertium, mint ily gyanús személy, a hazából ki menjen, itt ne talál-tassék; ide ne jüjjön: alioquin itt találtatván post tertium, az hóhér által kikísértetik.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, 1670-el jelzett jegyzőkönyv.)

## XCIX.

*Kolozsvár, 1678.*

*Tóth Ilona szolgáló leány ellen boszorkányságért és kerítősködésért vád emeltetett. Boszorkánysága be nem bizonyulván, apró lopásokért és kerítésért kalodába tétetik.*

1678 die 29. Aprilis. Actores ex officio nobiles Stephanus Csanádi et Georgius Benei directores civitatis Colosvár contra praesentem captivam Helenam Tóth, ancillam Georgii Székely.

Actores per procuratorem Joannem Ornai dicunt: Captiváltattuk ez captivát lopással, boszorkánysággal vádoltatván és más felesége elkerítésével, Isten s emberek kegyes-

sége ellen, melyért megkívánjuk: vagy a vízbe vettessék, vagy penig — doceálván — ha meg nem comperiáltatik, az hazából ki verettessék.

Pro incta procurator Gregorius Bölöni negat simpliciter cupitque exmitti; elvárom, hogy szava bevehető emberséges emberekkel doceáljanak ellenem; jurálok ártatlanságomról, hogy olyan személy nem vagyok.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes, doceant juxta allegationem, reportatur ad competentem terminum, törvényjek léssen.

Die 27. Junii: In causa directorum actorum et Helenae Tóth captivae penes testes, deliberatum est:

Constál ez captivának lopása holmi díb-dábokban s kerítősége, mely nem kevés botrányoztatás: azért tetszett, hogy az kalodába tétetvén, délig ott tartassék pro exemplo aliorum; ha penig többször effélékben tapasztaltatik, a hóhér kezét nem kerüli el semmiképpen.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, 1670-el jelzett jegyzőkönyv.)

## C.

*Nagyszeben, 1678.*

»1678 november hó 11-én hat boszorkány, kik közül kettő szebeni, négy pedig burgspriggi, vizpróbára vettetett. Ugyanakkor a hatóság, mintegy ellenpróbaképpen, egy oláh legényt is, a kire kétnejűség bizonyulván halálra volt ítélve, a vízbe vettetett. Mind a hat boszorkány fenmaradt a vizen lebegve; az oláh, ámbár fiatal ember volt, nem tudott úszni és alámerült; meg is fulladt volna, ha a hóhérok még idejében ki nem huzzák. Másnap a hat boszorkányt elégették; az oláh életének megkegyelmezték.«

(Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. Neue Folge. Tagebuch des Johann Irthel. 358. l.)

## CI.

*Segesvár, 1678.*

Seligstädter János perli Róth Istvánt, mert nejét boszorkánynak mondta. A tanukihallgatások után a bíróság Seligstädterné ellen annyi gyanút észlel, hogy őt a felperességből leszállítva, az ügyet mint bűnpert átteszi a tanácshoz.

(Eredetije Segesvár város levéltára, 940. levélt. szám.)



## CII.

*Dés, 1679.*

*Szováti Erzsébet perli Tóth másképp Fazekas Jánost, ki őt boszorkánysággal gyanúsította.*

Felperesnő panasza szerint Tóth János őt »tisztá igaz és nemes személyt együtt is, másutt is, egyszer is, másszor is tudományos boszorkány személynek mondotta, rám izengett, hogy feleségét ha megvesztettem, meg is gyógyítsam.« Itélet nincs.

(Eredetije Dész város jegyzőkönyvében a városi levéltárban.)

## CIII.

*Segesvár, 1680.*

Kirschner Péter perli Kraft Jánost, mert nejét gyanúsította. A vádlott számos tanúval igazolja, hogy mások is gyanakodtak reá. A többek közt az egyik előadja, hogy Kirschnernek egy néma gyermeke jött hozzá kérni, de akkor nem tudtak neki mitsem adni. Még azon éjjel az ő gyermekök göresöket kapott s mind mutatta, hogy ő látja Kirschnernét. Másnap a felesége elvitt egy darab kenyeret és pecsenyét neki és a gyermekök azonnal meggyógyult.

(Eredetije Segesvár város levéltára, 1098. szám.)

## CIV.

*Heves vármegye, 1681.*

*1681 január 11-ikén Molnár Ilonát a vármegye törvényszéke elégetésre ítéli.*

Deliberatum: »Nyilván kitetszik Molnár Ilonának boszorkánysága, ördögökkel való társalkodása és sokak ártalmára járó cselekedete: ez okon communi voto azt tanáltuk, elsőben megkínóztassék társainak kivallására, azután megégettessék.«

(*Szederkényi Nándor*: Heves vármegye története. III. kötet. 346. lap.)

## CV.

*Debreczen, 1681.*

*Szabó Gergelyné, mint »csillagokra és holdra néző«. ördögökkel cimboráló boszorkányt, elégetésre ítélik.*

1681. Die Jovis 1. Maii in senatu.

Definitio causae domini magistratus contra Szabó Gergelyné inctam post attestationes.

Deliberatum est: Bőségesen hozzák a tanuk vallási, hogy az incta: ódó-kötő, varázsló, csillagokra, holdra néző, abbul jövőndőlő varázsló; maga és mások gyermekeit elvesztő, arra másokat is tanító, más, ördögi mesterségekkel élőket megismerő, azokkal cimboráló, ördögi mesterségeket gyakorló személy volt; sőt törökkel való paráznaságát is hozza egy tanú. Azért ilyen nagy gonosz cselekedetiért hóhér kezébe adatván, tüzes fogóval megfogdosztatván, — hogy több ördögös társait is kiadja, — tüzzel megégettetik.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 22. jegyzőkönyv. 124. lap.)

## CVI.

*Debreczen, 1681.*

*Szabó Gergelyné elégetése után néhány nappal Debreczen városában nagy tűzvész pusztított. A tanács ezt jegyzőkönyvben leírja s Isten haragja kiengesztelésére bűjtöt rendel.*

1681. die 6 Maii in senatu:

Memoriae commendatur. Az mindeneket szabadon disponáló decretumot nem változtató Isten súlyos ostorát, csapását reánk bocsátván, elsőben is rendkívül való szárazsággal s aszályal meglátogatván bennünket; Varga utczában néhai Gellért János puszta házából tűz indulván, az rettenetes szél erőt vévén, házrul házra tűz támadott; utczárul utczára tűzi romlás következett. Sok házak földig mind leégtek, még a kőházak is leromlottak. Varga utca, Várad utca, Boldogfalva, Liba utca, Szent Miklós rettenetes romlásba estek; a szegénységnek minden jószágá benn égett, egy pénz érő java nem maradott. A város árkán is a tűz kieredett; semmiképpen eleit a nagy hévségben és szélben nem vehettük. Az Ispotály is földig leégett; sőt még Mezei Mihály emberséges ember — jószágán kapdosván — házába bement s ott égett; más is tűzromlásbeli halált szenvedett: soha el nem felejt-



hető romlás, kárvallás, éhenhalás és meg sem épülhetendő pusztítás bennünket körülvévén, mindazonáltal:

Sit nomen Domini benedictum et fiat voluntas Domini in coelo et in terra.

Die Jovis 8 Maii in senatu:

Az dohány árulás, szivás, behozás perennaliter tollálatik, harmadnap alatt az városbul ki vigyék; semmiképpen az boltokban árulni meg nem engedtetik: sub amissione rerum.

Az Istent complacalni kell, böjtöt kell hirdetni, Pünkösdig minden csőtörtököt meg kell illetni.

Az vasárnapi vásárra való jövés-menés meg nem engedtetik.

(Eredetije Debreczen város levéltára 22. sz. jegyzőkönyv 133. l.)

## CVII.

*Debreczen, 1681.*

*Vád Szabó Gergely, a megégetett boszorkány férje ellen, hogy ő is boszorkány, s felesége halálát boszulandó, ő okozta a tűzvészt. Ítélet: tűzhalál.*

Die Sabbatho 10 Maii:

Causa domini magistratus contra inctum Szabó Gergely levatur:

Hogy az mikor az tűz támadott, az inculpatus ott járt-költ, utczákról utczákra széjjel járt: ő általa ment végbe a tűzi romlás. Az várost fenyegette, hogy ha az ő feleségét megégetik: megsiratja Debreczen várossának még a gyermeke is. Azt is mondta: az micsodás tüzzel az ő feleségét megégetik, hasonló tüzzel égjen meg a város, elsüllyedjen, mint Sodoma és Gomora. Oldását, varázslását, kötését, boszorkányságát; nyelve vallását is az felesége felől: hogy ő tudna többet nállánál. El is adta mindenét, elábálni akart. Hoc addito: felesége szabadításában pénzzel kísértgette a hites embert.

Dies conceditur reo. 12. Maii: Szabó Gergely Franciscum Alb procuratorem constituit. In causam attractus simpliciter negat actionem actoris.

Deliberatum: doceálja az dominus actor feleletit. Utrum parsnak is engedtetik.

31. Maii in senatu: Causa domini magistratus contra Szabó Gergely inctum. Perlectis testium nominibus de teste Stephano Gombos contenditur, miután haragosa volna.

Deliberatum: tanú lehet.

*Szabó Gergely ügyében ítélet: tortura és »hóhér által élete elfogy«.*

1681. die 7 Junii: In causa domini magistratus contra Szabó Gergely. Inctus contenditur de teste Petro Szél, Stephano Gombási et Gombkötőné. Deliberatum: tanúk lehetnek; az szolgálója nem lehet.

Perlectis testium fassionibus:

Deliberatum: Az tanuk világosan hozzák, hogy az inculpatus ez keresztyén várost fenyegette: hogy ő elmegyen, de még a gyermeke is megsiratja Debreczen várossának. Az is világosságra jött, hogy az mely tűzi romlás az városon esett, ő azt megjövendölte; azzal is magát suspectussá tőtte. Az is constál, hogy Szabó Gergely kérkedett azzal, hogy az ő megégetett felesége ő neki csak tanítványa volt volna. Isteni káromlását is hozzák a tanúk. Azért torturára vonattatik s azután »hóhér által élete elfogy«.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 22. jegyzőkönyv. 133. és 155. l.)

### CVIII.

*Debreczen, 1681.*

*Debreczen város tanácsa Pap Ilkót boszorkányságért és parázna-ságért megköveztetésre s teste megégetésére ítéli.*

Die 17. Maii in senatu: Definitio causae domini magistratus contra Pap Ilkó post attestationes.

Deliberatum: Constál az tanúknak bűsleges vallásibul, hogy az incta mindenható Istennek nevét megkáromló ördögi mesterségekkel élő boszorkány és parázna személy, mely nagy gonoszságáért, hóhér által tüzes fogóval megfogdostatván, kívül agyon verettség és az holt teste megégettessék.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 22. jegyzőkönyv. 138. l.)

### CIX.

*Debreczen, 1681.*

*Vád boszorkányságért és paráznaságért: Kovács Pálné, Csonka Lukácsné és Boros Istvánné ellen.*

31. Maii in senatu: Causa domini magistratus contra Csonka Lukácsné, Kovács Pálné, Borsó Istvánné inctas. Hogy az incták mind hárman ódó-kötő, varázsló, embereket megvesztő, ördöggel czimboráló boszorkányok volnának; parázna személyek; s Istennek nevét is megkáromlották.

Diem petunt. Deliberatum: dies concessa.



2 Junii : Causa domini magistratus contra Csonka Lukácsné, Kovács Pálné, Borsó Istvánné incták ellen, ut supra levata.

Csonka Lukácsné et Borsó Pálné simpliciter negant actionem domini actoris, ita et Kovács Pálné negat.

Deliberatum : probet dominus actor actionem et ultra conceditur.

*Fentebbi ügyben a három vádlott egyike, Kovács Pálné ellen határozat, hogy hetedmagával tegyen tisztítóesküt.*

1681. 28. Junii : Definitio causae domini magistratus contra Kovács Pálné : perlectis testium nominibus, Kis Czapi Jánosné tanu nem lehet, mert neki perese volt. Deliberatum : Tanúk lehetnek mind Kis Czapi Jánosné, s mind az vidékiek.

Perlectis testium fassionibus.

Deliberatum : Heted magával mentse meg az incta magát, hogy ő tiszta személy, alioquin törvénye leszen.

*Ugyanez ügyben Kovács Pálné nem lévén képes magát tisztázni, végítélet : tortura, ha vall, tűzhalál, ha nem vall, száműzés.*

Definitio causae domini magistratus contra Kovács Pálné inctam post attestationes.

Deliberatum : Minthogy az inctának heted magával mentség praefigáltatott s abban succumbált : Azért hóhér kezébe adatván, megfogdostassék, tüzes fogóval vallja ki boszorkány társait ; ha nem vall semmit : tizenkét mély-mély földig (*sic !*) nem leszen a városban lakása, hóhér által kivezetetvén.

*Borsó Istvánné tűzhalálra ítéltetik.*

Causa domini magistratus contra Borsó Istvánné post attestationes.

Deliberatum : Mivel az incta maga nyelvével magát ördögnek lenni vallotta, önöntése, varázslása megbizonyosodott : Azért hóhér által kivitetvén, tűz által végződik élete.

*Csonka Lukácsné hetedmagával tisztítsa magát. Minthogy pedig a kitűzött időre nem purgálhatta magát, megégettetik.*

Die Sabbatho 5. Julii 1681 in senatu :

In causa domini magistratus contra Csonka Lukácsné. Sokan bizonyítják a tanúk vallási az inctának nyelve vallását, hogy más embereket megett s vesztett ; item, hogy a ki neki

kedvét keresi, egy mártásban (*sic!*) elfogy az élete és adott olyan eszközt, hogy a gyermek elment tőle, (ismét a fiúvek nekie megszólaltak: melyre nézve magát tanuk vallási alól ad futuram sedem, heted magával mentse.)

Die Lunae 14 Julii in senatu:

Causa domini magistratus contra Csonka Lukácsné.

Deliberatum: Mivel az praefixus terminusra az incta magát nem purgálhatta, azért hóhér által kivitéssék s megégettessék.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 22. jegyzőkönyv. 145. s. köv. II.)

# CX.

Debreczen, 1682.

*Dániel Kovácsné és Csókási Györgyné a hatóság vádolja, hogy Szent Gellért hegyére járó bűjös-bájos boszorkányok. A vádlottak egy tanú ellen kifogást tesznek, s a bíróság felszólítja, bizonyítsák be annak alaposságát. Ítélet nincs.*

1682. 24 Januarii in senatu:

Causa domini magistratus contra Daniel Kovácsné et Csókási Györgyné inctas levatur.

Hogy az incták *Szent Gellért hegyére járó*, bűjös-bájos, ódó-kötő, varázsló, másokat megrontó, boszorkány, parázna személyek, orvok is.

Inctae simpliciter negant.

Deliberatum: Probet dominus actor allegata utrum concessum.

2 Februarii in senatu:

Causa domini magistratus contra Dániel Kovácsné et Csókási Györgyné. Perlectis testium nominibus de testibus, Csapó Ádám et Csapó Ádámné incta contenditur.

Deliberatum: Doceálják az incták, hogy Nyujtó Panda megvallotta volna, hogy ötet pénzben megfogadták, Csapó Ádám és Csapó Ádámné, hogy az inctákra valljanak.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 22. jegyzőkönyv. 263. lap.)

*Jegyzet:* Ezen feljegyzés főleg azért érdekes, mert itt fordul elő a legrégebb megemlézése a *Szent Gellért* hegynek. A perről egyébiránt több nyom nincs.



## CXI.

*Marosszék, 1682.*

*Mátyás Istvánné Imecs Anna nemes asszonyt Marosszék vice-király-bírája bűjös-bajos boszorkánysággal vádolja.*

1682 19. Mart: Causa egregii domini Thomae Dósa de Makfalva, ut actoris alterius vice judicis regii Sedis Siculicalis Maros ratione officii contra et adversus nobilem feminam Annam Imets, consortem nobilis Stephani Mátyás de Havadtó velut inctam utrinque in Sede Maros commorantes.

Pro actore procurator Joannes Kerestély exhibet litteras relatorias super citatione confectas et penes easdem dicit: constál relatoriámból, miért kellett citáltatnom az inctát, hogy relatoriámba kitett időben bűjös-bajos kuruzslás, varázslás, boszorkányságnak nemében és vétkében elegyítette magát; az Istennek szoros törvénye ellen, külső magistratus büntetésivel is nem gondolván. Azért én azt kívánom a jure, hogy meghaljon érette efféle személyekről írott mulctával, mely cselekedetben, ha mit tagadna, data exmissione kész vagyok compróbálni.

Pro incta procurator Stephanus Szereday.

(Eredetije Marosszék — Maros-Torda vármegye — levéltárában.)

## CXII.

*Kolozsvár, 1682.*

*Csorgó Mihály és neje, Sándor Kata ellen vád. A tanukihallgatások után ítélet: harmadmagával tegyen tisztázóeskü; az ura is esküdjék meg, hogy soha feleségétől boszorkányos mesterséget nem látott.*

1682 die 7. Septembris: Causa nobilium dominorum directorum Joannis Dálnoky et Andreae Halász civitatis Colosvar ratione officii, ut actorum contra et adversus captivos Michaellem Csorgó et consortem ejus Catharinam Sándor de dicta Colosvar, veluti inctos detentos.

Et actores per substitutum procuratorem Gregorium Bölöni protestatione praemissa verbaliter instituunt actionem.

Incti negant et petunt exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes ad comprobandum assertiones et responsiones suas, terminum ad competentem.

Die 18 Septembris: In causa dominorum directorum

contra Michaellem Csorgo consortemque ejusdem Catharinam Sándor post exhibita utriusque testimonia sic est.

Deliberatum: Megolvastatván mindenik részről exhibéalt testimoniumokat és szorgalmasan megvizsgálván, mint olyan titkos dologban, semmi oly világos bizonyságok, az egy testisen kívül nem importálván azt, hogy azon incta patrálta volna azon éjtszakai cselekedetet, boszorkányságot; mindazáltal két testis, noha magát nem látta, hogy cselekedte, de látott azomban oly realitást, hogy nem álmában látott azon leány afflét, hanem valóságosan volt valaki olyan személy ott, az ki azon leányt fel eresztette (*sic!*) és kezét is megvesztegette, mely miá rosszul is volt egynehány napokig; azomban tüzet, fazekat, abban dirib-darab fedőt, valamit — az leány látta, hogy cselekedett: melyre nézve, hogy simpliciter absolváltassék az incta helyesnek nem látszik; hanem testis se expurgálja magát: hogy nem ő volt ott és nem ő patrálta azon dolgot. Az ura is azomba, hogy mióta vele lakik, semmi aféle mesterséget nem tud, sem látott hozzá. Ha pedig ezután valami újabb vád találkozónék ellene, akkor ezen dolog is aggraválja dolgát.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, megfelelő évi jegyzőkönyv.)

### CXIII.

*Kolozsvár, 1682.*

*Özvegy Kovács Andrásné Pór Anna nemes asszony panaszt emel Viczey István és felesége ellen, ki őt azzal vádolta, hogy Viczey leányát megvesztette.*

1682. 13. Aprilis: Levata causa nobilis feminae Annae Pór, nobilis condam Andreae Kováts de Kálló, relictæ viduæ in civitate Colosvár commorantis, ut actoris contra et adversus nobiles Petrum Viczey juniorem de Colosvár ac feminam Juditham Szegedi consortem ejusdem Petri Viczei, ut in causam attractos.

Pro actore procurator Georgius Köbölkúti, per quem dicit actor: Mi okon viseltetvén az inctus ő kegyelmek in anno praesenti 1682 die 1mo Martii az actor ellen itt Colosvártt nemes colosvári Viczei István ur belső-közép-utczai házánál és künn is háza előtt, az után is circa diem praescriptum ezen városon együtt is, másutt is olyan diffamatiot . . . magok . . .<sup>1)</sup> élő nyelvek által, hogy az inctusok ő kegyelmek hajadon

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.



leányoknak Viczei Máriának lábát megvesztette volna az actor; az őt ujjainak helye is rajta van a lábán, megtetszik az actor dolga; ő vesztette meg, nyilván való boszorkány, több boszorkány társaival cselekedte ezt, sőt megérdemlette volna, az tüzet az hátára rakták volna százszor is az actornak, noha egyszer kellett volna ugyan meghalni. Melyet ha az inctusok tagadnak, dato termino, cum circumstantiis doceál az actor: et sic az inctusokat seorsim et singulatim, vi juris, cum poena mortui homagii et refusione omnium expensarum, a principio hujus litis, usque ad finalem decisionem praesentis causae erogatarum et erogandarum kívánja az actor az inctusokat convincáztatni et protestatur. Incti petunt par: et conceditur a iudice.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, megfelelő évi jegyzőkönyvben.)

## CXIV.

*Nagy-Enyed, 1683.*

Egy vén pásztorné ellen tanukihallgatások folytak, szokott dolgok: kikre haragudott, azokat megrontotta, károsította. Későbbi kéztől a tanukihallgatásra rájegyezve: ez meghalt és megfizetett.

(*Szilágyi Sándor* közleménye: Századok. 1881. évfolyam 601. lap.)

## CXV.

*Kolozsvár, 1684.*

*Debreczeni Kata elleni per, mely a városból való kitiltással és kiűzetéssel végződik.*

1684. Levata causa nobilium Stephani Vásárhelyi alias Szabó ac Andreae Halász de Colosvár directorum ejusdem civitatis ratione officiorum suorum contra et adversus captivam Catharinam Debreczeni, famulam nobilis Georgii Szántó, alias Kőbölkuti de Kőbölkut (de conditione protestatur actor) ut in causam attractam.

Pro actore procurator Gregorius Bölöni et per eum taliter proponit:

Ez az incta bűjös-bájos boszorkányságba, káromkodásba elegyítván magát, nevezetesen anno 1683 Szent Miklós-nap tájban et subsequentibus diebus; anno 1684 uj esztendő nap tájban Colosvárban, említett városban nemes Kőbölkuti Szántó György úr és felesége nemes Viczei Erzsébet azon

házokban, melyben laknak Belső-Közép utczába, ezen Viczei Erzsébetnek salavárijába — item mostan azon házban commoráló asszonynak Margitnak, néhai Colosvárott lakott Maksai Mihály özvegyének (salvo honore sit dictum) kapczájába fokatlan varrótóket és gombostóket rakott sok ízben; gyakor intésekre is ezen babonátul meg nem szűnt; és azóta ezen két személyeknek az lábok elveszedelmeztek. Item similiter in anno 1684. husvét nap táján, ezen város határán Felső Kómál-nevű szőlő hegyben, másoknak mutatott egy füvet s azt mondta az incta (salvo honore sit dictum): az ki azt kilenczszer megvizeli, az mely asszony vagy leányzó vele valamely férfit megérint: csak szeretni kell annak azt az asszonyt vagy leányt. Item eodem anno 1684 husvét nap tájban, más üdők folyásában is, említett Kómálban, másutt is kérkedett az incta ilyenekkel; hogy neki quondam volt egy papné asszonya, ki is arra tanított volna egy mesternét: az tehénnek csecsi közt való szórt vegye le ollóval, adja el a tehenet és a teje még is megmarad. És egy olykor össze vesztek ezen papné és mesterné, azon babona végett szemrehányás lévén, abból pert indítván egymás ellen. És az incta elment volna az papnéval, az temetőből holttestről földet vittek haza, az törvény napján az incta mindenik törvénytevő házához elmenvén azon földet azoknak házoknak ajtójak előtt elhintette: s az papné nem aggraváltatott. Ugyanakkor azzal is kérkedett az incta, hogy rab lévén ezen város tömlöczén, vitetett olyan földet az itt való temetőből be, nemes Colosvári Balázs tömlöcztartóságában, elhintette a házban, fényes nappal a tömlöcz külső ajtaja kolcsát ki vitte a tömlöcztartóné feje alól, megnyitván az ajtót, helyre tette ismét a kolcsot, az toronyból csak ki ment. Item az Incta kérkedett azzal is, az denotált város határán levő Alsó-Kómál nevű hegyben anno 1683 Szent Antal nap tájban: Az zöld békát, ha egy új fazékba teszik, új fedővel befedik, hangyaboly közzé ássák, és az husa leemész-tődik a csontjárul: valakit annak csontjával megérint valamely asszony vagy leány: csak szeretni kell azután az férfinak. Item in anno 1683 hushagyó-kedd nap táján, említett városban az denotált ura és asszonya házánál, czérnával babonázta ezen urát, hon nem létébe. Item in anno 1684 husvét nap tájban új tyúkmonynyal, veres selyemmel babonázott az incta, az sokszor említett urának a házánál. Item anno 1684 husvét nap tájban az Isten ellen káromkodott az incta ezen városnak határán Felső Kómál nevű hegyben ilyen szókkal: ha bánja — jam declaralt ura, — hogy ő a szőlő fáját eltöri, menjen ki a szőlőbe, pereljen meg az Istennel, vegyen egy karót és verje hátba az Istent. Mely cselekedeteit az incta,



ha tagadná, dato termino cum omnibus circumstantiis doceálják az actorok ; et sic ita habitis, hogy mind ilyenekben leledzót, elsőbben az bevont rend szerint próbára vitessék az incta, azért hogy több complicesit kimondja és annak utánna tüzzel megégettessék ; vagy, ha kit nem remélnék az actorok, casu quo az törvény azt nem találná itélni : hóhér által úgy üzetessék ki, többé itt és ennek határán sub poena capitali ne talál-tassék, a jure megkívánják az actorok ; etiam verbis plura, si necesse fuerit.

In causam attracta : Actorum actiones negat.

Deliberatum : Exmittuntur ambae partes ad comprobandum actiones et responsiones suas ad terminum competentem.

Die 17. Novembris : In causa nobilium dominorum directorum contra Catharinam Debreczeni inctam et captivam post exhibita testimonia ex parte dominorum actorum sic est.

Deliberatum : Megolvastatván az nemes szék az exhibeált fassiokat és azt ruminálván, noha némi nemű bűbajos-ságnak speciessivel hozzák be az fassiók, hogy kérkedett volna az incta ; Isten ellen való káromkodását is három testisek fateálják : mind az által, hogy halálra condemnáltassék, azon fassiok arra elégségeseknek nem ítéltetnek ; hogy büntetés nélkül maradhasson pedig, mint olyan káromkodó és másoknak rossz példát adó személy nem lehet : hanem másoknak példájára, hóhér által az városból kiüzetik és többé sub poena capitali ne találkozzék.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, 1680-al jelzett jegyzőkönyv.)

## CXVI.

*Segesvár, 1684.*

Dánosi Linkner Márton, Wollenweber Simon neje Sára ellen panaszt emel, mert gyanakszik rá, hogy 10 éves fia halálát ő okozta. A gyanúok ez : Wollenweber Simon kölcsön kért egy szánat, nem adtak ; néhány nap mulva maga Sára kért egy üstöt, ezt sem adtak, az nap még jön újra és kéri, engedje meg Linknerné, hogy vele együtt süssön ; azt sem engedik meg neki. Ez szerdán volt s már pénteken a fiu roppant beteg és szombaton meghal.

Az ügyet 1684 máj. hó 18-ikán a városi tanácsshoz terjesztik fel.

(Eredetije Segesvár város levéltára, 1103. szám.)

## CXVII.

*Segesvár, 1684.*

Özv. Domos Mártonné Rothfuss Mihályt bepanaszolja, ki őt boszorkánynak (eine Trud) nevezte. Vádlott állítja, hogy alapos oka van reá gyanakodni; hogy első feleségének és gyermekének a halálát felperes okozta, kész azt tanúkkal bizonyítani.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1106. szám.)

## CXVIII.

*Segesvár, 1685.*

Apoldi Theil Gergely Binder György ellen panaszt emel, mert midőn Bindernek méheit valami rabló méhek kirabolták, Binder őt okozta s mondta, hogy megérdemelné, hogy a méhekkal együtt őt is megégessék.

A vádlott oly sok különféle gyanuokat hoz fel tanúi által, hogy őt felmentik, felperest pedig megintik, hogy gyanúsnak fog tartatni mindaddig, míg egészen meg nem javul. De ezen ítélet ellen felperes a tanácshoz fellebbez.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1070. szám.)

## CXIX.

*Segesvár, 1685.*

Gunesch Márton panaszolja, hogy Gunesch Mihály az ő feleségét Sárát varázslónak mondta, s azt állította, hogy a karját, lábát megrontotta. A vádlott: igen, mondtam s bármennyi tanúval bizonyítom. Az ügy áttétetik a senatushoz.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1071. szám.)

## CXX.

*Segesvár, 1686.*

Platzens György özvegye panaszt emel Kammerer György felesége ellen, mert ez róla azt mondta, hogy ő is, két leánya is érdemesek, hogy elégessék.

Vádló vállalkozik bebizonyítani, hogy joga van gyanúra.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1090. szám.)



## CXXI.

*Segesvár, 1686.*

Bodendorfi Fleischer Dániel panaszolja, hogy Töpfer Mártonnak felesége beteg lévén, Töpfer őt gyanúsította és hozzá küldött fenyegetődzve, hogy ha megrontotta, gyógyítsa is meg. Töpfer ajánlkozik gyanuja jogos voltát bizonyítani.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1099. szám.)

## CXXII.

*Segesvár, 1687.*

Tellman Márton bepanaszolja Schister Jánost, mert feleségét és ennek anyját azzal gyanúsította, hogy nagy betegségét ők okozták. Vádlott mondja: igaz, mert Schisterné kért tőle 50 fillért, ő nem adott s az asszony akkor megfenyegette: adnád még, de késő lesz. E fenyegetés után nagy beteg lett.

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 985. szám.)

## CXXIII.

*Segesvár, 1687.*

(A radelni dékán azt állítja, hogy Gunesch Pálné ő tőle egy alkalommal bort kért, ő nem adott; csakhamar azután egy jó tehene megdöglött.)

(Eredetije Segesvár városi levéltár, 1063. szám.)

## CXXIV.

*H. n. 1683.*

(*I. Apaffy Mihályné Bornemisza Anna megbabonáztatása ügye 1683-tól kezdődőleg.*)

I. Apaffy Mihály erdélyi fejedelem neje Bornemisza Anna, élete alkonyán zavart elméjű, képzelődő lett s testileg is nagyon szenvedett. Ezen nyomorúságát annak tulajdonították, hogy meg van babonázva; még pedig a gyanú főleg Béldi Pál özvegyére irányult; azt vélték, hogy általa felfogadott boszorkányok követték el e bűnt.

Erre vonatkozólag két, az eseményekhez közel álló egykorú történetíró közleménye maradt meg.

*Schmeizel Márton* (1717 körül írt: *Notitia Principatus Transilvaniae* című kézirati művében 486. lap.) elmondja, hogy az 1686-ik év körül Erdélyben sok boszorkányégetés volt, azon gyanú következtében, hogy a fejedelemasszonynak testi betegségét és lelkezavarodását boszorkányok okozták, s Béli Pál özvegyét gyanúsították, hogy a boszorkányok e czélra az ő szolgálatában állanak.

Lényegileg ugyanily előadás van a: *Chronicon Fuchsio Lupino Oltardinum* című régi krónikában is. (1847. Brassóban jelent meg).

Ezen ügyre vonatkoznak a következő okiratok is.

1683. aug. 9.

A fejedelemasszony tisztartójának Bonyhai Jánosnak jelentése, miszerint Kende Gábor leánya, Klára azt állította, hogy a fejedelemnő betegségét Béli Pálné okozza, Németiben lakó asszonyokkal kuruzsoltatván.

(*Szilágyi Sándor*: Erdélyi Országgyűlési Emlékek. XVIII. kötet, 150. l.)

1683. dec. hó 10.

Kihallgatása Kende Klárának, mint tanúnak, a Béli Pálné által Apaffyné ellen elkövetett kuruzslások ügyében.

(*Szilágyi Sándor*: Erdélyi Országgyűlési Emlékek. XVIII. kötet, 178. l.)

1685. október 24.

Az erdélyi országgyűlés 1685-ik évi 9-ik articulusa »A Görgényben holmi titkos dolgokért fogva levő személyekről.«

Egy 12 tagú teljhatalmú bíróság bizatik meg a fejedelemasszony betegségével összefüggő ügy elbírálására. Ehhez 3 tag a tábláról, három a vármegyéről, három a székelység és három a szászság részéről.

(Erdélyi Országgyűlési Emlékek. XVIII. kötet, 373. l.)

1686. május 12.

Az 1686-ik évi szebeni országgyűlés 3-ik articulusa ezen bíróságot újjólag kiegészíti, s az ügy elvégzését, eldöntését sürgeti.

(Erdélyi Országgyűlési Emlékek. XVIII. kötet, 499. l.)



## CXXV.

*Ugocsa vármegye. 1689.*

*A megye főispánja, mint felperes, Szerényei Anna ellen, ki boszorkányságával sokaknak ártott és Isten-káromlást is követett el, pert indítván, a megye ügyvédje kívánja, hogy előbb nyelve tőből kivonassék, azután borsószalmával és aszújával égettessék meg. Ítélet: nyelve kivonattassék és kővel verettessék agyon.*

Sedes restauratoria inelyti comitatus de Ugocsa, anno 1689 die 31. Martii in possessione Salánk celebratur.

Levata causa spectabilis ac magnifici domini Georgii Barkóczy de Szala, supremi comitis inelyti comitatus de Ugocsa, uti actoris et magistratus contra et adversus feminam Annam Szerényei, uti inctam, ratione negotii inferius declarandi; pro praefato domino actore et magistratu legitimus procurator Stephanus Igriczi cupit praefatam medio Stephani Pap judice nobilium more solito proclamari.

Facta legitima proclamatione idem procurator, qui supra, et cum iisdem contra praefatam actionem suam proponit hoc modo:

Mivel az megnevezett incta többire majd gyermeksegítől fogva az Isten és az Ország törvényével ellenkező dolgok elkövetésében foglalván magát, sokaknak becstelenségét, sokaknak boszorkánysági cselekedeti által veszekedést cselekedvén, maga is minden ördögi és boszorkányi cselekedettel élvén, sőt a mi nagyobb, az Isten könyvének a Szent Bibliának — az ki maga szája vallásából kitetszik — igéjét és Istennek szavait meghamisítván, ellene mondott; mely cselekedetét és maga vallását az dominus actor et magistratus, mind fassióiból s mind pedig inquisitiokkal kész lesz megbizonyítani; kívánja azért a dominus actor et magistratus, hogy az praefata juxta Articulum 31 et 32 Sancti Stephani Decreti 2-di item Sancti Ladislai Decreti 1-mi Capituli 34 et Decreti Tripartiti Partis 1-mae Tituli 15, item Partis 2-dae Tituli 72. sok emberek megmocskolván — elsőbben nyelve tőből vonattassék ki s annak utánna borsó szalmával <sup>1)</sup> s aszújával égettessék meg.

## Deliberatum:

Boszorkánysága, minthogy nem világosítottatott, azért meg nem sentencziáztatik. De, hogy az Istent megtagadta, káromkodott, a népet elcsábította, elhitette s nagy vétékbe ejtette: megölettessék: elsőbben nyelve tőből kivonattassék, s azután kővel verettessék agyon.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában levő 1689. évi jegyzőkönyv.)

<sup>1)</sup> Jegyzet: A borsószalmával történt elégetés egyetlen felemlítése.

## CXXVI.

*Ugocsa vármegye, 1689.*

*Vármegye főispánja mint felperes, Szennyes Györgyné Kovács Erzsébet ellen vádat emel s a megye ügyvédje egyúttal betérjeshetvén a már megtartott tanúkihallgatások jegyzőkönyvét, boszorkánysága s emberetetései miatt elégetését kívánja. Ítélet: tekintettel, hogy saját leányát is ő mérgezte meg, elégetés.*

Sedes judiciaria celebrata.

Levata causa spectabilis ac magnifici domini Georgii Barkóczy de Szala, supremi comitis inclyti comitatus de Ugocsa, uti actoris et magistratus contra et adversus providam Elisabetham Kovács, relictam vero providi condam Georgii Szennyes in possessione Hetény et comitatu de Ugocsa existentem comorantem et degentem uti inctam ratione negotii inferius declarandi.

Pro praefato domino actore et magistratu legitimus procurator nobilis Stephanus Igriczi cum solennis protestationis cautela cupit praefatam inctam medio egregii Stephani Balog judicis nobilium praementionati comitatus de Ugocsa more solito ad legitime comparandum proclamari.

Facta legitima proclamatione idem procurator, qui supra et cum iidem contra praefatam inctam actionem suam proponit hoc modo:

Mivel az praefata incta többire majd gyermekségitül fogva, nem tudatik micsoda ördögi lélektül viseltetvén, hátra vetvén mind Istennek, s mind az nemes országnak, minden istentelen életben magokat gyakorlók ellen kiadott törvényét, magát boszorkánymesterségben, emberek vesztésében, etetésében és egy szóval minden boszorkánysági dolgokban magát gyakorolta. Kit az dominus actor et magistratus kész leszen vice ispán nemzetes vitéztő Bicskei István úr által peragáltatott communis inquisitióval bizonyítani. Hogy pedig, — kit nem remél, — az tanúk és communis inquisitiók arra elegendők nem volnának: tehát adjudicáltassék oly purga az inctának, mint az ő dolgainak nagy volta kívánná.

Facta autem proba kívánja a dominus actor et magistratus: ez praefata inctát juxta Articulum 32 Sancti Stephani Decreti 2-di et 1) Tituli 15. Partis 1.; ezen cselekedetéért tüzzel megégettetni, praemissa tortura több complices társainak kimondására.

Pro incta egregius Stephanus Rátonyi penes personalem adstantiam legitimus procurator, praemissa solemniter ac gene-

1) Kimaradt: Decreti Tripartiti.



ralis juris protestatione actionem contra se domini actoris et magistratus erectam, in omnibus negaret simpliciter, qualificando tamen ipsam artem sortilegam: Boszorkánysághoz soha is gyermeksegítül fogva nem tudott, nem is tud mai napig is, hanem afféle megsérült asszonyokat és megigézett gyermekeket, ha orvosolta és meggyógyított, azért (*sic!*) nem boszorkányi mesterség: azért maga juramentumával is kész magát salválni és kívánja az dominus magistratus et actor kereseti alól simpliciter absolváldni.

Pro praefato domino magistratu et actore idem procurator, qui supra et cum iisdem, inhaeret prioribus suis allegatis et protestatur super meritoria praefatae inctae, partim simpliciter negativa, partim qualificativa responsione, cupitque dominus magistratus et actor, ut qualificativam suam in instanti satis et evidenter edocet.

Pro incta inhaeret prioribus.

Deliberatum est: Siquidem juxta priora allegata procuratoris domini actoris et magistratus praefatae inctae exercitationes in arte magica et superstitiosa plurimis attestationibus manifeste nota exstitisset, ita et veneno confecto et potu et cibo propriam filiam interfecisset: ideoque praemissa tortura comburatur.

(Eredetiye Ugocsa vármegye levéltára, 1689. évi jegyzőkönyv, 200. l.)

## CXXXVII.

*Ugocsa vármegye, 1689.*

*Ugocsa vármegyének ugyanazon ülésében özvegy Lőrinczi Pálné boszorkánysági pere, elégetésre szóló ítélettel.*

Secunda causa ejusdem magistratus qui in priori, levata est contra et adversus Annam Simon, alias Szabó relictam providi condam Pauli Lőrincz in possessione Kőkényesd et comitatus de Ugocsa existentem commorantem et degentem, uti inctam ratione negotii inferius declarandi.

Pro praefato domino actore et magistratu idem procurator, qui in priori levata et cum iisdem cupit praefatam inctam medio egregii domini Joannis Kovács judicis nobilium inlyti comitatus de Ugocsa ad legitime comparendum more solito proclamari.

Facta legitima proclamatione idem procurator, qui supra et cum iisdem, contra praefatam inctam proponit actionem suam hoc modo: Mivel az praefata incta nem tudatik micsoda

ördögi lélektől viseltetvén, hátra vetvén és véle nem gondolván minden gonosztévők ellen kiadatott Isten és nemes Ország törvényét, magát majd többire gyermekségtől fogván ördögi és boszorkányi mesterségekben foglalván embereket vesztett és egy szóval minden boszorkánysági, úgy mint kötéssel és egyéb ahhoz hasonló mesterségekkel élvén, magát abban gyakorolta: kívánja azért az dominus magistratus et actor — ezeket comprobálván — juxta Articul. 32 Sancti Stephani Regis Decr. 2 et Tripartiti Decreti partis 1-mae Tit. 15 praemissa tortura pro declarandis complicitibus suis igne comburi.

Incta simpliciter negat.

Pro domino actore et magistratu procurator, qui supra et cum iisdem inhaeret prioribus et cupit communem inquisitionem, per generosum dominum Stephanum Bicskei vice comitem incltyti comitatus de Ugocsa factam, perlegi et secundum ea iudicium administrari cum executione reali.

Deliberatum: Siquidem de similibus idem sit iudicandum, artes autem magicas et diabolicas exercere praefata incta manifeste comperta est sufficientium testium fassionibus verificando: Quapropter pro denominandis sibi similibus, praemissa tortura comburatur.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltára, 1689-ik évi jegyzőkönyv, 220. lap-tól folytatólag.)

## CXXVIII.

*Ugocsa vármegye, 1689.*

*Varga Ilona boszorkánysági ügyének tárgyalása, a vádlott védője a tanukihallgatások párját, közlését kéri, de a bíróság azon indokolással, hogy a vádlott nem nemes személy, elutasítja. Az ügy érdemére térve, a bíróság elégetést határoz.*

Levata causa spectabilis ac magnifici domini Georgii Barkóczy de Szala, supremi comitis comitatus de Ugocsa, uti actoris et magistratus contra et adversus Helenam Varga, consortem olim Stephani Mindszenti in possessione Fertes Almás in comitatu de Ugocsa existentem, degentem, veluti inctam ratione negotii infra declarandi. Pro praefato domino actore et magistratu egregius Stephanus Rátonyi legitimus procurator cum praemissa solemni ac generali juris protestatione primum et ante omnia cupit praefatam inctam medio egregii Joannis Kovács judicis nobilium et Simonis Vadászi jurassoris pro foribus domus judicariae ad personaliter comparendum proclamari.



Facta legitima proclamatione, idem procurator praemissa solemnī protestatione actionem contra praefatam inctam proponit taliter: Mivel az megnevezett incta, nem tudatik, micsoda istentelen vakmerő dühös indulattal viseltetvén, mind az Isten törvényét, mind pedig a nemes országnak az olyan gonosztevők ellen kiadott kemény büntetésektől nem irtóztván, magát ördögi és boszorkányi gyakorlásba elegyítette, embereköt kötött, vesztett, étetett és egyéb ördögi mesterseégeket vitt véghez; mely cselekedetei az inctának nemzeti viceispán Bicskei István úr által peragaltatott communis inquisitionból világosan kitetszenek: kívánja azért az dominus actor et magistratus, hogy az incta juxta Articul. 32 Sancti Stephani Regis Lib. 2. et Titul. 15. Partis 1-mae pro eliciendis complicibus in tortura. Annak utánna igne comburi, cum executione reali.

Pro praefata incta legitimus procurator Stephanus Igriczi cum praemissa solemnī generalis protestationis cautela reservatis reservandis, non videtur tamen in praesentem forum terminum et iudices sponte consentire velle, sed uti liceat contra excipere: comparet. Comparendoque totius actionis domini actoris et magistratus una cum litteris attestatoriis et communis inquisitionis paria juxta Articulum 56. Anni 1550. judicialiter cum termino dari . . . . .

Pro domino actore et magistratu idem procurator, qui supra: Non dari paria, ex eo, quia parium petitio pertinet ad nobiles suspectos et non ad non nobiles suspectas; praefata incta constaret non esse nobilem personam; facta vero ipsius inctae ex communi inquisitione per dominum vice-comitem facta elucescerent; unde si non auffugisset, etiam de praesenti fuisset captivata: quare cuperet iudicium et justitiam ut supra.

Pro praefata incta idem procurator, qui supra, inhaeret praecitato articulo et quidem constaret dominis iudicibus maritus praefatae inctae nobili praerogativae gaudere; siquidem exactiones, contributiones ad comitatum praestitisset; nec enim constaret ejus fuisset jobbagio: ideo petit ut supra.

Deliberatum: Siquidem nobilitas praefatae inctae coram sede judiciaria non combinet, ideo paria non dantur: pergant ad meritum.

Pro incta idem procurator, qui supra, totalem actionem domini actoris et magistratus simpliciter negaret et exciperet contra testes tales, si qui essent infantes, incestuosi et non legitimae aetatis existentes, vel vero auditu testantes. Sed ut juxta Titulum 27. Partis 2. edocet dominus actor et magistratus, totalem suam actionem in omnibus punctis et clausulis

talibus, qui nimirum oculis vidissent patrata fecisse, juxta actionem domini actoris et magistratus: alioquin cupit simpliciter absolvi.

Actor paratus est actionem suam comprobare et petit ut supra.

Deliberatum est: Siquidem ob gravem suspicionem ex variis testium fassionibus ortam suspecta et notabilis criminis praememorati patratix appareret: ideo vigesimo se purgare intra quindennam teneatur; medio tempore in detentione manebit; sin minus, uti in actionem praemissum est, comburatur.

(Eredetiye Ugocsamegye levéltára, 1689. évi jegyzőkönyv, 200. laptól folytatólag.)

### CXXIX.

*Ugocsamegye, 1689.*

(*Szabó Ferencz »néző«, jövőmondó, varázsló pere tárgyalása és ítélet: megvesszőzés és reversális is, hogy megjavítja magát.*)

Quarta causa ejusdem spectabilis ac magnifici domini Georgii Barkóczy de Szala, supremi comitis inclyti comitatus de Ugocsa, uti actoris et magistratus contra et adversus Franciscum Szabó in oppido Visk et comitatu de Maramaros existentem commorantem, uti inctum ratione negotii inferius declarandi.

Pro praefato domino actore et magistratu idem procurator, qui in primis levatis cupit inctum praefatum medio egregii Joannis Kovács judicis nobilium inclyti comitatus de Ugocsa, ad legitime comparandum more solito proclamari.

Peracta proclamatione idem procurator, qui supra diceret: contra praefatum inctum actionem suam proponit taliter: Mivel az praefatus inctus nem tudatik micsoda istentelen gondolattal viseltetvén, hátra vetvén mind Istennek, mind országnak minden istentelen bűvös-bávos boszorkányi és ördögi mesterségekkel élő s ahhoz értő, kemény törvényt, hanem az praefatus mesterséggel asszociálván, netalántán többit mesterséggel felülhaladván, magát nézővé téven olyan boszorkányokat megösmervén, kimondott; az ki pedig az ördögöt megismeri és annak munkáit tudja, maga is hasonló ördög azokhoz; ezen kívül holmi csábításokat, úgymint gyógyításokat — melyek nem Isten parancsolati voltanak — azokkal másokat hitegetett; kötéseket, kiktől esett, megmondotta; gyermek siratok (*sic!*), miből estek, azokat meg-



mondotta; és ezeken kívül több ördögi mesterséget elkövetett, az mint kitetszik nemzeti vitézlő Bicskei István úr nemes Ugocsa vármegye vice ispánja által perágáltatott communis inquisitióból világosan: kívánja azért az dominus actor et magistratus juxta Artic. 32 Sancti Stephani Regis Decreti 2-di et Tit. 15 Partis 1-mae Decreti Tripartiti praemissa tortura igne comburi.

Deliberatum est: Siquidem praesens inctus illicitis artibus, vaticiniis et magiae addictus esse compertus fuisset, tamen...<sup>1)</sup> judicatum est: ideo virgis de primo caedatur; reversalibus se obliget strictissimis, se nunquam a nunc talibus immixturum, christianoque homine congruam vitam acturum.

Si amplius talibus se inmisceret, capitali sententia prioribus similia puniatur, sine misericordia.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltára, 1689. évi jegyzőkönyv, 200. laptól folytatólag.)

## CXXX.

*Torda, 1692.*

»Meggzsentencziáasztatván torotzkai Göndöly Istvánné Kőmies Margit és Sala Istvánné Szász Anna bűbajos varázslásokért, Salánét május 31-ikén az Aranyoson próbáltattam meg; az vízben le nem ment. Eodem égettettem meg mind a kettőt.«

(*Szaniszló Zsigmond* naplói. Kiadta Torma Károly. 83. l.)

## CXXXI.

*Debreczen, 1693.*

*Balási Erzsébet elleni tanúkihallgatás és városból száműzésre szóló ítélet.*

## A.

1693 jan. 28-ik. Bíró uram tanúi Balási Erzsébet ellen.

1. testis: Hallottam maga szájából Balási Erzsébetnek, hogy hagymázban levő embert mérte.

2. testis: Ut primus, hoc addito: engemet is mért.

3. testis: Láttam, hogy mérte és kente az hagymázban levő embert.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

4. testis : Ut primus.

5. testis : Hallottam Gara Mihálynétúl, hogy megfürösz-  
tötte volna Balási Erzsébet az Gara Mihály hugát és azért  
veszett el a gyermeke.

6. et 8 testis : ut quintus.

7. testis : nihil.

9. testis : Tudom, hogy hagymázt mért és csömört kent  
sokszor.

10. testis : Láttam, hogy másra olvasott és mérte a  
hagymázt.

11. 12. 13. 14. 15. testis : nihil.

16. testis : Láttam, hogy hagymázt mért és megijedt  
embernek őnot öntött.

17. testis : Hallottam maga szájából Balási Erzsébetnek,  
egy szűcs legény fogságának alkalmatosságakor : ha én velem  
valaki eljönne, én mezítelen vetkezném piros hajnalkor és  
az halott hasáru földet hoznék a temetőből ; és ha a tanács-  
házban benne elvethetnék, soha törvényt nem tehetnének reá.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. testes nihil fatentur.

27. testis : Futó Mihályné : fatetur, ut tertius fatens.  
Non acceptatur. Ratio : kurváknak kiáltották egymást s benne  
feküsznek.

28. 29. 30. 31. 32. testes nihil fatentur.

33. testis : Láttam, hogy őnat öntött az ijedt emberre.  
De caetero nihil.

## B.

Die 28 Januarii in senatu : Definitio causae domini  
magistratus et actoris contra Balási Erzsébet ratione actuum  
daemoniacorum. Mivel az inctának constál varázslása, a hóhér  
a városból verje ki és életének elveszése alatt többé be ne  
jőjjön.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 26. jegyzőkönyv, 4. lap.)

## CXXXII.

*Debreczen, 1693.*

*Fülöp Mihályné ellen a városból kivezetésre szóló ítélet.*

1693 26. Februarii in senatu : Definitio causae domini  
magistratus contra Fülöp Mihályné inctam : Mivel boszor-  
kányságának, kurvaságának némely circumstantiái constál-  
nak, azért a városbul simpliciter kivezettetik.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv, 30. lap.)



## CXXXIII.

*Debreczen, 1693.*

*Villás Ignáczné Ilyés Margit boszorkány perében a vád tanuinak kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv és ítélet tűzhálálra.*

Bíró úr tanúi Villás Ignáczné Ilyés Margit ellen, die 22 Junii :

1-ső tanú. Lantos Mihályné examinata fatetur. Hallottam, az in causam attracta szájából beszéllette, hogy egy fekete tyúkot kivitt és egy polturával, egy motring fekete selyemmel megölte, oly temetésen, melyet azonnapi temet-tenek. Adván ezt az okát, hogy azért kellett selyemmel megölni, hogy a mely kappannal megvesztették a legényt, selyemmel varrották a szemét be. Azután mondotta az in causam attracta : a mely kappant hozattam Szabó András fiammal, én azt egyik darab fához a tűz mellett megkötöttem, azért hogy tudtam, hogy a mely ördögök megkötötték, reá jönnek éjszaka. Ugyanakkor Andris fiamtul kértem négy polturát, egy gyer-tyát, egy kenyeret, mert tudtam, hogyha az ördögök reá jönnek, enniek kell adnom, a magamét nem adom. A négy polturát — nem érthettem jól — ennivalóra, vagy mire kérte. Ugyanazon éjszaka, hogy megkötöttem a kappant, háromszor jöttek reá az ördögök ; a tűzbe akarták ölni, de erősen küzdöttem velek, nem birtak meg. Egy menyecskét is, ott fekvén a tűz mellett, által vitték volna rajta és hogy felserkent a menyecske, mondotta : mit akar ez a kappan, hogy a tűzbe akar menni ; de ő nem tudta, hogy az ördögök akarták a tűzbe ölni. Második éjszakán kétszer jöttek reá, de akkor is úgy megküzdtöttem velek, hogy még az ágyban is feküdtem miatta. Akkor sem birhattak velem, nem ölhatték a kappant a tűzbe. Harmadik éjszaka csak egyszer mentek reá. Akkor, hogy nem birtak velem, azt mondták : no mit hozzak, a leányod kocsonyát kívánt, hozok neki itt hozzá eczetet, látod. Ha boszorkány nem volna, hogy hogy tudná, hogy az én leányom még azelőtt való nap kocsonyát kívánt. Azután kérlette : hát mit hozzak. Mondottam : a mi a legszükségesebb ; kérlette : mi az. A Szabó András fiam szemének kötését hozd el. És azért elmenvén, azt elhozta : a kötés egy szív formájú szederjes posztóba volt varrva és én azt mind két késsel, két tüvel mind megoldoztam. Az olyan volt, mint a hold, mikor feltetszik tizenhárom ujságra, tizenhárom hold fordulásra, tizenhárom hold fogytára. Én tőlem kérdezte, mennyit teszen. Én mondtam, egy hiján negyvent. És azonközben oda érkezvén Sós Pálné az oldalfél

kamarába állott s úgy mondotta: ez ám az a boszorkány, a ki nekem a kötést haza hozta éjszaka. De a kötés olyan volt, hogy senki meg nem tudta volna más oldani. Ezt minden kérdés nélkül, a maga tulajdon szájából ezen formán hallottam. hoc addito, ezt is mondotta: valamint az a vén asszony megvakította Szabó Andrást, úgy cselekszem én a kappan által, hogy az ő szeme is olyan legyen, mint a Szabó Andrásé.

2-dik tanú Takács Mihály fatetur: Minekutánna feleségem hírem nélkül az inctához vitte volna elnyomorodott gyermekemet és megértettem tőle, hogy az incta kenyeret, 4 gyertyát, 4 polturát kérvén tőle, megnézte, ki vesztette meg: azután én is, ugyan feleségemmel s egy nénémel hozzá mentem, s kérdettem tőle, meggyógyíthatja-e gyermekemet, ha már megnézte, ki vesztette meg. Azt felelte: a kegyelmed feleségének megmondottam, ki vesztette meg, de meggyógyíthatom, ha én nállam nem nagyobb. Azt is megmondotta, hogy ha ő ezt meg nem előzheti, úgy vesztette meg, hogy valamennyi gyermekünk lesz, mind ilyen nyomorék lesz.

3-dik tanú Takács Mihályné fatetur: Az gyermekem nyomorult lévén, Villás Ignácznéhoz vittem. Én tőlem az incta 4 gyertyát, 4 polturát és egy kenyeret kért s megalkudt velem három forintba, melynek két forintját hatvan pénzt mindjárt meg kellett adnom. Akkor azt mondotta: no megnézem, ki vesztette meg és ha jót tehetek, Isten után meggyógyítom. Azután az urammal oda mentem s akkor is azt mondotta: ha meg nem előzheti és meg nem gyógyíthatja, ez után is valamennyi gyermekünk lesz, mind olyan nyomorék lesz. Azután magamnak azt mondotta: az mely kis asszony az édes anyádat gyógyította, egy forinttal maradtál neki adós; hogy meg nem adtad, azért vesztette meg fiadat, sőt más fiadat, az mely az scholába jár, akarta megrontani és azon kitölteni, de nem merte. Az penig, a ki az anyámat gyógyította és az szerint adóssa maradtunk neki, Balogné volt, a ki Vécsey Péternél lakott.

4. tanú Vass János: nihil.

5. tanú Csomas Péterné fatetur: Gyermekágyamban igen nyomorult lévén, néném az inctához ment és tudakozódott felőlem. Haza jöven monda: no megmondá, hogy kötés van rajtad. Osztán oda hivattuk, ígérettel, mindennel kérdeztük tőle, mondja meg, ki rontott meg; ne gyanakodjam sokfelé. Elsőbben nem akarta megmondani, csak járt a házba és mondotta: nem lehet, nem mondom meg. De addig jártunk utánna, hogy kért tőlünk 4 gyertyát, 4 polturát, egy fejér kenyeret, hogy ujonnan megnézze: azt is megadtuk nekie. Másnap odajüvén monda: no meg tudom mondani, ki ett



meg: Az bába ki veled volt, hólyagos szemü leánya van, nincs annál több gyermeke; az urad igen engedelmes ember, arra vágy; még mikor nehézkes voltál, akkor hágott a nyomodba, de nem vehette jól fel, mert még akkor úgy akarta, hogy mihelyt gyermeked leszen, menten elveszessen. Az párnánkban sok kötéseket új fonalbul, sodrásbul, tollal összekötözve találtunk, s nekie mutattuk. Arra is azt mondotta: az is annak a mestersége; csak azért cselekedte, hogy mentül hamarabb görbedj meg, fonnyadj meg s veszthessen el hamarabb, hogy az uradra köthesse magát. Én mondtam: az én uramnak nem kell olyan rossz. Arra felelte: de van annak arra mestersége: ha fekete tyúkot öl reá, szépnek tetszik nekie. Minek előtte peng a gyertyát, kenyeret elvitte volna, azt mondotta: kötés vagyon rajtad, de van a faluban jó emberem, kivágatom vele; mit ígérték nekie? Ígértünk: három forintot, egy csizmát; mivel azt mondotta: ha sokan vannak rád, kevésért ki nem vágják. Másnap oda jó, ismét mondott: no kivágatám már, de nehezen meheti reá. Ezek után valotta, a mit feljebb mondtam. Hogy a kötéseket oldoztam, odajövéen mondotta: akarnád-e, hogy élne a gyermeked; ha akarnád, fizethetnél nekem, hoznék én olyat, hogy élne a gyermeked.

6. tanú Domján Jánosné fatetur: Tudom, hogy egykor Bölcskeinével összeveszvéen az incta, mondotta neki: te kutya, az aranyat tenyeredben hordoztad s úgy jártál utánnam, hogy a te urad lábát felsugorítsam, hogy férfisága ne lehessen; az uradnak lába nyomát is felvetted, a keszkenőd végibe kötvéen, ide hoztad hozzánk, de én nem cselekedtem. Az én magam lábam is elnyomorodván kértem, hogy gyógyítsa meg. Egyszer bekötötte, de azt mondta: híjjon mást kegyelmed, mert nekem nem lehet meggyógyítani; mert nagyobb én nállam az, a ki megrontotta; jó Istened, hogy engem először behittál, mert különben a száradikrája kiesett volna. Marjai Gergely deák az öcsését egyakkor behozván és az incta oda hivatván, hogy haza jött, azt mondotta: hiszen Gergely deákkal, hogy az úton megyek vala, az az eb, mely az öccsét megvesztette, előtalálá; Gergely deák nem látta, de igen rútul megveszedik velem, s mondá: no te eb, kutya miért fogtál ahhoz a legényhez, ez éjjel megkínozlak, széjjel szaggatlak. Azóta mindenkor megtroncsolnak s megfekszem, valamikor veszett emberrel bánok. Egykor az incta asszonynak, látván, hogy egyik kezivel a másikat tartja, kérdeztem, mi lelta a kezét. Azt felelte: jaj az éjjel Kis Istvánnét megakarták ölni, öten voltak, de én védő voltam, mind elrakták a kezemet, nem is bírom a fél felemet, úgy elroncsolták.

7. tanú Ujhelyi Szabó Istvánné fatetur: Én tőlem kér-dette, ha akarnám-e, hogy gyermekünk lenne. Én mondtam: akarnám, ha Istentől lenne. Arra ismét mondotta: tudnék én olyan füvet, hogy kegyelmednek esztendőre fia lenne, de csak egy hónapban terem esztendőben. Azt is mondotta: kegyelmednek sok irigye van, egy asszony arra kért, hogy ha tudnék olyan asszonyt, ki kegyelmednek árthatna, vagy kezit vagy lábát felsugoríthatná, nekem is, annak is megfizetne, de én szántam kegyelmedet.

8. tanú Kormány Istvánné fatetur: Hallottam, mondotta Villás Ignáczné, a mikor kötözött: ha tudnák, én ki vagyok, megbélelnék a mentémet. Én eladtam a leányomat, alig maradtam meg, mert más is elvette volna. A tekenőket éjszaka a ház közepére hordották, az orcáját is a leányának csaknem kiszaggatták; jövődre szinte úgy félek. Hoc addito: hallot-tam, mondotta az incta, hogy olyan gyermeket gyógyít, a kit a szomszédja veszített meg.

8. tanú Kupai Benedek fatetur nihil.

9. tanú Komáromi Mihályné fatetur: Hallottam, mon-dotta, mikor a legényünket kötötte: téged az ördögök kötöt-tek meg, én meg nem gyógyíthatlak, ha pénzt nem adsz fel; mert engem az ördögök megkérdeznek, mondván: nagyobb ördög voltál te, mert pénzt vettél fel.

10. tanú Gál Mihályné fatetur: Hallottam mondotta Villás Ignáczné, mikor az uram beteg volt, hogy az uramat megkötözték, hanem adjak egy fehér kenyeret, egy forintot, négy gyertyát, egy bográcsot: a bográcsot mindaddig főzöm, míg össze nem ronthatom darabonként, s megmondom osztán, ki kötötte meg. Másnap oda jöven mondotta: megmondhatná, ki kötötte meg, de ez az ember meggyógyul. Azután fél esztendővel magam is ágyba esvén, oda jött hozzám, azt kérvén: mért hívatnál asszonyom? Én mondtam: nem hivattalak. Arra mondotta: de Dávid híva; azután mondotta: tudom én mi nyavalyád vagyon, mert megkötöttek, hiszen egy vas-tepsid volt, abban kötötték meg egészségedet, hanem adj egy lepedőt, azt egy lánczra teszik beterítvén és azon vágják el a kötést. A mikor harmadszor oda jött, mondotta: a lepedő nem érte el a lánczot, mert mikor elvágták volna, a szeme az asszony fejére pattant úgy megütötte, hogy három forintért gyógyítják, már itt benn vagyon, hanem adj mást. Én mást adtam, azonközben meggyógyultam.

11. tanú: Szabó Gergelyné fatetur nihil.

12. tanú: Szigyártó Zsigmondné fatetur nihil.

13. tanú Balla Miklósné fatetur nihil.

14. tanú Orbán Mátyásné fatetur: Tudom nyilvánvaló



kenését, fenését, varázslását nevezett inctának. Tudom, mikor a házamat megásták, azt mondotta: ha a lopónak a nyomát felvehetné, ide hoznád, még maga visszavinné, helyére tenné — azt cselekedné — minden jószágodat. És azután erőltetvén, mondaná meg, ki cselekedte, azt mondotta: adj nekem két új fazekat, kiben semmi nem volt, 4 polturát, 4 kenyeret és gyertyát, ha lehet, megmondom. Azt is mondotta: Új-utczában vagyon az az asszony, a ki azt megnézi és annak háromszor kell menni a Szent Miklós-utczai kapu előtt való dombra, ott mezítelen meg kell hengergődni, az tudja osztán megmondani. Hallottam, azt is mondotta, hogy a Domján János leánya férjhez nem mehetett volna, mivel elkötötték a szerencsáját: de addig járt Domjáné utánam búzát, egyet-mást adván, a kötést elvágтам.

15. tanú Boros István fatetur nihil.

16. tanú Boros Istvánné fatetur: Egy kis fiamat gyógyította az incta és azt mondotta, hogy Sodorné vesztette meg.

17. tanú Makai Gergelyné fatetur: Engemet fúvel kötözt, azután kért tőlem négy polturát, egy kenyeret, négy gyertyát, azt csak elvitte. Azután oda jüvén, fekete tyúk tollat kért, a maga lába alól földet vett fel, a lábomra tőtte és egy ezüst tőt kivévén, azzal vonogatta a tollal együtt, úgy olvasott: de semmit nem használt. És nemrégiben kértem, mondaná meg, ki vesztette meg, ha meg nem mondja pedig, csak azt jelentse ki, miért cselekedte. Arra azt felelte: én nem tudom, tudja az Isten.

19. tanú Benedekné fatetur, uti primus, hoc addito: hogy azt is mondotta, hogy adjam oda a leányom övét, olyat csinál, hogy férjhez mehessen.

20. tanú Liskai Mátyásné fatetur: Léven öt hónapi fiam, sem a magam, sem a más csecsit el nem vette; mások javallásából vittem Ilyés Margithoz. Ő felelt: én semmi jót vele nem tehetek, mert engem a gyermekért össze ronsoltanak; maga is a testét mutogatván, láttam, hogy mint a fekete szén, olyan volt. Azt is mondotta, hogy ha megkérheti, megkéri, hogy gyógyíthassa meg a gyermeket. De semmi jót vele nem tehetvén, igazított vissza Nagy Jánosnéhoz; és az hozzánk jüvén, az Isten nevében reménykedtem nekie, gyógyítsa meg, én megfizetek. És a gyermeket a kezébe vevén, megtánczoltatta, csókolgatta, törölgette mondván: mi gondja van, nem lesz semmi gondja, adjatok neki csecset, elveszi: el is vette mindjárt. Hallottam, azt is mondta az incta, mikor Ilyési László feküdt: tégedet a tulajdon magad feleséged kötötött meg, mert szeretője vagyon. Ilyési Lászlóné kérdezte: hogy hogy tudod azt? Arra azt felelte: én jól tudom, mert jól látom.

Margit asszony azután, mikor odajött, elkerülte az inctát; emez monda: én jól látom hová bút, de nem szólott. Gaborjánból is hoztak inctához egy gyermeket, a melynek semmi szüksége nem ment. Az incta mondotta: adjatok nekem 4 polturát, én megnézem nyavalyáját. Azt megadván neki: a gyermekhez ment, innia adott neki, reá olvasott a gyermekre, s a gyermeknek semmi nyavalyája nem volt. Ezen gyermeknek nyomorult nénjét is odahozván, azt ígérte, hogy meggyógyítja, mivel kilencz esztendőől való kötés vagyon rajta és azt is mondotta az incta: a kötetést micsodás edénybe ásták el és hogy tulajdon maga szeretője kötötte volna meg.

21. tanú Sajgó Istvánné és a 22. tanú Márta Istvánné: nihil.

23. tanú Balla Gergelyné: Hallottam az Orbán Mátyásné leányától mondotta: azt mondja az oláh asszony, hogyha én neki égett bort adok innia, azt cselekszi, hogy egyik kéro ki-megyén, másik bejú; de úgy meguntam a vén boszorkányt, hogy mindétig orozátlankodik.

24. tanú: Kis Péterné: Tudom, hogy a Belényesi szolgálója a lábára megnyomorodván, az incta a lábára, a küszöb alól a földet kikerekítvén, megdörgölte, fúttá és olvasott reá és mindjárt meglappadott. De, hogy a fizetést mindjárt kérte és meg nem adták nekie, megint mind eldagadott, s harmadnap oda menván és a fizetést felvévén, meggyógyította mindjárt.

25. testis Kovács Jánosné fatetur, uti praecedens.

26. testis Kövi Péter: Engem kötött, rám is olvasott, de mit, nem tudom, hanem mondotta: adjunk egy kenyeret, 4 gyertyát, 4 polturát és megnézi, megmondja kívül való a nyavalyám; és adtam neki 10 polturát, de meg nem mondta.

*Villás Ignáczné elleni ítélet: tűzhalál.*

1693. 7. Septembris. in senatu: Definitio causae contra Illyés Margit, alias Villás Ignáczné. Mivel az inctának nyilvánvaló boszorkánysága constál, mind nyelve vallásábúl, mind cselekedetibül: azért több complices társainak megvallásáért megkénoztatik, azután megégettetik.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 26. jegyzőkönyv, 60. s köv. ll.)

#### CXXXIV.

*Debreczen, 1693.*

*Sós Pálné boszorkány ellen a per felvétele; vádlott ügyvédet vall.*

Sabbatho die 18 Junii: Causa domini magistratus contra Sós Pálné Nagy Borbála in causam attractam, uti sagam,



levatur. Incta Stephanum Szent-Tamási in procuratorem constituit.

Deliberatum : dies conceditur.

*Sós Pálné perének tárgyalása s egyúttal aznap a vád tanúinak kihallgatása.*

Die 22 Junii in senatu : Causa domini magistratus contra Sós Pálné in causam attractam levatur : Hogy az incta ódóköti varázsló boszorkány, boszorkányokkal társalkodó, czimboráló személy, maga is az incta megvallotta dolgait.

Incta negat simpliciter. Praeter quam, quod Szabó András nevű ember megszorított, fejsze alá fogott, úgy vallatott, de annak is egyebet nem vallottam, hanem, hogy mint eddig, ezután is gyógyítom.

Deliberatum : Probet dominus actor allegata.

1693 die 22 Junii : Bíró uram tanúi Sós Pálné ellen :

1. testis Lantos Mihályné jurata examinata fatetur : Tudom, hogy Szabó András az incta asszonyt berekesztette a házba és engem küldött bíró szolgájáért. Hogy én nem mentem, egy német inasnak ígért négy polturát, hogy felvezesse a bíróhoz ; és azon német inassal kiment az utcára. Az incta aztán reménkedett, kezemet is csókolta, hogy menjek utánna, híjjam vissza. Én mondtam : mi fejében tudom híni ? Mondotta az incta : meggyógyul két hétre a szeme, hogy ki lát menni az házból. Én mondtam : mi haszna, ha csak a házból lát kimenni, hát húsvétra meggyógyul-e jól ? Ugy híttam Szabó Andrást vissza. Ők osztán egymás kezén megesküdtek mind a ketten : az incta azt fogadta, meggyógyítja : azon a legény protestálván, az incta ismét fordította szavát s mondtotta : úgy, úgy jó fiam, hiszen igyekszem meggyógyításában. Szabó András ismét azt fogadta : senkinek sem mondja boszorkányságát, nem hántorgatja, csak gyógyuljon meg a szeme. Míg ők előtte penig megesküdtek volna, hallottam az incta szájából, hogy hitta Szabó Andrást : menjünk el, akár a kegyelmed anyjával, akár egy eskütt emberrel, akár Lantosné asszonyommal ahhoz a nyilvánvaló híres kurvához ; kérjük el a kötést tőle, mert Olajos Istvánnéak tizannyi vétke vagyon benne, mint énnekem. Ezen protestálván Szabó András, mondtott az incta : úgy úgy jó fiam, hiszen ugyan el kell kérni a kötést.

2. testis Szücs Gáspár juratus examinatus fatetur : Egyebet nem tudok, hanem panaszolkodott nekem, hogy Szabó András meg akarta ölni s mondtotta : én reám gyanakszik, hogy én kötöttem meg, de én tiszta személy vagyok. Arra

gyanakszik, hogy Vasas Panda én velem kötötte meg, én azt mondtam neki: vegyünk fel egy eskütt embert, menjünk oda, majd megmondja, ha én kötöttem-e meg; ha nálla van a kötés, kérjük el.

3-tól 11-ig tanú: nihil.

12. testis Kupás Benedek juratus fatetur: Tudom, monddta Szappanos János, hogy Sós Pálné olyat adott a hajdúknak, hogy a golyóbis nem járja.

13. 14. testis: nihil.

15. testis Szabó Gergelyné jurata fatetur: Tudom nyilván, hogy Sós Pálné olvasott a leánykám szemére, de mit, nem tudom. Azután dagasztottam Szent György napján, és oda érkezvén mondott: mit csinálsz, hiszen Szent György napja van ma. És csakhamar a leánykám lábán fájdalom esvén, mint egy . . . . .<sup>1)</sup> olyanok jöttek ki mind a farsikáig; de hogy panaszkodtam másoknak, hogy reá gyanakszom, csakhamar meggyógyult.

16. 17. nihil.

18. testis Szappanos János juratus fatetur: Tudom nyilván, hogy az incta asszony valamely Szent-Jóbi Török Lukács nevű hajdúnak burkot adott, hogy a golyóbis meg ne járná. És Várad alá menve, a török úgy meglőtte, hogy megholt. Ezért reá jüvén a hajdúk megfogták, hogy az Ispánhoz vigyék, szidván nyilván való boszorkánynak és addig reménkedett, hogy kilencz német forintra elbocsátották. Secundo: tudom nyilvánvaló ódását, kötését, sokféle varázslását, kenésétfenését. Az ép leánykámnak is egy alkalmatossággal a szeme kiforrott és reá gyanakodtam mindenkor; mert mikor megholt, ki nem küldhettem a test mellől, nem volt annyi tehetőségem és a test semmi módon meg nem meredett.

19. testis Szappanos Jánosné jurata fatetur, uti praecedens, hoc addito; hogy embereket mért. A leánya is azt monddta, mikor felette igen eldagadozott volna: az anyámra gyanakszom, hogy ő vesztett meg. Egy más asszonyra is megneheztelvén két polturáért, hogy meg nem adta: csakhamar mind a két szeme kifutott egészen.

20. és 21. testis: nihil.

22. testis Villás Sz. János: Hallottam az incta szájából én a kamarába lévén, hogy béres házában Szabó András a szóval traktálta, mondván: gyógyítsa meg a szemét, mert ha meg nem gyógyítod, erőssen megverlek. Monddta: nem úgy legyen fiam, ne csak engemet vesztegess, hanem azokat a boszorkány kurvákat is, kiknek tíz annyi vétkek vagyón

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



benne, mint nekem. Erre mondott Szabó András: hát mit cselekedjünk. Kiremondotta az incta: Édes fiam, vegyünk egy emberséges embert mellénk, menjünk azokhoz a boszorkány kurvákhoz, kérjük el a kötést, mert azoknál a kötés, kik tégedet, én velem együtt megvesztettek. Kiremondta Szabó András: miért mennék én oda, hiszen nem cselekedtétetek ti azt száz ember előtt, hanem csak magatok között. És protestálván Szabó András, mondotta: boszorkány vagy hát te. Mondotta az incta: akár én vesztettelek meg, akár más, hiszen jót mondok én, hogy menjünk hozzájuk és kérjük el a kötést, mert nállok vagyok. Láttam azt is, hogy olvasott a szemére.

23. testis: nihil.

Testis 24 et 25, uti testis 22 in ordine.

26. testis Szabó András: A mikor szememet az incta kezdette gyógyítani, előmbe jött éjszaka, ezt mondván, hogy süveljek ő neki. Én mondtam: nem süveglek vén boszorkány, hanem jöjj hónap, süveglek akkor: és ugyan másnap reggel, mikor a nap szépen feljött, oda jövőn, mondotta, hogy süvegeljek neki. Én mondtam: nem süveglek vén, nyilván való boszorkány, mert az éjjel is mind erre erőltettél, hanem én mindjárt megfogtatlak. És azonban megindultam, hogy bíró uramhoz menjek. De az incta vissza hivatván azt ígerte, hogy egy hónapra semmi gondom nem leszen. De én nem hittem, hanem azt mondtam, állasson kezest. Arra azt mondotta az incta: mi haszna, hogy csak engem vesztegetsz, hanem vesztegesd azt is, a kinek tíz annyi vétke van benne, mint énnekem, mert én velem más vesztetett meg. Hanem gyere, kérjük el a kötést attúl, ki én velem téged megvesztetett, hogy gyógyulj meg. Én mondtam: mi haszna megyek, hiszen nem keresztyén ember előtt cselekedtétetek, hanem ti magatokban, hanem úgy cselekedjél, a mint teneked legjobb, mert megfogtatlak. Arra azt mondotta: hiába vesztegetsz, mert én csak nem gyógyíthatlak meg a magam erejével. De ugyan, hogy nem tágitottam, erős hittel megesküdt, hogy meggyógyít és semmi gondom nem lesz.

27. testis: nihil.

28. testis: Orbán Jánosné jurata examinata fatetur: Tudom, hogy az incta megneheztelvén reánk, mások előtt azt mondotta; hogy a siratja meg, kinek se híre, se tanácsa nincs a dologban és másnapon a leányomat mindjárt elütötte a nyálva és minden teste főtől-talpig elhervadozott. És az inctához menvén, mondtam: gyógyítsa meg, mert ő ette meg. És az incta látván, hogy nem akarom elszenvetni, mondván: valamint teszem szerit, megfogtatam: három nap mulva meggyógyította.

*Sós Pálné ítélete: tüzes fogóval megfogdosztatván, megégettetik.*

1693 die 7. Septembris in senatu. Definitio causae domini magistratus contra Sós Pálné.

Mivel constál a tanúk vallásibul, hogy az in causam attracta ódó-kötő varázsló boszorkány: azért az incta hóhér kezébe adatván, tüzes fogóval megfogdosztatván, megégettetik.

N. B. Complices társainak megvallására megkínóztatik.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 26. jegyzőkönyv. 56. s. köv. II.)

### CXXXV.

*Komárom város, 1693.*

Tassy Zsuzsánna becsületsértési pert indított Varga Péter ellen, de miután nemcsak Varga Péter felesége, hanem többen megesküdtek, hogy őket Tassy Zsuzsánna megboszorkányozta, előbb azt ítélték, hogy maga mellett 25 igazoló tanút állítson. Minthogy erre képes nem volt, augusztus hó 13-ikán megkínózták s végre november hó 21-ikén elégették.

(Takáts Sándor közlése: Budapesti Hirlap. 1886. évi 8. szám.)

### CXXXVI.

*Komárom város, 1693.*

Kontor Kata boszorkánysági perében 1693 deczember hó 16-án hozott ítélet úgy szól, hogy bár terhes indiciumok vannak ellene, mégis gyanú alapján véglegesen el nem ítélik, hanem előbb torturáztassék meg, vallomásaitól tétetvén függővé sorsa. A tortura után a városból kiüzetésre ítéltetett, a mi dobszó és harangszó mellett történt meg.

(Takáts Sándor közlése ugyanott.)

### CXXXVII.

*Komárom város, 1693.*

Rancs András azzal dicsekedett, hogy az embert úgy tudja megkötni, hogy ha akarja, meghal, ha akarja, meggyógyul. Ez reá bizonyulván, 50 bot ütésre és a városból való kiűzésre ítélik.

(Takáts Sándor közlése ugyanott.)



## CXXXVIII.

*Debreczen, 1693.*

*Nagy Jánosné és Molnár Jánosné boszorkányok ellen perfelvétel,  
és ugyanaz nap a Nagy Jánosnét terhelő tanúk kihallgatása.*

*(A per első tárgyalása :)*

1693. 27. Augusti in senatu : Causa domini magistratus levatur contra Nagy Jánosné et Molnár Jánosné in causam attracták ellen, boszorkányság végett, kurvaság végett.

In causam attractae negant simpliciter.

Deliberatum : Bizonyítson bíró uram.

Bíró uram tanúi Nagy Jánosné ellen die 27 Augusti 1693 :

1. tanú Bene Mihály. Tudom, hogy a feleségem ágyba esett ; Nagy Jánosnéra gyanakodtam és a fürösztő asszony Ároktón azt mondotta, hogy Nagy Jánosné és Fekete Istvánné vesztették meg a feleségemet.

2. és 3. tanú : nihil.

4. tanú Pataki Péterné : Tudom nyilván, hogy Nagy Jánosnéra sokat járván, hogy a fiamat, — ki két hónapig mint a merő fa, olyan volt, — gyógyítaná meg fizetésemért : commendálta, hogy sonkoly vizéből főznék fürödöt és meggyógyul. Én főztem és oda jűvén, a kezét összetette, bele mártotta, az után a farát megtapogatván belététette és mindjárt meggyógyult. Tudom azt is, hogy a menyem megbetegedvén, gyermeke nem lehete, hanem az incta csak kiszaggatta belőle és a gyermek köldökéből mintegy két iznyit elmetsett és eltette, de miért, nem tudom. Azt tudom, hogy mikor Bene Mihályné sínlett, oda mentem, tudakozódtam tőle, mivel gyógyítják és az incta másnap oda hívatván, azt kérlette tőlem : mit keresel te Benénénél és Szabó Istvánnénál. Én mondottam : tudakozódtam tőlök. Arra az incta mondotta : talán azt bánod, hogy a leányodnak egészsége van. Én mondtam : de azt bánnám, ha megromlana. És azzal elmenvén tőle, a templom hídján a gyermekkel előtalálván az incta, a gyermeket megcsókolta és orcáját megtörölgette : és minű járt minden ereje elment, azúta sínlik úgy, hogy emberi kép nincsen rajta. És azuta, miután megfogták, izent a tömlöczbűl, hogy főzzem meg sonkoly vízben, ad ő füvet és ha kilenczszer megfürösztöm, két nap meggyógyul. Azt is hallottam a maga szájából, hogy ha a leánya a karjában megnyomja az inat : mindent megtud mondani. Azt is mondotta, hogy az én fiamat is a leánya nézte meg és azt mondotta : úgy akarták megveszteni, hogy ne éljen, de nem ronthatták úgy meg, hanem meggyógyul.

5. 6. 7. tanú : nihil.

8. tanú Molnár Ferencz fatetur : Tudom, hogy a mikor a gazdaasszonyt fűrösztötte, mondotta feleségem : nosza tapogassa meg kegyelmed az én uramat is. És az incta megtapogatván azt mondotta, hogy kötés vagyon bennem »mert mikor Endréden nyomtattál, a káposztában étetett meg a gazdád asszonya, de jó, hogy kihánytad, mert többet nem ettél volna, de én, ne félj, fizetésért meggyógyítlak.« És megkenvén a mellemet, a kelevény kettő szakadott bennem és fél esztendeig mind hánytam tülle.

9. tanú . . . .<sup>1)</sup> fatetur : Tudom, mondotta az incta, mikor sógorom felesége nagy kínlódásban volt volna : nyilván annak az asszonynak dolga, a ki a gyermekbül a követ ki vette ; ő gyógyíthat meg, mert ő dolga.

10. tanú : nihil.

11. tanú Szűcs Gáspár fatetur : Mikor a feleségem rosszul volt, mondotta az incta : állj hátrább csak, mert oly aludt véreket hánysz mind alul, mind felül, mint a kezemfeje. És mikor megkenték, mindjárt úgy lött ; és mondotta az incta, hogy nem ilyeneket gyógyított volna. Mondotta : ezt vagy amazt is meggyógyítottam.

12. tanú : nihil.

13. tanú Szabó Istvánné : Hallottam a szájából, — hogy nyomorúságban voltam, — ha a leányom olvasása le-, vagy felmegyen rajtad, ha csak egy tekerület kötés is leszen benned, meg mondom az uradnak ; mert más miatt szenvedem ezeket ; mert nem szintén olyan jóakaród a komád asszony, a mint gondolod. Szabó Andrásné is gyógyította és szilvát adott enni, a mikor megette, nem sok időre megholt. A mikor orvosolta penig, azt mondotta : szégyen volna, ha nem tudnék hozzá, mert Tar Páltúl tanultam. Hallottam azt is, mondotta Angyal Mihály felől, hogy gyógyította ; a pogácsát másutt ette meg — nevezvén, de nem tudom hol, — és attul volt nyavalyája. Az ablakon is kivetette a pogácsát, de ki ette meg, nem tudom. Mondotta azt is az incta : én most is olyat gyógyítottam, hogyha a lánczrul elbocsátották volna, elszaggatta volna az embert, de én mellé ültem, nem bántott engem. Hallottam az incta szájából, hogy mondotta : én miattam csaknem megölték éjtszaka. Hogy hozzám járt, a nyakamba is akasztott ember kötelét kötött, ezt mondván : a kinek ilyent kötnek a nyakába, nincsen olyan ördög, a ki neki árthasson. Kata leányom felköltött kérdvén, mi lelt anya, de én mondtam : csak aludj leányom.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan név.



14. tanú Kerékgyártó Istvánné fatetur: Mikor a tejem elveszett volt, az incta mondotta: ezt a csuprot a leányom kétszer tele olvasta tejjel. És mondotta a gyermekemnek: ne félj, megjött már a te kenyered. Hallottam, mondotta Nagy Györgyné felől: igen megeresztette a nyelvét, de lakatot vettek Kata leánnyal a szájára. Hallottam azt is az inctától: én eluntalak gyógyítani, mert éjjel egy kis lyukon reám jönnek az ablakon, de ha máskor is reám jönnek, utca hallatára kikiáltom, ha velek együtt megegetnek is.

15. tanú: nihil.

16. tanú: Nagy Györgyné fatetur: Hallottam az incta mondotta, hogy egy szoboszlói legényt kötöttek volt meg és ő gyógyította meg; és mikor kérdették volna, ki kötötte meg, azt mondotta: én nem mondom meg, hanem Kata leányom, ő kimondja.

17. tanú: nihil.

18. tanú Kovács János fatetur: Tudom, hogy egykor a templomba készülvén, az incta hozzám jött és kért egy kenyeret és hogy nem adhattam, halasztottam hétfőre és a kis gyermekemen mindjárt olyan pattant, mint egy lencse szem és az olyan lött, mint egy malacz a gyermekben. És oda hivatván, — mivel mások azt mondták: lehetetlen másnak meggyógyítani, hanem a kitől esett, — bizonyos fizetésért ígérte, hogy meggyógyítja. Hogy láttam, hogy nem gyógyul, mondtam, hogy ő reá gyanakszom és mondtam azt is: lám úgy kedveztem kegyelmednek, hogy valami házamban volt, mindent oda adtam. Arra az incta mondotta: hiába kedveztél nekem, hanem Kata leánynak kellett volna kedvezned, mert ő én nállamnál jobban tud ahhoz. Azonközben a gyermekem azon nyomorúságában megholt. Hallottam azt is az incta tulajdon szájából: no a szomszéd asszony ne kácsogjon s ne ríjjon immár reám, mert haza fizettem s olvastam a tejet, mivel a mely csuprod nállam volt, azt háromszor tele olvastam tejjel; ezt pedig senki sem kérte tőle.

19. tanú Szilágyi Mihályné fatetur: Tudom, hogy két forintot kérvén az incta tülem, mondtam: nem adhatok. Arra azt mondotta: had legyen, adnál még; és harmadnapra megbetegedvén, oda hivatam, kértem csináljon fürödőt. Arra azt mondotta: én csinálnék, mert kötés vagyok benned, de ha csinállok, engemet összetörnek.

20. tanú: nihil.

21. tanú Gulyás Mihályné fatetur: Láttam kenését, fenését, hallottam sok ízben való varázslását, hallottam azt is, hogy mondotta: A Kerékgyártó Jánosné tejét a menyé elvitte volt és mindenkor én reám kácsogott, de én haza olvas-

tam nekie és két csuporral lött. Azonban hallottam azt is a maga szájából — egy tehenünktől véres tejet fejből — ezt a tehenet a szomszédod ette meg, de a tejet töltsetek a favágatóra s a szemétre, verjétek meg erőssen, semmi gondja nem lesz. Ugy cselekedtünk, megvertük és a tehen meggyógyult. Azonban a tömlőczben hozzá jűvén az incta, kérlette: leszese e kezes értem? Én mondtam: igen is. És a tejem mig haza értem, menten úgy megjött, hogy a kebelemből kifolyt, de harmadnap mulva megint elveszett egészen. Annak előtte eleget kértem, hogy adná vissza, de nem adta.

22. tanú Szilágyi Gáspárné: Tudom, hogy az incta hozzáj jűvén, kért egy kenyeret és hogy nem adtam: a gyermekem fél keze mindjárt megnyomorodott. Másnap vittem Borbély András uramhoz, de semmit nem tudott orvoslásához. És én jűvén onnan, kérlette az incta az scholánál, hol voltam és mit viszek: és félvén tőle, mondtam, gombolyagot. És másnap, hogy nem könnyebbült, hozzávittem; fűvel beraggatta, azt mondván: lám kértem, mit viszel, megtagadtad, pedig én jól tudtam, hol voltál. Azonközben fűvet adott és kilenczszer abba fürösztettem. És az idő közben egy madár egészen megjárta a házamat és az incta mondtotta: ha én ott voltam volna, nem járta volna meg a házadat. És más asszonyhoz vivén a gyermeket, az azt mondta, hogy a csontját két helyen vették ki a karjából. És mindjárt harmadnapra oda vivén az inctához, a leánya azt mondtotta: mindjárt kűbálvány űsse meg az ő lelkét, ha semmi csont híjja vagyon a gyermeknek; azzá is teremtsé az Isten, ha semmi csont híjja vagyon a gyermeknek immár: és a gyermekem felemelte a karját és meg is gyógyult. És más nyavalyája érkezvén a gyermekemnek, fel nem állhatott és oda menvén, mondtam: nyilván felváltották a gyermekemet és nem az én gyermekem az, kit tartattak velem. Arra mondtotta a leánya: de a kő űsse meg a lelkemet, ha a te gyermeked nem, vidd mácsihoz (*sic!*), had kenegesse meg. És megkenegetvén, harmadnapra felállott a gyermekem.

23. tanu Pap Ferenczné fatetur: Az incta komának hitt és a fiamat levette valaki az ágyrul, vagy csak leesett és olyat dagadott, mint szintén a feje. És oda jűvén az incta, fűvel beragasztotta és meggyógyult másnapra.

24. tanú: nihil.

25. tanú Botos Ferenczné: A mikor gyógyított az incta, azt mondtotta: szídták őt, miért fogadott engem fel és miért gyógyít meg. Azt mondtotta: engemet megkötöttek és övig sebes lévén, azt mondtotta, hogy a boszorkányok mind bélyegekkel akartak megsűtögetni. De egy volt közöttük jóakaród,



a mondotta: ne bántsák olyan mód nélkül, had gyógyuljon meg. De nem mondotta meg az asszonyt, ki volt. Hallottam, azt is mondotta az incta: no engem a boszorkányok ez éjjel csaknem megöltek leányostul, hogy gyógyítottalak, de én tovább nem gyógyítlak.

26. tanú Ádám Mihály fatetur: Tudom, megnyomorodván a feleségem, sínlett, fel nem kelhetett; és az inctát házamhoz vive, berekesztettem és háromszor megesküdt kezemen, hogy meggyógyítja. És háromszor bekötvén, fenn járt azon időn hideg őszig, de ugyancsak abban a nyavalyában holt meg.

27. tanú: nihil.

28. tanú Szűcs Miklósné fatetur: Tudom, hogy Erdélyi Györgyné igen nagy kínban lévén, az asszony oda jött hivatalunkra s azt mondotta: asszonyomat a másik bába, — ki vágyott volna hozzá, — az ette meg és én meg nem gyógyíthatom.

29. 30. 31. tanú: nihil.

32. tanú Takács András: tudom, hogy egy leánykánk megnémulván, az incta hivatlan oda jött és megkenegetőn a torkát az ujjaival, mindjárt megszólalt. És a feleségemnek is elesvén keze, lába — hogy a piacszul jött volna haza — az incta asszonyt viszont oda hívtuk. Nagy bajossan olyannal mint a kanócz megfűstölven megkenegette és mindjárt megkönnyebbedett. És a fiának is elállván a vizelet, a farát megkente és fűvel berakta s azonnal megindult. És elmenvén házamtul, mindjárt megbetegedett feleségem és sínlett sokáig és mondván az inctának szemtől szembe, hogy ő dolga volna, oda jött és a száraz kezével megkenvén, mindjárt megkönnyebbedett. És én mindent szemére hányván, ugyan egy hónap mulva a leányom fél fele elesett és azóta a keze összekúcsolódik és nem járhat.

33. tanú Takács Andrásné fatetur, uti praecedens, hoc addito: Azt mondotta az incta, hogy reá olvasott és reá fűtt. Azt is hallotta az incta szájából: no felolvasalak az éjjel tizenkét órakor és az olvasásom fel ment a padlásig, a második olvasásom annál is feljebb és megesmérém, hogy más kéz jár környüled, de ha tudta volna Kata leányom, ide nem bocsátott volna.

34. tanú Néki András fatetur: Engemet az incta bekötött és másnap felköttem és a mikor oda jött, azt mondotta: miért költél fel, csak próbáltál. Én mondtam: nem bizony én, de semmim nem fáj. Arra mondott: no fáj holnap, mert Kata lányommal vissza olvastatom: és én másnap ágyba estem.

35. tanú Szűcs Pál fatetur: Hallottam az inctától: fiam,

a mint a gyermekedet oda hozák és a tenyerét megnézem : Nagy Miklósné ette meg.

36. 37. tanú : nihil.

38. tanú Fóris Ferenczné : Tudom, hogy a leányomnak — az incta kezére születvén — a gyermeke olyan volt, mint a merő fa és a szája bekulcsolódott. Az inctát pedig oda hivatván és megmondván szemébe, hogy ő dolga volna, — az ujját a szájába dugta és azt mondotta : tele kelevénynyel a szája, de ha innen elmengyek, mindjárt megkékül, mint a szilva. És elmenvén, olyan lett, mint a kék szilva a gyermek és két hétre megholt.

39. tanú : nihil.

40. tanú Szűcs Gáspárné : Hallottam maga szájából az inctának mondotta, hogy ő Tar Pál tanítványa volt és attul tanulta mind az olvasást, mind a kötözést.

41. 42. 43. tanú : nihil.

44. tanú Bene Mihályné : Hallottam, nyilván mondotta Nagy Jánosné, mikor sínlettem : Ilona, tégedet bizony Fekete Istvánné ett meg és én bizony addig meg nem gyógyíthatlak, mig ide nem hivatod, meg nem vereted, vagy meg nem szidogatod. És oda hivatván, Feketénére mondtam nekie : azt mondja a bába Nagy Jánosné, hogy te ettl meg, hanem gyógyíts meg kérlek, soha bizony szemedre sem vetem. Arra Feketéné mondotta : én nem gyógyítalak, nem is tudlak, hanem Nagy Jánosné ett meg, ő gyógyíthat meg. És mind a kettő összekerülvén szemtül szembe, sokszor egymást hamisolták azt mondván egymásnak : nem én, hanem te etted meg, s gyógyítsd meg. Tóbiásné is Ároktón azt mondotta : reájok tenném a kezemet és úgy esküdném Nagy Jánosnéra és Fekete Istvánéra, hogy nyilván azok ettek és rontottak tégedet jó Ilkó meg, de megpiruljon az orcám, — ha el nem szöknek — megéred, hogy megégetik Debreczenben. Hallottam Kerégyártó Jánosnéul mondotta : hogy az incta, mikor engem Ároktőre vittek, megütötte a mellét, mondván : mi haszna, hogy oda vitték, mert Isten meg ne áldjon, ha soha különben meggyógyul, hanem ha a sárga homokba viszik.

45. 46. tanú : nihil.

47. tanú Kovács Gergely fatetur : Hallottam maga szájából az inctának mondotta : örömet meggyógyítana, de nem engedik. Azt is megmondotta, hogy Szabó Mihóknak felesége kötött volt meg. Hallottam azt is, hogy a juhásznak azt mondotta hogy a kurvája kötötte meg és jöllehet itt nincsen mostan, de a mikor megházasodik, szintén akkor jün hozzá haza. Azt is hallottam mondotta, hogy Munka Andrásnak úgy vetették volt a kötést, hogyha mind a két lábával belé hágott volna, megkellett volna halni és többé a lábán nem járt volna.



48. tanú Munka András fatetur : Hallottam maga szájából inctának, hogy a mikor engem megkötöttek, ha mind a két lábammal bele hágtam volna, soha a lábomon nem jártam volna és erős hittel megesküvén azt mondotta, hogy nyilván Tivadarné Csapó utcában kötött meg és ha ű engedte volna, meggyógyíthatott volna, de nem engedte.

49. tanú Csomás Péterné fatetur : Mondotta az incta : meggyógyítana, de nem hadnák meggyógyítani ; mert az éjjel is egy tál fekete lével által menve rajta, azt mondották nekem : Kurva, nem a te tiszted az, hogy meggyógyítsd, miért ártad abba magadat. És most is azt mondotta, hogy még *Karaffa járáskor* ettenek meg és kötés vagyon bennem. Hallottam azt is az incta szájából mondotta : mind vetettem az éjjel a virgát, de Isten teremő úgy segéljen, nem tudhattam meg, ki kötött meg, mert erre, hogy meggyógyulsz, mind egyszersmind kiperdült ; de Kata leányom most zárkózott be, ű is megpróbálja, ki dolga, reggelre meg tudom mondani.

*Nagy Jánosné és Molnár Jánosné perében ítélet : mindkettő el-  
égettetik.*

Definitio causae magistratus contra Nagy Jánosné et Molnár Jánosné inctas post attestationes.

Deliberatum : Constál az tanúknak vallásibul az inctáknak sűgása, varázslása, ördögösökkal való czimborálása ; Molnár Jánosnének paráznsága, gyermekvesztése : azért mindketten elsőbben megvallatván, megégettetnek.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv. 60. s köv. II.)

## CXXXIX.

*Debreczen, 1693.*

*Nagy Jánosné leánya, Kata, ellen tartott tanúkihallgatás <sup>1)</sup> ugyanaz  
nap, melyen anyja ellen.*

Bíró úr tanúi Nagy Jánosné leánya, Nagy Kata ellen die 27. Augusti.

1. 2. 3. testes : nihil.

4. testis Szekeres Pál : Tudom, hogy fattyat vetett Keresztesen, de nem tudom, eligazította-e a dolgát, vagy nem.

<sup>1)</sup> *Jegyzet* : Tekintettel arra, hogy Nagynét együttesen vádolják Molnár Jánosnéval és szeptember 26-ikán őket egy ítéletben ítélik el-  
égetésre, a Nagy Kata tanúkihallgatása közvetlenül a Nagy Jánosnéjé  
után van beírva, ellenben Molnárné kihallgatásának semmi nyoma ;  
valószínű, hogy Nagy Kata volt Molnár Jánosné.

5. 6. 7. 8. 9. 10. testes : nihil.

11. testis Angyal Andrásné : Tudom nyilván, hogy az incta a leánykámát hittá hozzá és hogy nem ment, hanem csecset kére tőlem, mondotta : no kutya, megunatom a csecset veled. És azon órába csak elsivalkodott és a bölcsőbe kéredzett, de egy egész héten semmit sem szopott, hanem éjjel-nappal rengetni kellett. És egy hétre csecset kérvén, a tejem elveszett. Azomban hallatván olyan hír, hogy egy leány jön ide, ki a boszorkányokat kimutogatja : pünkösöd másodnapján elszőkött. A leányom nyakát hátra szegezték, a két szemére hályog ereszkedett, a fél keze és lába soha meg nem állott, míg meg nem holt, hanem mind hánnya, vetette és egy hétre elszökések után megholt.

12. 13. 14. 15. 16. 17. testes : nihil.

18. testis Szilágyi Gáspárné : Hallottam az incta szájából, hogy Kállaival, a ki Mónai Pálnál lakik, sokszor hált és mint a tulajdon férjével paráználkodott sokszor. Gáspár is, a ki tavaly szolga volt, szintén úgy élte, mint a saját feleségét. Mondta : nem is félek Gáspártul.

19. testis : nihil.

20. testis Tóth Andrásné : Tudom és hallottam maga szájából az incta asszonynak, hogy terhes volna és sokat igyekezett benne, hogy hogy veszthetné el. És egy rab asszony mondotta fülem hallatára, hogy tud olyan mesterséget, hogy ha akarja, az asszonynak gyermeke lesz, ha akarja nem lesz, ha akarja a kinél vagyon, elvesz tőle. És az incta kérte, hogy csináljon neki olyat. És a rab asszony egy öcsce, egy bagaria kötőért olyat csinált, hogy két óra mulva elment a gyermek az inctátul. Én mondtam : megveri az Isten. Azt mondotta : nem ver, mert még lélek nem volt benne. Azt is mondotta, hogy az ágy szalmájába tette azt a gyermeket, a kit elvesztett. Hallottam azt is, hogy a szeretői patyolatot hordottak neki. A többi közt, mutatván ezt a gyenge patyolatot : Angyal Mihály hozta, a gyermeket is ő csinálta.

21. testis Halasi Andrásné : Tudom, hogy mikor az uramat meglőtték, a feje velejét elvitte a mályvárul (*sic!*); és kérdvén, miért vitte el, felele az incta : a mire kell. És a mikor Takács Andrásné gyógyította, azt mondotta az incta, hogy az ő akarata nélkül senkit az anyja meg nem gyógyíthat, hacsak ő nem akarja.

22. testis Boros Ferenczné : Hallottam az incta szájából, a mikor a gyermekemet gyógyította : szintén olyan nyavalya ez, mint a kegyelmedé volt, de nem ennek a gyermeknek, hanem másnak öntötték volt el, de e hágott bele.

23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. testis : nihil.



33. Szűcs Gáspár, nihil praeter, quod de matre, vide supra.

34. testis Szűcs Gáspárné: Hallottam mondotta az incta, a mikor kent: állj hátrább csak, mert majd olyan véreket okádol, mint a két öklöd és bekötvén a hasamat, mindjárt úgy lött, valamint megmondotta az incta asszony. Kent is valami csuporkából, de mivel, nem tudom.

35. testis Szabó András: Hallottam mondotta az incta a feleségemnek: miért nem szoptatod a gyermeket főkötőben, mert az éjszaka az ijeiek (*sic: noctua*) a gyermekeket megszoztatták. És megnézvén a gyermek ganajját, olyan volt, mint a zöld girispán. Azomban reggel, mikor oda jött, mindjárt megmondotta, ha azon éjszaka a feleségem nem aludt vagy aludt. Azt is hallottam, a mikor Szarkánét gyógyította, a cseléd az álmát beszéllette, mondotta az incta: jobban tudja az álmát, noha nem hallotta, mint a cseléd, a kinek elbeszélte és elkezdvén, mind elmondotta, mit álmodott Szarka Jánosné; az én házamnál is mind megbeszélte.

36. 37. testes: nihil.

38. testis Szarka János: Hallottam, mikor az incta a feleségemet gyógyította: ha én megfürösztem asszonyomat, soha gyermeke nem leszen, de meggyógyul.

39. 40. testes: nihil.

41. testis Munka András: Hallottam maga szájából a Nagy Jánosné leányának, azt mondotta, a mikor Bályik uram házához Tivadarné felidézte volt: vagyon nékem — ugymond — olyan emberem, ha háromszor megtoppantja magát a bíró ajtaja előtt, be nem mehet a törvényre. És biztatott engem is: ne féljek.

(*Nem tudható, mely tanú mondta*):

Hallottam maga szájából az Inctának: van nekem olyan madaram, hogy valamit reám mondanak, megtudom általa, mert nekem megmondja.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv. 60. laptól folytatólag.)

## CXL.

Debreczen, 1694.

*Kis Bálintné ügyében perfelvétel. A per tárgyalása napján a vád tanúinak kihallgatása.*

1694 September 13. in senatu: Causa domini magistratus contra Kiss Bálintné levatur. In causam attracta diem petit. Dies conceditur.

20. Septembris in senatu: Causa domini magistratus contra Kiss Bálintné inctam levatur.

Deliberatum: doceálja az dominus actor, hogy az incta ördögökkel czimboráló, varázsló, bűjös, bájos boszorkány személy.

*Bíró úr tanúi Kis Bálintné ellen.*

1. testis Makai Gergely: Tudom, mikor az incta nálam lakott, Kiss Istvánné, Takács István úr szemefájós szolgáljával házamra akart jönni, hogy meggyógyíttassa az inctával, mert, a mint mondták, minden gyanúságok csak arra vagyon, mert egy kis búzácskáját a legény a mezőről be nem hozta volt; de én nem engedtem, hogy a házamra jöjjenek, mondtam, hogy vagyon itt bíró, azt keressék meg felőle. Azután hallottam s tudom is, hogy a mezőn fűvert volt az incta és adott is fűvet a legénynek: attul gyógyult meg. Tudom azt is, hogy Csirénével össze veszett az incta és csakhamar a leányának a szemére vér ereszkedett és megvakult, most is vak; annak is az inctára volt gyanúsága.

2. testis Makai Gergelyné: Én gyermekágyamba feküvén, mikor éjtszaka kijöttem, láttam az inctát, hogy a pitvarban egy ingalyban ült. Kérdettem: mit csinál; felelte: nem alhatom, csak kiülék ide. Reggel is kimenvén, láttam azon helyen, a hol ült egy kis szalmapernyét, de nem tudom, mit csinált. Tudom, hogy Takács István úr szolgáljának adott szemfájásról való fűvet; mert a legény gyanakodott reá és az házhoz oda jött Kis Istvánnéval. Az én kis fiamnak is hozott fűvet, de semmit se használt, én csak elvetettem.

3. testis Gulyás Mihályné: Tudom, hogy az inctának nállam laktában egy kis fazekát el találtam törni, az után mintegy egy hét múlva én az ágyról leszállván, nagy zúdulást hallván, tekinték az égre gondolván, hogy valami felleg jött fel; azonban a gazból egy zöld mentés asszony képében sebesen kijöven, engemet derékon átalszorított, én pedig a vállára tettem a kezemet, mondván: ugyan miért haragudtál meg ilyen igen reám édes jó emberem? Felelt: miért törted el a fazékomat? Mondottam: micsoda fazékomat. Felelt: tudod, a minap szép mázos fazékomat töröd el. Mondottam: Isten vesze el a fazékomat, hiszen megadhatom még én egy fazéknak az árát; azzal csak elment. Hallottam maga szájából mondotta, hogy ötlet egy ifjú szép legény elakarván venni, azt mondotta a legény neki: jöjjön ki a házbul és ötlet az egen meglátja. És hogy az incta kijött volna és a legényt az egen meglátta s a legény is ötlet meglátta s leszállott s vele sokat beszélgetett s annak utánna tőle ismét elment volna. Láttam,



hogy fűvet is szedett volna az incta, de mihelyt úgy jártam a fazék miatt, nem tartottam a házamnál.

4. testis : fatetur nihil.

5. testis Dinnyés Istvánné : Hallottam az incta szájából mondotta, hogy ő neki olyan rugós tehene volt, hogy maga egyfelé, a rocska másfelé esett, de háromszor megkerülte, az övivel oldalba ütötte, azután úgy megállott, hogy ő nem akarta, a lábát sem mozdította meg, olyan lett, mint egy engedelmes leány. Hallottam azt is tőle, hogy mikor az ő tehene elleni akart, mind éjjel-nappal ott leste, s mikor megellett, az pokláról olyat vett le, mint egy dió, azt kenyérbélbe takarván, felét a küszöb alá ásta, felét tehenének megenni adta és oly tejes lett a tehene, hogy dézsával állott a vaja ; csak két tehene volt, mégis mindenkor ő tőle vettek a török számára. Semmi ördög nem árthatott az ő tehenének, hasznát el nem vehette. Nekem is mondotta, mikor velem lakott : miért nem vettem tejet a juhászuktól ő véle, mert ha vettem volna, a vajunk káddal állott volna. A fiamnak mondta : Peti, ha te ifjú legény léssz, végy egy békát, dugd a hangyaboly közzé, annak a húsát mind lerágják a hangyák, a csontját szedd fel, és a mely leányhoz vagy menyecskehez kened, úgy fog utánnad járni, hogy alig maradhatsz meg tőle. Hallottam azt is az incta szájából : mikor ő ifjú asszony volt, az ő szállására sereggel mentek be az ördögök, kiket személy szerint is ismert, egyik neki nénje volt és hitták, hogy elmenjen velök. Hogy el nem ment, a nénje őtet segberugta, egy Bardocz Mihály nevű legény is volt köztök, a pedig a szemibe pökdösött ; de a gazda asszonya ezeket nem látta. Én beteg lévén Feresztő Jánossal csináltattam feredőt. Mikor oda hivatott volna Feresztő János, mondotta az incta : mi haszna, hogy még, mert soha bizony nem használ. Megjővén onnan, füstöltem magamat, pökdösvén mondotta : de mi haszna, hogy kened, füstölöd magadat, ördög rágja, mert bizony te benned olyan kötés van, mint a karom, a melyedtől fogva az ágyékidig, én tettem beléd, én, Isten engem úgy segéljen.

6. 7. 8. 9. 10. testis nihil.

11. testis Lacza Andrásné : Hallottam maga szájából az inctának, hogy mikor ő leány volt, egy legény mondotta neki, hogy menjen ki hajnalban és őtet az egen meglátja. Kiment, meglátta, az anyja is akkor fejte a tehenet, az is megismerte. Reggel oda menvén a legény kérdezte, ha látta-e őtet ; felelte, hogy látta. És mikor a legény őtet kérte feleségül, azért nem ment volna hozzá. Hallottam Dinnyésné szájából, hogy boszorkánynak kiáltotta szemtül szembe az inctát, hogy ő ette volna meg a fiát, leányát és magát.

Duodecima sicuti undecima, exceptis, quod de Dinnyésné, fassa est.

13. 14. testis nihil fatentur.

15. testis Kis Istvánné: Engemet Takács István úr szolgálja elküldött az inctához, hogy ha a szemének használó fűvet tudna adni (a mint azelőtt a mezőről jövőn a legénynyel, egy fűvet mutatott volt neki hályogruul valót), mert igen rosszul van a szeme. Hozott azután az atyafiától egy csomócskában Péterfiából fűvet, mely felől azt mondotta az incta, hogy ő nem tudja, használ-e, vagy nem. A legény a nyakában hordozta, de nem használt.

16. et 18. testis : nihil.

17. Zilahi Jánosné: Tudom, hogy harmadik esztendőben a fia az inctának az öcsém házánál beteg lévén, három hajnalban oda jött és a lábait térdig, kezét könyökig és a fejét megmosván, napkeletre öntötte mindenkor.

19. Darányi Miklósné: Hallottam az incta szájából mondotta: azt mondják, hogy az én menyemet megtánczoltatták a katonák a mezőn.

*Kis Bálintné ügyének végtárgyalása és a városból kiűzést rendelő ítélet.*

6 Decembris in senatu: Definitio causae domini magistratus contra Kis Bálintné post attestationes.

Deliberatum: Mivel az incta fajtalanságra szolgáló tanácsadásával, tilalmas eszközökkel való éléssel botrányozást szerzett: hóhér által a városból kikisértessék.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv. 167. lap.)

## CXLI.

*Debreczen, 1694.*

*Gyarmathi Anna Horváth Istvánné ellen vád, hogy boszorkány és két férje van; ez utóbbi váddal szemben azt állítja, hogy ez alól eklészia székein felszabadult. A tanúkihallgatás, mely ugyanaz nap tartott meg, szokásos vádak, a többek közt, a boszorkányperekben többször előforduló, még most is szokásos: hajigálódást, tartalmazza.*

1694. 6. Decembris in senatu: Causa domini magistratus contra Horváth Istvánné Gyarmathi Annam sagam et duos maritos habentem.

Incta prius negat, quod posterius dicit: Az én elébbi uram-



nak én rajtam kívül két felesége lévén, az Ecclesia székin abszolváltattam.

Deliberatum: Probet pars utraque allegata utrum concessum.

Bíró : a tanúi Horváth Istvánné ellen 1694. 6. Decembris:

1. testis Polgári Ferencz: Hallottam az incta szájából mondotta: gyermekem nem leszen, mert eltették azt, könnyű arról tenni, még a természetet is elveszteni; de azt nehezen szenvedhetni. Hallottam, azt is mondotta, hogy ha ő elválhatnék az urától, szoboszlai ifjú legényhez menne; de még akkor az mostani urához nem ment volt.

2. testis Horváth Mátyás: Hallottam az incta szájából mondotta: hogy az ő urának másik felesége is lévén, megakarták lövöldözni; de elszaladván a németek közzé, kapott egy muskatért, nemetté lett; csak attul elválhatnék, ifjú legényhez menne.

3. testis Seres György: Hogy a házamnál hajigálódás gyakran esett, gyanakodtam az inctára. A szüret előtt izentem neki, hogy ne gyötörjön: akkor megszűnt az hajigálás. Az szüretre haza jöven, az incta kéretett a feleségemtől rizskását először, azután árpakását, hogy egyiket sem adtunk, következő szombatn este a szolgáló mondotta: miért nem adott kegyelmetek árpakását annak az asszonynak, igen haragszik. Azon éjtszaka a szolgálóm mokogását meghallván, gyertyát gyújtottam. A szolgáló mondotta: jaj a Varjasné képiben megnyomának. A gyertya világánál — ugyan a szolgáló vette észibe — magunk is láttuk, hogy a fejünk alatt levő párnán ember ganéj volt, a melyből feleségem a tűzbe takarván, egy üres fazekat hozzá hajítottak, azután gyertyatartókat, kannákat is hajigáltak hozzám.

4. testis Seres Györgyné: Az incta tőlünk rizskását kéretett, de nem adtunk. Azonban nállam lévén ugyanakkor a szolgálónk, hogy haza jött, mondotta: Ó asszonyom! miért nem adott kegyelmetek annak az Istvánnénak, a mit kéretett, hiszen úgy haragszik, s azt mondja: hiszen én árpakását kéreték, ha nem volna, nem volna nehéz a lelkemnek, de tudom, hogy vékával is van; miért nem ad. Azon este miután lefeküdtünk volna, a kis gyermek magát elokádván, gyertyát gyújtottam volna, de a szolgálót soha fel nem verhetjük hamar, hallottam mokogását. A mikor felserkent, mondotta: jaj az öreg Varjasné képiben majd megfojtának; s azt mondotta, hogy fojtogatott: miért vádoltál be asszonyodnak. A leány felkelése után láttam ökröndözött, okádott. Azonban az fejünk

alatt levő párnán, a min feküdtünk, a kettőnk feje között ember ganéjt találtunk. Melyet is levévén, hogy megviradt, a leánynyal a tűzre tétettem; mely mihelyt megtüzesedett, a leány háta megett egy fazekat csaptak s azután gyertyatartót, kannát, követ, s egyebet hajigáltak. És mind addig nagy csörgés, csattogás volt a házban, míg az incta meg nem fogattatott. A Német se maradhatott a házba. Az előtt is, mikor a seres háznál a hajigálódás elkezdődött, az inctát szidogatta volt ki onnan; és reá lévén gyanúságunk, hogy ne gyötörjön, reá izentünk s akkor megszűnt. Azután ismét, hogy a mostani urát (de még akkor nem volt az) az házunktól elűztük: mindjárt az hajigálódás is az házunknál elkezdődött. Hallottam azt is szájából, mondotta, hogy bémenne Váradra, de a másik urátúl fél, hogy reá akad. Már akkor ennél az uránál nála volt.

5. 6. 7. testis nihil.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv. 201. lap.)

## CXLII.

### *Aranyosszék, 1694.*

*Piroska Andrásné Ballos Judit ügyében ítélőtörédék, mely a tanúk vallomásaiban ellene felhozott gyanúkok egy részét sorolja el; ezek főleg szerelmi bűbájra vonatkoznak.*

Anno 1694 die 26 Maii: In generali congregatione Sedis Siculicalis Aranyos, in possessione Kövend celebrata.

Szent Mihályfalván commoreáló Piroska Andrásné Ballos Judit ellen való inquisitio, in bona forma et modo emanáltatott relatoriában, per honestae famae et bonae conditionis testes, melyet tisztt uraimék parancsolatjokból inquiráltatott volt Szent Mihályfalvi ifjú Lakatos István, mint panaszló fél, mely relatoriákat ugyancsak ő conservál.

Egy valló vallja, hogy őtet arra tanította, hogy az falon látszó maga árnyékaról vakarjon port, s pogácsába sütte adja annak a legénynek, a kit kívánna, hogy őtet szeretné.

Más vallónak azt beszélte, hogy a szeretője nyomát vegye fel s kösse a füstre: s el kell vennie őtet, vagy akarja, vagy nem, vagy pedig más egyéb nagy nyavalyája leszen. Item: a vér folyásos ruháját facsarja korsóba s adja innia, s úgy is el kell vennie.

Más valló vallja: Hogy Lakatos Istvánnának megvesztvén valaki a lábát, — minthogy Ballos Judit szerette elébb Lakatos Istvánt — reá izent: hogy ha megvesztette, gyógyítsa meg is, mert megfogatta érette. Nemsokára Judit anyja Ballos



Miklós né oda ment s arra tanította, hogy vegyen egy darab ruhát a férfinagéból, s megkenvén szalonna zöldivel, kösse be, s meggyógyul.

Más vallónak azt mondotta Ballos Miklós né: Hogy tud ő oly mesterséget csinálni, hogy a mely asszonynak gyermeke nem szokott lenni, azzal leszen; s olyat is tud, hogy a kinek lenne is gyermeke, azzal nem leszen, s még az anyja méhében elvész miatta.)

Más vallónak Ballos Miklós né azt mondotta: Hogy ha azt akarja, hogy valamely legény ötet elvegye, lopja el előle az poharat s a benne való italt töltse az csizmájába és egy kevéssé rajta járván, ismét töltse vissza, had igya meg a legény, s el kell annak vennie ötet. Item arra is tanította, hogy mikor elsőben az mátkája házában vagyon, az ajtó két mellékét tapassza meg a két kezével és mikor melléje ültetik tegye alá ..... kezét s üljön elsőben a tíz ujjára.

(Itt a lap vége s ez üggyről több bejegyezve nincs.)

(Eredetije Aranyosszék levéltárában levő »Attila« nevű jegyzőkönyv. 103. lap.)

### CXLIII.

*Szent-Jób (Biharm.) 1694.*

*Bihar vármegye 1694 július 5-ikén Szent-Jóbon rendkívüli közgyűlést tart, a megye több községében összefogdosott boszorkányok pereinek letárgyalására. A 14 vádlottból 6 tűzhalálra ítéltetett; a többiek részint heted-, részint harmadmagokkal való tisztító eskü útján, részint egyszerűen mentettek fel.*

Generalis congregatio in oppido Szent-Job 5. mensis Julii anno 1694. propter ardua comitatus negotia cum sagarum in pagis incaptivatarum jus celebrandum et jure convictarum exenquendarum terminata.

(Előbb néhány más ügy tárgyalása után következik.)

Hic per fiscum comitatus nomine generosi domini Stephani Buday vice-comitis, ut magistratus et actoris levata causa contra: Elisabetham Gál, relictam Joannis Pápai, Elisabetham Tóth, relictam Laurencii Tóth, Mariam Orosz, consortem Joannis Székely in Szalacs degentes; item Margaretham Pontos Joannis Körösi, Elisabetham Németh Gregorii Paczali, Catharinam Kovács Gregorii Mészáros, Sofiam Búzás Valentini Gombos consortes et Helenem Varga et Elisabetham Mészáros, ita Barbaram Csobány Joannis Kovács consortem, in Félegyház degentes; pariformiter Annam Virág Joannis Fülöp con-

sortem, Annam Szőke Francisci Pontos et Elisabetham Füzessi in Gálos Petri uti inculpatas.

Quae medio iudice nobilium more solito proclamatae in vinculis comparuerunt. Tandem dicti domini actoris et magistratus procurator in actione seorsim proclamata cupit eas tamquam sagas, penes sufficientia documenta rogo adjudicari.

Procurator autem earundem inctarum non aliqua expeditione, aut qualificatione, sed simplici negatione usus: contra Elisabetham Gál, Elisabetham Tóth, Mariam Orosz sufficientia documenta actor producere non valens tertiommet sese expurgarunt; contra Annam Szöllösi nihil comprobando simpliciter absoluta; Barbara Csobány autem septimusmet se expurgavit; reliquae autem uti: Margaretha Pontos, Elisabetha Német, Catharina Kovács, Sophia Buzás, Helena Varga et Elisabetha Mészáros rogo adjudicatae sunt.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában levő legrégibb, I. jelzett jegyző-könyv. 103. l.)

#### CXLIV.

*Kolozsvár, 1695.*

*Szakál Ferencz magánpanasza Debreczeni Kata <sup>1)</sup> ellen, mely panaszában azt állítja, hogy Debreczeni Kata neki már előzetesen egy reversalist írt alá szolgabíró előtt, s ennek daczára őt most újból megbabonázta.*

1695. 11. Februarii: Causa nobilis Francisci Szakál, alias Asztalos Colosvariensis in comitatu Colosiensi, ut actoris contra et adversus praesentem captivam Catharinam Debreceni, — de cujus aliis nominibus et conditionibus et loco residentiae protestatur — ut inctam.

Pro actore procurator Georgius Sárosy praemissa solemniter protestatione dicit:

Ilyen actióm vagon az denominált és captivált incta ellen: Hogy nem emlékeztvén meg arról, minémű ellene való contractussa és reversalissa extal nálam; melyet az ő gyanús bűjös-bájos cselekedetinek tollalására és egyéb rossz dolgainak sopiálására, böcsületes szolgabíró úrtól extraháltam ezen inctával egymás közt levő megegyezésünk iránt: azon reversalissának ellene újabban az 1694-ik anno, die 16 mensis Novembris, itt Colosvár megyében Colosvárat az Óvár kis-

<sup>1)</sup> *Jegyzet.* Az illető valószínűleg ugyanaz, a ki már egyszer 1684. ben a városból kiűzetett.



piaczán nemes Koncz János és Ádámosi János deák uramék házok szomszédságában lévő magam házához menvén, magunknak hun nem létünkben, az házban véghezvitt hol egy, s hol más gyanús cselekedetivel; és hogy ez megnevezett napoknak éjszakáján az jobb térdembe olyan szenvedhetetlen fájdalom esett, holmi benne lött afféle csomócskákkal együtt és annak utánna kevés napok alatt úgy fel fúvódott, mint egy egy pinzes rösölő; <sup>1)</sup> mely egy megfenyegettetés után nagy hirtelen, mint olyan gonosz-tétemény, észre sem vétetvén, oly módon hamar elapadott, benne maradván mind az által az említett grumusok. Mely ezszerint történt dolgokkal én nekem nem kicsiny felőle való suspicióra nyitott utat; mely megnevezett reversálissát termino praesenti exhibeálm is; és ha az házamhoz való jövetelét tagadná, data exmissione kész leszek cum omnibus circumstantiis doceálni; doceálván megkívánom a jure adjudicáltatni, hogy ezen incta, sem ezen városban és ennek határán soha ne tapasztaltassék, sem penig ennek távolban való határhoz közel sub poena immersionis in aquas. Protestatur de caetero.

In causam attracta per procuratorem, in exhibitis petit par et ex deliberatione nobilis senatus Colosvariensis, a jure concessum est.

*Szakál Ferencz és Debreczeni Kata ügyének egy későbbi tárgyalásán vádlott felelete a vád lényegére.*

Die 21. mensis Martii: Incta ad actoris meritum.

Értem az actornak ellenem való actióját, melyben fundamentum holmi contractust és reversalist emleget, melyhez semmit nem tudok s tagadom, hogy én velem contrahált volna s reversálisomat vette volna. Hanem most elmúlt karácsonyban lévén esztendeje ő kegyelméhez való beállításomnak, mind húsvétig azon a télen szolgálván a dominus actornál, husvét előtt egy héttel híván oda egyikét szolgabíró uramék közzül ő kegyelme, deákul beszélgettek ketten; nevemet az anyámmal együtt megkérdezvén így szólván: én tőlem menj el, mert én nállam nem lakhatol, okát most nem mondom meg miért, hanem csak menj el. Elkergetvén, addig való ott lakásom után ő kegyelme tudja micsoda contractust s reversalist csinált, hírem nélkül, nevem alatt; előttem semmit nem csinálván, sem el nem olvasván. Magam is penig, hogy adtam volna efféle írást magamra, soha leveles, vagy soros nem lévén, ezen fundamentomon épített bűjös-bájosságomat teljességgel tagadom,

<sup>1)</sup> Rösölő vagy röstölő.

melyben olyan vagyok, mint az ártatlan gyermek. Mert gyermekségmentől fogva az hol felnevelkedtem s az kik között éltem, tudják ártatlanságomat, tisztaságomat; itt is Colosvárott, az kiknél szolgáltam, semmit afélét hozzám nem tudnak, sőt az kinél ő kegyelme előtt két esztendeig szolgáltam, harmadikra is marasztott; hogy nem maradtam, abból gondolom s itílem, hogy az csinált zűrzavart lakásomba. Az dominus actornak penig óvári házához, hogy betértem most karácsony előtt, attól volt: hogy az ő kegyelme akkori szolgálója hívott be, nézvén azon által való szomszédházban lakodalmazást. Az ő kegyelme házánál is penig semmi rosszat nem cselekedtem, melyet meg tud mondani. Hogy a lakodalomból hazajövéen ő kegyelme, az lába kezdett fájni, annak oka is nem vagyok, mert én afféle gonoszsághoz soha nem értettem, érteni nem is akarok. Hanem talán inkább, hajlandó lévén az közsvényes vagy egyéb lábbeli nyavalyára, az lakodalomban jó bort ivott, s az indította meg. Mikor megfogatott is ő kegyelme, azt mondotta: penig hogy megtalálánk, ma benyargaltam az vásárt miattad; az mely is ellenkezik az dologgal. Azért mindezekre nézve megkívánom, hogy elégségesen, fide dignis testibus, az mit mondott, reám bizonyítsa. Ha reám nem bizonyíthatja, én is ártatlanságomról, dato dermino doceálván, megkívánom a jure, hogy cum poena indebitae . . .<sup>1)</sup> nyelve váltságával együtt, minden törvényszakadtáig való költségemet, az tömlőcz váltsággal együtt, az szék temperálásához képest refundálja. De caetero protestatur; liceat etiam plura tempore reportationis et de juramento.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes, doceant juxta allegationes et responsiones suas, competentem ad terminum törvényök lészen.

*A Szakál Ferencz és Debreczeni Kata közt folytatott perben ingrensnek jelentkeznek a város directorai, de ugyanaz nap már meghozza a tanács ítéletét, hogy Debreczeni Kata anyjával együtt a városból kitiltatik.*

Die 20 mensis Aprilis: Szakál Ferencz szolgálója-féle Debreczeni Kata ellen protestálnak director úrék, hallják annyostól boszorkányok volnának, ideoque annak idejében megkeresik arról.

Eodem die in causa nobilis Francisci Szakál, alias Asztalos Colosvariensis ut actoris et Catharinae Debreczeni captivae penes assumptionem testium factam.

<sup>1)</sup> Kiszakadva, valószínűleg »vexationis.«



Deliberatio : Ő kegyelmék szorgalmasan megvizsgálván mind két félnek testimoniumát, úgy látják az actornak bizony-ságiból, hogy ez incta sok illetlen, alkalmatlan, gyanúra nem kevés utat nyitó dolgokat cselekedett, melyek által magát rész szerint intricálja az suspicióban, noha teljességgel való boszorkányság tudására vallás nem találtatik ; mert ha ez némi-némű circumstantiákhoz realitas accedált volna, az súlyosabb büntetést el nem kerülte volna. Anyjának is penig dolgait ez mi illeti, elegyítette magát viseletivel, szavaival oly dologba, hogy magna suspicio nélkül alig lehet. Azért, hogy tovább is, az ily keresztyén szívet nem kevésbé megszorító hallomások, hogy tovább is átalok ne peragálódjék : azért tetszett, hogy ez captiva leány mind anyjostól ez városból intra tertium kimenjen, itt ne lakjék, itt se találtassanak soha ez város határán ; secus comperiáltatván, az hóhér által csapatnak ki.

(Eredetije Kolozsvár város levéltára, megfelelő évi lapszámozatlan jegyzőkönyvében.)

#### CXLV.

*Hétbírák hatósága. (Erdélyi Szászföld : Siebenrichtergerüter.) 1695.*

»1695. ápril 6-ikán Schnell Dávidné bepanaszolja Schobel Györgyöt, hogy bornyát megnyargalta (getreten). A vádlott esküvel tisztázza magát és felperes költségeiben elítéltetik.«

(Müller Frigyes : többször idézett mű. 36. l.)

#### CXLVI.

*Debreczen, 1696.*

*Pribói Szabó Jánosné ellen vád és tanúkihallgatás ; 43 tanuból csak 5 vall.*

1696. 6 Februarii in senatu : Causa domini magistratus contra Pribói Szabó Jánosné inctam levatur : hogy az incta ódó-kötő, varázsló, ördögökkel czimboráló, boszorkány-személy.

Incta negat simpliciter.

Deliberatum : probet dominus actor actionem.

Bíró úr tanúi Pribói Szabó Jánosné ellen. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. testes : nihil.

8. testis Keresztszegi Péter : Hallottam a minap Dinyés Pandátul, mondotta az inctának : no te, fogadásod szerint gyógyíts meg. Az incta felelte : hamisan mondd, mert

én nem fogadtam, hanem gyógyítson meg, a ki megvert : a Jehova.

9. testitől 29. testisig : nihil.

30. testis. Hallottam, hogy Kovács Mihályné az inctát boszorkánynak kiáltotta az utca hallatára. Dinnyés Istvánétül is hallottam, mondotta az inctának, hogy mind gyermekestül ő ette volna meg.

31. testis Dinnyés Istvánné : Hallottam Keresztszeginétül, hogy az ő gyermeke azt mondotta volna az inctának : no anya, ma holnap melegszen nálad. Felelte az incta : lustos kurvafi tőled várnék jót ; és azon éjszaka a gyermeknek kezét, lábát, derekát ki tekerték volna. Engemet is ugyan az incta fürösztött, de nem használt semmit.

32. 33. 34. testes : nihil.

35. testis Hegedüs Györgyné : Hallottam Kovács Mihálynétül, hogy hallotta az inctátül, hogy az pénteken szedett fű nem használ. Azt pedig az inctátül magátül hallottam egy leány felől, hogy ha ő vele lakott volna, ezerszer is férjhez mehetett volna.

36. testis : nihil.

37. testis. Hallottam, hogy Kovács Mihályné az inctát boszorkánynak kiáltotta.

38 et 44. testes sicut 37.

39. 40. 41. 42. 43. testes : nihil.

*Pribói Szabó Jánosné ellen ítélet : városból kűltás.*

Die Lunae 20 Februarii in senatu: Definitio causae domini magistratus contra Pribói Szabó Jánosné inctam post attestationes.

Deliberatum : Jóllehet nyilvánvaló boszorkánysága világosságra nem jött, mind az által, mivel másokat botránkoztatott : délig vettessék a nyakvasba és többé a városban ne találassék.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 26. jegyzőkönyv. 370. lap.)

CXLVII.

*Dés, 1696.*

*Tordai György városi hadnagy perli Medgyesi Péterné Kis Erzsébetet boszorkánysáért. Ítélet : tétessék kalodába s ecclesiát kövessen.*

Tordai György 1696. június 29-én boszorkányságért perbe fogja Medgyesi Péterné Kis Erzsébet nemes asszonyt s kívánja, hogy vádlottnő a »bűvös-bávos személyekről írt



articulusoknak poenájában meritáljon.« Vádlottnő betegsége miatt a magistratus csak 1696. december 7-én ítélezhetett a következőkben : »A dnus actor az incta ellen való actióját nemcsak comprobálta világosan, hanem exmissiója mellett sokféle babonáskodásokat, u. m. más ember udvaráruul forgács vitelét, tehene füstölését, tejének házatul meghozással való mindenkori kiadását, más ember tehenének földben nyomát felvágását, ruhában való kötését és tehenének arrul való itatását, akasztott ember kötelével való élését comprobálta, kik is az ördöggel való czimborálásnak, ezek mellett ördög lelkűvel való szitkozódása is constál urának és másoknak böstelenítésével.«

*Büntetése* : valamelyik hetivásár napján kalodába tétessék s hangosan kiáltsa, hogy tulajdonképen halált érdemelt volna s hogy ha ő, vagy más valaki még egyszer abban találtatnék, halál legyen rajta. Azután kövessen Istent és ecclesiát.

(Eredetije Dész város jegyzőkönyvében a városi levéltárban.)

#### CXLVIII.

*Hébtírák hatósága, 1696.*

(»Herbert Jakab| Erman Péter nejét boszorkánysággal gyanúsította ; a nagy-szebeni senator Haas Herman elnöklete alatt összeült bíróság előtt nem lévén képes gyanúját igazolni, bocsánatot kell kérnie és 40. forint büntetést fizetni.«

(Müller Frigyes : id. mű. 36. l.)

#### CXLIX.

*Brassó, 1696.*

»Tudósítás egy boszorkánynak tartott nő elégetéséről.«

(Jahrgeschichte v. Jos. Teutsch. Quellen zur Gesch. der Stadt Brassó. IV. k. 103. l.)

#### CL.

*Aranyosszék, 1696.*

*A Szék vicekirálybírája vádat emel Székely Györgyné Nagy Erzsébet és Magyar Jánosné Jakab Erzsébet székelykocsárdi asszonyok ellen.*

*A bíróság a feleket tanúik beszerzésére utasítja.*

1696 die 10. Septembris : Sedes judiciaria celebrata in possessione Kocsárd.

Causa egregii Michaelis Balázsi de Keresed, vicejudicis regii Sedis Siculicalis de Aranyos, ratione officii sui ut actoris contra et adversus nobilem feminam Elisabetham Nagy, consortem nobilis Georgii Székely de Székely-Kocsárd; item similiter feminam Elisabetham Jakab, consortem providi Joannis Magyar Székely-Kocsárdiensis, ut in causam attractas et detentas.

Pro actore procurator Gabriel Boer praemissa protestatione sic allegat:

Ilyen okon kellett az denominált inctákat in jus provokálnom: Hogy az említett székben itt Székely-Kocsárdon diversis locis et temporibus ördögi praktikában, kuruzslásban és varázslásban elegyítván magokat és boszorkányságban, mely éktelen és ártalmas cselekedetekkel másokat is megbántottanak; melyet ha az incták tagadnának, data exmissione doceálok: doceálván megkívánom a jure, hogy in loco publico tűzzel megégettessenek. Protestatur de ulteriora; tempore reportationis liceat plura loqui.

Az incták procuratora Andreas Szabó junior similiter protestál: szabad legyen contendálnom de foro, de actore. Inctae negant et cupiunt exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes ad comprobandum cum omnibus circumstantiis.

*Székely Györgyné ügyének a vizsgálat után való tárgyalása és ítélet: vettessék vízre és ha le nem megyen, kínoztassék meg és égettessék el, ha lemegyen, tisztítóeskü tgyen ötödmagával.*

1697. die 21. mensis Junii: Causa egregii Michaelis Balási de Keresed, vicejudicis regii ratione officii sui ut actoris contra et adversus nobilem feminam Elisabetham Nagy, nobilis Georgii Székely de Székely Kocsárd consortem, ut inctam et detentam.

Pro actore procurator Gabriel Boer cupit inctam detentam, secundum priorem levatam, exhibendo litteras relatorias super attestationibus testium confectas et emanatas, convinci et aggravari et puniri; de reliquo protestatur.

Pro incta procurator Andreas Szabó junior.

Deliberatum: Ezen detentának az actor ő kegyelme exhibitáiból constál sok olyan cselekedete, melyek nem tiszta személyhez, hanem boszorkányhoz illenek, úgy mint: .....<sup>1)</sup> bürök penete házába kitétele; azonban maga nyelve valása, hogy mások nálánál nagyobb ördögök vannak, magát is

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.



ki nem tagadván belőle ; és ugyan maga nyelvével vallotta, hogyha egy gyermeket, csak kis ujjával illetett volna is, meg nem halt volna, melyet haragjában posthabeált ; nyilván van az is azon vallásokból, hogy más complices társaival egy embernek lábait összerontotta ördögi mesterség által, megfenyegettetvén, meggyógyította harmadnapra ; és az is világos, hogy egy korszoma próbára lakat vettetvén, az incta kéntelenítettett kérőért (*sic!*) odamenni, holott azon kérőre semmi szüksége nem volt ; és egyéb gravis circumstantiák is vannak : melyekre nézve tetszett a törvénynek, hogy az boszorkányok beusáztatott próbájok szerint vettessék az vízben és ha le nem megyen, megvallattatván complicesseinek kimondásáért megégettesék ; ha pedig lemégyen : szavavevethető ötöd magával mentse meg magát, s maradjon meg élete, jó circumscriptio alatt.

*Magyari Jánosné Jakab Erzsébet ügyének a vizsgálat utáni tárgyalása és ítélet, mely függővé van téve az ugyanakkor elítélt két személynek vallomásától.*

*Ugyanaznapi ülésben : Causa stb. contra et adversus Elisabetham Jakab Johannis Magyari de Székely-Kocsárd jobbagionis illustrissimi comitis Nicolai de Bethlen consortem, ut inctam et detentam.*

*Pro actore procurator Gabriel Boer : exhibet litteras relatorias super attestationibus testium confectas et emanatas penes quas cupit in causam attractam juxta priorem levatam convinci, aggravari et puniri ; de caetero protestatur.*

*Pro incta procurator Andreas Szabó junior.*

*Deliberatum : Nyilván és szemmel látott egy bizonyság és ugyan azon személyből megpróbáltatott boszorkánysága constál ; az mellett néhány fatensek fassiójok bizonyítják, maga szájából hallott, bűvös bájosságra czélozó dolgokat : melyekre, jöllehet megsentenciázni nem lehet, de ha az két megsentenciázott személyek hitelesen kiadják, hogy ő is társ és complicesök volt az gonosz cselekedetekben : próbáltassék meg vízben, ki is, ha le nem megyen, égettessék meg ; ha pedig ki nem adják, egy vasárnapi nap ezen cselekedetiért kézi kalodába vettetvén, ha az Ecclesia maga között szenvedni nem akarja, az faluból mënjen ki ; ha pedig ott akarja paciálni, reconciliáljon, sőt jó circumscriptio alatt, hogy senkit nem fenyeget és nem injuriál : alioquin halál legyen fején.*

(Eredetije aranyosszéki levéltár, »Attila« jegyzőkönyv. 141. s köv. ll.)

## CLI.

*Aranyosszék, 1696.*

*Aranyosszék vicekirálybírája Borbély Istvánné ellen boszorkánysági pert kezd; az első tárgyaláson a vádlott kifogást tesz, hogy őt már egyszer ily vádakkal egy magánfél perelvén, de ellene bizonyítani nem tudván, kénytelen volt őt megkövetni; s a vicekirálybíró, ki akkor ingerens volt, a pertől visszalépett, tehát már ellene vesztett pere van. A bíróság azon kijelentéssel, hogy most újabb dolgai forognak szóban, ezt a kifogását, s még más kifogásait is elveti.*

Anno 1696. die 10 Septembris sedes judiciaria.

Causa egregii Michaelis Balási de Kercsed, vicejudicis regii Sedis Siculicalis Aranyos, ratione officii sui, ut actoris contra et adversus nobilem feminam Annam Szilágyi, consortium nobilis Stephani Borbély de Székely-Kocsárd, ut in causam attractam.

Pro actore procurator Gabriel Boer solita praemissa, taliter allegat:

Ilyen okon kellett in jus provokálnom az denominált in causam attractát, hogy nyilván való bűvös-bájos varázsló boszorkánysággal és ördögi praktikákkal holmi személyeket, többire elszenvedhetetlenül, megbántott. — *(Itt három kihúzott és olvashatatlan sor következik.)* — Melyet ha tagadna, data exmissione doceálok: doceálván megkivánom a jure, hogy in loco publico tűzzel égettessék meg. De reliquo protestálok, liceat tempore reportationis etiam plura loqui.

Pro in causam attracta procurator Stephanus Ajtai solita praemissa protestatione excipit et dicit:

Az actor ő kegyelme én ellenem competens actor nem lehet sub sequentibus rationibus: Mert az melylyel az actor ő kegyelme most vádol, (melyet csak pro declaratione hozok elé, ne láttassam semmiben az meritumot tangálni,) már azon materia felett in foro hoc contradictorio litigatióm volt. Sőt annyira prosequáltam causamat, hogy in fine finali kéntelenítették litigans feleim velem megbékélleni és honesta deprecatione megkövetni.

Ugyan akkor is praedecessora dominus actornak peresseim mellett ingessiose (!) lett volt, az ki is tudván az nemes ország törvényeit, az mint világosan meg vagyom írva Trip. Decr. pars 2. Tit. 85. mindjárt az ingessiótól elállott juxta illud: Actore principali sequitur ingerens et e contra. Quibus praemissis rationibus megkivánom, hogy a competentia actoratus az dominus actor ő kegyelme amovealtassék, protestatur de reliquo.



Deliberatum: Az actor levátájában, mostanságbeli cselekedeteiért prosequálja.

Incta iterum excipit: Az actor ő kegyelme nem specifikálja praetensio iránt való patratumokat, hol és mikor s kik ellen cselekedtem volna, melyet de vigore juris, ut habetur Trip. Decr. Pars 2. Tit. 26 el kellett volna követni, mivel a bíró is az ilyen omisiók miá igaz és illendő törvént nem szolgáltathat, mert ugyan is: de ambiguis sententiam ferī nequit. Erre collimál ugyan az megemlített részben való Tit. 82. az holott iratik, hogy az ilyen omissákért maga is az bíró tartozik condescendáltatni az törvényt; quibus neglectis levata cadit. Protestatur de reliquo.

Deliberatum: Ígen titkos dolog lévén az boszorkányság, míg per exmissionem az dolog bizonyosan végére nem mehet, helyét, idejét az cselekedetnek nem denominálhatja. Exmissiót penig kíván azért, hogy az melylyel az incta vádoltatik, helyesnek vagy helytelennek lenni megmutassa.

*Borbély Istvánné ügyének végtárgyalása és ítélet: vízpróbától függővé téve: elégetés vagy a székből kitiltás. A vádlott nő perújítást kíván, de érdekes indokolással megtagadtatik.*

1697 die 21. Junii: Causa egregii Michaelis Balási de Kercsed vicejudicis regii sedis Siculicalis Aranyos, ut actoris contra et adversus nobilem foeminam Annam Szilágyi, nobilis Stephani Borbély de Székely-Kocsárd consortem, ut inctam detentam.

Pro actore procurator Gabriel Boer secundum priorem levatam, exhibendo litteras relatorias pro attestationibus et fassionibus, quo ad testimonium legitimum confectas et emanatas.

Pro incta procurator David Horváth.

Deliberatum: Az incta ellen exhibeált dominus actor relatoriájából, úgy mint hasonlóképpen az magáéból is ki tetszik mind az maga s mind édes gyermeke szavaiból, vallásiból, mind penig több fatensek fassióiából az inctának oly cselekedetei, melyek nem tiszta keresztény életet mutató, sőt Isten s emberek törvénye ellen, jó erkölcs ellen bűvös-bájosokhoz, boszorkányokhoz illő dolgok és boszorkányságot mutatók: melyhez képest tetszett az törvénynek, hogy az bevett próba szerint vízben vettessék s ha le nem megyen, több társainak kiváltságáért megkénóztassék, tűzzel megégettessék, ha penig lemegyen, minthogy nem méltó keresztények között való lakása, az székből amoveáltassék és kemény circumscripção alatt úgy, hogy gyanu is ne férhessen hozzája, élete megengedtetik.

Incta — protestatur de remedio novi iudicii. Actor contendit : Az novum meg nem engedtetik, ratio : mert az novum iudicium oly causában admittáltatik, a mely apellatióban is mehet, ez penig criminalis.

Incta dicit : Nemes ember vagyok, semmiképpen töllem a novum nem derogáltathatik.

Deliberatum : Novum non datur. Mivel elég ideje volt s in parte az maga relatoriáji condemnálják.

(Eredetije Aranyosszék levéltára, »Attila« jegyzőkönyv. 360. l.)

## CLII.

*Aranyosszék, 1697.*

*Hadnagy Istvánné Szabó Borbála ellen vád, hogy bűvös-bájos, »kantairos«, boszorkány mesterségekkel élt. Itélet : vízben usztattassék meg ; ha lemegy, a székből kiűzetik, ha nem megy le, égettessék meg.*

Anno 1697. die 17. Maii : Sedes judiciaria in possessione Kocsárd.

Causa egregii Michaelis Balási de Kercsed, vicejudicis regii sedis Siculicalis de Aranyos, ratione officii sui, ut actoris contra nobilem feminam Barbaram Szabó, nobilis Stephani Hadnagy de Várfalva consortem, ut inctam et detentam.

Pro actore procurator Gabriel Boer : Ilyen okon kellelt az denominált inctát in jus prosequi, hogy Aranyos-székben Várfalván, aliisque locis et temporibus, de quibus protestatur, bűvös-bájos, *kantairos* és boszorkányi mesterségekkel élt ; ördögökkel közölvén dolgát, más keresztyén jámborokat megvesztett és bénított, kiknek nevekről protestálok ; melyet in facie sedis emanált attestoria relatoriámmal doceálni kész vagyok — si necesse fuerit data exmissione — doceálván megkívánom a jure, hogy in loco publico próbára vettessék, annak utánna in loco publico égettessék meg. Protestatur de caetero.

Pro incta : nemo.

Deliberatum : Mivel dominus actoroknak exhibitaiból világosan ki tetszik, hogy az detenta incta sokakat megfenyegetett, kik közül némelyek mindjárt meg is betegedtek, megnyomorodtak és máig is nyomorognak megvesztése miatt ; és egynehány fatensek minden tétovázás nélkül vallják nyilvánvaló boszorkányságát ; egyéb világos bűbájossághoz való circumstantiák is vannak, mint : kézi és láb kalodából való, maga erejétől kezének, lábának kivétele, melyet maga nyelvével vallott ; azomban, minden felőle való szóknak, távollétében megtudása, melyet is más keresztyén ember nem csele-



kedhetik : tetszett azért a törvénynek, hogy elsőbben az efféle bűjös-bájosokhoz rendelt próbán, úgymint vízben való usztatáson, próbáltassék meg és ha az vízben lemegyen elbocsátatván, az székből vezettség ki és többször itt ne találtság; hogy ha pedig azon próbán az vízben le nem megyen, tűzzel égettessék meg.

(Eredetije Aranyosszék levéltára, »Attila« jegyzőkönyv. 352. l.)

## CLIII.

*Aranyosszék, 1697.*

*Özvegy Demeter Andrásné Silló Kata ellen boszorkánysági vád. Mindkét fél tanúi bizonyítékai beszerzésére utasítatik.*

1697. die 17. Septembris sedes judiciaria celebratur in possessione Kocsárd.

Causa egregii Michaelis Balási etc., ratione officii sui contra et adversus Catharinam Sillo nobilis agilis condam Andrae Demeter de Székely-Kocsárd relictam viduam.

Pro actore procurator Gabriel Boer : Ilyen actióm van az incta ellen, mivel vádoltatik : Isten ő felsége tilalmazó parancsolatjával és az nemes ország törvényeivel ellenkező, keresztyén füleket irtóztató ördögökkel való czimborálással, bűjös-bájos varázslással, boszorkánysággal, melyben régtől fogván mind ez mai napiglan élt. Melyet ha tagadna, data exmissione cum cunctis circumstantiis doceálni kész leszek : doceálván megkívánom a jure, hogy másoknak rettentő példájára tűzzel megégettessék, megpróbáltatván mindazáltal először vízben való vetéssel, annak utánna vi juris torturára vonassék compliceinek kiadására. Ad reliqua protestálok.

Pro incta procurator Andreas Szabó junior negat et cupit exmitti.

Deliberatum : Exmittuntur ambae partes ad comprobandum ad futurum.

(Eredetije Aranyosszék levéltára, »Attila« jegyzőkönyv. 373. l.)

## CLIV.

*Dés, 1698.*

*Tordai György városi hadnagy perli Szabó Jánosné Nemes Juditot boszorkányság gyanúja miatt. Ítélet nincs.*

Tordai György hadnagy 1698. május 30-án azzal vádolja Szabó Jánosné Nemes Juditot, hogy »boszorkányságával

maga feje veszedelmére együtt is, másutt is kérkedett volna és paráznasággal vádoltatott volna«. Vádlottnó (1698. szept. 19.) azzal védekezik, hogy ő affélékkel nem kérkedett s hogy úgy tudja, életét is tisztán viselte. Lehet ugyan, hogy »valami dolgot valahol beszélgettem, de nem olyan értelemben«, a mint vádló magyarázza. Ártatlanságát kész bizonyítani.

Ítélet nem maradt fenn.

(Eredetije Dés város jegyzőkönyvében a városi levéltárban.)

## CLV.

### *Aranyosszék, 1699.*

*Aranyosszék törvényes ülésében Kocsárdon, 1699 július 14-ikén Esztima Istvánné Sztanka és Berzán Mária boszorkányság gyanúja miatt fogoly asszonyok pere felvétele s tanúkihallgatásokat elrendelő végzés; továbbá július 22-ikén a beérkezett tanúkihallgatások alapján hozott ítélet töredéke.*

Anno 1699 die 14 Julii: Sedes judiciaria celebrata in possessione Kocsárd.

Causa egregii Michaelis Balási ratione officii sui: contra et adversus feminam Sztankam, providi Stephani Esztima jobbagionis illustris ac generosi domini Stephani Thorotzkai de Thorotzko-Szent-György, in terra sua Bágyon sede antelatae Aranyos existente habita, residentis et commorandis consortem; et feminam Berzan Mariam, de alio nomine, conditione, loco residentiaeque protestatur, ut in causam attractas et nunc detentas.

Pro actore procurator Gabriel Boer protestatione praemissa taliter allegat:

Ilyen okra nézve kelletett in jus attrahálnom az in causam attractákat, hogy itt Aranyos-széken diversis locis et vicibus et temporibus, de quibus protestatur, nem foglalván magokat istenes életben, hanem ördögökkel közölvén dolgokat és azoktól vett mesterséges praktikáikkal bűvös-bájoskodtanak, úgy hogy más keresztyén jámborokat és gyermekeket megvesztetnenek és rontottanak azon bűjös-bájos cselekedetekkel; másokat megfenyegetvén, fenyegetéseket beteljesítették elannyira, hogy bűjös-bájos cselekedetikből világosan kitetszik, hogy nyilván való boszorkányok. Ha tagadnák, in facie sedis doceálni kész vagyok (— si necesse fuerit data exmissione —) doceálván megkívánom a jure —, si juri visum ita fuerit —, hogy primum et ante omnia, complices társoknak kiadására megtorturáltassanak és annak utána in exemplum aliorum próbára vettetvén, megégettessenek. Protestor de caetero.



Pro in causam attractis providus Berzán Péter, filius alterius in causam attractae cupit exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur ad diem 22 Julii ad sedem judiciariam in Felső-Szent-Mihályfalva fiendam et celebrandam.

Anno 1699 die 22 Julii: Sedes judiciaria celebrata in possessione Szent-Mihályfalva.

Procurator actoris exhibet litteras compulsorias Sacratissimae suae Caesareae Regiaeque Majestatis ac penes ejusdem litteras attestorias-relatorias, penes quas in causam attractas et detentas convinci, aggravari et puniri cupit.

Pro in causam attractis procurator Andreas Szabó junior.

Deliberatum: Sok gravis circumstantiák vannak ezen in causam attractákhoz, hogy sokakat megfenyegettek, ezen fenyegetések után nyavalya követte azoktól, hogy őket megfenyegették, a betegeteket meggyógyították; valóságos gyanúságok vannak egyéb vesztések felől, olyak is, hogy reá mernek eskünni tehenek tejének elviteléről, mivel ezek tapogatták meg a teheneket; oly tanú is vagyon, kit egy ökörfarkon lebocsátott holt ember kézzel kínált fényes nappal és az úgy megbetegedett, hogy minden ganéjja alája ment, sokáig feküdt; és az is accedál, hogy miatta az kis gyermek, mivel senki szoptatni nem merte, miatta meghót éhel: de mivel világosabb bizonyosságok kívántatnak halálra, tetszett az törvénynek. . . .

(Itt megszűnik az ítélet közlése. A jegyzőkönyvben »az törvénynek« szó után egy féllapnyi üresen hagyott hely következik. Több nyom nincs.)

(Eredetije Aranyosszéknak »Attila« névvel jelzett régi jegyzőkönyve. 437—438. lapjain.)

## CLVI.

*Brassó, 1699.*

*Tudósítás egy boszorkánysággal vádolt nő elégetéséről.*

»7. April wird eine Zeidnerin wegen Hexerei, ihr Sohn wegen Diebstahl und Brennen mit ihr vor Blumenau verbrannt.«

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 116. l.)

## CLVII.

*Szászkeresztúr, 1699/1700.*

»1699 október 10-ikén Aegermont János, a hannoverai vasas lovasok ezredében főhadnagy, vádat emel szászkeresztúr

túri Schobel György és neje ellen, hogy boszorkányok. — Nagyon bő tanúkihallgatások után, mindkettőt elfogják, vízpróbára vetik, torturázzák s végre 1700 márczius 31. elégetik.«

(Müller Frigyes : idézett műve. 36. lap.)

## CLVIII.

Debreczen, 1700.

*Vád Veres Mihályné ellen, hogy ördögökkel czimboráló boszorkány ; tanuk betegségek okozásával vádolják ugyan, de ezúttal ítélet nincs.<sup>1)</sup>*

1700. Die Lunae 12 Junii in sede judiciaria. Causa fisci contra Veres Mihályné Borbély Erzsébet inctam, sagam cum daemonibus colludentem.

Incta : negat. Deliberatum : Doceat fiscus.

1700. július 10. Fiscus tanúi Veres Mihályné incta ellen.

1. testis Hintos Györgyné : nihil.

2. testis Asztalos András : Tudom egy alkalmatossággal tyúkmonyat kért a feleségemtől s nem adott neki, s másnap eldagadtak a lábai rútul. Gyanakodtunk reá, hogy ő dolga és hozott valami írat ; úgy mondotta, Mónai Pálnál lakik egy leány — ki is már Kállai Jánoshoz ment férjhez, — attól hozta ; de hol vette, nem tudom, ott-é vagy egyebütt. Item kért lúdtojást is a feleségemtől, hogy nem adott, másnap a lúd meg nem tojhatott, darabonként jött ki a tojása, el is veszett a lúd miatta. Demjén Jánosnétól repczét kérvén, hogy neki nem adott, olyan nyavalya volt rajta másnap, hogy összevonódott a dereka, majd földig görbedt le, melyért Demjén János fenyegette, s csak elmúlt azon nyavalya a feleségirül.

3. testis : nihil.

4. testis Demjén János : Tudom, hogy feleségemen nyavalya esvén, fenyegettem, hogy megmondom bíró úrnak, s reggelre meggyógyult a feleségem.

5. testis : nihil.

6. testis Demjén Jánosné, sicut quartus testis.

7. testis Nagy János : Tudom, hogy csemerlett embereket kent sósvízzel, önat is öntött.

8. testis Tóth Péterné : Hallottam, önat öntött.

9. testis Hentes Györgyné : Kért szalonnát tüllem, hogy nem adtam, azon éjtszaka a czombomat mind összefogdosták. Hallottam a lakó asszonyomtól, Nagy Andrásnétul, hogy őtülle

<sup>1)</sup> 1717-ben azonban (l. o.) megégetik.



lisztet kért az incta s hogy nem adott : azon éjtszaka megtapogatták.

10., 11., 12., 13. testis : nihil.

14. testis Fekete Mihályné : Tudom, hogy a vőm beteg lévén oda jött és rostán átal ónat öntött, mert azt mondotta, hogy talán a Némettől ijedett meg. És mikor megöntötte, azt mondotta az incta : ez soha a lábán nem jár, mert más nyavalyája vagyon, nem ijedtség.

15. testis Fekete Mihály, sicut praecedens.

16. testis Fűsi Istvánné : Tudom, egy alkalmatossággal oda jött házamhoz, hozván egy kevés salátát, míg az házból kifordultam, reá bízta rengesse, midőn visszafordultam a házban, láttam, a kezét akkor vette el a gyermek szájától. Onnan elmenvén, nézem a gyermekemet és a szájánál egy nagy zöld turhaforma nyál vagyon, meglátszott a gyermek szája körül, a mint két ujjával belé kotorta ezen nyálat. És mindjárt is vissza híttam az inctát, tudakoztam : miért cselekedte, de ő tagadta. Hanem azután a gyermek nagy kínokban volt, vizellete s egyebe elállott ; mihelyt a borbély megindította rajta, meg meg elállott. Kértem, reménkedtem neki, hogy gyógyítsa meg, de olyankor nagyobb kínba esett a gyermek. Már utoljára a hörgés esett reá, sok enyves zöld turha jött ki orrán, száján s mind ez ideig úgy vagyon : én az inctára gyanakodtam.

17., 18., 19. testis : nihil.

20. testis Nagy Andrásné : Én tüllem lisztet kért, nem adtam, kétszer is megnyomtak éjtszaka az ő képibe, előálmokor mondván : nem adál lisztet, nem adál lisztet ; úgy tapodott.

21. testis : nihil.

22. testis Vászón Pál : A fiától hallottam az inctának, hogy : anyám sok harmatkását hord s azzal élünk.

(Eredetije Debreczen városi levéltár 27. jegyzőkönyv, 75. lap.)

## CLIX.

*Debreczen, 1700.*

*Kicsin Jánosné varázslással és paráznasággal vádoltatván, csakis ez utóbbiért hóhér által való megveretésre ítéltetik.*

1700. 2 Septembris in sede judiciaria. Causa fisci contra Kicsin Jánosné levata : Hogy az incta magát ódásra, kötésre, varázslásra adta és mások szentül-szembe megkurvázták s mind eddig benne hevert s kurvaságát is doceálhatni.

Incta : negat simpliciter.

Deliberatum : doceálja fiscus.

November 18 : In causa fisci contra Kicsin Jánosné post attestationes.

Deliberatum : Mivel nyilvánvaló paráznaságát vallják tanúk, hódér által megveretik, mint kurva.

(Eredetije Debreczen városi levéltár 27. jegyzőkönyv, 180. lap.)

## CLX.

*Debreczen, 1700.*

*Kis Istvánné ellen vád, hogy Szent Gellért hegyére járó és parázna. Ugyanazon vád Túri Istvánné Nyujtó Panda ellen is. Továbbá Nagy András ellen, hogy magát Szent Gellért hegyére járónak vallotta.*

1700. 7 Novembris in sede judiciaria. Causa fisci contra Kis Istvánné levata : az incta bűvös-bájos, ódó-kötő, varázsló, Szent Gellért hegyére járó, ördögökkel czimboráló boszorkányos személy s egyszersmind kurva is. Incta : negat.

Deliberatum : doceálja fiscus ; utrum concessum.

Causa fisci contra Túri Istvánné Nyujtó Panda inctam, levata ratione similis criminsi. Incta : negat.

Deliberatum : Doceat actor actionem.

Causa fisci contra Nagy András levata : hogy az inctus magát boszorkánynak, Szent Gellért hegyére járónak vallotta.

Inctus dicit : hogy őtet az asszonya, Csapó Ádámné tanította arra, hogy azt mondja és Kis Istvánnéra s Nyujtó Pandára valljon, hogy boszorkányok azok is, mert őtet azok ették meg.

1700. die 29. Novembris : Fiscus tanúi Kis Istvánné ellen .

1. testis Tepse István : Hallottam másoktól, mondták, hogy Varga Márton nevű embert kérte volna : az én csap-székemen töltesse bort neki. Hogy nem töltetett, betegségbe esett és nem szólhatott. Egy alkalmatossággal, midőn mások templomba voltak, oda ment volna hozzá, s akkor beszélhetett szépen, de, hogy jöttek a templombul s elment onnan az incta, mindjárt újabban nem szólhatott. Ugyan meg is halt Varga Márton azon betegségben.

2. testis Kis Péter : Hallottam az incta szájából monddta Csóka Pál felől, hogy mihaszna gyógyíttatja magát, mert ő soha meg nem gyógyul.

3., 4., 5. testis : nihil.

6. testis Demjén János : A második testistől hallottam azt, a mit fateált.



7., 8. testis : nihil.

9. testis Nagy Pál : Hallottam anyámtól, beszélte volna az incta, hogy Bán Pila nevű asszony ifjú legényre kötötte volna magát, a ki midőn el nem akarta venni, a gatyá madzagát megegette, s csak el kellett venni. Láttam, hogy holmi legények is jártak házához.

10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17. testis : nihil.

18. testis : Tudom, hogy szállásomra járván, megpiron-gattam : azon éjtszaka megbetegedtem és derekammal másnap 12 óráig kínlódtam ; de ő cselekedte-é vagy más, nem tudom.

19. testis : nihil, praeter quod : látta, hogy legényekkel járt.

20., 21., 22., 23. testis : nihil.

24. testis : Hallottam szájából, mondotta részegen, hogy megkóstolgatta bíró úr borait, házánál.

25., 26., 27., 28. testis : nihil.

29. testis : Maga szájából hallottam mondotta, hogy a patkót a szénbe tették Kenyereséknél, hogy a leányt a fia el ne vehesse és a legénynek a nyomát felszedték s utánna hajigálták ; de maga cselekedte-é vagy a török bába, nem tudom.

30., 31., 32., 33., 34., 35., 36. testis : nihil.

37. testis : Uram ángyátul hallottam, hogy hallotta volna az inctátul, hogy sebes lévén a keze, kérdették, mi lelte volna. Felelte, hogy Sóderné, a pogánylelkű, egynéhány magával bejött az ablakon egy nagy késsel, az metszette meg.

38. testis : nihil.

39. testis : Mikor a török bába elszökött, hallottam az incta szájából : bolond volt, hogy elszökött, mert két tanú hitire senkit nem bántanak, nem félek attól, hogy nekem a debreczeni tanács is ártson. Láttam azt is, hogy Domokos nevű legénynyel a Gergely deák háza megett sokat beszéllett.

40. testis : nihil.

41. testis : Részezen hozzám bevetődvén, hallottam mon-dotta : pofon vere az ördög tagja Domokos, az úton előtalála, tolvajt kiálték, s a tíz ház gazdák megfogák.

42. testis : Hallottam maga szájából, hogy Domokos ötöt sokszor megverte, házábul is kivonta, szoknyát, mentét csináltatott neki. Az öcsémtől, Kardos Istvántul, hallottam mondotta, hogy ő reá kötné magát, éjtszaka sem alhatik miatta. Hallottam azt is maga szájából, hogy hitese Domokos-hoz, hogyha az ura meghal, elveszi.

43. testis : nihil.

44. testis : Engem egy darab fáért, hogy szólottam, meg-fenyegetett és éjtszaka megnyomott ; eszembe jól jut, mert

semmit nem aludtam. Azt is láttam : a pitvarban a földön elnyúlt, Domokos pedig, már felkelvén elfordult s a nadrágját kötötte. Maga szájából hallottam, hogy Kenyeres János fia, a midőn megházasodott, a török babával holt ló patkóját tüzesítették meg, s a leánynak a nyomát visszaforgatták vele és a pendelyét is megfőzték borban, s a legénynek megadták innia, s azért a legény megszerette jobban. Azt is tudom, hogy az uramnak a lába és keze kisebesedvén, oda jött, a lábán levő fakadékokat tűvel megszurkálta, a karjához pedig egy kis zsírt adott dióhéjban, s meggyógyult vele. Kért az úrtól egy zsák búzát, de azt felelte : nem adok én, tüzes véka alá való.

45., 46., 47., 48. testis : nihil.

49. testis : Hallottam szájából mondotta, hogy egy szováti beteg asszony volt nálla ; kérdettem, gyógyul e ; felelt : nem gyógyul, de csak foghatnék egy békát és az asszonynak húsz körmét köthetném utánna ; meggyógyulna.

50. testis : Tudom nyilvánvaló paráznaságát.

51., 52., 53., 54., 55., 56. testis : nihil.

57. testis : Ad ultimam actionem : Békési Péter engemet a maga házához az utczára oda hívott, az incta ott volt, küldöttem, menjen el, de csak nem ment, részeg volt, igen sírt ; kért, hogy Domokossal együtt vigyem a bíró úr elibe : mert, ha én meghalok, neki is meg kell halni. Hogy micsoda formája ejtette a halált, distincte eszembe nem jut, a nagy rívása miatt nem érthettem. Ad primam actionem : nihil.

58. testis : Hallottam, hogy mondotta Domokosnak : hiába, mert velem együtt kell meghalnod.

59., 60., 61., 62., 63., 64. testis : nihil.

65. testis Békési Péterné : Tudom, hogy éjtszakának idején oda jött házunkhoz, a legényt hitta, a legény küldötte sok szóval, menjen el s kiverte kétszer is, de csak bejött az udvarra, szidta a legényt hamis lelkűnek, pogány lelkűnek, de mégsem ment volna el, hanem az úr kimenvén, úgy verte el onnan. Mondotta, hogy ővele együtt kell a legénynek meghalni, de ugyan csak el nem ment, hanem bíró úr vitette el.

66. testis : nihil.

67. testis Békési Péter : Tudom nyilvánvaló paráznaságát az inctának. Tudom azt is, hogy az udvaron, rájövén, hitta a szolgát, menjen el vele, Ambrus Mihály úr hívhatja ; kétszer is kiverte a legény. S mondotta : hiába, mert együtt kell nekünk meghalnunk. Harmadszor én is segitettem kitaszigálni az udvarról.

68. testis : Hallottam az incta szájából : jótétemért fejül megvert ez a Domokos, fogjátok meg, egy máriást adok.



69. testis : Hallottam mondotta az incta midőn megfogták : ha engem megfognak, Domokost is fogják meg, veszünk együtt.

*Kis Istvánné és Túri Istvánné ügyeinek végtárgyalása : Kis Istvánné fővételre ítéltetik, Túriné Nyujtó Panda felmentetik.*

1701. die 27 Januarii id sede judiciaria sub judicatu generosi domini Georgii Csipkés Comaromi.

Definitio causae fisci contra Kis Istvánné inctam post attestationes.

Deliberatum : A tanúk vallásibul látszik az inctának varázslása és ahhoz járuló maga nyelve vallása, de kiváltképp constal nyilvánvaló paráznsága, részegeskedése és régi alkalmatlan magaviselete : melyekre nézve hóhér által feje vétessék.

In causa fisci contra Túri Istvánné ; Nyujtó Panda, perlectis testium nominibus contenditur contra Csapó Ádám et consortem ejusdem hac ratione : mert az előtt is hasonló dologban megcítálván semmit nem constatálhattanak, melyekről akkor meg is követték, de azután ismét reám jüvén, halállal fenyegettenek.

Deliberatum : Rejicientur testimonia eorundem.

Deliberatum ad meritum : Nem comprobálhatván az actor az incta ellen való actióját, az incta absolváltatik.

(Eredetije Debreczen városi levéltár 29. jegyzőkönyv, 44. lap.)

## CLXI.

### *Aranyosszék, 1700.*

*Aranyosszék vicekirálybírájának, mint felperesnek, megbízásából Bojér Gábor ügyvéd özv. Nagy Péterné Mikó Anna nemes asszonyt boszorkánysággal vádolja s vizpróbára vetését s megégettetését kívánja.*

Sedes judiciaria celebrata in possessione Harasztos. 1700 die 17 Maii.

Causa egregii Michaelis Balási de Kercsed vice-judicis regii Sedis Siculicalis Aranyos, ratione officii sui ut actoris contra et adversus nobilem feminam Annam Mikó, nobilis quondam Petri Nagy de Kercsed relictam viduam, velut in causam attractam et detentam.

Pro actore procurator Gabriel Bojer taliter allegat :

Ilyen okra nézve kellett in jus attrahálnom, hogy itt, Aranyosszéken, diversis locis et vicibus, de quibus protestatur, végnélkül való kárhozatra ingerlő ördögökkel közölvén dologát

és azokkal tartván czimboraságot, igen titkos és praktikás mesterségével más keresztyén jámborokat testben megnyomorított, rendkívül való mesterségével gyógyított és azon mesterséggel gyakorlatossággal volt ; melyet ha tagadna, data exmissione doceálok, doceálván megkívánom a jure : hogy elsőben complices társainak kiadására megtorturáztassék, annak utánna tűzzel megégettessék, vízi próbán legelsőbben meg is próbáltatván ; ad ulteriora protestálok.

Pro in causam attracta procurator Andreas Szabó.

Deliberatum.

Exmittuntur utrinque ad futuram sedem.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 451. lap.)

## CLXII.

*Aranyosszék, 1700.*

*Ugyanaz nap, mint az előzőben, ugyanazon hatósági ügyvéd Bartha Jánosné Gabos Borbálát hasonló váddal terhelve, kívánja vízpróbára vetését és megégetését.*

1700 die 7 Maii : Causa ejusdem vice-judicis regii contra et adversus feminam Barbaram Gabos, nobilis Joannis Bartha de Kercsed, Sedis Siculicalis Aranyos, consortem, ut in causam attractam et detentam.

Pro actore procurator Gabriel Bojer taliter allegat :

Ez okon kellett az in causam attractát in jus attrahálnom, hogy itt Aranyosszéken, diversis annis, locis et temporibus, de quibus protestatur, gonosz lélekkel társalkodván és azoktól vett titkos mesterségével gyakorlatossággal élt más jámboroknak károkra, veszedelmekre ; melyeket ha tagadna, dato termino cum omnibus circumstantiis doceálok, doceálván megkívánom a jure : az vízben megpróbáltassék, annak utánna megtorturáztassék és in loco publico tűzzel megégettessék ; protestor de caetero.

Pro in causam attracta Andreas Szabó junior : negat et cupit exmitti.

Deliberatum.

Exmittuntur ambae partes.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 452. lap.)



## CLXIII.

*Aranyosszék, 1700.*

*Ugyanaz nap, ugyanazon jelperes ügyvédje boszorkánysággal vádola Simándi Andrásné Fejes Erzsébetet s kívánja, hogy érdeme szerint büntetessék.*

Causa levata ejusdem vice-judicis regii ratione officii sui, contra et adversus nobilem feminam Elisabetham Fejér, nobilis Andreae Simándi de Kövend consortem, ut in causam attractam.

Pro domino actore procurator Gabriel Bojer.

Ilyen okon kellett in jus attrahálnom, hogy vádoltatott boszorkányi varázslással, melyet, ha tagad, dato termino doceálok és megkívánom: mint olyan bűvös-bájos varázsló, érdeme szerint büntetessék.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 453. lap.)

## CLXIV.

*Esztergom, 1700.*

1700 szeptember 7-én Chechy I. megyei ügyész azzal vádolta Leny Erzsébetet, hogy az ördöggel czimborált és attól tanult ördögi mesterségével okos és oktalan állatoknak ártott; utóbb pedig, minden liszt és más, sütéshez való készület nélkül kenyeret sütött és más sokféle ördögösséget cselekedett... Kívánja: megcsigáztassék és tűzre ítéltessék rögtöni végrehajtással.

A per más ülésre maradt és több nyoma nincs; de a városi számadás szerint 1700-ban a budai hóhérnak 10 forintot fizettek egy boszorkány elégetéséért.

(»Esztergom és Vidéke« 1892. évf., 54. szám.)

## CLXV.

*Szászkeresztúr vidéke, 1700—1701.*

»Folbarth Mihály vádolja Herbarth Györgyöt, hogy lovát megnyargalta és megrontotta (1700 máj. 6.). A vád áthárul Herbarth nejére, ezt vízpróbára vetik, megtorturázzák és 1701 szept. 2-án elégetik.«

(Müller Frigyes id. műve 36. lap.)

## CLXVI.

*Szászkeresztúr vidéke, 1700—1701.*

»Bonyha János 1700 júl. 7-én vádolja Schnell Simont, hogy marháit megrontotta. Schnellét elfogják, vízpróbára vetik és 1701 szept. 2-án lefejezik s testét elégetik.«

(Müller Frigyes id. műve 36. lap.)

## CLXVII.

*Szászkeresztúr vidéke, 1700—1701.*

»1700 november 9-én Köller Jánosnét vádolja a község kovácsa, Maures István, hogy lábát megrontotta. Vízpróba után ezt is (1701 szept. 12.) lefejezik s testét elégetik.«

(Müller Frigyes id. műve 36. lap.)

## CLXVIII.

*Szászkeresztúr vidéke, 1700—1701.*

»1700 május 5-én Hirling János azzal van vádolva, hogy varázsmesterséggel búzát lopott. Bizonyítékok elégtelensége miatt a törvényszék a panaszost s vádlottat kiegyeztette 1701. szeptember 7-én.«

(Müller Frigyes id. műve 36. lap.)

## CLXIX.

*Segesvár, 1701.*

»1701-ben Segesvárt égetnek el egy boszorkányt.«

(Közli Müller Frigyes id. műve 46. lapján, hivatkozva a segesvári városi számadásokra.)

## CLXX.

*Debreczen, 1701.*

Die Lunae 29 Novembris in sede judiciaria. Causa fisci contra Bogáthi Takács János inctum levatur: hogy boszorkány, *kan ördög*, mások reá vallottanak; azonkívül lopó s orvgazda is.

Inctus negat. Deliberatum: doceat fiscus.

(Több nyom nincs.)

(Eredetije Debreczen városi levéltár 29. jegyzőkönyv, 816. lap.)



## CLXXI.

*Aranyosszék, 1702.*

*Aranyosszék vicekirálybírája vádat emel Fóris György nemes ember ellen, hogy ördögi mesterséggel egy lopott lovat gazdájának visszaszerzett.*

1702 die 19 Aprilis sedes judiciaria.

Causa Michaelis Balási de Kercsed, vice-judicis regii ratione officii sui contra et adversus nobilem Georgium Foris de Földvár, ut inctum. Et actor contra eum allegat taliter:

Ilyen okon kellett in jus provokálnom tisztem szerint, hogy vádoltatott büvös-bájos boszorkánysággal, nevezet szerint, hogy falujában hálván egy kereskedő ember, kinek is éjtszakának idején egy lovát szállásáról ellopták. Melyen búsulván káros, mit cselekedjék, az inctus azt mondotta, hogy, ha neki két zlotot ad és fizet, megkeríti lovát. Mely felett egy zlotban megalkuván csudálatos és ördögi mesterségét megmutatta, mert elkérte a káróstól azon lónak kantárát és a káros csizmáját, a melyben a csizmában tett egy fejér követ s szárát azon csizmának azon kantárral összekötven az pad alá tette. És minden bizonnyal azon káros lova egyszer nagy fáradtan elé jött, melyből ördögi mestersége megtetszik, melyet ha tagadna, dato termino kész leszek doceálni. Doceálván megkívánom, hogy torturára vonassék s vízi próbán is megpróbáltassék és azután megégettessék, in exemplum aliorum in loco publico. Protestor de caetero.

Pro incto procurator dicit: Nem tagadom, én dolgom; de az nem boszorkányság, akárki megpróbálhatja, ha megcselekszi, soha marháját el nem vehetik.

Deliberatum:

Noha fateálja ugyan, mégis doceálja az actor, mind erről s egyebekről is cum circumstantiis.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 507. lap.)

## CLXXII.

*Aranyosszék, 1702.*

*Vád Balogh István ellen, hogy házában, kárának megkeresése céljából boszorkányozót tartott. Tanukihallgatás rendeltetik.*

1702 die 19 Aprilis sedes judiciaria.

Causa Michaelis Balási vice-judicis regii, ratione officii sui contra et adversus Stephanum Balog de Földvár. Actor contra eum allegat taliter:

Ilyen okon szólítottam és in jus attraháltam az inctust, hogy nem tudatik, mi okból viseltetvén, házánál nemes ország törvénye ellen, maga házánál bűjös-bájos boszorkányozót tartott kárának megkeresésére s meghozására ; azzal consentiált complicesse tévén magát. Annak felette maga lopó fiát, kinek nevérol protestálok, — az bíró kezéből az fogságból, — melynek is napjáról, helyéről és idejéről protestálok, — erőszakosan az ország törvénye ellen kivette, megszabadította ; mely két rendbeli dolgát, ha tagadná, dato termino kész vagyok doceálni : doceálván megkívánom, hogy bűjös-bájosságért halállal büntetessék. Hogy fiát bíró kézből hatalmasul ki vötte, frt 500 javaiból exequáltassék. Protestor de caetero.

Pro incto procurator : cupit exmitti. Deliberatum : Exmittitur utriusque ad futuram.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 508. lap.)

### CLXXIII.

*Debreczen, 1702.*

*Szabó Zsigmondné ellen paráznság és boszorkányság miatt per emeltetvén, a megtörtént tanukihallgatások után ügyének tárgyalása.*

1702 die 26 Junii Lunae in sede judiciaria.

Causa fisci contra Szabó Zsigmondné Szabó Erzsébet. Incta post attestationes reassumitur.

Incta cupit sibi extradari nomina et fassiones testium.

Actor dicit : Consuetudo et jus municipale civitatis id non dictaret, sed sufficeret nomina testium solum modo perlegere et contra easdem excipere.

Deliberatum est : Non communicabuntur fassiones testium ex antiqua consuetudine, sed nomina duntaxat testium.

Incta tandem ad bimembrem fisci actionem idem, qui in praemissis procurator, cum iisdem juris cautelis, non sponte, sed coacte az incta asszony képiben így felel : Simpliciter et peremptorie tagadja az incta, hogy ódásban, kötésben, varázslásban, boszorkányságban nem leledzett soha ; hogy szembegyógyító írral, mely szabados orvoslásnak mestersége, Isten segítségével által sokakkal jót tött és meggyógyította, azzal sem Isten, sem ország törvénye ellen nem vétett : kívánja azért, hogy a dominus actor, a mit az incta ellen allegált, nemcsak per quasdam illationes, hanem nyilván és világosan bizonyítsa be : secus absolváltatni kíván. Mivel penig a dominus actor actiójában sem a személyt, kivel, sem a helyet, holott, fel nem tötte : kívánja eo in puncto, hogy az actio condescendáljon, Part. 2. Titulus 26.



Pro actore protestatur de confessatis inctae, quod non sponte, sed coacte debuerat respondere, quod tamen jure fit, non fit coacte; quod ad simplicem negativum attinet in foro contradictorio, quod sit saga, si producta non sufficiant, ulterius postulare exmitti. Quod ad adulterii condensationem attinet, propter non specificationem loci et personae, ea in jure civili omitti solent. Kithonits: Caput 2, Quaestio 1.

Incta: minthogy az első ágára az actionak, úgy a másodikra is exmissioja vagyon (Part. autem 2, Titulus 31), binaria exmissio non admittitur: cujus vigore cupit judicium. A mi a parázñaságot illeti, különbség vagyon szabadszemély és köteles személy között; azért, ha szintén parázñaságát comprobálhatná is, de szabadszemély lévén, halált nem érdemel, quod probet in instanti.

Pro actore: Exceptio inctae non stat, quia de affirmatione, vel negatione hactenus nulla fuit mentio, sed solum, quod sit proscripta et profuga incta, doceret fiscus.

Pro incta: Minthogy in figura judicii megvallotta, hogy in instanti doceálja, azért nem szükség exmittáltatni, hanem in instanti doceálja.

Deliberatum: Secundum assumptam probam, doceat fiscus in instanti.

Perlectis testium nominibus incta contendit contra testes: Primum Michaellem Szőke, mert orv, melyet doceál az incta; contra quintum Szepesi Istvánné, mert peresse volt és semmit nem doceálhatott; contra Vincze Mihályné, ez is peres társa volt, s mind éltig *szavatos* asszony volt; contra Tarnai András és felesége ellen, mert az inctának atyafia s a jószága a kezénél vagyon.

Pro actore protestatur contra inctam, cum exciperet contra testes, quod probare debet in instanti, secus in homagii eorumdem vincitur. (Secunda Pars. Titulus 36.)

Incta data exmissione probabit.

Pro actore: siquidem ageret hic constitutione igitur in poena emendae linguae vincitur.

Pro incta: Minthogy az incta procurátora maga személyében nem szólott semmit, hanem az incta nevében, azért ebben constitutio nem kívántatott, mivel ebben a causában mindenek ellen constituálta, azért semmiben nem incurrál.

Deliberatum: Doceálja az incta a tanúk ellen való objectióját in futura sede; prohic et nunc ex gratia sedis exmittitur. Egyébaránt a modo in posterum, effélék in instanti doceáltassanak.

*Szabó Zsigmondné pere tárgyalása közben a városi tanácshoz érkezett a földesi tanács átirata, melyben közli Szabolcs vármegyének ítéletét, miszerint Szabóné, ha hetedmagával nem tud tisztítóesküket tenni, megégettetik. A debreczeni tanács nem tartván magát hivatva más hatóság ítéletét végrehajtani, illetőt a városból kiűzi.*

3 Julii in sede judiciaria.

Szabó Sigmondné Szabó Erzsébet nevű asszony a városban találtatván és boszorkánysággal vádoltatván, minek utána a fiscus ellene processust indított volna, a dolog comprobatióra menvén, medio tempore — a földesi tanács levele érkezett meg, melyben mind az ellene colligált tanúvallások, mind a földesi és sápi tanács, mind a nemes vármegye deliberatuma szerint megszenteltetett. Nevezet szerint a nemes Szabolcs vármegye törvénye ilyen volt.

»Deliberatum inclyti comitatus de Szabolcs: Tisztítsa magát hitivel Szabó Erzsók, hetedmagával intra quindenam, másként, ha nem tisztíthatja modo priori, tehát akkor megégettetik, a földesi nagyobb rész deliberatuma szerint. Datum in congregatione in oppido Kisvárdá. 15 Februarii 1702.«

Deliberatumnak lévén hátra csak az executiója, előtte elábal.

De mivel a más törvényének az executiója nem a nemes tanácsot illeti, kezét reá nem veti, hanem, hogy olyan személy lévén, ide jött botránkoztatni, hóhér által kikísértessék és innen proscibáltatik; ha itt találtatik, halál leszen fején.

(Eredetije Debreczen városi levéltár 29. jegyzőkönyv, 383. lap.)

#### CLXXIV.

*Debreczen, 1702.*

1702. év május hó 2-án Dobi Zsigmondné Pap Erzsébet ellen vád emeltetik boszorkányság miatt, de az ügy ezúttal napirendről lekerült s több nyoma nincs.

Ugyanazon nap vád Késcsináló Péter ellen is, mert bűvbájos személylyel szövetkezett s eltitkolta annak a városban létét. A vádlott mondja, hogy őt egy legény ámította, hogy a »Tátosok fejedelme«, de ő nem igen hitte, a többiek elcsalták pénzt keresni. Julius hó 10-én Késcsináló Pétert és még hat társát arra ítélik, hogy valamennyi verem van a város körül, melyeket pénzkeresés miatt vájtak, mindazokat ők harmadnap alatt töltsék be.

(Eredetije Debreczen városi levéltára 29. jegyzőkönyv, 399. lap.)



## CLXXV.

*Csíkmegye, 1702.*

Csíkszentimrei Dömös Jánosné Szakács Katát a megyékben szokásos circáláskor, az ú. n. *ispán járáskor*, a saját falujabeliek feljelentették, hogy varázsbékával, nagy fűnek elásásával stb. varázslott; azonkívül parázna, káromkodó. A felperes fél felhivatik vádjait bebizonyítani.

(*Szádeczky* : Székely Oklevéltár VII. kötet, 95. lap, 1405. számú oklevél.)

## CLXXVI.

*Hajdúböszörmény, 1702.*

Sári Judit és Thúri Dorka boszorkánysággal vádoltattak, de a magistratus csak Thúri Dorka ellen tudott bizonyítani, a kit meg is égettek.

(*Komáromy András* : A szabad hajdúk történetére vonatkozó kutatások. 55. lap.)

## CLXXVII.

*Bihar vármegye, 1703.*

*A bagaméri földesurak önmaguknak jus gladii tulajdonítván, öt boszorkányt megégettek; a vármegye ez ügyben vizsgálatot rendel.*

Determinatum est, ut Gregorius Bogacsics judex nobilium occasione combustarum quinque sagarum in possessione Bagamér ex eo, quod jus gladii sibi vindicaverint, mediante inquisitione resciat, quinam et quot judices super praescriptas fecerint judicium, quibus rescitis admonendi erunt domini terrestres super incarceratione eorundem, in casu vero negligentiae, dominus vice-comes curabit eos incaptivari, sicque pro demerito incliti comitatus, in sede judiciali eosdem puniet.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában; jegyzőkönyv I. kötet, 582. l.)

## CLXXVIII.

*Szeben, 1703.*

Tudósítás több boszorkány vízpróbára vetéséről, kik közül egy férfi és egy nő fővétel után, három nő elevenen elégettetett.

(*«Deutsche Fundgruben»* etc. Neue Folge. Eugen Trauschenfels. 364. l.)

## CLXXIX.

*Kóhalom, 1703.*

»1703-ban Kóhalomban két fehértemplomi nővért elevenen elégetnek.«

(Müller Frigyes id. mű, 46. lap.)

## CLXXX.

*Kóhalom, 1704.*

»Ugyanott (Kóhalomban) 1704-ben egy férfit, Schweisches községbelit és egy streitforti asszonyt égetnek el; a férfit előbb lefejezték.«

(Müller Frigyes id. mű, 46. lap.)

## CLXXXI.

*Segesvár, 1704—1706.*

»A segesvári bíróság előtt 1704-től 1706-ig egy per folyik Fleischacker Jakab és felesége ellen, kiket azzal vádolnak, hogy Gottsmeister Andrást boszorkánymesterséggel megölték. Barátaik könyörgésére tekintettel arra, hogy tizenkét élő gyermekök van s a férfi közhivatalokat viselt volt, kegyelemből a városból és székből száműzetnek; habár megérdemelték volna a halált, mert bebizonyúlt, hogy varázslók.«

(Müller Frigyes id. mű, 46. lap.)

## CLXXXII.

*Nagybánya, 1705.*

1705 január 23-án Szászané, Szakácsné és Pap Andrásné, miután a bíróság a tanúk vallomásai alapján boszorkánykodásukról meggyőződött s miután a vízpróbán sem merültek alá, kivitettek a »Kákás mező«-re és ott megégettették.

(»Hazánk s a Külföld« 1866. évfolyam, 448. lap.)

## CLXXXIII.

*Brassó, 1706.*

Tudósítás két boszorkánynak elégetéséről.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 120. l.)



## CLXXXIV.

*Aranyosszék, 1706.*

*Egy ügyvéd, ki a megye megbízásából boszorkányok ellen mint felperes működött, panaszkodván, hogy a boszorkányok azért ökreit tönkretették, adómentességért folyamodik.*

Köwendi öreg Szabó Andrásnak alázatos supplicatiója az nemes székhöz.

Tekéntetes nemes székhöz, alázatosan kénszeríttetem nagyságtokhoz és kegyelmetekhez folyamodnom. Egy alkalmas-sággal nemzetes Szilágyi András uram ratione officii holmi boszorkányokat prosequáltatván, azok ellen engemet állított prokátornak; melyek alkalmas-ságával a boszorkányok két ökrömet megnyargalták, nagy kárban maradtam; kihez képest könyörgök nagyságtoknak, kegyelmeteknek az mostani terhes adóból immunitáljon, kiért Isten fejenként nagyságtokat kegyelmeteket megáldja; én is alázatosan megszolgálom.

Resolutio in dorso scripta haec erat:

Az Szék megtekintvén ez supplicánsnak mind testével és lelkével keresett szolgálatját, az adózástól vita durante eximálta.

Extradatum per Franciscum Mihályi juratum notarium Sedis Siculicalis Aranyas.

(Eredetije Aranyosszék levéltára »Attila« jegyzőkönyv, 173. lap.)

## CLXXXV.

*Debreczen, 1706.*

*Lugosi Kata boszorkányság miatt perbefogatván, az ítélet előtt megszökött.*

1706 die 28 Januarii.

Causa fisci contra Lugosi Kata inctam: Hogy magát az ördögökhöz csatlotta, ezeknek mesterségére adta, öldő-kötő, varázsló, boszorkány, kerítő, parázna, káromkodó személy, — már megintetett, itt ne lakjék, de vakmerőségre adván magát, csak itt comperiáltatott: ezért doceáltatván ellene, égettesék meg.

Incta negat simpliciter.

Deliberatum: doceáltassék ellene.

(Eredetije Debreczen város levéltára 30. jegyzőkönyv, 30. lap.)

## CLXXXVI.

*Debreczen, 1707.**Lugosi Kata 1706-ban történt elszökése után újból elfogotván, városból száműzetik.*

1707. 12. Julii. Causa fisci contra Lugosi Kata inctam: Hogy magát boszorkányságba foglalta, mások házát felégetéssel fenyegette, egyéb rossz magaviselésével sokakat a városban megbotránkoztatott. Hasonló dolgokért ezelőtt is fogva lévén, a tömlöczből elszökött: azért égettessék meg.

Deliberatum: Űzettessék ki a városbul, ha többé a város határán találtatik, halál leszen fején.

(Eredetije Debreczen város levéltára 30. jegyzőkönyv, 245. lap.)

## CLXXXVII.

*Nagyszeben, 1707.*

Tudósítás egy boszorkánynak vízbefulladásáról.

(»Deutsche Fundgruben« etc. Neue Folge. Eugen Trauschenfels. 373. l.)

## CLXXXVIII.

*Ugocsa vármegye, 1707.*

*Magánpanasz következtében a megyegyűlés határozatából Tivadar és Péterfalva községekben fogاناتosított tanuvallatás varázslás és boszorkánykodás iránt.*

Anno 1707 die 29. Aprilis.

Mi Révedy János, nemes Ugocsa vármegyének substitutus szolgabírája, Sárközy Miklós hites assessora, jöttünk ide nemes Ugocsa vármegyében Tivadar nevű faluban és akármely helyben, az hol kívántatik; tekintetes nemes vármegyének die 27 Aprilis anni 1707. Szirma nevű faluban celebráltatott generalis gyűlésiből exmittáltatván nemzetes vitézlő Szőlősi István uram ő kglmének instantiájára collateralis attestatiónak peragálására juxta utrum nobis propositum, quod sequitur hoc modo.

Utrum de eo :

Tudja-e az tanu, nyilván látta-e, avagy bizonyossan hallotta-e ezen Tivadar nevű faluban és akár hol ezen felől megirt nemes Ugocsa vármegyében, kik vesztették volna Szőlősi Jánost és más keresztyén lelkő embereket, férfiakat és asszonyi



állatokat, az kik most is sinlődnék nyavalyájokban és kik volnának az olyan varázsolók és kan ördögök?

Primus fatens consors Andrae Pap Elisabetha Kotaj annorum circiter 30 jurata et examinata nyilván vallja, hogy hallotta Sebesi Borbála szájából mondván ez fatens előtt, megemlegeti ördögszülte vargája ez házasságot, úgy mint Szőlősi János.

2-dus fatens nobilis Franciscus Vince, annorum circiter 80, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ez fatens Poncz Mihályné, úgy mint Székely Borbála szájából, hogy mondotta Sebesi Borbála, elvesztettétek Szőlősit, melyre felelt Székely Borka Sebesi Borbálának: azon mondásodat törvény nélkül nem hagyom.

3-ius fatens consors Michaelis Székely Catharina Ősz, annorum circiter 40 jurata et examinata sic fatetur: Hallotta nyilván ez fatens Sebesi Borbála szájából veszekedvén Székely Borkával, hogy megemlegeti Szőlősi János, hogy a mi leányunkat el nem vőtte, malombul együtt haza jöven.

4-tus fatens consors Francisci Vince Magdalena Köncs nobilis annorum circiter 40, jurata et examinata sic fatetur: hallotta nyilván az fatens Sebesi Borka szájából, hogy mondotta, válljék el Szőlősi János, légyen övék, gyógyítsák meg, ha kell, nékiek nem kell, — veszekedvén Székely Borkával; ez fatensnek házában lévén Székely Borka, beszélgetvén Szőlősi János dolgát, mondván Székely Borka: hiszen reánk kiáltott Sebesi Borka, hogy mi vesztettük meg Szőlősi Jánost, de ők hurczolták őtet.

5-tus fatens Michael Székely nobilis annorum circiter 60, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta nyilván ez fatens Sebesi Borka és Székely Borka szájából, hogy egymással veszekedtek, mondván Sebesi Borka Székely Borkának: hiszön ott fenyegetted te is Szőlősi Jánost, a hol én is, — kire is kurvának nevezvén egymást; vallja ezen fatens hiti után, hallotta Patak Pálné szájából, hogy vagyon 16 eszten-deje, miolta nyavalyás és nem más, hanem Székely Andrásné ké-piben jár reá minden éjtszaka és erővel étetné vélle a csukát. Item vallja azt is, hogy Sebesi Borka Vincze Ferenczet kan ördögnek kiáltotta.

6-tus fatens Laurencius Bence, nobilis annorum circiter 40, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta nyilván ez fatens Bence Jánosné szájából, hogy miolta oda házassodott Szőlősi János, ha bément is a házban, de soha le nem ültethették és azon házban nem is maraszthatták, a mely nyavalyában most fekszik, azolta esett reá, miolta Bencéné leányával meg-mátkásodott.

7-us fatens, vidua Helena Szőcs nobilis annorum circiter 43, jurata et examinata sic fatetur: hallotta nyilván ez fatens, hogy Szőlősi Jánost nem más, hanem Vincze Ferenczné vesztette volna meg; mivelhogy azelőtt is nagy gyanúság volt hozzá a féle dologban.

8-vus fatens consors Johannis Turkelyi, Anna Szilágyi annorum circiter 40, jurata et examinata sic fatetur: Ez fatens Bence Jánosnénál bémenvén, hallotta szájából, hogy mondotta volna Vincze Ferenczné: válljék el Szőlősi János attul a nagy lánytul, — meggyógyul.

9-us fatens consors Sigismundi Farkas Helena Szabó nobilis annorum circiter 30, jurata et examinata sic fatetur: hallotta ez fatens Székely Borka szájából, hogy fenyegette Sebesi Borka leányát, melyre felelt Sebesi Borka: ne fenyegecss, mert hasznos a te átkod, mert tudod-e, mikor a malombul jöttünk, hogy megfenyegetted Szőlősi Jánost, hogy el nem vötte az öcsédet; azt is vallja, hogy hallotta Patak Pálnétul panaszolkodván, hogy Székely Andrásné reá jár leányával és azok gyötrik őtet.

10-mus fatens vidua Borbara Sebesi nobilis annorum circiter 25, jurata et examinata sic fatetur: hallotta ez fatens nyilván Vincze Ferenczné szájából, hogy szidalmazta Bence Jánosné leányát, Szőlősi János hogy eljegyzette mátkáját, mondván: tizenhét esztendeig meg nem engedi azon leánynak, hogy bekössék a fejét híres kurvának, annak utánna sem lesz gylcs a fejére tisztességesen. Azt is vallja ezen fatens, hogy egy néhány ember a fatenssel együtt kan ördögnek kiáltották Vincze Ferenczet; azt is vallja, hogy a mikor Sárközi Mihálnét földhöz verék, Vincze Ferencznére gyanakodott, az után oda menvén Vincze Ferencz, a fejét megtapogatván, Sárközi Mihályné megkönnyebbedett.

11-us fatens consors Nicolai Sárközi Susanna Garbóczy. annorum circiter 43, jurata et examinata sic fatetur: hallotta nyilván ezen fatens Vincze Ferencztül egy néhányszor szidalmazván Bence Jánosné Szőlősi eljegyesedett mátkáját, hogy míg ő él, soha meg nem engedi, hogy férhez menjen.

12-us fatens vidua Borbala Szőlősi, annorum circiter 30, jurata et examinata sic fatetur: ezen fatenst kérvén Szőlősi János, nagy nyomorúságban lévén, hogy menjen Vincze Ferencznéhez, titkon mondjon valami orvosságot, avagy menjen hozzá, maga Vincze Ferenczné orvosolja meg, bizony senki-nek nem lesz hírével; kit megcselekedvén ez fatens, de arra azt felelte Vincze Ferenczné: ne híj engemet az ebnek, hogy az ebek megkötötték, azon ebek meg is ódgyák; ha a feje-delem hina is, még sem mennék, — melyeket meg is nevezett Vincze Ferenczné: úgymint Sebesi Borkát, anyástul, Bencze



Jánosnét is, Sárközi Mihálynét, azok tudják, mi lelte Szőlősi Jánost. Hallotta a fatens Vincze Ferenczné szájából: bolondok vattok s nincs eszetek, hogy el nem válik attul a leánytul Szőlősi János, mert mindjárt meggyógyulna; lám a Turkelyi fia is meg nem gyógyult, míg a Pap leányátul el nem vált.

13. fatens Andreas Medgyesi, nobilis, annorum circiter 40, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ezen fatens Patak Pálnétul, hogy panaszkodott Székely Andrásnéra, nem nyughatik tülle, éjjel-nappal reá jár személye szerént, ómiatta nyomorék; azt is vallja ezen fatens, egykor kertiben feküvén ezen fatens, az elmúlt esztendőben vasárnap délelőtt fényes nappal, egy gubás asszonyember fejér gyolcsban lévén, a fején ....<sup>1)</sup> megnyomta, fel se serkenvén a fatens megszidalmazta azon asszonyt, hogy miért nem hagy békét nekíe, azonban nekíe fordulván a fatensnek s hasra ledöltötte a földre és ott gyomrozta; küzködvén velle erőssen, a két hüvelykét vetvén a fatens hónaljában erőssen megdöföldözte mumorogatván (*így!*) reá mint egy erős medve; az fatens mesterkedett rajta, hogy megláthassa személyét, de semmiképen nem lehetett, féré hajtván a fejét, ki miatt az egész nyáron nem dolgozhatott az fatens.

14. fatens Johannes Ferencz annorum circiter 25, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ez fatens Tivadari Pap Andrásnétul, hogy mondotta ő előtte Vincze Ferenczné: hiszem is vallották egymást Székely Borka Sebesi Borkával hányván szemére egymásnak, hogy a mint egyik, úgy a másik vesztették meg Szőlősi Jánost, ők gyógyíthatják meg; azt is vallja a fatens, hogy Vincze Ferenczné s Bathári Csoma Miklósné, a harmadikat nem esmérte, lóháton járván a forgolányi akasztófánál, eleiben állván az három asszony, a ketten két felől fogta a kantár szarát, a harmadik megfogván magát a fatenst, elragadták épen az Angyalosnál lévő táboron keresztül húzták. Mint az Bone strása mellett épen az Akasztófánál, a hol egy kémet felnyársoltak, Bone uram alá vitték, mondván a fatensnek: ezt a kuruczot nyársalták fel, de tenéked kell még ma meghalnod érette. Felelvén nekíe a fatens, akkor megnyilván a szája: nem hagy el az én Istenem; azután soha nem tudta, hol hordozták, hanem az édös atyja jelentette a fatensnek, hogy járt volna, igen megfáradván úgy tért eszére és azután megbeszélte bujdosását, az után azon két ördögös asszony Babos Pált és Lenárfi Györgyöt kénszerítették és kérték, hogy csak ne fenyegetse őket a fatens, valamit kíván megalkuszna velle, csak ki ne kiáltsa dolgát, a melyeket cselekedett.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

15. fatens Andreas Nagy nob. annorum circiter 30, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ezen fatens Patak Pálnétul, hogy a feleségére Székely Andrásné képében járnak reá és nem nyughatnak tülle; azt is hallotta a fatens azt is hallotta (*így!*), hogy Vincze Ferenczné reá vallott Székely Andrásnéra, ő vesztette volna meg Szőlősi Jánost.

16. fatens Paulus Patak annorum circiter 50, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ezen fatens maga feleségétül régtől fogva sénlúdvén nehéz nyavalyában, hogy Székely Andrásné képében járnak reá és nem nyughatik tülle; azt is hallotta a fatens, hogy Vincze Ferenczné reá vallott Székely Andrásnéra, ő vesztette volna meg Szőlősi Jánost.

17. fatens Georgius Belényesi nobilis annorum circiter 30, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ezen fatens, hogy közönségesen beszéllették a faluban panaszolkodván Patak Pálné, hogy a mikor kiveri az nyavalya, senkit mást nem lát körülötte, hanem csak Székely Andrásné leányostul.

18. fatens Johannes Turkely nobilis annorum circiter 30, juratus et examinatus sic fatetur: tudja ez fatens nyilván, hogy a feljebb való esztendőekben a fatensnek István nevű fia menván halmi vásárra pünkösdkor, azonban Székely Imréné adván kezében két ezüst tőt, kit hazajöven a fia, visszakérte az gombostót tülle és ezután a legény megnyomorodott természetiben, mái napig is nyomorék; nézőhöz menván atyafiai, a néző is azt jelentette, hogy a ki a gombostót adta neki, az tött néki. Item azt is hallotta a fatens Patak Pálnétul, hogy nem más, hanem Székely Andrásné jár reá képében. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

19. fatens consors Andreae Medgyesi annorum circiter 30, jurata et examinata sic fatetur: vallja ezen fatens, hogy Patak Pálné nem másra, hanem Székely Andrásnéra gyanakszik a nyavalya iránt, mert minden éjtszaka képiben hozzájár nyomorgatni; item azt is vallja, hogy Turkely István nyomorúságában s természetében való megnyomorétása Székely Imrénétül való.

20. fatens consors Georgii Belényesi Frusena Vince annorum circiter 40, jurata et examinata item fatetur, uti antecedens testis.

21. fatens vidua Borbala Mátyás annorum circiter 50, jurata et examinata sic fatetur: hallotta Patak Pálnétul, hogy minden éjtszaka reá jár Székely Andrásné.

22. fatens consors Georgii Kalocsai annorum circiter 26, jurata examinata sic fatetur, uti praecedens, hoc addito: hallotta a fatens Patak Pálné szájából, hogy még a templomban is



fényes nappal itatta Székely Andrásné, kitül ha meg nem fult, erővel készerítvén.

23. fatens consors Georgii Sárközi annorum circiter 50, juratus et examinatus fatetur: hallotta ezen fatens Patak Pálnétul, panaszolkodván, nem ura, hanem Székely Andrásné miatt nyomorgattatik ő az nyavalyában, képében járván hozzá minden éjjel, ismét zavaros italokat erővel itat vélle, csúszó állatot étetett vélle; item Ferencz István szájából hallotta, hogy Patak Pálnétul. (*így!*)

24. fatens Johannes Garbóczy nobilis annorum circiter 45, juratus et examinatus sic fatetur: hallotta ez fatens nyilván Vincze Ferencznétul, hogy Székely Andrásné vesztette meg Szőlősi Jánost, Patak Pálnét hasonlóképen.

25. fatens consors Pauli Patak annorum circiter 40, jurata et examinata: vallja ezen fatens, hogy mindenkor nehéssége vala Székely Andrásnéra s elédestül Szőlősi Jánosra, hogy a leányát el nem vötte; maga részéről pedig egynéhány eszten-dóktul fogva nagy nyavalyát szenvedvén, senkire másra nem, hanem Székely Andrásnéra vallja, éjjel-nappal nem lévén tülle nyugodalma; hol bika képiben, hol maga személyében jár hozzá s roncsolja s vesztegeti. (Ez fatensnek a tüzes (!) házában olyan italokkal itatta, az egyik kék volt, a másik olyan, mint a savó; azonban Tivadarbul elmenvén ez fatens Péterfalvára, Balog Sigmond úr házához, ott étettek meg vélle egy nagy varág (*így!*) csúszót, a kinek csak a fejét megfogta; templomban és könyörgésen lévén, a fatens a mint a székből leborult, felrántották a fejét, reá menvén a fatensre azután elaluttatták s úgy kínozták.

26. fatens consors Michaelis Sárközi nobilis annorum circiter 28, jurata et examinata fatetur: falu bírása lévén ez fatensnek az ura, hogy megzalogolta Vincze Ferencznét, egykor a fatens csak azon veszi eszébe magát, hogy a földhöz paskolták a maga házában háromszor; Vincze Ferencznének az ura odamenvén és megtapogatta kezét, fejét a fatensnek, mingyárt megkönnyebbedett; de másképen, hogy a felesége küldötte Vincze Ferenczet a fatenshez, nem tudja.

#### *Possessio Péterfalva.*

1-mus fatens Georgius Székely annorum circiter 28, juratus et examinatus fatetur: hallotta ez fatens itt a faluban, hogy Nagy Istókot megvesztette volna Lakatos Erzsók, azután reá menvén Németiben meg is gyógyétotta, olyan nyavalyája lévén Nagy Istóknak, hogy nyálas fonalat ganéjla. Ezeket hallotta a fatens Kántor Jánosnétul. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

2-us fatens vidua Catharina Szeles annorum circiter 40, jurata et examinata fatetur: hallotta ez fatens a Nagy Istók anyjátul, hogy a fiát Nagy Istókot Lakatos Erzsók vesztette meg, utána menvén Németiben egy főre való gyolcsot ígért neki, csak meggyógyétsa s meg is gyógyétotta.

3-ius fatens Stephanus Kámai nobilis annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur: hallotta ez fatens, Nagy Istókné panaszolkodván előtte, hogy mindenét elköltötte Lakatos Erzsók miá, beteg lévén. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

4-tus fatens Sigismundus Futamat Inobilis annorum circiter 43, juratus examinatus fatetur: ezen fatens házához menvén Nagy Istók panaszolkodván a nyavalya felül, hogy igen rosszul vagyon, a fatens kérde tülle, mitül esett nyavalyája, azt vallván Nagy Istók, hogy nem más, hanem Lakatos Erzsók tött volna neki; azután hozzá menvén azon asszonyhoz, Nagy Istók mondván: gyógyétsa meg, melyre azt felelte Lakatos Erzsók: ne baszszék mindenkor, mint az ló; azután csak rosszul volt Nagy Istók és az asszony Németibe ment lakni; utánna menvén Nagy Istók, reménkedett neki, hogy gyógyétsa meg, bizony megfizet neki, melyre azt felelte Lakatos Erzsók: menj haza és szedj fejeér szederjét; de Nagy Istók mondotta: hol vennék, nem is esmérem, kire mondja Lakatos Erzsók: erigy Bölöny felé az úton, ott az akasztófánál azon a sorföldökön szedhetsz olyat, s mikor sebtiben indult volna Nagy Istók, azon Lakatos Erzsók intett nekie a kis ajtónál, hogy oda menjen, de oda nem ment; azoltátul fogva rosszul kezdett lenni Nagy István odajártában.

5-tus fatens Franciscus Sándor nobilis annorum circiter 35, juratus examinatus fatetur: látta szemeivel sokszor ezen fatens, hogy Nagy István kínlódott a nyavalyában és azt mondotta, hogy minden gyanúsága Lakatos Erzsókra vagyon; de Szőlősi János dolgában semmit nem tud. (*Old. megjegy.: authenticatus.*)

6-tus fatens Michael Makszin annorum circiter 25, juratus et examinatus: hallotta ezen fatens nyilván itten a helyben, hogy közönségesen beszéllették, hogy Lakatos Erzsók vesztette volna meg Nagy Istvánt, meg is gyógyétotta; Nagy Miklósnak is ő tett volna, hogy a feleségével nem lakhatik, el kellett válni tülle.

7-us fatens Michael Nagy nobilis annorum circiter 42, juratus et examinatus: hallotta ezen fatens sokszor Nagy Istvántul és Nagy Miklóstul, a fatens bátyjátul, hogy Lakatos Erzsók miatt vagyon nyomorúságban és kínban; nyilván tudja, hogy nem más, hanem Lakatos Erzsók miá volt nyomorúsága, mert mindenkor azt hallotta a fia, hogy Lakatos Erzsók



vesztette meg ötet; tudja azt is ezen fatens, hogy nagy kínban lévén a fia, üzent Németiben Lakatos Erzsóknak Őri Jánostul, hogy ha megvesztette, meg is gyógyítsa, mely izenetre Lakatos Erzsók kijött Péterfalvára és Nagy Istókot békötötte, de semmit sem használt neki; azután is rosszul lévén kételenségébül bement Nagy Istók Lakatos Erzsókhoz Németiben; bejutván a szállására azt mondotta neki Lakatos Erzsók: most én hozzám jöttél, mi bajod van, nincsen semmi hujad. Nagy István erre kényszerétvén, gyógyítsa meg, Lakatos Erzsók orvosságot főzvént italt adott néki; hazajött, mely ital után egy holnapig is ganéjlott nyálas fonalat Nagy István, úgy hullott ki belőle s azután gyógyult meg, újabban szedvén Nagy Istók fűveket, a kiket Lakatos Erzsók mondott neki hazajövet az erdőben; a fatens feredőt főzött fiának, úgy használt nékie. (*Old. megj.*: authenticatus.)

9-us fatens Anna Oroszi, vidua annorum circiter 40, jurata et examinata: vallja azt, hogy hallotta Nagy Istóktul, nem más, hanem tulajdon Lakatos Erzsók vesztette meg ötet.

10-us fatens Johannes Makszin annorum circiter 28, juratus et examinatus: hallotta ez fatens, hogy Nagy Miklós Lakatos Erzsók miá nem lakhatik a feleségével; ő tett volna néki. (*Oldalt megjegyezve*: authenticatus.)

11. fatens consors Stephani Gyulai Maria Jakab, annorum circiter 24, jurata et examinata: hallotta ezen fatens Nagy Istóktul, hogy Lakatos Erzsóknak ígért volna egy fűre való patyolatot, csak gyógyítsa meg. Megfőzvént a petreselyem gyükerét s annak az levét itatta vélle meg.

12. fatens vidua Maria Fejsze annorum circiter 50, jurata et examinata: hallotta Nagy Mihálynétul, hogy a fia Lakatos Erzsók miá nem lakhatik a feleségével, rá sem nézhet; ő tött volna néki.

13. fatens Sigismundus Nagy annorum circiter 25, juratus et examinatus fatetur: hallotta a bátyjátul Nagy Istvántul, hogy Lakatos Erzsók vesztette meg s ő gyógyította meg is. (*Oldalt megjegyezve*: authenticatus.)

14. fatens consors Johannis Kántor Elizabetha Székely, annorum circiter 20, jurata examinata sic fatetur: hallotta ezen fatens Nagy Istvántul panaszkodván a fatens házában, senkire másra nem gyanakszik, hanem Lakatos Erzsókra, ő miatta nyomorék, mert ha a házában megyen Lakatos Erzsóknak, mindjárt felmered az monya, kész mindenre, de mihelt házábul kimegyen, minden férfisága elmúlik, megoldja a gatyáját, de nem huddozhatik, azután is rosszul lévén. Nagy István bément Ungvárinéhez Németiben kényszerítvén, hogy gyógyítsa meg; kényszerétvén csinált neki valami italt, de

hogy sűrű lévén az ital, irtózott meginni s elöntötte, melyre ezt mondotta Lakatos Erzsók: haj miért öntöted el, nem kellett volna elönteni; mely ital után megódván benne a kötést, még az útban fonalat ganéjlott csomónkint; a fatens úgy emlékezik reá.

15. fatens consors Samuelis Szerémi annorum circiter 25, jurata et examinata: hallotta a Nagy István szájából, hogy mondotta, Lakatos Erzsók vesztette meg őtet, meg is gyógyította, mert orvoslásáért egy főre való patyolatot ígért nékie, kit meg is viszen Nagy István, mert ha meg nem gyógyította volna, el is veszett volna; vallja azt is a fatens, házában ülvén Boros István Nagy Istvánnal, mondván Boros István Nagy Istvánnak: hiszem kényes is, azt mondotta sokan is Lakatos Erzsók, hogyha úgy mond engemet akarsz szeretni, mást nállamon kívül ne szeress, mert bizony nem világtasz tübbé.

16. fatens Johannes Kántor nobilis annorum circiter 28, juratus et examinatus sic fatetur uti 14. testis in omnibus.

17. fatens vidua Margit Kántor, annorum circiter 40, jurata examinata: tudja nyilván ez fatens, hogy a fia Nagy Miklós megházasodván, semmiképpen sem lakhatott az feleségével és reá sem nézhet; csak egy falatnit süttött is, ott kellett hadni, gyanakudván Lakatos Erzsókra, ő tötte volna néki. *(Oldalt megjegyezve: authenticatus.)*

18. fatens Nicolaus Nagy nobilis annorum circiter 25, juratus et examinatus: hallotta ez fatens Sebesi Páltul Szent-Jóbon együtt lakván egy sátorban, azt mondotta, hogy miolta elvette Szőlősi János az Bencze Jánosné leányát, azolta vesztették meg; vallja azt is a fatens, hogy Nagy István és az anyja beszéllette volna Lakatos dolga iránt, nem más, hanem Lakatos Erzsók vesztette meg Nagy Istvánt, ugyanő gyógyította meg is, meggyógyulván nyálas fonalat ganéjlott. Item azt is vallja ez fatens, hogy tavaly nyárban beszélvén a holt Tiszán Vincze Ferencznével, hogy Nagy István ígért neki egy véka búzát, hogy Lakatos Erzsókhoz menjen be Németiben és a mit tött neki, gyógyítsa meg, kit el is követett Vincze Ferenczné mondván Lakatos Erzsóknak: gyógyítsd meg Nagy Istvánt, mert egy bogarat sem... az Isten nevében kérem Lakatos Erzsókot, melyre felelt Lakatos Erzsók Vincze Ferencznének: ne basszék ő mint a ló, nem lesz semmi híjja; egykor jöjjön be hozzám. Item vallja azt is ez fatens, hogy a mikor megházasodott, két hónapig lakván a feleségével békében, de mihelt kezdett összejárni a két asszony, úgy mint Lakatos Erzsók és Kántor Jánosné, mit csináltak köztük, mit nem, ők tudták, de azolta csendes lélekkel együtt nem lak-



hattak ; a fatens reá sem nézhet a feleségére és egy házban sem maradhat vélle, mely dologban ez fatens ment az esperesthez Nagy-Paládra és panaszképpen jelentette maga megbántódását ; azonban mindjárt nyomában ott termett Lakatos Erzsók esperest uram házánál, a fatens semmiképpen nem maradhatott ott, hanem mindjárt postán (*így !*) vissza kellett menni megbódult elmével úgy annyira megvesztegetődött szívében, hogy negyed nap mulva csak el kellett a feleségét üzni, mely dologban nagy gyanúságban esett Lakatos Erzsók, hogy ő miatta volna valami téteménye ; hozzá ment a házához és reménkedett nekie szépen, hogy, ha tudna valami orvosságot a nyavalyája ellen, orvosolná meg, a fatens megfizetne neki ; melyre felelt Lakatos Erzsók, nem tud ahhoz, ha gombolyagban kötik is, hanem vagyon Király-Daróczon egy asszony, a ki az olyan romlott embereket megméri gatyamatzagával a keze fejétül fogva az könyökéig, semmi gondja nem leszen, hanem atyámfia itt egy ördög sincs, hanem vadnak Fancsikán tudós asszonyok, azok nem hadnak titeket vesztiben ; eddig vagy szerettétek egymást, vagy nem, de pünkösztig szeretitek egymást, jobban lesz dolgotok, mert az ilyen ifjú, a kinek most serkedezik a bajusza, csak kevés ideig kell a felesége néki ; azután nem. Lám Szakmári Ferencz csak meg nem holt az Szamás János leányáért, el is ment Lakatos Erzsók alias Gyórfi Szakmárinéhoz megjelentvén az fia dolgát, hogy megházasítsa-e, avagy nem ? melyre felelt az Szakmári Ferencz anyja, eleget süthetek, s főzhetek én leányostul, azért ne házasodjék (csak volna mit) ; azolta nem kellett, nem is kell Szakmári Ferencznek az házasság.

19. fatens Stephanus Nagy nobilis annorum circiter 25, juratus et examinatus sic fatetur : Hallotta ez fatens Lakatos Erzsók alias Gyórfi Erzsók szájából, hogy gyógyította egy Szőlősi embert, a kinek az farka nem jó volt és meggyógyult. Vallja azt is az fatens, igen féltvén Lakatos Erzsók más nőtény személyektől ez fatenst (akkori időben peniglen Ungvári nevű ura lévén), hogy nem járt akarattján, igen haragutt reá ez fatensre ; egykor templom kerítésében összetalálkozván az fatenssel Lakatos Erzsók, köszönvén Lakatos Erzsók az fatensnek ; de nem fogadta, kiért Lakatos Erzsók megmohokta (*így !*) magát ; azután annyira volt az fatens, a nagy nyavalyája miatt megbomlott természetiben, azótátul fogva indítódott nyavalyája ; azután Sigmondhoz menvén az fatens pálinka innya, hogy talán inkább elmúljátja, hányhat tülle, de semmiképpen meg nem könnyebbedett. Ezután az fatensnek mondotta Lakatos Erzsók : miért nem jöttél hozzám Ujhelyben, ott lakván akkor, hiszem megmondottam bátyjának,

hogya arra mégy, beküldjön, ha megkerültelek volna, semmi híjad nem volna; ugyancsak azonban az fatens rosszul lévén beküldötte egykor Őri Jánost Németiben Lakatos Erzsókhöz, elmenvén Péterfalvárul, megizenvén ez fatens, hogy meggyógyítsa; mely izenetire azt izente Őri Jánostul: ne szeressen sokat és ne basszék mint az ló, házasodjék meg, semmi gondja nem lesz; azután azon nyavalyát nem türhetvén az fatens, bement hozzá Németiben kényszerítvén és reménkedvén Lakatos Erzsóknak, hogy meggyógyítsa, azután mondván Lakatos Erzsók: ülj veszteg, ki ne menj az házból, úgy féltette más emberektül, hogy ne lássák östvének idein; csinált kenőcset, megkerülte az házát ez fatensnek, mindjárt megkönnyebbedett; másnap reggel pénzt kérvén az fatenstül, bort és mézet vévén, csinált több öszközkekkel s gyükerekkel együtt megfőzvéen kenyérhaj alatt orvosságot, megitatta az fatenssel, mely italnak az alja zavaros lévén kiöntötte, mondván Lakatos Erzsók, miért öntötte ki, az volt volna hasznos, eregy haza, szedj borostyánt és veres szederjént, abból főzz feredőt, melyet az édes anyjával elkövetvén, azután mint az vitézkötés gombházon való...<sup>1)</sup> ganéjlott ez fatens, eszten-deig is nehezen tisztulhatott, az mely kötés volt ez fatensen, senki más, hanem tulajdon Lakatos Erzsók alias Gyórfi tötte, ő gyógyította is meg. Azt is vallja ez fatens, hogy a mikor az förödöt csinálták, mondotta az fatens Lakatos Erzsóknak, hogy Csitó Jánossal is jól tenne, mert őmiá is reád kiálnak, kire felelt Lakatos Erzsók: hogy akkor gyógyul ő meg, mikor az koporsóban teszik. Item vallja azt is ez fatens, hogy mikor Sepsiben akarván hajtani, csinált Lakatos Erzsók olyan öszközt, hogy jobb szerencséje legyen az ököreladáshoz, mely iránt tiltotta az anyja, hogy semmiképen el ne vegye, megindulva ez fatens ugyanazon marhával, intette Lakatos Erzsók, de az fatens el nem ment. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

Super qua quidem praemissae attestationis seu inquisitionis serie literas nostras testimoniales sub sigillis nostris usualibus dandas duximus concedendas.

Actum in possessione Péterfalva die et anno supra notato.

Johannes Révedi, substitutus iudium incliti comitatus de Ugocsa mp. P. H. Nicolaus Sárközi juratus assessor comitatus de Ugocsa mp. P. H.

*Felül: 29-a April. 1707.*

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltára. Fasc. I. Nr. 4.)

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



## CLXXXIX.

*Biharmegye, 1708.*

*Bihar vármegyében, Ér-Semjén községben, 1708 június 7-én a vármegye alispánjának, kőji Komáromy Györgynek megbízásából foganatosított tanukihallgatás Nagy Istvánné és más asszonyok ellen boszorkányságukért.*

Infrascripti, judex nobilium et juratus assessor incliti comitatus Bihariensis, recognoscimus vigore praesentium: cum nos ad mandatum perillustris ac generosi domini Georgii C. Comáromi illustris vice-comitis Bihariensis fuimus exmissi, secundum subinserta nobis de eo utri puncti, talem, quod sequitur in possessionibus Ér-Semjén et Albis peregrimus inquisitionem. Anno 1708 die 7 Junii.

Utrum de eo:

1. Tudja-e bizonyosan az tanú? látta-é? hallotta-é? Nagy Istvánnénak, Varga János anyjának és az Kötélverő napának nyilvánvaló boszorkányságát?

2. Tudja-e az tanú bővölését-bávolását?

3. Tudja-e az tanú, ha valakit megfenyegetett volna, az fenyegetés után nyavalyája lett volna valakinek?

4. Tudja-e az tanú ördögökkel való társalkodását?

Prima testis, consors Pauli Mócsi Anna Vincze annorum circiter 68. Ér-Semjéniensis jurata fatetur: Hallotta az tanú, hogy mondotta egy bogyozlói legény, szolgálja lévén tanúnak, mondotta az szolgál: hiszen ez az Nagy Istvánné tiszta ördög. Albisen egy legény két polturájával adós volt Nagy Istvánnénak, az lábait megvesztették az legénynek. Az legény elment Nagy Istvánnéhoz, megvitte a két polturát, mondotta Nagy Istvánnénak: ihon az két poltura, eleget kínzottál eddig. Az legénynek meggyógyult a lába.

Secundus testis Paulus Mócsi, annorum circiter 80. Semjéniensis, juratus examinatus fatetur: Hallotta az tanú az maga szolgájátúl, hogy sok szó volt Albisen mindig Nagy Istvánnéra. Egy katonátul is hallotta az tanú, hogy mondotta Nagy Istvánnénak: szerencséd vagyon az ördöghöz ördög baszó banya.

Tertius testis Andreas Nagy, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur: Kenézben hallotta a tanú, hogy mondták: mikor megverte Nagy István a feleségét, megfenyegette a felesége: No Nagy István nem versz többször meg. Azóta nyomorék Nagy István.

Quartus testis Johannes Dormány, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur: Semjénben hallotta az tanú,

hogy mondotta Nagy Istvánné az urának : no megverél, de nem versz többet meg. Majtini András katonátul hallotta az tanú, hogy mondotta : nem tudom, volt-e boszorkány a másik felesége Nagy Istvánnak, de ezt az mostanit tudom, hogy nyilvánvaló boszorkány.

Quintus testis Michael Ádám, annorum circiter 26, nobilis persona examinatus juratus fatetur in omnibus, quam quartus testis.

Sexta testis consors Georgii Adam Elisabetha Geriny, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur : Hallotta az tanú Nagy Istvánné menyétül, — az lábán nem járhatott a menyecske — : megfenyegette Nagy Peti a mostoha anyját, a fenyegetés után megtapogatta a menyecskének a lábát Nagy Istvánné, mindjárt meggyógyult a menyecske.

Septimus testis, Andreas Dezső juratus examinatus fatetur : Hallotta Bogyoszlón az tanú, hogy megesküdt egy hajdú s mondotta : Nagy Istvánné tiszta boszorkány.

Octavus testis Stephanus Dancs, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur : Hallotta az Mészáros Miklós uram szolgájátul, hogy Nagy Istvánné tiszta boszorkány. Azt is hallotta, hogy Péternének a kéményén beszart volna a Kötélverő napja. Péterné mondotta : bizony tiszta boszorkány a Kötélverő napja.

Nona testis consors Johannis Kovács Elizabetha Erdélyi, annorum circiter 30, jurata examinata fatetur : Tudja bizonyosan, hogy pálinkát árult az tanú, az Varga János anyja mondotta az tanúnak : hord ide az pálinkádat, had igyam hitelben ; az tanú oda nem vitte, nem akart vele veszekedni az hitelért. Oly nyavalya érkezett másnap az tanúra, hogy az vizelletét nem tarthatta az szemérem testébe. Estve felé egy darab kenyeret és szalonnát szegett a tanú, vitte az Varga Jánosné házához adta, az Varga János anyjának. Tekintett az tanú szemibe, kérde az tanútól, mondotta : miért nem hozád el az pálinkát. Az szalonnát, kenyeret tette az póczra az Varga János anyja : azután semmi gondja nem lett az tanúnak.

Decimus testis Valentinus Deák, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur : Fassionem septimi testis in omnibus confirmat.

Decima prima consors Petri Nagy Mária Gábor, annorum circiter 16, jurata examinata fatetur : Tudja a tanú, hogy úgy megnyomorodott a lábára, mankóra szorult. Az tanúnak az ura Súlyomkőből hazajött, az súlyomkői hadnagygyal megfenyegették Nagy Istvánnét, hogy, ha meg nem gyógyítja az tanú lábát, rosszul jár. Lefeküdt az tanú este az maga



ágyára, Nagy Istvánné megtapogatta az tanú lábát, harmadnapra meggyógyult az tanú lába.

Decima secunda testis consors Stephani Ponor, Anna Kerekes, annorum circa 32, jurata examinata fatetur: Tudja az tanú, hogy keresztelőben volt szolgástul a tanú, az tanú szolgájának nyújtott egy pogácsát Nagy Istvánné, az szolgál meg nem ette. Hogy meg nem ette, az hideg estvére mindjárt el lelte, az világhoz sem tudott az tanú szolgája. Mikor megfogták Nagy Istvánnét, mindjárt az vizelete elállott az tanú szolgájának, azóta nem vizelhet, kínlódik.

Decimus tertius testis Michael Pócsi, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur: Tudja bizonyoson a tanú, hogy mikor Bagamérban megégették a boszorkányokat, az oszlophoz kötözött boszorkánytul kérdezte a tanú, hogy Semjénben van-e ördög? Az tanúnak mondotta a kötözött ördög, hogy vagyon Nagy Istvánné és az Nagy Istvánné menyének az anyja Varga Jánosné. Azt is tudja, hogy az kötélverő napaezetet kért az tanú menyétől, hogy nem adott ezetet, annyira volt a menyecske: köpdösött, el akart futni. Mihelyt megtapogatta az kötélverő napá, mindjárt meggyógyult az menyecske.

Decimus quartus testis Michael Csik Albisiensis, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur. Tudja az tanú, hogy mikor Albisrul ....<sup>1)</sup> vitték Lippainét, egy kunyhót cserélt az tanú két ólon az Lippainé vejítul Nagy Györgytul. Mikor tisztította volna az tanú, sok cserepet —, ötöt vagy hatot —, kibén zöld szerek, sárga írral voltak tele, tanált az tanú. Az egész kunyhó foghagyma koszorúval, külömb, külömb fűszerekkel volt tele.

Decimus quintus testis Stephanus Domány annorum circiter 25, juratus examinatus fatetur: Hallotta az tanú, hogy az Lippainé veje Nagy György boszorkánynak kiáltotta napát; soha reá nem kereste Lippainé a vejít.

Decimus sextus testis Georgius Fodor, annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur: Tudja a tanú, hogy mindenkör sok gyanú volt Lippainéra. Egykor egy tehene folytatott a tanúnak, s a bika bejött a tanú udvarára a tehén után. Lippainé ki akarta hajtani s a tanú nem engedte, nagy morogva elment Lippainé az udvarról. A kis gyermeke feküdt a tanúnak a kemenczeháton éjtszaka. Akkor éjtszaka úgy levetették fektéből a kis gyermeket, orrán, száján jött a vér. Lippainéra gyanakodott a tanú, hogy ő cselekedte volna. Egy vak leánya is volt Lippainénak, az orvos azt mondotta, hogy maga ette meg Lippainé; az tanú hallotta egy asszonytul, ki meghalt.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

Decimus septimus testis Michael Fazekas, annorum circiter 46, juratus examinatus fatetur: Tudja a tanú, hogy Székelyhídra ketten mentek a földesúrhoz, Lippainé is oda volt a tanúval. A tanú mondotta társának: menjünk el mi, ne várjuk Lippainét, mert ma estére kapálni kell mennünk. Egykor mondja a tanú a Védi gátnál: Várjuk meg Lippainét. Lippainé elérkezék s mondja a tanúnak: no Fazekas Mihály, megbánod ezt. A tanú protestált a társa előtt. A tanú hazakerkezik Albisra: hát az öcscsének szeme, szája fére van vonva. A tanú reá megyen Lippainéra, hogy gyanakodik reá, gyógyítsa meg az öcscsét. Lippainé és a tanú megegyeztek: a tanú öcsce csakhamar meggyógyult.

Decimus octavus testis consors Georgii Fodor Anna Somogyi, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Bizonyosan hallotta tanú egy asszonytul, ki Lippainéval az orvoshoz volt, hogy mondotta az orvosasszony Lippainénak: hiába hordozod ezen yak leányodat, mert te etted meg, ezen tanulád a boszorkányságot. Ad reliqua nihil.

Decimus nonus testis Stephanus Gaal, annorum circiter 34, juratus examinatus fatetur: A tanúnak volt a bogyoszlói hegyen cseresznyéje, kérte a tanútól Lippainé. De Bogyoszlón nem engedték Lippainénak Piroskáék, hanem ők szedték. A tanú tehenének akkor este elveszett a teje, hogy a cseresznyét nem adta Lippainénak: mindazért gyanakodott a tanú Lippainéra.

Vicesimus testis Petrus Hajdú, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur pro uti 18 testis.

Vicesimus primus testis Georgius Otományi, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur: Tudja azt, hogy egy ember boszorkánynak kiáltotta Lippainét: az embert törvénybe fogta Lippainé. Egy hites ember, Somogyi István, mondotta Lippainénak: te felőled máskor is volt szó, békéljete meg, a ki először annak mondott, nem kerested. A tanács is mindkettőt megbékéltette, s megbüntette. Azt tudja tanú, hogy mindenkor szó volt Lippainéra.

Vicesima secunda testis consors Michaelis Csik, Elisabetha Bencze, annorum circiter 39, jurata examinata fatetur: Tudja az mely ólat cseréltek Lippainé vejitül Nagy Györgytül, a tanú lelt egy kis pohárt az ólban, kiből volt egy fekete rézből csinált síp, két lyuka spanyorviaszszal volt bécsinálva, az öt lyuk csinátlan ki volt nyitva, az hol billegették meglátszott a sípon, volt annyi, mint egy mutató-új a síp. A tanú korcsmáros lévén, Micskei Zsigmond, Mészáros Istók oda menvén bor innia az tanúhoz, elvitték a sípot. A kis pohár is elveszett a házbul. Azt is hallotta, hogy a maga leányát is megvesztette volna Lippainé; Dombiné az orvostól hallotta.



Vicesima tertia testis relictá Stephani Hermány Anna Ország, jurata examinata fatetur: A tanú mindenkor gyanakodott Lippainéra. Egykor Lippainé borjupásztor volt, hogy a tanú ki nem adta Lippainénak a tejet este, akkor éjtszaka fére vonták a tanú fiának a száját. A tanú Lippainét megfenyegette. Egy asszony bekötötte volt a tanú fiának a száját; míg a tanú nézőhöz volt felőle: a tanú fia meggyógyult.

Vicesima quarta relictá Stephani Szöllősi Catharina Terge, jurata examinata fatetur: Tudja, hogy esteli harangozáskor tejfelt kért Lippainé a tanútól, a tanú nem adott, minthogy nem is volt. Viradtig a tanú tehene meghalt, gyanakodott Lippainéra, minthogy az előtt is *szavaty* (*sic!*) volt Lippainéra.

Vicesimus quintus testis Michael Kis, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur: Tudja bizonyosan tanú, hogy Lippainé Albison a praedikátornál lakott. A praedikátor megharagudott Lippainéra, minthogy a keze ragadós volt és egyéb dolgaért, egy este kihányta a házból Lippainét. A papot akkor este megfenyegette ezt mondván: meghidd pap, hogy soha pap úgy nem járt, mint te. A pap tudománykozott: halljátok falubeliek, ha engem valami lel, ne essék véletlen, a tanú fülével hallotta. A pap három hétre olyan rosszul lett — az ördögök hozzá adván magokat — magát felakasztotta a pap. Azt is tudja a tanú, hogy két tehenen volt a malomba a tanú. Mondotta a tanúnak Lippainé: nosza sógor vidd el egy kis búzámat; a tanú nem vitte el. Mikor visszajött a malomból, Lippainé mondotta: nó nem vivéd el a búzámat, de megbánod. A tanú mihelyt kibocsátotta két tehenét a járomból, a szót elvégezvén Lippainével, mindjárt egyik tehene a fenyegetés után megdöglött. A leányát is hallotta, hogy maga vesztette volna meg Lippainé, a néző mondotta.

Vicesimus sextus testis Franciscus Simon, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur, prouti testis decimus septimus, in omnibus.

Super qua quidem praemisso modo per nos peracta inquisitione litteras nostras testimoniales manus subscriptione et sigilli corroboracione munitas extradari volumus.

Anno et die ut supra.

Michael Czeglédi inclyti comitatus Bihariensis judex nobilium L. S. Stephanus Péchi jurassor L. S.

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratára. Fol. Hung. 973.)

## CXC.

*Biharmegye, 1708.*

*Nagy Istvánné, Új Ilona és Balogh Ilona vádlottak és fogoly asszonyok ügyének Bihar vármegye Debreczenben tartott ülésében tárgyalása. Az ítélet elhalasztó, míg némely tanuk újból ki nem hallgattatnak. Az egyik vádlott azonban, a ki a Miatyánkot szentségtelen czélra használta fel, otthon kalodába tétesék.*

Anno 1708 die 28 Augusti. In libera regia civitate Debreczen comitatu Bihariensi existente celebrata est sedes judiciaria. Praesidio perillustis ac generosi domini Georgii Comáromi praelibati inclyti comitatus Bihariensis vice-comitis.

Levata causa perillustis ac generosi domini Georgii Comáromi, uti praefati inclyti comitatus Bihariensis vice comitis magistratus et actoris contra et adversus Stephani Nagy conthoralem Elisabetham Vas uti primi, Helenam Új secundi, non absimiliter Helenam Balogh tertii ordinis in causam attractas.

Pro quo quidem magistratu et actore fiscalis egregius Georgius Maróthi reservatis de jure reservari solitis juris cautelis et beneficiis, cupit memoratas inctas more solito proclamari.

Quibus proclamatis actionem proponit contra eas sequentem: Miképpen az első rendbeli incta az elmúlt esztendőkből sok ízben és részben, ugyan nemes Bihar vármegyében Ér-Semjénben és Albison maga Istenéhez és keresztyén tiszta lelkiismeretéhez megkívántató kötelességének félre tételével, Isten és nemes hazánk törvénye ellen az ördöggel össze szövethetvén, hol embert, hol asszonyt, hol marhát megvesztegetni, az előtt lött emberek megfenyegetése által; nemkülönben az más két rendbeli incta is azon időtájtban nemes Bihar vármegyében Ér-Semjénben és talán más helyeken is, embereket megfenyíteni s azután károsítani és veszteni, az ördöggel hasonlóképp lött össze szövethetések által.

Minthogy pedig afféle cselekedetek az Istennek — signanter Mózes könyve 20. rész, 27. verse és az közönséges szokás (mely juxta Titulum 10 et Titulum 2, Partis 2, Decreti Tripartiti, még élő törvényt is fejlől haladó törvényté vált) szerint, életbeli megégetés büntetéseknek neme alatt vannak megtiltva: annak okáért kívánja magistratus et actor úr fiscalissa, hogy az megnevezett törvények ereje szerint, úgy juxta Articulum 6. 1625 et Partis 3. Decret. Tripartiti Titulum 32, először más complex társaiknak megvallásokra megkínóztatásának, azután pedig mások példájára, az megírt égetésbeli büntetéssel megégettessenek.



Inctae ex carcerum squalore eductae et personaliter adstantes, siquidem miserabiles et omni assistentia destituti essent pro procuratore eis destinando et adjungendo humillime supplicant. Quare ex officio magistratuali egregius Joannes Eszenyi deputatur et adjungitur pro luenda et defendenda earum parte et causerum continuatio differtur in crastinum.

Quo recurrenti idem procurator domini actoris et magistratus, qui in prioribus, provocando semet ad praerecto actionis continentias etiam de praesenti cuperet judicium, praemissa, si necessum foret, earum inctarum reclamazione.

Pro adstantibus et protestantibus inctis legitimus earumdem procurator Joannes Eszenyi praemissis de jure praemissis solitis, servatisque servari solitis, reflectit se hoc modo ad meritum: Valamelyeket a dominus magistratus et actor actió-jában az protestans incták ellen seorsim et sigillatim felelhet, mind azokat tagadják: cupiunt evidenter doceri ad mentem Capituli 6. Quaestio 9. Kithonich.

Pro domino magistratu et actore super meritoria partium inctarum responsione protestatur solemniter et licet juxta Directorium Kithonich Capitul. 9. Quaestio 30. Magistratus et actor contra praesentes inctas probare nihil quiquam teneretur, vel saltem ea ex ratione id ipsum liqueret, quod accedente partium inctarum negatione juxta Titulum 82 Pars 2-da Decretis Tripartiti in paragrapho: Verum tamen si negaverint — juxta Direct. Kithonich Cap. 6 Q. 4. negativa responsio per partes inctae edocenda veniret, verum tamen reflectendo se ad Articulum 40—1630. producit sub Nr. 12 certorum et jam authenticorum potiori ex parte testium fassiones, ex quo contextu apparet: Primi ordinis incta maritum suum, praevia comminatione fascinasse et morbum eidem intulisse, ut id ipsam 3-tius 4-tus 5-tus; quod vero aliis simili fascinationis nocumento fuerit, ex testis 1-mi, 11-mi, 12-mi, 17-mi, 18-vi, 22-di, 23-tii et 26-ti fassionibus, ex quibus licet non ejusdem inctae realis — obintervanta (?) ne fors uti credi par est spiritus maligni cooperatione, — personalisque in iisdem ac immediate per eandem praesensus actus; non ita quidem satis liqueret, verumtamen, quia juxta Directorium Kithonich Cap. 6, Quaest. 7. ex antecedentibus signis, uti comminatione ac eandem subsecuta, mali actus interventione esset et colligetur talis praesumptio, ut rationaliter per comminationem, non alia, nisi eadem fuisset causa. — Non absimiliter 2-di ordinis incta tempore quodam petito a nupta certa aliquo aceto, ob denegationem ejusdem subsecuta, tandem ejusdem nuptae in morbum incidentia, ut suspicio de se tolleretur, quibus viis et modis nulli, nisi sibi soli constantibus et ad revelandum tam ejusdem morbi causam

speciem ac substantiam necessariis, si ita visum fuerit, etiam mediante tortura — ad pristinum reduxerit statum eandem nuptam; quod id ex testis 13-tii fassione sufficienter liqueret.

Quod vero 3-tii ordinis incta circa quoddam tempus a teste in ordine 9-no potum vulgo pálinka vocatum et per eandem inctam praestolatum non obtinuerit, eidem inctae melius notis modis, cur eadem testis in morbum inciderit, verum praestito tandem eadem potu pane et larido, cur ad priores status devenerit; quam contra 2-di ordinis inctam petit torturae adjudicationem; ratione cujus provocat se ad 9-ni et 13-tii testium fassiones. Quibus praemissis provocat se ad priora.

Pro inctis provocat se ad priora, et cupit communicationem testium fassionum. Communicatis testium fassionibus, siquidem testes luce meridiano clariores esse deberent, vel praecipue in criminalibus, in praemissis autem fassionibus nihil clari elucesceret, iudex autem ex praesumptionibus validis et indiciis indubitatis et vehementissimis non potest devenire ad condemnationem, ac sententia definitiva in causa capitali, absque aliis certis probationibus juxta Quaest. 7, Cap. 6 Kithonich: quare cupit absolvi easdem inctas.

Procurator dominus magistratus et actor reponit: Apparet ex Cap. 6. Quaest. 8 Kithonich ex paragrapho: »si m nas« etc. — item ex paragrapho: »fama etiam continuata« unde ad haec 1-mi ordinis incta fortiter praesumitur, eandem cum 3-ii ordinis inctam ob similem in inquisitionem denotatam praesumptionem, a tortura immunitari minime posse; 2-di ordinis vero incta, siquidem in figura iudicii propria oris fassione retulerit, se foeminam eandem taliter sanitati restituisse, quod videlicet tritaria sanctae orationis dominicae recitatione ac signi crucis appositione, id ipsum praestiterit. Unde siquidem oratio dominica in rem maleficam, adeoque sortilegium, sine praesumptione criminis actionalis verti nequivērit, a poena actionali immunitari minime posse, quia res sancta ad sortilegium applicari impune non potest, quod si etiam ulterius indagabitur ex eo suppositio, quod orationis dominicae ad morbi reddent valetudinem verborum magis recitatione, quam devotione, adeoque implicitae diabolicae seductioni, taliterque diabolicae cooperatione per inctam factae imputari potest: sequitur ergo, si non actionalem, aliam arbitriariam poenam incurrere debet, propter abusum orationis dominicae.

Procurator inctarum inhaeret prioribus.

Deliberatum est:

Siquidem contra inctas praefatas primi et secundi ordinis ex productis testium fassionibus sententia convictiva ferri



nequiret, verum apparentur aliqui restantes testes, qui nondum essent examinati: ea propter sub fidejussione usque futuram sedem judicariam dimittendi decernuntur. Ex quo sanctissimam orationem dominicam abusive recitando in sanationem convertisset et profanasset, in cyppu ponatur in loco mansionis.

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

## CXCI.

*Szatmár vármegye, 1708.*

II. Rákóczi F. ecsedi uradalmához tartozó Szaniszló falu gazdasági számadásában egy feljegyzés, mely szerint »a majorosszony törvény útján megégettetett.«

(Thaly Kálmán: Művelődéstörténelmi adatok a Rákóczi-korból, 115. l.)

## CXCI.

*Szatmárnémeti, 1709.*

1709 szeptember 2-án Németi városának főbírája, mint felperes, Gyarmati Kata és Oláh Rupáné ellen boszorkányságukért vádat emel.

[Szeptember hó 14-én tanúkihallgatások után Oláh Rupánét saját esküje alapján felmentik; Gyarmati Katát pedig a városból kiűzik és kitiltják. Ez utóbbit saját dicsekedései terhelték: azt állította, hogy Szent György éjszakáján neki a füvek megszólalnak, 72 fű beszél hozzá, de nem szabad mást szedni, csak porcsint, útifüvet és csikorfarkat.]

(Jenei, debreczeni kir. táblai bíró úr szíves közlése, az ő nála levő kéziratból, melyet Németi város régi jegyzőkönyveiből jegyzett volt ki.)

## CXCIII.

*Segesvár, 1709.*

»Gotsling Mihály és két leánya, Sára és Kata ellen különböző varázslások miatt per folyik. Ítélet: hogy őket a városból és székből kitiltják s ha vissza találnának jönni, hóhér által üzessenek ki.«

(Müller Frigyes id. mű, 46. lap.)

## CXCIV.

*Ugocsamegye, 1709.**Gujásné Szege Ilona ellen Farkasfalva és Bökény községekben tanu-  
kihallgatás.*

Az utrum azt kérdi :

Tudod-e nyilván és bizonyosan, avagy hallottad-e másoktól, Farkasfalván lakó Gujásné Szege Ilona kit vesztett volna meg boszorkányságával? vagy láttál-e, hallottál-e valamely boszorkányságot? kinek mit ártott?

Sokan, kiket megfenyegetett, betegek lettek. Egy házhoz egy fazék tejet vitt, nem is ittak belőle, csak hogy a fazekak összeértek s az asszony mégis nagyon beteg lett.

*(Tárgyalás, ítélet nincs.)*

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltára. Fasc. I. Nr. 5.)

## CXC.

*Ugocsa vármegye, 1709.**Tanuvallatás Ugocsa vármegye tiszttviselői részéről Halmi városá-  
ban lakó Izsákné Bekő Ilona boszorkányperében.*

Mi Ráthoni Pál nemes Ugocsa vármegyének substitutus szolgabírája és Ráthoni Ferencz hűtös assessora, tekéntetes nemzetes vitézlő Ilosvay György viceispány uram ő kglme commissiójából jöttünk ez alább specificált falukban colla-teralis attestatióinak peragálására, ez alább előnkben adattatott De utrumok szerint, mely is így következik.

Utrum de et eo :

1-mo. Tudod-e, hallottad-e és láttad-e nemes Ugocsa vármegyében Halmi nevű oppidumban lakozó Isákné nevű asszonyember Bekő Ilona, micsoda életű asszonyember volt.

2-o. Tudod-e, hallottad-e, hogy boszorkánysága felől mindenkoron gyanús személy lött volna.

3-io. Tudod-e, hallottad-e bizonyosan, hogy valami szemé-lyeket ördögi vagy boszorkányi mesterségével Halmiban vagy másutt, valamely embereket és személyeket megvesztett és rontott volna, halni való nyomorikot és koldust tött volna belőlle.

4-to. Tudod-e, láttad-e és hallottad-e bizonyosan, hogy nyilvánvaló boszorkány volna és valakiket fenyegetett-é, s fenyegetése után kin s micsoda romlások, károk és veszedel-mek történtek; hiti után vallja meg az tanú.



5-to. Hiti után azt is vallja az tanú, hogy, ha akármely helyekben és többeket tudna azféle gyanús személyeket, igazán mondja meg.

In oppido Halmi.

Primus fatens Georgius Kovács colonus relictæ viduæ perillustris ac generosi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 40, juratus examinatus ad 1-mum, 2-um. Egyebet ezen fatens nem tud, hanem hallotta, hogy Isákné eleitül fogvást szóban forgó asszony volt és hogy gyanakodtanak volna hozzá. Ad 3-ium. Orosz Lukácstul az Majos uram gondviselőjétül hallotta ezen fatens, panaszolkodván, mondotta, hogy az ű fiának nem másul vagyon nyavalyája, hanem Isáknétul, mivel az fia az megemlített Orosz Lukácsnak maga mutatja, hogy űtet Isákné megkantározá és úgy nyargalódózik rajta; előhozván a kantárt is az atyjának úgy mutogatta, hogy űtet olyannal kantározta meg ez megemlített asszony. Ad 4-tum, 5-tum nihil.

Hoc addito, hogy az templom előtt Rátonyi Péter uram az bírótul izenvén reá, hogy feleségit meggyógyítsa és azon suspecta personának az ura mondotta, ugyancsak így teszen szünetlen, egyiket is, másikat is előveszi és moeskolja. Arra Rátóni Péter uram felelt ezen embernek: magad kan ördög vagy, feleséged boszorkány. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

2-us fatens Georgius Egyed colonus ejusdem praetitulatae dnae terrestis annorum circiter 44, juratus examinatus, ad 1-mum, 2-dum ut prior. Ad 3-ium. Hiti után vallja ez fatens, hogy ebben az revolutióban Bagamérbul származván fel egy szegény legény ide Halmiban, ki is egy alkalmatossággal lakodalomban lévén, Isáknét tánczolni híttá és hogy véle ez tánczot nem ment, az megírt legény mondotta neki: úgy megruglak, hogy mingyárast által esel az tűzön. Nem sok üdö mulva ezen legénynek az kérge kifokadozott, sok ideig kínlódván miatta, ugyanezen nyovalyában meg is holt. Más legénytül ezen fatens hallotta, hogy azon nyavalya iránt az fenn megírt Isáknéra gyanakodott, ki az mikor már agonizált is, mondotta az legény: még sem égették-e meg Isáknét. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

3-ius fatens Gasparus Varga colonus ejusdem praetitulatae dnae annorum circiter 35, juratus examinatus ad 1-mum, 2-um uti priores. Ad 3-ium. Vallja ezen fatens, hogy az mostoha leánya igen elbetegesedett, melyet látván ezen fatens felesége, egykor mondotta Isáknénak: Isákné, ezt a gyermeket te vesztetted meg · melyre Isákné mondotta: én nem vesztettem;

annakutánna meggyógyult. Ad 4-tum. Hallotta azt is ezen fatens, hogy Rátoni Péter uram Isák Györgynét nyilvánvaló boszorkánnak kiáltotta falu hallatára és az urát kan ördögnek. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

4-tus fatens Johannes Egyed, ejusdem praetitulatae dnae annorum circiter 46, juratus examinatus, ad 1-mum et 2-um uti priores; item hallotta ezt is ezen fatens, hogy egy alkalmatossággal az Péchy Imre uram ő nga jobbagya, Pásti István, egy szekér szénával Isák Györgynének az udvarán végig jött volna, szintén az háza előtt nagyhirtelen fenekestül felborult az szekér mind szénástul, melyre Pásti István mondotta Isáknénak, a hol anya (*így!*) feldülted az szekeremet és reá gyanakodott, hogy Isákné által dült fel az szekér. Ad 3-ium uti praecedens; de caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

5-tus fatens Andreas Nagy colonus ejusdem praetitulatae dnae, annorum circiter 36, juratus examinatus, ad 1-mum, 2-um, tudja ezen fatens, hogy elejitül fogvást Isákné gyanús személy volt. Ad 3-ium: hűti után vallja ezen fatens ezt is, hogy itt lakó Csatári Péter nevű praedicator igen-igen megnyomorodott s elbetegesedett, örökké Isáknéra volt gyanúja és mondotta is, hogy ű neki soha felé se menjen Isákné, ha meghal is, míg az föld színén lesz; de erre Isákné semmit is nem hajtott, mert mihent az praedikátor meghalt, mingyárast odament. Ad 3-ium uti 2-dus fatens. Ad 4-tum fatetur sic, uti 3-ius fatens fassus est ad 4-tum punctum. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

6-tus fatens: Georgius Fodor colonus ejusdem praetitulatae dnae annorum circiter 31, juratus examinatus ad 1-mum, 2-um uti priores, ad 3-ium uti primus fatens, ad 4-tum fatetur sic, uti 3-ius fatens. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

7-mus fatens Stephanus Czola mercenarius generosi dni Stephani Ráthoni juratus examinatus ad 1-mum, 2-um nihil; ad 3-ium: hűti után vallja ezen fatens, fát hozván az erdőről az utcán jöttében Isákné két úttal kért fát ezen fatenstül, de egyszer sem adott nékie. Annakutánna nem sok idő mulva az erdön hálván az marhák után, reá mentenek éjtszakának idején hárman az fatensre háromszor és mind az hárman megnyomták, Isákné az nyakára feküdt, az ura pedig az mellére, az leánya Isák Katalin az lábára és úgy kínozták. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*) *Alul más írással: jelen voltak pedig az Ráthoni Istvánné asszonyom, Bencze János és ez Ráthoni Pál uram, Bencze Mátyás.*

8-vus fatens Lucas Orosz colonus grosi dni Joannis Majos annorum circ. 46, juratus examinatus ad 1-mum: hűti után



vallja ezen fatens, hogy az sokszor megemlített Isák Györgyné eleitül fogvást gyanús személy volt és hogy Szatmár vármegyébül, Sárközrül is azért kellett eljűni, melyet is ezen fatensnek most az bányai disturbáciokor egy sárközi Batári nevű ember mondott. Ad 3-ium vallja azt is ezen fatens, hogy idvezült Ráthoni Péterné asszonyom, midőn életiben sokat betegeskedett volna, örökké Isáknéra gyanuskodott sok asszonyok közzül; az többi között jóvallották az asszonnak, hogy az szemetet egy néhány nap separtesse az ágya alá és az kitül volna az asszonynak bántódása, oda menne. Melyet is midőn megcselekedett volna ez asszony, egykor Isákné csak hirtelen ez asszony házában bévetődék; sápitván az asszony körül, hogy micsoda beteges volna, az szemetet is megnézzvén az asszony ágya alatt, mondotta: hiszem sok szemet vagyon ez alatt az ágy alatt; mely szemetet az asszony, midőn kisépartette volna, Isákné megfordulván, az házból alig mehet az udvarba ki, az rosszát elhányja. Ad 3-ium: hallotta azt is ezen fatens Ráthoni Péter uramnak szájából, hogy az bírónak mondotta volt: menjen el kglđ az ördöghöz bíró uram és mondja meg kglđ nékie, álljon el immár rullunk, ne gyötörjön annyég bennünket; kire az bíró felel: kicsoda úr az az ördög. Arra Ráthoni Péter uram monda: Isákné és az ura, maga Isákné boszorkány és az ura kan ördög, űk járnak reánk. Item vallja azt is ezen fatens, hogy az egy testvérörcsének az újja egyszer hirtelen megsebesedék, melyben is sokat kínlódott, melyért is minden gyanúsága Isáknéra volt; mely legénnek akkoron, az mely asszony ember gyógyította, mondotta neki: míg az kezét gyógyítja, addig Isáknéval szemben ne menjen, kit is ű elkerült volna, de semmiképpen el nem kerülhette, mindenkor eliben kellett menni és annál nagyobb kinja volt. Item vallja azt is ezen fatens ad 3-ium, hogy ennek előtte circiter három esztendővel az tengeribuzájába szokván az Isákné diszna, kit is egykor fatensnek az fia meg talált vágni; mindazonáltal ezen vágásban az disznó meg nem holt. Egykor azért ez Isákné leánya előltalálván az fatensnek az fiát, mondotta neki: jó szerencsétek, hogy az nagyanyám disznók (így!) meg nem holt az vágásban, mert míg ezen az világon éltetek volna, megemlegetnétek. Item vallja ezen fatens azt is, hogy Majos udvarában lévén egy tanító asszony, mely is gyermekeket tanított, odajárván ezért az többi között az Isákné unokája, Szász Ilona nevű leánka, kitül is midőn az gyermekek kérdezték volna, hogy mit ött, amaz arra azt feleli: én tejet öttem, ugymond, mert nagyanyámnak elég teje vagyon, mert ű elég tejet fej az ágasból; kire is mondták az gyermekek: hogy, hogy fejé meg nagyanyád az tejét, amaz arra azt feleli,

hogy az nagyanyja az ágast egy szeggel felszegezi és az ollóval megperczenti, beléütvén az ollót, úgy feji az tejet, mely ágas is egykor ledült és az nagyanyja az urával támasztotta volt fel. Midőn ezért ezenként az gyermekek együtt másutt is beszélgették volna, Isáknénak fülében menvén megharagudott. Nem sok idő múlva ezen fatensnek az fia megnémult s ma sem szólhat, mely gyermek mikor lebetegedett s ezen nyavalya reá esett, igen-igen nehezen volt, kiváltképpen két napok alatt, úgy hogy az gyermek iránt nem lévén semmi reménség, egykor ez gyermeknek az szája is fere kezd volnuli és az jobb keze elesik, az szája arra vonódván félre, az szeme is csodaképpen járván, mindenkor az kemencze megé volt; akármit kérdezte nek tülle és akármit beszéltek, csak mind oda nézett; nem sokára ismét meg másfelől vonulni kezd az szája és az balkeze kezd elesni, könnyebbülvén akkor az jobb keze, megkönnyebbedik maga is annyira, hogy az házban valami keveset járhatott; kérdezősködvén ezért ezen fatens az gyermektől, mi lelte volna és kitül volna bántódása, de egyet sem szólhatott, hanem mutogatván az kezével maga nyavalyájáru; nevezgetvén az fatens sok asszonyokat előtte, ha ki vétett volna ű neki ezek közzül, de mindenkor az fejét rázta, intvén, hogy nem ezektül van néki baja; egykor ezért minden szó nélkül felállván az gyermek, sántikálni kezd az házban, intvén, hogy ű neki azon sánta asszony vétett, az nyereghez menvén mutatta az fatensnek, hogy ű neki az olyan nyeret tötte az karára, az kantárt is előhozván, elsőben az fejéhez üti magának, annak utánna az szájában vetvén az zabolát, az mint is tudta mutogatni, mutatta az fatensnek, hogy ű neki ez olyan; az fejében vonták, négykézláb állván, úgy ment kifelé az házból; az fatens látván is az két szája végét, hogy mindkét felől ki van sebesedve. Ad 3-ium, 4-tum, fatetur uti 2-dus ad 3-ium punctum. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

9-us fatens Andreas Dani colonus grosi dni Francisci Ráthony, annorum circiter 28, juratus examinatus ad 1-mum, 2-um uti priores. Ad 3-ium, uti 2-dus fatens fassus est ad punctum tertium; ad 4-tum. Hallotta ezen fatens Patyolatnétul, hogy egy alkalmatossággal lévén az Isákné házában, látta, hogy egy tekenő korpa az ágy alól kijött az ház közepire és ismét vissza ment.

10-us fatens Catharina Orosz relictá vidua Michaelis Csűre coloni grosi dni Francisci Ráthoni annorum circiter 58, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores. Ad 3-ium: Hiti után vallja ezen fatens, hogy ű öreg asszonya lévén Istenben boldogul kimult Bogárdi Borbála asszonnak, kinek is egy



kis fiacskája lévén, azon kis gyermeknek az szája úgy összevonódott, hogy az gyermek fel nem táthatta és nem szophatott, mely is sok ideig úgy kínlódván, kevésben mult, hogy meg nem holt miatta; egykor férje odagyüvén az gyermeket megnézegeti, kérdezvén az asszonytul, ha nem volna-e valaki az faluban haragossa, kire is amaz mondja, én nem tudok senkit, hanem Isáknét tudom, hogy egykor összeveszett velem; amaz arra azt feleli, elég az; kire is az asszony nagy nehezen Isáknét odahivatta, mutatván az gyermeket nékie; megnézegetvén ezért az gyermeket, estve egy kis füvecskét viszen az asszonnak, mondván: ezen füvecskét egy csuprocskában főzzék meg és az gyermeknek száját az levélvel mossák, az levelével pedig raggassák az gyermek száját, melyet midőn cselekedtetett volna az asszony, meggyógyult az kis gyermek szája. De caetero nihil. (*Oldalt más írással: authenticata; hoc addito: szájából hallotta Isáknénak, hogy Ráthoni Istvánné asszonyomat is gyógyította meg, mivel az borbély meg nem gyógyíthatta.*)

11-mus fatens Franciscus Szabó nobilis persona, annorum circiter 38, juratus examinatus ad 1-mum, 2-um uti priores; ad 3-ium: hűti után vallja ezen fatens, hogy ennek előtte bizonyos számú esztendőkkal hazajüvén az táborrul, nagy hirtelen elbetegesedik, úgy annyira, hogy az szél is majd elfújta, mely nyavalyájában az fenn megírt Isákné képében reája jártanak, sok ideig kénozván ezen fatenst; senki sem tudta, mi lelte, hanem sok investigatiók által az atyjának megjelentette és az fatensnek az atya reája üzent az akkori bírótul sokszor megírt Isáknéra és úgy szünt meg rajta az nyavalya. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

12-us fatens Catharina Boros consors Joannis Varga coloni gen. dni Joannis Majos, annorum circiter 46, jurata examinata ad 1-mum, 2-um, uti priores; ad 3-ium fatetur, uti primus fatens; ad 4-tum uti 2-dus fassus est ad 3-ium punctum.

13-us fatens Joannes Farkas colonus relictæ viduæ spectblis ac mgnfici dni Joannis de Perény, annorum circ. 30, juratus examinatus fatetur ad 1-mum, 2-dum, uti ceteri. Item vallja ezen fatens, hogy egy alkalmatossággal baraczkot vitt Palad felé, honnan is visszajüttében elkésződött az halmi határban és az mint az mezőn az lógó palójánál jött volna, egykor nagy hirtelen az ökre csak félre ugrik az szeke-rével és mind az faluig csak az útfélen ment az ökre az faluban és soha nem tudta az fatens az útra hajtani egész az Isákné házáig, az holott, mintha ostorral csapták volna meg az ökröket, nagy sebessen úgy belefutott az Isákné rekeszében, hogy

alig tudta onnan elhajtani. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

14. fatens Eva Szabó consors Michaelis Jenei liberae personae ad 1-mum et 2-dum uti priores ; ad 3-ium fassa est uti undecimus fatens. Item vallja azt is ezen fatens, hogy idvezült Ráthony Péterné asszonyom is erőssen gyanakodott Isáknéra és ezen fatensnek panaszlotta is, hogy valamikor fürdőt csináltatott is az asszony, mindenkor odament az megemlített Isákné ; item az szemét dolgárul fatetur sic, sicuti 8-vus fatens ad 3-ium punctum. Item vallja ezt is ezen fatens, hogy az fenn meg(írt) szegény bagaméri legény ezen fatensnek panaszolkodott, hogy ütet Isákné ötte meg és sokakat kért betegségében, hogy fogják meg Isáknét és égessék meg. Item vallja azt is ezen fatens, hogy Farkas Jánosnak tinója nagy hirtelen megdöglött, kiért is ű reá gyanakodtak, hogy ű nyargalta volna meg ; item vallja azt is ezen fatens, hogy az Orosz Lukács fenn megírt néma fia egykor, midőn jött volna fel az utcán a templom felé, az mikor az Isákné házát meghaladta volna, az gyermek csak mind hátrafelé nézett az Isákné házára és úgy nevetett magában, kit más asszonyember is jól látott. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticata.*)

15. fatens Elizabetha Molnár consors Georgii Egyed coloni relictæ viduæ perillustris ac grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circ. 40, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad tertium uti 2-dus fatens. De caetero nihil.

16. fatens Helena Orosz consors Volfgangi Berkes coloni spectlis ac mgficæ dnae Christinae Rátoni annorum circ. 38, jurata examinata ad 1-mum 2-dum, uti priores, ad 3-ium uti tertius fatens ; ad 4-tum vallja azt is ezen fatens, hogy ennek előtte három esztendővel az mikor az tengeri buzában leszedték volna, az marhájit hajtotta az pusztára, ki mellett is Isák Györgyné lakott ; lévén pedig Isák Györgynének az fatens pusztájok mellett valami bogja szénája, requirálja Isák György, hogy az marháját hajtassa ki, mivel az ű szénáját az marhák elveszték ; melyet ezen fatens nem cselekedett, negyed nap mulván egy jó tináját ezen fatensnek megölték ; kit is midőn megnyúltak volna, mint az kék posztó, olyan kék volt az háta. Item vallja azt is ezen fatens, hogy az Isákné unokájatul hallottak ilyen szót, hogy az ű nagyanyja dióhéjban jár az Tiszán, melyet ezen fatensnek is az leánya hallott. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticata.*)

17. fatens Anna Tót consors Stephani Kata coloni spectabilis ac mgfci dni Emerici Perényi annorum circ. 36, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium sic fatetur



uti 16-tus fatens fassa est ad 3-ium punctum. Ad 4-tum uti primus fatens. (*Oldalt megjegyezve : authenticata.*)

18. fatens Elizabetha Tót consors Joannis Farkas annorum circ. 26, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium uti 16. fatens. De caetero nihil.

19. fatens Elizabetha Fejes consors Gaspari Varga coloni relictæ jam saepe fatae perillustris grossi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circ. 38, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium, uti maritus huius fatentis superius fassus est ad 3-ium punctum. Item ad 4-tum vallja azt is ezen fatens, hogy egy alkalmatossággal lévén az Isákné szállásán, beszélgett Isáknéval, egykor nagy hirtelen egy kokas előrepül és felugrik az Isákné macskájának az hátára és ott tapodott az macska hátán. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve : authenticata.*)

20. fatens Elizabetha Szabó consors Georgii Gesznyi liberæ personæ annorum circiter 30, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium uti 19-tus fatens fassa est ad 3-ium punctum. Azt is vallja ezen fatens, hogy nem régenében az Pelsőczy uram házában egykor Isáknét kezdik emlegetni, egykor nagy hirtelen egy tejes fazéknak az oldala csak kiröffen, mintha kiütötték volna ; más fazék tejet tévén az tűzhöz ezen fatens, hogy kását főzzön benne, az kanalyát hogy az fazékban tartá, nagy hirtelen kiugrik az kásás fazék az hamuban, mintha kiütik volna ; item az dióhaj iránt is hallotta ezen fatens, hogy benne hajókázott.

21. fatens Catharina Nagy relictæ vidua Francisci Szabó annorum circ. 56, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium. Ezen fatens hűti után vallja, hogy ennek előtte egy néhány esztendővel bemenvén az házához valami Debreczen felé való emberek s kérdezni kezdik ezen fatenstül, ha az templom mellett él-e még az az sánta asszony, az kinek egy eperfa az háza előtt. Ez fatens gondolván, hogy nem mássat, hanem Isáknét kérdeznék azon emberek, mond ezen fatens, hogy élne, melyre mond az egyik ember : egy alkalmatossággal az házában voltunk, egykor az gazdasszony estve későn kimegyen az házból, és egy tekenő korpa zönnberni (*így !*) kezd az ágya alatt alá s fel ugrálván, úgy hogy akkor por hullott az tekenőből kifelé s magunk is megiszonyodtunk belé. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve : authenticata.*)

22. fatens Elizabetha Ur, consors Mathiæ Thor Hojdenis, annorum circ. 25, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti antecedentes, ad 3-ium nihil, ad 4-tum. Nyilván vallja ezen fatens, hogy egy alkalmatossággal ülvén az Isákné házában az tűz végénél, holott valami Debreczenbeli való emberek is voltak ; egykor az ágy alól egy tekenő korpa kikerekedik

és az ház közepin meg ürög-forog, úgy hogy az korpa kifele omlott az tekenőből és viszont bément az ágy alá, melyet ezen fatens jól látott, úgy az több emberek is, az kik az házban ültek. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticata.*)

23. fatens generosus dnus Petrus Ráthony annorum circ. 66, fide mediante fatetur ad 1-mum, 2-dum, 3-ium. Míg idvezült hitestársa ő kglmének élt is, mindenkor volt gyanúsága s ma is vagyon Isák Györgynéhez, úgy Isák Györgyhöz is; ő kglmek kiváltképpen pedig az asszony idejében, mivel sok kínokat szenvedett, egy néhány esztendeig való betegségében sokféle orvosságokkal gyógyították az szegény asszont, de soha semmit is nem használt ő kglmének. Egykor midőn jovalolták volna az asszonnak, hogy békatojásban füredjék meg nagypénteken reggel, az szegény asszony békatojást hozatott és az mikor már megfordított volna az asszony, Isákné odaérkezik és mondja az asszonymnak: adasson kglmed énnekem egy kis olajocskát, mert az uramnak egy kis tészta csikot csináltam és az faluból kérttem volt egy kis olajocskát hozzám, de hogy az lányom hozta volna hazafelé elöntötte; kit az fatens megtudakozott azon embertől, az kitől mondotta Isákné, hogy kérte, de ez azt mondotta, hogy ű tülle nem kért. Az asszony azért azt mondotta Isáknénak: jó Isákné, nekem olajom nincsen, hanem ha kell, adatok egy kis mézet. Isákné arra azt mondja, jó lesz az is édes asszonyom, melyet az asszony, hogy megadatott nékie, úgy ment el; és másszor is, valamikor az asszony förödött csináltatott, mindenkor odament Isákné és semmit is nem használhatott. Az szemét dolgáról is fateált sic, uti 8-vus fatens, melyet szemével látott; nyilván vallja azt is ő kglme, hogy mind szemevilága iránt, mind erőtlensége iránt nem másra gyanakoszik, hanem Isáknéra.

24. fatens Katharina Kun virgo Michaelis Kun liberae personae annorum circ. 13, examinata fide mediante fassa est ad 1-mum, 2-dum nihil, ad 3-ium, 4-tum. Nyilván vallja ezen fatens, hogy az szájából hallotta az Isákné unokájának Szász Ilonának, az iskolában, hogy azt mondotta, elég tejek van nekiek, mert az nagyanyja az ágasbul elég tejet fej, az ki is az ház híjján vagyon, melyet az nagyanyja az nagyapjával támasztott volt fel azért, hogy ledült; az mely fában is szeget ütnek s azt hasogatja az nagyanyja s abbul feji az tejet. Item hallotta azt is ezen fatens ezen leántul, hogy az ű nagyanyja az Tiszán dióhajban jár, mely leánkát látták is, hogy az dióhaját felszedte és tarisznyába rakta. 25. fatens Anna Szatmári. 26. Klara Jenei virgines scholares annorum circ. 12, examinatae fide mediante fassae sunt, uti 24. fatens. (*Oldalt megjegyezve: authenticatae.*)



*In possessione Daholcz.*

Primus fatens Petrus Márton libera persona annorum circ. 60, examinatus fide mediante ad 1-mum, 2-dum. Ezen fatenst híjván két úttal Isák György kezesnek, de sok oratiókkal magát mentvén, el nem ment; harmadnap mulva igen lebetegedik, annyira, hogy soha más ember nagyobb kínban nem lehetett, mert se nem feketett, se nem ülhetett, száját is félrevonták, melyre nézve suspiciált Isák Györgynére, hogy talám ő tött neke valamit. De caetero nihil. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

2-dus fatens Helena Faludi consors Stephani Györe coloni saepefatae dnae Csomaközianae annorum circ. 38, jurata examinata ad 1-mum, 2-dum uti priorés, ad 3-ium et 4-tum uti 21. fatens et 24-tus. De caetero nihil.

*In possessione Tamás-Váralja.*

Primus fatens Michael Kováts colonus spectabilis ac magnifici dni Emerici de Perény annorum circ. 36, juratus examinatus ad 1-mum, 2-dum. Hallotta, hogy mindenkor gyanús személy volt Isákné. Ad 3-ium et 4-tum. Nyilván vallja azt is, hogy az revolutio előtt egy néhány esztendővel az Isákné leánya, Isák Kata, esvén paráznaságba, ki miatt is az ura tülle megkülönödött és mind Isten törvénye szerént s mind ország törvénye szerént halált érdemlett volna, de az ura meggratiázván, bizonyos conditio alatt magához vötte; az falusiak ezért akarván tülle megválasztani, ezen fatenst küldötték az említett asszony férjéhez, Szász Jánoshoz, hogy csak hozzá ne vegye ez.....<sup>1)</sup> meleggel eltartja, a miért üzentetett ezen fatens, az mikoron meg... volna az említett Szász Jánosnak, ekkoron olyan beteg volt, hogy az ágyából fel sem kelhetett, mely fatensnek Szász János azt felelte: ű neki senki is ne reménkedjék, se ne kérje, mert akármit csináljanak neki, ű hozzá veszi az feleségét; az fatens megmondván az falubelieknek, reggel jelentik, hát Szász János az lábán megyen az templom felé és falu végezése szerént az feleségét megcsapja (*így!*) úgy az felesége is ütet, kire nézve az egész falunak volt gyanúsága, hogy Isákné tött volt valamit Szász Jánosnak, hogy olyan hirtelen meggyógyult. (*Oldalt megjegyezve: authenticatus.*)

2-dus fatens Stephanus Varga colonus relictæ viduæ gen. dni Sigismundi Csűri, annorum circiter 48, juratus examinatus ad 1-mum, 2-dum et ad plura sic fatetur, uti priores.

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.

3-ius fatens Gabriel Apai colonus gnrosi dni Joannis Majos, annorum circ. 50, juratus examinatus ad omnia uti priores.

4-tus fatens Stephanus Kovács colonus comitis Stephani Gyulai ann. circ. 29, juratus examinatus ad 1-mum, 2-dum uti priores, ad 3-ium et 4-tum: Hüti után vallja, hogy egy testvér-bátyjának egykor az vizeleti elállott, majd egy hétig nem vizelethetett, melyért is Isák Katát, az Isákné leányát megfenyegette, hogy gyógyítsák meg és úgy gyógyult meg.

5-tus fatens Joannes Berta colonus praetitulati comitis annorum circ. 36, juratus examinatus ad 1-mum, 2-dum uti priores et ad 3-ium, 4-tum sic; ad 5-tum: Vallja ezen fatens azt is hüti után, hogy az elmúlt esztendőben Szent Simon-napi vásárcor lévén Szőlőson, az Perényi Imre úr ő nga sütőjénél, Sütő Mihálynál szálláson, holott is közel huszan voltanak az házban, az holott Bástast lakozó Gácsai György úr is jelen volt; egykor midőn az boszorkányok dolgát hozták volna elő, mondja Gácsai uram: vagyon, azt mondja, Isten ő kglmét úgy segítse Tamás-Váralján is kettő, egyik öreg asszony, az másik ifjú; kire az váraljai fazekas mondja: ki lehet az, Gácsai uram; melyre Gácsai uram feleli: im majd megmondok, hogy bajotok legyen miatta. Melyet az első fatens, Kovács Mihály, is így fateált, ott lévén. *(Oldalt megjegyezve: authenticatus.)*

Mely collateralis attestatiót mi felül specifikált bírák ez szerint vittünk véghez fide nostra mediante pro testimonio sub sigillis usualibus et manuum subscriptionibus nostris, így adtunk ki. Datum in oppido Halmi die 19 mensis Septembris 1709.

*(Aláírások és pecsétek.)*

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. I. Nr. 6.)

## CXCVI.

*Ugocsamegye, 1709.*

*Izsák Györgyné boszorkányperében tanuvallatás.*

Mi Duka Péter nemes Ugocsa vármegyének ad praesentem causam determináltatott szolgabírája és Oroszi Ferencz hites assessora penes legalem commissionem perillustris ac gnrsi dni vicecomitis Georgii Ilosvai, ad instantiam perillustris ac gnrsi dni Gabrielis Dolinay in hoc anno praesente 1709 die vero 12 Octobris jöttünk ide *Halmi* nevű faluban nemes Ugocsa vmegyében lévőben collateralis inquisitionak peragálására, úgy



hogy az előnkben idéztetett személyeket az előnkben adott utrumok szerint a bévött szokás szerint erős hittel megesketrnök, mely utrumok és vallóknak fassióji azok szerint így következnek.

*Utrum de eo :*

1-o. Hogy *Izsák Györgyné* eleitül fogva gyanús és szóban-forgó személy lött légyen, a tanú megesküvén üdvezülendő lelkére micsoda okokra nézve mondhatja azt.

2-o. Tudja-e bizonyosan és csalhatatlanul a tanú, hogy Csősz Lukács fiát Isák Györgyné vesztette meg és ha az tanú azt mondja hiti után, hogy tudja, micsoda csalhatatlan jelekre nézve tudja.

3-o. Egy bagaméri legény itten Halmiban megbetegedvén és meg is halván, tudja-e bizonyosan a tanú, hogy tulajdon Izsák Györgyné vesztette volna meg.

4-o. Hasonlóképpen néhai Csatári Péter nevű halmi praedikátort is.

5-o. Tudja-e minden kétség nélkül a tanú, hogy néhai Rátoni Péterné asszonyomat Isák Györgyné vesztette meg minden bizonynyal és a mely emlékezet vagyon ellene peragált inquisitióban természeti alkalmatlanságáru mondhatja-e a tanú igaz lelkiismerettel, hogy azon dolog nyilvánvaló boszorkányságáért esett Isáknén, ha úgy esett is, a mint ottan fateálja a tanú.

6-o. Azon Rátoni Péterné asszony betegeskedvén és magát feredő által gyógyíttatni akarván, tudja-e a tanú, hogy Isákné volt oka Rátoniné meg nem gyógyulásának.

7-mo. A mely tanunakat (*így !*) eskettetött meg szolgabíró Rátoni Pál uram viceispány uram commissiojából, tudja-e a tanú azoknak volt-e valami haragjok Isáknéra, vagy nehézségek Isákné ellen.

Primus fatens Stephanus Porcses colonus grosi dni Stephani Rátoni annorum circiter 32, juratus et examinatus, katonáktul hallotta ezen fatens, hogy boszorkánynak szitta Isáknét. De caetero nihil.

2. fatens Johannes Erdélyi colon. spectabilis ac mgnifici dni Emerici de Perény annorum circiter 56, juratus et examinatus, ad primum, 2-dum, 3-ium, 4-um, 5-tum, 6-tum, 7-mum nihil fatetur.

3. fatens Georgius Kovács colonus gnrosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circ. 46. juratus et examinatus, egyebet sem tud, hanem hallotta Rátoni Péter uramtul, hogy mondotta az akkori bírónak, Farkas Jánosnak : menj el, mond meg Isáknénak, elég volt eddig, gyógyítsa meg az feleségemet: mert nyilvánvaló boszorkány ; arra mondván Isák György :

kglmetek csak előfogja egyiket is, másikat is, hogy mi nem perelhetünk kglmetekkel, mindent mond. Azon szavaira mond Izsák Györgynek Rátoni Péter uram: hallgass ördög atta teremtetete, mert a feleséged nyilvánvaló boszorkány, magad kan ördög vagy, maholnap a széllal fuvatom fel a porotokat. Rátoni Ferencz uram is reá üzent, hogy kecskéi, juhái holtak, Isáknéra, gyanakudván Isáknéra. Item Orosz Lukácstul is hallotta ezen fatens, hogy gyanúra megfogatja Isák Györgynét, mivel a fia mutatta, hogy a sánta asszony jár ő rajta. Ezeket hallotta, de az utrumok szerint hogy tudná valami boszorkányságát, avagy valami bizonyos okot hozzá, semmit sem tud. De caetero nihil.

4-tus fatens Johannes Egyed col. grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circ. 49, juratus et examinatus, ad 1-mum uti 3-ius fatens, Rátoni Péter uram iránt azont vallja. De caeteris punctis nihil.

5-tus fatens Stephanus Pásti, col. spectlis ac mgnifici dni Emerici de Perény annorum circ. 28, jur. et examin. ad utraque puncta nihil fatetur, mert semmi okot az utrumok szerint nem tud Isáknéra.

6-tus fatens Luka Orosz colon. grosi dni Johannis Majos, annorum circ. 50, juratus et examinatus ad 1-mum fatetur. Az kiket fenyegetett Isákné, azoknak, ha mi bajok esett, reája gyanakodtanak, a minthogy ezen fatensnek is máléjában Isáknénak egy disztó (így!) szokott volt, mely disztó azon tengeri búzában megvágattatott volt, de meg nem holt; arra mondotta az Isákné unokája: jó szerencsétek, hogy a disztó meg nem holt, mert ha megholt volna, míg a világon éltetek volna is, megemlegettétek volna, azt mondja Isák Györgyné nagyanyám. Ad 2-um, hiti után vallja ezen fatens, hogy az ő fiát Isák Györgyné fosztotta meg; okát adja a gyermeke mutogatásából, ki is Isák Györgynére mutatott. Ad 3-ium, 4-tum, 5-tum, 6-tum nihil. Ad 7-mum ezen fatens vallja, hogy ma is neheztel a fiáért Isáknéra.

7-mus fatens Franciscus Szabó nobilis, annorum circ. 36, juratus et examinatus, ad primum. Ezen fatens iffíú legény korában járt így, hogy álmában Isák Györgyné képében gyakran nyomták meg, mely miatt betegeskedett is; ezen fatensnek atyja reá üzenvén Isáknéra, úgy szünt meg nyavalyája. Rátoni Péter uram szájából hallotta a falu együtt lévén, uti 3-ius fatens. De az utrumok szerint semmi bizonyos okot nem tud Isáknéra.

8-vus fatens Johannes Farkas col. relictus quondam specabilis ac mgnifici dni Johannis de Perény, annorum circ. 28, juratus et examinatus. Ad 1-mum; fatens falu bírása lévén



abban az esztendőben, Rátoni Péter uram mondotta neki egy délyesti predikációrul kijöven: eregy, menj el Isákné-hoz, mond meg, hagyjon békét immár, elég eddig, mert nyilvánvaló ördög az ura, Isák György. Az ura Isák, a falu emberei közt lévén, mondotta: kismetek ha vagy egy öreg ember vagyon, így becsteleníti s így térszen vélle; arra mondotta Rátoni Péter uram: hallgass ördög atta lélek kurafia, mert te is kan ördög vagy, ha megfogatlak, a széllal fúvatom fel a porotokat; de ez okokra is nem tudja ezen fatens bizonyosan, ha boszorkány-e vagy nem Isákné. Ad alia puncta nihil.

9-us fatens. Melchior col. grosi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circ. 29, juratus et examinatus; ad omnia puncta sic fatetur: nem tudja semmi bizonyos okát boszorkányságának.

10-mus fatens Catharina Bogáti, consors Georgii Medvés col. grosi dni Stephani Rátoni, annorum circ. 28, jurata et examinata ad omnia puncta nihil.

11-mus fatens Georgius Fodor col. gnrosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circ. 32, juratus et examinatus ad 1-mum: a Rátoni Péter uram és Orosz Lukács szavaibul hallotta, hogy boszorkány volna Isákné, de maga nyilván nem tudja semmi boszorkányságát. De caetero nihil.

12-mus fatens Michael Fazakas col. grosi dni Stephani Rátoni annorum circiter 43, juratus et examinatus ad 1-mum: szóban való forgásának bizonyos okát nem tudja, hanem hallotta Rátoni Péter uramtul és Lukácstul, hogy gyanakutak reá Isáknéra. De caetero nihil.

13-us fatens. Catharina Vida consors Andreae Dani col. grosi dni Francisei Rátoni annorum circ. 26, jurata et examinata nihil fatetur.

14. Elisahetha Ur consors Mathiae Toth col. grosi dni Johannis Majos annorum circ. 22, jurata et examinata, ad 1-mum: szóban forgóságának ezen okát látta; egy alkalmatossággal az ágya alól kijöven egy tekenő korpa, tánczot járt s visszatért ugyan az ágy alá. Debreczeni emberek előtt látta szemeivel. De caetero nihil.

15. fatens Catharina Panyolai consors Georgii Orosz col. grosi dni Joannis Majos annorum circ. 21, jurata et examinata, ad 1-mum: egyéb okát nem tudja a szóbanforgóságának, hanem az unokája dióhaját vivén a tarisznyában, kérdvén az fatens, mit visz, — dióhaját nagyanyámnak, mert a Tiszán jár rajta. De caetero nihil.

16. fatens Eva Szabó consors gnrosi dni Michaelis Jenei, annorum circiter 33, jurata et examinata, ad 1-mum: ilyen

okait adja ezen fatens boszorkányságának, hogy Rátoni Péterné asszony maga nyavalyája iránt gyanakuvott Isáknéra és Orosz Lukács is, minthogy panaszkodtak is ezen fatensnek. De caetero nihil.

17. fatens Catharina Nagy relictá quondam grossi dni Francisci Szabó annorum circ. 46, jurata et examinata, ad 1-mum fatetur uti antecedens; de caetero nihil.

18. fatens Mathias Szabó inquilinus grossi dni Stephani Rátoni annorum circ. 22, juratus et examinatus ad 1-mum, 2-dum, 3-ium, 4-tum, 5-tum, 6-tum nihil, ad 7-mum, hallotta, hogy Orosz Lukács neheztelt reá Isáknéra.

19. fatens Catharina Csele consors Johannis Erdélyi col. spectabilis ac magnifici dni Emerici de Perény annorum circ. 39, jurata et examinata fatetur: egytül is, mástul is válaszukbul esett reá a gyanúság. De caetero nihil.

20. fatens Andreas Dani, col. grossi dni Francisci Rátoni annorum circiter 32, juratus et examinatus ad 1-mum. Ezen fatens gyermekségétül fogvást Isáknéval együtt lakott, az üdő forgása alatt, míg véle lakott, semmit sem látott hozzá, hanem tizenkét esztendeje, miolta elszakadott tülle, azolta hall másoktul reá holmi gyanúságot, de bizonyos boszorkányságát nem tudja. De caetero nihil.

21. fatens Anna Batizi, consors Stephani Dandi col. grossi dni Sigismundi Csomaközi annorum circ. 42, jurata et examinata nihil fatetur.

22. fatens Catharina Boros consors Johannis Varga, col. grossi dni Johannis Majos annorum circ. 36, jurata et examinata nihil fatetur.

23. fatens Catharina Szilágyi relictá Martini Porcosos annorum circ. 46, jurata et examinata nihil fatetur ad omnia puncta.

24. fatens Helena Csősz, relictá Wolfgangi Berkesz, annorum circ. 50, jurata et examinata nihil fatetur.

25. fatens Anna Ujhelyi nobilis persona annorum circiter 36, jurata et examinata ad 1-mum; ezen fatens látta szemeivel Rátoni Istvánné asszonyomnak egy nagy nyavalyáját, melyért is reá üzent Isáknéra Varga Gáspártul, hogy gyógyítsa meg, mert ha nem, sem ispányra és senkire sem hajt, hanem katonákat fogad, megfogatja, az vízre viteti s akkor meg is éget-teti; mely üzenet után meggyógyult. De azt nem tudja, Isákné gyógyította-e meg vagy nem; az ilyen üzenetek okai az ő reá való gyanúságnak. De caetero nihil ad puncta.

26. fatens Catharina Szabó consors Mathiae Szabó inquilini grossi dni Stephani Rátoni, annorum circiter 29, jurata et examinata nihil fatetur.



27. fatens Gregorius Egyed col. grosi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 46, juratus et examinatus nihil fatetur.

28. fatens Elizabeta Tóth consors Johannis Farkas coloni spectabilis ac mgnifici dni quondam de Perény, annorum circiter 28, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

29. fatens Andreas Nagy colonus grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circiter 26, juratus et examinatus nihil fatetur ad puncta.

30. fatens Margarita Csuka consors Georgii Dandi col. grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circiter 28, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

31. fatens Anna Kálmány relictá Andreae Fodor annorum circiter 50, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

32. fatens Anna Toth consors Stephani Kat, annorum circiter 28, jurata et examinata ad 1-mum. Holmi tanuló gyermekeknek szavai az oka gyanúságának holmi dióhaj és tejfejes iránt, de reá Isáknéra ezen fatens semmit sem tud bizonyosan. De caetero nihil ad puncta.

33. fatens Elizabeta Molnár consors Gregorii Egyed col. grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circiter 46, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

34. fatens Borbála Kósa consors Andreae Nagy col. grosi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 20, jurata et examinata nihil fatetur ad puncta.

35. fatens Helena Kovács relictá Stephani Erdélyi col. spectabilis ac mgnifici dni Emerici de Perény annorum circ. 39, jurata et examinata nihil fatetur ad puncta.

36. fatens Borbála Toth relictá Johannis Fodor col. grosi dni Sigismundi Csomaközi annorum circiter 46, jurata et examinata nihil fatetur ad puncta.

37. fatens Borbála Bolygó consors Pauli Varga col. grosi dni Johannis Majos annorum circiter 39, jurata et examinata nihil fatetur ad puncta.

38. fatens Anna Nagy consors Lucae Orosz col. grosi dni Johannis Majos annorum circiter 36, jurata et examinata ad 1-mum. Nyilvánvaló okát mondja ezen fatens szóbanforgóságának Isáknénak, hogy mikor valakitül valamit kért Isákné, s nem adott neki, annak mingyárust valami híjja esett vagy magának vagy marhájának. Ad 2-um, tudja nyilván ezen fatens, hogy az ő fiát tulajdon Isákné vesztette meg, csalhatatlan jelet egyebet nem tud, hanem holmi schólában járó s tanuló gyermekektül a mit hallott dióhajban való járás és

ágasbul való tejfejes iránt; az mint az ura is ezen fatensnek a tengeri búzájában megvágatott Isákné disztója iránt fateált, azt is vallja ilyenformán, hogy Isákné mondotta, ha az disztóm azon vágásban megholt volna, rosszul járt volna az gyermeked, de a disztó meg nem holt. Ad 3-ium, 4-tum, 5-tum, 6-tum nihil. Ad 7-mum. Ezen fatens vallja, hogy haragutt reá Isáknéra a gyerekeért. De caetero nihil.

39. fatens Elizabeta Kovács consors Johannis Egyed col. grosi domini Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 39, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

40. fatens Anna Karakkó, consors Melchioris Nagy, col. grosi domini Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 23, jurata et examinata nihil fatetur ad praemissa puncta.

41. fatens Elizabeta Sass consors Georgii Fodor, col. grosi domini Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 21, jurata et examinata nihil fatetur ad puncta.

42. fatens Gasparus Varga colonus grosi dni Sigismundi Csomaközi, annorum circiter 36, juratus et examinatus ad 1-mum. Egyéb okát ezen fatens szóbanforgóságának nem tudja, hanem vékában vévén Isáknét, ha holmi esött, mind Isáknéra kiáltottanak; a mit ezen fatenstül is Rátoni Istvánné asszonyom reá üzent Isáknéra, hogy megvesztette ő kglmét. De caetero nihil.

43. fatens Johannes Koraj, colonus generosi domini Petri Rátoni, annorum circiter 24, juratus et examinatus ad 1-mum uti tertius fatens. De caetero nihil.

Mely vallóknak fassiójuk mi előttünk így menvén végben, miket is írtunk le és ki is adtunk, fide nostra mediante futuram ad cautelam saját kezünk írásával és szokott pecsétünkkel corroborálván. Datum in possessione Halmi anno et die supranotatis.

Petrus Ducai in hocce negotio determinatus judlium etc. comitatus de Ugocsa. (L. S.) Franciscus Öroszi, juratus assessor inelyti comitatus Ugocsiensis 19-a Decembris. (L. S.)

*Alul: Isákné ellen való inquisitio.*

(Eredetiye Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. I. Nr. 6.)

## CXCVII.

*Nyirbátor, 1710.*

A nyirbátori lakosok földesúri jogokat, sőt szabad ispánságot tulajdonítván magoknak, a saját községi törvényszékükön egy asszonyt elítéltek és megégettek. Mivel pedig ez által



a II. Rákóczi Ferenczet illető földesúri jogokat megsértették, az uradalom őket szigoruan megintette és megfenyegette.  
(*Thaly Kálmán*: Művelődéstörténeti adatok a Rákóczi-korból, 115. l.)

## CXCVIII.

*Bihar vármegye, 1710.*

*Bihar vármegye alispánjának megbízásából Turzó Jakabné ördöngös boszorkány volta iránt Er-Semjén községben fogatosított tanúkihallgatás.*

Infrascripti recognoscimus vigore praesentium, quod cum nos penes commissionem perillustris domini Georgii Comáromi, comitis hujus inclyti Bihariensis comitatus, in possessione Ersemjén exmissi fuimus pro inquisitione Utrum de eo, tum ab infra declarati.

Utrum de eo:

Primo: Tudja-e? látta-é? hallotta-é a tanú, hogy Turzó Jakabné ördöngös és boszorkány volna?

Primus testis, consors Joannis Albi Eliz Kávási, annorum 20, jurata examinata fassa est: Tudom azt, hogy a jó kútra mentem s utánnam jó Turzó Jakabné, ezt mondja: adj egy kis pecsenyét. Én azt mondom: nincsen nekem. Arra azt mondja Turzó Jakabné: nem adsz most, de lesz oly idő, hogy adnál. Azomban a szemembe köpett s azt mondja: olyan rút emberhez kellett neked menned, hiszen külömbet is szerettem volna még én teneked. Az üdőtől fogva úgy voltam, hogy csak elfutottam volna, az erőm is elszakadt. Házához megyek Turzónénak, panaszkodom neki, miképpen vagyok, haza megyek tülle: és úgy könnyebbedtem meg.

Secunda testis, consors Stephani Nagy Anna Kis, annorum 25, jurata examinata fatetur: Tudom, hogy mondtam Turzónénak: miért beszélsz annyi hiába valót Turzóné, most is azt hallom, a faluban azt mondtad, olyat tudnál, hogy az leány férjhez nem mehetne; tudod az harist az maga nyelvén fogják meg. Arra azt mondja Turzóné: nem derék dolog, mert a leánynak a hajából egy fűrtöt lopjon el s kötözzze a tyúk lábára, sohasem mehet férjhez. Azt is megmondotta, melyik lábára, de nem tudja melyikre; de ő is mástul hallotta.

Tertia testis, relicta Joannis Almási Helena Kende, annorum 33. jurata examinata fatetur: Tudom azt, hogy Ugri Kisó nénjét felfogadta, hogy két hétre úgy meggyógyítja, hogy semmi gondja nem lesz. Eltót a két hét, de semmit nem gyógyult. Azután azt mondja Ugri Kisó: mi haszna, hogy fizetek

Turzónénak, mert látom, hogy semmi jót nem teszen a nénémnek. Oda jó Turzóné s azt mondja Ugri Kisónak : úgy hallom, hogy nem akarjátok gyógyíttatni, talán azt bánjátok, hogy kicsiny sebe van ; ha megharagítotok, úgy befúrom a testét, hogy tetőtől talpig merő seb leszen. Azt is hallottam Turzóné szájából, mikor másodszor oda jött volna, azt kérdi : mégsem gyógyul a sebed, had lássam. Azután azt mondja nekem : te akarod gyógyítani ? Én arra azt mondtam : én nem akarom, mert én nem tudok gyógyítani, de a te kezedbe se adnám beszédedre képest. Arra azt mondja Turzóné : de ha ezen ember gyógyítja is, ha én nem akarom, soha meg nem gyógyul az Ugri Kisó nénje. Ezt világosan így hallotta a Turzóné szájából.

Quarta testis, Anna Kovács, annorum 55. jurata examinata fatetur : Tudom azt, hogy odajön Albi Jánosné Turzónéhez, beszél vele, sír előtte. Én kérdek a leányomtól, mit beszél Turzónével Albiné ? Azt mondja a leányom nekem : beszéli, hogy Turzónéra van gyanúsága, hogy az urától elkötötte. Azután magam is mondom Albinénak : bizony bár más asszonynyal barátkoznál jó komámasszony, mert Turzónét nem igen jó asszonynak tartom. Arra azt mondja Albiné : azért jöttem, komámasszony, mert reá gyanakszom, hogy ő kötött el uramtul ; azt mondtam neki, hogy bizony a nézőhöz küldöm a főköttömet, s azóta már könnyebben vagyok. Azt is hallottam Turzóné szájából : könnyű leányt elkötetni, hogy férjhez ne mehessen, csak a hajából egy fűrtöt vegyen ki, tekerje a tyúk lábára, nyomja a földbe.

Quinta testis consors Nicolai Szőcs Elizabetha Bar mos, annorum 36. jurata examinata fatetur : Hallottam a Turzóné szájából : könnyű a leálynak világát megkötni, mert az haját ki kell szedni a borostából és az száraz tyúk lábára kell tekergetni, és az tűzhely alá kell ásni, s az leány nem mehet férjhez. De azt úgy hallotta, nem maga cselekedte, hanem mástul hallotta ; ő úgy mondotta. Azt is hallotta tőle : inkább menne a hóhér pallosára, mint praedikátor uramhoz.

Super qua modo praemisso facta inquisitione magistratuali praesentes litteras testimoniales manuum subscriptione sigilli nostri usuali appensione corroboratas pro futura cautela fide nostra mediante extradeditimus.

Datum Ér-Semjén 3-tio die Maii 1710.

Nicolaus Mester judex nobilium inclyti ctus Bihariensis. Stephanus Péchi jurassor. (L. S.) (L. S.)

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratára. Fol. Hung. 973.)



## CXCIX.

*Győr, 1710.*

Győrött elégettek két mezőörsi boszorkányt: Domján Ilonát és mostohaleányát Tenke Évát.

(»Budapesti Hírlap« 1904. évf. 228. szám. *Zoltán Vilmos* közlése.)

## CC.

*Nagyszeben, 1711.*

Egy oláh molnárnét, egy sütőnét és egy falusi asszonyt elítéltek. Az első elevenen, a másik kettőt lefejezés után elégetésre.

(*H. Herbert*: Die Rechtspflege in Hermannstadt etc. Archiv. etc. N. F. XXVII. (1896.) 190. s köv. ll.)

## CCI.

*Bihar vármegye, 1711.*

1711 augusztus 4-én C. Comáromi György viceispán elnöklete alatt tartott törvényes gyűlésen Derecskei Nagy Borbála, Bak István, Nagyné Sós Kata és Maróthi Katalin ügye boszorkánysági vádak alapján tárgyalatván, a tanúkihallgatások megtörténte után, teljesen felmentettek.

(Eredetije Biharvármegyei levéltár, jegyzőkönyv II. kötet, 100. l.)

## CCII.

*Debreczen, 1711.*

*Balla Istvánné beperelvén Biró Istvánt, ki őt boszorkánynak szidta, felperes tanúi kihallgatása után alperest felhívják, bizonyítsa, hogy felperes boszorkány. Az eddigi alperes tanúi közül némelyek különféle boszorkányos cselekedeteket sorolnak fel. Ítélet nincs.*

1711. die 16. Martii in sede judiciaria.

In causa Balla Istvánné contra Biró István inctum, post attestationes antequam deliberatur ratione emendae linguae.

Inctus assumit dictorum suorum probationem.

Ergo deliberatum est: Bizonyítsa meg Biró István, hogy Balla Istvánné boszorkány és kurva.

Biró István tanúi Balla Istvánné ellen, die 16. Martii.

1. testis Nagy János: Hallottam Balla Istvánné előbbi urának a szájából: ezek ettek meg engemet, a feleségem annyos-tul. De caetero nihil.

2. testis Veresegyházi Istvánné: Tudja Balla Istvánné hozzájok ment kötél venni, de magoknak nem volt, hanem az inasnak volt egy vízhordó kötele, melyet Balláné csak egy polturán kért, s kétszer is kérette, melyre a tanú is kérte, hogy adja neki oda öt pénzért. Felelt az inas: nem adom asszonyom, mert én azt olyan jó vastagon csináltam, hogy két polturát is megér. Csakhamar, mintegy félóra mulva az inas kezdette, mint az ember karja temérdeksége szöszt a szájába tömni és enni kezdte. Kérte tőle a tanú, miért cselekszi azt, de semmit nem felelt, hanem annál inkább ötte. A szomszédok odatódulván, úgy metélték a szájából ki. A kötelet oda küldték Ballánénak s úgy szűnt meg a kenderrágástul.

3., 4., 5., 6., 7., 8. testis nihil.

9. testis Gál Mihályné: Az előbbi uramtul hallottam mondta, hogy Pap Andrásné, az ki az actor mondja, hogy a ki ütet szidja, az eladó leányát is, mind hallja ő azt.

10. testis Pap György, annorum 60: Hallottam Kalmár Péter szájából, együtt lévén erdőpásztorok, hogy beszéllette és így szóllott: Bátya, ha olyan helyen volna a háza Pap Andrásnénak, hogy más meg nem égne rúla, Isten engem úgy segéljen, meggyujtanám, mert nyilvánvaló boszorkány. Másodszor: Hallotta a maga fiátul, ugyan Pap András nevű legénytül a tanú, hogy hallotta volna Balla Istvánnénak előbbi urátul Pap Andrástul, az erdön jártokban, hogy őtet a felesége vesztette meg. Harmadszor: Tudja, hogy a házánál nyilvánvaló latrot kurvástul tartott, melyeknek minden paráz-naságát jól tudott; mihályfalviak voltak.

11. testis Süveg István, annorum 50: Tudja nyilván, hogy a Tiszán átal hozott Nánásról hat bárányt, kért Balla Istvánné azokbul egyet, de mivel elkapdosták, neki nem jutott. Történt azomban: haza jött egy szép, kövér, kényyén szopott borja a tanúnak, megugratja magát, de reggel a Boldog-falvi kapu előtt összetörték a borjút, jóllehet küldött volt a tanú felesége neki egy negyedrészt bárányt, de nem eléged-vén meg vele, visszaküldötte. Secundo: Tudja, hogy meg-fenyegetvén őket Balla Istvánné, egy szép kis leánykájoknak a szemére mindjárást hályog ereszkedett; mivelhogy vas-rostájok lévén, neki oda nem adták lencsét rostálni. De a tanú felesége borral jóltartotta, akkor megnézvén Balla Istvánné a szemét mondván — salvis auribus — lesz ebszar gondja neki: azomban a gyermek meggyógyult.



12. testis Végh Mihály, annorum 39: Hallotta Veres-egyházi Istvánnétul, hogy Balla Istvánné ment hozzájuk kötél venni, de minthogy nem adhattak neki, az inassa mindjárt kezdette a szöszt enni, úgy, hogy a szájába belé kellett metezni, mert többet is ett volna. Jelen volt maga a tanú is, mikor a szöszt a szájában metzették. Mégis, örült szabású volt az inas, jóllehet az előtt egészséges volt. Azt is tudja, hogy küldöttek neki egy vízfordó kötelet, a pénzét el nem vévén, melyre mindjárt oda ment Balla Istvánné és mondotta: miért a pénzemet el nem vették.

13. testis Sarándi Jánosné Nagy Erzsébet: Hallotta a sok reá való szót boszorkányság végett. Nevezetesen Túri Jánostól, hogy a fia beteges, s maga nyavalyás lévén, Balla Istvánnéra gyanakszik. Hallotta Balla Istvánné szájából — hordván a tanú fia külömb, külömb erdőkről háznak való fát — mondotta: ennek a fának bizony a fűvét is meg tudnám mutatni. Melyre mondotta a tanú: hogy tudnád, hiszen sok felől hordották ezt. Mondá Balla Istvánné: de bizony a bagosi erdőről hordták.

14. testis Nagy Jánosné Bartha Erzsébet, annorum 40: Hallotta Kún Benedeknél, hogy — lakója lévén Balla Istvánné — mihelyt túlle elment más házhoz lakni, az ökre azon helyen ledobbant s megdőglött. Azután is csak azt vallotta az asszony, hogy azért esett a kára. Tudja azt, hogy igen nyelves.

15 et 16 testis nihil.

(Eredetije Debreczen város levéltárában a 30. jegyzőkönyv 804. lapján és a tanukihallgatás a 31. lapszámzatlan jegyzőkönyvből.)

### CCIII.

*Debreczen, 1711.*

*Máthé Erzsébet a városból kiűzetik.*

Die Sabbathi 29 Augusti in causa fisci contra Máthé Erzsébet inctam.

Deliberatum: Minthogy nézésre, varázslásra adta magát, és földásással sokakat csábított, jövendőket mondott: hóhér vesszőzze ki.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 30. jegyzőkönyv, 854. lap.)

## CCIV.

*Dés, 1711.*

*Szaniszló Borbála perli Szegedi Sárát, ki őt boszorkánynak mondta ; a tanúkihallgatások folyamán felperesnő ellen sok gyanú merülván fel, alperesnő felmentetik.*

Alperesnő Szaniszló Borbála vádja ellen így védekezik : Minekelőtte az én lábomat megvesztették volna, én előttem, minekelőtte én mondtam volna, hogy a domina actrix vesztette meg a lábomat, annakelőtte sok ízben és sokan ő kglmének kiáltották szemében, hogy megvesztette ő kglme, de ő kglme törvényben csak egyet sem kéretett én előttem, hanem succumbált ő kglme a rút boszorkánysági névben. Azért ám regula szerint : qui tacet, consentire videtur.

Ítélet : Minthogy satis superque doceálta az incta Szegedi Sára asszony exmissiója szerint, hogy az incta előtt mások is boszorkánynak kiáltották szemében, háta megett is, mégis reá nem kereste az actrix Szaniszló Borbála asszony citáltatván is személyeket, hanem azon rossz hírnév alatt feküdt annyi esztendőktől fogva, — azért vádlottnő felmentetik, bár a perköltségeket fizetni tartozik.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

## CCV.

*Debreczen, 1711.*

*Magát »Tátos«-nak valló, inkább csak kincsásással és csalásokkal, mint tulajdonképeni boszorkánysággal vádolt Szaniszlai Mihályné elleni tanu vallatás.*

Die 20 Augusti. Anno 1711.

Fiscus tanúi Szaniszlai Mihályné Bácsi Anna in causam attracta ellen.

1. testis. ....<sup>1)</sup> Házamhoz jöven sokat beszéllett, hogy a város meg fog égni, olyan lesz, mint Szepes, nagy vérontás lesz en ezen a földön. Magát Tátosnak mondotta : a Körtvélyesi mezőn ők megvagdalkoztak, a német ezen ez ősszel ezen a földön vész, ő a pénznek a szagát megérzi, az én udvaromon is egy pinczében pénz vagyont elteve. Kérdeztem, miképpen nézné meg. Egy tányért elővett, arra egy falat kenyeret, egy kis sót tett, a kenyeret egy tűvel felszúrván forgatta, a kenyér

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



felett mondván, hogy a pinczében vagyon a pénz, de egy holt ember fekszik rajta, megölték felette. Mihelyt bájott — úgymond — az udvarra, a pénz szagát mindjárt megérezte.

2. testis: nihil fatetur.

3. testis Szücs Dávid fatetur: Én is oda voltam harmad-vagy negyednapig, láttam már akkor nagy, mély vermet ásott, mikor oda mentem. Majláth hívott, menjek el szeke-restül, mert egy szekér a pénzt el nem bírja, már a formáját is látták a pénznek. Viaszot olvasztott s vízre öntötte, fűgyö-keret is szedett, a verem oldalába, fenekébe dugta s azt mondta, hogy a holdból meglátta a pénzt, ő hozzá három ízben sok kísértet ment, de a pénz ott vagyon a fa alatt, csak ássák. Én is segítettem ásni; megesküdtetett bennünket, úgymint: Majlátot, Bodzási Pált, Mihály nevű legényt, Pál nevű legényt, Majlát Jánost, Kardos Pált ilyenformán: Az igaz Isten, ki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, tégedet úgy segéljen, hogy ezen kincsből a rabok számára, váltságára egy részt kiadtok, tárosok kapitányának, hadnagyainak egy részt; mivel, a kik eltették, azok is így tették volt el. Ezt is el kellett mondani: Az én uram Jézusom nevében állottam erre a kincsre, ha feladja ennek magát. A két leány a körmiből nézte s meg-mondotta, kinek adja fel magát a kincs, s kinek nem. A ki nem oda való volt, csak elküldötték onnan a leányok. Azt is mondták, hogy Panda asszony tartóztatja, azért nem vehetni fel, az ásó végivel is eléri, de csak alább alább megyen. Hallot-tam azt is mondtotta Majlátné, hogy az ura közösködött vele a veremben; zajgolódott az urára. Az incta asszony javal-lotta, hogy a ki eltette, a szerint bánt a feleségével, különben fel nem vehetni. Házamhoz jöven ott is mondtotta, hogy sok pénz vagyon, ő a szagát megérzi, a füstöt is minden reggel látja. Egy fatányérra sót, kenyeret, földet tett, a kenyeret tűvel szúrta, forgatta, úgy nézte a pénzt. Magát Tárosnak mondtotta s azt jövendőlte, hogy Debreczennek oly vesze-delme leszen, a csecsszopóját is kardra hányják ez őszön. A német kétszer megveri a magyart, de harmadszor magyarok mind egy lábíg levájják. Debreczent a pogány égeti, pusztítja el porrá, hamuvá; mert úgy megyen fel a bűne, mint a felleg. A német 484-et megparáznított, mind kimutogathatná ő azokat. Isten dicsőségire a fatens is ígért társaival azon kincsből. Mondotta az asszony, hogy Debreczenben mind ki tudná mutogatni — csak bíznák reá — valamennyi ördög vagyon.

4. tanú Áros Mihály fatetur: Házamhoz jöven az incta, körmébe nézett, mondtotta, hogy pénz vagyon a házban, könnyű felvenni, kű, cserép, homok vagyon rajta, s háromféle föld. Ezeket ástam, megtaláltam. Utoljára azt mondtotta:

vízben vagyon, azért nem vehetni fel. Jött is víz a verembe s az ásást abba hagytam. Egy részt kívánt volna a pénzből, ha felvettem volna.

5. tanú Jeney Márton fatetur: Hallottam, magát Tátosnak mondta, Törökországban tanulta a pénznézést; tányérra tette a holt szenet, kenyeret, sőt; varrótűbe czérnát vont, a kenyérbe dugta, forgatta, abból mondotta, micsoda helyen vagyon a pénz. A körmiből is nézett, megvakarta, nyálazta. A nagyerdőn egy fa alatt nézettem vele, mondotta, hogy ott vagyon: ástam, de nem találtam. Oda ki, három falu hátarán, midőn ásatta a pénzt, azt mondotta egyik leány: a körmiből látja a szemérmít most is annak, ki eltette azon pénzt, a feleségivel közösködött, míg úgy nem teszen valaki, fel nem vehetni. Arra nézve Majlát haza jövéen, a feleségét kivitte a verembe, hogy már imádkozni hívja: lenyomta. Az asszony megesküdött bennünket, hogy mivel a kik eltették, úgy esküdtek volt, hogy ha valamelyik rabbá esik közzülök, kiváltják, mi is, ha valamelyikünk rabbá lenne, tartozunk kiváltani. A kis leány mondotta nekem, mikor megállottam, s mondtam: az én Jézusom nevében állok ezen a kincsen, ha feladja-é nékem magát? hogy nem adja fel magát, mert látja ő a körmiből, hogy a kincs reszket. Mind a két leány elmondotta, hogy Panda asszony nem hagyja fölvenni, mert őket megégessék, ha ott nincs. Az incta asszony Majlátnak megmondotta, ha nincs kedve a feleségének, ne erőltesse a közösködéssre, mert nem lenne haszna, hanem neki hírt vigyen felőle, addig a gödörhöz ne vigye. Az asszony, midőn Majlát a dolgot véghez vitte, sírt-rítt, hittet mondotta, hogy nem lakik az urával, mert őrajta erőszakot tett. Debreczen pusztulása felett, uti praecedens testis. Mondotta azt is, 300-nál többet paráznított meg a német Debreczenben. A Csapó-utcza ivókút táján hallottam, hogy pénz volna. Ott is virgát hányattam vele, s egynehányan egy ideig ástuk; a többi legények azt mondták, a szagát is érezték a pénznek, de megháborodott s elment.

6. tanú Szarka Ferencz: Hallottam, magát Tátosnak, nézőnek mondotta, a körmiből nézett. A Pallagi templom mellett ástuk, mintegy két ember magasságnyira, de semmit nem leltünk.

7. tanú: N. N. nihil.

8. tanú Kovács Mihály fatetur: Házamnál is volt a félben, mondotta, hogy egy kanta pénz vetette fel magát ő mellette az ablaknál, a víz miatt fel nem vehetni. Azt is mondotta: elvész a város, megég, a collegium is, félő, odaleszen.



9. tanú Hercsi János fatetur: Engemet is kivittek volt imádkozni, hogyha Isten kézbe adja, Isten dicsőségére részt adnak belőle, de nem találtak semmit. Ez az asszony nézte meg, sőt, holt szenet, kenyeret tett le. Azt is hallottam mondotta: Isten oltalmazza a collegiumot tűztől, mert az égen levő tűzjél felette jár, ha a collegium megmarad is, de körülötte megég a város. Azután egy héttel mondotta: az égen levő tűzjél kijebb mene a temető felé, ott is gyuladás leszen. Egy asszony három font húst vett, egyiket főzte a német császár számára, másikat a török császár számára, harmadikat a Fejedelemre. A németé megaludt mint a kocsonya: ez a jele, hogy észak felé, SzentMihály-nap és karácsony között, a kurucz levágja a németet. A töröké félig aludt: az a jele, hogy egy kevésé hallgat, azután diadalmas leszen. A Fejedelemé tisztán maradt: azt teszi, hogy ő Nagysága a német birodalmat elveszi. Midőn az Ujvárosi nagy halomra mentünk, — holott két vasderékban mondotta lenni a pénzt, — az útban mond: kisírtet mene átal közöttünk. Kérdettük, mi formába. Felelt: fejrben. Mit jelent? jót, mintha fekete volna, rosszat jelentene. Midőn gyermeke akart lenni, kért, hogy tapogassam meg, mindjárt könnyebben szülhet, mert — úgymond — kegyelmed tekenősbéka vérében mosdott meg, valamely tályogot megtapogat, elvész. Igaz dolog is, hogy ezelőtt harmincz esztendővel, tekenősbéka, s göröngyi béka vérébe mosdottam volt meg, ótvár ellen. Ő ezt pedig nem tudta s mégis megmondotta. Azóta két lovon próbáltam s használt. Mondotta azt is: a Szent Miklós-utczai kapu előtt egy dombban vagyon nyolcz hordó pénz. Én mondtam: sok volna az nekem, hanem írjuk meg a nemes tanácsnak, engedje meg felásni. Azt mondta: nem bánja, mert a császár előtt is meg meri mondani. Azután Majláthoz ment, azóta nem beszéltem vele.

10. tanú: nihil.

11. tanú Tóth Mihály: Hallottam egy háznál mondotta a gazdaasszony Kis Istvánné: csak el kellene mennünk. Felelt az incta asszony: nem lehet, mert nagy szél fú, kegyelmetek nem látja, de én látom, úgy jó szakaszonként, mint a kaszás. Kivitték a Boldogfalvi kapu eleibe, míg én oda értem, meg is nézették, úgy mint: Kis Istvánné, Csejti Márton. Szélét, hosszát megmutogatta, hol kel látni; ástuk négyen két éjtszaka, de semmit nem leltünk. Azt mondotta, hogy a pénz ládában vagyon, víz rajta.

\* 12 tanú Kis István fatetur: Ástam én is a feljebb írt fatenssel. De caetero nihil.

13. tanú Jó Istvánné: Láttam, tányérra holt szenet, sőt, kenyeret tett; virgát hányt, hogy a pénzt meglátja.

Hallottam beszélette : hogy ő egy mezőben egy asztalt talált, senki fel nem merte szedni, hanem csak ő, meg volt az asztal terítve szőnyeggel, lepedővel, egy kalács volt rajta, mellette egy tyúk, egy kígyó, egy szál veres selyem elnyujtva. A lepedő halált jegyez, a selyem vérontást. Az úr felől azt mondotta : sem gyilkos, sem parázna, de szerencsétlen órában lett, soha pénzt nem veszén fel.

14. tanú Szilvási Gáspárné : Hallottam : magát Tátosnak mondotta ; már három ízben csatázott meg a német tátosokkal s megnyerte ; Hatvan utca túbúl kiég ; a debreczeni földön olyan vérontás leszen, a ló szügyivel tolja a vért. Házamhoz jövéen mondotta : a sutban egy láda felvetődék. Való, hogy oda ástuk volt a ládát. Az szőlőskertemben is, mondotta, hogy két hordó pénz vagyon, arany ökrök, ekék vannak benne, jó lenne felvenni.

15. tanú Faragó Istvánné : Hallottam mondotta : sok pénz vagyon, kertemben el vagyon téve, de víz vagyon rajta. Mondotta : Erdélyben oly vérontás leszen, a tündérelányok rézhídját is felveti a vér. Nekem azt mondotta : nem néz nekem, mert hihetetlen asszony vagyok. Az asztalt sicut praecedens testis.

16. tanú Cseh Istvánné : Hallottam mondotta toppantván, ha itt nézem, ne ott keressék, mert ha nekünk szabad volna úgy felvenni, mint másnak, úgy mérnók mint a polyvát, vékával. A kertemben is — mondotta — sok pénz vagyon, de hozzá ne nyúljak, mert hihetetlen, kétszinű vagyok, hozzá nem jutok.

17. tanú : nihil fatetur.

18. tanú Majlát Istvánné : Hallottam mondotta : az Isten ötöt bölcsen teremtette, ő fél Tátos, ha akarja, vagyon hatalma, hogy a pénzt feladja, ha akarja, egész Debreczen várossa sem veheti fel. Egy alkalmatossággal kitekint az ablakon estefelé s mond : már kiállott a strázsa, Debreczent hét felől gyujtják meg, olyan vérontás leszen, Péterfián, Hatvani utcán, a kapun Várvölgyig foly ki a vér ; Tóth Pál is a Péterfia kapunál esik, a helyet is meg tudnám mutatni, hol esik el. Mondottam, ne beszéljen, mert ha fülebe esik bíró urnak, rosszul leszen dolgod. Felel : de bizony jobb volna, ha arra volna gondja a bírónak, hogy 484 paráznította meg magát a némettel, rácczal, meg nem a kicsiny házaknál. Intettem, ne beszéljen : ha az úr megtudja, el nem szenved, kiveri onnan. Felelt : hallgass, mert neki is meg van vetve az ágya a pokolba — tudni illik a bírónak — a deákbul lett nagyhasu tanácsával kínoztatja ki a sőt és a sótalan lencsének az árát a szegénységen. Láttam megnyalta az ujját s mon-



dotta : itt vagyon a pénz a kádban, ott nagy mély vermet ásatott, azután másutt is nézte, a ládába mondotta. Uram hazajövéen kihivutt, nem tudtam, mire viszen. Az asszonynyal szól, nem, valamit. Azonban köpönyögét felveszi s megyen a verem felé. Az asszony mondja : menjen utánna kegyelmed is sógorasszony. Arra megyek, lehi a verembe, hogy imádkozzunk, mert azt a pénzt úgy tették el, mondjuk a Miatyánkot, aztán háromszor az Úr Jézust. Azonban a nyakamba esvén megsugta a dolgot : így s így tétetett el a pénz, külömben fel nem vehetni, úgy mondja a sógorasszony. Minden akaratom ellen — eleget reménkedtem — lenyomott s megmocskolt. Ő is reménkedett : hadd kedves, kedveskedhessék ő is özvegynek, árvának, collegiumnak, ha Isten kézhez adja, a mint megesküdt. Vasárnap egy alkalmatossággal nagy kedve lévén az asszonynak, Jeneivel a tánczba fordult, mondom : be jó kedved vagyon. Jó vagyon, de már bennetek meghült a reménség ; nó, nem nézem én azt, hogy disznópásztorok vagytok, jertek, két szekeret hozzatok, mert egy el nem bírja, ha akarom feladom, ha akarom, lepecsételem. Úgy mentenek el, de nem találván semmit, úgy hozták haza kötözve.

*Szaniszlai Mihályné ügyét befejező, a városból való kiűzetésre szóló ítélet.*

Die 12 Septembris in sedria.

Definitio causae fisci contra Szaniszlai Mihályné Bácsi Anna inctam post attestationes et institutum examen, propriamque oris fassionem.

Deliberatum :

Constál mind a tanúk vallásából, mind maga nyelve vallásából, hogy magát Tátosnak mondotta ; sokakat pénz-nézéssel, ásatással elcsábított ; virgát hányt, csillagokbul tűztámadást, háborúságot, vérontást jövendölt ; Istennek nevét hiába felvette ; az ásó embereket megesküttette, hogy az ásandó pénzbul a Tátosok számára is pénzt adnak ; feleségével az embert a verem felett közösködtette, hogy anélkül fel nem vehetni ; több gonoszságra is okot adott ; azért méltó volna halálra : mindazáltal, régi raboskodását, nevetlen árváját, megjobbulásra maga ajánlását tekintvén, élete meg-hagyatik, hanem megbélygoztatván, hóhér csapja ki.

(Eredetije Debreczen városi levéltár, 30. számú jegyzőkönyv 861. lap.)

## CCVI.

*Dés, 1712.**Ítélet a boszorkánysággal vádolt Sándor Jánosné, Micskei Péterné, Szaniszló Istvánné és Kis Péter ügyében.*

Minthogy ennek előtte in anno 1708. Sándor Jánosné, Micskei Péterné, Szaniszló Istvánné és Kis Péter nyilvánvaló boszorkánysággal vádoltattak, akkori hadnagy és nemes tanács törvényre citáltatván, lött olyan deliberatumok, hogy mentsék és tisztítsák magokat. De posthabeálván, az idegen nemzethez refugiáltak és dolgok executióban nem vitethetett. Azótátul fogva is azon rossz hírnek-névnék succumbálván, rossz cselekedeteket újították, amint ellenek való communis inquisitióból extál. Azért mox et de facto vízben vettetvén próbáltassanak meg és ha a vízben le nem merülnek, tűzzel kínoztassanak, hogy több complices társaikat adják ki, azután tűzzel égettessenek meg.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

## CCVII.

*Dés, 1712.**Ítélet boszorkánysággal vádolt Szaniszló Borbála ügyében.*

Gál Jánosné Szaniszló Borbála, noha boszorkánysággal vádoltatik, minthogy igyekezte ez előtt is, s most is igyekezi törvényes úton magát azon rossz hírtől-névtől kitisztítani: kétszáz forint kezességen elbocsáttatik, úgy mindazonáltal, hogy hadnagy uram ratione officii prosequálja.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

## CCVIII.

*Marosszék, 1712.*

Marosszéknek 1712. év augusztus havában Szeredán tartott vice székülésében Elekes Jánosné Demeter Anók ellen a hatóság következő szavakkal emel vádat: Boszorkányságnak világosan való mély fertőjébe elegyítette magát, kuruzslott, varázslott és ahhoz tartozó szókkal fenyegetődzött. Kérvánom azért, hogy elsőben is megkényszerítsék, hogy hasonló



társait kiadja, azután vízbe vettessék, megusztassék, megégettessék.

Tanukihallgatás rendeltetett; több nyom nincs.

(Eredetije Marosszék levéltára. Prot. 28., 124. lap.)

## CCIX.

*Segesvár, 1712.*

Szász-Kézdi Theil János felesége betegsége miatt, boszorkánysággal gyanúsította özvegy Kertchner Jánosné segesvári lakost. Ez utóbbi, mint felperes kezdi a pert, de a tanúkihallgatások után vádlott lesz belőle. Periratok töredékesek, hiányosak; ítélet nincs.

(Eredetije Segesvár város levéltárában, 2256. szám alatt.)

## CCX.

*Belső-Szolnokmegye, 1712.*

*Hivatalból emelt vád Runkán Kata és Váncsa Juanna kócsi lakosok ellen boszorkányság miatt; ez ügyben ítélet.*

Vinter Mihály vármegyei alispán, mint közbíró, perli Runkán Kata és Váncsa Juanna kócsi lakosokat (1712 febr. 29.), mivel »Isten ő felsége parancsolatja, hogy az bűves-bájosokat az magistratus ne hagyja élni az földön«. Kéri megégettetésüket, de az előtt társaik megvallására torturáztassanak meg.

Ítélet: Runkán Kata, ki saját vallomása szerint »azon boszorkányi vétekben nyilvánosságosan leledzett«, mint »büvelt-bájosolt égettessék meg tűzzel«. A másiról semmi említés.

(»Foenix« cz. jegyzőkönyv Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

## CCXI.

*Belső-Szolnokmegye, 1712.*

*Hivatalból emelt vád mikházi lakos Lázár Anna ellen boszorkányság miatt; ez ügyben ítélet.*

Vinter Mihály megyei alispán perli (1712 május 12.) Lázár Anna mikházi lakost: Ez okon kellett az inctát in jus attrahálnom: a maga képit elváltoztatván, kutjának képi-ben egy házhoz bemenvén és az háznak gazdája megkötvén, a kutya asszonyemberré átalváltozik, mely cselekedetiért Isten ő felsége és országunk törvénye szerint mint ilyen czégyeres

tisztátalan személy, elsőben torturára vontassék, hogy complices társait adja ki, annak utánna, mint ilyen criminalis személy égettessék meg.

Ítélet, mely május 31-én kelt: Vettessék próbára az incta; ha lemegyen, absolváltatik, ha peniglen le nem mégyen, megégettessék.

(»Foenix« cz. jegyzőkönyv Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

## CCXII.

*Belső-Szolnokmegye, 1712.*

*Hivatalból emelt vád egy Adinica nevű leány ellen boszorkányság miatt, s ez ügyben ítélet.*

Vasas József alispán perel (1712 május 31.) egy Adinica nevű leányt, mint boszorkányt. Vád csak általánosságban van felemlítve. Ítélet: »vettessék az vízipróbára az incta; ha lemegyen, absolváltassék, ha penig le nem mégyen, megégettessék«.

(»Foenix« cz. jegyzőkönyv Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

## CCXIII.

*Bihar vármegye, 1713.*

*Ítélet Buday Ilona ellen: tortura; ha vall, elégetés, ha nem vall, a megyéből kiűzetés.*

Anno 1713 die 11 Decembris sedes judiciaria in oppido Bihar celebrata, qua occasione

Deliberatum est:

Quoniam productae testium fassiones authenticatae integram et plenissimam Helenae Buday consortis Stephani Súlyom magiae diabolicae actuumque supranaturalium ad condemnationem incinerationis et rogi probam non invalescerent; graves tamen et valide superinde praesumptiones exinde adversus eam praesumerentur: ex eo in demeritam sui poenam manibus lictoris tradenda, per eundemque severius ferro candenti torturanda. Quo torturae tempore, si praetensos actus magicos confessa fuerit, rogo dammanda, vivaque concremanda et incineranda; si autem confessa non fuerit, e territorio et gremio inclyti comitatus sub poena praefatae concremationis, si intrare praesumpsisset, proscribenda judicialiter pronunciat.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyvek II. kötete, 489. l.)



## CCXIV.

*Bihar vármegye, 1713.*

1713 május hó 30-án a félegyházi községi előjáróság tanúkihallgatást tart. Utrum de eo : tudja-e a tanú, hogy Félegyháza várossában valamely ördögös személyek, boszorkányok, tudományosok vagy valami tisztátalan személyek volnának, lopók, hamishitűek, paráznák, Isten káromlók, gyilkosok volnának.

*(Az egész per érdektelen, azért nem másoltuk le.)*

1713 június 7-én a megyei hatóság által rendelt tanúvallatás, mert Vadon Péter érsemjéni fogadás azt állította, hogy ötlet Váradi Jánosné és Csupros Andrásné kötötték meg. Ezt mondta : hét kötés van benne, hat már elszakadt, hetediket az ő engedelme nélkül meg nem gyógyíthatja.

*(A tanúkihallgatásból csak egy lap van meg és érdektelen.)*

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában ; jegyzőkönyvek II. kötete.)

## CCXV.

*Nagyszeben, 1713.*

Egy 70 éves öreg nőre részint tanúk állításai, részint saját vallomásai alapján rábizonyulván, hogy a sátánnal szövetkezett, azzal közöszült is és éjjel-nappal kiröpült, lefejeztetett és teste máglyán megégettetett.

(H. Herbert : Die Rechtspflege in Hermannstadt. Archiv etc. Neue Folge XXVIII. (1896) 109. s köv. l.)

## CCXVI.

*Brassó, 1713.*

Tudósítás egy boszorkány elégetéséről.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. kötet, 124. lap.)

## CCXVII.

*Győrmegye, 1714.*

Táp községbeli Faragó János ellen foganatosított tanúkihallgatás, boszorkánysági vád alapján.

Ítélet nincs.

(Budapesti Hirlap 1904., 228. sz.)

## CCXVIII.

*Közép-Szolnokmegye, 1714.*

Hadházi Istvánné Jónás Judit perében Hadadon, 1714 márczius 15-én hozott ítélet: ha a vizpróbán nem merül le, elégetés, ha lemegy, a megyéből kitiltás.

(*Petri Mór*: Szilágymegye monografiája. I. köt., 387. l.)

## CCXIX.

*Ugocsa vármegye, 1714.*

*Berkes Pálné Szege Ilona kökényesi lakos ellen hozott ítélet: elégetés; ezen érdekes befejező szavakkal: secundum consuetudinem pro lege habitam.*

Die 3 Julii sedes judiciaria.

Deliberatum est:

Quandoquidem contra et adversus partem inctam agilem Helenam Szege, consortem providi Pauli Berkes pars actor actionem suam sufficientibus et fidedignis documentis fassionalibus comprobasset, dictaque pars incta divina humanaque lege postpositis, spreta primum Christiana erga proximum caritate, et assumpta diabolica veneficii arte opera plurimis nocuisset, uti in contestationem, nonnullis testibus in sede judiciaria praesentibus graviter nocuit, pariter in certo vitulo artem maledictam continuavit, tribus id ipsum testibus stante sede judiciaria comprobantibus. Ideo pars incta, quam talis fasciniosa et venefica saga, praemissa primum tortura igne comburetur, secundum consuetudinem pro lege habitam.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltára közgyűlési jegyzőkönyvének, mely 1698-tól 1727-ig terjed, 413. lapján.)

## CCXX.

*Bihar vármegye, 1714.*

Július hó 12-én ítélet Kapta Zsófia ellen: előbb meg-torturáztassék, annak utánna elégettetik.

Ugyanazon ülésben ítélet Csala Mária ellen: előbb meg-torturáztassék; ha a tortura alatt vall, úgy megégetés, ha a tortura alatt nem vall, a megyéből kiűzetés.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában; jegyzőkönyvek II. kötet, 592. l.)



## CCXXI.

*Bihar vármegye, 1714.*

*Sámsoni Nagy Jánosné elleni ítélet: ha nyolcz nap alatt hetedmagával tisztítóesküt tesz, felmentendő, ha nem tudná magát tisztítani, úgy előbb tortura, azután halál.*

Anno 1714 die 29 Julii sedes judiciaria.

Levata causa perillustris ac generosi domini Georgii Csipkés Comáromi inelyti comitatus Bihariensis, ordinarii vicecomitis ut magistratus et actoris contra et adversus Catharinam Szabó Joannis Nagy consortem, Samsoniensem ut inctam, ratione veneficii.

Deliberatum:

Tamen ex inquisitione authentica, quam ex missilibus attestatoriis sigillis tamen communitatis Szent Mihály roboratis graves et probabiles adversus inctam exoriuntur praesumptiones, ratione actus strigalis actionalis: inde eam intra octavam a dato praesente calculando, honestis et bonae famae personis 7, expurganda, purgare se valens absolvenda, non valens vero in confessionem complicum torturanda et finali poenae supplicio ex consilio hominum exterminanda pronuntiatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában; jegyzőkönyvek II. kötet 630. l.)

## CCXXII.

*Bihar vármegye, 1714.*

Julius hó 20-án Szabó Mária boszorkánysággal vádoltatván, ítélet: harmadmagával tisztítsa magát, ha tisztítja, felmentés, ha nem tudja magát tisztítani, megyéből kiűzetés.

(Eredetije Bihar vármegye jegyzőkönyve, II. köt., 600. l.)

## CCXXIII.

*Bihar vármegye, 1715.*

1715 január 15-én Tóth Péterné Fenyédi Zsófia otományi asszony perében azon ítéletet hozták, hogy a szolgabíró folytassa a tanúkihallgatásokat, főleg Éradony községében.

(Eredetije Bihar vármegyei levéltár; jegyzőkönyvek II. köt., 707. l.)

## CCXXIV.

*Felsőbánya, 1715.*

Négy asszonyt elítélnék 20—30 forint pénzbüntetésre, mert rájuk bizonyult, hogy rostát vetettek.

(Közli *Abafi Lajos* : Hazánk 1887. évf. 301. I.)

## CCXXV.

*Felsőbánya, 1715.*

1715 május 9-én Dóka Istvánné azt állítván, hogy őt a rostavetésre Dóka Andrásné tanította, miután ezt nem tudta bizonyítani, 20 forint megfizetésére ítéltetik, Dóka Andrásné pedig esküdjék meg, hogy soha rostavetést nem gyakorolt.

(Közli *Abafi Lajos* u. o.)

## CCXXVI.

*Felsőbánya, 1715.*

Szász Gergelyné és Hegedűs Mártonné elégetésre ítélik. Szász Gergelyné elleni tanúkihallgatás is közölve van.

(*Abafi Lajos* : Hazánk 1887. évf. 306. lap.)

## CCXXVII.

*Felsőbánya, 1715.*

Miután Sós Pálné ellen tanúkihallgatás folyt s a tanúk több gyanúokat hoztak fel, de világos bizonyosságot nem, a törvényszék 1715 május 16-án Sósnet 200 forint kezesség mellett elbocsátja, de figyelmezteti, hogyha valami kivilágosodik, azonnal vízre vitetik s azután exequáltatik.

(*Abafi Lajos* : Hazánk 1887. évf. 308. lap.)

## CCXXVIII.

*Felsőbánya, 1715.*

Hegedűs Márton ellen 1715 május 23-án elrendelt tanúkihallgatásból kitűnik, hogy felesége elégetése miatt a tanácsot szidta, gyalázta, ezért őt szeptember 12-én elítélik, hogy nyelve kivágattassék s hóhér által a városból kiűzessék.

(*Abafi Lajos* : Hazánk 1887. évf. 310. lap.)



## CCXXIX.

*Felsőbánya, 1715.*

1715 május hó 23-án megtartott tanúkihallgatás Désinére vonatkozólag csakis azt derítvén ki, hogy ő is Hegedűsné, a megégetett bábaasszony ártatlanságát vitatta, bizonyítgatta, s hogy egy régebben megégetett boszorkány, Stenczelné, járatos volt hozzá: ezekért a törvényszék őt 12 forint pénz-bírságra ítéli.

(*Abafi Lajos*: Hazánk 1887. évf. 312. lap.)

## CCXXX.

*Nagyszeben, 1715.*

Ebben az esztendőben két boszorkányper folyik. A vég-ítélet egyiknél sem ismeretes.

(*H. Herbert*: Die Rechtspflege in Hermannstadt etc. Archiv etc. N. F. XXVII. (1896) 109. s köv. II.)

## CCXXXI.

*Ugocsa vármegye, 1715.*

*Vas Jánosné Zsófi boszorkánysági ügyében Tiszaújlakon, Fekete-patakon és Fancsikán tartott tanúkihallgatásokból kivonat.*

A tanúk egyike ezt vallja: A falu ökrei gyakran elfutot-tanak és mindenkor odaveszett bennök; melyre nézve pana-szolkodtanak a nemes vármegyének, hogy Vass Jánosné miatt futnak és arra nézve fogatta meg a nemes vármegye. Hogy vízre hányták, a fatens is jelen volt, de le nem ment a víz-ben, hogy miként szabadult meg, fatens nem tudja.

Egy más tanú: Egy alkalmatossággal Nagy András a házát más telekre akarván vontatni, az egész falu ökrei el nem vontathatták; mondták: ne is próbáljátok, mert Vass Jánosné a boszorkány elmene az ökrök előtt egy üres veder-rel. Így a házát csak eladta azután Nagy András Vass János-nénak.

Egy más tanú: A széke alatt a templomban tanáltnak ruhába takarva egy vaskót (*sic!*) az földbe ásva, a hegyivel felfelé állva.

Egy tanú: Egy alkalmatossággal Vass Jánosné fatenstől kérte, hogy adjon neki pénzen egy ingvállat, hogy nem adott, azonnal nyavalya érte fatenst, hogy az világot sem tudta;

harmadnapján Vass Jánosné fatenshez menvén, kérdi fatens urától: mi lelte a menyecskét; mondotta Nagy Mihály, hogy már harmadnapja rosszul van. Arra mondotta Vass Jánosné, megijedt és ónat öntvén, az ingvállat nekie adták; azontul mindjárt a fatens meggyógyult.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. I. Nr. 15.)

## CCXXXII.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Bakonyszeg községben megtartott tanúvallatás, melyben a tanúk Nagy Mihálynéra vonatkozólag terhelő nyilatkozatokat tesznek.<sup>1)</sup>*

Mi tekintetes nemes Bihar vármegye ordinarius szolgabírája és juratus assessora tekintetes nemes vármegyétől lött exmissiónk mellett jöttünk ide nemes Bihar vármegyében Bakonyszeg nevű helyben collateralis inquisitio peragálására, mely is alább megírt punctumok szerint következik.

De eo utrum:

Primo: Tudja-e? látta-e? hallotta-e itt az faluban vagy másutt is, Isten törvényével visszaélő, nyilvánvaló boszorkány volna, úgy ördögi mesterség és varázslásokkal élne? vagy kitől hallottál oly szót, mely azt mondotta volna: éjtszakának idején csak egy seprőt téssen az ura mellé, s akárhol járjon éjtszaka, az ura nem tudja.

Primus testis, Samuel Szabó incola Bakonyszegiensis, annorum circiter 22. juratus examinatus fatetur: Éjtszakának idején, mikor Nagy Mihályné Takács Istvánnal hozzám jön, kérdém Nagy Mihálynétul: tudja-e ilyenkor a kegyelmed ura, hol jár kegyelmed? Mire felel Nagy Mihályné: nem tudja, mert az uram mellé csak egy seprőt teszek, vagy valamit, akárhol is járhatok éjtszakán. Egykor ugyanezen fatenst Nagy Mihályné megfenyegette; a fenyegetés után a csuklás mindjárt rajta esik és egy egész nyáron gyötrötte a csuklás annyira, hogy majd meghalt utánna. Gyanakodván a fatens Nagy Mihálynéra, egykor jól tartja borral Nagy Mihálynét; annak utánna reá olvas Nagy Mihályné a fatensre, s az azonnal meggyógyult a csoklásbul.

Secunda testis, consors Georgii Király Bakonyszegiensis, annorum 25. jurata examinata fatetur: Gyermekegységben feküdtem, ébren voltam, semmit nem aludtam; Nagy Mihályné

<sup>1)</sup> Jegyzet: Ezen vallatásra rávezetve, hogy 1716 április 16-án a tanúk autentikáltattak.



úgy kínzott meg, hogy a gyermeket szoptattam, az rengó alá rántott onnan.....<sup>1)</sup> fel. Rontó Mihály kis leánykájának volt egy kis korsója, az helybe oda hozták hozzám, úgy ittanak. Hogy ittanak a korsó .....<sup>1)</sup> csigabél volt, egyszer a számbul kivették, azt mondja Czina Ferenczné: jó, hogy azt kivették, mert ha ki nem veded, soha ember nem lett volna belőle.

Tertius testis, Stephanus Kis Bakonyszegiensis, annorum 22. juratus bene examinatus fatetur: Ébren voltam, semmit nem aludtam, éjszakán félkönyökömön fekszem ágyamon, nagy ropogást hallok az ablak alatt, azt mondom, hogy a bíró jött az ablak alá: az ablak lyukán csak bejö Nagy Mihályné zöld béka képében, Czina Ferenczné utánna. Csak előmbé állanak, az ágyamba felültem, Nagy Mihályné úgy tapogat felülésemben s úgy mondja Czinának: ez most nem alszik, nem árthat sz neki. Mindakettő osztán előmbé állottanak, az házban fel ültenek.....<sup>1)</sup> nem álmomba láttam, hanem fennültem ágyamon.

Quintus testis, consors Valentini Balogh, annorum 30. jurata examinata fatetur: Hallottam tulajdon Nagy Mihályné szájából, hogy mondotta: mikor a kutya koslat, üsse meg akkor a kutya monyát egy kis fával, azon fával, az kit szeret, kenje meg az hónajját; és semmiképpen el nem kerülheti, ahhoz kell menni.

Quartus testis, Joannes Horváth Bakonyszegiensis, annorum 25. juratus examinatus fatetur: Nagy Mihályné egykor kérdi tüllem: beteg-é a feleségem? Melyre feleltem: bizony beteg. Erre mondja Nagy Mihályné: jól van bizony, mert még meg nem adá a kendert, a többi asszony mind megadta.

Sextus testis, Georgius Horváth Bakonyszegiensis, annorum 38. juratus bene examinatus fatetur: Most negyedik eszten-deje, túl a Berettyón szántottam, éjszakának idején Bakonyszeg felől hallok kis gyermekrivást. Az alatt csak a fejemhez áll Nagy Mihályné — semmit nem aludtam — könyörgök az Istennek: csak meg is indul Nagy Mihályné a fejem felől, a kis gyermek az ölébe. Elviszi sietve a gyermeket a Kórógyi erdő felé, a rét közzé. Azt is hallottam Nagy Mihályné szájából, hogy mondotta: csak megkanyarítom a pendelyemet, a fazékfél rá mind vajjá válik.

Septimus testis, Stephanus Takács Bakonyszegiensis, annorum 22. juratus examinatus fatetur: Hallottam Nagy Mihálynétul, hogy azt mondotta: nagyobb mestersége vagyon Czina Ferencznének, mint énnekem, mert abban a rossz életben

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

nem élhetne, ha tudománya nem volna. Azomban egykor éjtszakának idején istállóba fekszem: Nagy Mihályné csak előmbé áll, azt mondja: mivel meg nekem Takács István. Arra azt mondom: eb mívelje, eb a lelked. Azzal csak elmegyen: mind azóta kemény férfiságom nincsen.

Octava testis, consors Stephani Czina, annorum 32. jurata examinata fatetur: Hallottam az Nagy Mihályné szájából, hogy mondotta Horváth Györgynének: várjon reá a huga szülésére, mert a mostani fizetését még idővel is megsiratja. A minthogy Horváthné megdagadott s meg is halt.

Mely inquisitiót sub juramento nostro ekképpen perágaltunk et pro futura jurium cautela kezünk írásával és usualis pecsétünkkel corroborálván, meg is erősítettük.

Bakonyszeg, die 29 mensis Novembris 1715.

Fodor Pál tekintetes nemes Biharvármegyének ordinarius szolgabírája m. p.

Praesentibus recognoscimus, quod supra notatos testes autenticaverunt anno 1716. 16. April.

Michael Czeglédi incliti comitatus Bihariensis ordinarius comissarius m. p.

Georgius Fekete incliti comitatus jurassor m. p.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

### CCXXXIII.

*Debreczen, 1715.*

*Kiss Mihályné Lajhos Margit boszorkányperében első tárgyalás és tanúkihallgatás. Saját maga is vallja, hogy egy legény, kit megfűrésztött, meghalt.*

Anno 1715. 7. Septembris.

Causa fisci contra Kiss Mihályné Lajhos Margit inctam. Ódó, kötő, varázsló, ámitó babonás, boszorkányszemély; Varga András nevű legényt megferesztett s utánna meghalt; mestersége és társai kimondására hóhér által tűzzel fogdosassék meg, azután égettessék meg.

Incta replicat: Egy ősz öreg ember álmában tanította, úgy főzé a feredőt. Hogy a legény elhalt: órája elkövetkezett. Többeket, az kiket feresztett, meg nem holtanak.

Deliberatum: Fiscus úr inquiráltasson ellene, mind az városban, mind kívül.



*Fiscus tanúi Kiss Mihályné incta ellen.*

1715 szeptember 7:

1. Vida Benedekné fatetur: A fatenst is füröszttötte az incta, midőn a fürdőt megforralta, megcsinálta, a fűves zsákját elővévén, vitte a tűzhely mellé és ott Miatyánkot, Hiszek egy Istent elmondotta felette. Midőn a fürdőbe tette is azon fűveket, reiterálta azon imádságokat. Annak utánna, midőn a fürdőbe ültette és szomjuhozván innia kért a fatens, azt felelte: adja a Krisztus szent lelkét neked innod, majd igyál. Kilenczszor ültette őtet az incta a fürdőbe mezítelen. Kikelvén a fürdőből utólszor, egy ember tört koponyából adott neki innia, az korsóból töltött hideg vizet, valami fűvet tévén a kis edénybe belé, melyet maga is megbeszélt. Azelőtt 14 esztendeig volt szivdobogásbeli és rettegésbeli nyavalyában, de azután megszűnt rajta. Munkájáért 4 máriást adott neki. Többeket is gyógyított ilyen s hasonló nyavalyákban, kiket, — signanter, Pályiban lakó Körösi Mihály fiacskáját, — a víz sem akarta bevenni; az incta vállánál fogva nyomta bele és azután úgy vette be; hajnalban volt e dolog.

2. Baka Mihályné: A fatens leányát is, négy esztendeig kórságtörésben való nyavalyátul, fürdőt főzvéen üstben, megferezstvéen fürdőjében kilenczszor és a Miatyánkot, Hiszek egyet elmondván, megszabadította; melytől sok orvosok sem orvosolhatták. Az ember egy koponyából is itatta, belétévén valami zöld fűvecskét, négy máriást vett munkájáért.

3. Nagy Sámuelné: Az incta fatens leányát is hasonlóképpen feresztette, kórságos volt, meggyógyult; 4 máriásért gyógyította.

4. Szénásiné: Az fatensnek állóruul leesett fiát is 3 máriásért egy nap kétszer békötötte valami fűvel, azóta nem érzi sérvessét. Fürdőt csinálván nekie, beléültette hétszer s úgy javult meg.

5. Comáromi Milhályné fatetur: A fatensnek fiát nyavalya törvén, fürdő által meggyógyította. Azután himlő jöven reá, ütött ugyan ki, de meghalt immár.

6. Ujvárosi Szabó Jánosné fatetur: A fatenst feresztette és megmondta, hogy kilencz esztendeje immár, hogy a fatenst megették, vesztették és minden hónapban háromszor újítják meg rajta a kötést. A fatenst éjtszakának idején feresztette. Midőn a vizet hordotta az incta a fatens fiacskájával, azon éjtszaka azt mondotta a gyermeknek: a kúton, ha ki hozzád szólal, semmit se szólj, hanem könyörögj az Istennek. Valahányszor kiment az incta az ajtón, betette az incta az ajtót. Midőn bejött, kérdezte: mi lele most. Felelt: jaj, csak

nem megölének a sok kurvák, bele akarának ölni a vízbe. Arra felelt az incta : elmenének a kutyák. Suttogott, bisegett a füröztéskor az incta, de a fatens nem értette szavát ; nyolcz máriást adott a feresztésért. Midőn aztán megfizette, azt mondta az incta az fatens férjének : reá vigyázzanak, mert majd ha ő elmegyen, sokan mennek reá, még nem úgy lesz gondja. S úgy is lett és tenger nép csak nem meg ölte. A feredője után háromszor kiütötte a nyavalya. Arra azt mondta az incta : csak megbolygattak, ereszd a kézen alá magadat megadja, s rá semmi gondod nem leszen.

*Kis Mihályné Lajhos Margit ügyében ítélet, hogy megtorturáztassék. Az után végítélet : megvesszőztessék és száműzessék.*

Szeptember 26 : Kis Mihályné Lajhos Margit ujonnan ratione veneficii attraháltatván az fiscustól, post testium fassiones deliberatum : torturáztassék.

30 Septembris in senatu : Definitio causae fisci contra Kiss Mihályné Lajhos Margit post attestationes.

Constál az inctának vakmerő tudatlanságból, mind az városban, mind kívül, oly eszközök által, melyeknek erejét, s nyavalyáknak eredetit s eszközeinek hozzá való illendőségét nem tudván, sok embereknek általa végbe vitt feresztése, s miatta egynéhánynak következett halála, signanter : Varga András nevű legénynek ő miatta, keze alatt meghalása. Azért halálra volna méltó. Mindazáltal, férjének instantiáira, sub spe emendationis vitae, hóhér kezébe adatván, keményen megverettessék és proscibáltassék.

(Eredetije Debreczen város levéltára ; jegyzőkönyv 675. és 704. lapjain.)

#### CCXXXIV.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Farkas Andrásné Szilassi Zsófiát a törvényszék egyhangulag el-  
égetésre ítéli.*

1715 die mensis Julii sedes judiciaria.

Levata causa perillustris ac generosi domini Georgii Csipkés Comáromi inelyti comitatus Bihar ordinarii vice comitis, uti magistratus et actoris contra et adversus Sophiam Szilassi Andraeae Farkas conthoralem.

Deliberatum est :

Cum ex productis authenticatis et confrontatis testium fassionibus sortilegium et veneficium personaliter adstantis inctae Sophiae Szilassi clare deducuntur et comprobantur :



pro eo, eadem pars incta juxta praxim in similibus observari solitam, praemissa tortura ad manifestandos complices, comburenda ignis voragine, unanimi voto dominorum judicium decernatur.

(Eredetiye Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv III. köt. 26. 1)

# CCXXXV.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Nagy Margitnak elégetésre szóló ítélete.*

1715 die 4 mensis Julii : Deliberatum est.

Quandoquidem ex testium authenticatorum et per certam deputationem occasione authenticationis confrontatorum fassionibus evidentialia facti seu actuum veneficorum coram sede judiciaria uberius constaret : ex eo, incta Margaretha Nagy in demeritam detestandi criminis sagalis poenam, primo ad confessandos complices torturabitur, ex post vero ignis cremio viva e consortio humano finaliter exterminabitur.

(Eredetiye Bihar vármegye levéltára III. jegyzőkönyv. 30. lap.)

# CCXXXVI.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Fazekas Mátyásné Pecséri Anna boszorkánysági ügyében vád és ítélet : ha 15 nap alatt hetedmagával a tisztítóesküt leteszi, felmentendő ; ha le nem teszi, megtorturáztassék és elégettessék.*

1715 die 4 mensis Julii sedes judiciaria celebrata :

Levata causa perillustris ac generosi domini Georgii Csipkés Comáromi inclyti comitatus Bihar ordinarii vice comitis uti magistratus et actoris contra et adversus Annam Pecséri Mathei Fazekas consortem uti inctam, ratione et praetextu criminis ab infra uberius declarati.

Et pro eodem domino magistratu et actore Georgius Mándi praemissis praemittendis et reservatis de jure reservari solitis, actionem contra eandem inctam proponit sequentibus : Qualiter memorata incta in supra retroactis annis, temporibus maligno spiritu et ex praeconcepta malicia diabolico consilio, uti credi par est, — in praenotato hoc comitatu Bihariensi diversis locis, prouti ipsa occasionem nacta fuisset, mox hominibus, mox animalibus, praevia comminatione morbis inferre, crimen veneficii seu sortilegii perpetrare vilipendisset legum humanarum et divinarum, cum posthabitatione et contemptu

salutis animae suae, cum jacturae scandaloque publico manifestis: ea propter cuperet eandem horribile aliorum in exemplum in demeritam sibi poenam, praevia ad eliciendos complices tortura, vivam cremari.

Deliberatum est:

Productae inquisitionales ad simplicem partis inctae Annae Pecséri concremationis condemnationem non sufficerent, verum gravem ex fassionibus testium involverent actionalis criminis praesumptionem: ex eo eandem inctam juxta Capit. 6. Quaestio. 9 Kithonichiana intra quindennam septima se purganda, purgata absolvenda; purgare non valitura, prius ad confitendos complices torturanda, ex post vero viva igne conflagranda judicatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 31. lap.)

## CCXXXVII.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Tóth Jánosné Javora Dorottya utasíttatik, hogy magát tisztázza (hányadmagával, nincs megmondva), ha nem képes erre, a megyéből kiűzetik.*

1715. Die 4. Julii deliberatum:

Siquidem fassiones productorum duorum testium ad evidenciam facti actionalis haud sufficerent, simpliciter tamen dimitti nequiret; ob levitatem etiam personae, etiam testium fassionibus suspicio adversus eandem produceretur: ob hoc incta a praetenso actu actionali se purgare adstringitur, casuque purgare nequiret, vel non vellet, proscribatur.

(Az esküt letette.)

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 34. lap.)

## CCXXXVIII.

*Bihar vármegye, 1715.*

*Harczás Istvánné Alfi Erzsébetet a hóhér vesszőzze meg, azután a megyéből száműzetik.*

1715. die 4 Julii. Deliberatum:

Ex rationibus inelyti magistratus melius notis incta pro praetensa actione per lictorem virgis cedenda et e territorio hujus inelyti comitatus proscripta pronuntiatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 36. lap.)



## CCXXXIX.

*Bihar vármegye, 1715.*

Bihar vármegyének ugyanazon 1715. év július hó 4-én tartott törvényes ülésében, melyben az előbb közlött ítéletek hozattak, még a következők felett ítélték; úgymint:

Henczidai lakós Tóth Jánosné Gellén Ilona önmaga által letett tisztítóeskü alapján felmentik.

Baronyi Istvánnét Szántó Ilonát egyszerűen felmentik.

Virág Juditot ellenben megkínztatásra és elégetésre ítélik.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. k. 32. stb. 1.)

## CCXL.

*Békés vármegye, 1715/16.*

1715 október hó 15-én kezdetét veszi Sánta Mátyásné elleni vizsgálat. 1716 április 27-én a vizsgálatok befejezése után tíz bíró s az elnök alispán szavazott: öt bíró rögtöni megégetésre, öt bíró és az elnök alispán, Comáromi György arra, hogy előbb sütogettessék meg, ha vall, égettessék meg, ha nem vall, a vármegyéből csapassék ki.

Későbbi perekben hivatkozás arra, hogy elégették.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve. 1886—7. évfolyam, 43. s. köv. lapok. Közlő: Oláh György.)

## CCXLI.

*Debreczen, 1715/6.*

*Békési Mihályné Bagosi Andrást perelvén, mert ez őt boszorkánynak mondta; Bagosi tanui kihallgatása után a felperességről leszállítatik s a hatóság őt perli. Későbbi ítélet, hogy harmadmagával tisztítóesküt tegyen.*

1715 die 30 Novembris sedes judiciaria.

Inter Békési Mihályné actorem et Bagosi András inctum post allegationes et attestationes. Deliberatum: Méltán mondja gyanus személynek, a mint a tanuvallásokból képtelen dolgok vannak ellene, azért ab actoratu removeáltatik, fiscus procedáljon ellene.

Causa fisci contra Békési Mihályné inctam.

Hogy maga lelke ismerete és Isten s Ország törvényeihez való kötelessége ellen más embereket megfenyegetett s még

saját férjét porokkal megétette s megholt, másokat is pogácsával megétetett s meghalának: égettessék meg.

Incta diem et par petit.

Deliberatum: Jóllehet tanúk vannak, mindazáltal collateralia. Azért fiscus úr ujjólag authentice inquiráljon.

1716. die 10 mensis Martii.

In causa fisci contra Békési Mihályné post attestationes.

Deliberatum: purgálja magát tertio se a boszorkányságnak suspicioja alól.

(Eredetije Debreczen város levéltára 32. jegyzőkönyv, 763. lap.)

## CCXLII.

*Bihar vármegye, 1716.*

*Lengyel István kóborló varázsló elégetésre ítéltetik.*

1716 die 16 Junii in Konyár generalis congregatio et sedes judiciaria celebratur.

Stephanus Lengyel in oppido Telegd ac aliis passim locis, qua vagabundus sortilegium usus fuisset.

Deliberatum est:

Potiori dominum judicum vota, pars inctus, utpote Lengyel ob veneficium, seu crimen actionale divinis humanisque legis vetitum, prius ad manifestandos complices torturae subjiciendus, ex post igne conflagrandus adjudicatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 120. lap.)

## CCXLIII.

*Bihar vármegye, 1716.*

1716 október hó 14-én tartott ülésben két kabai asszony ügyében hoznak ítéletet; az egyik Szabó Györgyné simpliciter absolváltatik, a másik, Tarsoly Jánosné, a megyéből kiűzetik.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. k. 177—9. l.)

## CCXLIV.

*Bihar vármegye, 1716.*

1716 október hó 20-án tartott ülésben Bereczki Mihályné Jó Erzsébet kabai asszonyt felmentik; ugyancsak odavaló lakós Őri Pálnét torturázásra ítélik, ha vall, elégetik, ha nem vall, a megyéből kiűzik.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 191. lap.)



## CCXLV.

*Bihar vármegye, 1716.*

1716 október hó 20-án tartott ülésben négy vádlott ellen hozott ítélet : Szász Jánosné elégettetik, László Mihályné felmentetik, Miklósi Györgyné mentse magát harmadmagával, ha nem képes erre, száműzetik és Tóth Pálné saját maga esküjével mentse magát.

Deliberatum est :

Ex perlectis inquisitionalibus, siquidem crimen actionale contra primi ordinis inctam, conthoralem scilicet Joannis Szász sufficienter edoctum fuisset : eadem ad complices confessio nem primo quidem torturanda, ex post vero rogo damnanda et igne comburenda.

Secundi autem ordinis incta, consors Michaelis László, veluti per testes minus aggravata, simpliciter absolvitur.

Tertii autem ordinis incta uxor Georgii Miklósi, a crimine actionali tertio se purganda, purgareque non valens, proscribenda.

Quarti et ultimi ordinis incta conjunx Pauli Tóth a prae-tenso crimine se se purganda : judicatae sunt et pronunciatuae.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára III. köt. ; jegyzőkönyv 202. lap.)

## CCXLVI.

*Bihar vármegye, 1716.*

1716 október 20-án két bályoki asszony : Bokor Helena Bán Mihályné és Czompó Erzsébet Szücs Istvánné ítélettel utasíttatnak, hogy saját magok esküjök által tisztázzák magukat. A védőügyvéd az ítéletet megköszöni.

Procurator pro inctis, contentus lata deliberatione, tanquam juribus consona, agit gratias.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára III. köt. ; jegyzőkönyv 206. lap.)

## CCXLVII.

*Debreczen, 1716.*

Fejér Anók, bár halált érdemelt volna, kegyelemből a városból kiűzetik.

1716 die Lunae 7 Decembris in sede judiciaria.

Definitio causae fisci contra Fejér Anók, ut supra 28 die Septembris.

(A szeptember 28-iki ülés nincs a jegyzőkönyvben.)

Post attestaciones deliberatum est: Világos tanulatlan mesterségének gyakorlása, orvoslása, mind maga vallásából, mind írásából, mind tanúvallásokból is, orvoslása után sok embereknek halála. Méltó volna halálra, de becsületes embereknek interventiójára és esedezésére büntetése mitigáltatik: hóhér kezébe adassék, veretessék meg s proscribáltassék; ha idebé találtatik, feje vétessék.

(Eredetije Debreczen város levéltára 32. jegyzőkönyv, 948. lap.)

## CCXLVIII.

*Segesvár, 1716/7.*

Gotsling Sára, ki már 1709-ben a székből kiutasítottatott, újra ott találtatván és megint varázslásokkal vádoltatván, újrolag a székből kiűzetik.

(*Müller Frigyes*: Beiträge zu den Hexenprocessen in Siebenbürgen, 46. l.)

## CCXLIX.

*Segesvár, 1716/7.*

Woltschner György neje pert kezdvén, mert boszorkánynak mondták, a per folyamán vádlottá lesz. Az ítéletben kiemelve, hogy annyira súlyosan van terhelve, hogy halált érdemelne; mégis, miután ily titkos dolgokban nehéz a teljes bizonyosság, élete megmarad, de szigorúan megintetik, hogy, ha jövőre fenyegetés bizonyul reá, büntetését el nem kerüli.

(*Müller Frigyes*; idézett mű 47. l.)

## CCL.

*Nagyszeben, 1716.*

Tudósítás egy nőnek a Királyföldről való száműzetéséről boszorkányság miatt.

(*H. Herbert*: Die Rechtspflege in Hermannstadt etc. Archiv etc. N. F. XXVII. (1896.) 109. s köv. ll.)

## CCLI.

*Nagyszeben, 1716.*

Egy kleinprobstdorfi ember rágalmazási panaszából ellene varázslási per keletkezett; az egész falu ellene bizonyított,



az özvegy lelkéshné is neki tulajdonította férje halálát. A per kimenetele nem ismeretes.

(H. Herbert : Die Rechtspflege in Hermannstadt etc. Archiv etc. N. F. XXVII. (1896) 109. s köv. II.)

## CCLII.

*Trencsén vármegye, 1716.*

*Boszorkányper és ítélet Haskó János kvaskói lakos ellen.*

A. D. 1716 die vero 16 mensis Februarii Trencsénben felvett jegyzőkönyvben. Lev. causa magistratus ut actoris contra *Joannem Hasko* incolam possessionis Kvasko in vinculis adstantem, occasione certorum plurimorum actorum magicorum etc. *Vádoltatott* : neglecto unius veri Dei cultu artibus magicis, incantationibus, divinationibus ac variis superstitionibus a compluribus jam retroactis annis addictus nonnullos praeter et contra modum naturalem sanitati de repentini restituisset, alios vero diabolo cooperante infascinationibus suis partim appreparata, partim vero in gravissimis morborum cruciatibus longo morbo e vivis sustulisset, res furto ablatas gravibus divinationibus revelasset easdemque restitui fecisset, varias infascinationes solvisset, acta et facta hominum diabolo insusurrante rescivisset ac revelasset, taliterque per hujusmodi magicos actus a cultu veri Dei recedens ad Deos alienos conversus, primum et maximum Dei omnipotentis mandatum praevaricatus, proximo quoque suo adjuvante Sathana non modo corporis sanitatem, sed et ipsam, qua nihil homini pretiosius, vitam adimere non dubitasset, praeceptorum Dei transgressione humanarumque legum super hujusmodi criminosis severe sancitarum timore spretis et vilipensis. Ac proinde idem inclyti magistratus fiscalis procurator, dictum in vinculis adstantem reum primum quidem ad revelandum per eum patrata plura hujusmodi malificia, equuleo seu tortorali examini subjiendum, demum vero vivum igne concremandum, ipsi quidem in poenam promeritam, aliis vero terribile in exemplum condemnari postulat, reali etiam et effectiva eiusdem executione mediante inhaerendo in reliquo fiscali suae facultati. *A védelem mindössze* : Inctus personaliter adstans humillime cum submissione actionem contra se praeerectam negat, — licet magistratus contra malefactorem ad comprobendam praerectam actionem suam quidpiam probare minus teneretur, verum reus ipse ab objectis sibi criminibus in actione denotatis se sufficienter purgare

deberet etc. vizsgálatnak kéri alávettetni. *Vádlott* ennek alávetetvén, tagadásánál megmaradt s *előadta*, hogy midőn ökörvásárlásról Nordrovicz felé ment volna, őt a megyeiek követték, megfogták, levetkőztették s a vásárból a börtönbe kísérték, úgy hogy máig sem tudja, miért fogatott el. Kéri szabadon bocsátását. Mindazonáltal *vádlott* több rendbeli bűbájosság miatt előbb a *ló általi kínzásra* (equuleo, egyszerűen kínzóeszköz értelmében) s *azután máglyán megégéttetésre ítéltetett*.

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratára. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)

## CCLIII.

*Trencsén vármegye, 1716.*

*Boszorkányper Garajka Erzsébet ellen.*

*Vádlotatott* a fentebbiekkel, továbbá azzal, hogy: per magicam cerae transfusionem, de futuris divinari ac se procul absente hominum facta revelare, furto ablata restitui facere, aegrotos daemone adiuvante per se praestigiosis confectis aquis sanare, maleficia hominibus et pecoribus per alios causata arte contraria repellere, aliosque hujusmodi magicos actus exercere non dubitasset. A miért ad eliciendas complures flagitiosis artibus addictas et dubio procul sibi notas stryges et sagas revelandaque plura eiusdem maleficia, praevio torturáli examine vivam rogo exurendam condemnari postulat etc. A vádlott absolute negat. *Deliberatum est*: quoniam partim ex statutorum et authenticatorum testium, partim vero ipsiusmet inctae fassionibus evaderet, quod eadem incta diabolica ope et arte magica, tum per transfusionem cerae, quam etiam aliis magicis mediis certae foeminae imminentem mortem divinaverit; nonnullis retardationem matrimonii admaturaverit; infascinato gravissimo morbo pristino virum unum praestigiose confectis et adhibitis aquis restituerit, ab incantationibus magicis brucaterium eliberaverit, bruto animanti per injectionem vivi ardenti, in ardentem fornacem oculum excudi fecerit; maleficiis infecta pecora simili arte venefica sanaverit. Lukensem vero hominem infascinando post gravissimos cruciatus e vivis sustulerit, quae universa quando quidem divinis aequae et humanis legibus serio vetita forent, ex eo eandem inctam juxta legalem petitum fiscalis magistralis, praemisso ad eliciendum complices complures hujusmodi diabolicis artibus infectas stryges et sagas revelandaque



plura eiusdem maleficia torturali examine *vivam rogo ipsi in promeritam poenam*, aliis autem in horribile exemplum *exurendam* pronunciari et aggravari. Actum loco etc. ut supra.

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratára. Fol. Lat. 3733., Beliczay diplomatarium XII.)

## CCLIV.

*Békésmegye, 1716/7.*

Doboz községi Kis Istvánnét a megégetett Sánta Mátyásné boszorkánynak vallván, ellene 1716 május hó 5-én megindul a vizsgálat, mely ugyanezen év október hó 26-án és november 26-án is tart, végre 1717 április hó 26-án megkínóztatásra és elégetésre ítéltetett. Az ítélet végre is hajtatott.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 51. s köv. il. Közli: Oláh Gyula.)

## CCLV.

*Békésmegye, 1717.*

Barnáné ellen 1717 április 26-án, Kis Istvánné elleni halálos ítélet napján kezdődik a vizsgálat; bár a tanúk sok érdekes babonát sorolnak fel, mint gyanúokat ellene, ítélet az, hogy két tanú esküje által tisztázza magát. Tisztázta és felmentetett.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 82. lap. Közli: Oláh Gyula.)

## CCLVI.

*Bihar vármegye, 1717.*

*Medve Andrásné ellen elégetésre szóló ítélet.*

Anno 1717 die 4 Maii congregatio in oppido Bihar celebrata. Causa fisci contra Medve Andrásné inctam post attestationes et allegationes.

Deliberatum est:

Siquidem incta ex testium fassionibus per artem magicam et veneficam nonnulla cruciatus.....<sup>1)</sup>, occasione incaptivationis se mortis ream et proprio ore etiam extra omnem

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

salutis spem constitutam esse asseruisset, perinde tanquam sagam et veneficam juxta praxim quotidianam in demeritam sui poenam pro primis ad complicum et similium confessionem torturanda, ex post vero ignis voragine concremanda.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 318. l.)

## CCLVII.

*Bihar vármegye, 1717.*

Ugyanazon napon, melyen az előbbi ügy, tárgyalatott együttesen Borbély Györgyné, Juhos Péterné és Biró Mihályné elleni per. Ezeknek megengedettett, hogy saját magok esküjével tisztázzák magokat.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 316. l.)

## CCLVIII.

*Bihar vármegye, 1717.*

*Vincze Erzsébet és Esztári Erzsébet a tisztázóesküt leteszik.*

1717 die 6. Julii Elisabetha Vincze et Elisabetha Esztári ob crimen magiae captivatae, ad sui exculpationem juramentum deponunt.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 364. l.)

## CCLIX.

*Miskolcz, 1717.*

Miskolczon, 1717 november hó 29-én tartott törvényes ülésben tárgyalatott Lengyel Tamásné Virág Kata, Gombos Györgyné Tóth Anna, Szász Györgyné Kasza Sára és Tóth Istvánné Sigó Kata pere, a kik »bűvös-bájos *igriczi* <sup>1)</sup> boszorkány asszonyoknak mondatnak. A három elsőbb nevezettel mi történt, nem tudatik. De Sigó Kata hóhér által való meg-sütögtetésre és azután eleven megégetésre ítéltetett.

(Közölve vád és ítélet; Hazánk s a Külföld 1869. évf. 630. lap.)

<sup>1)</sup> Az *igricz* szó itt fordul elő egyetlen egyszer az összes perekben.



## CCLX.

*Szepesmegye, 1717.*

Gebuska Mária tavadkai lakós elevenen megégettettet, ugyanakkor férje lefejeztetett, s teste megégettettet.

(*Sváby Frigyes* : Történelmi Tár 1883. évf., 408. lap. Közlő szerint Szepes vármegyében ez az utolsó boszorkányégetés.)

## CCLXI.

*Debreczen, 1717.*

*Veres Mihályné Borbély Erzsébet és Sándor Péterné Bedus Anna ellen vád emeltetik, hogy ifjúságokban paráznák voltak, vénségökre varázslásra adták magokat, ezért hajdan már vízre is vettek. Veresné<sup>1)</sup> elégetésre ítéltetik, hogy Sándor Péternével mi történt, nem tudható.*

Anno 1717 die Jovis 11. Martii in sede judiciaria.

Causa fisci levata contra Sándor Péterné Bedus Anna et Veres Mihályné Borbély Erzsébet inctas.

Hogy ifjúságokban paráznaságban, kurvaságban, kerítőségben éltenek; vénségökre adták magokat bővülésre, bájölásra, oldásra-kötésre; rontó, vesztő, gyógyító, fenyegetésekkel jámborokra kárt hozó személyek; mely miatt vízre is vettek volt már hajdan: azért kívánja, torturáztassanak hóhér által társaiknak és ördögi mesterségeiknek módjának előadására, azután égettessenek meg.

Die 18 Martii in sede judiciaria.

In re assumpta causa fisci contra Veres Mihályné Borbély Erzsébet inctam, ut supra 11. Martii, post attestationes et confrontationes testium

Deliberatum est:

A tanúvallásokból és fejére esküvésekből egynéhány tanúnak világos az inctának babonálása, sokszori fenyegetése után sok jámboroknak, istenfélő embereknek személyekben és marháikban, jószágaikban megrontások s károsíttatások, néme-lyeknek általa való meggyógyíttatások; azomban egy beteg nyomorodottnak biztatása, hogy nemcsak hiszi, hanem tudja, meggyógyul. Mindazáltal mivel mindezeket a circumstantiákat is egy nyomban csak tagadja, pro cruenda ulteriori veritate et revelanda veneficii sui arte, ac sociorum denunciatione,

<sup>1)</sup> Valószínűleg ugyanaz, ki már 1700-ban is perelve volt.

hóhér kezébe adatván, torturáztassék, annak utánna égettesék meg.

Die 20 Martii : megégettetett.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 1717-el jelzett jegyzőkönyv 94., továbbá 98—99. lap.)

## CCLXII.

*Békés vármegye, 1716/18.*

Békés községben lakó Nagy Mátyásné elleni per 1716 október hó 15-én megtartott tanúkihallgatással kezdődött; 1718 január 27-én megyéből való kiűzetésre ítéltetett.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 64. s köv. lap.  
Közlő: Oláh Gyula.)

## CCLXIII.

*Békés vármegye, 1717.*

Deák Ambrusné gyulai bábát az elégetett Sánta Mátyásné boszorkánynak vallotta, de a tanúkihallgatások nem lévén súlyosan terhelők, saját maga esküje által tisztázta magát 1717 április 26-án.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 124. lap. Közli:  
Oláh Gyula.)

## CCLXIV.

*Békés vármegye, 1716/18.*

Harcás Istvánné Alafi Erzsébet (valószínűleg ugyanaz, a ki 1715-ben Bihar vármegyéből kiűzetett) új lakóhelyén is gyanút vonván magára, ellene a vizsgálat 1716 május hó 2-án megindul; további tanúkihallgatások ugyanazon év október havában és 1717 junius havában is. Ügye 1718 január 26-án tárgyalatott, de végítélet nincs. Látszik azonban, hogy megmenekült, mert későbbi perekben, mint tanú szerepel.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 100. l. Közli:  
Oláh Gyula.)

## CCLXV.

*Békés vármegye, 1717/18.*

Gerla községbeli Lovas Mihályné Túrós Piroska és Róka Andrásné ellen 1717 május hó 8-án tanúkihallgatás. 1718



január 27-én Lovas Mihályné utasíttatik, hogy két tanú esküjével tisztázza magát, a mit meg is tett. Rókané ügyében ítéletnek nincs nyoma.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 91. s köv. ll. Közli: Oláh Gyula.)

## CCLXVI.

*Békés vármegye, 1718.*

Kovács Máténé Nagy Annát a megégetett Kisné kínzása-kor boszorkánytársának mondotta, de csak tétovázva; a tanúkihallgatások pedig nem hoztak fel elég gyanúokat, így egyszerűen felmentették, 1718 május hó 8-án.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 118. l. Közli: Oláh Gyula.)

## CCLXVII.

*Békés vármegye, 1717/18.*

Sánta János dobozi lakós ellen vizsgálat foly 1717 május havában. 1718 január hó 27-én két tanú esküje által tisztázta magát.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 144. lap.)

## CCLXVIII.

*Aranyosszék, 1718.*

*Szabó Mihályné Kiss Anna alsószentmihályfalvi, Hátszegi Istvánné Kupás Erzsébet felsőszentmihályfalvi és Balázs Jánosné Szántó Borbára székelykocsárdi nemes asszonyok ellen a szék vicekirály-bírája vádat emel, hogy boszorkányságba elegyedtek. Tanúkihallgatás rendeltetik; több nyom nincs.*

1718 die 1 Septembris in sede judiciaria.

Causa levata domini vice judicis, nobilis Francisci Apáczai de Kercsed, ratione officii sui contra et adversus nobilem foeminam Annam Kiss, nobilis Michaelis Szabó de Alsó-Szent-Mihályfalva, nobilem foeminam Elisabetham Kupás nobilis Stephani Hátszegi de Felső-Szent-Mihályfalva consortem, similiter nobilem foeminam Barbaram Szántó, nobilis Joannis Balázs de Székely-Kocsárd consortem, ut inctas.

Pro actore procurator nobilis Gabriel Boer allegat taliter: Ilyen okra nézve kellett az denotált inctákat törvényre citáltatnom, hogy az három incta nem gondolván sem az

Isten ő felségének, sem az nemes Országnak keresztyén embereket irtóztató parancsolatjával, ördögökkel közölvén dolgokat és munkájokat, bűvös-bájos boszorkányságnak vétkébe elegyítették magokat; mely ördögi mesterségekkel másoknak sok károkat töttenek és sokakat megbántottanak, ha az incták tagadnák, cum omnibus circumstantiis doceálok, doceálván megkívánom, hogy tűzzel megégettessenek. Ad ulteriora protestor.

Az incta Kupás Erzsók exmissiót urgeál et similiter vicekirálybíró e converso. Az inctának Kiss Annának az nemes szék előtt constál betegsége.

(Eredetije Aranyosszék levéltára, »Csaba« nevű jegyzőkönyv 547. l.)

## CCLXIX.

*Bihar vármegye, 1718.*

1718 október hó 3-án tartott törvényes ülésen ítélet Kiss Anna és Kökényesi Zsuzsa ellen, hogy torturáztassanak meg, ha vallanak, égettessenek el.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 511. l.)

## CCLXX.

*Bihar vármegye, 1718.*

Inquisitio folyt Otomány községbeli boszorkány asszonyok ellen, de az iratok, melyek a levéltár indexének készítésekor megvoltak, most nem találhatók.

(Eredetije ugyanott.)

## CCLXXI.

*Közép-Szolnok vármegye, 1718.*

Magosi Mária boszorkánysággal vádoltatván, a vármegye törvényszéke megégetésre ítélte; mert az ördöggel czimborál, nem hallgatván a jó emberekre.

(Petri Mór: Szilágymegye monografiája. I. köt. 387. l.)

## CCLXXII.

*Közép-Szolnok vármegye, 1718.*

1718. év május hó 4-én Balogh Erzsébetet Szakácsiból ítéltek el: hogy elsőben is gonosz cselekedeteinek kimondására



erősen kínoztassék meg, annak utána pedig az országos szokás és gyakorlat szerint tűzzel égettessék meg.

(Petri Mór : id. mű I. köt. 387, 1.)

## CCLXXIII.

Dés, 1718.

*Butyka Anna perel egy nőt, ki őt boszorkánynak szidalmazta ; alperesnő azonban felmentetik, míg felperesnő a költségek megtérítésében elmarasztaltatott.*

Ítélet : Az incta productumiból satis superque constal Piripi Györgyné Butyka Anna varázslásbéli cselekedeti, mely mind az egész keresztyénség között s az nemes haza törvényében is megtiltatott. Erre nézve az actrix acquisitiója alól az incta absolváltatik, megfordítván, az actrix az inctának költségét és fáradságát usque ad fl. 17 az inctának praetensiója szerént az nyelvváltságáért adjudicáltatott.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

## CCLXXIV.

Debreczen, 1718.

*Szabó Katót, egy parázna és részeges asszonyt, varázslással, kuruzslásokkal vádolja a hatóság. A tanukihallgatások után hóhér által megveretésre és városból kiűzetésre ítélik.*

1718 in sede judiciaria.

Causa fisci contra Szabó Kató inctam : Hogy itt ez keresztyén városban csábított, varázslott, orvosságot álnokul adott pénzen másoknak, egy embernek leányát kilencz máriásért felvállalta meggyógyítja és hozatván egy itcze bort, felét kiíván belőle, bele hugyozott, a leánynyal megitatta ; és ha gazdája engedte volna, a latrokkal paráználkodni kiment volna. Kocsmákon részegeskedett, paráználkodott, s másunnan proscibáltatott is. Cupit, égettessék meg.

Incta replicat. Adott orvosságot sokaknak s meggyógyultak ; tekenős békának a szívét adta szívháborodás ellen. Reliqua negat.

Deliberatum : Doceat actor actionem suam.

Definitio causa fisci contra Szabó Kató inctam, post attestationes.

Constal az inctának ámítása, babonáskodása, kuruzslása, pénzcsalása, fenyegetőzése, szitkozódása, szemtelen való részegeskedése, ifjú leányoknak hozzá járása, sőt egy tanú vallásából az is ki jó, hogy úgy imádkozott: mi atyánk, nem atyánk: azért hóhér kezébe adattassék, keményen megveretessék és in perpetuum proscibáltassék a városból.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 33. jegyzőkönyv 268. l.)

## CCLXXV.

*Bihar vármegye, 1719.*

1719 április hó 27-én tartott ülésben Varga Anna és Vajda Anna ügye tárgyalatván, mindkettő saját esküje alapján felmentetett.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 728. l.)

## CCLXXVI.

*Bihar vármegye, 1719.*

1719 augusztus 22-én Kristály Kata ellen hozott ítélet, ha nem képes magát harmadmagával tisztázni, elégetendő.  
Deliberatum est:

Siquidem ex authenticorum testium fassionibus non leves praesumptiones apparent de veneficio inctae Catharinae Kristály, ex eo ab eodem tertiamet expurganda, expurgari non valens, ignis voragine conflagranda decernitur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 768. l.)

## CCLXXVII.

*Dés, 1719.*

*Hivatalos vádindítvány Szaniszló Borbála ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Irsai István hadnagy 1719 junius hó 9-én vádat emel Szaniszló Borbála ellen a következőkben: »Ez okon kellett az inctát törvényben fognom. Isten ő felsége, a nemes haza törvénye ellen magát boszorkányság mesterségében elegyítette«, melyet közvádoló könnyen bebizonyíthat. Kívánja azért, hogy »primum et ante omnia usztattassék meg, annak utána torturáltassék meg complicesinek kiadásáért, végezetre égettessék meg«.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)



## CCLXXVIII.

*Debreczen, 1719.**Régebben már kiűzött Csapó Istvánné, a városba bejövén, újra kiűzetik.*

1719 január 28.

Causa fisci contra Csapó Istvánné inctam : hogy boszorkánysága iránt gyanúságba esvén, a városbul kiküldetett, soha itt ne találtassék : égensék meg.

Incta replicat : csizmaért jött be.

Deliberatum : Menjen ki az városbul, többé itt ne talál-tassék, mert megégettetik.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 34. jegyzőkönyv, 570. l.)

## CCLXXIX.

*Debreczen, 1719.*

1719 február 2.

Inter Kovács Péterné actricem et Verendi Andrásné inctam : Hogy az incta az actrixot boszorkánysággal diffamálta : kívánja maradjon nyelvéen.

Deliberatum post attestationes : Az incta az actrix impetitiója alól absolváltatik : Az inquisitiohoz képest penig ellene fiscus procedáljon.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 34. jegyzőkönyv, 586. lap.)

## CCLXXX.

*Debreczen, 1719.**Szenesi Istvánné ellen vád, hogy varázslott, kuruzslott, stb.*

1719 február 13.

Causa fisci contra Szenesi Istvánné Kazag Ersók inctam : hogy az incta nemes ország és lelkiösmérete törvényei ellen, másoknak rontására bűvölt, bájolt, varázslott s másokat is arra tanított, Űr asztalárul a kenyeret ellopta, gyermekét magából ki vesztette : kívánja : hóhér kezébe adatván, cselekedeteinek és társainak megvallására torturáztassék s azután égettessék meg.

Incta : diem et par petit.

Deliberatum : Dies conceditur. Kezességen kiadatik sub vinculo fl. 500 ; Szoboszlai István, Dávid Mihály és Szőnyi Sámuel kezesek.

*Ugyanazon ügyben ítélet : fővétel és teste megégetése.*

1719. Die Jovis 2-da Martii in sedria :

Definitio causae fisci contra Szenesi Istvánné Kazag Ersók inctam post allegationes et authenticationes testium in figura sedis judicariae adjudicatorum.

A tanúvallásokbul világos, hogy az incta magát adta boszorkányságra, mást is kényszerített, tanulja meg tőle, módját is előadván ; halott ázni hívta és halott hasán napfény-nyel kását főzni tanította ; két tanúk vallásibul, hogy sárga túvel méhéből kiszurkálta gyermekét ; maga szája vallása, Úr vacsorájátul való Szent Kenyeret is ellopta, mást ellopni tanított ; megesküdt, hogy ő cselekedte káromkodásait, hogy Istent, ördög adtát mondván, atyád lelküvel szidván és küvel üttetvén káromkodott ; két tanúk vallásibul az is comperiáltatik, hogy az jámbor istenfelőnek inni adva, ő rontotta el, miatta meg kellett halni. Isten úgy segélyével erősítette, mit járjon ő a templomba elkárhozott, s mit gondol ő vele, csak pénze legyen ; mezitelen futkosott prücsök, bogarak kiűzésére éjtszaka ; olyat ad a szolgálójának inni, gyermeke nem léssen. Mind ezek bejövén ellene az tanúvallásokbul, másoknak rettentő példájára, magának érdemlett büntetésére, hóhér által feje vétessék és teste tűzre vettvén, égetessék meg.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 34. jegyzőkönyv, 594. lap.)

## CCLXXXI.

*Debreczen, 1719.*

*Sigo Jánosnét, kit tanuk azzal vádoltak, hogy Szenesinétől tanulta a boszorkányságot, felmentik.*

1719 február 23. Definitio causae fisci contra Sigo Jánosné post attestationes.

A tanúk világosítják, hogy az incta mondotta volna : ötet Szenesi Istvánné boszorkányságra tanította, de reá nem adta magát, de nyilván valót nem mondanak reá. Oláh Istvánénak is mitül volt nyavalyája, Isten tudja.

Absolváltatik, de tovább kisebb szó is hozzá ne hallassék.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 34. jegyzőkönyv.)



## CCLXXXII.

*Debreczen, 1720.**Sarkadi Judit ellen vád, hogy fenyegetődzése után a házakban hajigálódás történt.*

1720. 7. Maii.

Causa fisci contra Sarkadi Judit. Hamissan koldult, midőn kenyérenél egyebet neki nem adhattak, fenyegetődzött: no adnátok még, az anyátok tejét is megkesergitek. Azután a házakban nagy hamar, hajigálás esett, minden edények helyekből kihányattak. Hogy megfogták, mindjárt elmúlt az házban a hajigálás: Égettessék meg.

Incta negat omnia simpliciter.

Deliberatum: Detineáltassék; fiscus inquiráljon ellene.

*Sarkadi Judit ítélete: tortura és elégetés.*

1720. 8. Junii sedes judiciaria.

In reassumpta causa fisci contra Juditham Sarkadi.

Deliberatum:

Sok gonosz cselekedetei világosak úgymint: fenyegetődzései, Soós János házánál utánna következett hajigálódás; kertből foghagymának feltépése; az tömlőczben nyakáról, kezeiről az lakatnak háromszor lepagzása; az rabok között —, mit is attestálnak, — arczul verések; és sok természet ellen való dolgok és tettek és apparíciók az ő képében; tiszta személynem eshetik. Examináltassék meg jól, ha nem vall, azután torturáztassék, pro eruenda veritate; égettessék meg.

Incta torturata nihil fassa est.

(Eredetije Debreczen város levéltárában 35. jegyzőkönyv, 150. és 162. l.)

## CCLXXXIII.

*Trencsén vármegye, 1720.**Zgenya Anna ellen tartott boszorkányper.*

Levata causa tertia incliti magistratus comit. ut actoris contra et adversus Annam Zgenya in possessione Kis-Poneba ad dominium Katza spectantem et comitatui huic Trenchiniensi existens adjacentem commorantem, velut in vinculis adstantem inctam. (A tanúvallomási jegyzőkönyv kelete 1720 junius 17.) *Vádlott beösmerte:* eandem quidem orationibus ac variis generis herbis quidem naturaliter hominibus juvari solerent, usam fuisse, non tamen eo fine, prout insimularetur eandem

pias orationes ac medicamenta accomodasse, quatenus incantatio at ars quaeipiam diaboli abinde venire quiret, nec eliceret ex testium fassionibus ipsam cuiquam nocuisse aut nocendi studio suas orationes et varias medicinas usurpasse, quin potius in aversionem mali easdem adhibuisse. *Deliberatum est* : Antelata personaliter adstante incta diversi generis actus magicos et incantationes super hominibus jumentisque cum subsecuto desiderato effectum per se practicatos, coram praesenti tribunali benevole recognoscente, quamvis per similia eandem cuiquam nocuisse non fateretur, nihilominus tamen, quia eadem morbos periculissimos non medicinis naturalibus, sed diversis incantationibus et magicis artibus (prout ipsamet fassa est) sanasset, morbosque per ipsam minus visos et incognitos et infascinationes infusione cerae agnovisset, sed et ipso tempore actus magici dolores patientis absentis in corpore suo semet sensisse revelasset, quod naturaliter fieri non valeret : ideo ex praemissis ad pluralitatem quoque actuum magicorum per ipsam ne fors patratorem eliciendam, alias quoque similibus deditas personas, ac complices revelandas, eandem *primum torturae subjiciendam*, demum vero in demeritam detestandorum criminum suorum, poenam aliisque similia patrare non formidantibus, terribili in exemplum capite plexo incinerendam condemnari.

(Magyar Nemzeti Muzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII. 27/1202.)

## CCLXXXIV.

*Békés vármegye, 1720.*

1720 május 24-én Német Mártonnénak megengedik, hogy saját esküje által tisztázza magát.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 125. l. *Oláh Gyula*-tól.)

## CCLXXXV.

*Pelsőcz, 1720.*

Poszobai lakós Tóth Katalin ellen Gömörmegye alispánja vádat emel és tanúkihallgatást tartanak. Az ítélet 60 botütés ; reversalist kell ezenkívül aláírnia, hogy ezután minden boszorkányságtól távol tartja magát.

(Az egész pert, tanúkihallgatást közölte *Szilágyi Sándor* : Hazánk 1887. évfolyam, 230. s. köv. II.)



## CCLXXXVI.

*Ugocsamegye, 1720.*

1720 szeptember hó 20-iki aláírással egy tanúvallatási jegyzőkönyv van, halmii lakós Nagy Kata boszorkánysága ügyében. Ítélet nem maradt fenn.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. II. fasciculus, 33. szám.)

*Jegyzet:* A tanúvallatásból csak néhány babonát kivonatoztam, melyek azonosak lévén más perekben előfordulókkal, közlésüktől eltekintek.

## CCLXXXVII.

*Debreczen, 1720.*

*Csősz Varga Istvánné perének első tárgyalása. Határozat: a hatóság folytassa ellene a vizsgálatot s ő fogságba tartassék.*

Die 13 mensis Aprilis.

Causa fisci contra Csősz Varga Istvánné inctam. Az gonosz lelkekkel czimborálkodván, bűjölt bájolt, némelyeket fenyegetett, utánna megromlottak személyekben némelyek, némelyek jószágokban, némelyeket majd mintegy supra naturalem rationem gyógyított. Minthogy Isten törvénye parancsolja: a varázslót élni ne hadd; a nemes ország törvénye is büntetlen nem hagyja, ad mentem Sancti Ladislai Lib. 1. Caput 34. cupit mesterséginek előbeszélésére, complexársainak megvallására, hóhér kezébe adatván, süttögettessék meg tüzes vassal, annak utánna égettessék meg. Ha az tanúk elégségesek ellene nem volnának, tovább is inquisitióra facultást reservál magánál.

Incta negat simpliciter.

Deliberatum: Tovább is inquiráljon ellene fiscus úr; detineáltassék.

*Varga Istvánné ügyében ítélet: férjével együtt városból száműzetik.*

Die 4. mensis Maii in senatu.

Definitio causae fisci contra Csősz Varga Istvánné. Deliberatum:

Constál az tanúk vallásibul az inctának sokszori botránkoztató élete, cselekedete, gyógyítása, írfőzése, sebek bekötése fenyegetődzései; sokan boszorkányságát reá kiáltották, bennehevert, helytelen és bectelen cselekedetei is világosok: azért mind férjestül a városbul proscibáltassék.

(Eredetije Debreczen város levéltára 35. jegyzőkönyv, 125. és 146. l.)

## CCLXXXVIII.

*Debreczen, 1720.*

*Vigh Istvánné ellen vád és ítélet, mely megcsapatást és városból férjével együtt kiűzést rendel.*

Causa fisci contra Elisabetham Vigh Istvánné inctam. Minap *megégetett* boszorkány reá vallott, ő is boszorkány: égettessék meg. Incta negat simpliciter. Kezességre kérédzik. Deliberatum: kezességre kiadatik.

Definitio causae fisci contra Stephanum Vigh et consortem eiusdem post attestationes. Deliberatum: Az attestatiókból constál botránkoztató élete és eleitől fogva való rossz magaviselete, hóhér által csapattassék meg, redemptibiliter; férje is proscibáltatik.

(Eredetije Debreczen város levéltára, 35. jegyzőkönyv 171. l.)

## CCLXXXIX.

*Trencsén vármegye, 1720.**Boszorkányper Kmosemarka Anna ellen.*

Levata est causa quarta etc.: contra Annam Kmosemarka in vinculis adstantem. Azzal *vádoltatott*, hogy az ellopott ruhái után nála tudakozódó Hodoska Annát in tantum infascinauit, ut proxime inter magnos emecatus abortum pati et unacum infante animum exhalare debuerit. A vád Sz. István II. 32, László I. 34-re alapítottatott s a bűnös előbb kínzásnak, utóbb élve megégetésnek kéretett alávettetni. *Vádlott tagadta* a vádat s azt állítá, hogy sem az elhalt nőt, sem házát nem ismerte. *Deliberatum est*: ad uberiores inquisitiones eandem inctam in arce Trenchin detinendam cerni anno 1720 d. 15. mensis Junii sub termino revisionis causarum criminalium incl. magistr. comitatensis. — Az újra felvételnél a vádló Kithonich: Quaestio 33 cap. 9-re támaszkodva előbbi kérelméhez ragaszkodott. *Deliberatum est*: Siquidem personaliter adstans incta de nonnullis magicis actibus et incantationibus incusata est, gravibus contra eandem habitis praesumptionibus, ad revelandos talismodi actus suos antecederet jam per magistratum comitatensem examini torturali subjecta id ipsum jam subivisset; nihilominus tamen post dimissionem ejusdem iterato quoque in ejusmodi malignos diabolicos actus reincidisse asseveret, sed et publico rumore plebis talis modi magiarum insimularetur, neque tamen coram praesenti iudicio sufficienter



quidpiam edoctum contra ipsam exstisset: ideo ad uberem adhuc causae et actuum ejusdem investigationem pro inquisitione communi, potissimum in possessione Lár peragenda, dominum processualem inctarum exmittendum, occasione cujus si praevii ac alii magici actus contra eandem verificari poterunt, eandem desuper ferendo verato iudicio subijciendam, alioquin vero, ne successive quoque probos homines et simplicem plebem suis quibuscumque solitis modis decipere ac dementare valeat, *stigmatē fronti ejusdem per carnificem exusto, e visceribus comitatus hujus proscribendam determinari.*

(Magyar Nemzeti Múzeum Fol, Latin. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)

## CCXC.

*Bihar vármegye, 1720.*

1720 szeptember 7-én Kerekes Katát a törvényszék egyhangúlag, előzetes tortúra kiállása után, elevenen való megégetésre ítéli.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 904. l.)

## CCXCI.

*Bihar vármegye, 1720.*

Ugyanazon év december hó 16-án két ügyet tárgyalnak: az egyik perben vádlott, telegdi lakós Nagy Ilonát teljesen felmentik; a másik perben Kerekes István vádlottat a megyéből kiűzik.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv III. köt. 915. és 917. l.)

## CCXCII.

*Bihar vármegye, 1721.*

1721 szeptember hó 21-én Vass Máriát kemény tortúrázásra és azután elégetésre ítélik: »ad eliciendos complices graviter torturanda, dein viva concremanda«.

Ugyanazon nap kispályi lakós Deák Margitra is ugyanazon ítéletet hozzák.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt.)

## CCXCIII.

*Szeben, 1718/21.*

Ez évben két per vette kezdetét, melyek csak három év múlva végződtek felmentő ítélettel. Ezen perek azért bírnak különös érdekekkel, mert a szebeni tanács habozván ítélkezni, a bécsi és lipcei egyetemektől véleményt kért. A két egyetem véleménye lényegesen különbözik: a bécsi még majdnem teljesen a »malleus maleficorum« álláspontján áll; a lipcsein már Thomasius hatása látszik és így a vádlottak felmentését véleményezi; a városi tanács ez utóbbi véleményt tette magáévá.

(Archiv des Vereins stb. Neue Folge. 1896., 118. l.)

## CCXCIV.

*Segesvár, 1719/21.*

A segesvári bírák és tanács előtt a következő per folyik:  
»Philipps Kata, trappoldi lakós, egy csikó megbabonázásával vádoltatott; az ítélet így szól: a csikó dolga nem bizonyítottatott be, de vádlott annyira gyanús személy, hogy ezen gyanút nem lehet soha legyőzni, azért a háborgó kedélyek megnyugtatóására a város és a szék területéről kiűzetik«.

(Müller Frigyes id. mű, 48. lap.)

## CCXCV.

*Békésmegye, 1721.*

[Szent-Andrási lakós Suppuny András, alias Harangöntő pere 1721 január havától azon év május haváig foly s akkor ítélkeznek felette: kemény tortura alá vétessék, ha bűnét bevallja, égettessék meg, ha bűnét be nem vallja, a megyéből kiűzessék.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 149. s. köv. l.  
Közlí: Oláh Gyula.)

*Jegyzet* \* Ezen per az összes általam ösmertek között a legérdekesebbek egyike. Suppunyt tatosnak tartották s a vád kiemeli, hogy »ördöngös énekei vannak!» »pogánytűzet gyújtva a sötétség fejedelme segítségét kérelmezte« stb.



## CCXCVI.

*Kolozsmegye, 1721.*

*Kolozs vármegye felsőjárásának 1721 márczius 5-én tartott törvényes ülésében Lapustya Szolomia ellen boszorkánysági vád és tanuki-hallgatások elrendelése.*

1721 die 5 Martii sedes judiciaria filialis incliti comitatus Kolozs, processus superior.

Causa levata egregii domini Pauli Sáfár de Gyalu, vice-comitis processus superioris ratione officii sui, ut actoris contra et adversus captivam malefactoricem Lapustya Szolomiam, velut in causam attractam. Pro actore procurator nobilis Andreas Perlaki de Borsa, per quem actor allegat taliter.

Hogy az in causam attracta az feljebb elmúlt esztendőben és napokban egész incaptiváltatásának idejéig, ördögi boszorkányságoknak cselekedetivel magát Isten és hazánk törvénye ellen magát fertéztette és sok boszorkányi dolgokat patrált és cselekedett; melyet, ha az in causam attracta tagad, ellene doceálni kész vagyok, data exmissione, doceálván megkévánom a jure, hogy az in causam attracta ad mentem Decreti Tripartiti Pars I. Titulus 15: elsőben az hazának rendtartása szerént próbául megusztattassék; hogy complicesit kiadja penig, keményen megtorturáztassék, annak utánna megégetessék. Actor in reliquo refert se ad modum et formam prosecutionis legitimae.

Pro in causam attracta procurator providus Joannes Nigruj inquilinus illustrissimi comitis Georgii Bánffy de Losoncz, in portione sua possessionaria Gyalu residens et commorans, per quem in causam attracta cupit exmitti.

Deliberatum.

Datur exmissio.

*Kolozs vármegye felső járásának 1721. évi márczius 26-án tartott ülésében a Lapustya Szolomia ellen indított per folytatása és ítélet: vízpróba és elégetés, de előbb tortura büntársai kimondására; ha azonban büntársait feljeleníti és vall, a torturát elkerülheti.*

Anno 1721. die 26 Martii sedria filialis in possessione Kis Kapus celebrata.

Causa generosi domini Pauli Sáfár de Gyalu, alterius vice-comitis incliti comitatus Kolozs, ratione officii sui ut actoris, penes exmissionem continuata contra et adversus captivam foeminam Solomiam Lapustya, velut in causam attractam.

Pro actore procurator Andreas Perlaki de Borsa, per quem actor exhibet litteras relatorias inquisitionales penes exmissionem confectas, penes quos cupit in causam attractam juxta priorem levatam convinci, aggravari, debitaque executioni demandari. Actor in reliquo plura verbis.

Pro in causam attracta procurator Franciscus Hunyadi de Ádámos, reservando sibi juri competentes facultates, in rei merito: elvárom, mit doceáljon az actor ő kegyelme, mely ellen szabad legyen contendálnom, consequenter in defensa exhibeálnom; in reliquo protestatur.

Deliberatum:

Felolvastatván ispán uramnak az in causam attracta ellen való documentumai, világos és számos fatensek közöttül négyen subinferálják, hogy bizonyos személyek megvesztettek és ugyanazok, hol szépen való kérésre, hol pedig fenyegetésre nézve, ugyan ő tőle meggyógyítottak. Öt fatensek világosan fateálják nyilvánvaló boszorkányságát. Maga szájából négyen hallottak ilyen szokat, hogy megvesztett emberek, ha ő hozzá recurráltak volna, meggyógyította volna. Ketten világosan fateálják, hogy az tehénnek elfogyott tejét meghozta s helyben állította. Egyéb varázslását pedig világos circumstantiák adják elő, melyekből ördögi mestersége s boszorkánysága és bűvös-bájos élete világosan kitetszik. Ellenben pedig maga defensiójára exhibeált documentumai is az in causam attractának inkább ártanak, mint suffragálnak. Praemissis itaque rationibus, sana ratione consideratis, tetszett az törvénynek, hogy az bevött vízi próbán által menvén, ispán urunk actioja szerint megégettessék, complicesseinek kiadására elsőben megtorturáztassék az in causam attracta, ha pedig sponte sua kiadja complicesseit s magáru is fateál, az torturát elkerüli.

(Eredetije Kolozs vármegye levéltárában 5. sz. jegyzőkönyv.)

## CCXCVII.

*Kolozsmegye, 1721.*

*A vármegye felső járásának törvényes ülésében Fábíán Györgyné Barta Kata ellen varázslás, kuruzslás, boszorkányság vádja és tanukihallgatások elrendelése.*

1721. die 5 Martii sedes judiciaria filialis incliti comitatus Kolozs processus superioris.

Causa levata ejusdem domini actoris ratione officii sui contra et adversus praesentem captivam Catharinam Bartha, providi Georgii Fábíán in Szász-Lóna residentis consortem,



velut inctam. Pro actore procurator nobilis Andreas Perlaki, per quem actor allegat hoc modo: Hogy az incta captiva bizonyos számú esztendőktől fogva mind ez ideig ördögi mestersegeknek cselekedetivel magát s más becsületes istenes embereket megfertéztetett, nevezetesen penig varázslásával, vagy kuruzslásával szerzett tyúk tojományokat bőségesen hordozott és adott, melyekkel más békés jámbor embereket is defraudált, melyet az incta sem tagadhat, vagy ha tagadna, — kit nem reméllek, — data exmissione ellene doceálni kész leszek: doceálván megkívánom a jure, hogy az incta captiva, mint afféle bűjös-bájos cselekedésen gyönyörködő, ördöggel czimborált személy, ad mentem Decreti Tripartiti Partis I. Tituli XV. et consuetudines patriae, elsőben próbául megusztattatván, hogy complices társait kiadja, megtorturáztatván, annak utánna megégettessék.

Pro incta superscripta providus Georgius Fábián maritus et procurator, cupit exmitti. Deliberatum: datur exmissio.

*Fábián Györgyné Barta Kata ügyének végtárgyalása és ítélet: felmentés megintéssel.*

26 die Martii in sede judiciaria.

Causa generosi domini Pauli Sáfár de Gyalu, alterius vice comitis incliti comitatus de Kolozs, ratione officii sui ut actoris, penes exmissionem continuata contra et adversus captivam foeminam Catharinam Bartha, velut inctam. Pro actore procurator nobilis Andreas Perlaki de Borsa, per quem actor exhibet litteras relatorias inquisitionales penes exmissionem confectas, penes quas cupit inctam juxta priorem levatam convinci, aggravari, debitoque executioni demandari. Actor in reliquo plura verbis.

Pro incta procurator Franciscus Hunyadi de Ádámos reservando sibi juri competentes facultates, in rei merito: elvárom mit doceáljon az actor ő kegyelme, mely ellen szabad legyen contendálnom, consequenter in defensa exhibeálnom, in reliquo protestatur.

Deliberatum:

Jóllehet az incta személy ellen vannak oly circumstantiák, melyek suspicióba hozhatják tisztaságát, mindazonáltal mivel az fassiók sem elegendők, az circumstantiák is nem egészen bizonyos és világos dolgot próbálnak, meg nem szentenciázhatják; de maga dolgaira és ezután való élete folytatására úgy prospiciáljon, hogy efféle bűjös-bájos életben, ha comperiáltatik, csak kevés számú fassiókra is az nemes vármegye széki súlyosabban fog ellene pronunciálni.

(Eredetije Kolozs megye levéltára, 5. számú protocollum, 152. lap.)

## CCXCVIII.

*Kolozsmegye, 1721.*

A két megelőzőleg közölt perrel teljesen azonos bevezetés és majdnem teljesen azonos vádindítvány, csakis a vádlott személye más: kelezeli lakós Kis Zsuzsánna. Tanúkihallgatások után felmentetik.

(Eredetije Kolozsmegye levéltára, 5. számú protocollum, 153. lap.)

## CCXCIX.

*Kraszna vármegye, 1721.*

»1721 február 10-én a partialis szék nemes Luka Zsófia, nemes Horváth Mátyás özvegye, varsolczi lakost fogta gyanúba : »a ki magát sok rendbeli ördögi mesterségekből álló tudományával való, jólelkű embereknek kárát követő ördögi mesterségekbe elegyítette«. Ítélet nincs.

(Petri Mór : Szilágy vármegye monografiája, I. köt. 390. l.)

## CCC.

*Kraszna vármegye, 1721.*

1721 szeptember 5-iki filialis széken Dombi Jánosné Gál Helenát fogták boszorkánypörbe. Ártatlansága bizonyítására tizenöt napi időt nyer; ha nem tudja ártatlanságát bizonyítani: vízpróbára vettessék, »mely próba, ha ujabban suspicióba hozza« torturáztassék és megégettessék.

(Petri Mór u. o.)

## CCCI.

*Kraszna vármegye, 1721.*

1721 november 26. Maguly Simonné ellen ítélet: elsőben megsütögtetik, hogy kivallja bűntársait, azután megégettetik.

(Petri Mór u. o.)

## CCCII.

*Közép-Szolnok vármegye, 1721.*

Kovács Erzsébet ellen ítélet: tisztázza magát, ha tisztázni nem tudja, a közönséges usus szerint vettessék a vízre.

(Petri Mór u. o.)



## CCCIH.

*Biharmegye, 1721.*

*Bihar vármegyének Püspökiben tartott törvényes ülésében Sámsoni Zsuzsánna elleni ügyészi indítvány és ítélet: vizpróba, ha elmerül felmentendő, ha fenn úszik, száműzendő.*

Anno 1721. die 31. Martii occasione sedis judiciariae comitatus Bihariensis, in oppido Püspeki celebratae.

Levata causa domini magistratus et actoris contra et adversus Susannam Samsoni, uti in causam attractam, ratione et praetextu negotii ejusdem infra uberius declarandi.

Et pro eodem domino magistratu et actore, magistratualis procurator Martinus Ország praemissis praemittendis et reservatis reservandis diceret: qualiter eadem in causam attracta, nescitur quibus ducta rationibus et quo maligno ad id excitato spiritu, artem magicam exercendo, malignaque ejusdem societati semet tradendo, leges divinas et humanas respuerit; quia vero de praxi criminali, talis modi artes diabolicas exercentes in vivis concremati solerent, dictante id ipsius articuli 60<sup>mi</sup> praxis criminalis: idcirco — producendo inquisitionales ad educationem actionis suae productum ad Nr. 4 — cupit eandem in vivis comburi, et si perjuram actum suum negaret, etiam torturae, ad revelationem revelandorum, subijci.

Deliberatum est.

Siquidem contra in causam attractam inquisitionalibus de arte veneficii graviores praesumerent suspensiones, in quam supplementum aquae submergenda et si supernataverit proscribenda, si vero submergitur, absolvenda decernitur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában; IV. jegyzőkönyv 105. lap.)

## CCCIV.

*Biharmegye, 1721.*

*Bihar vármegyének Püspökiben tartott törvényes ülésében Küte Erzsebet elleni ügyészi indítvány és ítélet: tűzhalál.*

Levata causa domini magistratus et actoris contra et adversus Elisabetham Küte uti in causam attractam.

Pro domino magistratu et actore magistratualis procurator praemissis praemittendis et reservatis reservandis exponit, qualiter eadem semet diabolicæ arti magicæ tradendo, eandem praticare, ac alios eadem arte in sanitate

destruxit. Ideo cupit eandem secundum articulum 60<sup>um</sup> praxis criminalis comburi.

Deliberatum est :

Siquidem ex productis Nr. 7. authenticatis testium fassionibus non saltem graves praesumptiones, verum etiam actus extranaturales per in causam attractam practicati edocti sunt : ideirco, deposito per Michaellem Tönkö et Stephanum Fazekas ad caput ejus juramento, praevia torturanda, dein comburanda decerni.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában ; IV. jegyzőkönyv 107. lap.)

### CCCV.

*Trencsén vármegye, 1721.*

*Boszorkányper és ítélet Rubány Magdolna puchovi lakos ellen.*

1721. Processus magistratualis contra Magdalenam Rubany Puchoviensem strigam.

E jegyzőkönyvben említették : Gorajka nominata striga : quae alias ob hujusmodi maleficium justificata esset. A tárgyalás elhalasztatott május 29-ikére. *Vádoltatott* azzal, hogy Fabricius Ádámhoz, midőn az betegen feküdt, kívülről fel sem nyitható ajtón belépett éjnek idején s a gyógyszerzt az asszony és tanúk szemeláttára a korsóba öntötte ; továbbá, hogy éjféltájban mint gonosz szellem jelent meg valamely hegy tetején, ugyanakkor pedig a vádlott fogva volt a trencsényi várban, de ez a védelem nem vétetett figyelembe, stb. *Más vádak* : Ob hoc *deliberatum est* : praemissis omnibus in considerationem debitam sumptis eandem inctam coram jure ferme omnia negantem, praepremis quidem torturali examini subjiendum decerni, cuius tempore si praemissos actus, de quibus propter manifesta testimonia contra eandem firmae essent praesumptiones, aut alios complures confessata fuerit, vivam igne concremandam, alioquin vero ex fassionibus manifestis praemissorum testium, gladio e vivis sufferendam ac tandem rogo consumendam pro demerita criminum suorum poena et omnium similibus terribile in exemplum condemnari.

(Másolata a Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárában. Fol. Lat. 3733.)  
a Beliczay diplomatariumban XII. 27/1200.)



## CCCVI.

*Kraszna vármegye, 1722.*

1722 márczius hó 4-én vád Keresi Teodorán felesége ellen, az ügyész vízipróbára vetését kívánja; ítélet nincs.

(Felemlíti *Petri Mór* : Szilágy vármegye monografiája, I. kötet, 390. lap.)

## CCCVII.

*Békés vármegye, 1722.*

Grécziné Győri Zsófiát még befogatása előtt a nép a Dugógát hídjánál az Érben megusztatta. Az ügyész őt nem annyira mint boszorkányt, hanem mint gyilkost, ki fürdő készítése által halált okozott, pereli, fejvesztését kívánván. 1722 november 23-án csakis megvesszőzésre ítélik.

(Békés vármegyei régészeti társulat évkönyve 1886/7., 131. l. Közli: *Oláh Gyula.*)

## CCCVIII.

*Trencsén vármegye, 1722.*

*Boszorkányper a beczkői Ularik Istvánné Roskova Zsuzsánna ellen, kit első férje megölésével is vádoltak.*

A. D. 1722 die 11 mensis Maii. Levata causa inelyti domini *Beczkó*, veluti magistratus contra et adversus *Susannam Roskova*, circumspecti Stephani Ularik in oppido Beczko commorantis ac generosae et magnificae dominae Catherinae Borsiczky spectabilis et magnifici dni baronis Antonii Horeczky conthoralis, subditi consortem, velut in vinculis personaliter adstantem, in occasione certorum actorum criminalium maritici, magiae et furti eandem patratorum mota et suscitata.

*Vádoltatott* : praeceptorum divinorum in Decalogue expressorum immemor vitaeque honoris ac salutis animae suae prodiga svasu maligni spiritus credi par est inducta, pro diversitate temporum et occasionum artibus magicis et superstitiosis dedita, easdem diversis modis in damnum diversorum practicaret. Előbbi férjét megmérgezte, fiát, Mártont, lopásra ösztönözte, a hazai törvényeket megveti. A vád Szent István II. 31, 32. Szent László I. 3. és az 1625 : VI. t.-cz. és III. k. I. 14, 15-re alapítottatott. *Vádlott tagadja*, hogy férjét megölte, mivel békés házasesetet élt, férje egyévi gyengélkedés után halt el. A vádló megmarad vádja mellett.

*Deliberatum est* : Tametsi antelata incta pro praesente immunitatione et quidem respectu intoxicationis primi mariti sui negativa simplici uteretur, signaque post subsecutam mortem ipsius in corpore visa ex applicatione certorum emplastrorum evenisse, item occasione adhibiti certi circuli ex vase in abominationem amatae eotum jam autem consortis filii sui et instinctu Alendiatrix generosi domini Joannis Mednyánszky eotum super viventis, medio vero tempore fatis cedentis adhibitum fuisse. Item effusionem aquae ante parochialem ecclesiae oppidi Beczkó ex ratione cessendarum febrium mariti sui, sensu cujusdam personae per se peractam exstitisse. Ita etiam tempore furto ablationis laridi sui ex persuasione quarundam feminarum certas nuces seu a natalitiis domini reliquias remansas, eo fine ut furto ablatum laridum ei restitueretur, sed novam olam imposuisse sed et applicationem quoque alterius olae et cocleari in eandem percussione[m] cuidam feminae concreditam tempore cuiusdam ventilatae causae contra se motae acque instincto aliarum feminarum procurasse repraesentaret, quia nihilominus adhibitionis circuli longe alium effectum subsecutum fuisse, dum nimirum tempore suppositionis talismodi circuli ante portam Andreae Ulharik et primis vacca eiusdem circulum talem transiens eo facto certam infirmitatem contraxisset et intumisset, eadem vacca tandem convalesceret ast crepare debuisset, transfusionem item aquae ante ecclesiam credibile alio fine eandem perpetrasset, porro ex quo per adhibitionem quarumque reliquiarum seu nucum a festivitate natalicionum remansarum restitutionem laridi, non secus etiam per pulsationem olae dissipationem peractae contra se causae subsecutam fuisse, quae nullatenus naturaliter est, per adhibitionem magiae effectum suum sortiri valuissent. Quibus taliter ad invicem concurrentibus cum et aliunde circa intoxicationem prioris mariti sui publica fama intervenisset, prouti etiam certae pecuniae medio filii sui a quodam Ioanne Hus in furto ablatae intermentiam habuisse manifeste evasisset: ex quibus et aliis inclito iudicio cognitis rationibus quandoquidem tam intoxicationis, quam et magiae actus adeoque complicitas contra eandem inctam praesumerentur, ut eatenus publico bono consulatur, ac aliis a perpetrandis eiusmodi malignis actibus retrahantur, eandem inctam *torturali probae subiiciendam* judicialiter decerni atque ad eventum eiusdem finalem sententiam prorogari. Actum Trenchini 12. May anno D. 1722. (Következnek aláírások.)

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum könyvtára. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)



## CCCIX.

*Bereg vármegye, 1722.*

1722-ik év május havában Csetfalva községben tartott tanúvallatás Máté Miklósné és Varga Istvánné ottani lakosok ellen. A tanúk vallják, hogy a község összes marhái egykor mintha megbolondultak volna, összevissza futkostak, s a marhák e két asszony ablakai előtt összegyűltek, ott bebőgtek. A falu marháit csak akkor tudták lecsillapítani, mikor az emberek beszélni kezdték, hogy a falu gyanús asszonyait mind vízre kellene vetni s őket ott megpróbálni. Még számos más vallomást tesznek.

Máté Miklósné elégetésre ítéltetett, hogy Varga Istvánnéval mi történt, nincs nyoma.

(Hazánk 1887. évf., 298. lap. *Lehoczky Tivadar* közleménye.)

## CCCX.

*Kolozsmegye, 1723.*

*Oltyán János jobbágyember panasza Bács Nikulájné Marcsinka Flóra ellen, mert leányát úgy megbabonázta, hogy három esztendeje beteg s meg is bolondult; másokat is elpusztított. A viceispán ingerensnek jelentkezik s kívánja megégetését. De a per formahiba miatt elutasítatik.*

1723. 28. Januarii sedes judiciaria dominorum officialium incliti comitatus Kolozs, processus inferioris in oppido Teke celebrata.

Causa providi Joannis Oltyán jobbagionis Clarae Mikó in portione suarum possessionum Oroszfája, comitatu Kolozs existente, habitantis et commorantis, ut actoris contra et adversus Marcsinkam Flóra, consortem providi Nicolai Bács, jobbagionis consortis generosi domini Mosi Jánosi de Palotka, Barbarae Almádi, nec non Annae Almádi illustris ac generosi condam Georgii Tholdalagi relictæ viduæ ut et Mariæ Almádi, generosi domini Gaspari Leszay consortis, similiter generosi domini Josephi Almádi de Szára, ut inctam.

Pro actore procurator Daniel Musnai de eadem: Ez okon kellett az inctát in jus attrahálnom, mivel in anno præterito 1719. tavasszal az exponens leányát Oltyán Dotyiczát Isten s hazánk törvénye ellen ördögi csinálmánnyal megvesztette, kuruzslotta, a mely miatt három esztendőig feküdt és meg is bolondult. De minthogy megharagva az incta mireánk,

gyanúnk vagyon, hogy ő miatta fekszik. Ki is nemcsak az én leányomat maga gonosz mesterségével rontotta el, hanem másokat is ölt meg. Melyeket ha tagadna, exhibeálandó relatoriámmal kész vagyok ellene doceálni: megkívánom azért a jure, hogy leányomat gyógyítsa meg, insuper három esztendőől való nyomorúságát, betegeskedését, abból következett költségeink, fáradságaink refusiójával együtt kívánom. Actor protestatur de reliquo.

Huic causae generosus dominus Michael Széplaki de eadem ratione officii sui ingeruit se iudicii: Ha a relatoriából az inctának boszorkánysága világosan kijő, megkívánom megégettessék, ad exemplum aliorum et aliarum.

Pro incta procurator Michael Rosnyay de Maros-Vásárhely cupit perlegi litteras certificatorias. Ex post excipit et contendit.

Deliberatum.

Propter non bonam specificationem dominorum terrestrium in certificatoria expressorum, litterae certificatoriae corruunt.

(Eredetije Koložsmegye levéltára, a megye alsó járásának 4. számú jegyzőkönyve.)

### CCCXI.

*Dés, 1723.*

Dés város tanácsa Szaniszló Borbálát vízre vetteti, hogy megpróbáltassék; minthogy vizet hozott ki a szájában, felmentetik.

Ugyanezt három évvel később megégetik.

(Vasárnapi Ujság 1862. évf., 35. lap.)

### CCCXII.

*Bihar vármegye, 1723.*

1723 január hó 12-én bojti lakós Gáti Ilonát, tekintve hogy már régebben is el volt fogva ilyes dolgokért, ezúttal pedig a tanúk súlyosabb gyanúokkal terhelték, a megyéből kiűzik.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 254. l.)



## CCCXIII.

*Bihar vármegye, 1723.*

1723 január 12-én gaborjáni lakós Takács Ilonát fenyegetései miatt húsz botütésre ítélték.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv IV. köt. 255. l.)

## CCCXIV.

*Bihar vármegye, 1723.*

1723 január 12-én Vass Anna reversálist ad magáról és felmentetik. Diószegi lakós Csillag Anna pedig tizenkét botütést kap.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv IV. köt. 257. l.)

## CCCXV.

*Bihar vármegye, 1723.*

*Dózsa Andrásné Kiss Anna boszorkánysági ügyében vádindítvány és tűzhalálra szóló ítélet.*

1723 die 18 mensis Augusti sedes revisionalis malefactorum inclyti comitatus Bihariensis in oppido Püspöki celebrata, qua occasione :

Levata causa domini magistratus et actoris contra et adversus in vinculis adstantem Annam Kiss, Andreae Dósa Kerekiensis consortem, veluti inctam.

Et pro praetitulo domino magistratu et actore idem, qui in praemissis et cum omnibus iisdem procurator fiscalis proponeret: Qualiter videlicet antelata incta artes supranaturales exercendo, pluribus damna inferre ac multorum sanitati nocere, daemonibus se se associare, in praevaricationem divinae ac humanae legis super simili facinore sancitis sagam se effecisset: ea propter in horribile aliorum exemplum cuperet eandem, praevia ad eliciendos tortura, ad mentem Sancti Ladislai Libr. 1. Capit. 34. Praxisque Criminalis Articuli 60 vivam cremari.

Deliberatum est.

Siquidem ipsius inctae artes magicas ex gravissimis constarent circumstantiis, ac etiam unius testis ex fassione paterent certos duos homines per manus ipsius, post longam infirmitatem occubuisse: ideo pluralitate votum, praevia gravi tortura incineranda decernitur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv IV. köt. 371. l.)

## CCCXVI.

*Biharmegye, 1723.*

*Göbei Istvánné Berek Anna ellen Hegyközpályiban tartott tanuvallatás augusztus hó 3-ról, melynek tanui szeptember 10-én autentikáltattak.*

Inquisitio pro parte fisci inclyti comitatus Bihariensis, contra consortem Stephani Göbei Annam Berek, veluti veneficam, peracta in oppido Bagos H. Pályi die 6 Augusti anno 1723.

Utrum de eo :

Primo : Tudja-e ? látta-e ? hallotta-e a tanú bizonyosan Göbei Istvánnénak Berek Annának valami természet ellen való cselekedetét, gyógyítását, vesztését ?

Secundo : Hányat vesztett meg és kiket ? Ha fenyegetett valakit és azon fenyegetés után az fenyegetett embernek nem következett valami kára ?

Tertio : Ezen személynek boszorkányságát kitül hallotta és miket ? circumstantialiter vallja meg.

Quarto : Mindezekben kiket tud jó tanúnak lenni ?

Primus testis Johannes Irinyi, incola Bagosiensis annorum circiter 42. juratus examinatus fatetur : Ad primum nihil. Ad secundum : Tudja világosan a fatens, hogy az elmúlt tavasszal sajtot kérvén Berek Anna az fatens feleségétül, nem adhatott, nem is akart adni, ezt mondván : én bizony nem adok. Kire felel Berek Anna : várj rá, mert ezzel el nem mégy. Mely fenyegetése után két héttel az lábai megkékültek, eldagadtak, úgy annyira, hogy reménység gyógyulása felől nem volt. Azóta lábaira jól nem is járhat. Ad reliqua nihil.

Secundus testis Michael Irinyi, annorum circiter 36. juratus examinatus fatetur : Tudja világosan az fatens, hogy ennek előtte circiter két esztendőkkel, házához kérezvén az fatensnek lakosul Berek Anna, az fatens házához nem bocsátotta. Jöllehet fenyegetését Berek Anna akkor nem mutatta, mindazonáltal az fatensnek felesége nagy nyavalyába esett. Pálinkát adván innia az fatens feleségének ; minden nyavalyája iránt, nem másra, hanem Berek Annára vagyon gyanúsága. Azután pedig folyamodott a fatens Berek Annához, kérte, hogy orvosolja feleségét, valamit kíván, megfizet tüle. Orvosolni kezdvén, az gyomrából szórt czérnával összekötve huzott ki a száján. Nemkülönben javallotta Berek Anna, hogy a fatens felesége az párnáját bontsa ki, talál valamely kötések az párnájában, azt mondván Berek Anna : többet is láttam én olyat. Az minthogy kibontván a párnát a fatens



felesége : toll, lószőrrel együtt össze volt kötve a párnában ; úgy találtatott, valamint Berek Anna mondotta.

Tertia testis consors Michaelis Irinyi Helena Kúti, annorum circiter 26, jurata examinata fatetur : Az fatens mikor nyomorúságban volt, odajárt Göbeiné hozzá, az mely legény nála lakott mondotta : miért nem eskett Göbeinére, mert az minap nekem azt mondotta : háljak vele ; melyre én feleltem : én nem tudok veled hálni ; arra Göbeiné mondotta : te megtanítlak én. Az legény pedig nem követvén az dolgot, esett nyavalyába, mert az vizelleti elfogódott. Idő mulva a legény anyja mondja Göbeinének : Panda, az fiam meggyógyítsd, mert ha másnak szolgálónak állok is, mégis megégettetlek. Mondja arra Göbeiné : ideje nekem elveszni, jót, rosszat eleget cselekedtem. Azt is hallotta a fatens, hogy a Göbeiné urát víz merni fogadták és osztán elhagyta két héttel előtte, azért meg nem fizettek neki. Göbeiné mondotta : tudom én azt, hogy csak egy kopasz ember dolga, de várjon rá, mert megbánja és azután a fatenst kiverte a nyomorúság. Hallotta Bacsoni Péternétől azt is, mikor kender húzni voltak Demjénével, kérddette Göbeiné : mit beszéltetek felőlem. Melyre mondja Bacsoniné : nem beszéltünk. Mondja Göbeiné : de bizony úgy tudom, mintha most volna. Ezen fatens azt is vallja, hogy Göbeiné neki pálinkát adott innia és azután érte nyomorúsága és sok idő mulva elment hozzája és reménkedett neki, hogy kötné be ; felelvén Göbeiné : az kis ujjával jót tehetne és nem tenne, mert csak engem zaklattok, más csak hallgatja. Azt is hallotta az fatens, hogy a mely leány Kovács Mátyáséknál lakott, Göbeiné megfenyegette és csakhamar reá ment, össze gyomrozta és osztán maga bekötözte lószarral és meggyógyult. Ezt is vallja a fatens, hogy nagy nyomorúságában lévén, javasolták, hogy az csizmáját ganéjjával, kösse fel az kéménybe és reá megyen, a kire gyanakszik, az mint reá is ment ; mert szemével látta, hogy Göbeiné ment minden éjtszaka reá és azt mondotta : kutyák, miért kötöttétek azt a csizmát a kéménybe ? Idő mulva reménkedett a fatens Göbeinének, hogy gyógyítsa meg ; melyre mondta Göbeiné : nem gyógyítlak, mert az tyúk is kivakarná, de mindazonáltal ideje már nékem elmenni, mert jót, rosszat eleget cselekedtem, sok küszöböt nyalt seggem.

Quartus testis Johannes Kovács annorum circiter 16, juratus examinatus fassus est : Hogy mikor fényes délben elragadták a gonoszak, maga az fatens megszidván az gonoszokat, az földhöz csapták az fatenst : akkor reá mosolyodott Göbeiné az fatensre és ottan látta Göbeinét.

Quinta testis consors Stephani Ferenczi Catharina Tobias,



annorum circiter 36, jurata examinata fatetur: Hallotta az fatens Kovács Mátvás és Kovács Mátvásné szájbokbul, hogy az mely árva leányt tartottak, Göbei Istvánné fonni kérte volna. Az leány fel nem fogadta a fonóját; azért az leányt az kemencze sutba sokszor megkínozták. Az leány pedig úgy mondotta, tulajdon Göbei Istvánné volna az, a ki gyomrozta. Idő mulván Kovács Mátvás megszitkozódván magát, úgy tettek tágítást az leányon.

Sexta testis consors Georgii Balla, Elisabetha Kodormány, annorum circiter 28, jurata examinata fatetur: Hallotta Göbeiné szájbokbul, hogy Göbei mondotta: úgy kötözz, hogy komámasszony azt izente, hogy megperzselnek, mert ha én Pap Samu cselédjét meggyógyítottam volna, eddig megperzseltek volna. Melyre mondta Göbeiné: nem bánom, mert ideje nekem elmenni, jót, rosszat eleget cselekedtem.

Septima testis consors Johannis Ádám Elisabetha Németh, annorum circiter 24, jurata examinata fatetur: Hallotta az Göbeiné szájbokbul, mikor beszéltek Varga Ferencznével, hogy fogva volt; kérdezte Varga Ferenczné, mi tevő legyek? Felelt Göbeiné: mit tégy? se ne gyógyíts, se ne vallj, mert én sem vallok, ha az hátamra tüzet raknak is. Azt is vallja a fatens, hogy egy polturával adós volt Göbeinének, kérte tüle Göbeiné; mondja az fatens: mindjárt megadom. De minthogy hamar meg nem adhatta, az csecsi megkölt, úgy hogy majd megőrült, s az kis gyermek sem vette el az fatens csecsit. Megadván az polturát, jobban lett az fatens, mert Göbeiné mondotta, hogy a tűzhelyen levő kővel kerekítse meg s meggyógyul; a minthogy meg is gyógyult.

Octavus testis Mathias Kovács, annorum 38, juratus examinatus fatetur: Tudja az fatens, lakója lévén Berek Anna, hogy betegeskedett Irinyi Mihályné, gyanúsága volt Berek Annára, kérte, hogy kösse be. Sok kérésre s kedveskedés után hozzá fogott gyógyításához, azonnal csakhamar időn jobban volt Irinyiné. Egykor az ura Irinyi Mihály haza jön, mondja Berek Annának: ördög adta gyógyítsátok meg feleségemet, mert ha nem, megégetnek. Mihelyt ezt meghallotta Berek Anna, azonnal Irinyi Mihályné rosszabbul kezdett lenni, úgy hogy azótátul fogva ma is beteg.

Nona testis consors Michaelis Esztári Elisabetha Szörös, annorum circiter 46, jurata examinata fatetur: Tudja az fatens világosan, hogy Irinyivel az orvoshoz menván, sok reménykedése után Irinyinének a fatens, megneheztelt a fatensre Berek Anna. A minthogy ki is töltötte rajta, mivel hárman éjszakának idején rajta mentek a fatensre s mondják az fatensnek: kutya, miért mentél el Irinyivel; az alatt



keményen meggyötrik. Egykor az kevés vesztegetés után mondja Berek Anna : tekerítsünk egyet az szeme gyökerén, úgy hogy ma is megtetszik az fatens szemén. Nem másra vagyon gyanúja, hanem tulajdon, világosan minden megsértődése, nyavalyája Berek Annától vagyon. Az midőn pedig az orvosnál voltak volna, kimenvén az orvos asszony is megmondotta, hogy nem más, hanem tulajdon az ette meg, a ki megfűrösztötte, tudniillik : Berek Anna.

Praemissa fatens in omnibus fatetur, uti praemissum est hoc addito : Hogy az midőn megérkeztek Irinyivel az orvos-asszonytul, azt kérdi Berek Anna : mit mondott az orvos-asszony Irinyinéül? Felelvén az fatens : azt mondotta, az ki az pálinkát adta neki, az ette meg. Ezen fatens azt is mondta Berek Annának : bizony Kis Anna asszony, én is szememnek kidagadása felől gyanakodom. Arra azt felelte Berek Anna fatensnek (salvo honore) : ültél volna valagadon, semmi gondod nem lett volna.

Authenticatum in possessione Derecske, die 10 Septembris 1723.

Per Joannem Reviczky m. p.

Per Joannem Mándy m. p.

*Berek Anna elleni ítélet : szótöbbséggel a megyéből küüzetik.*

Deliberatum est :

Pars incta de actu actionali graves ex testium fassionibus habet praesumptiones, ob quas ad finalem sententiam vocitationes sequuntur.<sup>1)</sup> Quare pluralitate votuum praemissa e comitatu proscibenda decernitur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv IV. köt. 425. l.)

## CCCXVII.

*Bihar vármegye, 1723.*

*Ugyanazon augusztus hó 18-iki ülésből, melyben Dósa Andrásnélt ítélték megégetésre, tűzhalálra szóló ítélet Pengő Ilona és Szabó Kata félegyházi lakosok ellen.*

Anno 1723. die 18. mensis Augusti.

Dominus magistratus et actor contra et adversus in vinculis adstantes Helenam Pengő Félegyháziensem et Catharinam Szabó similiter Félegyháziensem.

<sup>1)</sup> A jegyzőkönyvben a sequuntur szó és a quare között üresen hagyott hézag ; tán a szavazók neveit írták volna oda be.

Deliberatum est.

Cum prioris inctae *dispositio contranaturalis* ex duorum testium authenticorum ad caput facta fassione, ita unius talis testis notabili in corpore nocumento patrato; secundae vero ex quattuor testium authenticorum ad caput ejusdem inctae juramentali fassione manifeste constaret artis magicae exercitium: ideo, praevia ad eliciendos complices gravi tortura vivae comburendae decernentur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 373. l.)

### CCCXVIII.

*Bihar vármegye, 1723.*

Ugyanazon augusztus hó 18-án tartott ülésben hódosi lakós Molnár Anna elleni ítélet, hogy vízbe usztattassék meg. Azután pedig, minthogy a vízben alámerült, reversalis mellett szabadon bocsáttatik.

»Visum est eandem in aquam inmergi, dein erga reversales dimitti«.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 373. l.)

### CCCXIX.

*Bihar vármegye, 1723.*

Ugyancsak az augusztus 18-án tartott ülésben hódosi lakós Ugrai Borbála ellen csekély gyanú lévén, reversalist állított ki magáról és elbocsátották. A jegyzőkönyvben egy keresztvonás jelzi, hogy ez vele közöltetett s reversalist adott.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 374. l.)

### CCCXX.

*Bihar vármegye, 1723.*

*1723 augusztus hó 18-án Kerekes Kata elleni ítélet: vízre vettessék s azután a megyéből küzessék.*

Levata causa domini magistratus et actoris contra et adversus in vinculis adstantem Catharinam Kerekes, veluti inctam.

Et pro antelato domino magistratu et actore idem, qui in praemissis et cum iisdem omnibus procurator fiscalis proponeret: qualiter praedicta incta nescitur, quo maligni spiritus



incitamento, artes superstitiosas exercere haud fuisset verita, ob id cuperet ad mentem legum patriarum sagis sonantium eam vivam comburi.

Deliberatum est :

Ex quo non leves suspiciones de ipsa incta haberentur, praemissa in aquam immersione ex comitatu proscibitur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára ; jegyzőkönyv IV. köt. 376. l.)

### CCCXXI.

*Bihar vármegye, 1723.*

*Szegedi Istvánné Fejér Kata henczidai lakós boszorkánysági perében tartott tanuvallatás.*

Inquisitio collateralis contra consortem Stephani Szegedi Catharinam Fejér, in possessione Henczida in hocce inclyto comitatu Bihariensi situata, veluti veneficam, die 16 mensis Novembris, Anno 1723.

Utrum de eo :

Primo : Tanú tudod-e ? láttad-e ? hallottad-e világos boszorkányságát Henczidán lakozó Szegedi Istvánnénak Fejér Katának ? Ha láttad, hallottad s tudod, mikor, mi helyen, hol s hogy volt a dolog ? cum declaratione vallja meg.

Secundo : Ha valakit megfenyegetett, azon fenyegetés rajta történt-e hamar a megfenyegetetten, s mi módon, avagy időtájban ? S tulajdon ő általa lett s történt-e a nyavalya azon megfenyegetett félen ?

Tertio : Kit tud a tanú magánál jobb tanút ezen dologban ? mondja meg.

Prima testis, consors Michaelis Tóth Catharina Borbély, annorum circiter 27. jurata examinata fatetur ad primum : Hallotta a fatens, hogy aratáskor aratni mentek s a Szegediné két fia is kiment búza fűt szedegetni, s kérdik a Szegediné két fiátul : te ha anyádat megégették volna, sirattad volna ? S mondják a fiai : de bizony, ha tudnók, hogy ördög, magunk hordottunk volna rá nádat. S akkor éjszaka a Szegediné képiben a fatenst háromszor keményen megnyomták. Másnap reggel kimentek aratni, s a fatens igen rosszul kezdett lenni, s az öcscei mondják a fatensnek : csak menjen haza néném-asszonyom. Az fatens megindul hazafelé s az úton sokan körül vették az fatenst ; de többet nem ismert Szegedinénél, s az fatens körül szüntelen incselkedett. És annak utánna sokszor szívfájás is ráesett a fatensre, úgy hogy hanyatt is esett a szívfájdalom miatt, s puskalövést is hallott kettőt maga körül ugyanakkor. De a többit, a kik körülötte voltak,

nem látta világosan kik voltak, jóllehet incselkedtek azok is körülötte; de Szegedinét világosan látta s ismerte. Továbbá annak utánna keresztelőbe mentünk volna Antal Miklósnéhoz; elkészülök és egy szél megcsap s rosszul kezdek lenni. Mindazonáltal csak elment a fatens a keresztelőbe, s nem is ettek; egykor a fatens csak rosszul kezd lenni s az pitvarban csak le esik, s onnan kiviszik a fatenst. Csakhamar reá megyen Szegediné tulajdon a maga képében s fűrészelte lábait s karjait a fatensnek s az köldökét a hüvelykével tekerte is, s azt mondotta: ládd-e kutya, így cselekszem teveled, mert miért adtál te engemet ki, hogy így vagy amúgy cselekszem én teveled. Barakonyiéknál is elhítták a fatenst keresztelőbe s akkor is csak rosszul lett s minden gyanúsága csak Szegedinére volt, nem másra.

Secunda testis, consors Stephani Nagy Catharina Szántó, annorum circiter 35. jurata examinata fassa est: Ad primum: Tudja és látta a fatens, hogy ennek előtte circiter tizenhat esztendőkkal reggeli harangozáskor Szegedi Istvánné anyja az fatens házához ment, és bémenvén a házba, — a fatens viselős volt, — s akkor megfenyegette a Szegediné anyja a fatenst. Másnap reggel reá ment a fatensre a mostani Szegedinével, — mint leányával, — és bémenvén az házba az édes anyja ezen Szegedi Istvánnénak reá nyujtózott a fatensre és úgy meg-  
rázta, hogy a gyermek széjjel szakadozott benne. És a fatens reménkedett nagyon ezen Szegedi Istvánnénak: ne hagyj édes komámasszony, mert majd megöl anyád. Az ajtóhoz volt támaszkodva ezen mostani Szegedi Istvánné, azon reménkedésemre felel Szegedi Istvánné a fatensnek: nem bánom hát bizony én, ha mindjárt meghalsz is. Mindazonáltal fatens Szegedinét nyilván-való boszorkánynak nem mondja, mivel akkor is nem Szegediné, hanem édes anyja Fejér Jánosné kínoztá. És már azóta is hozta elé a fatens Szegedinének azon dolgot, mivel egynéhányszor ment az fatenshez Szegediné, s mondotta, hogy fél a fatenstül, mivel a fatens esküdött reája. S a midőn azon dolog esett a fatensen, nemcsak maga volt a házba, hanem az édes anyja, s más egy Szabó Györgyné is volt, s hogy kiáltott nagy teli torokkal a fatens: jaj bizony megölnek. Felelt Szabó Györgyné (salvo honore sit dictum) ölnék szart, hiszen senkit sem látunk itten. De a fatens látta, nem álmában, hanem tulajdon szemeivel világosan, s az kínzás után elmentek; de a mikor elmentek, már akkor nem láttam. S mondotta azt is Szegediné a fatensnek: hogyha én azt tudnám, ki jár az én képemben, a szoknyámat levetném s oda adnám, hogy az ördög szülötte ördöge ne járjon az én képemben.



Tertius testis Georgius Borbély, annorum circiter 28. juratus examinatus fatetur ad primum: Egyebet a fatens nem tud, hanem mikor a nénjét vesztegették, bizonyosan minden gyanúság Szegedinére volt. Hallotta azt is a fatens Balogh János fiától: a teheneket Szegediné megfejte s elvesszett utána; minden gyanúságok Szegedinére volt.

Quinta testis consors Johannis Kocsis Elisabetha Szabó, annorum circiter 20. jurata examinata fatetur ad primum: Tudja világosan az fatens, hogy Szegediné egy alkalmas-sággal eczetet kért tüle; a fatens nem adhatott. Estefelé kimegyen a fatens (salvo sit dictum) fél felől való dolgára, s leül a fatens; egykor egy fekete kutya sebessen nyargal a fatens felé, úgy, hogyha a fatens félre nem húzta volna magát, elgázolta volna. S azon éjszaka tulajdon maga személyében s azon testben ráment Szegedi Istvánné a fatensre s úgy kínzotta, nemcsak éjszaka, hanem azután még nappal is ráment s úgy kínzotta szüntelen. Nem különben mikor a napa Kocsis Jánosné füröszttötte fatenst, a fatens akkor is világosan szemével látta, hogy Szegedi Istvánné a száját feltátotta, nyelvét kivetette. A fürdőbe ülven fatens, azon feltátott szájjal ment a fatens felé, s úgy kiáltott a fatens: jaj ihol jön Szegediné. Ez pedig nem álmában esett fatensen, hanem a tulajdon szemével világosan látta Szegediné Fejér Katát.

Sexta testis consors Michaelis Barakonyi Elisabetha Tóth, annorum circiter 25. jurata examinata fatetur ad primum: Szegedi Jánosné este a fatenshez ment eczetet kérni, s nem adott a fatens eczetet neki. Éjszaka a hordó, kiből az eczet volt, ropogott s belől mintha verték volna, szinte úgy kongott és a fatens mondja: én Istenem ne hagy el! ihon nem várhatják a reggelt, hiszen ha reggel jönne, adnék neki eczetet. S felviradván Szegediné rájött az eczetre s adott neki a fatens eczetet.

Septima testis relicta Georgii Tóth Catharina Szegedi, annorum circiter 45. jurata examinata fatetur ad primum: Tudja az fatens, hogy a midőn a fatens édes fia Gaborjánbul eljegyzett magának egy leányzót és kézfogáshoz Szegedinét elhívatta a fatens, s annak utánna ment a fatens fia karácsony tájba mátkája látogatására Gaborjánba, akkor is azt akarta Szegediné, hogy elmenjék a legénynyel és mintegy szökve akartak tüle elmenni. De minthogy férjét Szegedi Istvánt hitták, csak megtudta azt Szegediné, s össze veszett a fatens fiával. Elmenvén Gaborjánba, békével jártak, semmi gondja a legénynek nem volt, jó kedve volt. Haza jönnek Gaborjánbul, a két szeme mindjárt kidagadott a legénynek. Reggelre kelvén, hát a legény igen rosszul van; kérdik tüle, mi lelte



legény, kire mondja a legény : hiszen az a Szegediné az éjszaka összekötözött mátkámmal. A legény azután sokáig csak rosszul volt ; sok időre osztán felferődött és jobbacsán lett a legény. A midőn az idő eljött, hogy haza hozzák a leányt Gaborjانبul kedden, mondja Szegediné a legénynek : én is elmegyek a szekeren. A legény mondja : mit keresesz ott. Ez a dolog kedden volt, másnapra virradóra, mikor a legénynek kellett volna menni, hát csak rosszabbul van a legény ; s mondja a fatens : ó fiam be rútul vagy arczul. Hiszen az éjszaka egy asszony mérget adott innom, olyan keserű volt, alig nyeltem el. Ugyancsak elmentek a leányért s el is hozták a leányt. Lefekünnék a legény mátkájával s viradtig meghal a legény mátkája, vagyis felesége mellett. Teljes gyanúsága a fatensnek nem másra, hanem Szegedinére vagyon ; mivel meg is fenyegette a fatenst, hogy úgy jár, mint Diószegi. Diószegin pedig a fenyegetés rajta esett, mivel nem szólhatott, a nyelvi-ben meghibázott.

Octava testis consors Johannis Tományi Elisabetha Sós, annorum circiter 28, jurata examinata fatetur : Láttam, hogy Derecskeinével Szegediné egy éjszaka rámjöttek, s Derecskeiné mondja : toljuk ki a szemit — úgymint a fatensnek — s Szegediné pedig azt mondta : ne toljuk a szemit ki, hanem a lábát tekerjük ki.

Nona testis consors Stephani Bányai Elisabetha Koszorus, annorum circiter 24, jurata examinata fatetur ad primum : Hallotta a fatens tulajdon maga szájából Szegedinének, hogy azt mondotta a fatens házánál : a bírót kérdezvén hol legyen, monda a fatens : nem tudom én, minek keresi kegyelmed a bírót. Kire felel Szegediné : azért, hogy azt mondják, a kocsis menyét az éjszaka meg akartam ölni, de hiszen eleget oltalmazom én magamat, füveket, mindenfélét hordok a házamba, csak távoznék el tőlem az ördög, hogy az én képembe el ne mehetne, de csak elmegyen ; ugyan egytől is nem félek, csak Borbélynétul, mert tudom, hogy űk reám esküsznek.

Decima testis consors Johannis Szántó Elisabetha Bánhegyesi, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur : Egyebet a fatens nem tud, hanem Szegedi Istvánné egy alkalmatossággal egy poltura tejért ment a fatenshez, s a fazék, a melyet vitt, egy polturára nagy volt, sajnálotta a fatens teli adni, s mondja Szegediné : másutt tele adják azt tejjel, kegyelmed nem. Azzal Szegediné elmegyen, megbetegedik a fatens bornyúja, s reggelre meg is döglik.

Undecima testis filia Stephani Nagy Anna, annorum circiter 14, jurata examinata fatetur ad primum : Hallotta s tudja a fatens, mivel magának mondotta a fatensnek Szege-



diné: mért nem jöttél férjhez az én fiamhoz, hiszen annak van olyan ruhája, mint a kihez akarsz menni — s az fatens nem szóllott neki. Azt mondja ismét Szegediné a fatensnek: no bizony várj rá, mert soha nem élsz jól vele, ha hozzá mégy is. Ez a dolog pedig éjszaka volt, már az fatens apja, anyja elaludt volt, szép holdvilág volt. Az fatens apjának a házába ketten mentek, az egyik bundába volt, az bundás csak megállott az ajtónál; s mondja a bundás Szegedinének: csak gyere, mert kiolvasom én ütet onnét. S az fatens feküdt bele harmadnapig, akkor úgy megijedt.

Quas inquisitiones per nos peractas manuum nostrarum subscriptione et sigillorum usualium appressionibus roboratas, fide nostra mediante extradandas duximus.

Anno et die ut supra.

Michael Kis-Várdai inclyti comitatus Bihariensis ordinarius iudex nobilium.

Joannes Alvinczy inclyti comitatus Bihariensis jurassor.  
(L. S.) (L. S.)

(Eredetije Magyar Nemzeti Múzeum kéziratára. Fol. Hung. 973.)

*Fejér Kata ügyének tárgyalásáról jegyzőkönyvi feljegyzés és ítélet: elégetés.*

Anno 1723 die 23 mensis Novembris sedes judiciaria inclyti comitatus Bihariensis celebrata, qua occasione:

Levata causa:

Dominus magistratus et actor contra et adversus in vinctulis adstantem Catharinam Fejér, veluti inctam.

Et pro antelato domino magistratu et actore is, qui in praemissis procurator fiscalis diceret: Qualiter antelata incta nescitur unde mota, quove diabolico instinctu proximis summae nocendi studio, artes magicas exercere, siquidem se manifestam sagam efficere, haud fuisset verita, ob id cuperet eandem praevia ad eliciendos complices tortura, juxta Sancti Ladislai Lib I. Cap. 33. et 34. vivam igne concremari. Caetero reservat reservandas.

Deliberatum est:

Trium testium coram jure authenticorum et ad caput ejus juratorum fassione clarum est eandem inctam apparuisse, disparuisse, cruciatus exercuisse, ideo praevia tortura comburatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 422. l.)

## CCCXXII.

*Biharmegye, 1723.**Jenei Istvánné Harsányi Anna bagosi lakos ellen foganatosított tanuvallatás.*

Inquisitio contra consortem Stephani Jenei Annam Harsányi in possessione Bagos, in hocce inclyto comitatu Bihariensi situata, veluti veneficam die 17. mensis Novembris, anno currentis 1723.

Utrum de eo :

Primo : Tanú tudja, látta, hallotta-e Bagoson lakó Jenei Istvánnénak Harsányi Annának nyilvánvaló világos boszorkányságát ? s ha tapasztalta, vagy hallotta a tanú, mi helyen, hol, miképpen ? ha fenyegetődzése által, vagy másként akármi módon ? cum declaratione mondja meg a tanú.

Secundo : Kit tud magánál jobb tanút ezen dologban ?

Primus testis Stephanus Nyéki notarius Bagosiensis, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur ad primum : Tudja világosan ezen fatens, hogy Jenei Istvánné jóakaratiából adott ezen fatens feleségének egy fazék aludt tejet, melyet is az fatens felesége megnézvén, nem tetszett, mivel ismerte hibásnak lenni ; ezt megtudván Jeneiné, megfenyegette az fatenst. Csakhamar a fenyegetés rajta tölt az fatensen ; mivel Jeneiné többed magával a fatenst éjszakán megnyergelte, a mezőre vitték és ott földhöz verték. Annak utánna pedig feleségét fatensnek az ágy alá becsapták ; ottan a haját elmetélték s erőssen meg is kínozták s az elmetezett haját vele meg is etették. Nagy kínlódás után a gyomrábul úgy hanyta ki ; kit is láttak sok emberséges emberek. Melyet is nem más, hanem Jeneiné cselekedett több társaival.

Secunda testis consors Stephani Nyéki Sára Nagy, annorum circiter 22, jurata examinata fatetur : Tudja világosan fatens, hogy Jenei Istvánné adott ezen fatensnek egy fazék aludt tejet, a minthogy azon aludt tejet a fatens tette a tűzhöz. A mint a tej a tűznél melegedett, egykor csak fenekével fordul fel a tej s olyan fekete volt, mintha borsos lett volna. Ezt a fatens meglátván, meg nem merte enni a tejet, hanem öntötte el a moslékba. Azt megtudván Jenei Istvánné, megfenyegette a fatenst : várjatok rá kutyák, én jóakaratombul nektek tejet adok, tik a disznóknak öntitek a moslékba. Annak utánna rosszul kezdvén lenni fatens, az ágyára bedült fényes nappal, s oda megyen Jenei Istvánné s lerántja az ágyrul, az földhöz csapja fényes nappal, ott keményen megkínozza és haját



elmentszette és magával megétette. Szeredára viradólag eleibe ment Jeneiné a fatensnek s kérdi: haragszik-e még nótarius úr; s azzal csak elment Jenei Istvánné.

Tertia testis consors Johannis Ádám Elisabetha Német, annorum circiter 20, jurata examinata fatetur: Tudja világosan ezen fatens, hogy az fatens ura kaszálni volt Jenei Istvánnak, s az kaszállásért való pénzt kérte az fatens Jenei Istvánnén, s akkor megfenyegette, mondván: várj rá, mert megfizetek. Bizony meg is fizetett Jenei Istvánné a fatensnek; mert fényes nappal az ágy alá bevonta a fatenst és ott kegyetlenül megkínozta és a haját elmetélte, s ugyan magával az fatenssel meg is étette. Szeredára viradóra Debreczenbe bevitte az Bika házhoz, s mondja az fatensnek Jenei Istvánné: te kutya, a Bika ház; és ott ettek, ittak, a fia is vele.

Quarta testis, relicta Michaelis Esztári Elisabetha Sós, annorum circiter 20, jurata examinata fatetur: Láttá világosan ezen fatens, hogy midőn Szarvadi István házánál lakott, az ágyon ült a fatens s minden cselédi fenn voltak, nem aludtak. Egykor nagy képzéssel (?) hárman csak bejűnnek a kéményen, az egyik csak az kémény alatt maradott, az kettei pedig, úgymint: Jeneiné s az másik a borjupásztorné, megyen a fatenshez, s mondja Jenei Istvánné: tekerítsünk egyet a kutyának a szeme gyökerén; hasonlókép a borjupásztorné is mondja: nem bánom, tekeríts a kutyának. Az alatt keményen megkínózták a fatenst s egyet tekertek a szeme gyökerén. A mint meg is tetszik, az időtől fogva nem jó a szeme. Kit mind az egész cselédek hallottak, hogy kínózták a fatenst.

Quintus testis, Stephanus Szarvadi, annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur: Tudja a fatens, hogy az mostani borjupásztorné Panda megfenyegette s mindjárt rosszul járt az kis gyermeke fatensnek annyira, hogy a két karja 11 csontokat vetett. Azután a fatens borjupásztornét házához fogadván, a gyermeket azután meggyógyította. Ismét, Szunyog Ferenczné hozzá küldvén tejért az fatenshez, hogy nem adtam, mindjárt a kis leánykámnak a bokáján seb indult, azután tomporájáig egész seb volt. Egykor fordul hozzá fatenshez kérdi, mint és hogyan vannak s mondja is a fatens: csak rosszul vagyok a kis leánykánk. Mondja Szunyog Ferenczné, meggyógyul. Annak utánna csakhamar meggyógyult a leány. Nemkülömben egyszer feles német jött be Bagosra s mondja egy német: sok ördög vagyok itt Bagoson; s mutat a német a Szunyog Ferencz házára, mondván: itt is boszorkány lakik. Azonnal Szunyogné mindjárt futott Ács Ferenczhez és a kamarába bément, elrejtve magát; mindég ott ült a kamarába, míg a németek el nem mentek.



Sexta testis consors Stephani Szarvadi Catharina Pap, annorum circiter 36, jurata examinata fatetur, uti quintus testis, maritus ipsius.

Septima testis, consors Georgii Szabó, Maria Szabó, annorum circiter 28, jurata examinata fassa est: Hallotta a fatens Esztáritul, hogy a midőn Esztári Mihály a középső feleségét a nézőhöz vitte volna, Szűnyog Ferenczné eleibe ment s mondja Esztári Mihálynak: hiába viszed a nézőhöz, mert nem gyógyul azzal meg. Ugyancsak elment Esztári a nézőhöz s a néző fűvet adott Esztári Mihálynak, hogy fürdőt főzzék abbul a fűből s abba füröszsze meg nyomorult feleségét. S mondja az orvos Esztári Mihálynak: ebben a fűben tégy a ház közepire és a ki megette, oda fog menni, de ezen fűven átal nem mehet, míg félre nem veti helyébül; hanem otthon legyen Esztári Mihály s jól vigyázzék, mivel hárman ették meg a feleségét s azok közül valamelyike oda megyen. Egykor Szűnyog Ferenczné, a midőn a fürdőt főzte Esztári Mihály, csak oda megyen; s a fű már a ház közepin volt. A mint a néző megmondotta, úgy lett, mivel addig átal nem mehetett a fűvön, hanem fére vetette és úgy támaszkodott a házban való ágas meé Szunyog Ferenczné.

Quas inquisitiones per nos peractas praemisso modo manuumque nostrarum subscriptionibus et sigillorum usualium appressionibus roboratas, fide nostra mediante extradandas duximus. Anno et die supra notato.

Michael Kis Várdai, inclyti comitatus Bihariensis ordinarius iudex nobilium.

Joannes Alvinczy jurassor.

(L. S.)

(L. S.)

*Jeneiné Harsányi Anna ügyének tárgyalása és tűzhalálra szóló ítélet.*

1723. 24 Novembris sedes judiciaria in oppido Várad-Olaszi.

Dominus magistratus et actor contra et adversus in vinculis adstantem Anna Harsányi Bagosiensem, veluti inctam.

Et pro antelato domino magistratu et actore idem, qui in praemissis et cum iisdem omnibus procurator fiscalis detegeret: Qualiter videlicet antelata incta, nescitur quali diabolico spiritu inducta, artes diabolicas aliis nocendi studio exercere, Daemonibus se se associare, se manifestam sagam efficere haud fuisset verita: Ob id cuperet eam juxta Sancti Ladislai Lib 1. Cap 33. et 34. vivam comburi.

Deliberatum est:

Praefatae inctae diversae artes contra naturales: de die disparatio, alterius equitatio, nonnullis per ipsa factus cruciatus,



praeterea plurimorum capillorum alteri datus esset; ex quatuor testium ad caput factis juramentalibus fassionibus manifeste apparent: ideo praevia tortura, viva comburatur.

(Eredetije Bihar vármegye levéltára; jegyzőkönyv IV. köt. 425. l.)

### CCCXXIII.

*Bihar vármegye, 1723.*

*Tanukihallgatási jegyzőkönyv Tóth Mihályné boszorkánysága felől.*

Infrascripti iudex nobilium et jurassor praesenti recognoscimus de munere et officii nobis incumbentis pro parte magistratus incliti comitatus Bihariensis juxta competens materiae subinsertae De eo utri puncta peregrimus inquisitionem, indeque collateratas testium fassiones modo ordineque subsequentibus connotaverimus.

De eo utrum:

Primo: Tudja-é? Láttá-é? Hallotta-é a tanú Ladányban lakozó Tóth Mihálynének nyilvánvaló boszorkányságát, ördögségét, az az, hogy felebarátját, vagy annak jószágát természet ellen való cselekedettel rontotta, vagy gyógyította volna?

Secundo: Tudja-é? Láttá-é? Hallotta-é a tanú Tóth Mihályné szájából, hogy nemcsak ő, hanem ketten, hárman vannak nálánál nagyobb ördögök Ladányban, s azok kicsodák? Nevezet szerint vallja meg a tanú.

Tertio: Ezen dologban kit tud jó tanúnak lenni?

Primus testis, Andreas Kiss Ladányiensis, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur ad primum: Hallotta a fatens Német István szájából, hogy mondotta: csak Tóth Mihálynéra vagyon minden gyanúm, mert ő csinált valamit a fiamnak s azóta vagyon abba a nyavalyába, mióta Tóth Mihálynének nyírték a juhokat. Ad secundum: hallotta tulajdon maga szájából Tóth Mihálynének a fatens ezen szókat: ti bírák, csak nem fogjátok meg azokat, a kik nálam nagyobb s elébb való ördögök, boszorkányok, úgy mint: Hangyás Jánosné ördög is, boszorkány is, kurva is; Sós Jánosné és Fekete Jánosné ördögök, boszorkányok. Arra mond a fatens: miért beszélsz olyanokat, mikor senki sem kényszerít reá. Arra felel Tóth Mihályné: ihon vagyok én, nyilván mondom, nagyobb ördögök, keressenek meg engem. Ezeket mondá, a midőn Váradra vitetett volna, az nótarius és az fatens előtt a mezőben. Ad tertium: Az oda való malommestert feleségüstül tudja ezen dologban jó tanúnak lenni és Sós Istvánt.



Secundus testis: Georgius Sós Ladányiensis, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur ad primum: Hallotta a fatens szájából Németh Istvánnak, hogy a fiáért csak tulajdon Tóth Mihálynéra gyanakszik, mert csak azóta vagyon oly nyomorúságban, mióta a juhokat ott megnyírte: bár adta volna Isten, hogy az juhokat ne szerzette volna, mert ott esett minden a fián. Azt is hallotta másoktól a fatens, kik Tóth Mihályné fiának a szájából hallották, hogy Tóth Mihályné mondotta: nem bánja, ha megfürösztik is, csak egy lyukas polturát szerezhessen, mert ha azt a hóna alá köti, mindjárt leül a vízbe. Ad secundum: hallotta a fatens azoktól, kik Tóth Mihálynét Váradra vitték, tudniillik: nótáriustól, Kiss Andrástul, Balogh Jánostul, hogy másokra is vallott, de nevezet szerint kike, nem mondották. Ad tertium nihil.

Tertius testis: Senior Stephanus Németh Ladányiensis, annorum circiter 70, juratus examinatus fatetur: Hallotta szájából a fatens Sós Istvánnénak, hogy beszélte, hogy ő csak reá ment Tóth Mihálynéra a maga házához s szemébe mondotta, hogy ő ette meg a Sós Istvánné fiát: meggyógyítsa, mert addig el nem áll róla. S azt tudta, hogy beidézí az asszonyt ilyen szavaiért Tóth Mihályné, de soha elő sem hozta. A fatensnek is rosszul lévén a fia, mondotta Tóth Istvánnénak a szemébe: bizony reád gyanakszom. Arra mondotta Tóth Mihályné: hiába gyanakszik kegyelmed én reám, mert én nem cselekedtem. Kire való képest hozott is a fatens akkori tekintetes vice-ispán Boronkay Ádám uramtul megfogatása iránt comissiót és mondotta a fatens: ha meggyógyul a fiam, nem esketek; azután mindjárt meggyógyulni is kezdett. Ad secundum: Hallotta a fatens tulajdon Tóth Mihályné szájából, midőn az egész tanács előtt mondotta: én nálam nagyobb ördögök is vannak, s azokat nem fogják meg, kinek öcsese, kinek bátyja. Arra felelt a fatens: te tudod, mi nem tudjuk.

Quartus testis Johannes Szücs Ladányiensis, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur: ad primum: hallotta szájából Fekete Jánosnénak a fatens, kiállván az utczára sírt és úgy kiáltotta: hogy nincsen mit tenni, mert látja kínját, azért csak ki kell mondani, hogy tulajdon Tóth Mihályné ette meg az urát, Németh Andrással együtt, mikor a juhokat nyírték, s most is csak azt mondja, hogyha tulajdon maga atyafia is, akár sütik, akár főzik, de csak reá mondja. Ad secundum: Hallotta fatens Tóth Mihályné szájából, midőn Váradra vitték és a szekérre felültették volna, mondotta a kocsis: ahol sír Hangyás Jánosné. Arra mondotta Tóth Mihályné: had sírjon a kurva, mert nagyobb ördög ő én nállam, Sós Györgyné is szinte olyan, mint Hangyásné.



Quintus testis Stephanus Nagy Ladányiensis, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur. Ad primum nihil. Ad secundum: A midőn Tóth Mihálynét Váradra beküldötték volna a bírák, a fatens is kísérendőül melléje rendeltetett s akkor az úton hallotta Tóth Mihálynétul: Miért nem fogják meg Sós Györgynét és Hangyás Jánosnét, mert nagyobb ördögök én nállam.

Sextus testis Stephanus Tar Ladányiensis, annorum circiter 23, juratus examinatus fatetur, ad primum: Tudja a fatens bizonyosan, hogy minek utánna az fatens feleségét Oláh Mihályné azzal árulta volna el Tóth Mihálynénak, hogy azt mondotta volna Tóth Mihályné felől, hogy kétszer volt már menyasszony s még sem volt jámbor asszony, arra megfenyegetvén Tóth Mihályné a fatens feleségét: — megtanítom, — mondván, azután csakhamar esett a fatens feleségére a szemfájás, mely miatt most sem jó egyik szeme; s hogy az történt, több esztendejénél. Ad secundum: Másoktól hallotta a fatens, hogy boszorkányoknak vallotta Tóth Mihályné Sós Györgynét, Fekete Jánosnét, Hangyás Jánosnét.

Septima testis consors Stephani Elekes, annorum circiter 50, jurata examinata fatetur, ad primum: Hallotta a fatens szájából Németh Istvánnak, hogy a kapujában beszéllette: én most csak azután lösködöm, hogy Tóth Mihálynét magát szoríthatnám, de mindenkor sokan vannak a háznál, nem szoríthatom; mert a fiamért csak reá gyanakszom, mert ő csinált valamit neki, azóta van olyan rosszul. Azt is hallotta a molnármesternétül, hogy ők is az említett Németh István fia nyomorgatásáért Tóth Mihálynéra gyanakosznak.

Octava testis, relictá Georgii Horváth annorum circiter 45, jurata examinata fatetur, ad primum: Hallotta a fatens Sós Istvánnénak szájából: tulajdon Tóth Mihályné ette meg a fiamat, bizony csak ő reá mondom. Azt is hallotta a fatens Paraitinétul, hogy mondotta: bizony nyilván való boszorkány Tóth Mihályné, mert engemet eleget veszteget; úrnapi vásárkor is kínált sült pecsenyével, de én nem ettem, mert hitem vagyon rajta, hogy nyilván való boszorkánynyal nem eszem, ő pedig nyilván való boszorkány; most eleget szenvedek méltatlan tülle, hozzám járnak, kínoznak, nyomnak.

Nona testis, consors Georgii Pataki, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur ad primum: A fatens estefelé pitvarából házába menvén és ágya elébe állván, nem tudja mi módon, csak elibe menének Tóth Mihályné és Hangyás Jánosné személyek szerint. Tóth Mihályné csak a fatens szeme előtt kezével hadarván, Hangyásné pedig hajtogatván a fejét és fogait csikorgatván. Látván a fatens (minthogy félszemű), hogy az



másik szeminek is kiverésére igyekeznek, megriasztá és mondá : menj el eb ágyába született boszorkány kurvája. Azután csak megzördült az ajtó és kimentek. Most is azt mondja, hogy nyilvánvaló boszorkány Tóth Mihályné; mert sok kint látott miatta, erővel is ki akarta a szemét verni. Annak előtte a fatenst Tóth Mihályné arra tanította, hogyha a gyermeke rosszul leszen, csak mondja el a Miatyánkot mellette kilencz-szer és meggyógyul. A mint hogy akkor, a midőn reá mentek volna este a fatensre, gyermeke rosszul lévén, a Miatyánkot kezdette mondani, de amazok alkalmatlankodván, az imádságot eltévesztette. Maga is Tóth Mihályné annak előtte olvasott a fatens leányára és meggyógyult. Ugyan ezen fatens hallotta Fekete Jánosnétul, hogy az urát nyilván Tóth Mihályné ette meg. Azt is hallotta Tar János szájából, hogy tulajdon csak Tóth Mihályné csinált valamit neki, mert nem maradhat a mezőbe, kiszakad az ágyéka, de mihelyt haza jön, semmi gondja nincsen, ha Tóth Mihálynével szembe vagon.

Decima testis Elisabetha Gál, consors Joannis Tar, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur ad primum: Hallotta a fatens Fekete János öccsének szájából, hogy mondotta: vagon annyi tudománya a nénémnek, hogy megéri vele, míg e világon él. Hallotta azt is a fatens Fekete Jánosnétul, hogy vajat gyűjteni Tóth Mihályné tanította, mert az előtt nem tudott annyi vajat gyűjteni. Továbbá azt is vallja a fatens, hogy csak Tóth Mihályné nyomorékja, s nyilvánvaló boszorkány, el meri mondani.

Undecima testis Catharina Bartha, consors Stephani Tar, annorum circiter 35, jurata examinata fatetur per omnia, sicut ejusdem maritus.

Decima secunda testis Elisabetha Csókás, consors Andreae Kis, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Hallotta a fatens Gonda Istvánné szájából, hogy a Gonda Gergely leánya az ördögi mesterséget akarta tanulni; egy fehér lepedőt a háztul elvitt és azzal elsőben Kis Mihályékhoz ment, onnan Tóth Mihálynéhez, onnan Hangyásékhoz, utoljára Sós Gyurkáékhoz. Azt az anyja észre vevén, utánna ment leányának s a lepedőt vissza vitte s mondotta az anyja, hogy a leányát Tóth Mihályné olyan mesterségre tanította, hogy az ura Harsányba, a hol lakása vagon, soha el nem vihetné. S a mint a fatens Gonda Istvánné menyétől hallotta, azon menyecske máriást is adott az említett asszonyoknak. Nem különben azt is hallotta a fatens Kis Mihály Érsóktól, hogy nyavalyás lévén magát Harsányba, a gyógyító asszonyhoz vitette. Az gyógyító asszony megmondotta, hogy hárman vannak, kik őtet megrontották, s ha az egyik úgy akarná, mint ketteje,



eddig régen meghalt volna, de egyik irgalmasabb hozzája. Tudja azt is, hogy Sós Istvánné fiát Dobosra, az orvos leányhoz vitette s onnan megtérvén, mondotta Sós Istvánné, hogy azt mondotta az orvos leány: vele egy faluban lakik, a ki a fiát megrontotta. Azután egyszer oda talált menni Tóth Mihálynéhez Sós Istvánné, — mi okra nézve, fatens nem tudja, — neki esvén Tóth Mihályné mondotta (humillimo cum respectu) baszom meg az hamis anyádat is, azt mondod, hogy én ettem meg a te gyermekedet.

Decima tertia testis Helena Soldos, consors Stephani Németh annorum circiter 38, jurata examinata fatetur ad primum: A fatens egy este ágyára lefeküdvén, egy cseppet se aludt; egyszer hallja az kapun kívül Tóth Mihályné szavát: jertek — mondván — megfizethetünk most neki, mert az ura mellette fekszik. Azt halván fatens az ágyáról leugrik, hogy az ajtót bezárja s őket kirekeszsze, s a midőn belül az ajtót nyomta volna a fatens, Tóth Mihályné, nem tudja micsoda mesterséggel, ajtó bezárva egyik kezét benyújtotta és bal karját a fatensnek végig tapogatta. Azután a kin lévő társai mondák: hogy menjünk be? Arra Tóth Mihályné mondá: kissebb gond az oda bemenni, vagyon fúróluk, azon bemegetünk. Azok után a fatens vissza menvén ágyára elaludt; tulajdon Tóth Mihályné képében az mellére ült. Az elmúlt télen is egyszer álmában megnyomták fatenst s nagy sivalkodással álmából felébredett, kire ura és gyermeke is felserkentek s mécsset gyújtottak. A midőn bevitték volna a mécsset a házba, tulajdon szemével látta a fatens Tóth Mihálynét a kemence mellett állani, s onnan nem tudja, hova lett. S mondá a fatens urának: most megfoghatta volna kend Tóth Mihálynét. A míg a mécsset be nem vitték a házba, addig a fatens nem szólhatott; s azóta nyomorék is a fatens. Azt is hallotta, hogy a Tóth Mihályné fia beszéllette a gyermekek között: hogyha az anyját megfürösztik sem bánja, mert egy lyukas polturát köt a honya alá és leül a vízbe.

Decima quarta testis Elisabetha Kis, consors Michaelis Oláh, annorum circiter 25, jurata examinata fatetur ad primum: A fatens karácsony tájban gyermekágyban lebetegedvén s attul fogvást mind sínlődén, minden gyanúja Tóth Mihálynéra vagy, a mint a Harsányi orvos asszony is a fatensnek megmondotta, hogy az rontotta meg, a ki gyermekágyában megtapogatta; a fatenst pedig akkor Tóth Mihályné tapogatta meg. Mondotta azt is azon orvos asszony, hogyha egyike úgy akarná, mint ketteje, eddig régen megették volna, de egyikében volt egy kis irgalmasság, s tulajdon három asszony rontotta meg; s névszerint, — jól lehet soha se látta, —



meg is nevezte azon orvos asszony őket, ú. m. : Tóth Mihálynét, Hangyás Jánosnét, Sós Györgynét. Továbbá hallotta a fatens Kis Petinétül, hogy Hangyásné mondotta volna Tóth Mihálynénak : lám anya, úgy evőnk volna meg Kis Mihály Erzsókot, tudniillik a fatenst, hogy holt volna meg hamar, ne volna bajunk miatta. Látta egynehányszor éjszakának idején, nem aluván a fatens, személyek szerint Tóth Mihálynét Hangyásnéval együtt az ágyához jönni és a fatens fejét erőssen megrázzván, hol pálinkával, hol más ételekkel kínálták s hitták is magokkal ; de a fatens sem innia, sem enni, sem elmenni velek nem akarván, mondotta : nem vagyok olyan bűnös, mint ti ; s azzal csak elmentek. Tudja a fatens azt is, hogy Tóth Mihálynéhez mindenkor jártak afféle asszonyok, mint mesterökhöz, s gyanakszik, hogy a többi is mesterségöket tülle tanulták. E mostani betegségében is Tóth Mihályné ajánlotta fatensnek magát, hogyha békötné, semmi gondja nem lenne, de a fatens mások tanácslásából, véle béköttetni magát nem engedte. Hallotta a fatens Hangyásné szájából, hogy ha tüzes fogókkal fogdossák meg, még sem vall Tóth Mihálynéra, s azt is mondotta említett Hangyásné, hogy azért nem ül le a vízbe az ördög, hogy mind földet s mind fűveket megátkoz. Hallotta azt is a fatens Tar János szájából, hogy a mezón a marha mellett soha nem maradhat Tóth Mihálynétül, az ágyéka össze dagadoz, ha hozzája megyen, semmi gondja sincs.

Decima quinta testis Elisabetha Végh consors senioris Stephani Végh, jurata examinata conformiter fatetur ad fassionem mariti sui, tertii in ordine testis.

Decima sexta testis Anna Szóke, consors Petri Szabó, jurata examinata fatetur : Nem tud egyebet a fatens, hanem hallotta a Szücs Jánostul, hogy mondotta volna Hangyásné Tóth Mihálynénak : ángyom, bár úgy ettük volna meg Kis Mihály Erzsókot, hogy holt volna meg, most nem volna bajunk. De reliquo nihil.

Decima septima testis Elisabetha Ürögdi, consors Stephani Hangyás, jurata examinata fatetur : Hallotta fatens Pataki Györgynétül, hogy mondotta, hogy ötlet Tóth Mihályné megnyomta, s nyakon verte, de Hangyás Jánosné nem bántotta. Azt is hallotta ugyan említett Pataky Györgynétül, hogy Hangyásné mondotta, hogy olyat tud csinálni a férfinak, hogy egy csep férfisága sem leszen.

Decima octava testis, Anna Ártánházi consors Stephani Sós, jurata examinata fatetur : A fatensnek a fia mostánában is nyavalyatöréstül nyomorgattatik s ezen fiának a nyavalyájáért nem másra, hanem Tóth Mihálynéra gyanakszik,



mert bevádoltatván másoktól a fatens, hogy Tóth Mihályné befogatását kívánta volna, arra nézve fenyegetődött s szemébe mondotta a fatensnek: mit szóltok-szapultok engemet? de várj rá! Más alkalmatossággal is a fatens akarván menni Tóth Mihálynéhez, de hogy Sós Györgynével és Hangyásnéval együtt találta, be nem ment a fatens; hanem künn állván hallotta, hogy Sós Györgyné mondotta Tóth Mihálynénak: most is szapulja kegyelmedet az öreg Sós Istvánné. Arra mond Tóth Mihályné: várjon reá bár. Azután Hangyásné előtt nevette a fatens Tóth Mihálynét, mondotta Hangyásné: ne vess, csak ne vess, most is szépen vagyon a gyermeked, had legyen még szebb. Azt is hallotta a fatens Hangyásnéval: elloptam — úgymond — anya a Tóth Mihályné fejésébül a zsírját és avval fejtem a tehenet s elég vaját gyűjtöttem.

Decimus nonus testis Stephanus Sós, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur per omnia, sicut praecedens testis, ejusdem consors, hoc tamen addito: megbánja még azt is, a kit szopott az anyjából. Német Andrásról is hallotta azt, hogy mondotta: sógor bizony Tóth Mihályné a báránnyússal etetett meg, de hogy az apja Német András, ellene való esketésre commissiót hozott: meggyógyult.

Vigesimus testis Michael Oláh, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur: A fatens beteges feleségével Harsányban az orvos asszonynál lévén, mondotta az orvos asszony, hogy Tóth Mihályné, Hangyás Jánosné és Sós Györgyné rontotta meg a feleségét.

Vigesimus primus testis Andreas Német, annorum circiter 27, juratus examinatus fatetur: A fatens, a mióta Tóth Mihályné juhait megnyírte, azóta mindaddig rosszul volt, valameddig reá gyanakodván a fatensnek az atyja, ellene commissiót hozott; azután mindjárt meggyógyult, s a midőn Patakiné kötözte a fatenst, mondotta Hangyásné: nem kár volna megégetni Patakinét, miért köti.

Vigesimus secundus testis Joannes Tar, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur: Egyebet nem tud a fatens, hanem a mióta Tóth Mihálynével közli volt, — melyért már meglakozott, — attul fogvást az ágyéka annyira fáj, hogy a mezőn nem maradhatott, gyanakodván Tóth Mihálynéhez, mihent hozzá ment, mindjárt megszűnt a fájdalma.

Vigesima tertia testis Catharina Horváth, consors Joannis Fekete, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Az fatensnek az ura maga juhait megnyírvén a tavasszal, a segítőknek bort hozatott. A fatens megsokalván a bort, mondá az urának: miért hordat kend annyi bort. Arra azt mondá Tóth Mihályné: az kurvanyád pénzére hordják, megadom

az árát s megfenyegetvén: várj rá (sine offensione castarum aurium) ilyen picsájából esett, megbánod. Másnap a fatensnek az ura össze híván a legényeket: jertek — mondá — megverem a feleségemet mezítelen, a néném kötelével. A fatens észre vevén az ura igyekezetét, a háztul elment; de ki ingerléséből esett azon dolognak elkövetésére igyekező szándéka az urának: nem tudja. S hogy akkori akaratját végbe nem vihette az ura, azóta mind sinlik.

Vigesima quarta testis Catharina Oláh, consors Gregorii Gonda, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: A fatens leánya egy harsányi legényhez férjhez menvén, egy alkalmatossággal atyjok látogatására mentek Ladányba. Az menyecskének az otthon való maradásra inkább, hogy sem az urával való visszamenetelre volt kedve, de az ura magátul elhagyni nem akarván, kényszerítette, hogy vissza menjen vele együtt. Valaki tanácsolta a menyecskének, hogy Tóth Mihályné, Hangyásné és Sós Györgyné adhatnának olyat, hogy az ura vissza nem vihetné. Az menyecske igen igyekeztvén azon, hogy megtanulja, ment először Tóth Mihálynéhoz, de az semmit se mondott, se nem adott, azután Hangyásnéhoz, ki azt ígérte, hogy igen is ad, csak kétszer esküdjék meg s fizesse meg. De hogy a menyecskétül fizetést is kért, nem adott s meg se esküdt a menyecske Hangyásné kívánságára.

Super qua praevio modo facta inquisitione, exindeque collecta per nos testium fassione, praesentes litteras nostras testimoniales sub propriis chyrographis, usualibusque sigillis nostris extradeditimus. Ladány, die 24 Augusti 1723.

Franciscus Ferdinyi inclyti comitatus Bihariensis ordinarius iudex nobilium. m. p.

Joseph Ladislaus Sántha jurassor. m. p.

(P. H.)

(P. H.)

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratára. Fol. Hung. 973.)

#### CCCXXIV.

*Trencsén vármegye, 1723.*

*Boszorkányper Sesedonka Zsuzsánna ellen.*

*Processus criminalis contra Susannam Sesedonkam sagam. (Trencsénben, 1723 május 12-én felvett jegyzőkönyv.) Vádoltatott: veri dei cultu contempto, artibus magicis addicta, variis incantationibus et praestigiis plurimis bonis et honestis personis utriusque sexus eorundemque pecoribus et bonis in sanitate corporum, variis diabolicis exquisitis modis graviter nocere stb. Az Isteni*



és hazai törvényeket megveti. A vád Sz. István 31—32-re alapíttatik. Az in vinculis adstans vádlott negavit. *A vádló:* habár purgatio de actionatibus criminibus ipsi inctae incumbere, becsatolja a vizsgálati jegyzőkönyvet, a tanúk vallomását. Inquisitio itaque prae producta adeoque fassiones testium coram jure authenticatae sequuntur in hunc modum, qui etiam validiora testimonia perhibentes cum adstante incta confrontati sunt. Anno 1723. Apr., ex delegatione perillustris domini iudlium processualis ego infrascriptus jurassor veniendo ad oppidum Bellus, ibidem peregi inquisitionem contra Sus. Sesedonka Bellusiensem. Következnek a vallomások. Kihallgattattak 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 tanú (*Ezeknek csak nevei s hogy megeskettettek, azután szembesítették s authenticáltatott vallomások vannak bejegyezve; a vallomásokról csak az a megjegyzés: tótul.*) I. coram jure adstans testium secum confrontatorum fassiones per omnia negat, dicendo se ab his absolute immunem esse, caeterum causam suam et innocentiam Deo committit. Actum anno die et loco supra-scriptis. Andreas Prileczky m. p. jurassor. A vádló, minthogy a tanúk vallomása terhelőbb, mint ő előadta, kéri: ad examen tamen torturale tot testimoniis gravatam adjudicatam venire (a mit előbb nem kért), in quo si actus in fassionibus testium denotati per eam recogniti aut etiam plures contestati fuerint condemnandam; secus autem nonnisi erga sufficientem fidei jussionem ex vinculis dimittendam petit. *Deliberatum est:* quamvis quidem fassiones praemissorum testium coram jure authenticatorum et cum adstante deliquente etiam confrontatorum evidentiam actuum magicorum per ipsam inctam frequentius patratorum adeoque incantationum praticari solitarum propemodum remonstrarent, quia nihilominus pluralitas adhuc similium magicorum actuum *ex continuanda inquisitione elicienda speraretur*, ideo definitivam causae hujus decisionem *ad uberiores* eatenus et quantocitius peragendam *inquisitionem* in suspenso relinquendam adinveniri. Nicolaus Mednyánszky m. p. iudlium Joannes Ambro m. p. jurassor. Andreas Prileszky m. p. jurassor, Petrus Rajmannus m. p. jur. notarius et vicecomes, Georgius Prileszky m. p., Nicolaus Omertha m. p., Georg. Banocz m. p., Andreas Bogáthy m. p., Adamus Nagy m. p. iudlium.

A. D. 1723 die 6 Julii in civitate Trenchiniensi etc. . . . reassumpta est causa praelibati magistratus et actoris contra supranotatam in vinculis nunc quoque adstantem etc. etc. A vádló végítéletet kér; vádlott beösméri, hogy Csenko Györgyöt következő incantatióval akarta meggyógyítani nagy betegségében: Pusztá új mezőben, új kolostor áll, maga

Jézus Krisztus új predicatoriát készít, a gonosz szellem (pokorsine) Jeruzsalembe mentében találkozott Luciferrel s lebeszélte az ő lelki üdvösségéről az ő szent sarkába, lábába, üdvösségének tetejébe és úgy ment az Isten anyjához. A jó Isten anyja jó orvosnő volt, ő elment Keresztelő Szent Jánosért és Szent Lőrinczért, neki Urunk Jézus Krisztusnak megkönnyítették kínjait, én szintén kérem Urunk Jézus Krisztust, Szent Lőrinczet, Keresztelő Szent Jánost és az anyját, hogy ők ennek az embernek megkönnyebbítsék kínjait. — Beösmerte azt is: quod cornuta pecora in diversis infirmitatibus et nocementis curaverit lotione aquae fluvialis per defluxum, non autem contra torrentem acceptae. Következnek a *tanúvallomások* újlag hét tanútól. *Deliberatum est*: Testium coram facie juris statutorum fassionibus authenticatis et cum adstante incta confrontatis, ac per circumstantias accurate ruminatis, quin ipsius inctae quoque propria oris fassione complurium testium ad alium factis testificationibus correspondente manifestum evadit, adstantem inctam artibus magicis et incantationibus diversis utriusque sexus personis non secus et pecoribus graviter nocuisse et diversa damna intulisse, nonnullos vero per se infascinosos pari arte contra naturam rerum resanasse et pristino statui restituuisse, complures tamen confrontatorum testium fassiones constanter pernegando ad examen quoque torturale plurimis et gravibus indiciis oneratam esse. Ideo pro elicienda uberiori rei veritate et revelandis iis, a quibus hujusmodi maleficas artes et incantationes didicisset, adstantem inctam *prius quidem torturali examini subjiaciendam*, in quo si plures adhuc enormes hujusmodi actus confessa fuerit, aut testium fassiones in quantum negavisset, recognoverit, vivam, secus vero ubi in talis modo negativis perstiterit, post amputationem capitis rogo conburendam condemnari. Actum anno die locoque quibus supra. Petrus Rajmannus m. p. substitutus vice-comes stb. (Több aláírás.)

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)

CCCXXV.

Dés, 1723.

*Hivatalból emelt vádindítvány Szaniszló Borbála ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Dálnoki Dániel városi hadnagy 1723 február 26-án vádat emel Szaniszló Borbála ellen: Citatoriából világosan con-



stál, hogy az incta ab anno 1712 usque ad annum 1723 boszorkánysággal vádoltatván, sokaknak ártott; constálván boszorkánysággal való fenyegetőzése is, melyeket ha tagadna az incta, data exmissione comprobálni kész lések. Megkívánom azért a jure, ad mentem Decr. Trip. P. I. Tit. 15. az véteknék és gonoszságnak érdeme szerint megégettessék.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

### CCCXXVI.

#### *Békésmegye, 1723.*

Kovács Istvánné azzal vádoltatott, hogy első férjét megölte egy fürdő által, melyet boszorkánymesterséggel Grécziné segédkezése mellett készített neki. Az ügy sokáig húzódott, de vádlottnő végre felmentetett.

(Békésvármegyei Régészeti Társulat évkönyve 1886/7. 131. lap.)

### CCCXXVII.

#### *Békésmegye, 1724.*

Koosné Török Mária szeghalmi lakos ellen a tanúk sok terhelőt hoznak fel: többek között vádlott dicsekedett, hogy azt, hogy az emberek félnek tőle, jobban szereti ezer forintnál. A kiket megfenyegetett, megbetegedtek stb. szokásos vádak. Egyhangúlag tűzhalálra ítélték.

(Békésvármegyei Régészeti Társulat évkönyve 1886/7. 111. lap. Közli: Oláh Gyula.)

### CCCXXVIII.

#### *Biharmegye, 1724.*

*Otomány községbeli boszorkánysággal gyanúsított s részben már a vármegye börtönében levő asszonyok és férfiak ellen a község előjárósága által fogاناتosított tanukihallgatás.*

Utrum de eo:

Primo: Tudja-é? látta-é? hallotta-é tanú az öreg Keresnének valami boszorkányságát, avagy ördögségét?

Secundo: Tudja-é? látta-é? hallotta-e a tanú világosan és nyilván, hogy valami fűvet szedett volna, avagy akármilyen varázslását és babonását?

Tertio: Tudja-é? látta-é? hallotta-é a tanú világosan és nyilván, hogyha valamikor valakit megfenyegetett volna, hogy:

nem adál ezt, vagy azt és annak utánna kára lett volna az fenyegetésnek?

Quarto: Hasonlóképpen, ha a tanú Szörnyi Istvánnéra, Tóth Jánosnéra, az öreg Zefer Mihálynéra, avagy akár férfira, akár más asszonyi állatra, valami ehhez hasonló ördögséget és babonáságot tud, hite után tartozik megmondani.

Primus testis Hentes István annorum circiter 50, hite után vallja: Tudom, negyedéve magamnak volt egy kis malaczm és igen kedvén tartottam, az kamorába beszokott és sok kárt tett, kenyeremet és egyebemet vesztegette, ezért magam agyon ütém és az belit megtöltöttem. Hogy is az nap eszünk is, oda jön Tóth Jánosné, azt mondja: adjatok egy kis hurkát kölcsön és megadom; mondjuk: nem arra való. Csakugyan adunk a gyermeknek egy kicsit és bemegyen s azt mondja: várj rá, mert adnál még nekem. És mondom: mit fenyegetsz Tóthné, szart félek én tülled és akkor harmadnapra megholt egy jó lovam, az ki is megért volna 20 forintot.

Authenticatus contra Tóth Jánosné.

Secunda testis Zefer Miklósné, annorum circiter 28, hite után vallja: Hallottam Zefer Mihálynétul, hogy Kerekesnének egy kis macskája volt. Egykor Kerekesné maga ez kis macskát megtörölgeti és az két oldala szint olyan kopasz volt és úgy mondja az macskának: édes kis macskám, ki járt te rajtad. És az ház héjjáról olyan szó adatott, hogy: a bíróné; és szinte maga volt a bíróné. Ad quartum: Hallotta Zefer Mihálynétul, hogy mondta: egy málét adott egykor neki és akkor éjjel rá ismég akarta nyergelni Tóth Jánosné; az málét is ő adta volt Zefer Mihálynénak.

Authenticata audita refert contra consortem Zefer.

Tertius testis Kelemen István, annorum circiter 40, hite után vallja: Hallotta az öreg Mészáros Mihálynétul, hogy Szörnyi István buza irtani volt nekiek és egy katang kórét letört, az hangyabojba tötte és megvirágzott, kivette onnat, esmég elfonnyadt a virág. És mondotta neki: ne babonáskodjál, mert megégetteted magad. Másodszor hallottam, hogy az Apáti erdőben voltunk és én említettem tréfából, hogy most csakhamar ördögöt fogdosnak Otományban és Huszár János mondja: de bátya, ha fognak, Isten szentháromság úgy segéljen, az enyim lesz egyik, ha egyet fog, második lesz az enyém.

Absens.

Quartus testis Szabó Mihály, annorum circiter 40, hite után vallja: Hallotta Huszár Jánostól az Apáti erdőn: bizony félti a feleségét, hogy megfogják.

(E vallomás át van húzva.)



Quinta testis Csapó Andrásné, annorum circiter 29, hite után vallja : Otthon voltam az magam házánál és ott volt Sára Pila, azt csak elvárja Tóth Jánosné, hogy elmenjen onnat és kérdi : volt-e kegyelmed Madzag Péterné látni. Én mondom : mi haszna megyek, mert én nem tudom semmi jót vele tenni. Felel Tóth Jánosné arra a szóra : tizenhatsz fű szedésével füstöltem és csak egy csupor levest adott, az olyanokért fekszik ő most. Másodszor vallja az tanú, hogy valami zsidók voltak a háza .....<sup>1)</sup> előtt szállva és az öreg Zefer Istvánné fia szép szerszámokat leszedett a szekérről és Csapó István nézte. Amaz penig faggatta és Pista megmondta a zsidónak, hogy a Zefer Istvánné fia szedte le. Zefer Istvánné akkor éjjel reá ment Csapó Istvánra és megnyomta és reggel mindjárt megmondta nekünk.

Authenticata contra Tóth Jánosné et Zefer Istvánné.

Sexta testis Kelemen Istvánné, annorum circiter 38, hite után vallja : Hallotta a Nagy Istvánné leányától, még leány volt, hogy mondotta : Szörnyi Istvánné elrontá az katlan kórót és bele tette a hangyabolyba, kivette onnét, olyan volt mint a cseppentett vér.

Absens.

Septima testis Pupucz Péterné, annorum circiter 42, hite után vallja : Oda mentem az öreg Zefer Istvánné házához, tyúkmonyat kértem tőle és kérdi tőlem, ha fontam-é már ; és mondtam, hogy már sokat fontam biz én. Az ura mondja neki : más nincsen olyan fonó, mint te, mert te csak megátamasztod a guzsalyodat és mégis elég fonalad van. Mondja arra az asszony : csak mondjad.

Authenticata contra Zefer Istvánné.

Octava testis Béres Jánosné, annorum circiter 33, hite után vallja : Hallottam Körös Tamás szájából : hogy a fiamat Szörnyi Istvánné és az öreg Zefer Istvánné ők ették meg. Másodszor hallottam az uramtól, hogy beszélte Körös Istvánné, hogy hordozták orvosolni és az orvosasszony kért volna tőlök ártányháját. És Zefer Istvánné adott egy darab hájat, mert egyebüt nem kaphattak. Odaviszik és mondotta az orvosasszony: mért hoztátok ezt ide, hiszen, ha ezzel megkenünk, meghalsz, mert az adta, a ki megett.

Authenticata contra Szörnyi Istvánné et Zefer Istvánné.

Nona testis Horváth Jánosné, annorum circiter 40, hite után vallja : Hallotta Szörnyi Katitul, hogy én adtam volna neki egy esztvétát és egy malaczt adtam neki ; haza jött és mondom neki : mért eresztitek haza. Amaz mondja : nem

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

kelle senkinek, mert most is kidőttött egy fazék vizet és megégett a gyermek. Vallja fatens, hogy Szörnyi Istvánné mondotta Szörnyi Katinak: hijába törtök rám, nem veszthettek el, megszűnt már az ördögfogdosás. Amaz ismét mondja erre: nem tudom ángya hogy van, de mikor olyan hallatik, mindig félsz te.

Authenticata contra consortem Stephani Szörnyi.

Decima testis Kovács Mártonné, annorum circiter 21, hite után vallja: Hallottam János mesternétül, hogy beszélte: Oda ment Zefer Istvánné és foghagymát kért tőle — tudniillik a János mesterné leányától, — az pedig szolgáló volt és nem adott neki; megfenyegette: várj kutya, mert adnál még. Akkor este oda ment Zefer Istvánné, az leány szemivel látta, hogy bealkonyodott volt, az tűzhöz csapta Zefer Istvánné a leányt.

Undecimus testis Varró György, annorum circiter 45, hite után vallja: Hallottam feleségemtől, hogy az öreg Kerekesné gyermekágyban feküdt és hogy az templomba ment, elsőbben a gyermekét elvitte.

Duodecima testis Nagy Andrásné, annorum circiter 38, hite után vallja: Oda jött Benedek Istvánné és tejet kért tüllem; mondtam, hogy nem adhatok, mert magam rosszul voltam és a gyermekek nem fejhetnek, mert nem arra valók voltak. És haza jön a borjú és mondom a gyermeknek: credj hajtsd bé a borjút, ne hallgasd. De a gyermek csakugyan nem megyen, hanem csak hallgatja végig a szót és egy vesszőt kértem, meg akartam verni: hát ki sem léphet; még azt gondoltam, hamiskodik. Reggel felkelünk, hát a két kezén jár a gyermek és olyan volt a lába, mint a két öklöm, mindjárt gyanakodtam. Másodszor hallottam Huszti Jánosétül, hogy mondotta volna Szűcs István cselédjének: hiába orvolsjátok kutyák, mert sohasem gyógyul az meg.

Decima tertia testis Kádár Istvánné, annorum circiter 18, hite után vallja: Hallottam az öcsémnek szájából, hogy mondotta, bejött Zefer Istvánné és foghagymát kért tülle, nem adott nekie és estve látta, hogy Zefer Istvánné forgó szél képiibe bejött és az tűzbe csapta. Az leánynak pedig akkor héten semmi egészsége nem volt, hanem mindig feküdt.)

Authenticata contra consortem Zefer.

Decimus quartus testis Csapó István, annorum circiter 20, hite után vallja: Hallotta Madzag Péternétül, hogy Tarcsán volt, ott feküdt, mondotta: Tóth Jánosné éjszaka reá ment és megnyomta. Tiszta ördögnek mondta azután Madzag Péterné. Másodszor vallja a fatens: éjszaka Zefer Istvánné ráment és megnyomta a fatenst álmában.



Authenticatus contra Tóth Jánosné et Zefer Istvánné.

Decima quinta testis Tóth János mesterné, annorum circiter 42, hűte után vallja: Debreczenbe voltam és haza jöttem, a leányom panaszkodott, hogy oda ment Zefer Istvánné és foghagymát kért tülle, nem adott, mivel szolgáló volt és akkor héten mind rosszul volt. Jövendő szombaton nagy forgó szél támad és nem tudta a leány azt se, hogy hová lett, úgy a tűzbe csapták; de nem tudta, ki volt, ki nem, de a gyanú oda volt egészen. Másodszor vallja a fatens, hogy hallotta Jánki Mártonnétul, hogy mondotta volna: Németh Zsigmond egykor hajnalkor kiment és látta szemivel, hogy Zefer Istvánné a juhászné házábul kijött egy fekete lovon és hogy kijött az utcára, megugratta egészen a házáig, látta és ott leszállott, bement a maga házába.

Authenticata contra Zefer Istvánné.

Decima sexta testis Tóth Mártonné, annorum circiter 33, hűte után vallja: Leány voltam és Szörnyi Pistáné is az volt és mellettünk laktak, az Boldizsár háza helyébe. És egyszer a leány oda jön és mondja neki: ide tojt a mi tyúkunk. Én is mondom: nem tojt biz ide; és megfenyeget. Akkor éjjel mindjárt felomlik a karom, rútul volt. Anyám asszony oda megyen rájok, mondja a vén asszonynak, a ki tartotta: hé meggyógyítsátok a leányomat, mert annak bizony meg kell lenni. — Nem gyógyítom biz én, mert soha se láttam olyat. — Az anyám ismét mondja: vagy akarod, vagy nem, de azt bizony meg kell gyógyítanod. És mondja a vén asszony: te biz öntésbe hágtál, vagy kivel vesztél össze. És én mondtam: nem biz én senkivel, hanem Kis Katival. Úgy gyógyítottak meg aztán pénzért. Másodszor, hallottam magától Szörnyi Pistánétul, hogy az kútra voltam vele és Juhász Erzsóknak mondta Szörnyi Pistáné: hej adhatnék én neked olyan kenőcsöt egy kis cserépbül, hogy az éren is átmehtnél, mert anyám egy kis cserépben tartja a gerendán, ha megkenődnél vele.

Authenticata contra Szörnyiné.

Decima septima testis Szabó Mihályné, annorum circiter 48, hűte után vallja: Mikor a szegény Váradi megholt, ott voltam és Bordásnéval összeszólalkoztam, hogy az Szilágyiné anyja nem nyerte meg az peressét, s amaz mondotta: de bizony megnyerte; és erőssen megharagudt rám. Akkor estve, mihelyt haza mentem, mindjárt leestem a lábomról és nem is motolálhattam. Ugyan akkor estve két macska az ajtón jön és egy széket kaptam, megütöttem az ajtót. Az ház hijjára mentek nagy rívással. Éjszaka pedig, mihelyt lefeküdtem, mindjárt előmbe hozták Váradinak az holt testét és úgy tartották

előttem és úgy elrémültem, hogyha .....<sup>1)</sup> volna, megis holtam volna.

Authenticata contra Bordásné et Kicsinné.

(Decimus octavus testis *valloása áthúzza.*)

Decima nona testis Szilágyi Péterné, annorum circiter 58, hűte után vallja. Harmadéve az bányába voltunk és ott volt Szilágyi János is és tekintetes Comáromi György úr is, nemes Debreczen várossának akkori főbírája is ott volt. És Szilágyi János úgy beszélgetett vele: Hogy ilyen nyomorék vagyok s amolyan, ennyit fizettem s annyit, de engemet Major Gergely meggyógyított volna, de két asszony nem hagyá: Tóth Jánosné és Paczali Jánosné. Egyiknek ígertem csizmát, az másiknak egy cseber bort, még sem engedik. Mivel Major Gergely mondotta Szilágyi Jánosnak, hogy hiába addig minden dolog, hanem azzal a két asszonynyal egyezz meg s meggyógyítsd; úgy ígére nekik.

Vigesimus testis Öreg Kovács Péter, annorum circiter 68, hűte után vallja: Az este ott volt Benedek, ott sütetett és hallotta tülle, hogy mondotta: mi haszna hányják őket a vízre, mert valamely ember hajnalba terem, még egy sem ül le benne.

Authenticatus contra Benedek Istvánné.

Vigesima prima testis. Item Varóné oblitus fuit: Hallottam Tóth Jánosnak szájából, hogy szidta a feleségét: ördög ágyába született, meggyógyítsd a lábomat, mert bizony megöllek. Ismét Szilágyi János is hozzám jött és kért, hogy mondjam meg Tóth Jánosnének és Paczali Jánosnének, hogy gyógyítsák meg és én megmondtam mind az kettőnek külön és csak azt felelték, hogy nincs nekem arra semmi vétkem.

Authenticata contra Tóth Jánosné et Kerekesné.

Item vigesima prima Kovács Péterné, annorum circiter 28, hűte után vallja, sicut testis decimus quintus.

Authenticata contra Zeferné.

Vigesimus secundus testis Magyar Mihály, annorum circiter 60, hűte után vallja: Bordás szomszédom és az Bordás anyja s maga felesége élt az anyja Bordásnak. És nekünk volt egy kis gyepünk és két bornyúm volt, oda ment és nem tudom, ha ment-e a tehenem alá vagy sem, de estve mind a kettő átal kiált, hogy az bornyúra gondot viseljek, mert rövid nap sírva nézem. És egy alkalmatossággal kihajtjuk a bornyút, déltájba egy kis eső volt, haza jönnek a bornyúk, egyik az enyim, oda marad. És haza jön a csordás, úgy jár házanként, hogy kié volt és nézem is, enyim volt a bornyú.

In carcere.

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.



(Vigesimus tertius : *vallomása áthúzva.*)

Vigesima quarta testis Halas Istvánné, annorum circiter 28, hűte után vallja, sicut primus testis.

Authenticata.

Vigesima quinta testis Nagy Jánosné, annorum circiter 30, hűte után vallja : Hallottam Nagy Benedeknél, hogy mondotta : egy kis lucskos macska bejött a kürtön a vén Kerekesné házába és az két oldala kopasz volt, úgy szólígtatta és kérte tülle : édes macskám, ki járt te rajtad is. Az ház hijjáról olyan szó adatott : a bíróné. És szinte ő volt akkor bíróné. Másodszor hallottam, hogy mikor gyermekágyba feküdt, mikor elsőben az templomba ment, mindenkor elvitte az gyermeket.

Vigesimus sextus testis Vén Nagy Mihály, annorum circiter 58, hűte után vallja : Hallottam Bíró Katátul, hogy az majorházban, hogy az öreg Kerekesné képeben elvitték és oda hordozták.

Vigesima septima testis Mészáros Istvánné, annorum circiter 40, hűte után vallja : Hallottam Nagy Erzsók szájából, hogy mondta volna : fél Tóth Jánosné, azt mondta gyermekeinek : fiaim, ha engem az vízre vetnek, el lesztek nállam nélkül.

Authenticata contra Tóth Jánosné.

Vigesimus octavus testis Németh András, annorum circiter 23, hűte után vallja. Hallottam anyám asszonytul, hogy mondotta : Szörnyi Pistáné az varjúnál hamarább elmenne Tarcsára.

Authenticatus contra Szörnyiné.

Vigesima nona testis Kéri Jánosné, annorum circiter 25, hűte után vallja : Az kútra voltunk hárman és Szörnyi Istvánné leány volt akkor és Juhász Erzsók mondotta : hej bár csak szárnyam volna most, Erzsók nénémhez mennék. És Szörnyi Pistáné felelt arra : van szépanyának egy cserépben kenőcse, ha azzal megkennének, bizony elmehetnél.

Authenticata contra Szörnyiné.

Trigesima testis Füleki Mihályné, annorum circiter 32, hűti után vallja : Hallotta az bábától, hogy mondotta : Zefer Istvánné az égetés elől jött el Biharról.

Trigesima prima testis Németh Jánosné, annorum circiter 38, hűte után vallja : Hallotta Boros Kata szájából, hogy mondotta : mikor elvitték ütet a tánczra, Kerekesné is vélek volt. Másodszor vallja a fatens ad quartum : Hallottam Boros Katától, hogy egyik Major Gergely volt, másik Gyurko Mihály, harmadik Kazi Tamásné, ugyanazok, kik elvitték volt.

Trigesima secunda testis Tóth Mihályné, annorum cir-

citer 36, hűte után vallja. Az magam gyermekétől, a szőlő alatt Zefer Istvánné cseresznyét kért és hogy nem adott neki, akkor éjjel malacz képébe oda mentek és a gyermeket három izbe a földhöz verték. És harmadnap odajött Zefer Istvánné és Juhász Istvánné látta, hogy az gyermek fejét megtapogatta és mondta az gyermek anyjának, hogy szedjen farkas-alma levelet és szederj inat és meggyógyul. De én nem szedtem. Vallja az fatens, hogy egy disznót adtunk ki neki, hogy adósok voltunk és én mondtam Zefer Istvánné fiának: nem kellett volna még olyan hamar kiadni azt az egy disznót. És akkor vasárnap a fiút lehúzták a fáról és úgy hurczolták. Harmadszor vallja a fatens: Az előréten volt az kenderünk eláztatva és hogy vetettük, több volt a mienk két kévével és Zefer Istvánné is elvitte Tóth Mihálytul, az melyet is akkor mindjárt<sup>1)</sup> kértünk tüle, de sem nála, sem másutt meg nem találtuk; sem oda ki, sem itthon, ma is oda vészett, azóta se láttuk.

Authenticata contra Tóthné et Zeferné.

Trigesimus tertius testis Tóth Mihály, annorum circiter 42, hűte után vallja: Az előréten volt 26 kéve kenderem eláztatva és ki megyek egyszer feleségestől, mindjárt mondom: az mi kenderünk felbontották. És megolvassuk: hát 28 kéve. És oda jött Zefer Istvánné, valamíg ki nem hoztuk, mindaddig ott állott és mikor az utolsó két kévét kihoztam, csak kiveszi a kezemből. És annak utánna sohasem láttam, nála sem. Hogy haza hozta penig láttam, hogy ment hazafelé. Másodszor vallja a fatens: A gyermekünk beteg volt és látta a szemivel Juhász Istvánné, hogy oda ment Zefer Istvánné és megtapogatta az gyermeket, meggyógyult aztán hamar. Egyszer az templombul jöttünk ki és akkor is mondja Zefer Istvánné: meggyógyítám az gyermeked és azzal köszönöd meg, hogy a szememre hánysz!

Trigesima quarta testis, ifjabb Kovács Istvánné, annorum circiter 19, hűte után vallja: Együtt jártunk sokan, Szörnyi Istvánné leány volt, én is az voltam. Akkor is egyszer mondja nekem Szörnyi Pistáné: hej mátká, van az én szépanyámnak egy kis cserépbe olyan kenőcse, hogyha megkenődném belőle, ott lennék mindjárt, a hol akarok. Másodszor ismét vallja: Az réten kendert nyűttünk és ott volt akkor is Szörnyi Pistáné és az katlan kórót leszakasztotta, az hangyabolyba vetette, hogy osztán kivette, olyan volt, mint az vér a fele, de az másik fele nem. És mink is hánytunk bele, de az miénk el nem változott.

Authenticata contra Szörnyiné.

<sup>1)</sup> Ezt teljesen értelmetlennek tartom, valaminek ki kellett maradnia, de az eredetiben így van.



Trigesimus quintus testis Nagy László, annorum circiter 60, hűte után vallja : Egy alkalmatossággal Félégyházán laktunk és haza jött Tóth János és Zefer Istvánnéval összeszólalkozván, estére vissza bément Félégyházára. És éjszaka felköltöttük, hogy rakjon tüzet : hát nem fúhatja fel a tüzet. Egyszerre megnézzük én is, a társa is : hát a szája a füléig van vonva. Kértük tülle : mi lelt téged, Tóth János ? És mondja : az este otthon voltam és Zefer Istvánnéval összeveszttem. Másnap ismét haza jön, rámegy Zefer Istvánnéra, megszidogatja és mindjárt meggyógyul a szája.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Trigesima sexta testis Cserepes Ádámné, annorum circiter 20, hűte után vallja : Hallottam Nagy Erzsikótól, hogy beszélt nekem : Egyszer hittam Zefer Istvánnét az kútra és azt mondja : nem megyek biz én, mert még fel sem öltözém, sem tüzet nem raktam. És én csak elmegyek, hát Zefer Istvánné jön a kútról. Kérdém tülle : hol jársz Zefer Istvánné, hiszen most otthon hagytalak, még fel sem öltöztél volt és tüzet sem raktál. Amaz mondja : hát nem láttál, hiszen melletted mentem ! Nagy Erzsók erre mondja : nem láttam biz én egyebet egy fejer kutyánál, hogy elment volna mellettem.

Trigesimus septimus testis Kecskés Mihály, annorum circiter 48, hűte után vallja : Láttam az elmúlt esztendőben, hogy Kerekes Tamásnének oda adta az predikátor az úrvacsoráját és meg nem ette, hanem a kezibe csak leeresztette és megtartotta, magam penig ki akartam az keziből venni, de nem mertem. Másodszor vallja a fatens ad quartum. Mikor nagyutczai Szabó János úgy járt, annak utánna egy alkalmatossággal erre feljövök és összetalálkozom Örvöndi Bájjal és hallottam tülle, hogy mondotta : hiszen úgy féltünk mink az este, — tudniillik a Gombosné leányi, — mert csak magunk voltunk sokáig ; és egyszer haza jön anyánkasszony nagy véresen és kértük : mi lelte ; azt mondotta, hogy leesém egy rakás fáról, hogy mind összeromlám.

Authenticatus contra Kerekesné et Gombosné.

Trigesima octava testis Örvöndi Baji, annorum circiter 36, hűte után vallja : Hallotta az Bordás leánytul, hogy a Gombos leányok beszélék neki : Ez minap csak magunk voltunk mi és úgy féltünk ; egyszer haza jön anyám asszony és kérdjük : hol volt kegyelmed anyámasszony ? És mondja Gombosné : odaki voltam, úgy leesém egy rakás fa közzé, mind összetörték a fejem.

Authenticata contra Gombosné.

Trigesima nona testis Nagy Erzsók, annorum circiter 60, hűte után vallja : Egykor reggel a kútra indulok és hittam

Zefer Istvánnét. Arra Zefer Istvánné azt feleli : nem megyek biz én, mert még fel sem öltöztem és tüzet sem raktam. Én csak megindulok és a mint az temetőre felmegyek, hát Zefer Istvánné, már visszajön az kútról. És én kérdém tülle : ha lelked van, hol mentél el ? Felel rá Zefer Istvánné : hát nem láttad, hogy melletted elfutamlám ! És én arra mondom : nem láttalak biz én, hanem láttam egy fejér kutyát, hogy elfutott mellettem. Másodszor vallja : Tóth Jánosnéhoz megyek egy időben és tengerit vettem tülle, az ház hijján csak ketten voltunk és többet ad félvékával és mondja : többet adok én neked, mert nem adok én neked többet, ha fogdosni talál-nak, mert az én gyermekeim árvaságra maradnak, tudom én azt. Harmadszor vallja. Hentesnél laktam és egy kis malaczt megölt Hentes és oda jön Tóth Jánosné és mondja Hentesné-nek : mi nem szépségeitekért jöttem ide, hanem adjatok egy darab húst kölcsön. És Hentes István maga mondja : nem adunk bizony mi, hiszen csak olyan az mi közöttünk, mint egy darab málé. Mondja arra Tóth Jánosné : várj rá, mert adnál még. Ez pedig volt hétfőn és az Hentes lova meghalt másnap kedden.

Quadragesimus testis Béres János, annorum circiter 36, hűte után vallja : Hallottam Körös Ferencztül, hogy beszél- gette, hogy Albison gyógyították, az orvosasszony mondotta, hogy ártány disznó háját hozzanak és hoztak. Az orvos asszony- nak oda adják a hájat és mondja az asszony : hej Ferkó, nem neked való ez a háj, mert az ett meg, a kié ez volt ; azt pedig az öreg Zeferné adta volt. És az asszony a kutyának vetette és mihent a kutya megette, mindjárt megholt. Másod- szor hallottam Hentes Istvánnétől : Az utcán jött, egy csomó bűzát hozott és találta Zefer Istvánnét az sikátoron és mondja neki Hentesné : nesze vidd el ezt a bűzát, mert nem vihetem már a nagy sárba : és csak elvész Zefer Istvánné. Feljövök az malomhoz : hát az patakban mosódik. Harmadszor : Hal- lottam Zefer Istvánné szájából, hogy mellette laktam, hogy mondotta : akármit csinálj abba az házba, sohasem csele- kedhetel olyat, még csak ha fingsz is, úgy tudom én azt, mint te.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quadragesima prima testis, Zefer Mihályné, annorum circiter 22, hűte után vallja : Hallottam Nagy Jánosné szájá- bul, hogy mondotta : hallotta Nagy Benedeknél, hogy az kürtön egy lucskos macska bement és Benedekné úgy törölgette, kérde tülle : mi lelt téged édes kis cziczám, ki járt terajta ? Az ház híjjáról olyan szó adatott, hogy az bíróné ; és akkor szinte maga volt az bíróné. Másodszor : Az



templomból jöttem és Tóth Jánosné béhi, hogy nézzem a vásznát és egy málét ad és megettem. Akkor éjszaka rám jön Tóth Jánosné személye szerint, láttam, hogy meg akar nyergelni. Harmadszor: Hallottam Szilágyi Jánosné szájából, hogy az urát föröszötték, hogy Tóth Jánosné oda ment és keveset be nem eresztették; csak elment nagy dörögve-morogva. És Szilágyi Jánosné kimegy az ajtón, úgy megüti egy dongó a szemét, hogy akkor nap mind fájts bele. Negyedszer: kendert áztatni voltunk Szilágyi Jánosné asszonyával és beszélte, hogy az urának fürdőt főztek és ott volt Major Gergely is és egy nagy göröngyi békát berugtak az katlanba és arra Major Gergely mondja: bezzeg megcsinálál engem Mari, mert mind el ége az egyik oldalom csontja. És kiment Major, Szilágyit úgy a földhöz csapták, hogyha a küszöböt érte volna a feje, megholt volna belé és az felesége holt számba vitte bé. És Szilágyi Sándor úgy kérte osztán, hogy bévitte az ágyra, hogy: mi lelt engem? és mondja Szilágyi Jánosné: a gonoszok csaptak a földhöz.

Authenticata contra Kerekesné et Tóth Jánosné, item contra Gregor. Major.

Quadragesimus secundus testis Cserepes András, annorum circiter 48, hűte után vallja: Hallottam az első feleségemtől, hogy mondotta, az mely este oda háltunk Zefer Istvánnéhoz, én pedig kimentem, a lovaknál háltam és haza jöttem; úgy panaszkodott: jaj uram, miért jövének ide, mert én az éjszaka nem aludtam, mert ez tiszta boszorkány és hallottam is, hogy hitták.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quadragesima tertia testis Vén Zefer Gergelyné, annorum circiter 68, hűti után vallja: Együtt laktunk Zefer Mihálynéval és egyszer kihíva az házból: jöszte, jöszte Zeferné, mit mutatok. És kimegyek, hát látom, hogy Kerekesné a gyermekét úgy viszi a karján a templomba és a hóna alatt is volt valami és kérdém Zefer Mihálynétől, mit viszen a hóna alatt. Azt mondja rá: egy új fazekat viszen biz ő. Én nem láttam, mert be volt takarva egy keszkenővel, az keszkenőt láttam, hogy a hóna alatt volt. Azután kértem tőle, hogy miért vitte azt oda, de csak nevette. Másodszor vallja: Az menyem panaszkodott, hogy egy málét adott Tóth Jánosné neki és akkor éjszaka úgy makogott, hogy soha se tudtuk, mi lelte. És kértem tőle, mi lelé, amaz felel reá: ihol Tóth Jánosné, meg akar nyargalni. Harmadszor vallja a fatens: Kicsi Tamásné foghagymát kért tőlem és mondtam neki, hogy adok, ha jut és nem jutott. Akkor éjszaka rám jön, úgy fojtogatott: esse kutya, nem adtál foghagymát! Én mond-

tam : hiszen adtam volna, de nem jutott. Az uramat taszigáltam, mert mellettem feküdt és kiáltottam : ihol nem érzi kegyelmed, ez a Kicsiné majd megfojt.

Quadragesimus quartus testis Kecskés János, annorum circiter 48, hűte után vallja : Magam beszéltem Boros Katával és reggel az udvarból, jó reggel lemegyek és látom, hogy nagyon lucskosan és kérdem tülle : hol jártál, ha lelked van ilyen lucskosan, talán az marha után voltál ? Felel Boros Kata : hiszen a disznó szülötték oda hordoztak az éjjel az tánczra, hol a buza réten. Kérdém tülle, ki hordozott ? Amaz mondja : az vén Kerekesné, Major Gergely, Gyurkó Mihály és az öreg Kicsiné. Én mondtam arra : de bizony csak megköszönd, hogy a vízbe nem ölték. Másodszor vallja : Debreczenbe mentem az öreg Gállal és hogy megháltunk a Ligeten, már a dinnyék megszabadultak és Gálos Petriben lakó Füzesi Mihálynak az ipa egy tót szabó, a szóbeszéd közt előhozván a szabó : ha ott lakik-e még Gombosné kegyelmeteknél ? Én mondom arra : ott lakik, minek kérdi kegyelmed ? Míg a világon élek, megemlegetem én őtet, mert engem összerontottak a nyilvánvaló boszorkányért, kurváért. És én mondom arra : csak világosan mondod ezt. Hej csak biz én ma is, holnap is úgy mondom.

Authenticatus contra Kicsiné, Gyurkó Mihály, Major Gergely et Kerekesné.

Quadragesimus quintus testis Gál Mihály, annorum circiter 58, hűte után vallja : Én is mentem Debreczen felé ugyanakkor és az Ligeten megháltunk, az dinnye már megszabadult volt. Odajön az Szabó Miklós, az ki Gálos Petriben lakik és kérdi tüllünk, hol lakik kegyelmetek : mondjuk, Otományba. És kérdi a Szabó : ott lakik-e az a Gombosné kegyelmeteknél ? Mi mondjuk : ott lakik, miért kérdi kegyelmed ? Amaz mondja : hiszen az korcsomán is hogy ittunk, kiment ű és meggyakták űtet Petribe és bejön és még maga mondja : na és látjátok, odaki meggyakanak engem. Azt is vallja fatens : hogy nyilván való boszorkány kurvának mondotta három ízben is. Mi mondtuk, hogy ne beszéljen. Arra csak azt felelte : meg is bizonyítja ő, ha kíváncsitik az egész Gálos-Petrii birákkal, hogy hamis hitű, kurva és nyilván való boszorkány ; Isten űtet úgy segítse.

Authenticatus contra Gombosné.

Quadragesimus sextus testis.

(*E vallomás át van húzva.*)

Quadragesimus septimus testis Major Nagy János, annorum circiter 36, hűte után vallja : Hallottam feleségemtől, ki megholt, hogy beszélte, magam itthon nem voltam, hanem Petri-



ben nyomtattam és hogy haza jöttem, hát rosszul van a feleségem, kértem tülle mi lelte; és csak úgy sivalkodott és mondta: jaj ehun jön a vén Kerekesné egy nagy késsel, majd belém veri, hogy megmondtam, hogy ők vittek el. És azután is ketten mellette ültünk és úgy kiáltott: jaj, ihol jön, most jön be a kis ajtón és majd belém veri a kést. Másodszor: Hallottam a feleségemtől, hogy mondotta, mikor elvitték, hogy Kicsiné is ott volt.

(*Nincs authenticálva.*)

Quadragesimus octavus item Kerekes János: Másodszor vallja, hogy: Albison voltam és ott volt Körös Ferkó is; kértem: hát gyógyulsz-e már öcsém. Amaz mondja: nem gyógyulok bizony én talán soha, mert úgy hallottam, hogy Szörnyi Istvánnénál van a lábam csontja és a hol van, addig nem gyógyulok.

Authenticatus contra Szörnyiné.

Item quadragesimus octavus, Körös Ferkó, annorum circiter 56, hiti után vallja: Albison volt az a rossz fiunk és én is oda mentem és visszajövök. Találom Katona Szücs Istvánt és beszélte nekem: mihaszna, hogy gyógyítsd fiadat, mert soha ki sem gyógyul, hiszen olyan csontját láttam én neki, mint a karom. Másodszor vallja a fatens, hogy: kerülő voltam és Zefer Istvánnénál volt egy fűróm és oda megyek, meglátom ott a fűrómat s megmondom, hogy az én fűróm ez, de most csak itt hagyom és az hegyre megyek. Más alkalmatossággal egy széket csinálók és odamegyek, kérem az fűrót. Zefer Istvánné előáll és mondja: nincs biz itt fűród; én mondom: biz itt van. Arra mondja Zefer Istvánné: osztózz biz én velem, csak menj el. Másnap virradóra a jobbik bornyúm meghal és akkor mindjárt oda jön Zefer Istvánné és azt kérdi, meghala az bornyúd. — Hej, mondom arra, meg biz a, a melyik megholt, még a jobbik volt. Arra mondja Zefer Istvánné: azt tudtam biz én, hogy a rosszabbik holt meg. Harmadszor vallja fatens: Oda jön Lőrincz Perzse és mondja: nosza huzzátok fel nyársra a lépit, mindig hallottam, hogy oda jön, az ki dolga. Megcselekezzük, megsütöttük és a kürtőbe vetettük. — Hát mindjárt oda jó Zefer Istvánné kosár kérni, de nem adtak neki; másodszor is oda jön és harmadszor is és maga a kemenczéről leszedi a kosarat, elviszi és mindjárt láttuk, hogy a kertre megyen Zefer Istvánné és ganéjlott.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quadragesimus nonus testis. (*Vallomása át van húzva.*)

Quinquagesimus testis <sup>1)</sup> annorum circiter 26, hiti után

<sup>1)</sup> A név hiányzik.

vallja : Hallottam Tóth Istvántul magátul, hogy beszélte : mindjárt meggyógyul a lábom, mihelyt a feleségem nem haragszik rám, de ha megharagszik, mindjárt megismét ki újjul.

Authenticatus contra Tóth Jánosné.

Quinquagesimus primus testis <sup>1)</sup> annorum circiter 20, hiti után vallja : Scholába jártam és az Zefer Istvánné fiátul elvettem az szánat és rám jön Zefer Istvánné, megfenyeget és mondja : várj rá te kutya, elvetted az fiam szánját, de megbánod ezt : És az jó tehenünk megholt, az kinek is semmi gondja nem volt.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quinquagesimus secundus testis Nagy András, annorum circiter 48, hiti után vallja : Az ökreimet kerestem az Petrii réten és az Petrii kerülő Oláh István szénát rakott a szekérre és kérdém tülle az ökrömet és mondja, hogy behajtá a társam. Kérdi tüllem : ott lakik kegyelmeteknél Gombosné? mondom neki, ott lakik. Hiszen Isten úgy segéljen, tiszta ördög, itt sem lakhatott tovább.

Authenticatus contra Gombosné.

Quinquagesimus tertius testis Huszti János, annorum circiter 39, hiti után vallja : Láttam az öreg Zefer Istvánnét, hogy mentem Huszti Miklóshoz, hogy előbb oda ére én nálam és egy új fazekat odacsap a kert hátuljába, a kereszt útra. És mondom neki : esse ördög mi részibül született, te vagy anya, esmérlek ; és az ura szüri volt rajta ; nem tudom igazán, kása volt-e benne vagy köles.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quinquagesimus quartus testis Tóth János, annorum circiter 38, hiti után vallja : Katona voltam és Félegyházán laktunk ; egyszer haza jövök, Zefer Istvánnéval összeháborodtam és megismét visszamegyek Félegyházára. Lefekszünk az kunyhóba, reggel jókor felkelünk és tüzet akarok rakni ; fúvom a tüzet, hát nem jól megyen a szellő a számbul. A többi is felkél és mondják : fújjad Jankó, hiszen jó tűz rakó voltál te az előtt. Én mondom : fúnám, de nem jó helyre megyen a szellő. Megnézik és mondják : Isten engem úgy segéljen, a füledet éri a szád. Én is érzettem, hogy nem jól áll a szám, de nem fájt. Másnap hazajövök Otományba és Zefer Istvánnét künn meglátom, bejövök az udvarára és bemegegyek, megszidogatom, hogy a számat meggyógyítsa, mert rágyujtom a kunyhót. És csak visszamegyek Félegyházára, akkor éjjel meggyógyul a szám.

<sup>1)</sup> A név hiányzik.



## Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quinquagesima quinta testis Jánki Andrásné nobilis persona, annorum circiter 38, hiti után vallja: Hallottam Szörnyi Katinak a szájából, hogy oda mentem, hogy rebesgették, hogy meggyógyul Körös Ferkó, meggyógyítja az oláh asszony. Arra azt mondja Szörnyi Kata: ő bizony sohasem gyógyul; én is arra mondom: meggyógyul. Megint azt mondja rá: nem gyógyul biz ő soha, mert azt mondja az ángyom, hogy azt is látta, az csontját az lábának. Még erős bizony Istennel mondta: sohasem gyógyul meg. Másodszor vallja a fatens: Mikor a Szűcs István lakodalma volt, ott volt Csapó Pista is, akkor is hozódik elő az ördögség. Csapó fia mondja: de biz elég van itt ördög. Én mondom arra: hogy tudod te, tán magad is az vagy, a szépapádtul tanultál? Arra Csapó István: nem biz én, mert egy ember az minap is hitt engem mesterségre, még pedig olyan ember, hogy meg se gondolná kegyelmed. Harmadszor vallja a fatens: Adósok voltunk neki örléssel, — tudniillik Tóth Jánosnének, — és hogy meg nem örölhattük neki hamar kívánsága szerint, akkor nap az jó lovunk megholt. Másodszor is ugyanazon héten járt ránk Tóth Jánosné, más lovunk is meghal.

## Authenticatus contra Tóthné et Szörnyiné.

Quinquagesimus sextus testis,<sup>1)</sup> annorum circiter 52, hite után vallja: Az első feleségemtől hallottam, hogy mindig Huszti Jánosnéra kiáltott, hogy ő ette meg. Másodszor vallja: Magam a házban aludtam éjjel és látta a magam gyermeke, hogy Huszti Jánosné az ablakra jön és bé akar jönni. Felnyitotta az ablakot a fiam és a fiam mondja neki: mit keressz itt, te kutya? És az gyermek felkölt engemet is, kimegyek, de senkit nem láttam. Azt is vallja fatens, hogy akkor reggel mindjárt kiment a pitvarba és egy nagy rakás szart látott ott. Harmadszor vallja: Mikor a feleségemet Albisra vittem az orvoshoz és faggattam, hogy mondja meg, ki ette meg, arra csak azt mondja: az kivel sokat ettél, ittál és az kivel sokat veszekedik a feleséged, most is haragszik rátok. Negyedszer: hallottam az magam gyermekétől, hogy azt mondta neki Huszti Jánosné: hiába gyógyítjátok anyátokat, mert sohasem gyógyul meg. Hallottam a leányomtól, hogy monddta, hogy Zefer Mihálynéval Husztiné a kútra volt és úgy beszélte neki: hijába, mert soha sem gyógyul meg mert a szépanyja is csak a csontját, bőrit vitte a másvilágra, de hiszem az Istent, hogy ő is úgy szárad meg és csak csontját-bőrit viszi a másvilágra. Ötödször vallja: Albisen mentem a sirok

<sup>1)</sup> A név hiányzik.

közepin végig reggel 8 óra tájban, vasárnap volt-e, vagy más innep volt, nem tudom igazán ; de az templomba voltak mások és találom Zefer Istvánnét a sirok közepén : hát fűvet szedett. És szóltam hozzá : mit szedsz most hej ; de én nem tudom, hallotta-é vagy sem.

Authenticatus contra Huszti Jánosné.

Quinquagesimus septimus testis Bordás János, annorum circiter 68, hűte után vallja : Hallottam Zefer Istvánnétul, hogy mondotta az urának : csak menj el haza uram, semmit ne félj, mert ha engem megégetnek, tizedet is megégetnek.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Quinquagesima octava testis Szűcs Mihályné vallja :<sup>1)</sup> Oda mentem Tóth Jánosnéhoz és mondom neki : be sok aprómarhád van. Nem sok biz ez, de egy néném volt, ha az élne, ember volnék most, mert csak két ludat ültetett és több volt neki, mint az ki tizedet ültet is, mert veres . . . . .<sup>2)</sup> rakott alá olyanokat, mint az tenyerem.

Authenticatus contra Tóth Jánosné.

Quinquagesimus nonus testis Madzag Pál, annorum circiter 56, hiti után vallja : Hogy már fogva volt Zefer Istvánné a bírónál, odajön az ura az tisztájával és beszélgettek. Az öreg Zefer István sír és az asszony mondta az urának : ne sírj, ne sírj, csak eredj el haza, mert ha engem megégetnek, biz isten húszat is megégetnek.

Authenticatus contra Zefer Istvánné.

Sexagesima testis Váradi Jánosné, annorum circiter 53 : Egykor éjszakának idején, az mult hétben kimegyek, hát az Kicsinyné dombján az kapunál ott áll egy lepedős ; én azt nem mondtam akkor senkinek, hanem másnap mondtam meg. És szapulunk egykor, még oda jó Kicsiné és mondja nékem : szomszéd asszony, az estve is mind elnevetők mi kegyelmedet, mert az Kovácsné fiai ijesztették meg kegyelmedet az új szűrbe. És én mondom arra : nem az volt biz az, mert szintúgy kavarodott előttem az lepedős.

Authenticata contra Kicsiné.

Sexagesimus primus testis Szilágyi János, annorum circiter 43, hite után vallja : Hallottam Boros Tamásnéul, az ura bíró volt és az bíró Kerekesnéhez ment tyúk kérni : nem adott ; hirtelen osztán csak elhozták egy tyúkját. Akkor éjszaka osztán a Borosné lányának az száját félre huzzák és abba holt meg is. Másodszor vallja a fatens : Major Gergelyhez járogattam és egyszer Tóth Jánosné és Paczali Jánosné mondják

<sup>1)</sup> Éveinek száma nincs bejegyezve.

<sup>2)</sup> Olvashatatlan szó.



nekem : ne járd oda ki Szilágyi, mert bizony megölnék ott. És én arra mondtam : régen azt keresem én már, a hol megöljenek. És egyszer még kimegyek Majorhoz : hát nem is úgy beszél, mint azelőtt, hanem haragszik rám és én a pitvarba csak lefekszem. Major bémegy a házba és én künn hálók. Engemet akkor éjszaka majd megölnék, de Major Gergely felém sem jött. Hanem mikor megviradt és a munkások jöttek, akkor jön ki Major a házból és azt mondja : lásd-e, sokfelé folyamodtál, azért nem gyógyulsz meg ; úgy háromszor végighúzza a kezét rajtam és megkönnyebbíszem. Annak utánna ígértem Paczalinénak egy csizmát, mert azt mondotta, hogy meggyógyítana, ha hagynák, mert van az ördög árkában olyan fű, kitül meggyógyulsz. Annak utánna meg fürödőt csinált nekem Major Gergely és mindjárt oda jött Tóthné két ízbe is. Másodszor fürödőt csináltak nekem és akkor is odajön Tóth Jánosné és akkor bé nem eresztettük, hanem bezártuk az ajtót előtte. Harmadszor vallja a fatens : Hallottam Szabó Jánosné, hogy az anyám fogva volt és oda akartam menni, hogy elbúcsúzzam tőle ; és Szabó Jankóné mondja nekem : te kutya, neked is meg kell halnod, ha az anyád meghal. Negyedszer : Paczali Jánosné mondta nekem : a párnában keress meg valamit, mert ott van valami és azért nem alhatol. Megkeresém a párnát és lelék benne egy csomó czérnát. Igen szép czérna volt, össze volt kötve egészen, olyan képe volt, mint az embernek. És Paczaliné mondja nekem : oldozd meg azt Szilágyi és meggyógyulsz. Én azzal mentem a malomhoz és bebújtam a kövágó alá s ott oldoztam, már nem sok híjja volt, egyszer eszembe sem veszem, az hátam mögül megfogja az vén Kicsiné összesodorja és azt mondja, be szép czérna ez. Hej! meg sem oldhatám s meg sem gyógyulék utánna. Ismét egykor odajön az a vén Kicsiné és tejet kér, de nem volt, hanem mondtuk, hogy ihon egy fazék aludt tej, de arra való nincs is. Azon nagyon megharagudott, úgy ment el és az mi tehenünket azután egy egész hétig meg nem fejhattuk, mihelyt a rocskát látta. azonnal kiugrott a gyepün. Egy hét mulva az napom egy fazék tejet oda viszen neki és mondja Kicsiné : ládd-é, ha a teheneknek valami baja esik, mindjárt másra gyanakodtok és nagy nehezen elvette a tejet. De a mi tehenünk akkor nyáron csak folytatott, de bornyut nem fogott. Item Tóth Jánosné is mondotta, hogy meggyógyít ; ígértem neki egy kis cseber bort, de meg nem gyógyított.

Authenticatus contra Tóth Jánosné, Kicsiné, Paczaliné, Magyar Mihály.

Item testis quadragesima prima Zefer Mihályné : Hal-



lottam Hosszunétul magátul, hogy beszélte nekem: ez a Szűcs Erzsók csak veszekedik velem, de hiszem az Istent, hogy ő is úgy jár, mint az anyja, az anyja is elvitte a bűnit a földhöz.

Sexagesima secunda testis Nagy Kata, annorum circiter 45, hite után vallja: Hallottam Tóth Jánosnének a szájából, hogy mondotta: várj rá Hentes, mert adnál még te nekem pecsenyét; és másnap megholt két lova Hentes Istvánnak. Másodszor: Ugyan hallottam Váraditul, hogy mondotta, — mert beteg ágyában volt, —: mindig gyanakszom Kicsinére, mióta a buzáját feltakartam és hogy ráesküdtem, mindig rosszul vagyok azóta. És abban is halt meg.

Authenticata contra Tóth Jánosné et Kicsiné.

Sexagesima quarta testis Szilágyi Jánosné annorum circiter 30, hite után vallja: Uramnak fürödöt főztünk, Paczali Jánosnéval kimentünk fűszedni, úgy mondta nekem, hogyha valamit látok, meg ne ijedjek. Másodszor vallja: Az vén Kicsiné tejet kére tőlünk és nem adhattam neki és az tehenünk két hétig sem állott meg, hanem anyám asszony tejet vitt neki és úgy megállott. És mikor anyámasszony oda vitte neki a tejet, el sem akarta venni, hanem anyámasszony ott hagyta. De ő arra azt mondta: ne add biz én nekem, mert ha valami bajotok esik, mindjárt ördögnek mondjátok az embert. Harmadszor vallja: Hogy uramnak fürödöt főztünk, három ízben is oda jött Tóth Jánosné és be nem eresztettük, hanem egyszer kimegyek, hogy nézzem, hova lett Tóth Jánosné: úgy megüti egy dongó a szememet, hogy akkor nap mind fájt a szemem. Negyedszer: A kis utcán laktunk és akkor is fürödöt főztünk uramnak, Major Gergely is ott volt és egy veder vizet viszek be. Hát egy nagy göröngyi béka csak beesik a kéményen és elsivalkodom, az katlanba mászott az béka. Major Gergely arra nekem mondja: be elrontál Mária. Uram mondta neki: nem ő rugta oda, hanem maga mászott be. Major Gergely csak element nagy haraggal, az uramat pedig úgy a földhöz csapták, hogy egy óráig is rosszul volt belé.

Authenticata contra Tóth Jánosné, Kicsiné, Major.

Sexagesima quinta testis Kovács Mihályné, annorum circiter 42, hite után vallja: Hallottam hogy beszélgették, hogy együtt voltak az házamnál fogva, Zefer Istvánné mondotta Tóth Jánosnének: biz Istene lelke az embereknek, hogy rád gyanakodott Hentes a lóért. Tóth Jánosné mondja: hát te rád szintügy. Másodszor: Nagy Mihálynétul hallotta, hogy beszélte: megholt egy marhájok délbe, az kinek semmi gondja sem volt; és felhozták a lépét, soká sütötték. Létiné (*sic!*) csak járt oda: mit főszesz, hej be jó szagú! Amaz mondja



arra : nem sütök-főzők biz én semmit, mert nincs kedvem. Kicsinyné szapulóképpen járt oda és csak kért tőlök mindent, lencsét s egyebet. Harmadszor : Hallottam Nagy András Mihálynétól, hogy beszélt : hiszen egy pujkámat megnyargalták és egy borostát, fűsüt az tőkébe tettem és Bordásné aznap csak járt reám, hogy ő sem nem szarhatik, sem nem hughatik. Negyedszer : Hallottam Lukácsnéul, hogy addig meg nem gyógyult a csecsi, hanem Bordásné az mély útról fűvet hozott neki és azzal gyógyult meg és megparancsolta Bordásné, hogy senkinek ne mondják.

Authenticata contra Tóth Jánosné, Zeferné, Bordásné, Gálné.

Sexagesima tertia testis Zefer Jánosné vallja, mit az 41-ik tanú vallotta. Negyedszer hite után.

Sexagesima sexta testis Nagy Mihályné, annorum circiter 32, hite után vallja : Két marhánk, kinek semmi gondja nem volt, hamar meghal egymás után és valaki látta, mind azt mondják, megnyargalták. És arra tanácsolták osztán, hogy a lépét, máját süssem meg, tegyem a kürtőbe. Megcselekedtem három ízben is, odajön Létiné és úgy kérte tőlem, mit süttök, főztök, jószagú ! És én mondtam : semmit sem főzők, egy kis hagyma salátát csináltam. És oda ki voltak sok asszonyok, mégis odajött és úgy kért hideg vizet tőlem. Másodszor : Harmadéve húshagyó kedd után szeredára meghalt akkor is egy jó ökrünk és akkor is a tüdejét, máját a kemenczébe kötöttük és Kicsinyné odajött és lisztet kért tőlem ; másodszor is odajött és akkor egy üres kantát kért tüllem.

Authenticata contra .....<sup>1)</sup>

Sexagesimus septimus testis Zefer János, annorum circiter 48. Hallotta Kovács Mihálynétul, hogy az Borosné szilvássán Kerekesné nappal úgy a földhöz vágta ; csak azért, hogy egy profonttal <sup>2)</sup> feljebb vetették nála.

(Nincs authenticálva.)

Sexagesimus octavus, item sexagesimus primus Szilágyi János másodszor vallja : Az anyám élt és hogy sokat faggattam, hogy gyógyítson meg, egyszer az mostoha apám nem volt itthon, mondja az anyám : nem gyógyíthatlak én fiam ettül a vén embertül, mert az nem hágy, hanem menj el Anókhhoz, mostan Szováton van, apád míg haza nem jön, addig elmehetsz. És én elmentem Anókhhoz, oda érkeztem szombaton hozzá és jóval biztatott, hogy ne féljek, mert meggyógyít, még a vállamra tette a kezét. Vasárnap reggel pedig, soha

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

<sup>2)</sup> Valószínűleg katonák ellátása alkalmából jobban megterhelték.

semmi jó szót nem adott, hogy felviradtunk, hanem én csak haza jöttem; és kérdém anyámtul, hogy mikor jött haza az após és azt mondotta, hogy szombaton este jött haza. Másodszor vallja: Egy alkalmatossággal Paczali Jánosné nekem fürdőt főzött és az úr látott az Előszigetből jönni két őzet és mondja a szolgálknak: nosza a hol jön két őz, menjetelek elébe az kopókkal. És maga az úr oda jött a sikátorhoz és úgy kérte, az mely bornyu pásztor az mult esztendőbe megholt: hej bátya! nem láttál-e itt két őzet? Amaz mondja: nem láttam biz én; és csak elmegyen az úr. Paczaliné látta, mindjárt akkor csak azt mondja nekünk, hogy most vigyázzunk, hogy az fürdőbe valami ne menjen: és láttunk egy gyíkot, hogy az fürdőben végigment és meg nem ölhettük. Hanem este oda jön Paczaliné és azt mondja, hogy egyik szuka, másik bak és az házat is megmutatta, hogy egyik Jakab Istvánhoz való, az másik Magyarhoz és az házamnál egyik innét ugrott átal, azt bizony ott keresse az úr.

Authenticatus contra Paczaliné.

Item sexagesimus octavus testis Nagy Mihály, annorum circiter 38, hite után vallja: Mint az 66. egészlen.

Sexagesima nona nobilis persona Szűcs Erzsók, annorum circiter 18, hite után vallja: Hallottam Huszti Jánosnétól, hogy összeszólalkozott vele: hogy az Isten megszáraztotta anyádat, de te is megszáradsz.

Authenticata contra Huszti Jánosné.

Septuagesima testis Németh Zsigmondné, annorum circiter 28, hite után vallja: Hallottam anyámasszonytól, hogy mondotta, hogy Katónak a szemét és száját összehuhták volt és az vén Kerekesné mondta anyámasszonynak, hogy azt csak apátoknak köszönjétek.

Authenticata contra Kerekesné.

Septuagesima prima testis Balogh Jánosné, annorum circiter 29, hite után vallja: Hogy az édes anyánkat a gonoszok oda hordozták, én az utca hosszán ríttam és Zefer Istvánné kérte tőlem: meglelétek-e anyátokat. Mondtam, hogy nem leltük. Mondta arra Zefer Istvánné: hogy csak egy íznyi gyertyával is meglelné. Az anyánk pedig egy hétig is oda volt, csakugyan meghalt osztán a szalacsi határban.

Authenticata contra Zeferné.

Septuagesimus secundus testis Körös Ferencz, annorum circiter 21, hite után vallja: Albison voltam az orvos asszonynál, elfogyott az haj és mondotta apám uramnak, hogy hozzon hájat és elhozták és magam oda adom az orvos asszonynak. Azt mondja arra: hej, nem neked való haj az, mert ha ezzel megkennélek, úgy, voltál nyomorék vagy nem, de az léssz.



És az hájat vetették a Borbély Bálint kutyájának és öklöndözött tőle mindjárt; és megharagudott Borbély Bálint, hogy mit csináltak a kutyájának.

Anno 1724 die 13 Aprilis. Ez inquisitio lett az egész otományi bírák előtt.

1. Zefer Istvánné zászlótartó. 2. Tóth Jánosné. 3. Kerekesné köz. 4. Bodorné. 5. Szörnyi Pistáné. 6. Husztiné hegedűs. 7. Major Gergely hadnagy. 8. Magyar Mihály kanördög. 9. Kicsiné. 10. Fekete Kató. 11. Bordásné sípos. 12. Az öreg Gálné kapitány. 13. Gyurkó Mihály kanördög. 14. Gerebesiné. 15. Paczali Jánosné.

Ezeket akkor írtam, mikor vallottak egyik a másikra.

Extradatum per juratum notarium ejusdem loci.

(Eredetije Magyar Nemzeti Muzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

## CCCCXIX.

### *Bereg vármegye, 1724.*

#### *Borsova községben Kállainé ellen foganatosított tanúvallatás.*

Én Cherney Pál, nemes Bereg vármegyének ordinarius szolgabírája, Jánki Andris hűtös assessora jöttünk ki ide, ugyan nemes Bereg vármegyében Borsova nevű helységben, tekintetes nemes Kajdi István viczispán úr ő kegyelme, úgymint magistratus exmissiojából, bizonyos inquisitionak végben vitelére, előnkbe adatott Utrumok szerint, mely következik ez szerint.

#### Utrum de eo :

Primo : Tudja-e azt a tanú bizonyosan, avagy látta-e azon szóban forgó asszonyhoz, az ki Borsován lakik és nyilván való boszorkánynak mondatik, ha bűvös boszorkány-é és ördöggel czimborál-é ? avagy nem, ha vesztő, ölő, avagy kínzó-e ? gyermekeket, egyebet, avagy férfit lepedőbe öltöző-ijesztő és verő boszorkány asszony ? Ha az : kicsoda panaszkodott rája, hogy ötet éj és nappal gyötrötte, maga képibe kínzotta, és az kínzás után megholt és kicsoda holt meg ? Annak az embernek éltében mit hallottak a szájából, vallja meg az tanú. És midőn lepedőbe öltözött, kicsodát vert az földhöz ? kit tánczoltatott és kinek híjják azon személyt ? És valamit tud, látott, hallott azon asszonyhoz és kitől mit hallott vallja meg az tanú és ha magánál jobb tanút tud, azt is mondja meg, az penig kicsoda. Egy szóval, valamit látott, hallott és tud, akárkitől mit hallott, vallja meg az tanú.

Primus testis Fodor János, Karizki László úr jobbágya, annorum circiter 70, juratus examinatus ad singula puncta, aliud nihil fatetur, hanem hallotta egytül-mástul : hogy Orosz János reá kiáltott Kállainéra, hogy az ő képébe járnak reája nyomorgatni és vesztegetni.

Secunda testis Orosz Simonné Csengeri Erzsébet, Jánky András uram jobbágynak az felesége, annorum circiter 50, jurata examinata fatetur : Hallotta Elek Borbálátul ezen fatens, hogy Elek Borbálára ezen Kállainé járt és valamely nyavalya reá jöven, olyankor az vízben is, ez Borsovában bele kellett olyankor neki menni. Azon Elek Borbála olyankor nevetett, visított és mindenkor Kállainé képében kellett reá menni ; neki úgy látszott. Hanem Kállainéra reá üzent, már húsvétől fogva, már tágitott rajta. Ezen fatens hallotta Gálfi Mártonnétul úgy az fiacskájátul is : Az gyermeket, a falú sertésit az falúból kihajtván az hídon átal hajtották, az gyermek egy kevésse ottan sertésekkel maradván, egy lepedőben Kállainé az cserébül eleibe az gyermeknek kimenvén, ijesztette, verte, tánczoltatta volna. Látta is ezen fatens az gyermeket, az disznó hajtásbul, hogy visszajött nagy tüzesen, de akkor az fatenshez az gyermek nem szólt ; hanem az anyjához haza menvén, az anyjának megpanaszolkodván, látta, hogy anyástul akkor mindjárt jöttenek Jánki András uramhoz és panaszolkodván, hogy mit cselekedett neki Kállainé : tánczoltatta, verte, lepedőbe volt, hogy kiáltott volna, füvet szakasztott, az száját füvel bedugta, hogy ne kiálthasson. Az gyermeket elhagyván, az gyermek az hídon átal jöve, visza felé tekint, azonnal meglátja Kállainét, hogy jó utánna lepedő nélkül. Hallotta azt is Bot Máriátul, hogy Kállainétul hallotta volna, — akkor Bot Mária Jánki András úr szolgálója lévén — hogy ugyan Csengeri Gyurkát Jánki András úr szolgáját megfenyegette, az kinek is télben az méh az karját megcsipvén, fél esztendeig is sínlett, az fél karja ma is nem olyan jó, mint az másik. Item vallja ezen fatens, hogy Csengeri Éva Szőnyi urnál szappant főzván, kért tülle egy kis szappan levet, hogy nem adott neki levéből : minden seb nélkül megindult a vér és folyt belőle ; ő reá volt érette a gyanúság, ma is ő reá vagyon. Ezen fatens hallotta Orosz János szájából éltibe tízszer is, hogy így az Kállainé keze miatt kell neki meghalni, mert neki enni hord, hogy ő pedig nem eszik, azért kínozza őtet és azt mondja neki : te kutya, két felé szakasztottad már a teleked, meg kell teneked halnod, ez az köz rekesznek a jutalma. Azt is hallotta a szájából, hogy azt mondotta Orosz János, hogy az fejére teszi az kezét Kállainénak és reá esküszik, hogy nyilván való boszorkány



és míg meg nem holt, örökké Kállainéra kiáltott. Az fatensnek is volt reá erős gyanúja, hogy a vizelleti nála meg nem állott, hogy aztán a fatens reá üzent Csengeri Sámuelnél, úgy gyógyult meg.

Authenticata, hoc addito: Tudja bizonyosan, hogy még leány korában ezen fatens bátyjának a mezőn pogácsát adott, attul azonnal nehéz beteg lőtt.

Tertius testis Varjú György nobilis persona, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur: Örökké hallotta, hogy Kállainéhez szó volt az boszorkányság iránt. Azt is fateálja, hogy az felső hetekben az szőlőhegyen felesen együtt lévén kapálásban, hallotta Szikray Mihálytul, hogy hűttel mondotta, hogy Kállainé nyilván való boszorkány, mert az előtt való esteken reá ment ő reá, úgy nyomorgatta, vesztegette őtet.

Quarta testis Orosz János relictája Veress Anna, annorum circiter 30, jurata examinata fatetur: Az fatensnek az ura tavasszal Kállainé mellett vetett valami tengeri buzát, Orosz János ismervén, hogy jobb lenne, ha köz rekeszt tehetne, az vejivel Orosz János három, vagy négy szekér vesszőt vívén Kállainé mellé az tengeri pusztára; kérdezvén Kállainé Orosz Jánostul, mire való ez a vessző, arra felelvén Orosz János: ha Isten engedné együtt, másutt ezen hitvány pusztát kellene rekesztetni, úgy köz rekeszt is szintén; az közrekesznek határát keresgetvén akkor is Orosz János. Felelt arra Orosz Jánosnak Kállainé: te rekesztenél itten közrekeszt; felelvén Orosz János: én ha Isten engedi. El se kezd, mert bizony te nem rekesztesz, még tenáladnál külömb is. Akkor haza menvén Orosz János, azótátul fogva kezdték Kállainé képébe nyomorgatni, kínozni, marha képében is eleibe ment egynéhányszor, ottan állott ő maga képében is enni hordott salátát, úgy egyebet is, az szájába nyomta volna: egyél te kutya. Fél lábon állott előtte, nyakára, hasára állott, úgy tapodta. Orosz János semmit sem aludt, se nem ött. Orosz János reá is üzent Kállainéra, de arra semmit sem hajtott, nem tágitott rajta. Örökké holtig azt vallotta, hogy Kállainé keze miatt kell neki meghalni, azt is vallotta, hogy kész reá esküdni, hogy Kállainé nyilvánvaló boszorkány. Az fatens is hallván az urátul, ugyan maga is kiáltotta is, nyavalyáját látván az urának, kész Kállainéra esküdni, hogy nyilvánvaló boszorkány.

Quintus testis Módi István libera persona, annorum circiter 34, juratus examinatus fatetur: Hallotta Gálfinétul, hogy az ű fiacskáját Gyurkát, az hídon túl, Kállainé eleibe menvén ijesztette, verte, hogy kiáltott volna, az száját füvel bedugta. Falustul együtt lévén bizonyos dolog miatt, — maga

Orosz János nem jöhetett az nyavalya miatt — hanem hozzánk küldte a feleségét, reménkedvén, hogy üzenjünk reá Kállainéra, hogy ne gyötörje az urát; úgy falustul a kerülőtül reá üzentünk. Az felsőbb esztendőkből együtt lévén, valamely becsületes embernek valamely dolga volt ottan, Kállainénak is, megfenyegette Kállainé Pap Márton: várj reá te Pap Márton, te szeled ez. Egy kevés üdő mulva az Pap Márton lába megfekélyesedvén, megdagadozott, lyukasodott, úgy, hogy Pap Márton sokat feküdvén bele, valamit épült ugyan, de ma is nem ép az lába.

#### Authenticatus.

Sextus testis Pap Márton nobilis persona, annorum circiter 48, juratus examinatus fatetur: Szemeivel látta, hogy Gálfiné fiastul reá ment Kállainéra, Jáнки András uramat is oda hitták pro testimonio és szemébe mondotta akkor mindjárt az gyermek, az mikor az actus volt, hogy Kállainé az hídon túl az gyermekre lepedőben reá ment, ijesztette, tánczoltatta, lepedőben reá borulván gyomrozta, hogy kiáltott volna, füvet szakasztott, az száját füvel bedugta. Ezen fatens egy alkalmatossággal falugyűlésébe lévén, Kállainén valamely büntetés lévén, az büntetés iránt Kállainéra az fatens erősködött, akkor Kállainé megfenyegetvén: Pap Márton várj rá, mind te dolgoz ez. Csakhamar Pap Mártonnak az ép lába megdagadozott, megfekélyesedik, kilyukadoz. Noha Pap Márton a fenyegetéskor protestál, hogy ha neki valami baja leszen, reá emlékezzenek. Egyhónap mulva járt a lába úgy, feküdt bele 45 hétig. Fejér Anókhöz vitetvén szekerén magát megmondotta, hogy vesztés vagyon az lábán. Azután épült valamit, de ma is esküszik feleségestül Kállainéra, annak idejében.

Authenticatus hoc addito: Hallotta Orosz Jánostul, hogy egész gyanúsága nyavalyája miatt Kállainéra vagyon, kész is lőtt volna fejére esküdni.

Septimus testis Öreg Varjú Gergely nobilis persona, annorum circiter 74, juratus examinatus fatetur: Examinálván az fatens Gálfiné fiacskáját, miképpen járt ő Kállainéval, az gyermek megvallotta, hogy miképpen ment eleibe lepedőbe, ottan az gyermeket verte, vesztegette, hogy kiáltott volna, füvel a száját bedugta; nyilván Kállainénak mondotta. Azt is fateálja, hogy Kállainé örökké szóban forgó asszony volt, minden ember félt s fél tőlle, senki neki kedvét nem merte szegni.

Octavus testis Bende Péter, nobilis persona, annorum circiter 44, juratus examinatus fatetur: Az felső hetekben, valamint beteg ágyából Orosz János fellábbadozván, az kert



alatt ballagván, öszvetalálkozván a fatens vele, kérdezvén Orosz Jánostul, gyógyul-e mán, felelvén: nem gyógyulok, mert engemet az az istentelen asszony nem tágit, megöl, az éjszaka is azt felelte énnekem: te eb, nem gyógyulsz meg, mert én elszakasztottam egy hurkodat a beledben. Azt is hallotta a fatens az Orosz János szájából, hogy nyilvánvaló boszorkánynak mondotta Kállainét, hogy az fejére teszi kezét, úgy rá esküszik. Az felsőbb esztendőekben pedig falunk gyűlése lévén, Kállainén valamely kevés büntetés lévén, Pap Márton mintegy erősködött a dologban, hogy megérdemli is az büntetést. Pap Mártont Kállainé megfenyegette, Pap Márton mindjárt protestálván, egy hónap mulva az lába eldagadozott, megfekélyesedvén, az házból sok időig ki nem mehetett. Pap Márton Fejér Anókhöz vitette magát, azóta épült valamit, de örökké nagy suspició volt hozzá, ma is vagyon.

#### Authenticatus.

Nonus testis Simon Andris nobilis persona, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur: Hallotta gyermekétől fogva örökké, hogy Kállainé szóban forgó asszony volt, azt is, hogy Gálfiné fiának ezen tavaszon a hídon túl elébe ment lepedőben, reá borult, tapodta, ijesztette, verte, hogy kiáltott volna, fűvel az száját bedugta. Orosz Jánosnak pedig az szájából hallotta, hogy nyilvánvaló boszorkánynak mondotta, mert Orosz Jánost szidta, nyomorgatta, vesztegette, ételt hordott neki, etette volna. Azt vallotta Orosz János, hogy a Kállainé keze miatt kell neki meghalni. Varga György is ennek előtte valamely idővel szóba elegyedvén vele, valamely unokájának a búzája végett, mondván Kállainé: hiszen nem Varga Györgyöt fogadták prókátornak. Az fatensnek maga panaszolván Kállainé, következő éjszaka megnyargalták a Varga György bornyát s megdöglött.

Decimus testis Szatmári György nobilis persona, annorum circiter 66, juratus examinatus fatetur: Hallotta Gálfínétul, hogy az ő fiacskáját, lepedőben reá menvén megverte, ijesztette, hogy kiáltott volna, száját fűvel bedugta. Azt is fateálja, hogy Kállainé azon dolgot magáru el akarván fordítani, nem ő volt az lepedős személy, hanem Váriban lakozó Horváth Kata. Szöllősi vásári alkalmatossággal ezen fatensnek panaszkodott Horváth Kata, hogy arra kéri Kállainé ötét, hogy mondja azt, hogy az Gálfiné gyermekét tréfából ő ijesztette meg. Felelé neki Horváth Kata: bizony nem cselekszem, mert én eddig sem voltam, sem országom, sem hazám kerülő, ezután sem akarok az lenni, hanem az ki cselekedte, büntetődjék. Ugyanezen fatens egy alkalmatossággal Váriba menvén,



Szűrszabó István felesége panaszolkodott ezen fatensnek, hogy egy alkalmatossággal mint jártanak azzal a Borsován lakozó Kállainéval: Horváth Katát tudakozván tülem, hogy hol lakik, mely kérdésre feleltem: keresd fel, megtalálod egy vásáron, nekem semmi gondom nincsen reá. Ezzel Kállainé elment tüllünk. Az vízparton búzát száraztván, elmenetele után Kállainének olyan szélvész támadott, hogy ha az búzára nem dülöngöztünk volna, talán minket is a Borsovába hányt volna. Azt is fateálja, hogy Orosz Jánosnak hallotta a szájából, hogy neki nyilván a Kállainé keze miatt kell meghalni, az mint meg is holt. Ugyan azt is fateálja, hogy megfenyegette Pap Mártont, Pap Márton protestálván akkor is az falu gyűlésében, egy kevés üdő mulva az lábát elrontották, az ki ma sem jó.

Authenticatus ad omnia fatetur, uti in praemisso.

Undecima testis Gálfi Márton relictája Szép Jutka nobilis persona, annorum circiter 30, jurata examinata fatetur: Hallotta az szájából az maga fiacskájának, hogy ezen elmúlt tavasszal egy alkalmatossággal az falu sertésit által hajtván az hídon, az gyermek ottan lévén a sertések közt, az cserbül kijöven egy lepedős, reá indulván az gyermekre, reá borult lepedőstül, ottan rázta, verte, nyaggatta, tánczoltatta. Ottan nem messze lévén Varga György, az mint kiáltott volna, kapott egy marék füvet, az száját bedugta. Felszabadulván tőlle, jöven haza felé, az hídon hátra tekintvén az gyermek: hát jön utánna Kállainé, úgy ismerte meg, az lepedő az hóna alá vagyon téve; azután is látta jöttibe Kállainét az falu végén. Azt is fateálja, hogy hallotta Orosz Jánosnak a szájából, hogy az ő keze miatt kell meghalni, mert neki enni viszen salátát, forralt tejet; azt mondotta neki Kállainé: az én kezem miatt kell meghalnod, már egy hurkát ketté szakasztottam. Közrekesz miatt pedig.

Duodecimus testis Pongorátz Kristóf nobilis persona, annorum circiter 74, juratus, examinatus fatetur: Hallotta az szájából Orosz Jánosnak, hogy Kállainé reá jár, gyöttri, enni hord; ne, egyél eb, mert úgy tudd, meg kell te neked veszned.

Decimus tertius testis Csengeri György libera persona, annorum circiter 22, juratus examinatus fatetur: Tavalyi esztendőben Jánki András úr szolgálja lévén, egy alkalmatossággal ősszel az Jánki András úr méhe az ő kertjébe valami bodzára be szökött. Az fatenst megfenyegetvén: várj rá csak, megbánod ezt. Télben egy köpü méhet hozván szánon Gecsébül Jánki András úr számára, egy azok közül megcsipvén az fatenst, az keze eldagadván bele, öt hétig feküdt, az keze



elnyomorodván, ma is jól meg nem épült, reá lévén az gyanúság. Egyik ujjá elsugorodott bele.

Decimus quartus testis Michael Bartha nobilis persona, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur: Hallotta Orosz Jánosnak a szájából a fatensnek panaszolkodván, hogy reá jár Kállainé, megöli, az éjszaka is reá menvén meggyötörtte. Nyilvánvaló boszorkánynak mondotta; azt is mondotta, hogy az kezét a fejére meri tenni, úgy esküszik reá, hogy nyilvánvaló boszorkány.

Decima quinta testis Szalontai János özvegye Dávid Ilona, annorum circiter 50, jurata examinata fatetur: Hallotta az Orosz János szájából, hogy bizonyosan a Kállainé keze miatt kell neki meghalni, mert Kállainé azon mellette lévő pusztá miatt ötet össze öli, gyöttri. Az fejére meri tenni kezét és úgy reá mer esküdni, hogy nyilvánvaló boszorkány. Azt is hallotta a leányátul Kállai Katótul, hogy ha az anyját vagy megfürösztik, vagy megégetik: jobb volt volna Gálfínának nem születni, ha az ő fiát büntetnék.

Decimus sextus testis Szűcs Ferencz nobilis persona, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur: Örökké hallotta Kállainét gyanús személynek lenni. Azt is vallja, hogy hallotta Orosz Jánostul, hogy éjjel-nappal kínozta, gyötörtte ötet Kállainé; az ő keze miatt kell meghalni neki; nyilvánvaló boszorkánynak kiáltotta Kállainét és reá mert volna esküdni, hogy nyilvánvaló boszorkány. Akkor is jelen volt, mikor Kállainé Pap Mártont a falugyűlésébe megfenyegette, annak utánna hamar megdagadozván és kifakadozván sokáig feküdt bele Pap Márton, hanem Fejér Anókhöz vitetvén magát, azután gyógyult valamit, de most sem jó.

Decimus septimus testis Orosz Simon Jánki András úr jobbágya, annorum circiter 56, juratus examinatus in omnibus fatetur, uti 12<sup>mus</sup> testis.

Decima octava testis Pap Márton felesége Gáll Kata nobilis persona, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Örökké megvult a Kállainé rosz híre. Gyanakszik reá, mert az urát megfenyegette, azután csakhamar az urának a lába megdagadozott, kifakadozván elveszett, rajta nem járhatott, ma is nem ép az lába az urának.

Decimus nonus testis Gálfi Márton fiacskája Gyurka, annorum circiter 10, sine juramento examinatus ita fatetur: Hogy ez falu sertésit egynehány cseléd kihajtván a hídon átal, az több cseléd eloszolván, egyszer egy lepedős kiugorván a bokorból reá borult a fucsára lepedőstől, nyaggatta, az kezét megfogván ugratta, tánczoltatta. Az fucska kiáltván, kapott az lepedős a földre, füvet szakasztott, a száját bedugta. Fel-



szabadulván a gyermek, hazafelé menvén, az hídon átal jöven, egyszer hátra tekintvén, meglátja Kállainét, hogy utánna jó, az hona alatt lévén az lepedő.

Vigesimus testis Ambrosius Csengeri libera persona, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur: Ennek előtte való esztendőben a fatensnek Gyurka fiát, Jánki András uramnál szolgálván, megfenyegette Kállainé. Annak utánna feles idővel télben egy méh megcsípven a kezét, megdagadozván, nem foghatott vele, öt hétig is belé feküdt. Annak utánna épült valamit, de még ma sem olyan az egyik, mint az másik, ujjja pedig felsugorodott, ma is úgy vagyon; Kállainéra gyanakodott érette. Beszéllették, hogy Fejér Anokhoz viszik; felelte Kállainé: csak menjete, talán meggyógyít benneteket Fejér Anok.

#### Authenticatus.

Vigesimus primus testis Mihály mestermolnár, Ibrányi kisaszony jobbágya, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur: Egy alkalmatossággal betegségből valahogy felverődvén, az malomba ballagott, Orosz János ottan beszélgetvén, hogy Kállainé megfenyegette, hogy: te kutya, te vétettél ellenem, ketté szakasztottam már a véredet, az én kezem miatt kell meghalnod; enni vitt, salátát vitt neki, de csak egyszer ött, az is édes lapu volt. Nyilvánvaló boszorkánynak mondotta, akkor is azt mondotta, hogy reá teszi az kezét az fejére, reá esküszik, hogy nyilvánvaló boszorkány. Azt is mondta, hogy reá hágott a nyakára és a vékonnyára, úgy tapodta őtet.

#### Authenticatus.

Vigesimus secundus testis Szűcs Mihály nobilis persona, annorum circiter 38, juratus examinatus fatetur: Hallotta Szikszay Mihálytul, hogy ő neki az hegyre is utánna megyen, nyergeli vesztegeti. Azt is hallotta, hogy Pap Mártont megfenyegette Kállainé és hamar azután el is romlott a Pap Márton lába.

Vigesima tertia testis Simon András felesége Szemere Erzsébet. Hallotta Orosz Jánostul, betegségiben látni menvén, azt beszélte Orosz János az fatensnek, hogy nappal is reá megyen Kállainé, az nyakára, vékonnyára reá hág, úgy tapodja, ezt mondotta neki: te kutya, én miattam kell te neked meghalnod.

Vigesima quarta testis Csengeri Ambrusné Czeber Panda libera persona, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Az maga Gyurko nevű fiát megfenyegette, az fiának kezét a méh megcsípven télben, öt hétig feküdt bele, egyik ujjja felsugorodva vagyon bele ma is, az keze sem ép. Az fatenst is megfenyegetvén, annak is az ujjja dagadván, sokáig vele nem dolgozhatott. Mindkettőért reá vagyon az gyanúság.



Vigesima quinta testis Elek Borbála hajadon, circiter annorum 20, jurata examinata fatetur : Az fatens nagy nyavalyás boljókázásban lévén, örökké Kállai képében jártanak hozzája, arra készítik őtet erőssen örökké, hogy a Kecskemétiné ángyának üsse a torkába a kést, avagy kis villát, ezen nyavalyás boljókázás nem leszen rajta. Reá üzenvén, azóta szűnt rajta, mint husvét óta.

Mely inquisitio, hogy általunk ez szerint ment véghez, recognoscáljuk. Sub authentico ki is adtuk futura pro cautela. Datum Borsova die 14 Augusti 1724.

Nemes Bereg vármegyének ordinarius szolgabírája

Cherney Pál. L. S.

Hütös Assesora.

Janky András. L. S.

Elek Borbála.

(Eredetije Bereg vármegye levéltárában : Processus criminales Fasc. X. No. 36.)

CCCCXX.

*Bereg vármegye, 1724.*

*Elégetést határozó ítélet Nagy Sára, Del Anna és Pál Zsófi ellen.*

Deliberatum est :

Minthogy manifeste a testiseknek sok külömb-külobb fassiójokból exstál, hogy az feljebb specifikált személyek, úgy mint : Nagy Sára, Del Anna és Pál Zsófi nyilvánvaló boszorkányok, s ördöggel szövetséget tartottak régtől fogvást ; mivel pedig mind Isten s mind országunk törvénye azt hozván magával, hogy az illetének égettessenek meg, próbáltassanak, azután megkínóztassanak, hogy azon alkalmatossággal vallják meg több boszorkánytársukat és minden rendbeli gonosz cselekedetöket, végre tűzzel megégettessenek.

(Lehoczky Tivadar közlése : Hazánk. 1887. 299. lap.)

CCCCXXI.

*Debreczen, 1725.*

*Bartha. Andrásné Balási Erzsébet magát »Tátos«-nak valló bűbájos perének tárgyalása vádló és védő ügyvédek magyar perbeszédeivel.*

1725 die 1. Decembris in sede judiciaria.

Causa fisci contra consortem Andreae Bartha Elisabetham Balási, veluti personaliter adstantem in causam attractam, ratione et praetextu negotii actione tenus declarati.

Magistratualis fiscalis per suae fiscalitatis vim, reservata reservandorum facultate, proponit actionem sequentibus:

Hogy tudniillik a levátában specifikált incta Isten és ország törvényével nem gondolván, nem tudatik miésoda gonosz lélektől viseltetvén, maga lelkének örök veszedelmével, bűjölést, bájolást, varázslást gyakorolt. Sokaknak nyavalyák orvoslását felvállalván, midőn suttogással és varázslással kente-fente volna a nyomorult beteget; néhol ördögi jelenések, záros bezárolt ajtóknak minden látható erő nélkül lett kinyílása, zörgése, csattogása; néhol nagy csetepatével, a kamarában lévő jószágnak földhöz verése s tördelése; néhol ismét, téli időben, sok dongó nagy bogaraknak repesése láttatott. Mely képtelen dolgoknak megesések felől, midőn a pasiensek tudakozódtak volna, micsodák lehetnek: a kutyák — úgy mond — haragusznak. És gyakran mondotta, hogy ötet éjjel a boszorkányok kínozzák, hogy a betegeket gyógyítja. És hogy ő és a leánya Tátos volna hirdette, beszéllette. Némelyeket elámitván varázslásával, hogy a kertében pénz volna letéve, ásatta, kerestette, pénz kért és azt mondta, hogy azt a pénzt társainak fizeti, mert addig fel nem hagyják venni. Némelyeknek ismét — ördögi lélek által hihető — jövődőt mondván, valamint megmondotta, a szerint be is teljesedett; Melyek az sub No. 1. produkálendő inquisitióból bőven ki is tetszenek. És sok fizetést csalárdul sokakon kívánt és meg is vette.

Minthogy pedig az ilyen dolgok elkövetéséből a bájolás, bűjölés, varázslás, ördögökkel való cimborálás és ördögi lélek által lehető jövődölés csálhatatlanul és világosan kiteszenek; az Isten törvénye pedig úgy mint: Exod. Caput 22. vers. 18. et Levitic. Caput 19. vers. 27. az ördögi lélek által jövődölőket, varázslókat, bűjösöket, bájosokat megöletni parancsolja; s úgy az ország végzése is, signanter: anni 1527. Articl. 6. ut similes incantatrices exequáltassanak, világosan praescribálja; kire nézve, hogy az bűnnek nagy volta a büntetésnek kemény voltából megismertessék: elsőbben is, hogy az in causam attracta complex társainak kivallására keményen megsütögettessék — suadente Kitionich. Caput 6. Quaest. 8-vo. Annak utánna ad locum supplicii kivitetvén, mások rettentő példájára, magának pedig érdemlett büntetésének elvételére, hóhér által elevenen megégettessék reali, effectiva et irremissibili executione mediante. Ha pedig ezen inquisitio nem aggraválhatná, in illo casu reservat fiscalis pro uberio inquirendi facultatem.

Pro personaliter adstante incta Elisabetha Balási constitutus procurator Franciscus Budaházi. Non consensuálván



incta, actor fiscalis procurator úr keresetinek, cum protestatione et reservata reservandorum facultate, így felel:

Tekintetes Nemes Tanács! Jóllehet az inctával communicált fiscalis procurator úr által peragált szoros és terhes inquisitójával, actionalis kívánságához képest, abban letett tanúk vallási által terhelni kívánja halálosképpen; úgy teszi fel immediate, mint afféle ördögi mesterségek után járó, bűjöléseket, bájolásokat követő személy törvényesen condemnáltassék, azt kívánja. De úgy látszik, in aggravationem inctae produkált tanúk közül csak egy is nyilvánosan nem vallják azt, hogy másokat rontott, vesztett volna ördögi mesterségi által. Bizonyos dolog ugyan: sok nyomorultaknak, betegeknek requisitójára, kellett gyógyítani, az kiket lehetett; némelyekkel tett is jót, a kikkel pedig nem tehetett: non est in medico semper sanandi facultas. Ebből az cselekedetiből nem csinálhat boszorkánynya, gyógyúlt, vagy megholt valaki orvoslása után. Orvoslása alkalmatosságával pedig, — hogy némely tanúk azt vallják — ördögi jelenések, minden emberi erő nélkül való, záros ajtóknak nyílási, zörgések, csattogások, több egyéb dolgok is történhetek: ezek nem első példák. Istenfélő keresztény emberek között megeshetik; másként is Sátán a Sátánt nem kísértgeti, hanem az Isten hiveit Ő felsége engedelmeiből; ezzel sem aggraválhatja az inctát, mert nem magát látta efféle cselekedetben a tanú. Ámbár hallhatott valamelyet, — ebben immár az inctát prokurátora sem oltalmazhatja lelki ismereti ellen —: hogy maga orvoslását hazugság útján kezdte és fundálta, hogy betegek közül orvoslását, — a mint a patientsek vallják, — felettébb való taxát, álnok szín és hazugság alatt orvosságokra, egyebekre elkért, oly rettentésekkel a midőn tudakozódtak az inctának képében dolgok hallása és látása iránt, mint dongó bogaraknak megjelenése. Ez sem lehetetlen, megeshetett, hogy mondotta: a kutyák — úgy mond — kínozzák, haragusznak, hogy betegeket gyógyít. Így telik be ama beszéd, mely Prolog. CC. 16. irva vagyon: quia aliter dicere, quod fieri mentiri est, praesertim cum alicujus detrimenti sequitur, pulchre autem mentiri non est, verum et melius est per ipsum factum probari, quam per testes. Megtetszik a tött fassionalisból, a 8-ik tanú miképpen adja elő szavait: hogy a leánya Tátos, efféle Tátos pedig látható jelekből megtetszik, ha olyatén személy-e a leánya. Mint azt is mondotta: fogai voltak születése napján. Ez sem helyes, megtetszik az incta által véghez vitt tanú vallásbul sub No. 1. Ezen fentemlített tanúnak fassiója pedig nem lehet elégséges incta ellen, mert ha az incta azt vallotta, leányának fogai voltak, mint feljebb hazudott és Tátos; ha pedig nem mon-



dotta, a tanú megtévedhetett fassiójában, mert az incta tanúi nyilván vallják ; úgy vagyon a dolog. Ebből is nehézség következhethetnék ; az 4-ik tanú Ujvárosi Jánosné már régtől fogvást való betegeskedésekért, — circa 12 esztendeje, vagy több is, — másokra gyanakodván, azok fogságban is tartattak ; melyekért ebben is az inctát a mennyiben vádolja, vallásának teljes hitelt nem adhatni. Meg nem gyógyulások miatt haragjokban vallottak az incta ellen, haragos tanúk pedig, ad mentem Kitionich. Caput 6. Q. 29. nem accepaltnak. Több következő tanúk pedig, a mennyiben a pasieneket gyógyította, vélek jót tehetett, annyiban salválják ; a mennyiben jót nem tehetett, felettébb culpálják az rajtok rendkívül megvett fizetésért. De ezért praecise halált nem érdemelhet. Rebus sic stantibus, ha elucescálna a mód nélkül, vagyis rendkívül való fizetés adása az inctának, repositiot kívánhatnának, annak feletti poenam extraordinariam judicatum, méltán vehetne magára. Ha mi oly beszédeket ejthetett az incta, melyek az fassióban ellene bejöttek, mind azokat revokálja. Nem lévén inclit. magistratus et actor uram fiskalis procurator uramnak meritum edoctioja és nyilván való tanúja nyilvánvaló boszorkánysága iránt, torturát sem kívánhat, csak suspicioval pedig nem condemnáltathatik juxta Q. 7. Cap. 6. Kitionich. Ez okon tekintetes nemes tanács, a mennyiben az inctát az actio szerint inclit. magistratus et actor ur fiscalis procuratora condemnáltatni kívánja ad mentem Q. 25. C. 10 Kitionich. elégséges tanúkat nem statuálhatott : ubi testes luce meridia clariores esse deberent. A mennyiben pedig álnok beszédével, cselekedetivel kívánt defraudálni, büntetését mitigálhatja : kéri a feljebb megírt mód szerint fiscus impetitiojátul absolutioját.

Procurator domini magistratus et actoris. Maga is agnoskálja az incta prokuratora a personaliter adstans incta halálra méltó gonosz cselekedetét, mivel azt allegálja, hogy lelkiüsméreti ellen nem oltalmazhatja és hogy ad calcem repositionis suae mitigatiót kíván. Per ipsam petitionem mitigationis, az egész actioját fiscalis procurátornak admittálja ; de micsoda okból kívánhatná a mitigatiót fel nem tenni. Akármint igyekezzék az incta dominus procuratora az ellene való tanúk fassioit debilitálni és indubitálni, reá nem mehet. Ugyanis az magistratus et actor úr által produkálendő inquisitiobul csalhatlanul, minden homály nélkül kitetszik az inctának ördögökkel való czimborálása. Zörgések, csattogások megesésébül ; dongó bogaraknak téiben repesésébül ; s azokhoz lött suttogásokból az következik, hogy azoknak barátja. Jövendőket mondani, mint az negyedik és ötödik tanúknak, — melyek be is teljese-



tek, — nem egyéb ördögi jövendöléseknél. Nem következik onnan, hogy egyet se rontott volna meg láthatóképpen, de kétségkívül titkon, vagy maga az incta rontotta meg ugyan azokat, melyeket gyógyított, vagy gyógyítani akart, vagy penig más czimborás társai által rontatta meg. Mint ez a 3<sup>dik</sup>, 5<sup>dik</sup>, 6<sup>dik</sup> és több tanúknak fassiójokból is kitetszik: megmondotta némelyiknek, kivált az 5<sup>ik</sup> tanúnak, megromlását s meg is romlott. Egyébképpen azt nem lehetett jövendölteni, hanem czimborás társaival megromtották, vagy penig titkos ördögi mestersége által maga rontotta meg. S úgy indított kereskedést, hogy nyerekedhessen csalárdság és ördögi mesterség színe alatt, a mennyiben mutogatta testét, hogy útet a boszorkányok az orvoslásért kínozzák. Beszéllette gyermekét Tátosnak lenni és magát is. Azt kell hinni, ha nem revocálja és retractálja is, hogy mind hazugság volt; mert Krisztus Urunknak tanítása szerint az ördög az ördögöt nem üldözi, hanem csak tette magát az incta, hogy ű neki ellenségei a boszorkányok; hogy annyival is inkább a megnyomortott patienssek Istentől taníttatott aszonynak gondolván, jobban hozzá folyamodhassanak. Azzal, hogy revocálja és retractálja magát, nem enodálhatja; mivel, ut jam praemissum est, a boszorkányok által magát kinoztatása, Tátosnak mondása csak allicialás volt. Egyebekben, úgy mint a jövendölésekben, revocatio non datur; be is teljesedének. Azért a délszínben tündöklő nap világához hasonló világos tanúk lévén az incta ellen, hogy az égetést az actio szerint meg ne érdemelje, nincsen az a törvénytevő, a ki azt mondaná. A kinzást penig több társai kimondására és ezelőtt eltitkolt gonosz cselekedetei kibeszéllésére elkerülhesse az incta, lehetetlen. Egyéb gonoszsága nem volna is, bűjölése, bájolása, boszorkánysága, ördögökkel való czimborálása nem constálna is; csak csalárdul a sok szegény patiensseken, ilyen szűk időben húzott és vont pénzekért, — mely egynehány száz forintra exurgálna, — halált méltán érdemelne. Mennyivel inkább, actionalis cselekedetei mind constálván, kinzást és égetést méltán megérdemel. Részéről tett fassiok semmiben sem segítik, volt, nem volt fogva leánya és Ujvárosiné mennyi ideje sinlett, non sunt in quaestione: azért decernáltatni kívánja petitam actionem.

*Pro Incta:* Az csörgésből, csattogásból, dongó bogarak járásából, még nem határozhatja azt, hogy ördögökkel való czimborálása légyen és volt az inctának. Mert az incta absentiájában efféle dolgok circumstantiák egyéb helyeken történhettek és ezt kell vala inclyt. magistratus et actor fiscus uramnak megpróbálni, a mint allegative felteszi, a hol azt

mondja : de kétségkívül titkon, vagy maga az incta rontotta meg, a kiket gyógyított, vagy másokkal cselekedtette. Ha titkon cselekedett, az Isten ez titkos dolgoknak ítélője, ha nyilván cselekedett gonoszul másokkal, szükséges a próbálás az már citált törvények erejek szerint. És fiscalis procurator úr nem oly értelemmel legyen az incta procuratora allegatioja iránt, a holott azt irta : lelkiismereti ellen nem akarja oltalmazni. Igen is azokban, a melyekben homály nélkül való tanúk vannak, de a mennyiben az incta ellen csak sorositások (sic !) adják elő magokat, ezeket szükséges vizsgálni. Mert az annectált 27. et 28. tanúk fassioival nem terhelheti, mert varjuk károlásból, kenyerét, sajtját leverték a fatensnek, nem következik abból, hogy az inctátul volt más egyéb nyavalyája is ; és hogy ez incta volt volna az a varjú, a ki leverte, ez csak haszontalan gondolkodás, a mint maga is gyorsasággal vallja, a mit vall. Ez okon signanter 32 part. 2<sup>dac</sup> Decreti Tripartiti absolutioját méltán kívánja.

Deliberatum est :

Authenticatione et confrontatione testium ob brevitatem temporis in praesenti sede peragi minime valente causae praesentis discussionem, ac ne fors etiam decisionem in sequentem sedem judicariam differri, interea autem in causam attractam detinendam decerni.

Procurator dominus magistratus et actor. Az authenticalt tanúknak fassioi sine ulla prorsus variatione megmutatják az personaliter adstans incta asszonyoknak actionalis cselekedeteit, bűjös-bajos incantatioja, csalárdságoknak színe alatt a szegény patienssektől exequált költség ; s nem is evertálhatta az incta dominus procuratora az fiscalis per tanuinak fassióit, contrariis testibus aut legibus evidentibus. Ez okáért omnia sua pro allegata et pro recapitulatis habendo suisque productis fermissime inhaerendo petit : ut in actionem et reservat reservanda.

*Ítélet, hogy Bartha Andrásné megtorturáztassék.*

Tandem die 14 Januarii Anni 1726. causa praememorata in ulteriorem discussionem reassumpta existente.

Deliberatum est.

Praehabita testium 1. 2. 3. 4. 5—8. 9. 10. 11. in producta inquisitione specificatorum in praesenti iudicio personaliter praesentium confrontatione, ex quo iidem testes pro insertis fassionibus suis etiamnum insisterent ; dicta vero



in causam attracta contra eandem proposita constanter negaret : idcirco eandem, — praemisso tamen prius benigno examine, — ad eliciendam propriam ejus fassionem revelandosque complices torturae subjiaciendam adjudicari, ac juxta quaestionum puncta eatenus concinnanda, in praesentia dominorum ad id deputatorum examinari.

*Bartha Andrásnének tortura alatti vallatásáról való jegyzőkönyv.*

Examen Elisabethae Balási consortis Andreae Bartha die 15 Januarii 1726 in praesentia dominorum deputatorum Francisci Miskolczy senatoris et Martini Domokos ac Samuelis Szeremley notariorum, tortura mediante peractum.

1<sup>mo</sup>. Kitől tanulta az orvoslást, mikor és hol, könyyen-e ?

Az orvoslást tanulta bátyjátul Balási Páltul s maga is tátos, Ersók leánya is, a ki 12 esztendő, úgy született is két foggal az anyje között.

2<sup>do</sup>. Tanított-e másokat reá, kiket s mi módon ?

A tátosságra nem tanított senkit, mert azt az Isten, anyja méhében úgy formálja.

3<sup>tio</sup>. Ártott-e valaha valakinek azon mesterségével embernek, vagy marhának, kinek, mikor, mikép ?

Nihil.

4<sup>to</sup>. Nevezet szerint Sári Pál fiának ő ártott-e, vagy más társa és mikép ?

Nihil.

5<sup>to</sup>. Ha ő nem ártott, hogy tudta előre megmondani, hogy meghal a fia ?

Nem ártott, nem is mondotta.

6<sup>to</sup>. Sári Pál fiának ki vonta félre a száját ?

A szél ütötte meg. )

7<sup>mo</sup>. Micsoda sok kutya és veréb volt, a mit Sári Pál vall?

Nem volt semmi.

8<sup>vo</sup>. Hát azok a dongók, a kik Szabó Jánosnéra és magára az inctára a padlásról tél közepében leereszkedtek, micsoda dongók voltak?

Semmi sem volt.

9<sup>no</sup>. Mi végre jelentek meg a verebek, kutyák és dongók?

Nem jelentek.

10<sup>mo</sup>. Miért nyílt meg a Dömsödi úr ajtaja, mikor az incta kenegette, miért izzadt, miért ijedt akkor meg.

Nem nyílt.

11<sup>mo</sup>. Mit suttogott a kenés közben, micsoda szókat.

Semmit.

12<sup>mo</sup>. Minden nyavalyában azokat a szókat mondja-é, vagy egyik nyavalyában egyet, másban mást s mit.

Ad hoc non est interrogata.

13<sup>tio</sup>. Jósza Mihályra tudja-é, honnét jött a nyavalyatörés.

Nem tudja.

14<sup>to</sup>. Ki rontotta meg ifjú Vas Jánost és feleségét, ki vette el férfiságát?

Nem tudja.

15<sup>to</sup>. Ki gyógyította meg?

Ő gyógyította.

16<sup>to</sup>. Nincs-e valami szövetsége az ördöggel? 17<sup>mo</sup>. Mi formán? 18<sup>vo</sup>. Régen-e? 19<sup>no</sup>. Mennyi időre? 20<sup>mo</sup>. Írásban vagy szóval? 21<sup>mo</sup>. Hol, mi végre? 22<sup>do</sup>. Volt-e jelen valaki? 23<sup>tio</sup>. Nincs-e valami bélyeg a testén? 24<sup>to</sup>. A kiket megrontott, meggyógyíthatja-é? 25<sup>to</sup>. Miképpen? 26<sup>to</sup>. Vannak-e neki várázsló eszközei? 27<sup>mo</sup>. Micsodák? 28<sup>vo</sup>. Hol? 29<sup>no</sup>. Kötéseket



nem ásott el, vagy nem égette meg? 30<sup>mo</sup>. Ha elásta hová? 31<sup>mo</sup>. Kicsodák mások hasonló társai? 32<sup>do</sup>. Ártottak azok is másoknak? 33<sup>tio</sup>. Kiknek? 34<sup>to</sup>. Mi módon?

Ad puncta tota haec pagina apposita aliunde extra inquisitionalia examinata non est, quia nihil ad praemissa fundamentalia confessa est:

Ha Tátos, micsoda erejek  
s tiszték van a tátosoknak?

Viaskodnak az égben a  
birodalomért.

Viaskodott ő is?

Igen.

Miért?

Mert az Isten nekik elől-  
járókat rendelt.

Kik nékik tátos társaik?

Ujfalusi Nagy János, a ki  
vele együtt volt a viadalban.

Hol volt a viadal?

Hortobágyon Szendelik hal-  
mánál.

Gyalog ment-e oda, avagy  
másképp?

Az Isten vitte a maga  
szárnyai alatt alatt és szár-  
nyat ad, mint a madárnak.

Mikor voltak a Szendelik  
halmánál?

Tavaly szüretkor.

Éjszaka, vagy nappal?

Nappal indultak 11 órakor  
és odaértek estére.

Ki volt előljárójok?

Nagy János.

Per Samuelem Szeremley Liberae Regiaeque Civitatis  
hujus Debrecini juratum notarium et pro hoc actu constitutum  
actuarium.

*Bartha Andrásné ügyének a tortura utáni végtárgyalása s ítélet:  
a városból kiűzetik s háza leromboltatik.*

Die 19. mensis Januarii 1726. Causa praesente continuative  
reassumpta existente. Pro domino magistratu et actore. In

quantum deliberative eadem incta torturae subjecta esset, in tantum eandem fassionem sub tortura factam peteret, primum per dominos deputatos referri, relatamque secum communicari.

Qua communicatione: Siquidem sub eadem tortura eandem artem supranaturalem in tenera aetate didicisse et adhuc usque tempus exercuisse, seque vulgo *Tátos* esse, immo filiam etiam suam in eodem artificio prohibito participem esse confiteretur, cetera vero contra eandem per inquisitione tenus praeposita penitus pernegaret: peteret ulterius quoque poenam actionalem adjudicari, reali executione mediante.

Deliberatum est:

Licet quidem in causam attracta ad mentem novissimae deliberationis — praemisso benigno examine — torturae subjecta universa et singula in testium fassionibus denotata aggravantia puncta constanter negasset, negaretque etiam de praesenti et consequenter nullum supplicio capitis dignum debiti corpus contra eam sufficienter edoceri potuisset. Quia nihilominus tum in ipso benigno examine, tum etiam medio in tormentis se se ex eorum numero, quos vulgo *Tátos* vocant, esse per aera volitando conventum reliquorum consortium suorum eadem superstitione laborantium frequentasse fassa fuisset, imo hanc suam fassionem morte etiam confirmare paratam esse affirmaret: Ea propter ipsam ab aliqua magiam specie vix immunem esse malisque et prohibitis artibus revera studuisse ad veneficium autem magiam aliosque damnatos actus naturaliter proclivem esse quodam modo elucescerat; timendum quoque esset, ne alios inficiat. Hinc eandem a poena ordinaria immunitandam, ne tamen crimina impunita maneant, in perpetuum relegandam, domum vero per eandem inhabitatam, velut pravorum actorum officinam, ipsi quidem in demeritam poenam, aliis vero terribile in exemplum demoliendam solique adaequandam determinari.

(Eredetije Debreczen város levéltárában 36. j. k. az u. n. protocollum nigrum 125. l.)

CCCXXXII.

*Debreczen, 1725.*

*Boszorkánysággal vádolt Rác Mártonné perirataiból kivonat.*

Rác Mártonné pereli Petermány Jánost, ki őt boszorkánynak szidta. Miután Pétermány tanúkat állított, Rác Mártonné



felperesből vádlottá lett. Az ellene 1725-ik év márczius hó 3-ikán tett vádindítvány előadván: 1. hogy káromkodott; 2. boszorkányságra, ördögökkel való czimborálásra adta magát, mely ördögi mesterségeknek gyakorlása által sokakat testben megrontott, holtig való koldusokká tett, némelyeknek pedig azon ördögös mestersége által életüket is elfogyatta; 3. hogy parázna: azt kívánja, hogy »az égető helyre lófarkon kivitetvén, annak utánna nyelvét nyaka csigolyán kivonatván, teste elevenen megégettessék«.

Tanukihallgatás: 71. tanú, ezek közül 20 egyáltalában semmit sem tud, a többi nagyobbára a szokott váddal fenyegetés után előállott betegségek okozásával vádolja.

Érdekesebb a következő:

»Egykor fatens egy jó tehenet vévén, féltette a hasznát; mivel csak harmadik házban lakik Ráczné, gyanakodtak, éjjel a fatens ott leskelődött egy szekerczével a tehén mellett, éjjel nyaritott a tehén, feltekint a fatens, látja, hogy borju szopja a tehenet; mondja a feleségének; miért nem kötötted meg a borjut? Mondja feleségem: hiszen látja Kegyelmed, az ágashoz van kötve; a mint látta is a tanú a kötött borjút. Akkor csak elfutamodott a borju a tehén alól s *kutyává változott* és futott, a sövényen által ugrott Ráczné felé. A tehén nem nyughatott, csak rítta a kutyát, úgy annyira, hogy a sövényen által akart menni.«<sup>1)</sup>

Egy más tanú beszéli, hogy beteg volt az ura, mondja Rácznének, hogy ha meg nem gyógyul, pörölni fog. Mikor az urát föröszötték, egyszerre macska sírást hallanak, de a szobában sehol se volt macska; újból, a mint tovább fürdik, sír a macska, megint nincs sehol. De az ura e fürdő után meggyógyult.

Rácz Mártonné egy más tanúnak udvarára ment, ott a ruhaszáritó kötelén levő ingvállat megfordította és ez a tanú azonnal rosszul lett. A fatens leesett lábáról, s magát az Új-utczai orvos asszonyhoz vitette, s elbeszélte a dolgot. Az orvos-asszony azt felelte, ha a megfordított ingvállat a fatens vissza fordította volna, semmi gondja sem lett volna.

Az iratok közt vannak még a vádló és védő ügyvédek perbeszédei, de töredékesen.

Ítélet nem volt található.

(Eredetije Debreczen város levéltárában 36. j. k. 135. l.)

<sup>1)</sup> Azonos babona Kalotaszeg vidékén. Ethnografia 1891. 278. lap.

## CCCXXXIII.

*Bihar vármegye, 1726.**Balázs Gáspárné ellen a hegyközpályi előjáróság által foganatósított tanúkihallgatás.*

De eo utrum :

*Primo* : Tudod-e ? láttad-e ? hallottad-e világosan Balázs Gáspárnénak nyilvánvaló boszorkányságát ?*Secundo* : Vagy szájából hallottad volna, hogy valaha olyan dolgot mondott volna, vagy cselekedett volna, az mely boszorkányság volna ?*Tertio* : Vagy valakit megfenyegetett volna és fenyegetése után kárt vallott volna, vagy maga személyében, vagy jószágában, vagy megis halt volna ?*Quarto* : Kit tudna az fatens jó tanúnak lenni ezen dologban ?*Primus testis.* Elek Miklós annorum circiter 40, fatetur sic : Hallottam világosan Nagy Gergelytől, Nagy Györgytől is az Nagy Sándor hadnagy uram szolgájától, hogy halálok óráján is azt kiáltották, hogy : Balázs Gáspárné miatt kell meghalnunk.*Secunda testis.* Nagy Mártonné, annorum circiter 36 : Hallottam világosan a Balázs Gáspárné szájából, hogy azt beszélte Létai Andrásnénak : ládd-é, ez a gonosz lelkű Nagy Mártonné régen haragszik reám, de lesz még olyan idő, hogy szólna ő nekem. Azután, hogy megfenyegetett, csakhamar a fiamat megkötötték. Az orvoshoz addig hordoztam s addig orvosoltattam, hogy a kötést ki is vetette. Hogy az orvostól hazahoztam, a fiam látogatására sokan jöttek ; Balázs Gáspárné is oda jó, azt mondja : ládd gonosz lelkű, ha oda nem vitted volna ahhoz a bűjös-bájoshoz, itthon is meggyógyult volna ez.*Tertia testis* Szabó Mártonné, annorum circiter 22, fatetur sic : Az uram tizedes volt Komádiban, ment aratni, strázsát magamnak kellett vetni. Balázs Gáspár volt soros, elvetém strázsára ; azt mondja Balázs Gáspárné : úgy vess engem strázsára, hogy bizony megbánod. Azután csakhamar megvesztették az uram lábát, úgy van most is.*Quartus testis* Kolosi Péter annorum circiter 30, fatetur sic : Nagy Gergely, ki nálam volt francus volt : Balázs Gáspárné felfogadta 15 máriásért, hogy meggyógyítja. Tizennégy máriást magadott neki, egygyel maradott adós. Hogy meg nem gyógyította, oda hagyta Balázs Gáspárnét, Biharra ment, ott gyó-



gyitották. Azután kérte az egy máriást tőle Balázs Gáspárné ; azt mondotta neki Nagy Gergely : nem adom bizony én, mert nem gyógyítottál meg. Balázs Gáspárné megfenyegette : megadnád még, fekete kutya. Azután csakhamar az ágyba esett és megholt. Hallottam, hogy halála óráján is azt kiáltotta, hogy Balázs Gáspárné miatt kell neki meghalni.

Quintus testis Somogyi János, annorum circiter 30, fatetur sic : Láttam világosan, reám mászott éjszaka ; nem aludtam, megkaptam a kezét, mondom a feleségemnek : nosza hamar gyűjts gyertyát. Mig a feleségem gyertyát gyújtott, elszalasztottam : tulajdon Balázs Gáspárné volt. Azután ló képébe jött előmbe : csakhamar elváltozik : hát Balázs Gáspárné, egy nagy szűrbe ; még Biharba hitt a vármegye gyűlésére Item eljött a házamhoz kérőért <sup>1)</sup>, nem adtunk nekie, megfenyegetett, hogy : nem adatok, de bizony megbánjátok. Csakhamar azután a kis leányom orcáján rút fekély támadott, azután ő adott írat, azzal gyógyult meg. Item, most húshagyókedd tájban egy köből búzát kért tőlem, nem adtam neki, megfenyegetett : nem adsz búzát, de bizony adnál még : attul fogva nincsen egészségem.

Sextus testis Nagy Mihály, annorum circiter 38, fatetur sic : Mikor Nagy Ferenczet hazahozták az orvostul a tavasszal, oda mentem, Balázs Gáspárné is oda jött. Hallottam tülle akkor, hogy azt mondotta : ha ahhoz a varázslóhoz nem vitték volna, itthon is meggyógyult volna, de ha én valakivel jót teszek, csak nevetik, hogy engemet égetnek.

Septima testis Paládi Pálné, annorum circiter 36, fatetur sic : TavalY eljött hozzám Balázs Gáspárné, panaszolkodom neki, hogy egy süldő disznómba bele esett a féreg ; azt kérdi, micsodás ; mondom neki : süldő. Azt mondja : nem azt kérdem, hanem micsodás szórú, mert ha én reá olvasok, a Tiszán túl vagy on is, ki kell hullni harmadnapon.

Octavus testis Fazekas Mihály, annorum circiter 40, fatetur sic : Ezelőtt három, vagy négy héttel éjszaka az ajtaim megnyílnak ; ki akartam volna menni, hogy meglássam, mint van a dolog : s hát Balázs Gáspárné áll a házamban, a kemence mellett, egy nagy hosszú mentében, s meg akar ölelni. Mondom neki : hű, veszett lelkű, úgy megcsaplak, hogy két fogad is kiesik : csak eltűnék előlem.

Nona testis Vágó Mihályné, annorum circiter 24, fatetur sic : Az uramtul féltem s a háztul elmentem ; nem mertem haza várni. Balázs Gáspárné behitt s ott háltam, akkor éjszaka búmban nem alhattam ; egyszer eljönnek az ablakra éjszaka,

<sup>1)</sup> A »kérő«-ért szó itt érthetetlen, de határozottan így van írva.

azt mondják Balázs Gáspárnénak : gyere már. Azt mondja arra : nem mehetek én, hanem csak menj el Panna. Azután, egy kevés idő múlva ismét eljönnek s azt mondják : gyere már hadnagy uram. Azt mondja Balázs Gáspárné arra : nem mehetek én most, ha kapitány vagy, vidd véghez dolgodat.

Decimus testis Szilágyi Márton, annorum circiter 40, fatetur sic : Az feleségem feredőt főzött ; magam bele ültem elsőben, azután a feleségem. Mihelyt bele ült a feleségem, mindjárt elsivalkodott és felomlott minden teste és csak jajgatott, hogy helyét is alig lelte. Balázs Gáspárnéra volt gyanúságom ; elmenék hozzá s mondom nekie : az feleségemnek hirtelen esék nyavalyája, te reád vagyon minden gyanúságom, te cselekedted, majd összedarabollak ily, s ilyen lelkű boszorkány.

Undecima testis Molnár Mártonné, annorum circiter 36, fatetur sic : Eljött hozzám Balázs Gáspárné, káposztát kért, nem adtam neki. Mindjárt, hogy elment, a térdem csontja kifordul, a lábomról elestem, most is úgy vagyok. Másszor tejet kéretett tüllem, nem adtam neki. Másik éjszaka a fiamnak mind orrát, száját fére húzták.

Decimus secundus testis Nemes János, annorum 40, fatetur sic : A leányom lábát megvesztették, négy esztendeig sebes volt. Balázs Gáspárnéra volt minden gyanúságom. Egyszer elmenék hozzá s mondom neki : no anya, gyógyítsd meg a leányom lábát, mert te etted meg, boszorkány vagy. Arra azt mondja : mit bolondoskodol, nem tudod, mit beszélsz, nincs neked eszed. Mondom neki : de vagy tudom, vagy nem tudom, de boszorkány vagy. Azért most is azt mondom : boszorkány.

Decimus tertius testis Nagy István annorum circiter 30, fatetur sic : Hogy Nagy Ferenczet a doctortul haza hozták, oda mentem, Balázs Gáspárnét is oda hitták. Hallottam Balázs Gáspárnétul, hogy az orvos asszonynak azt mondotta: miért hittál ide, hiszen ellehetett volna nálam nélkül, — mert nem léssen ennek a gyermeknek semmi gondja. Elment aztán Balázs Gáspárné, hogy haza felé ment, az utcán hallottam a szájából, hogy azt mondotta az orvos asszonynak : ő is olyan boszorkány, mint én, nem nagyobb ő is én nálam.

Decimus quartus testis Molnár Mihály, annorum circiter 20, fatetur sic : Éjszakának idején eljötte nek három, megakartak kötözni, kértek, hogy álljak közzéjük, én aztán mondtam nekik : nem állok bizony én. Balázs Gáspárné volt egyik, az ketteit nem ismertem. Akkor éjszaka úgy össze rontották a hátamat, hogy olyan volt, mint a tört szén, hogy aztán a doctorhoz vittek, orvosságot adott és olyat vettem ki, mint a csont vagy a kő, háromszegű volt. Azt mon-



dotta a doctor, hogy két vagy három nap mulva meghaltam volna.

Hegyköz-Pályi főbíró, tanácsával együtt

Per juratum notarium extradatum.

Pesti György.

Hegyközpályi 27. Maii 1726.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kézírattárában. Fol. Hung. 973.)

### CCCXXXIV.

#### *Bihar vármegye 1726.*

*Kis Mihályné Sallai Erzsók ellen az ártándi községi előljárárság által foganatosított tanúkihallgatás s azt a földesuraság megbízottjához beküldő kíséző levél.*

Utrum de eo :

Tanú ezen leszen hited, hogy Kis Mihálynénak Sallai Erzsóknak, a kondás napának, ha tudnád valami boszorkányságát, láttad, vagy hallottad valakitől, vagy penig valami boszorkánysághoz illő dolgát, vagy cselekedetét.

Secundo : Ha hallottad volna, hogy Bús Mártont, vagy maga személyében, vagy cselédjét, vagy maradékát is szidta, vagy átkozta volna, akármely szitkokkal vagy átkokkal, tartozik megmondani.

Tertio : Azt is hallottad volna, hogy a mikor a nemes vármegyében fogva volt is az asszony, onnan is úgy bocsátották el, hogy ebben a nemes vármegyében sehol meg ne maradjon, hanem a vármegyéből kimenjen lakni.

Quarto : Kit tudnál magadnál jobb tanúnak lenni.

Ezen punktumokra tartozol hited után megmondani, a mit ezekben tudsz, láttál, vagy hallottál ; kedvezés, barátság, félelem, harag, irigység, atyafiság, szeretet nélkül. Isten téged úgy segítjen.

Primus testis Nagy Mihály annorum circiter 40, examinatus bene fatetur : Hallottam azt, hogy a nemes vármegyéből kimenjen, itt ne lakják.

Secundus testis Kovács György, annorum circiter 50, examinatus bene fatetur : Hallottam Béni Jakabnétul, hogy mondotta az asszonyok előtt : hiszen a kurvák éjszaka a gyermeket közölök ki vették és a földhöz csapták, nem volt annyi tehetsége, hogy Bús Mártont felkölthesse, mikoron kimentenek az ajtón, ketten voltak.

Tertia testis Lovas Jánosné annorum circiter 35, exa-

minata bene fatetur: Hallottam Bús Márton napátúl: Kelj fel Bús Márton, kelj fel Bús Márton, mert úgy verik a gyermekeket a szövőhöz, ugyan locsog. Ad tertium punctum: Hallottam azt is Mosik szájából, hogy mondotta: Kár ezt az asszonyt a faluba tartani, mert a nemes vármegyében is megtiltották, hogy itt ne lakják.

Quartus testis Hámos Mihály annorum circiter 30, examinatus bene fatetur: Hallottam Mosik János szájából, hogy mondotta volna, egy Marjai ember, Sallai Erzsóknak atyafia kérdezte volna Mósik Jánostul, hogy Ártádon lakik-e az az asszony, a ki mostanság jött ki Váradrul. És Mósik János mondotta, ott lakik, Szőke Andrásnál. És a Marjai atyafia mondja: azt tudtam én, hogy eddig Nádudvarra küldték lakni régen.

Quintus testis Lovas János annorum circiter 30, examinatus bene fatetur: Hallottam Borsi Györgytül, hogy a hegyen voltunk, hogy mikor megfogták az anyját, a leánya mondotta volna: én attul félek, hogy az én anyám reám vall. Azt is hallottam Borsi Györgytül, hogy mondotta volna a leánya, nem tudom hová való leányoknak: járjatok ti ide én hozzám, én titeket jóra tanítalak.

Sexta testis Pap Istvánné, annorum circiter 40, examinata bene fatetur: Hallottam Borsinétul, hogy a kondásné mondotta a Keresztesi leányoknak: csak fonjatok nekünk, megtanítunk olyanra, hogy élélhettek utánna.

Septimus testis Létai Sámuel, annorum circiter 30, examinatus bene fatetur: Én egyebet nem tudok, de bizony erőssen gyanakszom a fiam dolgáról, némely nap estve lefeküdt a jászolban az istállóban, ott reá ugrott egy macska a vállára, azóta nem bírja a vállát; mert, hogy ők oda járnának a vén asszonyhoz, akkor estve is sokat emlegették; azért bizony erőssen gyanakszom.

Octava testis Szilágyi Istvánné annorum circiter 30, examinata bene fatetur: Hallottam Borsinének a szájából: gyanakosunk, hogy az a Kis Mihályné, a kondás napa ette meg a Bús Márton kis fiát. Azt is hallottam ugyan Borsinétul, hogy a szemetet viaszasöprötték a házban, betölték a pad alá, az az asszony oda ment s mondotta: sujkom van itt nékem, eresszetek be. A kis leány, hogy bé nem eresztette, a pitvarbul az ajtó megül elkapott egy botot, avval elment. Ugyan ezt is hallottam Borsinétul, hogy mondotta volna: a kis gyermekre reá olvastattunk Mósiknéval, azt mondta Mósikné, hogy gonosz tétemény van rajta; a kis gyermek megkönnyebbedett, hogy reá olvastak. Azután, hogy elment onnan Mósikné, a gyermek ismét megnehezedett. A kis gyer-



meket el akarták vinni Mósiknéhoz, de nehezen vihették el, mert csak kiáltozta a gyermek: ihol jönnek utánunk. Másnap aztán oda jöve a menyecske, az asszonynak leánya, a kondás felesége, köszöne s mondá Borsiné neki: mi elég rosszul vagyunk, mert az éjszaka eléggé megkínzának engemet s a kis gyermeket, a kis gyermeket elvették mellőllem, úgy verték a szövőhöz; két lábatlan ember bejöve, az egyik a Bús Márton lábához állta, a másik a gyermeket elvötte mellőllem, a szövőhöz verék, azután úgy csapták mellém; hogy a gyermeket elhagyták, eleget kiabáltam a vőmet, mert igen aludt volt, soha fel nem serkent; annak utánna magamnak esének, jól megkínzának. Ugyan ezt is hallottam Borsinétul, hogy mikor a menyecske oda ment volt, beszélt neki holmit, arra mondta Borsiné: hadd rájok jó menyecske, mert a ki dolga az jó helyen tett föl, mert Borsi György ha valahol a Körös mellett, vagy hol találja, bizony a vízbe veti. Akkor jövő éjszaka — mond Borsiné — úgy megnyomták Borsi György fiamat, háromszor majd megölték; magunkat is eljlesztett, aludni sem mertünk akkor éjjel.

Nona testis Kovács Györgyné, annorum circiter 40, examinata bene fatetur: Hallottam Borsinétul, hogy a gyermeknek ganéjját felkötötték a kéménybe, leszúrtak onnan.

Decima testis Vince Istvánné, annorum circiter 40, examinata bene fatetur: Hallottam Borsinétul, hogy a gyermeket elvették mellőlle és a földhöz verték.

Undecima testis Menyhért Jánosné, annorum circiter 42, examinata bene fatetur: Hallottam egy keresztesi asszonytul, hogy egy főzet sőt kért túle Sallai Erzsók, az asszony nem adott neki, Kenderesi Jánosné sőt, a gyermekét összetörték s a gyermeknek az anyja reá mondotta Sallai Erzsókra: tetted meg a gyermekemet. Ugyan egy minémű napon Sallai Erzsókkal voltam Váradra egy szekeren és a szekérről le szállottunk és mondotta Sallai Erzsók: be idézem Bús Mártont, hogy engem gyalázatba kevert. Arra a mondására úgy szólottam: megveri az Isten, a ki olyan ép gyermeket elrontott. Ugyanazon éjszaka erőssen megfogdosták az inamat, azért bizony gyanúságom van Sallai Erzsókra.

Decima secunda testis Nagy Istvánné, annorum circiter 28, examinata bene fatetur: Hallottam Borsinétul: megözték a gyermeket és én mondek arra, kicsoda? Arra mondja Borsiné: a kondásné anyja; és én mondek: jaj átkozott.

Decimus tertius testis Panit István, annorum circiter 60, examinatus bene fatetur: Hallottam, hogy a nemes vármegyében Sallai Erzsókot ne fogadják be sohol is, de Szóke András felelt felőle; azomban, hogy a bíró megtudta, hogy



a házához befogadta, megbüntették öt itcze borral; és annak utánna is Szőke András felelt felőle, hogy tiszta személy, úgy hagyták megmaradni a faluban. Ugyan hogy Váradrul a falu dolgában hazajöttem, bíró úr házához mentem, ott hallottam Borsinétul, hogy a Bús Márton házába bétette a szövőt Bús Mártonné, úgy kellett elmenni annak az asszonynak onnét. Annak utánna ugyan más éjszaka Borsiné személye szerint látta, hogy Borsiné és Búsne mellől felvették a gyermeket, úgy verték a szövőhöz, azt pedig személye szerint mondotta Borsiné Sallai Erzsókra. Sallai Erzsók pedig tagadta, hogy: nem láttál engemet. Borsiné pedig mondotta: úgy láttalak, mint most látalak. Sallai Erzsók mondja arra Borsinének: nagyobb ördög vagy te az ördögnél, hogy meglátod az ördögöt. Borsiné pedig erőssen állatta szemtül szembe előtte: te voltál, nem más, te veréd a szövőhöz a gyermeket. Sallai Erzsók mondja arra Borsinének: nem igazán mondod, mert nemhogy cselekedtem volna, de még szántam. Borsiné mondja arra: dehogy szántad, még nevettétek leányostul, mikor mi sirattuk a gyermeket, arra fogtad, hogy farkast látott a gyermek a kutas mellett s attul ijedt meg, s ugyan meg arra fogtad, hogy pénzt nézettünk a gyermekkel, úgy ijedt meg; mi pedig bizony soha se nézettünk pénzt vele. Azt is mondotta Borsiné, hallottam: jó helyen tött fel, mert megtanít Borsi Gyurka a gyermekért. Annak utánna mind Borsi György fiamat, mind magamat három éjszaka mind a kettőnket megnyomtanak és magunkat basarózsával orvosoltuk, úgy szűnt meg róllunk.

Decimus quartus Panit György, annorum circiter 27, examinatus bene fatetur: Hallottam a Létai Sámuel fiátul, hogy egy este beszéllettek egymás közt Sallai Erzsók felől, ugyan akkor éjszaka, mikor emlegették, megnyomták őket.

Decima quinta Szilágyi Jánosné, annorum circiter 30, examinata, bene fatetur: Hallottam egy püspöki Hunyadi nevű embertül, hogy mondotta volna Butsi úr neki, hogy ki menjen ebbül a vármegyébül.

Decimus sextus Borsi Jakab annorum circiter 70, examinatus bene, fatetur: Hallottam Keresztesi Kenderesi Jánosnétul, hogy kérdezte volna a gyermeket Sallai Erzsók: gyógyul-e a gyermek komám asszony? Arra mondotta Kendereciné: nem úgy etted meg, hogy meggyógyuljon. Ezt is világosan hallottam, hogy mondották, hogy harmadnap kimenjen a falubul Keresztesrül.

Decima septima testis Munkácsi Lászlóné, annorum circiter 30, examinata bene fatetur: Hallottam, hogy mondotta: hogy Bús Mártonné gyermekének ganéjját felkötötték a kéményben; Sallai Erzsók oda ment hozzájuk, a pitvarban



egy fát felvett, elment vele. Ugyan Borsinétül hallottam, hogy valami Keresztesi leányoknak mondotta volna a Sallai Erzsók leánya, a kondásné, hogy : lakjál velünk te, *megtanítunk a boszorkányságra, mert jó élet az, élélhetsz azután.* Azomban azt is hallottam, hogy mondták : a gyermeknek feredőt csináltak, Sallai Erzsók nem szenvedhette a feredőnek a szagát, elment a háztul, el is költözött onnét.

Decima octava Miskolczy Andrásné, annorum circiter 60, examinata bene, fatetur : Hallottam Borsinétül, hogy a fejére teszi Sallai Erzsóknak a kezit, úgy esküszik meg, mert tudja, hogy a Sallai Erzsók dolga.

Decima nona testis Gergely Péterné, annorum circiter 50, examinata bene, fatetur : Hallottam Borsiné szájából, hogy mondotta : a gyermekemet megették, a nyakát kitekerték, magamat penig jól megkínzottak, a gyermeknek a vállát letörték, az oldal csontját ketté törték ; nagy gyanúságom van a kondásné anyjára érette.

20<sup>us</sup> testis Hámos Péter, annorum circiter 28, examinatus bene, fatetur : Hallottam egy Marjai tózséres ember-től, tudakozódott tüllem, hogy hol lakik most Sallai Perzse. Én mondtam, Ártádon lakik. Azt mondja : atyámfia az énnékem Perzse néném, azt tudtam, hogy Nádudvarra is küldték az én nénémet lakni, ezt a kezemet is ő vesztette meg, az ágyát is megégettük, de ha ő is el nem szaladt volna, őtet is Nádudvarra küldtük volna lakni.

21<sup>us</sup> testis Menyhért János, annorum circiter 50, examinatus bene, fatetur : Hallottam, Keresztesi Gellén Pétertől, hogy mondotta : mért tartjátok ezt az asszonyt a faluban, mert mindnyájan elkárhoztok. Mondottam én arra : ó jó uram ! ha olyan szarva volna, mint az ökörnek, megismernék, ugyan úgy is ellakhatnék nálunk egy kevés ideig. Arra mondja Gellén Péterné Antal Mihálynak : hiszen Antal úr tudja azt maga is, hogy nyilvánvaló ördög az, mert magam is a kezemet a fejére merném tenni, úgy esküdném reá, hogy nyilvánvaló ördög ; mert tilalmazták is ebben a vármegyében lakni, hogy itt ne lakjék, hanem menjen ki a vármegyéből.

22<sup>da</sup> testis Borsi Jakabné, annorum circiter 60, examinata bene, fatetur : Mikor a kis gyermek rosszul volt, esdekleltünk körülötte mindnyájan, Mósik Istvánnét oda hívtattuk, reá olvastattuk, mindjárt megkönnyebbedett a gyermek. Azt mondja Mósik Istvánné : e bizony gonosz emberi tétemény a gyermekek. Mósikné elmene haza, a gyermek mindjárt rosszabbul kezde lenni, a nyaka s az álla fére tekeredik. Az édes anyja Mósiknéhoz vitte a gyereket, oda hált vele mert otthon nem maradhatott, csak kiáltozott : jaj, ahol jön !

jaj a kemenczénél van. Másnap is rosszul volt a gyermek ; hogy mi sirattuk a gyermeket, Sallai Erzsók jött be a házba leányostúl, fére fordultak, úgy nevelték a mi nyomorúságunkat. A gyermeket soha se tétettük feredőbe, mihelyt meglátta Sallai Erzsókot, Sallai Erzsók is őtet, csak elsivalkodott. Akkor jövő éjszaka magam is ott háltam a gyermek mellett ; mint egy éjfél tájban csak bejövének az ajtón ketten, — egy cseppet sem aludtam, — az ajtó penig be volt téve, egyet fordulának az ajtóba, egyik a Bús Márton fejéhez állá, a másik a gyermeket elveszi melőllem, az esztevátához veté erőssen, meg csak vissza csapá mellém, mint egy dögöt. Annak utánna magamnak állá, magamat is össze csapkoda, ronscola. Másnap reggel odaméne az öreg Miskolcziné, panaszkodám neki, mikép jártunk az éjjel a gyermekkel : de jó helyen tett föl, mert Borsi György fiam bizony megmártogatja a vízben, nem úgy lesz, mint Keresztesen cselekedett. A fiamat úgy megnyomták háromszor, csak nem megölik. Haza megyen Miskolcziné, megbeszéli Sallai Erzsóknak : a gyermeknek mindjárt helyre megyen a nyaka s az állá, mindjárt megszóllal a gyermek.

23<sup>us</sup> testis Bús Márton, annorum circiter 32, examinatus bene, fatetur : Láttam szememmel, a gyermeknek feredőt csinált az anyja, belé nem teheték a gyermeket a feredőbe, mert mihelyt meglátta Sallai Erzsókot, Sallai Erzsók is őtet, csak elfeketedett a gyermek ; azt tudtuk volna, hogy majd belé áll a nyavalya is. Hallottam azt is Keresztesen egy aszszonytul : mikor Sallai Erzsók Váradon fogva volt a tömlőczben, a leánya ő nálla lakott Keresztesen s hallotta tüle ezerszer is, hogy bizony félek, hogy én reám vall az én anyám. Azt is hallottam Keresztesen Kenderesi Jánosnétul : a keresztesi leányoknak úgy mondta a Sallai Erzsók leánya, a kondásné : te lakjatok itt, Szent György napig fonjatok minekünk, megtanítlak olyan mesterségre, még e világon élsz, élélhetsz utánna.

*(Egy külön félíven.)*

Ezek a belől includált fassiók sokak lévén, papirosunk penig szűk volta miatt egy végben meg nem csinálhattuk s ezért errül kegyelmedtül, mint bizodalmas jó urunktul bocsánatot kérünk, hogy ez íránt meg ne ítéltessünk.

A felső napokban 29. Aprilis vala nállunk tekintetes nemes vitézlő Zelizi István nagykerekii udvarbíró uram ő kegyelme, mely napon is egy suspecta personát kalodába tétetvén, itten lévő bíró uramra keményen reá parancsolt ő kegyelme, hogy azon suspicióban levő személyre szorós inquisitiót perágáljon és ha valamit a tanúk componálni fog-



nak, kegyelmed kezihez bíró úr beküldje. Melyet is bíró uram kötelessége szerint végben vitt és kegyelmednek be is küldött az asszonyemberrel együtt; már kegyelmed lássa, mi cselekedendő lészen véle.

Ezzel Isten éltesse kegyelmedet szerencsésen, kívánjuk szívübül.

Maradunk is kegyelmednek mindenkori kész szolgálai, Ártándi bírák és lakosok.

Márton István főbíró cum sibi adjunctis. Actum in Ártánd 1726. die 1-ma Maii.

*Czím :*

Méltóságos fő comissarius Kiczíng uram ő nagysága érdemes praefectussának tekintetes nemzetes vitézlő Erdélyi István bizodalmas nagy jó urunknak ő kegyelmének kezéhez küldöttük ezen írásunkat nagy böcsülettel.

Ártándról—

Várad-Olasziba.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

CCCXXXV.

*Dés, 1726.*

*Hivatalból emelt vádindítvány Szaniszló Borbála ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Lőcsei József városi hadnagy 1726. aug. 30-án a következő vádindítványt teszi: »Citatoriamból constal, hogy az incta citatoriumban declarált időben, helyben személyeket boszorkányságával megvesztett és nyomorékká tötte. Melyet is ha tagadna, data exmissione ellene comprobálni kész leszek, comprobálván, megkívánom a jure, a haza törvénye<sup>1</sup> szerint boszorkányságáért megégettessék és ha javai maradnak, azokból költsége, fáradsága az actornak refundáltassék.«

A magistratus bizonyítást rendel el.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

CCCXXXVI.

*Dés, 1726.*

Szaniszló Borbála már 1723-ban perbe fogatott, de akkor megszabadult. Az 1726-iki ítélet szavai szerinti: »az akkori vízpróba sem a maga rendin vitetett véghez«. Azóta is meg-

újította rossz cselekedeteit, azért »hogyzel megégettessék, elvégeztetett.«

(Vasárnapi Ujság. 1871. No. 3. Közlötte: *Pataki Ferencz.*)

### CCCCXXVII.

*Ugocsa vármegye, 1726.*

Kökényesdi lakós Szabó Mihályné ellen folytatott tanu-vallatásból egy rövid töredék maradt fenn; ítélet nincs. A tanukihallgatásban a legszokottabb betegség okozásáról és marhák elpusztításáról szóló eseteken kívül, alig van figyelemre érdemes.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasciculus I. No. 46.)

### CCCCXXVIII.

*Ugocsa vármegye, 1726/7.*

*Molnár Andrásné Mészáros Krisztina ellen foganatósított tanu-vallatás, ítélet tűzhalálra.*

Anno, 1726. die 25 Maii.

Inquisitio magistratualis contra Christinam Mészáros consortem Andreae Molnár in possessione Tisza Ujlak.

Utrum de eo :

1<sup>mo</sup>. Tudja-e bizonyosan a tanú, avagy hallotta-e nyilván és kitől Molnár Andrásné Mészáros Krisztinának varázslását, ember, vagy oktalan állat megvesztését, nyargalását? czérnának, vagy egyéb boszorkányi praktikának udvaron, utczán, házakban, vagy akárholott elnyujtását, vetését? fenyegetődzését, hogy ha valaki megfenyegetése után megbetegedett s nyomorodott volna? Kivált Nemes Pap Tamás úr és Veres István is s úgy többek, ha ő miatta estek-e betegségbe, annyival inkább miatta nyomorodtak volna meg? Fejére mer-e esküdni a tanú nemes vármegye előtt való authenticatióban?

2<sup>do</sup>. Hasonlókép Ács Miklós gyermeke is a Mészáros Krisztinátul adatott tejtől betegedett-e meg és a reá izenés után, ugyan ő adta tejtől gyógyult-e meg? Ugyan az a tej, kit a gyermek meg nem ehetett, mivé vált?

3<sup>tio</sup>. Ezeken kívül is minémű circumstantiákat tud a tanu boszorkánysága iránt, hiti után vallja meg.

Primus fatens providus Georgius Vincze, annorum 46, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup>. Mészáros Krisztina iránt a fatens semmit sem tud bizonyost, hanem az közönséges hallomásokból való gyanúságot, kit mások jobban megtudnak mondani.



Secundus fatens Nicolaus Ács, colonus domini Alexandri Ajtai, annorum circiter 48, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup> : Vallja ezen fatens : Az elmúlt tatárjáráskor bíró lévén a faluban (minthogy tatárjárás alkalmatosságával sok egyetmás veszett el) az fatenst kényszerítették, hogy keressék ki, kik lopták az elveszett portékákat. A miért is megindultak a faluba motozni és két pénzen felül úgy eskették az embereket, ki mit vitt el. Kriskát is megeskették és megesküött, hogy semmit sem vitt el. Akkortáiban is hozott pedig egy zsákot kihasítva, kit is a kertjébe töklevel közzül húzott ki a fatens. Mely hamis hitiért Kriskát akkor meg is fogatta a falu, más három emberrel, úgy mint : Molnár Andrással, Vas Istvánnal, Szabó Ferenczzel együtt. Kriska akkor fenyegette meg a fatens bírót ily szókkal : Várjon reá a tüzes ágyában született, lesz oly ember Ujlakon, kinek a gyermeke is megsiratja azt nem sok idő múlva, hogy most engem megfogtak; az mint is a fatens, mint bíró járván a falut, ez után egy alkalmatossággal Kriska kiment eleibe az utczára és kínálta tejjel, hogy vigye haza az gyermekének, mivel a fatensnek fejős tehene akkor nem volt. De a fatens már gyanús lévén hozzá, a megfogatásakor való fenyegetődzéséért, hogy valakinek megkeseríti a gyermeke, akkor a tejet el nem vötte. Másodszor ugyan a falut járván fatens, akkor is eleibe vivén egy csupor tejet, hogy vigye el a gyermekinek, akkor sem vötte el. Harmadszor ismét nem sok idő múlva a falut járván a fatens, ugyancsak reá tudta a tejét és haza vitte a gyermekének és oda adta enni a gyermeknek. Mely tejet megevén a gyermek, erősen megbetegszik, úgy annyira, hogy hat egész hétig az anyja le nem tehette karjáról, sem éjjel, sem nappal. Látván a fatens gyermekének ily szörnyü kinját, Vincze Jánosnétul, — minthogy nénye Kriskának, reá üzent Kriskára, hogy mondja meg neki, ha ő csinált valamit a gyermekének, gyógyítsa meg. Melyre Kriska csak azt felelte : a ki megverte, meg is gyógyítja. A gyermeknek sok és igen nagy kinja lévén, sok ember sokat jovallott, a többi közt azt is : a gyermeket hugyoztassák az maga csizmácskájába és akasszák a kéménybe, a ki valamit csinált a gyermeknek, oda megyen, de harmadnapig a kéményben kell a csizrát tartani. Ezt megcselekedvén a fatens, ott tartották a csizrát a kéményben. Szinte mikor leakarták venni a csizrát a kéményből, a fatens ki megyen az utczára, látja, hogy a mézárszéknél jön Kriska. Azzal a fatens megfordulván mondja : bár csak egy kevéssé ne veszitek vala le a csizrát, mert ihol jó Kriska. Azzal Kriska beérkezvén a házba, mondja a fatensnek : bíró úr miért mondotta azt, hogy én vesztettem meg a kegyelmed gyermekét? Melyre az fatens



mondja : most is azt mondom Kriska, ha tudsz valamit, gyógyítsd meg szép szerint, mert reád gyanakszom, a te nyelvedért. Arra Kriska kér magának egy polturára bort, — keres-máros lévén akkor a fatens, — adtak is neki. A fatens mondja Kriskának : adj egy kis tejet a gyermeknek. Melyre Kriska mondja : adok, ha egy tál lisztet adsz ; a fatens felesége adott is neki lisztet. A lisztért Kriska tejet küldött a gyermeknek, mely tejben mihelyt ött a gyermek, mindjárt könnyebben lőtt. De az mely tej a gyermektől megmaradt, másnap abban a gyermek nem ehetett, mivel savós vízzé vált. Ezen megírt okokbul, circumstantiakbul egész gyanúsága a fatensnek Kriskára van, gyermekének betegsége s gyógyulása iránt. Sőt nemes vármegye előtt is tempore authenticationis úgy fateálja, hogy az gyermekének sérelme, gyógyulása nem más-tul, Kriskátul van. Hasonlóan Veres Istvántul is hallotta hogy egész gyanúsága nyavalyája iránt, — a kiben meg is holt, — egészen Kriskára volt ; abbul az okbul, hogy az falu kántorán a maga borát árulta Kriska, Veres István ki vo-natta és akkori sok fenyegetődzése után gyanakodott reá.

Tertius fatens Andreas Zöld, colonus domini Alexandri Ujhelyi, annorum circiter 36, juratus examinatus ad I<sup>mum</sup> vallja ezen fatens : Ennek előtte egynehány esztendővel a fa-tensnek szénája a kert végében lévén rakva, mivel szomszédja volt a fatensnek Kriska, az marhája Kriskának a fatens szé-nája alá szokott. Sokszor requirálta a fatens Kriskát, hogy a marháját fogja el a széna alól, de semmiképpen nem cselekedte. Egy alkalmatossággal a fatens kimegyen a házbul, hátra te-kint a szénája felé, hát akkor is ott alatta van a Kriska mar-hája. Akkor fogja magát a fatens és a Kriska marháját kihajtja a széna alól, s bémegyén Kriskához a házba és mondja neki : Kriska, mit akartok, talán mind meg akarjátok a szénámat etetni ? A fatens meg is szidta Kriskát : ördög ágyában szüle-tett, bizony a vasvillával keresztül verem a marhátokat, ne járassátok a széna alá. Azzal a fatens ki indulván a házbul, Kriska vissza szidja a fatenst. A fatens is széjjel nézván egye-bet nem kaphatott, hanem egy követ felveszen, hogy meg-hajtsa Kriskát, de nem hajtotta. Hazamenvén a fatens har-madnap alatt úgy el esik a jobb karjának ereje, hogy egy hó-napig sem foghatott a kezével, sőt a hátát sem vakarhatta vele. Azonban ezen fatensnek földes ura Ujhelyi Sándor ur ő kegyelme, a szokás szerint, adván a fatensnek egy tehenet telélni, azzal is így járt. Minthogy annak előtte is sokszor a Kriska kútján itatta a fatens marháját, — kiért való haragudt is Kriska, — akkor is a többi közt egyszer oda vezették innia a marhát kötelen feleségestül. A felesége maga tehenét vezette,



maga pedig a fatens a földes ura tehenét. A merre vezették a kútra, térdignél alább való sövényen kellett volna a marhának átlépni, minthogy azelőtt is azon járt átal. Akkor is a fatens tehene békével átalment, de az uraságét, mihelyt átaléptette, hátra esett. A fatens költötte, hogy felállana a tehen, de semmiképpen lábára nem állathatták. Azután sem állott fel soha, pedig állásban is csinálták annak rendi szerint, de még sem használt; meg is döglött a tehen. Ezekért, mind a kezinek eleséséért, úgy a tehen elrontásáért, egészen Kriskára gyanakszik, hogy nem más, hanem ő miatta esett. Ezenkívül harmad éve ugyan magának is a fatensnek egy harmadfü igen kövér tinója lévén, az is csak hirtelen megdöglött, a melyet midőn megnyúzott, embereket is hitt oda nézni, mert olyan volt, mint a tört szén a háta a bőr alatt. Ezt is Kriskára vallja, melyet hittél is fateál. A kezéért nem is csak gyanakszik, hanem bizonyosan hittél is reá vallja, hogy bizonyosan nem más, hanem Kriska cselekedete.

Quarta fatens Eva Halmi, consors Andreae Zöld annorum circiter 36, jurata examinata fatetur: Az fatensnek Kriska bűjös-bájos boszorkánysága felül gyanúsága miből van, így következik. Elsőben: ennek előtte egy néhány esztendővel ezen fatens gyermekágybul feltámadván, korszoma volt a házánál, Kriska pedig sem annak előtte, sem annak utánna a házához nem járt, hanem akkor oda küldötte a leányát egy polturára borért, holott másutt is volt korszoma. És a midőn a fatens asszony egy polturára bort adott a leánykának, elment. Azután a fatensnek a teje úgy elapadt, hogy teljességgel semmi sem volt; maga is halálra betegedett a fatens. Keveset jobbra fordulván a fatens, Kriskát a midőn az utcán meglátta, mondta neki: te eb ágyába született, vissza add a tejemet, ha elvetted, mert nem Ács Miklósrak akadsz. Azután a fatensnek a teje is megjött. Másodszor vallja: Hogy az urának Zöld Andrásnak, a kezének elesése és romlása iránt is egyáltaljában való bizonyos gyanúsága Kriskára vagyon; kit hittél is reá mer mondani. Harmadik dologért való gyanúsága fatensnek Kriskára: a mit az ura is fateált a földes ura tehenének elromlása iránt. Negyedik dologért való gyanúsága, magok ökör tinójának hirtelen való megdöglését is Kriskának tulajdonítják; mivel csak azelőtt adván be fatens Kriskát a szolgabírónak, abbeli haragjában cselekedte. Ugyan tatárjárás-kor, tudja a fatens, hogy lopott a templombul Kriska holmi egyetmást, mely miatt meg is fogatott és kalodáztatott volt; s a miatt volt Ács Miklósnak is gyanúsága. Kriskára gyermeke miatt, hogy ő vesztette volna meg.

Quintus fatens Ambrosius Varga, annorum circiter 38.



juratus examinatus ad l<sup>mum</sup>: Vallja, hogy az elmúlt tatárjárásnak alkalmatosságával, mivel hogy az templombul sok egyetmás veszett el, a nép lecsendesítésével aztán, a falu esketett egymás közt, hogyha valamit kikeríthetnének egymástul. Az mint találtak is egynél, másnál, Kriskánál is. Azután egy alkalmatossággal, nem sok idő múlva Borsovárul a Kriska nénje, a ki testvér atyafiának felesége oda jöven Ujlakra, a mely főköető a fején volt menyének megismeri Vári Andrásné, hogy az ő főköetője volt, a ki tatárjáráskor elveszett volt. A mint kérdezte is Vári Andrásné a menyecskétül, hol vötte azon főköetőt: megmondotta, hogy Kriska adta neki. Ezen fatens már akkor bíró lévén, neki megmondották a dolgot és a főköetőt a menyecskétől a törvényig kézbe kértették s kézbe is adta. De törvényre nem compareálván a menyecske Borsovárul: Vári Andrásné megbizonyította, hogy a főköető övé, azokkal, a kik varrták a főköetőt. Mely dologért a fatens így járt csakhamar: a midőn úr dolgára ment a fatensekével és szántott volna, a mikor kibocsátották és nyugodtak, a fatens is elaludt és aluvásában mintha harapófógóval szorították volna a hasát a hátához, sem nem feketett, sem nem járhatott, hanem csak ordított kinjába. Mint kinos ember mindenüvé kívánt folyamodni; Fejér Anokhoz is elment. Fejér Anok meglátván őtet, minden kérdés nélkül azt mondja fatensnek: a főköető bánt téged jó ember, ne félj semmi bajod nem leszen; innia is adott fatensnek. Ezen nyomoruságáért azért gyanakszik a fatens Kriskára, hogy a midőn a főköető igazításnak az előtt terminust vetett volt a fatens, mint bíró két hetet, hogy azon terminus, mert Kriskának nem tetszett, meg ne lehessen. A mint ugyanakkor is esett a nyavalya, mikor már a terminus közel volt; el is mult osztán a törvény a bíró kinja miatt. Más okbul ezért gyanakszik a fatens Kriskára nyavalyája iránt, hogy a midőn haza ment Fejér Anoktul, mindjárt megtudta Kriska, — sem azelőtt pedig, sem azután a fatens házához nem járt, — és csak járt a fatens kapujához, meg vissza. Csak nem kerülhette el, bement a fatenshez oly praetextus alatt, hogy a kokassa oda jár, fogja meg a fatens felesége. Azután a Fejér Anoktul italt megiván a fatens, Isten kegyelmébül azóta semmi hiija sincsen.

Sextus fatens Ladislaus Kerhány, colonus relictæ condam Martini Juhász. Kriska boszorkánysága iránt ilyen gyanúja vagyon: Ez előtt egynehány esztendővel Gál Miklóssal miért szólalkoztak össze, a fatens nem tudja, hanem hallotta, Gál Miklós falu hallatára kurvázta, boszorkányozta Kriskát. Ezt hallván a falu, oda üzent a falu Kriskához a bírótul Molnár Mihálytul, hogy a falu hallatára minthogy összekurvázta és



boszorkányozta Gál Miklós, czitálja a falu törvényére. Tanúkat eskettek ellene, a kik hallottak, hogy Gál Miklós összeboszorkányozta. Törvényt is töttenek reá, hogy addig templomba ne járjon, még ki nem tisztítja magát, de ez óráig sem tisztította ki magát. A falunak ezen deliberatumát, hogy templomba ne járhasson, az fatens, Kerhányi László és Molnár Mihálytul üzente meg a falu Kriskának. Melyre Kriska egyebet nem felelt, hanem mondotta, ez mind Kerhányi László és Molnár Mihály dolga. Akkor este, mikor a csorda hazajött, behajtja a fatens a maga tehenét az udvarára, de az udvarán semmiképpen meg nem maradt, csak ki szaladt, — holott soha sem volt szaladó, sem az előtt, sem azóta az a marha, most is tartja a fatens, — a mezőre. Harmad napig sem tudtak mit csinálni a tehennek, csak elszaladt volna, meg sem fejehték külömben, hanem megkötötték. Sőt minden marhája az udvarán úgy félt, hogy nem tudták, mi lelte. Hasonlóan Molnár Mihályé is úgy szaladt el akkor este együtt fatensével. Ezekért tulajdon Kriskára gyanakszik, hogy ő cselekedte, azért, hogy a falu deliberatumát is ő tőlők üzente meg a falu.

Septimus fatens Thomas Pap, nobilis annorum circiter 48, examinatus fidem ad suum fatetur: Kriska bűvös-bajos boszorkánysága iránt historice így fateál: Hogy ennek előtte circa 5 vagy 6 esztendőekkel, mikor szűk időcske vala, Kriska szegény állapottal lévén, gyakran a fatenshez elküldött victualiákért; a mint is mindenkor adtak neki. Hanem egy alkalmatossággal, ujabban elküldvén a leányát a fatenshez hagyma kérni, mondja a fatens felesége: ó jó leány, ha nekünk annyi volna is, mint egy úrnak, sok volna az ti kéréstek. Azzal a Mérszáros Kriska leánya elmenvén, semmit sem adtak neki. Az fatens mondja az feleségének: jaj feleségem, miért nem adatok neki; tudod-e, mint járt a szegény Varga Ambrus és Vári András, vagy marhánkat, vagy magunkat vesz el. Azután néhány nap mulva a fatensnek megdöglött egy kancza tinaja, a melyet midőn megnyúztak volna, olyan volt az háta, mint az tört szén, az bőr alatt a teste; kit egynéhány ember látott. Más alkalmatossággal küld a fatenshez Kriska egy véka rozsért kölcsön; adott is neki, el nem merte mulatni, az mely ma is oda vagyon, azóta sem merte kérni a fatens. Azután nem sok időre, aratás tájban, mikor a csorda hazajött, a fatens felesége, a midőn ki megyen tehen fejni, a tehen nem áll meg. Azzal mondja a fatensnek a felesége: jöjjön ki kend, fogja meg azt a tehent, bár csak a bornyát hagyná megszopni. Azzal a fatens kimegyen és ott bajlódik feleségestül a tehenel. Mikor ott volnának, látják, hogy Kriska csak bemegy a házba. Azzal mondja a fatens a maga feleségének: hiszen jól látá minket



Kriska, bement a házba, mit csinált ott ő. A fatens is dolgát végezvén feleségével a marha körül, mennék befelé a házba. Akkor jön elejekbe szembe Kriska a házbul és mondja a fatensnek : én régen vagyok már itt. Arra felel a fatens : látom, mit keresesz itt, hiszen tudod, mikor mi ketten ide kint vagyunk, senki sincsen a házba, te pedig láttál minket ide ki. Azzal mondja ismét Kriska : nem azért jöttem én, hanem öt forint kellene nékem kölcsön. Melyre felelt a fatens : neked bizony Kriska minden dolgod csak kötekedés én velem, hiszen harmadnapja, hogy röllünk elment a Dúló, azt sem fizethettük ki egészen, nem hogy neked adhatnék öt forintot. Azzal elmenvén Kriska, az fatens csak fáradozott, erőtlenedett. Azután ujabbán küld a fatenshez kenyérért, húshagyó kedd előtt egy héttel péntek nap. Akkor nem adhattak neki kenyeret, mivel nem sült volt, mert akkor volt szítálva a teknőbe a liszt, a ki oly szép buzából volt, örökké igen szép kenyere sült. Minthogy pedig a fatens akkor kenyeret nem adhatott neki, akkor azt üzente : hogy a tekenőben a liszt, hónap küldjön, egy darab lágy kenyeret adok neki. De reá nem ment s nem is küldött, hanem a fatens kenyere olyan lett, mint az acél s kova, az kés is alig fogja, a színe sem olyan volt, mint máskor ; pedig tovább a kemenczébe nem állott, mint annak előtte. Abban a kenyérben mihelyt őtt, mindjárt ágyba esett akkor éjszaka s elnyomorodott. Betegségében a párnájában is találtak afféle csudálatos állapotokat : főként formákat nyálas fonásbul, tolluból kötött bokrétaikat, az is nyálas fonással körözve ; ezeken kívül apró boglya formákat is, hamuból csináltat, az udvarán keresztül a kút felé, kit Munkácsi Sándor is látott. Mindezen dolgok iránt is valamelyek rajta történtek, egészen bizonyosan, hittet is azt mondja, hogy tulajdon Mészáros Kriska cselekedte ; kész az fejére is tenni kezét és megesküdni nemes vármegye előtt is, hogy ő cselekedte, ő dolga. — A mint előttünk a hitet letette.

Octava fatens Anna Bornemisza, consors Georgii Vincze, annorum circiter 50, jurata examinata ad primum et ad omnia ; Mészáros Kriska boszorkánysága iránt ily circumstantiákat val Ennek előtte circa két esztendővel a fatens így járt éjszaka, (de nem tudja álmában-e, vagy hogy) hogy akkor egy zsidó lakozván a faluban, a zsidó szekerén a zsidónéval a fatenst is felültetvén Kriska a szekérre — Becsén hol széjjel — maga lévén Kriska a kocsis, úgy elhordozta, hogy mikor fatens felébredett, oly nagy roncsolódással volt, hogy igen nagygyal ; sőt a zsidónő akkor tavasszal meg is tébolyodott.

Nona fatens Sara Kis, consors Ladislai Kerhany, annorum circiter 40, ad 1<sup>mum</sup> : Hallotta, Ács Miklós gyermekének meg-



betegedése Kriskától adatott tej miatt volt, úgy meggyógyulása is, a mint több tanúk referálják. Azomban a fatens is úgy járt vele: egy alkalmatossággal, más fél kenyérrel lévén adós a fatensnek, kérte tülle az árát, de nem hogy adta volna, de mooskos szókkal illette; az fatens sokára, hogy oda ne veszszen a kenyere, két iteze bort elvitt Kriskátul. Kiért igen haragudván Kriska, harmadnap alatt a tehene úgy megvész, hogy ha csak meg nem kötötték, soha nyáron átal meg sem fejhette. Ismét ilyen gyanú van Kriskához: A fatens fia egy lakodalomban lévén egy alkalmatossággal, mondja Kriskának: Kriska asszony híjja ki kegyelmed Kocsis Évát. Mondja Kriska: eb híjja, mig meg nem csókolsz. Megesókolja, ismét Kocsis Évával is megcsókoltatta magát. Azután a két személy majd megholt egymásért; sőt a legény meg is bolondult a leányért. Holott sem a leány a legényt sem a legény, a leányt, hanem mind a kettő Kocsis Évát csókolta meg. Az fatens osztán reá ment Kriskára, hogy megtudta fia dolgát, reá kényszerítvén, úgy gyógyult meg a fia.

Decima fatens Anna Sáradi consors Nicolai Ács, jurata examinata ad primum et ad omnia, uti secundus fatens fatetur.

Decima prima fatens Barbara Hidvégi, consors Pauli Szilágyi, annorum circiter 22, jurata examinata fatetur: Vallja az fatens: Vásárhelyiné Benébül hozván egy alkalmatossággal cseresznyét, a mely cseresznyét a fatens ura megakarván venni, oda érkezik Kriska, azon alkalmatossággal az cseresznyében,<sup>1)</sup> kosárt megfogván az Csengeri Pál kezében, Kriska elakarván venni, Csengeri Pál nem engedte cseresznyében kivenni. A fatensnek az ura az cseresznyét elvivén maga házához: annak utánna igen rosszul lött az fatens ura. Midőn rosszul volna a fatens ura, Csengeri Andrásné mondotta a fatensnek: hej nem gyanakszol-e valakire? Felelvén: kire tudnék gyanakodni! Hát nem gyanakszol-e Kriskára, hát Szencziné Kriskára gyanakszik a gyermeke iránt. A fatens menvén a maga urához, kérdetta tülle, nem vétett-e valamit Kriskának. Kire felelt a fatens ura, én nem vétettem, hanem mikor a kosár cseresznyét elhozám, azt fogta meg a kezembe. Ezt megtudván Kriska, hogy egész gyanúsága fatensnek reája vagyon, a fatensre üzen Kriska az bírótól: kivonatja a nyelvét, miért mondja őtet boszorkánynak. A bíró onnat elmenvén, másnap az üzenet után a fatens ura jobban lett és mankón járt s ágyából felkelhetett. Harmad s negyednapján annál jobban lett a fatens ura.

Decima secunda fatens Kata Löre consors Nicolai Gál,

<sup>1)</sup> Régiesen: *ben*, *bő* helyett.



annorum circiter 30, jurata examinata fassa fide mediante ad primum: Egyéb boszorkányságát Kriskának nem tudja, hanem Molnár Mihálnétul hallotta, hogy mondotta, az tehénének az csecsi megveszvé: Kriska cselekedte volna, s ő tölle lött. Ugyan Vári Andrásnének az ura beteg lévén, Vári Andrásné nyilván kiáltotta: te Kriska, a te kezéd miatt vagyon az én uramnak nyomorúsága, te ölted meg őtet, nyilván ki merem mondani.

Decimus tertius fatens Andreas Varga, annorum circiter 28, juratus examinatus fassus fide mediante ad primum: Erős betegségben lévén a fatens, boszorkánysága iránt ez iránt van gyanúja Kriskára: hogy Szencti uram is gyermeke iránt ő reája gyanakodott; úgy Varga Ambrus is nyomorúságában az fatens felesége főkötoje miatt Kriskára gyanakodott, azért a fatens is Kriskára gyanakszik, hogy az ő elveszett főkötoje miatt más is nyomorúságba esett. A minthogy ezen fatenst, Zöld Miklós nyomorúságában orvosságért küldötte Fejér Anókhöz és azt üzenték tülle, ki az orvosságért járt: Az Istenért is mondja meg, ha Istentül van-e, vagy embertül. Arra Fejér Anók felelt: az jó asszonyt a főköto miatt bántja Mészáros Kriska. Sőt a mely orvosságot adott üvegben az fatens embernek, megmondotta, hogy ma igya meg felét, felét pedig másnap, mert ha meg nem issza, egy hétre meg kell halni.

Decimus quartus fatens Alexander Munkácsi, annorum circiter 52, juratus examinatus fassus est fide mediante ad primum et ad omnia: Hallotta a fatens Kriska szájából a fenyegetést, mondotta Ács Miklósnak: várj rá te — ugymond — mert még a gyermeked is megkeseríti ezt. Egy alkalmatossággal tehene nem lévén Ács Miklósnak, Kriska tejet adván Ács Miklósnének, mely tejbül az Ács Miklós gyermeke iván, úgy annyira megbetegszik, hogy hat egész hétig, sem éjjel, sem nappal nem nyugszik. Annak utánna más tejet adván ugyan Kriska Ácsnének, kibül is mikor ött a gyermek, mindjárt könnyebben volt; a tej pedig, ki megmaradt a gyermektül, vízzé vált. Ezen fatens akkor Ács Miklósnál lakván, ezeket szemeivel látta.

Decima quinta fatens Anna Szabó, consors Thomae Pap, annorum circiter 30, jurata examinata ad primum et ad omnia puncta, uti septimus fatens, hoc addito: Pap Tamás úr panaszolkodott a fatensnek, mint feleségének: feleségem, bizony majd megrémülök, mert Kriska olyan roppant sereggel jött s jön reám, mind veresben vannak. Ez pedig Pap Tamás úr sínlódése előtt volt, még mikor az udvarát fatensnek hamuval fel nem hantolták volt. Azt is vallja a fatens, hogy az hamvat, a hol elhánták volt az udvarán, a fatens kutájuk minden



hónapban oly véres volt, úgy ment az véri, mint a marhának, mikor megölik.

Decima sexta fatens Catharina Bihari, consors Michaelis Molnár, annorum circiter 38, jurata examinata ad primum et ad omnia: Minémü panasza van a fatensnek boszorkánysága iránt, így fateál: Hogy egy alkalmatossággal a fatens gyermekét a hideg lelvén, jóvallották, hogy az más kútjáról vigyen vizet és azzal öntse meg a gyermekét. A mint el is menvén a fatens, hogy vizet hozzon, a mint Kriska háza előtt ment volna el, Kriska kiugrik eleibe és mondja: közel vagyok a Tisza és mégis kút vizet kívánsz, szép kis bíróné vagy, leesik az eb a talyigáru, másszor is láttam olyan szép bírónét. Több szókkal a fatenst szidta, mocskolta, melyért a falunak be is adta Kriskát a fatens. Meg is büntette a falu négy iteze borbán. Azután még jobban szidta a fatenst; sőt úgy járt, akkor nap este a fatens tehene, mikor haza jött a mezőről, négy felé vetette a lábát, a nyelvét kivetette, soha fel nem állhatott, ha csak nem emelték. Negyed napig volt úgy a téhen, még a bornyát sem bocsátotta alá, negyed nap múlva is, — jobban lévén már a téhen, — a kötélről eloldván, elszaladt, alig érte utól a fatens ura a gazda.

Decima septima fatens Anna Imre, consors defuncti Stephanii Veress, annorum circiter 48, jurata examinata fatetur circumstantialiter: Ura betegségéért és haláláért Kriskára lévén gyanúja, így fateál: Minthogy Veress István hűtös ember volt, Kriska pedig egy alkalmatossággal falu kántorán, falu híre nélkül bort árult, rajta mentek, falu törvénye szerint, falu parancsolatjából a borát kivonták. Akkor Kriska tölt olyan fenyegetést: egy valaki megkeseríti ezt. Minden ember félvén tülle, Vincze János nevű ember mondotta: halljátok, uraim, valamelyikünk, vagy talán én megkeserüljök ezt. De nem más, hanem Veress István keserítette meg; mert a bor kivonás után, minthogy ittak is a borból, Veress István csak vesződött, a nyálat tartá a száján s azt mondotta, hogy mint egy pipaszár, olyat érez a torkában. Sok nyomorúsági közt, Fejér Anókhöz is elment, mihelyt meglátta, megmondotta, hogy: nagy nyavalyád van neked, jámbor, sok betegem van, de nincsen olyan, mint te. Midőn ő innia adott, könnyebben volt, de holtig soha meg nem gyógyulhatott, csak kinlódott belé, meg is holt. Ezért örökké Kriskára gyanakodott, s gyanakszik ma is, sőt reá is mer esküdni, hogy nem más, hanem miatta halt meg az ura. Beteg lévén ezen fatens, éjszaka Kriska leányostul reá ment több boszorkányokkal, látta szemivel s meg is fogta a fatenst Kriska, mind a leánya. Maga a fatens is így járt vele, hogy tülle osztovátát kért:



hogy nem adott, a fatenst is összetekerte, a borját is megnyargalta, meg is döglött. Akkor torkaszakadtában kiáltotta is, hogy Kriska dolga; s elhallgatta, reá nem kereste Kriska.

Decima octava fatens Catharina Kiss, consors Ambrosii Varga, jurata examinata, historice Kriska boszorkánysága iránt így fateál: Minthogy ezelőtt az ura a helység bírája volt, történt olyan dolog: egy alkalmatossággal egy borsovai menyecske ide jöven Ujlakra, volt a fején oly főkötő, ki tatárjáráskor a templombul veszett el, Vári Andrásné; említett Vári Andrásné mint maga jószágát a borsovai menyecske fején megismerte, megismervén a főkötőt Vári Andrásné a bíróhoz, a fatens urához elment és megjelentette és mint bíróval törvényig kézbe kérte. A menyecske kézhez is adta, megmondván, hogy Kriska adta neki a főkötőt. Mely dologért a fatens urán a bírón történt olyan dolog, hogy csakhamar úr dolgára menvén a pupját (*sic!*) a hátához vonták. Mely miatt megmondhatlan kinja lévén, kéntelen Fejér Anókhöz is elment. Fejér Anók italt adott neki, hogy otthon igya meg. De minekelőtte azon italt bevötte volna, Kriska csak járt a fatens házához, a ki sem azelőtt, sem azóta nem járt és mondotta: egy kokossa elveszett, reá parancsolt a fatens urára: vitesse haza, mert oda szokott. Melyet a fatens jó lélekkel mond, hogy soha nem látta a kokast. Item történt olyan dolog, hogy az fatens urastul a Kriska vejét megfogadván szolgának, Kriska ment a földes asszonyához és a vejét túllök elvételte: melyre a fatens ura mondotta, hogy az nem más dolga, hanem azé a kopasz Kriskáé. Megtudván Kriska, hogy neki mit mondott a fatens ura, megfenyegette és csakhamar a fatensnek iskolába járó fiacskájának mindkét lába leesett, elromlott, hogy sehova sem mehetett a lábán. És mindaddig úgy volt, míg Kriska a tanú szép szavára, orvosságot neki nem adott s avval gyógyult meg. Ugyanazon alkalmatossággal a fatens szolgája Máramarosban járván, akkor mondja Kriska a fatensnek: nem is tudod, a szolgád elvesztette az ökröt. Melyre felel a fatens: hogy tudnám, nem vagyok lüdercz; hogy tudod te is, nem tudom. Haza jüven a szolga Máramarosbul, a fatens tudakozván tüle, Kriska mit mondott, hogy ekkor s ekkor az ökröt elvesztette volt, a szolga sem tagadta, hanem megmondotta, hogy úgy volt. Mindezekért hűttel is kész vallani mindenkor, hogy nem más, hanem a Kriska dolga.

Mely inquisitiót hogy ekképen vittünk véghez, fide mediante recognoscálván, kezünk írásunkkal s pecsétünkkel ki is adtuk.

Ujhely, 24. die Septembris. 1726.



Tekintetes nemes Ugocsa vármegye ordinarius szolgabírája.

Ujhelyi László. (L. S.)

Assessora Szőni István.

- |                             |                              |
|-----------------------------|------------------------------|
| 1. Consors Nicolai Ács.     | } volunt jurare<br>ad caput. |
| 2. Thomas Pap.              |                              |
| 3. relictá Stephani Veress. |                              |
| 4. Catharina Kiss.          |                              |

*Mészáros Krisztina Molnár Andrásné boszorkány-perében elégetésre szóló ítélet.*

Sedes judiciaria. 1727. die 27. Januarii :

Deliberatum :

Ruminatis ventillatisque ab utriusque allegationibus et responsis, siquidem Articulus 31. et 32. Libri secundi Sancti Stephani Regis, praxi et consuetudine, virtute etiam Titulorum 10. Prologi et 2<sup>dae</sup> Partis 2 Op. Decreti Tripartiti melius redacti censerentur; et aliunde crimen veneficum actionale testium fassionibus et quid corporali juramento imponendis ad caput actionalis inctae manibus fatentium luculenter comprobaretur. Ex eo vigore praecitatorum titulorum actionalem in causam attractam, praemissa tortura, capitaliter ignis quidem combussione secundum usum et receptam consuetudinem convinci et aggravari decerni.

Lata secundum juris regni inclitae sedriae deliberatione, testes sex manibus suis ad caput inctae positos, nunc quoque in figura iudicii ad ipsius caput juraverunt, ut actionalis incta manifesta saga et venefica existens suo sortilegio hominibus, infantibus, et pecoribus in corporibus detrimenta mutilationes et defectus intulisset, ex quo praemissa tortura cupit executionem quantocitius administrari facere.

(Eredetiye Ugocsa vármegye levéltárában 83-mal jelzett irat.)

*Jegyzet.* Mészáros Krisztina elleni per még 1724-ben indított meg, de bizonyos periratok elveszése miatt elhalasztott.

## CCCXXXIX.

*Bihar vármegye, 1727.*

*Nyüvedi Derecskei Erzsébet ellen hozott ítélet : ha vall, elégetés, ha nem vall, megyéből kiűzetés.*

Deliberatum est :

Siquidem ex testium fassionibus, Andreae Földes, qui fateret : se circa horam 3. promeridianam ab incta abreptum et hinc inde per cemeteria, hortos, ad Debrecinum locatos, et arcem desertam Pocsaiensem ita possessione Nyüved ibique locatos domos, ubi semet in figura gallinarum et galli pars incta cum sociis transmutassent, portatum fuisse ; sed et in capillis existens Sofia Szabó a praefata semet cruciata fuisse affirmaret, unde erga eandem graves praesumentur praesumptiones : ob id eadem praevia tortura, si non fatetur relegandam, si fatetur, igne comburendam decerni.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában. IV. j. k. 307. l.)

## CCCXL.

*Bihar vármegye, 1727.*

*Sáka község elöljárósága által foganatosított tanukihallgatás Tóth Györgyné és Tóth Péterné ellen.*

Penes commissionem perillustris ac generosi domini junioris Georgii Comáromi, ad instantiam Michaelis Bogdány, inquisitio utralis in possessione Sáka peracta, die 22. Julii anno 1727.

Utrum de eo :

1. Tudja-é? látta-é? hallotta-é a tanú? hogy mostan Sákán commoráló Tóth Györgyné, az midőn az elmúlt tavaszon, Furtáru! Sákára által akart menni lakni, akkor azt fogadta : csak mehessek Sákára lakni, meggyógyítja a Bogdány úr leánykáját ; mert tudja, ki ötte meg.

2. Tudja-é? hallotta-é tanú? hogy Tóth Györgyné és Sákán lakó Tóth Péterné nyilvánvaló boszorkányok volnának?

3. Tudja-é? hallotta-é a tanú? hogy azon két asszonyok egymásnak kiáltották volna, hogy kurva, boszorkány vagy ; hol, mikor, miképpen?

4. Kit tud jó tanúnak lenni?



1<sup>ma</sup> testis consors Stephani Pap, Elisabetha Katona, annorum circiter 26, jurata, examinata, fassa est: Ad 1<sup>um</sup> nihil. Ad 2<sup>dum</sup>: die 18. Julii Furtán lakó Szabó Erzsébet nevű asszony, a fatensnek az anyjának a házára menvén, kényszerítette, hogy hozasson egy itce bort, az utrumban fetőtt Tóth Györgynének és a leányát meggyógyítja a fate nselk. Az anyja nem hozatott, mert azt mondta, hogy az Isten a nélkül is meggyógyíthatja, nem hozat a varázsló kutyának. A fatensnek az anyja, a maga házatól elmenvén, a nénje hozatott a fatenssel egy itcze bort. A fatens haza vivén a bort, Tóth Györgynére köszönté és kérte, hogy nézze meg s kenegesse meg azon nyomorék leányt; akkor Tóth Györgyné megesküdt, ezt mondván: Isten teremő őtet úgy segítse, ő nem keni és nem nézi. De ugyancsak reá vevén a fatens, Tóth Györgyné kenni kezdette a leányt, hogy kenegette, mutatta, hogy: nézzétek — úgymond — hova húzta az inait az a boszorkány Tóth Péterné! Arra megszólalván feljebb megírt Szabó Erzsók, mondotta: látjátok-e, ihol szemben vagyon Tóth Györgyné, de ő csak azt mondja nyilván, hogy mind ezen nyomorék leányt, mind pedig a Bogdány Mihály leányát az utrumban föltött Tóth Péterné ötte meg; ihol szemben vagyon Tóth Györgyné, azért mondom szemébe, hogy meg ne tagadja. Akkor Tóth Györgyné ismét az Istenre megesküvén, azt mondotta, hogy tulajdon Tóth Péterné ötte meg, mind azon Katonáné nyomorék leányát, mind pedig Bogdány Mihály leányát, tagadhatatlan dolog; megmondom — úgymond — mert csak egy halállal tartozom. Azon beszédei után Tóth Györgynének akkor mondotta a fatens: ugyan Panda asszony, azt mondja kegyelmed, hogy azokat a nyomorék leányokat Tóth Péterné ötte meg, hogy ismeri azt kegyelmed, hiszen a jó lélek nem ismeri azt meg; csak förössze meg kegyelmed ezen nyomorék leányt, hozatok én itce bort. Azt mondotta Tóth Györgyné fatensnek: no lám siratod, de Isten úgy segítjen, átal jövök ide Sákára Furtárul szombaton és megfüröszöm; ha leltek a hónapja alatt 3 szál szőrt, megorvoslom, hogy egy hét alatt cziczát játszik. Akkor, meg-nézvén a fatens a leány hónalját, mondotta, hogy ott semmi szőre nincsen a leálynak. Arra ismét Tóth Györgyné mon-dotta: de lélek én nekie egyéb testén is szőrt, azzal meg-orvoslom. Ugyanakkor Tóth Györgyné a nyomorék leány-kának mondotta: hát — úgymond — Kata, midőn Tóth Péterné a házhéjjára küldött volt körtvélyért, akkor ott mit láttál? láttad-e azon holt embert, a ki akkor ott volt. Azt mondotta a leány: hogy látott egy embert hajadon fővel a házhéjján fekünni, de nem tudta, holt volt-e, vagy nem;



mivel annyira megijedt tüle, hogy csak nem kórságos lött; nyakra-főre ment le a ház héjjáról. Hogy a leány haza akart futni, — úgy beszéllette a leány, — Tóth Péterné megfogta s biztatta, hogy ne féljen, mert eltemetik azt az embert. Azt is hallotta ugyanakkor a fatens Tóth Györgynétől, hogy mondotta: ha különben nem hiszik az ő beszédit, hogy Tóth Péterné nyilvánvaló boszorkány legyen: egy verem vagyon házában, ássák fel azt, meg találják abban minden mester-ségét.

2<sup>dus</sup> testis Ladislaus Katona, annorum circiter 18, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta fatens Tóth Györgynétől, midőn az öcsését Katona Katát kenegette, mondotta Tóth Péternének, hogy ő huzta az inait össze ennek a leánykának; nyilvánvaló boszorkány — úgy-mond. És midőn azon nyomorék leányt kenegette Tóth Györgyné, kérdezte a fatens tülle, hogy midőn valahová akartok menni, miképpen mentek? Arra azt mondotta Tóth Györgyné, hogy Tóth Péterné házában olyan mesterség vagyon, hogy ha azzal megkeni hónalját és talpát, egy óráig elmehet a Tiszáig; a házában egy veremben tartja, minden esztendőben bekerekedik a verem, melyben mestersége vagyon; Isten őtet ugy segélje. Azt is kérdezte a fatens ugyan akkor azon Tóth Györgynétül: ugyan szép-e az a szerszámotok, a kivel jártok. Arra mondotta Tóth Györgyné, hogy olyan szép, hogyha reá nézne, a fatensnek szeme fényét is elfogná. Azt is mondotta Tóth Györgyné, hogy azon mesterség a Tóth Péterné házában olyan helyen vagyon, hogy egy kötelet ha végig nyújt a házban és azt ismét kétszerre fogja, a hova az ér, ott vagyon, megtalálják. Azt is hallotta ugyan akkor Tóth Györgynétul fatens: megrakom én az eb lelkit Tóth Péternét.

3<sup>tus</sup> testis Stephanus Csúzi, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta a fatens világosan Tóth Györgynétől, hogy Tóth Péternének mondotta: Isten őtet ugy segélje, nyilvánvaló boszorkány, mind a Bogdány Mihály leányát, mind pedig a Katonáné leányát ő ötte meg; a Bogdány leányát azért, hogy Tóth Péternek egy földjét szántotta meg Bogdány Mihály.

4<sup>ta</sup> testis Gregorius Juhász, annorum circiter 40, juratus fatetur ad 1<sup>mum</sup> nihil, ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta fatens, mostan Komádiban lakozó Sárvári Istvántul, hogy mondotta, hogy Tóth Péterné — Isten teremő őtet úgy segélje, — nyilvánvaló boszorkány.

5<sup>ta</sup> testis consors Joannis Farkas, annorum circiter 28, jurata fassa est, ad 2<sup>dum</sup>: Sokszor hallotta a fatens világosan, hogy Tóth Péterné Tóth Györgynét boszorkánynak



kiáltotta s azt mondotta: te németek kurvája, nyilvánvaló boszorkány, az urad is elvesztetted. Arra mondotta Tóth Györgyné Tóth Péternének: ha boszorkány vagyok is, arra is te tanítottál engemet. Azomban a Szikra Mihály fiacskája, többekkel együtt játszadozván egykor az utcán, a Tóth Péterné fejét a karikával megtalálta ütni, akkor Tóth Péterné megfenyegette azon gyermeket, mondván: várj reá te, mert megsíratod ezt, míg e világon élsz. Ezt hallván a fatens, a fenyegetés után harmad vagy negyednappal annyira <sup>1)</sup> hogy ma is nyomorék. Azomban midőn Tóth Györgyné a Katona Lászlóné nyomorék leányát kente és az inait húzogatta, azt mondotta, hogy Tóth Péterné húzta össze az inait. A nyomorult leány, hogy Tóth Györgyné megkente, meggyógyult. Azt is hallotta a fatens Tóth Györgynétől, hogy mondotta Tóth Péternének: hiszen azt mondtad, hogy veszsem el a gyermeket és tanuljam meg azon a boszorkányságot. Azomban, hogy meghallotta Tóth Péterné, hogy esketni akarnak, a fatenshez ment, kérte, hogy ne esküdjék a Tóth Györgyné nyelvére, mert meggyógyul a Katonáné nyomorult leánya. Mert nyilván hallotta a fatens Tóth Györgynétől, hogy mondotta: mind a Bogdány Mihály leányát, mind a Katona Lászlóné leányát ő ötte meg; a Katonáné leányát úgy ötte meg, hogy meggyógyuljon, de a Bogdányét úgy ötte, hogy az meg nem gyógyul, sőt jövendőre rusnyábban kifakadoz.

6<sup>ta</sup> testis consors Michaelis Sárossi, annorum circiter 23, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: A fatensnek egy kis leánykája oly irtóztató nyomorék lévén, kinél nyomorúbb nem lehetett, — a mi nagyobb, még a csecstül is elidézték volt, — Tóth Péternétől számtalan sokszor hallotta, hogy mondotta a fatensnek: azon nyomorék leánykáját nem is más, hanem tulajdon Tóth Györgyné ötte meg, nyilván tudja. Azomban más egy fiacskája is sokat sínlett, akkor is azt mondotta Tóth Péterné, hogy azon gyermeke is Tóth Györgyné kezét sínli. Azt is mondotta Tóth Péterné a fatensnek, hogy ennek utánna is nem lészen sokáig ép gyermeke, mert mind megeszi azt a félszájú, nyilvánvaló kurva, boszorkány Tóth Györgyné. Azt is mondotta ugyanakkor Tóth Péterné a fatensnek, hogy neki is Tóth Györgyné hét gyermekét ötte meg.

7<sup>ma</sup> testis consors Martini Sági, annorum circiter 50, jurata examinata fassa est, ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta fatens ennek előtte bizonyos esztendőkkal Sárvári András-

<sup>1)</sup> Itt az eredeti szövegből, melyről másoltam, valami kimaradt; bizonyosan lényegében ilyen értelmű: annyira — rosszul lett — hogy stb.



tul és feleségétül, hogy mondták, hogy Tóth Péternétül nem maradhatnak, mert minden éjszaka kos jár reájuk. Tóth Péternétül ismét hallotta fatens, hogy mondtotta Tóth Györgynének: hova tötte — ugymond — a lélek kurva boszorkány azt a másik embert, a kivel úgy hit nélkül lakott, mint az mostani urával, szebb volt az mostani uránál. Azt is hallotta a fatens, most nem régen Tóth Györgynétől, hogy beszéllette: ennek előtte circiter 9 esztendővel a fatensnek udvarán éjszaka pénzt keresvén Tóth Péter, Tóth György, Varga János és Papp Péter, akkor Tóth Györgyöt az ördögök elakarván vinni, Tóth Péterné nem hagyta Tóth Györgyöt elvinni a gonoszoknak, hanem azt mondtotta nekik: ne vigyétek Tóth Györgyöt, hanem egy kis hét heti fiacskája vagyon, inkább annak szűrjátok ki a szemét.

8<sup>va</sup> testis consors Joannis Sági annorum circiter 26, jurata examinata fassa est. Ad 1<sup>mum</sup> nihil, ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta a fatens Tóth Péternétől, hogy Tóth Péterné fejit a Szikra Mihály fiacskája, az utcán játszadozván, megtalálta hajtani; akkor megfenyegette azon gyermeket Tóth Péterné. Azon gyermeknek akkor semmi nyavalyája nem volt; hogy megfenyegette s azt mondtotta neki: várj reá, mert ezt megsíratod, míg élsz a világon. A fenyegetés után következő héten annyira megnyomorodott a gyermek, hogy a lábai felsugorodtanak, kilyukadoztanak, néha egy lyuk vagyon, néha ismét hét lyukai is vannak.

9<sup>na</sup> testis consors Petri Kádár, annorum circiter 36, jurata examinata fassa est, ad 1<sup>mum</sup> nihil, ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta a fatens az Utrumban feltött két asszonyokat, hogy egyik a másikat sokszor kurvának, boszorkánynak kiáltották. Azomban azt is hallotta a fatens, hogy Tóth Györgyné mondtotta Tóth Péternének: nem kellett — ugymond — te neked az én Sákára való jövelem, hanem az uram fasza kellett, nyilván való kurva, boszorkány. Arra mondtotta Tóth Péterné Tóth Györgynének, hogy: jobb — ugymond — hogy ismét elszakadozol, mert ma holnap reá se gondolod megismétel (sic!). Azt mondtotta Tóth Györgyné, a hol ő elvész, Tóth Péterné is ott vész el. Azt is hallotta a fatens Tóth Györgynétül, hogy mondtotta, hogy Tóth Péternének a házába egy kerek száju verem vagyon, minden mestersége abba vagyon, ássák fel azt a vermet, megtalálják minden mesterségét benne. Tudja is a fatens a vermet, hol vagyon.

10<sup>ma</sup> testis consors Stephani Nagy, annorum circiter 36, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nihil, ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta fatens világosan maga házában Tóth Péterné szájából, hogy Tóth Györgynét, nyilvánvaló kurvának és boszor-



kánynak kiáltotta. Tóth Györgynétül ismét azt hallotta fatens, hogy mondotta, hogy a Szinai Mihályné asszonyom szemefénye, a Tóth Péterné házában vagyon egy veremben. A vermet is látta a fatens a Tóth Péterné házában, hogy leszakadott a veremnek a szája; kérlette is a fatens, kicsoda verem, arra mondotta Tóth Péterné, hogy búza verem volt ott.

11<sup>ma</sup> testis consors Joannis Nagy, annorum circiter 36, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nih. ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta a fatens sokszor Tóth Péternétől, hogy Tóth Györgynét nyilvánvaló kurvának és boszorkánynak kiáltotta. Tóth Györgynétül ismét azt hallotta a fatens, hogy Makó Vásárhelyen lakván együtt Tóth Péternével, egy ifjú asszony hálni hozzájuk menvén egy 4 esztendőben járó fiucskájával, midőn késő este leakart volna fekönni azon asszony, kiment a házból a kis gyermekkel; és a kis gyermek elveszett hirtelen mellőle, hogy az asszony sivalkodott, hogy elvitték — úgymond — az fiamat, sehol sincsen. Akkor Tóth Péterné a házat megkerülvén háromszor, a kis gyermeket mindjárt előhozta az anyjának.

12<sup>ma</sup> testis relictá Michaelis Csimai, annorum circiter 55, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Ennek előtte a fatens Sasra menvén, Tóth Györgynének azt mondotta, hogy Sákára ne menjen, mert megfogják. Akkor mondotta Tóth Györgyné Tóth Péternének: de a lélek kurvától született, nem azért hívott ő engemet Sákára, hogy a Bogdány Mihály leányát meggyógyítsam, hanem azért, hogy az én urammal kurválkodjék, mert a mióta Sákára mentünk, azóta is Tóth Péterné paráználkodott vele. Azomban akkor Tóth Györgyné megesküdt, hogy mind a Bogdány Mihály leányát, mind pedig a Katona Lászlóné leányát Tóth Péterné ötte meg. A Bogdány leányát azért, hogy földét szántotta meg Tóth Péternek. Azt hallotta fatens ugyanazon asszonytul akkor, hogy egykor pénzt kerestének éjszaka, mondotta Tóth Györgyné: nosza szurjuk ki uramnak a szemét; Tóth Péterné mondotta: ne szurjuk uradnak, hanem inkább egy fiadnak szúrjuk ki.

13<sup>tia</sup> testis consors Georgii Szilágyi, annorum circiter 30, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Ennek előtte egykor a fatens, szintén a Bogdány Mihály uram nyomorék leánykájának, a pinczéből midőn ételt küldött volna, Tóth Györgyné beérkezvén a pinczébe, hozta elő a fatens, minémü nyomorék leány az a Bogdány Mihály uré: megérdemlené az a tüzet, ki annak a leánynak azt cselekedte. Arra a szavára a fatensnek mondotta a Tóth Györgyné: mind a Tóth Péterné dolga bizony az — úgymond, — engemet is ő hajtott mindekire.



14<sup>a</sup> testis consors Andreae Sárvári, annorum circiter 28, jurata examinata fassa est, ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Hallotta fatens, az utrumban feltött két asszonyok egyik a másikat boszorkányozták; egyik miképpen, másik hasonlóképpen. Azt is tudja a fatens, hogy Tóth Péterné egyszer a fatenst fenyegette meg: várj reá — úgymond — mert nem jó halat adott az urad. Akkor csakhamar a fatensnek fiacskájának a lába kilyukadozott annyira, hogy igen rútul volt; annak utánna ugyan Tóth Péterné mondott orvosságot a fatens fiának és avval mingyárást meggyógyult, semmi nyavalyája nem lött.

15<sup>us</sup> testis Petrus Tóth, annorum circiter 68, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Hallotta a fatens nyilván világosan a Tóth Györgyné szájából, hogy a midőn ide Sákára kéredzett lakni, akkor azt fogadta, hogy csak bocsássák be Sákára lakni; a Bogdány Mihály leányát meggyógyítja, mert tudja, mi nyavalyája vagon és ki ötte meg. Azomban ennek előtte Makóvásárhelyen lakván a fatens, Tóth Györgyöt valamely rosz cselekedetiért megkínzották volt erőssen és midőn azon verésben feküdt volna Tóth György, a felesége azt monddotta: hogy ha azt tudná, hogy a fatensnek a felesége dajkálnakodnék Tóth Györgynél, a gyermeket is kiszaggatná belőle. A mint hogy lévén fatensnek egy kis gyermecskejük, Tóth Györgyné hajnalban felkelvén, a szemétről olyat szedett, abból midőn fördőt főzött, szintén úgy megaludt, mint a máj; a fatensnek két gyermekét abban megfőrsztvén, a gyermek csakhamar megholt. Azomban azt is világosan hallotta a fatens Tóth Györgynétül, hogy monddotta, hogy Szűcs Mihályné asszonyomnak szemit is tudja, ki vette ki és ki ötte meg, akár ujjal kimutassa.

16<sup>a</sup> testis Catharina Katona, annorum circiter 13, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: A fatens lévén egyik nyomorék leány és hogy az nénje a fatensnek, tudniillik az ötödik tanú Tóth Györgynének bort vitetett egy itczét, kenegette Tóth Györgyné a fatensnek az inait; akkor Tóth Péterné kiáltotta: esse nyilvánvaló boszorkány kurva, az Istennek valamennyi nyila vagon az égben, az üsse meg a lelkit, ni hogy! hogy rántotta fel az inát a nyilvánvaló boszorkány. Hasonlóképpen Tóth Péterné Tóth Györgynét boszorkánynak kiáltotta és németek kurvájának. Azt is kiáltotta Tóth Péterné Tóth Györgynének, hogy az másik urát elvesztette. Azomban a fatens egykor ezelőtt a Tóth Péterné házához menvén, Tóth Péterné a fatenst tüzért küldötte, körtvélyt ígért a fatensnek. Midőn a fatens a ház héjájára felment volna, két körtvélyt alig vehetett kezébe, akkor tekin-



tett a házhéjjának Bóji Györgyék felől való szegeletibe a fatens és látott feküdni ottan egy nagy, barna, szennyes inges, mezet lábas és hajadon föves embert, fekünni mint halott, kezei is a melyre voltak rakva. A fatens ettől igen megijedvén csaknem kacogássá lött, a házhéjjáról nyakra-főre esett le; és hogy sivalkოდva haza felé akart menni a fatens, megfogta Tóth Péterné a fatenst és biztatta, hogy ne féljen, mert eltemetik azt az embert. Meg is parancsolta fatensnek Tóth Péterné, hogy azon dolgot senkinek ne mondja.

Mely inquisitiót, országunk bevett törvénye és kötelességünkhöz képest, kívántunk helységünk usualis pecsétje alatt, bona fide kiadni, pro futura cautela. Anno et die ut supra.

Sákai főbíró Nagy Miklós esküdtt társaival együtt.  
(L. S.)

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

# CCCXLI.

Dés, 1727.

*Kecskeméti Jánosné Acs Borbála perli Szász Istvánné Márkus Borbálát, ki őt több alkalommal boszorkánynak mondta; ez ügyben ítélet.*

Felperesnő panasza (1727. márczius 21.) így hangzik: Citatoriámból constál, hogy az incta citatoriában declarált személyt időben, napon és helyen együtt is, másutt is nyilvánvaló boszorkánynak diffamálta, nevezetesen arról, hogy félrevonta az száját, de ha ő meg nem gyógyítja, tüzet tétet az hátára, melyet is ha tagadna az incta, in instanti kész vagyok doceálni. Kéri megbüntetését és 50 frtnyi perköltségének megtérítését.

Incta szerint: Az actrix asszony feltévéen maga positiojában, hogy boszorkánynak mondtam, semmit sem próbált; hogy peniglen az szájamat félrehúzta vagy huzatta, ily gravis circumstantiákra nézve méltán hadnagy uramnak mint principalisomnak megjelenthettem, lévén nagy gyanúm ma is hogy az a dolog ő általa esett volt rajtam. E contra exhibéált documentumimmal világosan próbáltam azt, 1. hogy midőn reá izentem, harmadnapon minden orvoslás nélkül meggyógyultam, 2. hogy az actrix asszony boszorkányi mestersegekkel gyakran élt, idegen helyekről varázslással urát előhozta, boszorkány nevet viselt, mások teheninek tejét-vaját elvötte, úgy némelyeket in conceptione impediált és fenyegetett mag-

talansággal, hogy varázslókkal társalkodott és varázslott, melyeket igen bőven mind a férje szavából, mind az actrixnak maga szájából megbizonyítottam. Kívánja, hogy az actrixet 50 frtnyi perköltségben marasztalják el, magát a vád alól tisztázza és cautio alá tétessék. A hatóság az actrixet az inctától kívánt perköltség megfizetésére ítélte.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

### CCCXLII.

#### *Ugocsa vármegye, 1727.*

Rátonyi Mária ellen tanukihallgatás, melyben nem közvetlenül az ő boszorkányságai adatnak elé, hanem az, hogy más asszonyokkal kuruzsoltatott.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. II. No. 50.)

### CCCXLIII.

#### *Szeged, 1728.*

Az 1728-ik év Szegeden, egyrészt mindenféle pártvillongások miatt izgatott, másrészt rendkívüli nagy szárazság miatt szerencsétlen év volt. A papok Isten haragjának kiengesztelését szónokolták a népnek, az ördög hatalmának tulajdonítva a csapásokat. Ily hangulatban a gyanú kedvező talajt talált. Legelőször Kökényné Nagy Anna, bábaasszonyról terjedt el a hír, hogy a szent ostyát nem nyelte le s azzal szentségtörést követett el. Majd hasonló vádak terjedtek el Dancsó Jánosnéról, Hisen Borbáláról, Végh Istvánnéról, Koncz Sáráról, Katona Ferencznéról és többekről; nemsokára már úgy ezeket, mint Szanda Katát, Jancsó Pálnét, Kovács Pál koldusbíró, Pálfinét Kőre Ilonát és az öreg, egykor főbírósgot viselt és vagyonos Rózsa Dánielt boszorkányok és boszorkánymestereknek mondták.

Ezek következtében 1728 június 14-ikén megkezdődtek a vizsgálatok. Először Kökényné ellen hallgattak ki tanúkat. E tanúk nemcsak Kökényné ellen hoztak fel számos gyanúsítást, hanem vallottak másokra is. Ezeket is befogták és új tanukihallgatások tartattak s mind több és több vádlott lett. A gyorsan keresztülhajszott vizsgálat után, melyben a tortura alatti vallomások nagy szerepet játszanak, 18, illetőleg 16 vádlott ellen — miután két nő, úgy látszik, ítélethezatal előtt, elhalálozott — hoztak ítéletet. Két nőre nézve, úgy-



mint Bogadusánéra és Koncz Sárára az ítélet függőben tartott. Malmos Katalinra is azon kivétel történt, hogy előbb lefejeztetett, csak holtteste hamvasztatott el. Egy nő, Korcsék Zsuzsa sorsa bizonytalan. A többi 6 nőre és 6 férfira nézve meghozta a törvényszék az eleven elégetésre szóló ítéletet és az 1728. július hó 23-ikán a maig is úgynevezett »Boszorkány sziget«-en végre is hajtattott. A tizenkét máglyahalált szenvedettek nevei ezek: Rózsa Dániel és neje Szél Zsuzsa, Katona Ferencz, Nagy Anna Kökényné, Szanda Kata Jancsóné, Tóth Örzse Danyiné, Hisen Borbála Dancsóné, Barak Margit Dugonyáné, Szántó Mihály, Borbola Ferencz és Kovács Pál.

Ámbár az egész országban mindenütt voltak boszorkányégetések s még sokkal több boszorkányper, mégis a szegedi perek különösebb figyelmet érdemelnek. Először is azért, mert sehol az összes, eddig napfényre került adatokban nincs példa ily tömeges elégetésre: Malmos Kata teste hozzászámlálásával egyszerre 13 áldozat szenvedett halált.

Másodszor, mert az eljárás és némileg az e perekben előforduló babonák tetemes része is, másnemű, mint hazai pereink túlnyomó többségében.

Ezért a boszorkánypereket komolyan tanulmányozó kiváló hasznát veheti azon leírásnak s periratoknak, melyeket *Reizner János*: Szeged város története I. kötete 343. s köv. ll. s a IV. kötetben tett közzé.

A Reizner által közzétett periratok következők:

## 1.

»1728. június 14-ikén. Kökényné rontásaira, továbbá Kovács Pál, Rózsa Dániel és Kezela boszorkányságára vonatkozó tanuvallomások.«

(*Reizner János*: Szeged története IV. kötet 373. lap. CCVII. 1. oklevélszám.)

## 2.

»1728. június 14-ikén Kökényné boszorkányságára vonatkozó vallomások; (az előbbeni jegyzőkönyv változata).«

(*Reizner J.*: idézett mű IV. köt. 377. lap. CCVII. 2. szám.)

## 3.

»1728. június hó. Nagy Anna Gilicsóné, azelőtt Kökényné önvallomásai.«

(*Reizner*: id. mű. IV. köt. 381. l. CCVII. 3. szám.)

4.

»1728. június hó. Nagy Anna Gilicsóné önvallomásai  
(az előbbi jegyzőkönyv változata).«

(Reizner : id. mű. IV. 384. l. CCVII. 4. sz.)

5.

»1728. június. Nagy Anna Gilicsó Jánosné vallomásai.«

(Reizner : id. mű. IV. 386. l. CCVII.)

6.

»1728. június hó. Nagy Anna Gilicsó Jánosné, azelőtt  
Kökényné vallomásai.«

(Reizner : IV. k. 387. l.)

7.

»1728. Hisen Borbála Dancsó Jánosné önvallomásai.«

(Reizner : IV. k. 389. l.)

8.

»1728. június hó. Kovács Pál koldusbíró boszorkánykodási  
ügyében önkéntes és kényszervallomásai.«

(Reizner : IV. k. 393. l.)

9.

»1728. június hó. Szánthó Mihály önkénytes és kényszer-  
vallomásai.«

(Reizner : IV. k. 395. l.)

10.

»1728. június hó. Boszorkánykodással vádolt Tóth Ádámné  
Korcsek Zsuzsánna önvallomásai.«

(Reizner : IV. k. 398. l.)

11.

»1728. június hó. Koncz Sára Végh Istvánné önkénytes és  
kényszer vallomásai.«

(Reizner : IV. k. 399. l.)



12.

»1728. június hó. Boszorkánykodással vádolt Dancsó János (neje Hisen Borbála) önkénytes és kényszervallomásai.«

(Reizner : IV. k. 402. l.)

13.

»1728. június hó. Tóth Erzsébet, özvegy Danyi Jánosné önkénytes és kényszervallomásai.«

(Reizner : IV. k. 404. l.)

14.

»1728. június hó. Rósa Dániel boszorkány-kapitány önvallomásai.«

(Reizner : IV. k. 407. l.)

15.

»1728. június hó. Széll Zsuzsa Rózsa Dánielné vallomásai.«

(Reizner : IV. k. 411. l.)

16.

»1728. június hó. Katona Ferencz önkénytes és kényszervallomásai.«

(Reizner : IV. k. 413. l.)

17.

»1728. június hó. Borbola Ferencz önkénytes és kényszervallomásai.«

(Reizner : IV. k. 417. l.)

18.

»1728. június hó. Boszorkánykodással vádolt özvegy Csíkos Jánosné Erme Örzse önvallomásai.«

(Reizner : IV. k. 420. l.)

19.

»1728. június hó. Kökényné Nagy Anna, Katona Ferencz, Hisen Borbála Dancsóné, Rósa Dániel, Szánthó Mihály, Széll Zsuzsánna, Rósa Dánielné, Borbola Ferencz, Barak Margit, özvegy Dugonicsné, Rohonkáné Koncz Sára boszorkánysággal vádoltak rontásairól és bűbájosságáról készített egykoru jegyzék.«

(Reizner : IV. k. 420. l.)

## 20.

»1728. június hó. Ügyészi indítvány Rózsa Dániel, Borbola Pál, Szél Zsuzsánna, Rózsa Dánielné, Barak Margit Dugonics Mihály özvegye, Szántó Mihály és Kovács Pál boszorkányoknak előzetes kínzással egybekötött tűzhalálra ítéltése iránt.«

(Reizner : IV. k. 422. l.)

## 21.

»1728. június hó. A szegedi boszorkányokkal összeköttetésben álló szabadkai, martonyosi és kanizsai boszorkányok jegyzéke.«

(Reizner : IV. k. 425. l.)

## 22.

»1728. június hó. Malmos Katalin Légrádi János özvegye vallomásai.«

(Reizner : IV. k. 426. l.)

## 23.

»1728. június 20. Boszorkánysággal vádolt Nagy Anna Kökényné, Katona Ferencz, Hisen Borbála Dancsóné, Dancsó János, Rózsa Dániel, Szánthó Mihály, Szél Zsuzsánna Rózsáné Borbola Ferencz, Barak Margit Dugonicsné, Koncz Sára Rohonkáné, rontásaira vonatkozó tanuvallomások s illetőleg végtárgyalás alkalmával vádlottak tagadásaival szemben történt bizonyítások.«

(Reizner : IV. k. 421. l.)

## 24.

»1728. június 21. Makó város tanácsa Nagy Anna és Jancsóné Szanda Kata előéletéről, boszorkányoskodásairól s e miatt onnan történt kiutasításukról Szeged város tanácsát értesíti.«

(Reizner : IV. k. 433. l.)

## 25.

»1728. június 26. Nagy Anna Kökényné, Katona Ferencz, Hisen Borbála, Dancsóné és Rohonkáné Koncz Sára önvallomásai kapcsán kivett és rontásukat bizonyító tanúvallomások töredéke.«

(Reizner : IV. k. 434. l.)



## 26.

»1728. június 26. Nagy Anna Gilicsóné, Szanda Katalin Jancsóné, Katona Ferencz és Kovács Pál boszorkánysággal vádlott egyének elítélésére vonatkozó ügyészi vád és ítélet-töredék.«

(Reizner : IV. k. 437. l.)

## 27.

»1728. június 26. Töredék a Szanda Katalin Jancsóné, úgy Kovács Pál boszorkánysággal vádolt egyének kínzásáról és kényszervallomásairól felvett jegyzőkönyv.«

(Reizner : IV. k. 439. l.)

## 28.

»1728. június 26. Nagy Anna Gilicsó Jánosné, Szanda Kata Jancsó Pálné, Katona Ferencz és Kovács Pál boszorkánysággal vádlottaknak tűzhalálra ítéltése iránt kelt ügyészi indítvány.«

(Reizner : IV. k. 440. l.)

## 29.

»1728. június 26. Szlovenits Mihály ügyész által boszorkányság miatt vádolt Nagy Anna Gilicsóné, Szanda Kata Jancsóné, Koncz Sára Véghné, Katona Ferencz, Kovács Pál, Dancsó János, Malmos Kata Légrádiné, Tóth Erzsébet Daniné, Hisen Borbála Dancsóné, Rózsa Dániel, Szél Zsuzsánna Rózsáné Borbola Ferencz, Szántó Mihály, Barak Margit Dugonicsné perfelvétele, önkénytes vallomásaik hitelesítése, kínvallatásuk elrendelése és tűzhalálra szóló elítéltetésük.«

(Reizner : IV. k. 441. l.)

## 30.

»1728. július hó. A boszorkánysággal vádolt egyének testén talált pecséthelyek (stigma) jegyzéke.«

(Reizner : IV. k. 445. l.)

## 31.

»1728. július hó. A halálraitélt boszorkányok ügyében a szavazások jegyzéke.«

(Reizner : IV. k. 446. l.)

## 32.

»1728. július 14. Pálfiné Kőre Ilona vagy Kerela boszorkányságára vonatkozó tanuvallomások.«

(Reizner : IV. k. 446. l.)

## 33.

»1728. július 15. A pozsonyi országgyűlésre követekül felküldött Podhraczký György főjegyző és Nagy Pál tanácsos értesítik a tanácsot, hogy miután országos híre kelt a szegedi boszorkányoknak, nehogy a nép megmételtyeztessék és e miatt a tanács okoltassék, további befogatások és ítélkezések teljes erélyvel eszközöltessenek.«

(Reizner : IV. k. 447. l.)

## 34.

»1728. július 21. A boszorkányok halálra ítéelésének kihirdetése magyarul.«

(Reizner : IV. k. 448. l.)

## 35.

»1728. július 21. A boszorkányok halálos ítéletének kihirdetése deákul.«

(Reizner : IV. k. 449. l.)

## 36.

»1728. július 21. Rózsa Dániel boszorkány-kapitány halálos ítélete.«

(Reizner : IV. k. 450. l.)

## 37.

»1728. július 21. A tűzhalálra és fejvesztésre ítélt 13 boszorkány halálos ítélete.«

(Reizner : IV. k. 450. l.)

## 38.

»1728. július 23. A halálra ítélt boszorkányok az ítélet végrehajtása alkalmával felfedezik, kik űzik még a boszorkánykodást.«

(Reizner : IV. k. 453. l.)



## 39.

»1728. augusztus 2. Debreczen város tanácsa kéri, hogy a közöttük lappangó boszorkányok felfedezhetése végett a szegedi vizsgálat arra vonatkozó adatai vele közöltessenek.«

(Reizner : IV. k. 454. l.)

## 40.

»1728. augusztus 27. III. Károly király Szeged város tanácsának meghagyta, hogy a boszorkányság miatt halálra ítélt 13 egyén periratai a királyi kancelláriára haladéktalanul felterjesztessenek s a még fogva levő 28 vádlott iránt az ítéletek végrehajtása függőben tartassék.«

(Reizner : IV. k. 455. l.)

## 41.

»1728. október hó. Mihálovitsné Szubin Beda panasza a szegedi boszorkányüldözésekről s az ő elfogatásáról, önmagának törvényszerű védelmezhetése iránt királyi parancsolatért esedezvén.«

(Reizner : IV. k. 456. l.)

## 42.

»1728. október hó 25. III. Károly király az elítélt boszorkányok vizsgálati iratai kapcsán Szeged város tanácsától újabb jelentést kíván, ha vajjon az elítéltek azon vallomásaikra nézve, hogy ördögtől megpecsételve lennének, testileg megvizsgálva, valamint az egészségükben megrontott felek kihallgatva lettek-é? Egyúttal Mihalovicsné Szubin Beda panaszait megküldi.«

(Reizner : IV. k. 458. l.)

## 43.

»1728. november hó. Szeged város III. Károly királynak október 25-ikén kelt felhívására igazoló jelentést tesz az elítélt és letartóztatva levő boszorkányokról s Mihalovics Györgyné (Czinczár) panaszlevelében foglalt vádak ellen védekezik.«

(Reizner : IV. k. 459. l.)

## 44.

»1728. Boszorkánysággal vádolt egyik nőnek kényszervallomásai töredéke.«

(Reizner : IV. k. 461. l.)

## CCCXLIII.

*Felső Bánya, 1728.*

Özvegy Szabó Mártonné Németh Erzsébet ellen bűvölés és paráznaság miatt tanukihallgatást foganatosítanak. Az ítéletben a boszorkányságról nincs szó, a paráznaságért pedig tekintve, hogy szeretőjével a bíróság előtt fogadást tettek, hogy házasságot kötnek, nem hóhér által veretnek meg, hanem egyik a másikat verje meg keményen.

(Közölte *Abafi Lajos*: Hazánk 1887. évfolyam. 319. lap.)

## CCCXLV.

*Pest megye, 1728.*

*Koldus Molnár Ilona boszorkánysági ügyében tanúvallatás, mely főleg Bicskey Ferencznének megrontása körül forog.*

Anno 1728 die 12. Augusti in possessione Bicske, inque inclitis comitatibus Pest-Pilis et Solth.

Nos infrascripti praesentem inquisitionem pro parte incliti magistratus horum comitatum peregrinus modo et ordine sequenti.

1. testis Georgius Virág incola possessionis Bicske, annor. circa 40, juratus examinatus fatetur: Midőn Koldus Ilonát megfogták volna, az fatens házához vitték volna, akkorra maga megvallotta Bicskey Ferencz uram feleségének megrontását, nem külömben leányának és szolgálójának — minthogy azok is bele ültek volna a fürdőben — nyávalyáját, hogy nem más által esett volna, hanem ő általa. Nem volna az az orvos a világon, a ki megoldhassa és meggyógyíthassa ő kívülre és hogy Nagy Kátán olyan orvossága volna neki, a kivel meggyógyíthatná. Másszor ismét azt vallotta, hogy Békésen vagyon egy asszony, a kihez ha eresztenék, onnat hozna eszközöket, mivel ők ketten Bicskey Ferenczné asszonyom megkötésének és megrontásának okai lettek volna. Arra említett Koldus Ilonának az ura vallotta, hogy ha Békésre nem fog is menni a felesége, maga is megorvosolhatja, mert ő rontotta meg. Mire a felesége, mikor ezt neki megmondották, azt mondotta az ura felől, hogy ő volna a kanördög és, hogy ő általa maga is ördögnek adta volna magát. De az ura tagadta, hanem a feleségét valóságos boszorkánynak bizonyította. Azt is vallja, hogy ő ásta el Bicskey Ferencznének, gyermek nemlételére való megkötését, más társával együtt, a ki most Berényben



lakik. De nehezen oldhatja meg, mivel más asszony lopva utánna felvette, de mindazonáltal arra ajánlotta magát, ha senkiséb bántaná és szabadon eresztenék, tizenkét esztendő forgása alatt is megoldhatja, ha akarja, melyre kezét is adott volna és ha meg nem orvosolhatná, minden törvény nélkül égettessék meg. Hozzá adván még azt is, hogy Nagy Kátán levő jószágát sok kincért nem adná és hogy midőn gyermeke lett volna, az gyermeknek mássát egy ő süvegben tette volna, az honnan el is lopták és midőn fürdőt csinált volna az asszonynak, akkor az asszony görbén találván reá tekinteni, azon haragudott meg és úgy rontotta meg kezét és orrát.

2. testis providus Jacobus Csikós, ejusdem possessionis incola, annor. circ. 40. juratus fassus est: Midőn Koldus Ilonának az ura megfogattatott volna, fatens házához vitték és ottan lánczra tették. Annak utánna Bicskey Ferencz úr hozzá jöven tudakozta: vallaná meg jó szerivel és oldaná meg a feleségét és gyógyítaná, ő kezes lévén, meggraciázná őtet. De azon koldus ember eleinte azt felelte, ő meg nem oldhatná, mert nem tudna hozzá; hanem a felesége, ha akarná, megoldhatná és megorvosolhatná azon kötését Bicskey Ferenczné asszonyomnak. Azután Bicskey Ferencz úr ugyanonnan Koldus Ilonához ment, hogy megbeszéli azon Koldus Ilonának az ura vallását; de egy kis idő múlván ismét visszajött azon koldushoz, mondván: te átkozott vén ember, mért tagadod, mikor a feleséged reád vall, hogy tőled tanulta volna a boszorkányságot! Melyre azon koldus ember ismét felelt volna: Mi tagadás benne, csakugyan abban vagyok én, mivel mind atyám, anyám és az előbbeni feleségem is boszorkányok voltak. Hogy a mostani feleségét, minek előtte elvette volna is, már is abban volt. Azon jószágon is ki Nagy Kátán vagyon, az az eszköz azoktul maradott, azután is szeregettem. Mely jószágot örökké óhajtottam, hogy az ő véres veritékivel és az ő kincseivel Bicskeiek és Nagy Kátaiak telnek.

3. testis Matheus Juhász incola praefatae possessionis, annorum circiter 25. juratus fatetur: Midőn megfogták volna azon koldust feleségével együtt, akkor fatens istrázsán volt mellettek. Hallotta, hogy beszélgettek volna egymás között, gyógyítaná meg az felesége Bicskey Ferenczné asszonyomat; de felesége viszont az urának azt mondotta: mivel te nagyobb ördög volnál, jobban megorvosolhatod. De az ura ismét azt felelte: asszony vagy te, az ilyenekhez jobban értesz. Annak utánna Bicskey Ferenczné asszonyom maga is oda jött és kérte azon koldus asszonyt, orvosolná meg, mert az ő dolga volna. Arra a koldus asszony ajánlotta magát, ha egy-két hétre kieresztenék, hogy ő füveket szedhetne,



megorvosolná. Mely koldus asszonytul, midőn tudakozták volna, hol kívánná szedni azon füveket és hol teremne, felelt a koldus asszony: itt nem teremne, hanem a Mátrába szokott teremni. A nevét sok kérésre megmondotta, hogy *csokorfünek* hivattatnék és abból fürdőt kívánna csináltatni. Azt is megvallotta azon koldus asszony, ő rontotta meg Bicskey Ferencz asszonyomat. Midőn füröszttötte volna, az orrát megcsavarintván beléfűjt az orrába, úgy rontotta meg. Vallja azt is fatens, hogy mikor Ság felé vitték volna őket kötözve, azon koldus asszony, látván sírni az urát, mondotta: mit sirsz, hiszen te még megszabadulsz, de én szabadulásomat nem várom.

4. testis providus Stephanus Katona, ejusdem possessionis incola, annorum circiter 35. juratus examinatus fatetur per omnia, uti primus testis, addito hoc: Ha csak el nem hozzák azt, melyért az urát elküldötték volt, a nélkül meg nem orvosolhatja és el is hozta és hogy tizenkét esztendeig cselekedte meg, gyermeke ne lehessen Bicskey Ferenczné asszonynak; de ha egyszer kiszabadulhatna és valahova bábának mehetne, a hol férfi gyermek születnék, annak az köldökét elmeteszhetné, azzal megorvosolhatná és abban az esztendőben mindjárt gyermeke lehetne. Hozzá tévén azt is, hogy midőn elakarták volna Pestre küldeni, azon koldus ember, feleségének reménnedni kezdett, gyógyítaná meg Bicskey Ferenczné asszonyt; mert — úgymond — a mint eltudta rontani, meggyógyíthatod és a tizedeseknek mondotta, ne eresztenék egy tapodást is azon füvekért, a kiket felesége állítja, megorvosolhatja Bicskey Ferencz asszonyt, mert a nélkül is meggyógyíthatja, ha akarja. Melyre a koldus felesége az urát megrivasztotta, mondván: hiszen hamar megehehtél, szenvedj te is, a hol én.

*Jegyzet:* Autenticatus negat, hogy hallotta volna az Koldus Ilonátul, hogy az ura l tt volna az Kanördög és hogy az urától tanulta volna; quo ad reliqua, hic apposita confirmat fassionem: Hogy egy kis tót asszony, a ki Bicskén Horváth juhásznál lakik, hallotta: hogy ime ott járt, a hol ő, s olyan ördög volna, mint maga, a koldus mondotta szemébe.

5. testis providus Georgius Gyalok, annorum circiter 50 juratus fatetur: Midőn vezetik volna Ság felé kötözve, a fatens a férfiat, a másik legény ismét az asszonyt, hallotta, midőn a Koldus Ilona megszólította volna az urát ily szókkal: Mit búsulsz társ, hiszen megszabadulsz te, de én sohasem leszek már többé feleséged. Arra az ura viszont felelt: de a mely malacz egyszer farkas szájába esik, szint olyan bűnnel vagyok, mint te.



6. testis providus Ladislaus Bartocz, judex praefatae possessionis, annorum circiter 35. juratus examinatus fatetur: Hogy midőn először gyanakodtak volna azon koldus asszonra, hogy ő rontotta volna meg Bicskey Ferencznét, Bicskey úr magához hivatta és ijesztette volna, vallaná meg, ha ő rontotta volna meg feleségét. Azután Bicskey Ferencz úrmondotta: orvosolná meg, másképp hanem rosszul járna; a mint orvosolni is kezdte, de meg nem orvosolhatta. Annak utánna szabadságot kért magának, eresztenék el, hozhatna magának orvosságot, az urát ott hagyná zálogban. Bicskey Ferencz úr pedig keményen fogván a dolgot eleinte, utóljára csakugyan eleresztette és az urát ott tartotta, de azt is szolgájára bízván, hogy istrázsálná, a szolgájának gondviseletlensége mia elszalasztották. Azután levelet írván Nagy Kátára, csakhamar mind az kettőt visszahozták. Visszahozván lánczra tétette Bicskey Ferencz úr és istrázsákat állított, melyek azután fatenssel Bicskey uramékhoz menvén, az asszonyhoz vallaná meg tovább is, ha ő cselekedte volna, még azt vallotta, hogy mind óráját, mind napját megrontásának jól tudja és hogy nem volna a világon az az orvos, nállán kívül, a ki megorvosolhatná. Ezeket pedig Bicskey Ferencz szolgálójától hallotta. Annak utánna ismét Kisasszonyra halasztotta magát, ha oda eresztenék őket, onnét két nap alatt visszatérne és avval együtt megorvosolhatná, minthogy mind az ketten okai lettek volna nyavalyájának. De nem akarván elereszteni, azután reménkedett, hogy csak az urát eresztenék el. De az ura a fatensnek azt mondotta, ő nem menne, mert ő féltene magát, kemény emberek lakván Bicskén, ne talán tán megfogattatnék és tömlöczbe tétetnék, azután a nyüvek is ott eszik meg; hanem valamint megcselekedte, úgy orvosolja meg, a nélkül is megorvosoltatja ő, ha akarná. Továbbra is Bicskey Ferencz úr azon koldust lánczba köttetvén, felvontatta az gerendához és tudokozta, vallaná meg az feleségének ördögségét; melyre azon koldus ember azt felelte; igenis, tudná ördögségét feleségének. Azután összehozván feleségével, a felesége az urának szemére hányta volna, hogy ő volna ördög, az ura pedig ismét a feleségének.

7. testis Mathias Kurucz, annorum circiter 40. juratus fatetur: Hallotta azon koldus asszonynak szájából, midőn utoljára odajött volna és Bicskey uram tudakozta volna, ha meglehetne-e orvosolni az ő maga hitvesét, arra azt felelte: meg, de füveket kellenék hozni és az fű az Mátrán, túl való oldalában szokott teremni, mely fűvet *kacsar fűnek* nevezte és hogy a felesége az urának, az ura feleségének szemekre hányták volna, egyik olyan ördög legyen, mint másika.

8. testis et 9 testis nobiles Stephanus et Josephus Bicskein-ses fatentur : Hogy szájából hallották azon koldussasszonynak, ő vesztette volna meg Bicskey Ferenczné asszonyomat. (Hoc Stephanus Bicskey non audivit.) És hogy Békésen volna egy asszony, ha oda eresztenék, onnét hozna orvosságokat, mivel ketten voltak az rontói. Hallotta szolgálótul, a mint Békésre az urát el is akarták küldeni, menne azon asszonyhoz ; de az ura azt felelte : mért menne, mivel úgy megtudná ő azt oldani, ha akarja, a mint megtudta csinálni. Azután össze kapván az urával, egymásnak azt hánták szemökre, egyike, mint másika egyarányú ördögek lennének és hogy az urától tanulta az ördögséget, mivel minden nemzetsége azelőtt is az lett volna és midőn elvette volna, bizonyos csomót, valami apró csontocskákat nyakába függesztette volna vele. Úgy azután, az ura sok kincsére való nézve, nem maradhatott, csak azon mesterségre köllött adni magát.

*Molnár (1703. 5. 1.)*  
*Koldus Tóth-Ilonának tortura alatti vallatása, melyben elősmeri, hogy boszorkány, pecsét nincsen rajta, de neve be van írva egy könyvbe ; jártak vendégeskedni a Fejérhegyre.*

Anno 1728 die 13. Decembris, Helena Molnár ad interrogatoria puncta fassa est sequentia sub tortura.

1. Minthogy már megvallottad, hogy Bicskey Ferencznét te rontottad meg ; micsoda mesterséggel és mért rontottad meg ?

Bicskey Ferencznét igenis ördögi mesterségével rontotta meg ; a kit is, minek előtte megrontotta volna, már tudta, hogy ördögi mesterség. Mely mesterség állott : lózsírból, juhvajból, juhfagygyúbul, széles mentából, fodor mentából, cziczakafarkából és homorgyükerből. Bicskey Ferencznét azért rontotta meg, hogy ötet rútul mocskolta. Hogy pedig gyermeke ne legyen, nem ő, hanem ugyancsak Bicskey uramnál lakott egy öreg asszony és a csinálta meg neki, hogy



gyermeke ne legyen. Az fiacskájának elmetszette a köldökét és pogácsában adta megenni egy menyecskének, hogy ne legyen gyermeke. De erről ő tudna jó orvosságot és kezeirását adná, hogy ötet megorvosolja és gyermeke legyen. Az orrára pedig Bicskeynének csak reá fujt és azonnal megegyenesedett.

2. Rontottál-e meg többeket, hol, kiket és micsoda mesterséggel?

Bicskey Ferencznén kívül bizonyos Bizonyal (?) Ferencznének a kezit rontotta meg Nagy Kátán, a ki adós volt neki két forinttal, kérvén azon adósságot az fiai mocskolták s azon okból adott az fölyebb nevezett asszonynak egy *vaskót*, a kivel megsértvén a kezit, három újja az jobb kezén összezsugorodott. Mely vaskot bizonyos zsírral kenték meg, azon asszonynyal, a ki ötet ördögi mesterségre tanította, hogy olyan ereje legyen és meg is füstölték *homor gyűkérlevivel* és ezen cselekedetnek nyomtatáskor múlt esztendeje és a mai napig sem gyógyult meg, de ő meg tudná gyógyítani.

Item nemes Sopron vármegyében. Loson nevű helységben bizonyos Horvát Ferencznét megrontott, az bal lábát bokában meggömbítette, de azt maga meggyógyította. Bizonyos magyal fán termett boggyóból csinált zsírt és gödörben elásván, megbotlott

3. Rég adtad-é magadat a boszorkányságra ?

4. Kicsodák boszorkánytársaid és tisztteid ?

azon Horváth Ferenczné azon gödörben s azonnal megromlott a lába és azt bizonyos Horvát Zsigmondnéval csinálta, de most azt nem tudja, hol lakik, mivel már vagyon harmincz esztendeje, mióta eljött azon földről.

Bécs megszállása után harminchárom esztendőben adta magát boszorkányságra. Posgai Gergelyné tanította Loson azon boszorkányságra.

Kátán, Borsó István volt egyik társa, de két esztendeje, hogy már Tiszán túl nem tudja, hova ment lakni. Berénben Tóth Ersik, kinek az ura Tóth András, maga házában lakik. Szolnokban Horváth Ferenczné, maga házában lakik, özvegy asszony. Item Borsos Mártonné, özvegy. Item Szent Mártonkátán Bognár pásztorné, tavalyi borjúpásztorné. Item Kecskeméten Bognár Ferenczné. Item Kátán Tóth Janó. Item László Andrásné, a ki most Kecskeméten lakik, Kókáról ment oda, ezelőtt circiter tiz esztendővel. Item Horváth Jancsinál Bicskén egy Ancsa nevű tót asszony. Item Nagy Kátán Tóth Istvánné. Item Bicskén Csordás Panna. Item Nagy Kátán bizonyos Zsuzska nevű koldus asszony, a ki is már volt itt benn, mind urástól fogva.



Az generalissok Horváth Péter Szolnokban ; Tóth Erzsiknek az ura kapitányok Berénben ; Loson Szabó Imre volt zászlótartójok ; Pereczeken pedig Szabó Jakab volt kapitányok feleségestől. Az Fejér hegyre pedig mikor jártak, csak zsírral kenték magokat, úgy repültek.

A Fejér hegyre pedig vendégeskedni jártak. Tóth János a zászlótartó Nagy Kátán, de a zászló Szegeden vagyon, Horváth Benedeknél Erzsénél dióhéjban tartják a zászlót, mely kék színű. A dobosok Szent Lászlón Horváth András, az dobjok pedig lóköröm, az verő számárszár. A trombitás Szegeden Szabó Benedek, az trombita pedig számárcsontból vagyon. Strázsamester Szegeden Szabó Ferencz, író deák Kis Mihály. Item Szegeden községes boszorkányok Horváth Zsuzsa, az katona városon Szabó Panna, ibidem Bognár Péterné, Szabó Andrásné és alsó városon Szabó Panna, ibidem Tóth Zsuzska, Horváth Benedekné, Szapora Panna, Néző Panna, Horváth Panna.

5. Hát a mostani urad felől mit tudsz ? Való-é, hogy ő is boszorkány ?

Az mostani ura is boszorkány, olyan mint maga és szemiben is annak meri valami és onnét tudja, hogy az ő maga fia feleséginek is megcselekedte, hogy gyermeke ne legyen. A mint is

egynél több nem volt s azután, hogy megcselekedte, soha sem lett több. Fejér fonalon czinnet kötött s az kutba vetvén, azzal cselekedte meg, hogy gyermeke ne legyen.

Item Kiséren is, meghálván egyszer az ura Pozsgai Márton házánál és hogy szalonnát nem adtak neki, megvesztette circiter 5 esztendőös leánykájokat, össze húzván neki a lábait és abba meg is holt az leánka. Item Aszódon is Szapori Mihálynál ezelőtt 5 vagy 6 esztendővel meghálván az ura, összeháborodván az emberrel circiter 4 esztendőös fiacskájának összehúzta mind a két kezit, de már meggyógyították valahol. Az elmúlt esztendőben lehettek circiter százan egy pajtászágon, de már sokan meghaltak közülök, Berényben kettőt, Szegeden pedig többet égettek meg közülök. Többre nem vallhat, ha megölik is; mert a többi társai megkötötték a nyelvét.

Pecsét nincsen rajta, hanem csak az neve vagyon beírva az boszorkányok közzé. Az mely könyv vagyon Gerezdán, Sopron vármegyében, Szopori Mihálynál, a följobb megírt esztendőben, Bécs megszállása után tudniillik harmadik esztendőben írták be a nevét.

In fine, a midőn elbocsáttatott volna a torturátul ezen torturázott személy kérdeztetett, nem haragbul-é, vagy kénokbul vallotta följobb írt fassiokat?



*Újabb vallatása Koldus Ilonának.*

## Examen Helenae Koldus.

1. k.: Jut-é eszedbe, mit vallottál a minap?

Igenis jut eszembe.

2. k.: Tehát, hogy minap azt vallottad, hogy Bicskeyné asszonyomat homor gyükérrel megrontottad, a kit nem lehet hinni; azért számláld elő igazán, mivel rontottad meg, mi volt még több azon homor gyükér mellett.

2. A mely zsírokat ezelőtt számláltam volt elő, azokhoz még adtam homor gyükeret és hogy a homor gyükérnek olyan ártalmas ereje volna, azt tanultam Panna nevű miskolczy asszonytul és ugyan bizonyosan tudom, hogy Bicskeiné asszonyomat azzal rontottam meg.

3. Ha tehát tudtad, hogy annak a gyükérnek olyan ártalmas ereje vagyon, miért cselekedted aztat? Esméred-é azon gyükeret, hogy rontottad meg Bicskeiné asszonyom orrát?

Esmérem. Felül említett asszony azt mondta nekem, hogy abból az homor törött gyükérből vegyek számba és fújjak néki az orrában, meggerbül és veressedik. Ugyan azt is cselekedtem, éjjel, a midőn aludt Bicskeiné asszonyom és tapasztaltam, hogy megvörösödött, meggörbült.

Mért cselekedted ezt, talán valamit vétett ellened?

Az asszony nekem nem vétett, de az ura megpiron-  
gatott és megszidott igen  
rútul. Az urára nézve cse-  
lekedtem azt. Már kilencz  
esztendőtil fogvást minden-  
kor ellenem gyanakodott,  
hogy az gyermekskéje súlyos  
betegségbe esvén és azt or-  
vostul-orvoshoz hordozván,  
meg is holt, azután azt gon-  
dolván, hogy én miattam  
halt meg.

Fölserkent-e Bicskeiné asz-  
szonyom, mikor fujtad az or-  
rát?

Nem, hanem aludt.

*Pestmegye törvényes ülésén újabb, tortura nélküli kihallgatása Koldus  
Ilonának.*

Anno 1729 die 9. Martii Pestini, sub continuatione revisio-  
nis malefactorum.

Examen Helenae Koldus veneficae :

Hová való vagy?

Győrről Kókára szakadtam  
és ott harmincz esztendeig  
laktam.

Micsodás csomó volt az, kit  
a nyakadon hozdoztál, midőn  
az urad elvett.

Bizonyos csiga csontocskák  
voltak benne, a kit előbbeni  
felesége az urának hordozott  
és azt azután nekem adta  
az uram Tóth György, kit  
is nyakamon, mintegy három  
hétig hordoztam.

Hol és miért fogtak meg?

Bicskén, azért, hogy Bics-  
kei Ferenczné asszonyom  
gyermekágyban feküvén és  
én körülötte forgolódván, há-  
romszor is megfürösztöttem



ötet. Hogy penig meg nem gyógyíthattam őtet, reám fogták, hogy én őtet megrontottam. Arra való nézve Bicskey Ferencz uram megfogatott engem és nagyon megkínztatván, ide küldött tömlöczbe.

Azután examináltatván tovább is és előtte elolvastatván az inquisitió ; jóllehet sokáig a fassiokat tagadta, de utoljára kivallotta, hogy igenis, a kik inquisitióban föl vannak téve ellene, mind azokat mondotta ; de kénytelen volt vele, mert rettenetes nagy kínzásban egyebet nem cselekedhetett, hanem csak ki kellett neki vallani azokat is, kik fölött semmit sem tud, hogy csak békét hagynának neki egyszer.

Mi okra nézve megrontottad Bicskey Ferencznét ?

Én ő kegyelmét bizony nem olyan módon megrontottam, hogy az következék, ki az írásban föl van téve, de ugyan azért megrontottam ő kegyelmét, hogy az ő ura Bicskey Ferencz igen megpirongatott és megmocsokolt engemet.

Miként rontottad meg őtet ?

Fördőt csinálván neki, abba tettem ezerjő füvet, de ugyancsak zsírral kenven őtet avval megrontottam úgy, hogy egész tagjaiban fáradjék. Abban a zsírban pedig volt lóháj és juhzsír, azonkívül cziczkefark fű is.

Examinata azt vallotta :

Hogy humor gyükérből, a ki igen zsíros, kenetet csináltam és avval megkenven őt t, megrontottam őtet másod magammal, Örzse nevű asszonnyal és az tanított engemet reá Gyulán, hogy annak a

gyükérnek olyan ártalmas ereje volna. És bizonyosan tudja, hogy ezen gyükértől romlott el. Azon homor zsír pedig, szópókában van téve, Bicskén Bicskey Ferencz uram házánál.

*A vármegyei törvényszék előtti kihallgatása Koldus Ilonának, tortura alatti vallomásának megerősítése, vagy megtagadása iránt.*

Anno 1729. die 27. Maii sub continuatione revisionis, malefactoribus praesentibus. Praeside domino ordinario et substituto vicecomitibus, domino Samuele Bohus, domino Joanne Bajcsi, domino Josepho Nedeczky, Mathia Bencsik, Joanne Gosztonyi, Josepho Csapó et Emerico Pásztor.

Helena Koldus in figura judicii examine et fassione torturali confrontata et examinata.

Vallja, hogy a nagykatái asszonynak ő rontotta meg a kezét egy vaskó késsel.

Kérdés: Micsoda mesterség volt a késben?

Felelet: Tudja, hogy valami zsírral meg volt kenve, de micsodával, nem tudja.

Kérdés: Sopron vármegyében Los nevű helységben, kit rontottál meg?

Felelet: Ficza Jánosnét rontottam meg, de nemcsak magam, hanem társammal bizonyos gödörben beállván, társam Horváth Ferenczné csinált valamit, de nem tudom mit. Ugyanazon Horváth Ferencznének társaságában voltam és egyszer jártam vele bizonyos hegyre vendégségbe, de nékem nem adtak, hanem csak az elsőeknek.

Kérdés: Sokan voltak-e ott?

Felelet: Sokan éjszakának idején, az holott gyertya égett.

Kérdés: Hogyan mentél oda, arra a hegyre?

Felelet: Én csak gyalog mentem oda, a többi pedig, ki lóháton, ki másképp ment oda.

Kérdés: Hát, hogy értél oda oly hamar gyalog, azokkal, a kik lóháton voltak?

Felelet: Valamit nekem cselekedtek, hogy frissen mehessek oda.

Kérdés: Hol állottál be a boszorkányok közzé és miképpen?

Felelet: Lós nevű faluban, ottan lakó Dénes Istvánnénál lévén, kémény alatt legelőször magát a Dénesné hóna alatt



valami zsírral megkente azután a fiának is a hónalját és mindjárást kirepültek a kéményen átal, minthogy pedig a fia Jézus nevét kiáltotta, tehát azonnal leesett, én pediglen nem kiáltottam Jézus nevét, utánnok repültem bizonyos hegyre, a ki tizen-nyolcz mértföldre Lóstól esik és ottan beírtam a boszorkányok közzé.

Kérdés: Mikor a nevedet beírták, megtagadtatták-e veled az Istent?

Felelet: Megtagadtatták.

Kérdés: Kit mondtak, hogy Istennek tarts?

Felelet: Az ő Isteneket.

Kérdés: Kicsoda az ő Istenek?

Felelet: Plutó.

Kérdés: A midőn beírtattál, adatott volt-e neked urad?

Felelet: Igenis adatott, kivel azon éjszakán volt közösködésem.

Kérdés: Megesküdtettél-e azon uraddal?

Felelet: Megesküdtettem, de nem jut eszembe miképpen és a pap fekete ruhában összeesketett bennünket.

Kérdés: Volt-e azon papnak keresztje?

Felelet: Nem volt, mert olyan helyen nem szeretik a keresztet.

Kérdés: Ifjú volt-e az urad és micsoda ruhába volt és mi neve volt neki?

Kérdés: Hány esztendeje lehet annak, mióta boszorkányok közzé állottál?

Felelet: Negyven esztendeje annak.

Kérdés: Mennyi ideig voltál köztök?

Felelet: Csak azon egy éjszakánt voltam köztök, az honnant is elhozván engemet azon ördög uram és más igaz uram nem lévén, otthon közeskedett velem; de azután nem tudom, hová lett, nem is járt többé hozzám.

Kérdés: Ki volt azon gyülekezetben generálistok?

Felelet: Pereszteji Szapori Mihály, trombitásunk pedig volt Lósi Horváth István.

Die 28. Maii: Tarkó szolgabíró uram másodmagával exmittáltatván Koldus Ilonához, oly kérdéssel, ha ugyan való-e az, a kit tegnap a törvényszék előtt vallott, vagy talán csak megunván magát a tömlöczben, vagy pedig félvén tovább való kínzástól és kívánván inkább más halálát, az okért vallotta volna. Kire felelt: Mi tagadás benne, az hosszas raboskodását is megunta, de nem azon okbul, hanem csak, hogy úgy van a dolog, a mint tegnap megvallotta, az igaz. Lós nevű faluban keresztelésben lévén, a hol felesen összegyűlve

voltak a boszorkányok, közzéjük jött egy ördög pap ruhába, a ki az Istent, a kit annak előtte imádott és dicsért, megtagadta ; a nevét könyvbe beírta és hogy ez után nem azon Istent, hanem Plutót tartsa Istennek és azt imádja, neki megparancsolta. Kit véghez vivén, ő is a többivel együtt a kéményen kirepültek és egy hegyre menvén ottan vendégeskedtek, a hol lisztből csináltak csikot, azt ették és bort ittak ; ugyanazon vendégség alatt társul egy Brezbutz nevű ördögöt rendeltek ő neki, kivel azon pap adta össze őket, a ki az Istent megtagadtatta vele. Azon éjszaka visszatérvén azon hegyről, azon mellé rendelt ördög házához késértette és ott közösködött vele ; de ő többször sohasem látta azon társul nekie rendelt ördögöt és sohasem ment közzéjük.

Kérdés : Mért nyomtad az rabokat egynehányszor éjszakának idején ?

Felelet : Nem én nyomtam, hanem Nagy Kátán lakós Tóth Ancsa és Csordás Panna Szent Márton Kátán lakos borjúpásztorné nevű asszony járt nyomni őket. A többi között, a mely nap a hóhér megkínzotta, azon következett éjszakának idein ő vele is, hozzája jöven a fogházban, nagyon veszekedtek és fenyegették őtet, hogy megölik, mert nem akar velek járni és mért nem megy ő velek. Ugyan az ura is háromszor volt nála, a tömlőczbül menvén hozzája.

Mely fassio confrontáltatván az urával, Tóth, alias Czigán Györggyel : simpliciter tagadja, hogy semmit sem tud a boszorkánysághoz.

*Koldus Ilona vallomásai és más, a vizsgálatnál őt terhelő körülmények következtében, főleg mert a boszorkánymesterséghez tartozó eszközök találtatván házában, Czigány alias Tóth György, Koldus Ilona férje ellen hozott ítélet, hogy torturáztassék meg.*

Deliberatum est : Ex quo praememoratus inctus Georgius Tóth ipsemet coram egregio Francisco Bicskey et alii eorum praesentibus testibus confessus fuisset, se omnino sagum esse ; nam et sua mater et prior uxor similiter sagae fuissent ; quod ille de facto in figura iudicii negat ; tum ideo cum vero et ex eo, quod apud eundem multa similia frusta, utpote : lacerati piles, cultelli, flagella, canina — sit venia — excrementa, cervicranis ossa, cera, frustilla, funiculi lacerati, testitudinis coperculum, planta pedum equinorum et asinorum, certum unguentum et quamplurima alia suspectae nugae repertae haberentur ; quas ille quasi aliquem magnum thesaurum, in scrinio sub sera conservare solebat, imo neque suam uxorem unquam eas nugae videre permisisset ; sed et quanquam men-



dicando panem quaesivisset et semper inter Christianos conversatus fuisset, attamen neque Pater noster recitare sciret; adeoque de facili eundem daemone et non Deo Creatori servivisse praesupponeretur: Hinc eundem inctum ad eliciendam uberiores rei veritatem torture, exmittendorum dominorum iudicum, indiciorum appropportionandae subjiendum decerni.

*Koldus Ilona újabb vallatása.*

Anno 1729. die 30. Maii praesente domino Joanne Gosztonyi. Ujabban examináltatván Koldus Ilona, Bicskei Ferenczné asszonyom panaszára.

Primo: Azon panaszkodik ő kegyelme, hogy azelőtt circiter 10 esztendővel, azon Koldus Ilonát hivatván magához bábának, akkor azt mondotta ő kegyelmének, hogy tud három imádságot, a kit ha elmond, fölötte igen könnyen fog szülni.

Kérdés: Micsoda volt azon imádság?

Feletet: Elmondott három rendbeli imádságot; egyiket Szent Ferenczről, másikat Közgyónást, harmadikat pedig Szent Erzsébetről. A midőn a keresztelőt lakták volna, ezen asszony fazék hajban eleven tüzet tévén, az ajtót verte vele, minthogy az másoknál is szokásban van; a mért midőn megdorgáltatott volna Bicskey Józseftől, felelt ezen bába: valaki megbánja ezen dorgálást.

Confrontata ad invicem utraque persona Bicskeiana et Helena Koldus: A bába qualifikálta, hogy nem jutna eszébe, hogy azon szókat mondotta volna; hanem azt mondotta: míg a világon él, senkinek sem fog bábáskodni.

Secundo: Bizonyos füvekből s gyűkérből csinált Bicskeyné asszonynak esztendőnek előtte fürödőt, a kit a midőn fürdött volna, a karját megrontotta úgy, hogy azóta semmi ereje nincsen. Azt pedig azért cselekedte, hogy haragudott ellene. Kire felelt, hogy ő egyebet nem tett abba a fürdőbe, hanem mind jó füvet és hogy azt mondotta volna Bicskeiné asszonyomnak, mint ha őtet megrontotta volna, azt csak verésekben és kínjaiban mondotta.

Tertio: A midőn Bicskey Ferenczné asszonyom az inctát kényszerítette, hogy gyógyítaná meg őtet, akkor azt mondotta, hogy kötés volna Bicskeyné és kihozatván vele Pest-ről egy pénz ára való vörös selymet, avval és hárssal megkötötte Bicskeynét, hogy azután meggyógyul. De nemhogy meggyógyult volna, hanem még rosszabbul lett.

Az incta tagadja, hogy ő Bicskeynét azon selyemmel és hárssal meg nem kötötte, hanem más asszony. 31. 1. 1. 1.

Quarto: Az orrát Bicskeinének megrontotta volt.

Nem tagadja és hogy ezt cselekedte haragjába és hogy egy asszony, Árokszállási Horváth Jakabné ő neki adott egy kis porocskát, a ki azt mondotta neki, hogy aztat ereszsze szélnek Bicskeiné orrára; úgy aztán pitvarban lévén azon asszonynál, bébocsátották a szobába, a hol Bicskeiné volt és attól megromlott az orra.

Kérdeztetett a Koldus Ilona, ha meg tudná-e gyógyítani Bicskeynét.

Azt felelte, hogy minden bizonynyal meggyógyítaná, mert ha ő mehetne a Mátra mögé, a hol van savanyú víz és a hol homor gyökeret szedett volt, ottan vagyon egy bizonyos vörös színű gyökér és alacson füve is és Pesten eleget árulnak olyan füvet, másképpen még anyafűnek hínák, a kiből legelőször fürdőt csinálván, azután megkötné vele és ha ő meg nem gyógyítaná Bicskeyné asszonyomat, minden törvény nélkül halált szenvedjen.

Item azt kérdezte tőle Bicskeyné asszonyom, hogy hány esztendeig volna megkötte a gyerek hozástúl, akkor azt felelte neki, hogy tizenkét esztendeig volna kötve.

Kire azt felelte, hogy igenis, egy bizonyos asszonnyal tanácskozáván, azt mondotta neki, hogy rontsák meg Bicskeinét tizenkét esztendőre, de a fatens reá nem akart állani, hanem inkább kérte őtet, hogy nem kell bántani Bicskeinét; de ő avval nem gondolt, hanem a midőn gyermeket szült volna Bicskeiné, gyerek mássát kifordította ezen asszony, és minthogy erősebb volt nálamnál, mert kapitány volt közöttük, elkapta előlem azon mását és avval rontotta és kötötte meg említett Bicskeynét.

S kinek hitták ezen asszonyt?

Nem jut eszembe, de elég az, hogy ő még Lóson boszorkányok közzé be volt írva és azután erre a földre szakadott és Nagykátán lakott, most pedig lakik valahol Eger vidékén.

Micsoda zsír az, kit mondottál, hogy van Békésen, egy asszonynál olyan zsír, a ki soha el nem fogy és tudná-e magad csinálni olyant?

Az csak olyan zsír, ha szaporítják őtet, tehát el nem fogy és magam is tudnám én azt csinálni: Szent Ilona hagyományból, borzhájból és keresetlen kancza szárának veleiből; és az olyan zsír igen jó az megvesztés ellen. (Hogy pedig fia lenne Bicskeynének, azt megorvosolná úgy, hogy a gyerek megszáradott köldökét porrá törné és azt pogácsába bécsinálván, adná be megenni, attúl aztán lenne neki fia.)

Hát az ugyan csak való, hogy az igaz Istent megtagadtad volt?



Igenis igaz, hogy azok a kutyák megtagadtatták volt velem az Istent, mert reá vettek, de már nem tehetek róla, mindazonáltal én azt hamar meggyóntam lelki atya előtt és poenitentiát tartottam róla.

(Eredetije Pest vármegye levéltárában.)

*Jegyzet.* Több nyomát e pernek nem találtam.

# CCCXLVI.

*Ugocsa vármegye, 1728/29.*

*Fejér Anók ellen Ugocsamegyében per folyván, főleg az terhelte, hogy kuruzsló orvoslásai következtében halálozások történtek. Az ítélet, a megyéből való kiűzés és örökre kitiltás.*

(Ezen percsomóból, mely több ívnyi, két részletet közlünk, melyek igen érdekesek.)

*A nagy-kállói tanácsnak Ugocsamegye alispánjához intézett levele, melyben közli, hogy Fejér Anók magát tátosnak mondotta.*

## 1.

Sub dato, praesentis mensis, Tisza Ujhelyből datált nekünk szőlő levelét a tekintetes Úrnak érdemlett respectussal vettük, a mint is fogságban kegyelmetek tekintetes nemes vármegyéjében lévő Fejér Anók dolga felől, serió itten examentté téve, boszorkánysága felől, sem élő emberek, sem penig ugyan nemes város törvényszékin megsementenciázott s meg is égettetett egynéhány személyektől nem érthettünk; hanem még itten és fogságban lévő Horváth Sónia nevű asszony, ki is magát, mint Fejér Anók olyas orvosnak lenni mondja, censuráltatása alkalmatossággal mondotta, hogy a Fejér Anók szájaból hallotta, hogy mondotta volna: minek előtte a tatár meg nem rontott, egész tátos voltam, de már csak féltátos. Ha több találkozott volna s bátor ezután usque praefixum terminum találkoznék is, igaz kész kötelességünk szerint az Úrnak expressus által is megküldeni el nem mulasztjuk.

stb. stb.

1729. Jun. 28.

Senatores oppidi  
Nagy Kállo.

## 2.

*Reversalis, melyben Fejér Anók beösmerte azt, hogy orvoslása közben egy asszony nála elhalt és hogy ő azt titokban eltemette, kötelezi magát, hogy e megyében soha többet meg nem jelenik, s hogy soha sehol sem fog többé kuruzsolni s ha ezt tenné, halálalal bűnhődjék.*

En alább megírt Fejér Anok adom tudtára mindeneknek, valakiket ezen dolog illet, hogy mivel valamely orvoslás színe alatt én bizonyos időktől fogva, holmi ártalmas szerekből csinált italokat számintalan rendű embereknek adván, sokan azon kúra alatt megholtanak; mely okon is és legközelebb bizonyos debreczeni asszonyembernek nálam az ilyen ital után való meghalása és annak holttestének általam való titkos eltemetése miatt ujabbán tekintetes nemes Ugocsa vármegye engemet megfogatván, dolgom törvényesen revideáltatott és több büntetésen kívül judicialiter fejemre adandó reversalisom adjudicáltatott; melyre nézve adtam ezen reversális levelemet ily conditiok alatt: hogy kibocsáttatván említett nemes vármegye tömlöczéből, azonnal ezen nemes Ugocsa vármegyéből kimégyek és többet, nem hogy lakni, sőt még csak legkissebbet is commorálván benne nem állapodom; másodsor az megírt gaz itallal való gyógyítást soha sehol nem praktikálom; melyben ha comperiáltatnám tehát, ottan való magistratus által in poena capitali convincáltassam eo facto. Melyről adtam ezen reversális levelemet, tulajdon kezem keresztvonásával megerősítvén.

Datum Nagy-Szóllós, die 31. Augusti 1729.

Coram me Ladislao Bozsárdi, iudice nobilium inclyti comitatus de Ugocsa.

Coram me Joanne Megyeri de Vas Megyer, inclyti comitatus de Ugocsa ordinario iudice nobilium.

Fejér Anok.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. II. No. 59.)

## CCCXLVII.

Dés, 1729.

*Boszorkánysággal vádolt Barátosi Istvánné és Tölcséki Sámuelné perében ítélet.*

Lőcsei József hadnagy perli Barátosi Istvánné Lőrincz Erzsébetet és Tölcséki Sámuelné Kirilla Erzsébetet (1729. márcz. 11.): »Citatoriámnak seriesséből kitetszik, hogy az incták anno, die et loco ibidem specificatis az mostan inquarti-



rizans méltóságos dési colonellus úr ő nga szolgáját magok fenyegetőző szavak szerint mesterségesen megölték veneficio; melyet ha tagadnak, in instanti ellenek doceálok« stb. kívánja megbüntetésöket s hogy vagyonukból az actor költségei fedeztessenek.

Ítélet: Hadnagy Lótsei József atyánkfia ő kglme az actiojában specificált asszonyok ellen igen kemény actiót iratván, hogy a szerint condemnáltassanak, ellenek beadott inquisitoria relatoriat szorosan investigálván, mely fatensek is azon utczabeliek voltak, a kik azon szalmának elvitelekor jelen is voltak s rész szerint láthatták, de senki ökök oly gonoszsággal, vagy fenyegetéssel ki nem adja, hogy cselekedtenek volna. Annál inkább boszorkányságot, gonosz hírt nevet sem azon alkalmatossággal, sem az előtt egy is hozzá nem tud, soha nem is hallott. Azért minthogy ellenek semmivel hadnagy atyánkfia ő kglme mint principalis nem comprobálhatott, simpliciter absolváltatnak az incták az actor ő kglme kereseti alól.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a város levéltárában.)

### CCCXLVIII.

Dés, 1729.

*Özv. Szekeres Mihályné Kondor Sára perli Nagy Sámuel, hogy őt boszorkánynak nevezte.*

Felperesnő panasza (1729. márczius 18.) így hangzik: »Citatoriámnak seriesséből constál, hogy az incta citatoriam specificatiója szerint való helyen és időkbén boszorkányozta és hamis tanúkat keresett ellene, hogy becsületében ledálhassa, melyet ha tagadna, in instanti ellene doceálni kész vagyok.« Kéri, hogy alperest 50 frtnyi bírsággal sújtsák.

Ítélet nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

### CCCXLIX.

Dés, 1729.

*Simon Mihályné Andró Erzsébet perli György Kovácsné Nagy Borbálát, ki őt boszorkánynak mondotta.*

Felperesnő panasza (1729. márczius 18.) így hangzik: »Citatoriámnak seriesséből constál, hogy ugyanott megnevezett

esztendőben, napon és helyben diffamált az incta és boszorkánynak prostituált, melyet ha tagadna, data exmissione ellene doceálok,» doceálván megkivánja, hogy 50 frt bírságra ítéltessek és becsületét restituálja.

Mínthogy azonban incta a vád alól magát tisztázta, viszont az actrixben sok gyanúok merült fel, inctát felmentették.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CCCL.

Debreczen, 1729.

*Csengeriné Bodroγκözi Kata ellen folyt periratokból kivonat.*

1. *Bírói használatra készült kivonat a Csengeriné elleni tanúk vallomásaiból datum és aláírás nélkül.*

1. Valakit fenyegetett és megmerevedett, a bal lába is kifakadozott, elméjében is háborgott. 9, 10, 32, 33, 35 tanúk.

2. Gyógyítást ígért s meggyógyult. 9. és 10. tanú.

3. Zárt ablakon kibútt. 33. tanú.

4. Kan ördögségét az urára kiáltozta. 9. tanú.

5. Mézes bor gyanánt rossz italt adott és rosszul is lett azonnal. 16. tanú.

6. Égett bort is adott és betegeskedett a fatens. 16. tanú.

7. Tejet adott enni és rosszul lett utána a fia. 27. tanú.

8. Rossz italt adott innia és utána rosszul lett. 30. és 32. tanú.

9. Csengeriné mondotta, hogy az ura ötet hátul éli. 33. tanú.

10. Lábra való madzagját kivette a legénynek és elvitte, megbetegedett és azon nyavalyában azon legény meg is holt. 35. tanú.

11. Emberganéjt felszedvén a sövényből, Csengeriné elvitte. 40. tanú.

12. Többek, kikhez nyult s kiket fenyegetett, betegek lettek. 9, 10, 32, 33, 35, 38. tanúk.

2. 1729. július hó 4-ikén kelt ítélet, mely elrendeli, hogy Csengeri Istvánné megtorturáltassék.

Die 4. Julii. In causa fisci contra Catharinam Bodroγκözi consortem Stephani Csengeri de crimine magiae et praeposteriae libidinis accusatam inctam.

Deliberatum est: Ruminatis et probe expensis testium sub documento V. per procuratorem fiscalem jure exhibito



contentorum ac majore ex parte authenticatorum fassionibus et signanter non tantum testium 9 et 10. per inctam juxta documentum sub C. ex causae inimicitiae contra inctam habitae rejici petitorum, sed et 30, 32, 33, 38, 39. aliorumque passim sub V. specificatorum, liquet, dictam inctam alios comminatum fuisse, potum noxium alios propinasse et post minas potumque, morbum contractarum manuum secutum esse. Imo illam juxta X. in vigilia pentecostes, qua in carceribus detinebatur, visam esse extra carceres; adeoque non levia indicia detestandi criminis magiae contra inctam probatae: quo nihilominus probatio judicio plena fiat, ipsam inctam, veluti aliunde de alio crimine Sodomiae, quo cum marito Stephano Csengeri praepostera libidine consuevisset, juxta testes 13, 26, 33, 44. adulterii item testes 13, 30. ac communem famam, torturae adjudicari.

3. *Csengeri Istvánné megtorturáztatásáról felvett jegyzőkönyv.*

Examen Catharinae Bodroγκözi, consortis Stephani Csengeri.

Adhibitis ad pollicem, ad manus, ad crura mamellis fidiculis, et ocrea Hispanica et trinaría ustulatione, nihil penitus fassa est incta.

Incta negavit omnia formalibus saepius in tortura repetitis: Isten! Mi atyánk úgy segéljen, semmit sem tudok!

Interrogatoria: 1. A boszorkányságot kitől tanulta?

2. Nemes Mihálynét, Vig Istvánnét és Vécsei Istvánnét miért rontotta meg?

3. Hát miért fenyegette meg Vig Istvánnét és Vécsei Istvánnét?

4. Mikképpen gyógyította meg és mivel Nemes Mihálynénak félre húzott száját?

5. Egyebeknek kiknek ártott boszorkányságával, nevezze meg.

6. Meggyógyíthatja-e Nemes Mihálynét és Vécseinét és mivel?

7. Igaz, hogy az ura az inctát hátul élte a természet ellen, hányszor?

In benigno:

Interrogatoria: A mely mézes bor formát Vécsei Istvánnénak és Vig Istvánnénak és többeknek inniok adott, azt miből készítette és miért?

Responsoria: Vig Istvánnénál a bort a szakácsné, Pap Istvánné, csinálta.

Micsoda tej volt, a melyet Nábrádi Szűcs Györgyné fiának adott és a melyet vérrel okádott ki?

Soha tejet neki nem adott.

A szomszédjok ablakán miként bűt ki?

Soha sem bűt.

*4. Csengeriné Bodroghközi Kata elleni ítélet, mely a városból való száműzetését rendeli.*

Sedes judiciaria die 18. Julii.

Deliberatum est :

Siquidem juxta praemissam sententiam ex causa allatorum sub documento Vindictorum incta torturae adjudicata ac poenaliter sub tortura examinata in simplici negativa persisterit; ideoque plena probatio in criminibus necessaria deficiat, memoratam inctam a poena ordinaria absolvi, nihilominus territorio civitatis hujus in perpetuo relegari, quam et maritus, tam pro avertendo scandalo, tam quod suspicione criminis Sodomiae haud careat, sequi obligatur.

*5. Bodroghközi Kata a városból való kiűzése fogatosítása alkalmával fenyegetődzvén és erősen káromkodván, átkozódván, újabban elfogatott s ügye tárgyalása alkalmával következő vádindítvány tétetett :*

Die 6. Augusti in senatu: Ezen személye szerint elől állított Bodroghközi Kata, már ezelőtt kevés idővel fogságban tartatott azért, hogy egynehány keresztyén személyeket megfenyegetvén, azonnal fenyegetődzése után csakhamar testekben, sőt még elméjekben is megromlottak, melyből bűjölése, bájolása és ördögökkel lett czimborálása kitetszett; továbbá szabad nyelvével hirdette, hintegette, sőt urának Csengeri Istvánnak is szemébe is mondotta s kiáltotta, hogy őtet sodomita módon, nem a rendes természetnek útján élte volna s több gonosz cselekedetei is ellene véghez vitt tanúvallásokból kitetszenek; melyért ugyan nem a szoros, hanem lágyított törvény szerint ezen nemes városbul számkivetésben, örökösön kiküldetvén, midőn a tekintetes nemes tanács nagy, atyai gráciájából alája szekér rendeltetett, mely szekérre is felülésének alkalmatosságával, nem hogy a tekintetes nemes tanács irgalmasságát s atyai gratiáját szépen megköszönte volna, sőt a beléje rögzött és régen tanult s gyakorlott ördögi mesterségét s keresztyének ellen való dühösségét: melyet



az ő keménységéhez és megátalkodott voltaához képest, még az kínzás közben is hamissan eltitkolt és lappangtatott. Kimutatta és majd mintegy megvallotta s bizonyította ezzel, hogy rút, irtóztató és keresztyénhez nem illő átkozódással a város népét fenyegetni nem iszonyodott; mely sub Z. kitetszik.

Mivel pedig eddig is az inquisitióból a tetszett ki, hogy fenyegetődött és véghez vitt fenyegetődzése azonnal beteljesedett és abból csálhatatlanul ki jön ördögökkel való czimborálása és valakiket megfenyeget, azokon be is tölti: hogy azért sok keresztyének, kik ellen a fenyegetését végben vitte, meg ne romoljanak, illő, hogy ezen személynek feje hóhér által elütsessék, minthogy Titulus 23. Pars 3. Tripartiti Decreti az vagyon, hogy a ki tűzzel, vagy halállal fenyegetődzik, minden kegyelem nélkül megölessék. Azért a fiskális prokurator kívánja, hogy másoknak rettenetes példájára, magának pedig ezen Bodroγκözi Katának érdemlett büntetésének elvételére, hóhér által feje elütsessék, teste pedig holtá után el ne temetessék, hanem égettessék meg.

6. *Ítélet Bodroγκözi Kata ellen: a városból nemcsak egyedül, hanem egész családjával kiűzetik s háza leromboltatik.*

Die 6. Augusti in senatu:

In causa fisci contra praedictam Catharinam Bodroγκözi, occasione qua extra civitatem in sententiam praemissam deportabatur varia minantem; post allegata et producta.

Deliberatum est:

Ex producta inquisitione sub Z. liquet, incattam occasione educationis vi nuper sententiae factae diversas minas sparsisse; quia tamen illae in genere pronunciatæ, nec mali genus an ignem, an aliud quodpiam intellexisse incerta diserte denotaverit; eam juxta nuperam sententiam, non tantum solam, sed ut omnis, minas exequendi occasio eadem tollatur, etiam filium cum familia et domolitione domus per illam inhabitatae praemissa juramenti emendationis praestatione, in perpetuum relegari.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 36. j. k. 543. s. köv. 11.)

## CCCLI.

*Aranyosszék, 1729.*

*Hegyi Anna ellen lopás, paráznaság, gyermek elvesztése iránti vádak közt a boszorkánymesterségek is említve. Tanúkihallgatás elrendelése.<sup>1</sup>*

1729. die 17. Novembris sedes judiciaria filialis Sedis Siculicalis Aranyos in possessione Szent Mihályfalva celebrata.

Causa levata eiusdem domini actoris vice judicis (Francisci Apáczai senioris de Kercsed) contra et adversus Annam Hegyi in Kercsed commorantem, ut inctam.

Pro actore procurator Franciscus Székely de Torda, per quem actor allegat taliter:

Ilyen okon kellett inctát in jus attrahálnom, hogy diversis vicibus et temporibus sok külömb-külemb vétkekben elegytette magát, elsőben nőtelen paráznaságba, boszorkány mesterségekbe, pénz és egyéb lopásba elegyítve magát, úgy maga gyermekét gonoszul való elvesztésével; melyeket ha tagadna, data exmissione comprobálni kész leszek: comprobálván kívánom a jure, hogy juxta demerita büntetessék; de caetero protestálok.

Deliberatum.

Datur exmissio.

(Eredetije Aranyosszék levéltárában, »Arpád« j. k. 176. lap.)

## CCCLII.

*Szeged, 1729.*

Az 1728-ban elfogott boszorkánysággal terheltek közül még számosan sínlódtek börtönökben, kiknek ügyét a tanács nem tudta végleg ellátni, mert perirataikat a kancelláriához felterjesztette volt.

»1729-ik év márczius hó 7-ikén érkeztek vissza az iratok s a kancellaria kijelentette és megengedte, hogy az ördögös és valóságos boszorkány személyek, nevezetesen Koncz Sára Végh Istvánné, Horváth István özvegye, vagyis Bogadusáné halálos ítéletei végrehajthatók. A legfelsőbb hatóság mindazáltal az ítéleteken azt a módosítást tette, hogy a bűnösök előbb lefejezendők és csak azután égettessék el a testük.«

»Márczius 9-ikén a két boszorkánynő az említett módon ki is végeztetett.«

(Reizner János: Szeged története. I. kötet. 356. lap.)

<sup>1)</sup> Több nyom nincs.



Koncz Sára Végh Istvánné és Bogadusáné halálos ítéletének végrehajtására vonatkozó tanácsi határozat.

(Reizner János : Szeged története. Oklevéltár. IV. köt. 462. lap.)

»1729. márcz. 7. Koncz Sára (Rohonkáné) és Örsze Horváth Mátyás özvegye (Bogadusáné) halálos ítélete.

(Reizner János : Szeged története. IV. köt. Oklevéltár. 462. lap.)

### CCCLIII.

*Trencsén, 1730.*

Városi Antal, a trencsényi jezsuita kollégium rektora bizonyítja, hogy egy bizonyos, állítólag ördögös embert próba után nem találtak ördögösnek. (Márcz. 2.)

(Közl: R. Kiss István : Ethnographia. 1905. 218. 1.)

### CCCLIV.

*Debreczen, 1730.*

Jóna Mihályné Oroszi Ilonát torturára ítélő végzés. A gyanúkok felsorolásával.

1730. Die 13. Maii in sede judiciaria.

Deliberatum est :

Testes sub A. 1. 2. 3. 4. authenticatae clare fatentur : Primo : Incattam in aedibus primi testis fuisse fassam, quod eundem testem ipsa incta cum Andrea Nagyiana corruperit et eum restituere, cum illa velit. Secundo testis nona deponit inctam id, quod absente illam Joanne Végh contra illam dicebatur, intra brevissimum tempus cognovisse ; eodem modo fatente, de diverso casu teste etiam 21mi. Testium juxta fassione quartorum testium praenotatorum sub 4. ligamenta in pulvinari inventa, Incta alio misera . . . .<sup>1)</sup> infodi curare, hicque morbum curare voluerit. Quarto : Testis 12mus itidem fatetur, puellam suam post acceptum et esum pomum ab incta acceptum, gravem morbum contraxisse et inctam eam sanare non posse. Quinto : Testes sub C itidem asserunt Vezendiana in Gelse constitutam praetense incattam, tamquam

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.

mortuam esse prostratam ab incta deploratam; nunc in risum esse solutam et mox tamquam ex morte suscitatum. Ex his aliisque sparsim in inquisitionibus iudicio exhibitis contentis indiciis, memoratam ad probam plenioram inducendam complicesque revelandos torturae adjudicanda.

*Jóna Mihályné Oroszi Ilonának tortura alatti kikérdezése, a tortura módjának rövid leírásával.*

Examen Helenae Oroszi, consortis Michaelis Jona, die 15. Maii 1730.

1. Miképpen ettétek meg Jenei Szabó Jánost Nagy Andrásnéval?

2. Micsoda kötés volt az, a mely Jenei Szabó János párójában találtatott?

3. Hogy tudtat meg, a mit Komáromi István ur és Végh János ellened beszéltenek?

4. Hogy esett, hogy Vezendiné holtnak láttatott és ismét felelevenedett?

5. Forgács Istvánval, hányszor paráználkodott?

Ad omnia praenotata puncta etiam adhibitis fidiculis ad pollicem, ocrea Hispanica, applicatione ad scalam, et ustulatione candentis ferri perseveraverit in negativa.

In praesentia dominorum Samuelis Szeremley et Stephani Király senatorum.

*Jóna Mihálynének a tortura után hozott végítélete.*

Die 5. Junii 1730. in sede judiciaria.

In causa fisci contra sortem Michaelis Jona inctam, ratione in processu declarati negotii.

Deliberatum est:

Quandoquidem incta post adhibitas torturae gradus de more loci receptos, ipsa quoque ustulatione, in mera negativa persisteret, eoque sese objectis magiae et adulterii criminibus, magnam partem purgaverit, ab ordinaria per notatorium criminum poena quidem absolvitur, ne tamen scandalosa eiusdem vita, imposturaque in medicando maneat penitus impunita, cum fustigatione in perpetuum relegatur. Quam etiam maritus licet innocens sequi obligabitur.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 36. j. könyv. 125. lap.)



## CCCLV.

*Debreczen, 1730.**Vezendi Andrásné ügyében a megtorturáztatás után hozott ítélet.*

Die 8. Junii 1730. in senatu.

Quia incta juxta sententiam praecedentem torturata ab objecto crimine magiae se se addidit purgatum, poena per procuratorem fiscales petita locum non habet, ne tamen cum scandalo intra civitatem amplius maneret, simpliciter in perpetuum relegabitur, quam et maritus, ne separatim vivant, sequi tenebitur.

(Eredetije Debreczen város levéltárában, 36. j. k., az u. n. protocollum nigrum 125. l.)

## CCCLVI.

*Szatmár vármegye, 1730.*

1730-ban Tóth Borka Sárossi Jánosnak felesége Sorolyánból való asszony, elébb czimborás társainak kiadására, kínok által való faggatásra, azután elevenen tűzre ítéltetett és Nagy Károlyban meg is égettetett.

Érdekes részleteket a tanúkihallgatásokból is közöl:

(*Szirmay Antal* : Szatmár vármegye. Buda. 1809. 78. s köv. lapok.)

## CCCLVII.

*Ungvár, 1730.*

1730-ban Ungvárt Szűcs Györgynét égették el.

(*Mészáros Károly* : Ungvár története. 18. lap.)

## CCCLVIII.

*Kraszna vármegye, 1730.*

Németh Mihályné Gyulai Erzsébet ellen ítélet: »három napig keményen torturáztassék meg; ha vall, tűzzel megégettessék, ha nem vall, megyéből örökre relegáltassék.

(*Petri Mór* : id. mű. I. köt. 390. l.)

## CCCLIX.

*Kolozsmegye, 1730.*

*Kolozsmegye felső járásának 1730. november hó 18-ikán tartott törvényes ülésében, perújítás alapján tárgyalt ügye Vallye Simonnak Oltyan Onya ellen, kit nyavalyái okozásával s bűjös-bájoskodással vádol. Újlag vizsgálat rendeltetik.*

Anno 1730. die 18. Novembris sedes judiciaria filialis incliti comitatus Kolozs processus inferior, in possessione Szász Akna celebrata.

Causa continuata antea penes processum in foro inferiori, recenter penes novum simplex agitata et ventilata, nunc vero ex ambarum partium, actoris velut et in causam attracti consensu, in merito in faciem sedis judiciariae proposita et assumpta: providi Lázár alias Vallye Simon, jobbagionis spectabilis ac magnifici Baronis domini Ladislai Kemény Senioris in possessione Ölyves, comitatu Kolossiense existente, residentis et commoranatis, principalis velut actoris, contra et adversus providum Oltyan Onya, jobbagionis generosae foeminae Judithae Kovács, spectabilis quondam domini Sigismundi Nagy de Petek relictæ viduæ, pro nunc in hereditate sua filiali, in possessione Mező Bánd, sede Siculicali Maros existente, residentis, ut in causam attractum principalem.

Pro actore procurator Martinus Némái, per quem actor solemni protestatione præmissa exhibet litteras documentales, ut et processuales, si necessum fuerit adjudicationales, appellationales et penes novum confectas, in merito rei juxta præmissam ambarum partium compositionem, hic producendas et penes easdem, huius modi exhibet actionem et allegationem:

Ez okon kellett ez mostani és principális in causam attractát jure persequálnom, hogy az mostani és principális in causam attracta én tőlem persequáltatván és convincáltatván is, novum gratiosum remedium mellett, engem előbbi obtineált iudiciumomtól, penes novum gratiosum amoveált; melyet én akarván remeriálalni, penes novum simplex actiót erigáltam, mely ellen penes exceptionem vigore mandati causam appelláltatott, appelláltatván, ne ad ultra quoque causa præsens dilatetur, most is merito akarom az mostani és principális in causam attractát convincáltatni, a jure, his rationibus:

Primo: Constál, hogy én nekem bizonyos időben súlyos nyavalyám nagyon, mellemben, ágyékomban súlyos fojtogató



betegségem bizonyos inquisitioimból, mely mellett magam is kész vagyok jurálni.

Secundo: Constál, hogy az mostani in causam attracta engem afféle nyavalya iránt fenyegetett; constál az is, hogy az in causam attracta mind másokat orvoslott afféle nyavalyákból, mind énnekem adott holmi bűjös-bajos mesterségeket, kit hasznomra akart-e cselekedni, vagy ártalmomra, Isten s ő tudja, — elég az, hogy nékem nem succurált vele, hanem ártott, melyre is én, magam érezvén nyavalyámat, kész vagyok jurálni.

Tertio: constál az is, hogy az mostani és principalis in causam attracta afféle suspecta personákkal társalkodott, olyat tartott házánál, fizetett is neki, kihez és kikhez afféle bűjös-bajos mesterség gyakorlása iránt suspicio volt.

Melyekből elucescál: primo: hogy énnekem nyavalyám vagyon, mely bűjös-bajos mesterség által szereztetett; secundo: hogy ezen nyavalya nem mástól, hanem az mostani és principalis in causam attractától vagyon, melytől is megkötötve vagyok. Insuper a nemes vármegye deliberatuma szerint akkor is juráltam, mostan is jurálni kész vagyok és ezek mellett megkivánom a jure, hogy a mostani principalis in causam attracta minden költségemet és fáradságomat refundálja, fájdalمامról consentiáljon és nyavalyámból meggyógyítson, egészen addig pedig, vagy detentióban legyen, vagy elegendendő cautio alatt. In reliquis actor refert se ad seriem litterarum suarum documentalium.

Pro in causam attracta procurator Ábrahám Gálfalvi de Harczó, per quem in causam attracta protestando de omni salva juris facultate dicit: Elvárom mit exhibeál az actor ellenem, mely exhibitája ellen is, si necessum fuerit, salvum legyen nékem excipiálnom, contendálnom, úgy in rei defensionem is exhibeálnom és az alsóbb széken forgott processusokat deliberatumokat is *ad sui* (?) requisitis et processibus exhibeálnom és in mei defensionem in rei merito, a mostani actor impetitiója alól, modo hunc declarando, absolutiot impetrálnom; protestor ad ulteriora.

Actor concludit: Constál exhibeált documentumaimból praemittált actiom igaz volta, mely ha nem sufficiálna, quo casu kész vagyok ad caput jurálni illendő bizonyságokkal. Az mostani in causam attracta documentumaiból nem constál az ő maga mentsége, hogy az én nyavalyám nem az in causam attractától való: melyhez képest megkivánom, hogy actiom szerint convincáltassék.

In causam attracta ad hoc concludit in rei merito taliter: Exhibeált inquisitoria relatoriámból világosan constál, hogy

én soha boszorkány nem voltam, ma sem vagyok, ahhoz a mesterséghez nem tudok, sem az actort, sem más senkit azzal a mesterséggel meg nem rontottam és nyomorítottam és az actort is férfi természetében meg nem kötöttem. Az actor inquisitoriáiból is ellenem semmi nem constál, magam inquisitoriám pedig justificálnak: megkívánom ergo a jure, az actor impetitiója alól ad refusionem expensarum et fatigiorum absolváltassam és tömlöczben való szenvedésemet, a mire merek mondani, hogy miért nem vettem volna fel, fizesse meg; protestor ad ulteriora.

### Deliberatum :

Lévén feles homályok a litigansok exhibitáiban, melyek miatt az nemes szék mostan nem pronunciálhatott, hanem pertollendo scrupulo salvandaque dominorum judicum conscientia ítéltetett, hogy communis inquisitio peragáltassék. Mely communis inquisitionnak végben vitelére denomináltattak e gremio nostro Simonfi Miklós és Gruzda György atyáinkfiai ő kegyelmek.

(Eredetije Kolozs vármegye levéltárában, VII. j. k. 203. l.)

### CCCLX.

*Szeged, 1730.*

»1730. évi szept. 25. kelt tanácsi határozat: Sebestyén Márton neje keserves panaszt tett, hogy néhai Boros János özvegye bűbájosan gyermekét tönkretette, minden tagjait, csontját kiszedte. Felhivatván vádlott, tagadása után inquisitio alá vétetni rendeltetett.«

(Reizner J. : id. mű. I. kötet. 356. lap.)

### CCCLXI.

*Szeged, 1730.*

»1730. deczember hóban Lőrík Marinka Kazari Ádám özvegye, Zólyom vármegyének Radvány helységéből való 65 esztendőss asszony, ki Szegeden, mint koldusnő 10 év óta tartózkodott, került vizsgálat alá a miatt, hogy nagy fejű Tóth Istók unokáját megvesztette.«

»Lőrík Marinka igen bűnös kuruzslónak bizonyult. Önvallomása és a tanúk bizonyítékai alapján Khlosz Mátyás



tiszti ügyész halálbüntetést kért rá. Ha vádlottnő időközben a börtönben el nem hal, a máglyahalált alig kerül el.«

(*Reizer*: Szeged története. I. köt. 357. l. A perre vonatkozó okmányokat közli ugyancsak *Reizner*: i. m. IV. kötet, 463—67. ll.)

## CCCLXII.

*Segesvár, 1730 után.*

A segesvári városi levéltárból 1730. utáni évekből még öt boszorkányper mutatható ki. Ezek között az ítélet az egyikben elégetés, a másikban város- és székbeli száműzés, a harmadikban felmentés volt. Két perben az ítélet nem tudható.

(*Müller Frigyes* id. mű. 44. lap.)

## CCCLXIII.

*Szeged, 1731.*

Ezen évben megint folyt számos boszorkányper, de egy sem végződött elégetéssel. Czinderi Ilonát és Molnárnét többszörös torturának vetették alá, de nem vallottak, s végre a városból kiűzték; egy vádlott ítélete nem maradt fenn, többeket pedig, u. m.: Berta Jánost, Tóth Mátyást, Urbán Ferenczet és Szabó Istvánt felmentették.

(V. ö. *Reizner János*: Szeged története. I. kötet. 357., 358. lap. Az ezekre vonatkozó okmányokat pedig: IV. kötet 467. s köv. lapok.)

## CCCLXIV.

*Pest vármegye, 1731.*

*Kormos Judit ügyének végtárgyalása, az ellene megtartott tanúvallatás bemutatásával, vallatása feljegyzésével és 100 pálczaütés elszenvetését és a megyéből való kitűllását határozó ítélettel.*

Anno 1731. die 4. mensis Septembris occasione sedis revisoriae malefactorum.

Levata causa magistratualis, ut actoris contra et adversus Juditham Kormos, inhabitricem possessionis Saári, ut ream ac inctam, quo siquidem artem illicitam adeoque sortilegium exercere verita non fuisset, et hinc juxta demeritum suum petit eandem puniri.

Anno 1731. die 2da Septembris in possessione Saari peracta est magistratualis inquisitio, contra Juditham obstetricem, conthoralem vero Adami Farkas modo sequenti:

Primus testis, Martinus Orovecz non adjuratus quidem, ex eo cum aliunde ipsemet etiam per eandem semet destructum asserit, fatetur tamen : Hogy az idén farsang utólján, említett bábát, rosszul lévén, magához hivatta, mondván, ha valamit segíthetne rajta ; a mint is a bába ingerül a kötőit lemetszvén, három csomót kötött rajta és a tanúnak beadta innia, melyre azonnal meg is gyógyult. Azután ismét lakatot kért, a kezibe vévén a lakatot, háromszor csukta a hajába mondván : se, velejének, se csontjainak ereje ne lehessen. Másnapra kelvén, ismét a tanúhoz jött, mondván, a háza tetején lévő fákat, és egynéhány kéve vessző lévén ott, forgassa fel. Kire is a tanú kimenvén a házán való fákat felforgatta, csak ketteinek hagyott békét, azután bement ; azon bába pedig ismét tudakozta, ha felforgatta-é. Kire fatens felelt : igenis felforgatta. De arra azon bába viszont : nem igaz, mert két darabot föl nem forgattad. Azután úgy ment ki és azt is fölfordította. Noha a házában volt, de mégis tudta, hogy föl nem forgatta. Azután a bába elakarván tőle menni, mondogta dicsekedéskép a tanúnak : No Márton, ha egy kis gazt veszek kezembe a házadtúl, úgy megcsелеkedhetem vele, mindenestől ki köll veszné a világból ; és ha három darab fedőt vihetem el, avval is elég károkat tehetek. Azt is mondogta, hogy a szomszéd kapujából hozzon egy karót, de úgy, hogy senki se lássa, vigyázzon magára és azt ki húzván, azon lyukból vizet igyék és azután a felálló végít fordítsa le, a földből kihúzott végít pedig föl és úgy fog helyre gyógyulni. Azt is hallotta szájából, hogy a midőn még előbbeni uránál férjnél lett volna, egykor három veres előruhás asszony hozzája jött és ötlet elcsalták valami puszta templomhoz és ott a kerületibe bévetették, azután ismét kivetették és haza küldötték ; kire azon bába kérvén tülek, hogy menne már ő haza urához ; kinek is azután, hogy valami hársfa bocskort adtak volna és abban hazamehetne ; azután az urának jó bocskora lehetne, a marhák után járni.

Secunda testis Sofia, praecedentis testis conthoralis, per omnia conformiter eadem asserit, quod etiam sub juramento parata foret referre.

Tertius testis Andreas Olajos, annorum circiter 27. incola possessionis Saari, sub juramento fassus est : A midőn Saarira jött azon bába, özvegy lévén, maga felől híresztelte, hogy ő tudna olyat, hogy a marhába soha semmi kár nem lenne. Kire fatens megkerülvén, kérte tanítaná reá és hogy egy szoknyát és egy pár csizmát venne neki. Arra reá állván, parancsolta, hajtáná hozzá a marháját ; haza hajtván egy lánczot vont a kapun keresztül és azon hajtotta a marhát, mondván utánna, visszaolvasná a Miatyánkot, soha semmiféle vad



nem árthatna neki, de azt is Szentgyörgy napján, még a nap föl nem kél.

Quartus testis Josephus Salay, annorum circiter 28. sub juramento fassus est: Egykor egy korsóért össze veszvéen azon bába fatenssel: no várj, ilyen rossz ember, az egész marhátat kötelen ölik a farkasok. A mint is harmadnapra rá, legtöbb marhája megdöglött és azután miglen egy tartott benne, ki nem ment a dög belőle.

Quinta testis Maria Krecsko fatetur: Haza jövéen, azon bába kért mézet, csak az ujját máldhassa (*sic!*) bé; kire is adott néki. Bémáldván az ujját, hóna alatt kente meg magának; az elhíresedvén izente a fatensnek, hagyna békét, mert olyan jószága bánná meg, a melyik legkedvesebb előtte.

Stephanus Gellért  
judex nobilium. m. p.

### *Kormos Jutkának examenje.*

Primum inquisitionis punctum confirmat, secundum qualificat: hogy maga az ember hajára becsukta a lakatot, ő pedig kinyitotta, mondván, hogy Atya, Fiú, Szentlélek, egy Isten Szentháromság és Boldogságos Szűz Mária segítsen és meggyógyítson.

Tertium confirmat qualificando: Hogy midőn fatens vissza ment a szobába, nem mondotta volna neki, hogy még három darabot fel nem fordított volna.

Quantum, quintum, sextum, septimum, simpliciter negat.

Azt penig nem tagadja, hogy magának hóna alatt mézet nem kent volna, de nem egyébre nézve, hanem, hogy ellenségei ellene rosszat ne szóljanak, hanem olyan jók legyenek, mint a méz. Azt pedig tagadja, hogy a gyermekét megrontotta, vagy penig az ő csinálmánya miatt sári gazdának döglött volna marhája. Azt is vallja, hogy a gatyá madzagját és a lisztes zsáknak madzagját levette, azokra csomókat kötött, azután egyiket reá kötötte s másikat levette; és mindazon csomókat egymásután oldotta meg, mondván: valamint, hogy én ezen csomókat oldozom, szint úgy az Isten oldassa meg a te egészségedet. És lajtorja fogáról kiszedett szegecskékről vizet adott innia neki, hogy a tökét nyavalyája be ne húzza; mert úgy a maga gyermekét is gyógyítja. És, hogy ő azon beteg embernek semmi szórt nem adott, hanem bizonyos füvecskét.

Deliberatum est:

Quantumvis contra praememoratam ream inctam unius incolae Sariensis et alterius infantis arte magice facta infr-

mitatis inmissio opponeretur, non tamen modo requisito probaretur; quia tamen ex propria oris ejusdem confessione coram jure facta, ac superius inserta complures superstitioni actus evenissent; sed et adeo malae famae esset, ut tota communitas Saariensis eandem pro sortilega supponat: hinc, ne ulterius populum christianum scandalizet, eandem non tantum ex dicta Sari, verum toto comitatu proscribi: ita ut nunquam amplius sub incarceratione eidem redire liceat; hactenus patris superstitionibus eandem in exemplum aliorum 100 ictibus scuticae pulsandam decerni.

(Eredetiye Pest vármegye levéltárában.)

## CCCLXV.

*Biharmegye, 1731.*

*Sonkolyos községben elfogott Rusanda Duka ellen tanúkihallgatás és felmentő ítélet.*

Nos infrascripti recognoscimus, vigore praesentium significamus, quibus expedit universis, quod pro parte fisci incliti comitatus Bihar contra et adversus Rusandam Duka ...<sup>1)</sup>

Utrum de eo:

Primo: Tudja-e? látta-é? avagy hallotta-e a tanú nem régiben Sonkolyoson megfogott Rusanda Duka nevű asszonynak nyilvánvaló boszorkányságát?

Secundo: Kit tud jó tanúnak lenni, hiti után mondja meg?

Primus testis Joannes Lázár Dubrocsoniensis, annorum circiter 60, juratus examinatus fassus est: Ad primum: Nem tudja semmi boszorkányságát a nevezett asszonynak a fatens, hanem a dubrocsinyi oláh papnak a könyveit ellopván, mondotta egykor: ha megfurdálja a fát és megköti, nem vihetik messze az ellopott jószágot. Melyet is az pap véghezvitt, de semmit sem használt, hanem *kalácspénz* által kerítette haza a fatens azon könyveket. Az fatens házában is lakott, de semmi ördögségét nem látta.

Secundus testis Demetrius Bokor Dubrocsoniensis, annorum circiter 28, juratus examinatus fassus est. Ad primum: Egyebet a fatens nem tud, hanem esztendeje az mikor Fore Tivadar egy fazékban földet, holtsténét és egyéb eszközökkel csinált babonáságot talált, melyet az emberek csak nézni

<sup>1)</sup> Igy! hiányosan.



is nem mertenek, az faluba egymást megeskették, de ki nem találta, ki csinálta volna. Hanem azután a télen a fatens talált egy gyertyánfa fiatalát két felől megfaragva, melynek a teteje, majd a tövihez volt lehajtva, hét lyukat fúrva láttanak rajta, abban tizennégy szeg volt verve; melyet is az emberek levágván az templomhoz vittének és az pap megvallotta, hogy ő csinálta, nevezett Rusanda Duka nemes vármegye tömlöczében raboskodó asszonynak tanításából, azon az okon, hogy elveszett könyvei előkerülhetnének. Ezen kívül semmi boszorkányságot hozzá nem tud, sem nem hallott a fatens. Ad secundum Fóre Tivadart tudja jó tanunak lenni.

Tertius testis Theodor Fóre Dubroconiensis, annorum circiter 50, juratus examinatus fassus est. Ad primum: Ennek előtte esztendővel talált a fatens babonáságot a maga kertjében, de mire való volt és ki csinálta, ki nem találta. Ujabban Bokor Demeter és mások találtak az erdőben egy gyertyánfa fiatalát, az két oldala megfaragva és hét lyukakban 14 szeg volt belé verve; melyet is haza hozván, az pap megvallotta, hogy egy szolgájával csináltatta, hogy a könyvei előkerülhessenek. Úgy mondotta, hogy nevezett Rusanda tanította volna reá, hogy cselekedje. Egyebet semmi ördögséget hozzája nem tapasztaltanak. Ad secundum nihil.

Quartus testis Petrus Fore Dubroconiensis, annorum circiter 58, juratus examinatus fassus est. Ad primum: Tudja, hogy az feljebb megírt fát az erdőn megtalálták és midőn haza hozták, a pap megvallotta, hogy az nevezett Rusanda tanította rá, hogy az könyvei annál inkább előkerülhessenek. Egyebet semmi ördögösséget hozzá nem tud. Ad secundum nihil.

Super qua praevio modo peracta testium inquisitione hasce litteras nostras testimoniales pro futuro testimonio manuum nostrarum subscriptionibus corroboratas extradeditimus.

Telegd die 14. Julii anno 1731.

Stephanus Miskolczy incliti comitatus Bihar jurassor m. p.

Michael Ungvári. m. p.

Deliberatum est.

Ream absolvi simpliciter.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung 973)

*Jegyzet:* Ezen ítélet magára a tanuvallatási aktá a van feljegyezve, tárgyalásnak nyoma nincs.

## CCCLXVI.

*Bihar vármegye, 1731.*

*Bihar vármegyei Hegyköz-Pályi községben Nagy Mártonné, Bálint Benedekné és több más asszony boszorkánysága iránt a községi előjáróság által keresztülvitt tanúvallatás.*

Inquisitio coram senatoribus Hegyköz Pályiensibus facta uti sequitur, haec puncta utri.

De eo utrum :

1. Tudja-e? látta-e? hallotta-e a tanú? Hegyközpályiban lakó Nagy Mártonné és Bálint Benedeknének bizonyos boszorkányságokat, hogy ördögi mesterséggel embert, avagy marhát megrontottak volna?

2. Ezeken kívül valókat is, ha tudnál, láttál, vagy hallottál boszorkányoknak lenni.

3. Ezekhez értő jó tanút, ha tud a tanu, hiti után előadni kedvezés és barátság nélkül tartozik.

Prima testis Anna Szabó, consors Nicolai Elek, annorum circiter 36, jurata examinata fassa est : Hallotta a Létai Andrásné szájából, hogy megöli Nagy Mártonné Létainét.

Secunda testis Catharina Nagy, consors quondam Johannis Németh, relicta annorum circiter 50. Hegyköz Pályii lakós, jurata examinata fassa est : Hallotta a Létainé szájából : Hogy ha bírt volna vele, Nagy Mártonnét sokszor hajánál fogva megfoghatta volna.

Tertia testis Sara Tóth consors Petri Butyka, annorum circiter 22. Hegyköz Pályii lakós, jurata et examinata fassa est nihil.

Quarta testis consors Stephani Asztalos, annorum circiter 28, Hegyköz Pályii lakós, jurata et examinata fassa est : Hogy beteg volt-e fatens, Nagy Mártonné haragudt reá és akárhol orvosoltatta magát, nem használt, míg Nagy Mártonné meg nem tapogatta. A fatens is orvosolni akarván magát, feredőt főzött s készített és Nagy Mártonnénak semmi nyavalyája nem lévén, belé ült fürdőjébe a fatensnek. Adtanak volt pedig ezen fatensnek szénát és sárga tőt megenni álmában s azok miatt való betegsége s fájdalma volt. Mindezekért Nagy Mártonnéra gyanakszik, minthogy haragossa volt elébb is, ugyanaz gyógyította s tapogatta meg.

Quinta testis Sónia Szakmári consors Stephani Butyka, annorum circiter 50. Hegyköz-Pályii lakós, jurata et examinata



fassa est : Hallotta már megholt Juga Sófi szájából, hogy Madas uram szőlőjét kötven és hársa elfogyván, Madas uramnak pedig lévén hársa a Nagy Mártonék házhíjjákon, — hazamenvén érte Sófi, Nagy Mártonné soha a házhíjjára nem engedte volna, mindazáltal csak felment ; és sok kakasok voltak a Nagy Mártonné házhíjján, kik is erőssen megvagdalták és macskákat is látott sokakat. Ugyanakkor lábát is kitekérték és rajta nem járhatott, míg Nagy Mártonné meg nem gyógyította.

Sexta testis Catharina Csillag, consors Joannis Nemes, annorum circiter 50, Hegyköz Pályii lakós jurata examinata fassa est : Tudja hogy a fatenst Lázár Gergelyné, ki most Oláh Istvánné, megfenyegette mondván : no várj, várj mert míg e világon élsz, megemlegeted és siratod ; azonban faráról az ingalját felhajtotta és fatenssel nyalatta szóval az alfelét. És ekkor csakhamar a fatens leányának a lába megsebesedvén, 4 esztendeig abban kínlódott és a fatens is talán holtig fog betegeskedni. Az orvos is a fatensnek úgy mondotta, hogy egyébre a közel valónál ne gyanakodjék, mert az cselekedte és egyéb meg se gyógyíthatja : azért minthogy a fatens Lázárnétól megfenyegettetett és éppen közel mellette lévő szomszédja, fatens reá gyanakszik. Ceterum azt is tudja fatens, hogy Lázárné egy üveget tőle kért és vissza nem adta, mert a menyecske leányának szemérem testét megmosta valami italban és adta meginnia azon üvegben a vejinek, — másoktól úgy hallotta.

Septima testis Elisabetha Szilágyi consors Georgii Nagy, item et vir fatentur : Hogy volt két kis malacczok melyeket kértenek tőlök Kádár Jánosné és Bálint Benedekné, de nem adták és akkor éjszaka megdöglöttek.

Octava testis Catharina Farkas consors Michaelis Oláh, annorum circiter 28. Hegyköz-Pályii lakós : Látta a fatens, hogy Bálint Benedekné megfenyegette, hogy a mely tejet kiszopott, azt is megkeserüli és mihelyt lefeküdt a fatens, mindjárást megnyomta Bálint Benedekné ; akár éjjel, akár nappal feküdt le, nem nyughatott, a fejére ült. Item Bálint Benedekné házából, mint lakó elköltöztén a fatens és négy csirkéket is elvivén más házhoz, mindjárást tajtékot túrván, a csirkék megdöglöttek.

Nona testis Elisabetha Pesti consors Michaelis Sigmond, annorum circiter 22, Hegyköz-Pályii lakós. Vallotta, hogy hallotta Juga Sofitól, ki már megholt, hogy Madas István szőlőjét kötven és hársa elfogyván és Madasnak hársa lévén Hegyköz-Pályiban a Nagy Mártonék házhíjjokon és azért menvén Sófi, soha a hársért fel nem bocsátotta volna Nagy Mártonné, csak mint egy erővel ment fel és sok kakasok össze



vagdalták Sófit. És következendő éjszaka, midőn azon hársat készítette volna, ismét látott sok macskákat környülötte és lábát is kitekerték; melyért bizonynyal életibe Nagy Mártonnéra kiáltott, hogy ő dolga, ő ötte meg. Item Szócs Istvánné a fatensnek férjét kérte, hogy hozzon szénát haza és nem hozhatott, akkor éjszaka a tehenének a nyakát az ég felé tekerték és bőre alatt, hogy megnyúzták másnap, lyukakat leltek, a melyért is bizonyosan Szócs Istvánnéra gyanakszik a fatens.

Decima testis Elisabetha Bartus consors Joannis Farkas, annorum circiter 26, Hegyköz Pályii lakós, jurata examinata est: Hallotta világosan a Balázs Gáspárné szájából, hogy mondotta: nagyobb, titkosabb orvos nincsen Nagy Mártonnénál Hegyköz-Pályiban.

Undecimus testis Erdélyi János, annorum circiter 40. Hegyköz-Pályii lakós, juratus examinatus fassus est: Tudja világosan a fatens, hogy Szócs Istvánné szemtől szembe megfenyegette: no várj, mert megfizetek én, nem lesz elfelejtve; és a fatens a fenyegetés után maga házára lajtorján felhágván, úgy esék le a karóba, hogy csak meg nem holt. Ezért mint ötet megfenyegető személyt a fatens, tudniillik Szócs Istvánnét szemtől szembe megboszorkányozta, mondván: te vén boszorkány, talán te vetél le engemet a házrul, mint meg is fenyegetté vala. De Szócs Istvánné reá nem kereste fatenst; azért is, hogy elszenvedte és hogy megfenyegette volt, gyanakszik Szócs Istvánnéra fatens.

Duodecima testis Elisabetha Kovács, consors Stephani Butka, annorum circiter 28, Hegyköz-Pályii lakós, jurata examinata fassa est: Hallotta világosan a Lázár Gergelyné szájából, ki is most Oláh Istvánné, hogy ötet a kúton, — tudniillik Lázárnét, — Nemes János nyilván való boszorkánynak kiáltotta s mondotta; még se kereste reá Lázárné Nemes Jánost, csak elszenvedte.

Decima tertia testis Kovács Jánosné relictá, annorum circiter 50, Hegyköz-Pályii lakós, jurata examinata fassa est: Hogy Szócs Istvánné megfenyegette és azóta *kísértésben* és szívbeli fájdalomban vagon és meri hittel mondani, hogy boszorkány Szócs Istvánné.

Decima quarta testis Elisabetha Baktai, consors Pauli Boldizsár, annorum circiter 23, Hegyköz-Pályii lakós, jurata examinata fassa est: Hallotta a fatens, hogy Kádár János házában lakodalomba voltak, Bálint Benedekné relictá férjét, vagy urát megfenyegette: No várj, czine mintye, nem lesz elfelejtve; tudni illik hogy a Bálint Benedekné vejít jó szívvel nem fogadta.



Decimus quintus testis Dul Péter, annorum circiter 30, Hegyköz-Pályii lakós, juratus et examinatus: Vallja a fatens, hogy az Erdős Jánosné kenderében három, vagy négy szálát a fatens fia a barázdában kikapált és azt mondotta Erdősné, hogyha ott érte volna, a nyakát is kitekerte volna és mint egy tyúkot nem szánta volna megölni. És csakhamar ezen fatens fia megnyavalyásodott és minden hónapban elfutni kész lett volna; ugyan azon nyavalyában meg is holt. Továbbá midőn a fatens kísérte volna be Váradra Bálint Benedeknét és Nagy Mártonnét, hallotta az úton Bálint Benedeknétől, hogy mondotta: nagyobb boszorkány is maradt Pályiban énnálam. Továbbá Erdősné meg is fenyegette a fatenst, hogy szolgál a fatensnek és a házabelieknek, ha Isten élteti. És a fatens felesége gyermekágyban lévén, a fejét a falba verték és kezeit a kis gyermekre tévén anyja, elvonták és erővel gyermeket keze alól elvonták volna, ha az ura gyertyát nem gyújtott volna.

Decimus sextus testis Franciscus Radi, annorum circiter 40: Hallotta a fatens már megholt Sofi szájából, hogy ment volna hársért a Nagy Mártonné házhíjjára, ott lévén Madasnak hársa és Nagy Mártonné nem engedte volna felmenni Sófit; de ugyancsak felment és sok kakasokat látott a ház híjján, kik megvagdalták Sófit. És a hársat elvivén, következő éjszaka, midőn a hársat készítette volna, sok macskák körülvették és lábát is kitekérték Sófinak.

Decimus septimus testis Georgius Nagy, annorum circiter 40, Hegyköz-Pályii lakós, juratus examinatus fassus est. A fatensnek két malaczai voltak, kérte a fatenstől Kádárné és Bálint Benedekné, nem adta a fatens és akkor éjszaka virradtig megdöglöttek.

Decimus octavus testis Joannes Nemes, annorum circiter 46. Tudja a fatens, hogy Lázár Gergelyné megfenyegette a fatens feleségét mondván: várj, várj; és gyermekének lába megsebesedvén, orvosra szorult vele a fatens. Lázárnét szemtől szembe házánál boszorkánynak kiáltotta és reá nem ke-reste.

Decimus nonus testis Helena Nagy, consors Andraeae Nagy, annorum circiter 20, Hegyköz-Pályii lakós: Tudja, Nagy Mártonné házához menvén a fatensnek, sárt csaptak hozzá. Mostan is a fatens anyja betegségben lévén, úgy kiáltotta, hogy oda ne bocsássák Nagy Mártonnét.

— — [A huszadik, a huszonkettedik, huszonharmadik és a huszonötödik tanu vallomása keresztül van húzva.] — —

Vicesimus primus testis Catharina Karannai, consors Martini Baktai, annorum circiter 50, Hegyköz-Pályii lakós: Hallotta a fatens a Kádár Jánosné házában lakodalomban,



a Bálint Benedekné szájából, hogy férjét Bálint Benedeket megfenyegette ezt mondván: no várj, czine mintye; és csakhamar ura száradni, betegeskedni kezdett és meg is holt.

Vicesima sexta testis Catharina Drága, consors Stephani Pál, annorum circa 32: Láttá a fatens szemeivel, midőn búzát rostált volna a fatens, ott elmenvén Lázárné, ki is most Oláh Istvánné, a fatenst ujjal megfenyegette mondván: no jól integettek; és nem sok idő múlva a fatensnek lábán, kezén igen ártalmas sebek lettenek; kiért is Lázárnéra gyanakszik a fatens, a megfenyegetésért.

Vicesima septima testis Stephanus Molnár, annorum circiter 32. Hegyköz-Pályii lakós. Vallja a fatens: Hallotta a Kádár Jánosné szájából, hogy így fenyegette meg a fatenst, hogy Kádárnét el nem vette: hogy a hol legjobb szerencsáját kívánja és legtöbb emberekkel lészen a fatens, ott gyaláztatik meg. Midőn azért mátkáját a fatens haza hozta volna, a lakodalmi alkalmatossággal mátkáját a nyavalya elütötte. Mellé se akart a fatens állani; hanem itt Hegyköz-Pályii predikátor előtt, Csatárból a leánynak atyja és anyja hittel faciált, hogy otthon soha olyan nyavalyája nem volt; s úgy vette mellé a fatens; már az időtől fogva is nem volt olyan nyavalyája. De mostan immár meg, ismét szemeivel alig lát a felesége; a melyekért mind Kádár Jánosnéra gyanakszik a fatens, mivel erőssen megfenyegette volt.

Vicesima octava testis consors Michaelis Lacza relictá annorum circiter 60: Hallotta, hogy Lázár Gergelyné egy más üvegbeli italban, a menyecske leányának szeméremtestét megmosta és a vejének innya adta.

Postscriptum: Tizenötödik fatens azt is fateálta, hogy feleségének öcscse elment Fejér Anókhöz, mivel a nénje, a fatensnek felesége, beteg volt és Fejér Anok azt mondotta, hogy vagyon a felesége párnájában kötés és bontsa ki a párnát, vegye ki a kötést és vesse tűzre és a ki miatt a fatens felesége beteg, oda megyen. És megtalálták a kötést, vetették a tűzre; oda ment Erdősné, mondván, vagy kérdvén, mit főztök. Hara-gossa volt pedig a fatensnek Erdősné és azelőtt fél esztendeig se volt a házánál, azért a fatens Erdősnére gyanakszik.

*Hegyköz-pályi községében Nagy Mártonné s több asszony boszorkánysága ügyében a Bihar vármegyei hatóság rendeletére a vármegye egyik hűes esküdtje által keresztül vitt tanúvallatás.*

Anno 1731 die 29. Maii in possessione Hegyköz-Pályi, pro parte fisci hujus incliti comitatus Bihar, talis uti sequitur, peracta est inquisitio.



## De eo utrum :

1. Tudja-é? látta-é? hallotta-é a tanu? Nagy Mártonnének és Nagy Benedeknének, itten Hegyköz-Pályiban lakó-soknak, bizonyos boszorkányságokat, vagyis hogy ördögi praktikával valakinek ártottak volna?

2. Ezen specificált személyeken kívül tudja-é s hallotta-é, hogy valakire gyanakodtak volna, hogy boszorkány legyen?

3. Ezen dolgokban kit tud a fatens jó tanúnak lenni?

Prima testis Catharina Kovács, relicta quondam Joannis Kádár, Hegyköz-Pályii lakós, annorum circiter 40, jurata examinata ad 1<sup>mum</sup> et reliqua nihil.

Secunda testis Rebeka Fejér, consors Joannis Jákó, Hegyköz-Pályiensis, annorum circa 20, ad felicem partum fatetur, ad 1<sup>mum</sup>: Szemeivel látta ezen fatens ennek előtte circiter másfél esztendővel, a midőn Dobsa István uramnál szolgált volna: beteg lévén hideg lelte, szekér színben feküdt, déltájban hozzá menvén Nagy Mártonné, azt kérdi a fatenstül: no beteg vagy-e; felelvén a fatens, beteg vagyok. Mondván Nagy Mártonné: jól van kutya, miért nem adtál kását, mikor kértem. Menvén aztán Nagy Mártonné a Dobsa István úr pinczéje felé, ott csak eltűnt, nem láttatott. A midőn Dobsa úr is jött volna arra, — tudniillik az fatens felé — és ezeket a fatens mindjárt megbeszélte Dobsa uramnak: ki volt nála és mit beszéllett neki és akkor következő éjszaka el is vitétt volt fatens, sok asszonyoktól Szalonta felé; de kik lettek legyen, nem ismerte; és mikor visszahozták, pofon csapták. Ad reliqua nihil.

Tertia testis Elisabetha Ács, consors Michaelis Fazekas, annorum circiter 53, jurata examinata fassa est nihil.

Quarta testis Anna Juhász, consors Andreae Létay, Hegyköz-Pályii lakós, annorum circiter 35, jurata examinata fassa est ad 1<sup>mum</sup>: Ezen fatens vallja, hogy mikor meghalt volna ezelőtt egy esztendővel az Asztalos István fia és eltemettétvén torra főztek volna, ott lévén Nagy Mártonné és ezen fatens is, az midőn a fatens hazament, kérdete Nagy Mártonné, hogy hova megyen; mondotta, én haza megyek, mert reám jön az hideg. Elmenvén azért haza a fatens, utána be az házbán Nagy Mártonné másod magával, fényes nappal egy két-fülű fazekot úgy a jobb oldalába nyomott, hogy majd megholt. Mondván: Uram Jézus ne hagyj el! áldott Szt lélek Ur Isten légy segítség! És az fiának mondván az fatens: jövel lelkem segíts, fogd meg a haját és add a kezembe; a fia mondván: mit fogjak meg, mikor semmit sem látok. Azután circa két holnap mulván, midőn az osztovátában ült



volna és onnan kihult volt, mondotta gyermekeinek: nosza rakjátok fel utánnam lábaimat, derekamat talán felvonhatnám magam; és a fatens gyermekei anyjokat így az ágyra fektették. Fényes nappal oda ment Nagy Mártonné és az gyermekek is látták, a fatens is az orrát; kérdezte Nagy Mártonné a leánytul: aluszik-e anyátok; a fatens hallotta, de semmit nem felelt reá. A leány mondván, talán nem aluszik; Nagy Mártonné mondotta: de aluszik, mert szuszog; ezzel kiment. Ezután csakhamar, a fejéhez állván az fatensnek Nagy Mártonné, nagyot sivalkodott és mint egy Istennyila szállott volna le, olyan nagy csattanás is hallatott a fatenstől és láttatott a csattanás után mint egy kétökölnyi szegletes golyóbis; de mi és micsodás lett légyen, a fatens nem tudja, mert csak eloszlott. Ettől megrémülvén a fatens, kiment és kérdezte leányátul, hogy hallotta-é azt a nagy sivalkodást csattanást? felelt az leány, hogy nem hallotta. Oda érkezvén Asztalos Istvánné, szomszédja a fatenshez, mondotta nekie a fatens: Isten hozott lelkem, mert már kétségbe estem volna. Azonban a fiától fatensnek kiáltatott, hogy egy fekete tyúk ül itt a kéményben. Mondotta fatens erre: hol járna itt a fekete tyúk. Ismét kiáltotta a gyermek, hogy elrepült bizony az a kéményen ki. Azután ment az fatens a kertbe és félkőnyökre feküdt, oda is mindjárást jön Nagy Mártonné és Bálint Benedekné és kérdezte Nagy Mártonné: itt fekszel, beteg vagy? Mondotta a fatens haraggal: hát hol fekünném. És Nagy Mártonné féré fordítván fejét, még gúnyolta és csúfolta. Azután ismét Váradra menvén a fatens és utolérvén Nagy Mártonné, mondotta az fatensnek: együtt járjuk; de az fatensnek dolga lévén, előbb hazament. Haza menvén Nagy Mártonné és a fatens is haza érkezvén, az leánya ölében hajtva fejét, nappal mindjárást Nagy Mártonné-től megnyomattatott; és láttatott is az öccsétől Juhász Istvántul és az fatens gyermekeitül, midőn aztán elment és udvarában fatensnek egy torma levelet szét szakasztott volna. Nem különben egy alkalmatossággal eljön Nagy Mártonné és hitta a fatenst, hogy menjen vele; az mint is Szilágyi Andrásék házokhoz mentenek. És ottan nagy vendégség volt és sokan voltak, de Nagy Mártonné-nál egyebet fatens nem ismert és adott volna is Nagy Mártonné kalácsot, de hogy nem ette a fatens: úgy megszorította a térdét, hogy egy hónapig is a helye láttatott. Ismét ezután circa egy héttel, hajnalba eljött Nagy Mártonné a fatenshez és el híván a mézsárszékbe, a hol Bálint Benedekné nézte a húst és raktanak a fatens ölibe sok húst. És midőn kellett volna vinni a fatensnek, a sok lovak miatt nem mert menni; de Nagy Mártonné a szélsőknek csak megfogta a farkát és rángatta



a farkát; és megállottak a lovak. A fatensnekmondotta Nagy Mártonné: egyél ebből, mióta az anyádból kijöttél, sem ettél ilyen jó húst. Azomban nagy idő lett és a fatens is benne nem ett; mert az egy lovon egy ifju legény ült és az elkapta tülle a húst. Egy alkalmatossággal a fatens orvoshoz menvén: adott neki az övibül a nyakába valami rézt; mondott neki az orvos, hogy kilencz napig senkinek se mutassa: hát egyszer csak neki futván Bálint Benedekné és megkapván mondotta: vagy tán itt van; és megnézte.

Quinta testis Anna consors Nicolai Borbély, Hegyköz-Pályiensis, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur ad primum: Hogy ennek előtte circiter három esztendővel beteg lévén fatens, Nagy Mártonné képiben, — nem tudja ő volt-e vagy a képe, — innia adott volna bort és a fatens nem ivott. Azt mondotta a fatensnek, hogy Dobsáné asszony küldötte.

Sexta testis Anna Virág consors Joannis Szekeres, jurata examinata fatetur nihil.

Septima testis Catharina Jakab, consors Georgii Pesti, Hegyköz Pályiensis, annorum circiter 50, jurata examinata fatetur: Hallotta a fatens Nagy Mártonné szájából: nem hiába verte meg Isten Létei Andrásnét, mert ő miatta taszigálta volt ki a fiam Jákó Jánost és fizettek miatta hijába.

Octava testis Catharina Kis, consors Joannis Szabó, annorum circiter 29. jurata examinata fatetur: Tudja a fatens, hogy az elmúlt szüretkor Bálint Benedekné volt torban szakács asszony, a Tóth István házánál. És megharagudván a fatensre Bálint Benedekné, azóta betegeskedő a fatens: akkor megfenyegette volt említett Bálint Benedekné, hogy az ételeket osztani nem engedte.

Nona testis Juditha Tikos, relicta condom Joannis Kiss, annorum circiter 30, jurata examinata fatetur: Hogy fájt a lába és kilyukadozott volt; a férje is holtig szenvedte a fatensnek a lábain lévő lyukakat. Mert egy alkalmatossággal földet szántottak volt rosszul, Erdősné, vagy most Fazekas Mihály-nénak: neheztelt a fatensre és a fatens adott egy véka búzát Fazekas Mihály-nénak és meggyógyult a lába fatensnek. Azért gyanakszik, hogy Erdősné miatt romlott volt meg a lába tavaly.

Decima testis relicta condom Stephani Szűcs, annorum circiter 60, jurata examinata fatetur nihil.

Undecima testis Elisabetha consors Josephi Katona, annorum circiter 17, jurata examinata fatetur nihil.

Duodecima testis Catharina Palánki, relicta condom Martini Molnár annorum circiter 50. Ezen fatensnek fia lévén Molnár István, minek előtte meg nem házasodott, Kádár

Jánosné, az mint a fiátul hallotta, hogy a szőlőbe sokszor utánna kiment; kényszerítette sokszor, hogy vegye el őtet, mert ha nem, rosszul jár. Azután midőn mással elmátkásodott volna: viradtig a fél szemével semmit sem látott és kínjában a földhöz verte magát. Haza hozván a mátkáját, a lakodalmi alkalmatossággal: mátkáját is a nyavalya ki ütötte és a legény a mátkája mellé nem állott. Hanem Pályi praedikátor előtt atyjának és anyjának és szomszédságoknak hittel kellett megmondani, hogy az előtt a leány soha nyavalyás nem volt: s így kellett mellé venni a fatens fiának. Már azóta afféle nyavalyája nem volt. Léven más fia is fatensnek Mihály és szabad csapszékre menvén említett Kádár Jánosnéhoz és ott iván s mulatván: utánna igen rosszul lett, úgy annyira, hogy doctorhoz kényszerítettetett menni. És olyat hányt, hogy fejszével törhették, — a fatens úgy vallja, — s mind alul, felül, vetette. Azért gyanakszik, hogy nem egyéb, hanem Kádárné cselekedte.

Decima tertia fatens Helena Székely, consors Gregorii Szabó, Hegyköz-Pályiensis annorum circiter 60, jurata, examinata fatetur nihil.

Decima quarta Anna Garaguly, relicta condam Stephani Tikos, annorum circiter 54. fatetur nihil.

Decimus quintus testis Michael Molnár Hegyköz-Pályiensis, annorum circiter 25, juratus examinatus fatetur: Hogy bort iván Hegyköz-Pályiban Kádár Jánosné házánál kurta csapszéken és enni adott a fatensnek, azután elmenvén erőssen megbetegedett és kényszerítettett Biharra nemes asszony keze alá menni. Mely is föröszttötte és italt adott neki, úgy annyira, hogy alól felül egyaránt hányt; de olyat vetett egyet, mint egy sing formát, feketét, hogy az fejszével is el nem törhették. És mikor vitetett volna az megírt orvos asszonyhoz, egy két ökrös szekeren magát az fatenst nehezen vitték. Hara-gudott pedig a fatensre Kádárné, mert a bátyját hitta onnét; mivel reá kötötte magát a bátyjára fatensnek. És hogy hitta volna haza a bátyját, Kádárnét megkurvázza, boszorkányozta. Kádárné törvényesen nem idézte a fatenst: hanem igen a megírt mód szerint megbetegült volt. Azért azon nyavalyáért gyanakszik Kádár Jánosnéra.

Datum ut supra. Anno die locove supra notatis.

Joannes Dányi incltyi comitatus Bihariensis  
jurassor. m. p.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)



## CCCLXVII.

*Bihar vármegye, 1731.*

*Bihar vármegye hatósága rendeletére, Fodor szolgabíró által, Nemes Pálné esztári asszony boszorkánysága ügyében keresztülvitt tanúvallatás.*

Collateralis inquisitio pro parte fisci inclyti comitatus Bihariensis in possessione Esztár, contra relictam Pauli Nemes die 13. mensis Januarii anno 1731 facta.

Utrum de eo :

Primo : Tudja-é ? látta-é ? hallotta-é a tanú, itten Esztárban lakó Nemes Pálnénak nyilvánvaló boszorkányságát, vagyis olyan cselekedetét, a melyek közelednének az olyan boszorkány mesterséghez illendő dolgokhoz ?

Secundo : Valamely bűjös-bájos betegséget, valamint abból való gyógyítást ?

Tertio : Boszorkányokkal való czimborálkodását, vagy ahhoz hasonló dolgait ?

Quarto : Kit tud magánál jobb tanúnak lenni, hiti után mondja meg.

Primus testis, Joannes Harsányi incola Esztáriensis, annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur. Ad 1<sup>um</sup> : Vallja a fatens. A mint reá emlékszik, circa már kilenczedik esztendőben, az fatens házánál lévén az utrumban megírt személy, feleségétől a fatensnek kért három máriásokat, hogy adjon kölcsön neki. De a fatens felesége nem adott neki, ezt mondotta : nem adok én kegyelmednek három máriást az uram hire nélkül. Egykor a fatens is haza érkezvén házához, megmondja a felesége az urának, hogy Nemes Pálné három máriásokat kért tüle, Debreczenbe igyekeztvén menni a három máriásokkal. De nem adván, ugyanazon alkalmatossággal a fatens-től is kér Nemes Pálné máriásokat, mondván : gazda úr, adjon kegyelmed nekem három máriást, Debreczenbe mennék véle, meg is adom én kegyelmednek. Melyre felelt a fatens : adnék én kegyelmednek három máriást, ha a jövő héten megadja kegyelmed. Felelt Nemes Pálné : bizony édes gazda uram, nem tudom adhatom-e meg, vagy sem a kegyelmed pénzt, három hétre is. A fatens is ezt hallván, mondotta : bizony nem adok én, ha még három hétre sem adnád meg, mert nekem is szükségem vagyon a pénzre, én is Debreczenbe igyekszem vásárlani, s megkívántatik nékem is akkor a költség. Akkor éjszakán mindjárt fatensnek lába úgy eldagadt, hogy egykor,

ugyanazon éjszakán, mintha kigyó csipte volna meg a lábát, felsivalkodik álmából a fatens, csak jajveszékel a lábával. Ugyanazon éjszaka mondja felesége fatensnek: mi lelé uram kegyelmedet? Melyre felelte a fatens: nem tudom, mi lelé a lábamat. Arra mondja felesége a fatensnek: ezt bizony a három máriás cselekedte, hogy nem adott kegyelmed három máriást Nemes Pálnénak. Másnapra kelvén Nemes Pálné elmegyen Debreczenbe; és a midőn a debreczeni szállós kerteknél mennének, Nemes Pálnénak a szállós kertekből kihajítják a félszemit egy galacsinnal. És a midőn leánya Nemes Pálnénak hazajön, hogy tüdőző ruhákat vigyen az anyja számára Debreczenbe, meghallja, hogy Harsányi gyanakszik az anyjára a lábáért, s fenyegeti, hogyha hazajön Debreczenbül, megbánja. Ezt meghallván Nemes Pálné a leányátul, hogy más is gyanakszik s Harsányi fenyegeti: azonnal lábának minden fájdalma elmúlik, semmi gondja is nem volt. Ad secundum nihil. Ad 3<sup>tium</sup>: Hallotta a fatens, mostan Sítérbe lakozó Kiss András Pétertül nem egyszer, sem kétszer, hogy mondotta szemtülszembe Nemes Pálnénak: te nyilvánvaló boszorkány vagy, mert Bagosrul is azért küldöttek ki tégedet, hogy Esztárinénak megetted a szemét.

(Authenticatus confirmat.)

Secundus testis Georgius Szabó, incola Esztáriensis annorum circiter 37, juratus examinatus fatetur. Ad 1<sup>um</sup> nihil; ad 2<sup>dum</sup>: Vagyon már circa nyolcz esztendeje, a midőn tengeri búza alá szántottunk tavasszal, a fatens is három czimborával és a midőn szántottunk volna, oda megyen Nemes Pálné s kéri, hogy szántson nekie tengeri alá való földet. A fatens mondja: nem szánthatok, mert én is czimborával szántok; ha a czimbora szánt, én is szántok kegyelmednek. De minthogy a fatens czimborája elmenvén a szántástul, — mivel leányát akkor vitték férjhez — s nem segíthetvén: ugyanaz nap a fatens ökre úgy megbomlott, hogy egyik barázdáján a földnek a barázdából ki nem tudott menni, eleget is üték, ronsolák, de semmit is nem mehetett az ökröm. És akkor is gyanakodtunk Nemes Pálnéra, hogy ő cselekedte az ökröknek ezen betegségit, hogy nem szántottunk neki. Ugyanakkor, másnap ugyanazon ökre fatensnek megsántulván, majd három esztendeig is volt sánta. Ugyan ezen alkalmatossággal, egy Szűcs Istvánné nevű asszony, ki is most Püspökibe lakik, tanította fatenst arra, hogy főzzen jühvajban disznózsírt és azzal kösse be a sánta ökrinek a lábát, megtudja, hogy kitül esett betegsége, oda megyen hozzá. Ugy is esett; a mely nap bekötözte a fatens az ökre lábát, az nap oda ment Nemes Pálné a fatens



házához ; de azért ment-e, vagy miért, nem tudja a fatens. Mostan Sítérbe lakó Kis András Pétertől hallotta, hogy mondotta Dégesen laktában : Nemes Pálné templomba-é vagy vízre ment és valamely ember vagy gyermek keresztül ment az utczán Nemes Pálné . . . . .<sup>1)</sup>

(Authenticatus est.)

Tertius testis Georgius Sikó, incola Esztáriensis, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup> nihil ; ad 2<sup>dum</sup> : Hallotta megholt Molnár Istvánnak szájából, hogy mondotta : megfenyegette Nemes Pálné, azonnal mindjárt a keze eldagadozott annyira, hogy majdnem másfél esztendeig bekötve hordozta a kezit és ebben is halt meg. Éltében is sokszor mondotta Molnár István : minden gyanúsága Nemes Pálnéra nagyon kezének bomlása iránt. A mint is, mikor meghalt Molnár István, a kezén lévő fekély, a karja is könyökig felfakadt, annyira, hogy elvehették az ujjai felét a kezzeitől.

Quartus testis consors Stephani Hatházi, Elisabetha Szilágyi annorum circiter 50, jurata examinata fatetur ad 1<sup>mum</sup> : Kis András Pétertől hallotta a fatens, hogy Nemes Pálnét megboszorkányozta, de ismét megkövette. Egyszer immár harmadik esztendeje a fatens maga szántván, s négy ökrével midőn Biharra a szüretre ment volna, a Sebes Éren Esztár felől Nemes Pálnét utól érik s csak elhagyják, s Nemes Pálné nem kért, hogy vegyék fel a szekérre. De hogy átal mentek az Éren, a négy ökröt, üres szekérrel lévén, úgy ütik, ronsolták a négy ökröket, mellé állván a fia fatensnek az ökrök hajtásába, úgy annyira ugyan kihányták a nyelveket az ökrök a hajtásba : az üres szekérrel nem mehettek. Nagy nehezen mehettek a Nagy Marjai vendégfogadóig és ottan megvárták Nemes Pálnét s felültetik a szekérre. Az ökröknek nem kellett osztán semmi csapás és hajtás, csak folytába elmehettek ; úgy hogy még az ökörhajtó az ostort is a szekérre tette. De attul volt-e, hogy Nemes Pálnét a szekérre felvötték, a fatens nem tudja.

(Absens.)

Quintus testis relicta Gregorii Takács Elisabetha Kovács, Esztáriensis, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur ad 1<sup>mum</sup> : Egyebet a fatens nem tud boszorkánysága iránt Nemes Pálnénak, hanem hallotta a menyitől Nemes Mihálynét, együtt egy helyben lakván, hogy mondotta Nemes Pálnénak : ne fenyegess engemet, mert minden gyermekemet te

<sup>1)</sup> Kiszakadozva.



ötötte meg, te tetted nyomorékká. Melyre felelt Nemes Pálné : ötte az ördög, a te magad rosszasága ötte meg, mert imitt-amott kocsmákon iszol, tánczolsz, abból nyomorékok a gyermekeid, hogy gondjokat nem viseled.

Sexta testis consors Caspari Kelemen Elisabetha Varga, annorum 40, jurata examinata fatetur. Egyebet a fatens nem tud, hanem hallotta Bagoson lakó Esztárinétul, hogy mondotta, megölte a szememet a nyilvánvaló boszorkány, a szűcs asszony, tudniillik : Nemes Pálné. Hallotta azt is egy alkalmatossággal a szűcs asszonytul, hogy fenyegette Molnár Istvánt, a midőn Molnár István kergette volna : várj reá, várj reá Molnár István, miért kergetsz engemet, mert soha törvény nélkül nem hagylak ; megkereslek törvénytelenül. Azonban azt is hallotta Nagy Lászlónétul leányával együtt, hogy mondták a fatensnek : szomszéd asszony nagy gyanúm van Nemes Pálnéra, hogy ő ötte meg a kezemet, mert ha együtt betüröm, másutt kifakad. Egykor ismét Bagoson lévén a fatens, kérdi Esztáriné tőle : ott lakik még a szűcs asszony ? Melyre felelt a fatens : ott lakik. Arra mondotta Esztáriné : no bizony ő ötte meg a szememet, a nyilvánvaló boszorkány ; mind elég világos reá a gyanúm, hogy ő ötte meg.

(Absens.)

Septima testis consors Michaelis Csőrsz, Helena Dobo, Esztariensis annorum 38, jurata examinata fatetur, ad 1<sup>um</sup> : Egyebet a fatens nem tud, hanem egy alkalmatossággal a fatensnek az ura Debreczenbe készülén, Nemes Pálné hozzája ment a fatensnek kérdezvén : mint vagyon. A fatens is hasonlóképpen kérdezte Nemes Pálnét, hogy mint vagyon. Melyre felelt Nemes Pálné : Én búval vagyok, mert a malomhoz mentem vala mosni, a malomházba betértem, s hát ott háborognak az emberek, én csak visszatértem a malomházból, a mosáshoz fogtam ; egykor kijöve a malomházból Molnár István és megfog, hogy a vízbe vessen ; mondom neki, mit akarsz sógor ; melyre felel Molnár István : csak azt próbálom, ha leülnél-e a vízbe. Ugyan az maga házánál fatensnek, megfenyegette Nemes Pálné Molnár Istvánt, azt mondván : várj reá, várj reá Molnár István, — háromszor is kitörölvén a maga szemét — mert azt bizony megbánod. Mely fenyegetése után Nemes Pálnénak, Molnár Istvánon mindjárt rajta esett a nyavalya, a karjai összedagadozván, melylyel sokáig kínlódott ; és ugyanazon karja dagadásával halt meg is ; úgy, hogy halála óráján mind csontostul karja elszakadott. Ad 2<sup>dum</sup> : Ugyan a fatenstől más alkalmatossággal bordát kérvén Nemes Pálné, hogy bordát hamarjába a fatens nem adhatott Nemes Pálnénak ;



ugyancsak sok szót hallottunk Nemes Pálnéhoz. Feltében a fatens csak oda adta a bordát nekie hamarsággal; és a midőn a bordát már oda adták volna Nemes Pálnénak, ülős tyúkjai fatensnek széjjel lévén, ki ágy alatt, ki pad alatt; a többi közt dézsában lévén egy tyúk, s ülven a tojáson; egykor mind dézsástul, tojásostul tyúkot a ház közepire csapták. De ki csapta, ki nem, nem tudja és nem látta a fatens. De ugyancsak volt gyanúsága a fatensnek, hogy Nemes Pálné cselekedte volna.

Super quibus praevio modo exactis fassionibus praesentes roboratas, futura pro cautela extradeditimus litteras testimoniales.

Datum die et anno locoque ut supra.

Incltyti comitatus Bihariensis iudex nobilium Paulus Fodor. (L. S.)

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

## CCCLXVIII.

### *Pest vármegye, 1731.*

*Krissa Zsuzsánna ügye végtárgyalásáról feljegyzés és őt, tekintettel két évi bebörtönözése alatti szenvedéseire, beteges voltára, szabadon bocsátó, de a megyéből kitiltó ítélet.*

Anno 1731. die 4. mensis Septembris.

Occasione sedis malefactorum revisoria.

Reassumpta causa magistratualis contra et adversus providam Susannam Krissa, velut inctam, occasione et intuitu certae magiae, fiscalis magistratualis proponeret et reassumeretur actionem sequentibus. Qualiter nimirum eadem incta, nescitur, unde mota, quibusve diabolicis instinctis ducta, tum hominibus, tum vero aliis animalibus nocere, eaque destruere non formidasset, prouti hoc et id clarius appareret, tum ex levata jam instituta, tum vero ex productis documentis factorumque jam examine connotatis: rationibus ex eo de conformitate tituli 15. Part. 2-di ad mentem § 60 praxis criminalis, primum pro eliciendis complicibus torturae subijci eandem, post vero igne, seu rogo conflagramdam esse cuperet.

Deliberatum :

Ex eo, quo prae nominata incta jam quidem praeviae torturae adjudicata fuisset, nihilominus non existentibus, neque successive interventuros sufficientibus testimoniis, neque suo tempore peracta tortura, jam per duos annos continuos

squallores carcerum pateretur et praeterea frequenti morbo caduco affligeretur, ideo ex gratia sedis praemissis rationibus in considerationem sumptis, libere quid dimittenda, verum ex circuitu horum inclitorum comitatum proscribenda<sup>1)</sup> decernitur, et proscribitur.

(Eredetije Pest vármegye levéltárában.)

## CCCLXIX.

*Kolozsmegye, 1731.*

*Mészáros Tivadarné Sorbán Mária ellen boszorkánysági vád első tárgyalása és tanúkihallgatások elrendelése.*

Causa levata domini vice-comitis Francisci Kabos ratione officii sui, ut actoris contra et adversus Mariam Sorban, providi Mészáros Togyer consortem praesentem captivam malitiosam, ut inctam.

Pro actore procurator Franciscus Hunyadi de Ádámos cum protestatione dicit taliter:

Kelletett az inctát jure prosequálnom ez okon, hogy az incta maga kötelessége ellen, jó lelkű embereket irtóztatva gonosz társalkodásra, ördögökkel való czimborálódásra adván maga élete folytatását, sokaknak ellenére bűjös-bájos mestersege által ártalmat és veszedelmet munkálódott és causált; kit, ha az incta tagadna, data exmissione comprobálni kész leszek; comprobálván megkívánom a jure, hogy juxta demerita halállal büntettségék. Decreti Pars I. Tituli 15.

Incta cupit exmitti.

Deliberatum:

Datur exmissio ad futuram sedem judicariam.

*Mészáros Tivadarné Kimpán <sup>1)</sup> Mária elleni boszorkánysági ügynek a tanúkihallgatások utáni végtárgyalása és ítélet, hogy vádlott három törvénszékezés alkalmával mindannyiszor 120 pálczaütést szenvedjen s azután a megyéből örökre távozzék.*

Anno 1732. die 22 mensis Januarii.

Sedes judiciaria filialis incliti comitatus Colos, — processu superiori in possessione Zsobok celebrata. Causa continuata penes exmissionem spectabilis ac generosi domini Francisci Kabos de Győrmonostor, alterius vice-comitis incliti comita-

<sup>1)</sup> Vagy Sorbán.



tus Colos, ratione officii, sicut actoris contra et adversus providam Mariam Kimpan consortem providi Theodori Mészáros, praesentem captivam inctam.

Pro actore procurator Gabriel Nagy de Kolosvar, per quem actor protestatione praemissa, dicit taliter : Exhibeándó litterale inquisitoriából super meritum causae in priori levata deposito doceálok, mely inquisitoria relatoria, hogy felolvastassék a jure kívánom, referálván magamat előbbi levatáshoz, et in reliquo protestor.

Pro incta nobilis Adamus Perlaky, per quem incta praemissa protestatione cupit levatam cum continuata perlegi et post, si necessum fuerit, de quibus cunctis necessariis excipere et contendere : Elváróm, mit exhibeál az aktor vice ispány úr ellenem, mely exhibitio ellen is ne sit serum in suo loco et tempore excipiálnom et contendálnom, ex post magam ártatlanságomról is exhibeálni és az aktor vice ispány ő kegyelme inpetitíója alól simpliciter absolváldni, in reliquis incta dicit plura verbis.

Actor concludit verbis.

#### Deliberatum :

Jól lehet az inctának malitiájáról elegendő fatensek fateáltak, melyekre nézve az inctának szükségesképpen meg kellene halni, *de mivelhogy az boszorkányság állapota igen homályos és az emberi okosság nehezen penetrálja*, arra nézve mostan halálra az incta nem condemnáltatik ; mindazonáltal, mint-hogy Isten ellen való bűjös-bájos életet élt, keresztyén embe-  
reket botránkoztatott, decernáltatott, hogy az incta három székezési alkalmatossággal, hajdúk által 120 vékony pálczával való iktusokat külön-külön szenvedjen, mindaddig pediglen, még az harmadik székezés elé jű, az Arankuti tömlöczben raboskodjék és csak a székekre hozattassék ki. Midőn pedig a büntetések az incta által esik, ezen nemes vármegyéből mindjárt ki menjen, s többé itt meg se jelenjék, annál inkább Kalota Szentkirályon ; mert ha comperiáltatik, hogy ide vissza jű, az 120 pálcza iktust el nem kerüli, toties quoties és ha ezután bűjös-bájos boszorkányi tudományát exerceálni fogja, ha csak két fatens volna is, érdemlett büntetését elvegye : megégettessék.

(Eredetije Kolos vármegye levéltárában. VII. j. k. No. 200.)

## CCCLXX.

*Ugocsamegye, 1732.**Paládi Jánosné Tóth Ágota ellen foganatosított tanúvallatás.*

Anno Domini 1732. die 6. mensis Maii. Mi Hertneki Ferencz, tekintetes nemes Ugocsa vármegyének ordinarius szolgabirája, hites assessora Futamot András, jöttünk ide Fekete Ardó nevű helységbe tekintetes nemes magistratus parancsolatjából collateralis inquisitionnak perágálására az előnkbe adatott de utri punctumok szerint ; mely ez szerint következik :

Utrum de eo :

1<sup>mo</sup> : Tudja-e ? látta-e ? avagy hallotta-e a tanú, hogy ennek előtte Fekete Ardóban lakozó, most pedig a nemes vármegye tömlöczében raboskodó Paládi Jánosné Tóth Ágota nevű, ördögi mesterségével embert vagy marhát megvesztett volna ? Kit, mikor, miképpen és honnét tudja a tanú, hogy tulajdon az ő dolga lőtt volna ?

2<sup>do</sup> : Ajánlotta-e magát valakinek, hogy valami mesterségre fogja tanítani ? Kinek s micsoda mesterség végett ?

3<sup>tio</sup> : Repdesett-e a házak tetején, vagy másutt és ezen kívül valami ördögi mesterséget elkövetett-e ?

4<sup>to</sup> : Ezen kívül micsoda circumstantiákat tud említett Paládi Jánosné ellen, avagy mások akárkik ellen ?

Primus fatens Paulus Batizi, colonus illustrissimi domini liberi baronis supremi comitis Emerici Perényi, annorum circiter 49, juratus examinatus fassus est, ad 1<sup>um</sup>, 2<sup>dum</sup> et 3<sup>tium</sup> nihil, ad 4<sup>tum</sup> : Ennek előtte egynehány esztendővel néhai Paládi Istvántól hallotta, hogy megbetegedvén halálra és azon betegségében kiáltotta halála óráig : no én le is ráztam az almát, mely almához utrumban specificált, most nemes vármegye tömlöczében raboskodó Paládi Jánosné közit tartotta, én nekem az alma miá kelletik meghalnom, híjjátok ide Ágotát, had tapogasson meg engemet. Azt, minthogy oda is hivatták, megtapogatta, azután annál rosszabbul érezte magát. Mondotta Paládi István, hogy küldjék ki előlem, sokkal rosszabbul vagyok. Az mint is tudja fatens — salvo honore dicendi — nem ganéjozott, hanem szintén midőn az lélek ki akart belőle szakadni, az fakadt ki.

Secundus Andreas Bodor, colonus illustrissimi domini liberi baronis Emerici Perényi supremi comitis, annorum circiter 38, juratus examinatus fassus est : Tudja a fatens, hogy ennek előtte Fekete Ardóban lakó, most nemes vármegye



tömlöczében raboskodó Paládi Jánosné Tóth Ágota, ennek előtte néhány esztendőkkal az fatensnek nénjét Bodor Annát, éjszakának idején, álmában megétette rátottákkal. Ezen okból tudja az fatens, hogy Paládi János, minek előtte ezen feleségét vőtte volna el, tudniillik Ágotát, az fatens testvér-nénjét vőtte volna el; azért megharagudván Ágota, az anyjával együtt, mivel ő vágyott volna Paládi Jánosra, azon éjszaka, az mely kézfogása volt Paládi Jánossal, azon éjszaka vesztette meg ördögi mesterségével az fatens nénjét. Tudja nyilván, az ő nénje Tóth Ágota vesztése miatt holt meg. Az fatenst magát is, személye szerint Ágota gyötörte éjszakának idején és szemével látta a fatens, hogy tulajdon Ágota volt; be volt az ajtó zárva, nem tudja fatens, hogy jött be, hogy ment ki; úgy gyötörte, hogy az ágyéka is eldagadott. Ennek előtte hat esztendővel egy réten össze háborodtak Paládi Jánossal, az urával Ágotának és az fatens menván az maga kapuján átal, az kapunak az végén valami ért az lábához, fájdalmát sem igen érzette akkor, de harmadnapján olyan sebek estenek rajta, mint egy tallér, mely sebek esván lyukakra töltenek minden tagján; melyért tulajdon Ágotára gyanakszik és nem másra. Az feleségére is fatensnek mind gyermek szülő ágyában, mind egyébkor, éjszaka is, nappal is reá ment, mihelyt a szemét behunyta; úgy, hogy három hétig sem aludt ő miá, úgy őrzötte. Most legközelebb ezen a télen méltóságos főispán uram ő nagysága parancsolatjából, ugyan ő nagysága ökreit Paládi Jánosné Ágota nevű asszony csűribe hajtották telelni; azért haragudt Ágota veszekedvén az úr birójával, mondván: ez az Bodor András dolga és a tied biró úr, mert neked atyádfia Bodor András, azért nem hajtod az ő csűribe, hanem az enyémbe. Az mint is harmad-negyed nap múlva az fatensnek az fiacskájának az lába felsugorodván, az lábát kihúzáván az fatens, az czombjában göb támadott és egész tagját, fejének féloldalát fájlalta; megpöffendezett és vérrel vizellett, mely miá meg is holt; *az teste is meg nem merevedett*. Ezen fiacskájának haláláért is Ágotára gyanakszik.

Tertius fatens Franciscus Nagy <sup>1)</sup> etc. annorum circiter 49, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup>: Hallotta ez fatens néhai Nagy Lukácstól, hogy az utumba specificált Tóth Ágota nevű asszonyra, míg az lélek kiszakadt belőle, örökké reá kiáltott, hogy tulajdon Ágota boszorkánysága miatt kelletik meghalnom; az minthogy *meg sem merevedezett, az mikor megholt*. Ad 2<sup>dum</sup>, et 3<sup>tium</sup> nihil; ad 4<sup>tum</sup>: Egy alkalmatossággal

<sup>1)</sup> A jelzést, hogy báró Perényi jobbágya, miután már kettőnél közöltük és minden tanúnál előfordúl, nem ismétljük.



játékból összevesztenek az fatens fia az Ágota fiával, azonnal csakhamar megbetegedvén az fatens fia, egész húshagyó keddig sínlódott, azalatt meg is holt, de egy szikrányit meg nem merevedezett; ezen okból gyanakszik az fatens, hogy tulajdon Ágota rontotta volna el az fiát.

Quartus fatens Paulus Király, annorum circiter 46, juratus examinatus: Ennek előtte három esztendővel az utrumban specificált Tóth Ágota, vasárnap jó reggel fatensnek küldött mintegy fél pohárnyi égett bort. Még az fatens feleségével együtt az ágyban feküdtek, mikor az ajtóra jött ez menyee Tóth Lukácsné. Melyre az fatens felesége felugorván az ágyból, megnyitotta az ajtót és bejött említett Tóth Lukácsné a házba, mondván az fatensnek: ihol az anyókom Ágota egy kis égett bort küldött kegyelmeteknek, igya meg, melyet az fatens csak felhajtott, az feleségének is hagyott egy parányit, az is megissza ezt. Egy csepp az eveg fenekén maradt, azt kitöltvén az tenyeribe, az fél szemét mosta vele: azonnal ez fatens feleségének a szeme olyan lesz, hogy három hétig kínlódván vele, csak azt gondolta minden ember, hogy vakul. Maga pediglen a fatens mindgyarást hétfőn jó reggel leesik a lábáról, az vékonya átal szorítódik, három egész hétig oly kínban volt, hogy sem éjjele, sem nappala nem volt. Szemtől-szembe kiáltotta ez fatens Ágotát boszorkánynak, hogy az itala miá kelletik kínlódni és meg is halni és úgy eztán tágitott rajta, úgy kezdett feljárni. Az elmúlt nyáron Fejér Anókhöz menvén, ő orvosolta, ezóta vagyon jobban. Ugyanegy alkalmatossággal Tóth Ágota megházasítván a fiát, mondotta az fatensnek: menjen el kegyelmed magas ligetre és kérje haza a fiamnak a mátkáját; melyre felelt az fatens: én nem mehetek semmiképpen. Arra elfordulván tőle Ágota: had legyen, ha nem megyen kegyelmed, elmenne kegyelmed még messzebb is miértünk, mi is megszolgálhattuk volna kegyelmednek. Azonnal másnap olyan öntés esett fiacskáján, hogy minden teste kifakadozott, három esztendeig így kínlódván ez gyermek, megholt. De elszáradt volt, mint a fa, meg sem merevedett: ezen okból vallja ez fatens Paládi Jánosnét, Ágota nevűt nyilvánvaló boszorkánynak.

Quintus fatens Joannes Pálfi annorum circiter 46, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup>: Hallotta ez fatens Paládi Györgytől, Hoppa Istvántul és Bodor Andrástul, hogy az utrumban specificált Tóth Ágota vesztése miá kelletett meghalni Paládi György fiának és Bodor Andrásnénak. Nagy Ferencztül is hallotta az fatens, hogy Nagy Lukácsot, az öcscsét is, tulajdon Ágota vesztette meg. Ad 2<sup>dum</sup>: Ifjú legénységében az fatensnek mondotta Ágota: te tatárlelkű, végy nekem egy ezüst



akasztoló tűt, én tégedet megtanítlak olyan mesterségre, hogy valamely menyecskét szereted, adja magát.

Sextus fatens, Stephanus Hoppa colonus etc. annorum circiter 40, juratus examinatus ad 1<sup>mum</sup>: Nyilván vallja ezen fatens, hogy az utrumban specificált Tóth Ágota ördögi mesterségével ez fatensnek fiacskáját egybehúzta gombolyagba, úgy mint egy gombolyag, úgy kellett a gyermeknek fekünni éjjel, nappal; ezen okból: egyházfiú lévén az fatens, falú korcsmáját árultatott, Tóth Lukács volt korcsmáros, Ágotának fia; be nem fizethetvén az korcsomát; egy gubáját, egy párna haját elvitte falú parancsolatjából; azért haragudott fatensre, fenyegetvén őtet, hogy megfizet érte. Ugyan Nagy Lukács falu hadnagya lévén ennek előtte néhány esztendővel, falú parancsolatjából reá ment Paládi Jánosra, hogy az kvártélyosnak szénáját, abrakját fizesse meg; mert egyáltalában az németet az házára viszik. Azért megharagudván Nagy Lukácsra, mindjárt másnap leesett a lábáról Nagy Lukács és egész halála órájáig, mindenféle embereknek, torkatátva kiáltotta, hogy tulajdon Ágota ördögi mesterterségével őtet elrontotta és ő miá kelletik meg is halni; az minthogy meghalván, meg sem merevedezett. Ezen okból vallja az fatens Tóth Ágotát nyilvánvaló boszorkánynak lenni.

Septimus fatens Georgius Paládi colonus stb. annorum circiter 48, juratus examinatus ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup> nihil, ad 4<sup>tum</sup>: Egy alkalmatossággal, bíró lévén az fatens, Tóth Ágotának a fiával füvet akarván hozatni az kvártélyos német lovának, de meg nem cselekedte, az német reá ment az fatenssel együtt és megütötte a Német. Azért megharagudván Tóth Ágota a fatensre, mondván: megveretted a fiamat bíró, de megkeserítetd megládd; az mint is, hogy nem sok idő múlva egy leány gyermeke megbetegedvén, másfél esztendeig sínlett és abban meg is holt; halála után is meg nem merevedezett. Ugyan Nagy Lukácsnak is a szájából is hallotta az fatens, hogy egész holta napig Tóth Ágotára kiáltott és vallotta nyilvánvaló boszorkánynak és hogy ő miá kelletik meghalni. Ezen okból igen nagy gyanúsága van ezen fatensnek Tóth Ágotára, hogy boszorkány.

Octavus fatens Michael Seres colonus stb. annorum circiter 45. Ad 1<sup>mum</sup>: Nyilván vallja ezen fatens, hogy az utrumban specificált Tóth Ágota ördögi mesterségével ez fatens feleségét álmában, fényes nappal megítatta egy kancsó borral; ugyan egy tulkát is megnyargalta; ugyan egy fejős tehenét éjszakának idején, kötélén állván a hídláson megfojtották. Ezen okból vallja pedig az fatens, hogy egy alkalmatossággal méltóságos főispán Perényi úr ő nagysága parancsolván



az fatensnek, mint bírójának, hogy az hol annyi sertés léssen a jobbágyok között, hogy meg lehessen tizedelni, tizedelje meg és azon végre Paládi Jánosnak, Tóth Ágota urának egy süldő sertését elvötte, akkor szidalmazta és fenyegette mondván: megládd, hogy tíz annyi károd lesz azért, mert tíz esztendő múlva sem felejttem el. Az minthogy azon szavai után történtek rajta azon dolgok, mivel az fatens felesége két esztendeig sínlődött, egy esztendeig mindenképpen vér ment tőle minden dolgában.

Nona fatens Anna Apai, consors Michaelis Seres annorum circiter 38, jurata examinata ad 1<sup>mum</sup>: Gyanakszik az fatens Tóth Ágotára ezen okból, hogy az fatensnek ura bírója lévén méltóságos főispán urnak, egy sertését tizedben elhajtotta, akkor megfenyegetvén ilyen szókkal: várj rá, mert tíz annyi jószágod bánja meg, mert tíz esztendő múlva sem felejttem el; az mint is csakhamar megnyargalták egy tulkát, egy fejős tehenét megfojtották, magát nappal, déltájban egy kancsó borral Ágota képében megittatták, mihelyt felserkenvén az fatens, két esztendeig sínlett; kivált esztendeig mindenfelől szenvedett. Ezen okból gyanakszik Ágotára.

Decimus fatens Simeon Sonkolyos, colonus stb. annorum circiter 50, juratus examinatus ad 1<sup>mum</sup>: Vallja ezen fatens, hogy Tóth Ágotára eleitől fogva világos gyanúságok voltak, mivel néhai Paládi István valamely almát megrázott, kihez is közit tartotta Ágota, mihelyt azt megrázta, negyednap múlva megbetegedett, sínlisbe esett, két hétig — salvo honore dicendi — nem ganajlott. Nagy Lukácsnak a szájából is hallotta a fatens, hogy holta napig örökké Ágotára kiáltott, hogy ő miá kellett neki meghalni, az mint is sok sínlise után megholt, de a teste meg nem merevedezett. Többek is kiáltottak ezen okbul reá. Ezen okokbul vallja az fatens nyilvánvaló boszorkánynak Tóth Ágotát.

Undecima fatens Helena Kollát, consors Andreae Bodor, annorum circiter 26, jurata examinata ad 1<sup>mum</sup>: Nyilván vallja Tóth Ágota nyilvánvaló boszorkányságát ezen okból, hogy tavaly télen méltóságos főispán úr ökreit hajtották Paládi Jánosné Tóth Ágota csűribe, ezen megharagudván Tóth Ágota, veszekedett a főispán úr bírójával, mondván: azért nem hajtod Bodor András csűribe azt a marhát, hogy atyádfia. Azonnal másnap megbetegedvén a fia fatensnek, mindjárt a fél lába fölszugarodott, azután tovább is betegeskedett, vérrel vizellett, az nagy hányás erőltette; az mint-hogy betegen is mondom a fatensnek: ó édes anyám asszony, énnekem salátát hozott Tóth Ágota és egy fekete korsóbul innom adott, olyan jó hideg víz volt. De senki közzülök azt



nem látta. Azon beszéde után a gyermek meg is holt, de a teste meg nem merevedezett. Magára is a fatensre is egészséges korában is éjszaka is, nappal is mihelyt a szemét behúnyta, nem is aludt, mindjárást reá ment Ágota, mellé is feküdt, úgy megrontotta, hogy alig volt bele. Egy kaszálóért haragudt a fatens urára. Ez okból vallja és tudja nyilvánvaló boszorkányságát.

Decima secunda fatens Anna Seres consors Stephani Hoppa, annorum circiter 28, jurata examinata ad 1<sup>m</sup>: Tudja nyilván és bizonyosan ez fatens, hogy az Utrumban specificált Tóth Ágota, ördögi mesterségével vesztette meg fiaskáját, azon okból, hogy az ura egyházfi lévén korcsomát árutatott, az Ágota fia Tóth Lukács volt korcsmáros és, hogy számot nem adhatott, gubáját, pár haját az fatens ura elhozta. Azért megharagudván Tóth Ágota az fatens urára, mindjárt másnap reggel kezdette beszélni a fatens fia: Ó édes anyám asszony, az éjszaka úgy meg <sup>1)</sup> . . . tak a mi vedrünkben a házban, azután reám jöttek, engem csikoltak. Az fatens maga is hallotta a fiának sikoltását és reggel felkelvén, mindjárt rosszul kezdett lenni a gyermek, úgy annyira, hogy lábait, kezeit egybe húzták, három hónapig feküdt. Mondotta neki a fatens: miért nem nyujtózol te ki fiam? Mert nem szabad nekem kinyujtóznom anyám asszony. Abban meg is holt, de meg nem merevedezett. Míg a gyermek sínlődött, addig magára sok ízben reá ment Ágota lóval, úgy megtapodta ez tanút, hogy semmi tagját nem bírta. A gyermek holtá után a fatensre magára reá járt éjjel, nappal, holmi döghússal étette álmában. A fatens ura, úgy maga is reá kiáltottak Ágotára, hogy tulajdon ő vesztette meg az ő gyermeköket. Azután a fatens ura a hegy felé megindult, meglátván Ágota a fatens urának utána kezdett kiátani, hogy álljon meg; de meg nem akart állani, mivel haragudt reá. Addig kiáltott, hogy megállott és mondotta: haragszol én reám te Hoppa István, hiszen nem én vesztettem meg a gyermekedet, hanem más. Melyre felelt a fatens ura: haragszom bizony én reád, mert mikor akkortájba előmbé jöttél volna, talán fejedet is vöttem volna. Ágota azon kezdett veszekedni és azután fatensnek sokkal nagyobb kínja volt.

Fekete Ardó. Anno dieque ut supra.

Franciscus Hertneki (L. S.)  
 judex nobilium incliti ctus de Ugocsa.  
 Andreas Futamot.  
 jurassor. (L. S.)

<sup>1)</sup> Kiszakadozott hely.

## CCCLXX.

*Ugocsamegye, 1732.*

*Paládi Jánosné Tóth Ágotának a tűzhalálra szóló ítélet után, tortura alatt való vallomása, melyben más asszonyokat mond boszorkányoknak.*

Mi alább subscribált tekintetes nemes Ugocsa vármegyének subordinatus szolgabírája és adjunctus jurassora recognoscáljuk, hogy a midőn megírt, tekintetes nemes Ugocsa vármegyétől Tóth Ágota nevű boszorkánymester által lött torturának és utánna következő executiójának testimoniumára exmittáltattunk volna, akkoron executio előtt, az tortura alatt következőképpen ezeket vallotta :

Paládi Istvánné is erre érdemes Fekete Ardóban, a tehenem elől elvette a szénát a jászolból, a tehenem, mikor őtet meglátta, mindenkor reá rítt. Prényi Pál ő Nagysága jobbágy asszonya ezen Paládi Istvánnéval boszorkánykodott. Paládi Istvánnétul tanulta ezen Tóth Ágota a boszorkányságot. Nagy Lukácsot Paládi Istvánné vesztette meg. Az Bodor András fiát Nagy Ferencz feleségével vesztettették meg ketten, innia adtak, ételben is megétették ; micsoda italban és ételben, ők tudják, akkor ezen Tóth Ágota jelen nem volt. Tóth Ágota két esztendeje, mióta úzi a boszorkányságot, az feljebb specificáltakkal, Paládi Istvánnétul tanulta ; semmit sem fizetett, hogy megtanította őtet. Az mely orosz asszonyt Prényi Zsigmond úr megfogatott, hajdúné, az neve Mária, az Puskás tehenét megvesztette, hogy nem élhetett meg. Paládi Istvánné volt az előljárójok, nem irigységből vagy haragbul vall reá, mind eddig is igen jó akarójának vallotta ezen Tóth Ágota. Az Kovácsné Szászfaluban Biró Ilona nevű özvegy asszony főispán úr ő nagysága jobbágyasszonya, ő is együtt járt velek, ő is hasonló hozzájuk, együtt voltak, jártak mindenekben, úgy megérdemlik ezek, mint ő az égetést. Ezeket vallotta akkor is sok ízben, mikor már szalmát, fát raktak reá.

Melyeknek nagyobb bizonyására domini fisci futura jurium pro cautela, subjuncti generali Regni Decreto contento, ezen testimonialisunkat adtuk ki.

Signatum Fancsika die 15 mensis Maii 1732.

Joannes Láncki  
Incltyti Comitatus Ugocsa  
jurassor. (L. S.)

Nemes Ugocsa vármegye  
subordinatus szolgabírája  
Gulácsi Sigmond. (S. L.)



*Bányász Jakabné Pofók Mária és Paládi Jánosné Tóth Agota boszorkányperének tárgyalása és ítélet, mely Paládiné Tóth Agotára kimondja az eleven megégettetést ; Pofók Mária ügyét, mivel az ellene valló tanúk egy része nem authenticáltott, elhalasztja.*

1732 die 9. Maii occasione sedis revisoriae captivorum inclyti comitatus de Ugocsa in oppido Nagy-Szöllős celebratae.

Levata causa spectabilis ac generosi domini Sigismundi Buday de Böleske, inclyti comitatus de Ugocsa ordinarii vice comitis contra et adversus Mariam Pofók, alias providi Jacobi Bányász in dicto oppido Nagy Szöllős commorantem consortem uti primi et Agotham Tóth providi Joannis Paládi in possessione Fekete Ardó, eodem inclyto comitatu adjacente degentis consortem, veluti secundi ordinis inctas.

Et pro eodem domino magistratu et actore, nobilis Andreas Kürthy procurator fiscalis sufficientibus juris requisitis munitus penes generales cautelas, facultates, reservatas et praerogativas fiscalem actionem magistratualem proponeret sequentibus.

Qualiter eadem inctae postpositis divinis humanisque legibus, diabolico ducto instincto, diversis vicibus, diversisque occasionibus per multifarias incantationes adhibitis ac diabolicis artibus hominibus et pecoribus nocere eosdemque et eadem in corporibus deteriorare et alia naturae contraria facinora perpetrare exercereque commercio, — ut credi par est — superinde cum daemone habito veritae non fuissent. Quia vero similium enormium scelerum patratores Articulus 6. 1528. et alia passim patriae leges puniendas praeciperint, sed et incantatrices de consuetudine patriae, alias sensu Titul. 10 Prolog. vim legis imbiente, igne cremandi venissent : ideo cunctis se praemissis cupit contra easdem inctas, modalitate praenotata, — praevia ad eliciendos complices et autores aliaque concomitantia tortura — iudicium eum executioni. Caeterum ea quo supra generali agendi facultate.

Deliberatum est :

Quantum ad secundi ordinis actionalem inctam Agotham Tóth quanquam aliunde ex fassionibus authenticatorum testium ejusdem actionalis inctae veneficium luculenter constaret ; ex superabundanti tamen quinque ex praemissis fatentibus ad caput quoque juraverunt, qui corporali juramento fassi sunt praemissae inctae manifestissimum veneficium, seu artem veneficam : ex eo, vi legum actionalium, — praevia tamen tortura — capitaliter nimirum cremanda convincitur et aggravatur, convictaque et aggravata punietur.

Quantum ad primi ordinis inctam, siquidem collateraliter examinati testes omnes authenticari nequiverint, ex eo respectu ejusdem causae discussio differtur ad proximam celebrandam sedem revisoriam, vel vero sedem judicariam.

## CCCLXXI.

*Ugocsamegye, 1732.*

*Egyedi Anna Paládi Istvánné, Sipos Sofia, Szánkának nevezett Izai Mária, fekete-ardói és Biró Ilona, szánfalusi asszonyok boszorkányperében ítélet, mely mind a négy vádlottat az ügy bővebb tisztázására torturára utéli.*

Levata causa spectabilis et generosi domini Sigismundi Budai de Bölske contra et adversus Annam Egyed, consortem Stephani Paládi, uti primi; Sophiam Sipos Francisci Nagy conthoralem, uti secundi; Mariam Izai alias Szankam, uti tertii ordinis inctas in Fekete Ardó; nec non Helenam Biró Joannis condam Kovács relictam in Szászfalu, uti quarti ordinis inctam, possessionibus aliis degentes, nunc autem invinculatas.

## Deliberatum est:

Combinatis ab utriusque pro et contra factis productis et allegatis, esto quidem procurator inctarum in eversionem producti No. 28. signati nonnullas in medium induxisset et in allegasset rationes, mediantibus quibus idem reliqua per magistratualem fiscum producta documenta subvertere nitebatur.

Qui tamen idem No. 28. signatum perlectum documentum, tam sensu Quaest. 8. Cap. 6., quam vero vi et secundum praxim ac consuetudinem judicariam in causis magistratualibus observari solitam, concurrentiae etiam instrumentis No. 29. et 30. denotatis ac aliis per magistratualem procuratorem allatis legibus et rationibus, plusquam semiplenam probam efficerent, hinc virtute supra allatae Quaest. 8. Cap. 6. Kith, § vero: »tamen absque certis indiciis torqueri non debet...« usque... »judicio subjici«. Omnes quatuor ordinis inctas medio carnificis torturandas decerni.

(Valamennyinek eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. No. 85. jelzett periratokból.)



## CCCLXXI.

*Ugocsamegye, 1732.*

Dents Istvánné Somosi Anna ellen tartatott tanúkihallgatás és arra rávezetve, hogy a vádlott elégettetett.

(Eredetije Ugocsa megye levéltárában. Fasc. IV. 88. sz.)

## CCCLXXIII.

*Biharmegye, 1732.*

*Szabó Mihályné szentjánosi lakos elleni tanúkihallgatás és ítélet : megtorturáztassék, ha vall, megégettessék, ha nem vall, a vármegyéből kiűzessék.*

Inquisitio pro parte fisci magistratualis incliti comitatus Bihariensis, contra et adversus consortem Michaelis Szabó in possessione Szent János peracta.

De eo Utrum :

Primo : Tudja-e ? látta-e ? hallotta-e a tanú Szent Jánoson lakó idősbik Szabó Mihálynének nyilvánvaló ördögi mester-ségét, boszorkányságát és ahhoz való mesterségét ?

Secundo : Tudja-e ? látta-e ? hallotta-e a tanú, hogy feljebb megírt Szabó Mihályné valakit fenyegetett volna és a fenyegetés után kinek mi nyavalyája s baja érkezett, avagy minemű kára következett ?

Tertio : Kit tud jó tanúnak lenni ?

Prima testis consors Joannis Konkolyos Szent-Jánosiensis, jurata examinata fatetur : Tudja bizonyosan a fatens, hogy egykor Szabó Mihályné Mindszentre akarván menni, csizmát kért a fatenstül és hogy oda nem adta a csizmáját, akkor mindjárt erősen megbetegedett és az maga gyermekét is elakarták vele hajjittatni.

Secundus testis Stephanus Kádár Szent-Jánosiensis, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur : Tudja a fatens világosan, hogy egykor Szabó Mihályné egy malaczt kért tülle és a leányát este későn el is küldötte a malaczért, de a fatens, minthogy másnak immár megígérte volt és az árát is felvevén, elküldötte és azért Szabó Mihálynének oda nem adhatta. A fatens szavait meghallgatván a leány, mindjárt haza menvén, megmondotta az anyjának ; és mihelyest

elment a leány, a fatens gyermeke az házban fenn állásában elesett, s nagyot sivalkodott. Mindjárt gyertyát gyujtván, megnézték a gyermeket, hát látták, hogy ketté tört a lába a gyermeknek. A fatens, mivelhogy gyanakodott, mindjárt oda hivatta Szabó Mihálynét, ötször egymásután, hogy nézze meg a gyermeket, de semmiképpen oda nem hivathatta. Annak utánna csakugyan megmondotta a fatens a Szabó Mihályné fiának: nosza, mond meg anyádnak, a gyermek gyógyuljon meg, mert reá gyanakszom; ha pedig meg nem gyógyul, elmegyek a bírákhoz és az udvarbíró uramhoz is és megbeszélem, hogy hogy jártam anyáddal. Melyet a fia haza menvén, megbeszélte az anyjának. Azután mindjárt Szabó Mihályné urastúl reá ment a fatensre és Szabó Mihály mondotta a fatensnek: ha csihessé titted a feleségemet, kitisztítsad belőle. De ismét a fatens hatodszor is elküldötte a maga feleségét Szabó Mihálynéhez, hogy ha tud valamit felőle, adjon valami füvet. A leányát Szabó Mihályné a kertbe küldötte és varadics füvet<sup>1)</sup> szakasztatott vele; azután elküldötte azon füvet a fatensnek, azzal kötötték be és meg is gyógyult vele. Azután lakójától kérte Szabó Mihályné: beszél-e ezt másnak? Kire felelt a lakó: igenis beszél. Kire mondotta Szabó Mihályné: nem kellene már beszélni, ha meggyógyult a gyermek.

Tertia testis consors Stephani Szabó, annorum circiter 50, jurata examinata fatetur: Hallotta a fatens, Szabó Mihálynét leányostul találta Szent Jánosi pusztá teleken, szedték a szilvát; látván a fatens, mondotta neki: ugyan, ha Istened, miért szeditek azt, hiszen éretlen még. Azután akkor aznap mindjárást a fatensen megindult a vér és sok ideig mind alsó, mind felső részén egyre ment tőle és a száján polyvát, töreket is hányt, sok emberek láttára.

Super quibus testium fassionibus per me peractis, litteras testimoniales extradedi.

Datum Varadini die 16. Decembris 1732.

Anno 1732. die 18. Decembris in sede captivorum revisoria.

Deliberatum est:

Siquidem inquisitione contra consortem Michaelis Szabó incolae Szent Jánosensis producta contentorum quarti, quinti, sexti, septimi, noni, decimi, duodecimi, decimi tertii et decimi quarti testium fassiones semiplenam probam facile inducerent, ideo eandem actionatam Michaelis Szabó con-

<sup>1)</sup> Varadicsfű = libapimpó, potentilla.



sortem ad revelationem revelandorum et eliciendos sibi complices torturae subjiiciendam, ac casu in eo, ubi confiteretur, rogo quoque imponendum, secus ex limitibus in-cliti comitatus expulsandam determinatur.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

*Jegyzet:* Az ítélet a közlött rövid kihallgatásra van feljegyezve, de tartalmából látszik, hogy más hosszabb vizsgálati iratok is voltak, melyek most nem léteznek.

## CCCLXXIV.

### *Körmend, 1732.*

*Dese Évának Körmend várában — bizonyára az uri szék előtt — tárgyalt perének kivonata, mely hét pontban a lényeges vádat, hat megrontási esetet és egy esetben varázslással szerelem előidézését sorolja elő s az elégetésre szóló ítéletet teljesen közli.*

Anno 1732, die 6<sup>ta</sup> mensis Novembris arce Körmend contra Evam Dese, ut manifestam sagam, mota est causa in forma actionalium punctorum, sequentia sunt exposita.

1<sup>mo</sup>: Horváth Ferencz Sorki Kisfaludnak hűtös mezei pásztora lévén, az rabszemély azon okból, hogy őtet az marhái által okozott károk eránt dorgálta, reá megharagudván, estve Horváth Ferencz szobájába, a ki már ágyában nyugodott, minden ajtó nyitás nélkül bément, mondván neki: »miért pöröltél ma én velem és miért hazudtoltál meg, hidd el, majd megkínózlak.« — Ezen szókra Horváth Ferencz a Jézus sz. nevét segítségül híván, azonnal az incta rab onnénd eltűnt, hanem harmad nappal utánna, midőn megírt Horváth Ferencz gabonájának aratására ment és némely társának az föllebb írt dolog eránt panaszkodott volna, azon útban is, mit a rabszemély Horváth Ferenczet az földhöz verte, a mely verés által kezei összvezsugorodván, lábai járásátúl elestenek és mindjárt ottan meg is némult, úgy hogy társaihoz éppen nem szólhatott. Ezen keserves esete után szekérre tétetvén és Kisfaludi házához hozatván, egynehány napokig így kénlódott, míglen az incta rab hozzája menvén és az ágya előtt megállván, mondogta, ha megfizeti a kárát, melyet a marhák a gabonában tettek ő neki, megbocsátja: meg fogja gyógyítani, ha pedig nem, annyival is jobban megrontja; mely szókra, midőn a fatens megelegetésére fogadást tett volna, a rab onnénd eltávozott és Horváth Ferencz mindjárt kezeivel és lábaival megjobbult s az ágybul fölkelvén, nyelvének szóllása is megtért.

2<sup>do</sup>: Sorki Kisfaludban lakozó Légrádi Jánost boszorkányságával az incta rabszemély úgy megrontotta, hogy azután fogva néma lévén, kezeivel se lábaival nem bírván, az ágyban nyomorultúl sinlődik s eddig meg is holt.

3<sup>io</sup>: Nemkülönben az rabszemély Sorki Kisfaludban Torda Andrásra megharagudván, fiacskájának a száját a füléhez húzta, melyért megírt Torda András uram által megintetvén, ez gyermeket csakhamar meggyógyította.

4<sup>to</sup>: Német János nevű boszorkány, ki is boszorkánysága miatt a magistratus monyorokereki fogságában lévén justifikáltatott és az incta rabszemélyt Sorki Kisfaludi csordás házánál boszorkánynak ismerte és szemibe bizonyos fűnek és fekete kenőcsének, úgymint a boszorkányságra czélozóknak nála lett megtalálása végett az incta rab személynek mondotta: látod-e, hogy valóságos boszorkány vagy és nálamnál is nagyobb; kire az incta rab semmit sem szólt és így az által is boszorkányságát nem tagadta.

5<sup>to</sup>: Bizonyos Sándor Bencze nevű embernek három tehenét azon gyanúságtól, hogy egy fazék vaját ellopta volna, úgy megrontotta, hogy mind az három megdőglött, az imint is az incta rab ezen cselekedetét megírt Német Jánosnak, Német László Sorki Kisfaludi csordás előtt nem tagadta, hanem megvallotta és mindjárt azt mondotta, hogy magát az jövő esztendőben esendő Pünkösöd szerdán megfogják és elevenyen megégetik.]

6<sup>to</sup>: Mégis ezen rabszemély megírt Német Lászlónak fölöstökömöt adván, az ott téteménye által úgy megboszorkányozta, hogy Német László elannyira szerelembe esett az incta rabbal, hogy se éjjel, se nappal nem nyugodhatott, míglen ötet nem láthatta, mely bolond szerelem miatt Német László falu csordáját elhagyván, mind az incta rab után járt, mely miatt kisleludi lakosok az incta rabra izentek, hogy Német Lászlónak eressze meg téteményt és így szabadult azon gonosz szerelemtől.

7<sup>mo</sup>: Kisfaludon lakó Szalai Imrére megharagudván az rab személy, annak ökrét úgy megrontotta, hogy lábára sem állhatott, melyet az incta rab Német János előtt sem tagadott, sőt ismit az ökröt helyre állította.

#### Deliberatum est :

Jóllehet az incta rab maga ellen föltett cselekedeteit tagadta, minthogy mindazonáltal az elől adott inquisitióból sok rendbéli boszorkánysági nyilván megbizonyítatnak, ahhoz képest úgymint boszorkány, az halálra érdemes, annak okáért legelőször is, mindazért, hogy maga boszorkányságban



lévő társait, mind pedig ezeken kívül több boszorkányságbéli cselekedeteit jelentse, az hóhér által per omnes gradus megfog *csigáztatni*, annak utánna maga érdemeihez képest másoknak is irtóztató példájára ugyan hóhér által megégetetik.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 320.)

## CCCLXXV.

*Kolozsvár, 1733/4.*

*Kádár Kata boszorkányperéből kivonat.*

A fogházban levő Kádár Kata előtt az ellene intézett vádirat felolvasása és citatiója.

Infrascriptus recognosco per praesentes, quod in anno praesenti die 6. Septembris nékem sallariumomat megadván, nagyságos Kolos vármegyében, Kolosvárott lakó circumspectus Bocskor Ferencz, Komlósi Sámuel és Fejérvári György urak ő kegyelmek küldének el engemet ab officio, ily literalis instructióval:

Kolos vármegyében, Kolosvárott lakó circumspectus Bocskor Ferencz, Komlósi Sámuel és Fejérvári György urak város hites fiskális directori ratione officiorum suorum tégedet az említett vármegyében városon commorált, mostan pedig a kolosvári fogházban detentióban levő Ács Mihály özvegyét Kádár Katát, általam tisztem szerént modo legitimo citáltatott ad sedriam amplissimi senatus Claudiopoli primitus celebrandam ex eo:

Hogy a Sátánnal, ki mind az Istennek, mind a híveknek adversariususa, vel expresso, vel tacito confoederáltál, annak eszköze lettél és annak sugallásából az híveknek ártásokra igyekeztél, nyavalyájok szerzésében munkálkodtál, néme-lyeket nyomorékká is tettél; többet is cselekedtél volna, ha az Isten elbocsátott volna; mivel magadat az ördögi mesterségbe fogadtad.

Melyért legyen tudtodra, hogy jam dicta sedria via juris procedálnak az exponensek ő kegyelmek ellened, cum poena superinde intentanda coram causájokat latius declaraltatván, et in reliquo protestatur.

Mely instructiot anno dieque supra notato Kádár Kata asszony előtt az instructioban megírt fogháznál megolvasván, többi közt ezeket replikálta ő kegyelme:

Eleget mondanak, de én abban olyan ártatlan vagyok, mint a gyermek; tudom, igazat teszen a nemes tanács.

Mely processus általam ez szerint menvén végbe, futuro pro testimonio irtam meg én is fide mea mediante, subscrip-tiommal és pecsétemmel roborálván. Actum anno die, locoque supra notatis.

Daniel Karácsonfalvi, m. p.

*Kivonat Kádár Kata ellen 1733. szeptember hó 17-ik, 19-ik és 23-ik napján a tanácsháznál tartott tanúkihallgatásból.*

1. tanú. Nálunk lakott, eleget hallottam, hogy boszorkánynak mondták. Ez esztendőben kaszálláskor, éjjel az uram csak kiáltani kezdte, hogy rosszúl van . . . monda : a gonoszok mentenek reá a boszorkányok ; ekkor fel is kelt, s minthogy kint hált bejött, az ágyba lefektettük. Azt beszélte : egy darázs az lábát megmarta, aztán az ajakára repült, azt is megmarta. Ekkor ez a Kádár Kata szóllala : no már fogjátok reám azt is. Én meg is szidtam boszorkánynak, meg is akartam fogatni. Azt mondta : mit lármázunk ! Az én uram elaludt ; mikor felébredt, beszéllette, hogy ez a Kádár Kata negyed-magával szóllólevelet vittének hozzá, avval egészen megkenték : a lábán száján való dagadás meglohadt. Midőn szemére vetették, hogy ötöt megégették, azt felelte : nem ötöt, hanem egy fejér lovat.

2. tanú : Azt beszéltek, hogy Beszterczén, vagy hol, meg akarták égetni, s úgy szökött Kolozsvárra. Megharagudott erre a tanúra s azután csakhamar elapadt a tehenének a teje.

3. tanú : Kölcsön ad a bátyjának kenyeret s Kádár Kata, ki annál lakott, megeszi azt a kenyeret. Tanú oda menvén látja s ezért megszidja. Erre Kata felkele, tapodni kezdte és forgani a ház földjén. Én, tudja Isten, olyan józan voltam, mint most ; az ajtó bé volt téve : hát én bizony csak elhülék belé, hogy az házan kívül vagyok, a fejszém a házban maradott. Én ezen elálmélkodám, micsoda dolog ez, nem menék be a házba, hanem haza menék. Másnap bátyámhoz menve, mondtam, hogy a boszorkányt mért tartja házánál. »Hadd el, öcsém, elég bajunk van vele, félünk tőle, hogy valamit csinál az ebadta szüléje. Éjjel örökké dohányzik.

4. tanú : Távol tőle beszéltek róla, ő azt tudta és mondta, hogy rólla beszéltek. Egy szász keresi ; mert az anyját meg-boszorkányozta, s vagy gyógyítsa meg, vagy elfogatja.

5. tanú : Én mostan esztendeje ételt főztem volt, az piacra eladni ; ez a Kádár Kata odajött, fél polturára étket kért tőlem, az mint poltránként az húst és félpoltránként feldaraboltam volt. Ő meglátván a poltrás hust kívánta, hogy félpoltráért úgy adjam : »Magadra vigyázz, hogy ide



add azt a húst, a mint én kérék». Én osztán nem mertem elmulatni, hogy oda ne adjam.

6. tanú: Az előbbinek férje, ugyanazt ismétli.

7. tanú: A házukhoz Kádár Kata egy rossz hámot visz; tanú tanácsolja férjének: ne vegye meg. Erre Kádár Kata azt mondja: itt a konty az első. Tanúnak udvarára szeplős tyukmonyhajat vet be, mikor csak a gyermekek vannak honn. A gyermek rosszul lesz; mikor szülei kérdik, csak annyit mond: az asszony, az asszony. Hiába biztatják szülei; kitöri a nyavalya hétszer, s meghala. Egy borbély, ki megnézte, azt mondotta, harmadnapig el ne temessem. Nem is temettem el; meg nem merevedett, szép piros színben volt mind harmadnapig, mintha élt volna. Örökké gyanakodtam erre az asszonyra. Az uram mondotta is, hogy megusztatja.

8. tanú: Ettől Kádár Kata tejet kért, nem adtak s a tehén teje elapadt. Tanú így folytatja: Egykor egy menyecske, ki is azelőtt szolgálóm volt, jön hozzám; panaszkodom neki. Engem arra taníta: vegyek egy fekete czondorát, terítsem a tehén hátára, fogjam meg a végít, húzzam a farka felé, azután terítsem egybe, türjem össze erőssen, vigyem a favágóra, ott verjem meg erőssen az czondorát. Én véghez vittem: tehenemnek megjött a teje. Pár hét múlva tanú találkozik vádlottal, az így szól: »no megverted a czondrát, kit vertél meg benne?« A tanú így felel: »bizony megvertem, nem tudom, kit vertem, ha te voltál, téged vertelek«. A vádlott így szól: »Várj még, keserves lesz neked a czondra verés.«

9. tanútól baraczkot kért, s minthogy az nem elég szépet adott neki, a tanú beteg lett.

10. tanú: másoktól hallotta, hogy vádlott boszorkány.

11. tanú: Egy kompaktornétól is kért kalácsot, miután nem adott neki, megfájult a lába. Reá üzentek, gyógyítsa meg, különben feladják. Kádár Kata eljött, átlépegette a küszöböt s a kompaktorné meggyógyult azonnal.

15. tanú: Egy száz menyecske nékem mutatván egyik lábát, azt mondotta, hogy az ő lábából egy emberfogat vetetett ki.

19. tanú: Fenyegetés után egy gyermek rosszul lesz, hozzá viszik és fenyegetik. Erre ő így szól: »ha segge fáj is a gyermeketeknek, mindjárt azt mondjátok, hogy boszorkány dolga.« Ezzel felfogta a gyermekben az inget, a testit megpökdöste ezt mondván: ebszar, kutyaszar, semmi sem, meggyógyul. A gyermeket hazavitték, estére meggyógyult.

25. tanú előadja, hogy ő és egy ösmerős asszony egy padon ülnek és panaszkodnak egyről, másról; oda jön Kádár Kata és így szól: »mit panaszkodtok; hátha úgy volnátok,



mint az, kit egyszer megégetnek, mégis nyomorog ezen a világon; ez világi nyomorúságnak csak vége lesz, de a ki a pokolba nyomorog, soha vége nem leszen.»

27. tanút megfenyegette s egy gyermeke beteg lesz. »A hasa nagyon megdagadt, holtszénnel, korommal, hagymával és tyukmonyhéjjal tele volt; minthogy az száján és az alfelén szüntelen afféléket adott ki, kínlódván mindaddig, míg ötödnapra megholt. Nagyon gyanakodtunk reá, hogy az ő dolga. Tanú többeket megnevez, kik látták, hogy takarodtak ez anyagok ki a gyermekből. *(A bíróság itt egy jelt csinált a margóra, valószínűleg, hogy a megnevezetteket e felől ki hallgassa.)*

31. tanú így szól: »A tiszteletes papunkra egy fekete eb szemközt ugrott reá, de meg nem mardosta. A pap megbetegedett s egy holnapra reá meghalt. Ez circiter 11 esztendővel ezelőtt történt.« A tanú akkor kurátor volt; a papné gyanakodván, hogy a papot ez az asszony ölte meg, azt mondja: ne lakjon többet az eklezsia házában. Tanú ezért kiküldi onnan. Éjjel aztán megnyílik az ajtó, szél fuvallik reá, s tanúnak megindul az orra vére; egy hétig folyt. Találkozik aztán vádlottal, megfenyegeti: bizony megégettetlek. Aztán elállt az orrvérzés.

32. tanú: Egy molnárlegényt négyen egy éjjel meghordoztak, minden testetemet egybe rontották, a malom mellett levették, ötöd napra megholt. Ezt a szásznét azután negyed magával megfogták. (Ez régebben Szász-Régenben történt.) — Ugyanezen tanú mondja: egy asszonynak, kire haragudott, sebei lettek a lábán, e sebekből disznószórt, emberhajat és halcsontot is vett ki a borbély a ki kivágta. Tanú állítja, hogy ő maga is látta. — Továbbá e tanú beszéli, hogy már egyszer régebben el volt fogva s így folytatja: »Egyszer én szent vittem Vásárhelyre, éppen akkor viszik vala mind a négyet úsztatni. A szemem láttára mind a négyet megusztatták; azután égetni vitték mind a négyet; de én haza siettem, s a hol megégették, oda nem mentem. Én ezen vén szásznét személye szerint jól ismertem oda be s úgy tudtam, hogy elégett s csudálkoztam, hogy ide ki megláttam s mivel oda be Nétának hívatta magát, kérdém: mit csinálsz itt Néta, hiszen téged elégették? Erre azt felelte nékem: de nem engemet égették, hanem a fát.

34. tanú: A kis pestis idejében tanútól bort kért, tanú nem adván megfenyegette: vederrel is adnál még örömet. Ezzel beköpi nagyot a pitvar közepibe s elmegy. A tanú kis fia, ki akkor az utcán játszott, egész éjjel ijedezett; ki-törte a nyavalya, s pár napra meg is halt a gyermek.



*Kádár Kata védelmére tanúkihallgatás.*

Attestationes pro parte Catharinae Kádár relictæ quondam Michaelis Ács, nunc in detentione existentis ut inctæ in suæ defensionem ab impetitione dominorum directorum fiscalium causarum civitatis Claudiopolis ut actorum, per nos infrascriptos in domo senatoria præfatae civitatis fideliter receptæ et consignatæ, die 14. Januarii anno 1734.

1. tanú : Nem volt vele soha barátságban. Egy embertől hallotta mondani, hogy az ő feleségét Kádár Kata vesztette meg. A veniczei úr süttö házában levő billérné eleget hitta, hogy gyógyítsa meg ; mert — úgy mondá neki — te öttél meg. Melyekre felelé Kádár Kata : hát engem ki gyógyít meg, mert én is elég nyomorék vagyok. Továbbá tanu így szól : »Nálam két éjjel hált, a vömnél egy hétig lakott, de semmi nyögését álmodozásában, sem egyéb oly dolgait nem esmértük neki, mely helytelen lett volna. Hanem különben majdnem crószakkal lakott rajtunk és mint exekuczió mindent kért tőlünk ; az egyet-mássát is erővel hozta hozzánk ; még otthon sem voltam, a mikor oda jött.

2. tanú : Mióta fogva van, azóta hallotta másoktól, hogy boszorkány. Esztendeje múlt egy éjtszakára kéredzett be tanuhoz, de két hétig lakott ott, nem lehetett elküldeni. Az alatt jól viselte magát, eleget imádkozott és hogy a tanu olvasta a Szent-írást : kérte olvasson többet is.

3. tanú. Csak másoktól, mióta fogva van, hallotta, hogy boszorkány.

4. tanú. Előadja, hogy több mint tíz esztendeje nála lakott ; a tanú akkor egy ifjúnak, egy prokurátor fiának asztalt tartott. A fiatal ember megbetegedett, meg is halt, tanú hallotta, hogy kiáltott Kádár Katára : te vesztettél meg. Különben fél esztendeig való ott laktában semmi rossz cselekedetét nem látta.

5. tanú : Egy télen vádlott nála lakott egy külön házban ; de semmi rosszat nem látott.

6. tanú : Nem tud rólla semmi rosszat, napszámoskodásból élt.

Fatentes præmissi sunt Claudiopolitani, quorum fassiones fide nostra mediante receptas et consignatas futuro pro testimonio subscriptionibus sigillisque nostris corroborantes extradedimus. Anno, die locoque supranotatis. Daniel Karácsonyfalvi et Georgius Szabolcsay,

vice iudices civitatis Claudiopolis m. p.

*A tanúkihallgatás kérdőpontjai.*

Utrum de eo.

1. Tudja-é? látta-é? hallotta-e a tanú, hogy Ács Mihályné Kádár Kata az ördögökkel czimborált, vagy valami szövetséget vitt volna végbe?

2. Micsoda jeleit látta, hallotta, vagy ismerte Kádár Kata nyomorgatásának, vagy mint szokták mondani, vesztéseinek; valakit vesztett-é meg bizonyosan, vagy valami álmodozása után mondotta és azon vélekedésből származott inctára a gyanu?

3. Valakit orvosolt a vesztésbeli nyavalyából, avagy hitta-é? ha hitták azt felelte: hogy nem ő, hanem Isten adta neki a nyavalyát?

4. Ha orvoslott valamit szokás szerint kenegetésekkel, micsoda füvekkel és nem ördögi mesterséggel, hanem Isten szent nevének segítségül hívásával orvosolta?

5. Hát mivel vádoltatván mostani megfogattatása idején, az nyilvánvaló cselekedete volt-é Kádár Katának, vagy csak reá való haragból s gyanúból lett-é az a vád? nem haragból származott-é? s veszedelmit szándékosan igyekeztek effektuálni?

6. A maga lakó szállásán hogy viselte magát, úgy-é, mint istenfélő, öreg rend, alamizsna kéregető személy; vagy penig ezekkel ellenkező dolgokba elegyítette magát? Ha voltak rendin kívül valók, azok mik lehettek? Omnibus congruis circumstantiis mondja el a tanú.

Anno 1734 die 14. Januarii recipiant fassiones domini vice judices civitatis Claudiopolis; alterutro vero dominorum vice judicum absente, aliquis e numero dominorum centum virorum pro regio deputari poterit.

Extradatum per Georgium Fűzy  
juratum notarium civitatis.

*Kádár Kata védelme a végtárgyaláskor.*

Ineta Katharina in rei merito concludit: Feles tanuk importatioiból hallok sok dolgokban való vádoltatásomat, kiknek is fassiojok igen méltó, hogy szorossan megventilláltassanak, mivel az haza eddig usuált törvénye (és nem valami idegen autorok opinioja), véteti különböztetésbe az vallók vagy tanuk relatioját, ut habet Decr. Tripart p. II. Tit. 27. §. 1, az holott jó vagy szabad akarat szerént való tanut kíván, nem kell hát valami harag, indulat vagy gyűlölségből; et



in 3. világosan kiteszi, hogy nem hallomásból, minek semmi ereje nincsen, hanem szemmel való látás, vagy a kiról a kérdés forog, annak szája vallásából legyen a dolog valósága, mivel gyakran számos fatensek többször majd egyaránt vallanak, de abból a dolog igazsága nem áll mindenkoron, a mint ez ugyan a haza törvénye világosan: part. II. tit. 29 szól, ezt mondván: hogy két vagy három határozott vallása többet nyom 20 fatensnek importationál, noha jószágról szól; de semmi lehet embernek becsesebb jószága maga életénél! Felvészem már itt az én fatensim relatiojokat, kiknél laktam, szállást tartottam, kik is, noha nem számosak, mind egy nyomba vallanak; behozzák az én Istenhez való buzgó imádkozásomat és szent igéjéhez való áhitatosságomat, jámbor istenfélő jó erkölcsű öreg állapotomat, melynél jobb dolgot emberi gyarlóság nem kívánhat és actorok ő kegyelmek ellenem való importatiojuk, noha számosak, de azoknak a citált decretalis locosok szerint semmi pondusok ellenem; haragosok, bosszusok és gyanusok és ex praeconcepta imaginatione, holott egyet se bántottam, tőlem félnek, álombeli látásból reám magyarázóok, kiknek fassiójok juxta Tripart. P. II. Tit. 28. reám való gyűlölségből nem állhat meg vallástételek; azért noha számosak legyenek is, de mindazáltal az ellenem való vádak az én kevés számból álló fatenseim a haza egészen citált törvénye szerint praeponderálják és megerőtlenítik az actor ő kegyelme keresetét. És így az actor ő kegyelmének impetitia alól simpliciter absolváltatni kívánok, ea tamen cum protestatione, hogy a ki ezen sanyarú rabságomat méltatlan vádaskodásával okozta, ne legyen . . . .<sup>1)</sup> törvénnyel azt megkeresni et protestatur in reliquo.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung.)

*Kívül: 1734 die . . .<sup>2)</sup> Februarii decisum: viva comburi damnata.*

## CCCLXXVI.

*Bereg vármegye, 1731—1735.*

Gál Mihályné Kakas Anna és Tóth Borbála (Abrakosztóné) kisdobronyi asszonyok ellen hosszas vizsgálat, végül Kakas Anna elevenen, Tóth Borbála pedig fővétel utáni elégettetésre ítéltetnek.

(*Lehoczky Tivadar* közleménye: *Hazánk*. 1887. év. 301. l.)

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

<sup>2)</sup> Az eredetiben elmosódva.

## CCCLXXVII.

*Bereg vármegye, 1735.*

A munkácsi uradalom úri széke vizsgálatot folytat Borsi Ilona nevű nő ellen, ki magát *fél tátosnak* mondta, még pedig született tátosnak; vannak szerinte tanult tátosok is.

A vizsgálat eredménye nem ismeretes; valószínűleg a megyéből kiűzetett.

(*Lehoczky közlése: Hazánk. 1887. év 305. 1.*)

## CCCLXXVIII.

*Bihar vármegye, 1735.*

*Tanúkihallgatás boszorkánysággal vádolt Kerekes Tamásné és leánya Boros Andrásné Kerekes Anna otományi lakosok ellen.*

Infrascriptus praesentium per tenorem recognosco, quod pro parte incliti magistratus talem, uti sequitur, peregrinus inquisitionem.

De eo Utrum:

Otomány die 10 Februarii 1735.

Primo: tudja-é? látta-é? hallotta-é a tanú Boros Andrásnének Kerekes Anna asszonynak nyilvánvaló boszorkányságát? micsoda ördögségét vagy ördögös cselekedetét tudja, látta, vagy hallotta?

Secundo: Úgy szintén Kerekes Anna anyjának, az öreg Kerekes Tamásnének Kis Anna nevűnek micsoda ördögségét, vagyis boszorkányságát, s egyéb rossz dolgaikat is, mit tudna a tanú hozzájuk?

Tertio: Kit tudna a tanú ezen dolgokban magán kívül jó tanúnak lenni?

Primus testis Johannes Sajtos, annorum circiter 30 juratus examinatus fatetur ad primum et reliqua: Tudja, látta Kerekes Pandának és az öreg Kerekes Tamásnének nyilvánvaló boszorkányságát, ilyen formán tudniillik: A tanú Jánki András szolgálja lévén a rétre kiment az ökrök őrzésére éjszakának idején. Akkor Kerekes Panda, említett anyjával Kerekes Tamásnéval együtt a fatensre reá menvén, szűrét nyakából kiszaggatták, kitepték — és ha az ökrök azon farkasokat róla el nem hányták volna, talán magát a fatens is megvesztegették volna — ketten ezen farkasok. Egyik tulaj-



don Kerekes Panda, a másik pediglen Kerekes Tamásné volt; a fatens így vallja. Azt is vallja a tanú, hogy más éjszaka Jánki Mihálylyal, — mint ifjú gazdájával, — búzáért midőn ment volna a tallóra, akkor is itthon a kapuja előtt látta a fatens Kerekes Pandát emberi képben, de az anyja farkas képében, kísérobén utánnuk ment és a midőn a fatens a szekér hátuljára elmaradt volna, meglátta és Jánki Mihály a szekeren ülven, a fatens a vasvellt kérte le a szekérről, de Jánki Mihály a vasvellt le nem adván, a farkast csak hurrogatta. De a farkas azzal rólok el nem állván, mind az földön levő búzáig őket elkísérte és ottan a végső kereszt mellé állván a farkas, a fatens megfenyegette mondván: tudom ki vagy, ilyen, amolyan és így a farkas tőlök elállott. Kerekes Tamásnének ilyen boszorkányságát is tudja, hogy ez a farkas tulajdon Kerekes Tamásné volt. Ilyen sorsot is tud, látott és hallott Kerekes Tamásnéra, hogy Jánki András lova nem ganéjolhatván, hallotta a tanú, hogy Jánki András szidta Kerekes Tamásnét, mondván: hogy ha a ló meg nem gyógyul, egy oszlopot ás, egy kunyhót csinál s ott égeti meg; és így a ló meggyógyult.

Secunda testis consors Stephani Győrfi, Sónia Mészáros annorum circiter 22, jurata examinata fassa est ad primum: Hallotta a tanú Major Gergelynek a szájából, hogy mondotta: most is élne — úgymond — Kéri János, ha Kerekes Panda meg nem ötte volna, maga mostani Kéri János feleségével együtt. Ad reliqua nihil.

Tertius testis Benedictus Zefer juratus Ottomaniensis, annorum circiter 40, fatetur ad primum et reliqua in genere: Hallotta a tanú, hogy Major Gergely azt mondotta, a maga, a fatens feleségének Szöllősi Borkának: te Borka ne dulakodj mindenkor Kerekes Pandával, mert szintén olyan boszorkány, mint az anyja Kerekes Tamásné. Azt is vallja a tanú, hogy ő maga felesége beteg lévén történt, hogy Fejér Máté nevű ember ennek előtte egynéhány esztendőkkel feleségével ide jött Székelyhídról, a ki is lakott a Székely városon, — de mostan nem tudják hún lakik és a fatens házánál megszállván, a beteget meglátta és megmondotta, hogy tulajdon Kerekes Panda rontotta meg. Azon dolog végett a fatensnek napa Kerekes Pandának házához ment s példálódzott a beteg asszonynak dolga eránt, melyre ezt felelte Kerekes Tamásné, a leánya nem felelvén: csak egy kis eczetes rátottával kell bekötni. Melyet meg is csinálván, Kerekes Tamásné a fatens feleségét bekötötte s úgy gyógyult meg annak utánna.

Quartus testis Gregorius Major, annorum circiter 60, juratus examinatus fatetur ad primum et reliqua: Hogy az elmúlt tavaszkor szőlőmetszéskor, tudja és látta, hogy Kerekes Panda



maga említett anyjával Kerekes Tamásnéval a fatens nénjit, úgymint Nagy Mihálynét magok házábul elvitték. Mikor Istennek könyörgött volna Nagy Mihályné, Kerekes Panda anyjával Kerekes Tamásnéval ezt mondták neki: ne könyörögj kutya az Istennek, hiába könyörgesz. Ezután a kert hátuljához vitték, onnét ismét a ház végihez visszavitték, fényes nappal reggel tájban a földhöz verték, ismét az ágyra le ütték Nagy Mihálynét. Ezen kívül jó tanunak gondolja Nagy Mihályt és feleségét.

Quintus testis Michael Nagy, annorum circiter 24, juratus examinatus fatetur ad primum et secundum: Egy alkalmatossággal a fatens tavasszal, az elmúlt 1734-ik esztendőben szőlőmetszéskor reggel haza menvén maga házához ipátul, úgy mint Szőcs Mihálytul, akkor a fatens maga feleségét Szőcs Erzsébetet látta, hogy egy alsó ingben a ház előtt ült és sírt. Kérdezte tülle a fatens, hogy mi lelte. Felelt a felesége, hogy Kerekes Panda említett anyjával úgymint Kerekes Tamásnéval elütték volt a sarkát és kitekerték és mostan is úgy vagon. Ezen felül ezt látta a fatens, hogy önnön magát a fatenset az említett deutralis Kerekes Panda Kerekes Tamásnéval együtt éjszakának idején nyomták, melyét rontották, úgy annyira, hogy azultátul fogva mindenkor fáj a mellje s holtáig el nem felejtí. Nem álmodta, sőt nyilván tudja és látta, hogy Kerekes Panda anyjával Kerekes Tamásnéval együtt rajta cselekedték ezen dolgot. Ad tertium nihil.

Sexta testis consors Michaelis Nagy, Elizabetha Szőcs annorum circiter 20, jurata examinata fatetur ad primum et secundum in genere: Egy alkalmatossággal az elmúlt tavasszal Kerekes Tamásné tejet kért a fatenstől, hogy nem adott, történt, hogy annak utánna nem fejhette a tehenet, mivel meg nem állott a fejésre; hanem az edényt csak elrugta, a midőn fejni akarták volna. Annak utánna történt, hogy Kerekes Tamásné mondotta volna fatensnek: te kutya — ugymond — mikor kértem én te tülled tejet, várj kutya megemlegetsz még engem. Viselős lévén fatens, annak utánna csak kínzották ketten Kerekes Panda anyjával, úgymint Kerekes Tamásnéval együtt, úgy hogy szintén a hólyagot felfujták, úgy nyomták fel a gyermeket hasában. Ugyan nálla gyermek magzatját is megölték, a mint hogy halva is lött. A fatenst azután elvitték, tulajdon Kerekes Tamásné leányával Kerekes Pandával együtt, a mint maga vallja a tanú, könyörgött, hogy őtet elvitték mondván: Uram Jézus ne hagyj! Azt mondják a fatensnek Kerekes Panda anyjával együtt: ne úgy könyörögj kutya, hanem így: akár hagyj, akár ne hagyj. Akkor elvitték Nagy János nevű ember ten-



gerijén által a kis kertjéig, onnan vissza vitték a fatenst a maga házáig, ott elvetették és hajtották, forgatták, úgymint a malomkerék fordulának felette; a fatensre jártak paráználkodni, s vele paráználkodtak is a deutrális személyek; a jobb lábát, sarkát kitekérték és most is úgy vagyon. És annak utánna reá járván Kerekes Panda anyjával Kerekes Tamásnéval együtt, szintén úgy szopták a csecset, mint a kis gyermekek szokták. Annak utánna is rosszul lévén fatens, egy alkalmatossággal szemére vetette Kerekes Tamásnénak a fatens mondván: bezzeg megcsináltál néne engemet. Mondja arra Kerekes Tamásné: én nem csináltalak. Mindazonáltal a fatens azt mondja neki, hogy csináljon valami orvosságot neki és egy ing vállat adok, mondván a fatens. Csinált is aztán nyálas fonatra orvosságot, csimbókot csinálván rajta, a fatens kötötte, de azon fonat is elveszett a fatenstül. És mikor a kert felett hordozták volna a fatenst Kerekes Panda anyjával Kerekes Tamásnéval együtt, a lába nem érte a földet, úgy vallja fatens, mégis hogy vitték, megismerte ősz hajáról és szennyes főkötőjéről Kerekes Tamásnét; akkor mindjárt megrázta a fatensnek fejét.

Septimus testis Andreas Kovács, juratus Ottományiensis, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur ad puncta directe nihil; hanem circumstantialiter azt vallja; Hogy mikor Kerekes Tamásnét leányával Kerekes Pandával együtt fogva és kötte vitték volna az úr, szolgabíró Andrási Ferencz úrhoz, maga az úr ő kegyelme parancsolatjából, akkor a fatens is jelen volt, hogy elindították a háztul, hol arrestálva voltanak; ugyanakkor hallotta Kerekes Tamásnétul a fatens, hogy mondotta: talán azt tudják az otományiak, hogy csak én vagyok boszorkány, ezzel köszönik meg az én régi uram jó akaratját.

Octavus testis Michael Jánki, nobilis persona annorum circiter 32, juratus examinatus fatetur. Ad puncta directe nihil fatetur. Hanem egy alkalmatossággal, az első tanú szolgája lévén ezen fatensnek, keresztes búzájáért menvén a szolgával, látott a fatens egy farkast, a ki ottan őket kísérte, kurjogatták is, de mind a tarlóig, a keresztekig rólok el nem állott. Hogy pedig ezen farkas boszorkány volt-e, vagy sem, a fatens nem tudja. Ezt pedig említett szolgájával együtt lévén a búza kereszteknel, fatens hallotta, hogy megfenyegette a farkast mondván: tudom te vagy a vén Kerekes Tamásné, ilyen amolyan adta megégetlek a házban. Annak utánna eltávozott rólok a farkas és mint hatodik szántóföldig menvén a farkas, annak utánna a farkast nem látták.

Super qua modo praevio per me peracta inquisitione et

testium fassione praesentes litteras testimoniales dedi in possessione Otomány. Anno 1735. die. 8 Februarii.

Gregorius Bihari,  
incliti comitatus Bihariensis jurassor.  
(L. S.)

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

## CCCLXXIX.

*Debreczen, 1735.*

*Özveggy Varga Istvánné Simon Erzsébetnek boszorkánysági perében tanúvallatás.*

1735 die 29 Julii. De eo Utrum:

Primo: Néhai Varga István özvegyének Simon Erzsébetnek nyilvánvaló boszorkányságát tudja-e? látta-é? hallotta-é? Körül álló jeleit, a miből tudja, vallja meg a tanú.

Secundo: Bűjölését, bájolását tudja-é?

Tertio: Maga boszorkányságával való dicsekedését hallotta-é s miként?

Quarto: Midőn ezen asszonynak, Szegedi Istvánnénak nyavalyája esett, mit mondott felőle; és kire mondotta, hogy rontotta volna meg?

Quinto: Egyebet ellene mit tud és kit gondol jó tanúnak lenni, mondja meg.

Testes jurati.

I. Anna Szabó consors Stephani Szegedi, annorum circiter 30, fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Az elmúlt esztendőben pünkösöd tájban a konyhán pecsenyét sütvén a fatens, a kéményen tyúk képében berepült Varga Istvánné és mindjárt asszonynyá változott; fojtogatta a fatenst és egész testét össze rontotta. Azután így szóllott hozzá: eredj kutya; s az ajtón kiment. Úgy találták, mint a halottat, nyolcz hétig nem ehetett s nem ihatott, a száját sem táthatta fel; ha nem ásíthatott; s mihelyt az ásítást elhagyta, mindjárt békucsolódott a szája. Ad 2<sup>dum</sup> nihil; ad 3<sup>tium</sup>: Megrontása előtt harmadnapal nála lévén a fatensnél, mondotta, hogy 15 esztendő korától fogva tanulja a boszorkányságot. Ad 4<sup>tum</sup>: Fatens előtt semmit sem mondott, hanem a bábáknak beszéllette, mondotta ugyan, hogy Battyánba lakó Füresztó Péternél egyébmeg nem gyógyítja; de caetero nihil.



2. Anna Gönyei relicta Pauli Szabó, annorum circiter 58, fatetur : A fatensnél lévén Varga Istvánné, három bábáknak jelenlétébe, kérte a fatens vőstül, hogy gyógyítsa meg a leányát. Felelt Varga Istvánné : én meggyógyítanám, ha hagyná. De nem nevezte kicsoda ; hanem mondotta, hogy majd hozzá megyen és kéri, hogy füvet adjék. S el is ment ; s megleste Bek Györgyné : a fatens háta megett lakó Szabó Jánosnéhoz ment s azután visszajöven felelt, hogy — úgy mond : én valék oda : olyan füvet adjék, akár fű szedni jőjjék ; de Szabó Jánosné mondta : én bizony sem nem megyek, sem füvet nem adok, vesszék magának. Ad 2<sup>dum</sup> : Mikor a fatens leányát kente Varga Istvánné, mindig a száját a fülig húzták és ő húzta helyre. Ad 3<sup>tium</sup> : A fatens hallotta másokkal együtt, hogy Varga Istvánné mondta : 16 esztendő korátul fogva tanulja a mesterséget, »a mire az én kezemet teszem, ha kőszikla is, meglágyul«. Ad 4<sup>tum</sup> ut in praemissis ; ad 5<sup>tum</sup> : nihil.

3. Elisabetha Szabó relicta Demetrii Szabó, annorum 64, fatetur. Ad 1<sup>mum</sup> : Egyebet nem tud, hanem Szegediné, hogy megromlott, az ura város gazda uramhoz akart menni panaszra ; s úgy mondta Varga Istvánné : csak bíró uramhoz, vagy város gazda uramhoz ne menjenek, a gyermek ágyánál meggyógyul, mert csak ásításra vették a száját. Ad 2<sup>dum</sup> et 3<sup>tium</sup> nihil ; ad 4<sup>tum</sup> : Egy sós asszonyra mondotta, hogy megrontotta ; s el is ment hozzá, hogy engedje ; had gyógyítsa meg Szegedinét. Ad 5<sup>tum</sup> : a mássát az istáló fedelébe feldugta, de mi okra, nem tudja.

4. Catharina Fodor consors Stephani Zsiros, annorum 54. Ad 1<sup>mum</sup> : Hallotta a fatens, hogy Szegediné szappanyozni akarván a konyhán, összerontották a fél tagját ; s akkor felvándorogván, lefeküdt a nyoszolyába. És ujonnan összerontották a másik kezét is ; kinek látogatására a fatens harmad magával oda menvén, beszélgettek felőle, hogy a Czéhbe kék hivatni Varga Istvánnét, minthogy minden gyanúság reá volt. Azalatt reájok nyitotta az ajtót Vargáné ; és Vég Jánosné mindjárt sugott a beteg fülébe : ha Vargáné cselekedte-e neki ? Minthogy a szája fére volt húzva, nem szólhatott, hanem csak a fejével bizonyította. S mikor aztán mondták neki, hogy ha megrontotta, gyógyítsa ; felelt Vargáné : ha más megengedné, ő meggyógyítaná, minthogy ő nem cselekedte. Hítta is oda Szegedit, hogy menjen vele ahhoz az asszonyhoz, s állják a kéménybe, s hallgassa, mit beszél ; de amaz el nem ment. Azt hallotta a fatens, hogy kérte Szegedit Varga Istvánné, hogy város gazda uramhoz ne menjenek, talán meggyógyul gyermekágyánál, mert csak ásításra csinál-

ták. Szegedit fű szedni is hitta: hogy ő nem mer maga menni, mert fél veszedelemtől; vagy félre húzzák a száját, vagy valamijét tekerik ki. Ad 2<sup>dum</sup>: Látta a fatens, két helyen olvasott. Ad 3<sup>tum</sup> nihil; ad 4<sup>tum</sup>: Valami sós asszonyra mondotta, tudja Szegedi István, melyik; ad 5<sup>tum</sup>: Péterfiában Nagy Miklósné tanú lehet.

5. Anna Kis consors Joannis Vég, annorum circiter 60. Ad 1<sup>um</sup> et ad 2<sup>dum</sup> nihil. Ad 3<sup>tum</sup>: Hallotta fatens, hogy mondotta Vargáné: ha más asszony megengedi, ő meggyógyítja. Ad 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>: Hallotta a fatens, hogy Szegedit hitta, hogy álljék a kémény alá: megmondom én, — úgymond — melyik. S mikor Vargáné oda ment a beteghez, a fatens hozzá hajolt s kérde, ha a volt, a ki megrontotta; s amaz a fejével intett, minthogy nem szólhatott. S mikor megszóllalt is, mindenkor Vargánéra mondta. Azt is tudja a fatens, hogy a mássát az istálló fedelébe dugta Vargáné, s onnan vétették le vele; s mikor okát tudakolták, azt mondta: jó lesz valaminek.

6. testis Julianna Pap consors Georgii Rebe, annorum circiter 30. Látta a tavaszon, hogy Varga Istvánné Szegediéktől kijöven, egyenesen ment egy viskóba, a hol sós árus lakik, Varga utczába.

*Böszörmény város tanácsa Debreczen város tanácsát értesíti Varga Istvánné előzetes életéről.*

Nagy jó akaró Urunknak.

Ájáljuk szolgálatunkat kegyelmednek. Vettük kegyelmed levélét a fogva levő Varga Istvánné felől illendő respectussal. Valamely zavaros hírek futamodván felőle, a mikor közöttünk lakozott, tudniillik boszorkánysága és káromkodása iránt; melyek felől esketvén megterhelődött annyira, hogy városunkból, a már a tekintetes nemes debreczeni tanácsnál levő tanúk fassiójára proscibáltatott. Annak utánna, sok instantiaira ismét vissza fogadtatott s ecclesiát követett; úgy ment el, mint szabados személy városunkból. Már másutt miket cselekedett, nem tudjuk. De caetero maradunk

Nagy jó akaró urunknak

Kész jó akaró szolgálji  
Böszörmény város tanácsa.

Böszörmény, 12 Novembris 1735.



*Özvegy Varga Istvánné ügyének tárgyalása és vádindítvány.*

Anno 1735. die 17 Septembris coram alto senatu liberae et regiae civitatis Debrecen.

*Causa fisci.*

Contra Elisabetham Simon relictam condam Stephani Varga, velut personaliter adstantem inctam, ratione actus nefarii mota et suscitata.

Qui fiscalis nobilis Martinus Muraközi ex privilegialita sua facultate contra dictam inctam proponeret sequentia:

Miképpen ezen személye szerint elől állott Simon Erzsébet néhai Varga István özvegye, nem tudatik micsoda gonosz lélektől viseltetett; lelke üdvösségének — mely minden világi kincsnél feljebb való volna, — megútálásával, még 15 s 16 esztendő korában bűjölésre, bájolásra, s ördögi mesterségeknek tanulására adta magát, ifjúságának virágát nem az Istennek, hanem az ördögnek szentelte. Ennek előtte lakása lévén nemes szabad hajdú Rácز Böszörmény városában, ott is bűvölésért, bájolásért és sokak megrontásáért a városból kiküldetett és örökösön proscibáltatott. Azon gyalázatos büntetésit csak semmibe hajtotta, életét meg nem jobbította — hihető, ördögökhöz letett kárhozas hitit nem kívánta megszegni — az üdőtől fogvást is, tanúlt ördögi mesterséget gyakorolta. Nevezetesen ezen nemes városban az elmúlt 1734. esztendőben pünkösdi tájban, itt lakos Szabó Annát Szegedi István feleségét miként rontotta meg ördögi mestersége által és Istennek ép teremtésiből holtig való koldust és nyomorultat tett és csinált, az sub V. producált inquisitióból s azon megrontott személynek jelen lételével megláthatni és nyilvánossággal tapasztalhatni; azon productumból maga nyelve vallása s a gyermek mássának — a mint szokták nevezni, — eszterhijban való eldugása kitetszik. Nemes Böszörmény hajdú városában az elmúlt esztendőben boszorkányságért megszentencziázott és exequáltatott személy is egész halálig reá kiáltott. Minthogy pedig Isten Exod. 22. Vers. 18. a varázsló asszonyt megöletni parancsolja, a keresztyének is ilyen bűvös-bávost elevenen megszokták égetni; de minek előtte az rajta végbemenne: hogy gonosz czimborás társainak kijelentésére és sok titkos gonosz cselekedeteinek kibeszélésére kegyetlenül, hóhér által — ha önként meg nem akarja vallani — megkínóztassék: annak utánna érdemlett büntetésének elvételére s másoknak is rettentő példájokra, elevenen teste megégettessék és testének is megégett hamúja szélnek bocsáttassék, kívánja a fiscalis prokator.



*Özvegy Varga Istvánné elleni ítélet: megvesszőzés és városból száműzés.*

1735 die 17. Decembris in senatu :

Inclyti causa fisci contra Elisabetham Simon, relictam Stephani Varga obstetricem inctam.

Deliberatum est :

Incta dum in oppido Böszörmény habitaret, per fassionem Barbarae Szabó de crimine magiae ibidem convictae et supplicio ignis punitae juxta productum sub K. pro complice denominata et ibidem poena corporali punita et relegata, dum intra civitatem hanc habitationem fixisset quoque tantum abest, ut vitam suspicione omni vacantem vixisset, ut potius juxta testem sub V. tertiam et quintam et propriam inctae fassionem secundinas muliebres non absque suspicione mali in tectum domus reposuit, nec prouti conveniebat, inhumavit et secundum formulam sub S. indicio exhibitam per recitationem ibidem appositae precationis, incantationem referentis, cordis dolore affectos curare nihilo habuit; fassione testis 1<sup>mae</sup> et 2<sup>dac</sup> sub V., quamvis non nihil interressatarum de corruptione deponentis ibidem testis 1<sup>mae</sup> se se suspectam reddidit: quae tandem omnia, siquidem ad dictandam poenam magiae ordinariam plenam et sufficientem probationem inducere haud censerentur, ne tamen actus eiusdem in praemissis deducti impuniti remanerent: eandem per manus Carnificis integro virgorum supplicio castigandam et perpetuo relegandam decerni.

*Formulája Varga Istvánnénak szívfájás ellen, melyet maga diktált le a nemes tanács előtt 1735 die 10 Decembris.*

Hatalmas édes Úr Isten, igaz Isten, édes Úr Isten, kérlek tégedet, őrizd meg, oltalmazd meg minden veszedelemtől; kiváltképpen az ördögtől, annak álnokságából veszedelmes kísértésitől, ártalmasságátul. Kötöm az élő Istennek, Szent erejének, Szent hatalmának, Szent ujjabeli Szent arany gyűrűjének: pecsételje el ezt a gonosz Sátánt, ezt a gonosz lidérczet, ezt a gonosz ördögöt; a ki ennek szívét kínozza, elméjét . . . <sup>1)</sup> testében gyötri, lelkében háborgatja. A Jézus Krisztus megfogattatásáért, megcsufoltatásáért, megpökdöstetéséért, három vasszeg közül való véromlásáért: Kelj fel, igyál Szent vért a Jézus Krisztusnak megkínoztatásáért; megfogattatásáért,

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



megköpdöstetéséért. Soha nem volt jobb óra, melyben Krisztus urunk született.

Ezután a Miatyánkot háromszor elmondotta. Böszörménybe lakott Gyengénétől tanulta, úgy mondja.

(Eredetije Debreczen város levéltárában. No. 36. j. k. az ú. n. protocolum nigrum 387. l.)

# CCCLXXX.

## *Aranyosszék, 1735.*

*Bágyoni Csegezi Györgyné Szász Anna boszorkánypere.*

Anno 1735. die 13 Januarii.

Sedria inferior sedis Siculicalis Aranyas, in possessione Kocsárd celebrata. Causa levata egregii Francisci Apáczai senioris de Kercsed, tamquam vicejudicis regii sedis Siculicalis Aranyas ratione dicti officii Siculi actoris, contra et adversum *Annam Szász*, consortem nobilis *Georgii Csegezi* de Bagyon, ut incattam.

Pro actore procurator Joannes Literati de Kercsed sic dixit: Ilyen okon prosequalom az inctat jure ab officio meo, hogy az incta asszony bűvös-bájos boszorkánysággal és nő paráznasággal is vádoltatik, kihez képest dato termino, ha melyiket ellene comprobálhatom, az szerint megkérvánom büntetődjék, úgy mint az nő paráznaságért halállal — iuxta Approb. Constit. part. 3. tit. 47. art. penultimum — az bűvös-bájos boszorkányságért penig, ha comprobálódik, megkérvánom, hogy az hazában való praxis szerint megégettessék.

Pro incta procurator Franciscus Székely de Thorda negat actionem domini actoris et cupit exmitti ad comprobandum suam innocentiam. Deliberatum: Datur exmissio utrisque partibus.

*Januar 21.*

Causa continuata egregii Francisci Apáczai de Kercsed senioris, tanquam vicejudicis regii Sedis Siculicalis Aranyas, ratione officii sui, ut actoris contra et adversum *Annam Szász*, consortem nobilis *Georgii Csegezi* de Bágyon, ut incattam, pro actore procurator nobilis Joannes Literati de Kercsed, per quem actor exhibet litteralia instrumenta, cupit ea perlegi et iis perlectis juxta priorem levatam convinci et aggravari incattam et protestatur.

Pro incatta procurator nobilis Franciscus Székely de Thorda, per quem praemissa protestatione allegat hoc modo: Elvárom az actorok exhibitíóit, melyek ellen salvum legyen

excipiálnom és contendálnom; in contrarium én is pro mea defensione exhibeálván kívánom felolvastatni és annak ereje szerént ab impetitione dni actoris absolvaltatni; protestatur in reliquo.

Incta excipit: Az kik peresseim, kiket idejében czitáltattam, mintsem vice királybíró uram czitáltatott engemet, nem lehetnek testisek se . . . . .,<sup>1)</sup> minthogy plenipotentiaríussa is. Actor ad hoc, juxta Decret. Tripart. part. 1. tit. 28. Az fatens felel, mert haragos, engedelmet félretévén lehet fatens.

Deliberatum: Az peres nem lehet bizonyság és plenipotentiaríus.

Actor dicit pro conclusione: hogy az i. asszony ellen actióm szerént az boszorkányságot eléggé comprobáltam legyen, exhibendo inquisitoria relatoriamból világosan megteszik ezekből az dolgokból: mert sokan szemébe mondották az embereknek tőle való megnyomorítását; sokan boszorkánynak is szemébe mondották olyanak, az kiket reá nem keresett, hanem magán hatta sülni. 2<sup>do</sup>: Sokakat megfenyegetett, s fenyegetőzései után vagy nyavalyájába estenek, kikért reá izenvén, vagy szemében mondván, hogy ő dolga, nyavalyájokból megfordultanak s meggyógyultanak. Tanálkozik olyan beteg is, az ki jól megijesztvén az inctát, orvosságot, úgy mint rátottát küldött neki, s attól gyógyult meg; vagyon olyan is, úgymint egy kálvinista mesterné menyecske leánya, ki is meghaló ágyában azt kiáltotta, hogy inctának keze miatt hal meg, a minthogy gravis circumstantiák is bizonyítják, mert antecedenter megfenyegette, s mikor említett menyecske beteg volt, penig ott az teleket kétszer vagy háromszor megkerülte minden igaz ok nélkül. Az mi legnagyobb penig, egyszer maga is az incta beteges lévén, az kik kérdezősködtek tőle, hogy mint vagyon, vagy fájdalmas-e nyavalyája, maga úgy felelt ezeknek, hogy »fáj a Boszorkánynak«, holott is maga magát agnoscálta és boszorkánnak mondotta, propria autem fassio sunt mille testes. Megkívánom azért, hogy ilyen személy lévén, levatam szerént convincáltassék.

Incta replicat in merito: két vétekkal vádol az actor: boszorkánysággal és nős paráznasággal. Az nős paráznaságról rólam semmit is nem doceal, de még róla nem is exhibeál. Az boszorkányságról exhibeál ugyan egy relatóriát super inquisitione emanaltatott, de abban semmi oly világos tanú nincsen, egy melyből csak opiniót vagy gyanút concipiálhatna valaki az i. boszorkányságára, holott in tam ardua materia legalább két bizonyság minden exceptio nélkül valók csak arra,

<sup>1)</sup> Olvashatatlan.



hogy gyanút vethessen a bíró, szükségesek. Vadnak ugyan valami hallomások, az kik, ha szinte igazak volnának, azért semmi poenat nem érdemelne, annál inkább, mikor csak simplex hallomások, melyek in iudicio acceptáltatni nem szoktak, juxta Decr. part. II. tit. 27. paragr. 4. Azok az hallomások is az testes-ektől contraria módon fateáltatnak, az mely contrarietas éppen suspicióban, hogy a fassiójukat signanter a 17. és 18. fatensek az actor ő kglme relatoriája szerént urgeálja iratásában, az actor az bagyoni reform. ecclesia schola mesterének menyecske leányától halálos beteg ágyban fekvésekor mondott szavait, de nihil ad rem faciunt; primo, mert beteg volt, esze se volt; 2do vakmerőképpen absque circumstanciát sem publiciter mondják, hogy hallották. 3-io ennyi sok fatensek közzül senki se az ő mondását nem secundálja. Onnan is nem következik, ha mikor beteg volt és az kert mellett láttatott járni, mivel ott mások is járhatnak és így sokan vádoltathatnak azon úton azon vétekkal. Urgeálja az actor ezt is, hogy az incta, midőn beteg ágyban lett volna, kérdezték volna, mi je fáj, úgy resolvált volt: Fáj az Boszorkánynak. Ez is semmit se ponderál, primo, kevesen fateálják: 2-do, beteg volt, ha mondta is; 3-io, nem is érthetni, az incta hogy magáról mondotta volna.

En pedig exhibeáltam 240 vallóból álló relatóriát, melyek ezen falubéliek nagy része szomszédim, némelyek még együtt lakók is voltak, de mindezek is inkább mentik, mintsem vádolnák; mely szomszédok vallása prius legialva vagyon az törvényben, úgy hogy két három szomszéd vallása 20 távol levők vallásánál többet ponderál juxta Decr. Trip. II. tit. 29. praemissis ergo rationibus. Kévánok absolváltatni.

Deliberatum: Ob certas pregnantis rationes praesens causa differtur.

(Eredetije Aranyosszék levéltárában »Gyula« j. k. 114. l.)

## CCCLXXXI.

*Aranyosszék, 1735.*

Kalános Borka elégetett cigányasszonynak a torturázása alkalmával kinyilatkoztatott vádjai alapján a szék vicekirálybírája perbe fogja Borbély Pétert, Musnai János özvegyét, Csanádi Jánosné Borbély Annát, Simándi Istvánnét, Czigány Miklósnét és özvegy Szilágyi Mártonnét; ezek tagadván, tanúvallatás rendeltetik.

1735. mensis Augusti 25. Sedria inferior octavalis in sessione Kövend celebrata.

Causa egregii Francisci Apáczai senioris in Kercsed, tamquam vicejudicis regii Sedis Siculicalis Aranyas, ratione dicti officii sui ut actoris contra et adversus nobilem *Petrum Borbély* de Székely Kocsárd et honestam feminam Elizabetham Kónya, relictam viduam nobilis quondam Joannis Musnai de Sz. Kocsárd, similiter contra consortem Joannis Csanádi, nobilis de Harasztos, nunc in dicta possessione Kocsárd habitandam Annam Borbély ac etiam Annam Dán, consortem Stephani Simándi senioris de Sz. Kocsárd; ut et contra consortem Nicolai Czigány providi jobbagionis generosae dñae Sofiae Daniel, consortis spectabilis ac generosi dñi Wolfgangi Csongrádi de Szász Vesződ, cuius de alio nomine protestatur; similiter etiam contra Annam Szekeres, relictam viduam nblis quondam Martini Szilágyi senioris de Kercsed.<sup>1)</sup>

Pro actore procurator Joannes Litterati de Kercsed allegat hoc modo: Ilyen okon prosequalom jure az inctakot ex officio, hogy az inctak nem gondolván sem az Istennek szoros törvényével, sem penig az haza kemény büntetéseivel, magokat elegyítették bűvös bájos boszorkányságban és varázslásban, a minthogy egy halálra sententiázott Kalános Borka nevű czigány asszony, ki is őket az tortúrázás alkalmatosságával kiadta, mely tilalmas dologban való lélegzéseket, ha az incták tagadnák, az említett czigányasszony fassiójával együtt dato termino compróbálok, mennél jobban lehet. Compróbálván penig megkévánom a jure (vi juris), hogy halállal is büntettessenek az Isten törvénye szerint, ut habetur Exodi cap. 22. v. 18. Hungarico idiomate in haec verba: A varázsló asszonyi állatot ne hadd élni. Elsőben penig vizi próbára vettessenek.

Íctus Petrus Borbély et inctae Elisabeta Kónya, Anna Borbély et Anna Dán et consors Nicolai Czigány, (cujus de alio nomine protestatur), negant actionem actoris et cupiunt exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes, ad futurum doceant.

(Eredetije Aranyosszék levéltárában »Gyula« j. k. 150. l.)

<sup>1)</sup> E név aláhúзва és oldaljegyzetkép ez áll: prosecutionis causae remittitur ad forum oppidi Vincz respectui privilegii.



## CCCLXXXII.

*Trencsén vármegye, 1735.**Halálos ítélet Polina Anna boszorkány perében.**Processus criminalis delinquentis Annae Polinae anno 1735 die  
13 Decembris iustitiatae.*

*Deliberatum est* : Ream inctam tam intuitu praemissae negativae et qualificatae, quam etiam eliciendorum complicum et aliorum, ne fors similium actuum veneficorum revelationis torturali examini subijciendam decerni. Examine itaque torturali superato, ac huicce deputationali iudicio relato existente declaratum est : Licet quidem in torturali quemadmodum et benevolo examine praedeclarata rea incta pactum cum daemone adeoque artem magicam, concomitanter et nocumenta hominum pecorum et pecudum actione et inquisitione tenus denotata negasset ; quia tamen curam non modo hominum, pecorumque incantationibus exercuisse utrobique quin insuper in tortura Joannem Tomam cum quadam Rosina Paris vitae prostitutae socra sua e vivis sustulisse, Joannis vero Blaho relictae amentiam et delirium se sola terno ictu baculi sui percussione procurasse, Braxatorique dominali Dohnanensi tres caerevisae coeturas cum quadam Magdalena socra aequae suae, quae eadem occasione aviculam quampiam albam humana voce loquentem et corruptionem coeturarum appromittentem habuisset, distinxisse, vinique ejusdem baculo suo infuisse recognovisset et post eandem quoque confirmasset : ideo eandem inctam qua manifestam venificam artisque magicae gravam, ipsi in poenam aliis vero in terribile exemplum in conformite praxis criminalis, gladio plectendam ac tandem in Syra (?) cremendam decerni.

Actum etc. quibus supra.

Sigismundus Nosdroviczky m. p. iudex nobilium.

Nicolaus Ambro, Joannes Podhorszky,

Andreas Benovszky, Paulus Győri, Stephanus Borchiczky  
fiscalis.

(A vádlott in vinculis adstans).

(Másolata a Magyar Nemzeti Múzeumban. Fol. Lat. 3733. Beliczay  
diplomatarium XII. 27/1205.)

## CCCLXXXIII.

*Dés, 1736.**Hivatalból emelt vádindítvány özvegy Balázs Jánosné Asztalos Zsófi ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Lőcsei József városi hadnagy 1736. januárius 20-án a következő vádat emeli Balázs Jánosné ellen : Miért kellett énnékem az inctat in jus attrahálnom, citatoria relatoriámból világosan constál, hogy mind az elmúlt esztendőben anno 1735 s mind annak előtte Isten és a nemes haza törvénye ellen némelyeket megfenyegetvén, babonás mesterségével megkuruzsolt és vesztett, melyeket is ha tagadna, data exmissione ellene docealni kész vagyok, doceálván megkivánom a jure, ad mentem Trip. Decr. P. 3. Tit. 20. mint olyan nyilvánvaló büvös-bájos boszorkány cum refusione expensarum et fatigiorum et si juris foret, meg is usztassék et post debitae executioni demandáltassék.

Több nyom nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CCCLXXXIV.

*Trencsén vármegye, 1736.**Ítélet boszorkányperben a bitsei Karova ellen.**1736 Processus fisci magistratualis contra sagam Bitsiensem Karova.*

Zsolnán márczius 1-én felvett jegyzőkönyv. Azzal vádoltatott hogy az isteni s emberi törvényeket megveti, az ördöggel paktumot kötött, barmokat rontott meg stb. In vinculis adstans.

*Deliberatum est :* Quanquam in vinculis adstans rea universa crimina negasset, quia nihilominus complures testes in mentionata authenticata inquisitione denominati de facie in faciem cum eadem confrontata in fassionibus suis occasione collateralis examinis dati firmi persistissent, sed et contestata et per ream coram judicio recognita resanationis media ordinario cursu naturae non provenisse, . . . accedente in simul eo, quod eadem rea antea quoque in praementionato dominio Bitse tanquam privilegio juris gladii gaudente, ex insimulatione consimilium infandorum facinorum insimulata examini torturali subjecta, in quo ope et auxilio sibi adjuta subsistens dein etiam ex eodem dominio praescripta extitisset, non ut a practicatis malignis veneficiis operationibus destitisset.



set, quin potius majora perpetrando priorem impiam vitam continuasset (hogya mérget árultat)... publici autem boni conservandi ratio similes publico noxias malignas personas e medio viventium tollendas irrueret (?) hinc eandem ream, ut promeritam mercedem recipiat... hogya mások elrettentésenek... ita adjudicatum decerni, ut si in *proba equilei* cui praevia subjienda venit praeter inquisitionem tenus declarata alia scelera sub tortura non revelaverit, praevia vindice gladio decapitatione. Cadaver ejusdem igni exuratur sin nihilominus fircurale (?) cum maligno spiritu pactum et alia enormiora crimina revelaverit viva rogo subjiatur. Josephus Hrabowszky judlium, Andreas Gyuricsányi, Alexander Rajmannus, Paulus Győri Steph. Kruspér, Antonius Lőrinczi, Nicolaus Praich jur. assessor vádlottnak szemére lobbantották a per alatt »statum et habitus corporis reae, quae omnia pensitata eandem vitae improbae manifeste arguunt«.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)

## CCCLXXXV.

*Szentrontás, 1737.*

*A maroskőri unitarius esperesség határozata Balog László azon kérésében, melyben ez többek között feleségének boszorkányságára hivatkozva, tőle való elválasztását sürgeti.*

Anno signato (sc. 1737) 14. Januarii sancta partialis in Szentrontás.

Levatur causa providi Ladislai Balog militis sacratissimae majestatis ex inclito regimine Pivoda, ut actoris de Maros-szentkirály, contra et adversus uxorem suam fugitivam Sophiam Burján, ut inctam de eadem.

Pro actore procurator reverendus Joannes Szakmári pastor Szt. rontasiensis, per quem hic allegat: Ez okon kellett az inctát in jus attrahálnom, hogya jóllehet ennekelőtte való üdőben, — de anno et die protestatur, — az anyaszentegyháznak bevett rendtartása szerint az hitnek kötelével vele egyben köttettem volt, hogya házastársom lehetne, de nem tudtam kit s micsoda személyt találtam volt venni, elannyira, hogya nem annyira Isten munkájának, mint varázslásnak mondhatom lenni vele való egybenkötetésemet, mert nem tökéletes, hanem gyilkos, parázna, bűvös-bájos, varázsló boszorkány személy volt. Kit midőn eszemben vettem volna, lelkem üsméretében meggyőzöttetvén, sok gonoszságát, égre-

kiáltó, keresztyéneket botránkoztató cselekedeteit nem szenvedhettem és azért el kellett hűlnöm tőle. Mindezeket in instanti kész vagyok doceálni, doceálván pedig megkívánom azt, hogy mint olyantól divortióltassam et ad secunda in Domino vota transmittáltassam. Az incta pedig, mint olyan malitiosa személy, külső magistratus kezében adjudicáltassék, az hol érdeme szerint megbüntettessék, annak perpetua ligaban vettessék, költségemnek, fáradságomnak, dolgom haladékjának refusióján convincáltassék. De caetero protestatur.

Pro incta nemo.

#### Deliberatum.

Minthogy az introscribált actor kglmes urunk ő felsége actualis tiszte, sorsa s állapotja nem szenved, hogy mikor akar, az szentszéken compareáljon s causáját persequálja, hanem most egyszer kapitányától nyert gratiát: per hoc agnoscalja ugyan az szentszék, hogy in usu nem volt, hogy in prima actione finalet pronuciáljon, de mivel causáját annyira comprobálta, hogy akármikor is az szentszék pronuciálhatott volna iránta, mert világosan paráznságát s egyéb czégeres vétkeit s ez mellett gravis circumstantiakat docealta: azért az szentszék divortiumot pronuciált, ad placidiora in Domino vota az actort transmittalta, az inctat perpetua ligaban hagyta, accedente tamen consensu reverendi domini superintendentis.

(A marosköri unitarius esperesség 1717-ben kezdődő II. sz. visitationalis jegyzőkönyvéből. Kelemen Lajos úr szíves közlése.)

#### CCCLXXXVI.

#### *Bihar vármegye, 1737.*

*Henczidai lakós Kovács Istvánné ellen joganosított tanúvallatás.*

Pro parte magistratus contra conthoralem Stephani Kovács die 31. Maii 1737 in possessione Henczida peracta inquisitio.

#### De eo Utrum:

Primo: Tudja-e? látta-e? hallotta-e a tanú bizonyosan, hogy itten Henczidán lakó Kovács Istvánné az elmúlt 1736-ki esztendőnek napjaiban éjjel, vagy nappal valakit megnyomott volna; vagy valakinek ételt, vagy italt gypjúval, vagy pedig tollal összezsínálván, valakinek enni adta volna?

Secundo: Tudja-e? látta-e? hallotta-e a tanú, hogy felől említett Kovács Istvánné valakit fenyegetett volna, vagy éczakának idején rettentéssel ijesztett volna?



Tertio : Ha bővebben tudna a tanú is felül említett Kovács Istvánnénak valamely gonosz cselekedetét, tartozik hiti után fateálni.

Prima testis Catharina Veres, relicta Nicolai Nagy, Henczidaensis, annorum 60, jurata examinata fatetur : A fatens egyebet nem tud, hanem látta fényes nappal Répási Pálnét, a midőn nagy nyomorúságban és kínlódásban volt volna, czérnábúl csinált kötést vetett ki, tollal gyapjával együtt ; először a tollat vetette ki, azután a gyapjút, melyet mindjára megégettek. Azt is látta a tanú, mikoron Répási Pálné a száján kivetette és azt kiáltotta a kínok között, hogy Kovács Istvánné paradicsom almában adta neki azokat enni.

Secunda testis Elisabetha Marczy, consors Pauli Répási, Henczidaensis, annorum 20, jurata examinata fatetur ad 1<sup>mum</sup> : A tanú bizonyosan tudja, hogy itten Henczidán a Kazi István házában lakott és Kovács Istvánné éjjel, nappal reá járt s reá feküdt ; mint a lóra úgy ült reá s úgy kínoztta, egy kést is a kezibe adott, hogy üsse belé az urába. Ismét paradicsom almát vitt elibe és abban adta a gyapjút, tollat, tíz kötést a szájába és a fatens mondotta : Ó, hogy egyem én ezt meg. Kovács Istvánné mondotta : mindjárt megütlek kutya, ha meg nem eszed. Csak megette osztán. A fatensnek az ura osztán a házára ment Kovács Istvánnénak, mondotta, hogy gyógyítsa meg a feleségét, mert rosszul jár. Úgy hánytá asztán ki azokat a kötéseket a fatens, nagy kínnal harmadnap. A fatensre pedig gyakran járt és hol az ajtón levő kis lyukon, hol az ablakon bűt ki Kovács Istvánné ; és a mikor nem nyomta is a fatenst, nem hagyta alunni. És azon alkalmatoságokkal sok ember volt a házba, de senki nem látta azon Kovács Istvánnét és megirt beszédjeket nem hallotta.

Tertius testis Joannes Vas Henczidaensis, annorum 40, juratus examinatus fatetur : A fatens szemeivel látta, hogy Répási Pálnénak gyapjút, kötést és tollat húztak ki a szájából, az ura éczakának idején és azt az asszonyok a tűzbe hányták. És mikoron a tűzbe hányták is, a menyecske, — úgymint Répási Pálné, — úgy kiáltotta, hogy Kovács Istvánné paradicsom almában adta neki. És mikoron hánytá, a menyecske, mint a holt szín, úgy össze kékült.

Quartus testis Joannes Nagy Henczidaensis, annorum 26, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>. Egyebet nem tud, hanem tavaly helység ármássa lévén, utrumban feltett Kovács Istvánnét morgásért megbüntette, két polturát vévén rajta. Mely két polturát kérte vissza és a fatens házához ment. Nem lévén otthon a fatens, mondotta a fatens cselédje előtt : no, ha vissza nem adja jó szerivel, megbánja.



De a fatens ekkor vissza nem adta. Hanem egykor csakhamar zálogolván Tóth Ferenczcel pinczéhez mentenek, akkor odajött Kovács Istvánné és kérte a két polturát és akkor mindjárt rosszul lett a fatens és avval haza ment a fatens. De ottan nem maradhatván, kiment akkor a házbúl és az utcán földhöz csapta a fatenst megirt Kovács Istvánné és kínoztá. Mely kínját sok ember látta, de Kovács Istvánnét senki sem látta, csak maga a fatens. Hallotta aztán Kovács Istvántúl magátúl, az elmúlt esztendőben lévén a szállós kertben, mondván: Isten engem úgy segéljen, az én feleségem nem tiszta személy, én nem tudok nekie mit tenni.

Quintus testis Stephanus Lökös Henczidaensis, annorum 18, juratus examinatus fatetur. A fatens Szabó Sámuel úr szolgája lévén, dinnyeföld szántáskor Szabó Sámuel uram Kovács Istvánnénak dinnye föld szántást ígért; a fatensnek pedig mint szolgájának megparancsolta Szabó Sámuel uram, hogy ne szántsék. Egykor a fatens haza jó a mezőrül és az utcán meglátja a fatenst, reá támadott, nyelvél mocskolta, ezt mondván: várj reá eb ágyában született, mert bizony megbánod. Aznap estére mindjárt rosszul lett a fatens, a jászolba lefeküdt, Kovács Istvánné egy ponyvában odament, a fatensre reá feküdt, megnyomta. Annak utánna a gazdája házába bement a fatens, ott is rútul kínoztá. Azután Berek István házába ment a fatens fekünni, oda is reá ment, úgy annyira elgyötörte, alig tudá jóvá lenni belé. A Berekné házában, mindig csak szántatott volna vele.

Sextus testis Joannes Odal, Henczidaensis, annorum 48, juratus examinatus fatetur: A Kovács Istvánné menyecske leánya a fatensnél lakik, szóval összekapott vele a fatens: akkor éjszaka a kis leányának baja érkezett; mint egy kötél, úgy volt keresztül benne valami. Mihelyt a Kovács Istvánné leányának szólottak, mivel hogy a fatensnél lakik és a lakója az anyjának panaszkodott: mindjára megindult a kis leánykának: de már abbúl kigyógyult. De ez ki által esett, nem tudja, csak gyanakszik Kovács Istvánnéra, mivel szóban forgó asszony. Azt is hallotta Kovács Istvánné leányátúl, hogy ha valaki megbántotta vagy boszantotta, mindjárt az anyjával fenyegetődzött, hogy megmondja az anyjának.

Septimus testis Stephanus Simon Henczidaensis, annorum 20. juratus examinatus fatetur: A fatens egyebet nem tud, hanem egy alkalmatossággal a fatens ment volna hajón és a hajón téglát vitt volna át a vizen; egykor csak kivetik a hajóbúl, mind téglástúl; vízbe beléholt volna, ha Kis Koszorus Mihály uram fia ki nem fogta volna. És Kovács Istvánné képiiben látott egy asszonyt, ki azt cselekedte, de ő



volt-e, vagy pediglen más, nem tudja a fatens. Azután a fatens sokáig sínlett belé.

Super quibus praevio modo exactis testium fassionibus, praesentes extradedi litteras testimoniales. Datum et loco, die, mense, et anno quibus supra.

Ignatius Naményi  
inclyti comitatus Bihariensis ordinarius iudex  
nobilium. m. p.

Deliberatum est.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kézirattárában. Fol. Lat. 973.)

## CCCLXXXVII.

*Kolozs vármegye, 1738.*

*Groszán Anistie elleni pernek a tanúkihallgatások utáni tárgyalása és ítélet: a vármegye hajdúi által keményen pálcáztassék meg.*

1738. 21. Oct. sedria filialis incliti comitatus Kolos in possessione Bárez.

Causa penes exmissionem continuata ejusdem vice-comitis ab officio uti actoris contra et adversus praesentem captivam Groszán Anistie ut inctam.

Pro actore ipsomet exhibet litteras documentales, juxta quas cupit inctam juxta priorem actionem convinci et aggravari, debitaque executioni demandari et protestatur.

Pro incta procurator Martinus Némái de Légen, et cum protestatione cupit litteras documentales domini actoris perlegi, contra quas liceat, si necessum fuerit, excipere et contendere.

A. concludit verbis.

I. quoque verbis.

Deliberatum.

Az inctának Mátyás Dáviddal való consensuése nem constál, úgy boszorkánysága sem; de mivelhogy az olvasással, avagy deszkintálással az Isten ellen sokat vétett, communi voto inclytae sedriae ítéltetett, hogy a nemes vármegye hajdúi által keményen megpálcáztassék.

(Eredetije Kolozs vármegye levéltárában. VI. jegyzőkönyv 240. l.)

## CCCLXXXVIII.

*Körmend, 1738.**Vampel Tamásné Prukker Borbála ellen tartott tanúvallatás boszorkányság gyanúja miatt.*

Anno 1738. Die 18 Augusti in arce Körmend, contra Barbaram Prukker, Thomae Vampel conthoralem, strigam criminisque maleficii ream mota, in qua puncta actionalia haec continentur.

1. Valamint közönséges hírrel boszorkánynak tartatott, úgy minden ember félt tüle, a mint hogy a többi közt Felső Órben lakozó Pem Anna tüle megfenyegettetvén, éczakának idején elannyira megkinoztatott, hogy az kimondhatatlan izzadás után életiben semmi reménység nem volt, mely cselekedetet és gonosz boszorkányságot Pem Anna Prukker B.-nak tulajdonította.

2. Ugyan Pem Anna házához gyakran ördög, vagyis boszorkány képiiben elmenvén, nem csak össze gyötörte és kinozta, sőt hol az udvarára, hol pedig szintén a szobába is malaczkok képiiben az ágyánál is nagy sírást-rívást tett.

3. Mégis Prukker Borbála Pem Anna ágyához éczakának idején menvén, annak lábai között S. V. nagy utálatos tökét és farkát lelőgni látta, mintegy bikának, az minthogy egy esztendőtil fogvást ördögi mesterségével szintén úgy élt Pem Annával és közösködött mint az férje.

4. Ezek után azt is tapasztalta Pem Anna, hogy Prukker Borbála Punicz Borbálával egy ördögös szövetségben lévén, már esztendőtil fogvást Pem Annát éczakának idején szüntelen szopták, kinek jöllehet nyolcz esztendőtil fogvást gyermeke nem volt, nem is szoptatott, valameddig ezen két rab gonosz boszorkány személyek meg nem fogattattak, elegendő teje volt Pem Annának; meglévén azonban azoknak fogattatások, Pem Annának teje azonnal elveszett és oly nyugalma következett, a melyet esztendeig nem tapasztalhatott.

Fassiones praefatae Barbarae Prukker sagae sub examine torturae elicita et in iudicio post eiusdem factam explanationem et declarationem per dictam maleficam reiteratae et rati habitae haec sunt formalia:

1. Fatetur sigillum a Daemone ante 20 circ. annos, dum in porgo Hocord dominio Borostyán apud Georgium Luister servisset et in foco jacuisset, nocturno tempore circa horam nonam aquisisse eandemque Daemon in specie hominis accedendo (quem putabat esse, animam demortuae hospitissae)



vocasse, quatenus secum abire vellet, quae cum ire recusasset dixit, ipse ecce hic habes aliquid, tunc temporis impressit ipsi infra manum sinistram sigillum.

2. Fatetur ipsius consociam esse Barbaram Punicz, cum qua semper habuit commercium, a quo tempore in Ór habitavit.

3. Fatetur secum B. Punicz nocturno tempore ad prata Eöriensia saepius excivisse ac lusisse, cum quibus etiam Daemon conversabatur, qui comparavit in forma viri clamide coerulea induti cibosque ac potum eisdem subministravit, signanter ossa et coctam bubulam unum item ac panem eisdem dedit ac insimul comedendo ac bibendo saltaverunt.

4. Fatetur B. Punicz separatum et quidem senem habuisse daemonem, item fatetur eiusdem quoque sororem nomine Evam alias subulci Taresaiensis consortem esse consociam, qui antecedenter dominio Németh Ujvár in Rózsahegy apud dominum Dezső ancillam egit, haec quoque cum ipsis conversabatur.

5. Recognoscit utique se successisse antelatam Annam cum Barbara Punicz, quam etiam prima incepit illa surgere, haec autem continuavit; frequentius tamen Barb. Punicz suxit, quam ipsa cum illa vicinitate habitasset continuerunt plane usque in captivationem, cuius lac utique ipsius bene sapuisse sub ridendo revelavit, de initio huius negotii uberiorem dabit informationem Barb. Punicz.

6. Dum ratione sui mariti interrogata fuisset, deposuit eundem esse innocentem.

Quae praemissa fassio elicit est *sub tortura* in oppido Körmend die 17 Februarii 1739. Franciscus Boros Judlium coram quo praescripta fassio elicit est coram Josepho Svetico ex parte liberae regiae civitatis Ginsiensis ablegato.

#### Deliberatum :

Az I. rabnak u. m. Pukker Borbálának isteni és világi törvények félretételével az ördöggel való szövetsége és bűbajos boszorkánysága nyilván kinyilatkoztatván, maga érdeimeihez képest, másoknak is iértóztató példájára, *halálra ítéltetik és hóhér pallosa által feje vétetik*, azután pedig teste megégettetik.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában Fol. Hung. 320.)

## CCCLXXXIX.

*Trencsén vármegye, 1738.**Ítélet a rajeczi Csarapatka Katalin boszorkányperében.**Causa contra Csarapatka dictam 1738 die mensis Junii finaliter terminata.*

Csarapatka Katalin alias Zarkora Rajeczben lakott. *Deliberatum est*: Assumptis et perlectis inquisitionibus et coram figura judicii examinatorum testium fassionibus, propriaque reae inctae tam torturali, quam benevola fassione; quandoquidem id luculenter evenisset, quod eadem seposito divini numinis metu, magia et ope diabolica perniciem duorum equorum incolae Lednicensis, sed et infirmitatem ejusdem possessionis Lednice incolae actione tenus denotati, in corpore adeo gravem aegritudinem, in qua acta etiam recrudescuntibus ulceribus crutiatur eadem arte venefica procurasset, imo jam in carcere constituta, alteri pariter incarceratae feminae, dum tempore partus gravioribus partus doloribus premebatur, cum invocatione opis diaboli, comprimendo manuum propriarum polices tardiore et graviore partus procurasset, sed et illicita alia et nullam naturalem connexionem secum trahentia magica remedia aliis in distinctis casibus exercenda per excursionem ad quandam publicam Handloviensem divinatricem suasisset? indeque remedia talia procurasset, ac taliter criminis sortilegii ream semet effecisset; ideoque aliorum etiam in horrendum exemplum eandem ream inctam praevia *capitis decollatione igne concremendam condemnari*, condemnatamque et convictam judicialiter pronuntiari. 1738 die 26 Junii. Trencsén signatum per juratum notarium m. pr.

Az ítélet első fogalmazványa ugyanazon csomónál fekszik.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratára. Fol. Lat. 373. Beliczay diplomarium XII.)

## CCCXC.

*Trencsén vármegye, 1739.**Boszorkányper Lakó Jánosné Gyurcsánszky Kata ellen.*

A. 1739. d. 25. m. Februarii termino videlicet celebratae sedis judicariae. Levata causa magistratus Trencsiniensis ut actoris contra et adversus memoratam foeminam Catharinam Gyurcsánszky, consortem providi Joannnis Lako, veluti ream inctam ratione et ex principio criminis ab infra uberius



declarati, ac per eandem patrati mota et erecta. *Vád alapja* : vádlott a kánpadon bevallá : quatenus arte sua magica Joanni Herden hactenus semper in magnis cruciatibus jam ab anno semitercio constituto maleficum faciat stb. Az ügy a legközelebbi sedriára halasztatott, minthogy még számos tanú volt kihallgatandó ; az ez ügybeni *feljelentés ekként szól* : Sigismundus Mérey de eadem et Kis Dvoran, substitutus vicecomes inclyti comitatus Trencheniensis. Egregiis uni ex iudlium et alteri ex jurassoribus Cttus ejusdem cum praesentibus requirendis. Salutem et mutuam amicitiam. Expositum est mihi nomine et in persona egregii Stephani Borcsiczky, qua fiscalis Ctus hujus Trenchiniensis : Qualiter nobilis foemina Catharina Gyurcsánszky (a védő a nemes nő kínzása folytán a vallo mást Kit. 9. 8. c. 6-ra támaszkodva érvénytelennek mondá) consors Joannis Lako, incolae Renyczensis, nescitur unde mota, aut quo maligni spiritus incitamento ad id inducta, anno adhinc tertio praeterito 1737. cuidam Joanni Hudek ex possessione Lednice, ad dominium Vágh-Besztercze spectante, medio Catharinae Csarapatka, alias strigae et jam propter crimina sua justificatae quoque tale maleficium procurasset ; primo quod egregio ejus domino ulceribus repleti eripuerit, dein antelatus Joannes Hudek pariter ulceribus obrutus et morbo inexplicabili gravatus, ut ab annis duobus in magnis cruciatibus et doloribus quasi semimortuus ad instar Lazari jacere et inexplicabiles cruciatus pati cogeretur. Ex ea proinde ratione memoratus exponens fiscalis praelibatam Catherinam Gyurcsánszky, tanquam ream criminis sortilegii, seu respective homicidii ex eo videlicet principio, quod faciens et consentiens adeoque procurans sensu. T. 82 part. II. et ad 9 hl. 6. 7. aequali poena punirent adeoque sub parem juris censuram cadet, in primitus venturam Cttus hujus sedriam aliunde jam pro die 25. venturi mensis Februarii et subsequentibus anni nunc currentis 1739. in Trenchinum praefixam, medio vestri ad personaliter comparendum et usque ad finalem decisionem causae taliter juri standum intuitu actus praedeclarati evocari, taliterque ibidem ex praedeclarata Cath. Gyurcsánszky jus iudicium adeoque juris et justitiae complementum administrare vellet ; pro eo vobis harum serie autoritate officii mei substituti vicecomitis, quo fungor, committendum esse duxi, quatenus acceptis praesentibus, ad instantiam praememorati fiscalis ergo prae appositam Cath. Gyurcsánszky accedendo, eandem in primitus venturam (uti praemissum est) Cttus sedriam cum assignatione praesentium genuinorum parium respectu pro specificati actus citatis et evocatis ita, ut personaliter compareat et usque ad finalem causae decisionem

taliter adsit, respectu praeiorum efficacem rationem reddituram; nam sive ita modo praeio comparuerit, sive non, vos tamen vestrae citationis et evocationis uti fuerit peracta seriem tergo praesentium annectendo suo loco et tempore referre debeatis et teneamini, consuetudini etus et communi iustitiae noveritis vos accomodare. Nec secus facturi. Datum in oppido Solna die 8. mensis Januarii anno 1739. id qui supra substit. vicecomes m. p. (L. S.) E meghagyáson olvasható a szolgabíró (Hrabovszky József és esküdt Ogronomich Kristóf) idéző bizonyítványa, a kik az idézésről Bicsén értesítették a vádlottat. E bizonyítványt aláírták és megpecsételték.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3731. Beliczay diplomarium XII. 1193.)

## CCCXCI.

*Trencsén vármegye, 1740.*

*Boszorkányper Laczorán Györgyné ellen.*

A. D. 1740 d. 12. Mensis Decembris. In libera et regia civitate Trencheniensi sub decursu revisionum causarum criminalium levata est causa inclyti magistratus comitatus ut actoris adversus foeminam Annam Georgii Laczoran consortem ex possessione Zadecsne, ad Kosztolnam, tanquam sagam, adeoque ream incattam ratione et ex principio ejusmodi criminum ab infra in exigenda magistratuali criminali actione uberius expressatorum mota et erecta etc... *Vádolatott*: Ope, credi par est, maligni spiritus et ex pacto eum eodem habito arte magica cuidam incolae Dorsoniensi Michaeli quippe Kita id procurare, quod per decursum ferme integri anni diversis affectionibus cruciatus, recenter inter magnos dolores vitam etiam cum morte commutare debuisset non formidasset etc. non secus et pro exercenda arte magica canis caput ad se deportari facere psaesumpsisset. Kéri kínzás után: Articuli 60 Prax. Criminalis et Capitis 32 S. Steph. libr. II-hoz képest büntetni. Becsatolja a tanúvallomásokat, melyeket meghitelesíttetni kér. *Deliberatum est*: A tanúk eltérő és vádlott elégtelen vallomása miatt: ut itaque evidentis facti attentati luculentius elucescat, siquidem secus resciri nequiret, eandem pluralitate votorum equuleo adjudicari. *Folytatott 1741 Jan. 16. Deliberatum est*: Evidentia rei neque ex torturali ejusdem reae inctae fassione elicitata et evictu (?) existente itaque eandem ab ordinaria poena absolvi, in quantum vero eandem poenae arbitrariae propter comminationem



mortis gravari deberet, consideratio longioris carceris arcis Trenchin (jam necessarie superatae per eandem torturae) tristo, in quo inediam et alias calamitates perpeti necessitabatur, eandem erga *strictas reversales*, ne ejusmodi longius tristem suum quoquomodo in testibus et aliis vindicare praesumat et assenset, dimitti et dimittendam decerni. Actum etc. ut supra — aláírások.

(Magyar Nemzeti Múzeum kézírattárában. Fol. Lat. 3731. Beliczay diplomatarium XII. 1203.)

## CCCXCII.

*Pest vármegye, 1741.*

Pakson tárgyalták Vörös Ilona boszorkányperét. E perből csak a vádlott kihallgatása s annak vallomásai vannak közölve. A közleményből nem tűnik ki, hogy tortura alatti vallatás-é?

(Sándor József : Ethnographia. 1902. évf. 312. lap.)

## CCCXCIII.

*Nagy-Sink, 1741.*

A nagy-sink-i egyház jegyzőkönyve szerint ott 1741-ben egy boszorkányper tárgyaltatott; s a vádlott a község melletti Servatius hegyen elégettetett.

(Müller Frigyes : id. mű. 44. l.)

## CCCXCIV.

*Trencsén vármegye, 1741.*

*Massiczka Dorottya bellai lakos boszorkánypöre.*

A. 1741. Máj. 29. A megyei ügyész Massiczka Dorottya bellai lakos ellen. *A vád* incantatio, az ördög segélyének használata. *A vádlott részéről* (in vinculis adstans) ő beismeri a tanúk vallomását: qua tamen ex talibusmodi fassionibus ne utique prodiret, ut vita sua alicui nocumentum aliquod intulisset, verum potius cooperatione ejusdem plurimi sanati fuissent, ex eo vitae suae emendationem in futuro firmiter proponendo, gratiam et misericordiam inclyti magistratus imploraret. *A vádló*: minthogy jam intuitu similium malificiorum et criminum in C-te dominali J. Dominii Óvár annis prioribus revisionem criminalem habendo torturamque judicialiter adinventam

subeundo strictas de se reversales dedisset, ad priora tamen scelera relabi verita non fuisset, consequenterque jus emendationis malae transactae vitae ipsius per amplius quia non superesset, ad praescindenda ulteriora malificia et publica scandala, praefatam ream inctam tanquam poena legali dignam, e medio vivorum sufferendam judicialiter decerni postularet. Deliberatum est: bővebb vizsgálat ejtendő.

(Magyar Nemzeti Múzeum kézirattárában. Fol. Lat. 3731. Beliczay diplomatarium XII. 3731.)

## CCCXCV.

*Bihar vármegye, 1741.*

*Gálospetrii lakos Kántor Erzsébet ellen vádindítvány és megbotztatását határozó ítélet.*

Levata causa magistratualis contra Elisabetham Kántor Gálos-Petriensem consortem Michaelis Kozma ut sagam et incattam.

Contra quam fiscus magistratualis exponens, qualiter illa divinis humanisque legibus postpositis, non modo veram fidem abnegando daemoni se se tradiderit, sed et hominibus christianis in corpore et bonis, elucente inquisitione sub F, mortem et damna inferre nil . . . . .<sup>1)</sup> duxisset; qua propter ad exigentiam Sancti Ladislai lib. 1. cap. 34. et praxis criminalis art. 60, ad rogum condemnendam, igne cremandam adurget.

## Deliberatum:

In actionato crimine magiae adversus pretensam inctam, ne semiplena per fiscum probato; nihilominus ad avertendam a multis conceptam suspicionem, ob minas praeallegatas eandem 50 baculis pulsandam et ex possessione Gálos-Petri proscribendam esse.

(Eredetije Bihar vármegye levéltárában. VIII. j. k.)

## CCCXCVI.

*Körmend, 1741.*

*Egyházas-radóczy Márkus Istvánné Balogh Dorottya boszorkánypöre.*

Ao 1741 in praedicta arce Körmend contra Dorotheam Balogh, Stephani Markus im Egyházas Radóczy commoran-

<sup>1)</sup> Kiszakadt szó.



tis consortem, velut sagam et maleficam suscitata, in qua actionale postulatam in subsequentibus punctis fundaretur.

1<sup>mo</sup>. Midőn Egyházas Radócson lakozó Takács Jánosnak leánya Örzse, az rabszemélynek és férjének répájából egyet megevett volna, arra jöven a rabszemélynek férje, a megevett répának héját és csírját azonnal fölszedte és nagy káromkodással és fenyegetéssel illetvén, mondotta, hogy haza viszi és annak füstre való tételével és forrázásával kitanúlja répájának lopóját, a mint is más napra kelvén említett leánzó hideglelésben esett és egész esztendeig s három hétig abban mérték nélkül sínlódvén sanyargattatott, mely cselekedetet másnak nem, hanem egyedül a rab személynek tulajdonította.

2<sup>do</sup>. Az incta rabszemély Egyházas Radóczi Horváth Györgyre férjével lett ökörcserélésből származott bor áráért megharagudván, ilyen szókkal fenyegette: »No, meg fogod bántani!« Azon fenyegetésre csakhamar egész testében földagadván, ágyban esett és tíz egész holnapig nyomorgott, sínlódott.

3<sup>io</sup>. Hasonlóképpen Kis-Kölkeden lakozó Horváth Mihály ellen is azért, hogy veszekedő fia ellen támadott és a másikat, kivel a rabszemély veszekedett, védelmezte, fenyegetődzvén, azonnal másnap Horváth M. oly nyomorulttá lett, hogy lábain nem járhatván, csúszóvá és mászóvá vált, mely eránt, midőn Tallián György uramtúl, úgymint földesurától az rabszemély azon nyomorult könyörgésére parancsolatot vett volna, hogy eresztene meg neki, egyébiránt megfogattatik, azonnal urának parancsolatjára föloldozván boszorkányságát, csakhamar előbbeni egészségére juttatta említett Horváth M.-t.

4. Megtudván azt a rabszemély, hogy Hodosi János a kukoriczájából két-három fejet elvitt legyen, azért annak lábanyomát fölszedvén és Udvardi aliter Ispán György kútjába ördöngös mesterséggel vetvén, legottan ebbeli cselekedete után az hideg ellölte Hodosi Jánost és azzal tovább esztendőnél elannyira sanyargatta, hogy már élete felül semmi reménység sem vala, mely gonoszsága végett midőn jelentett földesura által újra megfenyegettetett volna, annak parancsolatjára azt mondotta a rabszemély, hogy merjék meg azon kutat, a minthogy meg is mérték és akkor maga is azon kútban a mennyire kávéit elérhette, belé hajolván, a mi sár abbeli meréssel a kávék között elmaradt, maga kezeivel és ujjaival kitisztogatta és azután mindjárt visszateért előbbeni egészsége nevezett Hodosi J.-nak, a ki felül maga és a rabszemély megvallotta, hogy ha azon kutat, meg nem mérték volna, bizonyynyal meg kellett volna neki halni.

5<sup>to</sup>. Horváth Györgynek leányát a rabszemély haragjában



megfenyegetvén, mindjárt fenyegetése után hideglelésbe esett és azzal másfél esztendeig rázatta.

6<sup>to</sup>. Mégis Egyházas Radócson lakozó Udvardi Jánosra azért, hogy megütötte az incta rabot, oly nyavalyát bocsátott, hogy hol fázott, hol hevült, hol pedig földagadott és nem is előbb szünt meg ebbeli nyavalyája, hanem mikor rajta izent, hogy eressen meg neki és arra mindjárt jobban lett.

7<sup>mo</sup>. Fentírt Udvardi J.-nak ökreinek S. V. trágványokat fölvévén, annyira megrontotta őket, hogyha kérésére meg nem eresztette volna, elkelt volna veszni beléje.

8. Hogy az incta rabnak leányi Markos Sigmondnének répáját hordták, megtiltotta nekie, hogy leányaival ne engedné hordani, melyre megfenyegetvén, azután mindjárt úgy megrontotta, hogy se kezeivel, se lábaival nem bírhatván, egész esztendeig az ágy fenekén kínlódott és ezen istentelen téteményével még sokak előtt dicsekedett is.

9. Ugyan Markus S. is tíz esztendő s leánykájára azért, hogy az incta rabot bizonyos szidalmazásáért azon M. megverte az előtt bocsátott fenyegetése után oly nyavalyát eresztett, hogy mindjárt ágyban esvén, se kezeivel, se lábaival nem bírhatott, fejét is hátra szegvén, azzal szőlásátul is megfosztotta, így harmadnap kiálódás után megholt.

10<sup>o</sup>. Minek utánna Udvardi J. az incta rabbal összeveszvé, egy kevéssé ötöt megrugdalta volna, csakhamarosan rugása után U. J.-nak minden csontjaiban oly fájdalom érkezett, hogy három egész hétig semmit sem tehetvén kínjai miatt, minden órán halálát kérte Istenétől és azon fájdalomtól nem is másképpen szabadulhatott, hanem midőn egy testvérbátyja megfenyegette volna, hogyha meg nem eresztené, fogattatná, arra mindjárt helyre hozta és előbbeni egészségére állította.

11<sup>mo</sup>. Udvardi J.-nak felesége az incta rabnak tanácslásátul és boszorkányi téteményre való tanításábúl a lába nyomainak fölvetelivel úgy megrontódott, hogy semmiképpen nem segíthetvén, meg költetett neki halni.

12<sup>mo</sup>. Tóth István az incta rabot bizonyos adósságért exequáltatta és szoknyáját elvitette, oly nehéz és súlyos nyavalyát bocsátott reá, hogy azután senki rajta nem segíthetvén, abban költött neki meghalni.

13. Korcsmáros Balázsra és Körmendi Örsze házastársára megharagudván azért, hogy házuktól kiadtak az incta rabon, őket megfenyegetvén és azonnal Körmendi Örsét hidegleléssel nyomorgatta, 24 hétig, férjét pedig mind hidegleléssel, mind testének feldagadásával négy egész hónapig kínoztta, hasonlóképpen bánt Nagy Katával is, ki is



midőn kérdezte volna az incta rabtúl, hogy mikép cselekedheti meg a hideglelést, azt felelte: »hogy midőn sütnék, akkor elkövétheti«, a mint is ezen szavai után harmadnap mulván el is lölette a hideggel és mindaddig, miglen reá nem izentek, meg sem eresztett neki.

14°. Tallián György uram Rafay nevű kocsissa egész testében annyira elszáradott, hogy se élő, se haló nem vala és azon nyavalyát nem másnak, hanem az incta rabnak tulajdonította, melyért midőn Tallián Gy. uram mint földesúr requiráltatott volna, hogy jobbágyasszonyt fenyegetné meg, azt felelte, hogy a sok rossz hirre nézve maga sem mer neki véteni. Azalatt a kocsisnak semmi orvossággal nem használhatván, meg köllött neki halni.

15°. Tóth Istvánnak öregbik fiát ugyan Istvánt egy kucoriczáért annyira lölette a hideggel, hogy már élete felül semmi reménység nem vala, megis kölletett volna neki halni, hacsak az incta rabszemélyt a megeresztés végett meg nem kérte volna, a mint is, mihelest megeresztett neki, előbbeni egészségre jutott.

16°. Midőn az incta rabszemély megfogott, akkor Györki Kata maga egyik tehenéről a kötelet leoldván, az incta rabnak megkötözésére odaadta és mindjárt azon jó tehenének minden haszna elveszett; azon alkalmatossággal történt az is, hogy Gots István feleségének ilyen szókat mondott az incta rab: »ennek ne örülj, mivel marad utánnam még, a ki azután árt«.

17°. Hogy Németh György által megkötöztetett az incta rab, azonnal mindkét kezeiben annyira megbántódott, hogy közel egy holnapig föl nem emelhette a kezeit.

#### Deliberatum est:

Ezen istentelen és Teremtő Istene ellen pártot ütő bűbajos rabasszony, jóllehet sok jámbor keresztyén felebarátinak testekben, marhájokban tett istentelen sanyargatásit, sőt némelyeknek ugyan ördögi praktikája által e világból okozott kiköltözését is az törvény színe előtt teljességgel tagadásra vette és maga ártatlanságát bizonyos inquisitioval is legitimálni kívánta, de azon inquisitio maga mentségire elégtelen lévén, ellenben az ellene beadott magistratualis inquisitióból és más hiteles relatiókból is világosan kitetszik, hogy az említett gonosz személy közhirül is aféle istentelen boszorkány asszonynak tartatván, sok jámbor keresztyén személyeket nem csak testekben iszonyúképpen megrongált és marhájokat sanyargatta, sőt némelyeket elannyira megnyomorított, hogy sok sanyargatás után ez világból is ki-

szólítottak, kire nézve ezen ördögös és boszorkány mesterségben megrögzött és más jámbor keresztyén felebarátjának vérét és kárát szomjazó boszorkányasszony magának ugyan megérdemlett büntetésére, másoknak pedig irtóztató példájára praevio quoad complices examine torture *elevenen tűzre és ezáltal halálra ítéltetik.*

(Eredetije Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 320.)

## CCCXCVII.

*Dés, 1742.*

*Hivatalból emelt vád Balázs Jánosné, Tordai Jánosné, Oláh Péterné, Incze Jánosné, Simon Gergelyné, Mogyorósi Miklósné, Kis Zsigmondné és Bisztriczán Péterné ellen boszorkányság miatt ; ez ügyben ítélet.*

*A városi hatóság felhatalmazza a városi hadnagyot boszorkányper indítására : Jóllehet sub diaeta juridice procedalni nem lehetne, de a mostani időnek szomorú és nehéz kimenetelő circumstantiájira nézve azokat félretenni képtelenítettünk, minthogy az Istennek fenforgó pestisbeli ítéletit nemcsak mások között, hanem mi közöttünk is naponként jobban jobban harapózni tapasztaljuk, mely minket minden juridicus processusól praepediál ; melyre nézve concludáltatott, hogy a mely suspecta personák sine citatione incaptiváltattak (ú. m. Balás Jánosné, Tordai Jánosné, Oláh Péterné, Incze Jánosné, Simon Gergelyné, Mogyorósi Miklósné, Kis Zsigmondné, Bisztriczán Péterné), hogy a gonosz irtattassék és gonoszságokban tovább-tovább ne mehessenek, hanem refoenáltassanak, facultáltatik hadnagy atyánkfia, hogy ellenek minden eddig observált juridicus processus megszorításával procedáljon és mediante inquisitione, ha mit ellenek doceálhat, juxta qualitates delicti kit-kit exequáltathasson ; ezekhez pedig semmi privata exceptiok ne férjenek.*

*A hadnagy által benyújtott vádindítvány a következő : »Ez okon kellett az inctákat in jus attrahálnom ez mostani időnek sokféle circumstantiájira nézve, hogy az incták diversis vicibus, locis et temporibus magokat az boszorkányi tudományokban, praktikákban gyönyörködtetvén, más jámboroknak sok károkkal, mind életek veszedelmével, mind félszegéseket másoknak testekben causáltanak, mind peniglen tehenek tejenek, vajának elvételével, úgy sok külömb-külobbféle boszorkányi praktikákkal éltenek, melyeket is in instanti comprobálni kész leszek cum litteris inquisitionalibus ; meg-*



kívánom azért a jure juxta usum et praxim ab antiquo consuetam, hogy az incták 1. az oly személyek számokra készítettett jármon általbútassanak; 2. a vizen megúsztattassanak; 3. hogy keményen tortúráztassanak több társainak kiadásokra et post juxta meritum megégettessenek.« Azonkívül a perköltségeket fizessék meg.

(*A hadnagy minden egyes vádlottra vonatkozólag külön teszi meg vádindítványát; a hatóság is külön ítélkezik minden egyes vádlott felett.*)

*Balás Jánosné Asztalos Zsófi ellen felhozott vád:* »Vallják 21 számból álló nemes személyek, hogy az incta némelyeknek halált, másoknak nyavalyát és sokaknak holtig való félszogséget causált gonosz mesterségével. A megírt számból álló fatensek pedig többire nyilvánvaló boszorkányságát fateálják és nemcsak circumstantiákat; ezek felett édes gyermeki is sokaknak panaszkodván, esküvéssel és káromkodással mondták, hogy nem kár volna az anyjokat Balás Jánosné megégetni.« Ítélet: »Az incta minden elkövethető próbák alá subjiciáltassék, több complex társainak kiadására torturáltassék; annak utánna tiszteletes praedicator uraiméknak ő kglmeknek mind az két részről érette való singularis intercessiojokat respectálván, avagy csak ha teste elvész, hogy lelkét megnyerhesse, elsőben feje vétetessék s a teste tűzzel megégettessék és maradandó javaiból az actor ő kglme expensája refundáltassék.«

*Tordai Jánosné Simon Erzsébet ellen felhozott vád:* »Constál világosan sok rendbéli praktikáji és boszorkánysága 11 számból álló fatenseknek fassiojából.« Egyik tanú a következőket állítja: Szemeivel látta, hogy az incta nemzetes Lajos Mihály uram dési lakóházának pitvarában egy fazéknak szájára egy kést fektetvén és az incta kezében tévén kilencz boronafogat és kilencz seprűszálat, melyeket megtüzesítvén és magában berbitelvén, a kés magától egyik feliről a másik felire fordult által s meg által a fazék nyakán; végtére pedig, a midőn kilenczedikszer az említett megtüzesített boronafogakat, seprűszálat a fazékban ütötte volna, a kés ugyancsak magában hegyivel a fazék közepiben ugordván megállott, melyet is keresztyén és tiszta személynek végben vinni lehetetlen«.

Ítélet: incta simpliciter a városról mox et de facto pro-scribáltassék.

*Simon Gergelyné Mészáros Mária ellen felhozott vád:* »15 számból álló fatensek világosan subinferálják sok rendbéli gonosz cselekedeteit, a melyeket végben vitt; sokakat megnyomorított, némelyeknek nyavalyát és egy személynek halált is causált, kit is Bíró János néhai felesége halála óráján



mintegy testamentaria dispositio szerint sokaknak megmondotta, hogy az incta Simon Gergelyné miatt kelletik meghalni. A férje is diversis vicibus sokaknak keservesen panaszolta, hogy az felesége nyilvánvaló boszorkány; nem tudja, mit csináljon véle, mert csak azon veszi észre, hogy éjszakának idején csak oda lesz mellőlle az ágyból és a midőn tapogatván keresné, hol csak egy párnát tanál mellette, sokszor hajnal felé lucskosan hogy jű elé, nem tudja hol jár, holott estve együtt feküsznek le. Azt is sokan subinferálják, hogy az incta sokak tehenének tejét-vaját boszorkányi mesterségével elviszi.

Ítélet: Az incta minden elkövethető próbák alá subjiáltassék, több complex társainak kiadására torturáztassék, annak utánna tiszteletes praedicator uraiméknak ő kglmeknek mind az két részről érette való singularis intercessiojokat respectálván, avagy csak ha teste elvész, hogy lelkét megnyerhesse, elsőbben feje vétetessék s a teste tűzzel megégettessék és maradandó javaiból az actor ő kglme expensája refundáltassék.

*Oláh Péterné Orosz Borbála ellen felhozott vád:* »Constál az inctának gonosz cselekedete, melyet boszorkányi mesterségével végben vitt, sokaknak nyavalyát és félszogséget causált, némelyeket megfenyegetvén és fenyegetését effectuálta is, a minthogy 11 számból álló fatensek világosan subinferálják.«  
»Egyik vallomás szerint: »gyermeket fogott, a kinek farka volt és tudta, hogy nyilvánvaló boszorkány volt, mind a szülő anyjának, mind a gyermeknek is farkak lévén, a melyet is tempore examinationis fateálta, hogy egyetértvén véle, szánta a magistratusnak általadni, sőt hatalmat adott neki, hogy a vadakon és madarakon légyen hatalma boszorkányi mesterségével.«

Ítélet: 33 frt 33 dénár bírságra ítélik azzal a figyelmeztetéssel, hogy ha boszorkányi mesterségét valakin megújítja, megégetik.

*Incze Jánosné Falkó Anna ellen felhozott vád:* »Constál világosan 12 számból álló fatenseknek fassiojokból az incta boszorkánysága, a midőn sokféle tudományival kérkedett némely résziben végben is vitt.« Egyik tanú szerint: »a férje inhibeálta a doctorozástól, azt mondván, hogy hagyjon békét a doctorozásnak, mert már egyszer a tűz alól mentette meg a gyógyítás miatt. Ezen kívül sok egyéb aprólék gonosz praktikáknak végben vitelével is vádoltatik az említett fatensektől.« Pl. ha a szivét megtapogatja az embernek, megtudja, mit beszéltek felőlle.

Ítélet: 16 frt. 5 dénár bírsággal büntetik, azzal a figyelmeztetéssel, hogy ha jövőben efféléken érik, megégetik.



*Kis Zsigmondné Máté Borbála ellen felhozott vád:* »Boszorkánysága iránt való suspiciot igen kevés fatensek subinferálják, azok is halálra nem aggraválják, de ugyancsak varázslással, ú. m. tehenek tejének elvételével causálják«.

Ítélet: 8 frt bírságra ítélik, szintén azzal a figyelmeztetéssel, hogy ha jövőben ilyeneket cselekszik, a tüzet el nem kerüli.

(Dés város jegyzőkönyvéből, a városi levéltárban.)

*Jegyzet:* A többi vádlottnőre vonatkozólag a jegyzőkönyvekben adatot nem találtunk; ügyüket — úgy látszik — a gyanúkok elégtelensége miatt, nem is tárgyalták.

*Jegyzet:* E per egy részlete közölve volt a Vasárnapi Ujság 1862. 35. számában s utána Laufenauer K.: Az idegélet világából. Budapest. 1899. cz. műve 88—89. ll. Minthogy az eredeti jegyzőkönyvből vett másolatunk a közölt részek kihagyásával kevésbbé érthető lett volna — az egészet jelenleg is közöljük.

### CCCXCVIII.

*Körmend, 1742.*

*Sümenko Sebestyén bűbajos boszorkányság miatt halálra ítéltetése.*

Anno 1742. die 28. mensis Martii in arce Körmend contra Sebastianum Sümenko, velut sagam et maleficum suscitata causa, quae sequentibus punctibus actionalibus fundata est.

1<sup>mo</sup>. Midőn Barkócz nevű helységben lakozó Mardovecz Ferencz Novák Miklós leányának lakodalmán vőféj lett volna, az inctus rab megharagudván és fenyegetődvén ilyesképpen, hogy: várj, várj, bizony megbánod; ezen szavai után olyast cselekedett, hogy a vőlegény egy holnapig házasságbeli kötelességének meg sem felelhetett, míg meg nem eresztett neki.

2<sup>do</sup>. Ugyan Barkóczon lakozó Stoszán Magdolna leányát Bogár Mátyás el akarván házastársul venni, de ennek az inctus rab valamely italt adott, hogy tőle elidegenedjék, a mint nemcsak attól elidegenedett, de mindennemű szerencséje megkötöttet, míglen az incta rab a leány anyjának kérésére, két pár fehér ruhának ígéretére nézve meg nem eresztett neki, a mint a megeresztés után, mely alkalmatossággal maga megvallotta az inctus rab, hogy ha könyörögni nem jött volna hozzá, leánya férjhez nem mehetett volna; egy hétre vala, a mint az inctus rab megmondotta a leánynak szerencséje akadván, Tóth István nevű katonához ment férjhez.

3<sup>o</sup>. Ezen katona Barkóczon lakozó Tóth J. házánál az inctus rab össze szólakodván, minek ötlet egyszer pallosával

megütötte volna, azonnal fenyegette, hogy fél esztendeig nem fog élni, akár itthon marad, akár táborba megyen.<sup>1)</sup>

4<sup>to</sup>. Az inctus rab maga szája vallása szerint Krausz Györgynek férfiasságát házasságának alkalmatosságával elvette, sőt hideglölést is bocsátott reája, kinek azután könyörgésére megeresztvén, adott neki bizonyos italba, a melyet a ház szegletiből kapocsról (sic!) és kapárúl (sic!) úgy az ajtónak felső küszögjéről valamit összeve vakarván, confiált, beadta neki innya, az edényt pedig mindjárt a kemencze füleiben tette, azután mindjárást élhetett feleségével, hanem a hideglelést meg nem eresztette azért, mivel a téteményt valamely vakondoknak turásába tette és azt a víz elmosván, meg sem találhatta, a minthogy 3 esztendőktől fogva e mai napiglan is rajta vagyon a harmadnap kemény hideglelés.

5<sup>to</sup>. Nem különben az inctus rab tyúk fiának ellopását Farkas nevű Vida leányára fogta és jóllehet azután megtalálta, mégis őtet megfenyegetvén, azt mondotta, hogy az ördög néz ki belőlle és ugyanezen fenyegetésére negyed napjára rosszul lett, testiben igen nagyon megdagadván, hat hétig sénlődött, melyért fenyegettetvén, az inctus rab azután kérte Farkas Istvánt, hogy ne menne panaszra, úgyis meggyógyulna leánya, s mindjárt azon nap vitt beteg leányának sült puha kenyeret, lévén rajta sajt kenve és azt leányának enni beadta, melytől azonnal jobban lett és megis gyógyult.

6<sup>o</sup>. Ugyan Farkas J.-nak második leányát csak azért, hogy kertjéből egy fej fokhagymát elvitt, megbetegítette az fenyegetése, harmad nap múlva minden ereitől megfosztott és teste is földagadozván, öt hétig kénlődött. Kinek gyógyulására jövoslotta az inctus rab, hogy az ő szüreből egy darabocskát metszene el és azzal füstölné meg beteges leányát és meg fog gyógyulni, a minthogy azt el is követvén, azonnal jobban lőtt, sőt meg is gyógyult.

7<sup>mo</sup>. Hogy megirt Farkas Istvánnak fia lakodalmának alkalmatosságával az inctus rabnak keszkenyőt nem adott, megharagudván, a vőlegénynek férfúságát egy holnapig elvőtte és azt ismét nagy könyörgés után egy darab frissen sült kenyérnek beadása által visszatérítette.

8<sup>o</sup>. Néhai Kereszturi Sándor uramra is oly nyavalyát eresztett, hogy abban feles esztendőig sínlődvén, meg is költetett benne neki halni.

9<sup>o</sup>. Barkóczon lakozó Török István feleségét is leányával megbetegítvén, kérésekre és ajándékukra nézve meggyógyította, ámbár kételkedett azon, hogy az öreget meggyógyítsa,

<sup>1)</sup> Egy be nem teljesült fenyegetés.



mivel azon téteményt, melyet hászkajok (sic!) alá tett, elrodhadtnak vélte és nyilván kimondotta.

10°. Zekovics György anyjára is az inctus rab megharagudván, bizonyos tyúkjainak megmellesztéseért, fenyegette s ugyan súlyos nyavalyában is hamar esett és hogy maga az inctus rab azon nyavalyát megeresztette, másoknak is dicsekedett.

Deliberatum est:

A magistratualis inquisitioból és az inctus rabnak némely cselekedete iránt lett maga vallásából is az ellene actionált bűbajos boszorkányos cselekedetek elegendőképpen megvilágosodván, ahhoz képest járulván az is hozzája, hogy az magistratualis bizonyságok vallása szerént közönséges hirrel is ezen inctus rab bűbajos boszorkánynak tartatott, magának megérdemlett büntetésére, másoknak pedig rettentő példájára hogy *hóhér által feje vétetvén, teste tűz által megégettessék*, sententiáztatik. Előbb mindazáltal több hasonló ördögös cselekedeteinek és complex társának kinyilatkoztatására *megcsigáztassék*.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 320.)

CCCXCIX.

Brassó, 1743.

Tudósítás egy vérszopó vampir (eine Wampier, oder Blutsaugerin) felfedeztetéséről.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó. IV. k. 146. l.)

CD.

Dés, 1743.

*Hivatalból emelt vád Mogyorósi Miklósné Lázár Erzsébet ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Érsekújvári László városi hadnagy 1743. márczius 10-én vádat emel Mogyorósi Miklósné ellen boszorkányság miatt. A vád csak általánosságban említi vádlottnő boszorkányságát. Ítélet nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDI.

*Marosszék, 1744.**Ítélet boszorkánysáért perelt Szabó Istvánné Deák Kata nemes asszony ügyében.*

## Deliberatum :

Nem lévén elegendő fatensi az actor ő kegyelmének azon keresetéhez képest, álljon fakultásában, ha többet találhat ; ha pedig az egész falut megeskettette, ő kegyelme impetitioja alól simpliciter absolváltatik ; úgy mindazonáltal, hogy kapcza főzése és egyéb cselekedeti ne tapasztaltassanak.

(Eredetije Marosszék levéltárában 113. számú jegyzőkönyv.)

## CDII.

*Dés, 1744.**Hivatalból emelt vád Kibédi Erzsébet ellen boszorkányság gyanúja miatt.*

Sövényfalvi Mátyás városi hadnagy 1744. aug. 28-án perli Kibédi Erzsébetet boszorkányság gyanúja miatt. A per különböző okok miatt másfél esztendeig húzódott, míg végre 1745. december 10-én ítéletet hozhattak. Az ítélet szerint 33 frt pénzbírságot fizessen és ecclesiát kövessen.

Vádirat felhossa, hogy vádlottnő a békának száját kovácskövekkel megrakván, bevarrta, »mely cselekedetét egyéb gravis circumstantiák aggraválják«.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDIII.

*Bihar vármegye, 1744.**A sarkadi előjáróság által Jósza Kata ellen tartott tanúkihallgatás és ezt a vármegyéhez beküldő levél.*

## Utrum de eo :

Tudja, látta, hallotta a tanú világosan, hogy mostan Szatmári Jánosnál lakó Jósza Kata, ki is ugyanott lakos Vas Imrénének édes anyja, hogy nyilvánvaló boszorkány volna? Vagy olyas tudományát, ha látta, vagy hallotta volna, mely



az igaz tudománynyal ellenkező volna, mely tudomány az boszorkánysághoz való volna?

Magán kívül kit tud jó tanúnak lenni?

Prima testis Körösi Mihályné: Hallotta Szerénden lakos Király Andrástól, hogy: itt lakik-e az a Jósa Kata, Vas Imre napa? Melyre felelt Körösiné: itt lakik, miért kérdi? Valljon el merne most jönni Agyába vagy Szerindre? Felelt Körösiné: miért né! Azért, hogy megfejte az Szamer vejinek két tehenét és azonnal mindjárt megdöglött és midőn hírekkel esett volna, azonnal ellódult. A domina fatens pedig, mikor maga házánál lakott volna nevezett Jósa Kata, — tudja azt nyilván, — midőn hat heti lett volna a fatens gyermekágya, akkor betegedett meg az ő leánya és az fatens gyermeki- nek vér görgött ki a szemiből; mikor pedig az ő leányának is kitölt az gyermekágya, a templomba ment volna, háromszor be- és kilépett a küszöbön; melyet meglátván a domina fatens nem engedte többször lépni, hanem vissza tartotta és nézi, mért lépdeste által: hát az fatens bölcsőinek az középső fáját kivették és az küszöb alá ásták, apróra hasogatták; melyet az fatens felvett és az tűzre vetett, mely ágy megropogott. Melyre mondotta a fatens: ezzel akarta megrontani az én gyermekemnek a szemit. Ezek után pedig azt is látta a fatens, hogy az leánya gyermekágya kitelvén, az templomba ment; a leánya kivette az ágy szalmáját és megégette, az anyja abból a tűzből vitt be és az ágy alatt elnyújtóztatván, úgy füstölte meg az ágyat, négy szegeletit és az ágyat felvetvén, egy kapczába tüzes pernyét vitt be, úgy tette a párna közzé a domina. A fatens férje haza menvén, kérlette: mi az kü füst van a házban; melyre felelt a fatens: egy kapczába tüzes pernyét tett a vén asszony, talán az ágya is összeégett eddig, mert én ott benn sem voltam azután. Ezek után látta a domina fatens, mikor kivették az ágybul, akkor is ég, de az ágy meg nem perzselődött. Azt is tudja a fatens: egy alkalmatossággal az Erdőháti Istvánné néne itt Sarkadon lévén, mondotta a fatensnek: kegyelmednél lakik az a Domjánné? felelt a fatens; én nállam. Miért tartja kegyelmed ott azt a nyilvánvaló boszorkányt, mert az anyám csecsit ő ette meg, mely miatt meg is holt. Hazamenvén a domina fatens mondotta: asszonyom, egy asszony nyilván való boszorkánynak mondotta kelmedet, menjen a bíróhoz és keresse rá kegyelmed. Melyre felelt a vén asszony: nem megyek biz én, mert az aranyat nem fogja meg a rozsdá. Melyre felelt a fatens: nem fogja az aranyat, de megfogja a boszorkányt, üsse meg a tüzes ménkő. Ezzel fogja magát a vén asszony és elment, sokáig oda lakott.

Secundus testis Csik András, annorum circiter 27, fassus est. Egykor a maga házánál a fa vágiton lévén az dominus fatens Szerinden lakó Moizes Istvánnal és mondotta Moizes István: ejnye ilyen adta, mit keres itt ez az asszony, hiszen nyilvánvaló boszorkány ez, mert ha el nem szaladt volna Agyából, megégették volna.

Tertius testis Michael Seres, annorum circiter 40, fassus est. Ad primum: Szabó János bíróságában esküdt ember lévén, fent nevezett Józsa Katának a vejét ármásnak eskütvén, melyre a dominus fatens kérte, hogy szenvedje békességgel, mondotta az veji, hogy valaki megbánja még ezt. Ezek után egykor a fatens felesége keresztelőben lévén, midőn káposztát ettek volna azon háznál, hol a vén asszony lakott, az száját félre vonták az füléig. Ezt is tudja az dominus fatens, hogy ide Szerinden lakós Nagy Mihály lévén a dominus fatens házáznál és mondotta: szinte megbozduult a vér bennem, hogy megláttam ezt az asszonyt, — tudniillik Domjánét, Jósa Katát — mert ha megkaphatnák Szerinden, nem élne harmadnapig, megégetnék.

Quartus testis Michael Körösi, annorum circiter 45, fassus est ad primum: uti prima testis in omnibus, hanem ezzel ad ahhoz, hogy Szerinden lakó Király András, Dékány Mihály és Dékány János uraiméktől hallotta, hogy: ki leánya ez a menyecske? Ez a Józsa Kata leánya. Hiszen jó egércsináló leány volt (*sic!*) már ez otthon.

Quinta testis Váradi Mátyásné, Csüri Erzsébet annorum circiter 30, fassa est: Tudja ezt nyilván, minthogy egy hában lakván velek, a fatensnek is bölcsőbeli gyermeke lévén, a fatens gyermeke igen csendes lévén, egykor nagy nyughatatlanság esett a fatens gyermekére; egész héten sem nyugodhatott; maga sem nyughatott tőle. Midőn gyanúba esett volna vele, hogy az másik gyermeknek volna az álma, — mások tanácsából — elvárja őket onnat hazul; és az bölcsőnek a két végibe megismeri a maga gyermekinek bölcsőjébeli sássát, mert az másikban szalma volt: midőn visszatette volna, csendesen nyugodt. Ezen dologért megzajdult volna fatens ilyen formában, hogy az bírák eleje akarta hívatni. Az leánya az anyjára, az anyja az leányára vetett és ezt mondotta az anyja: nem lészen semmi baja a gyermeknek, csak hagyjon békét.

Sextus testis Domján Miklós, tekintetes nemes vármegye hites ármása, annorum circiter 58: Hallotta — az dominus fatens még Anton laktába — most Ugrán lakos Kapros Istvántól: egy hában lakván Jósa Katával megházodott Kapros István és midőn már volnának egyenlő társa.



ságban feleségivel az házasságnak munkájában, semmire sem mehetett. Midőn Józsa Katára gyanakodott volna, mások hallására kifakasztotta (*sic!*) és így sokáig perlettek. Ugyan csak egykor megfenyegette Józsa Katát Kapros István: hogy meg ne szoríthassa, ha meg nem gyógyítja; mert vagy házban égeti, vagy összetöri. Így meggyógyult, gyermekek is elég lett. Ugyanaz feljebb elmúlt 1744-ik esztendőben az Szarándi vásárról haza jöttében hallotta a dominus fatens, kértették Bereg Gergely és Sas István ugyan az fatenstől: ott lakik Józsa Kati Sarkadon, mert az bizony nyilvánvaló boszorkány; csak menne akár Szerindre, akár Gyarmatra, akár Agyába, ha megkaphatnák nem élne, még csak harmadnapig is, ütet bizony megégetnék, mert megfejte a teheneket.

(*Sem keltezés, sem aláírás; úgy látszik, hogy következő levél kíséretében küldetett el.*)

*A levél kívül:*

»Sarkadi, kötegyáni bírák Szalontára nemes Győri Gáspár urunkhoz, ha odább az nemes vármegyére.

*Más kezek írásával:* Madarasi, Inándi, Gyapjúi, Lesi, Ürögdi bírák uraimék küldjék Nagyváradra.

*A levél tartalma:*

Isten ő felsége az beállott új esztendőben, új lelki-testi áldásával szeresse az tekintetes urakat. Hogy az nemes vármegyének súlyos parancsolatja rajtunk, hogy helységünket tehetségünk szerint tisztán tartsuk, melyhez képest az öreg asszony jóllehet nem régen jött ide mi hozzánk, vejihez, de hallatott hozzá sok hiábavalóság, melyhez képest mi becsületes bírák megtiltattunk, hogy fogjuk meg és küldjük az nemes vármegye kezéhez, a minthogy hamarjába esküt tettünk eránta, mint Notáriusunk itthon nem lévén. Továbbra pedig ez kevés inquisitioból mi tetszik ki: mi lakását nem szenvedjük, dolga nem minket illet. Ezzel maradunk, mindenkor szóhalló hivei az tekintetes nemes vármegyének.

Sarkadi bíró és tanács 1744. die 10. Januarii.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)

## CDIV.

*Bihar vármegye, 1746.*

*Hegyköz-Pályi község előljárósága által foganatosított tanúvallatás, hogy Oláh Mihályné és gyermeke halálát kik okozták boszorkányságuk által; hátíratilag a hegyköz-pályii földesurak azon utasítása, hogy ezen vizsgálat azonnal közöltesék a megye alispánjával.*

Utrum de eo :

1<sup>mo</sup>. Tudja-é? látta-é? hallotta-é a tanú nyilván és világosan, hogy az 1745. esztendőben az elmúlt ősszel itt Hegyköz-Pályi nevű helységünkben, Oláh Mihály felesége és csecsszopó gyermeke hirtelen ágyba esvén, akkori beteg ágyokban lett nyavalyájok felől kit okoltanak, hogy adott volt nekik valamely materiát, az mely miatt kellessék meghalniok?

2<sup>do</sup>. Ezen betegágyokban miképpen viselték magukat és minémű flegmákat, vért, — sit venia, — köpöket hánytanak?

3<sup>tio</sup>. Az midőn halálokhöz közelítettenek, kit okoztanak?

4<sup>to</sup>. Minek utánna megholtak, meghidegült tetemök megmerevedett, vagy nem?

5<sup>to</sup>. Ezen helységünkben nyilvánvaló boszorkányságot kire tud a tanú, vagy kit hallott, vagy tud, hogy magának, vagy másnak akár kinek gonosz cselekedetivel testiben, vagy jószágában kárt tett volna, vagy fenyegetett volna?

6<sup>to</sup>. Jobb tanút kit tud?

Testium fassiones fide mediante. Primus testis Samuel Somogyi, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Oláh Mihályné szájából hallotta, a midőn már rosszul voltanak és szekerest fogadott volna, hogy az orvoshoz vitetnék magokat, akkor mondotta, hogy Sigmond Mihályné maga házához hitta és az öreg Erdősné olyan italt adott a feleségének, hogy ha reája nem izentek volna, meghalt volna az Fazekas Mihály felesége.

Secundus testis Michael Tóth, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Az kis leányát tartotta a fatens Oláh Mihálynénak, attúl hallotta, hogy Sigmond Mihályné adott eczetet az anyjának és az öreg Erdősné az ajtó megett állott. Caetera nihil.

Tertius testis Michael Tóth junior, annorum circiter 20, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>ium</sup>, 4<sup>tum</sup>, nihil; ad 5<sup>tum</sup> fatetur: Szilágyi Márton Dobsa uram szolgálja lévén, az erdőről fát hozott és panaszkolta Szilágyi Mártoni a fatensnek: az öreg Erdősné fát kért tőle, hogy nem adott



neki : úgy megbabonázta az ökreit, hogy egy hétig nem alhatott miattuk. És más vén asszony arra tanította, hogy adjon neki egy óngombot és adott. Azt megcsinálta a vén asszony, s oda adta nekie, arra tanította, hogy : lopjon egy orsó fonalat és azt az óngombot kösse a fonal végire és az ökröket hajtsa ki a rétre és az orsó fonalat dugja a szekérút közepibe és az ökröket sorra szarvoknál fogva kötözze a fonalra ; az első hajszos ökörnek a szarvára kösse az óngombot : és a ki megbabonázta az ökreit, az oda megyen. Melyet is megcselekedvén, az ökrök egymás szélében csak kerengettek mint a nyomtaton : az öreg Erdősné oda ment és reménkedett, hogy bocsássa el az ökröket, mert semmi baja nem leszen. Úgy bocsátotta el és azután semmi baja nem volt az ökröknek. De caetero nihil.

Quartus testis Michael Bocskoros, annorum circiter 20, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>um</sup>. A midőn Oláh Mihályt eltemették, a torban lévén a fatens is, hallotta Oláh Mihályné szájából, hogy reménkedett Liskai György uramnak, hogy menne el Sigmond Mihálynéhoz és kérné meg, hogy adna olyatén orvosságot, hogy had gyógyulna meg maga és a kis gyermeke, ha már az ura meghalt. Ad alia puncta nihil.

Quintus testis Georgius Liskai, annorum circiter 36, juratus examinatus fatetur : Elégszer fordult meg a fatens a betegek körül, de örökké azt kiáltották, hogy a Sigmond Mihályné eczetjétől kell meghalniok. Kérték is a fatenst az Isten nevébe, hogy keljen fel a tanács mellett ; de már késő volt a dolog. Az férfiú nem merevedett meg. Ultra nihil.

Sextus testis Georgius Lutsa, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur : Oláh Mihály szájából hallotta, hogy Sigmond Mihályné asszony az maga szolgálójával hivatta házához Oláh Mihály feleségét és a midőn oda ment, az öreg Erdősné a pitvar ajtó megett állott : és akkor adtak egy csupor eczetet nekie, a ki miatt kelletik meghalniok.

Septimus testis Michael Törkö, annorum circiter 58, juratus examinatus fatetur, ad 1<sup>um</sup>, sicut antecedens testis in omnibus ; ad 2<sup>dum</sup> : Láttá, hogy betegségeken, — sit venia, — vizes genyettségeket köptenek. Ultra nihil.

Octavus testis Stephanus Kis, annorum circiter 20, juratus examinatus fatetur : Oláh Mihályné szájából hallotta, hogy a Sigmond Mihályné eczetje miatt kelletik mindnyájoknak meghalniok. Ad alia puncta nihil.

Nonus testis Josephus Szakmári, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur : A midőn halálnak fia voltanak mindnyájan, Oláh Mihály, felesége és a kis gyermek, akkor menvén hozzájuk a fatens és azt kiáltották, hogy mind

nyájoknak a Sigmondné eczetje miatt kell meghalniok; a minthogy mind a hárman meg is haltak. De caetero nihil.

Decimus testis Samuel Makói, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur ad primum: Minek utánna már Oláh Mihály és a felesége mindketten meghaltanak volna, oda ment a fatens, s panaszkodott az Oláh Mihályné édes anyja, hogy az csecsszopó kisgyermek nem evett azon eczetes ételből, hanem tulajdon az anyjából kiszopott mérges tejűl kellett meghalni, a minthogy meg is holt. Egy kis árva gyermeke volt másik, a ki nem szopott és nem is evett azon ételből mivel akkor is beteg lévén, mikor azon ételt készítették, azon eczettel, melyet Sigmondné adott; és azon árva gyermek meg is gyógyult.

Undecimus testis Georgius Tóth, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>um</sup>, sicut quintus; ad ultra nihil.

Decimus secundus testis Joannes Szőke, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>um</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>ium</sup> nihil; ad 4<sup>tum</sup>: Oláh Mihályt maga tette a koporsóba a fatens, de semmi teste nem merevedett volt meg. Ad ultra nihil.

Decima tertia testis consors Samuelis Makrai Elisabetha, annorum circiter 44, jurata examinata fatetur ad 1<sup>um</sup>: Oláh Mihálynétul magátul hallotta, hogy Sigmond Mihályné az utcáruł behitta, s oda menvén a házba, Sigmondné és a vén Erdősné kin a pitvarba maradtanak. Egy csuporba vitt Sigmondné neki eczetet be; melyet is neki adván, hazavitte és az utcaajtóba megkóstolta: mindjárást rosszul esett nekie. Ugyan azon eczettel ételt készítvén, ettenek belőle urastul: és mindjárt megbetegedtenek és a kis gyermekkel együtt el is költöztenek. Mikor a gyermek meghalt volna, meg nem merevedett. A kis árva nem evett azon ételből és ma is él. De caetero nihil.

Decima quarta testis consors Samuelis Nagy Anna, annorum circiter 39, jurata examinata fatetur, ad 1<sup>um</sup>: A mikor eltemették Oláh Mihályt, akkor mondotta az Oláh Mihály felesége: olybá tartom, mintha Sigmond Mihályné ette volna meg az uramat, mert ű miatta halt meg. Ad altera puncta nihil.

Decimus quintus testis Petrus Dul, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur, ad 1<sup>um</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>ium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>: A vén Erdősné fenyegette a fatenst, hogy régi bajába reá esküdt volt, hogy koporsója bezártáig el nem felejt; a minthogy ma is nyomorék egy kis leánya a fatensnek. Ad caetera nihil.

Decima sexta testis consors Petri Dul Elisabetha, annorum



circiter 40, jurata examinata fatetur ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup>, nihil; ad 5<sup>tum</sup>, sicut maritus suus.

Decimus septimus Michael Orbán annorum circiter 28, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>: Vallja, hogy az elmúlt ősszel egy péntek napon, napfeljütte előtt a vén Erdősné odament a fatens házához egy csupor borral, a fatens feleségétől borsot kért, egyéb nem lévén török borsnál, azt belé nem tette. Hanem a vén asszony kebeléből kivett egy pohárt és teli töltvén, elsőben is az fatens feleségének adott egy pohár bort; mely bort, hogy megivott a menyecske, mindjárt rosszul lett azon ital után és igen nagy kínban volt. Hanem valamely asszony orvosságot csinált és beadta menyecskének és az orvosság után valamely matériát vetett ki a gyomrából, az mely matériát fogván a menyecske, fa közzé csiptetvén, a tűzbe vetett; ki is nagy ropogással megégvén, az menyecske mindjárt meggyógyult. Aliud nihil.

Decimus octavus testis consors Michaelis Orbán Catharina annorum circiter 22, jurata examinata fatetur, ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>; sicut vir in omnibus, aliud nihil.

Decimus nonus Stephanus Kis, annorum circiter 24, juratus examinatus fatetur ad 5<sup>tum</sup>: Hallotta, a Sigmond Mihály első felesége örökké a vén Erdősnére kiáltott, hogy ümiatta kell meghalni. Caetera nihil.

Vicesimus testis Stephanus Radi, annorum circiter 30, juratus examinatus fatetur ad 5<sup>tum</sup>: Nótelen legény korában menvén az fatens éjjel szekérrel a bihari malomba: a pályii szérükön túl az országútjában az ökrei csak megállanak, nem hajthatta. Eleikbe megyen a fatens az ökröknek: hát a vén Erdősné állott eleibe az ökröknek. A vén Erdősné mondá: azért állottam eleikbe kutya, miért mondottad a szolgáltnak, hogy égetni viszed az asszonyát. A fatens tagadta, hogy nem mondotta s úgy ment el a vén Erdősné. Az fatens társa érkezvén utánna csakhamar, kérdi tüle, ha látta-e a vén Erdősnét; azt felelvén, hogy nem látta. Caetera nihil.

Vicesimus primus testis Martinus Szilágyi, annorum circiter 25, juratus examinatus fatetur ad 5<sup>tum</sup>: Vallja: lévén a fatens Dobsa István uram szolgálja, hogy erdőről szekeren hat ökrön fát hozván, az vén Erdősné fát kért tüle és hogy nem adott: úgy megbabonázta az ökröket, hogy egy hétig, sem éjjel, sem nappal nem alhatott az ökrök miatt, örökké csak nyargaltanak. Hanem egy vén koldus asszony arra tanította a fatenst, látván szomorúságát, hogy adna neki egy óngombot. Adott és azon óngombot megcsinálta

az asszony, oda adta a fatensnek és arra tanította, hogy lopjon egy orsó fonalat és aztat az öngombot kösse a fonál végére és hajtsa ki az ökröket a rétre; az orsófonalat dugja a szekér útnak a közepibe, az ökröket sorjába szarvoknál fogva kötözze a fonálra, az első hajszos ökörnek a szarvára kösse az öngombot: és a ki megbabonázta az ökröket, oda megyen. Melyet is megcselekedvén fatens, az ökrök egymás szélitiben csak úgy kerengtettenek, mint a nyomtatón: az vén Erdősné odament azon éjjel mindjárt és az ökröket három ízben is próbálta, hogy megkerülje és erőssen reménkedett a fatensnek, hogy bocsássa el, mert semmi baja sem leszen az ökrökkel; úgy bocsátotta el, s azután semmi baja nem volt. Caet. nihil.

Vicesimus secundus testis Georgius Tóth annorum circiter 20, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>, 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>, sicut tertius testis. Caetera nihil.

Vicesima tertia consors Michaelis Törkö Ilona, annorum 40, jurata examinata fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Halála után is Oláh Mihálynak csak azt kiáltotta Oláh Mihályné, hogy a fejére teszi Sigmond Mihálynének a kezit, hogy a mely eczetet ő adott, attúl kelletik meghalniok.

Vicesimus quartus Franciscus Veres annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Oláh Mihályné szájából hallotta, hogy mondotta: akárhová teszen az Isten, gyanakszom, mert Sigmond Mihályné adott eczetet s a miatt kelletik meghalnia. Altera nihil.

Vicesimus quintus testis Stephanus Türei, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur ad 4<sup>tum</sup>: Oláh Mihály testét maga tette a fatens koporsóba, de nem merevedezett meg.

Quam quidem inquisitionem bona fide peractam, sigilli usualis appensione, nominumque nostrorum subscriptione munitam extradeditimus.

Judex primarius loci Stephanus Molnár caeterisque adjunctis senatoribus.

Per me juratum loci notarium Joannem György. Datum Hegyköz-Pályi die 8<sup>va</sup> Maii 1746. (L. S.)

*Hátirat*: Ezen tanú levelet közöljék a birák haladék nélkül tekintes nemes Vicze Ispán úrral, ha még eddig nem közölték volna. És a tevők legyenek, a mit Vicze Ispán úr fog éránta parancsolni.

In sede dominali 1. Augusti 1746.

Hegyköz-Pályi földesurak  
közönségesen.

(Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Hung. 973.)



## CDV.

*Marosszék, 1745.*

Özvegy Kovács Mihályné vádat emel László András ellen, mert rágalmazta, azt terjesztvén róla, hogy sült boszorkány és hogy szemeivel látta, a mint felperesnő mezitelen egy támasz mellett kuczorgott... Kívánja alperest vivum homagiumon convincáztatni.

(Eredetije Marosszék levéltárában. Viceszék protocolluma 1744—52. évekből.)

## CDVI.

*Trencsén, 1745.*

*Ítélet boszorkánysággal vádolt Hulmema Dorottya perében.*

A. D. 1745. die...<sup>1)</sup> mensis Martii in libera regiaque civitate Trenchiniensi, in criminali Dorotheae Hulmema sacrilegae et veneficae etc. Vádlottnő több ember egészségét megrontotta. Deliberatum est: Ream praevia decapitatione igni cremandam decerni. Signatum per Andream Benyovanski jud. nob. m. p.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3733. Beliczay diplomatarium XII.)

## CDVII.

*Nyitra megye, 1745.*

Gr. Esterházy Zsófia ellen boszorkánysági gyanú alapján Beczkón tartatott tanúkihallgatás.

Vád elejtetik.

(Br. Mednyánszky Dénes közlése: Századok. 1883. 598. l.)

## CDVIII.

*Szász-Sebes, 1746.*

Szász-Sebesen 1746-ban tárgyalat perben a végítélet nem ismeretes, de a periratokból kitűnik, hogy vádlottnak nővére, anyja és nagyanyja is elégettettek.

(Müller Frigyes: id. mű 44. l.)

<sup>1)</sup> A szám hiányzik.

## CDIX.

*Marosszék, 1746.**Ítélet Moldovánné Felelő Mária boszorkányperében.*

1746 die 4. mensis Junii sedes filialis in possessione Kál.

Deliberatum :

Az documentumokat mind két részről felolvassván, az actor ő kegyelme documentomából jöllehet nyilvánvaló boszorkánysága az inctának nem eluceskál de egynehány fatensek fassióiból constál az inctának gyanus cselekedeti : mind a tehénnek a sajtárba való hügyasztatása, nemkülönben oly szavai, hogy jobb lett volna Adorjáni Györgynek, ha alább kezdette volna a dolgot. Subinferáltatik az juhok közt is oly cselekedeti inctának mely nem tiszta személyhez illik ; úgy signanter, Adorjáni Györgynek nyoma felvétele és hazavitele. Constal megfenyegetése is : mely dolgaiért tetszett a törvénynek, hogy pro tunc vivum homagiumon maradjon az incta és exequáltassék is ; ide hátrább peniglen, ha ily vagy ezekhez hasonló cselekedeti comprobáltatnék, haljon meg, az actor ő kegyelme acquisitioja szerint.

(Eredetije Marosszék levéltárában levő viceszék protocoll. ad a. 1744—1752.)

## CDX.

*Trencsénmegye, 1747.**Massiczka Dorottya boszorkány perében ítélet.*

Massiczka Dorottya 1747. május 29-én boszorkányság gyanúja miatt ismét a bíróság előtt áll ; tekintettel azonban aggkorára, betegségére s arra, hogy a viaszöntéssel, mely — úgy látszik, — a vád főpontja volt, — bajt nem okozott, felmentették.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratтарыban. Fol. Lat. 3731. Beliczay diplomatarium XII.)

## CDXI.

*Trencsénmegye, 1747.**Boronkova Katalin boszorkánypöre és ítélet.*

Boronkova Katalin azzal vádoltatott, hogy »incantationes et sortilegia per artes magicas et credi par est, ope



et auxilio daemonis maliciose admodum patrare assueta fuisset. Incta in persona coram figura praesentis iudicii constituta examinata et cum testibus confrontata benevole recognoscit, quod ceram transfundere capessendi duntaxat cuiuspiam lucri causa consuevisset, ut taliter vitam suam sustentare potuisset. Quare praemissis ex rationibus semet gratiae et misericordiae I. iudicii subijciendo pro absolutione sui instaret. A *vádló* büntetthez mértén büntetni kéri most: tum transfusio cerae, quam et impostura divino et humano jure illicita essent. *Deliberatum est*: Quamvis quidem rea incta magiae insimulata esset, quia tamen ex testium coram jure cum eadem confrontatorum, fassionibus liqueret, quod eadem requisita ceram transfundere consuevisset, quia tamen quid quid requirerentibus praedixisset, effectus nullus subsecutus exinde fuisset, consequenter ipsam imposturam duntaxat exercuisse, hominesque capessendi cuiuspiam lucri causa dementasse ex praemissis eveniret: ex eo ob rationem publici scandali, licet in exemplum aliorum et suorum delictorum in poenam promeritam puniendo veniret, quia tamen diuturniores carcerum squalores sustinuisset, eandem a poena tamquam proxime jam moribundam, ob statum ipsius extreme valetudinariam, pro nunc absolutam et ex carceribus erga dandas de se reversales dimittendam decerni. Actum etc. ut supra. (Következnek aláírások.)

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3731. Beliczay diplomarium XII.)

## CDXII.

*Marosszék, 1747.*

*Özvegy Erős Jánosné György Erzsébet nemes asszony boszorkány-perének végtárgyalása és ítélet: megégetés.*

Causa levata domini vicejudicis regii ratione officii, ut actoris contra et adversus Elisabetham György, nobilis condam Joannis Erős ex possessione Remetemező, sedis Siculicalis Maros relictam viduam praesentem captivam, ut inctam.

Pro actore procurator Joannes Nagy de Gálfalva, per quem proponit actionem contra inctam cum protestatione et penes eas exhibet litteralia sua documenta praesenti causae necessaria, quas perlegendo cupit inctam juxta tenorem earundem, verbis proponendo, convinci et aggravari; protestatur ad ulteriora.

Pro incta procurator Simon Nagy de Kál, per quem incta defendit se verbis.

Actor concludit in rei merito verbis.

Incta quoque verbis.

Deliberatum est :

Per legitimum et constitutum procuratorem ante emissionem ezen mostani incta condescendálván, ad meritum causae, maga is kívánván dolgát decidáltatni, mégis maga mentségiért semmit nem exhibeált, holott constál az Sedria előtt, hogy in substrata materia két ízben is inquiráltatott maga, mely inquisitiót nem exhibeálván recte concludáltat-hatik, ut sentit sibi, non in sublevationem, sed in aggravium. Az actor ő kegyelme exhibitájában penig satis luculenter subinferáltatik sok gonosz cselekedete, signanter : 16 fatensek fassióból boszorkány mestersége, már megégetett nénjével kenőcs készítése, melyet titkon, pinczében cselekedtenek ; sok jámboroknak nyomorékká való tétele, megvesztése, némelyeknek meggyógyítása, sokaknak marhájok megkuruzlása, tejek elvétele és némelyeknek marhájokban való megkárosítása, kuruzlása mián lett meghalása ; házások életének egyetlensége világosan constál, melyeket ezen mostani incta cselekedett ; némely helyen penig próba vettetvén eleibe, addig az ajtón ki nem mehetett, míg azt el nem borította. Tetszett azért a törvénynek, hogy primo vizi próbára vettessék, juxta praxim megusztassék és annak utánna tűzzel megégettessék és meghaljon.

(Eredetije Marosszék levéltárában. 113. számú lapszámozatlan protocollumában.)

### CDXIII.

*Trencsénmegye, 1747.*

*Boszorkányper Slezák István és felesége Franyo Anna ellen.*

A. D. 1747. die 29. mensis Maii. In oppido *Zsolna*. Levata est causa inelyti magistratus comitatensis, ut actoris contra et adversus providum Stephanum Slezak et malae famae foeminam Annam Franyó, praeattacti Stephani Slezak consortem, ex Fridrosi etc. Mindketten incantatio, sortilegium, törvények megvetésével vádoltattak. Kéri *vádló* őket e medio vivorum sufferendos suorum delictorum in promeritam poenam, aliorum verum terribile in exemplum condemnari. *Alperesek tagadják* a vádat s magukat felmentetni kérik. (A vád Sz. Ist. II. 31, 32-re alapítva.) *Vádló* a tanúk vallomására támaszkodva, vádlottakat kemény kinzásnak kéri alávetni büntetteik és bűntársaik kitudása végett. *Deliberatum est* : Ex ratione



interventorum in causa hacce uberiorem inquisitionem prae-  
 requirerentium circumstantiarum fine peragendi talismodi in-  
 quisitionis, ex quo testes necessarii de praesenti absentes  
 essent, revisionem ejusdem in ulterius tempus rejici.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fol. Lat. 3731. Beliczay  
 diplomarium XII.)

## CDXIV.

*Dés, 1748.*

*Rácz Péterné Orosz Borbála perli Lakatos Istvánt és feleségét, kik  
 őt boszorkánynak mondták.*

Felperesnő panasza (1748. május 11.) így hangzik : »Constál  
 az, hogy Isten és a nemes haza törvénye ellen száma nélkül  
 nyilvánvaló boszorkánynak mondtottanak ; hogy száma nélkül  
 égetéssel fenyegettenek, elmondván azt is, hogy ha házom  
 különösen lett volna, felégettenek volna.« Felperesnőt azzal  
 vádolták, hogy »hol férfi képiben, hol csákósiüvegben, hol  
 macska képiben, hol egyéb praetextus alatt gyötröttem az  
 incta asszonyt«.

A vád rágalomnak bizonyulván, a vádlottakat »seorsim  
 et sigillatim cum poena emendae lingvae« ítélik.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDXV.

*Ugocsa vármegye, 1745/9.*

Özvegy Hossvai Gáborné Dencs Anna ellen folyó per  
 1745-től 1749-ig húzódik és végítéletet akkor sem hoznak.  
 Lényegesebb vád ellene, hogy egy rokona, Dencs János, örült-  
 ségének ő az okozója, s hogy Dencs Jánost megnyergeli s  
 azon lovagol.

(Eredetije Ugocsamegye levéltárában. Fasc. VI. No. 156.)

## CDXVI.

*Ugocsa vármegye, 1738/1748.*

A Lugosi Éva elleni per többször megújul ; végre az  
 ítélet : bár sok gyanús körülmény merült fel, de minthogy  
 főbenjáró ügyben a napfényhez hasonló világos bizonyíték  
 kell, felmentetik.

(Eredetije Ugocsamegye levéltárában. Fasc. VI. No. 186.)

## CDXVII.

*Ugocsa vármegye, 1750.*

*Kósa Istvánné Gecse Mária boszorkánysági ügyében Nevetlenfaluban foganatosított tanúvallatás és őt felmentő ítélet.*

Mi alább megírt ezen tekintetes nemes Ugocsa vármegye ordinarius szolgabírája és hites assessora jöttünk ki ez tekintetes nemes Ugocsa vármegyében situált Gyula nevű helységbe az tekintetes nemes vármegye generalis exmissiója mellett, requisitiójára méltóságos született Grófné Keresztes Mária asszony ő Nagyságának, ezen collateralis inquisitiónak végben vitelére, mely is ez szerint következik.

## De eo Utrum :

Primo : Tudja-e a tanú bizonyosan, avagy hallotta-e másoktól, hogy ez tekintetes nemes Ugocsa vármegyében Gyula nevű helységben lakó Gecse Mária, most Kósa István felesége, eleitől fogvást boszorkányság iránt gyanús személynek tartatott ?

Secundo : Ha gyanús személy volt : Kicsoda gyanakodott reá ? és tött-e valakinek kárt boszorkányságával ? Ha tett : mi módon és mi formában tett ?

Tertio : Tudja-e a tanú nyilvánvaló boszorkányságát ? Ha tudja : mi módon és micsoda okból tudja ?

Quarto : Nemde nem megfenyegetett-e valakit ? ha megfenyegetett, az fenyegetés után mindjárt rosszul lett-e az ember, az kit megfenyegetett ? avagy cselédjének vagy marhájának mindjárt történt-e hibája, avagy kára lett-e ?

Quinto : Hallotta-e a tanú, hogy valaki kiáltott reá nyilvánvaló boszorkányságot ? ha kiáltott, mi okbul ?

Sexto : Egyszóval boszorkánysága iránt mit tud a tanú és kit tud magánál jobb tanúnak lenni, hiti után vallja meg.

Primus testis Michael Sindely, colonus illustrissimae dominae Mariae Keresztes Comitissae, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup> : Hogy Dandi Jánosné most penig Kósa Istvánné eleitől fogvást boszorkányság iránt gyanús személynek tartatott, tudja, mivel Oroszi Jancsi az lába megvesztéséért mind holtig reá kiáltott, hogy ő, Kósa Istvánné vesztette meg. Ad 3<sup>tium</sup> : Az mint megvallotta a tanú, Oroszi Jancsi lába vesztéséért reá kiáltott mind holtig, hogy ő vesztette meg és nyilvánvaló boszorkány. Balog Ferencz is az keze megvesztéséért reá kiált, hogy nyilvánvaló boszorkány, reá esküszik, a fejére tévén megromlott kezét, hogy ő rontotta



el, úgymint Gecse Mária, most Kósa Istvánné. Gál Pál özvegye Sós Kata most is reá kiált, hogy a fiának kezét kitekerte. Ezekül mind hallotta az fatens, hogy nyilvánvaló boszorkánynak nevezték.

Secundus testis Michael Páli, colonus illustrissimae dominae Ladislai Perényiensae, Clarae Andrási, annorum circiter 60, juratus examinatus ad omnia puncta nihil; hanem csak közönséges hír lévén, hogy boszorkánynak kiáltják Kósa Istvánnét.

Tertia testis Catharina Sir, relicta Pauli Gál, annorum circiter 56, jurata examinata ad 1<sup>um</sup>: Tudja a tanú, hogy Gecse Mária, most Kósa Istvánné eleitül fogvást boszorkányság miatt gyanús személynek tartatott. Ad 2<sup>dum</sup>: Az fatens boszorkánynak is kiáltja, mivel a fatens fiát Gál János nevűt vesztette meg, a kezét kitekerte és elrontotta, hogy nem is mozdíthatta. Mostan is a fatens kész reá esküdni, hogy ő vesztette meg és ő rontotta el a fia kezét. Ad 3<sup>tium</sup>: Nyilvánvaló boszorkányságát ez okbul tudja, hogy mihelyen reá üzent a tanú, hogy a fiát gyógyítsa meg, mert rosszul jár és megégetteti: mindjárt a fia jobban kezdett lenni és a kezét is a mellére felvihette, azután a keze meggyógyult. Ad 4<sup>tum</sup>: A fatens fia Gál Pál a falú egyházfia lévén, Dandi Jánosné, most penig Kósa Istvánné bort árult, az fatens fia Gál Pál a hordót megmervén, adóssá tette Kósánét, azért haragudott reá és azért azon okon rontotta volna el a fatens fia kezét. Ad 5<sup>tum</sup>: Boszorkánysága iránt a fatens reá kiált most is és reá esküszik. Oroszi Jancsi mind holtig reá kiáltott ezen szókkal, mikor a falusiakat csoportosan látta: Halljátok jó véreim, az oskola rekesze alatt tartja a kantáromat, minden éjjel megkantároz és úgy jár rajtam Kósa Istvánné; egy nagy fekete ló lesz belőlem, ha megkantároz és úgy jár rajtam. Míg meg nem holt Oroszi Jancsi, mind reá kiáltott, hogy nyilvánvaló boszorkány. A fiáért reá kiált Polgár Pál most is, hogy ő rontotta el. Gál Ferencz a leányaért Domokus Jánosnéért mind holtig reá kiáltott, hogy boszorkány és ő vesztette meg a leányát. Zudor András is leányaért, úgy magáért mind holtig reá kiáltott. Nagy István is reá kiáltott, hogy boszorkány, Boldizsár Ilona nevű feleségével együtt, hogy a leányokat megvesztette. A maga hütös ura is, úgy mint Dandi János, falu hallatára boszorkánynak kiáltotta.

Quartus fatens Joannes Polgár, colonus illustrissimi Baronis Francisci Perényi, annorum circiter 60, juratus examinatus ad omnia puncta nihil: Hanem egytül, mástul hallotta, hogy boszorkány Gecse Mária Kósa Istvánné. Balog Ferencz most is reá kiált, hogy boszorkány.

Quintus fatens Paulus Polgár, annorum circiter 46, juratus examinatus ad 1<sup>um</sup>: Vallja a fatens, hogy az Utrumban megírt személy eleitül fogvást boszorkányság iránt gyanús személy volt, most is annak tartatik. Ad 2<sup>dum</sup>: Vallja, hogy még mikor Dandi János felesége volt a deutralis személy, a fatens szolgája lévén, nekie azt mondotta: Két esztendő múlva mankón jársz; mivel azután Dandi János a fatens bátyja megverte a feleségét, Gecse Máriát. Mondotta a fatens: miért járnék én mankón? De a fatensnek nem árthatott, hanem az kis fiacskájának a nyakát kitekerte. Kész most is reá esküdni, hogy ő rontotta el fiacskáját. Ad 3<sup>tium</sup>: Már feljebb a mint megvallotta, kész reá esküdni, hogy boszorkány; ad 4<sup>tum</sup>: A fatenst megfenyegetvén, a fiának ártott; tudja, mivel rajta történt. Ad 5<sup>tum</sup>: Balog Ferencz boszorkánynak vallja és kiáltja, hogy a kezét ő vesztette meg. Gál Pálné a fiáért reá kiált, hogy megrontotta s vesztette. Oroszi Jancsi is reá kiáltott mind holtig, hogy ő rontotta el és megvesztette. Hallotta ezeket fatens a megnevezett személyektől.

Sexta testis Helena Kati, relicta Andreae Zudor, annorum circiter 60, jurata examinata, ad 1<sup>um</sup>: Tudja bizonyosan, hogy az utrumban megírt személy, eleitül fogvást boszorkányság iránt gyanús személynek tartatott; a tanú most is annak tartja és boszorkánynak kiáltja. Ad 2<sup>dum</sup>: A tanú füle hallatára megfenyegette a tanú vejét, Balog Ferenczet ily szókkal: várjon reá, miért cselekedett velem olyat és miért híresít, hogy miért járok én más emberrel a hegyre, úgy mint Nagy Istvánnal. Akkor a fatens vejinek mindjárt megnyomorodott a keze úgy, hogy az inge ujjába is alig fért. 3<sup>tio</sup>: Boszorkányságát ezen okon tudja, most is vallja, mivel a vejét megfenyegetvén, mindjárt megnyomorodott. Ad 4<sup>tum</sup>: Már feljebb megvallotta, hogy boszorkány. Még az ura, Dandi János nevű reá kiáltott, hogy boszorkány, míg élt mindenkor. Fatens füle hallatára azt mondotta, hogy a fiát boszorkányságra akarja tanítani, de ű nem engedi; űtet is azért rontotta meg, hogy meg nem engedi, hogy a fiát a mesterségére tanítsa.

A fatens akkor éjjel ott hált, jól hallotta; de Dandi Jánosné azon szókra semmit sem felelt. Az uráért is a tanú, Zudor Andrásért reá gyanakodott és az ura is a fatensnek Zudor András mind holtig reá kiáltott, hogy ő vesztette meg bizonyos borszedésért lábát és kezét kitekerte. Gál Pálné a fiáért reá kiáltott, hogy megvesztette, szemébe is mondotta, de reá semmit sem szóllott. Polgár Pál is reá kiáltott, hogy



boszorkány, reá is esküszik. Oroszi Jancsi is reá kiáltott mind holtig. Dandi János nevű urától is a deuthalis személynek hallotta a fatens, hogy reá kiáltott, hogy boszorkány; mert ha megveri, csak hiába veri meg, mert csak a párnát veri, ha megveri, ha megrugja, csak a széket rugja, feleségének semmit nem árthat. Balog Ferenczet, hogy megfenyegette, mindjárt a keze össze dagadott harmadnapra.

Septima fatens Helena Gál, consors Joannis Domokos, annorum circiter 36, jurata examinata, ad 1<sup>mum</sup>: Hallotta a tanú, hogy Gecse Mária Kósa Istvánné eleitül fogvást boszorkányság iránt gyanús személynek tartatott. Ad 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil; ad 5<sup>tum</sup>: Hallotta a tanú, hogy Balog Ferencz boszorkánynak kiáltotta Gecse Máriát azon okon, hogy kezét megvesztette.

Octavus fatens Stephanus Nagy, annorum circiter 37, juratus examinatus fatetur ad 1<sup>mum</sup>: Hallotta a fatens, hogy Gecse Mária Kósáné eleitül fogvást gyanús személynek tartatott boszorkányság iránt. Ad 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>, 4<sup>tum</sup> nihil. Ad 5<sup>tum</sup>: Másoktól hallotta a tanú, hogy Oroszi Jancsi Gecse Máriára kiáltott mind holtig, hogy ötet nyargalta éjjel.

Nonus fatens Franciscus Balog, annorum circiter 34, juratus et examinatus ad 1<sup>mum</sup>: Tudja azt, hogy Gecse Mária Kósa Istvánné eleitül fogvást boszorkányság iránt gyanús személynek tartatott, a tanú is annak tartja. A tanú nemcsak gyanakodik reá, hanem a fejére reá téven a kezét, reá is esküszik, hogy boszorkány és ő rontotta el a kezét, úgy hogy most sem dolgozhatik a bal kezével. Ad 2<sup>dum</sup>, 3<sup>tium</sup>: Az tanú nyilvánvaló boszorkányságát azon okon tudja, hogy a midőn bizonyos alkalmatossággal Kósa Istvánt tanú úr dolgára hajtotta volna, a felesége reá támadott, hogy miért híresíti ötet Nagy István kurvájának; és azon okból össze veszvén, reá haragudott és kezét elrontotta. Ad 4<sup>tum</sup>: A fatent megfenyegetvén azon órában keze össze dagadott. Ad 5<sup>tum</sup>: Tudja a fatens, hogy Oroszi Jancsi mind holtig reá kiáltott és azt mondotta, hogy a kantárát az oskola rekesze alatt tartja, onnan kiveszi és ő belőle egy fekete ló léssen, megkantározván, úgy jár rajta. Láttá is a fatens, hogy Oroszi Jancsi tövisset a tenyeréből szedett s azt mondotta, hogy cserén, tövissen egyaránt megyen rajta. Ugyan Gál Pálné, Gál Ferencz reá kiáltott, hogy leányát megvesztette; úgy Polgár Pál is. Ad 6<sup>tum</sup>: A fatens ki nem beszélheti, hanem nyilvánvaló boszorkánynak tartja és reá esküszik.

Mely collateralis inquisitiót, hogy ezenképpen véghez vittünk, fide nostra mediante attestáljuk, futura juris pro

cautela kezünk írásával és usualis pecsétünkkel corroborálván, ki isadtunk.

Signatum Nevetlenfalu die 21. Februarii 1750.

Tekintetes nemes Ugocsa vármegye ordinarius  
szolgabírája Köncs István, m. p.

hites assessora Enyedi György, m. p.

1751. január 16 : Deliberatum est.

In vinculis adstante incta adjudicatos sibi torturae gradus omnes ex aequo subeunte neque sub illis quidquam, quod ipsam gravare posset revelante, quin potius ad interrogata sibi proposita simpliciter negante, eandem a petitione fiscali absolvi absolutamque pronunciari.

(Eredetije Ugocsa vármegye levéltárában. Fasc. VI. No. 206.)

### CDXVIII.

Dés, 1751.

*Nagy József és felesége Fekete Judit perlik Tóth Istvánt és feleségét Kónya Katát, kik őket boszorkánysággal vádolták.*

Felperesek panasza szerint (1751. november 26.) alperesek őket különböző alkalmakkor »az egyiket kanördögnek, a másikat boszorkánynak pronunciálták«. Több nyom nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

### CDXIX.

*Kiskúnhalas, 1751—52.*

*Ítélet a boszorkánysággal vádolt Csapó Katalin ügyében.*

*Ítélet* : Mivel a nyomozásokból és hitelesített tanúvallomásokból Csapó Katalinnak boszorkánysága nyilván kitetszene, hogy ő sok ártatlan személyeket fenyegetvén, némelyeket azok között megrontott és azok között némelyeket bűbajos mesterségével ugyan megorvosolt, de némelyek ugyan ma így ő általa lett megvesztésben nyomorognának, de még azon kívül Kún Erzsébettől a Miatyánkot, minekutánna sok ízben megcsigázta volna, vele vissza akarta mondani : mindezekre nézve, hogy ezen Isten ellen elkövetett rossz cselekedetiért és felebarátinknak nyomorúságoknak okozásáért, elsőbben hóhér által megcsigáztatik, annak utánna eleven tűz által megemésztetik.

(*Fekete Lajos* : Jászkúnok története. 166. l.)



## CDXX.

*Biharmegye, 1752.**Telegdi Dobos Mihályné boszorkányságáról véghezvitt vallatás.*

De eo Utrum :

Primo : Tudja-e ? látta-e ? vagy hallotta-e a tanú Dobos Mihálynének a szájából, hogy valakit ígérettel és adománnyal is kért, kényszerített volna, hogy ő neki csinálna, vagy csináltatna olyat, had szökhethetne el ő Erdélyi Istvánnal ?

Secundo : Hallotta-e a tanú Dobos Mihálynének a szájából, hogy mondotta : akárminemű baja legyen nekie a tanács-csal, de ha ő egy marék port levethet a bírák előtt, ő reája törvényt nem tehetnek.

Primus testis Joannes Sarkadi, Telegdiensis, annorum circiter 28, juratus examinatus fatetur, ad 1.<sup>mum</sup> nihil ; ad 2.<sup>dum</sup> : A fatensnek valamely törvényes baja lévén és búslakodván, kérte Dobos Mihályné, miért búsul ? Azt megmondván, arra tanította : menjen el a temetőhöz és kilencz halott temetéséről vegyen kilencz darab földet és mikor a tanács előtt baja lesz, behíjják a házba, vesse el és semmit nekie nem árthatnak. Magáról mondotta : a mennyi baja nekie eddig volt, elveszett volna, ha ő azt nem cselekedett volna. Azt is mondotta : a gyermeket is könnyű az apja formájára építeni, ha más csinálja is ; és arra a maga gyermekeit hozta fel például, hogy nézze meg a fatens, azok is olyanok, mint az apjok, pedig azokat is nem mind az apjok csinálta.

Secunda testis Maria Bohus, consors Petri Maros, annorum circiter 24, ad foelicem partum exhorta fassa est ad 1.<sup>mum</sup> : A fatent sok rendben elő vette Dobos Mihályné és kényszerítette, hogy vagy maga, ha tudna csinálna, vagy pedig mással csináltatna, vagy a fatens a maga anyjával olyan mesterséget, had szökhethetne ő el Erdélyi Istvánnal. Kérte a fatens : nem ismerem, van-e gyermeke. Mondotta : van öt. Mondotta a fatens : hát hogy hagyná el Erdélyi Istvánnal a maga gyermekeit is, hát azt a két házat miért zavarná úgy meg. Arra mondotta : csak elhagyná bizony ő ; ígért is a fatensnek egy pár csizmát és egy veres keszkenőt, csak csináltasson. A fatens feddette a szándékáról. Továbbá azt is mondotta : ő Erdélyi Istvánnak, ha hozzá megyen, enni ád, inni ád, a fejét, mi, megmossa, mégis utánna nem jár. Már a nyomát is felvette, három nap a pendelye korzában hordozta, mikor süttött, a kemenczébe betette, ott megtüzesítette és kivette, reá vizeletet és úgy mondta : úgy füljön szíve, lelke Erdélyi Istvánnak hozzá,

mint a víz tett azon a tüzes nyomon. Kérdette a fatens : ki tanította arra a babonaságra. Mondotta, egy asszony ; de ki, nem nevezte meg. Más alkalommal azt is mondotta : mikor ki volt terítve Erdélyi István lábravalója, oda ment és a madzagát elvágta, azt is oda adta egy asszonynak, hogy csinálja meg, de az is hasztalan, mert még sem jár úgy utána Erdélyi István, a mint ő szeretné ; nem is jár már hozzá, nem is veszen nekie semmit.

Tertia testis consors Joannis Szűcs, Elisabetha Gombos annorum circiter 30, jurata examinata fassa est, ad 1.<sup>mum</sup> : Az oláh csordásné olyan babonás lévén, a fatens szomszédjában lakván, Dobos Mihályné oda ment, ott együtt beszéltek. A fatens, jóllehet igyekezett hallgatni, mit beszélnek, de egyebet nem értett, hanem, hogy a csordásné nekie mondotta, hogy egyebet Dobosnénál nem szeret ; de kicsoda, nem értette.

Quarta testis Anna Szendrei, consors Joannis Nagy, annorum circiter 26, jurata examinata fassa est ad 1.<sup>mum</sup> : A fatens látta, hogy oda ment az oláh csordásnéhoz Dobos Mihályné, a fatens pedig a Szines János kertjében lévén, odamentek, hallgatták, mit beszélnek. De mivel néha oláhlul, néha magyarul beszéltek, egyebet nem értett, hanem, hogy az oláh csordásné a lelkire mondotta : a másikat nem szereti, hanem ötöt Dobos Mihálynét. Sőt Dobos Mihályné panaszkodott : hogy oda megyen hozzája, ott eszik, iszik, a gyermekétől megszalasztja, úgy adja neki ; de azzal csak elmegyen házatól. Ezt pedig Erdélyi Istvánról mondották.

Super qua praevio modo peracta inquisitione testium fassionibus bona fide connotantes, pro futura iurium cautela inquiri facientes, usuali oppidi nostri sigillo roborantes, extradidimus.

Telegd, die 16. Junii 1752.

L. S. Judex et jurati Telegdienses.

Per juratum oppidi notarium extradatur.

(Eredetije Biharmegye levéltárában.)

## CDXXI.

Dés, 1752.

*Diószegi Mihály leánya nevében perli Kis Margitot, ki Diószegi leányát boszorkánysággal vádolta.*

Felperes panasza szerint (1752. november 12.) Kis Margit felperes leányát »boszorkánysággal, lábának megvesztésével vádolta«.



Incta azzal védekezik ; A beadott és felolvastatott inquisitoria relatoriáimból satis superque elucescal, hogy az actor-nak ő kglmének leánya magát önként boszorkánynak pronuncialta s pronuncialja : propria oris fassio mille testes. 2. Constál az is világosan, hogy ördögi tudományát cselekedettel confirmálta, mint a relatoriából kitetszik. 3. A mikor ennek előtte is ő reá gyanakodtanak valamely személy lábának megvesztése iránt, azt nem kereste reá mind ez mái napig. 4. Még édes anyja is el merte felölle mondani, hogy boszorkány az leánya.

Több nyom nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDXXII.

*Bihar vármegye, 1752.*

*Szilágyi Pálné és egy Panda nevű szolgálója boszorkánykodása és Szilágyinének férjével való viszálya ügyében tanúvallatás.*

Inquisitio magistratualis contra consortem Pauli Szilágyi et filiam N. N. Annam, inhabitatores oppidi Kis-Marja, inclyto comitatui Bihariensi adjacentis, peracta, subinserta de eo utri puncta taliter, uti sequitur.

De eo Utrum :

Primo : Tudja-e, látta-e ? hallotta-e a tanú nyilván és világosan, hogy a minapában, midőn Szilágyi Pált a felesége és Panda megfojtogatták, ütötték, verték és megsebesítették, melyik volt az oka a veszekedésnek, Szilágyi Pál-e, vagy a felesége ?

Secundo : Hát ennek előtte hallotta-e a fatens Szilágyi Pálnétul, vagy Pandátul, hogy Szilágyi Pálnak megverésére, megölésére igyekeztek volna ?

Tertio : Vagy hogy ketten igyekeztek volna azon, hogy elbujdossanak, vagy elszökjenek, mely jelül lehetne, hogy Szilágyi Pált először elakarták veszteni ?

Quarto : Nem különben mióta itt városunkban laknak Szilágyi Pálné és Panda, azóta hallott-e a fatens hozzájuk valamely boszorkányságot vagy, hogy valakit megvesztettek volna, vagy valakinek gonosz mesterségek által való elrontására igyekeztek volna, vagy hogy fenyegettek volna, vagy hogy őket aranyos hintók hordozták volna ?

Prima testis consors Andreae Oláh, annorum circiter 56, jurata examinata fatetur ad primum, secundum, tertium nihil,

ad quartum: Aratáskor jöven a fatens Szilágyi Pálnéval a mezőről hazafelé és hogy kérdezte a fatens Szilágyinétul, akkor élő és sinlódó beteg kis Anna, de már meghalt leányát, hogy mint vagyon. Azt felelte fatensnek: jaj nincs nekem arra semmi gondom, ha eddig meghalt volna is és eddig meghalt volna, ha Panda asszony hagyta volna. Csak a Borka leányát szánja, ha azt nem szánná, eddig is elment volna Kis-Marjából lakni. És hogy kérdezte a fatens, miért szánja, azt felelte arra Szilágyi Pálné: mert nem tudja azt, a mit én tudok. Most negyed napja is oda voltam Panda asszonynyal, olyan aranyos hintón jöttek értünk, kinél szebb nem lehet és négy óra alatt haza jöttünk és olyan szűnyog háló alatt fekiüdtünk, hogy mint a nád pálcza, olyan volt, a kire aggatták és környökörül volt sárga pántlikával. És, hogy kérdezte a fatens tülle, hova vitték őket Debreczenbe, vagy Váradra, úgy felelte: nem tudja azt senki egyéb, hanem mink.

Secundus testis Stephanus Sallai, annorum circiter 24, juratus examinatus fatetur. Egyebet nem tud fatens, hanem mindig hallotta, hogy átkozták: az Isten vesztette volna el, soha se látta volna, ha nem látta volna, nem vénült volna úgy meg, nem bálná, ha egy órában elveszne, mert mindenkor hamis lelke volt. Szilágyi Pálnétul magátul elégszer hallotta a fatens, hogy elsőkik Szilágyi Páltul, soha sem vénül meg mellette. Ad 4<sup>tum</sup>: Szilágyi Pálnének maga tulajdon szájából hallotta, hogy kis Anna leányát eddig is, ha hagyta volna maga, meggyógyította volna Panda asszony; de hogy maga nem hagyta, azért nem gyógyította meg: de nem hagyom meggyógyítani, csak hadd haljon meg. Panda is úgy mondotta, hogyha a kis ujjával meggyógyíthatná, még sem gyógyítaná meg.

Tertius testis Joannes Mojzes annorum circiter 48, juratus examinatus fatetur ad primum, secundum, tertium: Egyebet nem tud a tanú annál, hogy mikor az a veszekedés volt közöttök, akkor kin az udvaron lévén a fatens gazda asszonya Sajti Istvánné, hogy hallotta nagy jajgatását Szilágyi Pálnak, bémenvén a maga házába Sajti Istvánné azt mondotta: bezzeg vagyon most vására Szilágyi Pálnak, mert ide hallatik nagy jajgatása. Azon dolgot hallván fatens, felkelvén futott Szilágyi Pálék ablakjok elé; hát akkor is jajgat és rimánkodik, mondván: ne ölj meg csillagom, feleségem. És a fatens megszólította őket, mit csinálnak és Szilágyi Pálné békét hagyott egy kevésé. És vissza fordulván hazafelé, a fatens ismét hallotta, hogy csattogott és jajgatott Szilágyi Pál. A fatens ismét oda menvén, hogy szólott nekik, úgy állottak el a verésről. Ad quartum: Egyebet nem látott annál



fatens, sem nem tud hozzájok, hanem hogy a kigyót megfőzte, megette és mondotta maga Szilágyi Pálné: no koma, ihol, most eszem a kigyót. Szilágyi Pálné mondotta ugyanannak a leánynak: hozzája 24 mértföld, egy óra alatt meg teszi ott az ebédet, ha akarja.

Quarta testis ejusdem Joannis Mojzes consors, annorum circiter 34, jurata examinata fatetur. Ad primum: Semmit sem tud egyebet a fatens Szilágyi Pál jajgatásánál, hanem azt hallotta, hogy jajgatott és annak előtte mind Szilágyi Pálnétul, mind Pandátul hallotta a fatens, hogy mondták: nem kár volna Szilágyi Pált felnyársolni. Ad quartum: Láta világosan a fatens, hogy Szilágyi Pálné a kigyót fűszerszámosan megfőzte és megette.

Quinta testis consors Stephani László, annorum circiter 20, jurata examinata fatetur, ad primum, secundum, tertium nihil, ad quartum: Virágos kender nyővéskor, kenderben hallotta, hogy beszéllette Panda Szilágyi Pálnénak, hogy fél óra alatt Erdélyből kijöven, megjárta Váradot, Bihart és haza is jött Kis-Marjába. Azután mondotta Panda: holnap péntek leszén, én a kendert nem nyövöm, mert nékem el kell mennem tíz óraker, mert ha el nem megyen, széjjel szagatják őtet.

Sextus testis consors Francisci Tóth annorum circiter 60, ad primum et caetera: Egyebet nem hallott a fatens Szilágyi Pálnétul, a nagy átoknál: hogy az Isten veszesse meg, az Isten kutyákkal étesse meg, soha se jöjjön a szőlőhegyről haza az ura. Ad quartum: Midőn halva feküdt a leánya, mondotta: mely nagy kárt vallott, hogy most halva fekszik leánya, mely szép jótól vált meg miatta, mert ha itt nem fekünnék, szép helyett volna ő maga.

Septimus testis Franciscus Tóth, annorum circiter 70, juratus examinatus fatetur: Szilágyi Páltul magátul hallotta a fatens, hogy mondotta: csak elmondhatja a maga felesége felől, hogy boszorkány.

Octava testis consors Martini Király obstetrix, annorum circiter 59, jurata examinata fatetur ad quartum: Midőn a fatens Takács Istvánnét kötőzni N. Kis Jánosékhoz járt, szinte Panda is oda ment azon személyeknek orvoslására és hogy egyet-mást, gyökereket vitt oda Panda, úgy mondotta nekie a fatens: nosza taníts engemet is, híjjál el fűszedni. Arra felelte Panda: nem a fatensnek való oda menni, mert a hol ő azt szedi, — sit venia — szintúgy finganak ott és senkit sem látna a fatens; és ha megharagszik, eleget ennék, innék ő, látna más őtet és mellette ülhetne, de csak hiába, mert az nem ennék belőle.

Nona testis consors Stephani Szántó, annorum circiter 24, jurata examinata fatetur ad quartum: Maga a fatens megölte a kigyót és oda vivén Szilágyi Pálnénak megfőzték és valóban meg is étették a Henczidai emberrel. Ugyan Szilágyi Pálnénak maga szájából hallotta a fatens, hogy mondotta: elmegyen délbe Váradra, estvéli harangszóra hazajön. És hogy messze volt valahol Panda, úgy mondotta Szilágyi Pálné: ha akarom, ozsonnára haza jönne, de még délre hazajött. Ezt is mondotta Szilágyi Pálné, hogy az maga ura, — sit venia — ganéjját, hogy megvehetnék, ketten is lesik, mert azzal a leánya Szabó Pálné szára meggyógyulna és soha sem vehetik meg, mert mindjárt betakarja és úgy ha betakarja, semmit se használ.

Decima testis, consors Joannis N. Kis annorum circiter 46, jurata examinata fatetur; ad primum, secundum, tertium nihil, ad quartum: Szilágyi Pálnétul magátul hallotta a fatens, hogy a leányának a lábát az ura ette volna meg, de ganéjjával meg lehetne gyógyítani, de nem kaphatni. Ugyan ezt mondotta Panda leány is.

Undecima testis, consors Stephani Sajti, annorum circiter 36, jurata examinata fatetur ad primum: Éjszakának idején kinn volt a fatens valamely tehenének más udvarárul való hazahajtására. Hallotta a fatens, hogy kiáltás vagyon: hát Szilágyi Pálnénál esik. És mondotta Szilágyi Pál: jaj csillagom, feleségem, ne ölj meg; és Panda is mondotta Szilágyi Pálnénak, hogy kívülről bement a házba: ne bántsa már kend asszonyom. Ad caetera nihil.

Decima secunda testis consors Stephani Nagy, annorum circiter 36, jurata examinata fatetur ad quartum: Hallotta a fatens Pandának jó doktorságát, elment Pandához, hogy gyógyítsa meg, vagy kösse be a fatenst, megfizet érte és az Isten is megfizeti. De az csak azt mondotta, hogy harmadnapig nem lehet, hanem harmadnap mulva megmondják nekie, ha békítheti a fatenst vagy sem. Így csak várakozott fatens harmadnapig s azután is oda ment Pandához s úgy mondotta Szilágyiné: ha csak a fatensnél lakó idegen gyermeket oda nem küldi a fatens hozzájuk, addig be nem köti a fatenst, mert az a gyermek nem olyan, mint ők, hanem boszorkány, mindent megismer. És akkor is, hogy nálok volt a fatens, egy veres egeret bocsátott ki maga alól Szilágyi Pálné. És azt is mondotta Szilágyi Pálné: sokan vannak ördögök Kis-Marjába, egész háznépeüstül.

Decima tertia testis consors Petri Szántó annorum circiter 19, . . . . .<sup>1)</sup> ad foetum uteri sui, fatetur ad secundum:

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



Hogy Henczidára volt a fatens Pandával, akkor beszéllette, hogy addig nem nyugosznak, míg Szilágyi Pált nyújtva nem hagyják és azután elszöknek Marjáról, mert tiszta boszorkány és őket mocskolja.

Decima quarta testis consors junioris Stephani Horváth annorum circiter 22, jurata examinata fatetur ad quartum: Szilágyi Pálnétul magátul hallotta a fatens, hogy beszéllette a fatensék házokban, hogy valamely koldusnak szeméről levették a hályogot és azon koldus, hogy Szántó Istvánéknál megszólította őket, ismét vissza eresztették szemére a hályogot.

Decimus quintus testis Michael senior Kocsis decurio, annorum circiter 40, secundum obligationem fatetur ad quartum: A fatens egyszer egy időben, mikor még Szilágyi Pálék szomszédságában laktanak a fatensék, a fatens, hogy maga szalmájának mások által való tékozlását észre vette volna, kimenvén éjszaka leselkedni az szalmájához, látta, hogy egy valaki megyen Szilágyi Pálék kertekben; gondolván a fatens szalmalopónak lenni, csak elnézte hova megyen és az fatens-től nem lévén tovább négy vagy öt lépésnél, csak elnézte a sövényen által, hogy ki legyen, akkora homályos holdvilág lévén: hát Szilágyi Pálné és mezítelen vagyon, az tehene ott fekvén a kertben, melléje állott azt mondotta: édes tehenem, nem főztem most neked kását; azonba csak végig fekszik a tehenre. És a fatens nem állhatván, megszólalt s azt mondotta neki: de már látom, hogy nyilvánvaló boszorkány vagy, melyet hallott-e Szilágyi Pálné vagy sem, nem tudja a fatens, de Szilágyi Pálné felkelvén a tehenről, elment dolgára.

Decima sexta testis consors Stephani Kádár annorum circiter 42, jurata examinata fatetur ad quartum: A fatensnek magának mondotta ugyan Szilágyi Pálné, a midőn egyszer megharagudott fatensre, hogy olyat cselekszik a fatenssel, kit soha el nem felejt.

Decimus septimus testis Stephanus Makrai juratus, secundum obligationem suam fatetur ad quartum: A midőn Szilágyi Pálnénak mostani menyecske leánya még kicsiny volt, azon kis leányka akkor időben mondotta anyjának Szilágyi Pálnénak, a fatens hallatára: anyám a Bunda tehenének a farkából egy gombostű kiesett.

Haec inquisitio judiciaria peracta est coram Francisco Nagy oppidi praefati subalterno iudice.

Per ejusdem oppidi Notarium Joannem Szecesei.

(Az actára írva későbbi kéz által.)

Productum fisci Magistratualis sub A.

*Szilágyi Pálné Vásárhelyi Judit és szolgáloja Kovács Anna ügyének végtárgyalása és ítélet : mind a kettő 100—100 pálcza ütést kap csalásaiért s rossz életökért.*

Anno 1752 die 11 Decembris occasione sedis revisoriae captivorum inclyti comitatus Bihariensis in oppido Várad Olaszi celebratae.

Levata causa egregii Josephi Marsovszki, qua praefati inclyti comitatus Bihariensis procurator fiscalis, ut actoris contra et adversus Juditham Vásárhelyi et Annam Kovács ejus servilem ancillam veluti inctas.

Qui occasione idem fiscalis inhaerendo suis privilegiis, contra praefatas inctas actionem detegit sequentibus : Qualiter eadem inctae, nescitur unde commotae, quove maligni spiritus instinctu ad id inductae, mentionatum Paulum Szilágyi trucidare intentionatae sunt, prout et effectus ex plagis tam crudelibus, ut mendicus factus sit, per vicinam conclamationem interruptis subsecutus fuisset, nisi idem vicinus supervenisset ; et insuper salutis humanae immemores vi pacti impliciti vel expliciti cum Daemone infernali contracti, varia magica specimina producere, inter reliqua : carpento splendido ad distantiam multorum milliarium ex loco habitationis ope infernalis aurigae vehi et revehi, velut haec ex testium inquisitione sub A. contentorum clara essent ; item serpentes coctos in finem magicam vorare ; instrumenta varia domi reperta conservare ; taliterque tam hominibus, quam et animalibus irrationabilibus, — uti semel de nocte invinculatarum una nuda ad vaccam visa est — nocere nil formidassent ; et quia magia et superstitiones tam jure divino, quam humano, notanter Sancti Stephani Lib. 2. Cap. 31. sub gravi animadversione prohibita esset, juxtaque patriae consuetudinem ejusmodi sagae voragine ignis e gremio proborum extinguere absolerent : ideo comperta rei veritate — cupit fiscalis easdem inctas praevia, earundem in casu si adequatae probae in supplementum . . . . . <sup>1)</sup> pro eliciendis etiam complicitibus torturae subjectioni earundem pro demerita, aliorum vero salutari exemplo rogo apponi et taliter vivas concremandas decerni.

Pro invinculata Szilagyiana captivorum advocatus reponit sequentibus : Actio fiscalis bimembris esse videtur, verberationis scilicet, vel attentatis mariticiidii et magiae ; primum quidem in aliqua parte etiam per illam recognoscitur, quod scilicet . . . . . ipsum . . . . . <sup>1)</sup> sed cum exposita crudelitate factum esse negabat, nec per inctam recognoscitur

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.



et hoc ex eo, quod maritus illam prius verberaverit, uti ambo recognoverunt, sufferi debet; quo ad aliud membrum: varias quidem remotas circumstantias testes inferunt, sed nihil de crimine actionali probent, quare siquidem negotium hocce probas luce meridiana clariores requiret, talibus non existentibus et propria invinculatae blateratione sine corpore delicti nihil operari valente, cupit eandem simpliciter absolvi. Quod aliam porro Panda vocata, nihil nisi hujus prioris blateratione prodit, qua ex praemissa ratione, pariter nihil operatur, quare hanc absolvi cupit.

Pro Actore: Primum criminis membrum, licet pars prima intactae coram figura inelyti iudicii qualificare vellet, clarum est, et quod ad secundum siquidem pro tortura indicia sufficientia evenirent, cupit partes intactas sententia interlocutoria mediante torturae subijci reservatis reservandis.

Pro inctis: primum actionis membrum plane in nullam considerationem venire potest, qui maritus prius verberavit uxorem et illa justo dolore incitata reverberavit, quod ambo recognoverunt in figura iudicii et nec testes aliud inferunt; membrum secundum pariter cessat, quia indicia ad torturam in articulo 60. Praxis Criminalis descripta non reperiuntur: quare cupit, ut supra, tam hujus, quam alterius absolutionem.

Procurator actor inhaeret prioribus et dicit: circumstantias actionalis magiae inditia efficienter applicabiles esse etiam punctis, articulis praecitati Praxis criminalis 60, eo quod primo, variae res usui alia minus applicabiles in domo repertae sint; secundo, quod in inquisitione sub B) mentionatam puellam prius convalescere non posse, nisi magiam percipiat, itaque aliud inferri non potest, quam eadem instruere voluerit; tertio, quod quibus minata sit, gravis <sup>1)</sup> petit, ut prius.

Pro inctis quod probae praeattactae cum Articulo 60. non convenient sequenti patet, quia hoc nulli magicum nocumentum minabatur, nullae res tales apud eam repertae sunt, quae autem praetensivae tales allatae sunt, nullatenus pro magicis probatae sunt; observatur ultro: testes esse singulares et de distinctis rebus fatentes, quare nullatenus probam integram efficiant; quare, ut supra, testes duodecimas semet per illam corruptam esse praetendit et ideo ex passione fatetur, per consequens fassio ejus subsistere nequit.

In causam Judithae Vásárhelyi, Pauli Szilágyi consortis et puellae Annae Kis-Marjaensium, veluti praetensarum sagarum.

<sup>1)</sup> Valószínűleg kimaradt a szövegből: morbus consecutus est.

## Deliberatum est :

Adstantes reas de actionali crimine magiae accusatas adductis fiscalibus probis in tantum gravatas, quod finem in illum, ut herbarum vires cognoscere possint, serpentes procurasse, comedisse fassiones testium feruntur. Carpento verum aurato se vertas et intra brevissimum temporis spatium nonnullorum milliorum itinera conficere posse narraverint, variaque ejusmodi figmenta diversis vicibus efutiverint ac alias res superstitiosas inter commune vulgus communiter patrari solitas hae quoque patnaverint; res item nonnulli, uti plumae colligatae et quasi contextae sigillatas et aliae minutiae apud illas sint repertae: quia nullus tamen nunquam effectus minarum probaretur; neque res praemissae apud reas repertae et per carnificem visitatae pro magicis haberentur; sed nec aequae per carnificem visitatae stigmata quaedam repertae fuissent: committenter neque sufficientia ad torturam indicia, multo minus infligendam ordinariam poenam probae essent; atque adeo magis pro impostoribus agnoscendas; sed pro dato scandalo et futura eorum correctione utramque sigillatim 100 ictibus scuticae pulsandam taliterque dimittendam decerni.

(Eredetije Biharmegye levéltárában.)

## CDXXIII.

*Marosvásárhely, 1752.*

*Farkas Borbála boszorkányperének aktái.*

*A per első tárgyalása.*

Anno 1752. die 12-ma mensis Aprilis. Causa levata prudentis ac circumspecti domini Georgii Székely de Nagy-Bánya causarum liberae regiaeque civitatis Marus-Vásárhely publicarum directoris a dicto officio ut actoris contra et adversus feminam Barbaram Farkas de alio nomine per praesentem captivam ut I.

*Farkas Borbála perének első tárgyalása.*

Pro procuratore Sigismundus Kováts de Kál per quem a. praemissa protestatione solemnī actionem contra praefatam inctam proponit sequentibus: Az incta divinarum humanarumque legum reverentia et timore spretis önön magát diversis in locis temporibus et occasionebus, de quorum specificatione hic et nunc protestatur, közelebb pedig itten Maros-Vásárhely városában in hoc anno praesenti 1752. in mense Martio de ipsis



diebus protestatur, Isten ő felsége és emberek előtt is utálatos, de irtóztató bűvös-bájos boszorkányi véteknek nemében magát elegyíteni, abban élni s leledzeni sok istenfélő embereknek, gyermekeknek és barmoknak ártalmára nem átalotta s nem szégyellette, mely istentelen és gonosz cselekedeteit data in eum finem legitima exmissione az Isten ellen cum omnibus congr. circumstantiis téjendő bővebb declaratioval doceálni és demonstrálni kész leszek, doceálván megkívánom a jure, hogy primum et ante omnia ad extradandos socios et socias complices megtorturáztassék, post nudum vizi próbára vetetvén, in terrorem et exemplum aliorum et aliarum in simili crimine degentium hominum megégettessék és meghaljon et per ad ulteriora A. liceat verbis vel scriptis si necessum fuerit plura.

Praescripta captiva incta in persona comparens negat actionem praescripti domini actoris, adeoque:

*Deliberatum.*

A. exmittitur ad 8-um, etiam i. si libuerit.  
Az jövő pénteken <sup>1)</sup>

*Kívül:*

1752.

Directorok pere Farkas Borbála ellen.

Criminale.

*Tanúkhöz intézet kérdőpontok.*

*Utrum super eo.*

1<sup>mo</sup>: Tudja-e az tanú, bizonyosan látta-e szemeivel világosan, vagy disinteressatus jó hírű nevű emberektől hallotta-e, hogy mostan ezen M.-Vásárhely szabad királyi városában, azon város tömlöczében detentióban lévő Farkas Borbára asszony néhai strenuus Dési Gergely ő kigyelme relictája, itt M.-Vásárhely városában, avagy másutt is akárhol, diversis vicibus locis et temporibus, de quorum distincta enumeratione protestatur, boszorkányi bűvös-bájos mesterseget gyakorlott volna?

2<sup>do</sup>: Ha gyakorlott, hol, mikor és micsoda helyen, mi formában gyakorlotta, éjjel-e, vagy nappal?

3<sup>tio</sup>: Signanter in hoc anno praesenti 1752 in mense Martio, de die protestatur, kiknek gyermekét, vagy barmát, mi módon rontotta, vagy vesztette, nyomorította meg?

<sup>1)</sup> Az eljárás folytatásának feljegyzése itt félbe szakad.

4<sup>to</sup>: Mindazon dolgokért, kik vádolták és fogatták el és azok az vádlók haragosi-é az exponensnek, szavok bévehetők-é, avagy ellenben gyanús személyek, káromkodók, istentelenek et culti omnibus congruis circumstantiis.

*A vádhatóság tanúi kihallgatása.*

Amplissimi, prudentes item circumspecti domini, domini nobis colendissimi!

Notum facimus praesentibus dominationibus vestris, quod cum nos ad requisitionem legitimamque petitionem ordinariam in hac civitate M.-Vásárhely directoris d. Georgii Bányaí alias Székely ab officio directoratus penes litteras sive suae majestatis comprehensum, ad domum civilem d. Stephani Nagy alias Szabó in dicta civitate plateaque vulgo Szt. Király nominata in vicinitatibus ab una Stephani Görög, ab altera vero partibus Michaelis Bárdosi civium situatam et extractam ad recipiendas nonnullorum testium fassiones accessissemus, ibique vigore literarum compulsoriarum suae Majestatis sacratissimae, quibus uti tenemur et par est obedire satisfacereque volentes in hoc anno 1752. die vero 17-a mensis Aprilis, testes infraspecificatos coram nobis accessissimos, exacto prius ab iisdem firmissimo juramenti sacramento, juxta utri puncta per ante dictum d. exponentem nobis exhibita et porrecta examinavimus certitudinemque veritatis ab iisdem receptam, sequenti serie descripsimus.

Utrum cum compulsorio mandato sunt inclusa.

1. Testis civis Josephus Trincseni centumpater, annorum circiter 44. L. c. i. e. f. ad utri puncta. Ezelőtt egy néhány esztendővel még az más feleségem idejébe megáldván Isten egy leány magzattal, az kérdésben forgó személy offerálta magát azon alkalmatosságra, de akkori feleségem meg nem fogadta, hanem mást adhibeált az magzatnak dajkázkodására s curálására, azonban csakhamar azután, hogy megkeresztelték, az szájja békócsolódott annyira, hogy nem szophatott, recuráltam az mostan incaptivált személyhez s házamhoz is híttam, ha valamint curálhatná az gyermekecskét, a minthogy el is jött s megnézte, első szavával azt mondotta, hogy ehez a gyermekhez lüderczek s boszorkányok járnak, én ehez nem tudok, hanem Thordai Sámuelnét kell hivatni, ő talám meggyógyítja, a minthogy én őtet is hivatam s ketten osztán úgy fogtak az gyermeknek curálásához s előttünk vad petrezselyemmel s egyébbel timporált orvossággal az gyermekecskét kötötték, kengették s akkor azon nyavalyából meg is gyógyult, hanem azután az himlőben halt meg. Mostani feleségem-



mel is pedig megáldván Isten egy fiú magzattal, az is nehéz nyavalyákban esvén s az mint mondották, vesztés lévén rajta, hasonlóképen curálásáért requiráltam az utrumban specificált *captiva* asszonyt, noha nehezen, de ugyancsak eljött osztán kérésemre s megnézvén a gyermeket, holmi füveket mondott, hogy azzal orvosoljuk s orvosoltuk is az ő tőle javallott füvekkel s vagy három napig látszott is gyógyulni az gyermek, de azután ismét rosszúl kezdett lenni, s hívtam s hittam is magam, hogy lásson az gyermekhez újólág s el is jött s fejár írral megkente, de a kenés után egyik lába eldagadott s az egyik szeme is kifolyt s látszott is az gyermekén mikor megholt is az kezének helye a mostani *captivának*, a mint erősen a kenés közbe megnyomta az mellit s el merem mondani, hogy az keze miatt holt meg, mert noha azelőtt is rosszúl volt, de kenése után sokkal rosszabbúl lett s másnap déltájba meg is holt s akkor ilyen szókot is ejtett a mostani *captiva*: látjátok, ha engemet hívnátok, az ti gyermekeitek nem halnának oly hamar meg, s ugyanazon alkalmatossággal azt is mondotta, ezt az gyermeket Thodorné a disznópásztorné süti, főzi.

2-da testis femina Catharina Kováts annorum 24. consors Stephani Trintseni. L. c. j. e. f. ad 2-dum memb. uti maritus ejus hoc addito. Most az elmúlt csötörtökön az kérdésbe forgó *captiva* asszony számára égett bort kérvén tőlem egy asszony, minthogy még akkortájba vásárom sem volt, nem adtam. Azután haza mentem s az pinczéből egy kevés sert akarván felhozni, hallottam rettenetes szuszogást a pinczében három versben, szélyel néztem, de semmit sem láttam s az uramat kiáltottam ijedtségembe, annyira megirtóztam; mikor pedig megkente az gyermeket, az kenés után láttam, hogy a kemencze kürtője táján hopiczálta, mi szándékkal cselekedte, Isten tudja.

3 testis civis et centumpater Stephanus Szathmári alias Szőcs annorum circiter 50. L. c. j. e. f. ad omnia. Én semmit egyebet nem tudok az mostan detentióban lévő Farkas Borbárához, hanem egy alkalmatossággal az fiamnak hirtelen megdagadván az lába, arra tanítottak mások, hogy s. v. vizeljék az csizmájába s kössék az kürtőbe s úgy is cselekedtettem s másnap oda jött az kérdésben forgó személy s az gyermek lábát látván, ő is azt jóvallatta, hogy mossuk s. v. sós húggyal s meggyógyul. Caeteris nem tudok azon személyekhez semmit, hanem másoktól hallottam, hogy tudákos volna.

4. testis civis Michael Szilágyi annorum 34. L. c. j. e. f. ad omnia. Én magam semmit sem láttam s nem is tudok hozzája, hanem Csiszár János ő kegyelmétől hallottam, hogy

egynéhányszor éjtszaka kínoztá, gyötörte az feleségét s látta maga is, mert még az tűz akkortájba csillámpozott s ki sem aludt volt. Caeteris nihil praeter audita.

5. testis honesta foemina Juditha Kuthi Georgii Csiszár civis consors annorum 30. L. c. j. e. f. ad 1-mum. Azt tudom mondani, hogy ennekelőtte circiter 4 esztendővel, mikor circiter 4. vagy 3. napon gyermek ágyban fekünném, fényes nappal vecsernye után én az ágyba feküvén, hallék zördülést s ki fordultam az fal felől s láttam szemeimmal, hogy a kérdésben forgó captiva Farkas Borbára s ágy előtt áll s az gyermekemet meg is fogta vala, hogy elvigye s én is megfogtam az gyermeket s nem engedtem s kiáltottam s én míg bójúttének hozzám az kiáltásra, az alatt Farkas Borbára oda lett az házból; caeteris nihil.

6. testis honestus civis Samuel Petri, annorum circiter 38. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

7. testis foemina Elisabetha Szathmári Samuelis Petri consors. Annorum circiter 26. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

8. testis honestus civis Laurentius Szabóann orum circiter 55. L. c. j. e. f. ad omnia. Én egyebet a kérdésben forgó személy iránt nem tudok, nem is láttam, hanem egy alkalmatossággal, csakhamar azután, hogy az kérdésben forgó személyt megfogták, az öccse az captivának, az feleségem beszélítésára bójóvén házomba, innya adott nékie s én találám mondani, azért fogták meg nénédet, hogy azt mondják, hogy boszorkány, azon szó után kifordulván feleségem az hátulsó házba s megint visszajüvén onnét, méne az esős cseberhez s egy kisség megfogván kezivel, azomban úgy el esik s az esős cseberben lévő víz is csebestől edgyütt reá omlik, mintha valaki szántszándékból cselekedte volna s én osztán ezen casus után kiűzém az öccsét házomból. Caeteris nihil.

9. testis honesta foemina Elisabetha Koronka productis consors, annorum 48. L. c. j. e. f. uti maritus ejus.

10-a honesta foemina Elisabetha Szigethi consors Martini Erszényes, annorum circiter 40. L. c. j. e. f. Egyebet nem tudok, hanem az elmúlt esztendőbe, mikor gyermekágyba feküdtem volna (való, hogy aludtam), de a kérdésben forgó személy úgy megnyomott s rázott, hogy az ágy is lógott belé, ezt pedig azért gondolom, hogy cselekedte, hogy őtet nem hívtam azon alkalmatosságra. Caeteris nihil.

11-a testis honesta foemina Barbara Ónadi, consors Michael Berekszászi civis annorum 29. L. c. j. e. f. Azt tudom mondani, hogy ennekelőtte circiter 12 esztendeje, egy gyermekemet ő kuruslotta volt meg, hogy bábaságra őtet nem hívtam, mert minthogy szája békócsolódása mián nem szop-



hatván az gyermeke, reá lévén az gyanúm, hivatam, hogy orvosolja meg, elsőben nem is akart júni, de azután ugyancsak keményen reá izenvén eljűtt s ő mindjárt bényult az gyermek szájába, de más senki bé nem nyulhatott s ő igazított orvoshoz is Bögözbe, hogy vigyük oda s oda is vittük s ott meg is gyógyult volt az gyermek s azt mondotta azon orvos, hogy az világon annál nagyobb vesztés nem volt, az milyen-nel azt az gyermeket megvesztették s az kezit, lábát is megszugorították volt. Caeteris nihil.

12. testis honestus juvenis Josephus Hegedűs alias Sziójyártó, annorum circiter 21. L. c. j. e. f. Egyebet nem tudok mondani, hanem az elmúlt fárságon (az mint nékem beszéllették) egy lakodalomba megboszantották az ifjú legények az kérdésben forgó captivat és mikor én jöttem volna haza felé az utcán késő időtájba, egy fekete kutya megtámadott s eleget vertem hozzá, de meg nem üthettem s míg gyertyát hoztak ki az utcára, oda lett s eltűnt.

13. testis honestus civis et centumpater Martinus Benkő, annorum 41. L. c. j. e. f. ad omnia. Ennekelőtte őt esztendővel circiter megszugorodván keze, lábai egyik kis gyermekünknek, minthogy az mostani captivához volt gyanunk, hivatuk s cogaltuk keményen megijesztvén, hogy tapogassa meg s elsőbben nem akarta, de ugyancsak megtapogatóván, úgy kezdett gyógyúlni az gyermek s erről gyanakszom, hogy ő kuruzsolta volna meg.

14. testis honesta foemina Juditha Görög, consors prae-scripti producentis testis. Annorum circiter 30. L. c. j. e. f. Az kérdésekre azt tudom mondani, hogy ennekelőtte, mintegy öt esztendővel, bójűvén hozzám a mostani captiva, kér egy polturát, hogy adjak, de uram otthon nem lévén, nem adhatam nékie, az kis leányom akkor már mintegy fél esztendősen lévén, friss, ép állapottal volt és egy óra múlva az kérdésben levő személynek házamtól elmenése után mindjárt kimentotta az nyavalya, keze, lába megszugorodott s míg oda nem jűtt s meg nem tapogatta, addig nem is épűlt; láttuk azt is, az kik az házban voltunk, mikor még az említett leánykámmal viselő voltam, tartottam az házba egy tyúkot és egy estve az rúdról, az hová szokott volt ülni, úgy csapták az ház közepibe az tyúkot, hogy mindjárt megholt, úgy egy bornyúmnak is az nyakát kitekérték s annyira, hogy az háta gerinczénél volt az szeme és osztán agyon is kellett veretnem; ezen cselekedeteket az mostani captivától tétetni nem egyébert gyanakszom, hanem, hogy bábaságra tőlünk nem adhibéaltott volt.

15. testis honestus civis Michael Varga alias Tyúkosi,

annorum 60. L. c. j. e. f. ad omnia. Ennekelőtte megnyomrodván egy kis gyermekem, minden gyanunk az kérdésben forgó asszonyra volt, hogy ő vesztette meg, minthogy akkor-tájba házunknál járt, az mint feleségem mondá.

16. testis honesta foemina Borbára Győrffi, consors Michaelis Varga praecedentis testis, annorum 30. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok mondani, hanem ennek-előtte circiter 9 esztendővel egy reggel hozzám jővén a mostani captiva Farkas Barbára, senki otthon nem lévén, hanem csak én s egy két esztendőös gyermekem, sokat beszéllett ott s még gondoltam magamba, hogy akármit beszélj, de most semmit se adhatok; egy kevés idő múlva elmenvén tőlem s én az kérdésben forgó személyt kikésérvén az házból, mikor visszamentem volna, láttam, hogy az gyermekem az padról leesett az földre s az szék lába közé beesett s azon esés miá úgy eldagadazott, hogy csak olyan lett, mint egy tőke, sokat jártam az praesens captiva után, hogy gyógyítsa meg, de meg nem kaphattam, másokat is reá kértem, hogy küldjék hozzám s egykor ugyancsak bájútt hozzám s mindjárt kezdette mondani, hogy az kegyelmed gyermeke erősen elesett s azért gyógyúl nehezen, ugyancsak ő nem akarván semmivel orvosolni, más orvoshoz vittem s holmi füveket azon orvos mondván, azzal gyógyígtattam s azt is mondotta azon orvos oláhné, hogy nagy vesztés vagyon rajta.

17-a testis honesta foemina Sara Fülep, Sigismundi Petri civis consors, annorum circiter 29. L. c. j. e. f. ad omnia. Az elmúlt esztendőben, hogy az kérdésben forgó személyt bábaságra nem hívtuk volt, mind magam azolta s mind gyermekem rosszul voltunk s most is olyan nyomorú, hogy csak alig van miá s meg is mondotta az szolgálómnak s leánykáimnak, hogy csak várjatok még, mert nem hittatok engemet, de megbánjátok s olyan gyanúm vagyon reá, hogy az ő keze miatt vagyunk, mint én s gyermekem rosszul.

18. testis honesta foemina Sara Marton, Stephani Nagy alias Csókai consors, annorum circiter 56. L. c. j. e. f. ad omnia nihil, hanem másoktól hallottam, hogy olyas kuruzsló személy volna.

19. testis honestus civis Franciscus Elek, annorum 52. L. c. j. e. f. ad omnia nihil, praeter, hallottam másoktól, hogy fel akarta magát akasztani.

20. testis honesta foemina Catharina Borbély, proximi praecedentis testis consors, annorum circiter 40. L. c. j. e. f. Ad omnia nihil certi.

21. testis honestus civis Stephanus Pataki annorum 40. l. c. j. e. f. ad omnia nihil.



22. *testis honesta foemina Juditha Kécsináló, annorum 35. L. c. j. e. f. ad omnia.* Ennekelőtte, circiter mintegy három esztendeje, én mellettem lévén öreg asszony egy alkalmatossággal kérte uramat, hogy varrja meg az csizmáját és akkor meg nem varrhatván, kezdé nekem mondani az kérdésben forgó személy ifjú asszony, nem varrá meg urad az csizmám, de még bizony megvarrná, ha varrhatna; ez után az szavai után, csakhamar az kis gyermeknek úgy elhalaványúlt s erőtelen lett az fél karocskája, mintha elvágták volna s én magam behíván, úgy kené meg egy kis vízzel s mindjárt jobban lett az karja, de ugyancsak azon éjjel mind az két lába úgy megszugorodott, hogy fél esztendeig mind úgy kellett véle nyomorogni; egy alkalmatossággal ugyancsak felkeresvén uram az mostani *captiva* személyt, hozzánk hívta s valami fűvel megkenvén az lábait, másnapra az gyermekem lábainak semmi gondja nem volt.

23. *testis honesta foemina Elisabetha Szima, Martini Kádár civis consors, annorum circiter 55. L. c. j. e. f. ad omnia.* Az kérdésekre azt tudom mondani, hogy az kérdésben forgó személy, az leányomnak első megbetegedése tájba sokszor járt házunk előtt alá s fel s kérdezte, ha megbetegedett-e s kit hívnak öreg asszonynak, én arra azt feleltem, meglátjuk akkor, azután megbetegedvén az leányom, hogy őtet nem hívtuk, csakhamar megholt az gyermekecske is és az gyermeknek holta után az a leányomat éjtszaka az ágyba megcsipőcskölte s nehezen vettem osztán reá, hogy az leányomat megkenje s mihelyt megkente, mindjárt jobban lett s nékem azt monda, látja kegyelmed nagy asszonyom, ha engem hívtak volna ide, most is élne az kegyelmed leányának gyermeke, én arra azt mondám, eleget kerestük kegyelmedet, de nem találtuk.

24. *testis honestus civis Josephus Kassai alias Varga, annorum circiter 30. L. c. j. e. f. ad omnia.* Egyebet nem tudok mondani, hanem vagyon már fél esztendeje s két hete, hogy fekszik az feleségem, kinek bábája is az kérdésben forgó személy volt s nem állhatván ennyi betegséget, zúgolódtam s gyanakodtam, hogy talán az bába csinált valamit nékie, s egykor találkozván az piacon véle, kére tőlem egy petákot, de nem adhattam, mert nem volt, hanem két polturát mástól kértem, azt oda adtam nékie, azután oda jött kenni az feleségemhez, de az kenése után még rosszabbul lett sokkal, mert ketten tettük az ágyba is, azután, noha annakelőtte pálczával támaszkodván, csak eljárt az házba, én elmerem mondani, hogy Farkas Borbára kurusolta meg az feleségemet s fel is hántam nékie az házamba s szemibe is megmondtam, hogyha meg nem gyógyítja az feleségemet, megfogatom,

melyre az kérdésben forgó személy azt felelte, inkább egérkövet veszen, megégeti magát, vagy felakasztja, vagy az Marosba ugrik, mintsem őtet úgy perzseljék meg, mint az disznót.

25. testis honestus civis Joannes Csiszár annorum 37. L. c. j. e. f. ad omnia. Én nékem mondhatom elég vitám (?) volt az detensióban levő Farkas Barbárával, mert nékem két gyermekemet is mikor akart megnyomoritta, az mikor megharagudott, mikor pedig keményen fogtam az dolgot s fenyegettem, hogy megfogatom, könnyű kenésével helyre állította nyavalyáiból, engemet is és feleségemet sokszor éjtszaka az ágyba megnyomott; egykor ugyancsak megszorítván én őtet s keményen megfenyegetvén, hogy mindjárt vasba veretem s kényszerítettem, hogy többször ágyamba meg ne nyomjon, mert így s így cselekszem véle, azt fogadá s azt monda, hogy többször meg nem nyom az ágyba, csak mondjam meg annak a félszemű asszonynak is, hogy ő is tegye le magát.

26. testis honesta foemina Anna Pataki consors praeedentis testis annorum 28. L. c. j. e. f. uti maritus ejus, hoc addito: én semmit sem aludtam, csak úgy feküdtem az ágyba s személye szerint láttam az kérdésben forgó személyt, hogy reám jött s megnyomott, még az tűz világolt s el sem aludt volt s az gyermek mellett reám került az ágyba s meg kiáltottam az uramat: uram kegyelmed aluszik s engem majd megöl vala Rusim Boricza.

27-us testis honestus civis Martinus Gyöngyösi, annorum 46. L. c. j. e. f. ad omnia. Én az kérdésekre azt tudom mondani, hogy ezelőtt 12 esztendővel gyermekágyban lévén az feleségem, Nagy Jánosnénak az anyját reá kérte volt mostani captiva Farkas Borbára, hogy őtet fogadjam öreg asszonynak feleségem mellé, de én azt nem cselekedvén, egy éjtszaka felette rosszul kezdett lenni az feleségem, melyet én gyanítván, hogy ő csinált valamit, utána mentem s valami nehezen reá vettem s fel is jött s megkente feleségemet s harmad napig a kenés után jócskán is volt, melyért fizettem is nekie 4 sustákat, de azután ismét recurrált az fájdalom s újjólag felkeresvén iterato fizettem nékie 4 sustákat, hogy kenje meg, ekkor is vett pihenést, de ugyancsak az nyavalyája idő mulva megújult, utoljára megunván az utána való járást, arra tanítotak, hogy s. v. feleségem ganélják s vízeljék csizmájába s kötlessék az füstre és az szüle fog compareálni; úgy is lett az dolog, mert csakhamar elé termett azután az szüle, fát kért, kenyeret, pénzt, de ekkor semmit sem adtunk, hanem mentem Bözödbe egy orvos emberhez, az tanított holmit orvosságra, avval curaltam feleségemet s úgy épült, az mint épült.



28-a testis honesta foemina Elisabetha Forrai, Martini Gyöngyösi consors praecedentis testis, annorum 37. L. c. j. e. f. ad omnia uti maritus ejus.

29. testis honesta foemina Sára Béres, Michaelis Szathmári alias Mészáros consors annorum circiter 40. L. c. j. e. f. ad omnia nihil certi.

30. testis honestus civis Georgius Sáfár, annorum 20. L. c. j. e. f. ad omnia nihil certi.

31. testis honesta foemina Sára Tollas, Martini Verebélyi junior consors, annorum 20. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

32. testis honestus civis et centumpater Michael Medgyesi, annorum 42. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

33. testis honesta foemina Juditha Forrai, Joannis Vég civis consors, annorum 22. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet az kérdésben forgó személy iránt nem tudok, hanem egy alkalmatossággal gyermekágyban lévén, ugyanekkor ő volt öreg asszonyom is, bejűvén hozzám, pénzt kért, de nem adhatván, azon éjszaka az kis gyermekemnek megzsugorodott az lába s meg is holt az gyermek; mikor béhozta volna, majd erővel az uram, hogy gyógyítsa, s. v. csak azt felelte, eb-szar, kutya-szar, nem jól kötöttétek s attól van; ugyanezen alkalmatosságkor azt is mondotta nékem, úgy megkennélek, hogy egy szempillanatra elmenne az véred s meghalnál s akkor mit beszéltünk az urammal felőle, másnap megmondotta, hogy ti ezt s ezt beszélitek felőlem, ugyanakkor ilyen szókat is monda nékem: leányom a szemetet benn ne hagyjátok, mert az boszorkányok alája ülnek s mind jól tudják, mit beszélnek felőlök. Még ugyan most utolszori gyermekágyamba, hogy egészen meg nem fizethettem nékie, megharagudott, egy cipő kenyeret sütöttem nékie, azt a ládára lecsapta s ezt mondotta, haragudjatok, csak a kis gyermek ne haragudjék s azonban az mint az kis gyermeket az ölömbe tartottam, azt mondá nékie, nesze neked álom s azoltától fogva mind foly a füle máig is s mások is mondották nekie, hogy gyógyítsa meg az fiacskámat, azt felelte, gyógyítsa az ördög.

34. testis honestus civis Paulus Bonyhai, annorum 39. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

35. testis honestus civis Franciscus Vadadi, annorum circiter 28. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, hanem hallottam Bajnóczy Györgynétől az anyósomtól, hogy azt mondotta az kérdésben fennforgó személy felől, hogy boszorkány, caeteris nihil praeter audita, hanem azt el meri mondani az feleségem, hogy az ő keze miatt holt meg az második fiacskánk.

36. testis honesta foemina Anna Bajnóczi consors proxime anteauiditi testis annorum 22. L. c. j. e. f. uti maritus ejus auditus.

37. testis honestus civis Andreas Lantos, annorum 36. L. c. j. e. f. ad omnia. Azt tudom mondani az kérdésben forgó személy iránt, hogy mikor az kis gyermekünk rosszul volt s vagy egyszer, vagy másszor azon személy bévetette hozzánk magát panaszalván nekie az dolgát s ha valamit adhattunk, egy kevés ideig jól nyugodt az gyermek, holott sokszor egész éjtszaka sem nyughattunk sirásától, caeteris nihil.

38. testis honesta foemina Juditha Bajnóczi, consors Andreae Lantos praecedentis testis, annorum 28. L. c. j. e. f. uti maritus ejus, hoc addito, egy alkalmatossággal olyan rosszul volt az fiam, másfél esztendő lévén, hogy ugyan dúdolt kínjába, réa mentem Farkas Borbárára s szép szóval oda híttam, hogy valamit tégyen az gyermekkel s egy gesztenyét ketté harapott s az szájába tette rágya, azontúl meggyógyult az gyermek.

39. testis honestus civis Michael Bajnóczi, annorum 42. L. c. j. e. f. ad omnia. Az kérdésben feltött személy iránt azt tudom megmondani, hogy harmadikszori betegülésekor az feleségemnek, sok részegeskedési miá, hogy nem hivathattam Farkas Borbárát, úgy megvesztegette vala egy circiter két esztendő gyermekecskémét, hogy egész öt esztendő koráig salva venia mindenütt házba s akárholt, elment az ganéja, egykor megszorítván s keményen fogván, én az dolgot mondván, hogy mindgyárt megfogatom, ha nem teszen róla, melyre azt feleli s. v. ebszar, kutyaszar, mindent az szülékre fogtak s künn az utcán lévén az gyermekem is, ezen feddődéskor csak megtapogatja téltúl az gyermeket s azon nyavalya mindgyárt cedált róla s most is már jól van.

40. testis honesta foemina Sara Petri, annorum 40. L. c. j. e. f. uti maritus ejus, addito, hogy eleget fenyegetőzett, hogy őtet nem hítták volt bábaságra, hogy ide hátrébb így lesz, amúgy lesz.

41. testis honestus civis Martinus Várbeli, annorum 36. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, hanem az Farkas Borbára bábaságában az kis gyermekemet erősen megvesztették volt, hogy kezei, lábai megzsugorodtak volt úgy, hogy másnak kellett meggyógyítani, de kitől esett, azt nem tudom, az kérdésben forgó személytől-e, vagy mástól.

42. testis honesta foemina Elisabetha Kádár, Michaelis Balás civis consors annorum 25. L. c. j. e. f. ad omnia. Azt tudom mondani, hogy az kérdésben forgó személy, hogy nem volt betegülésemben hivatalos s be nem eresztették hozzám,



harmadnapra az gyermekem megholt s azután láttam magam is az ágyam előtt állani Farkas Borbárát s úgy meg is nyomott, hogy nem is szólhattam s míg oda nem hívtuk, mind rosszúl voltam, de hogy megkent, meggyógyultam s azt mondotta, hogy csak ötet híjják, mert nem lesz semmi nyavalyám s ezt is asszonyanyámnak mondotta, hogyha elébb ötet hívták volna, máig is élne az gyermekem s elmerem én is mondani, hogy csak az ő varázslása miá holt meg az gyermek.

43. testis honesta foemina Elisabetha Dobolyi, Sámuelis Pető civis consors, annorum 30. L. c. j. e. f. ad omnia. Mikor egyszer gyermekágyban lettem volna s nem bánt úgy vélem, a mint kellett volna, kénteleníttettem mást hívatni, melyért úgy megharagudott, hogy az kis gyermeknek a két szeme így folyt, mint az marháknak; ezen cselekedetiért az én uram foggatni kezdette s fenyegette, hogy megfogatja s úgy tanított osztán orvosságra s azzal orvosoltam az szemét s úgy gyógyúlt meg.

44. testis honesta foemina Catharina Szállosi, Andreae Fekete consors civis, annorum 16. L. c. j. e. f. est ad omnia. Egyebet nem tudok mondani, hanem mikor mellettem bábáskodott, az gyermekem mind eldagadozott s egykor megfenyegetém, hogy megfogatom, ha meg nem gyógyítja, azzal megharagudván elment házamtól s az gyermekemnek mind lehámlott az bőre, de a szeme máig is rosszúl van s eleget is fenyegette az olyan állapotba levő asszonyokat, hogy így s amúgy bánik, ha ötet nem híjják.

45. testis honestus civis Stephanus Kerekes alias Szócs, annorum 45. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

46. testis honesta foemina Eva Szalontai, annorum circiter 38. L. c. j. e. f. uti maritus ejus pariter nihil.

47. testis honestus civis Stephanus Sós annorum circiter 32. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

49. testis honesta foemina Catharina Harkó, Georgii Bajnóczi consors, annorum circiter 50. L. c. j. e. f. ad omnia. Azt tudom mondani az kérdésben forgó captiva személy iránt, hogy mikor az második fiammal feküdtem, az mostani captiva asszony volt mellettem és az első ganéját az csecsemő gyermeknek láttam, hogy egy forgácsra vette s feltette az kemencze hátára s kifordulván az házból, hogy az tekenőből az feredő vizet kiöntse, azalatt mondtam uramnak, hogy azt az forgácsat vesse az tűzbe az kemencze hátárúl s bé is veté és mikor a szüle bejött volna, mindjárt monda, miért veté kegyelmetek azt az tűzbe, s akkor el is mene mindjárt, a bűzit nem állhatván; azután odajövé, ismét azt monda iránta, hogy ő azt azért cselekedte, mert Apáczainé harag-

szik, hogy ötet nem hitták bábaságra s ő kérte reá, hogy nekie vigye az mással együtt s két máriást ad érette, de ugyancsak az másom (!) oda lett, nóha az uram övig ásta volt az földbe s mégis elvitték s olyan kuruslást vittek vele végbe, hogy három egész esztendeig az fekélyből urastól ki nem tisztúlhattunk.

50. testis honestus Joannes Lénárt, annorum circiter 24. L. c. j. e. f. ad omnia, nihil praeter, hogy az elmúlt fárságon egy lakodalmi alkalmatossággal az ifjú legények bolondoskodtak véle, hallottam, hogy egy fekete kutya megtámadta volt az utcán Hegedűs Sziggyártó Józsefet s Nemes Jánost, de miféle kutya volt, nem tudom.

51. testis honestus civis Joannes Erszényes, annorum 44. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, hanem most az elmúlt téli alkalmatossággal egy éjtszaka hallom, hogy mozog az feleségem s azon felkiáltottam s még az tűz égett s kértem, hogy mi lelte s mit csinál, azt mondá, hogy az kürtön jött be Rusinka s úgy megtücskölé s az keresztelés után az kis gyermekecskénknek is megsugorodott az keze, holott azelőtt épen volt, s meg is holt nem sok idő múlva az gyermek, de mitől s ki által azt nem tudom ; gyanúnk az mostani captiva asszonyra volt.

52. testis honestus civis Stephanus Hegedűs alias Szőcs, annorum 38. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

53. testis honesta foemina Anna Csiszár annorum circiter 26. L. c. j. e. f. uti maritus ejus 51. testis, hoc addito : bizonyosan nem emlékezem reá, aludtam-é, vagy ébren voltam, mikor megtüpöcsköltek, de azt tudom, hogy az fiacskámnak semmi hibája nem volt, mikor született.

54. testis honesta foemina Catharina Dobolyi, Martini Farkas consors, annorum circiter 42. l. c. j. e. f. ad omnia. Egy alkalmatossággal bójúvén hozzám Farkas Borbára, égett-bort kér vala tőlem, de azon kérésére én megszidtam, ezt mondván : adok tüzet az hátadra, melyre azt kérdé : miért ? Azért mondom neki, hogy az Pető Sámuelné öcsém gyermeki-nek megetted a szemit, melyre sok szántólódásom után csak azt mondá, ki mint főz, úgy eszik s nem az kegyelmed gyermeke, hogy úgy sajnálja.

55. testis honestus civis Michael Benő civis (!), annorum 36. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet az kérdésben forgó személy-hez nem tudok, hanem azt láttam, hogy az gyermekecskémnek az két közép ujját az balkezitől az szájába dugta s azt szoptatta véle s harmadnapra meg is hala, az feleségem-nek pedig hallottam, hogy mondotta, engemet meg ne cserél-jetek, mert megbánjátok ; azt is láttam, hogy az ő kezibe



sem sirt az gyermek, nyugodott, de más ember keziben nem nyughatott.

56. testis honestus civis et centumpater Martinus Filep, annorum 60. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

57. testis honesta foemina Sara Sziigyártó, consors proxime praecedentis testis, annorum 38. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, nem is láttam a kérdésben forgó személy iránt, hanem mikor gyermekágyban feküdnék Balázs Mihályné, én bémentem oda hozzája, minthogy be is hívtak s hallám, hogy az menyecske kiáltja vala az ágyból, ihol van Rusinka, de mi semmit sem láttunk, azután az ura oda híván s véle megenetvén, jobban lett. Caeteris nihil.

58. testis honestus civis Martinus Domokos, annorum 40. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok az kérdésekre, hanem egy alkalmatossággal tulajdon szájából hallottam Farkas Borbárának, hogy ezt mondja vala, az én házamba, hogyha úgymond, én lettem volna öreg asszonya, az kegyel-med gyermeke nem vakult volna meg. Caeteris nihil.

59. testis honestus civis Stephanus Kassai, annorum 55. L. c. j. e. f. ad omnia, nihil praeter: Mikor circiter 17 esztendeje már az feleségem gyermekágyban feküdt, a kérdésben forgó személy volt mellette és akkor az feleségem igen megnyomorodott vala, mely nyavalyából mások orvoslása által kiépült, ekkor minden gyanúnk ő reája volt, hogy ő cselekedett volna valamit, de én nem láttam. Caeteris nihil.

60. testis honesta foemina Elisabetha Nagy consors servitoris civitatis Georgii Illyés annorum 29. L. c. j. e. f. ad omnia. En azt tudom mondani az kérdésben forgó személy iránt, hogy mikor én hozzám járt gyermekágyban fekvő állapotomban, lévén még énnékem akkor egy esztendő fias-kám, azt kezdé egykor mondani, annak az esztendő gyer-meknek meg ne hadd az csecsedet szopni, mert megbánod, én avval nem gondolván, szoptattam az gyermeket, másnap oda jüvén, mindgyárt kezdé mondani, miért szoptattad meg azt az átkozott gyermeket, mert megbánod s meg is siratod; úgy is lett, mert szavai után circiter két vagy három holnap múlva meg is holt az gyermek, az oldala belyukadván, holott sem seb, sem egyéb valami fekély nem volt rajta, hanem ép, száraz teste volt. Megint ugyanazon alkalmatossággal, a mely gyermekeket született vala, kérdezé, nem beteg-é az gyer-meked? Melyre én mondtam, de bizony beteg, mert nem szopha-tik, ekkor ezt mondja vala nekem, hogy akasszak egy tőt az csecsem alá az fokával alá, mert az a gyermek soha nem szopig, békócsolódik az szájja s ezzel kell meghalni s kilenczed napra ez is megholt.

61. testis civis Georgius Bajnóczi, annorum 50. L. c. j. e. f. ad omnia uti consors ejus Catharina Harkó 49-ma testis hoc addito: az forgácsát én vetettem az kemencze hátáról az tűzbe.

62. testis honesta foemina Mária Trombitás, Georgii Jakab alias Varga consors, annorum circiter 26. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita.

63. testis honesta foemina Eva Fazekas, Martini Fekete consors, annorum circiter 36. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, hanem az kérdésben forgó személy, minthogy nehezelt reám, gyanakszom, hogy egy harmadfél esztendő gyermekeket ő veszte (!) volna meg, mert az úgy elszáradott, hogy csak olyan, mint egy fakép, hittam is ezen személyt gyógyítására, nem jött, csak azt mondotta: fereszem; eleget feresztem, de még rosszabbul van a feresztés után.

64. testis honestus civis Michael Etseti, annorum 60. L. c. j. e. f. ad omnia praeter audita, hanem egy székely mondja vala, az tájba, mikor megfogták az kérdésben forgó személyt, bizony én vővém ki az nyakából a posztó sályt s fel akarta magát akasztani, s kérdeztem, miért s maga az captiva azt felelte volna, azért, hogy jobb néki, hogy felakassza magát, mintsem megégessék.

65. testis honesta foemina Juditha Domokos consors proxime praecedentis testis annorum 42. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

66. testis honesta foemina Catharina Bölöni consors Francisci Áts annorum circiter 56. L. c. j. e. f. ad omnia nihil.

67. testis honesta foemina Catharina Szabó, Joannis quondam Nagy relicta annorum 63. L. c. j. e. f. ad omnia nihil certi.

68. t. honesta foemina Catharina Csók consors Gabrielis Molnár civis annorum circiter 26. L. c. j. e. f. ad omnia nihil certi.

69. t. honestus juvenis Joannes Hegedűs alias Szíjgyártó, annorum 23. L. c. j. e. f. ad omnia nihil, hanem azt hallottam, hogy mikor Hegedűs bátyám uram lakodalma volt, akkor megboszantották az legények s talán ő támadta volna meg kutya képibe az öcsémet. Caeteris nihil.

70. testis honesta foemina Juditha Domokos, annorum 46. L. c. j. e. f. ad omnia. Én egyebet nem tudok az kérdésben forgó személy iránt, hanem egy alkalmatosságból bájjövén Domokos Mártonék házához, mondja vala, ha ez mellett az gyermek mellett én lettem volna, nem volna vak a szemével, mert leborítva tették el az mását s azért folyt ki az szeme. Caeteris nihil.



71. t. honesta foemina Margaretha Kováts Andraeae Sántus civis consors annorum circiter 26. L. c. j. e. f. ad omnia nihil, minthogy én soha beszédes nem voltam véle.

72. t. Georgius Illyés, publicus servus civitatis annorum 48. L. c. j. e. f. ad omnia nihil praeter audita; hanem egy alkalmatossággal otthon lévén én, mikor az feleségem gyermekágyban megbetegedett, ezen Farkas Borbára ott lévén az feleségem mellett, az feleségem mássának én ástam a gödröt, azon alkalmatossággal nékem tulajdon Farkas Borbára mondja vala, látja kegyelmed, ezt az kegyelmed felesége mássát most úgy eltehetném, hogy soha több gyermeke kegyelmednek nem lenne s az mássa kezibe lévén mutogatja vala nékem abból, hogy még mennyi gyermekem leszén s ezt is mondá, hogy kettős is leszén még. Ugyan mikor megfogtuk Farkas Borbárát, én lévén egyik ott, akkor mondja vala a székel, én vetettem ki a nyakából az kötelet.

73. testis honestus civis Emericus Farkas annorum circiter 37. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet nem tudok, hanem ezt tudom mondani az kérdésben forgó személyhez, hogy ennek-előtte mintegy két esztendővel gyermekágyban feküdvén feleségem, béjüve Farkas Borbára hozzánk s mondja az feleségemnek, jajj bizony talán megbetegedtél leányom, lássuk mitek van s az gyermeket kitakarván megnézte s azon éjszakai megszemlélése után úgy békocsolódott a gyermeknek a szája, hogy teljességgel nem szophatott s egy napnál tovább nem is élt, minden gyanúnk ő reá volt, hogy ő cselekedett valamit.

74. t. honesta foemina Elisabetha Medgyesfalvi antecedentis proximi testis uxor. L. c. j. e. f. uti maritus ejus fatetur.

75. testis honestus juvenis Petrus Tót apud domum Andraeae Zilahi in servitio existens, annorum 17. L. c. j. e. f. ad omnia. Egyebet az kérdésben forgó személyhez nem tudok, hanem egykor gyermekágyban lévén az asszonyom, oda járt gyógyítani, mikor egy alkalmatossággal kimenne az ajtón hazafelé szándékozván, én utána menék s az lába nyomára az lábaimmal keresztet nyomtam, csak próbák okáért, ha észre venné-é, azzal csak megfordúl hirtelen s azt mondá nékem, jajj átkozott, miért cselekedéd azt, azzal osztán dolgára ment, azután kérdezte az gazdáimtól, hogy hol lakom s micsoda legény vagyok. Caeteris nihil.

76. testis honesta foemina Maria Nagy alias Szabó, consors Joannis Gönczi alias Borbély consors, annorum 37. L. c. j. e. f. ad omnia. Én egyebet nem tudok s semmi kuruslását nem láttam, hanem még az első uram idejében, egy gyermekem, hogy ötet nem hívtuk volt, annyira elerőtelen-

dett s teste elszederjesült, hogy nehezen gyógyúlt meg belőle s mondták, hogy én olyan beteges voltam, hogy gyermekem sem léssen, ő arra azt felelte az szolgálónak, ha annyi gyémántunk vagy aranyunk volna, a mennyi terhe asszonyodnak, örökké megélnénk utána. Caeteris nihil, hanem az ilyenekből nagy gyanúnk volt, hogy nem tiszta személy s írtóztunk is tőle.

77. testis honesta foemina Helena Kártyás, Stephani Pogány civis consors, annorum circiter 36. L. c. j. e. f. ad omnia. Azt tudom mondani az kérdésben forgó személy iránt, hogy ennekelőtte mintegy hét esztendővel gyermekágyban lévén, hogy ötet nem hivattam volt mellém, sokszor mind nappal az ajtóra eljött, de bé nem bocsátottuk s mind pedig éjjel, a többi között egy éjtszaka égvén az gyertya az házba, láttam, hogy az üveg karika lyukán s helyin bájútt s az ház közepibe megállott, de az ágyamhoz nem jühetett s nem közelíthetett, sok szentség lévén ágyom körül s uramat (erősen aluván), míg felkiáltottam, addig ismét eltűnt s hallottam azt is füleimmel, hogy az házam alatt rettenetes nagy jajgatással, sírással ment el éjtszaka, kétségkívül azért, hogy nem árthatott.

78. t. honesta foemina Elisabetha Moldvai, Michaelis quondam Molnár civis relicta vidua, annorum 56. circiter. L. c. j. e. f. ad omnia: ennekelőtte egy néhány esztendővel, még ifjú asszony koromban, jöven én Kolosvárról ide Vásárhelyre, az kérdésben forgó személy, Farkas Borbárával és midőn az bándi csúcsra érkeztünk volna, már alkonyodat tájba lévén az idő, egy kevésbé nyugodni leültünk s azonban mondja nékem Farkas Borbára, egy kevésbé elmenyek a szőlőbe, a pásztoroktól szőlőt, baraczkot kérek, a minthogy el is mene, sokáig oda is járt s már meg is untam volt várni s széljel nézek, ha nem láthatnám valahol, azonban az szőlőpásztor hozzám jöven, szőlőt, baraczkot hozott az csákójában s kérdezni kezdem az pászortól, hát Rusin Boriczát nem látta-é, mondja arra, de bizony látta s még ott maradt, én azon közben búsultam, hogy csak nem jű s már el is estvéledtünk volt, mikor így temrenkedném,<sup>1)</sup> hallok nagy zúgást az fejem felett s azonban egy fejr lúd mellettem repül, melyen nagyon megijedvén s rettenvén, hirtelen a lúd oda lett s látom, hogy Farkas Borbára vagyon mellettem s látván az említett személy ijedségemet, kezdte biztatni, hogy ne féljek s talán álmat látok.

Cujus quidem praemissae hujusmodi inquisitionis et

<sup>1)</sup> töprenkedném helyett.



attestationis nostrae seriem, prout per nos extitit, expedita et peracta praetit. Dominationibus vestris fide nostra mediante rescripsimus, atque annotarum d. exponenti jurium (?) suorum uberiores futuras ad cautelam necessarium sub sigillis subscriptionibusque nostris extradeditimus. Datum anno, die locoque ut in praemissis.

Praetit. Dnorum Vestrarum

obligatissimi servi

Correcta per Nos.

Stephanus Szabó alias Nagy m. p.  
et Josephus Csike

alias Borbély m. p.

utrique in civitate M.-vásárhely per senatores.

*Kivül:* Amplissimis, prudentibus ac circumspectis dominis iudici primario, caeterisque senatoribus ac notario, liberae regiae civitatis Maros-Vásárhely dominationibus nobis colendissimis observandis.

Visa.

Anno 1752. Apertae per juratum civitatis Maros-Vásárhely notarium Ladislaum Borbély alias Csieke m. p.

(P. H.)

(P. H.)

*Farkas Borbála tanúinak kihallgatása.*

Mindenkori köteles szolgálatunknak ajánlása mellett nemzeti nagy jó uraiméknak, kegyelmeleknek Istentől minden kívánható üdvösséges áldásokat kívánván.

Jelentjük debito cum respectu nemzeti nagy jó uraiméknak, kegyelmeleknek, quod in hoc anno praesenti 1752. die vero 15-ta mensis *Aprilis* kérének bennünket Maros-Vásárhely városába lakó Szappanos Nagy József ő kegyelme és Farkas Erzsébet asszony néhai Zsolyom István uram özvegye, mostan a m.-vásárhelyi tömlöczben sanyargó Farkas Borbára asszony ő kegyelme képében és nevébe, hogy egy minemű fatenseknek fassiojokat recepiálnók, mű azért az ő kegyelmek kéréseknek engedelmeskedvén, elmentünk itt Maros-Vásárhelyen a Poklós-utczába a Csonka-szer nevű helyen a Göntzi Borbély János és Ötves Csehi Mihály ő kegyelmek házoknak viciniájokba levő egyikünknek, úgymint Tilyó Mihály ő kegyelme mostani civilis lakóházához, holott az mely fatenseket az exponensek ő kegyelmek az m.-vásárhelyi nemzeti substitutus bíró nemzeti kebelelei Kelemen Zsigmond uramtól kivett s kért város pecsétjének erejével mű előnkbe állítottak, azokat mű elsőbben megeskertvén, az előnkbe adatott,

de utrumokra megexaminálván exacte és hűtőknek után tött fassiojokat mű is irtuk meg nemzetes nagy jó uraiméknak, kegyelmeteknek ez következő mód szerint.

*Utrum est inclusum.*

Sequuntur nomina fatentium eorumque fassiones :

1-mus testis Stephanus Fodor alias Varga jur. ext. circiter annorum 65. Fatetur ad 1-mum utrum et ad omnia taliter : az utrumba specificált személy Farkas Borbára asszony az feleségemmel gyermekágyban talán hatszor is volt, ennek-előtte is sokszor fordúlt meg az én házamnál, de én soha semmi bűbajos boszorkányos dolgát nem láttam sem egyszer, sem másszor és soha olyan szava bevehető személytől nem hallottam, hogy azon asszony-ember olyan személy volna, hanem hallottam, hogy a Szabó Lőrincz ő kegyelme cselédje — imígy-amúgy — beszéllették volna a malomba, hogy az asszonyát az esős cseberhez csapta volna az megirt asszony. Most, kik, mivel, micsoda dologért vádolták el, én nem tudom bizonyosan.

2-da. Elisabetha Farkas, relicta vidua quondam Georgii Balata, annorum circiter 65. J. e. fatetur ad 1-mum. Az utrumba specificált asszonyt én régen, hogy ismérem, én velem gyermekágyban hatszor is volt, sokszor járt házamnál, de én soha semmi oly bűbajosi cselekedetét nem láttam, nem tudom, én soha jónál a szájából semmit nem hallottam. Ad reliqua nihil.

3-tia. Juditha Kecskeméti consors circumspecti Davidis Kuti. Annorum circiter 65. J. e. fatetur ad 1-mum. Én mindenkor ismértem az utrumba specificált asszony-embert, de én soha semmi bűbajos boszorkányi mesterségét nem láttam, nem tudom. Sem olyas szavabevehető embertől felőle semmi bizonyost nem hallottam. Ad reliqua nihil certi.

4-ta. Anna Borbély, consors Stephani Nagy alias Szóts, annorum circiter 54. C. j. e. fatetur ad ad 1-mum. Én régen ösmérem az utrumba specificált asszony-embert, a leányom-mal, mint bába, háromszor is volt gyermek ágyába, magam is gyakorta ott forgottam, de én soha semmi bűbajos állapot-ját, boszorkányi mesterségét nem láttam, nem tapasztaltam. Hallottam, hogy Csizmadia Berekszászi Mihályné beszéllette, hogy az ő kegyelme gyermekét megrontotta volna azon asszony-ember, de miképpen, én nem értettem, mivel hogy másnak beszélvén, csak fülhegygel hallottam beszédét. Ad reliqua nihil certi.

5-ta. Sára Deák consors circumspecti Királyvári Petri, annorum circiter 47. Citata, jur. ext. fatetur ad 1-mum.



En tőszomszédságába laktam az utrumba specificált asszony-embernek, üsmérem régen, de én soha semmi olyas dolgát nem láttam, nem tapasztaltam. Ad reliqua nihil.

6-ta. Juditha Szakmári, consors Stephani Polgár alias Csizmadia, annorum circiter 50. Legitime citata, jur. exta, fatetur ad primum. Én hozzám sokat járt azon asszony-ember, de én soha semmi bűbájosi mesterségét nem láttam. Gyermekágyamba is talám háromszor is volt. Ad reliqua nihil certi. Hallottam azt, hogy Szügeti András fogatta volna meg mostan, de én bizonyosan nem tudom.

7-mus. Samuel Horváth. Legitime citatus, jur. extus, annorum circiter 62, fatetur ad 1-mum. Én semmi bűbájosi mesterségét a megírt asszonynak nem láttam, hallottam civis Csizsár Jánostól, hogy mondotta, hogy az ő gyermekének a lábát megnyomorította azon asszony-ember, de én nem tudom. Ad 2-dum, 3-tium nihil. Ad 4-tum. Épen céhbe valánk és ott beszéllé civis Szügeti András ő kegyelme, így mondván: ihon felakarta magát akasztani nálam, megfogatám, hogy nálam fel ne akassza magát. De caeteris nihil.

8-va. Elisabetha Deák, consors modo nominati Samuelis Horvát, annorum circiter 60. Cit. jur. exta, fatetur. Én velem kétszer is volt bábai állapotban a megírt asszony, de én soha semmi rosszat hozzá nem láttam, nem tudok. Ad reliqua nihil certi.

9-mus. Andreas Német alias Fekete. Legitime citatus, jur. extus, annorum 61. Fatetur ad utrum. Én régen üsmérem az megírt asszony-embert, de én soha semmi rosszat iránta nem láttam, nem tudok, hanem Csizsár Jánostól hallottam, hogy mondotta, hogy a gyermekét megrontotta volna azon asszony.

10-ma. Catharina Szöllősi, modo nominati Andreae Német consors, annorum circiter 35. Legitime cit. jur. exta. Fatetur ad omnia nihil certi.

11-mus. David Kuti, annorum circiter 37. Legitime citatus, jur. extus. Fatetur ad omnia nihil certi.

12. Martinus Sándor civis nobilis, annorum 77. Legitime citatus, juratus, extus. Fatetur ad omnia taliter: én azon első utrumba specificált asszony-embernek szomszédsága (!) laktam sokáig, járt néha hozzám, üsmértem régen, üsmérem, de én Isten előtt állok, soha semmi olyas cselekedetét nem láttam, nem tapasztaltam. Versengéseket a nénjével hallottam sokszor. De caeteris nihil certi.

13. Sára Kováts, Stephani quondam Oroszlány consors, annorum circiter 70. Legitime citata, jur. exta. Fatetur ad 1-mum et ad omnia. Én régen üsmérem azon Farkas Borbára névű szegény bábaasszonyt, sokat is járt a házamhoz.

Volt is gyermekágyban vélem, de én soha jóságánál egyebet nem láttam s nem tudok. De caeteris nihil.

14. Joannes Borbély alias Szakmári, annorum circiter 56. Legitime citatus, juratus, extus, fatetur ad omnia taliter : én az első utrumba specificált asszony-embert régen üsmérem, Kolosvárott is laktam még az első pestisbe véle, de én soha semmi rosszat hozzája nem láttam ; mondani róla nem tudok semmit a jónál.

15. Joannes Tobi, annorum circiter 36. Legitime citatus, juratus, extus fatetur ad omnia nihil certi. Mondván, noha minálunk is eleget járt azon Farkas Borbára. Fogott is két gyermeket minálunk bábai állapotba.

16-ta. Maria Balata consors modo nominati Joannes Tobi, annorum circiter 25. Legitime citata, jurata exta, fatetur ad omnia, sicut praenominatus 15-tus testis maritus eius.

17-mus. Stephanus Szakmári alias Hüvelyes, annorum circiter 40. Legitime citatus juratus, extus. Fatetur ad l-mum. Én üsmerem régen az utrumba specificált személyt ; járt eleget az házamnál, de én semmi bűbajos, boszorkányi dolgát nem láttam. Fogott az házamnál vagy hét gyermeket, láttam s hallám egyszer, hogy midőn a feleségem gyermeke meglétele után holmit egy gödröcskébe (melyet is magam ástam volt), tőn, mondván énnekem : láddé, ha én ezt így fordítanám (a keze tenyerét fordítván), az asszony-embernek soha gyermeke nem lenne. De caeteris nihil certi.

18-ta. Juditha Balata, consors modo nominati Stephani Szakmári, annorum circiter 40. Legitime citata, jurata exta fatetur ad omnia. Én is ismérem régen az első utrumba specificált személyt. Volt vélem vagy hét gyermekkel bábai állapotba, de én soha semmi rosszat hozzá nem láttam. Semmi bűbajosi állapotját nem tapasztaltam. Ad reliqua nihil.

19-ma. Klára Kotsis, consors Stephani Váradi alias Hüvelyes, annorum circiter 37. Legitime citata, jurata exta. Fatetur ad l-mum. Én hozzám sokszor járt a megírt asszony gyermekágyamba is. Viselte gondomat, jól viselte magát, jó darab ideje, hogy ismerem, de én bizony soha semmi rosszat, bűbajosságot iránta nem láttam, nem tudok ellene mondani. Panaszolta nyavalyás, hogy imitt-amott holmiket mondanak iránta. Mondván : Én bizony az Isten tudja, semmit sem tudok az imádságnál egyebet. De caeteris nihil certi. Azt sírva panaszkolta, mondván : hogyha nem szülhetnek is némelyek, ötlet okozzák.

20-ma. Helena Nagy, consors Stephani Fodor, annorum circiter 42. Legitime citata, jurata, exta. Fatetur ad primum. En az utrumba specificált asszony-embert ismérem, sokat



járt én hozzám bábai állapotba. Fogott is vagy nyolcz gyermeket házunknál, de én soha semmi bűbájosi állapotját nem láttam s nem tapasztaltam. Panaszolta néha, hogy miket mondanak iránta. Mondván: én nem tudok semmit egyebet az egy imádságnál. De caeteris nihil certi.

21-ma. Catharina Szabó, consors Francisci Szabó alias Székesi, annorum circiter 40. Legitime citata, jurata, exta. Fatetur ad 1-mum. Én nékem az utrumba forgó asszony-ember fogott vagy két-három gyermeket, az leányomnak is hasonlóképen. Eleget járt hozzánk, régen ismérem, de én soha semmi rosszat hozzája nem láttam s nem tapasztaltam. Hitelesen nem is hallottam semmit is felőle. De caeteris nihil.

22-dus. Andreas Szigeti, annorum circiter 40. Legitime citatus, juratus, extus. Fatetur ad 1-mum taliter: az utrumba specificalt asszony hét esztendeig lakott az én házamnál. Vagy két gyermeket fogott is nálunk, de egy lelkem vagyon, én soha még annyi bűbájosi, boszorkányi mesterségét sem láttam, mint az mái született gyermeknek. Hanem Csizsár Jánostól hallottam, hogy mondotta, hogy a gyermeke lábát megsugorította volna. Fenyegette is, hogy megégetteti. Ad 2-dum nihil. Ad 3-tium. Azt tudom mondani, hogy az mely estve a megírt személyt megfogták, azon éjszaka virradólag egy marhám megdőglött, de én bizony nem mértem mondani, hogy ő tőle esett, noha az én házamtól, mint szállásáról vitték el fogságba. Ad 4-um. A minap csötörtök nap estve egy vidéki ember lévén feleségestől szállva nálam, kimene az ember, egyszer hallom, hogy mondja: Nézze ked gazda uram ezt a posztó széljét, ezt bizony a szülének, tudniillik a megírt asszonynak torka alól vevém ki, a csűrbe fel akará magát akasztani, én arra a szülét behurczoltam a házba, pirongattam érette. Egyszer hírünk nélkül megint kiment a kertbe, hát a két fiaim kiáltnak, a szülét taszigálják fel a ház felé. Kimenvén, kérdem, mi dolog? Mondák, hogy nézze ked apám-uram, biz a szüle fel akará magát akasztani a fűzfára. Én megint behurczoltam. A szüle bús állapotban lévén, hogy annakelőtte Csizsár János nyilvánosan elboszorkányozta és égetéssel fenyegette, csak azt mondotta, hogy felakasztja magát, mert Csizsár János ötet meg akarja égettetni. Én osztán nemzetes bíró urunknak hírt tettem, hogy miképen vagyon dolgom a szülével. Csizsár János miatt nálam fel akarja magát akasztani. Talán vétkét ismeri, mondottam nemzetes bíró uramnak, hogy mitévő legyek, mert bánnám, ha én nálam a szüle magát felakasztaná s osztán mást mondanának. Úgy osztán nemzetes bíró uram fogságba hozatta fel. Így esett megfogása s vádlása azon asszonynak.

23-tia. Juditha Bajnóti, consors Andreae Lantos, annorum circiter 28. Legitime citata, jurata, exta, fatetur ad l-mum et ad omnia taliter. Én Csiszár Jánostól hallottam, hogy a megnevezett asszony ellen panaszolt. Velem volt két gyermekkel, de én soha semmi nyilvános bűbájosságát nem láttam, nem tapasztaltam. De caeteris nihil.

24-ta. Sárdi Sára, consors Joannis Bárdosi junioris, annorum circiter 34. Legitime citata, jurata exta. Fatetur ad l-mum. Én vélem a megirt asszony három gyermekkel volt, de én semmi rosszat iránta nem láttam. Hallottam az uram bátyjától Bárdosi Jánostól, hogy panaszolt, hogy azon asszony-ember nyomorította meg a gyermekét minden bizonynyal, de én bizonyosan nem tudom.

25-ta. Catharina Harkó, consors Georgii Bajnotzi, annorum circiter 50. Legitime citata, jurata, exta. Fatetur ad l-um én egyebet nem tudok mondani a megirt asszonyról, hanem vélem volt bába és az első gyermekemnek az ganéját eltevé a kemencez tetéjére, mit akart véle csinálni, nem tudom, osztán lehárítottam onnan. Azután Csiszár Jánosné asszonyom is panaszolta, hogy a maga gyermekét is azon asszony nyomorította meg és a meg is holt. Ez mostani gyermeke is miatta sánta. Az én gyermekem születésekor a mássát el is dugta, tette és azután sok nyavalyám is következett utánna. Az az a mássa a gödörből elveszett s oda lett volt, de kivette ki a gödörből, ő-é, vagy más, nem tudom bizonyosan; elég, hogy rá volt minden gyanónk. Ad reliqua nihil certi.

26-ta. Juditha Hajdú consors Martini Sándor, annorum 60. Legitime citata, jurata, exta. Fatetur ad omnia nihil certi. Mondván: én tőszomszédságában laktam sokáig a megirt asszonynak, de én bizony soha semmit iránta nem tudok mondani. Semmiféle bűbajos cselekedetét nem láttam.

Mely vallók mindnyájan M.-Vásárhelyen lakó becsületes személyek, kiknek is hütök után tött fassiojokat műk is írtuk meg. Fide nostra mediante, szokott pecsétünk apressiójával és nevünk subscriptiójával corroborálván. Signatum anno, die locoque, ut in praemissis.

Correcta per nos.

Nemzetes, nagy jó urainknak, kegyelmeteknek mindketten, mindenkor kész szolgálói.

Tilyó Mihály m. p.

és

Trombitás István manu aliena  
mindketten m.-vásárhelyi hütös  
senatorok.



*Kívil*: Amplissimis prudentibus ac circumspectis dominis judici primario caeterisque senatoribus ac jur. notario liberae regiaeque civitatis Marus-Vásárhely. Dominis nobis summe observandis.

Anno 1752. Apertae per me jur. civitatis M.-Vásárhely notarium Ladislaum B. Csike.

Visa.

(P. H.)

(P. H.)

*A per tárgyalása és újabb tanúkihallgatást rendelő ítélet.*

Utrum deo.

A. in rei merito concludit verbis.

J. quoque verbis.

In rei merito *deliberatum*.

In praesenti causa per longum et latum satis superque rumináltattak, consideráltattak, assummáltattak mostani allegatioi, conclusái s beadott inquisitorái, mind az Director ó kegyelmének a. d., mind pedig az mostani captiva Farkas Borbára inctának és jöllehet azon inquisitoriákban az sedria nem tapasztalt olyas errorokat, melyre való nézve az finalis determinatio dilatalódott, hanem az materiának naturalitasa kívánván s azt hozá magával, hogy pro dilucidatione et majori clarificatione sedriae communis inquisitio peragaltassék és ezért ad 8-um dilatioba ment ezen causa.

*Tanúkhöz intézett újabb kérdések:*

1-mo: Tudja-e az tanú nyilván és bizonyosan, szemeivel látta-e világosan, avagy hallotta-e, hogy nemes Marosszékbén Maros-Vásárhely városában lakó és mostan az oda való tömlöczben raboskodó Farkas Borbára nevű öreg asszonyember akárholott, akármikor is, de nevezetesen in anno praesenti 1752 in mense Martio, de diebus protest. nevezett Maros-Vásárhely városában önön magát bűjös-bájos boszorkányi mesterségbe, varáslásba, kuruslásba elegyítette, azzal élt, kereskedett, vagy ártott volna, embereket, gyermekeket megvesztett, kuruslott volna?

2-do: Hogy az nevezett személy azon mesterségben mennyi üdöktől fogva lélegzett, élt volna, azt miképpen, micsoda eszközökkel folytatta, vitte volna végben, kiknek mit cselekedett, kiknek miképpen ártott és mit csinált volna cum aliis eisdem circumstantiis?

*Az ügy végtárgyalása és ítélet: elégetés.*

Anno 1752. die 28 Aprilis causa continuata penes commissionem inquisitionem superscripti titulati domini Georgii Székely de N.-Bánya a toties fato suo officio directoratus ut A. contra et adversus toties nominat. Barbaram Farkas praesentem captivam velut J.

Pro A. procurator Sigismundus Kováts de Kál, etc. (*Szókásos stílus.*)

Pro incta procurator Josephus Nagy de Kál, etc. (*Szókásos stílus.*)

In rei merito *deliberatum.*

In praesenti causa per longum et latum satis superque rumináltattak, consideráltattak és assumáltattak mind az ennekelőtte exhibeált inquisitoria relatoriai az actor ő kegyelmének, mind pedig az praesens captivának, nem különben annakutána pro judicum dilucidatione et majori clarificatione lött és perágált és mostan publice felolvastatott communis inquisitionak expressalt, fatenseknek fassioi és ezek mellett mindkét részről végben vitt hosszas allegatioi s conclusumi, mely hosszas fassioknak serieséből kijön legelőszér az, hogy bűjös-bájos boszorkányi mesterséggel accusalt mostani praesens captiva Farkas Borbára maga tulajdon szavaival másokat megfenyegetvén (az indokolás itt félbeszakad).

Farkas Borbára primum et ante omnia vizi-próbára vettetvén ad extradandos socios et socias complices megtorturáltassék és annakutána in terrorem et exemplum aliorum et aliarum in simili crimine degentium hominum megégetessék és meghaljon, fiatque executio mox et defacto.

I. pr. de remedio novi iudicii simplici.

A. contendit verbis.

(Eredetije Maros-Vásárhely város levéltárában. Ad Numerum 327. B. 753. és 329. B. 753.)

*Jegyzet:* Farkas Borbála boszorkánypere ismertette volt a Hon és külföld (Szerk. Szilágyi Ferencz.) 1842. 3. számában 11—12. l. — Az ismertető megemlíti, hogy Farkas Borbálát »azon helyen, hol most Nep. Sz. János kápolnája áll«, el is égették; ismertető idejében még voltak az elégetésnek szemtanúi.



## CDXXIV.

*Marosszék, 1754.*

*Jánosi Istvánné Hajdú Judit boszorkánysági perének tárgyalása. Ítélet, mely új collateralis vizsgálat kiküldését és vádlott fogvatartását határozza.*

Anno 1754 die 20 Martii in possessione Csitt Szent Márton filialis celebrata.

Causa penes exmissionem continuata spectabilis ac generosi domini Nicolai Kereszturi de Berekkeresztur, alteri vicejudicis regii Sedis Siculicalis Marus, ab officio uti actoris contra et adversus Juditham Hajdú, Stephani Jánosi de Szováta consortem, velut inctam et sub fide jussionaria cautione constitutam.

Pro titulato domino actore procurator Isacus Máthé de Havad, per quem cum protestatione exhibet in merito litteraria sua documenta, institutam actionem solidantia, et cupit inctam juxta levatam primaevam convinci et aggravari, debitae executioni mancipando. Caeterum protestatur reservatque reservanda.

Pro incta procurator Simon de Nagykal, per quem prae-missæ juris protestatione dicit: Elvárom az actor úr ó kegyelme ellenem való documentumait, melyek ellen, si necessum fuerit, excipiálnom, contendálnom salvum sit; melyeknek utánna énnekem is, in mei defensionem exhibeálnom tardum ne sit. Mely ez ambarum partium exhibitis in conclusionem absolutiot is, in modo tunc declarando impetrálnom, tardum ne sit, et protestatur.

Actor excipit contra litteras inquisitorias per inctam exhibitas et assignat rationes verbis:

Actor contra utri puncta inctae etiam excipit.

Incta contendit.

## Deliberatum:

Az actortól allegált ratiokra nézve az inctának utruma in ea parte, a mennyiben a delatorokat kérdezi condescendál. A kezes regius ellen való exceptióját pedig reassummálván az actor ó kegyelme, a nemes filialis szék is azon remissióját s a mellett az incta relatoriáját is oly qualificatióval, pro hic et nunc acceptálja, hogy pro exemplo ne tartassék; sőt mindenek megértsék bizonyosan, hogy a ki valamely causának egyszer quo-quo modo pártfogójává lépzen, regius azon

causában ne légyen. Mert soha ezután, nem is acceptáltatik regiussága olyan dologban.

Actor post perfectionem litteralium instrumentorum concludit in merito verbis.

Incta quoque concludit in merito verbis.

#### Deliberatum :

Nem annyira a fatensek fassióiban levő differentiákra nézve, mint a dologban observált homálynak nagyobb világosításának exquisióijára nézve, tetszett a nemes székek ezen causat communis inquisitionora bocsátani, melyre exmittáltatnak: Abódi Tamási János és kibédi Madaras József atyáinkiai ő kegyelmek, székiünk assessorai; kiknek utrumokat adván a notárius, míg azon communis inquisitionot reportálják és ezen causa finaliter decidáltatik, addig az incta fogságban tartassék.

Utri puncta in praefata causa praescriptis assessoribus per notarium extradata.

1-mo: Tudja-e tanú, nyilván és bizonyosan látta-e és akármely környül álló dolgokból tapasztalta-e, nemes Marosszéken Szovátán lakó Jánosi István feleségének, Hajdú Juditnak, titkon vagy nyilvánvaló boszorkányságát, büvölését-bájlását, varázslását, babonázását? és hogy:

2-do: Boszorkányi tudományával, ördögi mesterségével sokakat megrontott, mind személyekben, mind marhájokban sokaknak kárt tett volna? Nevezetesen:

3-tio: Hogy Szovátán lakó Tállyai alias Varga Mihály ő kegyelmét, midőn egy időben a János mezeje nevű helyen kaszálván, lenyugodva déli álmra, megírt Hajdú Judit Jánosi Istvánné ördögi mesterségével boszorkány tudománya szerint megnyomta volna? — Hát igaz-e még?

4-to: Hogy Szovátai Gub István és Gub János ő kegyelmeiknek, egy-egy borjaknak nyakokat, ördögi mesterségével, előre kártevő szándékkal fenyegetéseinek teljesítése végett tulajdon nevezett Hajdú Judit tekerte volna ki? rontotta el és ölte volna meg azon borjúkat? s azt miért, mi okból cselekedte? Az is

5-to: Valósággal úgy volt-e s miképpen tudja, hallotta tanú, hogy a maga menyit Gáspár Ferencznét is, törökbuzakapálás közben, déli álmra elnyugovásában boszorkányi gonoszságával, annak megszokott módja szerint, miképpen gyötrötte, kínoztta, nyomorékká tenni és megölni akarta-e?

6-to: Vallja meg azt is tanú, boszorkányi mesterségével, kik teheneit kuruzsolta meg Hajdú Judit? Tejét, vaját, zsírtját kik teheneiknek vette el; úgy pedig, hogy sem borjának



szopni, sem gazdaasszonyának fejni nem engedvén, csudálatos szaglással, terribilis bógéssel egyenesen csak az Hajdú Judit kapujára mentenek volna az tehenek és azt hányszor, kik teheneivel cselekedte? és meddig tartott a teheneken azon tétemény?

7-o : Maga szájából Hajdú Juditnak hallott-e a tanú oly kérkedező szokat, midőn mondotta : nem fertéztetem, — úgymond — teheneid vajának, zsírjának, tejének elvételével többé magamat, ha akkor egyszer elvettem, volt is ezen itató révén, most visszaadom. Valósággal mondotta-é, vagy penig ellenkezőt értett szavain?

8-o : Vajat, tejet teheneinek számához képest csinált-e? vagy azoknak számok felette túl 7 és 8 forint ára vajat is adott el s olyan vajat szokott volt-e csinálni, tartani vagy eladni, mint más fegyhetlen asszonyok, vagy ellenben a tejfelt is hallatlan módon kalán nélkül választotta el, s a vajat is minden edény nélkül maga öltözetén csinálta-e? mely szerént

9-no : Igaz volt-é azon közönséges hír, hogy nem tisztán csak tehén vajat csinál; mely abból is megbizonyosodott, hogy sokaknak, nevezetesen pedig Tisztelendő Pater Plébános úrnak vajat adván el, midőn olvasztották, a serpenyőből kiszökődösött, melynek maradékját visszaküldvén neki, azután nem is igen szerettek volna szováataiak vajat tőle venni.

10-mo : Bűvös-bájos boszorkányokkal szokott volt-e eleitől fogva társalkodni Hajdú Judit s kikkel nevezetesen? — Hát

11-mo : Kurvaságát, tisztátalan, fajtalan életét, szemérem nélkül való s jámborokat botránkoztató magaviseletét tudja-é, látta-é, hallotta-é a tanú Hajdú Juditnak? névszerint pedig

12-o : Hogy Kakucs Jánossal, szováatai akkori csordapásztorral illicita szemtelen conversatiot tartott, azt falúban, mezőben egyaránt gyakorolta volna? Együtt kurválkodtanak, paráználkodtanak volna? Sőt csak csókolódásokat és együtt titkos helyeken való bujkálásokat is látta és tapasztalta-é, hallotta-é tanú és hányszor?

13-o : Egyéb Isten és a nemes haza törvényeivel is ellenkező mindenféle cselekedeteit s tetemes káromkodásait, ha tudja, vagy hallotta a tanú Hajdú Juditnak, mondja meg. Egy szóval

14-to : Hajdú Juditot teljes életiben fegyhetlen életet élt s házát, magát, kézi munkájával tartott, tiszta életű asszonynak tudja, tapasztalta-e a tanú vagy ellenben istentelen, bűvös-bájos, ördögi mesterséget folytatott, boszorkányos kuruzsoló, varázsoló, kurválkodó fajtalan személynek?

15-to : Hajdú Juditnak kik capitalis inimicussai, nevezetes valósággal való gyűlölő haragosai, azok közzül kik, miért haragusznak Hajdú Juditra etcaetera etc. cum omnibus circumstantiis congruis, a mit tud a tanú jó lelki ismereti szerint vallja meg.

E sede judiciaria filiali Sedis Siculicalis Marus in sessione Csik Szent Márton ad diem 20. Martii Anno 1754 celebrata.

Extradatum per Georgium Gálfalvi de Harcz Sedis Siculicalis Marus juratum notarium.

(Eredetije Marostordamegye levéltárában, 117. számmal jelzett, 1753-tól 1764-ig tartott filialis székek protokollumának 46. és köv. l.)

*Jegyzet* : Tanúkihallgatás és végítélet nincs meg, de a tanúkhöz intézendő nagyon részlegetett kérdések a vádakat, melyek főleg több egyén megrontása és tehenek babonázása körül forognak, valamint a vádlott fajtalan életére vonatkoznak, világosan tüntetik elé.

## CDXXV.

*Csongrád vármegye, 1755.*

Oláh Mártonné perében tanúkihallgatás, tortura alatti vallomások és ítélet, mely lefejezést és teste elégetését rendeli.  
(*Laufenauer* : Az idegélet világából. 223. lap.)

## CDXXVI.

*Arad vármegye, 1755.*

*Pásztori más néven Vernek Kata ellen a boros-jenői uradalom úri széke által fogatosított boszorkányper összes íratai.*

Anno 1755 die 18-vo Decembris in oppido Boros Jenő incl. comit. Aradiensi adjacente sub praesidio spectabilis ac perillustris domini Emerici Bohus, serenissimi domini Mutinae Ducis consilarii et bonorum Hungaricorum plenipotentarii administratoris; praesentibus item perillustribus ac generosis dominis : Simone Csugethi bonorum dictorum inspectore, Stephano Poruc et Francisco Szenk inclyti comitatus Aradiensis jurassoribus, Joanne Holosnyai dictorum bonorum vice fiscale, Stephano Szallai Sziklaiensi, Joanne Egyed Boros Jenőienesi, Adamo Lenczi Pankotensi et Sigismundo Péterfi, Ménésiensi provisoribus; occasione sedis revisoriae continue celebratae, suscepta est causa modo et ordine sequenti.

Levata est causa serenissimi domini Mutinae Ducis, qua domini terrestres magistratus et actoris contra et adversus



in vinculis adstantem Catherinam Pásztori, alias Vernek magiae ream, ut in causam attractam.

Et quidem pro antelato serenissimo duce legitimus procurator egregius Joannes Holosnyai penes consuetas juris magistratualis facultates et cautelas eidem inclytae sedi dominali detegeret sequentibus: Qualiter in vinculis adstans incta variis temporibus, iteratis vicibus postposita divinarum humanarumque legum severitate, horrendum crimen magiae testantibus authenticatis in figura iudicii testium fassionibus No. 5. et No. 6. productis, cum maximo damno exercere et practicare haud verita fuisset. Quia vero hujusmodi magiae et superstitionis crimen jure divino et patriae, signanter vero Sancti Stephani liber 2. Caput 32. severe interdictum esset et ejusmodi malefactores juxta antiquam regni consuetudinem comburi consuevissent, cuperet ideo reiteratam Catharinam Pásztori, alias Vernek prius quidem ad eliciendos dicti criminis complices torturae subjici, dein vero sui in demeritam poenam ac aliorum salutare in exemplum rogo apponendam et comburendam decerni.

Producti No 5-ti tenor talis est:

Infrascripti praesentium recognoscimus per vigorem, quod nos anno et die et loco subinsertis ad legitimam requisitionem incolae possessionis Nagy-Szerind Michaelis Boros juxta exhibita nobis ab infra de eo utralia puncta subtractam peregrimus inquisitionem.

Utrum de eo:

Primo: Tudja-e, látta-e, hallotta-e a tanú nyilván és világosan: Most Nagy Szerinden lakó Kovács Mihálynénak, akármikor ezelőtt való időben, úgymint Pásztori-Kátának Isten és emberek ellen való boszorkánysággal megegyező és arra czélzó dolgát és állapotját?

Secundo: Tudja-e azt a tanú, hogy nevezett Pásztori Kata, hozzámenvén a tanúhoz, mely is mindjárt neveztetik és arra kérte volna a tanút az Isten nevéért, hogy reá ne esküdjék?

Primus testis Michael Harsányi, ludimagister Gesztiensis, annorum circiter 33, ad conscientiam bonam coactus fassus est: A fatens Nagy Szerinden lakván oskola mesterségben, az 1754-ik esztendőben Szent-Márton napi szalontai vásárra jöven, a fatens felesége egy Nagy szerindi lakost fogadván szekeresének és akkor az utralis asszony magát oda csatolván, eljött Szalontára azon a szekeren. És Szalontán létekben a szekeres kérte a szekérbért mesterné asszonyomtól: vedd meg rajta, mert a hamis lelkű, az ura sem fizetett meg az

uramnak, hogy dolgozott neki egy nap. A szekeresnek meg is fizetett mesterné asszonyom. Ugyanazon szalontai vásárról az utralis asszony két geszti asszonnyal, úgy mint: Kovács Istvánnéval és Kovács Mihálynéval jöttek Geszt felé; és a jövetel közben ezeket beszéllette az utralis asszony többek közt: hogy Harsányi uram — úgymint a tanú — a megholt fiamat sem éneklette el ingyen, az ebágyából született, holott mindig hozdotta a fatyját: de lássa, hogy megbánja. És a mely nap ezeket mondotta az utralis asszony, azon nap a fatens hitestársa megbetegedett és egész tizenhárom hétig való betegségben lévén, akkor is oly móddal fordult betegségéből, hogy a fatens mind maga, mind felesége gyanakodtak az utralis asszonyra és a faluban elhíresedvén a gyanúság, ezt megtudta az utralis asszony. És elment a fatenshez és a beteg feleségének ilyen szókat szólott: Ó lelkem, mégis beteg vagy, bizony úgy szánlak mint a magam gyermekét mégis azt mondják, hogy azt mondd, hogy én ettelek meg. Akkori beszéde közben megtörölgette a beteget kezével, fejét, orcáját és mindjárt könnyebben lett a beteg és felgyógyult. Ad secundum: Az utralis asszonynak lévén a többek közt egy csík tartó verme, melyben más embernek egy harmad fű tinaja belédöglött és akkor adjudicaltatott, hogy ő azt megfizesse; a fatensnek lévén egy olyan tinaja, a melyet kéntelenségből megalkudott az utralis asszony a fatenstől egy másik kárfizető társával; és mivel az utralis asszonynak nem lévén készpénze, nem fizethette a tinó árát, a fatens pedig kívánta; az utralis asszony jószágát becsülni akarván az említett tinó áráért: adott becsú előtt egy üszőt két forintba a fatensnek. Ennek áldomására bírák elibe kerültek ő kelmék. Legelsőben az utralis asszony hozatván egy itcze bort, elsőben is a fatensre köszönté: és a fatens, mihelyest ivott belőle, elkezdette a köhögést és az erőltetés miatt majd megszakadott; úgyanyira, hogy hivatalját se követhette egy holnapig is. Következvén a gyermekek examenje Nagy Szerinden ezen folyó esztendőben s annak elei táján kötötte magát, hogy hivassa el a fatens ötét is; de megvolt parancsolva a bíráktól, hogy el ne hivattassék. Akkor ismét mindjárt a fatens lábán esett egy pattanás úgy, hogy a csizmát fatens lábán nem tarthatván, mindjárt ott a vendégek előtt le kellett vetni és egyik lábával, azzal a sebessel, mezitláb kellett lenni. Ezen sebet és a feljebb említett nyavalyát a fatens Gesztre is elhozván, maga az utralis asszony eljőve Gesztre és azt mondotta: bezzeg rám vallja kend, nem vártam volna kendtől. És én a fatens felelém neki: de csak semmi, majd többet mondok. Az minthogy a fatens a feljebb megírt causajit előbeszélvén, neki mondotta,



hogy megírja, ha tudja kitől a nagy szerindieknek; és azt is mondotta a fatens az utralis asszonynak: miért mocskolt kend engemet? Ő tagadván, mindjárt akarta azzal a két geszti menyecskével; és ő — tudniillik az utralis asszony — reménkedni kezdett, hogy ne cselekedje azt a fatens. Akkor mondotta a fatens: engem meggyógyíts, mert ha nem, én bizony megírom mind, a mit tudok ellenek a nagy-szerindieknek. És ő ösztetévén kezeit, reménkedett, hogy semmit sem tud, olyan ártatlan, mint a Krisztus. Annak utánna észre sem vette a fatens, hogy mikor vészett el róla a seb és egyéb nyavalyájából is megfordult.

Authenticatus confirmat et simul confrontatus. In cujus rei testimonium praememorato instanti incolae Nagy-Szerindensi hasce litteras nostras sigillo nostro usuali roboratas extradandas esse duximus.

Datum in possessione Geszt, die 26 Julii 1755, per juratum loci notarium Joannem Szekrényesi.

Judex et judices possessionis Geszt.  
(L. S.)

Productum sub No. 6. positum sequitur ordine tali:

Anno 1755 die 9-na Decembris in possessione Nagy-Szerind, contra Catharinam Vernekné peracta est inquisito secundum inferius exposita, de eo utri puncta sequentibus.

De eo Utrum:

Primo: Minémű boszorkányságát tudja, látta-e a tanú, avagy hallotta-e Vernekné ellen és hogy megfenyegetése után olyatén személyen történt-e valamely nyavalya és hogy gyógyult ki belőle?

Secundo: Tudja-e, látta-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy valamely személylyel paráznságban tapasztaltatott volna, hol és kivel?

Primus testis Sigismundus Szilágyi Nagy-Szerindiensis ludimagister, annorum circa 45, juratus examinatus ad 1-mum nihil, ad secundum: Hallotta Harsányi nevű iskola mestertől utazásában, hogy volt egy iskola mester Geszten, a kihez járt volna a deutralis személy gonosz végre és nem maradhatott őtőle. Hanem akkori praedikátornak a fentemlített mester hírt adott, hogy nem maradhat attól az asszonytól. Ugy azután estvére maga a praedikátor a mester házába bement; és egyebet a mesternél nem látott; mivel immár a kemencze mellé huzta volt magát Vernekné; és midőn elbujva látta volna őtet: azonnal a praedikátor kiverte. A tanú pedig sem a mester, sem a praedikátor nevét nem tudja. Ismét hallotta a tanú

Marosi János nevű mostani Mező-Gyáni praedikátortul, ilyen szókkal mondani: vétkezik az helység, hogy szenved Verneknét és az Isten is megveri, hogy tartják a helységben. A tanú ugyan nem tudja, mi végre mondotta a fent említett praedikátor.

Secunda testis Catharina Ács Györgyné Nagy-Szerindensis, annorum circiter 40, jurata examinata ad primum: Egyszer este Vernekné a tanútól eczetet kért, a mint is adott neki. Akkor éjszakán látta a tanú álmában, egy szakállas öreg embert, a ki meghortyogván magát és befalta tanúnak az orrát; azután, hogy felébredett a tanú az álmából, hirtelen a deszkához ütötte magát.

Ad secundum: A tanú hallotta Gellénné szájából mondani Vernekné felől, hogy olyan kurva, amolyan kurva volna. A tanú arra felelt, hogy ő is látta bemenni Verneknét egy istállóba Farkas Mártonnal együtt és mondotta a tanú Gellénnének: akár reájok pökhetett volna, ha oda ment volna hozzájuk az istállóba. De a tanú nem tudja mire gondolni, hogy mi végre mentek be az istállóba. Vernekné mondta, hogy a beteges tinót nézni hitta volna Farkas Mártont és ha a fejét elveszik is, nem egyéb végre hitta Farkas Mártont.

Tertia testis relictá Borbara Stephani Gál, annorum circiter 50, jurata examinata ad 1-mum: Világosan ugyan nem tudja, hanem négy esztendeje lehet, hogy Vásárhelyi vásárra a deutralis személylyel ment volna kocsin. Első éjszaka előálom táján megnyomta valaki ötlet álmában, de nem tudja kicsoda. Hogy pedig immár vásárrul jöttek vissza, akkor is éjszakának idején gombota darával álmában kínálta volna Vernekné a tanút. A midőn pedig megette a gombotát, azután hogy felébredt a tanú, azonnal orrából, szájából kibuggyant a vér és a gyomrát szaggatta belül úgy, hogy azután nemsokára vérrel kihányta a gombota darát; és egy fehér kutya a bokorbul kijött, felnyalta, azután nem tudja, hová ment; ad secundum nihil.

Quarta testis Panda junioris Gál István consors, annorum circa 31, jurata examinata fassa est: A deutralis személy ellen jöllehet, hogy világos boszorkányságot nem tud, hanem hallotta a maga férjétől, hogy Vernekné a tanú férjének álmában adott volna rántottát, mihelyest pedig felébredt, rosszul érezte magát és nem hányhatta ki; még most is minden újságon rosszul érzi magát. Ismét, egyszer pénteken este a tanúnak álmában a szájába valamit tett volna Vernekné képében; hogy pedig azután vissza büfentette, a szájából kiesett és semmi baja nem lett azután. Ad secundum nihil.

Quintus testis Stephanus Gál, annorum circiter 33, juratus



examinatus fassus est ; ad primum : Nyilván ugyan nem tudja, mindazonáltal egyszer álmában, mintha mulatságban lett volna Mus Mihálylyal, akkor a deutralis személy borsos rántótát adott volna a tanúnak : azután tovább esztendőnél rosszul érzette magát és mindig erőltette hányásra. Vernekné képében ő látszatott lenni álmokközben ; de a cselekedetét bizonyosan nem tudja és hittel sem mondhatja, volt-e vagy nem. Sohasem hányhatta pedig és most is keményt érzi a gyomrában. Authenticatus fassionem suam confirmat et confrontatus est.

Sexta testis Elisabetha Szűcs Mózesné, annorum circiter 38, jurata examinata fassa est : Valami füllel hegygyel hallotta a tanú Vernekné szájából, a midőn tanú házában lakott a gyermekeknek mondani, hogy Tóth Jancsiné udvarára hajnalban vizet öntenének és abban az esztendőben apró marhája nem leszen. De reliquo nihil.

Septimus testis Michael Must annorum circiter 36, juratus examinatus fassus est ad 1-mum : Most öt esztendeje, Kis István bíróságában éppen este biróval a tanú hazament volna, a bíró immár ugyan az házba ment volt ; a tanú látta az utcán, nagy sereggel és vigassággal a boszorkányokat menni. Hogy pedig látta a deutralis személyt is közöttök lenni, ilyformán megszólítja a tanú : te is itt vagy ? De a Vernekné arra semmit sem szólt. Ismét a Csanádi háza előtt látta a tanú Vernekné, többekkel együtt tánczolja menni. Azután pedig kétszer éjszakának idején a tanú után a mezőre ment, mondván a tanúnak Vernekné, hogy mért fenyegette ötet az ő asszonya és mondaná meg az ő asszonyának, hogy ötet ne fenyegetse, mert úgy jár, a mint nem járt. Más éczakán ismét Vernekné a tanúhoz ment, mondván : hát megmondád-e asszonyodnak ? Egész hét számra a nyolcz ökröt — a melyeken nappal szántottak — a deutralis személy hajtogatta a mezőn. Legelsőben is, hogy a tanúra ment volna, megösmerte testire, ábrázatjára, még villával is hozzá bökött volt, de meg nem találta Verneknét. Authenticatus fassionem suam confirmat, qualificat in eo : Hogy midőn a fatens nappal asszonyának ökreivel szántott volna, éjszakának idején felettébb nyughatatlankodtak és föllebb s alább futkostak. Gyanakodván Pásztor Katára, hogy ő okozná az ökröknek nyughatatlanságát, azután minek-utánna fatens a mezőn lett volna munkán, Pásztor Kata éjszakának idején fatenshez menvén, fatens szunyogok ellen füstöt csinált s talpát, mintha valaki tapogatta volna. Arra fatens felnézett, testi szemeivel látta Pásztor Katát ott lenni ; kit megszólítván : mit keresel itt ? égetnének meg ; felel rá Pásztor Kata : mit fenyegetsz asszonyoddal együtt ! S arra eltűnt Pásztor Kata szeme elül. Hasonlóképpen második

éjszakán fatenshez ment, ismét meglátván, hasonló módon kérdezte: mit keresel itt, égetnének meg! Arra felelt: azt keresem, ha megmondottad-e asszonyodnak, hogy ne fenyegeessen, se asszonyod, se magad, mert úgy jártok, a mint meg se gondoljátok. Mely szavára, a fatensnek feje alatt lévén a vasvilla, azt Pásztori Katára kilökte; melylyel Pásztori Kata fatensnek szeme elől eltűnt.

Octava testis Sára Gellén Andrásné, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur ad primum: A tanú ugyan világosan nem tud, mindazonáltal nagy gyanúja vagyon a Vernekné ellen: Hallotta ugyan néhai Boros György szájából, úgy mint maga egy testvérbátyjátul, mihelen immár halálos betegségben volt, hogy kenték őtet: ő benne halálos kötés volna és a Vernekné ette volna meg őtet. És mondotta Boros György, ha jobbacskán volna, csak reá kiáltana és a tisztartó uramnak hírt adna, hogy fogatná meg őtet. Ad secundum: Hallotta a tanú Ács Györgyné szájából, hogy szemeivel látta volna Farkas Mártont déltájba Verneknével az istállóba bémenni és hogy bétékintett volna Ácsné az istállóba, mind a kettőt reájok köpven elment; de reliquo a Must Mihály audita refert.

Nona testis Boros Ilona annorum circiter 50, jurata examinata ad primum fassa est: Jóllehet, hogy a tanú nyilván Vernekné ellen boszorkányságot nem tud, csakugyan nagy gyanúsága lehet. Midőn immár halálnak fia lett volna Boros György, Vadászi Törökné fürdőt akart főzni és javaslotta, hogy kötés ellen is használna; de azon éjszakán Boros György nagyon fájdalta köldökét, szintén az helybül is látszott mozdulni és semmi ételt a torkán be nem nyelhetett, hanem csak kiköpte. Ad secundum: causam Farkas Martonianam refert.

Super qua praevio modo peracta inquisitione per me infrascriptum testium exhibita fassione propriaque manus subscriptione extradedi litteras testimoniales. Anno loco dieque ut supra.

Paulus Tokodi: Teloniator.

Anno 1755 die 28. mensis Decembris in oppido Boros Jenő comitatui Aradiensii adjacente peractum est benignum examen infranotatae delinquentis ordine sequenti.

#### Puncta.

Interrogatoria:

Kinek hínak, hová való  
vagy és micsoda vallású  
vagy?

Responsoria:

Pásztor Kata, alias Vernek  
Kata, nemes Bihar vármegyé-



ben levő Ugra nevű helységbe való, kálvinista vallású vagyok.

Miért vagy fogva?

Must Mihály nagy-szerindi ember reám fogta, hogy én boszorkány vagyok.

Micsoda okbul fogta reád?

Oly okbul fogta, hogy engemet éjnek idején látott, de másképpen nem lehet, ha netalán részeg volt; s hihető, hogy álmában látta.

Tehát boszorkány vagy-é s mikor lettél azzá?

En boszorkány nem vagyok, boszorkány mesterséget se tudok.

Procurator dominus magistratus et actor super simplici negativa partis inctae, inhaerendo productae inquisitioni et testium fassionibus; et si inquisitio eadem ad immediate eidem irrogandam mortem fors insufficiens esse dignosceretur: inhaeret Tituli partis 2-dae 32-dae Tripartitis usuique et praxi in similibus observato cupit contra inctam iudicium.

#### Deliberatum:

Catharinam Pásztori alias Vernek authenticatorum sub No 5-to et 6-to productorum testium fassionibus gravatam, tum ad eliciendam uberiores rei veritatem, tum eliciendas complices: quinque gradibus torturae subjiendum judicialiter decerni.

Examen Catharinae Pásztori, ut sagae sub tortura elicium 1755 die 18 mensis Decembris ordine sequenti.

#### Puncta.

##### Interrogatoria:

##### Responsoria:

1. Valld meg igazán Kata, ki vitt erre a boszorkányságra és mimódon álltál az gonoszok companiájokban. Minémű szövetséget tettél a gonoszszal?

Engem Gellén Andrásné a maga házához elhítt este felé

most husvétkor múlt eszten-deje és ottan mondá: tanúld meg a mi mesterségünket. A melyre feleltem, hogy tanuljam meg, az nem jó mesterség. Melyre azt feleli Gellén Antalné: hallgass te kutya, nem mond azt, próbáld meg ezt az esztendő.

2. Tehát a gonosz sátánnal miképpen szövetséget kötöttél és mi módon álltal hozzája; s mi módon tagadtad meg a te igaz Istenedet?

Minek utánna Gellén Andrásné házához érkeztem volna, tehát a gonosz sátán kék férfi ruhában már ottan volt; megszólítván nevemről, leszel-e velünk egy compániában. Melyre feleltem, hogy leszek. Arra Sátán az Istene-met megtagadtatta ilyformán: Engemet az ház közepére térdre állítván, ő pedig mellém állott és ily szókkal: Isten, Istenem ne legyen, hanem téged vallak Istene-mnek.

3. Hát azután mit cselekedett a Sátán te véled?

Pecsétet nyomott a bal lapoczkámra. Azután pedig feltaszítván, a földön, ház közepén paráználkodott velem, a teste pedig hideg s kemény volt.

4. Hová vitt azután a Sátán és mit cselekedtetek?

A faluba harmadik utcza Kis István háza tájékára vitt és ottan tánczoltunk. A dudásunk volt Gellén Andrásné, dudája pedig egy darab fa volt, a melyet az



utczán felkapott és Gellén András is ott volt velünk s tánczolt. A Sátán mással, úgy mint Boros Mihálylyal nagy-szerindi lakossal, én Gellén Andrással a szeméten.

5. Kik voltak ott még jelen a tánczban?

Gyarmati Bódi Mihókné, nagy-szerindi Szabó Mihályné, nagy-szerindi asszony Vastag Szász Ilona, nagy-szerindi Kóbori Jánosné alias kosárkötőné.

6. Ezeken kívül kiket ismeresz még társaidnak lenni?

Nem ismérek többet, hanem: Szaniszló Mihályné, nagy-szerindi Vadasi Tóth Istvánné, özvegy Nagy Mártonné, Gál Istvánné, Olasz Bodnár öreg Ferenczné, Katogáné, öreg Gellénné, Gyarmati Bódi Mihókné, Anti Nagy Szabóné.

7. Megnevezett társaiddal hányszor, micsoda napokon mely időben hová s miképpen jártok s mit cselekedtetek?

A táncz után hintóban négy lóval elmentünk a mezőre, Must Mihályhoz, kit is megijesztettünk és ottan tánczoltunk újabban. És kedden, szerdán és pénteken szoktunk kijárni.

8. Micsoda kenőcsöket adott a Sátán és azokat hol tartod?

Nem adott sokat; hanem maga kente meg egyszer a lábam talpát, hogy jobban mehessek. A többi kenőcsöt pedig odahaza az ágyam lá-

bánál tartom és mostan is ott vagyon.

9. Egyéb kenőcsöt adott-é ezenkívül Sátán és miért adta azt, a kit oda haza tartasz az ágyadba?

Hogy magam kezeit s lábait megkenvén és hónom alját, jobban repülhessek; a mint zsadányi, gyarmati pesti, kotogányi határookban, többivel együtt repülve jártunk és ottan tánczoltunk.

10. Kiket rontottatok meg ezen megnevezett helységeken?

Gellyén Andrásné Harsányi Mihályt és feleségét, úgy Gál Istvánt is megrontotta, rontottát adván Gál Istvánnak aluvásában, a melyet valami őszi kék virágos fűvel meghintett. Harsányi Mihályt feleségével együtt valami szilvával rontotta meg, abban is aféle füvet hintett. Főve odavitte házához azon szilvát, a melyet vélek meg is étetett, magam is jelen lévén azon időben, segítetttem vesztetni. Nem különben Gál István feleségét is gombóczzal, ugyan megnevezett fűvel hintve megrontottam és a midőn kihánta volna Gál Istvánné vérrel a gomboczát, Gellyen Andrásné kutya képébe felnyalta. Magam is nyúl, macska, lúd képibe változtattam. Gellyén Andrásné megkenettetése után sokszor is véle együtt nyargaltunk a mezőben, dolgos emberek között, a végre, hogy valamely embert veszedelem-



be ejtsünk. Ezen kívül pedig rontottam Geszten Kereszt-szezi Mihálynak egy tehenét; Gellénnével megnyargalván, az utcán estve a tehenet, magam a farkán ülven. Kötőgyánban a Gellye Márton lovát megnyargalván, megrontottuk. Ladányban Kis Istvánt megnyomtuk, azért, hogy haragosunk volt. Kötőgyánban Gellye János-nét hasonlóképpen megnyomtuk, Sass Mihályt szerindit, Bodnár Jánost, Csanádi Mihályt.

Kapitányunk volt nagy-szerindi Szabó Mihályné. Had-nagyunk Gellyén András. Zászlótartónk Nagy Ilona. Strázsamesterünk szerindi asszony, a mely nem régen épített házat Kóbori Jánosné alias Kosárkötőné. Furrir Gellyén Andrásné, a ki is mindenkor elől járt, magam pedig közkatona, a kantárom Gellyénnénél vagyon csepűből és a midőn kirepültünk, szalontai boszorkányokkal egy üdőben öszvetalálkozván, holmi darab fákkal vagdal-koztunk és holmi embereket, a kiket elől találtunk, magunknak lónak csináltuk.

*In figura iudicii confirmat omnia.*

*Pro serenissimo domino magistratu et actore protestatur super confessatis ipsius inctae, in iure alias mille testes adaequantibus et siquidem attentatum et consummatum ipsius inctae scelus, tum ex propria oris fassione, tum vero ex productis et authenticatis instrumentis actionalibus ad amussim esset verificatum, ideo inhaerendo suo legali petito cupit finale iudicium.*

## Deliberatum :

Siquidem tum per propriam confessionem Catharinae Pásztori alias Vernek sub torturali examine No. 7. signato factam, atque in figura iudicii saepius repetitam et ratificatam, quam per testium authenticatorum sub No. 5 et No. 6 productorum attestaciones eveniret luculenter, eandem in causam attractam Deum nostrum omnium creatorem et opificem unum et trinum abnegasse et diabolum, hostem antiquum humani generis complicatis genibus coluisse, seque illi perpetuo devovisse sacrilegeque deosculatum esse et ut a libro vitae eam deleri et obliterari pater mendaciae curaret, ipso mandante et iubente in reproborum damnatarum mortisque perpetuo libro ad huc parato nomen suum opposuit, ut ad tantam perfidiam et impietatem eo majori vinculo deveniatur, notam seu stigma sibi veluti rei Satanae propriae inuri . . .<sup>1)</sup> mala denique malis addendo eidem inctae satanum incubuisse sodomiam veram et nefandissimum crimen misere cum illa tactu frigidissimo exercuisse et illo parendo quondam nefandissimo unguento ab ipso diabolo praescripto illitam et per aëra positam ad locum constitutum intempesta nocte hora malefactoribus commoda, statisque diebus, ab ipso tentatore portatam et translatam fuisse, ibique in communi Sinagoga plurimorum maleficorum, sacrilegorum, haereticorum, fascinariorum, cultorumque daemonum post multas jubilationes saltationes praesidentis Belzebub auxilium pro vindicta in omnes, ipsi vel infensos, vel petita denegantes exercenda efflagitavisse; atque ab ipso edocta vindictas maleficia fascinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuisse: dormienti Stephano Gál friga ova certa herba aspersa arte et ope daemonis manducanda dedisse; Michaelem Harsányi cum conjuge sua prunis, Stephani vero Gál uxorem diptongis praedicta herba aspersis destruxisse; Zsadanyiensem Stephanum Kis, Kötö-Gyániensis Joannis Gellye uxorem, Michaelem Sas, Joannem Bodnar, et Michaelem Csanádi oppressisse; Gesztiensi Michaeli Keresztszegi unam vaccam et Kötö-Gyániensi Martino Gellye equum ita hominibus itinerantibus frenum imposuisse et equitavisse; praeterea in leporis, galli, et anseris speciem se transmutavisse per eam posteaquam divagatam fuisse. Quae omnia gravissima, horrendissima, nefandissima forent, directae in omnipotentis dei omnium creatoris contumeliam et injuriam. Eam ob causam, nominatam inctam Dei omnipotentis abnegatricem, contemptricem daemonumque cultricem, sodomitam, haereticam in demeritam

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



sui poenam ac aliorum salutare in exemplum vivam rogo imponendam, nefandum corpus, tamquam Satanae membrum, in cineres comburendam decerni.

Quae sententia ob instituendam confrontationem cum reliquis magiae complicitibus in subsequenti tede, utpote die 5-a Februarii pronunciata et 7-mo ejusdem in executionem sumpta exstitit.

Datum ex sede dominali anno locoque supra notatis.

Extradatum per inclytæ sedis surrogatum notarium, Josephum Edmund Haas.

(Eredetije Országos levéltár. Lad. A. Fasc. 1. No. 3. lig. 1.)

## CDXXVII.

*Arad vármegye 1756.*

*Vastagné Nagy Ilona, Szabó Mihályné Tóth Ilona, Bodnár Ferenczné Ilona ellen a boros-jenői uradalom úri széke által foganatosított boszorkányper összes iratai ; elégetést rendelő ítélet.*

Anno 1756 die 5-to Februarii in oppido Boros-Jenő, incl. comit. Aradiensis adjacente sub praesidio spectabilis ac perillustribus domini Emerici Bohus, serenissimi domini domini Ducis Muttinae bonorum Hungaricalium plenipotentiatii administratoris, praesentibus perillustribus ac generosis dominis Joanne Bosnyák inclyti comitatus Aradiensis ordinario judice-nobilium, Francisco Mittinger et Stephano Ponitz ejusdem praelibati inclyti comitatus jurassoribus, Simone Andrea Chiochetti praefatorum bonorum Mutinensium inspectore, Francisco Xaverio Vukovich in praefatis bonis vicefiscali, Stephano Szalay aequè bonorum Serenissimi Ducis Muttinae Erdő-hegyiensis, Joanne Egyed Jenőiensis, Adamo Leneri Pankotensis, Sigismundo Péterfi Menesiensis districtuum provisoribus, celebrata est sedes revisoria captivorum occasione cujus:

Levata est causa serenissimi domini domini Francisci tertii, Dei clementia Mutinae, Rhegii, Mirandulae Ducis qua domini terrestribus adeoque magistratus,

contra et adversus:

In vinculis adstantes: Helenam Nagy, alias Vastagh, Michaelis Szász, Helenam Tóth Michaelis Szabó, Nagy-Szerindenses incolas et Helenam Francisci Bodnár inhabitatores possessionis Vadász uxorem, prout mox ab infra declarabitur, manifestas sagas, veluti in causam attractas.

Ex quo antelato serenissimo magistratu et actore egregius Edmundus Haas ordinarius ejusdem fiscalis sufficientibus juris requisitis instructus, praemissis praemittendis et reservatis reservandis detegeret :

Qualiter praememoratae inctae, ignoratur, quibus maligni spiritus incitamenti ad id inductae et persuasae, sprete non tantum divinarum et humanarum legum severitate, verum postposita etiam praeciosissimo sanguine Jesu Christi redemptae animae suae salute : annis retroactis testante instrumento magistratuali in processu Catharinae Pásztori alias Vernek producto, in commune plurimorum maleficiorum cultorumque daemonum coenobium seu contubernium inmittere, Deum nostrum omnium creatorem abnegare, et inmitem diabolum humani generis hostem antiquum colere, seque illi perpetuo devovere et ut a libro vitae eos deleri pater mendacii curaret ipso mandante et jubente nomina sua in reproborum damnatorum mortisque perpetuae librum nigerrimum ad hoc paratum apponi sinere, illumque foedissimum et turpissimum — pro pudor — summa cum reverentia complicatis genibus, ore sacrilegi deosculare illiusque auxilium pro vindicta in omnes eisdem incta . . . . .<sup>1)</sup> vel infensos, vel petita denegantes exercenda efflagitare : atque ab ipso edoctae vindictas, maleficia, fascinationes, tabes, tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia, docentibus inquisitionibus magistratualibus sub A. et B. (sine praejudicio jurium magistratualium) exhibitis exercere, mala denique malis addendo ipsi Satanae succumbere sodomiam veram et nefandissimum crimen misere cum illo tactu frigidissimo committere . . .

Quia vero hoc gravissimum, atrocissimum ac nefandissimum crimen directe in omnipotentis Dei contumeliam et injuriam vergens partibusque in his, ut cancer serpens (attestante experientia) durius inclyti magistratus brachium exposularet et alioquin de usu et consuetudine ac praxi processuali hactenus laudabiliter observata, nec non argumento Articuli 54-to 1523. et 4-to 1525. ac 9-no et 11-mi 1723 ac dictamine Articulorum 60. et 73. Praxis Criminalis ob atrocitatem et concursum plurimorum scelerum et criminum magiae reae e medio proborum igne exterminari solerent, imo deberent :

Quam ob rem vellet praefatus fiscalis supra notatas inctas juxta leges et usum in demeritam sui poenam ac aliorum horribile simulque salutare in exemplum (praevia ad eliciendos complices torturae) vivas comburendas decerni.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.



Producti autem sub littera A. tenor est talis.

Anno 1756 die 20. Januarii in possessione Nagy-Szerénd, inclyto comitatu Aradiensis adjacente peracta est inquisitio sequens contra et adversus ab infra uberius in deutri punctis expositas personas, veluti praetensas sagas.

De eo Utrum :

Tudja-é, látta-é avagy hallotta-é a tanú, hogy az itten alább specificált személyek, úgymint: Gellyén Andrásné, Boros Mihály, Szabó Mihókné alias Tóthné, Szász Ilona alias Vastag Ilona és Szaniszló Mihókné valaha valamely babonában vagy boszorkányságban tapasztaltatott volna, vagy pedig megfenyegetések után valakinek nyavalyája, avagy kára esett volna?

Prima testis Catharina Simon uxor incolae Nagy-Szerindensis Joannis Kasza, annorum circiter 19, jurata examinata fatetur: Minek utánna férjhez ment volna a tanú, mindjárt első nap szíve nagyon kezdett fájni; történvén annak utánna egy héttel, hogy a deutruban exponált Szász Ilona tulajdon személye szerint este tájban a tanú előtt megjelenvén, a holott szíve mindjárt elfulladott, senkihez egyet nem szólhatott, hanem általa irtóztatókép gyötörtetett. Ily szókat monda neki: várj te, mert meg kell halnod, miért nem mentél az én fiamhoz, mikor ő kéretett; jobb lett volna ahhoz mentél volna, hogy sem ehhez. Az a dolog pedig sok ideig minden este és néha többször is napjába történt a tanún. Úgyannyira összerontatott, hogy már utoljára a járást is alig tehette.

Authenticata et confrontata fassionem per omnia confirmat, addito eo: Hogy nemcsak Vastag Ilona maga, hanem annak fia, Szász Miklós, is sokszor jött az anyjával együtt. Felül pedig az ablakon szállottak be a házba. De mindazonáltal a fia nem volt mindétig az anyjával; az pedig mindig este napnyugot után jött.

Secundus testis Stephanus Molnár, cum uxore sua, incola Gyarmatiensis, annorum circa 45, juratus examinatus fatetur: A hugát, Simon Katát, minek utánna Szász vagyis Vastag Ilonának fia sok rendben kérette volna és elakarta volna venni házastársnak; a leány pedig hozzá nem akarván menni, hanem nagy-szerindi Kasza Jánoshoz menvén: csakhamar a lakodalmom után meghallván a tanúk, hogy az atyafiok rosszul volna, hozzá menvén és magok házához és Gyulára is elvitték, hogy nyavalyáját megorvosolhatnák. Szemeikkel látták számtalanul, hogy a menyecske csak megreszkette magát és lábairól elesett és mintegy óráig, tovább is néha úgy gyöttrődött, mint a nehéz nyavalyába esett személy. Senkihez nem szólhatott,

hanem minek utána magához tért volna, úgy panaszkodott, hogy Vastag Ilona személye szerint gyötörte volna, nagyon fenyegetvén, hogy megöli, miért nem ment az ő fiához. Mindenkor így panaszkodott a menyecske. Találkozáskor egyszer, sok időre a tanú feleségével Vastag Ilona, megszólította, mondván: kente miért haragszik reám Kasza Jánosné állapotjáért, én abban bűnös nem vagyok, hanem jól békülünk meg és ne haragudjunk egymásra. Arra a tanú mondván: én kendre nem haragszom, nem is mondom, hogy kend volna az a személy, de elég, hogy a szegény menyecske a kend képébe látja; hanem én megbékéllek kendeddel, de úgy, hogy a szegény menyecskének ézentúl baja ne legyen. Minthogy is megbékélvén, azután a menyecskének semmi baja nem volt.

*Authenticatus et confrontatus Stephanus Molnár fassionem suam confirmat; ejusdem vero uxor absens.*

Tertius testis Stephanus Kún Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 42, juratus examinatus fatetur: Egy alkalmatossággal ennek előtte négy esztendővel a tanú leánykája más több gyermekkel, Vastag Ilona leányával, mint gyermekek összeveszték az utcán. Kiszaladván Vastag Ilona, a gyermekeket széjjelkergette egy vesszővel; akkor mondván a tanú leányának: no várj te Erzsók, de megbánod eztet. A tanú ugyan nem hallotta, de a felesége és a többi gyermekek így referáltak neki. Mindjárt azon éjszaka történvén a leánykán, hogy egyszer nagy sivalkodással fölserkenvén, a lábát kezdi fájlalni és egész viradtig semmit fájdalmai miatt nem alhatott; reggel mindjárt a lábáról elesett. A tanú reflectálván magát, hogy Vastag Ilona megfenyegette az ő leányát, mindjárt akkor hozzá menvén reménkedett neki, hogy jönne és kötné be a leánykájának a lábát, mert igen rosszul van. Sok kérésére elment és valamely füvekkel bekötötte, a mely kötésre a gyermek mindjárt jobban lett, elaludt; assecurálván a tanút, hogy semmit se búsuljon, mert jobban lesz a gyermek. Másnapra kelvén ismét a tanú, elmenvén a deuthalis személyhez, kérte, hogy kötné be a gyermek lábát. De ő nagy haraggal reá támadván a tanúra, mondá: azt is bánom, hogy tegnap bekötöttem, mert megmondotta nekem Vernekné, vagyis Pásztori Kata, hogy ti engemet már mindenütt boszorkánynak kiáltottatok, hogy én rontottam volna meg a gyermekeket. Semmiképpen el nem hihatta a tanú, hogy többé bekötötte volna a leányát. Úgy annak utánna két egész esztendeig sínlett és a lábára nem állhatott a leányka. Mely idő közt mind a két bokája csontja, úgy tíz darab apró csontocskák is kihullottak a lábából; és mai napig is nyomorék azon lábára. Azomban a tanú ennek előtte egy néhány esztendőkkal kis bíró



lévén, egy alkalmatossággal korán reggel látta a deuthalis személyt, hogy midőn a tehén fejése után a rocskát megöblítette, azon vizet a háza fedelére öntözte és a mely víz lecsöpögött, újra ismét a rocskába eresztette és felöntötte a házra.

*Authenticatus et confrontatus fassionem suam confirmat.*

Quarta testis Elisabetha Dávid uxor praecedentis Stephani Kún, annorum circiter 35, jurata examinata confirmat fassionem mariti sui, quoad ruinam filiae per omnia.

*In authenticatione absens.*

Quinta testis Catharina Székely, uxor Joannis Kelemen incolae Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 40, jurata examinata fatetur: Az ősszel múlt két esztendeje, egy alkalmatossággal látta a tanú Vastag Ilonát, hogy a leánya gyermekét kihozván, a keresztútra a tanú háza eleibe letévén, ottan a gyermek nagyon elsivalkodott; azt mondá neki: ne félj fiam, mert csak béka. A tanú látván szomszédját az udvaron, mindjárt szólította és gyertyával oda mentek; de akkor ő a gyermekkel elment. Kiáltván a tanú utána, mondván: mit csinált kend a gyermekkel, hogy úgy sír? Azt felelte: semmit sem csináltam, csak hideglelős a gyermek, azért sír. Látták pedig azon a helyen, hogy valami vizet öntött el. Ugyan más alkalmatossággal is látta a tanú egyszer uzsonna tájba, hogy azon keresztúton letévén gyermekét keresztül lépdeste.

*Authenticata et confrontata fassionem confirmat.*

Sextus testis Andreas Szabó incola Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur: Egy alkalmatossággal kiállván a tanú az udvaron, halla valamely gyermekrivást, arra a szomszéd asszonya, Kelemen Jánosné szólítá, úgymond: nosza szomszéd jőjjön kend, nézzük meg, ugyan mit csinált Vastag Ilona a gyermekkel az út közepén, hogy úgy sivalkodik. Gyertyát gyujta a szomszédasszony, oda mentenek, látta, hogy valamely vizet öntött ottan el.

*Sub authenticatione absens.*

Septima testis Elisabetha Leleszi uxor Joannis Takács incolae Nagy-Szerindiensis, jurata examinata fatetur: Az édesanyja a fatensnek circa négy esztendeig sínlett nagy betegségben és holtig azt kiáltotta, hogy Szabó Mihályné miatt kellett neki meghalni; mert Kis István lakodalmában egy kis üvegcében adott neki valamit inni, azóta nagyon oly rosszul. Maga a tanú egy alkalmatossággal elmenvén Szabónéhoz az anyjának valami orvosságot kérni, reménykedett neki; de nem hogy valami orvosságot adott volna, még inkább szeme közé köpdösött. És azon éjszakán ismét még jobban gyötretett az anyja. Azt is hallotta a tanú a mostoha atyjától, néhai Bagaméri Istvántul, hogy egy alkalmatossággal szemei-

vel látta volna Szabó Mihálynét macska képeben a nagy-szerindi toronyról leugrani.

Authenticata fassionem confirmat, simulque confrontata est.

Octavus testis Georgius Pap, incola Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur: A tanú még ifjú korában hallotta egy alkalmatossággal Szabó Mihálynét jókedvéből beszélni ezen szókat: elégszer megindultam Vékony-néval, az utcát végig-végig jártuk, a korcsmára is elmentünk, még sem látott senki meg bennünket. De miképpen, azt a tanú nem vizsgálta, se nem kérdezte.

Sub authenticatione absens.

Nonus testis Andreas Tordai incola Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 54, juratus examinatus fatetur: Egyebet nem tud a tanú, hanem egy alkalmatossággal néhai Domiánné — a melyet Boros-Jenőben megégettek — a tanú házánál hálván, szó között azt mondja: hiszen reám támada az a Tóthné (alias Szabóné), hogy a torony tetejéről én szedtem volna a füvet, holott én rajtakaptam őtet, mikor a templom tetején a főköőt átál, meg átál hajigálta.

Authenticatus et confrontatus, confirmat fassionem suam.

Decima testis Elisabetha Takó uxor Joannis Szilágyi incolae Nagy-Szerindiensis, jurata examinata fatetur: Egy alkalmatossággal a korcsmára menvén a tanú borseprüért cziberének, azt mondá Szaniszló Mihókné neki: te eb ágyából született, miért jössz te seprüért, vagyon neked elég ázalé-kod. Arra mindjárt azon éjszakán egy tarka macska reá menvén a tanúra, úgy össze gyötrötte, hogy egy hónapig is viselte a kékjét. Ez okból Szaniszló Mihálynéra van nagy gyanúja.

Authenticata et confrontata fassionem suam confirmat.

Undecimus testis Stephanus Kún, incola Nagy-Szerindiensis, annorum circiter 45, juratus examinatus fatetur: Ennek előtte circiter kilencz esztendővel egykor Szaniszló Mihálynéval összeveszvén a tanú, szó között megfenyegette a tanút ezen szóval: no várj te, nem telik bele három napja, károd fog következni. A tanú protestálván előtte: hogy tudnád te, nem vagy Isten, hogy a jövőndöt megtudjad mondani. Történt pedig azon harmadnap alatt, hogy a tanúnak egy szép, jó ellő tehene megvetett. Azért gyanúja vagyon Szaniszlónéra.

Confrontatus fassionem suam confirmat, ac eandem ejus testis conthoralis Catharina Repedi in figura judicii constituta, sub juramento solidavit.

Super qua praevio modo peracta inquisitione praesentes



propria manus subscriptione usitatieque sigilli apressione extradedi litteras testimoniales.

Datum Nagy-Szerind die 20 Januarii 1756.

Stephanus Szalay provisor. (L. S.)

Productum sub littera B) sequitur his formalibus.

Anno 1756. die 6 Februarii in oppido Boros-Jenő inclyto comitatui Aradiensis adjacente, occasione sedis dominalis malefactorum revisoriae peracta est inquisitio sequens contra et adversus ab infra in deutri punctis expositas personas, veluti praetensivas sagas.

#### De eo Utrum :

Tudja-é, látta-é, hallotta-é a tanú, hogy ezen specifikált személyek, úgy mint Tóth Istvánné, Kovács Istvánné és Bodnár Ferenczné valaha valamely boszorkányságban, avagy babonáságban éltek volna ; avagy megfenyegetések után valakinek kára, avagy nyavalyája következett volna ?

Primus testis Joannes Kovács notarius possessionis Micske, annorum circiter 42, juratus examinatus fatetur : Ennek előtte circa 10 esztendőekkel a testvér húga a tanúnak panaszolkodván, hogy az deutrumban exponált Bodnár Ferenczné képeben szüntelenül minden éjszaka megnyomattatik és fenyegettetik ily szókkal : az csecsemő gyermekedet úgy a hátadhoz verem, hogy az ingedet más szedi ki a testedből. A tanú a deutralis személynek megüzente : hogyha többé meghallja, hogy a húga gyötörtetik, tudja meg, hogy mindjárt megfogatja ; hanem azért az ő cselekedete supersedeáljon : és így azon naptól fogva semmi baja nincsen a hűgának.

Secunda testis Helena Kovács, annorum circiter 36. Vadáziensis incolae Stephani Miklós conthoralis, examinata fassa est : Ennek előtte circa 10 esztendőekkel a tanúnak egymás után két gyermeke megrontatott úgy, hogy az egyikének keze fejéből nyolcz darab csont, a másiknak pedig a lábából hét darab kihullott ; jóllehet a tanú bizonyosan senkire nem gyanakodhatott. Történvén mindazonáltal csakhamar, hogy az deutrumban exponált Bodnár Ferenczné bizonyos borjúpásztornéval — a ki is ugyan már meghalt — három éjszakán macska képeben a kerten beugrottak és testi szemeivel látta, hogy azon macskák tulajdon említett két személynek személyébe változtanak ; megfogván a tanút, annyira összegyötörték, hogy összedagadozott a teste és ezen szókkal fenyegették : várj te kutya, mert megölünk mi tégedet és a gyermekedet is a fejedben széjjel verjük ; miért jársz te a szép asszonyok ellen. Úgy az tanú testvér bátyjának panaszolkodván

nyomorúságát; annak utána ugyan magának semmi baja nem volt, hanem nem sok idő múlva a fatensnek férje a falu házatól hazajöven, az udvaron lefeküdt, látta a tanú, hogy két forgó szél átalment rajta és arra felébredvén az egyik szemére megvakult, mindjárt akkoron nagy fájdalommal.

Tertius testis Joannes Szilágyi, incola possessionis Vadász, annorum circiter 50, juratus examinatus fassus est: Ennek előtte circa 20 esztendőekkel a tanú feleségének a szemöldökét egy szunyog megcsipvén, mindjárt összedagadott és anyyira megnyomorodott, hogy egész egy esztendeig és négy hónapig fekvő beteg volt; a szeme fényét is elvesztette. És azon idő alatt minden éjszaka az deutruban exponált Bodnár Ferenczné és bizonyos Rontó Gergelyné (a ki már meghalt) képében gyötörtetett. Egy alkalmatossággal bizonyos tudós, vagyis gyógyító asszonyt magához hivatván a tanú, mihelyt bemenvén a házába, azt mondá: hiszen kár volt az olyan két fiatal embert elrontani. Mondván a tanú: nekem Istennek hála, semmi bajom sincsen; azt felelte: de olyan baja van kendnek, hogy harmadnap alatt meg kelletik halni. Reménkedvén a tanú, ha úgy vagyon, segítene rajta: a mint is valamely orvosságot beadván a tanúnak, megparancsolá, hogy mindjárt feküdne le és magát betakartatná jól. Megcselekedvén tanú, egy kevés álma után felébredvén, úgyannyira elbádogyadt, hogy még az takarodzó ruhát sem vethette le magáról. A hányás erőltetvén: nagy erővel aludt vért, holt szenet, fejér és sárga selymet hányt ki magából. Kérdésére azt felelte az megirt asszony, hogy a komja asszonya adta volna be neki etetőül. A tanú ugyan nem reflektálhatja magát, ki adott volna neki mézes pálinkát, de mivel felesége sokszor említett Bodnár Ferencznére panaszkodott, hogy általa kínoztatik, neki is ezen okbul teljes gyanúsága vagyon reá. Azt is hallotta a tanú bizonyos személyektől, hogy most említett Bodnár Ferenczénének, természet ellen farka legyen. Azt is hallotta, hogy egy alkalmatossággal Grécz Andrással összeszólalkozván azon Bodnár Ferenczné, Grécz András látta, hogy a szemeten felrepült az ég felé és avval el is ment szeme elől.

Quartus testis Andreas Szilágyi Vadásziensis, annorum circiter 35, juratus examinatus fassus est: Hogy midőn a fatens megházasodott, az lakodalmában nevezett Bodnár Ferenczné szakácsasszony volt és az fia a násznépével, úgy mint kocsis — felesége elhózasakor — egy szűrt elvesztett az úton. Melyet hogy megértette Bodnár Ferenczné, megharagudott az fatensnek feleségére; és midőn haza hoztuk volna, szokás szerint bement a fatensnek felesége a konyhára, neki köszöntésére mint szakácsnének. De haraggal felpattant reája többször



nevezett Bodnár Ferenczné és ilyképpen szólla az asszonynak: várj eb ágyából esett rossz asszonya, megsíratod még azt a tejet is, a kit anyádból szoptál, még az maradéknak maradékja is. A mint harmadfél esztendőre teherbe esvén a fatensnek felesége: fele teher viselésében elment tőle a gyermek és megvilágtalanodott mind a két szemére. Azótátul fogva is, öt gyermeke fele teher viselésében ment el tőle a gyermek. Azért minden gyanúságot neki tulajdonítja a fatens, mivel megfenyegette.

Super qua praevio modo peracta inquisitione praesentes propria manus subscriptione et usualis sigilli appensione extradedit litteras testimoniales.

Signatum Boros-Jenő, die et anno, quibus supra.

Stephanus Szalay provisor. (L. S.)

Anno 1756. die 6. Februarii occasione sedis dominalis in oppido Boros-Jenő celebrata, supraspecificati testes coram figura iudicii constituti et confrontati, praemissas fassiones per omnia confirmant.

Joannes Bosnyák  
inclyti comitatus Aradiensis iudex nobilium.  
m. p.

Primo.

Anno 1756 die 4. Februarii in oppido Boros Jenő institutum est examen benignum infranotatae delinquentis.

Puncta

Interrogatoria :

Responsoria :

Kinek hínak, hová való  
vagy, hány esztendő és mi-  
csoda vallású vagy ?

Szász Mihálynénak, avagy  
Nagy Ilonának, nagy-szerindi  
lakos, circiter 50 esztendő, |  
kálvinista vallású vagyok.

Miért fogtak meg ?

Nem tudom, miért fogtak  
meg és mit fogtak reám.

Pásztori Katával nem tár-  
salkodtál-e valamikor ?

Soha sem voltam vele tár-  
saságban.

## Secundo :

Anno 1756 die 4. Februarii in oppido Boros-Jenő infranotatae delinquentis benignum examen est institutum modo sequenti.

## Puncta.

## Interrogatoria :

Kinek hínak? hová való vagy? hány esztendő és minemű vallású vagy?

Miért fogtak meg?

Pásztori Katával nem vagy ismeretes s nem társalkodtál valamikor vele?

## Responsoria :

Tóth Ilonának hínak, nagyszerindi lakósnak felesége, circiter 59 esztendő és kálvinista vallású vagyok.

Nem tudom, miért fogtak meg.

Ismerem ugyan, hogy a helységünkbe lakott, de sohasem társalkodtam vele.

## Tertio.

Anno 1756 die 4 Februarii in oppido Boros-Jenő infranotatae delinquentis institutum est benignum examen.

## Puncta.

## Interrogatoria :

Kinek hínak, hová való vagy? hány esztendő és minemű vallású vagy?

Miért fogtak meg?

Pásztori Katával nem voltál-e ismeretes, avagy valami társaságban?

## Responsoria :

Bodnár Ferencznének, nemes Arad vármegyében Vadász nevű helységben lakom, 60 esztendő, kálvinista vallású vagyok.

Nem tudom, miért fogtak meg.

Sohasem láttam ennél többé őtet.



Procurator et actor protestatur super simplicibus negativis partium inctarum; et siquidem innuente... 14-a Capit. 9. Kitionich in atrocibus criminibus, quale esset Crimen magiae socius etiam contra socium valide in testem assumi quiret; contra actionatas autem inctas condemnata et executata Catharina Pásztori cum praedictis confrontata clare manifesteque fatetur, easdem evidentes correas esse, sed et inquisitiones litteris *A.* et *B.* signatae non obscure testarentur et actus earundem Magicos.....<sup>1)</sup> redderent: ideo inhaerendo citatis legibus usuique et praxi in similibus observatis, cupit contra partes inctas iudicium.

Deliberatum est:

Quandoquidem actionatae inctae fassione extremo supplicio mulctatae Catharinae Pásztori tum authenticatorum testium sub *A.* et *B.* productorum fassionibus gravarentur, ea vero simplici negativae inhaerent: ideo tam in ampliorem rei verificationem, quam eliciendos complices torturae ad iudicari.

Unde.

Primi ordinis torturalis fassio sequitur taliter:

Anno 1756. die 6. Februarii in oppido Boros-Jenő, inclyto comitatui Aradiensis adjacenti, occasione sedis revisoriae malefactorum infranotata ad torturam attracta persona fatetur modo sequenti:

Puncta:

Interrogatoria:

Responsoria:

✓ 1. Kinek hínak, hová való vagy és mért fogattak meg?

Vastag Szász Ilonának hínak, nagy-zerindi vagyok és azért fogattam meg, hogy boszorkánynak vallottak lenni, a mint hogy az is vagyok.

✓ 2. Valld meg igazán, ki vitt téged ezen ördögös mesterségre, ki tanított reá és mi-némű szövetséged volt az Ördöggel?

Engem Pásztori Kata vitt ezen ördögös mesterségre és ugyan ő tanított reá is. Mert

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

Pásztori Kata, Zerindi Varga Andrásné nál lakván, egy éjszaka az ablakon a házba bemenvén u. mint Pásztori Kata, Szabó Ilona, Kiss Istvánné és magam is mind zerindiek, az hol is az gonosz macska képében lévén, Kata engemet beírt. Kimenvén az házból az ördög a hátomra ugrott és egész a kertnek hátuljáig kivittem. Ottan az ördög letünt és mi hazamentünk.

Miképpen tagadtad meg igaz Istenedet és a pecsétet mely részére testednek tette az ördög ?

A magam kertje hátuljában lévén, az én teremő Istene met megtagadtam ily szókkal : Istene m ne legyen Istene m, hanem tenéked élek, halok, könyörgök. Az után, mivel Pásztori Katánál volt a ténta, ő a három ujjával az oldalomra nyomott és az a pecsét.

Minémű közöd volt az ördöggel és hányszor ?

Számát annak nem tudom, mert sokszor volt közöm vele és mindétig macska képében jelent meg s úgy mint ember feleségével szokott élni, én is úgy éltem vele ; de neki felettébb hideg volt teteme.

Kik voltatok még ezen compániába beírva és hányan ? Nevezd meg őket.

Nékem csak az fentnevezettek voltak társaim s nem is tudok többeket, hanem Bihar vármegyében, a Katának az anyja ; de hol lakik, nem tudom.



Minémű gonoszságokat vitetek véghez és kiknek okoztatok károkat testekben, avagy határookban?

Miképpen ronthatad azon leányt?

Miből csináltad azon zsírt?

Ki marhájának, vagyis tehenének tejét vöttétek el?

Hát hol jártál, tánczoltál és dombéroztlál?

Kasza Jánosnak feleségét Simon Katát azért nyomtam meg sokszor, hogy a fiamhoz nem akart férjhez menni. Kún István leányának bokája csontját azért vettem ki, hogy az én leányomat csufolta és azon haragomból cselekedtem.

Nállam levő zsírral megkentem a lábát s megdagadt és azután ki hullott lábából bokája.

Kata csinálta, sokféle szerbül, mivel ő legnagyobb messter volt s emberzsírt is szoktak bele tenni. Azt pedig olyképpen, hogy megrontják az embert és háját kiveszik, kik ezt értik; de én ahhoz nem tudok.

Szomszédim teheneit Szent György-nap éjszakáján megfejtem, az ördögök jelenlétében; azt a magam tehenének beadtam innya: így az enyém lett az haszna nagyobb részén azoknak is. Rocskából is azért öntöztem a ház fedelét, hogy sok tejfele legyen a tejnek, ilyen szókkal: olyan fele legyen a tejemnek, mint az házfedel.

Belényesbe száma nélkül  
voltam, Tamásda felé is és  
az zerindi határban az me-  
zón, erdőkön, hol macska.  
hol kutya képébe öltöttem.

Kiket tettél lovadnak?

Senkitsem, mivel az én  
lovam, fekete kutya képében  
az ördög volt s azon jártam,  
úgy a többi is. Hanem Pász-  
tori Kata egyszer Boros Györ-  
gyöt maga lovának tette,  
kiben meg is holt.

Hát többet mit cselekedte-  
tek azon járásokban?

Egyebet semmit sem, ha-  
nem csak tánczoltunk. Pász-  
tori Kata legtudósabb lévén  
köztünk, Szabó Mihályné volt  
az Oberster, magam pedig  
Fullér voltam.

Hány esztendeje, miolta ezen  
gonoszságra adtad magadat?

Aratáskor múlt négy esz-  
tendeje.

Az többi társaid kiket ron-  
tottak meg?

Szabó Mihálynak első fele-  
ségét rontotta meg, ugyan  
Szabó Mihálynak mostani fe-  
lesége.

In figura judicii tam Helena Szász, quam Catharina Ver-  
nek, alias Pásztori tam Helenam Szabó, quam Stephani Kis  
Nagy-Szerindiensis incolae consortem pro pari saga et consocia  
recognoverunt; et praemissam fassionem Helena Szász per  
omnia confirmat.

Tandem Helena Szász ultro quoque interrogata pro simili  
saga Catharinam Pásztori, Andreae Gellén, Michaelis Szabó,  
item Stephani Kiss Nagy-Szerindiensium incolarum consor-  
tes, Francisci Bodnár, Stephani Tóth Vadásziensium incolarum  
consortes, uti Sebesiensis Michaelis Bódi et Variensis Joannis  
Kóbori conthoralis fassa est.

Secundi autem ordinis fassio torturalis sonat in hunc  
modum:



Anno 1756. die 6 Februarii in oppido Boros-Jenő, occasione sedis revisoriae malefactorum Helena Nagy Michaelis Szabó, Nagy-Szerindienis incolae consors, ad torturam attracta eadem fassa est.

## Puncta.

## Interrogatoria :

## Responsoria :

1. Kinek hínak ?

Szabó Mihály felesége vagyok, Nagy Ilonának hínak, nagy-zerindi vagyok és azért fogattattam meg, hogy az többiek elárultak, boszorkánynak mondtak, a ki is vagyok.

2. Valld meg igazán, ki tanított az ördögi mestersegre ; ki vett reá ; hány esztendőttől fogva mióltától közébök állottál ?

Pásztori Kata ingerlett és tanított meg ördögi mestersegre két vagy három esztendője. Megtagadtam Istenemet, az ördög elhozván könyvét, fekete ember képében, beírt, hogy én az ördöget és többi társaimat el nem hagyom és Istenem Istenem ne legyen.

3. Minemű közöd volt az ördöggel és hányszor ?

Mint férjének az feleségével számtalanul ; a midőn kívántatott vele járnom. Hídeg teteme volt nékie.

4. Kik voltak még ezen compániában beírva, nevezd elő azokat, kik voltak ?

Nékem társaim voltak : Pásztori Kata, Nagy Ilona, Kis Istókné, Pálincás Éva, Dékány Ilona, Bodnár Jancsiné, Erzsók ifjú asszony : Nagy-Zerindiek ; Bodnár Fe-

renczné, vadászi; Kosárkötőné, vári és magam. Tizen voltunk ebben a compániában.

5. Kiknek minémű károkat tettetek, kiket vesztettetek meg és marhájokat is kiknek rontottátok meg?

Szabó Mihály uram mostani feleségének Kis Istóknénak <sup>1)</sup> adtunk italt, gyökereket pálinkában, a melyben elsínlódvén fél esztendeig, abban meg is kellett neki halni, azért, hogy összeveszett Kis Istóknéval és én reám is haragudott.

Kosárkötőné vesztette meg Csanádi Jánosnak nagyzerindi lakosnak tehenét, meg is döglött. Az én tehenemet is megnyargalták, haragudván reám, meg is döglött. Kis Istóknak ökrét, csak azért, hogy az uram második feleségével veszekedett, — a ki is boszorkány volt — elemésztettük.

6. Hát hol jártatok és micsoda képében?

Mindenütt, erdőn, mezőn, úton, útfélen; hol macska, hol kutya, hol ember képében.

7. Kit rontottatok még meg?

Kún Istók leányát rontotta meg Nagy Ilona a lábára, többet nem tudok.

Cujus modi fassionem in figura judicii per omnia confirmat.

Tertii autem ordinis fassio torturalis sonat in hunc modum:

<sup>1)</sup> Sic! Valószínűleg a mostani helyett néhai és K's Istóknénak helyett Kis Istóknéval kell.



Anno 1756 die 7. Februarii in oppido Boros-Jenő, occasione sedis revisoriae malefactorum Helena consors Francisci Bodnar Vadásziensis, ad torturam attracta eadem fassa est.

## Puncta

## Interrogatoria :

## Responsoria :

1. Kinek hínak, hová való vagy és miért fogattattál meg?

Engemet Bodnár Ferenczné Ilonának hínak, vadászi lakos vagyok és azért fogattattam meg, hogy valóságos boszorkány vagyok.

2. Valld meg, hány esztendeje lettél boszorkánynya, ki tanított az ördögi mestersegre?

Hat esztendeje, hogy engemet Szabó Mihályné boszorkánynya tett. Magam szabad akaratomból lettem azzá. Tóth Laczkóné, Bocsiné pinter felesége vadászi, amaz pedig zerindi indítottak rá, hogy azzá lennék és úgy eljövén az ördög — előhozá a lajstromát — Szabó Mihályné Nagy-Zerindi, elvivén engemet Nagy-Zerindre, ottan házánál (mivel ő deákul is jól tud) beírt.

Kik vannak még az ördög lajstromába és hányan vagytok boszorkányok, számláld elé őket?

Tizenhárman vagyunk, u. m. : Tóth Istvánné, Tót Istókné, Tót Laczkóné, Bocsiné, Szilágyi Jánosné, Kovács Jánosné, mind vadásziak. Gellén Andrásné alias BorosSára, Kis Istókné, Szabó Mihályné, Pásztori Kata, Vastag Ilona, Pálincás Éva, Dé-

kán Ilona, Bodnár Jancsiné, Erzsók; talán öt vagy hat esztendeje, mioltától fogva közinkbe állott: nagy-zerindiek, Bódi Mihályné, Sebesi és magam.

Az ördöggel hányszor volt közöd?

Elégszer volt, a mikor tetstett, szüntelen, hideg volt a teste.

Kiket vesztettél meg s kiknek tettél károkat jószágokban vagy marháikban?

Mikó János vadász embernek fiát az ujjára vesztetem el, hogy az anyja veszedett velem. Bocsiné pedig a másik fiát lábára vesztette meg fúvel. Bodnár Jankó ökrét és Bodnár Jancsi tehenét Nagy Jánosné vesztette meg; maga is megdöglött a tömlőczben.

Hát hol és micsoda képében szoktatok járni?

Mindenütt, hegyeken, erdőkön, mezőkön; ki kutya, ki macska képében szoktunk járni.

Mioltátul fogvást megfogattál, a többi boszorkány társaidtól minemű szókat hallottál a tömlőczben, igazán mond meg?

Azt mondották, hogy akár-miképpen kínoznak, sütogetnek, semmit ne valljak; mert ha megkínoznak is, abból kigyógyulok, de másképpen megégetnek.

In figura judicii adducta praemissam fassionem suam confirmavit.

Tandem post pronunciationem sententiae etiam adhor-



tata et examinata Joannis Szilágyi consortem, Evam Pálinkás Helenam Dekány, Elisabetham Joannis Bodnár consortem, uti et Joannis Kovács consortem revocavit et indemnissavit.

Dein in loco ultimi supplicii Saram Boros Andreae Gellén consortem revocavit taliterque indemnissavit.

Procurator magistratus et actor protestatur super propriis fassionibus partium inctarum et siquidem vigore ad 15-ti Uladislai Regis Decret. 5. : propria fassio mille testibus adaequatur, ac secundum communem juristarum sententiam confessus pro convicto haberetur, idcirco procurator magistratus et actor petit ulterius quoque ut actione petivisset ; cum reservata.

#### Deliberatum est :

Tam ex propria torturali coram facie juris repetito et confirmato examine ac concordibus reliquarum duarum actionatarum et condemnatae Catharinae Pásztori correarum sagarum fassionibus, quem authenticata inquisitione litterae *A.* signatae evenire luculenter : primi ordinis inctam Helenam quippe Nagy, vulgo Vastag Ilona dictam nuptam Michaeli Szász.

Praeterea uniformibus complicum fassionibus, ac propria itidem confessione et respective inquisitione litterae *B.* insigninatae, manifestam esse alteram Helenam Tóth Michaelis Szabó conthoralem.

Non absimiliter tum ex propria fassione, tum etiam aliarum rearum examinibus certumque fore : Tertiamque quoque Helenam Bodnár conjugem consceleratam scelestam, contaminatam nefariam Sagarum societatem inivisse ; de adhaesione data fide assecurasse, hacque ratione ingentes invicem ad nefarios ausus animos addidisse, atque adeo spretis et proculeatis divinis humanisque legibus ac excussa pretiosissimo sanguine Jesu Christi redemptoris animarum suarum salute : Deum nostrum unum et trinum abnegavisse et immitem diabolum hostem humani generis complicatis genibus coluisse, seque illi perpetuo devovisse, sacrilegeque deosculatum fuisse ; et ut a libro vitae eas deleri pater mendaciae curaret ipso jubente in reprobrum mortisque perpetuae librum, ad hoc paratum, nomina sua apponi et ut ad tantam perfidiam et impietatem eo majori vinculo deveniantur, notam seu stigma sibi, veluti rei Satanae proprie inurivisse ; mala denique malis addendo easdem inctas satanae succubuisse, sodomiam veram et nefandissimum crimen misere cum illo tactu frigidissimo exercuisse ; auxilium pro vindicta in omnes ipsis vel infensos, vel petita denegantes exercenda efflagitavisse, atque ab ipso edoctae vindictas maleficiae fascinationes, tabes tum in humanas creaturas, tum

in animalia, enecando, crura excipiendo, oppressione enervando et equitando immisisse et exercuisse; praeterea in leporis, catti, canis, speciem se transmutavisse et quo suis placuit voluntatibus divagatas fuisse.

Quae omnia, siquidem gravissima et nefandissima forent, directe in omnipotentis Dei contumeliam et injuriam: eam ob rem nominatas inctas Dei omnipotentis abnegatrices contemptrices, daemonumque cultrices, sodomitas et haereticas in demeritam poenam ac aliorum terribile simulque salutare in exemplum, vivas rogo imponendas, ac earum nefandissimum sceleribus coinquinata corpora sceleribus, tanquam Satanae membra in cineres comburenda decerni.

Datum ex sede dominali, anno die locoque supra scripto.

Harum sententia in effectum deducta est 9-mo Mensis Februarii 1756.

Extradatum per inclyti sedis surrogatum notarium.

Joseph. Edmund. Haasz.

(Eredetije Országos levéltár Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig 1.)

## CDXXVIII.

*Dés, 1756.*

*Nagy Józsefné Fekete Judit perli Kis Sámuelnét, ki őt boszorkánynak mondotta.*

Felperesnő panasza szerint (1756. februárius 6.) »diffamatiót, mocskolódást, boszorkánysággal való vádlást patrált az incta az actrix ellen«.

Alperesnő védekezésében a következőket olvassuk: »A boszorkány többnyire éjjel jár és ha szinte valaki lát is valamit ellene, nem mindjárt bátorkodik azt ellene kimondani, azért hogy fél tőle minden, hogy meg ne veszesse; avagy ha kimondja is valaki, tarthat attól, nehogy olyan szó férjen magához is, hogy a boszorkányt csak a más boszorkánytársa esmérí s láthatja meg, mint egymás közt az ördögök magok esmérík egymást, kiváltképpen pedig azért, hogy a boszorkányok cselekedetei is oly titkosok, magok is oly álorczások és szemfényvesztéssel annyira teljesek, hogy ha lehetne, majd világosság angyalává is változni láttassanak, mindent praefracre tagadjanak, másokat megkötnék, hogy reájok se vallhasanak.«

Több nyom nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)



## CDXXIX.

*Bécs, 1756.*

*Mária Teréziának 1756. január 26-ikán kelt, a magyar királyi Helytartótanácshoz intézett rendelete, melyben a Helytartótanács útján az összes vármegyéknek és törvénykezési joggal bíró városoknak elrendeli, hogy ezután a varázslási és boszorkánypereket (»magia et sortilegium«) az eddigi törvények és szokás szerint megindíthatják, folytathatják ugyan, sőt ítéletet is hozhatnak; de ha az ítélet halálra, vagy tortura alkalmazására szólna: azt végre ne hajtsák, hanem az összes periratokat további intézkedés végett a Helytartótanácshoz terjeszszék fel.*

Reverendissime et demisse Majestati nostrae relatum est in causis magistratualibus ex crimine magiae et sortilegii motis et discussis, ubi ejusmodi criminis rei ad mortem damnati fuerunt, diversos saepius intercessisse errores et defectus et non ita pridem etiam in comitatu Csongradiensi et quidem oppido Vásárhely ventillatum fuisse similem processum, in quo mulier quaedam idcirco ad gladium et rogam condemnata et executione etiam tradita fuisse refertur.

Cum autem in similibus causis et casibus, ubi ex praedecclarato capite ad amissionem vitae agitur, vel ideo, quod gravissimae eatenus subversentur circumstantiae, omni attentione agendum veniat, ea propter benigne resolvimus, ut magistratus legitimi contra ejusmodi malefactores in gremio jurisdictione suae comprehensos, suo modo et ordine quidem procedant, sententiamque ferant, hanc tamen in executionem nullatenus deducant, verum ante publicationem cum tota processus serie fidelitatibus vestris, per easdem vero cum voto nobis submittant, ab ulteriori tandem resolutione nostra praestolaturi.

Quantum vero ad praeattactum Vásárhelyiensem processum, tametsi sententiam mortis in eo latam, executioni data esse dicatur, hoc tamen non obstante cum parimodo fidelitatibus vestris et medio illorum nobis referri volumus.

Hanc igitur clementissimam resolutionem nostram ad notam sumere et omnia, quae ad illius effectum necessaria sunt, tam sua ex parte observare, quam vero apud regni comitatus, civitates, jurisdictionalesque magistratus suo modo disponere et ordinare noverint, nec intermittant eadem fidelitates vestrae.

Quibus in reliquo gratia et clementia nostra Caesareo Regia benigne jugiterque propensae manemus.

Datum in Archiducali Civitate nostra Vienna Austriae,  
die 26 mensis Januarii A. D. 1756.

Maria Theresia, m. p.

(Eredetije Országos levéltár. Helytartótanácsi oszt. Id. malefactorum  
Lad. A. fasc. 1. No 3. lig. 1.)

CDXXX.

*Pozsony, 1756.*

*Helytartótanácsnak rendelete Csongrád vármegyéhez, melyben felszólítja, hogy a mostanában lefejezés és teste megégetésre ítélt nő perét — habár az ítélet már végrehajtatott — terjeszse fel.*

Comitatui Csongradiensi.

In oppido Vásárhely comitatui huic ingremiato ex crimine magiae et sortilegii non ita pridem mulierem quampiam jure conventam ac ideirco ad gladium et rogam condemnatam executioneque morti traditam esse Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestati relatum est.

Noverit proinde praetitulata Dominatio Vestra processum praedictum cum tota sui serie non obstante eo, quod sententia mortis in ea lata executioni data esse dicatur, ex benigno jussu Regio quo citius Consilio huic L. Regio submittere.

Datum ex Consilio die 3. Februarii 1756.

Fogalmazvány.

E felhívás teljesítése sürgetve April 13-ikán.

*A lefejezés után elégetett Ecseri Annának Csongrádmegye által felküldött periratait a Helytartótanács a királynőhöz felterjeszti.*

Sacratissima.

Processum criminalem ex crimine magiae contra *Annam Ecsery* in oppido Vasárhely Ottui Csongrad. ingremiato institutum ac medio latae ad gladium et rogam sententiae terminatum Majestati Vestrae Sacrat. benigne jubente a prdicto Cottu recens submissum Consilium hocce L. R. perdemisse advolvendo humillime repraesentat.

Dat. ex Cons. die 20 May 1756.

(Eredetije Országos levéltár. Ideal malefactorum. Lad. A. Fasciculus 1.  
No 3. lig. 1.)



## CDXXXI.

*Pozsony, 1756.*

*A Helytartótanács az 1756. jan. 26-án kelt királyi rendeletnek megfelelően, az összes vármegyéknek és törvénykezési joggal bíró városoknak meghagyja, hogy a boszorkánypereket az ítélet végrehajtása előtt terjeszszék fel.*

Demisse est relatum suae Majestati Sacratissimae in causis magistratualibus ex crimine magiae et sortilegii motis et discussis, ubi eiusmodi criminis rei ad mortem damnati fuerunt, diversos saepius intercessisse errores et defectos. Cum autem in similibus causis et casibus, ubi ex praedecclarato capite ad amissionem vitae agitur, vel ideo, quod gravissimae eatenus subversentur circumstantiae omni cum attentione agendum veniet: ea propter benigne resolvere dignata est altefata Sacratissima Caesarea Regia Majestas, ut magistratus legitimi contra ejusmodi malefactores in gremio jurisdictionis suae comprehensos suo modo et ordine procedant quidem, sententiamque ferant, hanc tamen in executionem nullatenus deducant, verum ante publicationem, cum tota processus serie Consilio huic Locumtenentia Regio submittant, abhinc suae Majestati Sacratissimae per impertienda desuper ulteriore regia resolutione demisse repraesentandam.

Hinc ex benigno jussu regio, Perillustribus Dominationibus Vestris intimandum esse duxit consilium hoc locumtenentiale regium: quatenus per deductam clementissimam resolutionem regiam desideratum effectum deducere, eique semet per omnia accomodare noverint.

Ex Consilio Regio Locumtenentia. Posonii die 26. Martii 1756 celebrato.

Ad officia paratissimi  
Comes Josephus Ilyesházi m. p.  
Ladislauus Barinay m. p.  
Franciscus Győri m. p.

(Eredetije Beregmegye levéltárában 23 Gy.-vel jelzett jegyzőkönyv 1227. lapján.)

## CDXXXII.

*Bereg megye, 1756.*

*A Helytartótanács előbb közlött leiratát Bereg vármegye 1756. május 7-ikén tartott közgyűlésében tárgyalván s abban a megyék törvénykezési jogának csorbitását látván, következőleg határoz.*

1756. die 7-ma mensis May sedes judiciaria, simul congregatio in oppido Beregszász.

Alispán Vásáros-Naményi Eötvös Sándor, assessorok: Lónyay Ferencz, Görgei Imre, Bornemisza László.

A helytartótanácsi leirat felolvasása után:

Cujus intuitu antequam Excelso Consilio rescribatur... comitatibus Zempléniensi, Bihariensi, Szathmariensi, Abaujváriensi, Szabolcsiensi, Maramarosiensi, Ungváriensi, et Ugocsa-  
iensi scribendum determinatur: quod quandoquidem praetensa processuum submitio talis, directe tam praxi consuetudinae, quam legibus super revisione processuum sancitis Regni; imo modo et ordine contraria, sed et auctoritati tam.....  
Tabulae Regiae, velut foro superrevisorio, causas et processus definitos revidere, quam que Magistratibus causas eiusmodi magistratuales decidere sententiamque latam executioni mancipare curare debentibus praepudiciosa foret: ideo quid qualemve in merito praesentis substrati mentem et opinionem forent, nobiscum communicare non graverentur; cum comitatus hicce semet antehac observata modalitate, ordini processuali et consuetudini, legibusque Regni accomodaturum esse decreverit.

(Eredetije Bereg vármegye levéltára 23. Gy. jegyzőkönyv 1227. lap.)

## CDXXXIII.

*Ungmegye, 1756.*

*Ungmegyének Beregmegyéhez intézett átirata, melyben hivatkozással Beregmegyének máj. 7-iki közgyűléséből kelt átiratára, közli, hogy az abban kifejezett aggodalmakat nem osztja, s a Helytartótanács szóban levő rendeletében sérelmet nem látván, annak meg fog felelni.*

Ung vármegye előadván, hogy Bereg vármegyének máj. hó 7-iki közgyűléséből kelt átiratát vette s arra ezennel felelni óhajt, így folytatja:

Praepudicium, quod inde praetitulatae dominationes vestrae



ad manutenendam competentium et legalium judicatum auctoritatem amovere zelose student ac eatenus mentem et opinionem nostram sibi amice significari volunt: hisce amice vicissim omni cum respectu rescribendum esse duximus, candide adoperientes, quod siquidem praespecificata crimina tam involuta sunt indaginis, ut ob defectum manifestarum — de iis multiplicibus speciebus implicitis — patriarum legum, diversi, diversomodo rare unum idemque sentiant. Justo a suprema potestate (cujus esset habita informatione de circumstantiis aggravantibus et alleviantibus, etiam sententiati vitae gratiam condonare) id ipsum desiderari posse, quemadmodum enim justitiae . . . . .<sup>1)</sup> in obscuris velut memorata crimina involventur, uberius ac exactissime causas revidere alienum haud esset: ita nec legibus contrarie arbitramur, si provisae ampliabilibus potius sublevantur favoribus. Hinc judicamus auctoritatem magistratualem per earum, ut medio Excelsi Consilii attamen suae Majestati Sacratissimae submissionem nullatenus imminui.

1756. 6. Jul.

Fratres amici et vicini, ad serviendum paratissimi  
Universitas Comitatus de Ungh.

(Eredetije Bereg vármegye levéltárában 2229. számú csomag.)

#### CDXXXIV.

*Biharmegye, 1756.*

*Biharmegyének Beregmegye máj. hó 7-ikén tartott gyűléséből kelt átiratára válasza, melyben kifejti, hogy nem látván a Helytartótanács szóban forgó rendeletében sérelmet, annak meg fog felelni.*

Honorificas praetitulatarum dominationum vestrarum in sede judiciaria, simul congregatione sua sub quarto mensis May in oppido Beregszász celebrata, emanatas cum respectu percipientes litteras, in merito processuum ex crimine magiae et sortilegii suscitandorum vigore gratiosi Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis intimati ante pronunciationem sententiae cum tota eorum serie submittendorum abindeque Suae Majestati Sacratissimae Caesareo Regiae referendorum: siquidem nullum legibus, aut praerogativae, vel jurisdictioni magistratus comitatensis, sed nec usui et praxi, tanto minus inclutae tabulae regiae cum processus ejusmodi appellari non solerent, verum circumstantiis exigentibus directe ad Thronum Regium transmitti deberent praepudicium imminere videbimus: ita

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

concordibus votis invenimus, ut Clementissimae dispositioni Regiae eo in passu morem gerimus. Hanc igitur mentem et opinionem nostram praetitulatis dominationibus vestris pro desiderata communicatione praescribentes.

Congregatione in oppido Várad-Olaszi, 1756. die 5 Augusti continuative celebrata.

Servi fratres amici paratissimi,  
Universitas Comitatus Bihariensis.

(Eredetije Bereg vármegye levéltára 2229. sz.)

CDXXXV.

*Pozsony, 1756.*

*A Helytartótanács előadván, hogy a királynőnek január 26-án kelt rendeletét az összes vármegyéknek és törvénykezési joggal bíró városoknak megküldötte, felterjeszti Heves-, Arad-, Borsod-, Liptó-, Mosony-, Abauj-, Zemplén-, Szabolcs-, Bereg-, Trencsénmegyéknek ezen rendelet elleni előterjesztéseit.*

Sacratissima.

Non intermisit Consilium hoc Locumtenentiale Regium benignum Majestatis Vestrae mandatum in eo, ut magistratus jurisdictionales contra magiae et sacrilegii reos suo modo et ordine quam pridem procedant, sententiamque ferant, hanc tamen in executionem nullatenus deducant, verum ante publicationem cum processus serie consilio huic abhinc Majestati Vestrae Sacratissimae cum voto repraesentandam submittant sub dato 26. mensis Januarii, anni volventis emanatum reflexe etiam ad aliud clementissimum rescriptum Regium die 16 Martii anni aequae labentis elargitum, universis comitatibus, civitatibus et districtibus separatas partes habentibus, conformiter benignis Majestatis Vestrae Sacratissimae jussis, de homagiali sui obligamine publicare.

Quo in merito per comitatus Hevesiensem, Aradiensem, Borsodiensem, Liptóviensem, Mosoniensem, Abaujváriensem, Zempléniensem, Szabolcsensem, Beregiensem et Trencsániensem successive isthuc submissas repraesentationes, quibus mediantibus reflexiones suas in contrarium adducerent, seque in priori usu et activitate manuteneri supplicarent, pro ulteriori clementissima dispositione Majestati Vestrae Sacratissimae idem Consilium hiece Locumtenentiale Regium in advolutis demisse repraesentat.

Datum ex Consilio die 19. Octobris 1756 celebrato.

(Eredetije Országos levéltár Lad 1. fasc. 1. lig. 1.)



## CDXXXVI.

*Zalamegye, 1758.*

*Zalamegye Kuzma Istvánné és Gábor Évának a balatineczzi uradalom uriszéke előtt tárgyalt boszorkányperét felterjesztvén a Helytartótanács bizottságának, ezen perről véleményes jelentése.*

Excelsum consilium Locumtenentionale Regium.

Saladiensis comitatus processum criminalem in sede dominicali dominii Balatinetz, *contra et adversum invinculatas Dorotheam in cognomine ignotam, alias providi Stephani Kusma consortem et Evam Gábor Michaelis Gregore* ut conthoralem, ex capite criminis magiae natum et suscitatum ad exigentiam benignae dispositionis regiae, sub 22 Januarii submitit; cuiusmodi actionis criminalis series ad subsequa puncta concentratur.

1. Quod in possessione Isakocz degentis Stephani Kovács consortem arte diabolica anno 1756 circa festa pentecostalia in tantum destruxerunt, ut toto corpore intumuerunt, corpusque eiusdem quasi cultro falceque messoria concissum fuerit et taliter per omnia corporis membra vulnerata extiterit, postquam autem aegrotans haec persona ad primi ordinis I. fine eo, ut eidem remitteret et resanaret, mississet eandem lecto affixam accendo aquam frigidam evola manus eidem vespere porrexerit, haec autem per aegrotam absumptam sequenti summo mane e vivis decesserit adeoque per eandem I. arte diabolica mactata fuerit.

Item punctis deducitur 2-o, 3-o, 4-o, 5-o, 6-o: Quod in eadem possessione Isakocz degentis Stephani Stragar coniugis Catarina Péntek et Francisci Stragar conthoralis Barbarae Kovács diversis vicibus vaccis nocuerit, lac earum ad quandoquidem autem putridum effecerat, mansuetas vaccas ad ferociam induxerat, sed et lac in vermes mutaverit, hi veri vermes in ignem conjecti sonitum ediderint, haec omnia ob denegatum partis primi ordinis I. quodpiam petitionem, aut aliquam offensam evenissent.

7-o. Q. anno 1756 ante festum nativitis Domini die dominica quattuor temporum providus Stephanus Koncz penes domum Nicolai Kriesz platea pergendo sub certa exsiccata arbore salicis magnam mulierum turmam tectis capitibus et quamlibet unum caniculum . . . . . <sup>1)</sup> fantem viderit, ubi in eadem arbore exsiccata epistomium procul dubio artem magicam exercuere demum.

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

8-o. Q. secundi ordinis I. propter illatum in sepimentii (?) damnum Magdalena Malaics consors Laurentii Kusma com-mounerit filiumque eiusdem secundi ordinis I. circiter sexennum unam aliamve vice tutuderit, praemissa enormi comminatione dictam Magdalenam Mataics scommaticis verbis: »Te ördög-adta szajha kurvája, tégedet se az Isten, se az ördög el nem visz, miglen valaki meg nem fujt — affecisset, die lunae pentecostes, dum eadem Magdalena Mataics lectum capessendae gentis causae petivisset, ambae I. comparuere, primi quidem ordinis I. cum face messoria ad caput, 2-di vero ordinis I. ingenti cultro ad pedes semel collocando, eandem in longum traxerunt, dirum in modum cruciarunt *capute iusdem ad dorsum traxerunt*, et nisi maritus e somno evigilans candelam accendisset et eadem I. I. taliter dispersae fuissent, e vivis miserabiliter decedere debuisset. Praeterea die immediate sequenti dum eadem Magdalena Mataics ad uxorem Francisci Preloc lactucis petitura transire voluisset, praescriptae I. I. in eandem rursim cum praescriptis instrumentis irruendo et humi prosternendo manus et pedes in longum traxerunt, linguam quoque extra-here voluerunt, in collo gestatum benedictum salem abripiendo in partes dilacerarunt, amuletum attamen apud eandem habitam dato crucis signo et Sct. Joannem in auxilium vocato accipere non poterant, exposit invisibiles effectae disparuere. Ob quae praemissa et plura similia arte diabolica per ipsas I. I. exercuere attentata, peteret idem fiscalis dominalis easdem I. I. primo quidem pro detegendis complicibus et revelandis eidem aliis pluribus veneficiis et magicis actibus torturae subiici, exposit vero iuxta S. Steph. R. Lib. 2. cap. 32. proque contra Artlum 60. ac usu receptam in regno praxim et consuetudinem medio carnificis vivas comburi, cineres vero earum vento exponi.

Ad cuiusmodi actionalis expositionis comprobationem producit benignum suprafatarum I. I. examen sub No. 1. duplicis ordinis authenticatas inquisitiones sub No. 2. A. No. 3.

Et primo quidem testes in inquisitione sub No. 2. 1-mus, 2-dus fatentur: Quod in primo actionis puncto denotata Stephani Kovács uxor dire uti actione tenus declaratur cruciati, sumpta evola manus uxori Stephani Kusma, quodam vespere recenti aqua sequenti statim mane e vivis decesserit, quod autem eandem praefata uxor Kusmaiana arte diabolica destruxerit vel inde, tam ipsi testes, quam et vulgus commune opinarentur, quod dum eadem mulier pro certo activo suo debita a Kusma-iana unum vitulum executione mediante adimi, canemque mordacem eiusdem I. trajici curasset tali imprecatione: ut idem vitulus eidem mulieri exsequenti non inutilitatem rerum pro solennitate funerali deserviat usum fuerit, prout etiam



occasione funeris eundem vitulum consumptum exstitisse declarant; referunt praeterea, quod tametsi hinc et inde ad chirurgos ac alias quoque peritas personas delata fuerit, attamen resanare quiverit, imo chirurgi ope mediisque naturalibus praefatae mulieri velut arte maligna destructae succurri amplius non posse detexerint. Unde etiam post perpennos trium anni quadrantum spatio cruciatus sumpta uti praemissum, e vola manus primi ordinis I. aqua sequenti vivere desiit.

His accederet et id quod testes in inquisitione No. 2-o, 4-ta, No. 3-o vero 2-a et 3-a ex ore ipsius Kusmaianae sequentia audiverint proferri. Mostani betegágyban nyomorkodó Kovács Istvánnét mindaddig el nem viszi se az I. se az Ö., míglen ő nem akarja. Testes vero tertia et quarta ipsos casus in actionis punctis 2-o, 3-o et 4-o contentos per artem magicam ab uxore Kusmaiana punctibus earundem testium praetensive commissos repetitum recensent.

Quintus fatens Ronsz turmam mulierum uti puncto 7-o in actione deducitur cum epistomio et caniculis in sicca quadam salice ad quidem vidisse fatetur, verum metu ductus cum propius ad eas non accesserit, ideo quid ibidem operatae fuerint, dignoscere non poterat.

Sexta f. Magd. Mataics Laurentii Kusma conthoralis et primi ordinis I. nurus fatetur: quod tum ob factam per maritum suum et ratione direptionis sepimentorum 2-di ordinis delationem cum et ideo, quod ipsa fatens filius eiusdem I. sexennum ob verba quaedam adversus ipsam insolentes probata una aliave vice tutuderit, eadem I. domum fatentis accedendo enormi exaggeratione et comminatione usa fuerit. Ad haec declarat, recte circa idem tempus semet primi quoque ordinis in contentionem devenisse, atque eandem I. ira permotam contra fatentem, haec scomatica protulisse: te ördögadta szajha, kurva, tégedet se I. se Ö. el nem visz, míglen valaki meg nem fujt. Post haec cruciatus in octavo actionis puncto expositos secum accidisce.

Septima testis Ursula Kranyecz consors Francisci Prelok fatetur: quod dum ad praecedentem immediate fatentem noctis tempore vocata accessisset, reperit mulierem primi ordinis I. penes suum lectum tabacum fumigantem, nurum vero ipsius utpote Laurentio-Kusmaianam uxorem in lecto *exanimem, quasi expansis manibus et pedibus capite ad dorsum instar monstri retracto iacentem*; quo visa eadem fatens a dicta I. benedictum suffimentum aliquod petierat, verum eadem I. negavit primum simile quid habere, tamen erga crebras sibi aduritiones attulit Mirham benedictam et candelam nigram, quibus suffumata mulier illico se melius sentire coepit et pauco

post tempore etiam surrexit, praefata autem I. asseverabat ipsam non esse infirmam, verum semet tantum fingere talem.

Quibus praemissis primi ordinis I. coram iudicio super punctis actionalibus examinata.

Ad primum : negat se ullo modo causasse morbum viduae Stephani Karacsiana, neque imprecatio ne illa ut vitulus in executionem sumptus pro funere ei deserviat usum fuisse.

Caetera vero actionis puncta negat simpliciter. Facta dein eiusdem I. cum testibus inquisitionis sub No. 2-o confrontatione, negatis per omnia testium 1, 2, 3, 4, 5 et 6, contra se elicitis fassionibus cum teste 7-a confrontata fassionem illius confirmat.

Procurator fiscalis ex praemissis inducit 1-o ambas partes praesertim 1-mi ordinis I. minus naturales adeoque magicas artes exercuisse, praemissa comminatione tum hominibus, cum et animalibus nocuisse et nonnullas ope diaboli plane occidisse, alias vero diversis modis dire cruciasse ac denique nonnullos vel erga promissum, vel erga delationis comminationem, quos destruxerunt aut arte magica nocuerunt, resanasse, adeoque eadem inctas ope diabolica actus magicos in actione deductos exercuisse. 2-do. Quod ubicunque et erga quoscunque comminationem praesertim primi ordinis I. commiserant, illico malignus affectus subsecutus fuerit et licet in confrontatione testium a potiori in negativis persistent, quia tamen testes omnes in iudicio ad caput earundem inctarum iurassent et ipsa quoque primi ordinis I. ad punctum octavum actionale in confrontatione iudiciali semet actui in eodem puncto expressato praesentem fuisse et Magdl. Mataics certo fumo arte diabolica confecto suffumigasse et illico pristinae sanitati restituisse, unde dictas inctas praevio examine torturali rogo adjudicari petit.

Super quibus praemissis conclusae in sede dominali sententiae meritum hoc esset : cum ob praecensitos casus, cum praevio rancore imprecatione et respective comminatione, qui modis et mediis naturalibus promorari et exerceri non poterant, arte magica per partem primi ordinis I. in perniciem hominum et pecorum commissos eandem I. gravis praesumptio maneret, ideo veritatis uberius eliciendae circa gravamina in actione punctatim expressa, circumstantias item ex fassionibus testium eruendas et complices revelandos partis primi ordinis I. omnes torturae gradus subeundos adjudicari, partem vero 2-di ordinis I. quoniam in uno dumtaxat casu magiae crimini implicari nimis solida praesumptione evincetur, quae potissimum in circumstantiis per primi ordinis I. dilucidandis fundatur, quaestiones per equuleum instituendas



eo usque primi ordinis I. praescriptos sibi gradus torturae subiverit differri.

Reflexiones commissionis et opinio.

Excussis et examinatis actis processualibus circa diversos actionaliter expositos casus, commissioni huic se gentes occurrerunt reflexiones, et quidem quod casum puncto actionis primo denotatum observaretur triplici ex capite, casum hunc infascinationis et inde subsecutae mortis uxoris Stephano Kovacsianae parti primi ordinis I. imputari. 1-o. ex rancore et imprecatione ob executum vitulum ac canem partis primi ordinis I. traiectionem, iuxta fassionem testium 1-mi 2-di in inquisitione sub No. 2-o contentorum interventis.

2-o ex prolatis quibusdam adversus eandem Kovacsianam per partem I. verbis scomaticis utpote : hogy Kovács István-nét, se az Isten se az ördög el nem viszi, míglen ő nem akarja.

3-o. Quod ex vola manus equidem I. aquam recentem sumpserit et ex hac sequenti summo mane e vivis decesserit.

Quod itaque ad primum attinet : tametsi quidem ob interventam praemissam executionem et panem partis primi ordinis I. traiectionem iuxta fassionem praefatarum 1-i et 2-di testium, inter eandem I. et Stephano Kovacsianam rancorem aliquem concitatum fuisse minus dubitare posset ; utrum tamen istud fuerit infascinationis motivum ? testes ipsi positive haud quaequam faterentur, verum praesumptam solum ex eodem rancore vulgi opinionem secuti, id facto partis I. accidisse referrent. Cuiusmodi testium fassiones praeterquam, quod in positiva scientia minus fundatae haberentur, ratione etiam ex eo, quod testis ipse secundus dictam Stephano Kovacsianam a cane 1-mi ordinis I. occasione quadam morsam fuisse, indeque in gravem infirmitatem incidisse, ac ubi aliquantulum reconvalesceret et executionem praememoratam peragi fecisset, iterato in infirmitatem prolapsam fuisse, hacque infirmitate trium anni quadrantum spatio gravatam, tandem sumpta ex vola manus primi ordinis I. recenti aqua, sequenti statim post sumptam aquam mane abivisse fateatur, invigorosa valerent ; spectatis etenim penitus rei circumstantiis ipsam Kovacsianam, ex morbi potius post morsum canis accepti (ex quo ut convalesceret, in eundem nihilominus ex aliquo accidenti, absque ullo partis I. influxu aut facto facile reincidere poterat) ac trium anni quadrantum (uti praemissum) spatio perdurante diuturnitate, quam ex cooperatione partis I. per artem diabolicam adhibita mortuam fuisse, ratione magis congruenter concludi posset.

Praeterea ex praecensitorum duorum testium fassionibus appareret : Chirurgorum etiam opinione, ad quos eadem Kova-

csiana pro cura deducta erat, eandem morbo naturali haud affectam, verum arte strygia infascinatam fuisse; atque ideo pro cura per chyrurgos assumi nequivisse, sed et hic eorundem testium fassiones haud subsisterent, tum ideo, quod statum morbi memoratae mulieris Kovacsianae, per investigationem medicam, sive vita comite, seu vero post decessum fuisse cognitum, nullatenus constaret; adeoque in nudo dumtaxat et simplici chyrurgorum, qui ne fors mulierum aegrotam ob imperitiam et inscitiam suam, curare recusabant, asserto fundatae essent cum et ideo, quod fassiones eadem post mortem et decessum eiusdem mulieris studiose collectae haberentur, talismodi autem nuda, et absque scientifica circumstanciarum rei declaratione elicitia testimonia, in iure attendi nequirent.

Quod vero 2-dum prolata quippe verba scomatica concernit: primo quidem intuitu haec scomatica viderentur, ad materiam conferre aliquid, sed quia observaretur: partem primi ordinis I. eadem verba proferentem; non tantum Stephano Kovacsianae, verum etiam Laurentii Kusma uxori, uti ex fassione eiusdem pagina processuali 17-a liqueret similibus recte verbis scomaticis oblocutam fuisse; exinde tamen huic mortem haud exstitisse subsecutam; hinc eandem I. ex prava sua quibusvis sibi offensis taliter obloquendi consuetudine magis, quam intentione illa, qua submittatur, nocendi edixisse credibilius evaderet.

Quod autem tertium, sumptam quippe ex oblatione aegrotae mulieri Stephano Kovacsianae recentis aquae, et subsecutae post sumptam hanc sequenti mane mortis argumentum respicit: patet ex 1-mi et 2-di testium fassionibus, partem 1-mi ordinis I. non alius nisi, vocatam infirmam Kovacsianam accessisse, et neque aquam recentem motu proprio, verum erga ipsius aegrotae petitionem obtulisse, adeoque connexio ex nuda hac oblatione recentis aquae cum morte, die sequenti subsecuta esse possit, rationi haud congruere; ast potius mortis causam, morbi ipsius constitutionibus aliquin incognitis, adeoque eidem aegrotae mulieri oblatae aquae recenti via naturali facile ab obiecto adversantibus; quam maligno offerentis facto attribui posse; probatitius concluderetur, eo etiam a fortiori, quod mulierem aegrotam, si per manus alterius alicuius, et non partis I. aquae eidem fuisset oblatae, mortem fuisse evasuram nulla ratione supponi quiret.

In ordine porro ad casus punctis 2-o, 3-o, 4-o, 5-o et 6-o circa illatum in adeptiones et destructione lacticiniorum praetensive damnum denotatos: apparet quidem ex testium 3-ae et 4-ae fassionibus ob praetensive illata iisdem testibus in lacticiniis per partem I ord. I. damna, partem eandem I.



pro saga reputari. Quia vero dictarum testium fassiones in singularitate duntaxat respectu cuiuslibet casus fundatae haberentur, sed et eadem testes in facto proprio adeoque interessato versarentur, ideo fassiones earundem pro valida proba assumi non posse, sed nec adducti casus naturalit . . . repugnare viderentur, vel ideo, quod fiscalis coniecturae sit, partem I. velut personam medicam non tantum fatentes mulieres, sed et alios complures, quos inter vitae mediis aliter pro aquirenda St. . . . frequentius accessisse, et inter crebriores talismodi accessus contingere potuisse, quod post discessum ipsius I. unius vel alterius mulieris vaccae lac ex alio accidenti, aut constitutione intrinseca, quod quotidiano apud oeconomicos esset exemplo, diminutum, ac dein iterato restitutum fuerit. Sed et lactis tanquam pro ratione caloris et aestus de natura sua putridini ac corruptioni obnoxii, in vermes conversionem, ex aestu et mala conservatione evenire debuisse; non secus ipsorum vermium in ignem iniectionum editum sonum ipsi duntaxat rudi populo causas huius ignoranti admirationem causare, indeque partem I. actum magicam praetensive imputari.

In quantum autem per fatentem 4-am adstrueretur, quod pars eadem primi ordinis I. altera post concremationem vermium die, obvellato sollo, quasi adusta fuisset, incesserit, atque inde vermes arte magica mutatos esse, obvertaretur, siquidem facile contingere potuit, quod eadem I. adeoque haud difficilis exinde coniectura evaderit eundem ex inopina quadam corporis affectione, aut accidenti aliquo, quam maligno Incattarum partium concursu evenisse, ideoque ipsi dormienti mulieri in phantasmate somni solum occurrisset, eo maioris foret evidentia, quod maritus eidem concumbens, sine prius, seu vero tunc ubi iam e somno vigilans lumen accendisset, nihil prorsus de praetensis partium inctarum actionibus observaverit. Quod autem pars primi ordinis I. uxori Francisci Prelok nocte illa ad praefatam Laurentio Kusmaianam uxorem vocatae et ab eadem I. suffimentum petenti benedictum suffimentum ad fumandam eandem Kusmaianam dederit et post suffumationem relevata fuerit, nullius esset sequelae, quod dicta I. per praestationem suffimenti arte quadam maligna ad resanandam dictam Laurentii Kusma uxorem concurrerit, eo etiam a fortiori, quod illa invita adeoque praeter intentionem, petatum a se suffimentum praestiterit; quod autem post suffumationem eadem Kusmaiana relevata fuerit, illud per accidens evenire potuisse, quod recte in suffimentum tale, quod morbidae ipsius affectioni relevandae proficuum fuerat, incidit.

In quantum dein eadem Laurentii Kusmaiana de die etiam a praefatis partibus inctis semel verberatam assereret,

quemadmodum nulli reale verberationum casus quoque modo magiam revolverent, ita nec praesens verberationis actus inter praefatas mulieres praetensire interventus ad speciem actus pro magicis per praemissa relati, pro talibus ex supra adductis rationibus agnoscere et reputari haud valerent; quin imo nec ad species iudiciorum ad torturam adiudicandam requisitorum, in actionali articulo 60 praxis criminalis praescriptas reducibiles forent; ideo censeret commissio haec praefatas inctas a severo quidem torturali examine eximendas esse, prodeunte nihilominus ex praecedentis actis eo, quod, pars primi ordinis I. vulgari populi opinionem fama sagae plerumque jam obtinuerit atque inde rudis populus hac persuasione ductus, metuque inferendi, sive in hominibus, seu vero brutis animalibus damni aut nocuementi, ipsi I. petenti nihil quidquam denegare, aut quoque modo eandem offendere praesumeret, alibi fato quodam semel adusserit, aut vero ex alio occidendi talismodi ulcera, quae obvelare debebat, in corpore acceperit; sed et alia etiam nulla correlatio partis I. ab igne ubi vermes cremabantur remotae cum ipsa vermium concrematione, quo ad sensibilitatem, et sui ex inde adustionem rationabiliter vel saltem perfigurari, tanto minus probari possit; idcirco casum hunc nullam omnino reflexionem mereri. — Caetera inter pars I. argueretur ex ideo: quod ubi petitum aliquod ipsi denegatum damnum aliquod pecudibus aut aliud *infortunium* deneganti subsequere. Dein vero si ipsi nocenti aliquid praestetur, talis modi pecora infascinata illico resanentur; jam autem in testis 3-ae fassione videre esset, quod vaccam illius, alias mansuetam nimium ferocem effecerit, ac e converso prodiret et id, quod tametsi post hoc ubi vacca illius ferox fuisset effecta, laridum parti I. dederit, vacca tamen eadem statui mansuetudinis priori restituta non sit, idcirco rationes ex eo, quod eadem I. in nequando noceat, in placidando autem petito resanet, simpliciter enervarentur; atque ex praemissis omnibus concluderetur, supradelatos diversos et parti I. pro Magia praetensive imputatos actus tanquam per eandem I. imprecationem et comminationum suarum apud rudem populum metu subversari, adeoque nihil, quod peteret sibi denegari scientem, commissos ad speciem potius imposturae et illicitarum extortionum, quam magiae reducibiles esse.

In ordine demum ad septimum actionis punctum quippe, de turba mulierum sub exsiccata salice congregatarum sonans: siquidem testis quintus ex eo, quod ab eisdem mulieribus remotius steterit, adeoque actiones ipsarum debite observare nequiverit, eatenus nihil genuine referre valeret, ideo casum hunc puncto eodem septimo denotatum et nullo prorsus alio



testimonio comprobatum, ex nullitate probarum suapte cessare . . .

Tandem quo ad Magdalenam Mataics Laurentii Kusma conthoralem per utramque II. uti puncto actionis 8-a deducitur tractam et enuatam; ac demum post suffumigationem statui pristino restitutam: ex ipsius huius mulieris fassione patet: praedecaratos cruciatus eidem per partes inctas tempore nocturno in somno praetensive inflictos fuisse, quia autem haec pariter fassio in singularitate fundata, ac in facto proprio testis ipsius elicitata interessata foret, sed et casus hic nocturnae quietis tempore intervenisset, hacque ratione miserae plebi inter metum constitutae non leve ex permansione antelatae i. promanaret aggraviatum et incommodum: hinc ad avertendam hanc populi persuasionem et scandalum tollendumque metum et aggravium, procurandam e converso eidem miserae plebi quietem et tranquillitatem, sed et in quantum etiam praevia ex ratione timorem sui rudem inter populum vigere, adeoque nihil sibi petenti denegari sciens a miseris incolis maliciose aliquid extorsisset, taliterque ipsos frequentius rebus suis pro usu domestico summe necessariis privasset; non secus etiam verbis scomaticis iniuriose affecisset; ne actus quoque huiusmodi pro praeterito impunes maneam, ipsam primi ordinis I. aliquot scuticarum ictus pro ratione senili annorum 55 pulsandam ac taliter praemissa de non attendendis amplius his et similibus seria commonitione, e gremio totius dominii Bellatincz, tanquam personam mendicam, et dominio alioquin minus utilem relegandam et proscribendam esse.

Partem vero secundi ordinis I. velut in unico duntaxat casu eoque obscuro deliquentem, habita perpersonum iam in sextum mensem carcerum, reflexione praemissa pariter hanc quoque admonitione e carcere libera dimittendam.

Haecque omnia suae Mti Sra erga benignam a. 1756 diebus 26 Jan. et 16 Mart. emanatam dispositionem penes demissam totius processus submissionem humillime referenda venire arbitretur isthaec commissio.

Quae in reliquo salvo quoad praemissa excelsi consilii locumtenentialis regio determinio eiusdem gratiis et favoribus sese humillime devovet.

Excelsi Consilii L. R.

hum. obs. obl. servi.  
C. Joannes Csáky mp.  
Emericus Csiha mp.  
Ladislaus Balogh mp.  
Emericus Csintho mp.  
qua actuarius.

(Eredetiye : Országos Levéltár Ad Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 1.)

## CDXXXVII.

*Sopron vármegge 1756—7.*

*Vertics Erzsébet, előbb Rácز Mihályné, akkor már Triber Györgyné boszorkánysági ügyének összes periratai, valamint a Helytartótanács bizottságának véleménye.*

Infrascripti vigore praesentium recognoscimus, quod die et anno locove infrascriptis in possessione Farád, inclyto Comitatu hocce Soproniensi existente habita, pro parte et ad rationem inclyti magistratus comitatus Soproniensis intuitu Elisabethae prius Michaelis Rácز relictæ, nunc vero Georgii Triber consortis, actualiter in carceribus Nemeskériensibus, qua saga invinculatae, a testibus infra specificandis sequentem peregrinus veritatis inquisitionem.

De eo utrum :

Primo : Vallja meg a tanú letett hite után, ha isméri-e előbb Farádon ezen nemes Sopron vármegyei helységben lakott, mostanság pedig nemeskéri tekintetes nemes Sopron vármegye tömlöcziben raboskodó Rácznét? ismervén,

Secundo : Mondja meg tehát ezen Ráczné boszorkány mesterségivel rontott-e meg valakit, vagy testiben, vagy marháiban, avagy más egyéb javaiban? mind azokat, kiket s miként is, hogyan fenyegette, circumstantialiter számlálja elő a fatens.

Prima fatens honesta mulier Catharina Karácsony, Joannis condam Oroszi relictæ vidua, in possessione Farád inclyto comitatu hocce Soproniensi existente degens, annorum circiter 40 jurata examinata fassa est :

Ad primum : Ezen punctumban nevezett nemeskéri börtönben raboskodó Rácznét jól ismeri a fatens.

Ad secundum : Ugyan azon Ráczné, hogy sokakat fenyegetett és minden ember tülle tartván, tudja azon okból is, hogy szintén a fatenshez magához, a közelebb elmúlt börtön, egykorban azon Ráczné tülle tejet kért, de a fatens azt mondta neki, hogy nem adhat, azzal dörmögve elmenvén tülle, másnap *reggel* (így !) mindjárt rosszul lett egy szopó kis borjúja úgy, hogy a fejét nem bírta és a szája be lévén kucsulva, nem szophatott. Ez eránt gyanakodott a fatens a fönt írt Rácznéra, hogy talán azért cselekedte, hogy tejet kérvén tülle, neki nem adott; a minthogy a fatensnek a fia Pali nevű megszólította és dorgálta azon Rácznét, mondván nékie, hogy eressen meg borjújának és gyógyítsa meg, egyébiránt a vasvellt



beli veri. Erre azon Ráczné azt felelte : meg ne verj, én nem bántottam, nó Pali ! megbánod ezt. Mely fenyegetés után harmadnapra, azon borju, száját fel nem nyithatván, megdöglött. Azt is hallotta, hogy Hannibal uram kocsissát is Kis Istvánt megrontotta volna annyira, hogy meg is költetett neki halni abban, a kit életében a fatens is látott, hogy a szája azon kocsisnak úgy be volt kucsulva, hogy aztat semmiképpen fel nem táthatván, se nem ehetett, hanem a fogai közt csak úgy töltötték a tejet a szájába, a lába pedig oly merevezett volt, valamint az egyenes karó, hogy aztat semmikép meg nem hajthatta ; a mint hogy, midőn förösztötték volna az lábát, megtalálták hajtani, abban térdben megrepedt.

Secunda fatens honesta mulier Maria Szür, Mathei Buday conthoralis, in praescripta possessione Farád commorans, annorum circiter 60, jurata examinata fassa est. Ad primum : deutralis asszonyt jól isméri a fatens. Ad secundum : Közhíru tudja, hogy azon Rácznétól az egész falú tartott és féltek tülle fölöttébb, reá nagy gyanúság volt. A mint hogy a fatens borjúja szája is egykor be lévén kucsulva, az eránt gyanakodott említett Rácznéra és hozzája elmenvén egy pohár tejet vitt neki ; panaszkodván neki a fatens, hogy a borjúja szája be van kucsulva, ha rajta segíthetne, cselekedné meg. Erre azon Ráczné azt felelte, hogy ne féljena fatens, jobban fog lenni a borjúja. A mint hogy haza menvén a fatens, estére jobban lett a borjúja, másnap reggel pedig úgy megjobbult, hogy semmi nyavalyája sem volt. Azt is hallotta a fatens, hogy Hannibal István úrnak kocsissát is azon Ráczné rontotta meg, azért, hogy feleségitül tejet kért volna s nem adott neki. A mint hogy fatens, nézésire azon kocsisnak element, látta, hogy a szája úgy be lévén kucsulva, hogy fogait semmiképpen egymástul el nem lehetett választani és a testit sem bírta, a lábai is oly merevedezettek lévén, hogy azt megsem mozdíthatta. Ezen nyavalyájában meg is költetett ezen kocsisnak halni, minthogy nem ehetett, hanem csak egyegy kis tejet és vizet a fogain átal töltöttek neki.

Tertia fatens honesta mulier Catharina Szalay, Stephani condam Kis relicta vidua, in praelibata possessione Farád commorans, annorum circiter 17, jurata examinata fassa est. Ad primum : Ezen megfogott Rácznét jól ismeri a fatens. Ad secundum : Tudja a fatens, hogy Hannibal István úrnak kocsissát, ugyan a fatensnek hűtös társát nem egyéb, hanem azon Ráczné rontotta meg. És azon okból vallja a fatens, hogy az elmúlt június havának 26-ik napján azon Ráczné az fatenshez menvén, tülle tejet kért, kinek kérésére, hogy a fatens nem adott, fenyegetődzött ekképpen : nó jó van, jó ! Azután

egy kis idő vártatva a fatens Hannibál István úrnak házánál gabonát segítvén mosni és szárogatni, azon Ráczné is segített; egykor megállván, fölöttébb nézvén fatensre, úgyanyyira, hogy a fatens szemeibe nem mert nézni, mindazonáltal vette észre, hogy haragosan nézvén reá, a fejét biczegetvén fenyegette. Ezek után elmenvén haza, azon Ráczné nem ártatván fatensnek, hanem azon éjszaka mindjárt, fönt írt Kis István, Hannibal uram kocsisának száját annyira bekucsulta, hogy semmit nem ehetett, hanem a fogai között, ha mi kis levét beeresztettek. Azután azon Kis István kocsis nyavalyáját egyedül Rácznének tulajdonítván és fejszét fogván a kezébe, házára reá ment azon Rácznének és jöllehet szája belévén kucsulva, mindazonáltal makogva, a fogain által szolván, szidta azon Rácznét, mondván neki: eressz meg te csunya vén boszorkány, mert ha meg nem eresztesz, Kapuvárra küldetlek. Erre azt felelte neki Ráczné: nó ha ez nem elég nyavalya rajtad, nagyobbat ad az Isten reád. A minthogy azután következő éjszakán annyira megromlott, hogy lábait semmiképpen nem bírhatván és mind a darab fa, oly kemények lettek; úgy az egész testit, leginkább a fejét sem bírta. Ezen romlásában, minthogy egyébiránt nem is eshetvén, noha az ételt fölöttébb kérte és kívánta, mindazonáltal a szája békucsulása miatt nem ehetvén, meg kölle neki halni. Hogy Csizmazia Jánost is Csorna mezővárosban, ezen Ráczné megrontta, a fejét annyira felfujván, hogy olyan lett mint az vödör és szemeivel semmit sem látván egy darabig, hanem már most egyikkal egy keveset lát, azon okból tudja, hogy Csizmazia János maga beszéllette több atyafiainak a rajta történt dolgot, azt mondván: Hogy azon Ráczné Csornán tojást szedvén, Csizmazia János háza előtt elmenvén, kutyája reá támadván, ugatott reá. Ezért fenyegetődzött azon Ráczné mondván: no megbánod Csizmazia János! Erre Csizmazia János azt felelte: szegény Ráczné, nám nem bántott, ha a szoknyádat elhasította volna, vennék mást helyébe. Ezek meglévén, a fönt már nevezett történet Csizmazia Jánoson az első éjszaka megeseett. Azt is hallotta a fatens tisztelendő Smatla csornai káplán uram szájából, hogy ezen Ráczné Csornára menvén tisztelendő, ugyan csornai plébános és öspörös uram házához, ottan az ő kegyelme hugától kenyeret kére. Hogy nem adott neki, azután való éjszaka úgy megrontotta elméjében, hogy eszét nem tudván mindennek neki ment; és mindaddig úgy volt, valameddig említett káplán uram Farádra nem jött és azon Rácznét meg nem ijesztette azzal, hogy lófarkra kötözteti, ha említett öspörös uram hugának meg nem ereszt. Ezen megijedvén, azon öspörös úr húga meggyógyult. Azt is tudja



a fatens, mivel szemeivel látta, hogy ezelőtt pünköszt tájban múlt esztendő alkalmatossággal, Varga Istóknak nemes Kéthelyi uram szolgájának a száját félre huzta annyira, hogy csaknem a fülét érte a szája. Hogy e tettet azon Ráczné cselekedte, azon okból tudja a fatens, hogy ezen Varga Istóknak a szája mindaddig ellévén vonva, valameddig azon gyermek atyja rajta nem ment Rácznéra és keményen meg nem verte. Mert mihelen megverte, azonnal a gyermeknek szája helyreállott, attul tartván, hogy még többször is megkínózzák, ha meg nem ereszt. Farádi Nemes Györgynétül hallotta azt is, hogy őtet is ezelőtt circiter, egy-é vagy két esztendővel, azon Ráczné úgy megrontotta, hogy semmi ereje nem lévén egész testinek és mindaddig úgy lévén, valameddig azon Rácznéhoz nem ment, fürdőt neki nem csinált; mihelen pedig megfürdötte, azonnal meggyógyult Nemes Györgyné. Azt is referálta a fatensnek, hogy a midőn fürösztötte a sokszor emlegetett Ráczné Nemes Györgynét, tehát a fürdő vizéből három marokkal a szájába vett és aztat a fürdőbe visszaeresztette a szájából. Azt is hallotta a fatens Nemes Andrásnéól, hogy azon Ráczné, egykor a többi között, hozzája ment lisztet kérni, melyet ugyan adott neki Nemes Andrásné, de aztat keveselte, azért megharagudván, úgy megrontotta testiben, hogy se kezét, se lábát nem bírhatta, valameddig a tornai tudós — a ki megmondotta Nemes Andrásnénak, hogy azon nyavalyájának oka, odavaló asszony — orvosságot nem adott neki. Nemes Mártonnétül azt is füleivel hallotta, hogy az idén aratás után azon Ráczné hozzája menván búzát kérni, minthogy azon Nemes Mártonnénak magának is búzája kevés lévén, nem adhatott neki, arra Ráczné azt felelte Nemes Mártonnénak: ma már két helyen voltam búzát kérni, de sehol sem adtak egy marékkal is, ezzel elmenván házához. És mihelen elment ezen Nemes Mártonnétül, azonnal keze, lába elromolván, tippedett-toppodott, mint az gunár szokott tenni az vízben, mikor mocsolodik (*sic!*); mely nyavalyájában mai napig is sínlódve fekszik.

Quarta fatens nobilis domina Elisabetha Szalay, generosi condam domini Joannis Szalay relicta vidua, annorum circiter 53, aequae in praescripta possessione Farád degens, jurata examinata fassa est, ad primum et secundum: Egyebet nem tud a fatens asszony, hanem még ezelőtt három esztendővel az deutruban nevezett Ráczné hozzája ment és egy zsompor (*sic!*) árpát tülle kért, de kérésére mit sem adván, üressen eresztette. Azonban az nap az tehene megborjúzván, szolgája a fatensnek a borjút előbb megszoztatván, egészségesen a szobába bevitte. Reggel, a midőn ki akarták vinni szoztatni,

már a borjúnak szája be lévén kucsulva, semmiképp egymástól el nem húzhatták, úgy annyira, hogy egyebét sem bírván azon kis borjú, elkölletett veszni. Ezen téteményt a fatens aszszony azon okból tulajdonítja Rácznénak, hogy másoknak is sokaknak ártott és kiktől mit kért, ha nem adtak neki, megrontott. Varga Istók szája félre vonása miatt úgy fateál, mint az előbbeni bizonyosság. Úgy azt is hallotta közhírül, hogy Hannibál István uram kocsissát is azon Ráczné, száját békucsulván megrontotta.

Quinta fatens honesta mulier Maria Osvált, providi Joannis Varga conthoralis, aequae in praescripta possessione Farád residens, annorum circa 35, jurata examinata fassa est, ad primum et secundum: Rossz cselekedetet a fatens nem tapasztalta Rácznénak egyébként, hanem azt nyilván tudja, hogy a fatens fiának Vargha Istóknak, hogy csúfolta a leányát, a Kétheli uram lakói konyhájában, a midőn az Ráczné főzött, két ízben a száját, fenyegetése után úgy férehúzta, hogy csak a fülét érte. És mindaddig úgy lévén, valameddig a fatensnek férje azon Rácznéra rajta nem ment és meg nem verte és az verésben meg nem fogadta, hogy fölereszt. A minthogy az fogadása szerint fel is eresztette és meggyógyította a fatensnek a fiát azon Ráczné. Hallotta azt is közhírül, egyiktől is, másiktól is, hogy valakitől valamit kért és nem adtak neki, azonnal ártott nekiek és vagy marhájokban, avagy magokban megrontotta őket. A minthogy minden ember is tartott tülle. És Hannibál István uram kocsisát is, úgy hallotta, hogy ő rontotta volna meg, a száját békucsulván és lábait, testét elrontván, úgy annyira, hogy abban meg kellett nekik hálnia.

Sexta fatens honesta mulier Eva Takács, Joannis condam Bujtás relictá vidua, in possessione toties fata Farád degens, annorum circiter 63, jurata examinata fassa est. Ad primum et secundum: Egyebet nem tud a fatens ezen megfogott Ráczné felől vallani, hanem aztat hallotta felőle Csornai Csizmazia Jánostul: Hogy aratás előtt egykor Csornán lévén, azon Ráczné tojást szedett, Csizmazia János háza előtt hogy elment volna, az kutyája reá támadván ugatott, megtalálta riasztani. Azon éjszakára mindjárt rosszul lett, úgy annyira, hogy a száját fére húzván, úgy megrontották, hogy magát nem bírhatta. Azután a fejében felettébb nagy fájás esvén, annyira megromlott fejében, hogy egyik szemével meg is vakult. Ezen szerencsétlenségét és megromlását gyanakodván tulajdonítja a praescribált Rácznénak; a mint hogy a fatenstől lisztet is küldött és túrót nekie, hogy segítene rajta, ha még lehetne. Fogadta is, hogy imádkozni fog érte, hogy Isten gyógyítsa meg. Azt is látta, hogy Hannibál uram meghalt kocsi-



sának a szája bélévén kucsulva, mind lábai, kezei annyira meg lévén romolva, hogy magát alig bírhatta. De reliquo audita refert.

Septima fatens provida mulier Elisabetha Novák, providi Andreae Nemes conthoralis, in toties fata possessione degens, annorum circiter 40, jurata examinata fassa est : Ezen deuthalis Ráczné jól ismeri a fatens és hogy az egész helység mindétig tülle tartott, az is bizonyos ; mert ha valakitől valamit kért és nem adott neki, fenyegetvén, valami szerencsétlenség érte. A mint hogy a fatens maga is úgy járt, mert ezelőtt három esztendővel azon ráczné a fatenstől egy fertály árpát kért pénzért, de fatens asszony, minthogy magának is kevés lévén, pénzért sem adhatott. Ezért haragosan elmenvén házául a fatensnek, tartott tülle fatensné, talán tán valamit tégyen neki. Azért a fiát utána küldötte, hogy híjja vissza, egy fél zsompor árpát fognak neki adni, de már akkor elment dolgára, a gyermek reá nem akadott. Ezután három nap eltelvén, az asztalánál, semmi nyavalyája sem lévén fatensnek, egyszersmind a tű kiesik kezéből, azokat semmiképp nem bírja, úgy a lábait is hasonlóképpen nem bírta. Ezen szerencsétlenségén megijedvén a fatens, hozzáízent azon rácznéhoz, hogy segéljen rajta. A minthogy el is ment hozzája, kenegette egygyel-mással is és föröszötte is, de hirtelen nem használt neki, mindazonáltal sokára meggyógyult. Azonkívül azt is referálja, hogy ezelőtt circa három esztendővel, a fatensnek férje Sopronba adót vinni ment, aztat észre vette azon ráczné, kérte azon Nemes Andrást, hogy hozzon neki egy polturára kalánt, de azt felelte neki, hogy arra most nem ér, hogy ő kalánt hozzon neki Sopronbul. Erre dörögve kimenvén a fatens házául azon Ráczné, azt mondotta : nem derék állapot lett volna tüle, ha hozott volna kalánt, nem derék emberség tüle. Ezek után a fatens ura Sopronbul megtérvén beszéllette, hogy a lovát az úton megrontották neki, mert nem ülhetett rajta, úgy elfáradott, hogy alig tudta félszáránál fogva Sopronba bevezetni, noha nem volt fáradt a lú ; és olyan sebes volt a háta, mintha Isten tudja hol és kik nyargaltak volna rajta. Ugyan azon alkalmatossággal, míg a fatens ura Sopronba volt, az fatensnek egy kövér (sit venia) sörtvélese az udvaron lévén és akkor is ott volt, a midőn ezen ráczné a házául lévén és aztat látta is ; ezen sörtvélyesnek jóllehet semmi nyavalyáját sem tapasztalta a fatens, mindazonáltal hirtelenséggel futkározni kezdett, mind addig utott-futott (*sic!*), hogy egyszer csak elesett és csak ászott-mászott és az földet kinjában túrta, mindaddig, a míg el nem veszett. Ezután meg nemsokára, megint egy második lova hirtelen megbetegedék, összehúzáván

lábait gömbölyű formára annyira, hogy hamar lábáról leesett ; agyon kellett verni. Ezen három rendbeli szerencsétlen eseteket, gyanakodván azon rácznéra, minthogy midőn Sopronba ment, fenyegetődött, neki tulajdonították.

Octavus testis providus Joannes Vargha, in toties fata possessione Farád commorans, annorum circiter 30, juratus examinatus fassus est, ad deutri puncta : Bizonyosan tudja fatens, hogy mostanság nemeskéri tömlőczben raboskodó Ráczné, kétszer a fiának fére húzta száját annyira, hogy a füléhez közel volt a szája. Egyszer volt pünkösztben múlt hat esztendeje, másodszor pedig most pünkösztben múlt esztendeje alkalmatosságával. És ezt azon okból tudja a fatens, hogy a midőn a fia úgy járt, azon ráczné rajta menvén, keményen megverte és mindaddig verte, míg azt nem fogadta, megereszt neki ; a mint fogadta is, hogy csak ne bántsa többet, meg is gyógyítja. A minthogy csakhamar meg is gyógyította, minden orvosság nélkül.

Super qua modo antelato per nos peracta magistratuali inquisitione praesentes nostras sigillis nostris usualibus et manu propriarum appressionibus corroboratas extradeditimus litteras testimoniales.

Signatum Beled 14-a Septembris 1756.

Alexander Divéky inclyti comitatus Soproniensis processualis  
supr. judex nobilium.

L. S.

Paulus Szekfü adjunctus jurassor. L. S.

(Ezen jegyzőkönyvre van rávezetve az törvényszék előtt történt authenticatióról való feljegyzés, következőkép) :

*Vertics Erzsébet ügyében a tanúk vallomásainak a megyei törvényszék előtti hitelesítése.*

Anno 1757 die 27. mensis Aprilis occasione celebratae sedis judicariae in possessione Nemeskér, coram facie ejusdem sedis judicariae praesentes testes authenticati sunt.

Prima, Catharina Karácson confirmat, hujus vitulus etiam crepuit. Aurigam domini Stephani Hannibal vidit, quod os suum aperire nequiverit, vim tamen adhibitam experta non est, sed ori ejusdem per uxorem suam lac immissum vidit.

Secunda fatens Maria Szür : Os vituli istius fatentis fuit oclusum, sed per fatentem invinculatae oblato lacte idem vitulus convaluit ; de caetero confirmat. Ad secundum addit, quod filium opilionis Joannis Nagy in Farad habitantis, hebe-



tare fecerit, sed dato invinculatae caseo iterum pristinae sanitati restitutus est.

Tertia fatens Catharina Szalay vidua aurigae destructi confirmat.

Quarta fatens Elisabetha Sulcz, hujus vitulus est destructus, qui etiam crepuit ad vesperam; de caetero confirmat.

Quinta fatens absens. Sexta fatens absens. Septima Elisabetha Novak, petiit hordeum a fatente et quia ipsi non dedisset, die tertia manus et pedes fatentis elanguescebant et quod maritus fatentis, ipsi Sopronio cochlearia non adtulerit, equum ipsius destruxit: confirmat. Octavus fatens mortuus est.

*Vertics Erzsébetnek tortura nélküli vallatása.*

Anno 1757. die 27-ma mensis Aprilis occasione sedis judiciariae in possessione Nemeskér, coram facie ejusdem inclytae sedis peractum benignum examen invinculatae Elisabethae Vertics.

Puncta.

Interrogatoria:

Responsoria:

1. Kinek hivatod magad?

Vertics Erzsébetnek, Trieber György házastársának.

2. Miért fogattál meg?

Nem tudom semmi vétke-  
met is, az melyért rabsá-  
gon tartatom.

3. Minémű czimborád, vagyis  
végezeted van az ördöggel?

Énnekem semmi cimbo-  
rám, sem pedig vétke-  
m csen az ördöggel.

4. Tehát miképpen szoktad  
gyógyítani a megromlott sze-  
mélyeket?

En nem szoktam gyógyí-  
tani és nem is értek hozzá.

5. Miért szoktál tehát máso-  
kat fenyegetni, ha valamit  
kértél s nem adtak?

Nem emlékezem, hogy va-  
lakit fenyegettem volna.

6. Farádon lakozó Oroszi  
Jánosné, jut-e eszedbe, egy-  
kor tejet kértél, hogy nem

adhatott, másnapra az borját úgy megrontottad, hogy meg is kölletett neki dögleni?

Nem is kértem Oroszi Jánosnétul tejet, sem pedig borjúját meg nem rontottam, nem is tudok semmi mesteriséget is.

7. Tehát Hannibál István uramnak Kiss István nevű kocsissát azért, hogy feleségétől tejet, vagy írótkértél, nem adhatván, miért eresztettél oly nyavalyát reája, hogy meg is kölletett neki halni?

Emlékezem ugyan arra, hogy kocsisnétól írótkértem, de hogy én az urát, Kis Istvánt, megrontottam volna, valamint, hogy semmit nem is tudok, úgy én nem is rontottam meg.

8. Hát Budai Máténének a borjúját miképpen rontottad meg; Budai Máténé pedig hozzád menvén könyörögni, hogy a borjúját gyógyítanád meg, azt miképpen tudtad meggyógyítani?

Én Budai Máténé borjúját se meg nem rontottam, sem pedig meg nem gyógyítottam.

9. Csornai Csizmazia Jánosra mi móddal tudtál oly nyavalyát bocsátani, hogy mindene összedagadozván, meg is kölletett az félszemére vakulni?

Én senkire sem eresztettem semminemű nyavalyát.

10. Farádi Varga Istók nevű gyerkőczére miképpen bocsátottál oly nyavalyát, hogy mindene összegöbörödvén, az szája is csaknem a



füléig vonódott? Azért pedig, hogy megverték, hogyan bocsátottál meg neki?

11. Úgy-é, hogy Farádi Nemes Györgynére is te eresztettél nagy nyavalyát, kit azután ugyancsak fürdő által te gyógyítottál meg?

12. Csornai plébános uram hugára mi okbul eresztettél oly nyavalyát, hogy csak megbolondult?

13. Szalay Jánosnének is te rontottad el egy borjúját?

14. Farádi Novák Erzsébetre, hogy árpát nem adhatt, miért kellett mindjárt oly nagy nyavalyát reá ereszteni, hogy sem kezeit, sem lábait nem bírhatván, csak nem is meg is holt belé?

15. Tehát Nemes Andrásnak a lovát és egy jó sörtvélyes marháját azért, hogy Sopronbul kanalakat teneked nem hozhatott, mi módon rontottad meg?

16. Farádi Nemes Mártonét is te rontottad el, hogy

Én nem bocsátottam semminemű nyavalyát reá, mert nem is tudok; hogy engem megverték, ártatlanul cselekedték.

Én nem eresztettem semmi nyavalyát is reája, hanem, hogy füröszttették, én is ott voltam.

Én nem eresztettem semmi nyavalyát is plébános uram hugára.

Én nem rontottam.

Én nem eresztettem.

Én semmit sem tudok, nem is rontottam.

búzát kérvén tüle, nem adhattott?

Nem rontottam, csak ártatlanul fogták reám mindezeket.

*Vertics Erzsébet ügyének Sopronmegye törvényszéke előtt folyt tárgyalása és ítélet: a megyéből kitiltandó.*

Anno 1757 die vero 27. mensis Aprilis in possessione Nemeskér inclyto comitatui huicce Soproniensi adjacente, sub praesidio spectabilis ac perillustris domini Antonii Adelfi, antelati inclyti comitatus ordinarii vicecomitis celebrata est sedes judiciaria, occasione cujus:

Levata est causa:

Egregii et nobilis Ladislai Toronyi, qua inclyti comitatus ordinarii fiscalis magistratualis ut actoris contra et adversus invinculatam Elisabetham Vertics, providi Georgii Triber conthoralem, criminis que magiae accusatam ream inctam.

Praefata pars actor pro se et per se penes praerogativas suas fiscales comparando proponeret sequentibus: Qualiter praementionata incta postposita Dei hominumque timore ac legum tam super aliorum malefactorum, quam vero atrox crimen magiae exercentium punitionibus sancitarum serveritate non curata, damnabile cum daemone explicitum habens pactum, adeo veneficam artem recenter praeteritis annis et temporibus in possessione Farád, eidemque vicinis possessionibus inclyto comitatui huicce Soproniensi adjacentibus tractare assolebat; ut ope diabolica, tum vicinis suis, tum et aliis hominibus complura damna, maleficiaque inferre non formidasset, signanter quidem: facta prius comminatione vitulum honestae mulieris Catharinae Karácson, viduae Joannis condam Oroszi, praescripta possessione Farad habitantis ex eo, quod ipsius desiderio satisfacere nequiverit ita destruxit, ut exinde perire debuerit; domini Stephani Hannibal aurigae, Stephano condam Kiss gravem inmittendo morbum, exinde breve post mori debuerit; vitulum Mariae Szür Mathaei Budai conthoralis praedecarata arte sua magica destruxit et erga adhibitos praefatae Mariae Szür preces eundem resanaverit; praeterea Joanni quoque Csizmazia, incolae Csornensi talem morbum immisit, ob quem visu unius oculi sui nunc etiam privatus haberetur; Stephanum item Vargha certum immittens morbum, erga accepta propter id verbera, ipsi remisit, eundemque ad pristinam sanitatem reduxit; Georgio Nemesiano, in praeno-



tato possessione Farad habitanti, non secus soror domini parochi Csornensis per hanc destructae fuerunt; hic etiam nobilis dominae Elisabethae Sulcz, nobilis condam Joannis Szalay aequae in Farad residentis relictæ viduæ vitulum, quod ipsius petitioni deferre nequiverit, destruxit; Elisabethae Novák, quod erga ejusdem petitem hordeum ipsi dare non potuerit, iracunde recedens e domo ejus, post triduum gravem immisit morbum, adhibito tandem per ipsam certo unguento, eandem ad prioris sanitatis statum reduxit; Andree condam Nemes (sit venia) setigerum ita destruxit, ut exinde etiam creperit: in quod edoctionem exhibet inquisitiones No. 1-mo. No. 2-do et No. 3-tio, signatas magistratuales.

Cum autem tam enormis criminis magiae reos Articulus 60, Praxis Criminalis primum capite truncandos, exanimum cadaver rogo absumendum venire statueret, hinc: Cuperet pars actor praementionatam maleficam inctam in conformitate praecitatae legis, suorum quidem demeritorum in poenam, aliorum vero terribile in exemplum, capite truncam, exanimumque ejusdem cadaver, rogo absumendum decerni — prae-vie nihilominus, pro eliciendis complicibus et per se perpetratis actibus examini torture subjici — taliterque e numero viventium tolli.

Rea incta in figura juris adducta et benigne circumstantialiter examinata existente, ita etiam cum Maria Sziur fatente inquisitionis No. 1. in ordine secunda, quo ad destructionem vituli et ejus resanationem; cum fatente tertia ejusdem inquisitionis, quo ad missionem morbi Stephano condam Kiss; cum fatente septima ejusdem No. primi inquisitionis Elisabetha Novák, quo ad causatum pariter huic fatenti morbum. Sic etiam cum Maria Elő sub No. 3-tio productae inquisitionis tertia in ordine fatente, quo ad destructionem setigeri ejusdem; et cum Georgio Nemes inquisitionis No. 3-tii in ordine 10-mo, quo ad immissum conthorali ejusdem morbum: suo modo coram facie sedis confrontata et hi fatentes recensuerunt coram ipsa omnia, quae in fassionibus suis comprehenderentur. Invinclata incta nihilominus omnia negavit simpliciter.

Pars actor producit benigni examinis Sub No. 4. et protestatur super temeraria invinclatae inctae omnium factorum suorum actionalium negatione. Quae omnia tametsi ex authenticis sub Numeris 1-mo, 2-do, 3-tio, inquisitionibus non obscure comprobata evenirent, pro uberiori nihilominus eruenda rei veritate, eliciendis ejusdem complicibus et per se perpetratis aliis actibus examini torture subjeci petit.

## Deliberatum est :

Pro uberiori occurrentium quarundam circumstantiarum investigatione, causae praesentis continuationem in futuram sedem criminalem decerni.

Anno 1757, die vero 13-tii mensis Decembris in possessione Nemeskér, antelato inclyto comitatu adjacente sub praesidio praetitulati domini vicecomitis celebrata est continuative sedes criminalis, occasione cujus causa praesenti reassumpta existente.

Pars actor quoque penes praedecclaratas praerogativas suas fiscales comparando, ut ea omnia, quae in praeproductis inquisitionibus magistratualibus adversus ream inctam continentur, in compendio quoque inclytae sedi judicariae constare valeant, declarat: Quod invinculata incta, actionaliter superius denotata, arte sua arte magica Stephano condam Kiss aurigae, domini Stephani Hannibal ex eo, quod conthoralis ejusdem aurigae desiderio invinculatae inctae satisfacere nequiverit, facta erga eandem comminatione, adeo gravem ipsi immisisset morbum, ob quem breve post tempus, mori debuerit, probatur testium praeprodoctorum Inquisitionum No. 1-mi in ordine primi, secundi, tertii, quarti, quinti et sexti. No. vero 3-tio inquisitionis in ordine tertii, quarti, sexti et decimi fassionibus; Stephani vero Vargha os, ob leves, in inquisitionibus magistratualibus sub No. 1-mo, 2-do, et 3-tio productis consuetas rationes, bines vicibus ad partes sua actionali magica traxerit et ob id accepta verbera, eundem resanaverit, probans sufficienter testium fassiones inquisitionis sub No. 1-mo in ordine tertii, quarti, quinti et octavi, inquisitionis vero No. 3-tio productae, fassiones testium in ordine 4-ti et 10-mi; Joanni praeterea Csizmazia, incolae Csornensi gravem immittendo morbum, cum visu unius oculi privaverit, probatur testium fassionibus inquisitionis No. 1-mi in ordine 3-tii et 6-ti propria denique ejusdem praefati Joannis Csizmazia jurata fide elicit et huic loco sub No. 5-to juri exhibita ac inquisitione tertio in ordine contenta fassione; quod item Georgio Nemesiano et soror domini parochi Csornensis per hanc invinculatam ream destructae fuerint, prodit ex fassionibus testium inquisitionis No. 1-mo in ordine tertii, autem inquisitionis No. 3-tio in ordine pariter tertii et decimi; quod etiam Elisabethae certum immitendo morbum et per hanc ream adhibito certo unguento eandem resanaverit, evenitur ex fassionibus testium inquisitionis No. 1-me in ordine tertii, No. 2-di vero in ordine secundi; praeterea vitulum Mariae Sziir, eandem invinculatam destruxisse et erga adhibitas ejusdem preces resanasse ex



fassione ejusdem Mariae Szür, sub No. 1-mo inquisitione contenta evenit; non absimiliter Joannis condam Szalay relictæ viduæ vitulum Elisabethæ Sulcz destruxisse fatentes inquisitione primi, 4-ti No. testis vero 4-tus et decimus manifestant; prout etiam equis et setigero Andreae condam Nemes per hanc immissum fuisse morbum, inquisitionis saepe repetitæ No. 1-mi fatentis in ordine septimi, No. secundi vero fatentis primi fassiones probant; Mariae item Élő (sit venia) porcum et anserem per eandem destruxisse, eadem ipsa Maria Élő inquisitionis No. 3-tii fatens in ordine tertia refert. Stephani denique Farkas inhabitatoris Faradiensis vaccas et equos aequæ per hanc invinculatam exstitisse adeo defectos, ut unus ex equis ejusdem perire debuerit, docent inquisitionis No. 5-ti testes in ordine primus, secundus et tertius. Cum autem per dispositionem legis actionalis etiam Carprovius antiquorum etiam authorum opinione et consensu Parte 1-ma Operis sui Quaestione 48-va Numero 50-mo usque 69-no Questione item 50-ma Numero 19 et 21 ejusmodi maleficos personas ignis supplicio e medio tollendas venire statueret hinc, in conformitatem postulati actionalis judicium efflagitaret.

Anno 1758 die vero 16. mensis Februarii in possessione Nemeskér causa sub sede judiciaria reassumpta existente, fiscalis magistratualis inhaerendo actioni suæ fiscali, in conformitate citatorum legum et productorum judicium ferri petit, ut supra petisset.

#### Deliberatum est:

Licet quidem fiscus magistratualis invinculatam inctam ex subsequentibus indiciis utpote:

Primo: Quod Stephanum Kiss aurigam domini Hannibal insolita oris occlusionē e vivis abstulerit, in ejusdemque probam inquisitionis sub No. 1-mo testium 1-mi, 2-di, 3-tii, 4-ti, 5-ti et 6-ti fassiones adducat.

Secundo: Quod os Stephani Varga magica arte ad partes traxerit, in ejusdemque probam ad fassiones testium inquisitionis sub No. 1-mo, tertii, 4-ti, 5-ti et 6-ti, inquisitionis sub No. 4-ti et decimi provocet.

Tertio: Quod Joannem Csizmazia incolam Csornaïensem visu unius oculi privaverit, caputque ejus intumescere fecerit, juxta inquisitionis N. 1-mi testium 3-tii et 6-ti deinceps propriam etiam ipsius Joannis Csizmazia No 5-to productam fassiones.

Quarto: Quod Georgio Nemesiano et sorori parochi Csornaïensis morbum insolitum intulerit, juxta fassiones testium inquisitionis sub No 1-mo in ordine 3-tii, inquisitionis vero sub No 3-o, 3-tii et 10-mi.

Quinto : Quod juxta fassiones inquisitionis sub No 1-mo testis in ordine 7-mi, inquisitionis vero sub No 3-tio testis in ordine 10-mi vaccae Elisabethae Novák id et tale nocumentum intulerit, ut eadem mulgenti Elisabethae Novák pro lacte sanguinem dederit, eandemque iterum adhibito, — ipsa noverit quo, — unguento invinculata incta resanaverit.

Sexto : Quod etiam consorti Martino Nemesianae repentinam infirmitatem immiserit, sicuti testes inquisitionis sub No 1-mo, 3-tius sub No 2-do vero in ordine 2-dus referrent.

Septimo : Quod vitulo Mariae Szűr os occluserit, et erga preces ejusdem Mariae Szűr eum iterum restituerit conformitate fassionis ejusdem Mariae Szűr in inquisitione No 1-mo testis 2-di in ordine.

Octavo : Quod juxta fassiones testium in inquisitione sub No 1-mo, quarti sub No 3-tio, vero 4-ti et 10-mi vitulum viduae Joanne Szalaianae arte magica interemerit.

Nono : Quod juxta fassiones testium in inquisitione sub No 1-mo in ordine 7-mi, sub No 2-o vero in ordine 1-mi equos et setigerum Andreae Nemess immisso insolito morbo interemerit.

Decimo : Quod Mariae Élő juxta fassionem inquisitionis sub Numero 3-tio in ordine 3-tii testis setigerum et anserem aequae magica arte peremerit.

Undecimo : Quod juxta fassiones testium in inquisitione sub No 5-to in ordine 1-mi, 2-di et 4-ti Stephani Farkas incolae Farádiensis equi per invinculatam inctam pariter arte magica adeo destructi fuerint, ut unus ex illis etiam periverit.

Eandem inctam poenae contra veneficorum et magicarum artium reos statutae subijci petierit.

Quia tamen in praeviis adducti per fiscum magistratualem, qua hominibus, qua pecoribus evenientes morbi ita comparati sunt, ut ex aliis etiam naturalibus accidentibus provenire potuerint, sed et inquisitiones per fiscum magistratualem exhibita, probam aliquam solidam et directam contra invinculatam inctam non praestent :

Hinc, invinculatam inctam per fiscum magistratualem poena absolvi ; quidem cum tamen passim de ea, in tota vicinia mala fama increbuerit, sed et praemissi casus ostendant plurisque a quibus offensa, vel a quibus ipsi aliquid denegatum fuit, aut in personis, aut pecoribus suis insolita morborum genera evenisse, adeoque fundatis suspicionibus non careat : hinc invinculatam inctam, ex hocce comitatu in perpetuum relegandam decerni.

*(Ezen periratok Sopron megye által a Magy. Királyi Helytartó-*



*tanácshoz terjesztetvén fel, a Helytartótanács a pert tanulmányozás és véleményadás végett Herlein Ferencz consiliariusnak adta ki.)*

*Herlein Ferencz consiliariusnak Vertics Erzsébet ügyében véleménye: Ő felségéhez az ügyiratok felterjesztendők s azután Sopron megye felhivandó, hogy ítéletének megfelelően a fogoly nőt bocsássa szabadon.*

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale, Domini Domini gratiosissimi colendissimi.

Placuit eidem Excelso Consilio combinationem actorum cum processu per comitatum Soproniensem adversus Elisabetham Vertics magiae insimulatam instituto cohaerentium, mihi gratiose deferre: Combinatis itaque cohaerentibus actis et signanter resolutionibus Regiis hoc in negotio interventis, aliud non videtur mihi reliquum, quam ut cum in causam attractam per sententiam finalem a crimine magiae immunis pronunciaretur, et praecise ob malam famam e comitatu relegaretur, idem processus, utpote ante circularem per Consilium hoc de non processuandis magiae insimulatis personis factam dispositionem institutus, exemplo alterius per comitatum Szaladiensem Suae Majestati demisse representaretur et in consequenti, apud Comitatum Soproniensem circa dimissionem incaptivatae et effectuationem sententiae latae opportuna disponantur.

Salvo caeteroquin altiori Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis determinio, cujus gratiis me per quam demisse commendo.

Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii

humillimus et obligatissimus servus

Franciscus Herlein mp.

Eredetije Országos levéltár. Ideal malefactorum. Lad. A. Fasciculus 1. No. 3. lig. 2.)

## CDXXXVIII.

*Bihar megye, 1756/7.*

*Marosi Pálné Békési Erzsébet boszorkánysági ügyében 1756. év november havában a telegdi előjáróság által foganatosított tanúkihallgatás jegyzőkönyve és arra rávezetve 1757. május havában tartott törvényes ülésből a Marosinét felmentő ítélet.*

Nos infrascripti vigore praesentium recognoscimus, quod penes commissionem perillustris ac generosi dni Josephi

Szentiványi, comitatus Bihariensis ordinarii iudlium juxta subinserta de eo utri puncta, talem, uti subsequitur, per-egerimus inquisitionem.

De eo utrum.

1-mo. Tudja-e bizonyosan s világosan látta-e, vagy hallotta-e a tanú Marosi Pálnénak Békési Erzsébetnek nyilvánvaló boszorkányságát?

2-do. Hogy valakit itten Telegden laktában megrontott volna az ő tudományával testében, jószágában vagy marhájában, mit tud, vagy látott, hallott a tanu benne?

3-io. Keresztesen, Félegyházán, Nyüveden, Sz. Jánoson laktában micsoda gonosz cselekedeteit hallotta és hogy onnat égetés előtt szaladott volna.

4-o. Valamit tud, látott vagy hallott hozzája a tanu, circumstantialiter beszélje meg.

5-o. Jó tanút kit tud a fatens ezen dologban?

Primus testis Georgius Kis, Telegd. annorum circiter 43, juratus, examinatus fassus est: Ad 1-mum. A fatenstul Keresztesen kérdezték, ott lakik-e Marosiné Telegden, felelte, ott lakik. Akkor mondták, innét Keresztesről csaknem tűz elől szaladott az el és ment Szent Jánosra. Ad. 2-um. Ugyan Keresztesen Szabó Gáspár nevű becsületes embertől hallotta, hogy beszéllette, formalibus(?): Ennek a Marosinak magának, mind pengig feleségének az anyjokat megégették és mikor innét elszöktének, a leánykájokat itt hagyták, én felfogtam s egy ideig tartottam; egykor a leány csak elvész osonna tájban és másnap került elő; kérdeztem, hol volt, azt felelte, az anyja vitte volt el azon mesterségre tanítani, a melyet tud; arra mondtá Szabó Gáspár, ha fiam azt tanulod, menj el a házamtul, mert tovább az én kenyeremet nem eszed. Telegden lakos Josa István tudja az ő gonosz cselekedeteit, melyeket cselekedett Félegyházán, az hunnan kicsapattatott. Nemzetes ifjabb Miskolczy István uramnak Mihály nevű szolgája felől hallotta a tanú (mivelhogy Marosinét a házbul n. Miskolczy uram kihajtotta és ott lakni nem engedte), hogy reggel mikor kiment az ökrökkel szántani, semmi baja nem volt; az ökör mellett a mint a karját az ostorral felemelte, csak úgy maradt, a szája bekapcsolódott, úgy hogy szekerem hozták haza a mezőrül és ezt mind Miskolczy uram, mind pengig Szathmári uram Marosinéra mondták, hogy cselekedte. Item Kis Istvántul a Telegditul (ki is Marosiné szomszédságában lakott) hallotta, hogy egy fekete tyúkot a magoké gyanánt megöltének, felét laskával megfőzték, felét nyárson sütni húzták és a sertés pitvarokban menvén, elkapta. Marosiné a bányában volt, mihent haza jött, rájok ment és mondtá:



megettétek a tyúkomat; azok tagadták, ő pedig circumstantialiter megbeszélte, hogy főzték és sütötték és a sertés is hogy kapta el és erről boszorkánynak lenni mondták. Maga a fatens Marosiné házában akarván menni lakni, a váradi piacra szekér korszót vitt; éczaka mikor a szekér mellett feküdt volna, egy korszóval úgy meghajították oldalba, csak alig holt bele. Mikor haza fele jött az üres szekérrel, az egyenes uton a kereke, mely is erős volt, csak szélyel ment, úgy vontatta haza. Haza jövéen szurdoki Gombosné nevű oláh asszony találta a fatenset, világosan megmondotta: látod, minden korszót a váradi piacon Marosiné csapta hozzád, mind pedig a kerekedet ő törte el, intvén arra, hogy a házába ne menj, de meglásd, tovább is még nagyobb cselekeszik, mert ő ötte (sic!) meg a Miskolczi uram szolgáját is, Barczánt is ő ötte volt meg, a kiket én meggyógyítottam. Ugyanezen Gombosné szurdoki asszonytól hallotta, hogy Marosiné urastul elmentek ő hozzája Szurdokra és mondtatta Marosiné nékie: miért vallottál te én reám, hogy azokat én ettem meg s boszorkány vagyok, hiszen nagyobb boszorkány vagy te; de tégedet égetnek meg, nem engemet, hanem a beszédedet tagadd vissza és csak azt mondd, a Miskolczi uram szolgáját a gutta ütötte meg. Akkor Marosiné a nála levő lepénből adott ő nekie, az nem akarván elvenni, csak dicsérte, micsoda jó, most süttötte; egy kis falatnyit tört belőle, mihent szájában vette, mindjárt hanyattást esett, úgy kinlódott és azt fogadta Marosinének, csak gyógyítsa meg, azt fogja mondani, hogy gutaütésben volt azon Miskolczi urnak szolgája, a melyet meggyógyított; ezt fogadván, semmi baja nem lett, sőt akkor a marháji is mind elfutottak volt. A fatens a közelebb elmúlt 1755-ik esztendőben pünkösöd hetiben akarván odamenni a Marosiné házában lakni, oda ment, s mondtatta: Marosiné, miért nem tisztítja kglmed magát, mikor mindennek boszorkánynak kiáltják. Arra felelt: megfizet az Isten nekiek, a kik én reám hamisan azt kiáltják. Azt is mondtatta a fatens: Kglmed felől azt is beszélnek, hogy ötödik szomszédban beszéljenek kglmed felől valamit, azt mindjárt megtudja kld, sőt egyebet is, a mi esik. Arra mondtatta a fatensnek: Bizony azt kglmed is megtudja, csak üljön ide a kuczikban, de a fatens oda nem ült, hanem szemtől szemben mondtatta, de hát kglmed nyilvánvaló boszorkány; de azt csak megkaczagta s azt mondtatta, jobb, hogy leül kgd és ír egynehány tálat. Másnap a fatens csak reája ment és mondtatta: Mivel T. Baranyi Gábor uram is az udvarából kiveretett, mint boszorkányt, én nálam nem lakol. Így elmenvén onnat Marosiné, a fatens beköltözött a házban; egykor kiment szekérrel az



erdőre, a fél tomporája csak megfájult; azután valamely szalonnát vásárolt Telegden és midőn n. ifjú Miskolczi István uram szekeren vitte volna haza, az udvaron kötelet akarván a rúdról ódani, csak hanyattast esett és ott kirlődött, onnat mások segítségével felkelvén, az utcán szinte úgy járt. Az házában bemenvén, ott semmijét nem bírta, úgy ordított éjjel-nappal, azután egy kevéssé jobban lévén, odament Marosinéra (ki is akkor tiszt. Pater Plebanus Szalkai István uram cselédházában beszállott) engedelmet kérvén plebanus urnak panaszkodott, miképpen rontotta meg Marosiné, akkor is a földre leesett; Marosiné bejövén mondotta: te nyilvánvaló boszorkány, te etted meg a lábomat, gyógyíts meg, mert ha kinn kapattathatlak, öszverontatlak s megégettetlek. Plebánus uram is mondotta: látod, szemedben mondja, csak gyógyíts meg? Ezek felett, a meddig ebben a nyavalyában volt, a fatens legényt tartott, azzal dolgoztatott. Majd minden étczaka eljöttek, az házat megrázták, egy egész polcz edényeit is leverték, de a fatens semmit nem látott. Azután egy keveset épülvén, egy étczaka úgy járt; két kutya kölyköt tartott; étczaka csak megsivalkodtak; az egyiket — a fatens kimegyen, hát viszi a farkas, de csak oly csendesen, majd elérte sántán is; egyszer a fatens neki rivalodik, a farkas visszafordul a fatensre, a kutyát elvetette és hozzákapott a fatenshez, úgy hogy majd előre bukott; akkor elmenvén küvel hajított hozzája, akkor gondolkodott, hogy nem jó farkas. Azután a fatens Isten után gyógyulván, a Marosiné leánya odament a fatens leányához, kérlette, gyógyul-e apád és azt is mondotta, ha anyámasszony ott nem látná apádat a mi házunkban, addig meggyógyult volna. Ismét egy étczaka a fatens és felesége cselédje felett úgy megrázták az házat fejek felett, hogy majd reájok tört, el-sivalkodván kiment a házból és mihent kilépett, mindjárt elesett és eljajdult. A lába tovább nem fájt, hanem a belső részei, mintha szaggatták volna, úgy fájtanak, úgy hogy keresztül benne a hasában meg lehetett fogni a kötést. Ismét egy kis edényt csináltatván a legényével, két ökröcskével bevitte Keresztesre és Böszörményben; ottan azon nyavalya utól érvén, a böszörményi piacra oda gyűltek az emberek és mondták: megették ezt, és Marosinéra gyanakszik. Azt mondták, Bihar vármegyében nincsen nagyobb boszorkány ennél; onnan Keresztesre vitetvén magát, Szabó Gáspár nevű fogadott atyjához személye szerint ott látta Marosinét és attestatiót kérvén Marosiné iránt, többet ott nem szólhatott, hanem fogadott atyja maga lószerkerében fogatván, mint mindjárt meghalót, úgy küldötte Telegdre haza. A Laczkóné



leányátul két rendben is megizente Marosiné: csak menjen ki a házábul, mindjárt meggyógyul; a mint is az fatens az házát odahagyván, úgy gyógyult meg.

Secundus testis: Georgius Szakay, Telegdiensis, annorum circiter 63. juratus, examinatus fassus est, ad 1-mum nihil. Ad 2-um: Varga Mártonéktól, kik is tanuk lesznek, hallotta, hogy a mérgeket (?) Marosiné ötte meg. Ad reliqua nihil. Molnár Jánostul hallotta, hogy szembe nyilvánvaló boszorkánynak mondták.

Tertius testis: Franciscus Szabó Tordai, Telegdiensis, annorum circiter 40., juratus, examinatus fassus est: Ad 1-mum nihil; ad 2-um: közbeszédben hallotta a várason Marosiné felől, hogy boszorkány volna. Ad reliqua nihil.

Quarta testis consors Georgii Szakács, Anna Major, Telegdiensis, annorum circiter 50, jurata examinata fassa est. Ad 1-mum et reliqua. A fatens hallotta Molnár Jánostul, Varga Gyurinétul, hogy Marosinét nyilvánvaló boszorkánynak kiáltották. Irsánnétul hallotta, hogy mondtotta, Marosinét csak mondja boszorkánynak akárki, mert ha engem megesketnek, megnyomom én, fel nem kel alóla. Caeterum nihil.

Quintus testis Georgius Bus Telegdiensis, annorum circiter 38, juratus, examinatus fassus est. Ad 1-mum nihil. Ad 2-um. Tamásiban hallotta, hogy valamely embernek tehenét megkuruzsolta, hogy nem fejhatték. Caeterum nihil.

Sextus testis: Georgius Varga Telegdiensis, annorum circiter 27., juratus examinatus fassus est. Ad 1-mum: Keresztesen aratott a fatens és ott hallotta boszorkányságát Marosinének és hogy onnat szökve jött volna el. Ad 2-um. Kis Györgyöt és n. Miskolczy uram szolgáját hallotta, hogy itt Telegden megrontott volna. Ad 2-um. Egy pálinka főző üstöt kért Marosiné a fatensektől, oda nem adták, azután senki rajta nem főzhetett, mert a katlanban széllyel rugta magát az fazekasoknak el kellett adni és a fatens édes anyja sokszor mondtotta boszorkánynak; ad reliqua nihil.

Septima testis relicta Joannis Szilágyi Elizabetha Kassai, Telegdiensis. Annorum circiter 62. jurata, examinata fassa est. A fatens Dörgőné lábát látta, mikor bekötötte kapeza leves ruhával és mikor kioldotta, szinte úgy fejezlett rajta az apró féreg mint a liszt és Dörgőné mondtotta, mind a lábából lőtt ki és ő nem másra, hanem Marosinéra mondtotta szemtől szemben, hogy ő rontotta meg a lábát; ad reliqua nihil.

8-va testis consors Georgii Varga Sara Sajnos, Telegdiensis. Annorum circiter 37. jurata, examinata fassa est. Ad 1-mum: A fatens Marosi Pálné leányátul hallotta, a maga

házátul küldvén, hogy menjen haza, mondotta ugy vétsen klgd énnékem, hogyha anyámasszonynak megmondom, azt a tejet is megkeserüli, melyet az anyjából ki szopott. Ad 2-dum. A fatens felől hallotta Jósánétul, hogy mondotta volna Marosiné, ha ezzel az ujommal megtudnám gyógyítani, a másikkal elrontanám, mert sokat vétett nekem az ő nemzetsége; caeterum nihil.

9-na testis Juditha Varga consors Joannis Molnár Telegdiensis, annorum circiter 28 foelicem partum examinata fassa est. Ad 1-mum et 2-dum: Hallotta, hogy Barczán uramot és a Miskolczi uram szolgáját Marosiné rontotta volna meg és hogy a Miskolczi uram marhái az udvaron mind leestének a lábokrul, Marosiné orvosolta volna meg. Ad 2-dum: Marosiné a fatens szomszédságában lakván, egy vasárnap megfenyegette a fatenset, más éczaka az házban a póczról egy macska a fatensre reá ugrott, az óra véri mindjárt elindult annyira, hogy nehezen tudták megállítani. Tavaly is egy hordó baraczkot oda adott Marosi a fatensnek pálinkának, akkor is mondotta az urának, nem meri megvenni, mivel az feleségéhez szó vagyón, hogy boszorkány, az ura mondotta, felelek én felőle, csak vegye meg klgd. A mint is megvette és mihejt a baraczkot kifőzte, a fatens gyermeke nyavalyatörésben esett és ez napig is töri és mikor az orra vére elindult 7 hetekig betegeskedett, a lábáról leesve és a fatens férje oda ment Marosinéra, hogy gyógyítsa meg, mert megfogtatja s megégetteti; ezért csak reá gyanakszik.

10-mus testis Martinus Varga Telegd. Ann. circ. 68 jur. extus fassus est. Ad 1-mum: A fatens a dajka asszonytul ugy hallotta, mikor Marosiné az ő udvarán levő kis házban lakott, egyszer kijű éczaka az unokája, bemenve mondja, a kis házban olyan sipolás tánczolás vagyón, hogy nagy (sic). A mint is kimenvén hallották a nagy sipolást, tánczolást, de akkor be nem mentek. Reggel bement a dajka asszony, mondotta micsoda nagy vigságban voltak az éczaka; tagadták, hogy ott semmi nem volt, hát az ajtó megett ott a sok kalán, kérdi micsoda sok kalán ez, arra felelt: én nem tudom, talán az ördögök hozták ide, arra mondotta dajka asszony: innét csak elmenjetelek, mert én a házamban boszorkánt nem tartok. Item ezelőtt circ. három esztendővel a fatens együtt aratott Marosi Pállal és mikor a részt elmérték, azt mondotta Marosiné, hogy az urát megcsalták, akkor a fatens csakhamar ugy megromlott, hogy esztendeig semmit nem emészthetett. Akkor mind az urátul megizente, hogy gyógyítsa meg, mert vice ispán uram hírével megfogtatja, mikor a Miskolczi uram szolgája ugy járt és mindenütt boszorkányozták Marosinét.



a fatens is ijjesztette és barátkozott is vele, úgy gyógyult meg. A feleségét is a fatensnek megfenyegette Marosiné, ezt mondván, az a buza mindeltig legyen a fejedben és azolta mindég kinlódik a fejével.

11-ma testis Anna Kovács consors Stephani Kis Telegdiensis, Ann. circ. 26 jur. exta fassa est. Ad 1-mum: A fatens hallotta Jósáné asszonytól, hogy mondotta, megköszönheti klgd Szakács Györgynének, jó boszorkány szomszédot hozott kgldek. Azt is hallotta a fatens Marosiné szájából, hogy mondotta szomszédságában lakván, akármit beszéljete, az házban suttoatok, bútoatok, megtudom én azt.

12-ma testis Elisabetha Kovács consors Michaelis Cseri Telegdiensis. Ann. circ. 29. jur. exta fassa est. Ad 1-mum. Azt hallotta Marosiné szájából, hogy mondotta, hijjában suttoatok butoatok akár holott is, mert én csak megtudom azt, caeterum nihil.

13. testis Mich. Majtény Telegdiensis. Ann. circ. 36 juratus extus fassus est. Ad 1-mum. A fatens szurdoki oláh asszonytul, melyet Barczán uram ide hozatott volt, attól hallotta a fatens, hogy mondotta volna nagy nyavalyában esvén, hogy Marosi Pálné ötte volna meg. Ifju Miskolczi uraimékre haragudván, ő kegyelmeknek nem mert véteni. Ad reliqua nihil.

14. testis Anna Juhos consors Michaelis Majtény, Telegdiensis Ann. circ. 26. jurata exta fassa est. Ad 1-mum A fatens egyebet nem tud, hanem a férje nemzetes Ifju Miskolczi István uram szolgája lévén és midőn kiment volna szántani, oda ki a mezőben esett rajta véletlen eset, úgy hogy a szája bekolcsolodott, a nyaka megmerevedett, úgy hogy estve szekéren hozták Miskolczi uram házához, ott is egész étzaka megmerevedve volt és nemzetes Miskolczi uram mindjárt (mivel Marosiné már oda haragudott) Marosiné házára ment és szidta, no ilyen amolyan atta, elrontottad a szolgálót, hanem meggyógyítsd, mert megégettetek, arra Marosiné felelt, megéri róka bürivel, ezzel Marosiné azon éczaka elment Keresztesre és ott lappangott vagy egy hétig. Barczán uraimék jovoltanak egy szurdoki orvos asszont, hogy azt hozassák el, a mint is a fatens kérésére nemzetes Miskolczi István uram utánna küldött és behozatta, az asszony a fatens férjét azon nagy nyavalyában meglátván lenni, azt felelte Marosiné, a mely Barczán uramat megrontotta, a rontotta meg, mikor evett volna, a kemencze sátorának a tetejéről eresztett az ételében, azzal vesztette meg és 15 napra érte el. Mikoron Domokos ur ns. vármegye esküttje esketett iránta, akkor hallotta, hogy hányták egymást. Marosiné azt mondván a

szurdoki oláh asszonynak, nagyobb boszorkány vagy te, ha engemet boszorkánynak lenni megismeresz.

15. testis Stephanus Josa Telegd. Ann. circ. 50. juratus extus fassus est. Ad 1-mum: Hallotta a fatens Marosi Pálné felől, hogy mikor Szent Imrén lakott is, kinek bornyát, kinek tehenét megboszorkányozta és onnat azért hajtották ki. Onnat Félegyházára ment lakni, ottan is egy gyermeknek megrontása iránt ő rá volt a szó, ingralhat (?) mit lopott és megnyakvasozták, azon két rendbeli dolgaért kicsapták a helységből. Onnat Tamásiban ment, Tamásibul ottvaló ember költöztette Telegdre és mikor hozta a tamási ember, a szitáját Marosinének elejtette és hogy az árát meg nem akarta adni, a szekerét, üressében úgy megkötötte, hogy sem előre, sem hátra nem mehetett, a míg Marosiné meg nem orvoslotta, ezt a tamási embertől Nagy Pétertől hallotta, hogy beszillette. Barson is (sic) hallotta keresztesi legény, hogy mondotta formalibus: az ilyen lette Marosinéja, ha Keresztesre menne, ma mingyárt megégetteti. A fatensnek ökre a marhadögben szépen megmaradott és Marosiné mondotta, meg se gondolja azt, hogy úgy megmaradjon az ökre, a mint is csakhamar az egyik ökre megdöglett. Item a fatens Félegyházán laktában vinczellér volt, Marosiné férjét elhivta kapálni a nemes vmegyé parancsolatja szerint, hogy 8 poltrával fizetett és nem máriással; mikor a templomban ment volna, mintha elvették volna a lábát alóla, úgy elesett és az iránt is mivel ő fenyegette volt meg, Marosinéra gyanakodott.

16. testis Kata Széles consors Stephani Josa Telegdiensis. Annorum circ. 45 jurata exta fassa est. Ad 1-mum: A fatens hallotta mind az urától, mind a leányától, hogy nyilvánvaló boszorkánynak mondotta a Marosinét, sőt a lányától így hallotta, hogy mondotta: Mikor az apja és anyja Keresztesen arattak, a szomszédjok Varga Márton a szilvájokat hordta, arra mondotta, anyám asszony látja azt, hogy ő hordja, mert minden éczaka hazajár Keresztesről, megnézi a kertet, az éczaka is itthon volt és megjárta mind a tengerit, mind a szilvát megnézte. Item Félegyházán laktában a fatenshez oda küldött Marosiné, egy kancsó bort kéretett, de a fatens követ adott nekie, azért reája megharagudott és olyan beteg lett, a világhoz sem tudott, őtet oda hívták beköttették vele, két máriást is és három négy icze bort adván, úgy gyógyult meg. A leányával is úgy cselekedett a fatensnek, hogy karácson estvén vendégségben nem hívták. Ugyanitt Telegden Varga Györgyné panaszkodott a fatensnek, miképpen megromlott ő gyermekágyában. Marosiné bevetődött és mondotta a fatens nékie, miért nem köti be kgd ezt a szegény menyecskét, holott



kgdnek jó keze volna, tudna hozzája, arra mondotta, nem köti bizony ő és meg sem gyógyítja, mert ő kódulásával is élélhet, miért nem adta ő nekie oda a rostát és miért hívott ő más bábát, ha őtet hívta volna, semmi baja nem volna; ekkor Marosiné a fatensre is megneheztelt, hogy mondotta megveri az Isten és haza menve mindjárt rosszul lett, Marosinét magához hívatta és szalonát mit úgy adott nékie úgy lett jobban. Item Kabolas-pataki orvos asszonytul hallotta, hogy mondotta; Barczán uramat addig nem gyógyithassa, mig Marosinét elő nem keritik, mert ha ő megengedi, úgy lehet kettőnknek meggyógyítani. Másszor kérlette, hát gyógyul-e már Barczán, arra felelt: gyógyítjuk már, mert megengedte Barczánt meggyógyítani, de azt a szegény embert nem engedi meggyógyítani.

Inquisitio haec peracta est in oppido Telegd et extradata die 8-va mensis Novembris 1756. (L. S.)

Judice primario Michaelae Molnar et praesentibus juratoribus.

Per iuratum oppidi notarium Michaellem Ujlaki peracta et extradata est.

Anno 1757. die 14-a Maji in oppido V.-Olaszi occasione captivorum sedis revisoriae deliberatum est crimine magiae non edoctae fassioni . . . testium in meris suspicionibus fundatis existentibus invinculatam simpliciter absolvere.

(Eredetije M. Nemzeti Múzeum kéziratára. Fol. Hung. 973.)

## CDXXXIX.

Bécs, 1758.

*Mária Terézia királynőnek a helytartótanácsához intézett rendelete, melyben hivatkozással június hó 9-én kelt rendeletére meghagyja, hogy a boszorkánysággal vádolt személyek Bécsbe szállíttassanak; e szállítás minden költségét meg fogja téríteni. Egyúttal jóváhagyja Zala vármegyének két boszorkányt felmentő ítéletét.*

Reverendi, spectabiles ac magnifici, magnifici item et egregii fideles nobis dilecti. Demissam fidelitatum vestrarum repraesentationem, una cum simplicis ordinis processibus ex delicto magiae in comitatibus Szaladiensi, Aradiensi et Csanádiensi promotis ac praeterea commissionis eatenus ordinatae relatione 22 praeteriti mensis Junii submissam clementer accepimus.

Cujus intuitu quantum ad processum ex comitatu Szaladiensi, benigne volumus, ut binae illae ex praeattacto crimine

judicatae personae ad conformitatem sententiae per sedriam dicti comitatus latae dimittuntur.

Caeterum autem benigne mandamus, ut ultima resolutio nostra, hac in parte fidelitatis vestris sub nona antelati mensis Junii intimata circa praetensas sagas et processus in puncto magiae sit norma; non solum pro futuro, sed et similibus actu vertentibus processibus, unde omnes processuatas adeoque et illas, quae in residuis duobus comitatibus Csanadiensi utpote et Aradiensi fuerunt, isthuc transportari jubemus. Expensas in ejusmodi transportatione erogandas, bonificandas ordinaturae, nullisque sumptibus parsuri sumus, ubi de crassa populi ignorantia corrigenda et defectibus aut incuriis in iustitia vindicta medendis agitur.

Hanc igitur benignam eamque seriam resolutionem fidelitates vestrae ad notam sumere, observare et quae porro ad effectum ejus procurandum necessaria sunt, suis locis continuo disponere noverint, neque intermittant.

Quibus de reliquo gratia et clementia nostra caesarea regia benigne jugiterque propensae manemus.

Datum in Archiducali civitate nostra Viennae Austria. 12 mensis Julii 1758.

Maria Theresia.

Comes Nicolaus Pálffy.

(Eredetije Országos Levéltár ad lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 1.)

## CDXL.

*Rohoncz, 1758.*

*Batthyányi nádornak Mária Terézia királynőhöz intézett felterjesztése, melyben a királynőnek azon év júl. hó 12-én kelt rendelete fogadatosítása iránti aggodalmait s ellenvetéseit adja elé.*

Sacratissima etc.

Ex litteris Consilii Regii Locumtenentialis ad me datis, et in profundissima humilitate hicce in genuino paribus annexis dignabitur Majestas Vestra Sacratissima benignissime percipere, quam momentosae circa circulatos per totum Regnum sistendos sagarum processus occurrant reflexiones adeo, ut consilium Locumtenentiale circa modum effectuandae benignae Majestatis Vestrae voluntatis vix, ac ne vix quidem semet adinvenire sciat, et hinc suum recursum ad me que legalem ejus praesidem sumpserit; et licet ego quoque dubius, anxiusque haerebam, an eidem consilio respondere, vel vero Sacratissimae Majestatis Vestrae humillimam repraesentatio-



nem facere debeam; cum attamen eo continuo intentus sim, ut benigna Majestatis vestrae mandata per consilium Locumtenentiale omni, qua fieri potest, promptitudine et exactitudine adimpleantur, hinc satius judicavi pro exigentia juratae obligationis meae, et ad effectum benignissimi mandati eatenus a principio adepti officii mei accepti et successive quoque per Majestatem vestram reiterati demissimas reflexiones meas in omni homagiali subjectione directe pedibus Majestatis vestrae substernere.

Clementissima Domina, non diffiteor diversos excessus et abusus in processibus criminalibus, praesertim sagarum ob diversas etiam superstitiones, qua non raro intercedunt evenire potuisse, ac antiquioribus praesertim temporibus crebrius quoque intervenisse, nimium dolorosum attamen et ausim dicere injuriosum esse videtur, si propterea omnes totius regni magistratus indiscriminatim crassae arguentur ignorantiae, ac hujusmodi abusum illi etiam per expeditionem circularium incusari viderentur, qui hac in parte nullam praebuerunt ansam, sunt autem quam plures comitatus, ubi rarissime et vix unquam tales saltem a notabili tempore occurrebant casus, cujus exemplo est vel hicce moderationi meae concreditus Comitatus Castriferrei (in quo ut populosus sit et inter maximos numeretur) tamen jam ab annis quindecim, et ultra ne unica quidem saga ultimo supplicio affecta, aut condemnata reperitur. Quod autem erga denunciationes et frequentiores querelas, ac diversa majoris momenti indicia magiae et maleficiorum incusati comprehendere, processusque adversus eosdem formari debeant, vel ex eo inevitabile esse videtur, cum non modo hujus regni municipales leges, verum omnium fere gentium Christianarum, sed et juris communis diversae contra sagas constitutae reperiantur leges et constitutiones, cum quibus ipsae sacrae scripturae textus et sacri canones concordant adeo, ut stantibus his legibus iudices juratae obligationi suae haud satisfacerent, consequenterque culpabiles forent, si juxta easdem in denunciatis hujusmodi casibus non procederent. Cum autem quibusvis abusibus, qui eatenus quacunque demum de causa intercedere possent, per id abunde cautum provisumque sit, quod citra praescitum et submittendam informationem, aut denique ipsorum etiam processus submissionem sententiae adversus sagas latae in executionem non sumantur.

Hinc omni, qua possum, teneritudine Majestati vestrae supplicandum esse duxi, quatenus Majestas vestra Sacratissima praescindendo ab universali et circulari inhibitione pro eaduntaxat occursuri cujuspiam excessus aut defectus, ubi

contingeret, et necessitas postulaverit remedium, ad illum comitatum vel magistratum, quem concerneret, immediate dirigendum ex eo, quod materia haec justitiae administratio-nem, adeoque sphaeram consilii haud concerneret, benignis-sime ordinare taliterque parte ex una universalem discon-solationem antevertere, parte vero ex altera maternae et piaae Majestatis vestrae sollicitudini omni modo providere non dedignetur. Majestas vestra Sacratissima cujus gratiis et benignitati etc.

Majestatis Vestrae Sacratissimae.

Rohoncz, 12. Aug. 1758.

(Eredetije Országos Levéltár, Ad Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 1. malefact.)

# CDXLI.

Bécs, 1758.

*Királyi rendelet, mely a június hó 9-ik és július hó 12-én kelt rendelkezéseket fentartja, illetőleg elrendeli, hogy ezután a hatóságok a boszorkányok elleni pereket ne is tárgyalják, annál kevésbbé ves-senek bárkit is ily vádért tortura alá ; hanem a gyanuokokat terjesz-szék fel. Együttal intézkedés téessék, hogy az Arad és Csanád megyében ily váddal terheltek Bécsbe szállíttassanak.*

Reverendi, Spectabiles ac Magnifici item et Egregii, fideles nobis dilecti. Ex demissa fidelitatum Vestrarum die 17. praeter-lapsi mensis submissa informatione illibenter intelleximus easdem illa, quae ad effectum benignae resolutioni nostrae circa criminis magiae et veneficii insimulatos emanatae, et die 12-a praeteriti mensis Julii abhinc praescriptae procuran-dam necessaria sunt, ob certas eatenus habitas et comiti Pala-tino praeviae communicatas considerationes suas, suis in locis haud disposuisse. Ex quo vero percepta etiam medio tempore modo fati Comitis Palatini repraesentatione, cum praeattactis fidelitatum vestrarum considerationibus praeallegatae sub 12 Julii interventae, et ad tollendam crassam populi ignoran-tiam potissimum tendenti benignae resolutioni nostrae ulterius insistimus, atque conscientiam nostram in eo omnino quietam reddi volumus, quod de praetenso magiae crimine sive suspecti, aut etiam quoquo modo indicati nullibi amplius processua-buntur, minus vero torturae subjicientur, verum casus eatenus occurrentes Nobis demisse repraesentabuntur, atque re omni ex parte integra servata ulterior benigna dispositio nostra circa ejusmodi personarum isthuc translationem expectabitur.

Hinc noverint fidelitates vestrae eandem benignam resolu-



tionem nostram observare et quae porro ad illius effectum, signanter quo ad huc transportandas ex memorato imputato crimine in Csanadiensi et Aradiensi comitatibus processuatas personas procurandum necessaria sunt, suis locis continuo disponere, nobisque facta preallegatae benignae resolutionis nostrae consueta modalitate in Regno publicatione circa exactam illius effectuationem, quam nobis pro teneritudine animi et conscientiae nostrae summae cordi habemus, plenam certitudinem ponere.

In reliquo fidelitatibus vestris gratia et clementia nostra Caesareo Regia benigne ac jugiter propensae manemus.

Datum in Archiducali civitate nostra Viennae Austriae die 7-ma mensis 7-bris, Anno Domini septingentesimo quinquagesimo octavo.

(Eredetiye Országos Levéltár. Ad lad. 1. No. 3. ligat 1. malefact.)

## CDXLII.

Bécs, 1758.

*Van-Swietennek Mária [Teréziához intézett bizalmas emlékirata Logomer Magdolnának, a szlavoniai körösi törvényszék által elítélt boszorkánynak peréről.*

*Swieten emlékiratának rövid ismertetése.*

A szabad gondolkozású, nagytudományú orvos valószínűen a búzgón vallásos császárné iránti tekintetből nem tagadja bűbajos varázslók létezését; sőt a szt. írásból sorol fel több, természetfeletti képességeiket tanúsító esetet. De azután felsorolva a boszorkányok elleni szokásos vádakát: Sabbát látogatás, seprón lovaglás, lykantropia stb., ezeket minden szilárd alapot nélkülöző valószínűtlenségeknek mondja s kiemeli, hogy országoként különbözők e vádak és hogy már több országban az ilyenű perek folytatása eltiltatott.

Mint hogy az ily perek nagyon homályosak, elbírálsuk bölcseséget, nagy óvatosságot igényel. Már pedig szerinte Logomer Magdolna prudentesnek címzett bírái sem óvatosságot, sem bölcseséget nem tanúsítottak.

Ezek után maró gúnynyal ismerteti a tanúk balga állításait. Felémlítvén, hogy a boszorkányok a bűvös kenőcsöt talált tört fazék darabjában tartották és a vádlott lakásán ilyet kutattak, de nem találtak, így kiált fel: Mily diadalmas lett volna az ügyész úr, ha egy eltört éjjeli edény darabot talált volna. E kissé triviális tréfa bizonyítja Swietennek a császárnéhez való bizalmas viszonyát, s egyúttal korjellemző.

A tanúk állításai czáfolása után a bírák elfogultságát bizonyítja, majd a Heruczina által kiállott tortura borzalmas kínjait ecsetelvén, az ily úton nyert vallomások értéktelenségét emeli ki.

Végre a császárné által a kórházba elhelyezett Heruczina állapotja felől jelenti, hogy a gondos ápolás következtében kezdi erejét visszanyerni s remélhető, hogy a tortura által roncsolt tagjai is kiépülnek.

## Mémoire.

Sur Magdalène Logomer, nommée vulgairement Heruczina, accusée du crime de magie, mise à la torture, et condamnée à mort comme coupable de Magie et de sacrilège par le juge et magistrat de Crisio, en date du 22 Avril 1758.

Si jamais on trouve de la confusion c'est sur le crime de Magie. Comme il arrive plusieurs fois que les médecins sont consultés sur ces cas, particulièrement quand on veut savoir si quelques maladies sont provenues de causes naturelles ou non ; j'ai dû lire quelques auteurs et j'ai choisis les plus renommés tant parmi les médecins qui ont écrit sur la médecine légale, que parmi les jurisconsultes et les Theologiens à fin d'être instruit sur cette matière. Il y a longtemps que j'ai taché d'approfondir cette matière : j'avoue sincèrement que je n'ai pas trouvé ce que je souhaitai pour m'éclaircir. Les preuves qu'on donne pour connaître les malheureux qui ont commis ce crime horrible sont fort équivoques et varient à l'infini dans plusieurs auteurs.

Cependant il est évident, par la Sainte-écriture tant du vieux que du nouveau Testament que la Magie n'est pas un crime imaginaire. La peine de mort que Dieu a dicté dans le vieux Testament contre les magiciens et que le roi Saul a fait sévèrement exécuter dans tout Izrael, prouvent cette vérité. Ce malheureux prince rejeté de Dieu s'est adressé à la pythonisse d'Endor pour pénétrer les secrets de l'avenir.

On trouve plusieurs exemples dans la Sainte-écriture qui prouvent avec la dernière evidence non seulement qu'il y avait des Magiciens qui prédisèrent l'avenir mais qui faisaient des choses surprenantes.

Les magiciens d'Egypte ont osé même imiter les miracles que Dieu produisait par Moïse : ils ont changé leurs batons en serpent, ils ont convertis l'eau en sang, ils ont fait venir les grenouilles sur la face de la terre. Mais par tous leurs prestiges ils n'ont pu délivrer les Egyptiens de ces mêmes grenouilles, ils n'ont jamais pu produire ces mouches qui infestèrent les Egyptiens d'abord qu'Aron avait frappé la poussière de sa verge miraculeuse et que Moïse en jettant de la poussière vers le Ciel couvrait les hommes et les juments d'ulcères. Les mêmes Magiciens ne purent se tenir debout devant Moïse, tant leurs corps étaient couverts d'ulcères.

Dans les actes des Apôtres il est fait mention plusieurs fois des magiciens et même que plusieurs convertis à la foi par les Apôtres ont brûlés publiquement les livres qui traitèrent



de cette science diabolique. Par conséquent il est constant que le crime de magie est réel et pas imaginaire, comme quelques auteurs ont osé avancer.

On trouve dans l'Écriture-sainte que les magiciens ont tâché d'expliquer les songes, de prédire l'avenir, d'évoquer les morts et de faire des choses qui surpassèrent manifestement les causes naturelles.

Il me paraît que dans les examens d'une personne suspecte de magie on devrait insister surtout ce qui est certain, étant contenu dans le livre de la Vérité.

Après on a dit plusieurs autres choses, dont on accuse les magiciens : d'assister à des assemblées où le diable préside, d'y faire plusieurs crimes, d'y produire des orages, de nuire aux hommes et aux bêtes, de transporter des blés d'un champ à autres, de passer les plus grandes rivières dans une coque d'oeuf, de fendre les airs étant assis sur un manche de balai, de se transformer en chats, loups, etc., après être frotté d'un onguent magique, etc.

Je ne finirai pas en faisant tout le détail des contes qu'on fait sur ce sujet et qui ordinairement sont différentes dans divers pays, et qui pour la plupart ne sont pas même vraisemblables. Ce qui a fait qu'en plusieurs pays on a défendu aux tribunaux de faire des procès sur de semblables accusations surtout depuis qu'on a vû, que des misérables qui croient assister à ces assemblées après avoir volé par les airs, étaient assoupis d'un profond sommeil sans bouger de l'endroit où on les gardait de vue ; et cependant à leur réveil contèrent mille extravagances, qu'ils avaient vu ou fait. Ce qui est à remarquer c'est qu'après qu'on a cessé à faire le procès pour cause de magie les magiciens sont disparu dans les mêmes endroits et on n'en parle plus.

On observe aussi, que à proportion que les sciences augmentent et que l'ignorance diminue, la sorcellerie se dissipe à la même proportion. Le vulgaire ignorant ne connaissant pas les causes de plusieurs effets surprenants crie que c'est de la sorcellerie pendant que les hommes instruits sont convaincus, qu'il n'ya rien de surnaturel. Si quelqu'un s'avisait de produire brusquement dans le fond de la Croatie les effets surprenants de l'Electricité, il courrait grand risque d'être pris pour un sorcier. Il faut donc beaucoup de science et de prudence pour être juge dans le cas d'accusation de Magie et quoique on donne aux juges de la Heruczina le titre de »Vir prudens et circumspectus« je crois pouvoir prouver avec évidence que ces juges ont manqué de prudence et qu'ils n'ont point eu la science requise.

Je tacherais de montrer cela le plus brièvement qu'il me sera possible, en commençant par ce qu'ont dit les témoins contre l'accusée.

### 1. Témoin.

C'est la femme du quatrième témoin Mathias Sunsich qui était malade souffrant des douleurs par tout le corps, et à la persuasion d'une autre femme on avait appelé la Heruczina pour la guérir. Elle vint portant avec soi une masse d'herbes pillées et demandait du vinaigre et du brandevin et de l'eau bénite. Cependant la femme qui rend ce témoignage dit en même temps qu'elle n'oserait pas affirmer que la Heruczina y avait mêlé l'eau bénite. On appliquait le remède au malade et on le mit au lit.

Alors la Heruczina dit à cette femme: ma chère commère, ton mari mon compère m'a bien fâché de m'avoir point voulu vendre un baquet de bois pour deux gros, il en voulait quatre. Le mari qui est le quatrième témoin confirme cela et ajoute qu'elle avait dit: mon compère tu veux pas me le donner à présent mais sûrement tu me le donnera après.

Il paraît qu'on voudrait insinuer par là, que la Heruczina l'avait rendu malade pour se venger de lui. Il faut pourtant qu'il a été content d'elle, parcequ'après le cure il lui a donné ce baquet pour rien et encore un écu pour sa récompense.

Le soir après la Heruczina a apporté des racines qu'elle a fait cuire dans un pot pendant trois heures et a dit à sa commère d'appliquer cela à son mari et s'est retournée. La femme en mettant un morceau de bois apparemment pour remuer la composition, d'abord toute la maison fut remplie d'une très mauvaise odeur et elle sentit d'abord un mal de tête et un bruit dans les oreilles.

J'ai demandé à la Heruczina comment on nommait en langue croate ces herbes et ces racines d'ont elle s'était servie. Elle m'a dit qu'elle ne savait pas le nom, mais que c'étaient des forts bonnes herbes et qu'elles les connaissait à la vue.

Il est évident que dans toute cette histoire il n'y a rien de surnaturel. Une cure faite par des simples et qui a réussi sic mérite sûrement aucune punition. On pourrait taxer de superstition qu'elle avait mêlée à cette composition de l'eau bénite, mais cela n'est pas même prouvé et il y a loin de la superstition à la magie.

### 2. Témoin.

Ursula Pintarich femme d'André Hoosz lequel sentait le jour de la Saint Etienne une douleur forte dans le gras



d'une jambe, qui durait pendant 14 jours sans qu'on trouvait aucune marque extérieurement.

La Heruczina fut appelée, et le témoin dit qu'elle a d'abord reconnu que cette douleur était produit par ensorcellement : après elle a été à la cuisine pour préparer son remède qui pourtant n'a pas produit son effet. Cependant Hoosz aiant cessé de s'en servir les douleurs sont augmentées très fortement. Sa femme a fait venir une autre fois la Heruczina, qui a fait une decoction de racines pour baigner le pied et la jambe et qu'après elle a mis la décoction, qui a servi pour le bain, dans un pot qu'elle a couvert disant à la femme du malade qu'après un quart d'heure elle devrait ôter le couvercle et écouter attentivement ; car si la décoction faisait un petit bruit comme un frémissement alors le malade guérirait, mais si on n'observait aucun mouvement, ni qu'on entendait aucun bruit, le malade devait mourir.

La femme a faite cette expérience, a trouvé la decoction en parfait repos : nonobstant ce présage funeste, on n'a pas des nouvelles de la mort du malade.

J'ai questionné la Heruczina ici dans toutes les façons possibles, elle a nié ce fait et a protesté que jamais le témoin sic avait dit cela en sa présence.

De plus il est à remarquer que la servante de cette femme (de laquelle on parlera tantôt comme troisième témoin) était dans la cuisine pendant que la Heruczina : préparait un emplâtre et qu'elle demandait à la Heruczina quel emplâtre faites vous. Elle répondit : comme le premier remède n'a pas fait son effet peut-être celui ci fera mieux : Si c'était un emplâtre, toute l'histoire de la décoction qui devait faire du bruit dans le petit pot, tombe de soi même, comme l'a fort bien remarqué le procureur qui a défendu l'accusée. Je crois qu'il est évident que dans tout ce que le deuxième témoin a dit il n'y a rien qui peût être à charge à la Heruczina.

### 3. Témoin.

Theresa Kollin servante chez le précédant témoin, qui a témoigné, que la Heruczina pendant qu'elle préparait son emplâtre lui contait ce qui suit : Ma chère fille, si je voulais, tous les gens qui sont céans devraient mourir (et il y avait plus de douze) si je voulais ensorceler quelqu'un je mettrai un charbon dans une potion, en mettant cela au feu, le charbon me parlera et je saurais tout ce qui arrivera à tous ceux qui sont dans cette maison. Après la dite Heruczina continuait son discours en disant : J'ai été à confesse

aujourd'hui, et le père me jugeant par ma confession me disait, que j'étais véritablement une sorcière parceque je savais guérir les hommes, et sur cela il n'a pas voulu me donner l'absolution. Elle ajoutait encore ce qui suit : Si je venais chez une qui est en travail d'enfant et qu'en passant ma main sur son visage je disais, que vous êtes fraîche et belle, cette femme devrait mourir avant le jour suivant.

Peut on trouver la moindre vraisemblance que la Heruczina aurait tenu de tels discours dans un endroit où on brûlait les sorcières, ou celles qu'on croyait telles. De plus quand elle aurait dit même tout cela, il n'y a aucune preuve qu'elle l'a fait. Encore est il à observer qu'il n'y a qu'un témoin qui atteste un fait si singulier. Il paraît aussi que les juges n'ont pas fait cas de ce témoignage, car dans l'interrogatoire fait avant la torture, ni dans celui qu'on a fait pendant qu'elle était à la torture on en fait aucune mention. Au reste Heruczina nie hautement le fait et n'a jamais avoué d'avoir dit cela.

#### 4. Témoin.

On a déjà fait mention de lui dans la relation du premier témoin, qui était sa femme. On trouve dans son témoignage ce qui suit encore, que la Heruczina a dit à lui Mathias Sunchich : Je ramasserais bien des médicaments, mais je n'ose pas pour les gens, car Suagel me tend des pièges : voyez où est sa fortune diabolique et moi pourtant je suis ici.

Je vois rien là dedans qui pourrait charger l'accusée.

#### 5. Témoin.

Petrus Petrusz nobilis. Celui la raconte que quatre ans passés son épouse allant à la vigne trouva la Heruczina qui cueillait des pêches d'un arbre, et que la Heruczina pria son épouse, de pas le dire à son mari ; qu'une semaine après son épouse avait trouvé la Heruczina sous le même arbre, qu'elle a grondé la Heruczina, laquelle pria derechef son épouse de pas le dire à son mari, en disant voilà un gros, cependant elle ne donnait que deux Kreutzer, en promettant de donner la troisième le dimanche suivant.

J'ai demandé la Heruczina ce qui en était de cette histoire. Elle m'a avoué d'avoir pris trois pêches, parcequ'un enfant qui était avec elle criait pour en avoir ; aussi elle convenait qu'elle avait donné deux Kreutzer n'ayant pas plus dans ce moment. Voilà donc des pêches prises et payées. Mais son épouse raconte toute l'histoire à son mari, et le



même soir la fièvre l'a pris, et elle n'est pas retablie encore et a prié son mari d'aller dénoncer la Heruczina au juge. Apparemment qu'en Croatie on peut pas avoir la fièvre sans être ensorcelé.

Je ne comprends pas comment on ose produire des semblables temoignages. Mais ce n'est pas tout ; une autre histoire va suivre, que je n'ai pas pu lire sans une extrême indignation : c'est un tissu énorme de mensonges et des bagatelles les plus ridicules.

Cependant messieurs les juges font grand cas de cette déposition, qui se trouve au lettre C.

Le nom de la déposante est Eva Oblachich, elle est même qualifiée noble. J'ai pas besoin de faire usage de la remarque du procureur de l'accusée, qui dit que la dite Eva Oblachich était noble mais que toute la ville la reconnaissait pour une femme prostituée et sans moeurs et dont par consequent le temoignage était d'aucune valeur. Elle fût même actionnée en justice pour ses gentilleses et mauvaise vie. Mais messieurs les juges prétendent que tout temoignage est bon en cas de sorcellerie. Il suffit de lire cette histoire que je tâcherais d'abreger (car elle est longue) sans pourtant omettre quelque chose d'essentiel.

Il y a déjà trois ans passées que la noble Eva Oblachich était en service de Stephan Suagel. Il arrivait trois jours avant la fête de St. Pierre et St. Paul, que deux vaches dont l'une donnait du lait, et l'autre pas, entrèrent dans un champ semé d'orge. Les laboureurs ont enmenés les vaches vers la maison où était Eva Oblachich, comme on a coutume de le faire, quand le bétail a fait de dégât. Or ces vaches appartenaient à la Heruczina. Le mari de l'accusée est venu pour demander ces vaches. Eva Oblachich a repondu qu'elle pouvait pas relacher les vaches avant que son maitre fut de retour. Heruczina est venu pour la deuxième fois priant qu'on tirait au moins le lait de la vache. Comme personne venait et que la vache souffrait, Eva Oblachich a tiré le lait et s'est servie d'une partie pour faire la bouillie pour son petit enfant (on fait aucune mention que la noble Eva Oblachich fut marié) ; l'enfant a refusé de manger cette bouillie, ce qui est fort croyable, parce que le lait étant trop longtemps retenu acquiert un mauvais gout. Messieurs les juges trouvent pourtant la une disposition cachée de Dieu qui a empêché l'enfant de manger la bouillie. La mère alors la mange et immédiatement après elle fut attaquée d'une fièvre, mais telle qu'on peut pas avoir une fièvre plus forte : nonobstant ça elle est allé au puits pour chercher de l'eau à la cuisine.

Voilà la Heruczina qui arrive en volant avec sa fille Barbara pendant qu'il fit un grand vent et que la Heruczina donnait un énorme soufflet à l'oreille droite d'Eva Oblachich de sorte qu'elle tombait par terre, et qu'elle a perdu l'ouïe de ce côté là. Pendant qu'elle était par terre arrivèrent des autres sorcières en grand nombre, qu'elle connaissait pourtant pas. Ils ont dansé ensemble à la ronde sur son corps. Parmi ces sorcières elle a reconnu pourtant un certain Julius Ban, qui pourrait bien être un amant infidèle, car elle dit le connaître fort bien, par ce qu'il lui avait apporté autrefois un merle.

Celui là s'est mis à part, pour pas danser avec les autres. Après toutes les sorcières ce sont envolées avec un grand vent et la Oblachich foulée au pied par tant de sorcières s'est transportée avec peine au logis et s'est mise au lit. Alors la Heruczina avec Barbara sa fille ont fait une autre apparition chez la malade le soir, et ils lui ont voulu mettre un morceau d'un gateau entre les dents, mais comme cela avait une mauvaise odeur, la Oblachich n'a pas voulu le prendre, alors Barbara armée d'un grand couteau a menacé de tuer la malade, en cas qu'elle refusait de manger le gateau, et même elle a blessé la malade aux reins avec ce même grand couteau, en faisant pourtant une petite plaie, d'où sortait pourtant du sang.

Le procureur de l'accusée fait appercevoir que personne a vue cette plaie, pas même Margaretha Koosz qui a vû la chemise déchirée, et un peu de sang dans la chemise. Mais le procureur fiscal s'étonne pas qu'on n'a pas trouvé même une petite plaie faite par un grand couteau et il ordonne gravement qu'on doit croire fermement (firmiter credendum) qu'elle a fermé la plaie par son art magique et fasciné les yeux, à fin qu'on voyait point le moindre vestige. Mais il n'était pas possible à la magicienne de faire disparaître le sang de la chemise, ou d'empêcher par ses prestiges qu'on le voyait pas. Cela s'appelle decider magistralement. Qui oserait après douter d'un tel fait ?

Sur ces entrefaites arrivent Monsieur et Madame Suagel chez lequel la noble Oblachich était en service, qui d'abord sont entrés chez la malade. Alors la Heruczina et sa fille Barbara se sont envolés pour ce mettre sur une perche qui était dans la chambre : La dame Suagel en femme prudente a d'abord mis diverses choses benites autour de la malade et l'a parfumée avec des parfums bénits; nonobstant ça l'impertinente sorcière et sa fille ne bougèrent pas de la perche et la Heruczina disait : C'est en vain qu'on te parfume je



sortirais pas avant qu'on jette le lait, et qu'on casse le pôt (c'était sans doute le lait tiré de la vache de la sorcière) mais la Oblachich avoue que ni Monsieur ni Madame Suagel n'entendirent point ces paroles, ni qu'il voiaient pas la sorcière et sa fille. La malade leur expliquait tout cela. La dame Suagel faisant quelque mouvement avec sa quenouille tapait sur le pouce de la Heruczina, ce qui était pardonnable parceque cette bonne dame la voiait pas. Aussi il paraît que la sorcière ne s'en fâcha pas, en se contentant de repeter qu'elle ne sortirait pas avant qu'on aurait jeté le lait et cassé le pôt. La Oblachich a soin de repeter que Monsieur Suagel et sa femme n'entendirent rien et virent point la sorcière et sa fille, quoique il fussent tout près de la perche, où elles étaient assises dessus. Cette vision était réservé pour la Oblachich seule. La dame Oblachich a pourtant ordonné à ses domestiques de jeter le lait et de casser le pot : ils ont rapporté, qu'ils avaient versé le lait dans le feu, et qu'ils avaient jetté le pot avec force et ils crurent que le pot était cassé. Mais la méchante sorcière savait que le pot n'était pas cassé, quoique elle ne pouvait pas voir ce qui se passait. Elle dit alors : tout est en vain le pot n'est pas cassé. La Oblachich avertit ici pour la troisième fois que Monsieur et Madame Suagel n'ont rien entendu de cela, mais qu'elle leur disait ce que la sorcière voulut. Alors la bonne dame Suagel a fait chercher le pot et après avoir invoqué pieusement l'assistance de Dieu, et de la Sainte vierge de Bisztricz : elle a jetté le pot sur le plancher, qui se cassa en trois pièces. La Heruczina avec sa fille Barbara se sont envolées alors en emportant avec elles une de ces trois pièces. Or il est à noter que parmi les contes ridicules, qu'on débite gravement par rapport aux sorcières on trouve qu'ils font leur onguent magique dans un pot cassé et qu'il faut qu'ils cherchent un tel fragment, car il suffit pas qu'ils cassent eux mêmes un pot. La fin de l'affaire est de trouver une telle pièce cassée.

Je suis sur que cette sottise se trouve parmi les firmiter credenda du procureur fiscal, car je trouve dans l'interrogatoire No. 17 qu'on a demandé sérieusement à la Heruczina, si elle n'a pas ramassé des pièces de fayence cassée et dans la sentence parmi le dénombrement des crimes énormes des sorcières : fragmenta vasorum fictilium colligunt. Aussi a-t-on envoyé une commission pour faire la recherche exacte dans la maison de la Heruczina, mais on n'a rien trouvé de suspect. Quel triomphe pour le procureur fiscal si on aurait trouvé seulement une pièce d'un pot de Chambre cassée.

Ce qui reste dans la déposition de la Oblachich, qu'elle fut beaucoup tourmentée encore par les sorcières et le reste est mieux détaillé et repeté dans la déposition du deuxième témoin.

## 2. Témoin.

Margaretha Kloosz servante à Crisium agée de 36 ans. Elle était servante chez Monsieur Suagel et parait avoir gardé la malade Oblachich. C'est elle qui a vue un peu de sang dans la partie posterieure de la chemise de la malade, et un morceau de la chemise déchirée, qu'elle a pris avec un baton, et la jetté hors de la chambre. Après avoir fait cela elle rentrait chez la malade qui commençait à crier à haute voix : secourez moi, voila des sorcières qui m'en veulent, ils sont sur la muraille. Cette servante y voyait un bon nombre de grandes mouches. La malade criait que la Heruczina était la et qu'elle lui en voulait. Cette servante a chassé les mouches qui se sont mis sur une perche. La malade criait qu'on devait pas les laisser là, cette servante les a chassé encore, et ils se sont mis sur la servante qui les chassait. La malade a criait : les sorcières veulent entrer dans ma bouche, défendez moi et vous même aussi. Elle dit qu'une de ces mouches s'obstinait d'entrer dans la bouche de la malade, et que deux autres se placèrent sur la poitrine ; pendant que cette servante les chassait de la elle entendait le bourdonnement ordinaire des mouches. Pendant que la servante était occupée à cette chasse et venait enfin a bout de les faire disparaître les sorcières tirent la malade par les pieds, et firent remuer l'oreiller, mais cette bonne fille ajoute prudemment, qu'elle a pourtant rien vû que des mouches.

J'ai vû avec indignation, comment on a deguisé tout cela dans la sentence que les juges ont prononcé. Dans la déposition de cette fille Margaretha Koosz on trouve qu'elle a vu un grand nombre de mouches sur la muraille, et dans la sentence on dit que cette fille avait vû une seule mouche sur la muraille, mais grand comme un escarbot (les Maykefers sont une espèce d'escarbot). Car on voulut absolument que la Heruczina et cette mouche fussent la même chose. Dans la sentence on dit, que ces mouches étant chassés, ils ont disparu : cum insolito et horrendo murmure, et dans la déposition de Margaretha Kloosz je trouve : quod senum muscis proprium audiverit. Que doit on penser des juges qui sont capables de falsifier dans une sentence les depositions des temoins.

Dans la déposition de la même Margarethe Koosz : que le jour suivant Barbara la fille de la Heruczina est allée avec



elle chez la malade et a demandé : qu'avez vous ? qu'est ce qui vous manque ? et qu'alors la malade a perdu la voix et n'a pu manger, ni boire ; qu'alors Barbara est parti en disant : dites pas que j'ai été ici, mais si quelqu'un vous demande, dites que j'ai cherché les jeunes vaches. Alors la Margaretha a eu peur et donnait à Barbara un morceau de pain qu'elle a pris et s'en est allé au logis.

Il est à noter que selon la déposition de Margareth cela doit être arrivé Samedi, son beaufrère et sa femme Anna Oblachich attestant, que le dimanche suivant Barbara est revenu chez la malade, et qu'alors la parole est revenu d'abord. Cependant dans la déposition de la Oblachich il est dit, qu'elle est restée trois jours sans parler, manger, ni boire. Comment consilier des témoignages si différents sur le même fait.

N. B. Les juges pagina 42 ont encore ajouté à ce fait plusieurs circonstances qui sont pas dans les dépositions des témoins, ni dans la confession de l'accusée.

Est il possible qu'on peut prendre en justice pour une preuve valable ce qu'une personne de mauvaise vie, par tout reconnue pour telle débite trois ans après qu'elle prétendit avoir vû dans une maladie, où elle délirait manifestement.

Cependant le procureur fiscal trouve cette histoire de la Oblachich si claire, qu'il prétend que pour cela l'accusée devrait être mise à la torture et les juges malheureusement ont été du même avis. Le procureur fiscal a trouvé bon d'y ajouter encore quelques autres choses qui sont de la même trempe ; car sur ce que le quatrième témoin affirme que la Heruczina avait dit que Suagel lui tendait des pièges, il prétend que c'est une menace de sa part de se venger de Suagel, quoique il se trouve pas un mot dans la déposition de ce témoin. Il fait la remarque que le dit Suagel et sa femme sont morts tout les deux dans peu de mois et qu'avant la mort leurs corps ont été enflés, ce qu'il attribue selon sa coutume aux maléfices. Quand le ventre s'enfle subitement dans une maladie, les médecins le regardent comme un signe avant-coureur de la mort, mais point du tout comme un malefice. Cela arrive assez souvent même.

Le procureur fiscal assure que la Heruczina a été auparavant en prison, étant accusée de crime de Magie, et qu'on l'avait alors relachée parce qu'elle montrait d'être repentie et qu'elle avait donné caution. Ce qu'on a vu jusque ici montre assez que le plus léger prétexte suffit pour accuser quelqu'un de magie, et par conséquent cet emprisonnement ne prouverait rien : mais cela est faux encore. Car les témoins

disent qu'elles se souvenaient pas que la Heruczina avait dit ce qu'on prétendait. Nonobstant cela on trouve tout bon, quand il s'agit d'opprimer une innocente. Car le procureur fiscal avoue, que les actes de l'inquisition contre la Heruczina dans son premier emprisonnement se trouvent pas, en ajoutant froidement : quia ea inquisitio fato perivisset. Cependant il prétend tirer une preuve de ces même actes, quoiqu'ils existent pas. Que doit on penser d'un tribunal, où on relâche une personne accusée de magie sur caution et peu d'années après on n'est pas en état de produire des actes ?

J'ai demandé ici la Heruczina pourquoi elle fut enprisonné la première fois. Elle a répondu sans hésiter qu'elle fut accusée d'avoir donné un soufflet à une autre femme.

Pour l'interrogatoire que la Heruczina a subi avant la torture il est fort bref et touche point les accusations faites par les témoins.

Le procureur de l'accusée a fort bien agi pour sa partie, il a prouvé que dans les réponses que la Heruczina a données dans l'interrogatoire : nec scintillam pro fundamento actionis desumi posse. Il a averti les juges, que si contre toute apparence ils condamneront la Heruczina ils s'opposeront à la volonté de sa Majesté directement. Nonobstant tout cela ils ont procédé outre, des légers indices suffissent, pour appliquer la torture, pour faire avouer le reste.

On a mis le 19 Septembre de l'année passée cette pauvre femme à la torture, par tous les quatre degrés. Je parlerai pas des horreurs qui révoltent la pudeur, je trouverai sans cela assez des choses pour confondre et relever ce Mystère d'iniquité.

On a commencé la torture à 9 heures du matin et on a débité par mettre les écrous sur les deux pouces pour faire avouer en quel endroit de son corps était le signe diabolique.

Sur cela il est à remarquer qu'un grand nombre des auteurs ont assuré, que pour être sorcier ou sorcière dans les formes le diable met une certaine marque sur quelque partie du corps, mais ils définissent pas cette marque. Quelques-uns avouent même qu'elle est quelquefois invisible ou imprimée dans les parties internes. J'ai vu dans les mêmes auteurs, qu'ils la cherchent partout, même dans les parties les plus secrètes, quand ils trouvent rien autre part. Enfin quand ils trouvent rien ils se croient pourtant sûrs de son existence et ils le supposent invisible et ils veulent qu'on persuade de grès ou de force au patient de montrer cet endroit.

Il y a fort peu de personnes qui n'ont quelque tache,



quelque verrue etc. dans quelque endroit de leur peau : malheur a tout ceus si on les soupconne magiciens, car dans ce cas toute marque qu'on trouve est une preuve.

Imbus de principe si lumineux le procureur fiscal a déjà conclu, que le bourreau devait faire la recherche, car sûrement ils le croient conaisseur et habile : aussi les deux senateurs commissaires qui ont présidé à la torture, ont commencé l'examen par la.

Je trouve dans l'écrit que la Heruczina a soutenue la torture depuis 9 jusqu'à 10 heures sans rien avouer et que le bourreau a coupé le signe diabolique un quart d'heure avant dix heures et que ce signe était placé sur le coup. Par conséquent la Heruczina n'a pas revelé cet endroit mais c'est le bourreau qui a fait cette découverte.

J'ai questionné la Heruczina sur cela : Elle me dit, qu'on l'a pas demandé cela, et que le bourreau lui a coupé une verrue qu'elle avait sur le cou ; qu'elle avait une semblable sur le côté gauche du front, qu'elle ma montré, mais qui étant un peu caché par les cheveux avait échapé à la vigilance du bourreau. Sans cela elle aurait été déclarée sans doute double sorcière. Elle ajoutait qu'elle pouvait prouver par cent temoins qu'elle avait eu ces deux verrues depuis sa jeunesse. Elle dit qu'après les ecrous on lui avait lié les poings avec des ficelles, que le bourreau entortille jusqu'à ce qu'ils coupent les chairs, dont nous avons vu un exemple horrible ici à Wiennes, que le bourreau a arraché une main à la torture et fait perdre l'autre par la gangrène. On lui a appliqué les ecrous sur l'os des jambes qu'on nomme botte espagnole à 10 heures, après on la lié les mains et les pieds, et on la levé de terre, en appliquant un poids aux pieds et on la levé et laisser tomber successivement. Les bottes espagnoles restèrent toujours appliqués. J'ai vu les cicatrices sur les jambes et ses mains estropies, et on aura de la peine à les remettre. Les commissaires n'ont pas trouvé à propos de marquer l'heure quand ils ont cessé de tourmenter la Heruczina ; mais elle assure qu'ils ont empêché le bourreau d'appliquer quelques remèdes après la torture pour soulager les douleurs énormes qu'elle souffrait.

Je m'étonne pas qu'elle a succombé à la fin à de si cruel tourments, mais je suis surpris qu'elles les a soufferts pendant une heure entière sans rien avouer. Elle a donc avoué forcé par des tourments énormes qu'elle était sorcière. On comprend bien qu'on peut après faire avouer en continuant la torture tout ce qu'on veut ; aussi a-t-on pas manqué de le faire.

On lui a demandé à quelle temps elle a été faite sorcière. Sa réponse fut qu'elle ne l'était pas, mais qu'elle l'est devenue, pendant qu'elle était en prison : cela doit s'entendre de son premier enprisonnement.

Or il est à remarquer que dans la Sentence il est dit, qu'elle fut mise en prison parce qu'elle était sorcière. Et on désapprouve qu'on la relâché sur caution, et cependant dans la confession par la torture on la fait avouer qu'elle fut faite sorcière dans la prison même. Apparemment pour sauver cette contradiction dans la même sentence, ils ont mis qu'elle était sorcière depuis cinq ans, se faisant aucun scrupule d'antidater en cas de besoin. Quel vraisemblance qu'une femme innocente de ce crime, mais étant mise en prison sur des soupçons, se fera sorcière dans la prison même. Mais une absurdité de plus ou de moins ne coûte pas à de tel juges.

Elle doit avoir appris de la Czimmerman à faire des petites tourtes sur les genoux, de les mettre à table le jour de Noël et puis les donner à manger au bétail, on dit pas à quelle fin cela devait servir. On nous apprend aussi dans cette belle pièce, qu'en jettant des sièges par la fenêtre dans la cour, on trouble l'air et on produit la grêle et dans la Sentence on y ajoute, que sans doute elle avait aussi appris à produire le tonnaire.

Il faut que Satan na pa sù ce beau tour, quand il demandait à Dieu la permission de faire tomber le feu du ciel et exciter un vent terrible pour éprouver le saint-homme Job.

On lui a fait confesser encore qu'elle avait trois compagnes sorcières ; on lui a fait dire qu'elle veut mourir sur cela que ces trois femmes qu'elle nomme sont véritablement sorcières.

Il faut que les sorcières ont bon appétit, car la Heruczina a donné pour un gouter à ces trois compagnes trois cochons et sept poulets, qu'elle avait préparés le jour de sa réception. Le diable qui se nomme Maytuk était de la partie et faisait la fonction d'ecuyer tranchant. Mais comme elle fut faite sorcière dans la prison, je puis pas facilement comprendre, comment tout cela se pouvait faire, à moins qu'elle avait donné la fête après, ce qu'on pourrait presque croire, parce qu'on dit dans un autre endroit, que ce gouter fut donné sous un noyer, tout près de son jardin. S'il était venu dans l'esprit à ces juges prudents et circonspects que trois cochons et sept poulets font une trop grande quantité pour quatre femme et un diable, ils auront fait nommé à la Heruczina une douzaine de sorcières pour achever tant de



mets. Car il n'est pas marqué que Maytuk a mangé, quoique on entre dans le détail à son sujet, en nous apprenant qu'il portait un méchant habit vert, déchiré même et qu'il allait de temps en temps à la chasse.

J'ai questionné au long ici la Heruczina sur toute les impertinences qu'elle a confessé pendant la torture et surtout pourquoi elle avait nommé ces trois femmes sorcières plutôt que des autres. Elle m'a dit qu'elles les avait pas nommées, mais que les commissaires l'on demandé si ces trois la n'étaient pas ces compagnes en sorcellerie, et qu'elle avait répondu que oui, pour se delivrer des tourments. Cela paraît fort vraisemblable au moins, car je trouve par exemple onze reponses de la Heruczina, sans que les demandes sont mises en marge, comme on l'observe toujours dans les pièces criminels; mais ces sortes de juges n'observent point de semblable minutie. Il y a encore une chose remarquable: dans l'histoire de la noble Eva Oblachich il est dit, que la Heruczina venant en plein vol avec un grand nombre de sorcières avait donné un énorme soufflet à la dite Oblachich; dans la torture on fait avouer à la Heruczina qu'elle a donné le soufflet et on y ajoute: quod Eva propter ea phrenesi corrupta fuit. Cependant la preuve principale contre la Heruczina est prise de la déposition d'une phrénétique. C'est elle qui a vû la Heruczina sur une perche transformée en grande mouche etc.

Je passe le reste des horreurs que j'y trouve car je suis sûr, que ce que j'ai allégué est plus que suffisant pour prouver la manière abominable dont on a agi dans ce procès contre une femme innocente. Mais on a eu l'audace de l'accuser de sacrilège: on peut dire hardiment ici: *mentita est iniquitas sibi*, ce que je vais prouver clairement.

Parmi les articles de la confession il est dit: *Ejecit venerabile et strophio alligato ad ignem projecit hic in carceribus. Fatetur quod post confessionem dum venerabile non deglutaverit, sed illud in ore integra hora servaverit, deinde exquitum et in frustillum attritae telae involutum, ac tandem in ignem projectum*. Tout cela se trouve mot pour mot parmi les articles de la confession pendant la torture. Nonobstant que cela s'y trouve si expressement, les juges en faisant dans la Sentence la recapitulation de la confession faite pendant la torture, ne font aucune mention de ce fait, mais ils ont l'impudence de dire que la Heruczina longtemps après la torture de soi même et sans aucune contrainte a confessé et revelé, que pendant une maladie, qu'elle prétendait avoir a reçue la communion, mais qu'elle n'avait pas avalé la Sainte-Hostie mais tenu une heure entière dans

sa bouche et après l'avoir mis dans un morceau de vieux linge, l'avait jetté dans le feu. Les juges ajoutent que cela est possible parce que sa bouche est sèche par le grand âge.

J'observe premièrement que les juges ont commis une fausseté énorme en disant dans la sentence que la Heruczina a confessé ce fait librement, puisqu'il se trouve dans l'examen fait pendant la torture. En deuxième lieu ce fait est impossible absolument. Je suis plus âgé que la Heruczina et j'ai pris une hostie non consacrée sur ma langue, je suis resté tranquille sans parler, sans faire le moindre mouvement ni avec la langue, ni avec le machoire et dans vingt minutes de temps la hostie était entièrement dissoute. J'ai fait cet experiment le matin devant une montre bien réglée et je puis assurer que j'ai la bouche naturellement sèche le matin. Comment peut on croire que la Heruczina a pû tenir trois fois autant de temps la Sainte-hostie dans sa bouche sans qu'elle fut dissoute.

Comme ce fait devait être passé dans le prison, il est à noter qu'on donne jamais du feu à des criminels accusés de crimes, qui méritent la mort. J'ai encore voulu avec soin éclaircir ce fait. Dans un entretien de deux heures que j'ai eû avec la Heruczina par interprète et en présence d'un prêtre croate, je lui ai demandé, si dans l'hiver on lui a pas fait un peu de feu dans le prison. Elle a répondu que non. Je suis — après lui avoir fait quelque temps d'autres questions — revenu jusqu'à trois fois lui faire la même demande, avant de lui avoir parlé de cette Communion et elle m'a toujours répondu de même et la dernière fois elle paraissait montrer quelque petite impatience en disant : je n'ai jamais vu dans le prison ni feu, ni lumière, hormis une petite bougie, que le Prêtre avait apporté, quand on lui donnait la sainte communion et laquelle fut éteinte immédiatement après.

Alors je l'ai questionnait si elle avait pû avaler facilement la sainte-hostie étant à jeun et ayant selon toutes les apparences la bouche fort sèche. Elle m'a répondu que le Prêtre lui avait donné un peu d'eau après la Communion.

Voilà un exposé sincère de tout ce Procès j'ai mis par tout les pages à la marge à fin qu'on peut voir facilement la vérité de ce que je dis. Je pourrais facilement en parcourant la sentence faire mention de plusieurs autres incongruités, mais je crois en avoir assez recueilli, pour prouver l'énormité d'une telle procédure.

J'ai laissé un seul article, qui choquait trop la pudeur pour en faire mention, quoique je me fais fort de réduire



à rien encore ce crime qu'on a fait confesser pendant la torture à cette pauvre femme.

Le crime de magie est sans doute des plus graves et des plus detestables, mais l'équité et l'humanité demandent qu'on procède dans une telle inquisition avec toute circonspection possible. Plus un crime est énorme plus un juge doit être sûr avant que de condamner une personne accusée. Si on suit ce cruel principe, qu'un léger soupçon suffit pour donner la torture, personne est sûr de son honneur ni de sa vie ; et dans un endroit où une telle jurisprudence est en vogue tout homme doit craindre d'expirer un jour sur le bucher. Qui pourrait se croire assez ferme pour souffrir la torture quoique il fut innocent. Le juge a le pouvoir de répéter la torture pour le moins jusqu'à trois fois. J'ai frémis en lisant qu'on l'a répété jusqu'à vingt fois, quand l'accusé voulut pas avouer qu'il fut coupable.

On a beau alleguer que la Heruczina a confirmé trois jours après la torture ce qu'elle avait confessé, mais on a tort d'y ajouter : adeoque a facie et metu tormentorum jam diu remota et libera. Elle ne savait que trop qu'en cas qu'elle niait ce qu'elle avait confessé on la remettrait à la torture.

Ils avouent pourtant qu'après avoir fait languir cette pauvre femme presque sept mois après la torture dans un cachot, étant produite devant les juges pour ratifier sa confession encore, elle n'a pas voulu le faire, mais ayant proferé confusement quelques paroles, elle a gardé un profond silence.

Les conséquences de ce procès sont horribles car on force la Heruczina a nommer des complices par conséquent voila des nouvelles victimes qui à leurs tour pendant les tourments seront obligé de nommer des autres. De cette façon on peut multiplier les sorciers sans aucune mesure et tous les habitants d'un tel endroit doivent être dans des craintes continuelles de se voir eux même ou leurs parents dans un malheur semblable. Car les juges avouent eux mêmes que dans le crime de magie un léger soupçon suffit pour être mis à la torture. Le mari de la Heruczina est en grand danger. Car le procureur fiscal prétend fort serieusement qu'il est complice de sa femme. Son argument est : que quand les commissaires sont venus pour visiter la maison il avait proferé ces paroles remarquables »Messieurs vous cherchez en vain, vous trouverez aucun onguent«. D'où il conclut que le mari était complice de sa femme parceque autrement il n'aurait jamais pu deviner ce qu'on venait de chercher. Comme si dans un pais où les procès pour Crime de Magie sont si fréquents on pouvait ignorer qu'on dit communement que les sorciers se frottent d'un onguent avant

de monter une manche de balai pour fendre les airs et voler au sabbat.

Au reste la Heruczina donne toutes les marques de piété dans l'hôpital. Elle fréquente les sacrements, elle assiste dévotement à la messe, prie les larmes aux yeux pendant le jour pour votre Majesté et toute l'Auguste famille. Cette infortunée éprouve déjà les effets de la Clémence de sa Majesté ; par la bonne nourriture elle commence à reprendre ses forces et nous tâchons de rétablir l'usage de ses membres cruellement délabrés par la torture. Il ne reste autre chose à souhaiter pour elle que l'autre membre de la devise de sa Majesté : la Justice.

25 Août 1758.

Van Swieten.

(Eredetije Országos Levéltár. Kancelláriai osztály. No. 99 e 9 br 758.)

### CDXLIII.

Bécs, 1758.

*A horvát bánhoz intézett leirat, hogy Logomer Magdolna szabadon és minden bánalom nélkül otthon élhessen.*

Maria Theresia etc.

Circa Magdalenam Logomer, alias Heruczina de praetense crimine magiae delatam atque a magistratu liberae et regiae civitatis nostrae Crisiensis benigno jussu nostro isthinc (submissis jam praeviae in rem hanc deservientibus actis) in persona deductam, clementer resolvimus : ut illa domum abhinc remittatur, ibi denique tute et secure degere permittatur, neque ob imputatum sibi praedecclaratum magiae crimen ei quidpiam adversi inferatur.

Hanc igitur benignam resolutionem nostram fidelitati Vestrae eo cum commissione clementer significamus : quatenus suo loco et notanter etiam apud praelibatae civitatis magistratus mox disponere noverit, ut ubi illa domum suam remeaverit, inibi libere agere morarique possit et nec ab ullo praemissi persecuti delicti mox inferatur. Cui in reliquo etc.

Viennae die 23 Novembris 1758.

Domino Comiti Bano ex offio expediatur. Pálffy mp.

*A fogalmazvány hátirata.*

Comiti Bano Croatiae fine faciendo magistratui civitatis Crisiensis intimationis significatur, ex benigna resolutione



Regia Magdalenam Logomer — alias Heruczina — ob crimen magiae delatam et abinde isthinc deductam, domum liberam dimissam haberi.

(Eredetije Országos Levéltár. Kancelláriai osztály. No. 99. 1758.)

#### CDXLIV.

*Csanádmegye, 1758.*

*A Helytartótanács kebeléből, a boszorkányperek vizsgálatára rendelt bizottságnak véleményes jelentése Szelenczey Erzsébetnek, Csanád vármegye által felterjesztett peréről.*

Demissa relatio, commissionis circa revidendos sortilegii processus ordinatae, intuitu processus criminalis sede judiciaria Comitatus Csanadiensis, contra et adversus Elisabetham Szelenczey providi Stephani Eördeögh oppidi Makó conthoralem, ex capite magiae suscitati et terminati, deprecata.

Excelsum Consilium Regium Locumtenente stb. stb.

Comitatus Csanadiensis ad exigentiam benignae dispositionis regiae sub 26. mensis Martii 1756. per Excelsum Consilium intimatae, processum criminalem contra et adversus Elisabetham Szelenczey providi Stephani Eördeögh incolae oppidi Makó conthoralem, ex capite criminis magiae in sede judiciaria ejusdem comitatus motum et terminatum sub 23 Septembris 1757 submisit. Cujus actionis criminalis meritum eo concentratur, quod mentionata Elisabetha Szelenczey ex oppido Szentes, quod antea inhabitaret, ob gravem criminis magiae suspicionem sententiae dominali mediante proscripta, in moderno quae habitationis loco, praeconcepto erga Helenam Kónya providi Andreae Ács ejusdem oppidi inhabitatoris conthoralem odio die 8. Julii anni 1757. ad eam intempesta nocte obseratis licet portis intrare, ipsamque binis vicibus, quo, nescitur instrumento per caput percutendo, a domo educere, eductam epiphiare conscendere, quo et ad instar equi, emissis verbis: *hipp-hopp ott legyek, hol akarom*: equitandum iterato verba *hipp-hopp ott legyek, hol akarom, nem messze van már Kisvárdá*, enunciare, ibidem autem quidam seni homini ipsam pro tempore absentiae suae servandam tradere et post unius circiter horae spatium redux, eandem iterato conscendere et emissis demo et repetitis verbis *hipp-hopp ott legyek, hol akarom* redire atque ad id oppidum Mako perveniens, detracto ex capite equitatae mulieris, fraeno, ibidem prope quondam molam relinquere attentaverit. Non secus aliorum etiam incolarum Makoviensium

proles infascinauerit ob minatam vero iudiciariam delationem, arte sua magica ipsas pristinae sanitati restituerit.

Unde, magistratualis fiscalis productis in praemissorum comprobationem litteris missilibus oppidi Mako proscriptionem praefatae inctae referentibus sub A, et inquisitione sub B, petit eam inctam dictamine Articuli 60 praxis criminalis praeuia ad revelanda plura acta et complices suos manifestandos torturae, igne cremandam decerni.

Parte incta coram iudicio constituta praeductam actionem fiscalem simpliciter negante.

Eodem vero fiscali, peracta praeattactae inquisitionis authenticatione et testium ad caput reae iuramentis depositione: petit suo actionali deferri; ultra flagitante lata est sententia, sedis iudiciariae. Cujus meritum illud esset, quod cum praefata incta ex dominio Gyulensi ob gravem magiae suspicionem proscripta, perversam vitam suam haudquaquam emenda-uerit, verum in moderno quoque habitationis loco artes magicas sectata praefatam Helenam Kónya in equitando pro equo suo adhibuerit. Non secus infantes Elisabethae Baranyi et Catharinae Bartha arte magica pariter infascinauerit, incaptivationem suam nihilominus sui metuens iterum resanauerit: idcirco eadem incta praeuia ad revelanda plura acta et complices suos torturae, primum quid capite plectanda, dein vero mortuum cadaver igne concremandam et in cineres redigendam judicialiter decernitur.

Circa quae praemissa sequentes essent commissionis istius reflexiones.

Primo: Siquidem ex missis apparet, suprafatam mulierem inctam e dominio Szentes per sententiam sedis dominalis ex paris magiae criminis suspicione proscriptam fuisse: idcirco priusquam praerecensitum negotium in discussionem assumatur ad maiorem rei veritatem eruendam processum in sede dominali suscitatum, commissio isthaec existimabat expectandum. Qui etiam erga intimatum ex consilii eatenus die 17. Novembr. 1757. expeditum medio Comitatus Csongradiensis submissus extitit quidem processu eodem excusso, videre esset, antelatam mulierem inctam ibidem quoque in negativis perstitisse, neque cum testibus confrontatam fuisse, sed et testes inibi contestos alios de rebus et casibus propriis adeoque interessate disserere, alios vero ex horum relatione audita referre.

2-do. Quo ad processum per Comitatum Csanadiensem praerectum observaretur, quod tametsi citato per fiscalem magistratualementem in actionis sua Articulo 60. praxis criminalis, dum persona aliqua de magia suspecta incaptivatur, debita



vestium, domus habitationis, aut in domo reconditorum investigatio instituenda praeciperetur: haec tamen requisita juxta praecitatum legem, praemissa esse ex serie processus haud pateret.

3-tio. Pro comprobando actionali crimine producitur inquisitio authenticata, sub B. in qua et idem.

Testis primae Helenae Kónya Andreae Ács conthoralis fassione deducitur: quod eadem fatens vicinam accedendo domum, dum casum sui equitationis in actione deductum, ibidem existentibus uxore Stephani Acsiana et Stephani Némethiana recenseret; inter hunc sermonem comparaverit filia mulieris inactionatae, fatentem his verbis allocuta: Jőjjön el kend innét, mert anyám asszony azt mondotta, hogy nem jó helyen ül kend itten. Ad quae fatens, cum nihil responsisset, eadem filia verba priora reiterabat, unde fatens in lacrimas solvi coepit. Per praenominatas duas alias mulieres interrogata, causam fletus sui eam detexit: quod inactionata mulier ipsam perimere et perdere pergat; filiaque ejusdem penes ipsam praesens ad abeundum cogat. Praefatae mulieres ipsam a se haud videri, sed nec loquutam ejus audiri reponentes, atque ideo certitudinem experiri volentes, ubi fatentem abeuntem aliquantum extra domum comitata fuissent, tunc primum viderunt memoratam filiam post fatentem pergere, quod ipsum taliter intercessisse ipsae praenominatae mulieres, velut in attacta inquisitione 3-ae et 4-tae testibus denotatae asseverarunt. Exstitit nihilominus processualibus num praementionata filia, velut juxta praelicitas fassiones, matris complex, super praedeclarato actu, quid nempe rei ad se invisibilem reddendam in domo suprafatae testis 3-ae Stephani Acsinanae constituta adhibuerit ac alias etiam adhibere soleat? quis eidem hoc et simile dederit? qualiterve iis usa fuerit? qualiter item id, ut in domo per solam tantum Helenam Konya visa, aliis vero invisibilis fuerit, extra domum autem, dum ipsam Helenam Kónya a praefatis testibus abeuntem sequebatur, omnibus visa sit? instituerit; ac quomodo hoc effecerit? ut dum supra recensita verba ad Konyianam in domo existentem coram aliis duabus mulieribus aequae ibidem praesentibus, locuta fuisset, ipsa duntaxat Konyaiana loquentem audierit, reliquae autem non? quis ipsam haec et similia docuerit, quando, qualiter et quibus mediis adhibitis instruxerit; ad hoc utrum de aliis quoque tum propriis hujus puellae, cum et matris suae actis et factis examinata fuerit, nullatenus prodiret, non secus alios quoque testes in 2-do fassionis puncto per suprafatam testem denominatos auditos fuisse haud apparet.

4-to : Testes 2-dus et 4-tus fatentur ob denegatum mulieri inactionatae petitem et respective rancorem aliquem, duas proles ipsorum infascintas fuisse ; ob minitatem autem eidem delationem, unam quidam saliva in volam manus accepta ternis vicibus per faciem astergendo, alteram vero prolem manum ejus trahendo, per eandem inctam iterato resanata exstitisse, atque ideo contra eandem suspicionem magiae cadere assererent, nullum tamen super praemisso coram jure productum examinatum fuisse testem desinteressatum, sed nec corpus delicti per tales testes recognitum exstitisse eluceret.

Quibus itaque taliter praemissis momentosoque hocce sanguinis negotio probat, omni exceptione majores requirente existimaret commissio hoc processum antelato Comitatu Csana-diensi, ea cum invitatione remittendum esse, ut non obstante eo, quod testes in praeattacta inquisitione sub B. ad caput reae juramentum deposuerunt ; juxta prae expositas reflexiones tam quod ad praenominatam mulieris inactionatae filiam, quam et alios testes, in quantum jurisdictioni suae subsunt, pro munere suo magistratuali agenda agat, in quantum vero alterius essent jurisdictionis medio correspondentialium, ad eliciendam rei veritatem expetantur. Si porro quidpiam rerum ad artem magicarum exercendam sive per inactionatam, seu complices adhibitarum repertum fuerit, eadem medio periti medici cum distinctiva singularum specierum explanatione et circumstantiali qualitatibus et intrinsecae virtutis descriptione investigentur ; haecque medici investigatio penes processum scripto adjiciatur. Taliterque difficultates tam prae expositae, quam et in posterum ne fors ex aliquis incidentis occurratur per circumstantialem lege praescriptam investigationem, clarificentur, hisque clarificatio et dilucidatio processus hicce excelso Consilio Locumtenentiali Regio, cum tota sua serie suspensa ferendae sententiae executione submittitur.

Cum vero ex processu appareat, inactionatae mulieri assistentiam procuratoriam haud fuisse praeditam, tum igitur ex eo, quod defensiva juris mediae praesertim in gravissimo hocce sanguinis negotio nemini reorum negari possint, cum etiam ideo : ut circumstantiae rei allegative magis examinari et in claritatem deduci valeant, eadem assistentia praefatae mulieri admittenda esse. Haec vero omnia, priusquam antelato comitatu praescriberentur, suae Majestatis Sacratissimae ulteriori clementissimae dispositioni subternenda censerentur, motivo ex eo, cum medio tempore in hoc alia supervenerit suae Majestatis Sacratissimae dispositio. Salvo caeteroquin



Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii quo ad praemissa determinio. Commissio haec semet altis ejusdem gratiis et favoribus devovet.

Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii humillimi obsequiosissimi obligatissimi servi.

Comes Joannes Csáky.

Comes Nicolaus Forgach.

Emericus Csiba.

Ladislaus Balog.

(Eredetiye Országos Levéltár. Ad Lad. A. fasc. 1. No. 3. ligatura 1.)

## CDXLV.

*Csanádmegye, 1758.*

*Csanád vármegye felirata a Helytartótanácsához, melyben elősorolja azon nehézségeket, melyek miatt nem képes azon rendeletnek eleget tenni, hogy boszorkánysággal vádolt Szelenczey Erzsébetet Bécsbe szállítsa.*

Excelsum Consilium Locumtenentiale Regium Domini Domini Gratosissimi Colendissimi.

Circa Elisabetham Szelenczey providi Stephani Ördög, incolae oppidi Makó conthoralem, crimine magiae convictam, ad nos directum Excelsi Consilii Locumtenentiali Regii sub dato 15-a 7-bris anni currentis intimatum, cum humillimo venerationis cultu percepimus, ex cujus tenoribus intelligere nobis, qualiter Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas Domina Domina Clementissima clementer demandare dignatur, ut eandem Viennam transmittimus.

Quo in passu humillime repraesentamus, nos plurimos in talis modi transmissione obices habere, 1-mo, quod transmissio similis aliter fieri non possit, nisi directe hinc currus Viennam cum eadem saga expediatur et cum illa ad minimum duo milites, qua custodia ordinentur, post resignationem curru eodem redituri, quibus supputatis expensae cum diurnis militum et currus expeditione ultra 60 florenos ascenderent; 2-do nec milites tot habemus, ut possimus cum ea expedire, illi enim, qui actu sint milites in comitatensi servitio, cum annonae incassatione et tyronum statutione occupantur; 3-tio praeter attactas 60 et ultra florenorum expensas, deberet eidem sagae de vestitu provideri, in iis enim, quas nunc laceras et exiguas vesticulas habet, in hoc praesertim tempore frigoris obnoxio neque . . .<sup>1)</sup> deduci posset. Ob hos itaque et

<sup>1)</sup> Olvashatatlan szó.

alios plurimos obices dignabitur nos Excelsum Consilium Locumtenentiale Regium excusatos habere, quod hoc in puncto Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii intimatum exequi non possumus. In reliquo perseveramus.

Ex generali nostra die 10-ma 8-bris in oppido Mako, anno 1758. celebrata congregatione Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii.

Servi humillimi obligatissimi.

Universitas Comitatus Csanadiensis.

(Eredetiye Országos Levéltár. Ad Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 1. malefact.)

## CDXLVI.

*Csanádmegye, 1758.*

*Csanád vármegye felirata a Helytartótanácshoz, melyben jelenti, hogy megértvén, miszerint a királynő az előbbi felterjesztésben felfejtett nehézségek daczára rendeli Szelenczey Erzsébetnek Bécsbe való szállítását, intézkedik a szállítás felől s kéri, hogy a megyének bécsi ágense utasíttassék, hogy Bécsben hol, kinek adja át.*

Excelsum Consilium Locumtenentiale Regium Domini stb.

Circa Elisabetham Szelenczey in crimine magiae convictam Viennam deducendam, ad nos emanatum gratiosum Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii intimatum cum debito venerationis cultu percepimus, ex cujus tenoribus intelligimus, quod sua Majestas Sacratissima Domina Domina nostra clementissima non obstantibus quibusvis obicibus, eandem Viennam transmittendam committat. Cum itaque per absolutum altefata Sua Majestas Cesareo Regia id habere velit, in hodierna congregatione nostra ordinavimus, ut eidem pauperi mulieri vestes procurantur et cum eadem necessariis custodes in curru eatenus conducendo Viennam moveant. Fine quarum expensarum centum florenos ex cassa exsolvi antesignamus eatenus expediendo fecimus, ut idem ex attactis centum florenis currum conducat, vigiliis diurna exsolvat, victum praeattacto mulieri in via procuret et vestes necessarias eidem fieri curet. Super est itaque nihil aliud, quam ut Excelsum Consilium Locumtenentiale Regium Viennae agenti nostro Georgio Bernáth intimet, ad quemnam locum Viennae eadem mulier deduci et cui resignare debeat. In reliquo in humillima nostri recommendatione perseveramus.

Ex generali nostra de 27-i Octobris 1758. in oppido Makó celebrata congregatione.

(Eredetiye Országos Levéltár. Ad Lad. A. fasciculus 1. No. 3. lig. 1. malefact.)



## CDXLVII.

*Hódmezővásárhely, 1758.*

*Hódmezővásárhelyi róm. kath. lelkész felségfolyamodásában előadván, hogy boszorkányság miatt perelt Szöllősi Sára családjával együtt nála asylum-jogot élvez, a mi neki anyagilag terhes, de lelki vigasztalása, hogy az egész családot megtérítette: kéri, utasíttassék a megye, hogy Szöllősi perét mielőbb ellátván, azt a helytartótanácsához terjeszsze fel.*

Augustissima Imperatrix !

Ad pedes Sacratissimae Majestatis Vestrae provolutus humillime supplico in eo : qualiter Sara Szöllősi providi Stephani Nagy hujatis contribuentis incolae conthoralis, magiae insimulata et sub praetextu aliis adhibitae medicinae incantationis hominum accusata semet ad asylum parochiae meae receperit et apud me jam ultra annum delitescit, eandemque non absque gravi mei incommoditate tam longo tempore tolerare debeo, quam asylantem esto ad cautionem juris asyli legaliter sufficientem judicio dominali (quod etiam in oppido hocce jus gladii exercet) extradare paratus fuissem, eandem tamen obtinere in praesens non valui ; unicam exinde habendo consolationem spiritualem, quod praedicta asylans cum tota familia, quattuor videlicet personis, abjurato Calvinii haeretico dogmate ad veram orthodoxam fidem sit conversa.

Ideo ante thronum clementiae Sacratissimae Majestatis Vestrae humillime supplico : Dignabitur inclyto comitatu Csongradiensi clementissime committere, ut data mihi sufficienti jurisque asyli conformi cautione idem causam ejusdem revideat, ac pro casu eo, si praeter omnem expectationem insimulati criminis rea comperta fuisset, eandem ad asylum remittat et processum ejusdem cum aggravantibus et alleviantibus circumstantiis pro elargienda ulteriori clementissima dispositione regia Sacratissimae Majestati Vestrae repraesentet. Super quo praestolando clementissimam resolutionem moror. Majestatis Vestrae

humillimus capellanus

Petrus Szabó

parochus Vásárhelyiensis in comitatu Csongrád.

(Eredetije Országos Levéltár. Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 3.)

## CDXLVIII.

*Pozsony, 1758.*

*Helytartótanácsnak Csongrád vármegyéhez intézett leirata, melyhez csatolva leküldi a hódmezővásárhelyi plébánosnak a királynőhöz intézett folyamodását és utasítja a megyét, Szöllősi Sára perét mielőbb szabályszerűen elintézni.*

Petrus Szabó parochus Vásárhelyiensis quidnam respectu certae Sarae Szöllősi Stephani Nagy conthoralis criminis magiae accusatae et ea ratione apud se asylantis, quo re fine demisse repraesentaverit, ex advoluta hic in copia humillima instantia ejus plenius informabantur praetitulatae dominationes vestrae. Quam dominationibus vestris, de benigno jussu regio fine eo communicat regium hoc consilium, quatenus apud competentem ejusdem asylantis magistratum disponere, ut id accusatam erga consuetas in similibus, de non inferenda morte et mutilatione membrorum reversales omnino assumat, atque etiam causam ejusdem servato juris ordine, conformiter legibus regni judicet, in reliquo vero, si eandem accusatam seu fine eliciendae veritatis ad torturam, seu vero ex merito ad mortem condemnare contingeret, in casu utroque conformiter antecedentis benignis dispositionibus caesareo regiis processum juris consilio huic locumtenentiali regio noverint praetitulatae dominationes vestrae.

Datum ex consilio die 8 Maji 1758.

(Fogalmazvány, Országos Levéltár. Lad. A. fasc. 1. No. 3. lig. 3.)

## CDXLIX.

*Zombor, 1758.*

*Zombor város tanácsának a királyi kancelláriához intézett folyamodása, melyben előadván, hogy a már Bécsbe szállított két boszorkányon kívül náluk fogságban még hat van, kik a hidegtől s nélkülözésektől annyit szenvednek, hogy félő, miszerint a börtönben mind elpusztulnak (egy már meg is halt): kéri, hogy ügyök mielőbb elintéztessék.*

Intuitu octo personarum magiae suspectarum ac ea propter, exceptis duabus Viennae Austriae die praesenti quoque constitutis, in carceribus nostris magistratualibus detentis et haerentibus, ad supremam ejusdem excelsae regiae cancellariae justitiam providentiam demisse ac humillime in eoque recurrendum duximus, quod cum eodem in praescriptis carceribus delicescen-



tes personae squalore, frigore, victusque et amictus sunnitate penitus confectae eo devenerint, ut verendum sit nobis, ne ante sui justificationem sive disjudicationem omnes emori debeant, uti earundem una nomine Anoka in carceribus magistratualibus recenter mortua est, cujus sortem altera etiam prope die subitura est; procedere contra eas nobis per excelsam locumtenentiale consilium vetitum est, nil nisi indiciorum et probarum augustae aulae substernendarum conquisitione libera relicta existente.

Pro eo altetitulatam excelsam cancellariam demisse ac . . . interpellamus, si et in quantum altiores in praesenti rerum discrimine curae admitterent, dignabitur in praemissis de benigno remedio graciose providere, quod eaedem suspectae personae jam exanimis celeriores sui qualemcunque justificationem sortiri valeant.

In reliquis altissimae protectioni consecrati perenni cum subjectione vivimus et emorimus.

Ex sessione magistratuali die quarta Decembris anno domini 1758 Zomborini celebratae

humillimi clientes  
Judex et Senatus liberae  
regiaeque civitatis Zombor.

(Országos Levéltár. Kancelláriai osztály. No. 85—58.)

CDL.

Bécs, 1758.

*Zombor városához intézett királyi rendelet a fogságban tartott boszorkányok szabadlára helyezése iránt.*

Erga demissam repraesentationem vestram circa personas praetextu criminis magiae in carceribus vestris magistratualibus detentas die quarta nunc decurrentis mensis et anni submissam et medio cancellariae nostrae regiae Hungariae aulicae nobis humillime relatam, hisce vobis clementer rescribendum duximus, quod cum duae ex illis magis culpose (uti censebatis) isthuc submissae sint, residuas vero tam gravibus indiciis haud gravari priores vestrae repraesentationes perhibeant: ideo illas quas hucdum in iis carceribus vostris detinistis, liberas dimittere noveritis et debeatis.

Vobis in reliquo etc.

Viennae die 18 Decembris 1758.

expediatur, Pálffy.

(Fogalmazvány, Országos Levéltár. No. 85—758.)

## CDLI.

*Győrmegye, 1759.**Boszorkányság miatt elfogott Németh Kata bába és Horváth János  
vaszari lakosok ellen folytatott vizsgálat iratai.*

A)

*Győrmegye alispánja a vizsgálat iratait a királyi kancelláriához  
terjeszti fel 1759. december hó 7-én:*

Excelsa Cancellaria Regia Hungarica Aulica. Domini  
Domini Patroni gratiosissimi.

Ex parte episcopatus Jauriniensis jure gladii pollentis,  
de magia admodum suspectis duabus personis in episcopali  
possessione Vaszar, inclyto comitatu Veszprémiensi adjacente  
interceptis existentibus, quando quidem in praefato comitatu  
antememoratus episcopatus nullos (ubi talismodi delinquentes  
usque decisionem causae asservari possent) carceres haberet,  
eaeque de ratione dicti delinquentes majoris securitatis causa,  
hunc Jaurinum ad carceres episcopales deducti, eorundemque  
revisio in hocce comitatu Jaurinensi et sub praesidio meo  
ordinata foret.

Cum autem relatae ad clementissimam ordinationem  
regiam per Excelsum Regium Locumtenentiale Hungaricum  
consilium sub dato 15 Junii anni superioris comitatu huic  
Jaurinensi intimatum, ante instituendam adhuc contra magiae  
et veneficiae crimine implicitos formalem processum, indicia  
quae capturae ansam praebuerunt praelibatae excelsae Can-  
cellariae Regiae Hungarico-Aulicae praevis submittenda forent.

Ad exigentiam proinde clementissimi cum jussorum regio-  
rum inquisitionem contra antelatos delinquentes, non absimili-  
ter eorundem scorsiva benigna examina ex praesidiali, mihi  
a parte episcopalis dominii Jaurinensis delato, munere hisce  
humillime submitto et ab ulterioribus Sacratissimae suae  
Caesareo Regiae et Apostolicae Majestatis mandatis una cum  
consensura sede criminali praestolaturus, altissimis ejusdem  
Excelsae Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae gratiis et  
patrociniis humillime commendatus, constanti veneratione  
persevero.

Ejusdem Excelsae Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae  
humillimus servus

Michael Bezerédi.

Jaurini, die 7. Mensis Decembris 1759.



## B)

*Németh Kata és Horváth János ellen 1753. augusztus 11-én veszprémmegyei Vaszar községben foganatosított tanúkihallgatásból az érdekesebb tanúk vallomásainak másolata.*

Infrascripti virtute praesentium recognoscimus, quod die et anno locove subnotandis ad requisitionem perillustris ac generosi domini Georgii Kajdosi, quam jurisdictionarii domini episcopatus Jaurinensis fiscalis, penes commissionem spectabilis ac perillustris domini Pauli Ördögh de Lászlófalva istius inclyti comitatus Weszpremiensis substituti vice comitis, juxta subsecuta de eo Utri puncta, talem uti sequitur, magistratualem peregrinum inquisitionem.

## De eo Utrum :

1-mo : Vallja meg a tanú letett hiti után, ha ismeri-e vaszari bábaasszonyt, Németh Katát és ugyanott lakozó, Horváth Jánost ? Ezeket ha ismeri :

2-do : Minémű gyermekeket, vagy koros embereket rontottak meg ezen most megnevezett gonosz személyek és minémű nyavalyákat szoktak az emberekre bocsátani ? Vagy kiknek eresztették meg boszorkányságból esett nyavalyáikat. Vagy pedig egyebeket fenyegetvén, bosszúságból fenyegetések után lett-e valakinek akkoron tapasztalható szerencsétlensége ? Egy szóval, valamit ebben tud, látott, vagy hallott a tanú, vallja meg igazán.

Primus fatens providus Stephanus Haragos, annorum circiter 50 : Deutralis bábaasszonyt mintegy negyven esztendeje, Vaszarra lett férjhez menetelétől fogva, Horváth Jánost pedig mintegy húsz esztendőktől fogva, Gyimótról lakását tevőt, ki egyébként pásztorkodásban töltötte többnyire idejét ; így mindkettőjüket jól ismeri. Ismervén, vallja hiti után : Ennek előtte 20 esztendővel, megveszett gyermekének orvoslása végett akkori Ugodba lakó orvoshoz ment. Ugyan ott a beszéd közben előfordult az is, hogy Németh Kata bábának az ura is, Molnár István, megvesztésbeli nagy betegségbe esett, el akarják ide hozni. Ezekre ezen ugodi orvos asszony azt mondotta : mit keres, azon embert a maga felesége, ezen bábaasszony vesztette meg, ha megette, maga gyógyítsa meg. Mindezekre jól emlékeztvén, tudja, hogy azóta mindenek Vaszarra tartottak tőle. Mindezen bábaasszony, mindezen Horváth János a faluban akárkitől, ha valamit kértek, vagy kérettek, meg nem merték vetni kéréseket, mert a ki, ha megvetette, annak azt szokták mondani : no megbánod — úgymond —

utóbb is. A kiket pedig ilyen szóval fenyegettek, rövid idő múlva, vagy két-három nap alatt is, megtörtént, vagy emberi, vagy marhabeli károk. Kik azon ugodi orvoshoz mentek vaszari lakosok, azon orvos mindenkinek azt mondotta, kik ily megvesztésbe estek, hogy a megvesztő mindennap velők van, előttök jár. Következésképpen, mind azon asszonyra, mind Horváth Jánosra, tudálékos lételekre az egész helységbelieknek teljességgel az volt a mondások s úgy tartották, hogy ők mind ketten valóságos boszorkányok. Hallotta tanú, hogy Bella Istvántul malombiróságában két köből búzát kért a nevezett bábaasszony és hogy két köblöt nem adott, mindjárt fenyegette, mondván, hogy ezt megbánja. Azomban akkor hamarjába a bölcsőbeli gyermeke megvesztetett. Az orvoslásnak idején az orvos azt mondotta: a ki malom biróságában két köből búzát kért, kettőt kérven, egyet adott, az csípte meg. Más pedig nem volt, a ki két köből búzát kért s kinek egy adatott, hanem csak a bába, a ki fenyegetődött is. Ezen bába asszony és Horváth János fenyegetésük után tapasztaló károkra nézve úgy tartja a tanú, hogy boszorkánysági tudománynyal élők, mert valakit megfenyegettek, hamar esett azoknak ember vagy marhabeli károk. Tavalyi esztendőben Praicz Mihály árpabeli kárért ezen Horváth Istvánt, mint akkori csószot megszólította; még veréssel való fenyegetésre is jutottak. Melyekért Horváth István azt mondotta: ha Praicz Mihály megveri, meg is bánja. Következésképpen a fenyegetés után Praicz Mihály csakhamar annyira megvesztetett, hogy a szállásátul megfosztatott. Az időtül fogva mostanság is azon megvesztésbeli nyavalyában sínlódik, mely meg...<sup>1)</sup> vesztésért mind tudálékos fenyegetődött mindenek Horváth Jánost okozták és Praicz Mihály is őt okozza. Ugyane végett öreg Praicz István úr megfogattatni is szándékozott, melyért maga Horváth János a bírakat egybegyűjtette és e dolog a falu bírái előtt midőn forgott, mind a tanút, mind pedig egyéb bírakat azon kérte Horváth János, hogy kérjék Praicz urat, ne fogassa meg, mert utóbb is a fia, a megvesztett Mihály meggyógyul.

Secundus fatens providus Joannes Zsedényi, annorum circiter 63: A kérdésben levő bábaasszonyt, mind pedig Horváth Jánost a tanú jól ismeri, kik is, hogy tudálékosok legyenek, gyermeket, marhákat, embereket rontottak és hogy Praicz Mihály uramat is ők vesztették meg, ezeket a tanú közhirül hallotta. Az is igaz, hogy ha valakitül kölcsön kértek, nem adtak, csak azt mondták, hogy megbánják és az ő fenyegetések

<sup>1)</sup> Az eredetiben kiszakadva.



után az olyan embernek hamar esett tapasztalható kára. A tanúval történt, hogy egy ízben valamely abrosza elveszett és akkoron nálok tartózkodó ezen bábara volt gyanúsága. Ezen gyanúságért mások előtt a tanút fenyegette; a kis gyermeke megvesztetvén, meg is hala akkor. Utóbb pedig törvénybíró létében ezen bábaasszonyt rossz nyelvűségéért csapással ijesztette, melyért akkoron is a tanút fenyegette. Ezután egy hétre egy egészséges tehene nagy ordétással megdöglött hirtelen. Így valakiket ez bába és Horváth János fenyegettek, azokat csakhamar érte ember vagy marhabeli kár. Ugyanezekért minden ember tartott tőlük és hogy valóban tudálékosak legyenek, mindenek állították felőlök. A mint a tanú is, az ő fenyegetésök után lett kárain tapasztalta.

Quartus <sup>1)</sup> testis Joannes Szücs annorum 41: A bábaasszony, hogy tudálékos, rontó, gyógyító légyen, ugyan ezért mindenek tartottak tőle, ezeket a tanú közhírül hallotta, de világosabbat reá nem tud. Hanem tizenkét esztendeje lehet, hogy ennek előtte, midőn a tanú három ökröt terelni akart, addig míglen a Gerinczer hozzájuk átal került volna, Horváth Jánosnak két boglyájához érvén dörgölődztek; ezt meglátván Horváth, a tanút ezen dologért igen fenyegette; holott a marhák odamenése nem esett szántszándékkal, estéli itástul mentek át a vizen. Hogy ezért őtet így fenyegette, harmadnapra jó, egészséges lovakat a farkas megölt. Midőn annak bőre lefejtésén lett volna, a tilos rekettyés mezőkből egy farkas előjött; ki is, hogy őtet a ló mellett lenni látta, már nem a ló, hanem közel levő ludak után erede. Kik, hogy felrepültek, mindnyájan egyszersmind leestek és azon farkas két ludat elkapván, azon előbbeni helyére visszament. Ez reggel vala. Midőn a tanú a bőrt húzta volna, Horváth János éppen azon helyről, a hová a farkas bément, jött elő, az öreg szűrét vállán pálczájára öltötte és hazáig mindenütt nyomába ment. Ez akkor téhénpásztor vala; mivel azon tilos helyre, a honnan előjött, marha nem mehetett, sem ottan magának dolga nem lehetett, következőképpen úgy tartja a fatens, hogy ő kellett lenni azon farkasnak; a mint némely tudálékos pásztoroknak és ezen Horváth Jánosnak is, ilyen *küldött farkassá* való hírok hallatik. És így kit ő, vagy nevezett bábaasszony valami neheztelesből fenyegettek, csakhamar esett emberi, vagy marhabeli károk. Mivel pedig fenyegetésök után ilyen károk hamar történtek, azért mindenek úgy tartották, hogy boszorkányi tudálékosok. Jelen volt akkor is a tanú, midőn Horváth János meghallván, hogy őtet Praicz István úr meg akarja fogatni, maga hivatta össze

<sup>1)</sup> Így »tertius« helyett.

a helységet ; azon könyörgött a bírák előtt, hogy inkább Praicz Istvánt kérjék, ne fogassa meg és mentségül azt mondotta, hogy meggyógyulnak azok, de nehezen. Történt az is, hogy ennek előtte, midőn Horváth János lópásztornak megfogadtatott és némely gazdák, hogy küldött farkast láttak, emlegették, arra is azt mondotta, hogy azt a farkast ne bántsák, békét köll neki hagyni, senkit sem bánt az. Ezekre nézve úgy tartja a tanú, hogy ezen Horváth János, mind Németh Kata a bába boszorkányi tudálékosok legyenek.

Quintus testis Kúti Mihály annorum 39 : Történt, hogy boldogult Pichler György úr tisztartóságában, a tanúnak testvérnénjét, a mely ember elvette, Németh Kata bízatta, hogy leányát neki adja. S el vévén a tanú nénjét, boszorkányságbeli kötés által annyira megrontotta, hogy mindinkább meg halónak, hogy sem gyógyulónak mondták. A tanúnak atyja említett Pichler urnak a bába eránti panaszát megbeszélte, mely végett szemre hivatott (*sic!*). Midőn Pichler úr ijesztette, igen sok feddéseket is tett rajta ; keményen meg is parancsolta neki, hogy azon megkötöttest ember nyavalyájának meg-eressen, napot is hagyott ; azután a hagyott napra mindjárt megkönnyebbült s meggyógyult, ezek bizonyosok. Praicz István urnak, hogy Márton fia boszorkánysággal megrontatott, abbul esett úgy hallotta, hogy az atyjátul a bábaasszony három forintokat kért kölcsön és nem adott. Midőn az orvoshoz mentek, — úgy értette a tanú — az is azt mondotta, hogy a csípte s rontotta meg, ki kölcsön három forintokat kérvén nem ad-ott. Tudja, hogy Horváth Jánost is az árpabeli kárért Praicz Márton feddette, ama pedig a feddésért fenyegette és Praicz Márton is megvesztetett. Minthogy más fenyegető és tudálékos hírű ember ezeken kívül a faluban nem volt, azért ő mind közhirül, mind pedig rész szerint tapasztalása szerint is úgy tartja, hogy boszorkányos tudálékosok mindketten.

Sextus testis frater praecedentis Kúti István, öcsce vallo-másával azonosan vall.

Septimus testis Hényi János 46 éves : A tanúval történt az, hogy ennek előtte negyedik esztendővel a felesége nehéz nyavalyába esett, a mely asszony orvosolta, az mondotta : szegény asszony, — úgymond — az öcsédnek haragbul akar-ták ezt cselekedni, de te hágtál belé. Igaz is, mert a tanú felesé-gének testvérével azon bába akkorta igen összeveszett s fenye-getődözött. Ezen okbul úgy tartja a tanú, hogy azon bába mestersége miatt esett a felesége azon nehéz nyavalyába.

Octavus testis : nihil.

Nonus testis : Stephanus Bella, Németh Kata bábát, mióta férjhez menése által Vaszarra, a kurucz háború vége táján,



hozott; Horváth Jánost pedig jóval utóbb Gyimótrul szolgáltatni, pásztorkodni ide szakadót, ezen időktől fogva őket ismeri. Magán történt a tanún, hogy ennek előtte nyolcz esztendővel malom-bíró vala, akkoron nehéz nyavalyákkal igen megnyomattatott, kis fiacskájával, a ki csaknem hét esztendőig sinlődött. Mások is ugyanazt, boszorkányság által megrontottnak mondták. A kis gyermeknek sarkai halála előtt az alfelébe húzódtak, kezei örökké remegtek, nem is szólhatott. Ilyen nyavalyákban a tanú akkori Tornai orvoshoz folyamodott; a ki alig látta őket, mindjárt azt mondotta, hogy a mely asszony két mérő búzát kért és egyet adtál, az cselekedte ezeket. Ezt jól is mondotta, mert senki más nem kért a tanútól két köből búzát, olyan, a kinek egy köblöt adott volna, hanem csak ezen Németh Kata bába. Következésképpen, a kiket fenyegetett, hamar kár érte, megteljesedett; némelyeket gyógyított. Ily móddal minden vaszariak féltek tőle, azért mindenektől tudálékosnak tartott. Történt az is a tanúval ezelőtt 13 esztendővel, hogy akkoron is 16 esztendő fia, a tűzhelyen álltában megvesztetett; a gyermeknek járó ereje elfogyott, térdei a mellére huzattattak, lábai összesugorodtak. Midőn ez a templomból szereztetett Szent Márk-napi koszorúkkal füstöltetett s pároltatott, hozzájuk érkezett Németh Kata bába, kinek akkor a tanú házában semmi dolga, semmi járója nem vala. A gyógyításhoz való készületet meglátván, azt mondotta: minek azok. Felelték, hogy a megvesztett gyermeknek orvosságára szereztek. Ama pedig a tanú hugának azt mondotta: hagyjatok neki békét, azzal ne orvosoljátok, mert ha nem tudsz hozzá, téged is megrontanak. Következő éjszaka annyira megcsipkedték, hogy más napra minden teste igen kék volt. És így ilyen nyilvánvaló történetekre, nemcsak mások közhitére nézve, a tanú is Németh Kata bábát boszorkánynak tartja.

Decimus testis Franciscus Németh: Hogy Horváth János farkas képében járt volna pásztorkodásában, azt a tanú közöriül hallotta.

.....<sup>1)</sup>

Duodecimus fatens Jacobus Takács: Másoktól is úgy hallotta, hogy fenyegetése után, kikre nyavalyát eresztett és szép szóval elhítták, az olyanokat megnyomogatta, dörgölte, biztatta és megkönnyebbültek ettől.

.....<sup>1)</sup>

Decimus quartus Franciscus Szabó: A bíró házában az

---

<sup>1)</sup> Lényegtelen tanúvallomások lévén, közlésüket feleslegesnek tartottuk.

ökörpásztor mondotta a tanú hallatára, hogy Horváth János vissza imádkozik, a ki pedig vissza imádkozik, nem igaz ember az.

.....<sup>1)</sup>

Decimus nonus fatens Michael Takács : Emlegetni hallotta, hogy ezen Horváth János pásztorkodásában Vaszarón is csordáskodott, akkora mondották, hogy farkas képébe is járt. Egy ízben tanú is beszédbe eredett vele, akkori tudálékos beszéd közbe mondotta, hogy nincs nehezebb, mint mikor egész kenyérbe kötél vonatnék átal és lajtorja fogra állván, úgy kellene nyakába tartani. Ettől fogva úgy gondolkodott magába tanú is, ily szavára nézve úgy tartja, tudálékos legyen.

Vigesimus fatens Josephus Mészáros : Horváth Jánossal a múlt esztendőben kukoriczapásztor volt a vaszari határban a tanú. Az akkori ökörpásztorra neheztelvén azért, hogy helyette ökörpásztornak felállott, együtt lévén, maga szájából hallotta, hogy ha — úgymond — akarnám és kárt akarnék az ökörpásztornak, most mindjárt az egész csorda mind itten lenne a kukoriczába. Hogy pedig Praicz Mihály és Horváth János az árpabeli kárért összeszóllalkodtak és Praicz Mihály elsőbbsen szépen szólott, ő pedig, hogy ezt megbánja, így fenyegette, s csakhamar meg is vesztett. Ezen így lett dolgot és fenyegetődését Horváth János maga így beszéllette a tanúnak. Helyre a tanú s intette, mondván : ilyen véletlen történetre nem jó senki fenyegetődése.

.....<sup>1)</sup>

Trigesimus secundus testis Joannes Sándor : Németh Kata bábát a tanú gyermekségétől fogva, Horváth Jánost pedig, Gyimótról utóbb szakadót, jól ismeri, kire gyanúsága a tanúnak magának is nagy vagyon. Mert ezelőtt egynehány esztendőkkal, hogy össze szólalkodott Horváth Jánossal, akkor harmadnapra lovát a farkas megölte. Egyebeket is, kiket fenyegetett, hamar érte kár és így tapasztalható károkra nézve egyebek is a faluban tudálékosoknak tartották. Történt az is a tanú hallatára, hogy a mely esztendőben Gyimótrul Vaszarra pásztorkodni szakadott, akkor elmaradó tinóért atyjával együtt reá zördültek. Estve későn egyik földjőkre ganéjt vittek, a hol is akkor azon a földön ült gyimóti öreg, híres tudálékos csordás : Gerázó Márton nevű ; kitől ezen Horváth János jött vala Vaszarra. Azonban a tanú atyja már esmer vén, magához behíttá, mert olyan tudálékosnak inkább kedvezni szoktak. Már a midőn ők a kocsival hazamentek, akkorra Gerázó az atyjával, előbb hazaértek, ettek, ittak. Hogy aztán a tanú

<sup>1)</sup> Lényegtelen tanúvallomások.



a csordárul visszamenő tinónak keresésére ment volna, reá akadt közel a faluhoz, akkor ölte meg a farkas. Ennek a házát visszamenet megmondotta a tanú, magok ily hirtelen lett kárán sajnálkodtak. A tanú hallatára azon tudálékos Gerázó mondotta mindjárt: no, — úgymond — ezt bizony én öltem meg, Horváth János ígért egy köből rozstot, de nem adhatta meg, megneheztettem. És mégis ezen káron előtte nem mertek nehezteni. Az említett Gerázóval barátságba eredett tanú, arra kérte, hogy ha akarja, tanítsa meg. Gerázó mondta: hogy ha akarja, megtanítja, hogy akárkinek is elvész a marhája. Hogy Vaszarra szakadott Horváth János, azóta tudálékos hire vagyon; úgy tartja, hogy azon híres Gerázónak — kit Gyimótban szolgált — tanítványa légyen.

.....<sup>1)</sup>

Quadragesimus nonus Joannes Benke: Németh Katának szomszédságában lakván, a napátul úgy hallotta tanú, hogy köztök egykor neheztes eset. Azonban egy éjszaka, álmában nagy lövést hallott, ugyanakkor a lába annyira megsebesedett, hogy mindenek, valakik látták azon sebet, boszorkányi cselekedetnek mondták; melyért a tudós is azt mondtotta, hogy a ki cselekedte, mindennap látják és ha hazamennek, legelsőbben az megyen a betegnek látogatására: nem is jött egyéb Németh Katánál.

.....<sup>1)</sup>

Sexagesimus quartus: Georgius Élő: Németh Kata, hogy tudálékos létére megfogattatott, az áristomban mondta: miért nem fogják meg Komár Istvannét a Dórit, mikor az nagyobb boszorkány; Horváth János pedig a Szemest nevezte nagyobbnek lenni. De mindazonáltal, hogy ezek legyenek oly tudálékosok, kik miatt tapasztalható károk estek, felülök ez közönséges hír volt.

.....<sup>1)</sup>

Septuagesimus quintus Georgius Horváth: Ennek előtte 14 esztendővel tanú Pápán egy tehenet vett. Az már Vaszarra, midőn megborjúzott, azon borjúra egy fehér lúd ment, rajta gázolódott a tanú láttára. Azt megfogván a tanú szárnyainál fogva, bosszúságtól nagyon a földhöz verte; eleresztvén mégis reája ment. Akkor mindjárt azon borjú elszakaszkodott, bádgyott, meg is dögölt; a tehén ugyancsak utóbb megerősödött. Ezt nem tudja a tanú kire gyanítsa, de hiszi azt, hogy nem volt valóságos igazi lúd.

Septuagesimus sextus Andreas Farkas: Hogy Horváth János visszaimádkozó rossz ember légyen, ezt a tanú hallatára,

<sup>1)</sup> Lényegtelen tanúvallomások.

a falugyűlésében jelen lévén, akkor hányták szemére némelyek, mikor Praicz uraimék fenyegetése után megfogattatástul félvén, gyűlést tartatott ő maga.

.....<sup>1)</sup>

Septuagesimus octavus Stephanus Sándor: A hol ezen Horváth János egy ízben béresül szolgált, azon gazdának szomszédságában születtetvén, nevelkedvén a tanú; a hol is némely szolgáló gyerkőczökkel szomszédos mulatásnak okáért Szent György-napján reggel korán átalment ő is. És mivel, hogy a boszorkányok Szent György-napi éjszaka, tehenek haszna végett, közönséges hírül szoktanak járni és boszorkányoskodni, akkor ugyanott Horváth János napát, öreg asszonyt foggatták ők is, hogy oda volt-e hát az éjszaka. Melyekre azon öreg asszony azt mondotta, hogy ő afféle tehenhez való boszorkányos tudományhoz nem tud, de a vóm, tudniillik ezen Horváth János a bizony — úgymond — tud.

.....<sup>1)</sup>

Octagesimus fatens libertinus Adamus Madarász ibidem spanus dominalis, annorum circiter 58: Horváth János, a kiket fenyegetett, azoknak hamar esett károk; mert efféle hírt a tanúnak, mint ispánnak hírül vitték vaszari lakosok. Praicz Mihály uraimékat, de kivált Praicz Mihályt, hogy ezen Horváth János vesztette meg, valamely árpán összekapván, ezen veszedelmes hír magátul Praicz Mihálytul jött ki. Mert azt mondotta, hogy megvesztésben oda vitetett, a hol árpáért vele való összeszólalkodás volt; ott kínzották a boszorkányok, Horváth Jánost köztük megismerte, ő volt egyik. Ennek előtte történt mintegy kilencz esztendőkkel a tanúval az, hogy ő fekvő ágyából nemes Sopron vármegyébe Czenki falu-végre ragadtatott elméje szerint; a hol is jó borral nagyon megittatott, ízét is érezte. Felébredvén, igen megromlott egészségében, attul fogva egynehány hétig feküdt is. Akkor hamar azon nyavalyájában jutott eszébe tanúnak, hogy ezen bába híres tudálékos asszony, haragot tartott reá, még mielőtt ezen nyavalya történt. Teljes gyanúsága vala azon bábára, azt elő szemre is hivatta, ötet okozta és felettébb fenyegette, nehéz szókkal is illette a tanú, meghagyván keményen, hogy megereszsen. Ama pedig kérdezte: ha az akkori Czenki ívást kihányta-e. A mint ki is hánytá. Erre azt mondotta Németh Kata, hogy ha kihányhattam, meg is gyógyulok, másképpen abban meg kellett volna halnom.

.....<sup>1)</sup>

Octagesimus secundus Georgius Molnár: Németh Kata

<sup>1)</sup> Lényegtelen tanúvallomások.



bába a tanút ifjú legény korába, hogy a leányát feleségül neki adja, bízatta, azt kérte háromszor is. Hogy utóbb ő a hagyott napra nem hajlott, hanem mást vett, azért reája megbosszankodott, hogy ezt megbánja, fenyegette is. Meg nem bánta ugyan, de akkor mindjárt megkötöttetett úgy, hogy természet dolgában feleségével nem élhetett esztendeig és egy-néhány hétig. Ez a hír kimene és a tanú ipa, akkori deméndi tisztartó néhai Pichler György úrnak panasszá tette, ki is azon bábát eleibe hívatta, hogy megégetteti, nagy büntetéssel fenyegette és napot hagyott mondván: te vén boszorkány, arra a napra, a melyet mondék, ha meg nem eresztasz, el nem kerülöd az égetést. Ugyanazon hagyott napra meg is eresztett, érezte, meg is könnyebbült. Mikor már azon meghagyásra tanúm a nyavalya, vagyis a kötés megeresztetett, a feje tetejétől a talpáig igen nagy fájdalmat szenvedett testibe, de egyszersmind hamar elmúlt és attul fogva lehetett élni feleségivel házassági kötelesség szerint, de addig nem. Innen a tanú nemcsak közönséges, másokon történt káros hírekre, hanem rész szerint maga tapasztalására nézve is, mind Horváth János visszaimádkozni tudót, mind Németh Katát boszorkánynak tartja. Egy ízben a falubeliek Horváth Jánoson kiadtak és a kit fogadtak, hogy helyébe állott, arra neheztelt. A mezőn nagy legény fiával a marhák mellett földhöz vezetett, hazahozni őket kocsin kellett.

.....<sup>1)</sup>

Octuagesimus quartus fatens Adam Nemes: Másfél esztendeje, hogy a tanúnak valamely atyafia Németh Kata unokáját vette el feleségül; egy darabig rosszul laktak. Kire nézve a tanú testvér bátyját elhívta Németh Kata, hogy mint atyafi kérné, intené az unokája urát, hogy ne verje annyit a feleségét. Kik is midőn elmentek és a szép lakásra kérték volna, akkoron ismét azon atyafi az arra rendelt botját elő vette és szemek láttára újabban megverte a feleségét. A verés csak kongott rajta, még inkább maga mondta, hogy üsse-üsse az ura jobban, így felelt a verés alatt a menyecske. Ezt látván a tanú, maga is azt felelte: no, csak verd jobban. Ezért a vén bába Németh Kata megharagudott és más napon a tanú bátyja annyira megromlott, hogy mai napig csak sínlődő, ereje nincs, alig szólhat.

Octuagesimus quintus Michael Boda: Horváth János sal ennek előtte négy esztendőkkal a tanú a mezőn összeződültek, akkor meg is haragudott, Horváth Pállal nagyon fenyegette őket, hogy megbánják. Akkorta mind a tanú juhaibul,

<sup>1)</sup> Lényegtelen vallomás.

mind társáébul egynehányat a farkas éjszaka a háznál megsebesített, kosnak belit kidöntötte; a mája melléje volt szépen téve. Minthogy Horváth János fenyegetése után ezen károk és más effélék is hamar történtek, azért a tanú is tudálékosoknak tartja. Volt híre annak is, hogy csordás korában farkas képiben is járt.

Octuagesimus sextus, Joannes Szabó: Történt a tanúval az, hogy ennek előtte negyedik esztendeje gyapjút kért Horváth János. Hogy azt nem adta, melyet kért, fenyegette, hogy megbánja. Meg is bánta, mert fenyegetése után harmadnapra, egy végbe öt éjszaka juhaira ment a farkas és mindenkoron kárt tett. Hogy pedig vigyázó ebek voltak, észre nem vették, s meg sem indultak, azért ezen esett kárát ő is Horváth Jánosra gyanítja. Mert az olyan színes farkasra az ebek nem ugatnak; még ha látják is, fel nem kelnek helyükről, de a valóságos farkasra reá támadnak; és így ebből is megtudhatni az olyan farkast.

Octuagesima septima Anna Csizmazia, conthoralis praescripti spani Ádám Madarász: A múlt ősszel történt, hogy a fatens a bábával bizonyos kúton összeakadtak, mivel akkor Praicz Mihályt füröszttötte, párolta, azért beszédbe eredve tudakozta, hogy gyógyul-é? És azt felelte: Isten választ dolgában, mert ha a torka vérit kivették a boszorkányok és víznek eresztették, sohasem lesz szóló, sem meg nem gyógyul; de a vérit, ha földbe tették, utóbb reá akadhatnak, s ha azon helyen nem maradna, elfordulna, akkor megtér a szava. A férje Madarász Ádám miként járt, hogy fekvő ágyból Czenkre ragadtatott elméjében, miképpen itattatott, úgy tartja a tanú, hogy a szerént megvallotta. Akkori vérhagyatától fogva nehéz betegségbe szenvedett, melyben mindétég Németh Katát szemtül-szembe is okozta, fenyegette is, hogy megerezszen.

Octuagesima octava fatens Anna Kúti: Úgy értette maga juhászatul és annak barátitul, hogy Horváth János farkas képében is járt. Ezzel és egyebekkel, hogy Horváth János a mezőn összeszólalkodott úgy hallotta és akkorta azon juhászoknak a juhaiba egy éjszaka mindenféle kár esett, holott az udvaron háltak a juhok. A farkas egynéhányat gemart, egynek a többi közt a beleit kidöntötte. Hogy Horváth János maga lett volna azon farkas; mert az ebek sem ugatnak tudálékos létére; mind pedig, hogy a kiket fenyegetett, hamar kár érte, de így is ezenkívül, hogy kártevő farkas képében járó híre megvolt: mind azért ez juhászok is, Horváth Jánost okozták.

Octuagesima nona fatens Anna Orbán relicta Joannis



Kótán : A fatens asszony férje ezelőtt mintegy 10 esztendővel halt meg. Midőn éjszaka az ura életében együtt háltak volna, az ura nagy lövést hallott, holott ember senki sem volt velek a házban. Reggelre midőn felkeltek, a tanú jobbik lábát nem bírta és annyira megromlott, valameddig bizonyos orvos nem gyógyította, addig nem is járhatott rajta. Melyért az ura mindjárt azon szomszédságokban lakó, s akkor haragot tartó Németh Katát, ezen híres tudós bábát okozta. A lövésnek feketés jele, a golyóbisnak ütő helye a tanúnak sarkán eléggé megtetszett. A férje látván e boszorkányos tudományból lett nyavalyát, kocsira ültek és akkorta Gyenőben levő híres tudós orvos-asszonyhoz mentek, a ki a gyógyítást nagynehezen elvállalta és azt mondotta : a ki ezt cselekedte, minden nap látjátok. Tovább ereszkedvén a beszédbe, kérte a tanú azon orvost szép szóval is, hogy nevezze meg, ki lehet az a tudálékos, a ki ezt cselekedte. És azt felelte : nem nevezem meg, — úgymond — mert kimondanád, hanem vigyázz reá, mihelyt innen haza mész, legelsőbben az megy a házádba, a ki ezt cselekedte rajtad, azt fogja kérdezni, ha gyógyultál-e, vagy sem ?

.....<sup>1)</sup>

Nonagesima secunda fatens Elisabetha Tóth : Németh Kata bába, hogy boszorkány légyen, azt a tanú is bizonyítja. Elmúlt két esztendeje, egy gyermeke lett hirtelenséggel, a kődökét maga metszette el, más nem vala segítsége. Későn érkezett Németh Kata bába, még is ezért a tanút igen dorgálta és hogy szegénysége miatt akarátja szerint nem tarthatta meg, azon igen bosszankodott. Azért is, hogy az ágya fejébe egy üveg pálinka volt, felettébbül nem kínálta, nehezelve elment. A tanú szükségére kiment ; ülőhelyébe nagy forgó szél ment éppen melléje, abban benne ült Németh Kata bába harmadmagával. Németh Kata a tanút megszólította, hogy a kertbe mit keres, nem jó gyermekágyasnak a kertbe menni ; és így látván szemtül-szembe szólott. Ezen elrémülve a tanú, fölkele azon helybül, igen nagy rázás érte, úgy tartja, hogy nem is a maga lábán ment oly hirtelen, hanem ragadtatott a kamara ajtóig, addig a fejkötője elmarada. Azon helyen Isten jutott eszébe, említvén, maga marada. Onnan a szobába béballaga, a ház, a falak, az ágy teli volt boszorkányokkal, mind asszonyoknak lenni látta. De azokat, sem a bábával a forgó szélben ülőket nem ismerhette. Ágyában a tanú, hogy ledült, igen kínzották, rázták, úgy annyira, hogy fektében jó akarói alig tarthatták. Akkor, a mint képzi, azon kínzásba az

<sup>1)</sup> Lényegtelen vallomás.

elméje is megváltozott. Vele lévők is ezt a kínzás megszűnése után beszéllették. Azon gyötrésben a boszorkányok közt jelen vala a bába, őtet az ágyának mind a két szélén lenni látta, pökdöste. Utóbb akkor mondotta is : te ettél meg, egynehány asszony hallatára, kik ezen szerencsétlen látáson jelen voltak. Úgy tetszett, úgyannyira elméjén nem lett volna akkor, mint már említette. A mit maga szenvedett és látott, azt mások nem látták ; mindazonáltal ő érezte, jól jut eszébe szenvedése, mind pedig a lett dolog látása.

.....<sup>1)</sup>

Nonagesima octava Anna Szabó Stephani Kúti conthoralis : Már jó ideje, hogy ennek előtte, de nem régebén, a tanú szombat napon Pápán vala, a hol is a sokszor említett Németh Kata bábának, ez előtt Vaszaron is tartózkodó híres tudós társa, most Pápán kolduló Lutor Kata a tanút arra kérte, hogy ő mondaná meg a megfogattatott bába leányának és izenje meg az anyjának, hogy valameddig az Ugodi Vöröst eleibe az anyjának szemre nem viszik, addig semmit se valljon, mert ha szembe vinnék és reá vallana, azon helyben fejében lűne, azután a bába is oda lesz, nem szabadul meg. Mindezekre nézve tanú is boszorkánynak tartja lenni.

Super quibus praesentes nostras extradeditimus et subscripsimus litteras testimoniales.

Vaszar, die 11. mensis Augusti Anno 1759.

Michael Szabassy inelyti comitatus Wespsemiensis jurassor.  
Franciscus Tengedi jurassor.

*Németh Kata bábának tortura nélküli vallatása. (Benignum examen.)*

Anno 1759. die 9-na mensis Octobris in libera regiaque civitate Jaurinensi praesens benignum examen erga subinsertam delinquentem, in possessione Vaszar, comitatu Wespsemiensi adjacente et ad episcopatum Jaurinensem pertinente, interceptam et huc Jaurinum ad carceres episcopales majoris securitatis causa adductam, per nos infrascriptos peracta est ordine sequenti.

Primo : Kinek hínak ? hány esztendő ? hová való vagy és micsoda hiten vagy ?

Németh Katának hínak, néhai Molnár Istvánnak özvegye vagyok, mintegy hetven esztendő. Csikvándon, ezen tekintetes nemes Győr vármegyében születtem e világra és ott voltam először férjnél Szabó Istvánnál, ki is megholt, azután említett vaszari Molnár Istvánnál ; pápista vagyok.

<sup>1)</sup> Lényegtelen tanúvallomás.



Secundo : Vannak-e gyermekeid ? hol laknak, miképpen élnek ?

Első férjemtől két gyermekem volt, mind a kettő megholt. Második uramtul hét gyermekeim vannak, ketteje ő felsége hadi szolgálatjába vagy, idehaza pedig vaszari helységben három feleséges fiaim vannak és két leányim, egyik hajadon, másik kurucz (*sic!*), másképp Körmendi Istvánnál vagy férjénél.

Tertio : Hol fogtak meg és miért ? mond el az okot.

Vaszaron, nemes Veszprém vármegyében, ezen győri püspökséghez tartozandó helységben fogtak meg, azért, hogy én bábaasszony lévén, vaszari helységben sokat jártam-keltem és így reám fogták, hogy én boszorkány volnék, de én bizony legkisebben sem érzem magam bűnösnek.

Quarto : Üztél-e boszorkányságot, hány esztendőől fogvást és ördöngös tudományokkal minemű öreg és ifjú embereket vesztettél és némelyeket ismét gyógyítottál Vaszaron, vagy más egyéb helységekben. Úgy hasonlóképpen kinek ? mennyi ? és minemű marháját és mi móddal vesztetted meg ? valld meg igazán.

Conformiter ad praecedens punctum, hogy legkisebb boszorkányságot nem űzött, se öreget, se fiatal, nem embert sem marhát meg nem vesztett, se nem fenyegetett soha senkit, nem is tud az olyatén mesterséghez.

Quinto : Magát az uradat miképp vesztetted és más-világra küldötted ennek előtte 20 esztendővel ?

En bizony nem vesztettem, mert az Isten tudja, egyszer a malomba, — mert molnár volt — mi esett rajta, se nem szólhatott, se nem járhatott, 14 esztendeig sínlődött abban a nyavalyában és úgy halt meg.

Sexto : vaszari Haragos Istvánnak gyermekeit miért vesztetted meg ?

Nem tudom, ha volt-e gyermeke Haragos Istvánnak, nem hogy megvesztettem volna.

Septimo : Igaz-e, hogy vaszari Bella Istvánnak gyermekeit azért vesztetted meg halálra, hogy a malombíróságában két köből búzát kértél tőle, ő pedig csak egy köblöt adott.

Láttam a megvesztett gyermekeit Bella Istvánnak, de nem az én dolgom. Nem is kértem soha két köből búzát tőle.

Octavo : Jut-e eszedbe az is, hogy a midőn vaszari Kúti Mihálynak nénje férjhez ment és a mely ember elvette, te is annak akartad a leányodat adni, de mivel el nem vette, úgy megvesztetted, hogy sem élő, sem haló nem volt. És ugyanakkor Pichler György tisztartónak kemény, parancsolatjából meg isjgyógyítottad, az általa meghagyott napra.

Ez sem volt az én dolgom, hanem valami Kókai nevű, másképp hegedűs ember, az kötötte meg Kúti Mihálynak sógorát, Szeness Györgyöt és azon hegedűs eresztette meg azon kötést, de nem én. Igaz, hogy engemet vádoltak bé Pichler György tisztartónak és hagyott is nékem terminus napot a megeresztésre, oly formán, ha az én dolgom, de mivel az én dolgom nem volt, én meg sem eresztettem, nem is tudok hozzá.

Nono : Hát azt tudod-e ? mikor ennek előtte mintegy hét esztendőkkel vaszari Mészáros Pál menyecske leányának, akkor gyermekágyban lévén, estve, midőn a gyertyát eloltották és mindnyájan lefeküdtek : akkor te, — noha ott a háznál nem voltál — mégis boszorkányi mesterséged által az egyik csöcse gombját elcsípted és azután kezeiddel megnyomván, ördengi mesterséggel ismét helyre hoztad.

Igaz, hogy ezen menyecske panaszkodott, hogy a csöcse gombját elcsípték és az is igaz, hogy én megnyomogattam, de nem orvosoltam, mert nem én vesztettem meg. Igaz az is, hogy mindjárt helyre állott a csöcse, de ha az én nyomogatásom után-e vagy sem, azt nem tudom.

Decimo : Ki volt akkor jelen a gymóthi orvosnál, mikor az megvesztett néhai uradat oda hoztad gyógyítani, a midőn tudniillik az orvos szemedbe mondta ezen szókat : minek hoztad ide, mikor magad etted meg !

Nem vittem Gymótra ; hanem Tornára, Ugodba és Romándra tekintetes nemes Veszprém vármegyében levő falukba vittem az uramat gyógyítani. Az ugodi orvosokat egyikét Vörös Jánosnak, másikát Belláninak hitták, ez meghalt, hanem Vörös János él, a tornai és romándi orvosoknak nevét nem tudom és így nem igaz, hogy a gymóthi orvos ezen punctumban foglalt szókat mondotta volna nékem szemembe.

Undecimo : Tudod-e, midőn vaszari Nagy Jánosnak György fiad adóssá lett és azután bírói hatalommal meg köllött rajta venni az adósságot, nemde, te ezért megharagudván, egyik tehenit Nagy Jánosnak megvesztetted úgy, hogy szemlátomást fogyott és csakhamar megdőglött. Micsoda mesteriséggel vitted ezt végbe.

Semmit sem tudok e dolog felől, nem is volt az én dolgom.

Duodecimo : Úgy van-e, hogy itten miúlta már árestomban vagy, vaszari Élő Györgynek azt mondottad : miért nem fogják meg Komár Istvánnét a Dórit, mikor az nagyobb boszorkány ! Micsoda boszorkányságát tudod ennek a Komár Istvánnénak, valld meg.

Nem is láttam Élő Györgyöt, hanem Kass Katátul hallottam, hogy a napát Komár Istvánnét megfogják. És így magának Komár Istvánnak mondottam : úgy hallom, hogy



a kiend feleségit is megfogják, mert mikor Praiczot megfürösztötték, odament téfölt kérni.

Decimo tertio : Igaz-e az is, hogy a midőn vaszari Madarásné tőled kérdezte, ha gyógyul-e már Praicz Mihály, akkor azt felelted : Isten választ dolgában, mert ha a torka vérit kivették a boszorkányok a víznek eresztették, sohasem lesz szóló, se meg nem gyógyul ; de ha a vérit földbe tették, megtér a szava. Mindezeket miokra nézve mondhattad ? Hol tanultad ezen mesterségeket ?

Ezen dologban semmit sem tudok, nem is mondtam ezen szókat Madarásnének.

Decimo quarto : Hát magát Madarász Ádámot miképp vesztetted meg ?

Sem vesztettem, sem gyógyítottam Madarász Ádámot, hanem az igaz, hogy tiszta vajjal kentem a gyomrát, de miért gyógyult, nem tudom.

Decimo quinto : Végh Mihálynak feleségivel Tóth Örzsével, gyermekágyában több ízben minémű boszorkányságokat követnél el, valld meg rendszerint.

Legkisebb boszorkányságot el nem követtem Tóth Örzsével és az egész előmbe olvasott vallásáról Tóth Örzsének semmit sem tudok, se legkisebben részes nem vagyok.

Decimo sexto : vaszari öreg Praicz Istvánt Zsedényi Jánosnak kis gyermekit, annak egyik tehenit, Ház Györgyöt és annak gyermekágyas feleségit, Kass Mihálynak fiát és Ház Mihály özvegyének Horváth Évának fiacskáját, te ölted-e meg boszorkányos nyavalya eresztéssel és minémű mesteriséggel ?

Mindezen elől számlált embereknek megvesztésekről és az által tett halálokról legkisebbet sem tudok.

Decimo septimo : vaszari lakosokat, úgymint : Hérics Jánosnak feleségét, Takács Jakabnak feleségét, Németh Mihályt még gyermekkorában, Szeles Pétert ifjúságában, Pető Mártonnak leányát, Sándor Ferenczet, Bosos István feleségét, Sári Mártonnak fiát, Kovács Imrének gyermekét, Mészáros István feleségét, Szabó Ferencznek feleségét, Kovács György nevű takács embernek fiát és leányát, Benke Mihályt, Madarász Ádámot és annak leányát, Molnár Györgyöt, Nagy Jánosnak leányát, Kotár Jánosnak feleségét te vesztetted meg boszorkányságoddal, úgy, hogy a kik téged orvoslásra kértek : azokat megorvosoltad ; némelyek pedig mai napig is azon boszorkányos nyavalyákban, melyeket reájok eresztettél, sínlődnek.

Ezekről sem vagyok tudós ; senkit sem vesztettem, se nem gyógyítottam senkit.

Decimo octavo : Hát itt veled együtt tömlőczben Hor-

váth Jánost ismered-e? Minemű boszorkányságot tud és ha voltál-e szövetségben vele?

Minthogy ezen Horváth Jánosnak fia az én leányomat vette el házastársnak, következőképpen nászom, azért így ismerem, de legkisebb boszorkányságát sem tudom, sem rossz szövetségben vele nem voltam.

Decimo nono: Ismered-é Pápán mostanság kolduló Lutor Katát? Mit izent te néked ezen Lutor Kata, mióta már tömlőczen vagy, s nemde egyik boszorkányos társad?

Annyiből ismerem Lutor Katát, hogy Vaszaron is lakott és ott is koldult, de valamint, hogy ennek boszorkányságáról legkisebbet sem tudok, úgy társa sem voltam legkisebb részben is.

Vigesimo: Minemű boszorkányos eszközeid vannak házádnál, avagy a ládában?

Méhanyafű volt ládámban, szentölt tömjén és szentölt viasz.

Vigesimo primo: Mire valók ezek?

Csak arra valók, hogy minden ember szokott ilyet tartani.

Vigesimo secundo: Hát az méhanyafű mire való, gyógyítottál-e vele valakit?

Magamat kötöttem olykor a méhanya fűvel azon nyavalya ellen, mást senkit sem gyógyítottam.

Vigesimo tertio: Miből áll az méhanya fű?

Csupán ötujjú fűből álló, semmi egyéb sincs benne; ez a fű igen jó a méhanya ellen.

Vigesimo quarto: Hát más szerszám, avagy kenetség (sic!) nincs-e a ládában?

Más legkisebb szerszám sincs a ládában.

Post haec instrumenta in cista delinquentis reperta, eidem exposita sunt cum interrogatoriis sequentibus.

Vigesimo quinto: Micsoda füstölő ez, melyet ebben a kék zacskóban tartottál?

Boldogasszonybul hozta a menyem Molnár Pálné, Vaszaron lakozó, ennek előtte mintegy három esztendővel.

Vigesimo sexto: Hát az a kő, mely hasonlóképpen az ládában találkozott, micsoda és miről való kő?

Néhai meghalt uramnak beretva kövé, azért tartottam a ládámban, mivel elégszer beretváltam a fiaimat.

Vigesimo septimo: Ezen két darab viasz gyertyák és egy gömbölyű darab viasz, mire valók?

Ez mind szentölt viasz, csupán füstölni való.

Vigesimo octavo: Micsoda nyavalyáktul való viaszok ezek, s kit gyógyítottál vele?



Csak magamat füstöltem vele, midőn az csúr járt.

Vigesimo nono : Hát ez az barna szer, a mit itt látsz, micsoda szer és miből álló legyen ?

Ez csak olyan sonkolyviasz ; mikor a gyermekeim ostort fontak, azon szokták az ostort átal húzni.

Tricesimo : Hát te ilyen formán mindenkben ártatlan vagy ?

Olyan ártatlan, mint a mai született gyermek.

Porro corpore annotatae delinquentis obstetricis juxta usum receptum praxim per carnificem inspecto, et eo (quod infra manum sinistram signum aliquot ceruleum, in flexione autem dexteri genus suissuram habeat) relato existente, praedicta delinquens ad sequentia puncta interrogata exstitit :

Tricesimo primo : Micsoda kékes jel az, mely az bal hónod alatt, az hóhér által találtatott.

Jelen való esztendőben alattam, még tavaszkor elfordulván az lajtorja az hébül (*sic !*) leestem, akkor sebesedett meg. És megis gyógyítottam nadár (*sic ? !*) gyökérrel, ezt tudja vaszari Szücs Istvánné komámasszony.

Tricesimo tertio : Hát az jobbik lábodnak térd alatt való hajlásában hátul, minémű metszés látszik ?

Nem tudom, micsoda metszés volna, avagy micsoda sebb lett volna valaha rajta.

Georgius Kajdócsi fiscalis episcopalis.

L. S.

Stephanus Kupriczi inclyti dominii episcopalis provisor.

L. S.

Coram me : Francisco Somogyi inclyti comitatus Jaurinensis tabulae judicariae assessore.

L. S.

Coram me Joanne Németh inclyti comitatus jurassore.

L. S.

*Horváth Jánosnak tortura nélküli vallatása.*

Anno 1759 die 10-ma mensis Octobris Jaurini praesens benignum examen erga subinsertum delinquentem in possessione Vaszar inclyto comitatui Weszpremiensi, adjacente et ad episcopatum Jaurinum pertinente interceptum, hucque Jaurinum ad carceres episcopatus majoris custodiae causa adductum, per nos infrascriptos peractum est ordine sequenti :

Primo : Kinek hínak ? hány esztendő, hová való vagy és micsoda hiten való vagy ?

Horváth Jánosnak hínak, circa 55 esztendő, pápista

vagyok, Gyimóthon nemes Weszprém vármegyében születtem.

Secundo: Anyád, apád élnek-e? magad feleséges vagy-e gyermekeid vannak-e, hol, miképp élnek? Te is ifjúságodtól fogva hol szolgáltál és miképp tápláltad magadat, feleségedet és gyermekeidet?

Sem apám, sem anyám. Mintegy 30 éve Vaszarra házassodtam, azóta mindenkor ott pásztorkodtam, feleségem él még, gyermekeim négyen vannak, egy házasság fiam és három leányom.

Tertio: Hol fogtak el? mi okra? mond' el az okát.

Vaszaron fogtak meg, csak gyanúságból, mintha én olyan marha és embervesztő volnék, holott olyan büntelen vagyok, mint a mai született gyermek.

Quarto: Üztél-e boszorkányságot, minémű embereket és marhákat, hol, mi módon vesztettél meg?

Legkisebb boszorkányságot sem űztem; sem embert, sem marhát nem vesztettem; nem is tudok hozzá.

Quinto: Ismered-e az itten tömlőczben lévő Németh Katát: Vaszar helységnek bábáját, minémű boszorkányságát tudod ennek és minémű gonosz szövetségben voltál vele?

Jól ismerem, de annak is legkisebb boszorkányságát sem tudom, sem olyan gonosz szövetségben véle nem voltam.

Sexto: Ismerted-e néhai, Gyimóthon tekintetes nemes Weszprém vármegyében levő helységben lakozó Gerázó Mártont, tudálékos csordást. És nemde, te ennek tanítványa vagy boszorkányi s más egyéb ördengi tudományokra nézve?

Gyimóthi Gerázó Mártont csak annyibul ismertem, hogy én is Gyimóthon születtem a világra, de hogy valamely boszorkányságot űzött volna, vagy én tanítványa lettem volna ördengi mesterségiben, abban részes nem vagyok.

Septimo: vaszari Praicz Mihálylyal bizonyos árpabeli kárért, melyet előtted járó marhák mostan esztendőben okoztak, nemde, össze vesztél? És hogy veréssel fenyegetett Praicz Mihály, nemde, te is visszafenyegetted mondván: no ezt bizony megbánod. A mint is igaz-e, hogy olyan súlyos nyavalyát boszorkányságod által eresztettél reája, hogy egész testi ereitől megfosztatván, mai napig se nem szólhat, se nem dolgozhat. Hol tanultad ezen mesterséget és minémű mesterség legyen ez, valld meg?

Az én marhám bizony Praicznak kárt nem tett. Igaz, hogy összevesztünk és ekképpen, a mint a kérdés nagyon, fenytettem, de én bizony meg nem vesztettem, mert nem is tudok hozzá.

Octavo: Nemde, midőn ezen gonosz cselekedetedért



nemes öreg Praicz István, följebb említett Praicz Mihálynak atyja, megakart fogatni vaszari bírák által, akkor te eleit venni kívánván, összegyűjtetted az vaszari bírákat és azon kérted őket: hogy öreg Praicz Istvánt kérjék, hogy tégedet meg ne fogasson, mert utóbb is a fia — úgymint a megvesztett Praicz Mihály — meggyógyul, de nehezen. Minémü tudományodbul tudtad ezeket megjövendőlni és miért tehát nem gyógyult meg ekkoráig Praicz Mihály. Sőt nemde, öreg Praicz Istvánt te rontottad és vesztetted meg, azért, hogy megakart fogatni, úgy, hogy azon vesztés halála is lett.

Igaz, hogy kértem Praicz Istvánt, de magok mondták a bírák, hogy kérjem Praicz uramat, hogy meg ne fogattasson, azt is mondtam, hogy talán úgy is meggyógyul. De nem az én dolgom, sem az ifjú Praicznak, sem az öregnek vesztése.

Nono: Ennek előtte mintegy 12 esztendőkkal, a midőn vaszari Szücs Jánosnak három ökrei az te saját két boglya szénádhöz dörgölődtek volna, te azt meglátván, nemde fenyegetted azonnal, hogy megbánja. És harmadnapra ördengi mesterséggel az egyik lovát farkas által megöletted; vagy talán magad farkas képiben ölted meg azon lovat.

Erről semmit sem tudok legkissebbet is.

Decimo: vaszari Takács Mihálynak egy ízben miért mondtad azt, hogy nincs nehezebb, mint mikor egész kenyérben kötél vonatnék átal és lajtorja fogra állván, úgy költetik nyakadban tartanod. Minémü ördengi mesterség lehet ez?

Nem tudom, ha mondtam-e, avagy nem. Nem is tudom, micsoda mesterség lehetne ez.

Decimo primo: Tavalyi esztendőben Mészáros Józseffel kukoriczapásztor lévén, miért mondtad azt neki, hogy ha akarnád és kárt akarnál tenni az ökörpásztornak: mindjárt az egész csorda ott teremne a kukoriczában. Nemde, akkor nehezteltél az ökörpásztorra és talán azért, hogy helyetted pásztornak felállott.

Nem mondtam bizony én ezeket.

Decimo secundo: Hát Mészáros Pálnak miért mondtad azt: fenyegetnek ugyan, de eb féljen tőlök, ha csak nagyobb emberek nem lesznek náladnál. Ezen beszédet mire értetted?

Sohase mondtam ezen szókat Mészáros Pálnak.

Decimo tertio: Igaz-e, hogy Rózsás Jánosra egy ízben neheztelvén, fenyegetted és ezen fenyegetés után egyik lova elromlott, úgy, hogy a szája békúcsolódott.

Ez sem igaz, csak rám fogták.

Decimo quarto: Miért mondtad azt egy ízben Szabó Mihálynak, többi titkos beszédek között, hogy — úgymond —

te a pásztor dolgában semminemű pásztor embertől nem félsz, mert abban tudós vagy. Mire értetted ezen tudományt?

Nem mondtam.

Decimo quinto : Szücs Pálnak két tehenit miért rontottad meg úgy, hogy egészen elsoványkodtak és az egyikének szája bekulcsolódott.

Reám fogta Szücs Pál, de nem volt az én dolgom, hanem inkább én igazítottam, akkor Vaszaron, most pediglen Takácsiban lakozó Boross Istvánhoz, a ki is az tehennek lenyírván a zabját, úgy gyógyult meg.

Decimo sexto : Midőn lópásztor voltál és egy ízben más csordás házánál lévén, téged egy némely ember kiáltott volna, egyszer pedig visszarul is úgy mint : pásztor ló ! kiáltott volna ; nemde, azért igen megharagudtál, hogy visszarul kiáltott és ekképpen fenyegetted, Csobák Miklós jelenlétében : nem félsz-e, — úgymond — majd minden marhátat dögölve találod. Micsoda mesterséggel tudod te ezt végbe vinni és hová való, minémű ember volt az, a kit így fenyegettél?

Erről nem emlékszem, semmit nem tudok.

Decimo septimo : Az te mesterséged volt-e, hogy az midőn vaszari bírák tégedet egyszer pásztorságbul kitettek, azt kit helyedbe pásztornak fogadtak, nagy legény fiával együtt a mezőn és marhák mellett, boszorkányságod által annyira földhöz csaptad, hogy kocsin költetett őket haza hozni.

Nem csaptam bizony én, nem is tudok ez iránt semmit.

Decimo octavo : Tudod azt is, hogy ennek előtte negyedik esztendeje Szabó Jánostul gyapjút kértél és hogy azt nem adta, melyet te kívántál, boszuságodban harmadnapra egy végbe öt éjszakán, farkast küldöttél az juhaira. Nem voltál-e farkas képében azon kártevő és kitől tanultad ezen mesterséget?

Nem kértem én bizony gyapjút Szabó Jánostul, csak reám kenik ezen dolgot.

Decimo nono : vaszari embereken kívül, minémű más külső embereket vagy marhákat vesztettél meg. Egy szóval, valamennyi ifjúságotul elkövetett boszorkányságodat és ebben levő társaidat valld meg névszerint.

Legkisebbet sem tudok.

Vigesimo : Az ládában minémű boszorkányságra valló eszközök találatnak?

Az én ládában semmi olyas nincs.

Post haec instrumenta in cista delinquentis reperta, eidem proposita sunt cum interrogatoriis sequentibus :



Vigesimo secundo: Minémü két hegyes csontok ezek, melyek a ládában találtattak?

Ezek marhacsontok, bocskort füzni valók. Több szegény embereknél is találatnak olyan csontok.

Vigesimo secundo: Hát ezen két darab szappan mire való?

Én azon szappant nem tettem a ládámba, nem is tartom magaménak lenni.

Vigesimo tertio: Minémü szíj ez, mely az ládában találatott.

Csép fejt felkötni vettem ezen szíjjat Pápán, ennek előtte két esztendővel Szíjjártó Ferencztől.

Vigesimo quarto: Hát ezen kis ruhában takart kigyó fej mire való?

Hideglelés ellen való, de én nem tettem a ládámba.

Vigesimo quinto: Ezen összetekert viaszgyertya mire való?

Föl van szentölve, az én leányom szentölte föl, mikor az gyermekek betegek, akkor az nyakára teszik, de én ezt sem tettem a ládámba.

Vigesimo sexto: Ki adta neked ezen czédulát, melyen írva vagyon: marha dögleletesség ellen való próbált bizonyos orvosság: homines et jumenta salvabis Domine, quoniam misericordia tua magna est, o Deus!

Ennek előtte mintegy 14 esztendővel Pápán egy Jesuvita praedikator adta marhadög ellen.

Vigesimo septimo: Hát csak semmit sem tudsz, semmit sem vallasz?

Legkissebbet sem tudok vallani, mert oly ártatlan vagyok, mint a ma született gyermek.

Porro corpore delinquentis more solito per carnificem inspecto, ex eo, quod delinquens sub aure dextera certam oblongam scissuram habeat relato existente, annotatus delinquens interrogatus est ad punctum sequens:

Vigesimo octavo: Minémü metszés az, mely jobbik füled alatt, hóhér által találatott?

Az csak olyan jel, hogy Vaszaron lakó Hérics Miska feleségemnek bátyja ennek előtte mintegy 15 esztendővel borotvával megmetszette, két hétig sebes volt, faggyuval kenegtettem, végre magátul meggyógyult volt. Ezen metszést feleségem és Gyurka fiam is látta.

Georgius Kajdocsi fiscalis episcopalis L. S.  
Stephanus Kupriczi inelyti dominii episcopalis Jaurinensis provisor. L. S.

Coram me : Francisco Somogyi incltyti comitatus Jaurinensis tabulae judicariae assessore. L. S.

Coram me Joanne Szeméthy jurassore. L. S.

C)

*A királyi kanczelláriának Németh Kata és Horváth János peréről a királynőhöz intézett jelentése, melyhez királyi jóváhagyás végett csatolja a Györmegyehez intézendő leiratot, melyben illetők szabadon bocsátása rendeltetik.*

Clementissima Domina.

Vicecomes comitatus Jaurinensis isthuc demisse repraesentavit : In carceribus dominalibus episcopatus Jaurinensis quendam Joannem Horváth et Catharinam Németh veluti de crimine magiae suspectos, incaptivatos detineri. Cujus intuitu inquisitionem etiam et benevola eorum submisit.

Cum autem ex his instrumentis nullam prorsus antelati criminis probam, neque indicia crimen idem proximus indicantia, ast meras vulgi suspiciones et infundatos nonnisi plebi vociferationes evenire observet cancellaria regia Hungarico-aulica, ideo accedente benigno Majestatis vestrae Sacratissimae annutu, eorundem dimissionem sua via clementer ordinandum esse demisse arbitrabatur eatenusque sub sperati, conceptum etiam benigni rescripti regii ad comitatum Jaurinensem sonantis, Altissimae Majestatis Vestrae Sacratissimae approbationi perdemisse substernit. Salvo etc.

Viennae 14 Decembris 1759.

Pálffy mp.

[placet.]

D)

*Györmegyehez intézett királyi leirat a boszorkánysággal gyanúsított Németh Kata és Horváth János felmentése és szabadlábra helyezése iránt.*

Ex demissa vicecomitis vestri isthuc submissa informatione Majestati nostrae humillime relatum est : in possessione Vaszar, Comitatus Wespsemiensi adjacente duas personas, Joannem quippe Horváth et Catharinam Németh jurisdictioni dominali episcopatus Jaurinensis subjectas de crimine magiae suspectas interceptas et ad carceres dicti Episcopatus Jaurinensis deductas haberi.

Qua in re, quandoquidem ex submissa eatenus inquisitione benevolisque fassionibus indicia et circumstantia ad uberiores inquisitionem et processum sufficientes non eveniant, ea



propter vobis hisce clementer committimus et mandamus :  
 quatenus apud antelatum jurisdictionem dominalem mox  
 ordinare noveritis, ut praedecarati captivi ea praevia cum  
 commonitione, ut probam et quietam vitam agant, mox e  
 carceribus dimittantur.

Gratiam reliquo.

Viennae 14 Decembris 1759.

[Oldaljegyzetkép rávezetve : expediatur. Pálffi. mp.]

(Eredetije Országos Levéltár. Lad. A. Fasc. I. No. 3. Lig. 1.)

## CDLII.

Dés, 1760.

*Balázs Judit és Balázs Borbála ellen ítélet : hiteles emberekkel mentsék magukat, hogy nem boszorkányok ; ha ezután gyanu merül fel, a próbát el nem kerülük.*

A perből csak az ítélet ismeretes, mely a következő :  
 »A jó ki, hogy midőn grávida lett volna az egyik actrix, u.  
 m. Ács Jánosné Balás Judit, sok utakon-módokon, úgymint  
 emelésekkel, ugrálásokkal, nehéz kenetésekkel és egyéb babonás  
 mesterségekkel kívánta nálla levő gyermekét elveszteni, a melyet  
 némely fatensek tulajdon maga szájából hallottak, hogy nem  
 vétek a gyermeket elveszteni, míg lélek nincs benne, a mint  
 ezt véghez is láttatott vinni, midőn idétlen gyermeke el is  
 lett.« A magistratus tehát kívánja Balás Judittól, hogy nyolcz  
 nap alatt hiteles személyekkel mentse magát, mert különben  
 elítélik.

A másik actrixről Balázs Borbáláról beigazolást nyert,  
 hogy első férjétől való gyermekének egyik karját születésekor  
 »elszakasztotta, mely miatt meg is holt volna«. Ennek is men-  
 tenie kell magát hiteles személyekkel büntetés terhe mellett.  
 A mi boszorkányságukat illeti, »ugyancsak nehéz suspicio lévén  
 hozzájuk holmi boszorkányi mesterségek iránt, circumscribál-  
 tatnak, hogy a modo in posterum ha efféle varázslásban, boszor-  
 kányságban elegyítenék magokat, csak legkisebben is comperiál-  
 tatnának, a próbát el nem kerülük«.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDLIII.

*Szabolcs vármegye, 1761.*

*Andrási Mária oláh asszony ellen az eszlári községi jegyző által véghezvitt tanúkihallgatás, mely a helytartótanácsához felterjesztetett.*

Anno 1761. die 30 Junii in possessione Eszlár peracta magistratualis inquisitio.

De eo Utrum :

1-mo : Esméri-e a tanú Andrási Máriát, ki mostan kállói tekintetes nemes vármegye magistratualis tömlöczében raboskodik ?

2-do : Ha esméri, tudja-é, mért fogattatott meg ?

3-tio : Micsoda boszorkányságát tudja a tanú ? vallja meg. Láttá-é valami boszorkányi mesteriségét, hogy folytatott ?

Primus testis egregius dominus Michael Hóri, in possessione Eszlár residens, annorum circiter 52, adjuratus examinatus fatetur ad 1-mum : Tanu uram jól esméri Kállóban raboskodó Andrási Máriát és ad 2-dum : hallotta, hogy boszorkányságért fogattatott meg. Ad 3-tium : boszorkányságáról pedig egyebet nem tud, hanem azt hallotta Heritz Imre uram juhásznéjától, hogy az tokaji hegyre elhíttá ötet valami fűvekért és ottan szedtek is fűveket, haza is hozták ide Eszlárra ; de mit cselekedett vele, mit nem, azt a tanu úr nem tudja. E mellett tudja és látta azt is, midőn fatens uramat szolgálta az urával együtt, mint juhász, hogy mindenkor borsó szalmából vetett magának ágyat és ezen feküdt a juhok közt férjével együtt, s azt mindenkor, valamikor a fejés egyik gazdától a másikhoz változott, ő is mindenkor magával elvitte. Sőt azt is tudja tanu úr, hogy ugyan azon borsó szalmát, a melyen egész nyáron a juhok mellett feküdt, esztendejének eltelésével összeszedte és magával, a hova költözött, azon házhoz vitte. S látta is a tanú uram az ágyában ; melyet is, hogy Eszlárról kivezetett Madarász uram, mint tisztartó, akkoron égettetett meg. Azt pedig Vajda Mihálytól hallotta tanú úr, hogy valamely sót csinált össze és Vajda Mihály feleségének adta, hogy adná Vajda Mihálynak, kit is a felesége után maga Vajda Mihály elvett ; s látta is a tanu úr a sót, hogy négy csomóba volt kötve egy kendőbe, melyet is a végre adott Vajda Mihálynénak, hogy a férjével Vajda Mihálylyal etesse meg és nem lesz olyan haragos annak utánna.

Secundus testis Michael Vajda, armentarius illustrissimae dominae Kallaianae in possessione Eszlár degens, annorum



circiter 35, adjuratus examinatus fatetur. Ad 1-mum : Jól esméri a deutralis rab asszonyt. Ad 2-dum : Hallotta, hogy boszorkányságnak a gyanújáért fogattatott meg. Ad 3-tium : Hanem azt tudja, hogy a tanú feleségének csinált sôt adott, azért, hogy a tanúval etesse meg és nem fog többé reá haragoskodni. Meg is etette vele a felesége, de nem csak magával, hanem az egész ház cselédivel ; de senkinek semmi baja nem volt tőle ; s ugyanazon okon eredett is megfogatása a deutralis asszonynak.

Tertia fatens Anna Hegyes consors Joannis Crents, opilio domini perillustris Emerici Heritz, in possessione Eszlar degens, annorum circiter 31. Adjuratus examinatus fatetur. Ad 1-mum : jól esméri a tanu a deutralis rab asszonyt. Ad 2-dum : Úgy hallotta, hogy boszorkányságért fogták meg. Ad 3-tium : A tanú látta szemeivel, hogy egy alkalmatossággal, minthogy a tanúval egy házba lakott a deutralis asszony, hogy este későn a férjével a házból kimenvén, magáról ingvállát levette és az házba ingváll nélkül jött be egy puzsikba (*sic!*), szorította mellét és elővévén a sulykot, az ingvállat, elkezdvén az asztalnál az ajtóig verte. Kit is a férje látván, megszólította, hogy elég volna már, ne bántaná, mert kilenczszer vagyon már. Annak utánna az ágyát is elővévén egy nagy guzsajjal verte ; s az ágya fejénél, egy egész hagymába ütvén egy fanyársot felállította. Mikor mindezeket végbe vitte, lefeküdt a férjével együtt, de mi követé azon cselekedetét, a tanu nem tudja. E mellett azt is tudja, hogy a mely borsó szalmán egész nyáron a juh fejőbe hevert, ugyanazt a tanú házához vitte ágynak magok alá ; noha a tanu más szalmára igazította, hogy hozna uj szalmát a Heritz úr kertjéből ; de ő nem ment, hanem csak az borsó szalmát vetette a maga ágyába.

Quarta testis Maria Csűte consors Gabrielis Blaga opilio illustrissimi domini Baronis Bánffi, annorum circiter 17, adjurata examinata fatetur. Ad 1-mum : Esméri a tanú a deutralis rabasszonyt és lakott is vele egy házban, mintegy két hétig, de semmi boszorkányságát nem látta és nem is tudja ; hanem azt tudja, hogy az ő házánál borsó szalmát vetett az ágyába, az pedig az a borsó szalma volt, melyet a szomszédjából elköltözésekor hozott magával.

Per juratum ordinarium notarium  
Joannem Pálffi.

(Eredetije Országos Levéltár. Ad Lat. 1. Fasc. 1. No. 3. lig. 8. malefact.)

## CDLIV.

*Dés, 1763.*

*Beke Györgyné Szabó Judit perli Macskási Józsefné Márton Katát, ki őt boszorkánysággal vádolta.*

Felperesnő panasza szerint (1763. szeptember 9.) »diffamatiókban elegyítette magát az incta az actrix ellen, minden tartózkodás nélkül nyilvánvaló boszorkánynak kiáltván, hogy tehenének tejét-vaját ördögi mesterségével elvette volna«.

A vádlottnőt, mivel vádjait beigazolni nem tudta, a hatóság pénzbírságra ítélte.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDLV.

*Dés, 1764.*

*Szöcs Mártonné Horváth Ilona panasza Szöllősi Mihály ellen, ki őt boszorkánynak nevezte.*

Felperesnő panaszában (1764. Januarius 20.) általánoságban csak annyit említ fel, hogy alperes őt különféle alkalmakkor »nyilvánvaló boszorkány«-nak nevezte. Ítélet nincs.

(Dés városi jegyzőkönyvből, a városi levéltárban.)

## CDLVI.

*Bihar vármegye, 1766.*

*Békési Erzsébet Marosi Pálné és fia Marosi Miklós ellen indított boszorkányper iratai.*

*1. Békési Erzsébet és fia Marosi Miklós ellen foganatosított tanúvallatás Nagyváradon.*

Inquisitio magistratualis contra Elisabetham Békéssy conthoralem Pauli Marosi et Nicolaum Marosi in oppido Várad, die 21-ma Martii 1766 peracta.

De eo utrum :

1-mo. Minemű életét, rosszaságát, boszorkányságát, avagy is ördöggel való czimborálkodását tudja, látta, avagy hallotta a tanu Békési Erzsébetnek, úgy nem különben a fiának, Marosi Miklósnak ?

2-o. Kit tud ezen kívül jó tanúnak lenni ?



1-mus testis Michael Sós, Telegdiensis, annorum circiter 20, juratus, examinatus fatetur ad 1-mum : Egy alkalmatossággal én tőlem kért Marosiné, avagy is Békési Erzsébet egy fazekat ; félvén tőle, mondtam néki : bizony nem merek én adni, mert megvernek ; arra felelt Marosiné : várj rá Miska, mert ezt megbánod. Azon nap az édes anyám elküldött engemet egy kis vad szöllőért, hogy hozzak valahonnét, azzal megindulván, mentemben nagy zúgással valami szél megütötte a lábamat, azonnal egy kis vér kijött belőle a lábam fején és kicsucsosodott a húsa. Mezitláb lévén, semminek véltem, vadszöllőt is hoztam és egész nap dolgoztam ; estve felé pedig ki akarván menni az házbul, hát ki nem mehettem, hanem boton mentem ki. Másnap reggel Marosiné hozzám jöven, mondtam néki : Marosiné, rosszul van az én lábam, de arra sem hallgatott, hanem kéntelenítetttem hozzája menni, mondván : gyógyítsa meg kend a lábamat, bizony megfűzetek kendnek, melyre Marosiné felelt : én bizony nem gyógyítom addig, míg meg nem fűzetsz. Azon szavaira adtam néki két márvásokat, Marosiné pedig kiment a kertbe, onnét hozott valamely füvet, azzal bekötötte ; annakutánna fáért mentem ; mint a kis újom vastagságai, olyan darab fát vettem ki a lábambul, melynek most is meglátszik az helye, azontúl mindjárt meggyógyult a lábam, de azolta minden esztendőben megszokott újulni azon a napon, úgy mint csütörtökön és a vadszöllő éréskor, a mikor először rajtam történt, a mint most is megmutathatom ; azon kiújulása pedig a lábamnak három napig tart és nehezen járok rajta, hanem a minémű fűvel gyógyította Marosiné az lábamat, olyan füvet szoktam én is reá kötni minden megújulásakor, mely füvet czinadoniának szoktak nevezni, én pedig akkoriban, mikor rosszul lett a lábam, meg nem ütöttem. Most pedig esztendeje múlt a nyáron Szász Györgynél lakomban, találkozáván Nagy Mihály Sárával és Kecskeméthy Katával, mondván nékem : Győjék bé kend Mihály mester, Marosiné bizony a fecskefészekben ül és csak olyan, mint egy kis gyermek ; odaérkezvén, hát láttam az ház héja lyukában lévő fecskefészekben ülni Marosinét és szinte oly vén asszonynak láttam, mente is oly kicsiny volt rajta, mintha kicsinységéhez lett volna szabva ; leereszkedvén Marosiné a fészekbül, oly kicsinynek mutatta magát, a mint a fészekben ült, azonnal mindjárt eltűnt, mintha ott sem lett volna. Tudom azt is, hogy ennek előtte négy esztendőkkel a Béhm Ádám uram rétjében marhákat őriztem, Topán lakó Bába Imre is mellettem lévén, hozzánk adván magát Marosi Miklós, két napig ott éhezvén velünk, kért tőlünk egy kis kenyeret, mondván : ha egy kis kenyeret adtok nékem, majd annyi egereket

csinálók és nyulakot, hogy tőlük meg nem maradhattok, mely szavainak mi örülvén, adtunk néki kenyeret, ő pediglen füvet öszvegöngyölgetvén, annyi egereket s nyulakot csinált, hogy miattok meg sem maradhattunk, hanem ijedtünkben mind a ketten azon rétbén levő tölgyfára szaladtunk, de oda is a sok egerek feljövénék; félelmünkben kértük Marosi Miklóst, hogy vigye el rólunk az egereket, majd több kenyeret adunk néki, mely ígéletünkre az egerek rólunk eltávoztanak; lemenvén a fárul, újra több kenyeret adtunk néki.

2-a testis Sára Nagy, Telegdiensis, annorum circiter 12, jurata examinata fatetur. Telegden lakó Páldi Istvánné a nyáron múlt esztendeje, a midőn sütni akart kenyeret, fávágora szüksége lévén, mondotta a kis fiának: Menj el fiam, hídd elő Marosi Miklóst, hadd vágjon sütni való fát; elmenvén a gyermek, odaérkezett Marosi Miklós, hát még az ajtóban is egy nagy hordó vagyon téve; azonban néz széjel, hol vannak, az házra is feltekéntett a gyermek, az ház héján lyuk lévén, abban pedig fecskefészek, akkor is Marosiné benne ült; a csudalátásra mondotta a gyermek Páldiné fia Ferencz: ejnye veszett mater; arra felelvén Marosiné: eredj, kurva az anyád; azzal kimenvén a gyermek az utczára, én velem öszvetalálkozván, mondotta nékem: gyere bé Sára, Marosiné bizony a fecskefészekben ül; én azután Tánczos Erzsókot, Kecskeméti Katát, Sós Mihályt odahívtam, mindnyájan láttuk, hogy a fecskefészekben ült Marosiné feje ingben, fekete főkötőben, fekete mente lévén rajta, lógázván a lábát; csak egy kicsiny volt, mintegy félesztendős gyermek, azzal eltűnt. Ezen látásunkra lármát tévén Marosiné, kikiáltott az házból, mondván: mit lármáztok, már az házamban sem maradhatok tőletek; arra én mondtam: gyertek szaladjunk el, mert még az éjjel megteker, azzal el is szaladtunk.

3-ia testis Elisabetha Tánczos Telegdiensis, annorum circiter 13, jurata et examinata fatetur: Világossan tudom, hogy engemet Nagy Sára békiáltott, mondván: hogy Marosiné a fecskefészekben ül, néztem is én többekkel együtt oda menvén, ámbár ők, a mint mondták, jól látták, de én nem láthattam.

4-ta testis Catharina Kecskeméti Telegdiensis, annorum circiter 12, examinata fatetur: Egy üdőben többekkel együtt Nagy Sára hívására a Marosiné házához mentem, bé lévén az házának ajtaja hordókkal rakva, feltekéntettem a padlásra, szemeimmel láttam Marosinét a fecskefészekben, mint egy kis gyermeket ülni, feje ing lévén rajta, fekete főkötő a fején, fekete mente a nyakában, lógázván a lábát, én pedig megláttam és elszaladtam.



5-tus testis Andreas Tánczos Telegdiensis, annorum circiter 50, juratus examinatus fassus est : Az elmúlt tavaszkor a magam házánál lakott Marosi Pál és a felesége hozzája jöven, öszvezajdultak ; akkor hallottam Marosinétul mondani az urának : az is bolond, a ki néked ad ; melyre felelt az ura Marosi Pál : de ha azt tudnák, a mit én tudok te reád, a városban sem hagynának meg lakni, hanem kiűznének.

6-tus testis Andreas Asztalos Telegdiensis, annorum circiter 32, juratus examinatus fatetur : Az elmúlt husvétnak második napján a feleségem ép gyermeket szülvén e világra, alig vevém fel a gyermeket a földről, azonban Marosiné bejött az házamba, kérvén engemet, hogy lakóul fogadjam bé, én a gyermeket a tűznél melegítvén, mondtam néki : lelkem Marosiné, én kendet bé nem fogadhatom, mert elég lakója vagyon annak, aki fazekas ; akkor Marosiné négy kéz s láb leülvén azon helyre, az hol a feleségem szülte a gyermeket és a maga lábát megfogván, húzogatta ; onnét pedig felkelvén, felém jött és pökdösni kezdett a gyermek szemében ezt mondván : én nem ígézem meg, noha ő szép gyermek. Azzal Marosiné elmenvén, a gyermekem mindjárt rosszul kezdett lenni és naponként száradott ugyannyira, hogy most is csak olyan keze s lába, mint egy vékony nádpálcza. Lejövén pedig Szurdoki Gombosné Dobos Istvánnénak gyógyítására, feleségem a gyermeket hozzája vitte, hogy nézné meg, mi baja volna, arra azt kérdezte Gombosné : vagyon-e néktek valakire gyanútok ? felelt a feleségem, hogy nincs ; arra Gombosné mondtotta : hamis a lelketek, mert Marosinéra vagyon gyanútok és ő rontotta meg is a gyermeketeket ; más meg sem gyógyíthatja, hanem csak Marosiné ; arra a feleségem a gyermeket mindjárt Marosinéra vitte, de Marosiné azonnal mondtotta : az is bolond volt, a ki idehozta, az is, a ki ide igazította ; a feleségem pedig Marosinénak nem mondtotta, hogy ötet valaki igazította volna hozzája.

7-mus testis Stephanus Szabó Telegdiensis, annorum circiter 50, juratus, examinatus fassus est : Hallottam Erdélyi Mihálytul és Keresztesen lakó Szabó Gáspártul, hogy Marosinét kivérték Keresztesről, mert ott meg ett, vagyis megrontott egy embert, a ki holtig is nyomorik. Tudom pedig magamrul, hogy Marosinénál fazekaslegényképpen dolgozván, az edényeket elkészítettem, csak égetni kellett volt ; fa nem lévén, eleget reménykedtem Marosinénak, hogy fát szerezzen, de nem akarván szerezni, reám megharagudott, gyakorta éjszakáknak üdején reám jött, torkomat szorongatván, harapott, körmölt ugyannyira, hogy kiáltani sem lehetett tőle, hanem másodnap az ujjá helyeit is megmutogattam másoknak, hogy

mit csinált nékem Marosiné, bizony már megöl, annyit kinez, azt pedig szájából hallottam Marosinének, midőn kérdezte Varga Sámuelről, fáj-e még a keze? ez mondotta, bizony fáj; arra ismét mondotta Marosiné: de bizony rajtad veszett az. Szodorai Tamástul a Marosiné vejének szájából hallottam mondani, hogy tulajdon Marosiné ette, avagyis rontotta meg a feleségét, mert maga az édes leánya mind haláláig azt kiáltotta, hogy az édesanyja ette, avagyis rontotta meg őtet.

8-vus testis Franciscus Kecskeméti Telegdiensis annorum circiter 40, juratus examinatus fassus est: Ezelőtt egy alkalmatossággal, mintegy három esztendőkkel világosan hallottam Marosinének szájából, mondván: ha Marosinének nem adakoztok, bizony kárát valljátok. Annak utánna Marosiné kevés idő mulván káposzta léért hozzám küldött; elunván a sok kérését, nem adtam neki; azután következő éjczakán nem nyughatott a feleségem Marosínétul, mert még ébren lévén, az ágyban személye szerint Marosiné a feleségemre ült, kiáltván a feleségem alatta, mondván: Uram gyujtson gyertyát kend, ihol vagyon Marosiné, mindgyárt megöl; én pedig világot csinálván, semmit sem láttam, de a feleségem mindenkor azt mondotta, annakutánna is: ihol, ihol, nem látja kend, micsoda férfi kend, hogy meg nem tudja fogni; akkor az én feleségem kapdosván, hogy megtartsa Marosinét nékem, míg oda érkeznek és nem is nyughatott a feleségem egész éjjel Marosínétul, úgyannyira meg is fogdosta Marosiné a feleségemet, hogy a koporsójába is elvitte akkori fogdosásának ujjá helyét. Ugyanakkor Marosiné haragjában a gyermekemnek a két kezecskéjét és nyakát kitekerte, a csecstül elidegenítette, hogy harmad egész napokig nem szophatott, hanem csak kinlódott, akkor mondtam a feleségemnek, menj el Marosinéhoz, ha rá vehetné szép szóval, hogy Isten után valami jót tenne a gyermekekkel. Elmenvén a feleségem Marosinéhoz, siránkozva reménkedett neki, tegyen jót véle; arra Marosiné kezeit megfogván a gyermeknek huzogatni kezdette, mondván: e kurva az anyja, majd nem lesz néki semmi baja. Onnan haza vivén a feleségem a gyermeket, a csecset mindgyárt elvette és a nyaka, kezei hamar meggyógyultak. Ismét a sertéseim valami kárt tévén Marosinének, újra megharagudott, abban az időben pedig a leányomnak a lába sem meg nem ütődött, sem pedig szorulás, vagy rándulás nem esett rajta, mégis akkor nap, vagy más éjczaka nem tudom, megfeketedvén a lába kifakadt és egész esztendeig folyt a vére; folyamodtam ugyan egy orvoshoz is, mászhoz is, de a leányom semmi kötést nem tarthatott rajta; arra való nézve Marosinének



reménkedvén, gyógyítsa meg, a mint is adott egy kis iracskát a lábára, aztat reá kötven, azzal, mintha elvágták volna a fájdalmát, holott addig úgy ordított, mint a fába szorult féreg, azzal való békötése után pedig egy ize a lába ujjának elszakadván, meggyógyult.

9-nus testis, Franciscus Nagy Telegdiensis, annorum circiter 18, juratus examinatus fassus est: Én az udvarrul bé akarván vontatni a szekeret ennekelötte négy héttel, akkor megszólítván engemet Marosiné, mondván: Szomszéd, a ki az földemet megtapodta ugyanis szántsa meg, arra én mondtam: igenis megszántom, mert össze verettem a földedet; akkor megharagudván Marosiné reám, azért akkor éjezaka a gazdám pinczéjének felibe mentem feküdni és lefekvén el sem alhattam, mindgyárt láttam személye szerint Marosinét, hogy reám ült és semmiképpen magamrul le nem fordíthattam, hanem ugyannyira megroncsolt, hogy harmad napig kényteleníttem ott feküdni, a mint hogy a gazdám parancsolatjára is a pincze padlásárul le nem mehettem.

10-mus testis Emericus Szabó Telegdiensis, annorum circiter 22, juratus examinatus fatetur: Ennekelötte én hat esztendőkkel a telegdi határban a Béhm Ádám uram rétjében vágó marhákat őriztem, Sós Mihály pedig ugyanazon az helyen a maga marháját őrizte, a midőn Sós Mihálylyal tüzet ébresztettem volna, tehát Marosi Miklós odajöven közinkbe, megértvén tölle, hogy egeret tudna csinálni, azonnal én kenyeret, szalonnát adtam néki, csak egeret csináljon. Arra Marosi Miklós kapván a tengeri csutkát elvágja annyira, mint egy egér, annak kóróból négy lábat csinálván, megszurta a hátulját a tengeri csutkának egy kóróval és leszaladott a gazba, valamint szintén az egér és annak fülei, szemei, farka és szőre mint az mezei egérnek olyan volt. Marosiné felől pedig semmi bizonyost nem tudok mondani. Marosi Miklósnak azon cselekedete egy erdőben volt a Béhm Ádám uram rétjében; másodszor ugyan a telegdi határban a »poány« névő rétben, a hol egyedül magam voltam Marosi Miklóssal, ott pedig sárbul csinált egérformát, annak füleit, szemeit, farkát kiformalván, lábait kóróból csinált, megszurta kóróval a hátulját, elszaladott a gazba. Harmadszor pedig »égés« névő rétben, a hol egy oláh legény is jelen volt, kit nem tudok hová lett és hol lakik, akkor Marosi Miklós tölgy és fűzfa levelet össze kötven fűszállal annyira, mint egy egér, annak is megszurván a hátulját, elszaladott a gazba, ennek is fülei, szemei és farka megvoltanak, mint más egereknek, szemeimmel láttam.

11-mus testis Samuel Varga Telegdiensis, annorum circiter 19, juratus examinatus fassus est: Az elmúlt tavasz-

szal egy alkalmatossággal hozzám jöven Marosi Miklós panaszkodván, hogy az anyja eldugja előle a kenyeret, eleget dolgozik pedig néki, hanem ő ugymond, én velem kapálni fog járni, a mint is aratásig nállam lakván Marosi Miklós és kapálni járt velem egész aratásig, hanem egykor pünkösöd után csakhamar megfájulván a balkezem feje, azolta mindég nyomorik, nem is dolgozhatom véle és én Marosinéra gyanakszom, hogy ő rontotta meg, mivel haragudott reám, mondván azt, mintha én csaltam volna el a fiát a házatul, holott maga jött hozzám. Az elmúlt ősszel ugyan kérdezett engemet Marosiné, ha fáj-e még a kezem? melyre én feleltem: igenis fáj; arra ismét Marosiné mondotta: csak úgy marad már az.

Super qua praevio modo per nos peracta inquisitione, exceptisque juratis testium fassionibus, praesentes nostras extradamus litteras testimoniales. Signatum Varadini, anno et die ut supra.

Emericus Balogh  
comitatus Bihariensis lib. iudex nobilium  
m. p. (P. H.)  
Emericus Karczagh  
eiusdem comitatus jurassor m. p. (P. H.)

*A háttap alsó részén:* Hujus taliter cum authenticatione reductae ad collateralem par est submissum ex Cancellario.

*2. Békés Erzsók ellen boszorkányság gyanúja miatt foganatósított tanúvallatás Váradolasziban.*

Anno 1766 die 20-ma mensis Martii in oppido Várad-Olaszi peractum est sequens benevolum examen.

1-mo: Kinek hívnak, hova való vagy, hány esztendő, micsoda vallású, micsoda rendbeli?

Ad primum: Békés Erzsóknak hínak, Telegd mezővárossábul való vagyok, mintegy 49 esztendő, kálvinista, portio fizető kapás ember felesége vagyok.

2-do: Miért fogattál meg és hol?

Ad 2-dum: Ugyan Telegd városában fogtak meg azért, hogy reám fogták, hogy boszorkány vagyok.

3-tio: Boszorkány vagy-e tehát és van-e szövetség az ördöggel és micsoda formán vagyon szövetséged?

Ad 3-tium: Én boszorkány nem vagyok, s az ördöggel is semmi formán nincsen szövetségem.

4-to: Micsoda jegyed vagyon az ördögtül és micsoda helyen?

Ad 4-tum: Nekem semmi pecsétem, vagy jegyem az ördögtül nincsen egyéb, hanem a mint az Isten a testemet teremtette.



5-to : Van-e hát valamely jegy a testen ?

Ad 5-tum : Nincs egyéb, hanem egy szömölcs vagyon a hasamon, mint egy fél tengeri szem és az velem született.

6-to : Boszorkánysággal kit rontottál meg, nevezd meg és mi módon és minemű tagját rontottad meg, mond meg ?

Ad 6-tum : Boszorkánysággal soha senkit meg nem rontottam, az ilyenben vétkes nem vagyok.

7-mo : Gyógyítottál valakit, kit s minemű nyavalyában és miképpen, mond meg ?

Ad 7-mum : Én olyas fekélyes nyavalyából soha sem gyógyítottam senkit, hanem ha valami olyas szomszédom gyermekének, vagy a magam gyermekének kiomlott a feje, azt gyógyítottam ; meg ha valaki megcsömörlött, azt míg a kezemet birhattam, megszoktam kenni.

8-vo : Miképpen gyógyítottad a gyermekek kiomlott fejét ?

Ad 8-vum : Báránfaggyúból, kék kőből és egy keves avaszirbul, vagy hájból csináltam irat, evvel szoktam gyógyítani és annakelőtte is, hogy megfogtak, valami Ujlaki Lázár zsidóné gyermekeinek is csináltam olyan orvosságot ; de meggyógyult-e azután, vagy sem, minthogy én csakhamar megfogattattam, nem tudom.

9-no : Ismered-e Sós Mihályt s ezt gyógyítottad-e és miképpen ?

Ad 9-num : Sós Mihályt ismérem, de ezt én nem gyógyítottam, egy Istenem, egy lelkem.

10-mo : Mikor ültél a fecskefészekben, mi formán és ki látott ott ?

Ad 10-mum : Én a fecskefészekben soha sem ültem, a ki azt én reám mondotta, nem igazán mondotta. Hallottam ugyan, hogy némelyek, ugymint a Páldi fia, a Sós kisebbik fia, Sós Mihálynak az öccse azt költék reám, hogy a fecskefészekben ültem, még ezen szókra el is mentem Sós Mihálynak az anyjához, megbeszéllettem néki, hogy mit hallottam s tudakoztam, ha úgy volna-e, a mint hallottam, de Sós né azt tagadta, mondván, ne higyjem, mert bizony nem való s meg a gyermeket is külön-külön szállítottam, hogy a lelkeket el ne vesszessék, a lelkekre vigyázzanak, de ezek is tagadták, hogy ők azt reám nem mondták, hogy a fecskefészekben láttak volna.

11-mo : 1765-ik esztendőben megesett husvét ünnepének második napján Asztalos Andrásnak, vagyis Fazekas Andrásnak a gyermekágyban fekvő feleségénél voltál-e, az akkoron született gyermeknek, ki most sinlődik és elszáradott, mit csináltál ?

Ad 11-mum : Igenis voltam Fazekas Andrásnak gyermek ágyban fekvő feleségénél, tartván Fazekas András a tűz előtt az akkoron született gyermekét, láttam azon gyermeket, meg is néztem, de én a gyermeknek semmit sem csináltam, hanem Fazekas Andrásnak a házába kívánczozván lakóul menni, az eránt való kérésemet megmondottam, azzal elmentem és olyankor találtam oda menni, mikor éppen a gyermeke meglett.

12-mo : Valld meg igazán, ne tagadd cselekedetedet : Éczakának idején kiket marczongáltál és fojtogattál és kiknek gyermekeit rontottad meg s azután meggyógyítottad ?

Ad 12-mum : Nincs az ilyenekbe semmi vétkem, tiszta az ilyenektől a lelkem.

13-tio : Voltál már többször is fogva, miért és miképen szabadultál meg ?

Ad 13-tium : Ezelőtt, ugy gondolom hét esztendőekkel voltam már itt Váradon fogva ; akkor is azért voltam fogva, hogy reám fogták, hogy boszorkány vagyok, de minden büntetés nélkül megszabadultam.

14-to : Tovább is intetél, valld meg igazán életedben, kiket károsítottál meg gonoszul és miben ?

Ad 14-tum : Én életemben gonoszul sem szöllelt, sem akármely jószágát vagy marháját valakinek meg nem rontottam, ebben nem vádol a lelkem.

Quam praevio modo descriptam benevolam fassionem per nos ab inclita sedria criminali eatenus exmissos fuisse exceptam praesentibus recognoscimus. Signatum V. Olaszí die 20-ma Martii 1766.

Franciscus Budai  
comitatus Bihariensis tabulae  
judiciariae assessor m. p.

Franciscus Nagy  
comitatus Bihariensis ord. judex nobilium m. p.  
Emericus Karczagh jurassor m. p.

### 3. Marosi Miklós ellen foganatosított tanúvallatás

Benevolum examen Nicolai Marosi anno die locoque ab infra uberius specificatis peractum.

1-mo : Kinek hínak, hová való vagy, hány esztendő, micsoda vallásu, házas-e vagy nyötelen ?

Ad 1-mum : Marosi Miklós a nevem, telegdi, mintegy 19 esztendő kalvinista, nyötelen és fazekas mesterségen lévő vagyok.

2-do : Miért vagy fogva és hol fogattál meg ?



Ad 2-um: Azért fogtak meg Telegd várossában, mert reám fogták, hogy nyulat csináltam.

3-tio: Csináltál-e tehát nyulat és miképen s miből csináltad?

Ad 3-tium: Az Ur Isten előtt állok, nem csináltam.

4-to: Boszorkány vagy-e és van-e az ördöggel valami szövetséged? és mi formán vagyon azon szövetséged?

Ad 4-tum: Nem vagyok ilyen ember, soha az ördöggel szövetségem nem volt, nincsen is.

5-to: Micsoda pecséted vagyon az ördögtül és a testednek mely helyén?

Ad 5-tum: Soha az ilyen pecsétnek hírét sem hallottam, nem hogy pecsétem volna.

6-to: Ne tagadd, hogy nyulat és egeret nem csináltál volna, mikor azt mások is látták: vallanád meg azért, kitül tanultad ezt, nem az anyádtul-e, Békés Ersoktul, miképen tanított ez, mond meg?

Ad 6-tum: Egeret és nyulakat csinálni én sem az anyámtul, sem mástul senkitül nem tanultam, nem is tudok az olyanhoz semmit.

7-mo: Valakit életedbe, vagy testébe, vagy marhájába vagy egyéb jószágába nem rontottál-e meg s mi módon cselekedted ezt?

Ad 7-mum: Ebből a dologbul tiszta vagyok, mint a napfény, soha ilyen dolgokat nem cselekedtem.

8-vo: Voltál-e már valaha fogva, miért és hogy szabadultál meg?

Ad 8-vum: Ezenkívül fogva sem voltam soha.

Hoc quoque benignum examen ut prius penes exmissionem inclitae sedriae criminalis per nos praevio modo peractum esse praesentibus recognoscimus. Signatum V. Olaszi die 20-ma Martii 1766.

Franciscus Budai  
comitatus Bihariensis tabulae  
judiciariae assessor. m. p.

Franciscus Nagy  
comitatus Bihariensis ord. iudex  
nobilium. m. p.

Emericus Karczagh  
jurassor. m. p.

4. *Cseh Miklósnak, a vármegye ügyészének véleménye Marosi peréről s erre reá jegyezve Baranyi alispánnak is a véleménye, mely a tárgyaláskor ítéletté emeltetett.*

Spectabilis ac Perillustris Domine ord. Vicecomes ! Domine mihi Gratiosissime !

Ex combinatis inquisitionibus contra Elisabetham Békésy, Pauli Marosy conthoralem, una quidem in anno adhuc 1756. octava Novembris, qua occasione propter similes quasmodo captiva erat circumstantias, alia autem recenter anno hoc 1766. die 21-a Martii peractis, evenire reperio, quod illa dum adhuc in possessionibus Szent-Imre, Félegyháza, Keresztes, Tamási mansionem suam successivo tempore habuisset, ubique de damnis partim in corpore humano, partim in pecoribus et aliis rebus illatis suspecta, per iudices locorum exterminata, in oppidum Telegd devenisset, ubi similiter de talibus actibus quaquam arte patratris divulgata, tum iis, tum vero formalibus suis dictis, ut testis octavus auritus in recentiori inquisitione contentus habet : Ha nékem nem adakoztok, bizony kárát valljátok, plebem ita deterruisset, ut quidquid ab iis peteret, inviti dare metu cogerentur. Unde incolarum scandalum, incommoditas et facultatum diminutio et malesanae mulieris impostorius vivendi modus conjicitur. Ex his itaque motivis ne et haec et potissimum publico datum scandalum maneat inultum, ac majora ibi patrandi audaciam et occasionem sumat, eandem mulierem aliqua poena animadvertendam et eliminandam, filium tamen pro esculentis mures et lepores (quod adaequate docetur, licet ipse negat) fingentem, adeoque etiam imposture signa praebentem, imputatis pro hoc actu carceris squalloribus alia poena, nisi forte relegationis matris particeps efficiatur, pro hac vice dignum haud censerem. Suam reflexionem dum humillime spectabili dominationi submitterem, una gratiosis favoribus me devovens maneo.

Ejusdem spectabilis dominationis

humillimus et obsequentissimus servus

Nicolaus Cseh m. p.

Várad-Olaszi, die 16-a Maji 1766.

*Hátlapján :* Quamquam magiae crimen opinione mea impostoribus his nunquam imputassem, non tamen existimabam, impune ferenda esse tot scandala, quae ubivis locorum, ubi aliquo tempore morabantur, impostores isti praebuerunt, opinioni introsertae igitur assentitur.

Sunt artes nocendi, citra omnem magiam. Maritus nequam hujus mulieris miser, ipse per uxorem propriam semet debilitatum profitetur, mendicando, hic Telegdini victitans (?). Qui in casu, quo uxorem et filium proscribi contingeret, an hic relinquendus sit, vel post conjugem,



disponente S. Sede Judiciaria, curru promovendus (pedes enim proficisci nequit) pendebit a pensione S. Sedis Judiciariae. Telegd. 17-o. Maji 1766. Barany or. v. comes.

*5. Marosi Pálné Békési Erzsébet kuruzslási és varázslási perének tárgyalása és őt, fával együtt a megye területéről kitiltó határozat.*

Anno 1766, die 26-a Maji, sub sede revisoria captivorum comitatus Bihariensis in oppido Várad-Olaszi continuative celebrata.

Levata est causa.

Egregii Nicolai Cseh, qua praelibati comitatus ordinarii procuratoris fiscalis ut actoris contra et adversus:

Elisabetham Békéssy, Pauli Marosi conthoralem et Nicolaum Marosi, filium eorundem Telegdienses in vinculis adstantes I. ratione delicti ab infra declarandi mota.

Idem itaque procurator fiscalis privilegiis suis fiscalibus firmiter inhaerendo, actionem suam exponeret sequentibus: Qualiter nimirum ex inquisitionibus magistratualiter contra hos peractis, una quidem in anno adhuc 1756. octava Novembris, sub A. qua occasione propter similes, quas modo dicta Elisabetha Békéssy captiva erat circumstantias, alia autem recenter anno hoc 1766. die 21-a Martii sub B. productis eveniret, quod illa dum adhuc in possessionibus Szent Imre, Félégháza, Keresztes, Tamási, mansionem suam successive tempore habuisset, ubique, de damnis partim in corpore humano, partim in pecoribus et aliis rebus illatis suspecta, per iudices locorum exterminata in oppidum Telegd devenisset, ubi similiter de talibus actibus, quaque nocendi arte patratibus divulgata, tum iis, tum vero formalibus suis dictis, ut testis octavus auritus in inquisitione sub B. contentus habet: Hancem nem adakoztok, bizony kárát valljátok. Plebem ita deterruisset, ut quidquid ab iis peteret, inviti dare metu cogerentur. Ita et Nicolaus Marossi mures et lepores pro esculentis fingens, per idque etiam signa vestigiorum et imposturae maternae praebent, ejusmodi suspicionibus semet implicaret. Adeoque taliter vilipenso legum divinarum, humanarumque rigore, miseris incolis plurimas incommoditates, facultatum diminutionem, iterataque ac publica scandala praebere et causare, eoque impostorio vivendi modo, alios damnificare nihil pensi duxerint.

Ideo ne haec, et vel maxime publico datum praeattactum scandalum maneat inultum, ac maiora ibi patrandi audacia et occasio praebeatur, cuperet idem procurator fiscalis praenominatam quidem Elisabetham Békéssy, sensu et ad mentem arti. 12. 1723. poena competenti delicto commensuranda cor-

poris afflixiva praevis plectendam, una cum filio suo imputatis in poenam pro hic et nunc ei carceris squaloribus, e medio proborum, et talibus male actis scandalisatorum consequenter ex comitatu hocce proscribendos et relegandos magistratualiter decerni.

Pro invinculis. Provocatque ad benignum Suae Majestatis Sacratissimae mandatum, conformitate cujus specialiter in negotio hic interventu, petitio eorum venit iam auctoritate regia simpliciter absolutorum dimissionem.

A. 1766. die 26-a Maji decurrente sub sedria deliberatum est.

Adstantibus Elisabetha Békéssi et filio ejus, Nicolaus Marossi, medio annexi benigni conscripti regii, a crimine magiae absolutis, in quantum magiae et nocere posse terrorem vulgo incussisset, obque inposturas ejusmodi anno 1757. 14-a Maji Elisabetha Marossi magistratualiter reprehensa ab iis non destitisset, fine praevertendi ulterioris scandali, tam eandem, quam filium ejus Nicolaum Marossi, a gremio comitatus hujus Bihariensis relegari.

Per jur. ord. notar.  
Joann . . . . .<sup>1)</sup>

*Külsőleg* : Processus magistratualis contra et adversus Elisabetham Békéssy, Pauli Marosi conthoralem et Nicolaum Marosi filium eorundem ratione criminis intus declarati, sub sede captivorum revisoria die 26-a Maji 1766, in oppido Várad-Olaszi. Continuative celebrata suscitatus.

6. *Mária Terézia rendelete, melyben a Marosiné per éléje felterjesztett iratait azzal küldi vissza, hogy úgy ő, mint fia szabadon eresztendő: s ha a varázslásnál egyéb bünt nem követtek el, teljesen felmentendők.*

Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix vidua ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Slavoniaeque etc. regina apostolica, Archidux Austriae etc.

Reverendi, honorabiles, spectabiles ac magnifici, magnifici item egregii et nobiles, fideles nobis dilecti. Relata nobis est demissa informatio vestra circa Elisabetham Békéssy Nicolai Marossy consortem et ejus filium Nicolaum Marossy de magia incusatos sub 22-a posteriti mensis Martii horsum (?) transmissae. Cuius intuitu vobis hisce rescribendum ac una committendum esse duximus, quatenus praenominatos inquisitos, si caeteroquin alio ad vindictam judicariam pertinente crimine non tenerentur, velut nulli, quoad imputatum eisdem magiae crimen fundatae suspicioni obnoxios illico liberos dimitti facere

<sup>1)</sup> Olvashatatlan aláírás.



noveritis. Vobis de reliquo gratia et clementia nostra Caesareo-regia benigne propensae manemus. Datum in archi-ducali civitate nostra Vienna Austriae, die trigesima mensis Aprilis, anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Sexto.

Maria Theresia.

Comes Franciscus Eszterházy.

Ladislaus Batta. m. p.

*Külső cím*: Reverendis, honorabilibus, spectabilibus ac magnificis, magnificis item egregiis et nobilibus n. n. supremo, et vice-comitibus iudium et jurassoribus, ac toti universitati Dnorum praelatorum, baronum magnatum, et nobilium comitatus Bihariensis, fidelibus nobis dilectis Magnovaradini. Ex off. P. h.

(Eredetije Magyar Nemzeti Múzeum. Folio Hung. 973.)

### CDLVII.

(H. n.) 1766.

Báró Bruckenthal az által, hogy egy Zetelakán lefolyt boszorkányperről jelentést tett, alkalmat adott, hogy a királyné 1766. augusztus 7-ikén rendeletet adott ki: miszerint ezután minden boszorkányper végrehajtás előtt a királyi udvarhoz felterjesztendő.

(*Georg Schaser*: Denkwürdigkeiten aus dem Leben des Freiherrn Samuel von Bruckenthal. 21. lap.)

### CDLVIII.

Beregmegye, 1766.

*Özvegy György Péterné Tóth Erzsébet és Joó Péterné Bajusz Kata ellen foganatosított tanúkihallgatás.*

Anno 1766 Die 3. mensis Augusti in possessione Hete peracta est magistratualis inquisitio penes commissionem perillustris ac generosi domini Georgii Bessenyei de eadem, comitatus vice comitis contra Elisabetham Tóth relictam viduam Petri György. De eo Utrum!

1-o: Mostan itten ezen tekintetes nemes Bereg vármegyében Hetében lakozó Tóth Erzsébet György Péterné és az Bajusz Kata J. P.-né minemű életű asszonyok legyenek? Boszorkányságot tud-e a tanú reájuk és ha tud, miket és kiket vesztett meg és kiért mondhatja az tanú boszorkányoknak lenni, környül álló beszédekkel mondja meg a tanu.

Prima testis: Maria Muhar consors singari Francisci Horváth Heteiensis annorum circiter 30, jurata et fassa est, ad

l-mum : Mostan ezen N. Bereg vármegyében Hetiben lakozó Bajusz Kata Joó Péternére ilyen és ezen okokból való boszorkányságot tud ; hogy ennek előtte mintegy három héttel Papp S.-né asszonytól a tanú hazamenvén és fiacskája az oskolánál elibe menvén, vizet kért innya tőle és az tanú Ilyés Ferenczné házához, az holott Bajusz Kata Jó P.-né is lakik, bément és ott Ilyés F.-nélül a fiának innya való vizet kért, melyre Jóné azt felelte : a korsómat a kaszások kivitték, azért nem adhatok. Bajusz Kata Jó P.-nét a tanú észre se vette, hogy benn légyen a pitvarba, az honnét is azt felelte : bizony a lélek kurva anyja бүдös czigánya az én korsómból nem iszik és belőlle nem is tölt, melyre az tanú nekie felelte : Hiszen én tégedet Jó P.-né nem is láttalak és tőled vizet nem is kérek ; melyre ismét mondotta : bizony nem is iszik az én korsómból a lélek kurva az anyja бүдös czigánya. Azzal összeveszvé ezen tanú is mondotta nekie : Lélek kurva az anyja vén ördöge, miért szitkozódol ? A tanú haza menvén, más éjszaka gyermeke megbetegedvén felettébb nagy kínba volt és reggel felkelvén, nézi a gyermekét, hát keze lába a gyermeknek felsugorodott, a szemei pedig a fejéreivel egészen felfordultak, vizeleti pedig olyan volt, mint a vízzel összeelegyített mész, melyet a markába vevén úgy morsálhatta, mint a meszet, ez így történvén, a tanú mondotta az urának : bizony ezt a gyermeket megvesztették. Kiért az ura kérdezte : talán valakivel veszekedtél te ? Melyre a tanú mondotta : bizony Jó P.-nével vesztém össze és a dolog az urának miképpen történt, elő beszélette, melyen az ura nagyon felindult és egy botot a kezébe vött, hogy Jó P.-nét felkeresvén, megverje, ha meggyógyítja a gyermeket,<sup>1)</sup> de Jó P.-né a dolgot megtudván, a czigány előtt elbújt és így vele a czigány nem lehetett, hanem Fábíán uramnak maga földes urának tks nzs Gulácsy Gábor uramnak a dolog felől levelet íratott, még pediglen Gulácsra járt az ura, addig ezen tanú Nagy Gy. uram kapujában Jó P.-nével össze találkozott, akkor kérte, híván magához ezen szókkal : Gyere el jó Jó P.-né és azt a szegény gyermeket vagy kösd bé, vagy förösztö meg, bizony, ha az ülömet (?) eladom is, adok egy márvást, melyre felelt : ha el nem híreszteltétek volna, hogy megvesztettem gyermeketeket, elmennék és bé is kötném, de mán ha meggyógyulna, azt mondanátok, én vesztettem meg ; azért biz én nem megyek. Ismét történt annak utánna, hogy Jó P.-né édes anyját, a ki hasonló gyanús személy, vas csinálás vagyis élesztetés végett P. S.-né asszonyom vagy P. János uram fuvó fujni hozzájuk küldötte és akkor azt is kérték, hogy

<sup>1)</sup> Így. Va'ós in'üg kimaradt a »nem« szó.



kenné meg a gyermeket, azzal a kezével a gyomrát kétször háromszor meg huzétotta és azt mondotta, hogy csömör van benne, csak szedjeteek füvet és meggyógyul, ha föröszítetek. Az időtül fogvást a gyermek jobban láttatik lenni, kezei, lábai is kinyultak, a szeme is helyre fordult. Az is ide tartozik, hogy az, midőn Fábián F. urammal földes urának levelet íratott, azért ő kigyelmére megharaguván az édesanyja Jó P.-nének György P.-né T. E. is megfenyegette, mondván: tudom, hogy ő írta rám a levelet, baszná meg, de várjon, úgy osztán ezen fenyegetése után harmad nappal az ő kigyelme malacza is, a mely jó kövér volt, a földhöz vervén magát és kínjába a farával felfelé és hátra mászkált, azzal megdöglött: ezen okokra való nézve a tanú a fejére is rá meri tenni kezét és megesküszik, hogy Jó P.-né vesztette volt meg az ő gyermekét.

Secundus testis Franciscus Horváth singarus Heteiensis, colonus perillustris ac generosi domini Gabrielis Gulácsy, annorum circiter 40, juratus examinatus fatetur ad l-mum: Az első tanúnak ezen tanú hites ura lévén és valamint felesége mondotta, hogy Jó P.-nével miképpen veszett össze, neki is akkoron, hogy gyermeke nyomoruságában volt, a szerint mondotta és ezen tanú azon megindulván, haragudott és egy botot vévén kezében oly véggel, hogy Jó P.-nét megverje, mivel gyermekének kezét-lábát összehuzta és szemét is egészen felfordította, de nem találván, nem verhetette meg; hanem Fábián F. uramhoz menvén földes urának a dolog felől levelet íratott; ezeket meghallván Jó P.-né, megijedt és csakhamar akkor P. J. uramnak, vasat csinálván, P. S.-né asszonyomnak pedig vasat élezvén, mint jobbágy asszonyát fuvó fujni György P.-nét odahajtották; akkoron a tanú mondotta nekie: Nagyanyó, Isten engem úgy segélyjen, magam hordok rád szalmát, megégetlek, ha a gyermekemet meg nem gyógyítjátok. Azzal Gy. P.-né a lábát-kezét megdörgölte, ezt mondván (salva venia): lesz szar semmi baja, még a leányomat is eljlesztvén bujdosóvá tettétek. Hogy pedig a földes úr nekie levelet írt, azért földes urra is megharaguván, meg fenyegette, mondván: Várjon földes uram, mert egy esztendő mulva is megemlegeti azt: harmadnapra egy jó egészséges malacza szemek látta, farral előre ugrálván a hátán is viczkándozott kínjában, azzal megdöglött. Ugyanazon időben ezen tanú földes ura dolgán lévén, történt, hogy egy éjczaka, a midőn egy cseppet sem aludt volna, Jó P.-né reája ment, a kit is tulajdonkép szemivel látott és félkezével mán meg is fogta volt, de még más kezével hozzá kapott, addig kezéből is eltűnt. Ezen okokra

való nézve kezét mindkettőre rá meri tenni és esküdni, hogy valóságos boszorkány.

Tertius testis Franciscus Szalay Fejércseiensis, annorum circiter 50, juratus examinatus fatetur ad 1-mum: Fatens ő kgyime a dolgot ekképen adja elő, hogy felesége gyermek-  
 ágyban annyira megromlott vala, hogy esztendeig sinlett és ezen sok nyomorúságiban sokféle asszonyokat és orvosokat kerített, utoljára Szatmárról egy asszonyt hozott, mely asz-  
 szony ő kglmének az uton, az midőn mentek volna, azt mondotta: Hiában fut, fárad, kőt kigyelmed, mert kigyelmed feleségét senki meg nem gyógyítja, hanem csak az, a ki tött neki. Az idő alatt pedig, míg tanú Szatmárra járt, addig Dem-  
 jény F.-nél az feleségének azt üzenté György P.-né, hogy nádfiókat szedessen és fürödöt abból főzessen, mely fog hasz-  
 nálni, melyet végben vittek és használt is; ezen jó akaratját az tanú, hogy megmutassa hozzá itt Hetében, mondotta: Jó Gy. P.-né menjen kglmed a feleségemhez és borsót, lencsét fog adni kglmednek, a mint hogy nemsokára által is ment Fejércsére az tanúhoz és ottan egy kosár lencsét és borsót adott is a tanú felesége neki, de a mellé szilvát is kért volna, azt pedig eltagadták, hogy nincsen; azzal a kis gyer-  
 meke a bölcsőben feküve aludott, hozzá ment és kitakargatta, megtapogatván mondotta nekie: Nagy már ez a kis baboka; azzal haza ment, de még haza sem érhetett, a gyermek álmá-  
 ból felsivalkodott és olyan kínban volt sokáig, úgy mint egész holtig, hogy soha a dereka a párnát sem érte, hanem a feje tetején és a lába sarkán feküdt, a dereka pedig feltekerődött volt, másnap pedig szilvát is küldött nékie a tanú maga leányá-  
 tól oly üzenettel, hogy gyógyítaná meg a gyermeket; de mielőtt a követ megmondotta volna az üzenetet, már akkor mondotta a követnek Gy. P.-né: Beteg úgy-é a kis baboka? melyre a követ mondotta: bizony beteg; hanem azt üzente apám uram, gyógyítsa meg kigyelmed; de ezzel sem használ-  
 ván az tanú ő kigyelme maga is kérte, e mellett fenyegette is, hogy gyógyítaná meg; de mindazonáltal meg nem gyógyult, hanem a szörnyű kínjába kellett meghalni: Ez okon vagyon gyanúja reája a tanúnak.

Quartus testis nobilis dominus Franciscus Balasy Heteien-  
 sis, annorum circiter 48, juratus examinatus fatetur: Ennek előtte három vagy négy esztendőkkkel Bajusz K. Jó P.-né édes-  
 anyjával T. E. Gy. P.-nével öszve vesztenek vala, akkor szájá-  
 ból hallotta tanú Bajusz Katának, hogy anyja T. E.-nek azt mondotta: Te nyilvánvaló boszorkány, megérdemletted volna, ha eddig a szél el fújta volna a hamvadat; melyre az anyja T. E. visszafelelt: Te nagyobb boszorkány vagy én-



nálam, te is megérdemlenéd, ha megégetnének. Egykoron pediglen az is történt, hogy néhai P. S. uramnak egy sárga lova megdöglék, az mintegy esztendeig hallgatásban volt; történt pediglen, hogy az idő alatt P. S. uramnak beadták, hogy T. E. Gy. P.-né nyargalta volna meg a lovát és abba döglött meg, melyért bevitette ő kigyelme és az tanú szemeláttára keményen megverette és maga is verte; akkor fel is fogadtatta vele, hogy sem öcsének P. J. uramnak, sem magának semminemű marhájába kárt nem teszen. Ez is ide tartozik, hogy Hetei Pál uramra azért, hogy más bábát állítottak helyébe, megharagudott és úgy hallja a tanú úr ő kegyelme, hogy most halva fekvő 15 esztendőös fiát is ő vesztette meg, mely gyermeknek keze-lába összezsugorodott és a tenyere is hátra volt fordulva, Dancs G. uramat is hallotta a tanú fijának megvesztése iránt való gyanúságát.

Quintus testis Mich. Joannes Bakó Heteiensis annorum 28, juratus examinatus fatetur: Ennek előtte mintegy hat vagy hét esztendővel történt a dolog, hogy Tóth E. P.-nének a pénze elveszett és leányának B. K. Jó P.-nére fogta a tanú ő kglme szinte akkor tájban aratni híván, kérdvén tőlle: sok volt-e az a pénz, melyet anyjától ellopott; felelt, nem tudja, mert nem lopta és akkor szájából hallotta B. K.-nak, hogy mondotta: nagyobb tudnék én ő rája mondani, mert ő nyargalta meg a P. S. uram sárga lovát, melyet P. S. uram meghallván, meg is kinoztatta érte.

Sextus testis Susanna Nagy, consors nobilis domini Francisci Fábián, annorum circiter 24, jurata examinata ad felicem partum fatetur ad 1-mum: Tegnap napon tanú ő kigyelme a faluból haza felé jövén és már akkor Dancs Gergelyné asszonyom az Tóth Erzsébet Gy. P.-né és leánya Bajusz Kata Jó P.-né háza előtt állván az tanú is oda érkezvén, még távolról kezeivel intett ő kigyelmére Dancs Gergelyné asszonyom, hogy lassan menne és ne szólana, azzal mondván, hogy menne odébb és ő kigyelme elébb menvén; azért, hogy már akkor az nevezett asszonyok egymás között veszekedtenek és egymás szemére egymás gonoszságát hányták, akkor a tanú ő kegyelme is ottan megállapodván, hallgattá, mit beszélnének, hát Gy. P.-né leányának Bajusz Katának azt mondja: Miért cselekedted egymásután ily hirtelen ezeket, ám a D. Gergely lovát is te vesztéd el! Többet is hallott tanú, hogy mondotta, mondván: Ezt is cselekedted, ezt is, de a tanú jól nem értvén, miről mondotta és miket hányt szemeire, hanem azt hallotta utoljára: Ezt is most te cselekedted, hanem csak üsd főbe már, mert ha kivilágosodik, megfognak. Ez is ide tartozik, hogy férje Fábián Ferencz uram ő kigyelmével az itt

lakó cigány levelet íratott földes urának ellenek, melyért megharaguván, egy jó malaczok a földhöz vervén magát, kinyába nem a fejével ment előre, hanem a farával és azzal megdöglött.

Septimus testis Gregorius Dancs, annorum 36 juratus examinatus fatetur: Az tanú ő kigyelmének mintegy 15 esztendőben járó fiacskája vagyon, a kinek is lábai megmeredtenek vala, mely felől mások is azt mondták és a tanú ő kigyelme magával is elhitette, hogy megvesztették; hallván pedig a tanú ő kigyelme, mások is a nevezett Tóth Erzsébetre és leányára Bajusz Katára gyanakodnak, azért elsőben édes anyjának Tóth Erzsébetnek mondotta: Ha Istennek tartod a lelkedet, miért rontottál annyi sok embereket meg, bizony soha az Isten országát miattok nem látod! Mely szavára ekképen felelt ő kigyelmének: Csak engem tart kigyelmed boszorkánynak, pedig nem csak én vagyok a faluban boszorkány, ha engem megégetnek, másat is égetnek meg. Hasonlóképen más alkalmatossággal a leányának is panaszkodott rájok, hogy minémű károkat vallának miattok és kérte, hogy tovább ne cselekednék, melyre azt felelte: Bizony az én anyám gonosz asszony, régen megérdemlette, hogy megégették volna. Most pediglen történt, hogy az tanú ő kigyelmének felesége az nevezett asszony fiával valamely kaszálló végett összeháborodtanak és ő kigyelmét a nevezett legény illetlen szókkal illeté, melyet mint urának ezen tanú ő kigyelmének megpanaszolt, azért a tanú ő kigyelme megszidván, mondotta: Lélek kurva az anyja embere felől nem gondoltam, hogy olyan gazember légyen. Meghallván az édes anyja Gy. P.-né megfenyegette a tanú ő kigyelmét, mondván: Várjon kigyelmed, rutul megszidta a fijamat, de megbánja kigyelmed; mely fenyegetése után negyednapra egy jó elő hasú tinócskája megdöglött.

Super qua praevio modo per nos collateraliter peracta magistratuali inquisitione praesentes extradandas esse duximus litteras testimoniales. Sig. Anno et die ut supra.

Franciscus Ilosvay  
de eadem  
incltyi comitatus de Beregh.

Anno 1767 die 25. Junii in oppido Bereg peracta est sequens magistratualis inquisitio.



## De eo Utrum :

1-o : Mostan itten ezen tks nemes Bereg vármegyében, Hetében lakozó Tóth Erzsébet György Péter özvegye és Bajusz Kata Jó Péter özvegye minemű életű asszonyok legyenek ? Boszorkányságot tud-e az tanu reájok és ha tud, micsoda okokból tudja és kiket vesztett meg, az miért boszorkánynak mondhatja lenni, környül álló beszédekkel beszélje elől.

2-o : Kit tud jó tanúnak lenni ?

Primus testis nobilis Paulus Hetei in possessione Hete degens, annorum 46, jur. examinatus fatetur ; ad 1-m : Hallotta tanu ur ő kigyelme néhai Pap Sigmond uramtól : Őcsém uram, én midőn Tóth E. György P.-nét Bátyuról elhoztam pórázon, tehát egyszer csak az földhöz csapta magát és olyan lett mint az holt, én is veszem az nádpálczámat, mindaddig vertem, míg el nem fáradtam, mégsem eszmélt, hanem azután az talpát kezdvén verni, úgy fel ugrott erre, mondék úgymond neki : no kóborlani járt a lelked ilyen s ilyen boszorkánya, erre úgymond : mondá : jaj uram megholtam volt. Ezek így lévén, minthogy tanu uram az Ecclesianak curatora, néhai szegény Pap<sup>1</sup> Sigmond uram monda tanu ő kigyelmének : Őcsém uram tapasztassa meg Jó Péternével a parochián levő sütő kemencze fenekét. Erre tanu uram az utcán tanálván, mondá neki : Hallod-e Jó Péterné, jobb embert nem találunk az parochián levő sütő kemencze feneke megverésére, gyere verd meg ; erre megszaladt és én is utánna szaladván Hetei János uram házának ajtajában elérvén megütögettem. Az verés megesvén, György Péterné mindjárt panaszsra ment néhai Pap Sigmond uramhoz és mondá : Hetei Pál uram megverte az leányomat. Erre Papp S. úr mondá : jól tőtte, miért nem fogadsz szót. Akkor monda Papp S. urnak : No uram, ha nem teszel róla, megkeserüli ezen beszédeit. Szegény P. S. úr, értésemre adván, ismét megfogtam előbb Jó P.-nét, miért fenyegettek engemet ezen szóra, mondá Jó P.-né : Oh édes Hetei P. uram, nem tudok én semmit, hanem tud anyám bizony, mert ő régi bűnben élő asszony, sőt az Pap S. uram sárga loyát is ő nyargalta meg és az Bagi János leánya is az anyja pápaszemét siratja, gyermeket is kettőt vesztett ifjú korában el ; de hol, én is tülle nem kérdeztem, maga sem mondotta. Ezek így lévén, történt, hogy tiszteletes esperest Kömlei Márton ur visitatióra kijövéen és kérdésben vevén, minemű öreg asszony, vagyis bába legyen az helységben, erre én az mint az feljebb irott hívek voltak, mondék, vagyon egy boszorkány, úgymond, melyen ő kegyelme is megindulván, hogy vagyon az és azonnal maga eleibe hivatván,

mondá : Asszony, emberek azt mondják, boszorkány vagy ; erre mondá : annak hívnak uram, nem szégyellem én azt ; ezekre mindjárt el is tiltotta, hogy az bábai hivatalra ne applicáltassák. És egyéb azután nem is hívta, csak a ki félt tülle. Ezen dolog alkalmas ideig csendességben lévén, mind hallottam együtt másutt, hogy Gy. P.-né haragszik reám, de én semmit sem gondolván vele, csak abban hagytam, sőt valamennyire meglátott, annyira köszönt, hanem egyszer 15 esztendő fiauskám megbetegedvén, mondá Balogh Mihály uram : Komám uram az vén asszony körül járjon kend, olyan dolgokat hallottam az menyétől, hogy az hájam is borzad bele ; én az ezen beszédre mindjárt az bírót reá küldöttem, hogy az Istenért jüjjön, az gyermekemet vagy förössze, avagy kösse be, erre vissza izent, nem megyek bizony én, mert ő volt az én gyilkosom, sőt magam is reá mentem, de az ajtót bezárván, az házba nem eresztett, hanem csak az ajtó jukán beszélhettem vele és csak azt mondotta sok ígéretimre is : Nem menek bizony én te gyilkos !

Ad 2 : Balogh Mihály uramot és György Istvánnét mondja jó tanúnak lenni.

(Eredetije Bereg vármegye levéltárában. Criminalia 2015. sz. alatt.)

## CDLIX.

Bécs, 1768.

*Mária Teréziának rendelete, Kuhajdek Dorottya boszorkánypere kapcsán, a boszorkányperek beszüntetésére vonatkozólag.*

Maria Theresia etc.

Serenissime etc. Ex hisce copialiter advolutis comitatus Nitriensis litteris uberius intellecturae sunt dilectio et fidelitates vestrae, qualiter *Dorothea Kuhajdek* Martini Sagara uxor, ob suspicionem magiae criminis per sedem dominalem dominii *Csejte*, ad comitem Antonium Erdődy pertinentis, incaptivata sit et in carcere etiamnum detineatur. Quibus nobis demisse relatis, tametsi quidem ex submissa inquisitione criminis magiae praefatae mulieri imputatum vere et legitime elicere non possit, cum tamen malefícium et studium ejus nocendi in quibusdam personis, se etiam et secundum propriam oris ejus confessionem tentatum prodiret, unde illam rudi superstitione multum laborare diceretur.

Hinc clementer resolvimus, ut illa non minus in poenam noxa aliis inferri tentatae, quam etiam scopum propriae emen-



dationis, quatenus nempe spiritualibus viris concredita, at erroribus superstitionis per salutarem doctrinam eripienda, in principiis verae christianitatis instrui possit, ultra hactenus perpressos carcerum squalores adhuc per quadrantem anni in carcere detineatur. Noverint proinde dilectio et fidelitates Vestrae in conformitate et ad effectum huius benignae resolutionis nostrae apud antelatum Nitriensem comitatum opportune disponere. (*Betoldva* :) Ac una tam eidem, quam et aliis regni comitatus injungere, ne ejusmodi personae absque praevia sufficienti investigatione ac desuper submittenda nobis circumstantiali informatione subsecutura, benigna resolutione nostra incaptivarent et detinerent. In reliquo etc. Datum Viennae Austriae, die 11 Maii, Anno Dni 1768.

*Alól* : Consilio Locumtenenti ex offio.

(Fogalmazvány : Orsz. Levéltár. Kanczell. osztály. No. 67. ex maj. 1768.)

CDLX.

*Bécs, 1768.*

*Mária Terézia rendelete a boszorkányperek ügyében.*

Maria Theresia etc.

Serenissime etc. Qualiternam comitatus etiam Soproniensis certam Helenam Kosnyak, aliter Vlasovits Georgii Hajszan consortem et capite praetensae magiae criminis incaptivari, ac ejus intuitu examina peragit, fecerit, ex ejusdem comitatus litteris una cum examinibus hicce in copia advolutis uberius intellecturae sunt dilectio et fidelitates vestrae.

Quia vero ex compluribus jam horsum submissis informationibus observaretur, quod talismodi personae ex nudis omnino et nulli reali fundamento inmixtis praesumptionibus et subsumptionibus criminis praetensae magiae arguantur, hocque ex capite incaptiventur, examinentur ac alia etiam inquisitiones contra easdem peragentur, unde facile omnino evenire potest, ac etiam jam saepius evenisse apparet, quod non tantum ipsae ejusmodi personae in suis hac ratione conceptis phantasmatibus et variis idaeis persuasionibusque magis adhuc obfirmantur, verum etiam aliis hominibus ad credulitatem hoc in passu praestandam ansa quasi et occasio ultro supeditetur.

Ideo quo erroribus his modus aliquis ponatur, Dilectioni et fidelitatibus vestris clementer committendum esse duximus,

quatenus praefato quidem comitatu Soproniensi id, ut prae-nominatam mulierem praevia ex ratione incaptivatam sine ulteriori detentione liberam dimittat, ac tutu (?) intimare, ac una tam eidem quam etiam aliis Regni Comitatus inungere noverint, ut in futurum contra ejusmodi personas ex capite magiae et sortilegii nisi evidentia indicia et proba adessent, processus non instituantur, verum si eo et tales personae de aliis criminibus et delictis accusarentur, cotum talium criminum et delictorum intuitu praemissis praemittendis contra easdem juxta praescriptum regni legum suo modo procedatur. In reliquo dilectioni et fidelitatibus vestris gratia et clementia nostra Caesareo Regia benigne et jugiter propensae manemus. Datum in Archiducali civitate nostra Vienna Austria die 18 Mensis May A. D. 1768.

Maria Theresia m. p.

Comes Georgius Fekete  
m. p.

Josephus Jablanczy  
m. p.

(Hivatalos másolata Orsz. Levéltár. Ideal malefactor. Ad. Lad. A. Fasc. 1. No. 3. lig. 12.)

*Jegyzet.* E királyi leiratnak megfelelő circolare a megyékhez 26. Maj. 1768 expedíáltatott.

## CDLXI.

*Vajka. (XVIII. sz. k. n.)*

*Bél Mátyás munkájában egy érdekes leírása annak, hogy Vajkán egy alkalommal körülbelül 70 gyanús személyt vetettek vízpróbára s hogy az egyik alámerülő és így ártatlannak tartott személy a hóhér vigyázatlansága miatt megfulladván, a nép lázongani kezdett.<sup>1)</sup>*

»Feminis veneficii dicam magis loci opprobrio scribi certum est. Pauci anni abiire, dum qualicunque indicio septuaginta plus minus femellas, corripí, raptarique ad aquae experimentum jusserunt magistratus. Qui tragoediam spectavere ad hinc modum instructum fuisse retulerunt. Deductae ad amnem, qua placidior manat, estque altitudinis prope modum inexper-tae, vestem superiorem ponere, induere contra virilia perizomata, ne quid indecore accideret, cogeantur; tunc manibus pedibusque a tergo ne possent movere artus, religatis longa reste suspensae, e navi in amnem ejiciebantur. Quae suo pondere

<sup>1)</sup> Hogy ez az esemény mikor történt, Bél Mátyás nem jelzi.



subsidere coepit tamquam insontem, adducta, magna celeritate  
reste aquis eximebant dimittebantque liberam. Contra quae  
ritu anatum innatabant, neque poterant mergi, damnabantur  
criminis, luculento demum rogo exurendae. Magnam dici  
partem his experimentis extraxerant, cum lictorum incuria  
immissa in amnem muliercula ita mersa est, ut nunquam  
emerserit amplius. Infremuit spectantium multitudo jamque  
res ad seditionem muliebrem spectabat, cum toto ea scena  
dimisso reliquo agmine funesto hoc eventu claudi debuit.«

(*Bél Mátyás* : Notitia Hungariae etc. Tom. II. 288. lap.)

---

## TARTALOMJEGYZÉK.

|  | Oldal |
|--|-------|
| I. Kassa. 1517. Pásztor Györgyné Margit és Hegedüs Péterné Anna panaszt emelnek Terjék János ellen, ki őket varázslással vádolta s e miatt őket vízpróbára akarták vetni....                         | 1     |
| II. H. n. 1562. Melius Juhász Péter tudósítása boszorkányegésekről .....   | 1     |
| III. Kolozsvár. 1565. Grúz Péter magánpanaszos vádja alapján Botzi Klára ellen megtartott tanúkihallgatás, Botzi Klára vallomásai a tortúra előtt és után és ítélet tűzhalálra....                   | 1     |
| IV. Kolozsvár. 1565. Neb János magánpanaszos vádja alapján Gedrud nevű nő ellen megtartott tanúkihallgatás.....  | 7     |
| V. Kolozsvár. 1565. Grúz Péter magánpanaszos vádja alapján Rusa nevű nő ellen megtartott tanúkihallgatás és ítélet .....   | 9     |
| VI. Kolozsvár. 1568. Hagyó Andrásné panaszára, mely szerint őt Barla Demeterné boszorkánynak szidalmazta, tanúkihallgatások mindkét fél részére s ezek alapján Hagyóné ellen ítélet tűzhalálra ..... | 13    |
| VII. Kolozsvár. 1570. Almás Mihályné felperesnőt Zeybert Albertné boszorkánysággal vádolván, ez ügyben tanúkihallgatás....   | 15    |
| VIII. Kolozsvár. 1573. Kaskötő Ágoston Fekete Katót boszorkánysággal vádolván, a város bírának ítélete ellen a tanáchoz történt fellebbezés után való tanúkihallgatás .....                          | 16    |
| IX. Kolozsvár. 1574. Litteráti Albert és anyósa Barbel Jánosné vádiratának töredéke egy nő ellen, ki Litteratinak házassága előtt gazdasszonya volt .....  | 21    |
| X. Pozsony vidéke. 1574. Bornemisza Péter tudósítása a Pozsony vidéken elégetett boszorkányokról .....   | 22    |
| XI. Debreczen. 1575. Oláh Ambrusné Dorottya varázslással és ördögi tudománnyal vádoltatván, s kuruzslásait bevallván, eklézsiakövetésre ítéltetett .....   | 22    |
| XII. Debreczen. 1575. Nagy Benedekné Orsolya ellen elégetésről szóló ítélet, mert bebizonyult, hogy másokat rontó-vesztő, méregkeverő .....  | 23    |
| XIII. Selmeczbánya. 1581. Egy Borbála nevű asszony holttestének elégetése, ki halálos ágyán bevallotta, hogy boszorkányságot űzött .....   | 23    |
| XIV. Kolozsvár. 1582. Igyártó György tanúinak kihallgatása Kassai Borbála ellen, a ki Igyártónak Rengő Anna elleni perében ő ellene tanúskodott .....  | 23    |
| XV. Kolozsvár. 1583. Igyártó György tanúinak kihallgatása Rengő Annának egy másik tanúja, Erzsébet nevű leány ellen.   | 26    |
| XVI. Kolozsvár. 1584. A város ügyészeitől boszorkánysággal vádolt Szabó Kató ügyében először a vádhatóság tanúinak   |       |



|   |    |
|---|----|
| kihallgatása, azután a Szabó Kató védelmére kihallgatott tanúk. Ítélet, mely a terhelő körülmények részletes elősorlása után elégetést határoz.....   | 27 |
| XVII. Kolozsvár. 1584. Sós Jánosné bábaasszony boszorkánysági perének iratai; a vádhatóság és a védelem tanúinak kihallgatása; a városi bíróság Sósét felmentő ítélete és végül a városi tanácsnak ezen felmentést megsemmisítő és elégetést határozó ítélete .....     | 36 |
| XVIII. Kolozsvár. 1584. Egy Katalin nevű nő ellen, kit Vargáné anyjának írnak, a vádhatóság részére fogatosított tanúkihallgatás; a városi bíróság ítélete, hogy hetedmagával esküdjék és mentse magát; a tanács ítélete, mely Vargáné anyja elégetését határozza ..... | 44 |
| XIX. Kolozsvár. 1584. Boszorkánysággal vádolt Lakatosné ügyének iratai; a vád és védelem tanúinak kihallgatása és elégetést határozó ítélet .....   | 56 |
| XX. Kolozsvár. 1584. Szeles Miklósné boszorkányperének iratai; a vád és védelem tanúinak kihallgatása; a városi bíróság ítélete, hogy hetedmagával esküdjék meg; a tanács ezt megváltoztató határozata, mely elégetését rendeli .....                                   | 62 |
| XXI. Kolozsvár. 1584. Zöld Ambrusné boszorkányperének iratai; tanúkihallgatások a vád és védelem részére; a városi bíróságnak elégetést határozó ítélete .....  | 68 |
| XXII. Kolozsvár. 1588. Kolozsvár városa pénztárosának számadásai boszorkányok kivégzéséről .....  | 71 |
| XXIII. Komárom. 1589. Végítélet egy boszorkányperben.....   | 72 |
| XXIV. Kolozsvár. 1591. Veres Andrásné tanúkkal bizonyítja a felperesnek, Varga György özvegyének, kit Bába Katusnak is neveznek, boszorkányságát .....  | 72 |
| XXV. Kolozsmegye. 1593. Feljegyzés Kolozsvár város számadáskönyvében egy boszorkány elégetésének költségeiről .....   | 74 |
| XXVI. Csetnek. 1596. Feljegyzés Csetnek város számadásában egy boszorkányégetésért járó fizetésről.....   | 74 |
| XXVII. Debreczen. 1599. Utasítások a debreczeni bíró részére Nagy Jánosné és Vandáné boszorkányságának bebizonyítására .....  | 75 |
| XXVIII. Selmeczbánya. 1604. Tudósítás egy boszorkánysággal gyanúsított nő fogságáról.....   | 75 |
| XXIX. Szatmár. 1609. Tudósítás egy boszorkány elégetéséről..  | 75 |
| XXX. Kolozsvár. 1612. Szemétbíró János feleségének és Bakónénak boszorkányperében tanúkihallgatások a vád és védelem részére. Ítélet, mely Szemétbírónét arra kötelezi, hogy másodmagával tett esküvel, Bakónét pedig, hogy saját esküjével tisztázza magát .....       | 75 |
| XXXI. Medgyes. 1614. Imrefiné Ifjú Kata és Dengeleginé Török Kata periratai.....  | 82 |
| XXXII. Kolozsvár 1615. Dancz Orsolya boszorkányperének iratai; tanúkihallgatások a vád és védelem részére. Ítélet nines .....   | 83 |
| XXXIII. H. n. 1615. Tudósítás több boszorkány elégetéséről, kiket egy leány vallomásai alapján fogtak és ítélték el....   | 88 |
| XXXIV. Nyitra megye. 1616. Gál Istvánné, Bocskó Jánosné és Sebestyén Jánosné boszorkányperei; ítélet tűzhalálra....   | 88 |
| XXXV. Debreczen. 1619. Póka Boldizsárné és Sárvári Istvánné boszorkányperének iratai, és ítélet, mely Pókánét tűzhalállal   |    |

|  | Oldal |
|--|-------|
| bünteti, Sárvarinét pedig arra kötelezi, hogy harmadmagával tisztázó esküt tegyen .....  | 88    |
| XXXVI. H. n. 1621. Báthory Anna boszorkánypere, kit Bethlen Gábor felesége, Károlyi Zsuzsanna azzal vádolt, hogy betegeskedését ő okozta .....   | 89    |
| XXXVII. Brassó. 1625. Tudósítás két boszorkány elégetéséről .....  | 90    |
| XXXVIII. Debreczen. 1626. Portörő János fenyegetéseivel és gyógyításaival magát gyanússá tévén, heted magával tisztázó eskü tételére utasított, minek megfelelően, felmentetett .....  | 90    |
| XXXIX. Debreczen. 1626. Ormos Erzsébet boszorkánypere és ítélet elégetésre; mivel azonban terhes volt, javulást fogadó reversális mellett kegyelmet nyert .....  | 91    |
| XL. Komárommegye. 1627. Chepi András, Kún Kata és Zsigmondné boszorkányperének iratai; tanúkihallgatások. Ítélet nincs .....   | 92    |
| XLI. Debreczen. 1627. Tudósítás özv. Nagy Jánosné megégetéséről .....  | 92    |
| XLII. Debreczen. 1627. Kovács Andrásné Debreczenből elmene-<br>külván s Eperjesen elégettetvén, Debreczenben maradt apró-<br>ságai természetes fiának kiadatnak .....  | 92    |
| XLIII. Kolozsvár. 1629. Özv. Szabó Andrásné alias »Kerekes<br>szüle« boszorkányperének iratai: tanúkihallgatások a vád<br>és védelem részére; a bíróságnak vízpróbára vettetését<br>határozó ítélete, s a tanács határozata, mely megengedi,<br>hogy vádlottnő harmadmagával tisztázó esküt tegyen.... | 93    |
| XLIV. Debreczen. 1629. Bagoly Gergelyné parázñaságért és<br>ördögi varázslásért lefejezik .....  | 100   |
| XLV. Debreczen. 1629. Özv. Nagy Mihályné boszorkánysága be-<br>igazolódván, elégettetik. ....  | 100   |
| XLVI. Lőcsé. 1629. Tudósítás egy nőnek a városból való kiüzet-<br>éséről, ki egy tehenet akart megbabonázni .....  | 100   |
| XLVII. Fenyéd. (Udvarhelym.) 1630. Dimién Istvánné és Jakab<br>Istvánné boszorkányperében tanúvallatás .....   | 100   |
| XLVIII. Debreczen. 1631. Szűcs Lászlóné elégetéséről szóló<br>határozat, ki magát az ellene felhozott vádak alól tisztázni<br>nem tudta .....  | 101   |
| XLIX. Debreczen. 1631. A város főbírája utasíttatik, hogy özv.<br>Szűcs Istvánné és Litteráti Mátyásné boszorkányságát tanúk-<br>kal bizonyítsa .....  | 101   |
| L. Debreczen. 1631. Egy Erzsébet nevű asszonyt, ki »ronda«<br>szóval gyógyított s fenyegetőzött, a tanács tűzhalálra ítéli,<br>mely végre is hajtattott .....  | 102   |
| LI. Brassó. 1631. Egy özveg asszony varázslása miatt tűzhalálra<br>ítélnek; életének azonban megkegyelmeznek, de fiával együtt<br>száműzik .....   | 102   |
| LII. Debreczen. 1636. Bucsai Jánosnének boszorkánysága és<br>parázñasága egy perben bebizonyulván, elégetésre íté-<br>tetik; az ítélet azonnal végrehajtattott .....   | 102   |
| LIII. Nyitra megye. 1637. Liszti Anna boszorkánypere .....   | 103   |
| LIV. Debreczen. 1638. Nyiri Istvánné boszorkányperében ítélet<br>tűzhalálra .....  | 103   |
| LV. Debreczen. 1638. Keresztúri Mártonné boszorkányperében<br>ítélet tűzhalálra .....  | 104   |



|   |     |
|---|-----|
| LVI. Kóhalom. 1639. Metzburger Már onnét azzal vádolják, hogy boszorkányságával mások természetét saját csűrjébe varázsolta. Ítélet nincs .....   | 104 |
| LVII. Marosszék. 1640. Dózsa Márta boszorkányperében ítélet: hetedmagával 15 nap alatt teendő tisztító esküre, ellenkező esetben a megyéből kiűzik .....  | 104 |
| LVIII. Lipót. 1640. Tanúvallatás a boszorkánysággal vádolt Galambos Ambrus ügyében. Ítélet nincs .....  | 105 |
| LIX. Kóhalomszék. 1641. Schmidt Mihályné azzal vádoltatván, hogy varázslásával Schmidt János halálát okozta, a székből kiűzetik .....   | 105 |
| LX. Kolozsvár. 1642—43. A bíróságnak bizonyítást elrendelő határozata Nagy Györgyné panasza tárgyában, mely szerint Kászoni István őt boszorkánynak szidta. A tanúkihallgatások után felek kibékülésre utasíttatnak ..... | 105 |
| LXI. Marosszék. 1642. Özv. Szeredainé perli Feketénét, ki őt boszorkánynak szidalmazta. Vádлотtnó állítását kész igazolni .....   | 106 |
| LXII. Marosszék. 1645. Felperesnő alperest vádolván, hogy őt boszorkánynak nevezte, a tanúkihallgatások alapján a vicekirálybíró lép fel a vádlottá vált felperesnő ellen és azonnal való elítéltetését kívánja .....     | 107 |
| LXIII. Marosszék. 1646. Ítélet: lófarkon való meghurczoltatásra és négygyé vágatásra .....  | 107 |
| LXIV. Kóhalomszék. 1650. Ítélet Klosz Péter, Klein Gergely és Klein Mihály boszorkányperében .....  | 107 |
| LXV. Aranyosszék. 1651. Mila György bűjös-bájossággal vádoltatik .....  | 108 |
| LXVI. Marosszék. 1651. Havadtói Nagy Mihály saját feleségét vádolja s kívánja, hogy mint bűjös-bajos meghaljon. A bíróság tanúkihallgatást rendel .....   | 108 |
| LXVII. Kolozsvár. 1652. Özv. Nagyné Tanczos Kata boszorkányperében tanúkihallgatás .....  | 109 |
| LXVIII. Brassó. 1652. Két nőt, anyát és leányát boszorkányságuk miatt vízbevetnek .....   | 111 |
| LXIX. Nagykőrös. 1654. Elégetést határozó ítélet Pánczél Istvánné és Nagy Mihályné boszorkányperében .....  | 111 |
| LXX. Aranyosszék. 1654. Macskási Istvánné boszorkányperében a törvényszék ítélete tűzhalálra .....  | 111 |
| LXXI. Aranyosszék. 1656. Ajtoni Istvánné ellen hivatalból indított boszorkányper, melyet először formahiba miatt elutasítanak, később pedig a per tárgyalását bizonyos okból elhalasztják .....                           | 114 |
| LXXII. Kolozsvár. 1660. A városi tanács megerősíti a városi bíróságnak Veresné Bartha Anna boszorkánysági ügyében hozott ítéletét .....   | 116 |
| LXXIII. Kolozsvár. 1660. Az elégetett Veresné vádjá alapján a városi ügyészek perlik özv. Német Andrásné. A bíróság tanúkihallgatást rendel .....   | 116 |
| LXXIV. Kolozsvár. 1660. Az elégetett Veresné vádjá alapján perbe fogják Orbánné Berkeszi Katát. A bíróság tanúkihallgatást rendel .....   | 117 |
| LXXV. Kál. 1662. Nagy Mihály jobbágy a maroskői unitárius esperesség előtt szökött feleségét bűjös-bájossággal vádolván, tőle való elválásztatását kéri. Az esperesség a válást kimondja. ....                            | 118 |

|   | Oldal |
|---|-------|
| LXXVI. Brassó. 1663. Egy boszorkánysággal vádolt egyénnek boszorkánysága beigazolódván, vízpróbára vetik, s elégetik  | 119   |
| LXXVII. Marosszék. 1664. Özv. Bodoni Györgyné perli Kilyén Istvánt, ki őt nemcsak boszorkánynak szidta, hanem vallott is ellene. A bíróság mindkét fél részére tanúkihallgatást rendel                      | 119   |
| LXXVIII. Hevesmegye. 1664—65. Boszorkánysággal vádolás Bujáki István özvegye ellen; ugyanaz Bársony Kata ellen is; előbbi megintetik, utóbbi tűzhalálra ítéltetik.....                                      | 120   |
| LXXIX. Segesvár. 1666. Tanúkihallgatás egy rágalmazási perben   | 120   |
| LXXX. Debreczen. 1667. Boszorkánysággal vádolt Simon Kovácsné perében a felek tanúk által való bizonyításra utasíttatnak.....   | 120   |
| LXXXI. Aranyosszék. 1668. Ítélet boszorkánysággal vádolt Ajtoni Istvánné ügyében: negyedmagával mentse magát  | 121   |
| LXXXII. Kolozsvár. 1668. Ítélet Kapitány Judit boszorkányperében.....   | 121   |
| LXXXIII. Marosszék. 1669. Özdi Istvánné rágalmazási perében felek tanúik beszerzésére utasíttatnak .....  | 122   |
| LXXXIV. Segesvár. 1670. Özv. Schullerné panasza rágalmazás miatt Ilyés Jánosné ellen. A sok gyanúok alapján az ügy, mint bűnper, a senatushoz áttétetik .....   | 122   |
| LXXXV. Segesvár. 1671. Bodner Mihály magánpanaszos vádja Bedner Jánosné ellen boszorkányság gyanuja miatt.....  | 122   |
| LXXXVI. Marosszék. 1671. Csuka Mihály nemes ember felesége többek ellen panaszt emel, kik róla azt állították, hogy egy tehenet boszorkányságával megölt .....  | 123   |
| LXXXVII. Segesvár. 1673. Gattner Márton panaszt emel Kanngiesser Orbán ellen, ki feleségét boszorkánysággal vádolta   | 123   |
| LXXXVIII. Marosszék. 1673. Ítélet boszorkánysággal vádolt Lázár Dénesné ellen: hetedmagával tisztító esküt tegyen   | 124   |
| LXXXIX. Marosszék. 1673. Fekete Andrásné perli Kovács Istvánnét, ki őt többek között boszorkánynak mondotta   | 124   |
| XC. Marosszék. 1674. Hivatalos vádindítvány özv. Benkó Györgyné ellen boszorkányság miatt.....  | 125   |
| XCI. Komárom. 1674. Ítélet Kún Anna boszorkányperében....   | 125   |
| XCII. Kolozsvár. 1674. Mendre Pál boszorkányperének iratai; tanúkihallgatások után ítélet .....   | 125   |
| XCIII. Nagyszeben. 1675. Egy szász és egy oláh asszonyt boszorkányságuk miatt vízbe vetnek s azután elégetnek .....   | 126   |
| XCIV. Kolozsvár. 1676. Hivatalból indított vád Ujvári Andrásné ellen boszorkányság miatt; felek tanúk által való bizonyításra utasíttatnak .....  | 126   |
| XCV. Segesvár. 1676. Töpfer Balázs magánpanaszos által Frank Jánosné ellen indított boszorkányper, mely a tanáchoz tétetett át .....  | 127   |
| XCVI. Debreczen. 1677. Boszorkánysággal vádolt Pap Ilona felmentése .....   | 127   |
| XCVII. Nagyszeben. 1677. Tudósítás egy boszorkánynak vízpróbára való vettetéséről .....   | 127   |
| XCVIII. Kolozsvár. 1678. Somogyi Borbála többek közt boszorkánysággal vádoltatván, miután az világosan bebizonyítható nem volt, de rossz magaviselete egyébként nyilvánvaló volt, a városból kiűzetik ..... | 128   |
| XCIX. Kolozsvár. 1678. Boszorkánysági vád Tóth Ilona ellen  | 128   |



|  | Oldal |
|--|-------|
| C. Nagyszeben. 1678. Tudósítás hat boszorkány elégetéséről....   | 129   |
| CI. Segesvár. 1678. Seligstädter János perli Róth Istvánt, ki feleségét boszorkánynak mondta; a tanúkihallgatások folyamán Seligstädterné ellen sok gyanú merülve fel, ez ügy áttétetik a tanácshoz..... | 129   |
| CII. Dés. 1679. Szováti Erzsébet perli Tóth, másképp Fazekas Jánost, ki őt boszorkánysággal gyanúsította .....   | 130   |
| CIII. Segesvár. 1680. Kirschner Péter vádja Kraft János ellen, ki feleségét boszorkánysággal vádolta .....   | 130   |
| CIV. Hevesmegye. 1681. Tűzhalálról szóló ítélet Molnár Ilona ellen .....   | 130   |
| CV. Debreczen. 1681. Tűzhalálról szóló ítélet Szabó Gergelyné ellen .....  | 131   |
| CVI. Debreczen. 1681. Tudósítás a nagy tűzvészről, melyet a tanács Isten haragjának tulajdonítván, böjtöt rendel....   | 131   |
| CVII. Debreczen. 1681. Vád Szabó Gergely, a megégetett boszorkány férje ellen, hogy ő is boszorkány, s felesége halálát meg akarván boszulni, ő okozta a tűzvészt. Ítélet halálra..                      | 132   |
| CVIII. Debreczen. 1681. A városi tanács Pap Ilkót boszorkánysága és paráznasága miatt megköveztetésre és tűzhalálra ítéli .....  | 133   |
| CIX. Debreczen. 1681. Kovács Pálné, Csonka Lukácsné és Borsó Istvánné boszorkányperének iratai; vádindítványok s ítéletek .....  | 133   |
| CX. Debreczen. 1682. A hatóság Dániel Kovácsné és Csókási Györgynét azzal vádolja, hogy Szent Gellért hegyére járó boszorkányok..Ítélet nincs.....   | 135   |
| CXI. Marosszék. 1682. Hivatalból emelt vád Mátyás Istvánné Imecs Anna ellen boszorkányság gyanuja miatt .....  | 136   |
| CXII. Kolozsvár. 1682. Csorgó Mihály és felesége Sándor Kata ellen indított perben ítélet .....  | 136   |
| CXIII. Kolozsvár. 1682. Özv. Kovács Andrásné pere Viczey István ellen, ki leánya betegségét neki tulajdonította.....   | 137   |
| CXIV. Nagyenyed. 1683. Tudósítás egy vén pásztorné ellen folytatott boszorkányperről .....   | 138   |
| CXV. Kolozsvár. 1684. Debreczeni Kata ellen indított per s a városból való kitiltást határozó ítélet.....  | 138   |
| CXVI. Segesvár. 1684. Dánosi Linkner Márton panasza Wollenweber Simonné ellen boszorkányság gyanuja miatt.....   | 140   |
| CXVII. Segesvár. 1684. Özv. Domos Mártonné perli Rothfuss Mihályt, ki őt boszorkánynak nevezte .....   | 141   |
| CXVIII. Segesvár. 1685. Apoldi Theil Gergely perli Binder Györgyöt, ki őt boszorkánysággal gyanúsította.....   | 141   |
| CXIX. Segesvár. 1685. Gunesch Márton panasza, hogy Gunesch Mihály az ő feleségét, Sárát, varázslónak mondta ..   | 141   |
| CXX. Segesvár. 1686. Platzens György özvegye panaszt emel Kammerer György felesége ellen, ki azt mondta róla, hogy ő is két leánya is, érdemesek az elégetésre .....                                     | 141   |
| CXXI. Segesvár. 1686. Fleischer Dániel panasza Töpfer Márton ellen, ki felesége betegségét neki tulajdonította .....   | 142   |
| CXXII. Segesvár. 1687. Tellmann Márton panasza Schister János ellen, ki felesége betegségét Tellmannénak s ennek anyjának tulajdonította .....   | 142   |
| CXXIII. Segesvár. 1687. A radelni dékán panasza Gunesch Pálné ellen, kitől kárt szenvedett .....   | 142   |

|   | Oldal |
|---|-------|
| CXXIV. H. n. 1683—86. I. Apaffy Mihályné Bornemissza Anna megbabonáztatására vonatkozó ügyiratok .....  | 142   |
| CXXV. Ugocsavármegye. 1689. Hivatalból emelt vád Szerenyei Anna ellen boszorkányság miatt és ítélet .....                                       | 144   |
| CXXVI. Ugocsamegye. 1689. A megye főispánjától Szennyes Györgyné ellen indított vád boszorkányság miatt s ítélet tűzhalálra .....               | 145   |
| CXXVII. Ugocsamegye. 1689. Hivatalból emelt vád özv. Lőrinczi Pálné ellen boszorkányság miatt, elégetésre szóló ítélettel .....                 | 146   |
| CXXVIII. Ugocsamegye. 1689. Varga Ilona boszorkányperének tárgyalása s a bíróság ítélete .....  | 147   |
| CXXIX. Ugocsamegye. 1689. Szabó Ferencz néző, jövendőmondó perének tárgyalása s a bíróság ítélete .....   | 149   |
| CXXX. Torda. 1692. Tudósítás Göndöly Istvánné és Sala Istvánné elégetéséről .....   | 150   |
| CXXXI. Debreczen. 1693. Boszorkánysággal vádolt Balácsi Erzsébet ellen tanúkihallgatás és ítélet .....  | 150   |
| CXXXII. Debreczen. 1693. Ítélet Fülöp Mihályné boszorkányperében .....  | 151   |
| CXXXIII. Debreczen. 1693. Boszorkánysággal vádolt Villás Ignácné perében tanúkihallgatás és ítélet tűzhalálra .....                             | 153   |
| CXXXIV. Debreczen. 1693. Boszorkánysággal vádolt Sós Pálné perében tanúkihallgatások és ítélet tűzhalálra .....                                 | 157   |
| CXXXV. Komárom. 1693. Tudósítás Tassi Zsuzsanna boszorkányperéről .....   | 161   |
| CXXXVI. Komárom. 1693. Kontor Kata boszorkányperének lefolyásáról szóló tudósítás .....   | 161   |
| CXXXVII. Komárom. 1693. Rancs András boszorkányperének lefolyásáról szóló tudósítás .....   | 161   |
| CXXXVIII. Debreczen. 1693. Boszorkánysággal vádolt Nagy Jánosné és Molnár Jánosné perében tanúkihallgatások és ítélet tűzhalálra .....          | 162   |
| CXXXIX. Debreczen. 1693. Tanúkihallgatás Nagy Jánosné leánya Kata ellen boszorkányság gyanúja miatt .....                                       | 168   |
| CXL. Debreczen. 1692. Boszorkánysággal vádolt Kis Bálintné perében tanúkihallgatások és száműzetést rendelő ítélet .....                        | 170   |
| CXLI. Debreczen. 1694. Tanúkihallgatás boszorkánysággal vádolt Gyarmathi Anna perében .....   | 173   |
| CXLII. Aranyosszék. 1694. Ítélet-töredék Piroska Andrásné perében .....   | 175   |
| CXLIII. Szent-Jób. 1694. Ítélet a biharmegyei községekben összefogdosott boszorkányok (szám szerint 14) perében .....                           | 176   |
| CXLIV. Kolozsvár. 1695. Szakál Ferencz magánpanaszos vádja Debreczeni Kata ellen boszorkányság miatt; vádlottné védekezése és ítélet .....      | 177   |
| CXLV. Hétbírák hatósága. 1695. Schnell Dávidné perli Schobel Györgyöt, ki borját megnyargalta; vádlott tisztázta magát .....                    | 180   |
| CXLVI. Debreczen. 1696. Boszorkánysággal vádolt Szabó Jánosné ügyében tanúkihallgatás és ítélet .....   | 180   |
| CXLVII. Dés. 1696. Tordai György városi hadnagy perli Medgyesi Péternét boszorkányságért. Ítélet: kalodába tétessék és eklezsiát kövessen ..... | 181   |
| CXLVIII. Hétbírák hatósága. 1696. Herbert Jakab panaszát bebizonyítani nem tudván, pénzbírságra ítéltetik .....                                 | 182   |



|  | Oldal |
|--|-------|
| CXLIX. Brassó. 1696. Tudósítás egy boszorkánynak tartott nő elégetéséről .....   | 182   |
| CL. Aranyosszék. 1696. Hivatalból emelt vád Székely Györgyné és Magyar Jánosné ellen boszorkányság miatt; a bíróság a feleket tanuik beszerzésére utasítja; újabbi tárgyalás után ítélet .....         | 182   |
| CLI. Aranyosszék. 1696. Hivatalból emelt vád Borbély Istvánné ellen boszorkányság miatt; a per végtárgyalása és ítélet....   | 185   |
| CLII. Aranyosszék. 1697. Boszorkánysággal vádolt Szabó Borbála perében ítélet vízpróbára vettetésre .....  | 187   |
| CLIII. Aranyosszék. 1697. Demeter Andrásné boszorkányperében mindkét fél tanúkkal való bizonyításra utasítottak.....   | 188   |
| CLIV. Dés. 1698. Tordai György városi hadnagy perli Szabó Jánosné Nemes Juditot boszorkányság gyanúja miatt. Ítélet nincs.....   | 188   |
| CLV. Aranyosszék. 1699. Boszorkánysággal vádolt Esztima Istvánné és Berzán Mária perének iratai; ítélettöredék ....  | 189   |
| CLVI. Brassó. 1699. Tudósítás egy boszorkánysággal vádolt nő elégetéséről .....  | 190   |
| CLVII. Szászkeresztúr. 1699—1700. Tudósítás Schobel György és felesége boszorkányperének lefolyásáról s elítéltetésükről   | 190   |
| CLVIII. Debreczen. 1700. Veres Mihályné boszorkányperében tanúkihallgatás. Ítélet nincs .....  | 191   |
| CLIX. Debreczen. 1700. Ítélet varázslás és paráznasággal vádolt Kicsin Jánosné perében: paráznasáért hóhér által megveretik  | 192   |
| CLX. Debreczen. 1700. Vád Kis Istvánné, Turi Istvánné és Nagy András ellen, hogy Szent Gellért hegyére járók; Kis Istvánné ellen tanúkihallgatás és ítélet: lefejezés; Turi Istvánné felmentetik ..... | 193   |
| CLXI. Aranyosszék. 1700. Vád és tanúkihallgatást rendelő végzés özv. Nagy Péterné boszorkányperében .....  | 196   |
| CLXII. Aranyosszék. 1700. Vád és tanúkihallgatást rendelő végzés Bartha Jánosné Gabos Borbála perében .....  | 197   |
| CLXIII. Aranyosszék. 1700. Vád Simándi Andrásné ellen.....   | 198   |
| CLXIV. Esztergom. 1700. Léní Erzsébet peréről tudósítás, ítélet nincs. Jegyzet: A városi számadás szerint ez évben egy boszorkány el lett égetve.....  | 198   |
| CLXV. Szászkeresztúr. 1700/701. Tudósítás Herbart György és neje peréről. Herbartné vízpróba és tortura után elégetik..  | 198   |
| CLXVI. Szászkeresztúr. 1700/701. Tudósítás Schnell Simon és neje peréről. Schnellné vízpróba után lefejeztetvén, teste elégettetett  | 199   |
| CLXVII. Szászkeresztúr. 1700/701. Tudósítás Köllerné peréről: lefejeztetvén, teste elégettetett.....   | 199   |
| CLXVIII. Szászkeresztúr. 1700/701. Tudósítás Hirling Jánosnak felmentéssel végződő peréről .....   | 199   |
| CLXIX. Segesvár. 1701. Tudósítás egy boszorkány elégetéséről   | 199   |
| CLXX. Debreczen. 1701. Bogáthi Takács János ellen vád: kanördög  | 199   |
| CLXXI. Aranyosszék. 1702. Vád Foris György ellen bűbajos cselekedetért .....   | 200   |
| CLXXII. Aranyosszék. 1702. Vád és tanúkihallgatás elrendelése Balogh István ellen, ki házában boszorkányokat tartott..   | 200   |
| CLXXIII. Debreczen. 1702. Szabó Zsigmondné perének tárgyalása és ítélet: városból hóhér kíséri ki.....   | 201   |
| CLXXIV. Debreczen. 1702. Vád Dobi Zsigmondné és Késcsináló Péter ellen, kit egy magát Tatosok fejedelmének mondott legény csalt kincsánni .....  | 203   |

|   | Oldal |
|---|-------|
| CLXXV. Csikmegye. 1702. Dömös Jánosné ellen saját községe lakossága emel vádat .....  | 204   |
| CLXXVI. Hajduböszörmény. 1702. Tudósítás Hajdu Judit és Thuri Dorka perében, Thuri Dorkát elégetni rendelő ítéletéről .....   | 204   |
| CLXXVII. Biharmegye. 1703. Vizsgálat elrendelése a bagaméri földesurak ügyében, kik maguknak jus gladii tulajdonítván, 5 boszorkányt elégettek .....                      | 204   |
| CLXXVIII. Nagyszében. 1703. Tudósítás több boszorkánynak vízpróbára vetéséről, kettőnek fővétel után, háromnak elevenen elégetéséről .....                                | 204   |
| CLXXIX. Kóhalom. 1703. Tudósítás két nővér elégetéséről....   | 205   |
| CLXXX. Kóhalom. 1704. Tudósítás egy nőnek elevenen, egy férfinak fővétel utáni elégetéséről .....   | 205   |
| CLXXXI. Segesvár. 1704/6. Tudósítás Fleischakker és neje ellen két éven át huzódó perről, kiket kegyelemből száműznek...  | 205   |
| CLXXXII. Nagybánya. 1705. Tudósítás Szászáné, Szakácsné és Pap Andrásné elégetéséről .....  | 205   |
| CLXXXIII. Brassó. 1706. Tudósítás két nőnek elégetéséről .....  | 205   |
| CLXXXIV. Aranyosszék. 1706. Egy ügyvédnek adómentességért való folyamodványa azért, mert neki, ki hivatásszerűleg ellenők perelt, a boszorkányok ökreit megrontották..... | 206   |
| CLXXXV. Debreczen. 1706. Lugosi Éva ellen vád és bizonyítás elrendelése .....   | 206   |
| CLXXXVI. Debreczen. 1707. Lugosi Éva időközben megszökvén és újból elfogatván, a városból kiűzetik .....  | 207   |
| CLXXXVII. Nagyszében. 1707. Tudósítás egy boszorkány vízbe fullasztásáról .....   | 207   |
| CLXXXVIII. Ugocsamegye. 1707. Megyegyűlés határozatából, magánpanasz következtében Tivadar és Péterfalva községben foganatosított tanúkihallgatás .....                   | 207   |
| CLXXXIX. Biharmegye. 1708. Nagy Istvánné és más érsemjéni és albsi asszonyok ellen foganatosított tanúkihallgatás ....  | 218   |
| CXC. Biharmegye. 1708. Nagy Istvánné, Uj Ilona és Balogh Ilona perének tárgyalása és ítélet: elhalasztó; Uj Ilona pedig a Miatyánk profanálásáért kalodába tétetik.....   | 223   |
| CXCI. Ecsedi uradalom. 1708. Tudósítás Rákóczi ecsedi uradalmában elégetett boszorkányról .....   | 226   |
| CXCII. Szatmárnémeti. 1709. Tudósítás Oláh Rupáné és Gyarmati Kata peréről, kik közül az elsőt felmentik, a másodikat városból kiűzik és kitiltják .....                  | 226   |
| CXCIII. Segesvár. 1709. Tudósítás Gotsling Mihálynak s két leányának a városból kitiltásáról .....  | 226   |
| CXCIV. Ugocsamegye. 1709. Boszorkánysággal vádolt Gujásné Szegő Ilona ellen foganatosított tanúkihallgatás kivonata..   | 227   |
| CXCV. Ugocsamegye. 1709. Tanúkihallgatás Izsákné Bekő Ilona perében .....   | 227   |
| CXCVI. Ugocsamegye. 1709. Tanúkihallgatás ugyanczen ügyben  | 237   |
| CXCVII. Nyírbátor. 1710. Tudósítás egy nő elégetéséről s ez ügyben elrendelt vizsgálatról .....   | 243   |
| CXCVIII. Biharmegye. 1710. Turzó Jakabné ügyében Érsemjénben foganatosított tanúkihallgatás .....   | 244   |
| CXCIX. Győr. 1710. Tudósítás két boszorkány elégetéséről.....   | 246   |
| CC. Nagyszében. 1711. Tudósítás két nőnek fővétel utáni, egynek elevenen elégetéséről .....   | 246   |



|   |     |
|---|-----|
| CCI. Biharmegye. 1711. Comáromi György alispán elnöklete alatt tartott megyegyűlésen négy derecskei asszony boszorkánysági vád alól felmentetik .....             | 246 |
| CCII. Debreczen. 1711. Balla Istvánné beperelvén Bíró Istvánt, ki őt boszorkánynak mondta, Bíró István tanuinak kihallgatása .....                                | 246 |
| CCIII. Debreczen. 1711. Boszorkánysággal vádolt Máthé Erzsébetnek kitiltása a városból .....  | 248 |
| CCIV. Dés. 1711. Szaniszló Borbála pereli Szegedi Sárát, ki őt boszorkánynak mondotta; alperesné felmentése .....   | 249 |
| CCV. Debreczen. 1711. Tanúvallatás magát Tátosnak valló Szaniszlai Mihályné ellen .....   | 249 |
| CCVI. Dés. 1712. Sándor Jánosné, Micskei Péterné, Szaniszló Istvánné és Kis Péter perében ítélet: vízpróba és elégetés ....                                       | 255 |
| CCVII. Dés. 1712. Szaniszló Borbála perében ítélet: Kétszáz forint kezességen elbocsáttatik .....   | 255 |
| CCVIII. Marosszék. 1712. Elekes Jánosné ellen rövid vádindítvány .....  | 255 |
| CCIX. Segesvár. 1712. Kertchner Jánosné perli Theil Jánost, mert őt boszorkánysággal vádolta. Felperesből vizsgálat folyamán vádlott lesz; végítélet nincs .....  | 256 |
| CCX. Belső-Szolnokmegye. 1712. Vád Runkán Kata és Váncsa Juanna ellen és ítélet: Runkán Kata égettessék el .....  | 256 |
| CCXI. Belső-Szolnokmegye. 1712. Vád Lázár Anna ellen és ítélet: vízpróbától függő felmentés vagy elégetés .....   | 256 |
| CCXII. Belső-Szolnokmegye. 1712. Vád Adinicza nevű leány ellen és ítélet: vízpróbától függő felmentés vagy elégetés .....   | 257 |
| CCXIII. Biharmegye. 1712. Budai Ilona perében ítélet: tortura, ha vall, elégetés, ha nem vall, megyéből kitiltás .....  | 257 |
| CCXIV. Biharmegye. 1713. A félegyházi előjáróság saját hatáskörében a boszorkányok kinyomozására tanúk hallgatást tart .....                                      | 258 |
| CCXV. Nagyszeben. 1713. Tudósítás egy sáttánnal közösült nőnek lefejeztetéséről és teste elégetéséről .....   | 258 |
| CCXVI. Brassó. 1713. Tudósítás egy boszorkány elégetéséről ..   | 258 |
| CCXVII. Győrmege. 1714. Tudósítás Faragó János ellen tartott tanúkihallgatásról .....   | 258 |
| CCXVIII. Közép-Szolnokmegye. 1714. Ítélet Hadházi Istvánné Jónás Judit perében: vízpróbától függő elégetés vagy megyéből kitiltás .....                           | 259 |
| CCXIX. Ugocsa megye. 1714. Ítélet Berkes Pálné Szege Ilona perében: elégetés .....  | 259 |
| CCXX. Biharmegye. 1714. Ítélet Kapta Zsófia perében elégetés; Csala Mária perében torturától függő elégetés vagy megyéből kiűzés .....                            | 259 |
| CCXXI. Biharmegye. 1714. Ítélet Sámsoni Nagy Jánosné perében: ha 8 nap alatt heted magával tisztázó esküt tesz, felmentés, ha nem, elégetés .....                 | 260 |
| CCXXII. Biharmegye. 1714. Ítélet Szabó Mária perében: ha harmad magával tisztázó esküt tesz, felmentés, ha nem, megyéből kitiltás .....                           | 260 |
| CCXXIII. Biharmegye. 1715. Tóth Péterné otományi asszony perében, további tanúkihallgatást rendelő határozat .....  | 260 |
| CCXXIV. Felsőbánya. 1715. Tudósítás, hogy négy asszonyt rostavetésért pénzbírságra ítélték .....  | 261 |
| CCXXV. Felsőbánya. 1715. Tudósítás, hogy Doka Istvánnét, mert Doka Andrásné rágalmazta, pénzbírságra ítélték, Doka Andrásné saját esküjével tisztázta magát ..... | 261 |

|   | Oldal |
|---|-------|
| CCXXVI. Felsőbánya. 1715. Tudósítás Szász Gergelyné és Hegedüs Mártonné elégetéséről .....  | 261   |
| CCXXVII. Felsőbánya. 1715. Tudósítás Sós Pálné peréről kit megintenek és 200 forint kezesség mellett szabadlábra helyeznek .....  | 261   |
| CCXXVIII. Felsőbánya. 1715. Tudósítás, hogy Hegedüs Márton felesége elégetéseért a tanácsot gyalázzván; nyelvét hóhér kivágta .....   | 261   |
| CCXXIX. Felsőbánya. 1715. Tudósítás, hogy Désiné, mert Hegedüs né ártatlanságát vitatta, pénzbírságra ítéltetett .....  | 262   |
| CCXXX. Nagyszeben. 1715. Tudósítás két boszorkányperről; ítélet nincs .....   | 262   |
| CCXXXI. Ugocsa megye. 1715. Kivonat Vas Jánosné perében tartott tanúkihallgatásból .....  | 262   |
| CCXXXII. Biharmegye. 1715. Tanúkihallgatás Nagy Mihályné boszorkánypereben .....  | 263   |
| CCXXXIII. Debreczen. 1715. Kis Mihályné, Lajhos Margit perének tárgyalása és ítélet: hóhér által megveretessék és városból kiűzessék .....  | 265   |
| CCXXXIV. Biharmegye. 1715. Farkas Andrásné Szilasi Zsófia perében ítélet: elégetés .....  | 267   |
| CCXXXV. Biharmegye. 1715. Nagy Margitnak elégetésre szóló ítélete .....   | 268   |
| CCXXXVI. Biharmegye. 1715. Fazekas Mátyásné Pecséri Anna ellen vád és ítélet: ha 8 nap alatt heted magával tisztázó esküt tesz, felmentés, ellenkező esetben: elégetés .....                                    | 268   |
| CCXXXVII. Biharmegye. 1715. Tóth Jánosné Javora Dorottya utasítatik, hogy magát tisztázza, ellenesetben megyéből kiűzetik .....   | 269   |
| CCXXXVIII. Biharmegye. 1715. Ítélet Harcsás Istvánné Alfi Erzsébet perében: hóhér vesszőzze meg és a megyéből kiűzetik .....  | 269   |
| CCXXXIX. Biharmegye. 1715. Ítélet négy nő ellen, kik közül egy egyszerűen, kettő saját esküje alapján felmentetett; egy pedig elégetésre ítéltetett .....   | 270   |
| CCXL. Békés megye. 1715—16. Tudósítás Sánta Mátyásné peréről és ítélet: tortura, ha vall, elégetés, ha nem vall, megyéből kiűzés .....  | 270   |
| CCXLI. Debreczen. 1715—16. Békési Mihályné pere Bagosi András ellen, ki őt boszorkánynak mondta; Bagosi felmentetvén, Békésiné köteleztetik harmad magával tisztázó esküt tenni.                                | 270   |
| CCXLII. Biharmegye. 1716. Lengyel István kóbor varázsló ítélete: elégetés .....   | 271   |
| CCXLIII. Biharmegye. 1716. Szabó Györgynét felmentő és Tarsoly Jánosnének a megyéből kiűzetését rendelő ítélet .....  | 271   |
| CCXLIV. Biharmegye. 1716. Két ítélet: Bereczki Pálné felmentő; Öri Pálné sorsa torturától függ, ha vall, elégetik .....   | 271   |
| CCXLV. Biharmegye. 1716. Ítélet négy asszony ügyében: Szász Jánosné elégettetik, László Mihályné és Tóth Pálné felmentetik, Miklósi Györgyné, ha harmadmagával nem tesz tisztázó esküt, megyéből kiűzetik ..... | 272   |
| CCXLVI. Biharmegye. 1716. Bán Mihályné és Szücs Istvánné felmentése .....   | 272   |
| CCXLVII. Debreczen. 1716. Ítélet Fejér Anok perében: hóhér verje meg s városból kiűzetik .....  | 272   |



|  |      |
|--|------|
|  | Olda |
| CCXLVIII. Segesvár. 1716—17. Tudósítás Gotsling Sára már egyszer kiűzött asszonynak újbóli kiűzéséről .....                          | 273  |
| CCXLIX. Segesvár. 1716—7. Tudósítás Woltchner Györgyné peréről, kit szigoruan megintenek.....  | 273  |
| CCL. Nagyszeben. 1716. Tudósítás egy nőnek a Királyföldről való kitiltásáról .....   | 273  |
| CCLI. Nagyszeben. 1716. Tudósítás egy rágalmazási perből keletkezett boszorkányperről, ítélet nincs.....                             | 273  |
| CCLII. Trencsénmegye. 1716. Ismertetése Haskó János boszorkányperének, ítélet: elégetés .....  | 274  |
| CCLIII. Trencsénmegye. 1716. Ismertetése Gorajka Erzsébet perének, ítélet: elégetés .....  | 275  |
| CCLIV. Békésmegye. 1716—7. Tudósítás Kis Istvánné peréről és elégetéséről .....  | 276  |
| CCLV. Békésmegye. 1717. Tudósítás Barna Istvánné peréről, ki két tanú esküje alapján felmentetett .....                              | 276  |
| CCLVI. Biharmegye. 1717. Medve Andrásné perében ítélet: elégetés .....   | 276  |
| CCLVII. Biharmegye. 1717. Borbély Györgyné, Juhos Péterné, Bíró Mihályné perében ítélet: saját esküjük alapján felmentés .....       | 277  |
| CCLVIII. Biharmegye. 1717. Tudósítás, hogy Vincze Erzsébet és Esztári Erzsébet a tisztázó esküt letették .....                       | 277  |
| LCCLIX. Miskolcz. 1717. Tudósítás négy nő elleni boszorkányperről, kik közül Sigo Kata elégettetett, három sorsa nem tudható.....    | 277  |
| CCLX. Szepesmegye. 1717. Tudósítás Gebuska Mária elégetéséről  | 278  |
| CCLXI. Debreczen. 1717. Veres Mihályné és Sándor Péterné boszorkánypere, Veresné elégetése, Sándorné sorsa ismeretlen                | 278  |
| CCLXII. Békésmegye. 1716—8. Tudósítás Nagy Mátyásné boszorkányperéről, mely a megyéből kiűzetéssel végződött.....                    | 279  |
| CCLXIII. Békésmegye. 1717. Tudósítás Deák Ambrusné peréről és felmentéséről .....  | 279  |
| CCLXIV. Békésmegye. 1716—18. Tudósítás Harcsás Istvánné Alafi Erzsébet peréről, ítélet nincs .....                                   | 279  |
| CCLXV. Békésmegye. 1717—8. Tudósítás Lovas Mihályné és Róka Andrásné peréről, Lovasné tisztázta magát, Rókané sorsa ismeretlen ..... | 279  |
| CCLXVI. Békésmegye. 1718. Tudósítás Kovács Máténé peréről és felmentéséről .....   | 280  |
| CCLXVII. Békésmegye. 1717—8. Tudósítás Sánta János peréről, ki két tanú esküjével tisztázta magát .....                              | 280  |
| CCLXVIII. Aranyosszek. 1718. Vád és tanúkihallgatást rendelő végzés Szabó Mihályné, Hátszegi Istvánné és Balázs Jánosné ellen .....  | 280  |
| CCLXIX. Biharmegye. 1718. Kis Anna és Kőkenyesi Zsuzsa ítélete: tortura, ha vallanak, elégetés .....                                 | 281  |
| CCLXX. Biharmegye. 1718. A levéltár Indexében nyoma egy inquisitiónak, mely Otomány községbeli asszonyok ellen folyt .....           | 281  |
| CCLXXI. Közép-Szolnokmegye. 1718. Tudósítás, hogy Magosi Mária elégettetett .....  | 281  |
| CCLXXII. Közép-Szolnokmegye. 1718. Tudósítás, hogy Balogh Erzsébet elégettetett .....  | 281  |
| CCLXXIII. Dés. 1718. Ítélet Butyka Anna rágalmazási perében  | 282  |

|  |     |
|--|-----|
| CCLXXIV. Debreczen. 1718. Szabó Kata perében vádindítvány és ítélet: hóhér verje meg és a városból proscibáltatik .....                                  | 282 |
| CCLXXV. Biharmegye. 1719. Varga Annának és Vajda Annának saját esküjök alapján felmentésük .....   | 283 |
| CCLXXVI. Biharmegye. 1719. Kristály Kata perében ítélet: ha nem képes harmad magával tisztázó esküt tenni, elégetés..                                    | 283 |
| CCLXXVII. Dés 1719. Vádindítvány Szaniszló Borbála ellen....   | 283 |
| CCLXXVIII. Debreczen. 1719. Csapó Istvánné már egyszer kiűzött boszorkány újból kiűzetik .....   | 284 |
| CCLXXIX. Debreczen. 1719. Kovács Péterné rágalmozási vádja Vezendi Andrásné ellen .....  | 284 |
| CCLXXX. Debreczen. 1719. Szenesi Istvánné ellen vád és ítélet: feje vétessek, teste elégettessék .....   | 284 |
| CCLXXXI. Debreczen. 1719. Sigo Jánosné felmentése .....  | 284 |
| CCLXXXII. Debreczen. 1720. Sarkadi Judit ügyében vád és ítélet: tortura és elégetés .....  | 285 |
| CCLXXXIII. Trencsénmegye. 1720. Kivonat Zgenya Anna peréből, ítélet: fővétel és elégetés .....   | 286 |
| CCLXXXIV. Békésmegye 1720. Német Mártonné saját esküjével tisztázta magát.....   | 286 |
| CCLXXXV. Pelsőcz. 1720. Tóth Katalin perében ítélet: 60 botütés és reversalist kell aláírnia .....   | 287 |
| CCLXXXVI. Ugocsa megye. 1720. Felemlítése egy, Nagy Kata ügyében tartott tanúvallatásnak.....  | 287 |
| CCLXXXVII. Debreczen. 1720. Varga Istvánné pere, ítélet: férjével együtt városból kiűzetés .....   | 288 |
| CCLXXXVIII. Debreczen. 1720. Vigh Istvánné ellen vád és ítélet: hóhér által megcsapatas és városból kitiltatik .....                                     | 288 |
| CCLXXXIX. Trencsénmegye. 1720. Kivonat Kmosemarka Anna boszorkányperéből, ítélet: újabb vizsgálatról függő .....   | 289 |
| CCXC. Biharmegye. 1720. Kerekes Kata egyhangú határozattal elégetésre ítéltetett .....   | 289 |
| CCXCI. Biharmegye. 1720. Nagy Ilona felmentése és Kerekes Istvánnak a megyéből kiűzetése .....   | 290 |
| CCXCII. Biharmegye. 1721. Vas Mária és Deák Margit ítélete: elégetés .....   | 290 |
| CCXCIII. Segesvár. 1717—21. Tudósítás Philips Katának a város és a szék területéről való kiűzetéséről .....  | 290 |
| CCXCIV. Nagyszeben. 1718—21. Tudósítás két asszony elleni perről, melyekre vonatkozóan a városi tanács a bécsi és lipcei egyetemek véleményét kérte..... | 291 |
| CCXCV. Békésmegye. 1721. Tudósítás tátosnak mondott Suppuny András peréről ítélet: torturától függ, elégetés vagy kiűzetés .....                         | 291 |
| CCXCVI. Kolozsmegye. 1721. Lapustya Szolomia perében vád, tanúvallatás elrendelése és ítélet: vízpróba és elégetés....                                   | 292 |
| CCXCVII. Kolozsmegye. 1721. Fábián Györgyné perében vád és ítélet: felmentés.....  | 293 |
| CCXCVIII. Kolozsmegye. 1721. Kis Zsuzsánna perében vád és ítélet: felmentés .....  | 295 |
| CCXCIX. Krasznamegye. 1721. Tudósítás Horváth Mátyásné elleni vádindítványról .....  | 295 |
| CCC. Krasznamegye. 1721. Tudósítás Dombi Jánosné peréről, ki 15 napi időhaladékot nyer ártatlansága igazolására.....                                     | 295 |
| CCCI. Krasznamegye. 1721. Tudósítás Maguly Simonné elégetését rendelő ítéletről .....  | 295 |



|  |     |
|--|-----|
| CCCII. Közép-Szolnokmegye. 1721. Tudósítás Kovács Erzsébet elleni ítéletről, ha nem tudja magát tisztázni, vetessék vízpróbára ..... | 295 |
| CCCIII. Biharmegye. 1721. Sámsoni Zsuzsánna ellen vádindítvány és ítélet: vízpróba után megyéből kiűzés vagy felmentés....           | 296 |
| CCCIV. Biharmegye. 1721. Küte Erzsébet ellen vádindítvány és ítélet: elégetés .....  | 296 |
| CCCV. Trencsénmegye. 1721. Kivonat Rubány Magdolna peréből és ítélet: elégetés .....   | 297 |
| CCCVI. Krasznamegye. 1722. Tudósítás Keresi Tódorné elleni vádindítványról .....   | 298 |
| CCCVII. Békésmegye. 1722. Tudósítás Grécziné peréről, ki vesszőz-tetésre ítéltetett.....   | 298 |
| CCCVIII. Trencsén. 1722. Kivonat Ularik Istvánné peréből; végítélet torturától függ .....  | 298 |
| CCCIX. Beregmegye. 1722. Tudósítás Máté Miklós né és Varga Istvánné peréről és Máté Miklós né elégetését rendelő ítéletről           | 300 |
| CCCX. Kolozsmegye. 1723. Magánpanasz alapján boszorkánysággal vádolt Bács Miklós né perében elhalasztó ítélet .....                  | 300 |
| CCCXI. Dés. 1723. Szaniszló Borbála perében ítélet: vízpróba; és felmentetett .....  | 301 |
| CCCXII. Biharmegye. 1723. Gáti Ilona ellen ítélet: megyéből kiűzés.....  | 301 |
| CCCXIII. Biharmegye. 1723. Takács Ilona perében ítélet: 20 bot-ütés .....  | 302 |
| CCCXIV. Biharmegye. 1723. Vas Anna és Csillag Anna perében ítélet: az első reversalist ad magáról, a második 12 botütést kap .....   | 302 |
| CCCXV. Biharmegye. 1723. Dózsa Andrásné Kis Anna ügyében vádindítvány és ítélet: elégetés.....                                       | 302 |
| CCCXVI. Biharmegye. 1723. Göbei Istvánné Berek Anna ügyében tanúvallatás és őt a megyéből kitiltó ítélet .....                       | 303 |
| CCCXVII. Biharmegye. 1723. Pengő Ilonát és Szabó Katót elégetni rendelő ítélet.....  | 306 |
| CCCXVIII. Biharmegye. 1723. Molnár Anna a vízpróba alkalmával alámerülvén, ítélet: reversalis és felmentés. ....                     | 307 |
| CCCXIX. Biharmegye. 1723. Ugrai Borbála: reversalis mellett felmentés .....  | 307 |
| CCCXX. Biharmegye. 1723. Kerekes Kata ügyében vádindítvány és ítélet: vízpróba után a megyéből kitiltás.....                         | 307 |
| CCCXXI. Biharmegye. 1723. Szegedi Istvánné Fejér Kata ügyében tanúvallatás és ítélet: elégetés .....                                 | 308 |
| CCCXXII. Biharmegye. 1723. Jenei Istvánné Harsányi Anna perében tanúkihallgatás és ítélet: elégetés.....                             | 313 |
| CCCXXIII. Biharmegye. 1723. Tóth Mihályné perében tanúkihallgatás .....  | 316 |
| CCCXXIV. Trencsénmegye. 1723. Kivonat Sesedonka Zsuzsánna peréből és ítélet: elevenen vagy fővétel után elégetés.....                | 323 |
| CCCXXV. Dés. 1723. Szaniszló Borbála ellen vádindítvány....  | 325 |
| CCCXXVI. Békésmegye. 1723. Kovács Istvánné perében felmentő ítélet .....   | 326 |
| CCCXXVII. Békésmegye. 1724. Kósné Török Mária perében ítélet: elégetés .....   | 326 |
| CCCXXVIII. Biharmegye. 1724. Otomány községbeli nők ellen tanúkihallgatás .....  | 326 |

|  |     |
|--|-----|
| CCCXXIX. Beregmegye. 1724. Kállainé perében, Borsova köz-<br>ségben tartott tanúkihallgatás .....  | 346 |
| CCCXXX. Beregmegye. 1724. Elégetést rendelő ítélet Nagy Sára<br>Del Anna és Pál Zsófi ellen .....  | 354 |
| CCCXXXI. Debreczen. 1724. Magát Tátosnak valló Bartha<br>Andrásné Balázi Erzsébet perének tárgyalása; vád és védő-<br>ügyvédek perbeszédei; vádlott tortura alatti vallomásai és<br>végítélet: a városból kitiltás és háza lerombolása ..... | 354 |
| CCCXXXII. Debreczen. 1725. Rác Mártonné perirataiból ki-<br>vonat; ítélet nincs .....  | 363 |
| CCCXXXIII. Biharmegye. 1726. Hegyközpályi előljárósága által<br>foganatosított tanúkihallgatás Balázs Gáspárné ellen .....   | 365 |
| CCCXXXIV. Biharmegye. 1726. Artándi előljáróság által fogana-<br>tosított tanúkihallgatás Kis Mihályné Sallai Erzsók ellen....   | 368 |
| CCCXXXV. Dés. 1726. Vádindítvány Szaniszló Borbála ellen és<br>bizonyítást rendelő végzés (l. CCCXXV).....   | 374 |
| CCCXXXVI. Dés. 1726. Szaniszló Borbála perében ítélet .....  | 374 |
| CCCXXXVII. Ugocsamegye. 1726. Szabó Mihályné ellen tartott<br>tanúkihallgatás felemlítése .....  | 375 |
| CCCXXXVIII. Ugocsamegye. 1726—7. Molnár Andrásné Mészáros<br>Krisztina perében tanúkihallgatás és ítélet; elégetés .....   | 375 |
| CCCXXXIX. Biharmegye. 1727. Derecskei Erzsébet perében íté-<br>let: elégetés .....   | 377 |
| CCCXL. Biharmegye. 1727. Sága község előljárósága által fogana-<br>tosított tanúkihallgatás Tóth Györgyné és Tóth Péterné<br>ellen .....   | 377 |
| CCCXLI. Dés. 1727. Kecskemétiné Ács Borbála pere Szász<br>Istvánné ellen, mert ez őt boszorkánynak mondta; felperes<br>perköltegekben elmarasztaltatik .....   | 394 |
| CCCXLII. Ugocsamegye. 1727. Rátonyi Mária ellen tartott tanú-<br>vallás felemlítése .....  | 395 |
| CCCXLIII. Szeged. 1728. Az ez évi szegedi boszorkányperek ki-<br>vonatai .....   | 395 |
| CCCXLIV. Felsőbánya. 1728. Szabó Mártonné perében ítélet: csak<br>parázñaságára vonatkozik .....   | 403 |
| CCCXLV. Pestmegye. 1728. Koldus Molnár Ilona perében tanu-<br>vallatások, vádlott tortura alatti vallomásai; újabb valla-<br>tások .....   | 403 |
| CCCXLVI. Ugocsamegye. 1728—9. Magát <i>feltáto</i> snak mondó<br>Fejér Anok perének ügyirataiból közlemény.....  | 420 |
| CCCXLVII. Dés. 1729. Barátosi Istvánné Lőrincz Erzsébet és<br>Tölcséki Sámuelné ellen vád és őket felmentő ítélet.....   | 421 |
| CCCXLVIII. Dés. 1729. Özveggy Szekeres Mihályné perli Nagy<br>Sámuel, ki őt boszorkánynak nevezte; ítélet nincs.....   | 422 |
| CCCXLIX. Dés. 1729. Simon Mihályné perli György Kovácsné,<br>ki őt boszorkánynak mondta. Alperest felmentik .....  | 422 |
| CCCL. Debreczen. 1729. Csengeriné Bodroközi Kata perirataiból<br>kivonat; ítélet: városból kiűzés, házak lerombolása .....   | 423 |
| CCCLI. Aranyosszék. 1729. Hegyi Anna ügyében tanúkihalla-<br>tások elrendelése .....   | 427 |
| CCCLII. Szeged. 1729. Tudósítás Végh Istvánné Koncz Sára és<br>özveggy Horváth Istvánnénak, a kanczelláriát megjárt, fővé-<br>telt és testük elégetését rendelő ítélet végrehajtásáról.....  | 427 |
| CCCLIII. Trecsén. 1730. Hivatalos bizonyítvány arról, hogy egy<br>állítólag ördögös embert próba után nem találtak annak.....  | 428 |



|   |     |
|---|-----|
| CCCLIV. Debreczen. 1730. Jóna Mihályné Oroszi Ilona perirataiból :<br>a torturát rendelő végzés; jelentés a torturáról és ítélet :<br>vesszőzés és városból férjével együtt kiűzés..... | 428 |
| CCCLV. Debreczen. 1730. Vezendi Andrásné perében ítélet :<br>városból kiűzés .....  | 430 |
| CCCLVI. Szatmármegye. 1730. Tudósítás Sárosi Jánosné Tóth<br>Borka peréről és elégetéséről .....  | 430 |
| CCCLVII. Ungvár. 1730. Tudósítás Szücs Györgyné elégetéséről  | 430 |
| CCCLVIII. Krasznamegye. 1730. Németh Mihályné Gyulai Erzsé-<br>bet ellen ítélet : tortura, ha vall, elégetés, ha nem, megyéből<br>kiűzés .....  | 430 |
| CCCLIX. Kolozsmegye. 1730. Valye Simonnak Oltyán Onya elleni<br>panasza tárgyalása és újabb vizsgálatot rendelő ítélet .....  | 431 |
| CCCLX. Szeged, 1730. Sebestyén Mártonné panaszolván, hogy<br>Borsos Jánosné bűbájosan gyermekét megrontotta : vizs-<br>gálat elrendelése .....  | 433 |
| CCCLXI. Szeged. 1730. Tudósítás Lörík Marinka börtönben elhalt<br>nő peréről .....  | 433 |
| CCCLXII. Segesvár. 1730. Tudósítás öt 1730 után lefolyt perből,<br>köztük egy elégetés, egy városból való kiűzetést rendelő és<br>egy felmentő ítélet.....                              | 434 |
| CCCLXIII. Szeged. 1731. Tudósítás hét boszorkányperről, melyek<br>közül négy felmentéssel, kettő városból kiűzéssel végződött<br>s egynél ítélet nincs .....                            | 434 |
| CCCLXIV. Pestmegye. 1731. Kormos Jutka perének tárgyalása<br>és 100 pálczaütésre szóló ítélete.....   | 434 |
| CCCLXV. Biharmegye. 1731. Rusánda Duka perében tanúkihallga-<br>tás és felmentő ítélet .....  | 437 |
| CCCLXVI. Biharmegye. 1731. Hegyközpályi előljárósága által<br>foganatosított tanúvallatás Nagy Mártonné, Bálint Bene-<br>dekné és több más asszony ellen .....                          | 439 |
| CCCLXVII. Biharmegye. 1731. Tanúvallatás Nemes Pálné perében  | 448 |
| CCCLXVIII. Pestmegye. 1731. Krissa Zsuzsánna perében ítélet :<br>megyéből kiűzés.....   | 452 |
| CCCLXIX. Kolozsmegye. 1731—2. Mészáros Tivadarné Kimpan<br>Mária boszorkánypere és ítélet : három ízben mindig 120<br>pálczaütés után megyéből kiűzés.....                              | 453 |
| CCCLXX. Ugocsamegye. 1732. Paládi Jánosné Tóth Ágota elleni<br>tanúkihallgatás és ítélete : elégetés.....   | 455 |
| CCCLXXI. Ugocsamegye. 1732. Paládi Jánosné tortura alatti val-<br>lomásai alapján beperelt négy asszony torturát határozó<br>ítélete .....  | 463 |
| CCCLXXII. Ugocsamegye. 1732. Dents Istvánné elleni tanuki-<br>hallgatás és elégetésének felemlítése .....   | 464 |
| CCCLXXIII. Biharmegye. 1732. Szabó Mihályné ügyében<br>tanúvallatás és ítélet : torturától függő égetés vagy kiűzés   | 464 |
| CCCLXXIV. Körömend. 1732. Kivonat Dése Éva peréből és<br>ítélet : elégetés.....   | 466 |
| CCCLXXV. Kolozsvár. 1733—4. Kivonat Kádár Kata peréből,<br>ítélet : elégetés .....  | 468 |
| CCCLXXVI. Beregmegye. 1731—35. Tudósítás Gál Mihályné<br>Kakas Anna és Tóth Borbála peréről és fővétel után testük<br>elégetéséről .....  | 474 |
| CCCLXXVII. Beregmegye. 1735. Tudósítás magát <i>feltáto</i> snak<br>valló Borsi Ilona peréről .....   | 475 |

|   | Oldal |
|---|-------|
| CCCLXXVIII. Biharmegye. 1735. Tanúkihallgatás Kerekes Tamásné és leánya Boros Andrásné Kerekes Kata ellen....   | 475   |
| CCCLXXIX. Debreczen. 1735. Varga Istvánné peréből kivonat és ítélet: vesszőzés és városból kiűzés .....   | 479   |
| CCCLXXX. Aranyosszék. 1735. Csegezi Györgyné Szász Anna pere és ítélet: elhalasztó .....  | 484   |
| CCCLXXXI. Aranyosszék. 1735. Borbély Péter, özvegy Musnai Jánosné, Csanádi Jánosné, Borbély Anna, Simándi Istvánné, Czigány Miklósné és özvegy Szilágyi Mártonné ellen vádindítvány és tanúvallatás elrendelése ..... | 486   |
| CCCLXXXII. Trencsénmegye. 1735. Ítélet Polina Anna ellen: lefejezés és teste elégetése .....  | 488   |
| CCCLXXXIII. Dés. 1735. Vádindítvány Balázs Jánosné Asztalos Zsófia ellen .....  | 489   |
| CCCLXXXIV. Trencsénmegye. 1736. Ítélet Karova perében: tortura; ha nem vall, fővétel, ha vall, eleven elégetés ....   | 489   |
| CCCLXXXV. Szentrontás. 1737. A marosköri unitárius esperesség határozata Balog László válóperében, melyben feleségét, egyebek közt, boszorkánysággal vádolja .....  | 490   |
| CCCLXXXVI. Biharmegye. 1737. Tanúkihallgatás Kovács Istvánné perében.....   | 491   |
| CCCLXXXVII. Kolozsmegye. 1738. Groszán Anistie perének tárgyalása és ítélet: megpálcázás.....   | 494   |
| CCCLXXXVIII. Körmend. 1738. Kivonat Vampel Tamásné Prukker Borbára peréből és ítélet: fővétel és teste elégetése  | 495   |
| CCCLXXXIX. Trencsénmegye. 1738. Ítélet Csarapatka Katalin perében; fővétel és teste elégetése.....  | 497   |
| CCCXC. Trencsénmegye. 1739. Kivonat Lako Jánosné Gyurcsánszki Kata peréből .....  | 497   |
| CCCXCI. Trencsénmegye. 1739. Kivonat Lacorán Györgyné peréből, ítélet: reversalis mellett felmentés .....   | 499   |
| CCCXCII. Pestmegye. 1741. Tudósítás Vörös Ilona peréről....   | 500   |
| CCCXCIII. Nagy Sink. 1741. Tudósítás egy boszorkánynak elégetéséről .....   | 500   |
| CCCXCIV. Trencsénmegye. 1741. Masiczka Dorottya peréből kivonat és elhalasztó ítélet.....   | 500   |
| CCCXCV. Biharmegye. 1741. Kántor Erzsébet perében vádindítvány és ítélet: 50 pálczaütés.....  | 501   |
| CCCXCVI. Körmend. 1741. Kivonat Balogh Dorottya peréből és ítélet: elégetés .....   | 501   |
| CCCXCVII. Dés. 1742. Nyolcz asszony elleni peres eljárás és kettő ellen fővételt és testük elégetését határozó ítélet....   | 505   |
| CCCXCVIII. Körmend. 1742. Kivonat Sümenko Sebestyén peréből és ítélet: fővétel és a test elégetése .....  | 508   |
| CCCXCIX. Brassó. 1743. Tudósítás egy vérszopó vampir fedeztetéséről .....   | 510   |
| CD. Dés. 1743. Vád Mogyorosi Miklósné Lázár Erzsébet ellen, ítélet nincs .....  | 510   |
| CDI. Marosszék. 1744. Felmentő ítélet Szabó Istvánné Deák Kata ügyében .....  | 511   |
| CDII. Dés. 1744. Kibédi Erzsébet ellen vád és ítélet: pénzbírság  | 511   |
| CDIII. Biharmegye. 1744. Községi elöljáróság által keresztülvitt tanúvallatás Józsa Kata ellen .....  | 511   |
| CDIV. Biharmegye. 1745. Községi elöljáróság által keresztülvitt tanúvallatás Oláh Mihályné és gyermeke halála okozójáról  | 515   |



|   |     |
|---|-----|
| CDV. Marosszék. 1745. Kovács Mihályné panasza, hogy őt László András boszorkánynak mondta .....   | 520 |
| CDVI. Trencsénmegye. 1745. Hulmena Dorottya perében ítélet: fővétel és teste elégetése .....  | 520 |
| CDVII. Nyitra megye. 1745. Tudósítás Gróf Eszterházi Zsófia ellen, boszorkányok pártolása miatt tartott tanukihallgatósról .....            | 520 |
| CDVIII. Szász Sebes 1746. Tudósítás egy boszorkányperről, ítélet nincs .....  | 520 |
| CDIX. Marosszék. 1746. Moldovánné Felelő Mária perében ítélet: vivum homagium .....   | 521 |
| CDX. Trencsénmegye. 1747. Masiczka Dorottya perében felmentő ítélet .....   | 521 |
| CDXI. Trencsénmegye. 1747. Boronkova Katalin peréből kivonat és felmentő ítélet .....   | 521 |
| CDXII. Marosszék. 1747. Özveggy Erős Jánosné perének vég tárgyalása és ítélet: elégetés .....   | 522 |
| CDXIII. Trencsénmegye. 1747. Slezák István és felesége Franyó Anna peréből kivonat és elhalasztó ítélet .....                               | 523 |
| CDXIV. Dész. 1748. Rácz Péterné Orosz Borbála perli Lakatos Istvánt és feleségét, kik őt boszorkánynak mondták ....                         | 524 |
| CDXV. Ugocsa megye. 1745—49. Özveggy Ilosvai Gáborné Dencs Anna peréről közlemény. Ítélet nincs .....                                       | 524 |
| CDXVI. Ugocsa megye. 1738—48. Lugosi Éva elleni perben felmentő ítélet .....  | 524 |
| CDXVII. Ugocsa megye. 1750—51. Kósa Istvánné Gecse Mária ellen foganasított tanuvallatás és ítélet: tortura után felmentés .....            | 525 |
| CDXVIII. Dész. 1751. Nagy József és felesége Fekete Judit perlik Tóth Istvánt és feleségét, kik őket boszorkánysággal vádolták .....        | 529 |
| CDXIX. Kiskúnhalas 1751—2. Csapó Katalin boszorkánypereben ítélet: elégetés .....   | 529 |
| CDXX. Biharmegye. 1752. Dobos Mihályné perében tanuvallatás .....   | 530 |
| CDXXI. Dész. 1752. Diószegi Mihály perli Kis Margitot, ki Diószegi leányát boszorkánysággal vádolta .....                                   | 531 |
| CDXXII. Biharmegye. 1752. Szilágyi Pálné és egy Panda nevű szolgáló ügyében tanuvallatás és ítélet: 100—100 pálczaütés .....                | 532 |
| CDXXIII. Marosvásárhely. 1752. Farkas Borbála perének iratai, ítélet: elégetés .....  | 539 |
| CDXXIV. Marosszék. 1754. Jánosi Istvánné Hajdu Judit perének tárgyalása .....   | 564 |
| CDXXV. Csongrádmegye. 1755. Tudósítás Oláh Mártonné boszorkánypereéről és lefejeztetés s teste elégetését rendelő ítéletről .....           | 567 |
| CDXXVI. Arad megye. 1755. Pásztori Kata másképp Vernek boszorkánypereének iratai, ítélet: elégetés .....                                    | 567 |
| CDXXVII. Arad megye. 1756. Vastagné Nagy Ilona, Szabó Mihályné Tóth Ilona, Bodnár Ferenczné Ilona perének iratai s ítéletök: elégetés ..... | 580 |
| CDXXVIII. Dész. 1756. Nagy Józsefné Fekete Judit perli Kis Sámuelné, ki őt boszorkánynak mondotta .....                                     | 599 |
| CDXXIX. Bács. 1756. Mária Terézia rendelete, hogy a boszorkányperek az ítélet végrehajtása előtt hozzá felterjesztendő .....                | 600 |
| CDXXX. Pozsony, 1756. Helytartótanács Csongrádmegyét felszólítja, hogy Écséri Anna perét terjessze fel .....                                | 601 |

|  |       |
|--|-------|
|  | Oldal |
| CDXXXI. Pozsony. 1756. Helytartótanács rendelete megyékhez, városokhoz a boszorkányperek felterjesztése iránt .....  | 602   |
| CDXXXII. Beregmegye. 1756. A boszorkányperek felterjesztése tárgyában vett rendelet felől Beregmegye több megyének véleményét kéri .....   | 603   |
| CDXXXIII. Ungmegye. 1756. Ungmegye átirata Beregmegyéhez, melyben közli, hogy aggodalmait nem osztja s a rendeletnek eleget fog tenni .....  | 603   |
| CDXXXIV. Biharmegye. 1756. Biharmegyének Beregmegyéhez intézett átirata az Ungmegyeihez haso ló értelemben....   | 604   |
| CDXXXV. Pozsony. 1756. A Helytartótanács előterjesztése, hogy a királynő január 26-iki rendeletének eleget tett és több megye az ellen tiltakozott.....                                | 605   |
| CDXXXVI. Zalamegye. 1756. Kuzma Istvánné és Gábor Éva boszorkánypert Zalamegye felterjesztvén, a helytartótanács bizottságának véleményes jelentése .....                              | 606   |
| CDXXXVII. Sopronmegye. 1756. Vertics Erzsébet perének iratai, valamint a helytartótanács bizottságának véleményes jelentése .....  | 615   |
| CDXXXVIII. Biharmegye. 1756—7. Marosi Pálné Békési Erzsébet perében tanúkihallgatás és ítélet: felmentés .....   | 630   |
| CDXXXIX. Bécs. 1758. Királyi rendelet a boszorkányperek szabályozása és a boszorkányok Bécsbe szállítása tárgyában .....   | 638   |
| CDXL. Rohonc. 1758. Batthiányi nádor felterjesztése, melyben a királyi rendelet fogatosítása iránt aggodalmait fejezi ki   | 639   |
| CDXLI. Bécs. 1758. Királyi rendelet, mely az előbbieket meg-erősíti .....  | 641   |
| CDXLII. Bécs. 1758. Van-Swietennek a királynőhöz intézett bizalmas emlékirata a körösi törvényszéktől elítelt és Bécsbe szállított Logomer Magdolna peréről.....                       | 642   |
| CDXLIII. Bécs. 1758. Királyi rendelet Logomer Magdolna szabadon bocsátása iránt.....   | 659   |
| CDXLIV. Csanád vármegye. 1758. Szelenctei Erzsébetnek Csanád-<br>megye által felterjesztett peréről a helytartótanács bizott-<br>ságának jelentése .....                               | 660   |
| CDXLV. Csanád vármegye. 1758. Csanádmegye felirata a hely-<br>tartótanácsához, melyben Szelenctey Erzsébet Bécsbe szállí-<br>tásának akadályait fejti fel.....                         | 664   |
| CDXLVI. Csanád vármegye. 1758. Csanádmegye felirata, hogy<br>megértvén, miszerint az akadályok elháríthatnak, a Bécsbe<br>szállításról intézkedik .....                                | 665   |
| CDXLVII. Hódmezővásárhely. 1758. Hódmezővásárhelyi plébánus<br>felségfolyamodványa a nála asylum jogot élvező s római<br>kath. hitre áttért Szöllősi Sára pere ügyében .....           | 666   |
| CDXLVIII. Pozsony. 1758. A helytartótanácsnak Csongrád-<br>megyéhez intézett leirata Szöllősi Sára ügyében .....   | 667   |
| CDXLIX. Zombor. 1758. Zombor városnak a kir. kancelláriához<br>intézett folyamodása: a Bécsbe szállított két boszorkányon<br>kívül még fogságban sinylődők ügyében intézkedést kér.... | 667   |
| CDL. Bécs. 1758. Királyi rendelet Zombor városához a fogoly<br>boszorkányok szabadon bocsátása iránt.....  | 668   |
| CDLI. Győr vármegye. 1759. Horváth János és Németh Kata<br>boszorkánypere összes iratai.....   | 669   |
| CDLII. Dés. 1760. Ítélet Balázs Judit és Balázs Borbála ellen:   |       |



|   | Oldal |
|---|-------|
| ezuttal mentsek magukat hiteles személyekkel, ha még gyanura okot adnak, a vízpróbára vettetnek .....   | 692   |
| CDLIII. Szabolcs vármegye. 1761. Boszorkánysággal vádolt Andrási Mária ügyében tanúkihallgatás .....  | 693   |
| CDLIV. Dész. 1763. Beke Györgyné perli Macskási Józsefnét, ki őt boszorkánynak mondta .....   | 695   |
| CDLV. Dész. 1764. Szócs Mártonné perli Szöllősi Mihályt, ki őt boszorkánynak mondta .....   | 695   |
| CDLVI. Bihar vármegye. 1766. Marosi Pálné és fia Miklós boszorkányperének összes iratai .....   | 695   |
| CDLVII. Bécs. 1766. Tudósítás egy királyi rendeletről, mely egy Zetelakán folyt boszorkányper kapcsán Erdély kormányzójához intéztetett ..... | 708   |
| CDLVIII. Bereg vármegye. 1766. Özveggy György Péterné és Joó Péterné ellen tartott tanúkihallgatás .....                                      | 708   |
| CDLIX. Bécs. 1768. Királyi rendelet nyitrai megyei Kuhajdek Dorottyá pere kapcsán a boszorkányperek beszüntetése iránt .....                  | 715   |
| CDLX. Bécs. 1768. Mária Terézia királynő soproni megyei Kosnyák Ilona pere alkalmából a boszorkányperek teljes beszüntetését rendeli .....    | 716   |
| CDLXI. Vajka. XVIII. század eleje. Egy tömeges vízpróba leírása .....   | 717   |

## NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

- Abafi Lajos 261, 262, 403.  
 Abaújvár 603, 605.  
 Abony 111.  
 Abrakosztóné Tóth Borbála  
 (1731—35) 474.  
 Ács Andrásné Kónya Ilona (1758)  
 660, 662.  
 — Ferencz (1723) 314.  
 — Györgyné Katalin (1755) 571,  
 573.  
 — Istvánné (1758) 662.  
 — Jánosné Balás Judit (1760) 692.  
 — Mihályné Kádár Kata (1733—  
 1734) 468, 472, 473.  
 — Miklós (1726—27) 375, 376,  
 378, 381, 383.  
 — Miklósné Sáradi Anna (1726—  
 1727) 382, 383, 385.  
 Adinica (leány név) (1712) 257.  
 Ádám deák (1584) 28.  
 — Jánosné Német Erzsébet (1723)  
 314.  
 — Györgyné Gerinyi Erzsébet  
 (1708) 219.  
 — Lőrincz (alias Ráczman, 1674)  
 125.  
 — Mihály (1693) 126.  
 — Mihály (1708) 219.  
 — Vincze (1565) 2.  
 Ádamosi János (1695) 178.  
 Adelfi Antal (1756—7) 625.  
 Adorjáni György (1746) 521.  
 Aegermont János (1699) 190.  
 Ágasból fejés 230, 231, 235, 242.  
 Agya 512, 513, 514.  
 Ajtai István (1696) 185.  
 — Sándor (1726—7) 376.  
 — Tamás (1660) 117.  
 Ajtoni János (várfalvi, 1656) 114.  
 — —né Váradi Katalin (1656)  
 114.  
 Ajtoni Istvánné (várfalvi, 1668)  
 121.  
 Alb Ferencz (1681) 132.  
 Albert deák, l. Litterati Albert:  
 — Imre (1584) 63.  
 — Imréné (1584) 63.  
 Albi Jánosné Kávási Eliz (1710)  
 244, 245.  
 Albis k. 218, 220, 221, 222, 223,  
 335, 338, 340, 345.  
 Állatok szavának megértése 3,  
 170.  
 Alma Jakab (1584) 63.  
 Almádi József (szárai, 1723) 300.  
 Almás Mihályné Katalin (1570) 15.  
 Almási Jánosné Kende Ilona  
 (1710) 244.  
 Almával rontás 78.  
 Alvinczi János (1723) 312, 315.  
 Ambró János (1723) 324.  
 — Miklós (1735) 488.  
 Ambrus deák (1584) 60.  
 — —né Rózsa (1584) 59.  
 — Mihály (1700) 195.  
 Ancsa (1728) 409.  
 Andrási Ferencz (1735) 478.  
 — Mária (1761) 693.  
 Angyal Andrásné (1693) 169.  
 — Mihály (1693) 163, 169.  
 Angyalos 210.  
 Angyalosi János (1656) 114.  
 Anók (1724) 344.  
 Anóka (1758) 668.  
 Ant h. n. 513.  
 Antal Imre (1565) 11.  
 — Mihály (1726) 372.  
 — Miklósné (1723) 309.  
 Anti Nagy Szabóné (1755) 576.  
 Apáczai Ferencz (keresedi, 1718)  
 280, 427, 484, 487.  
 — —né (1752) 550.



- Apafi Mihályné Bornemisza Anna  
 (1683—86) 142, 143.  
 Apai Gábor (1709) 237.  
 Apáti erdő 327.  
 Arad megye 567, 568, 569, 570,  
 571, 572, 573, 574, 575, 576,  
 577, 578, 579, 580, 581, 582,  
 583, 584, 585, 586, 587, 588,  
 589, 590, 591, 592, 593, 594,  
 595, 596, 597, 598, 605, 638,  
 639, 641, 642.  
 Aranykút k. 454.  
 Aranyos f. 150.  
 Aranyosszék 108, 111, 114, 115,  
 121, 175, 182, 183, 184, 185,  
 186, 187, 188, 189, 190, 196,  
 197, 198, 200, 201, 206, 280,  
 281, 427, 484, 485, 486, 487.  
 Árokhát 55.  
 Ároktó 162, 167.  
 Áron 643.  
 Áros Mihály (1711) 250.  
 Árpád cz. jegyzőkönyv 427.  
 Ártánd k. 369, 372, 374.  
 Aszód 411.  
 Asztalos András (1700) 191.  
 — —né v. Fazekas (1766) 698,  
 702.  
 — Antalné Anna (1584) 58.  
 — Benedek (1574) 21.  
 — Györgyné (1584) 50.  
 — Imre (1565) 8.  
 — István (1731) 444.  
 — —né (1731) 439, 445.  
 — Jánosné Zsófia (1570) 19.  
 — Lőrinczné (1570) 17.  
 — Péter (1565) 2, 4, 5, 6, 46, 47.  
 Asylum jog 666.  
 Áts Ferenczné Bölöni Katalin  
 (1752) 553.  
 Átváltozásai (a boszorkányok —)  
 bikává 212,  
 — csákósüveggé 524.  
 — disznóvá 5, 37.  
 — farkassá 475, 476, 478, 672,  
 674, 679, 688, 689.  
 — fecskévé 696, 697, 702.  
 — fekete kutyává 77, 78.  
 — fekete macskává 2, 3.  
 — forgószéllé 329, 330, 587.  
 — kakassá, tyúkká 387, 479.  
 — kutyává 256, 364, 577, 579,  
 593, 595, 597.  
 — különféle emberi alakba 37,  
 77, 79, 347, 354, 493, 524, 595.  
 — lóvá 366.  
 Átváltozásai lúddá 577, 579.  
 — macskává 56, 58, 68, 69, 78,  
 120, 330, 364, 524, 577, 585,  
 586, 591, 593, 595, 597.  
 — malaczezá 333, 495.  
 — marhává 348.  
 — nyúllá 577, 579, 599.  
 — zöld békává 264.  
 Ausztria 601, 639, 642, 667, 707,  
 716, 717.  
 Bába Erzsébet (1591) 73.  
 — Katus (özv. Varga Györgyné,  
 1591) 72, 73, 74.  
 Babos Jakab (1656) 115:  
 — Pál (1707) 210.  
 Baczoni Péterné (1723) 304.  
 Bács Nikulájné Maresinka Flóra  
 (1723) 300.  
 Bácsi György (1565) 5.  
 — György (1629) 94, 96.  
 — István (1629) 93.  
 Bagamér k. 204, 220, 228.  
 Bagaméri István (1756) 584.  
 Bagi János (1766) 714.  
 Bagoly Gergelyné (szováti, 1629)  
 100.  
 Bagos k. 303, 313, 314, 315,  
 449, 451.  
 Bagosi András (1756—7) 270.  
 Bágyon k. 189.  
 Bajcsi János (1728) 415.  
 Bajnóczi György (1752) 553.  
 — —né Harkó Katalin (1752)  
 548, 550, 553, 561.  
 — Mihály (1752) 549.  
 Baka György (1584) 69, 71.  
 — István (1711) 346.  
 — Mihályné (1715) 266.  
 Bakfark Balázsné (1584) 60.  
 Bakó Benedekné Dorottya (1591)  
 72.  
 — Mihály János (1766) 712.  
 Bakóné (1612) 75, 77, 79,  
 81, 82.  
 Bakonszeg k. 263, 264, 265.  
 Bakos Lucza (1612) 80.  
 Baktai Mártonné Karannai Ka-  
 talin (1731) 442.  
 Balási Ferencz (1766) 711.  
 — Pál (1725) 360.  
 Balata Györgyné Farkas Erzsébet  
 (1752) 557.  
 Balatinecz 606, 614.  
 Balázs Borbála (1760) 692.  
 — Gáspár (1726) 365.

- Balázs Gáspárné (1726—1731) 365,  
 366, 367, 441.  
 — Jánosné (1742) 502.  
 — — Szántó Borbála (1718) 280.  
 — — Asztalos Zsófia (1736) 489,  
 506.  
 — Judit (1760) 692.  
 — Mihályné Kádár Erzsébet  
 (1752) 549, 552.  
 Balázs Ambrus (1582) 24.  
 — Erzsébet (1693) 150.  
 — László (1565) 7.  
 — Mihály (keresedi, 1696) 183,  
 185, 186, 187, 188, 189, 196,  
 200.  
 Bálint Benedek (1731) 443.  
 — —né (1731) 439, 440, 441,  
 442, 443, 445, 446.  
 — deákné Anna (1584) 49.  
 — Johann, Hedvig fia (1574) 22.  
 Balla Gergelyné (1693) 157.  
 — Györgyné Kodormány Erzsé-  
 bet (1723) 305.  
 — Istvánné (1711) 246, 247, 248.  
 — Miklósné (1693) 155.  
 Ballos Miklósné (1694) 176.  
 — — leánya Judit, l. Piroska  
 Andrásné a.  
 Balogh Bálint (1715) 264.  
 — Erzsébet (1718) 281.  
 — Ferencz (1750) 525, 526, 527,  
 528.  
 — Ilona (1568) 13.  
 — Ilona (1708) 223.  
 — Imre (1766) 701.  
 — István (1689) 145.  
 — János (1723) 310, 317.  
 — —né (1724) 345.  
 — János földvári, 1702) 200.  
 — László (1737) 490.  
 — —né Burján Zsófia (1737) 490.  
 — László (1758) 614, 664.  
 — Márton (1652) 109.  
 — Mihály (1766) 715.  
 — Zsigmond (1707) 212.  
 Bályik (1693) 170.  
 Bánffy br. (1761) 694.  
 Bánffy Dénes (1621) 89.  
 — György (losonczi, 1721) 292.  
 Bán Gyula (1758) 649.  
 — Mihályné Bokor Ilona (1716)  
 272.  
 — Pila (1700) 194.  
 Banocz György (1723) 324.  
 Bányai (alias Székely) György  
 (1752) 541.
- Bányai Istvánné Koszorús Erzsé-  
 bet (1723) 311.  
 Bányász Jakabné Pofók Mária  
 (1732) 462.  
 Barakonyi Mihály (1723) 309.  
 — —né Tóth Erzsébet (1723)  
 310.  
 Baranyi (1766) 705, 706.  
 Baranyi Erzsébet (1758) 661.  
 — Gábor (1756—7) 632.  
 Baráth Istvánné (1584) 27, 29, 33.  
 Barátosi Istvánné Lőrincz Erzsé-  
 bet (1729) 421.  
 Barbel Jánosné (1574) 21.  
 Barbély János (1565) 5, 12.  
 — —né (1565) 6.  
 Barezán (1756—7) 632, 635, 636,  
 638.  
 Bardócz Mihály (1694) 172.  
 Bárdosi János (1752) 561.  
 — —né Sárdi Sára (1752) 561.  
 — Mihály (1752) 541.  
 Bárá h. n. 494.  
 Barinai László (1756) 602.  
 Barkócz 508, 509.  
 Barkóczy György (szalai, 1689)  
 144, 145, 147, 149.  
 Barla Demeterné (1568) 13, 14.  
 Barnáné (1717) 276.  
 Baronyi Istvánné Szántó Ilona  
 (1715) 270.  
 Bars (1756—7) 637.  
 Bársony Kata (1664—5) 120.  
 Bartha Andrásné Balási Erzsébet  
 (1725) 354, 355, 359, 360, 362.  
 — István (1654) 111.  
 — Jánosné Gabos Borbála (1700)  
 197.  
 — Katalin (1758) 661.  
 — Mihály (1724) 352.  
 Bartocz László (1728) 406.  
 Batári (sz. n.) (1709) 230.  
 Báticas f. 237.  
 Báthory Gábor (1614) 82, 89.  
 — Anna (1621) 89.  
 Batizi Pál (1732) 455.  
 Batta László (1766) 708.  
 Battyán 479.  
 Batthyányi nádor (1758) 639.  
 Bátor 714.  
 Becze László (1668) 121.  
 Beczkó (1722) 298, 299, 520.  
 Becse 381.  
 Bécs 409, 411, 600, 601, 638,  
 639, 641, 642, 643, 644, 645,  
 646, 647, 648, 649, 650, 651,



- 652, 653, 654, 655, 656, 657.  
658, 659, 664, 665, 667, 668,  
691, 692, 708, 715, 716, 717.  
Bedner Jánosné Ágota (1671) 122.  
Béhm Ádám (1766) 696, 700.  
Beke Györgyné Szabó Judit (1763)  
695.  
Beken Katus (1615) 85.  
Békés Erzsók (v. Marosi Pálné,  
1766) 701, 704.  
Békés k. 279, 403, 407, 419.  
Békés vmegye 270, 276, 279,  
280, 287, 291, 298, 326.  
Békési Jánosné Borbála (1584) 32.  
— Mihályné (1715) 270, 271.  
— Péter (1700) 195.  
— —né (1700) 195.  
Bekk Bálintné (1584) 60.  
— Györgyné (1735) 480.  
Bekkené (?) (1565) 11.  
Bél Mátyás 717, 718.  
Béldi Pál özv. (1683) 142, 143.  
Beléd 621.  
Belényes 593.  
Belényesi György (1707) 211.  
— —né Vincze Fruzsina (1707)  
211.  
Beliczay-féle diplomat. 275, 276,  
287, 290, 297, 299, 325, 488,  
490, 497, 499, 500, 501, 520,  
522.  
Bella István (1758) 671, 673, 682.  
Belláni (1758) 683.  
Bellus h. n. 324.  
Belső Szolnok vm. 256, 257.  
Bencze János (1709) 229.  
— —né (1707) 208, 209, 215.  
— Lőrincz (1707) 208.  
— Mátyás (1709) 229.  
Bencsik Mátyás (1728) 415.  
Bende Péter (1724) 349.  
Bene h. n. 382.  
Bene Mihály (1693) 162.  
— —né (1693) 167.  
Benedek (1724) 331.  
—né (1693) 156.  
— Istvánné (1724) 329, 331.  
Benedicti Magdolna (1568) 13.  
Benei György (1678) 128.  
Béni Jakabné (1726) 368.  
Benke János (1758) 676.  
— Mihály (1758) 684.  
Benkő Györgyné (1674) 125.  
— Márton (1752) 544.  
— —né Görög Judit (1752) 544.  
Bennehelt Katus (1612) 80.  
Benovszky András (1735) 488.  
Benő Mihály (1752) 551.  
Benyovanszki András (1745) 520.  
Bereczki Mihály (1640) 104.  
— —né Jó Erzsébet (1716) 271.  
Bereg 713.  
Bereg vm. 65, 300, 346, 353,  
354, 474, 475, 602, 603, 604,  
605, 708, 709, 711, 712, 713,  
714, 715.  
Beregszász 602, 604.  
Beregszászi Mihályné Ónadi Bor-  
bála (1752) 543.  
Berek István (1737) 493.  
— —né (1737) 493.  
— Gergely (1744) 514.  
Bereni Albertné (1629) 93.  
Berény 403, 409, 410, 411.  
Béres Istvánné (1652) 109.  
— János (1724) 335.  
— —né (1724) 328.  
Berethalom 86.  
Berettyó 264.  
Berkés Farkasné Orosz Ilona (1709)  
233.  
— — Csász Ilona (1709) 241.  
— Pálné Szege Ilona (1714) 259.  
Bernát György (1758) 665.  
Berta János (1709) 237, 434.  
Berzán Mária (1699) 189.  
— Péter (1699) 190.  
Berzeche Mihály (1568) 13.  
Bessenyei György (1766) 708.  
Beszterce 10, 469.  
Besztercei sz. Szűz 650.  
Bethlen Gábor 83, 89.  
Bethlen Miklós gr. (1696) 184.  
Beychel Szaniszlóné Borbála  
(1565) 6, 12.  
Bezerédi Mihály (1758) 669.  
Bicse 499.  
Bieske 403, 404, 405, 406, 409,  
413, 415, 418.  
Bicskei Ferencz (1728) 403, 404,  
405, 406, 407, 414, 415, 417.  
— —né (1728) 403, 404, 405,  
406, 407, 408, 412, 413, 414,  
418, 419.  
— István (1689) 145, 148, 150.  
— István (1728) 407.  
— József (1728) 407, 408.  
Bihar k. 332, 365, 366, 447, 450,  
518, 534.  
Bihar vm. 204, 218, 222, 223,  
244, 245, 246, 257, 258, 259,  
260, 263, 265, 267, 268, 269,

- 270, 271, 272, 276, 277, 279,  
281, 283, 290, 296, 297, 301,  
302, 303, 304, 305, 306, 307,  
308, 309, 310, 311, 312, 313,  
314, 315, 316, 317, 318, 319,  
320, 326, 327, 328, 329, 330,  
331, 332, 333, 334, 335, 336,  
337, 338, 339, 340, 341, 342,  
343, 344, 345, 365, 366, 367,  
368, 369, 370, 371, 372, 373,  
387, 388, 389, 390, 391, 392,  
393, 437, 438, 439, 440, 441,  
442, 443, 444, 445, 446, 447,  
448, 449, 450, 451, 464, 465,  
475, 476, 477, 478, 491, 492,  
493, 494, 501, 511, 512, 513,  
514, 515, 516, 517, 518, 519,  
530, 531, 532, 533, 534, 535,  
536, 537, 538, 539, 573, 591,  
603, 604, 630, 631, 632, 633,  
634, 635, 636, 637, 695, 696,  
697, 698, 699, 700, 701, 702,  
703, 704, 705, 706, 707, 708.
- Bihari György (1735) 479.  
Bika (ház Debreczenben) 314.  
Binder György (1685) 141.  
Biró Ilona (1732) 461, 463.  
— István (1711) 246, 247.  
— János (1742) 506.  
— Kata (1724) 332.  
— Mihályné (1717) 277.  
Bisztriczán Péterné (1742) 505.  
Bitse 489.  
Bizonyal Ferenczné (1728) 408.  
Blaga Gáborné Csüte Mária (1761)  
694.  
Blahó János (1735) 488.  
Bleum István (1565) 3.  
— Lőrincz (1565) 4.  
Blumenau 190.  
Bocner Mihály (1671) 122.  
Bocziné (1756) 596.  
Bocskó Jánosné (1616) 88.  
Bocskor Ferencz (1733—4) 468.  
Bocskoros Mihály (1745) 516.  
Boda Mihály (1758) 687.  
Bodzási Pál (1711) 250.  
Bódi Mihályné (gyarmati, 1755)  
578, 579.  
— — (sebesi, 1756) 593, 597.  
Bodnár Ferenczné Ilona (1756)  
580, 586, 587, 588, 589, 593,  
594, 596, 598.  
— János (1755) 578, 579.  
— Jancsiné Erzsók (1756) 594,  
597, 598.
- Bohrár Jankó (1756) 597.  
Bodoni Györgyné Cséplő Márta  
(1664) 119.  
Bodoni Márton (1671) 123.  
Bodor András (1732) 455, 456,  
457, 459, 461.  
— —né Kollát Ilona (1732) 459.  
— Anna (1732) 456.  
Bodorné (1724) 346.  
Boer Gábor (1696) 183, 184, 185,  
186, 187, 188, 189, 196, 197,  
198, 280.  
Bogacsics Gergely (1703) 204.  
Bogadusáné (1728) 396, 427, 428.  
Bogár Mátyás (1742) 508.  
Bogárdi Borbála (1709) 231.  
Bogáthi András (1723) 324.  
Bogdány Mihály (1727) 387, 388,  
389, 390, 392, 393.  
Bognár Ferenczné (1728) 409.  
— Péterné (1728) 410.  
Bogyoszló f. 219, 221.  
Bohus Imre (1755) 567, 580.  
— Sámuel (1728) 415.  
Bóji György (1727) 394.  
Bokor Demeter (1731) 437, 438.  
— Gáspárné (1587) 33.  
Boldizsár (1724) 330.  
Boldizsár Pálné Baktai Erzsébet  
(1731) 441.  
Boldogfalvi kapu 252.  
Boné sz. n. (1707) 210.  
Bonyha János (1700) 199.  
Bonyhai János (1683) 143.  
— Pál (1752) 548.  
Borba áztatott tyúktojás 78, 80,  
81.  
Borbála asszony (1581) 23.  
— Ferencz (1728) 398.  
Borbély Balázné (1584) 41.  
— Bálint (1724) 346.  
— Demeter (1584) 45.  
— Egyed (1584) 37, 38.  
— —né (1584) 37, 38.  
— György (1723) 310.  
— —né (1717) 277.  
— Illés (1584) 41.  
— Istvánné Szilágyi Anna (1696)  
185, 186.  
— János, alias Szakmári (1752)  
559.  
— Miklósné Anna (1731) 446.  
— Pálné Borbála (1584) 30, 34.  
— Péter (székelykocsárdi, 1736)  
486, 487.  
Borbélyné (1723) 311;



- Borbola Ferencz (1728) 396, 398, 399, 400.
- Borchiczky István (1735—8) 488, 498.
- Bordás János (1724) 331, 341.
- leánya (1724) 334.
- né (1724) 330, 331, 344, 346.
- Borgias Elekné Potentiana (1568) 14.
- Ilona (1615) 87.
- Borköszöntéssel rontás 78.
- Bornemisza János és felesége (1565) 5.
- László (1756) 603.
- Péter (1574) 22.
- Boronkai Ádám (1723) 317.
- Boronkova Katalin (1747) 521.
- Borosjenő 567, 573, 580, 585, 586, 588, 589, 590, 593, 596.
- Boros Andrásné Kerekes Anna (1735) 475.
- Ferencz (1738) 496.
- —né (1693) 196.
- György (1755—6) 573, 593.
- Ilona (1755) 573.
- István (1693) 156.
- —né (1693) 156.
- István (1707) 215.
- István (1758) 689.
- János (1730) 433.
- Kata (1724) 332, 337.
- Mihály (1755) 568, 576, 582.
- Tamás (1724) 341.
- Borosné (1724) 344.
- Borostyán 495.
- Borsi György (1726) 369, 370, 371, 373.
- Ilona (1735) 475.
- Jakab (1726) 371.
- —né (1726) 372.
- Borsiné (1726, 1756) 369, 370, 371, 372, 597.
- Borsó István (1728) 409.
- —né (1681) 133, 134.
- Borsod 605.
- Borsos Mártonné (1728) 409.
- Borsova f. 346, 347, 351, 354, 379.
- Bosnyák János (1756) 580, 588.
- Bosos István (1758) 684.
- Boszorkányok (v. gyanúsítottak) alakja 507.
- által a lopott jószág megszerzése 200, 275.
- ártatlansága 44, 55.
- átkelése vizeken száraz láb-  
bal 9, dióhéjban 233, 234, 235, 240, 242.
- Boszorkányok égetési (vallatási) költségei 71, 74, 198.
- felismerése 454, 599; lábnyomuk felvételével 49; szemétygyűjtéssel 230, 369; egyébbel 304, 315, 338, 344, 372, 376, 449, 516, 519, 542, 547, 554, 676, 680.
- fenyegetéseinek beteljesülése 34, 35, 39, 40, 53, 56, 62, 187, 189, 190, 209, 218, 219, 221, 222, 224, 225, 227, 239, 243, 247, 263, 265, 268, 278, 288, 303, 304, 305, 309, 313, 314, 322, 323, 327, 329, 330, 335, 336, 339, 341, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 365, 366, 376, 377, 384, 385, 390, 423, 425, 426, 432, 436, 440, 441, 442, 443, 446, 450, 451, 456, 458, 459, 470, 471, 477, 485, 493, 495, 502, 503, 509, 510, 513, 517, 527, 528, 546, 569, 582, 583, 585, 586, 588, 609, 615, 617, 620, 622, 627, 635, 636, 671, 672, 673, 674, 675, 677, 679, 687, 710, 713.
- fenyegetésének be nem teljesülése 509, 527.
- gyorsasága 59, 60, 61, 389, 533, 534, 535, 537, 539.
- gyűlése v. mulatsága 475, 477, 576, 579, 635.
- hatása távolra (láthatatlanul) 37, 47, 48, 69, 275.
- házassága ördöggel 416, 417, 575, 591, 594, 597.
- hivatalai 346, 367, 395, 398, 401, 410, 416, 419, 578, 593.
- től hurczoltatás 77, 210, 332, 337, 345, 444, 471, 477, 478, 524, 660, 677, 679.
- jelvényei 410.
- jövedölkése 38, 467, 688.
- kenyérsütése 198.
- könyve 411, 417, 419, 594, 596.
- közé felvétel 416, 575, 591, 594, 596.
- kiszabadulása börtönből v. békóikból 187, 286, 297.
- től megnyergeltetés 228, 231, 327, 336, 353, 526, 528, 593, 660, 661, 662.

- Boszorkányok nyomása 64, 78, 98, 194, 210, 229, 239, 308, 320, 321, 328, 329, 370, 371, 373, 417, 440, 445, 477, 493, 543, 547, 565, 578, 579, 586, 592.
- megjelenése zárt ajtón, ablakon etc. át 6, 10, 18, 57, 62, 78, 164, 264, 297, 320, 373, 423, 456, 466, 492, 555, 582, 660.
- pecsétetek (stigma) 400, 402, 411, 539, 575, 579, 591, 680, 701, 704.
- repülése 410, 416, 417, 576, 577, 578, 587.
- rontása 47, 48, 95, 96, 97, 99, 165, 166, 206, 210, 211, 212, 214, 215, 220, 228, 230, 232, 242, 244, 245, 247, 265, 274, 275, 278, 284, 285, 304, 305, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 330, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 343, 344, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 364, 367, 368, 370, 373, 379, 381, 382, 385, 390, 393, 394, 412, 423, 447, 451, 452, 455, 456, 457, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 470, 472, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 485, 488, 489, 492, 495, 498, 499, 500, 503, 504, 505, 506, 507, 509, 512, 515, 516, 517, 518, 520, 524, 526, 528, 529, 533, 535, 536, 540, 543, 546, 551, 569, 571, 572, 573, 577, 579, 582, 583, 584, 586, 587, 592, 593, 595, 597, 606, 607, 608, 609, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 662, 670, 671, 673, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 684, 689, 698, 699, 700, 701, 702, 706.
- Boszorkánysziget (Szeged) 396.
- ok távollétökben is tudják, róluk mit beszéltek 20, 38, 49, 50, 187, 304, 335, 371, 428, 429, 469, 507, 548, 632, 636.
- ok távoltartása 42.
- Boszorkány testéből lélek távo-  
zása 49.
- ok titkos távozása seprűvel 263.
- verem 389, 391, 392.
- -ozó károk felkutatására 209.
- -sági eszközök 417, 437, 539, 575, 685.
- -ság tanulása 33, 35, 106, 167, 285, 319, 323, 372, 461, 479, 480, 482, 527, 575, 590, 594, 596, 631, 676, 687.
- Bot Mária (1724) 347.
- Botos Ferenczné (1693) 165.
- Botzi Klára (1565) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12.
- Bozzási Benedekné (1584) 45.
- Bozsárdi László (1729) 421.
- Böggöz h. 544.
- Böjt elrendelése 132.
- Bökény k. 227.
- Bölcskeiné (1693) 154.
- Bölöni Gergely (1678) 128, 129, 136.
- Bölöny k. 213.
- Börhelt Péterné (1612) 79.
- Böszörmény 481, 482, 483, 633.
- Bözöd 547.
- Brassó 90, 102, 119, 143, 182, 190, 205, 258, 510.
- Brekner Pál (1584) 65.
- —né Anna (1584) 64.
- Brezbutz nevű ördög 417.
- Brozer András (1565) 7.
- Brozer Pálné Potentia (1565) 11.
- Tamás (1574) 22.
- —né (1584) 61.
- Bruckenthal Sámuel br. (1766) 708.
- Bucsei Jánosné (1636) 102.
- Buda 430.
- Budai Ferencz (1766) 703, 704.
- Ilona (1713) 257.
- Máténé Szűr Mária (1756—7) 616, 623, 625.
- Tamásné (1584) 42.
- Zsigmond (bölskei, 1732) 462, 463.
- Budaházi Ferencz (1725) 355.
- Budapesti Hirlap 246, 258.
- Bujáki Istvánné (1664—5) 120.
- Bujtás Jánosné Takács Éva (1756—7) 619.
- Bús György (1756—7) 634.
- Márton és felesége (1726) 368, 369, 370, 371, 372.



- Butka Istvánné Kovács Erzsébet (1731) 441.  
 Butsi úr (1726) 371.  
 Butyka Anna (1718) 282.  
 — Istvánné Szakmári Zsófia (1731) 439.  
 — Péterné Tóth Sára (1731) 439.  
 Buza k. 22.  
 Buzai Mátyásné Katalin (1582) 26.  
 Búzás Zsófia (1695) 177.  
 Bürker Simonné (1615) 86.  
 Bűvös könyv 3, 4, 5, 24, 25.  
 Calvin 666.  
 Carprovius (1756—7) 628.  
 Chechy J. (1700) 198.  
 Chepi András (1627) 92.  
 Chernei Pál (1724) 346, 354.  
 Chiochetti Simon András (1756) 580.  
 Chronicon Fuchsio-Lupino O. tardinum 88, 143.  
 Commotauerin (1666) 120.  
 Convocált bírák 111.  
 Czegléd 111.  
 Czeglédi Mihály (1708—15) 222, 265.  
 Czéh 480.  
 Czenk 677, 679.  
 Czents Jánosné Hegyes Anna (1761) 694.  
 Czigány Miklósné (1735) 486, 487.  
 Czige Pál (1565) 10.  
 — —né Anna (1565) 11.  
 Czimmerman (1758) 655.  
 Czina Ferenczné (1715) 264.  
 — Istvánné (1715) 265.  
 Czinderi Ilona (1731) 434.  
 Czipser Mátyás (1588) 71.  
 Czobor Imre (1637) 103.  
 Czola István (1709) 229.  
 Csáky János (1758) 614, 664.  
 Csala Mária (1714) 259.  
 Csanád vm. 638, 639, 641, 642, 660, 661, 662, 663, 664, 665.  
 Csanádi sz. n. (1755) 572.  
 — István (1678) 128.  
 — János (1756) 595.  
 — —né Borbély Anna (1735) 486.  
 — Mihály (1755) 578, 579.  
 Csaplár Vinczené Orsolya (1584) 65.  
 Csapó Ádám (1682) 135.  
 — —né (1682) 135, (1700) 193, 196.  
 Csapó Andrásné (1724) 328.  
 — István (1724) 328, 329, 340.  
 — Istvánné (1719) 284.  
 — József (1728) 415.  
 — Katalin (1751—2) 529.  
 — uteza 251.  
 Csarapatka Katalin alias Zarkora (1738) 497, 498.  
 Csatár 443.  
 Csatári Péter (1709) 229, 238.  
 Csécsi György (1627) 92.  
 Csecestejjel kuruzslás 76, 80, 81, 82.  
 Csegezi Györgyné Szász Anna (bágyoni, 1735) 484.  
 Cseh Miklós (1766) 705, 706.  
 — Istvánné (1711) 253.  
 Csehország 707.  
 Csejte 715.  
 Csejti Márton (1711) 252.  
 Csengeri Ambrus (1724) 353.  
 — —né Czeber Panda (1724) 353.  
 — Andrásné (1726—7) 382.  
 — Éva (1724) 347.  
 — György (1724) 347, 351, 353.  
 — István (1729) 425.  
 — —né Bodroγκözi Kata (1729) 423, 424, 425, 426.  
 — Pál (1726—7) 382.  
 — Sámuelné (1724) 348.  
 Csenkó György (1723) 324.  
 Cserepes Ádámné (1724) 334.  
 — András (1724) 336.  
 Cseri Mihályné Kovács Erzsébet (1756—7) 636.  
 Csetnek 74.  
 Csetfalva 300.  
 Csiba Imre (1758) 664.  
 Csík vm. 204.  
 Csik András (1744) 513.  
 — Mihály (1708) 220.  
 — —né Bencze Erzsébet (1708) 221.  
 Csiki (alias Borbély) József (1752) 556.  
 — — László (1752) 556, 562.  
 Csikós Jakab (1728) 404.  
 — Jánosné Erme Örzse (1728) 398.  
 Csikszentmárton 567.  
 Csikvánd 681.  
 Csillag Anna (1723) 302.  
 Csimai Mihályné (1727) 392.  
 Csinthó Imre (1758) 614.  
 Csiréné (1694) 171.  
 Csizsár Ágoston (1584) 45, 51, 53.  
 — —né (1584) 46, 53.

- Csiszár Anna (1752) 551.  
 — Antalné (1584) 53.  
 — Györgyné Kuthi Judit (1752, 543).  
 — Istvánné (1629) 94.  
 — Jakabné Annus (1584) 53, 54.  
 — János (1584) 53.  
 — —né Katalin (1584) 40, 53.  
 — János (1752) 542, 547, 558, 560, 561.  
 — —né Pataki Anna (1752) 547, 567.  
 — Mihály (1584) 53.  
 — Péter (1584) 45.  
 Csité János (1707) 217.  
 Csittszentmárton 564.  
 Csizmazia Gábor (1612) 77.  
 — István (kádás, 1612) 78, 81, 82.  
 — János (1756—7) 617, 619, 623, 625, 627, 628.  
 — Lázár (1612) 77.  
 — Mihály (1612) 76, 77, 78, 79, 80, 81.  
 — —né (1612) 80, 81.  
 — Miklós (1612) 78.  
 Csobák Miklós (1758) 689.  
 Csobány Borbála (1694) 177.  
 Csóka Pál (1700) 193.  
 Csókási Györgyné (1682) 135.  
 Csoma Miklósné (batári, 1707) 210.  
 Csomaközi (1621) 89.  
 — Zsigmond (1709) 238, 239, 240, 241, 242, 243.  
 — —né (1709) 228, 233, 236.  
 Csomas Péterné (1693) 153, 168.  
 Csongrád vm. 567, 600, 601, 661, 666, 667.  
 Csongrádi Farkasné Dániel Zsófi (1735) 487.  
 Csonka Lukácsné (1681) 133, 134, 135.  
 Csonka-szer 556.  
 Csorba János (1629) 96.  
 Csordás Panna (1728) 409, 417.  
 Csörgő Mihály (1682) 136, 137.  
 — —né Sándor Kata (1682) 136, 137.  
 Csorna 617, 619, 623, 625, 626, 627, 628.  
 —i plebanus (1756—7) 624, 627, 628.  
 Csőb György (1584) 45.  
 Csőrsz Mihályné Dobó Ilona (1731) 451.  
 Csősz Lukács (1709) 238.  
 — Varga Istvánné (1720) 288.
- Csugethi Simon (1755) 567.  
 Csuka Mihály (havadi, 1671) 123.  
 Csupros Andrásné (1713) 258.  
 Csuzi István (1727) 389.  
 Csűre Mihály (1709) 231.  
 Csűri Zsigmond (1709) 236.
- Daholecz 236.  
 Dalmácia 707.  
 Dálnoki Dániel (1723) 325.  
 — János (1682) 136.  
 Dancs Gergely (1766) 712, 713.  
 — —né (1766) 712.  
 — István (1708) 219.  
 — Lőrinczné (1615) 87.  
 — Orsolya (1615) 83, 84, 85, 86, 87.  
 Dancsó János (1728) 398, 399, 400.  
 — —né Hisen Borbála (1728) 395, 396, 397, 398, 399, 400.  
 Dandi Györgyné Csuka Margit (1709) 242.  
 — Istvánné Batizi Anna (1709) 241.  
 — János (1750) 526, 527, 528.  
 — —né Gecse Mária (1750) 525, 526, 527.  
 Dannert János szolgája István (1584) 70.  
 Dani András (1709) 231, 241.  
 — —né Vida Katalin (1709) 240.  
 Dániel Kovácsné (1682) 135.  
 Danyi János (1731) 447.  
 — —né Tóth Örzse (1728) 396, 398, 400.  
 Darányi Miklósné (1694) 173.  
 Daróczi Bálintné Anna (1582) 25.  
 Daurer Hannes (1584) 51.  
 — —né Orsolya (1584) 51.  
 Dávid Ferencz (1582) 24.  
 — Mihály (1719) 285.  
 Deák Ambrusné (1717) 279.  
 — Ádámné Katalin (1570) 18.  
 — Bálint (1708) 219.  
 — Máté (1584) 50, 55.  
 — Margit (1721) 290.
- Debreczen 22, 23, 74, 88, 89, 90, 91, 92, 100, 101, 102, 103, 104, 120, 131, 132, 133, 135, 150, 151, 152, 157, 162, 167, 168, 170, 173, 175, 180, 181, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 199, 201, 203, 206, 207, 223, 234, 240, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 265, 266, 267, 270, 271, 272, 273,



- 278, 279, 282, 283, 284, 285,  
286, 288, 289, 314, 330, 331,  
337, 354, 355, 356, 357, 358,  
359, 360, 361, 362, 363, 364,  
387, 402, 423, 424, 425, 426,  
428, 429, 430, 448, 449, 451,  
479, 480, 481, 482, 483, 484,  
533.  
Debreczeni ispotály 131.  
— pusztulása (1681) 131.  
Debreczeni Kata (1684) 138, 140,  
177, 178, 179.  
Dége 450.  
Dékány Ilona (1756) 594, 597, 598.  
— János (1744) 513.  
— Mihály (1744) 513.  
Del Anna (1724) 354.  
Demeter Andrásné Silló Kata  
(1697) 188.  
Demjén János (1700) 191, 193.  
— —né (1700) 191.  
Demjéni Ferenczné (1766) 711.  
Demjénné (1723) 304.  
Demkó Kálmán 23, 75, 100.  
Dencs Istvánné Somosi Anna  
(1732) 464.  
— János (1745—9) 524.  
Dénes Istvánné (1732) 415.  
Dengeleginé Török Kata (1614) 82.  
Dengler György (1584) 63.  
— Lukács (1584) 62, 63, 67.  
— —né (1584) 67.  
Derecske 306.  
Derecskeiné (1723) 311.  
Derecskei Erzsébet (nyüvedi, 1727)  
387.  
— Nagy Borbála (1711) 246.  
Dese Anna (1732) 466.  
Dés 130, 181, 182, 188, 189,  
249, 255, 282, 283, 301, 325,  
326, 374, 394, 395, 421, 422,  
489, 505, 506, 508, 510, 511,  
524, 529, 531, 532, 599, 692,  
696.  
Désiné (1715) 262.  
Dési Gergelyné Farkas Borbála  
(1752) 540.  
— Istvánné (1612) 81.  
Dezső András (1708) 219.  
Dezső úr (1738) 496.  
Dimién Istvánné (1630) 100.  
Dinnyés Istvánné (1694—6) 172,  
173, 181.  
— Panda (1696) 181.  
Diósi András (1584) 66, 67.  
— Mátyás (1584) 63, 67.  
Diósi Andrásné (1584) 63, 67.  
Diószegi (1723) 311.  
— Bálintné Szabó Kata (1652)  
110.  
— Mihály (1752) 532.  
Disznófejés 50, 54.  
Divéki Sándor (1756—7) 621.  
Dobi Zsigmondné Pap Erzsébet  
(1702) 203.  
Dobos 320.  
Dobos Istvánné (1766) 698.  
— Mihályné (telegdi, 1752) 530,  
531.  
Doboz k. 276.  
Dobsa István (1731) 444, 515, 518.  
— —né (1731) 446.  
Dohányzási tilalom 132.  
Dohna 488.  
Dóka Andrásné (1715) 261.  
— Istvánné (1715) 261.  
Dolinai Gábor (1709) 237.  
Domány István (1708) 220.  
Dombi Jánosné Gál Ilona (1721)  
295.  
— Péter (1615) 85.  
— —né (1615) 85, 86.  
— — leánya Kata (1615) 85.  
— — szolgálója Anna (1615) 85.  
Dombiné (1708) 221.  
Domján Ilona (1710) 246.  
— Jánosné (1693) 154, 156.  
— Miklós (1744) 513.  
Domjánné (1744) 512, 513 (1756)  
585.  
Domokos (1707) 194, 195, 196  
(1756—7) 636.  
— Jánosné G I Ilona (1750) 526,  
528.  
— Judit (1752) 553.  
— Márton (1725) 360.  
— Márton (1752) 552, 553.  
Domos Mártonné (1684) 141.  
Dorcon 499.  
Dormány János (1708) 218.  
Dorottya sz. n. (1758) 606.  
Dósa Andrásné Kiss Anna (1723)  
302, 306.  
— Márta (1640) 104.  
— Tamás (makfalvi, 1682) 136.  
Döbrentei Gábor I.  
Dömös Jánosné Szakács Kata  
(1702) 204.  
Dörgőné (1756—7) 634.  
Dresler Antal (1565) 10.  
— —né Anna (1565) 10.  
Dubrocsón 437, 438.

- Ducai Péter (1709) 243.  
 Dugógát p. 298.  
 Dugonics (v. Dugonya) Mihályné  
   Barak Margit (1728) 396, 398,  
   399, 400.  
 Duka Péter (1709) 243.  
 Dul Péter (1731) 442, 517.  
 — —né Erzsébet (1745) 517.  
 Duló 381.  
 Ecseri Anna (1756) 601.  
 Eger 419.  
 Eger Lénárt (1584) 67.  
 Egeresi Györgyné Zsófia (1568) 13.  
 — Mártonné (1584) 42.  
 Egérkő 547.  
 Egér- és nyúlcsinálás 697, 700,  
   704, 706.  
 Egri Ferencz (1584) 68.  
 Egyed György (1709) 228, 242.  
 — —né Molnár Erzsébet (1709)  
   233, 242.  
 — János (1709) 229, 239.  
 — —né Kovács Erzsébet (1709)  
   243.  
 — János (borosjenei, 1755) 567,  
   580.  
 Egyetemek (lipcei és bécsi —)  
   véleménye boszorkányperekben  
   291.  
 Egyházasradóc 501, 502.  
 Egyiptom 643.  
 Éjjeli vesztés 41.  
 Ekkert Mihály (1584) 51, 54.  
 Elek Ferencz (1752) 545.  
 — —né Borbély Katalin (1752)  
   545.  
 — Borbála (1724) 347, 354.  
 — Miklós (1726) 365.  
 — —né Szabó Anna (1731) 439.  
 Elekes Istvánné (1723) 318.  
 — Jánosné Demeter Anók (1712)  
   255.  
 Élő György (1758) 676, 683.  
 — Mária (1756—7) 626, 628, 629.  
 Éltető Mihály (zilahi —) leánya  
   Ilona (1584) 42.  
 Ember Antal (1584) 27.  
 — —né Pirocska (1584) 28.  
 Endori boszorkány 643.  
 Enyedi György (1750) 529.  
 Eördög Istvánné Szelenczey Er-  
   zsébet (1758) 660, 664.  
 Eötvös Demeterné Gyulai Anna  
   (1584) 32.  
 — Miklósné (1584) 31.  
 Eötvös Pálné (1584) 47.  
 — Péterné Anna (1584) 52.  
 — Péter (1584) 52.  
 — Sándor (vásárosnáményi, 1756)  
   603.  
 — Tamásné Anna (1584) 31, 32.  
 Eperjes 92.  
 Eperjesi Gergely (1584) 54.  
 — Istvánné (1652) 110.  
 Eppel Krestel (1584) 66.  
 — —né (1584) 65, 66.  
 — Lőrincz (1584) 70.  
 — — cselédje Margit (1565) 11.  
 Ér 298.  
 Éradony k. 260.  
 Erdély 25, 83, 253, 534.  
 Erdély Gáspár (1570) 19, 20.  
 Erdélyi István (1726) 374.  
 — István (1752) 530, 531.  
 — —né Kovács Ilona (1709) 242.  
 — János (1709) 237.  
 — —né Csele Katalin (1709)  
   241.  
 — János (1731) 441.  
 — Mihály (1766) 698.  
 Erdődi Antal (1768) 715.  
 Erdőháti Istvánné (1744) 512.  
 Erdőhegy 580.  
 Erdős Jánosné (1731) 442, 446,  
   515, 516, 517, 518.  
 Erman Péter (1696) 182.  
 Erős Jánosné György Erzsébet  
   (1747) 522.  
 Érsek Bálintné Márta (1584) 34.  
 Érsemlyén 218, 220, 223, 244,  
   245.  
 Ersényes János (1752) 551.  
 — Mártonné Szigethi Erzsébet  
   (1752) 543.  
 Ersénygyártó Gyárfás (1584) 69.  
 — Jakab (1584) 61.  
 — Jánosné Anna (1584) 59, 61.  
 Erzsébet asszony (1631) 102.  
 Ésaissné (1591) 74.  
 Eszenyi János (1708) 224.  
 Esztár 448, 449, 450, 451, 693,  
   694.  
 Esztári Erzsébet (1717) 277.  
 — Mihály (1723) 315.  
 — —né Szőrös Erzsébet (1723)  
   305.  
 — —né Sós Erzsébet (1723) 314.  
 — —né (1731) 449.  
 Esztergom 198.  
 Eszterházy Ferencz gr. (1766) 708.  
 — Zsófia gr. (1745) 525.



- Esztime Istvánné Sztanka (1699) 189.  
 Etseti Mihály (1752) 553.  
 — —né Domokos Judit (1752) 553.  
 Fábíán Ferencz (1766) 709, 710, 712.  
 — —né Nagy Zsuzsanna (1766) 712.  
 — Györgyné Barta Kata (1721) 293, 294.  
 Fabricius Ádám (1721) 297.  
 Fancsika 461.  
 Farád 615, 616, 617, 618, 619, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629.  
 Faragó Istvánné (1711) 253.  
 — János (1714) 258.  
 Farkas Ádám (1731) 434.  
 — András (1758) 676.  
 — —né Szilassi Zsófia (1715) 267.  
 — Borbála (1752) 539, 540, 542, 543, 545, 546, 547, 549, 550, 551, 552, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 562, 563.  
 — Demeter (1615) 85, 86, 87.  
 — Dénes (1615) 85.  
 — Imre (1752) 554.  
 — —né Medgyesfalvi Erzsébet (1752) 554.  
 — István (1742) 509, (1756—7) 628, 629.  
 — János (1709) 232, 233, 238, 239.  
 — —né Tóth Erzsébet (1709) 234, 242.  
 — János (1727) 389.  
 — —né Bartus Erzsébet (1731) 441.  
 — Márton (1755) 571, 573.  
 — —né Dobolyi Katalin (1752) 551.  
 — Péterné Katalin (1568) 13.  
 — Vida (1742) 509.  
 — Zsigmondné Szabó Ilona (1707) 209.  
 Farkasfalva 227.  
 — uteza Kolozsvárt 81.  
 Farna Kata (1615) 85.  
 Farnasi János (1629) 93.  
 Fazakas Benedekné Erzsébet (1570) 18.  
 — Boldizsárné (1584) 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35.  
 — György (1574) 22.  
 — István (1584) 48.  
 Fazakas János (szatmári, 1584) 28.  
 — —né (1584) 30, 34.  
 — —né (1584) 45, 51, 52.  
 Fazekas András (1766) 702, 703.  
 — István (1721) 296.  
 — Mátyásné Pecséri Anna (1715) 268, 269.  
 — Mihály (1708) 221, 240, (1726) 366.  
 — —né Ács Erzsébet (1731) 444, 446, 515.  
 Fehértemplom 200.  
 Fejedelem (1711) 252.  
 Fejér Anók (1716) 272, 349, 350, 352, 353, 379, 383, 384, 385, 420, 421, 443.  
 — Benedekné Katalin (1570) 18, 20.  
 — Jakab (1584) 69.  
 — Jánosné (1723) 309.  
 — Kálmánné (1584) 58.  
 — Máté (1735) 476.  
 — Mihályné (1640) 104.  
 Fejércse 711.  
 Fejérdi Bálintné (1584) 50.  
 — Istvánné (1612) 80, 81.  
 Fejérhegy 407, 410.  
 Fejérvári György (1733—4) 468.  
 Fejes István (1626) 91.  
 Fejsze Mária (1707) 214.  
 Feketeardó k. 455, 460, 461, 462, 463.  
 Fekete Andrásné (1673) 124.  
 — — Szállosi Katalin (1752) 550.  
 — György gr. (1768) 717.  
 — György (1715) 265.  
 — Istvánné (1693) 162, 167.  
 — János (1723) 319.  
 — —né Horváth Katalin (1723) 316, 317, 318, 319, 322.  
 — Kató (1570) 16, 17, 18, 19, 20, 21.  
 — Kató (1724) 346.  
 — Lajos 529.  
 — Mártonné Fazekas Éva (1752) 553.  
 — Mihály (1642) 106.  
 — Mihály (1700) 192.  
 — —né (1700) 192.  
 Feketepatak 262.  
 Félegyház k. 176, 258, 306, 334, 339, 631, 637, 705, 706.  
 Felsőbánya 261, 262, 403.  
 Felsőőr 495, 496.  
 Felsőszentmihályfalva 190.

- Fenes k. 9.  
 Fenvéd k. 100.  
 Ferdinyi Ferencz (1723) 323.  
 Ferencz papné (1584) 33.  
 — István (1707) 212.  
 — János (1707) 210.  
 Ferenczi Antalné (1584) 43.  
 — Istvánné Tóbiás Katalin (1723) 304.  
 Feresztő János (1694) 172.  
 Ficza Jánosné (1728) 415.  
 Filep Benedek (1584) 65.  
 — —né Ágota (1584) 67.  
 — Jánosné (1584) 69.  
 — Márton (1752) 552.  
 — —né Szijgyártó Sára (1752) 552.  
 Fleischer Dániel (bodendorfi, 1686) 147.  
 Fleischhacker Jakab (1704) 205.  
 Fodor András (1636) 102.  
 — —né Kálmány Anna (1709) 242.  
 — Albert (1584) 40, 70.  
 — György (1584) 60.  
 — — (1708) 220, 229, 240.  
 — —né Somogyi Anna (1708) 221.  
 — —né Sass Erzsébet (1709) 243.  
 — István (alias Varga) (1752) 557.  
 — —né Nagy Ilona (1752) 559.  
 — János (1724) 347.  
 — —né (1584) 51.  
 — —né Tóth Borbála (1709) 242.  
 — Mihályné Katalin (1565) 8.  
 — Pál (1715) 265, (1731) 448, 452.  
 Foenix cz. jkönyv 257.  
 Folbarth Mihály (1700) 198.  
 Fore Tivadar (1731) 437, 438.  
 — Péter (1731) 438.  
 Foris Ferenczné (1693) 167.  
 — György (1702) 200.  
 Forgách Jakabné Margit (1565) 12.  
 — Miklós gr. (1758) 664.  
 Forgács István (1730) 429.  
 Földes András (1727) 387.  
 Fölk Krestel (1584) 61.  
 Fösös Jánosné (1584) 41.  
 Frank Jánosné (1676) 127.  
 Fridrosi (?) 523.  
 Furta 387, 388.  
 Futamal Zsigmond (1707) 213.  
 Futamot András (1723) 455, 460.  
 Futó Magdolna (ródi, 1565) 6.  
 — Mihályné (1693) 151.  
 Füleki Mihályné (1724) 332.  
 Fülöp Jánosné Virág Anna (1694) 176.  
 — Mihályné (1693) 151.  
 Füresztő Péter (1735) 479.  
 Fűsi Istvánné (1700) 192.  
 Fűszedés temetőkertről 46.  
 — gyógyításra (kuruzslásra) 60, 93, 94, 104, 118, 127, 165, 166, 171, 172, 173, 181, 183, 213, 214, 217, 232, 266, 286, 315, 328, 333, 342, 344, 371, 404, 405, 406, 414, 418, 419, 465, 467, 480, 534, 541, 542, 545, 546, 577, 579, 583, 585, 685, 693, 696, 710.  
 Füvek és növények beszédének megértése 2, 3, 45, 135, 226.  
 Füzessi Erzsébet (1694) 177.  
 — Mihály (1724) 337.  
 Fűzi György (1733—4) 473.  
 Gaborján k. 157, 310, 311.  
 Gábor Éva (1758) 606.  
 Gácsai György (1709) 237.  
 Galambos Ambrus (1640) 105.  
 Gál Erzsébet, I. Pápai János a. — Ferencz (1750) 526, 528.  
 — István (1708) 221.  
 — István (1755) 571, 577, 579.  
 — —né Borbála (1755) 571.  
 — —né Panda (1755) 571, 576, 579.  
 — —né (1616) 88.  
 — János (1750) 526.  
 — —né Nagy Kata (1652) 110.  
 — —né Szaniszló Borbála (1712) 255.  
 — Miklós (1726—7) 379, 380.  
 — —né Lőre Kata (1726—7) 382.  
 — Mihályné Kakas Anna (1731—1735) 474.  
 — Mihályné (1693) 155, (1711) 247.  
 — Mihály (öreg, 1724) 337.  
 — Pál (1750) 526.  
 — —né Sós Katalin (1756) 526, 527, 528.  
 Gálné (1724) 344, 346.  
 Gálfalvi Ábrahám (1730) 432.  
 — György (1754) 567.  
 Gálfi Gyurka (1724) 348, 352.  
 — Mártonné Szép Jutka (1724) 347, 348, 349, 350, 352.  
 Gálospetri k. 177, 337, 501.  
 Gara Mihály (1693) 151.  
 — —né (1693) 151.



- Garai András szolgálója Anna (1612) 79.  
 Garajka Erzsébet (1716) 275.  
 Garbóczy János (1707) 212.  
 Gartner (Garner) Imréné Angleta (1565) 10, (1584) 66.  
 Gáspár Ferenczné (1754) 565.  
 Gáti Ilona (1723) 301.  
 Gattner Márton (1673) 123.  
 — —né (1673) 123.  
 Gazdag Jakabné (1584) 66.  
 — Krestel (1584) 66.  
 — Mihály (1584) 61.  
 Gebuska Mária (1717) 278.  
 Gedrud asszony (1565) 7, 8.  
 Gecse k. 351.  
 Gellér (v. Gellyén) András (1755) 578.  
 — —né Boros Sára (1755) 573, 574, 575, 576, 577, 578, 582, 593, 596, 598.  
 — —Péter (1726) 372.  
 — —né (1726) 372.  
 — —né (1755) 571.  
 Gellért István (1731) 436.  
 — János (1681) 131.  
 Gellye Jánosné (1755) 578, 579.  
 — Márton (1755) 578, 579.  
 Gellyén tanya 97.  
 Gelse 428.  
 Genge Mihályné (1631) 101.  
 Gerázó Márton (1758) 675, 676, 687.  
 Gerebesiné (1724) 364.  
 Géres Kincses Kálmánné (1584) 40.  
 Gerezda h. 411.  
 Gerezna 72.  
 Gergely bíró (miklóslaki, 1584) 50.  
 — deák (1664) 119, (1700) 194.  
 — Péterné (1726) 372.  
 Gergelyfi András (1656) 115.  
 Gerinczer (?) (1758) 672.  
 Gerla k. 279.  
 Gesznyi Györgyné Szabó Erzsébet (1709) 234.  
 Geszt 568, 569, 570, 578, 579.  
 Gilicsó Jánosné Nagy Anna (1728) 396, 397, 400.  
 Giriszán 170.  
 Gombási István (1681) 133.  
 Gombkötőné (1681) 133.  
 Gombos Bálintné Búzás Zsófia (1694) 176.  
 — Györgyné Tóth Anna (1717) 277.  
 — István (1681) 132.  
 Gombos Istvánné (1724) 334, 337, 339, (1756—7) 632.  
 — —né leányai (1724) 334.  
 Gonda Gergely leánya (1723) 319.  
 — —né Oláh Katalin (1723) 323.  
 — Istvánné (1723) 319.  
 Gosztonyi János (1728) 415, 418.  
 Gottschling Mihály leányai (1709) 226.  
 — Sára (1716—7) 273.  
 Gots István (1741) 504.  
 Gottsmeister András (1704) 205.  
 Göbei Istvánné Berek Anna (1723) 303, 304, 305, 306.  
 Gómör vm. 287.  
 Gönczi (alias Borbély) Jánosné Nagy Szabó Mária (1752) 554.  
 — —János (1752) 556.  
 Göndöly Istvánné Kőmives Margit (1692) 150.  
 Görgei Imre (1756) 603.  
 Görög István (1752) 541.  
 Grécz András (1756) 587.  
 Grécziné Győri Zsófia (1722) 298, 326.  
 Gregore Mihály (1758) 606.  
 — —né (1758) 606.  
 Gritner Máténé Anna (1565) 12.  
 Groszan Anistie (1738) 494.  
 Gróbel Keresztélyné Anna (1570) 16.  
 Gruzda György (1730) 433.  
 Grúz István (1584) 46.  
 — Péter (1565) 1, 2, 9, 12, (1584) 50, 52.  
 — —fia István (1584) 50.  
 Gub István (szovátai, 1754) 565.  
 — János (szovátai, 1754) 565.  
 Gulács 709.  
 Gulácsi Gábor (1766) 709, 710.  
 — Zsigmond (1732) 461.  
 Gulyás Mihályné (1693—4) 164, 171.  
 — —né Szege Ilona (1709) 227.  
 Gunesch Márton (1685) 141.  
 — —né Sára (1685) 141.  
 — Mihály (1685) 141.  
 — Pálné (1687) 142.  
 Gyalu 292.  
 Gyalok György (1728) 405.  
 Gyapjú k. 514.  
 Gyarmat k. 514, 582.  
 —i Kata (1709) 226.  
 Gyenő k. 680.  
 Gyermekfelváltás 165.  
 Gyermekmegrontás 49, 54, 63,

- 64, 153, 155, 162, 164, 165,  
167, 169, 190, 192, 220, 222,  
231, 314, 329, 333, 347, 349,  
350, 351, 352, 353, 366, 367,  
369, 370, 371, 372, 373, 376,  
382, 383, 384, 385, 390, 391,  
392, 393, 411, 433, 442, 451,  
456, 457, 458, 459, 460, 465,  
467, 470, 471, 493, 503, 509,  
513, 517, 526, 527, 533, 541,  
542, 543, 544, 545, 546, 547,  
548, 549, 550, 551, 552, 553,  
554, 555, 557, 558, 560, 561,  
583, 584, 607, 623, 635, 661,  
663, 670, 671, 674, 684, 696,  
698, 699, 702, 703, 709, 710,  
711, 712, 713, 714, 715.  
Gyerófi András (1584) 37.  
Gyimót k. 670, 674, 675, 676,  
683, 687.  
Gyógyítási díj 47, 49, 70, 153,  
154, 155, 156, 157, 215, 282,  
365, 547.  
Gyógyulás idejének megjövendő-  
lése 51.  
Gyöngyösi Márton (1752) 547.  
— —né Forrai Erzsébet (1752)  
548.  
Győr 246, 413.  
Győre Istvánné Faludi Ilona  
(1709) 236.  
Győrfi Istvánné Mészáros Zsófia  
(1735) 476.  
György Istvánné (1766) 715.  
— János (1745) 519.  
— Kovácsné Nagy Borbála (1729)  
422.  
— Péterné Tóth Erzsébet (1766)  
708, 710, 711, 712, 713, 714,  
715.  
Győri Ferencz (1756) 602.  
— Gáspár (1744) 514.  
— Pál (1735) 488, 490.  
Győrki Kata (1741) 504.  
Győr vm. 258, 666, 667, 668,  
669, 670, 671, 672, 673, 674,  
675, 676, 677, 678, 679, 680,  
681, 682, 683, 684, 685, 686,  
687, 688, 689, 690, 691.  
Gyula k. 525, 582.  
— cz. jkönyv 486, 487.  
— i uradalom 661.  
Gyulai István (1709) 237.  
— —né Jakab Mária (1707) 214.  
Gyuricsányi András (1736) 490.  
Gyurkó Mihály (1724) 332, 337, 346.  
Haas Herman (1696) 182.  
— József Ödön (1755) 580, 581,  
599.  
Hadad 259.  
Hadházi Istvánné Jónás Judit  
(1714) 259.  
Hadnagy István (várfalvi, 1697)  
187.  
— —né Szabó Borbála (1697)  
187.  
Hagyó Andrásné (1568) 13, 14, 15.  
Hajdúböszörmény 204.  
Hajdú Judit (1754) 566, 567.  
— Péter (1708) 221.  
Hajigálódás 97, 98, 174, 175,  
286, 355.  
Hajszán Györgyné Kosnyák Ilona  
(1768) 716.  
Halas Istvánné (1724) 332.  
Halasi Andrásné (1693) 169.  
Halász András (1682) 136, 138.  
— Gergelyné (1584) 58.  
Halmi k. 227, 228, 237, 238,  
243.  
Hámos Mihály (1726) 369.  
— Péter (1726) 372.  
Hangyás Istvánné Ürögdi Erzsé-  
bet (1723) 321.  
— Jánosné (1723) 316, 317, 318,  
319, 321, 322, 323.  
Hannibál István (1756—7) 616,  
617, 619, 621, 623, 625, 627,  
628.  
Haragos István (1758) 670, 682.  
Harasztos k. 196.  
Harcás Istvánné Alfi Erzsébet  
(1715) 269, 279.  
Harmatszedés 56, 123.  
Harsány 319, 320, 322.  
Harsányi János (1731) 448, 449.  
— Mihály (1755) 568, 569, 570,  
577, 579.  
— —né (1755) 577.  
Haskó János (1716) 274.  
Hatházi Istvánné Szilágyi Erzsébet  
(1731) 450.  
Hátszegi Istvánné Kupás Erzsébet  
(1718) 280, 281.  
Hatvan utca 253.  
Hazánk cz. folyóirat 261, 262,  
287, 300, 354, 403, 474, 475.  
Hazánk és a külföld 277.  
Ház György (1758) 684.  
— Mihályné Horvát Éva (1758)  
684.  
Házasságtörés 236;



- Hegedüs György (1584) 27, 34.  
 — —né Ágota (1584) 28.  
 — —né Kata (1629) 94.  
 — Györgyné (1696) 181.  
 — István (alias Szócs, 1752) 551.  
 — János (alias Sziagyártó, 1752) 553.  
 — —né (1583) 26.  
 — József (alias Sziagyártó, 1752) 544, 551, 553.  
 — Márton (1715) 261.  
 — —né (1715) 261, 262.  
 — Péterné Anna (1517) 1.  
 Hegyi Anna (1729) 427.  
 Hegyközpályi k. 303, 368, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447, 515, 518, 519.  
 Hellman György (1584) 66.  
 Hellwig (1666) 120.  
 Helytartótanácsi rendeletek bossorkányperekben 601, 602, 605, 660, 667.  
 Henczida k. 270, 308, 491, 492, 536.  
 Henneg János (1584) 54.  
 — Lukácsné (1584) 67.  
 Hennig Joachim (1565) 9.  
 Hentes Györgyné (1700) 191.  
 — István (1724) 327, 335, 342.  
 — —né (1724) 335.  
 Henzel János (1584) 45.  
 Hényi János (1758) 673.  
 Herbarth György (1700) 198.  
 Herbert Herm. 246, 258, 262, 273, 274.  
 — Jakab (1696) 182.  
 Herezeg Gáspárné Klára (1584) 36, 41.  
 Hercsi János (1711) 252.  
 Herden János (1738) 498.  
 Hérics János (1758) 684.  
 — Miska ((1758) 690.  
 Heritz Imre (1761) 693, 694.  
 Herlein Ferencz (1756—7) 630.  
 Herman Jakab leánya (1584) 67.  
 Hermány Istvánné Ország Anna (1708) 222.  
 Hersel Mártonné (1584) 27, 28, 29, 32, 33.  
 Hertucki Ferencz (1732) 455, 460.  
 Heruczina v. Logomer Magdolna (1758) 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659.  
 — leánya Borbála (1758) 649, 650, 651, 652, 653.  
 Hétbírák hatósága 180, 182.  
 Hete k. 708, 709, 710, 711, 712, 714.  
 Hetei János (1766) 714.  
 — Pál (1766) 712, 714.  
 Hetény k. 145.  
 Heves vm. 120, 130, 605.  
 Hidelve (kolozsvári városrész) 5, 62.  
 Hincz Benedekné Orsolya (1565) 10.  
 Hintos Györgyné (1700) 191.  
 Hirling János (1700) 199.  
 Hisen Borbála (1728) 395.  
 Hispanica ocrea 424, 429.  
 Hocsord 495.  
 Hódmezővásárhely 666.  
 Hódosi János (1741) 502.  
 Hodoska Anna (1720) 289.  
 Holczappel Mihályné (1570—84) 16, 66.  
 — Tamásné Anna (1612) 80.  
 Holosnyai János (1755) 567, 568.  
 Hon és külföld cz. lap 563.  
 Hoosz Andrásné Pintarich Orsolya (1758) 645, 646.  
 Hoppa István (1732) 457, 458, 460.  
 — —né Seres Anna (1732) 460.  
 Horeczky Antalné Borsiczky Katalin (1722) 298.  
 Hóri Mihály (1761) 693.  
 Hortobágy 362.  
 Horvát bán 659, 660.  
 Horváth András (1728) 410.  
 — Benedekné Erzsébet (1728) 410.  
 — Dávid (1696) 186.  
 — Ferencz (1766) 710.  
 — —né (1728) 408, 409, 415.  
 — —né Muhar Mária (1766) 708.  
 — Ferencz (1732) 466.  
 — György (1715) 264.  
 — —né (1715) 265.  
 — — (1741) 502, (1758) 676, 690.  
 — —né (1723) 318.  
 — Istvánné Gyarmati Anna (1694) 173, 174.  
 — — (1729) 427, (1752) 536.  
 — István (1758) 671.  
 — — (lósi, 1728) 416.  
 — János (bakonyiszei, 1715) 264.  
 — —né (1724) 328.  
 — János (1758) 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 685, 686, 691.  
 — Jancsi (1728) 409.

- Horváth Jakabné (ároksházasi, 1728) 419.  
 — Kata (1724) 350, 351.  
 — Mátyás (1694) 174.  
 — —né Luka Zsófia (1721) 295, (1729) 428.  
 — Mihály (1741) 502.  
 — Pál (1758) 678.  
 — Panna (1728) 410.  
 — Péter (1728) 410.  
 — Sámuel (1752) 558.  
 — —né Deák Erzsébet (1752) 558.  
 — Zsigmondné (1728) 409.  
 — Zsófia (1728—29) 420.  
 — Zsuzsa (1728) 410.  
 Horvátország 644, 648, 707.  
 Hosszú György (1565) 12.  
 — —né (1724) 343.  
 Hrabovszki József (1736) 490, 499.  
 Hudek János (1738) 498.  
 Hulmema Dorottya (1745) 520.  
 Hunyadi (1726) 371.  
 — Ferencz (ádamosi, 1721—31) 293, 294, 453.  
 Hus János (1722) 299.  
 Huszár Ferenczné Anna (1584) 41, 45.  
 — János (1724) 327.  
 Huszti János (1724) 339.  
 — —né (1724) 329, 340, 341, 345, 346.  
 — Miklós (1724) 339.  
 Ibrányi kisasszony (1724) 353.  
 Igriczi István (1689) 144, 148.  
 — boszorkány 277.  
 Igyártó György (1582—83) 23, 25, 26.  
 — János (1583) 26.  
 — Tamásné (1584) 37.  
 Illés András (1584) 33, 34.  
 Ilosvai Ferencz (1766) 713.  
 — Gáborné Denes Anna (1745—6) 524.  
 — György (1709) 227, 237.  
 Ilyés Ferenczné (1766) 709.  
 — György (1752) 554.  
 — —né Nagy Erzsébet (1752) 552.  
 — Jánosné Dorottya (1670) 122.  
 Ilyésházi József gr. (1756) 602.  
 Ilyési László (1693) 156.  
 — —né (1693) 156.  
 Imádsággal védekezés rontás ellen 36.  
 Imrefiné Ifjú Kata (1614) 82, 83.  
 Inánd 514.  
 Incze Jánosné Falkó Anna (1742) 505, 507.  
 Ipolyi Arnold 75.  
 Irinyi János (1723) 303.  
 — Mihály (1723) 303, 305.  
 — —né Kúti Ilona (1723) 304, 305, 306.  
 Irsai István (1719) 283.  
 Irsánné (1756—7) 634.  
 Irthel János (1678) 129.  
 Isák György (1709) 233, 235, 236, 239, 240.  
 — —né Bekő Ilona (1709) 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243.  
 — Katalin Szász Jánosné (1709) 229, 236, 237.  
 Isakócz 606.  
 Ispánjárás 204.  
 Istennyila 393, 445.  
 István Kovács (1584) 48.  
 — —né Orsolya (1584) 51.  
 Izai Mária (1732) 463.  
 Izrael 643.  
 Jablánczi József (1768) 717.  
 Jakab Elek 122.  
 — (alias Varga) Györgyné Trombitás Mária (1752) 553.  
 — István (1742) 345.  
 — —né (1630) 100.  
 Jákó János (1731) 446.  
 — —né Fejér Rebeka (1731) 444.  
 Jancsó Pálné Szanda Kata (1728) 395, 396, 399, 400.  
 Jánki András (1724) 346, 347, 349, 351, 352, 353, 354, 476.  
 — —né (1724) 340.  
 — Mártonné (1724) 330.  
 — Mihály (1735) 476, 478.  
 János bíró (mákói, 1582—84) 24, 53, 60, 61.  
 Jánosi Mózesné Almádi Borbála (1723) 300.  
 — Istvánné Hajdú Judit (1754) 564, 565.  
 János mester (1724) 329.  
 Jánosmezeje 565.  
 János Zsigmond fejedelem 64.  
 Jármon átbujtatás 506.  
 Jégvihar előidézése 88.  
 Jenei István (1723) 314.



- Jenei Istvánné Harsányi Anna (1723) 313, 314, 315.  
 — Klára (1709) 235.  
 — Márton (1711) 251, 254.  
 — Mihály (1674) 125.  
 — —né Szabó Éva (1709) 233, 240.  
 — Tamás (1662) 118.  
 — táblabíró 226.  
 Jeruzsálem 325.  
 Jézus neve 416.  
 Jó Istvánné (1711) 252.  
 Jób (a bibliai) 655.  
 Jóború Bálint (1584) 43.  
 — Pál (1582) 23.  
 Jóna Mihályné Oroszi Ilona (1730) 428, 429.  
 Joó Péterné Bajusz Kata (1766) 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714.  
 Jósa István (1756—7) 631, 637.  
 — —né Széles Kata (1756—7) 635, 636, 637.  
 — Kata (1744) 511, 512, 513, 514.  
 Jósika (1621) 89.  
 Jósza Mihály (1725) 361.  
 Jövendőlés 131, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 355, 357.  
 Juga Zsófia (1731) 440, 441, 442.  
 Juhász Erzsók (1724) 330, 332.  
 — Gergely (1727) 389.  
 Juhász István (1731) 445.  
 — —né (1724) 333.  
 — Márton (1726—7) 379.  
 — Mátyás (1728) 404.  
 Juhos Péterné (1717) 277.  
 Kabolaspatak 638.  
 Kabos Ferencz (gyerőmonostori, 1731) 453.  
 Kádár Albertné (1669) 122.  
 — Antal (1584) 52.  
 — —né Angolit (1584) 52.  
 — Gergely (1584) 60.  
 — István (1732) 464, (1584) 48, 70.  
 — —né (1752) 536, (1724) 329.  
 — János (1584) 47.  
 — —né (1584) 45, 47, 48, 50, 51, 52.  
 — János (1731) 441.  
 — —né Kovács Katalin (1731) 440, 442, 443, 444, 447.  
 — Kata (1732) 468, 469, 470, 472, 473.  
 Kálár Mártonné Szima Erzsébet (1752) 546.  
 — Mihályné Erzsébet (1565) 12.  
 — Péterné (1727) 391.  
 — Tamásné (1565) 8.  
 — Zsigmond (1584) 50.  
 Kádas Bálintné Katalin (1584) 40.  
 — Jánosné Borbála (1584) 52.  
 — Mátyásné (1570) 19.  
 — Miklósné (1584) 68.  
 Kajántói Mártonné Katalin (1570) 17, 18.  
 Kajántós János (1584) 38.  
 Kajdi István (1724) 346.  
 Kajdócsi György (1758) 670, 686, 690.  
 Kakas Andrásné (1584) 43.  
 Kákásmező 205.  
 Kakucs János (1754) 566.  
 Kál f. 118, 521.  
 Kalácspénz 437.  
 Kalános Borka (1735) 486, 487.  
 Kalandos 86, 87.  
 Kállai (1693) 169, (1724) 354.  
 — János (1700) 191.  
 — Kató (1724) 352.  
 — —né (1724) 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353.  
 Kalliste István (1631) 102.  
 Kálló 693.  
 Kalmár Lőrincz (1615) 87.  
 — Péter (1711) 247.  
 Kalocsai Györgyné (1707) 211.  
 Kaloda 129, 182, 373, 378.  
 Kalotaszeg 364.  
 Kalotaszentkirály k. 454.  
 Kámai István (1707) 213.  
 Kammerer György (1686) 141.  
 Kanczahitű 124.  
 Kanngieszer Orbán (1673) 123.  
 Kanördög 199, 208, 209, 228, 229, 230, 239, 240, 403, 405, 423, 529.  
 Kantaíros 187.  
 Kántor Erzsébet (1741) 501.  
 — János (1707) 215.  
 — —né Székely Erzsébet (1707) 212, 214.  
 — Margit (1707) 215.  
 Kapitány Judit (1668) 121.  
 Kapros István (1744) 513, 514.  
 Kapta Zsófia (1714) 259.  
 Kapuvár 617.  
 Karacsi Istvánné (1758) 609.  
 Karácson Katalin (1756—7) 621.  
 — falvi Dániel (1733—4) 469, 472.

Karaffa-járás 168.  
 Karczagh Imre (1766) 701, 703, 704.  
 Kardos István (1700) 194.  
 — Pál (1711) 250.  
 Karizki László (1724) 347.  
 III. Károly kir. 402.  
 Károlyi Zsuzsanna fejedelem-asszony 89.  
 Karóba húzás 107.  
 Káromkodás 285.  
 Karos Péter (1588) 71.  
 Karova (1736) 489.  
 Kaskótó Ágoston (1573) 16, 19, 20.  
 Kassa 1, 24, 25.  
 Kassai István (1752) 552.  
 — (alias Varga) József (1752) 546.  
 — Kalmár Tamásné Borbála (1582) 23, 24, 25, 26.  
 Kass Kata (1758) 683.  
 — Mihály (1758) 684.  
 Kasza János (1756) 582.  
 — —né Simon Katalin (1756) 582, 583, 592.  
 Kászoni István (1642—3) 105.  
 Kata Istvánné Tóth Anna (1709) 233, 242.  
 Kata (1727) 388.  
 Katogáné (1755) 576.  
 Katona Ferencz (1728) 396, 398, 399, 400.  
 — —né (1728) 395.  
 — István (1728) 405.  
 — Szűcs István (1724) 338.  
 — Józsefné Erzsébet (1731) 446.  
 — Kata (1727) 389, 393.  
 — —né (1727) 390, 392.  
 Katonáné (1727) 390, 392.  
 Kathonai Mihály (1584) 27, 40, 44, 60, 62, 68, 70.  
 Katza uradalom 286.  
 Kazari Ádámné Lórik Marinka (1730) 433.  
 Kazi István (1737) 492.  
 — Tamásné (1724) 332.  
 Kéczke 111.  
 Kecskemét 111, 409.  
 Kecskeméti Ferencz (1766) 699.  
 — Jánosné Ács Borbála (1727) 394.  
 — Kata (1766) 696, 697.  
 — —né (1724) 354.  
 Kecskés János (1724) 337.  
 — Mihály (1724) 334.

Kelemen Gáspárné Varga Erzsébet (1731) 451.  
 — István (1724) 327.  
 — —né (1724) 328.  
 — Jánosné Székely Katalin (1756) 584.  
 — Lajos 118, 491.  
 — Zsigmond (1752) 556.  
 Keller Jakabné (1584) 70.  
 Kemény László br. (1730) 431.  
 Kenyeres János (1700) 195.  
 Kende Gábor leánya Klára (1683) 143.  
 Kenderesi Jánosné (1726) 370.  
 Kenéz k. 218.  
 Kenőcesinálás 58, 201, 217, 414, 415, 467, 523, 542, 592.  
 Kercsed 427.  
 Kerekes Demeter (1584) 60.  
 — Györgyné Anna (1584) 58.  
 — István (1724) 290.  
 — István (1584) 39, 50, 65.  
 — —né Erzsébet (1584) 39, 66, 67.  
 — István (alias Szócs, 1752) 550.  
 — János (1724) 338.  
 — Kata (1720—3) 290, 307.  
 — Lukács (1584) 56.  
 — Márton (1584) 61.  
 — Mátyás (1584) 57.  
 — —né (1584) 51.  
 — Mihály (1584) 28.  
 — —né (1584) 34.  
 — Pálné Anna (1584) 61.  
 — Panda (1735) 475, 476, 477, 478.  
 — Tamás (1584) 61.  
 — —né (1724—35) 334, 475, 476, 477, 478.  
 — —né, az öreg (1724) 326, 327, 329, 331, 332, 334, 336, 337, 338, 341, 344, 345, 346.  
 Kerela (1728) 396.  
 Kerhány László (1726—7) 379, 380.  
 — —né Kis Sára (1726—7) 381.  
 Kerégyártó Istvánné (1693) 164.  
 — Jánosné (1693) 164, 167.  
 Keresi Teodorán (1722) 298.  
 Kerestély János (1682) 136.  
 Keresztelő szt. János 325.  
 Keresztes Mária gr. (1750) 525.  
 Keresztes k. 169, 371, 373, 631, 633, 634, 636, 637, 698, 705, 706.



- Keresztesi Kenderesi Jánosné (1726) 371, 373.  
 — Gellén Péter (1726) 372.  
 — —né (1726) 372.  
 — lányok (1726) 369, 372.  
 Keresztszegi Péter (1696) 180.  
 — —né (1696) 181.  
 Keresztúri Mártonné Katalin (1638) 104.  
 — Miklós (1754) 564.  
 — Sándor (1742) 509.  
 Kéri János (1735) 476.  
 — —né (1724) 332.  
 Kertchner Jánosné (1712) 256.  
 Késcsináló Judit (1752) 546.  
 — Péter (1702) 203.  
 Kéthelyi (1756—7) 618, 619.  
 Khlosz Mátyás (1730) 433.  
 Kibédi Erzsébet (1744) 511.  
 Kiesi Tamásné (1724) 336, 337, 338, 341, 342, 343, 344, 346.  
 Kicsin Jánosné (1700) 192, 193.  
 Kicsinné (1724) 330.  
 Kiezing (1726) 374.  
 Kigyóhúsevés 534, 535, 537, 539.  
 Kilyén István (1664) 119.  
 Kincsásó könyv 25.  
 Király András (1744) 512, 513.  
 — István (1730) 429.  
 — Györgyné (1715) 263.  
 — Mártonné (1752) 534.  
 — Pál (1732) 457.  
 Királydaróc 216.  
 Királyföld 273.  
 Királyvári Péterné Deák Sára (1752) 557.  
 Kirschner Péter (1680) 130.  
 Kirsner (1584) 60, 62, 68.  
 Kis András Péter (1731) 449, 450.  
 — András (1723) 316, 317.  
 — —né Csókás Erzsébet (1723) 319.  
 — Anna (1671) 123, (1723) 305, (1718) 281.  
 — Antónia (1568) 13.  
 — Bálintné (1694) 170, 171, 173.  
 — Benedek (1584) 67.  
 — —né Krisztina (1584) 66.  
 — Gáspárné Orsolya (1629) 94, 99.  
 — — leánya Kata (1629) 95, 96.  
 — György (1565) 2, (1756—7) 631, 634.  
 — Illésné (1568) 14.  
 — R. István 105, 428.  
 — —né (1693—94) 154, 171, 173, (1700) 193, 196, (1716—7) 276, 280.  
 Kis István (1711) 252, (1715) 264, (1745) 516, 518.  
 — — (1755) 572, 575, 578, 579, 584.  
 — —né (1756) 591, Szabó Ilona (1756) 593, 594, 595.  
 — Istók (1756) 595.  
 — —né (1756) 596.  
 — István (1756—7) 616, 617, 623, 625, 626, 627, 628, 631.  
 — —né Szalai Katalin (1756—7) 616.  
 — —né Kovács Anna (1756—7) 636.  
 — János (1584) 60, (1752) 534.  
 — —né (1752) 535.  
 — —né Tikos Judit (1731) 446.  
 — —né (1681) 134.  
 Kisér k. 411.  
 Kisértet 4, 6, 12.  
 Kiskapus 292.  
 Kis Katalin (1724) 330, (1726—7) 386.  
 Kiskirály 61.  
 Kiskölked 502.  
 Kiskúnhalas 529.  
 Kis Lukácsné Márta (1568) 14.  
 Kismarja 532, 533, 534, 535, 536, 538.  
 Kis Margit (1752) 531.  
 — Mihály (1708) 222, (1723) 319, (1728) 410.  
 — —né Lajhos Margit (1715) 265, 266, 267.  
 — — Erzsók (1723) 319, 321.  
 — —né Sallai Erzsók (1726) 368, 369.  
 — Koszorús Mihály (1737) 493.  
 — Orsik (1591) 73.  
 — Péter (1700) 193, (1712) 255.  
 — —né (1693) 157.  
 — Petiné (1723) 321.  
 Kisponeba 286.  
 Kis Sámuel (1756) 599.  
 — Sester leánya Krisztina (1570) 16.  
 Kisvárd 203, 660.  
 Kisvárdai Mihály (1723) 312, 315.  
 Kis Zsigmondné Máthé Borbála (1742) 505, 508.  
 — Zsuzsa (1721) 295.  
 Kita Mihály (1740) 499.  
 Kitonich G. 202, 224, 225, 269, 289, 355, 357, 590.

- Klein Gergely (1650) 107.  
 — Mihály (1650) 107, 108.  
 Klósz Péter (1650) 107.  
 Kmosemarka Anna (1720) 289.  
 Kóbori Jánosné alias Kosárkötőné  
 (1755) 576, 593, 595.  
 Kocsárd 484, 487.  
 Kocsis Demjén (1565) 7.  
 — Éva (1726—7) 382.  
 — Györgyné Erzsébet (1584) 46,  
 69.  
 — Jánosné Szabó Erzsébet (1723)  
 310.  
 — Mihály (1752) 536.  
 Kóka k. 409, 413.  
 Kókai (1758) 683.  
 Kolasi Mihály (1584) 65.  
 — —né Anna (1584) 65, 66.  
 Koldus Molnár Ilona (1728) 403,  
 404, 405, 407, 412, 413, 415,  
 416, 417, 418, 419.  
 Koldusbíró 395, 397.  
 Kollin Teréz (1758) 646.  
 Kolozs 96.  
 Kolozs vm. 74, 177, 292, 293,  
 294, 295, 300, 301, 431, 432,  
 433, 453, 467, 470, 471, 472,  
 473, 474, 494.  
 Kolozsvár 1, 6, 7, 8, 9, 12, 13,  
 15, 16, 21, 22, 23, 24, 26, 27,  
 35, 44, 55, 56, 62, 68, 71, 74,  
 82, 83, 88, 93, 99, 105, 109,  
 116, 117, 121, 125, 126, 128,  
 136, 137, 138, 139, 177, 178,  
 179, 180, 468, 469, 472, 473,  
 555, 559.  
 Kolozsvári Balázs (1684) 139.  
 Kolosi Péter (1726) 365.  
 Komádi k. 365, 389.  
 Komár István (1758) 683.  
 — —né Dóri (1758) 676, 683.  
 Komárom 72, 125, 161.  
 Komárom vm. 92.  
 Komáromy András 204.  
 — Csipkés György (1700) 196,  
 218, 223, 260, 267, 268, 270.  
 — György (1710) 244, 246, 331,  
 387.  
 Komáromi István (1730) 429.  
 — Mihályné (1693—1715) 155,  
 266.  
 Komlósi Sámuel (1733—34) 468.  
 Koncz István (1758) 606.  
 — János (1695) 178.  
 — Sára (1728) 395, 397.  
 Konkolyos Jánosné (1732) 464.  
 Kontor Kata (1693) 161.  
 Kónya Ilona (1758) 661, 662.  
 Konyár k. 271.  
 Koósné Török Mária (1724) 326.  
 Koósz Margit (1758) 649, 651,  
 652.  
 Koraj János (1709) 243.  
 Korcesek Zsuzsa (1728) 396.  
 Korcsmáros Balázs (1741) 503.  
 — —né Körmendi Örzse (1741)  
 503.  
 Korlát Ferencz (1656) 115.  
 Kormány Istvánné (1693) 155.  
 Kormos Judit (1731) 434, 436.  
 Korógyi erdő 264.  
 Kósa István (1750) 528.  
 — —né Geese Mária (1750) 525,  
 526, 528.  
 Kosztolna 499.  
 Kotlóczy György (1612) 75, 77, 78.  
 Kotán Jánosné Orbán Anna (1758)  
 679, 684.  
 Kovács András (1627) 92, (1735)  
 478.  
 — —né Margit (1565) 11.  
 — —né Pór Anna (1682) 137.  
 — Anna (1710) 245, (1752) 537.  
 — Erzsébet (1721) 295.  
 — Gergely (1693) 167.  
 — György (1709) 228, 238, (1726)  
 368, (1758) 684.  
 — —né (1726) 370.  
 — Illésné Anna (1584) 68.  
 — Imre (1758) 684.  
 — —né Dorottya (1565) 3.  
 — István (1709) 237, (1737) 493.  
 — —né (1723—24) 326, 333,  
 (1737) 491, 492, 493, (1755)  
 569, 586, 606, 607, 608, 610,  
 611.  
 — János (1689) 146, 147, 149,  
 (1756) 586, (1723) 304.  
 — —né Csobány Borbála (1696)  
 176.  
 — —né (1731) 441, (1756) 596,  
 598, (1693) 157.  
 — —né Biró Ilona (1732) 461.  
 — János (1693) 164.  
 — —leánya Kata (1693) 164.  
 — —né Erdélyi Erzsébet (1708)  
 219.  
 — Kata (1695) 177.  
 — Mártonné (1724) 329.  
 — Máténé Nagy Anna (1718) 280.  
 — —Margit (1565) 3.  
 — Mátvás (1723) 304, 305.



- Kovács Mihály (1709) 236, 237, (1711) 251.  
 — —né (1696) 181, (1724) 343, 344, (1745) 520, (1755) 568, 569,  
 — Pál (1728) 395, 396, 397, 399, 400.  
 — —né (1681) 133, 134.  
 — Péter (1724) 331.  
 — —né (1719) 284, 331.  
 — Zsigmond (káli, 1752) 539, 563.  
 Kovácsi Katalin (1651) 108.  
 Kozma molnárné (1584) 59, 61.  
 — Mihályné Kántor Erzsébet (1741) 501.  
 Köbölkúti Szántó György (1682) 137, 138.  
 Kóhalom 104, 105, 107, 205.  
 Kőkényesd k. 146, 375.  
 Kőkényesi Zsuzsa (1718) 281.  
 Kőkényiné Nagy Anna (1728) 395, 396, 398, 399.  
 Köller Jánosné (1700) 199.  
 Kómál (Kolozsvárt) 59.  
 Kómíves Antal (1584) 46.  
 — György (1570) 19.  
 — Ferencz (1584) 41.  
 — —né (1584) 36, 41.  
 — Imréné Erzsébet (1584) 52.  
 — Mihály (1584) 47.  
 — —né Katalin (1584) 52.  
 — — szolgája Katalin (1584) 55.  
 Kömlei Márton (1766) 714.  
 Köncs István (1750) 529.  
 Kötések 30, 31, 35, 38, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 164, 167, 168, 172, 215, 217, 258, 266, 303, 342, 365, 381, 418, 428, 429, 443, 492, 573, 633, 673, 678, 683.  
 Körmend 466, 495, 496, 501, 502, 508, 509.  
 Körmendi István (1758) 682.  
 Kőrös 651, 659.  
 Kőrös 370.  
 Kőrös Ferencz (1724) 335, 338, 340, 345.  
 — Istvánné (1724) 328.  
 — Tamásné (1724) 328.  
 Kőrösi Jánosné Pontos Margit (1694) 176.  
 — Mihály (1715) 266, (1744) 513.  
 — —né (1744) 512.  
 — Péterné Ilona (1591) 73.  
 Körtvélyesi mező 249.  
 Kötélverő (1708) 218, 219.  
 — Antalné Angléta (1565) 11.  
 Kötélverő Mártonné (1584) 61.  
 — Tamás (1584) 59, 61.  
 — Lukács (1584) 28.  
 — —né (1584) 30.  
 — Lőrincz (1584) 38.  
 — Péter (1584) 50.  
 Kötőgyán 578, 579.  
 Kővel agyonveretés 133, 144.  
 Kövend 114, 121, 175, 486.  
 Kövi Péter (1693) 157.  
 Közép-Szolnok vm. 259, 281, 295.  
 Közép utca Kolozsvárt 16.  
 Közgyónás 418.  
 Kraft János (1680) 130.  
 Kraszna vm. 294, 298, 430.  
 Krausz György (1742) 509.  
 Krecskó Mária (1731) 436.  
 Kriesz Miklós (1758) 606.  
 Krissa Zsuzsanna (1731) 452.  
 Kristály Kata (1719) 283.  
 Kruspér István (1736) 490.  
 Kuhajdek Dorottya (1768) 715.  
 Kún Anna (1674) 125.  
 — Benedekné (1711) 248.  
 — Erzsébet (1751—2) 529.  
 — István (1756) 583, 585, 592, 595.  
 — —né Dávid Erzsébet (1756) 584.  
 — Kata (1627) 92.  
 — Mihály leánya Kata (1709) 235.  
 — Pálné Zsófia (1568) 14.  
 Kupai Benedek (1693) 155, 159.  
 Kupás Krestel (1584) 61.  
 — Zakariás (1584) 61.  
 Kupriczi István (1758) 686, 690.  
 Kuruzslás (rontás, gyógyítás stb.):  
 — akasztott ember kötelével 163, 182.  
 — állatok megrontásában 440, 442, 452, 544, 572, 620, 624, 626, 628, 629, 689, 710, 713.  
 — bábáskodásban 3, 418, 435, 546, 550, 673, 715.  
 — békával szerelmi ügyben 26, 139, 172.  
 — békatojással 235.  
 — bírói ítélelhozatal ügyében 2, 113, 151, 170, 201, 530.  
 — börtönből való kiszabadításban 139.  
 — búzavetésben 2.  
 — czérnával 139.  
 — elégetett boszorkány csontjával 121.  
 — fekete lével 49, 51.

Kuruzslás a férj kiengesztelésére  
106, 693, 694.  
— fogamzásra (termékenység,  
magtalanság) vonatkozólag 3, 6,  
155, 170, 176, 286, 321, 394,  
403, 405, 407, 408, 410, 411,  
419, 554, 559, 588.  
— fonásban 328.  
— fűröszteléssel 33, 173, 181, 214,  
217, 235, 265, 266, 267, 315,  
326, 342, 343, 345, 367, 388,  
393, 403, 404, 405, 418, 419,  
439, 447, 553, 618, 624, 679,  
710, 711, 715.  
— füstöléssel 166, 172, 509, 512,  
609, 674, 685, 686.  
— fűvel szerelmi ügyben 139.  
— golyó ellen 159.  
— gyógyítás és megrontás körül  
2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18,  
27, 28, 30, 31, 32, 35, 36, 50,  
52, 53, 69, 76, 95, 109, 155,  
156, 162, 163, 169, 170, 176,  
184, 191, 195, 197, 212, 214,  
216, 217, 220, 235, 247, 266,  
282, 305, 319, 436, 511, 521.  
— gyűlölségekeltésben házastársak  
közt 72, 73, 83, 84, 85, 86, 87,  
216, 523.  
— házasságkötésre (férjhezmenetel,  
elhálás) vonatkozólag 2, 5, 18,  
38, 85, 87, 156, 157, 175, 176,  
194, 195, 209, 244, 245, 264,  
508, 509, 514, 530, 678.  
— hideglelés ellen 690.  
— ingvállal 364, 694.  
— katlankóróval 327, 328, 333.  
— kenőccsel 330, 332, 333, 408,  
684, 700.  
— koponyából itatással 266.  
— költésben 341.  
— küszöbökfelvétellel, kővel, só-  
val, hamuval hintéssel 28, 33,  
94.  
— lábfájás ellen 17.  
— lebetegedés (gyermekágy, szü-  
lés) körül 1, 252, 320, 329,  
332, 413, 418, 477, 497, 512,  
543, 547, 548, 550, 552, 554,  
555, 637, 680, 683, 711.  
— lómegrontásban 198, 291, 327,  
335, 340, 343, 476, 578, 620,  
624, 628, 629, 688, 712, 714.  
— lopás körül 437, 438, 502.  
— magzatelhajtásban 135, 151,  
169, 174, 176, 286, 692.

Kuruzslás mézzel 436.  
— nyomfelvétellel 29, 81, 154,  
156, 502, 503, 521.  
— »ronda« szóval 102.  
— ruhadarabbal szerelmi ügyben  
28, 29.  
— sárral 502.  
— sonkoly vizével 162.  
— szentelt gyertyával 690.  
— szerelemkeltésben 382, 458, 467,  
530, 531.  
— szoptatás (tejelapadás stb.) kö-  
rül 37, 72, 156, 164, 165, 169,  
378, 495, 541, 544, 552, 554, 699,  
— szőlőlevéllel 469.  
— telenek, borjak megrontásá-  
ban 8, 16, 31, 48, 96, 97, 100,  
123, 142, 180, 182, 199, 206,  
222, 233, 248, 262, 310, 311,  
331, 338, 342, 350, 375, 378,  
380, 382, 383, 384, 385, 435,  
436, 441, 449, 450, 458, 459,  
467, 477, 512, 516, 518, 523,  
544, 560, 565, 567, 572, 578,  
579, 585, 595, 597, 608, 609,  
613, 615, 616, 618, 619, 621,  
623, 624, 625, 626, 627, 628,  
629, 634, 637, 671, 672, 676,  
683, 684, 689, 706, 713.  
— tehnek megszelídítésében 172,  
343.  
— — tejének elvesztésében vagy  
megszűnésében 7, 8, 59, 62, 63,  
64, 65, 67, 109, 110, 139, 165,  
172, 182, 190, 221, 293, 364,  
394, 469, 470, 504, 505, 507,  
565, 566, 571, 592, 606, 612,  
677, 695.  
— teknősbékával 282.  
— temetőbeli földdel 139.  
— — fűvel 341.  
— tyúktojással 139.  
— vajgyűjtésben 319, 322, 566,  
592.  
— verés ellen 19.  
— vesztés módja megállapításá-  
ban 46, 152.  
— vízkiöntéssel 299, 584.  
Kurucz Mátyás (1728) 406.  
Kúti Anna (1758) 679.  
— Dávid (1752) 558.  
— —né Kecskeméti Judit (1752)  
557.  
— István (1758) 673.  
— —né Szabó Anna (1758) 681.  
— Mihály (1758) 673, 682, 683.



Kutosháza 49.

Kutos Jakab (1582) 25, 26.

Kuzma Istvánné (1758) 606, 607, 608.

— Lőrinczné Mataics Magda (1758) 607, 608, 609, 611, 612, 613.

Küldött farkas 672, 673, 675, 676, 679.

Kütri András (1732) 462.

Küte Erzsébet (1721) 296.

Lacza Andrásné (1694) 172.

— Mihályné (1731) 443.

Laczorán Györgyné Anna (1740) 499.

Ladány 316, 317, 318, 323, 578.

Lajos Mihály (1742) 506.

Lakatos Antalné (1584) 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69.

— Benedek (1584) 48.

— —né Erzsébet (1584) 47.

— Erzsók (alias Gyórfi, 1707) 212, 213, 214, 215, 216, 217.

— Györgyné Katalin (1584) 41.

— István (szentmihályfalvi, 1694) 175.

— —né (1694) 175.

— István (1747) 524.

— János (1583) 26.

— Mátyás szolgáloja Ilona (1584) 39.

— Péterné Ilona (1612) 79.

— Tamásné Anna (1584) 43, 44.

— —né (1565) 9.

Lakatgyártó Mátyás (1584) 42.

Laki János (1627) 92.

Lakó Jánosné Gyurcsánszky Kata (1738) 497, 498.

Lánczi János (1732) 461.

Lang Ákos (1565) 10.

Lantos András (1752) 549.

— —né Bajnóczi Judit (1752) 549, 561.

— György (1584) 28.

— —né Erzsébet (1584) 31, 34.

— Mihályné (1693) 152, 158.

Lapustya Szolomia (1721) 292.

Lár h. n. 289.

László Andrásné (1728) 409.

— Istvánné (1752) 534.

— Mihályné (1716) 272.

Laufenauer Károly 508, 567.

Lázár Anna (1712) 256.

— Dénesné Demeter Anna (1673) 124.

Lázár Gergelyné (1731) 440, 441, 442, 443.

— Imre (gyalakuti, 1673) 124.

— Istvánné Anna (1629) 94.

— János (1731) 437.

— Simon (alias Valye, 1730) 431.

Lednicze 497.

Légrádi János (1732) 467.

— —né Malmos Katalin (1728) 399, 400.

Lehoczky Tivadar 300, 354, 474, 475.

Lénárfi György (1707) 310.

Lénárt János (1752) 551.

Lenczi Ádám (1755) 567.

Lener Ádám (1756) 580.

Lengyel János (1638) 103.

— István (?) (1716) 271.

— Tamásné Virág Kata (1717) 277.

Leny Erzsébet (1700) 198.

Les (1744) 514.

Lészai Gáspárné Almádi Mária (1723) 300.

Létai Andrásné Juhász Anna

(1726—31) 365, 439, 444, 446.

— Sámuel (1726) 369, 371.

Létiné (1724) 343, 344.

Lidércz 29, 385, 541.

— es 124.

Lidrer Vinceze (1565) 5.

— —né Zsófia (1565) 5.

Liget 337.

Linkner Márton (dánosi, 1684) 140.

Lipót 105.

Lippainé (1708) 220, 221, 222.

Liptó 605.

Liszka k. 92.

Liszcai Mátyásné (1693) 156.

— György (1745) 516.

Lishti Anna (1637) 103.

Litteráti Albert (1574) 21, 22.

— Dénesné (1565) 6.

— János (keresedi, 1735) 484, 487.

— Ferenczné Anna (borosjenei, 1565) 4.

— Máténé (1631) 101.

— Mihály (hári, 1629) 93, 95.

Lófarkra köttetés 107, 364, 617.

Logomer Magdolna v. Heruczina (1758) 642, 643, 659, 660.

Lónyai Ferencz (1756) 603.

Lós k. 408, 409, 410, 415, 416, 419.

- Lovas János (1726) 369.  
 — —né (1726) 368.  
 — Mihályné Túrós Piroska (1717) 279, 280.  
 Lőcse 100.  
 Lőcsei József (1726) 374, 421, 422, 489.  
 Lőkös István (1737) 493.  
 Lőrincz Benedek (1627) 92.  
 — deákné Sára (1584) 31.  
 — Kovácsné (1584) 44.  
 — Perzse (1724) 338.  
 — —né (1615) 86.  
 Lőrinczi Antal (1736) 490.  
 — Pálné Simon Anna (1689) 146.  
 Luczifer 325.  
 Luch Gergelyné (1584) 39.  
 Lugosi Éva (1738—48) 524.  
 — Kata (1706) 206, 207.  
 Luister György (1738) 495.  
 Lukácsné (1724) 344.  
 Lutor Kata (1758) 681, 685.  
 Lutsa György (1745) 516.  
 Macskási Istvánné (1654) 111.  
 — Józsefné Márton Kata (1763) 695.  
 Madas István (1731) 440, 442.  
 Madaras József (kibédi, 1754) 565.  
 Madarász (1761) 639.  
 — Ádám (1758) 677, 679, 683, 684.  
 — —né Csizmazia Anna (1758) 679, 683.  
 Madzag Pál (1724) 341.  
 — Péterné (1724) 328, 329.  
 Maglas Tamásné (1584) 29.  
 Magosi Mária (1718) 281.  
 Maguly Simonné (1721) 295.  
 Magyar Mihály (1724) 331, 342, 345, 346.  
 — Tamásné Anna (1584) 59.  
 Magyarai Nagy Péter (1582) 25.  
 — Péter (1584) 53.  
 — Jánosné Jakab Erzsébet (1696) 182, 183.  
 Magyaros k. 109.  
 Majláth Istvánné (1711) 253.  
 — János (1711) 250, 251, 252.  
 Major Gergely (1724) 331, 332, 336, 337, 341, 342, 343, 346, 476.  
 — Nagy János (1724) 337.  
 Majos János (1709) 228, 229, 230, 232, 237, 239, 240, 241, 242.  
 Majtényi Mihály (1756—7) 636.  
 — —né Juhos Anna (1756—7) 636.  
 Majtini András (1708) 219.  
 Makai Gergely (1694) 171.  
 — —né (1693—4) 156, 171.  
 Makó v. 399, 660, 661, 664, 665.  
 Makói Sámuel (1745) 517.  
 Makóvásárhely 392, 393.  
 Mákó k. (Kolozs m.) 51, 55, 59, 60, 61, 69.  
 Makrai István (1752) 536.  
 — Sámuelné Erzsébet (1745) 517.  
 Maksai Mihályné Margit (1684) 139.  
 Makszin János (1707) 214.  
 — Mihályné (1707) 213.  
 Malmos Katalin (1728) 395, 396.  
 Mándi György (1715) 268.  
 — János (1723) 306.  
 Maniki Ádám (1584) 29.  
 Máramaros 385, 603.  
 Mardovecz Ferencz (1742) 508.  
 Marja 369, 372.  
 Marjai Gergely (1693) 154.  
 Mária Terézia kir. 600, 601, 638, 639, 642, 659, 707, 708, 715, 716, 717.  
 Mark Pálné (1612) 79.  
 Markos Antal (1573) 16.  
 — —né (1573) 17, 20.  
 — Zsigmondné (1741) 503.  
 Márkus Istvánné Balog Dorottya (1741) 501.  
 Maros f. 547.  
 Maros Péterné Bohus Mária (1752) 530.  
 Marosi János (1755) 571.  
 — Miklós (1763) 695, 696, 697, 700, 701, 703, 706, 707.  
 — Pál (1756—7) 631, 635, 698.  
 — —né Békési Erzsébet (1756—7) 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 705, 706, 707.  
 Marosszék 104, 105, 106, 107, 108, 122, 123, 124, 125, 136, 255, 431, 511, 520, 521, 522, 523, 562, 564, 565, 566, 567.  
 Marosszentkirály 490.  
 Marosvásárhely 17, 85, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563.



- Maros-Torda vm. 567.  
 Maróti György (1708) 222.  
 — Katalin (1711) 246.  
 Marsovszki József (1752) 537.  
 Márta Istvánné (1693) 157.  
 Márton István (1726) 374.  
 — Péter (1709) 236.  
 Massiczka Dorottya (1741) 500, 521.  
 Máté Erzsébet (1711) 248.  
 — Izsák (havadi, 1754) 564.  
 — Miklósné (1722) 300.  
 Mátra 405, 406, 419.  
 Mátyás Borbála (1707) 211.  
 — Dávid (1738) 494.  
 — Istvánné Imecs Anna (1682) 136.  
 — Kovács (1570) 16.  
 Mátyásföldi Bálintné (1584) 40.  
 Maurer István (1700) 199.  
 Maytuk nevű ördög 655, 656.  
 Medgyes 82.  
 Medgyesi András (1707) 210, 211.  
 — Mihály (1752) 548.  
 — Péterné Kis Erzsébet (1696) 181.  
 Mednyánszky Dénes br. 520.  
 — János (1722) 299.  
 — Miklós (1723) 324.  
 Medve Andrásné (1717) 276.  
 Medvés Györgyné Bogáti Katalin (1709) 240.  
 Megbélyegzés 290.  
 Megcsepegtetés 71.  
 Megcsigázás 198, 468, 520.  
 Megkötés 78, 79, 155, 156, 161, 164, 403, 433, 637, 678, 683.  
 Megvesztés (megrontás) 36, 39, 40, 45, 51, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 66, 69, 70, 95, 96, 100, 105, 110, 121, 130, 133, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 147, 148, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 162, 171, 172, 174, 175, 178, 181, 184, 187, 189, 191, 193, 197, 199, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 221, 223, 227, 228, 233, 236, 237, 238, 243, 247, 249, 293, 299, 301, 302, 303, 306, 307, 317, 319, 325, 328, 335, 340, 372, 374, 378, 388, 389, 392, 393, 403, 404, 405, 406, 408, 414, 415, 419, 422, 423, 428, 439, 440, 441, 442, 444, 445, 446, 448, 449, 453, 468, 497, 523, 525, 531, 532, 542, 544, 545, 671.  
 Megyeri János (vasmegyeri, 1729) 421.  
 Melius Juhász Péter 1.  
 Mendre Pál (1674) 125, 126.  
 Menyhért János (1726) 372.  
 — —né (1726) 370.  
 Mérey Zsigmond (kisdvoráni, 1738) 498.  
 Mester Miklós (1710) 245.  
 Mészáros Erzsébet (1694—5) 176, 177.  
 — Gáspárné Angléta (1565) 6.  
 — Gergelyné Kovács Katalin (1694) 176.  
 — István (1758) 684.  
 — —né (1724) 332.  
 — Istók (1708) 221.  
 — József (1758) 675, 688.  
 — Károly 430.  
 — Mihályné (1724) 327.  
 — Miklós (1708) 219.  
 — Tivadarné Sorbán v. Kimpán Mária (1731) 453, 454.  
 — Miklós (1584) 32.  
 — —né Anna (1584) 34.  
 — Osvalt szolgája Angalit (1584) 30.  
 — —né (1584) 31.  
 — Pál (1758) 683, 688.  
 Mészkö k. 115.  
 Metzburger Mártonné (1639) 104.  
 Mezei Mihály (1681) 131.  
 Mezőbánd 431.  
 Mezőgyán 571.  
 Miatyánk használata 225, 283, 529.  
 Micske 586.  
 Micskei Péterné (1712) 255.  
 — Zsigmond (1708) 221.  
 Mihály mestermolnár (1724) 353.  
 Mihály deákné Dombi Anna (1615) 86.  
 Mihályfalva 87.  
 Mihályi Ferencz (1706) 206.  
 Mihály hites szakács 84.  
 — legény (1711) 250.  
 Mihálovics Györgyné (1728) 402.  
 Mikó János (1756) 597.  
 — Klára (1723) 300.  
 Miklós Istvánné Kovács Ilona (1756) 586.  
 Miklósi Györgyné (1716) 272.  
 Mikulik József 74.  
 Mila György (1651) 108.

- Mindszenti Istvánné Varga Ilona (1689) 147.  
Miskolcz 277.  
Miskolczy Andrásné (1726) 372, 373.  
— Ferencz (1725) 360.  
— István (1731) 438, (1756—7) 631, 632, 633, 634, 635, 636.  
— — Mihály nevű szolgája (1756—1757) 631, 632, 634, 635, 636.  
Mirandula hercege (1756) 580.  
Mislei János (1612) 80.  
Mittinger Ferencz (1756) 580.  
Mócsi Pál (1708) 218.  
— —né Vincze Anna (1708) 218.  
Módi István (1724) 348.  
Mogyorósi Miklósné Lázár Erzsébet (1742) 505, 510.  
Mojzes István (1744) 513.  
— János (1752) 533.  
— —né (1752) 534.  
Moldva 41.  
Moldovánné Felelő Mária (1746) 521.  
Moldovás Máténé (1584) 38.  
Molnár Ambrus (1570) 19.  
— András (1726—7) 376.  
— —né Mészáros Krisztina (1726—7) 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 385, 386.  
— Anna (1723) 307.  
— Bálintné Ágota (1584) 67.  
— Ferencz (1693) 163.  
— Gáborné Csók Katalin (1752) 553.  
— György (1631) 101, (1758) 677, 684.  
— Ilona (1681) 130.  
— Ilona (koldus, 1728) 403, 407.  
— István (1570) 19.  
— —né Anna (1570) 19, 20.  
— István (1731) 443, 446, 450, 451, (1745) 519, (1755) 582, 583, (1758) 670.  
— —né Német Kata (1758) 681.  
— János (1615) 86, (1756—7) 634.  
— —né (1693) 162.  
— —né Varga Judit (1756—7) 635.  
— Lőrincz (1584) 34.  
— —né Katalin (1584) 34.  
— Márton (1726) 367.  
— —né Palánki Katalin (1731) 446.  
— Mihály (1726) 367, 379, 380.  
Molnár Mihályné Bihari Katalin (1726—7) 380, 383.  
— Mihály (1731) 447, (1756—7) 638.  
— —né Moldvai Erzsébet (1752) 555.  
— Miklósné Katalin (1584) 33.  
— Pálné (1738) 685.  
Mónai Pál (1693) 169, 191.  
Monostor 5, 6.  
— -i utca 71, 126.  
Mosik Istvánné (1726) 369, 370, 372.  
— János (1726) 369.  
Mosony 605.  
Mózes 643.  
Muraközi Márton (1735) 482.  
Munka András (1693) 167, 168, 170.  
Munkácsi Lászlóné (1726) 371.  
— Sándor (1726—7) 381, 383.  
Must Mihály (1755) 572, 573, 574, 576.  
Musnai Dániel (1723) 300.  
— Jánosné Kónya Erzsébet (1735) 486, 487.  
Mutina hge 567. 580.  
Müller Frigyes 104, 105, 108, 180, 182, 191, 198, 199, 205, 226, 273, 291, 434, 500, 520.  
Nádaspatlak 16.  
Nádudvar 369, 372.  
Nádasi Gálné Erzsébet (1568) 14.  
Nagy Ambrus leánya Márta (1570) 16.  
— Ádám (1723) 324.  
— András (1673) 124, (1700) 193, (1707) 211, (1708) 218, (1709) 229, 242, (1715) 262, (1724) 339.  
— —né (1700) 191, 192, (1724) 329, (1730) 428, 429.  
— —né Kósa Borbála (1709) 242.  
— —né Nagy Ilona (1731) 442.  
— Mihályné (1724) 344.  
— Antal (1584) 51.  
— —né (1570) 18.  
Nagybánya 205.  
Nagy Bartos (1584) 66.  
— Benedekné Piroksa (1570) 17.  
— — (1724) 332, 335, (1731) 444.  
— — Márta (1584) 70.  
— — Orsolya (1575) 23.  
— Elekné Klára (1568) 14.



Nagyenyed 138.

Nagy Erzsók (1724) 334.

— Fábiánné (1584) 38.

— Ferencz (1726) 366, 367, (1732) 456, (1752) 536, (1766) 700, 703, 704.

— —né Sipos Zsófia (1732) 461, 463.

— —né Szökellő Anók (1652) 110.

— Gábor (kolozsvári, 1731) 454.

— Gergely (1726) 365, 366.

— —né Zsófia (1584) 58.

— György (1642—43) 105, (1708) 220, 221, (1724) 365, (1731) 442, (1766) 709, (1565) 11.

— —né (1642—3) 105, (1693) 164.

— —né Szilágyi Erzsébet (1731) 440.

— —né Anna (1584) 40, 70.

— —né Margit (1631) 101.

— Ilona (1582) 23, (1720) 290, (1755) 578, (1756) 594, 595.

— — v. Szász Mihályné (1756) 588.

— István (1615) 87, (1723) 318, (1707) 212, 213, 214, 215, 216, (1708) 219, (1726) 367, (1750) 526, 527, 528.

— — alias Szabó (1752) 541.

— — leánya Anna (1723) 311.

— Istvánné (1726) 370, (1727) 391, (1752) 535.

— — leánya (1724) 328.

— — Vas Erzsébet (1708) 218, 219, 220, 223.

— — Kis Anna (1710) 244.

— — Szabó Katalin (1723) 309.

— — Boldizsár Ilona (1750) 526.

— — (alias Csókai) Márton Sára (1752) 545.

— — (alias Szócs) (1752) 557.

— — Szöllősi Sára (1758) 666, 667.

— — Jakabné Anna (1565—8) 2, 13.

— — Erzsébet (1584) 34, 61.

— — János (1711) 247, (1725) 362, (1700) 191, (1735) 477, (1737) 492, (1756—7) 621, (1758) 683, 684.

— —né (1599) 75, (1627) 92, (1693) 156, (1724) 332, 335, (1727) 392, (1752) 547.

Nagy Jánosné (1693) 162, 167, 168, 170.

— — leánya Kata (1693) 168, 170.

— — Bartha Erzsébet (1711) 248.

Nagy János<sup>3</sup> Szabó Katalin (1714) 260.

— — Szendrei Anna (1752) 531.

— — Szabó Katalin (1752) 553.

— — János (gálfalvi, 1747) 522.

— — József (1751) 529.

— — (Szappanos, 1752) 556.

— — (Káli, 1752) 563.

— —né Fekete Judit (1751) 529, 599.

Nagykáli Simon (1754) 564.

Nagykálló 420.

Nagykároly 430.

Nagy Kata (1720) 288, (1724) 343, (1741) 403.

Nagykátá 403, 404, 406, 408, 409, 410, 417, 419.

Nagykörös 111.

Nagy László (1724) 334.

— —né (1731) 451.

— — Lukács (1732) 456, 458, 459, 461.

Nagymarja 450.

Nagy Márton (1731) 440.

— —né (1726) 365, (1731) 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, (1755) 576.

— — Mátyásné (1716—8) 279.

— — Órsolya (1615) 86.

— — Mártonné Zsófia (1584) 31.

— — Margit (1715) 268.

— — Menyhért<sup>né</sup> Karakkó Anna (1709) 243.

— — Mihály (1662) 118, (1707) 213, (1724) 332, 345, (1726) 366, 368, (1735) 477, (1744) 513, (1715) 263.

— — Mihály (havadtói, 1651) 108.

— — Sára (1766) 696.

— —né (1707) 214, (1629) 100, (1724) 343, 344, (1715) 263, 264, 265.

— —né Sepsí Anna (1662) 118.

— —né Soós Borbála (1615) 87.

— —né Szócs Erzsébet (1735) 477.

— —né Zsuzsanna (1654) 111.

— — Miklós (1707) 213, 214, 215, (1727) 394.

— —né (1693) 167, (1735) 481.

— —né Veres Katalin (1737) 492.

Nagypalád 216.

Nagy Pál (1700) 194, (1728) 401.

— — Péter (1708) 219, (1736—7) 637.

— —né Tanczos Kata (1652) 109, 110.

— —né Mikó Anna (1700) 196.

- Nagy Péterné Gábor Mária  
 (1708) 219.  
 — Sámuelné (1715) 266, (1745) 517.  
 — Sámuel (1729) 422.  
 Nagy Sándor (1726) 365.  
 — Sára (1724) 354, (1766) 697.  
 — Simon (Káli, 1747) 522.  
 Nagysink 500.  
 Nagyszeben 126, 127, 129, 204, 207, 246, 258, 262, 273.  
 Nagyszerind 568, 569, 570, 580, 582, 584, 585, 586, 593, 594, 595, 596.  
 Nagyszöllős 421, 462.  
 Nagy Tamás (1599) 75.  
 — —né (1612) 77.  
   agyvárad 4, 24, 25, 159, 175, 514, 695, 708. (I. Várad alatt is.)  
 Nagy Zsigmond (1707) 214.  
 — —né Kovács Judit (1730) 431.  
 Nagyné Sós Kata (1711) 246.  
 Naményi Ignác (1737) 494.  
 Nánás 247.  
 Neb János (1565—70) 6, 7, 8, 16.  
 — —né (1615) 86.  
 Nedeczky József (1728) 415.  
 Négygyé vágatás 107.  
 Néki András (1693) 166.  
 Némái Márton (légeni, 1730—38) 431, 494.  
 Nemes Ádám (1758) 678.  
 — András (1756—7) 620, 624, 626, 629.  
 — —né Novák Erzsébet (1756—7) 618, 620.  
 — Gergely (1584) 67.  
 — György (1756—7) 625, 626, 627, 628.  
 — —né (1756—7) 618, 624.  
 — János (1726) 367, (1731) 441, 442, (1752) 551.  
 — —né Csillag Katalin (1731) 440.  
 — Mártonné (1756—7) 618, 624, 629.  
 — Mihályné (1729—31) 424, 450.  
 — Pálné (1731) 448, 449, 450, 451, 452.  
 Nemeskér 615, 621, 622, 625, 627, 628.  
 Némét András (1723) 317, 322, (1724) 332.  
 — —né Kónya Anna (1660) 116.  
 — —né Szöllősi Katalin (1752) 558.  
 Némét Andrásné (alias Fekete, 1752) 558.  
 — Erzsébet (1695) 177.  
 — Ferencz (1758) 674.  
 — György (1741) 504.  
 — István (1723) 316, 317, 318.  
 — —né (1758) 662.  
 — —né Soldos Ilona (1723) 320.  
 — János (1732) 467, (1758) 686.  
 — —né (1724) 332.  
 — —né Nagy Katalin (1731) 439.  
 — Kata (1758) 669, 670, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 687, 691.  
 — —fia György (1758) 683.  
 Némét László (1732) 467.  
 — Mártonné (1720) 287.  
 — Mihály (1758) 684.  
 — —né Gyulai Erzsébet (1730) 430.  
 — Zsigmond (1724) 330.  
 — —né (1724) 345.  
 Némethi k. 212, 213, 214, 215, 217.  
 Némethújvár 496.  
 Néta, másképp Kádár Kata l. o.  
 Nevetlenfalu 525, 529.  
 Nézó 29, 38, 72, 74, 149, 156, 211, 222, 245, 315.  
 Nézó Ambrus (1584) 29.  
 — Panna (1728) 410.  
 Nigrúj János (1721) 292.  
 Nordrovicz 275.  
 Nosedroviczky Zsigmond (1735) 488.  
 Novák Erzsébet (1756—7) 622, 624, 626, 629.  
 — Miklós (1742) 508.  
 Növénynevek:  
   anyafű 419, 685.  
   basarózsa 371.  
   borostyán 217.  
   bűrök penete 183.  
   cizczkafarka 407, 414.  
   cinadonia 696.  
   cipros 6.  
   csikorfark 226.  
   csokorfű 405.  
   édeslapú 353.  
   ezerjófű 414.  
   farkasalmalevél 333.  
   fejérszederje 213.  
   fodamenta 407.  
   gyűkbek 6.  
   homorgyóker 407, 408, 412, 419.  
   kacsarfű 406.  
   katlankóró 327, 328, 333.



- petrezselyemgyökér 214.  
 poros 6, 226.  
 szederjin 333.  
 Szent Ilona hagyma 419.  
 útifű 6, 226.  
 vadpetrezselyem 541.  
 varadicsfű 465.  
 veresszederje 217.  
 Nyárádszereda 108.  
 Nyári Márton (1582) 25.  
 Nyársapáti 111.  
 Nyéki István (1723) 313.  
 — —né Nagy Sára (1723) 313.  
 Nyelvkivágás 144.  
 Nyerges Mátyás (1565) 6.  
 — Péter (1584) 27.  
 — —né (1584) 30.  
 Nyilas Antal (1583) 26.  
 — Máté (1583) 26.  
 — Simonné Katalin (1584) 57, 61.  
 Nyirbátor 243.  
 Nyiri Istvánné Margit (szelindi, 1638) 103.  
 Nyirő Józsané Katalin (1582) 26.  
 — Márton (1584) 27.  
 — —né (1584) 27, 35.  
 Nyitramegye 88, 103, 520.  
 Nyüved 387, 631.  
 Oblachich Anna (1758) 652.  
 — Éva (1758) 648, 649, 650, 651, 656.  
 Ogronomich Kristóf (1738) 499.  
 Olajos András (1731) 435.  
 — Jakab leánya Anna (1615) 85, 86, 87.  
 Oláh Ambrusné Dorottya (1575) 22.  
 — Andrásné (1752) 532.  
 — Gyula 270, 276, 279, 280, 287, 291, 298, 326.  
 — István (1724) 339.  
 — —né (1719) 285, (1731) 440, 441, 443.  
 — Mártonné (1755) 567.  
 — Mihály (1723) 322, (1745) 516, 517, 519.  
 — —né (1745) 515, 516, 517, 519.  
 — —né Kis Erzsébet (1723) 318, 320.  
 — —né Farkas Katalin (1731) 440.  
 — Péterné Orosz Borbála (1742) 505, 507.  
 — Rupáné (1709) 226.  
 Olasz Bodnár Ferenczné (1755) 576.  
 Oldal János (1737) 493.  
 Oltáriszentség, úrvacsora 23, 285, 395.  
 Oltyán Dotyicza (1723) 300.  
 — János (1723) 300.  
 — Onya (1730) 431.  
 Omerta Miklós (1723) 324.  
 Önöntés kuruzslásból 69, 71, 101, 134, 151, 192, 263.  
 Orbai Mihályné Fekete Márta (1669) 122.  
 Orbán Andrásné Berkeszi Kata (1660) 117.  
 — Jánosné (1693) 160.  
 — Mátyásné (1693) 155, 157.  
 — Mihályné Katalin (1745) 518.  
 Orgonás Benedekné Katalin (1583) 26.  
 — (Géres) Miklósné (1584) 58.  
 Ormos Erzsébet (1626) 91.  
 Ornai János (1674) 125, 128.  
 Orosz Györgyné Panyolai Kata (1709) 240.  
 — János (1724) 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353.  
 — —né Veress Anna (1724) 348.  
 — Kata (1709) 231.  
 — Lukács (1709) 228, 229, 233, 239, 240, 241.  
 — —né Nagy Anna (1709) 242.  
 — Simon (1724) 352.  
 — —né Csengeri Erzsébet (1724) 347.  
 Oroszi Anna (1707) 214.  
 — Ferencz (1709) 237, 243.  
 — Jancsi (1750) 525, 526, 527, 528.  
 — Jánosné Karácsonyi Katalin (1756—7) 615, 622, 623, 625.  
 — Pál (1756—7) 615, 616.  
 Oroszfája 300.  
 Oroszlány Istvánné Kovács Sára (1752) 558.  
 Orovecz Márton (1731) 435.  
 — —né Zsófia (1731) 435.  
 Orsolya (1565) 3.  
 Ország Márton (1721) 296.  
 Oth István (1565) 7.  
 Otomány k. 281, 326, 327, 337, 339, 475, 476, 478, 479.  
 Otományi György (1708) 221.  
 Óvár (Kolozsvár egyik része) 24, 177.  
 Ózdi Istvánné (1669) 122.

- Ölyves 431.  
 Ördög 53, 93, 121, 134, 155,  
 172, 218, 220, 316, 317, 318,  
 321, 371, 372, 391, 395, 403,  
 404, 405, 406, 407, 495, 496,  
 591.  
 —ök csuklyája 114.  
 —i varázsolás 100, 101, 102,  
 259, 292, 300, 356, 358, 611.  
 —gel való szövetség 1, 12, 22,  
 23, 122, 126, 127, 130, 131,  
 133, 149, 182, 183, 185, 187,  
 188, 189, 196, 198, 206, 223,  
 258, 274, 275, 281, 295, 296,  
 312, 340, 354, 364, 453, 468,  
 495, 496, 499, 537, 575, 579,  
 581, 594, 598, 622, 625, 701,  
 704.  
 Ördögösök 98, 90, 91, 104, 428.  
 Ördögös ének 291.  
 Örökséges ember 83, 117.  
 Ördög Pál (Lászlófalvi, 1758) 670.  
 Ori János (1707) 214, 217.  
 — Pálné (1716) 271.  
 Örvöndi Báji (1724) 334.  
 Örzse nevű asszony (1728) 414.  
 Ötves Csehi Mihály (1752) 556.  
 Ötvös Istvánné (1570) 18.  
 — Orbán (1565) 2, 5.  
 — —né Magdolna (1565) 1.  
 Paczali Gergelyné Német Erzsébet  
 (1694) 176.  
 — Jánosné (1724) 331, 341, 342,  
 343, 344, 345, 346.  
 Pajor Mátyás (1584) 28.  
 Paks 500.  
 Pallagi templom 251.  
 Pál nevű legény (1711) 250.  
 — Istvánné Drága Katalin (1731)  
 443.  
 — Zsófi (1724) 354.  
 Palád k. 232.  
 Paládi György (1732) 457, 458.  
 — István (1732) 455, 459.  
 — —né Egyedi Anna (1732) 461,  
 462.  
 — Jánosné Tóth Ágota (1732)  
 455, 456, 457, 458, 459, 460,  
 461, 462.  
 — Pálné (1726) 366.  
 Palástos István (1584) 70.  
 Páldi (1760) 702.  
 — Ferencz (1766) 697.  
 — Istvánné (1766) 697.  
 Pálfi János (1732) 457.  
 Pálfiné Köre Ilona (1728) 394,  
 401.  
 Pálffi János (1761) 694.  
 Pálffy (1758) 659, 668, 691.  
 — Miklós gr. (1758) 639.  
 Páli Mihály (1750) 526.  
 Pálincás Éva (1756) 594, 596,  
 598.  
 Paloja 232.  
 Pályi k. 266.  
 Pánczél Istvánné Erzsébet (1654)  
 111.  
 Panda asszony (1711) 250, 251,  
 314, 388.  
 Panna asszony (1726—8) 367, 412.  
 Panit György (1726) 371.  
 — István (1726) 370.  
 Pápa 676, 681, 685, 695.  
 Papirmalom (Kolozsvári. —) 14.  
 Pap András (1711) 247.  
 — —né (1711) 247, (1705) 205,  
 210.  
 — —né Kótaj Erzsébet (1707)  
 208.  
 — Ferenczné (1693) 165.  
 — György (1711) 247, (1756) 585.  
 — Ilkó (1681) 133.  
 — Ilona (1677) 127.  
 — István (1689) 144.  
 — —né (1726) 369, (1729) 424.  
 — —né Katona Erzsébet (1727)  
 388.  
 — János (1664) 119, (1671) 123.  
 — Márton (1724) 349, 350, 351,  
 352, 353.  
 — —né Gál Kata (1724) 352.  
 — Péter (1727) 391.  
 — —né Katalin (1568) 14.  
 — Sámuel (1723) 305, (1766) 712.  
 — —né (1766) 709, 710.  
 — Tamás (1726—7) 375, 380,  
 383, 385.  
 — —né Szabó Anna (1726—7)  
 383.  
 Pap Zsigmond (1766) 714.  
 Pápai Jánosné Gál Erzsébet (1694)  
 176.  
 Paraitine (1723) 318.  
 Paris Rozina (1735) 488.  
 Pásti István (1709) 229, 239.  
 Pásztor Györgyné Margit (1517) 1.  
 — Imre (1728) 415.  
 —i alias Vernek Kata (1755)  
 567, 568, 572, 573, 574, 579,  
 581, 583, 588, 589, 590, 591,  
 592, 593, 594, 596, 598.



- Patak Pál (1707) 211.  
 — —né (1707) 208, 209, 210, 211, 212.  
 Pataki Ferencz 375.  
 — Györgyné (1723) 318, 321, 322.  
 — István (1752) 545.  
 — Péterné (1693) 162.  
 Patyolatné (1709) 231.  
 Pechel Márta (1582) 25.  
 Péchi Imre (1709) 229.  
 — István (1708) 222, (1710) 245.  
 —né (1574) 21.  
 Pellengérezés 105, 124, 126.  
 Pelsőcz 287.  
 Pelsőczy sz. n. (1709) 234.  
 Pem Anna (1738) 495.  
 Pengő Ilona (1723) 306.  
 Péntek Kovácsné (1584) 61.  
 Pénzkeresés 203, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 355, 392.  
 Perényi Ferencz br. (1750) 526.  
 — Lászlóné Andrási Klára (1750) 526.  
 — Imre br. (1732) 455, 456, 458.  
 — Imre (1709) 233, 236, 237, 238, 239, 241, 242.  
 — János (1709) 232, 239.  
 Perlaki András (borsai, 1721) 292, 293, 294.  
 — Ádám (1731) 454.  
 Perezcek h. 410.  
 Pest vm. 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 434, 435, 436, 452, 500.  
 Pesti György (1726) 368.  
 — —né Jakab Katalin (1731) 446.  
 Pestis 505, 559.  
 Péter deák szolgálója Borbála (1584) 55.  
 — Mihályné (1696) 107.  
 — papné (1574) 21.  
 Péterfalva 207, 212, 214, 217.  
 Péterfia 173, 253, 481.  
 Péterfi Zsigmond (ménesi, 1755) 567, 580.  
 Petermány János (1725) 363.  
 Pető Sámuelné Dobolyi Erzsébet (1752) 550, 551.  
 — 567, 580.  
 — Márton (1758) 684.  
 Petrii-út 339.  
 Petri Mór 259, 281, 282, 295, 298, 430.  
 — Sámuel (1752) 543.  
 Petri S. muelné Szatmári Erzsébet (1752) 542.  
 — Sára (1752) 549.  
 — Zsigmondné Fülep Sára (1752) 545.  
 Petrusz Péter (1758) 647.  
 Philep Jánosné (1584) 55.  
 Philips Kata (1719—21) 291.  
 Pichler György (1758) 673, 678, 682, 683.  
 Piripi Györgyné Butyka Anna (1718) 282.  
 Piroska Andrásné Ballos Judit (1694) 175.  
 Pitter Bendig (1565) 2.  
 — Filstich (1584) 27.  
 Pivoda ezred 490.  
 Platz Istvánné (1612) 81.  
 Platzens György (1686) 141.  
 Pluto 416, 417.  
 Poch Miklós (1584) 30.  
 — — szolgálója Margit (1584) 29.  
 Pocsaj 387.  
 Pócsi Mihály (1708) 220.  
 Podhorszki János (1735) 488.  
 Podhraczi György (1728) 401.  
 Pogány Istvánné Kártyás Ilona (1752) 555.  
 Pogánytűz 29.  
 Pogrányi György (1637) 103.  
 Poharas Jakabné (1584) 67.  
 Póka Boldizsárné (1619) 88, 89.  
 Poklos-utca (Marosvásárhely) 556.  
 Polgár (Csizmadia) Istvánné Szakmári Judit (1752) 558.  
 — János (1750) 526.  
 — Pál (1750) 526, 527, 528.  
 Polgári Ferencz (1694) 174.  
 Polgárságra választás 44.  
 Polina Anna (1735) 488.  
 Poncz Mihályné (1707) 208.  
 Pongrácz Kristóf (1724) 351.  
 Ponitz István (1756) 580.  
 Ponor Istvánné Kerekes Anna (1708) 220.  
 Pontos Ferenczné Szóke Anna (1694) 177.  
 — Margit, I. Kőrösi János a.  
 Pór Máténé (1629) 98.  
 Porcos István (1709) 238.  
 — Mártonné Szilágyi Katalin (1709) 241.  
 Portörő János (1626) 90.  
 Poruc István (1755) 567.  
 Posgai Gergelyné (1728) 409.  
 Poszoba h. n. 287.

- Posztóvető Márton (1582) 25.  
 Pozsgai Márton (1728) 411.  
 Pozsony 601, 602, 605, 666.  
 — vidéke 22.  
 Praich Miklós (1736) 490.  
 Praicz István (1758) 671, 672, 673, 677, 683, 688.  
 — Márton (1758) 673.  
 — Mihály (1758) 671, 675, 677, 679, 683, 687, 688.  
 Prelok Ferenczné Kranyecz Orsolya (1758) 607, 608, 612.  
 Prényi Pál (1732) 461.  
 — Zsigmond (1732) 461.  
 Prisca (1565) 10, 12.  
 Prileszki András (1723) 324.  
 — György (1723) 324.  
 Prófontfelvetés 344.  
 Puha Simonné Margit (1584) 66, 67.  
 Pulacher István (1584) 34.  
 Punicz Borbála (1738) 495, 496.  
 — Éva (1738) 496.  
 Pupucz Péterné (1724) 328.  
 Purgatorium tüze 76.  
 Puskás (1732) 461.  
 Pünkösöd szerda napja 467.  
 Püspöki k. 296, 302, 449.  
 Ráczbösözörmény 482.  
 Rác Demeter (1627) 92.  
 — Mártonné (1725) 363, 364.  
 — Mihályné Vertics Erzsébet (1756—7) 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621.  
 — Péterné Orosz Borbála (1748) 524.  
 — Tamásné Katalin (1591) 74.  
 Radi Ferencz (1731) 442.  
 — István (1745) 518.  
 Radvány k. 433.  
 Rafai kocsis (1741) 504.  
 Rajecz k. 497.  
 Rajmannus Péter (1723) 324, 325.  
 — Sándor (1736) 490.  
 II. Rákóczi Ferencz (1710) 226, 244.  
 Rákosdi János (1615) 86.  
 Rancs András (1693) 161.  
 Ráthoni Ferencz (1709) 227, 231, 239, 240, 241.  
 — István (1689) 145, 147, (1709) 229, 238, 240, 241.  
 — —né (1709) 229, 241, 243.  
 — Krisztina (1709) 233.  
 — Mária (1727) 395.  
 Ráthoni Pál (1709) 227, 229, 238.  
 — Péter (1709) 228, 229, 230, 235, 238, 239, 240, 243.  
 — —né (1709) 230, 232, 233, 238, 241.  
 Raw Imréné Margit (1565) 5.  
 Rázmán Pálné Angalit (1584) 30.  
 Reáolvasás 54, 80, 157, 166, 263, 366, 369, 372, 494.  
 Rebe Györgyné Pap Juliánna (1735) 481.  
 Régeni Tamásné Margit (1584) 58.  
 Reimer Györgyné (1612) 80.  
 Reizner János 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 427, 428, 433, 434.  
 Remetemező 522.  
 Rengő Anna (1582) 23, 26.  
 Répási Pálné Marczy Erzsébet (1737) 492.  
 Repedi Katalin (1756) 585.  
 Révedi János (1707) 207, 217.  
 Reviczky János (1723) 306.  
 Rezeni Albert (1583) 26.  
 Rohonc 639, 640, 641.  
 Rohonkáné Konecz Sára (1728) 398, 399, 428.  
 Róka Andrásné (1717) 279, 280.  
 Róma 707.  
 Roma János (1584) 45.  
 — —né Erzsébet (1584) 46.  
 Románd 683.  
 Rómer Flóris 72, 92.  
 Rontó Gergelyné (1756) 587.  
 — Mihály (1715) 264.  
 Ronsz (1758) 608.  
 Rosnyai Mihály (marosvásárhelyi, 1723) 301.  
 Rostáról evés rontás ellen 96.  
 Rostavetés 261.  
 Rothfuss Mihály (1684) 141.  
 Róth István (1678) 129.  
 Rózsa Dániel (1728) 395, 396, 398, 399, 400, 401.  
 — —né Szél Zsuzsa (1728) 396, 398, 399, 400.  
 Rózsahegy 496.  
 Rózsás János (1758) 688.  
 Ród k. 29, 38, 72, 74.  
 Rubány Magdolna (1721) 297.  
 Rudolf Györgyné Orsolya (1584) 30.  
 Runkán Kata (1712) 256.  
 Rusa (1565) 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12.  
 — András (1575) 23.  
 Rusanda Duka (1731) 437, 438.



- Rusim Boricza (1752) 547, 555.  
 Rusinka (1752) 551.
- Saári h. 434, 435, 436, 437.  
 Sáfár György (1752) 548.  
 — Pál (gyalui, 1721) 292, 294.  
 Ság 405.  
 Sagara Mártonné Kuhajdek Dorottya (1768) 715.  
 Sajgó Istvánné (1693) 157.  
 Sajti Istvánné (1752) 533, 535.  
 Sajtos János (1735) 475.  
 Sága k. 387, 388, 391, 392, 393, 394.  
 Sala Bertalan (1565) 7, 11.  
 — Istvánné Szász Anna (1692) 150.  
 Salánk 144.  
 Salai János (1731) 435.  
 Sallai Erzsók (1726) 369, 370, 371, 372, 373.  
 — István (1752) 533.  
 Sámsoni Nagy Jánosné (1714) 260.  
 — Zsuzsánna (1721) 269.  
 Sándor Bencze (1732) 467.  
 — Ferencz (1707) 213, (1758) 684.  
 — István (1758) 677.  
 — Jánosné (1712) 205.  
 — János (1758) 675.  
 — József 500.  
 — Márton (1752) 558.  
 — —né Hajdú Judit (1752) 561.  
 — Péterné Bedus Anna (1717) 278.  
 Sánta Erzsébet (1582) 25.  
 — János (1717—18) 280.  
 — József László (1723) 323.  
 — Mátyásné (1715) 270, 276, 279.  
 Sántus Andrásné Kovács Margit (1752) 554.  
 Sági Jánosné (1727) 391.  
 — Mártonné (1727) 390.  
 Sára Pila (1724) 328.  
 Sarándi Jánosné Nagy Erzsébet (1711) 248.  
 Sári Judit (1702) 204.  
 — Márton (1758) 684.  
 — Pál (1725) 360, 361.  
 Sarkad 512, 514.  
 Sarkadi Boldizsárné Zsófia (1568) 14.  
 — János (1752) 530.  
 — Judit (1720) 286.  
 Sárkányok 91.  
 Sárköz 230.  
 Sárközi Györgyné (1707) 212.  
 — Mihályné (1707) 209, 210, 212.
- Sárközi Miklós (1707) 207, 217.  
 — —né Garbóczi Zsuzsanna (1707) 209.  
 Sarmasági Miklós (1582) 25, 26.  
 Sárogy Mihályné (1584) 61.  
 Sárosi György (1695) 177.  
 — Jánosné Tóth Borka (1730) 430.  
 — Mihályné (1727) 390.  
 Sárpataki Márton (1654) 112.  
 Sárvári András (1727) 390.  
 — —né (1727) 393.  
 — István (1727) 389.  
 — —né (1619) 88, 89.  
 Sas k. 392.  
 Sas István (1744) 514.  
 — —né Margit (1615) 86.  
 — Mihály (1755) 578, 579.  
 Sátán 356, 468, 483.  
 Saul 643.  
 Schaser György 708.  
 Schister János (1687) 142.  
 Schmeizel Márton (1717) 143.  
 Schmidt János (1641) 105.  
 — Mihályné (1641) 105.  
 Schnell Dávidné (1695) 180.  
 — Simon (1700) 199.  
 Schobel György (1695—1700) 180, 191.  
 Schullerné (1670) 122.  
 Schweisches k. 205.  
 Sebes 597.  
 Sebesér 450.  
 Sebesi Borbála (1707) 208, 209, 210.  
 — Pál (1707) 215.  
 Sebestyén Jánosné (1616) 88.  
 — Márton (1730) 433.  
 Segesvár 120, 122, 123, 127, 129, 130, 140, 141, 142, 199, 205, 226, 256, 273, 291, 434.  
 Seligstädter János (1678) 129.  
 Selmezbánya 23, 75.  
 Semel Ambrus (1565) 11.  
 — —né Ilona (1565) 9.  
 Sempez 88.  
 Sempte 88.  
 Sepsi k. 217.  
 Seres György (1694) 174.  
 — —né (1694) 174.  
 — Márton (1570) 17.  
 — —né (1570) 17.  
 — Mihály (1732) 458, (1744) 513.  
 — —né Apai Anna (1732) 459.  
 Servatius hegy 500.  
 Sesedonka Zsuzsanna (1723) 323, 324.  
 Siebenrichtergüter (1695) 180.

Sigmond Mihály (1745) 518.  
 — —né Pesti Erzsébet (1731)  
 440, 515, 516, 517, 519.  
 Sigó Jánosné (1719) 285.  
 Sikó György (1731) 450.  
 Simándi Andrásné Fejér Erzsébet  
 (1700) 198.  
 — Istvánné Dán Anna (1735) 486.  
 Simon András (1724) 350.  
 — —né Szemere Erzsébet (1724)  
 353.  
 — Ferencz (1708) 222.  
 — Gergelyné Mészáros Mária  
 (1742) 505, 506, 507.  
 — István (1737) 493.  
 — Kata (1756) 582.  
 — Mihályné Andró Erzsébet (1728)  
 422.  
 — Kovácsné (1667) 120.  
 — Tamásné Márta (1629) 94.  
 Simonfi Miklós (1730) 433.  
 Sindely Mihály (1750) 525.  
 Sipos Zsófia (1732) 463.  
 Sitér k. 449, 450.  
 Slezák István (1747) 523.  
 — —né Franyó Anna (1747) 523.  
 Smatla csornai káplán (1756—7)  
 617.  
 Sodoma 424, 425.  
 Sólyom Istvánné Budai Ilona  
 (1713) 257.  
 — Péter (1570) 19.  
 Sólyomkő 219.  
 Somogyi Bálintné Margit (1570)  
 18.  
 — Borbála (1678) 128.  
 — Ferencz (1758) 686, 691.  
 — István (1584) 27, (1708) 221.  
 — —né Durkó (1584) 31.  
 — János (1726) 366.  
 — Sámuel (1745) 515.  
 Sonkolyos 437.  
 — Simon (1732) 459.  
 Soós János (1720) 286.  
 — Márton (1660) 116, 117.  
 Sopron 620, 621, 622, 624.  
 Sopron vm. 408, 411, 415, 615,  
 616, 617, 618, 619, 620, 621,  
 622, 623, 624, 625, 626, 627,  
 628, 629, 630, 677, 716, 717.  
 Sóra hívás 36, 43.  
 Sorki-Kisfalud 466, 467.  
 Sorolyán 430.  
 Sós György (1723) 317, 319.  
 — —né (1723) 317, 318, 321,  
 322, 323.

Sós István (1723) 316, 322, (1752)  
 550.  
 — —né Ártánházi Anna (1723)  
 317, 318, 320, 321, 322.  
 — Jánosné (1723) 316.  
 — — Orsolya (1584) 36, 37, 38,  
 39, 40, 41, 42, 44.  
 — Mihály (1766) 696, 697, 702.  
 — Pálné Nagy Borbála (1693)  
 152, 157, 158, 159, 161.  
 — — (1715) 261.  
 Sósne (1766) 702.  
 Soszterin György (1612) 79.  
 — —né Orsolya (1612) 79.  
 Sóderné (1700) 194.  
 Sövényfalvi Mátyás (1744) 511.  
 Srüffner Mátyásné (1612) 79.  
 Stenczelné (1715) 262.  
 Stoszán Magdolna (1742) 508.  
 Stragár Ferenczné Kovács Borbála  
 (1758) 606.  
 — Istvánné Péntek Katalin (1758)  
 606.  
 Streitfost k. 205.  
 Suagel István (1758) 648, 649,  
 650, 651, 652.  
 — —né (1758) 649, 650.  
 Sulcz Erzsébet (1756—7) 622.  
 Sunsich Mátyás (1758) 645, 647.  
 Suppuny (Harangöntő) András  
 (1721) 291.  
 Sümenkő Sebestyén (1742) 508.  
 Sütő Mihály (1709) 237.  
 Süveg István (1711) 247.  
 Süveges Gergely (1574) 22.  
 Sváby Frigyes 278.  
 Svetic József (1738) 496.  
 Szabassy Mihály (1758) 681.  
 Szabó András (1696) 152, 153,  
 158, 159, 160, 163, 170, (1584)  
 50, (1756) 584.  
 — —né (1696) 183, 184, 188,  
 190, 197, (1728) 410.  
 — —né Sára v. Kerekes szüle  
 (1629) 93, 95, 96, 97, 98, 99.  
 — —né (kövendi, 1706) 206.  
 — Benedek (1728) 410.  
 — Borbála (1735) 483.  
 — Demeterné Szabó Erzsébet  
 (1735) 480.  
 — Erzsébet (1727) 388.  
 — Ferencz (1689) 149, (1709)  
 232, 239, (1726—7) 376, (1728)  
 410, (1758) 674, 684.  
 — — (tordai, 1756—7) 634.  
 — —né (1584) 37, 38.



- Szabó Ferenczné Szabó Katalin (1752) 560.  
 — —né Nagy Katalin (1709) 234, 241.  
 — Gáspár (1584) 56, (1756—7) 631, 632, 633, (1766) 698.  
 — —szolgálója (1584) 29.  
 — Gergely (1681) 132, 133.  
 — —né (1681) 131, (1693) 155, 159.  
 — György (1731) 449.  
 — —né (1716) 271, (1723) 309.  
 — —né Szabó Mária (1723) 315.  
 — —né Székely Ilona (1731) 447.  
 — Ilona (1756) 591, 593.  
 — Imre (1584) 69, (1728) 410, (1766) 700.  
 — István (1612) 81, (1730) 434, (1758) 681, (1766) 698.  
 — — (alias Palástos, 1584) 47, 69, 70.  
 — — (alias Nagy, 1752) 556.  
 — —né (1732) 465, (ujhelyi, 1693) 155, 163.  
 — —né Orsolya (1652) 110.  
 — —né Deák Kata (1744) 511.  
 Szabó István leánya Anna (1612) 81.  
 — Jakab (1728) 410.  
 — János (1724) 334, (jenei, 1730) 420, (1744) 513, (1758) 679, 689.  
 — —né (pribói, 1696) 180, 181, (újvárosi, 1715) 266, (1724) 342, (1725) 361, (1735) 480.  
 — —né Nemes Judit (1698) 188.  
 — —né Kis Katalin (1731) 446.  
 — Károly 1, 111.  
 — Kata (1584) 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, (1718) 282, (1723) 306.  
 — Lászlóné (1584) 70.  
 — Lőrincz (1752) 543, 557.  
 — —né Koronka Erzsébet (1752) 543.  
 — Mária (1714) 260.  
 — Mártonné (1726) 365.  
 — —Német Erzsébet (1728) 403.  
 — Máté (1584) 48.  
 — —né (1584) 50.  
 — Mátyás (1709) 241.  
 — —né Szabó Katalin (1709) 241.  
 — Mihály (1693) 167, (1724) 327, (1732) 465, (1756) 593, 595, (1758) 688.  
 — —né (1584) 41, (1724) 330, (1726) 375, (1732) 464, 465.  
 Szabó Mihalyné Kis Anna (1718) 280, 281.  
 — —né Tóth Ilona (1755) 576, 578, 580, 582, 584, 585, 598,  
 — —né Nagy Ilona (1756) 593, 594, 596.  
 — Miklós (1724) 337.  
 — Pálné Borbála (1584) 31, 61.  
 — —Nagy Anók (1652) 110.  
 — —Gönye Anna (1735) 480.  
 — Panna (1728) 410.  
 — Péter (1758) 666, 667.  
 — —né Szőke Anna (1723) 321.  
 — Sámuel (1715) 263, (1737) 493.  
 — Zsigmondné Szabó Erzsébet (1702) 201, 203.  
 — Zsófia (1727) 387.  
 Szabolcs vm. 203, 603, 605, 693, 694.  
 Szabolcsai György (1733—4) 472.  
 Szabos István leánya Anna (1612) 82.  
 Szádeczky Lajos 204.  
 Szakál (Asztalos) Ferencz (1695) 177, 178.  
 — György (1584) 62, 65, 67.  
 — —né Erzsébet (1584) 64, 66.  
 Szakai György (1756—7) 634.  
 Szakács Györgyné Major Anna (1756—7) 634, 636.  
 — Mihály (1615) 87.  
 — —né (1705) 205.  
 Szakácsi k. 281.  
 Szakmári Ferencz (1707) 216.  
 — István (alias Hüvelyes, 1752) 559.  
 — —né Balata Judit (1752) 559.  
 — János (1737) 490.  
 — József (1745) 516.  
 Szalai Ferencz (1766) 711.  
 — Imre (1732) 467.  
 — István (1756) 580, 586, 588.  
 — Jánosné Szalai Erzsébet (1756—1757) 618, 624.  
 — —Sulez Erzsébet (1756) 626, 628, 629.  
 — Katalin (1756—7) 622.  
 Szalkai István (1756—7) 633.  
 Szallai István (sziklai, 1755) 567.  
 Szalonta 514, 568.  
 Szalontai Éva (1752) 550.  
 — Jánosné Dávid Ilona (1724) 352.  
 Szamás János (1707) 216.  
 Szamer (1744) 512.  
 Szamos f. 40, 59, 64, 80.

- Szamosfalva k. 25, 51.  
 Szanda Kata (1728) 394.  
 Szaniszlai Mihályné Bácsi Anna (1711) 249, 254.  
 Szaniszló k. 226.  
 Szaniszló Borbála (1711—26) 249, 283, 301, 325, 374.  
 — Istvánné (1712) 255.  
 — Mihályné (1755) 576, 582, 585.  
 — Zsigmond 150.  
 Szántó István (1752) 536.  
 — —né (1752) 535.  
 — Jánosné Bánhegyesi Erzsébet (1723) 311.  
 — Mihály (1728) 396, 397, 398, 399, 400.  
 — Péterné (1752) 535.  
 Szappan-utca (Kolozsvárt) 12, 79.  
 Szappanos Gergely (1584) 34.  
 — János (1693) 159.  
 — —né (1693) 159.  
 Szapora Mihály (peresztei, 1728) 411, 416.  
 Szapora Panna (1728) 410.  
 Szaránd 514.  
 Szarka Ferencz (1711) 251.  
 — János (1693) 170.  
 — —né (1693) 170.  
 Szarvadi István (1723) 314.  
 — —né Pap Katalin (1723) 315.  
 Szász Bálint (1629) 98.  
 — —né Margit (1629) 97.  
 — Borbála (1591) 72, 73, 74.  
 — Gergelyné (1715) 261.  
 — György (1766) 696.  
 — —né Kasza Sára (1717) 277.  
 — Ilona (1709) 230, 235, (1755) 576, 582, 593.  
 — Istvánné Márkus Borbála (1727) 394.  
 Szász János (1709) 236.  
 — —né (1716) 272.  
 — Mihály (1756) 580.  
 — —né Nagy Ilona (1756) 588, 598.  
 — Miklós (1664) 119, (1756) 582.  
 Szászáné (1705) 205.  
 Szászakna 431.  
 Szászfalú 461, 463.  
 Szászkeresztur 190, 198, 199.  
 Szászlóna 293.  
 Szászrégen 471.  
 Szászsebes 520.  
 Szatmár 75, 711.  
 Szatmár vm. 226, 230, 430, 603.  
 Szatmárnémeti 226.  
 Szatmári (1756—7) 631.  
 — Anna (1709) 235.  
 — György (1724) 350.  
 — István (alias Szócs, 1752) 542.  
 — János (1744) 511.  
 — Mihályné Bérés Sára (1752) 548.  
 — Miklós (1584) 61, —né (1584) 61.  
 Szavatos asszony 202.  
 Szeben 291.  
 Szecsei János (1752) 536.  
 Szécsi Istvánné (1584) 42.  
 Szederkényi Nándor 120, 130.  
 Szeged 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 410, 411, 427, 428, 433, 434.  
 Szegedi István (1723) 310, (1735) 480, 481.  
 — —né Fejér Katicza (1723) 308, 309, 310, 311, 312.  
 — —né Szabó Anna (1735) 479, 480, 482.  
 — Jánosné Anna (1568) 14.  
 — Sára (1711) 249.  
 Székely Albertné Borbála (1565) 8.  
 — András (1570) 19, 20.  
 — —né (1707) 209, 210, 211.  
 — —né Márta (1570) 18.  
 — Balázsné (1584) 30, 33.  
 — Bálint (1584) 65. —né (1584) 67.  
 — Borbála (1707) 208, 209, 210, 212.  
 — Ferencz (tordai, 1729) 427, 484.  
 — György (1707) 212, (nagybányai 1752) 539, 563.  
 — —né Nagy Erzsébet (1696) 182, 183.  
 — Imréné (1707) 211.  
 — Jánosné Orosz Mária (szalacsi, 1694) 176.  
 — Márton fia Mihály (1612) 81.  
 — Mihály (1707) 208.  
 — —né Ősz Katalin (1707) 208.  
 Székely (alias Csizmazia) Mihály (1612) 77, 81, 82.  
 — Péterné Szabó Kató (1584) 33.  
 Székelyhid 221, 476.  
 Székelykocsárd 183, 184, 185, 186, 188.  
 Szekeres Imréné (1584) 58, 61.  
 — Istvánné (1584) 42.  
 — János (1612) 77.  
 — —né Virág Anna (1731) 446.



- Szekeres Mihályné Kondor Sára (1729) 422.  
 — Pál (1693) 168.  
 — -né (1565) 2, 4, 6.  
 Szekfű Pál (1756—7) 621.  
 Szekrényesi János (1755) 570.  
 Szél Gergely (1565) 2.  
 — Péter (1681) 12.  
 Szelenczei Erzsébet (1758) 660, 664, 665.  
 Szeles Ambrus (1565) 12.  
 — Katalin (1707) 213.  
 — Miklósné (1584) 62, 63, 64, 65, 66, 67.  
 — Péter (1758) 684.  
 Szemes sz. n. (1758) 676.  
 Szemez Simon (1574) 21.  
 Szemébtörő Gergelyné Júlia (1584) 40.  
 — Jánosné (1612) 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82.  
 — Máténé Anna (1570) 19.  
 Szeméthy János (1758) 691.  
 Szénásiné (1715) 266.  
 Szenczi uram (1726—7) 383, — -né (1726—7) 382.  
 Szendelik halma 362.  
 Szenes György (1758) 683.  
 Szenesi Istvánné Kazag Erzsók (1719) 284, 285.  
 Szenk Ferencz (1755) 567.  
 Szénutca (Kolozsvárt, 1584) 42.  
 Szennyes Györgyné Kovács Erzsébet (1689) 145.  
 Szentandrás 291.  
 Szent Antal tüze 36.  
 — Erzsébet 418.  
 Szentelt gyertyával gyógyítás 36.  
 Szentes 660, 661.  
 Szentesi Istvánné Mártha (1615) 87.  
 Szent Ferencz 418.  
 — Gellérthegy (1682) 135, (1700) 193.  
 — György estéje 56, 226, 677; — hete 66.  
 — nap 373, 436, 592.  
 Szentimre 637, 705, 706.  
 Szentiványi József (1756—7) 631.  
 Szent Iona 419.  
 — István nap 645.  
 — János k. 464, 465, 631.  
 — -jóbk. 176, 215.  
 Szentkirály 111.  
 Szentkirályi Albertné (1591) 74.  
 Szent László (k.) 410.  
 Szent Lőrincz 111, 325.  
 — Márk nap 674.  
 — Márton 118.  
 Szentmártonkáta 409, 417.  
 Szent Márton nap 568.  
 Szent Mihály nap 252.  
 — Mihály 260.  
 — —falva 427.  
 — Miklós nap 138.  
 — —utca 252.  
 — Péter és Pál nap 648.  
 Szentrontás 400.  
 Szent Simon napi vásár 237.  
 Szenttamási István (1693) 158.  
 Szepes 249.  
 Szepesi Istvánné (1702) 202.  
 Szepesmegye 278.  
 Szép Miklós (1568) 13.  
 Széplaki Mihály (1723) 301.  
 Szereda 255.  
 Szeredai István (1682) 136.  
 Szeredújváros 88.  
 Szerémi Sámuel (1707) 215.  
 Szeremlei Sámuel (1725) 360, 362, 429.  
 Szerénd 512, 513, 514.  
 Szerenyei Anna (1689) 144.  
 Szigeti András (1752) 560.  
 Szígyártó (1584) 39.  
 — Bálintné Magdolna (1565) 2.  
 — Ézsaiás szolgálója Zsófia (1584) 28.  
 — —-né (1584) 37.  
 — Mátyás szolgálója Erzsébet (1583) 26.  
 — Zsigmondné (1693) 155.  
 Szíjjártó Ferencz (1758) 690.  
 Szikra Mihály (1727) 390, 391.  
 Szikrai Mihály (1724) 348, 353.  
 Szikszai Istvánné Orsolya (1583) 26.  
 Szilágyi András (1706) 206, (1731) 445, (1756) 587.  
 — Bálint (1629) 99.  
 — Ferencz 563.  
 — Gáspárné (1693) 165, 169.  
 — Györgyné (1727) 392.  
 — Istvánné (1726) 369.  
 — János (1570) 18, (1724) 330, 341, 344.  
 — —-né (1726) 371, (1756) 589.  
 — —-né Mari (1724) 330, 336, 343.  
 — —-né Takó Erzsébet (1756) 585.  
 — —-né Kassai Erzsébet (1756—1757) 634.

- Szilágyi Márton (1726) 367, (1745) 515, 518.  
 — —né Szekeres Anna (1735) 486, 487.  
 — Mihály (1752) 542.  
 — —né (1693) 164.  
 — Pál (1752) 532, 533, 534, 535, 536, 537.  
 — —né Hidvégi Borbála (1726—1727) 382.  
 — —né leányai (1752) 533.  
 — —né Vásárhelyi Judit (1752) 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538.  
 — —né cselédje, Panda (1752) 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538.  
 — Péterné (1724) 330.  
 — Sándor 83, 111, 138, 143, 287.  
 — — (1724) 336.  
 — Zsigmond (1755) 570.  
 Szilágy vm. 295.  
 Szilágyság 13.  
 Szilvási Gáspárné (1711) 253.  
 — Imre (1584) 29.  
 Szinai Mihályné (1727) 392.  
 Szines János (1752) 531.  
 Szirma k. 207.  
 Szirmay Antal 430.  
 Szívós János (1654) 111.  
 Szlavonia 707.  
 Szlovenits Mihály (1728) 400.  
 Szoboszlai István (1719) 285.  
 Szodorai Tamás (1766) 699.  
 Szolnok 409, 410.  
 Szopori Mihály (1728) 411.  
 Szovát 344.  
 Szováta 565.  
 Szováti Erzsébet (1679) 130.  
 Szócs Ambrusné Katalin (1584) 31.  
 — Antalné (segesvári, 1584) 40.  
 — Gáspár (1565) 2.  
 — György (1574) 21.  
 — Ilona (1707) 209.  
 — Istvánné (1731) 441.  
 — Jakabné Zsófia (1584) 28, 32.  
 — Keresztély (1584) 27.  
 — —né Borbála (1584) 30, 34.  
 — Márton (1574) 22.  
 — —né Horvát Ilona (1763) 695.  
 — Máté (1584) 50.  
 — —né Margit (1584) 53.  
 — Mihály (1735) 477.  
 — Miklósné (1693) 166.  
 — — Anna (1591) 72.  
 — — Barmos Erzsébet (1710) 245.  
 Szőke András (1726) 369, 370, 371.  
 — János (1745) 517.  
 — Mihály (1702) 202.  
 Szöllős 237, 350.  
 Szöllösi Anna (1694) 177.  
 — Borka (1735) 476.  
 — István (1707) 207.  
 — —né Terge Kata (1708) 222.  
 — János (1707) 207, 208, 209, 210, 211, 212, 215, 219.  
 — Mihály (1763) 695.  
 — Sára (1758) 666, 667.  
 Szóni István (1726—7) 386.  
 Szőnyi (1724) 347.  
 — Sámuel (1719) 285.  
 Szörnyi István (1724) 327, 329.  
 — —né (1724) 327, 328, 329, 330, 332, 333, 338, 346.  
 — Kata (1724) 328, 329, 340.  
 Szunyog Ferencz (1723) 314.  
 — —né (1723) 314, 315.  
 Szurdok 632.  
 Szurdoki Gombosné (1766) 698.  
 Szűcs Andrásné (1565) 10.  
 — Dávid (1711) 250.  
 — Erzsók (1724) 343, 345.  
 — Ferencz (1724) 352.  
 — Gáspár (1693) 158, 163, 170.  
 — —né (1693) 167, 170.  
 — György (1565) 10.  
 — —né (1739) 30, 425, 430.  
 — István (1724) 340.  
 — —né (1724) 329, (1731) 446, 449, (1758) 686.  
 — —né (Szappanos, 1631) 101.  
 — — Czompó Erzsébet (1716) 272.  
 — János (1723) 317, 321, (1758) 672, 688.  
 — —né Gombos Erzsébet (1752) 531.  
 — Lászlóné Erzsébet (1631) 101.  
 — Lőrincz (1565) 9.  
 — Mihály (1724) 353.  
 — —né (1724) 341, (1727) 393.  
 — Mózesné (1755) 572.  
 — Pál (1693) 166, (1758) 689.  
 Szügeti András (1752) 558.  
 Szűr Mária (1756—7) 621, 626, 627, 628, 629.  
 Szűrszabó István (1724) 351.  
 Táblás Mártonné Erzsébet (1584) 67.  
 Tafota 40.



- Tagányi Károly 88, 103.  
 Takács András (1693) 166.  
 — —né (1693) 166, 169.  
 — —né Katalin (1584) 67.  
 — Balázsné Margit (1570) 20.  
 — György (1565) 9.  
 — — fia, István (1584) 54.  
 — —né Klára (1584) 51.  
 — —né Kovács Erzsébet (1731) 450.  
 — Ilona (1723) 302.  
 — István (1694) 171, 173, (1715) 263, 264, 265.  
 — —né (1752) 534.  
 — Jakab (1758) 674, 684.  
 — János (bogáti, 1700) 199.  
 — Jánosné Kádár Katalin (1612) 79.  
 — — Leleszi Erzsébet (1756) 584.  
 — — leánya, Örzse (1741) 502.  
 — Jeremiás (1584) 69, 71.  
 — Kelemen (1584) 57.  
 — Keresztélyné (1584) 61.  
 — Mihály (1693) 153, (1758) 675, 688.  
 Takáts Sándor 125, 161.  
 Takácsi 689.  
 Taligás Lászlóné Orsolya (1568) 14, 15.  
 Tallián György (1741) 502, 503.  
 Tállyai (alias Varga) Mihály (1754) 565.  
 Tamásda 593.  
 Tamási (1756—7) 634, 637, 705, 706.  
 — János (abódi, 1754) 565.  
 Tamásváraljai 236, 237.  
 Támaszkenés 50, 54.  
 Táncczos András (1766) 698.  
 — Erzsók (1766) 697.  
 Tankó János (1646) 107.  
 Tapasztó János (1591) 74.  
 Tar Andrásné Márta (1629) 98.  
 — István (1723) 318.  
 — —né Bartha Katalin (1723) 319.  
 — János (1723) 319, 321, 322.  
 — —né Gál Erzsébet (1723) 319.  
 — Pál (1693) 163.  
 Tarcsa h. n. 329, 332, 496.  
 Tarkó sz. n. (1728) 416.  
 Tarnai András (1702) 202.  
 Tarsoly Jánosné (1716) 271.  
 Tarthy György (1626) 91.  
 Tassi Zsuzsanna (1692) 161.  
 Tatárjárás 376, 378, 379, 385.  
 Tátos elnevezés 91, 249, 250, 251, 253, 254, 291, 354, 355, 356, 358, 360, 362, 363, 420, 475.  
 — -ok fejedelme 203.  
 Téglás Antalné (1591) 73.  
 — János (1591) 72.  
 — —né (1591) 72, 73, 74.  
 Teilman Antal (1584) 63.  
 — —né (1584) 64.  
 Tehenek megrontójuk házához futnak 7, 58, 62, 63, 65, 66, 67, 232, 300, 566.  
 Tehenes János (1591) 72.  
 Teke 300.  
 Telegd k. 271, 530, 531, 631, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 704, 705, 706.  
 Teleki-könyvtár 1.  
 Telmen Márton (1687) 142.  
 Tengedi Ferencz (1758) 681.  
 Tenke Éva (1710) 246.  
 Tepse István (1700) 193.  
 Teremi Péterné (1584) 38.  
 Terjék János (1517) 1.  
 Teutsch József 182.  
 Thaly Kálmán 226, 244.  
 Theil Gergely (apoldi, 1685) 141.  
 — János (szászkézdi, 1712) 256.  
 Thódorné (1752) 542.  
 Tholdalagi Györgyné Almádi Anna (1723) 300.  
 Thomasius 291.  
 Thordai Sámuelné (1752) 541.  
 Thoroczka Sámuelné (1752) 541.  
 Thúri Dorka (1702) 204.  
 Thurzó-család (1616) 88.  
 — Ádám (1637) 103.  
 — Szaniszló (1637) 103.  
 Tikos Istvánné Garaguly Anna (1731) 447.  
 Tilyó Mihály (1752) 556, 561.  
 Tisza f. 215, 233, 235, 240, 247, 348, 409.  
 Tiszaújlak 262, 375, 420.  
 Tivadar k. 207, 212.  
 — —né (1693) 168, 170.  
 Tizedes Balázsné (1645) 107.  
 Tóbiásné (1693) 167.  
 Tóbi János (1752) 559.  
 — —né Balata Mária (1752) 559.  
 Tokodi Pál (1755) 573.  
 Tokos Mihályné (1652) 110.  
 Toma János (1735) 488.

- Tományi Jánosné Sós Erzsébet (1723) 311.  
 Topa 696.  
 Torda 150.  
 Tordai András (1732) 467, (1756) 585.  
 — György (1696) 181, 188.  
 — Jánosné Simon Erzsébet (1742) 505, 506.  
 — Miklósne Kata (1629) 94.  
 Torna 674, 683.  
 Toroczka István (1629) 94.  
 — (toroczkszentgyörgyi, 1699) 189.  
 Toronyi László (1756—7) 625.  
 Tortura 116, 117, 133, 188, 257, 259, 268, 274, 278, 281, 290, 297, 299, 325, 354, 357, 360, 386, 411, 414, 418, 424, 429, 430, 453, 463, 487, 488, 490, 563, 574, 590, 594, 596, 609, 613, 626, 661.  
 Tóth Ádámné Korcsek Zsuzsánna (1728) 397.  
 — Ágota (1732) 456, 458, 459, 460, 461.  
 — Anca (1728) 417.  
 — András (1728) 409. —né (1693) 169.  
 — Erzsébet (1728) 409, 410, (1758) 680.  
 — Ferencz (1752) 534. —né (1752) 534.  
 — Gergelyné (1584) 58.  
 — György (1727) 391, 393, (1728) 413, (1745) 517, 519.  
 — — (alias Czigány, (1728) 417.  
 — —né (1727) 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393.  
 — —né Szegedi Katalin (1723) 310.  
 — Ilona (1678) 128, 129, (1756) 589.  
 — István (1724) 339, (1730) 433, (1731) 446, (1741) 503, 504, (1742) 508, (1751) 529.  
 — — (jobbágyfalvi, 1662) 118.  
 — —né (1728) 409, (1756) 586, 593, 596.  
 — —né (vadasi, 1755) 576.  
 — —né Kónya Kata (1751) 529.  
 — —né Sigó Kata (1717) 277.  
 — János (1728) 409, 410, (1742) 508, (1724) 331, 334, 339.  
 — — (alias Fazekas, (1679) 130.  
 — —né (1724) 327, 328, 329, 330, 331, 332, 335, 336, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 346, (1755) 572.  
 Tóth Jánosné Javora Dorottya (1715) 269.  
 — —né Gellén Ilona (1715) 269.  
 — —mesterné (1724) 330.  
 — Katalin (1720) 287.  
 — Laczkóné (1756) 596.  
 — Lőrinczné Tóth Erzsébet (1694) 176, 177.  
 — Lukács (1732) 457, 458, 460.  
 — Mártonné (1724) 330.  
 — Mátyás (1731) 434.  
 — —né Úr Erzsébet (1709) 234, 240.  
 — Mihály (1711) 252, (1724) 333, (1745) 515.  
 — —né (1723) 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, (1724) 332.  
 — —né Borbély Katalin (1723) 308.  
 — Pál (1711) 253.  
 — —né (1716) 272.  
 — Péter (1727) 391, 393, (1752) 554.  
 — —né (1700) 191, (1727) 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394.  
 — —né Fenyédi Zsófia (1715) 260.  
 — Zsuzska (1728) 410.  
 Tölcseki Sámuelné Kirilla Erzsébet (1729) 421.  
 Tömösvári Miklósne Borbála (1615) 87.  
 Tömpe János (1612) 81.  
 — Miklósne (1612) 81.  
 Tönkö Mihály (1721) 297. —né (1745) 518.  
 Töpfer Balázs (1676) 127.  
 — Márton (1686) 142.  
 Törkö Mihály (1745) 516.  
 Törköly Ambrus (1584) 56.  
 Török István (1742) 509.  
 — Lukács (szentjóni, 1693) 159.  
 — Mártonné Apollonia (1582) 25.  
 — Mihály (1612) 80.  
 — ország 251.  
 Törös Antalné (1591) 74.  
 Trauschenfels Eug. 126, 127, 204, 207.  
 Trencsén vm. 274, 275, 286, 289, 297, 298, 299, 323, 324, 428.



- 488, 489, 497, 498, 499, 500, 520, 521, 605.  
 Trieber Györgyné Vertics Erzsébet (1756—7) 615, 622, 625.  
 Trincseni Istvánné Kováts Katalin (1752) 542.  
 — József (1752) 541.  
 Trombitás István (1752) 561.  
 Tudományos 48, 61, 101, 130.  
 Túri Istvánné Nyújtó Panda (1700) 193, 196.  
 — János (1711) 248.  
 Turkely Jánosné Szilágyi Anna (1707) 209, 210.  
 — János (1707) 211.  
 — — fia, István (1707) 211.  
 Turzó Jakabné (1710) 244, 245.  
 Tündérleányok rézhídja 253.  
 Türei István (1745) 519.  
 Tüzes vassal kinzás 125, 133, 134, 161, 265, 277, 288, 295, 355.  
 Tűz átugrása 58.  
 Udvardi (alias Ispán) György (1741) 502.  
 — János (1741) 503.  
 Ugocsa vm. 144, 145, 146, 147, 149, 207, 217, 227, 237, 243, 259, 262, 263, 288, 375, 376, 377, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 395, 420, 421, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 603.  
 Ugod 670, 683.  
 Ugodi Veres (1758) 681.  
 Ugra 513, 574.  
 Ugrai Borbála (1723) 307.  
 Ugri Kisó (1710) 244, 245.  
 Új Ilona (1708) 223.  
 Ujfalusi Nagy János (1725) 325.  
 Újhely 216, 385.  
 Újhelyi Anna (1709) 241.  
 — László (1726—7) 386.  
 — Sándor (1726—7) 377.  
 Ujlak 376, 379, 385.  
 Ujlaki Lázár (1766) 702.  
 — Mihály (1756—7) 638.  
 Újvári Andrásné Kertmegi Kata (1676) 126.  
 Újvárosi Jánosné (1725) 357, 358.  
 — nagyhalom 252.  
 Ularik András (1722) 299.  
 — Istvánné Roskova Zsuzsánna (1722) 298.  
 — Márton (1722) 298.  
 Ung vm. 603, 604.  
 Ungvár 430.  
 Ungvári (1707) 216.  
 — —né (1707) 214.  
 — Mihály (1731) 438.  
 Urbán Ferencz (1731) 434.  
 Urberger Gergelyné Zsófia (1582) 23.  
 Ürögdi (1744) 514.  
 Üveges András (1565) 7.  
 Vadadi Ferencz (1752) 548.  
 — —né Bajnóczi Anna (1752) 549.  
 Vadalma Mihály (1584) 62.  
 — Pál (1584) 63. —né (1584) 63.  
 Vadász 580, 586, 587, 589, 593, 595, 596.  
 Vadászi Simon (1689) 147.  
 — Törökné (1755) 573.  
 Vadon Péter (1713) 258.  
 Vágbesztercze 498.  
 Vágó Mihályné (1726) 366.  
 Vajda Anna (1719) 283.  
 — Katus (1570) 19.  
 — Mihály (1761) 693.  
 Vajka 717, 718.  
 Válsi ok boszorkánykodás miatt 118, 491.  
 Vallatási engedély 119.  
 Változó Ferencz (1584) 57, 61.  
 Vallye Simon (1730) 431.  
 Vampel Tamásné Pukker Borbála (1738) 495.  
 Vampir 510.  
 Vancsa Juanna (1712) 256.  
 Vandáné (1599) 75.  
 Van Swieten (1758) 642, 659.  
 Várad (= Nagyvárad) 316, 317, 318, 369, 370, 371, 373, 442, 445, 465, 533, 534, 535, 701, 703.  
 Várad István (alias Hüvelyes, 1752) 559.  
 — Jánosné (1713) 258, (1724) 341.  
 — Mátyásné Csüri Erzsébet (1744) 513.  
 Váradolaszi 315, 374, 537, 605, 638, 701, 703, 704, 705, 706, 707.  
 Varasdi Péter pap (1584) 32.  
 Varázsszavak (formulák) 13, 14, 15, 52, 325, 483, 660.  
 Varázsolás 104, 105, 123, 126,

- 127, 131, 134, 135, 136, 150,  
187, 198, 199, 204, 208, 226,  
231, 234, 235, 240, 248, 287,  
294, 355, 394, 506, 662.  
Várbeli Márton (1752) 549.  
Várfalva 187.  
Várfalvi Gáspár (1656) 115.  
Várvölgy 253.  
Varga Ámbrus (1726–7) 380, 383.  
— —né Kiss Katalin (1726–7)  
385.  
— András (1715) 265, 267, (1726—  
1727) 383.  
— —né (zerindi, 1756) 591.  
— —né Zsófia (1584) 36.  
— Anna (1719) 283.  
— Benedek (1584) 66.  
— Ferenczné (1723) 305.  
— Gáspár (1709) 228, 241, 243.  
— György (1584) 57, 79, (1724)  
350, 351, (1756–7) 634.  
— —né (1756–7) 637.  
— —né Zsuzsánna (1584) 48, 70.  
— —né Kata (alias Bába, 1591)  
72.  
— —né Sajnos Sára (1756–7)  
634.  
— Ilona (1694) 176, 177.  
— István (1709) 236, (1756–7)  
618, 619, 623, 625, 627, 628.  
— — (Trombitás, 1652) 109.  
— —né (1720) 288, (1722) 300.  
— —né Kata (1652) 110.  
— —né Simon Erzsébet (1735)  
479–483.  
— Jakab (1584) 61.  
— —né Ilona (1584) 31, 34.  
— János (1708) 218, 219, 232,  
(1727) 391, (1568) 13.  
— —né Fejes Erzsébet (1708—  
1709) 219, 220, 234.  
— —né Katalin (1568) 14, (1612)  
77–81.  
— —né Boros Katalin (1709)  
232, 241.  
— —né Osváth Mária (1756–7)  
619.  
— Lőrincz (1584) 56.  
— —né Ágota (1584) 56, 59, 61.  
— —né (liskai, 1627) 92.  
— Lukácsné (1584) 40.  
— Márton (1700) 193, (1756–7)  
634, 635, 637.  
— Mihály (1584) 45, 56.  
— —né Győrfi Borbála (1752)  
545.  
Varga Mihályné (alias Tyúkosi,  
1752) 544.  
— Péter (1693) 161.  
— Pálné Bolygó Borbála (1709)  
242.  
— Sámuel (1766) 699, 700.  
— Simonné Zsófia (1584) 31, 35.  
Vargáné anyja, Katalin (1584)  
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50,  
51, 52, 53, 54, 55, 68, 69.  
Varga-utca 481.  
Vargyasi Györgyné Orsolya (1612)  
77.  
Vári 350.  
— András (1726–7) 380. —né  
(1726–7) 379, 383, 385.  
Varjasné (1612) 76, (1694) 174.  
Varjú Gergely (1724) 349.  
— György (1724) 348.  
Váró János (bágyoni, 1656) 114.  
Városi hites szakács 85.  
Városi Antal (1729) 428.  
Varró Gáspárné (1584) 46, 47.  
— György (1724) 329.  
Varróné (1724) 331.  
Vasárnap Ujság 301, 375, 508.  
Vas Györgyné Anna (1671) 123.  
— Anna (1723) 302.  
— Erzsébet (1708) 223.  
— Imre (1744) 511. —né (1744)  
512.  
— István (1654) 111, (1726–7)  
376.  
— János (1693) 153, (1725) 361,  
(1737) 492.  
— —né Zsófia (1715) 262, 263.  
— Mária (1721) 290.  
— Miklós 100.  
Vasas József (1712) 257.  
— Panda (1693) 159.  
Vásárhely 471, 571, 600, 601,  
666, 667.  
— —iné (1726–7) 382.  
Vasra hívás 43.  
Vastagné Nagy Ilona (1756)  
580, 582, 583, 584, 590, 596,  
598.  
Vaszar 669, 670, 673, 675, 676,  
681, 682, 685, 686, 687, 689,  
690, 691.  
Vászon Pál (1700) 192.  
Vécsei Istvánné (1729) 424.  
— Péter (1693) 153.  
Védi gát 221.  
Végh Istvánné Végh Erzsébet  
(1723) 321.



- Végh Istvánné Konecz Sára (1728) 395, 397, 400, 427, 428.  
 — János (1730) 428, 429.  
 — —né Kis Anna (1735) 480, 481.  
 — —né Forrai Judit (1752) 548.  
 — Mihály (1711) 248.  
 — —né Tóth Örzse (1758) 684.  
 Vékonyné (1756) 585.  
 Vendler Simonné Zsófia (1565—1570) 8, 15, 16.  
 Venkler János (1584) 66.  
 — —né Orsolya (1584) 66.  
 Verebélyi Mártonné Tollas Sára (1752) 548.  
 Verendi Andrásné (1719) 284.  
 Veres Andrásné (1591) 72, 74.  
 — Ferencz (1745) 519.  
 — Györgyné (1584) 28.  
 — Imre (1582) 25.  
 — István (1726) 375, 377, 384.  
 — —né Imre Anna (1726—7) 384, 385.  
 — Mártonné Zsófia (1591) 72.  
 — Mihályné Bartha Anna (1660) 116, 117.  
 — —Borbély Erzsébet (1700—1717) 278, 191.  
 — Sebestyenné (1584) 36, 41.  
 Veresegyházi Istvánné (1711) 247, 248.  
 Veresmart 108.  
 Vermes Ambrus (1584) 62, 63.  
 Vernekné Kata (1755) 570, 571, 572, 573, 574, 579.  
 Vertics Erzsébet (1756—7) 621, 622, 625, 630.  
 Veszprém vm. 669, 670, 681, 682, 683, 686, 687, 691.  
 Vezendi Andrásné (1730) 428, 429, 430.  
 Viaszszal kuruzslás 101, 275, 287, 521, 522.  
 Viczei András (1584) 42. —né (1584) 36, 41.  
 — Erzsébet (1684) 138, 139.  
 — Gáspár (1584) 44.  
 — István (1682) 137.  
 — Lőrincz (1568) 13.  
 — Mária (1682) 138.  
 — Péter (1682) 137.  
 — —né Szegedi Judit (1682) 137.  
 Vida Benedekné (1715) 266.  
 Vigh István (1720) 289.  
 — —né (1729) 424.  
 — —né Erzsébet (1720) 289.  
 Villás Ignáczné Ilyés Margit (1693) 152, 153, 155, 156, 157.  
 Villás sz. János (1693) 159.  
 Vincz 487.  
 Vincze Erzsébet (1717) 277.  
 — Ferencz (1707) 208.  
 — —né Köncs Erzsébet (1707) 208, 209, 210, 211, 212, 215.  
 — Istvánné (1726) 370.  
 — György (1726) 375.  
 — —né Bornemisza Anna (1726—1727) 381.  
 — János (1726—7) 384.  
 — —né (1726—7) 376.  
 — Mihályné (1702) 202.  
 Vinter Mihály (1712) 256.  
 Virág György (1728) 403.  
 — Judit (1715) 770.  
 Visk k. 149.  
 Vitéz Mihályné (1584) 69.  
 Vizpróba 1, 71, 99, 107, 116, 119, 127, 129, 150, 184, 186, 188, 197, 198, 199, 204, 205, 257,, 259, 262, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 301, 307, 317, 320, 321, 331, 374, 471, 506, 717.  
 Vollmann Mihály (1584) 56, 60, 61.  
 Vörös Ilona (1741) 500.  
 — János (1758) 683.  
 Vukovich X. Ferencz (1756) 580.  
 Wogner János (1629) 93.  
 Wollenweber Simon (1684) 140.  
 — —né Sára (1684) 140.  
 Woltschner Györgyné (1716—17) 273.  
 Zadcse 499.  
 Zakmári (Csizmazia) Mihály (1612) 76, 77, 78, 81.  
 Zala vm. 606, 607, 608, 609, 610—614, 630, 638.  
 Zappelt Jörg (1565) 11.  
 Zefer Benedek (1735) 476.  
 — Gergelyné (1724) 336.  
 — Istvánné (1724) 328—336, 338—341, 343, 344, 345, 346.  
 — János (1724) 344. —né (1724) 344.  
 — Mihályné (1724) 327, 335, 336, 340, 342.  
 — Miklósné (1724) 327.  
 Zekovics György (1742) 510.  
 Zelizi István (1726) 373.  
 Zemplén vm. 603, 605.  
 Zenii Demeter (1584) 56.

- Zeredai Mihályné (1642) 106.  
 Zerind 593, 596.  
 Zet laka 708.  
 Zeybert Albertné (1565—70) 8,  
 15, 16.  
 — Ádámné Klára (1570) 15.  
 Zgenya Anna (1720) 286.  
 Zilahi András (1752) 554.  
 — Jánosné (1694) 173.  
 Zobásné (1629) 98.  
 Zoltán Vilmos 246.  
 Zólyom vm. 433.  
 Zombor v. 667, 668.  
 Zondos Bertalanné Katalin (1583)  
 26.  
 Zöld Ambrusné (1582—1584) 23,  
 68, 69, 70, 71.  
 Zöld András (1726—7) 377,  
 378.  
 — —né Halmi Éva (1726—7)  
 378.  
 — Miklós (1726—7) 383.  
 Zudor András (1750) 526, 527.  
 — —né Kati Ilona (1750) 527.  
 Zsadány 579.  
 Zsedényi János (1758) 671, 684.  
 Zsigmondné (1627) 92.  
 Zsíros Istvánné Fodor Katalin  
 (1735) 480.  
 Zsobok f. 453.  
 Zsolna k. 490, 499, 523.  
 Zsólyom Istvánné Farkas Erzsébet  
 (1752) 556.  
 Zsuzska nevű asszony (1728) 409.





MAGYARAKADEMIA  
KÖNYVTÁRA

ELŐZŐ SZÁM  
KÖNYVTÁRA



ART. 10. § 1. (1871)  
KÖNYVTÁRA

MAGY. AKADEMLA  
KÖNYVTÁRA



## A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelentek:

|  |        |
|--|--------|
| CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I—III. kötet. Egy-egy kötet ára ...   | K 14.— |
| DEMKO KÁLMÁN: A felsőmagyarországi városok életéről a XV—XVII. században. Ára ...  | K 5.40 |
| FERDINÁNDY GÉZA: Az arany bulla. Ára ...   | K 3.—  |
| FRAKNÓI VILMOS: A magyar országgyűlések története I. Ferdinánd király alatt. 1526—1536. Ára ...  | K 10.— |
| FRAKNÓI VILMOS: A magyar királyi kegyuri jog Szent Istvántól Mária Terézia koráig. Ára ...   | K 10.— |
| FRAKNÓI VILMOS: Öklevéltár a m. kir. kegyuri jog történetéhez. Ára ...   | K 7.50 |
| HODINKA ANTAL: A munkácsi görög-katholikus püspökség története. Ára ...  | K 16.— |
| IPOLYI ARNOLD: A magyar szent korona és a koronázási jelvények története és műleírása. Atlaszszal. Ára ...   | K 20.— |
| KARÁCSONYI JÁNOS: Szent István király oklevelei és a Szilveszter-bulla. Ára ...  | K 4.—  |
| KOVÁCS FERENCZ: Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója. I—VI. kötet. Minden kötet külön is kapható. Ára egy-egy kötetnek ...   | K 7.—  |
| PAULER GYULA: A magyar nemzet története Szt Istvánig. Ára füzve ...  | K 6.—  |
| Kötve ...  | K 6.80 |
| BÁRÓ RADVÁNSZKY BÉLA és ZÁVODSZKY LEVENTE: A Héderváry-család oklevéltára. I. kötet, melléklettel. Ára ...   | K 12.— |
| RUPP JAKAB: Magyarország helyrajzi története, főtekin-tettel az egyházi intézetekre, vagyis a nevezetes városok, helységek s azokban létezett egyházi intézetek, püspök-megyek szerint rendezve. I—III. kötet. Ára ... | K 6.60 |
| SZABÓ DEZSŐ: A magyar országgyűlések története II. Lajos korában. Ára ...  | K 6.—  |
| WERTHEIMER EDE (Monori): Gróf Andrássy Gyula élete és kora. I. kötet. Külügyminiszteri kinevezetéséig. Ára ...   | K 20.— |

**Megrendelhetők a M. Tud. Akadémia könyvkiadó-hivatalában.**